

JS9.0.09/090

R.L.

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

19033

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

IX

1998

COORDONATOR GENERAL
Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române, 2016

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIODA POSTCOMUNISTĂ

IX
1998

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cronologia vieții literare românești : perioada postcomunistă. -

București :

Editura Muzeul Literaturii Române, 2014-
vol.

Vol. 9 : 1998 / Cristina Balinte ; coord. generală: acad. Eugen Simion. -
2016. - ISBN 978-973-167-386-8

I. Balinte, Cristina

II. Eugen (coord.)

930.24:821.135.1.09"1989/..."

Editura Muzeul Literaturii Române
este recunoscută C.N.C.S.,
având categoria B.

Cod CNCS PN – II – ACRED – ED – 2012 – 0374

Tehnoredactor: Luminița Login
Coperta: Mircea Dumitrescu

Eugen SIMION (coordonator general)

Cristina BALINTE

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

IX
1998

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Literaturii Române

București, 2016

IANUARIE

2 ianuarie

● În „Literatorul” (nr. 1), printr-un montaj de „Colaje”, se dorește reglarea, peste decenii, a conturilor cu universitarul Paul Cornea. Mai întâi, este transcris cu litere îngroșate și încadrat în dublu chenar un fragment „Din *O istorie a literaturii Române*”, de Ion Rotaru, vol. IV, Editura Porto-Franco, Galați, 1997: „Ultimul curs pe care l-a ținut Călinescu la Universitate (readucerea lui «onorifică», după vreo 10 ani, la diligențele lui G. Ivașcu, este lipsită de orice relevanță, Călinescu îmbătrânit prematur, bolnav, nu mai era ce fusese în 1948) a avut loc în ziua de 31 ianuarie 1949, dar numai până la jumătate. După pauză (timp în care o delegație din partea U.T.C., în frunte cu un reprezentant al ei, Paul Cornea, i-a cerut cu vehemență să părăsească instituția). La orele 11 și ceva, ne-am trezit cu o ceată de profesori noi, necunoscuți, în frunte cu I. Vitner care, urcând la catedră și invitând pe cei care nu erau studenți cu acte în regulă să părăsească amfiteatrul Odobescu, a spus: «Din acest moment nu veți mai avea profesor pe d-l Călinescu ci pe subsemnatul și pe colaboratorii mei», pe care i-a și recomandat (Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Cornea, Silvian Iosifescu, Vera Călin, Savin Bratu, Mihai Boldon, Naftuli David, D. Nanu, Zoe Dumitrescu, Paul Georgescu, G. D. Nicolescu, Rica Bralower, Vicu Mândra, Viorica Huber și alți câțiva de care nu ne mai aducem aminte). Apoi, noul șef a anunțat solemn începerea cursului său intitulat *Poetul muncitor D. Th. Neculuță*”. □ De la umbra camuflajului nominal, „Diacul tomnatic și alumn” ia la țintă *Cravata roșie de pionier a tovarășului Andrei Cornea*, în calitate (mai ales) de fiul al tatălui său, Paul Cornea: „Domnul Paul Cornea, profesor universitar prin efracție, ne dă lecții de bună cuviință *tuturilor*, în loc de a-l fi învățat pe fiul său Andrei, să-și radă barba, jegul de pe suflet și nămolul de pe inima aflată în altă parte a lumii, mai cu seamă între portocalii și mandarinii înzăpeziți recent, după o sută de ani de abținere a viscolului. E lumea bogată în primăveri și în urdori. Vrem să-i atragem atenția domnului Paul Cornea, fost prim-secretar al U.T.C., pe vremea când tovarășul Nicolae Ceaușescu băjbăia și el la propagandă, că, la un moment dat, pe când Nicolae Ceaușescu urca și el cobora, i s-a propus, contra cost, să-și schimbe bibliografia. I s-a oferit tovarășului prim Paul Cornea funcția de profesor universitar, ca să declare că n-a fost niciodată prim-secretar al U.T.C., ci numai adjunct, și că prim-secretar al UTC a fost, din cele mai vechi timpuri, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Tovarășul Paul Cornea a acceptat, și, astfel, a devenit profesor

universitar. Îl întrebăm pe Paul Cornea: a fost vreodată prim-secretar al UTM, UTC, Tineretul Progresist și alte organizații, astăzi înfrânte și ordinare? Îl întrebăm pe tovarășul Andrei Cornea: știe cine a fost tatăl său, din cine s-a născut, sau poate are un tată din flori, urzici, păpădii și alte legume necomestibile de la revista 22? Tovarășe Andrei Cornea, pe vremea când erai pionier, scriitorul Ion Băiașu [sic!], desemnat să relateze parada oamenilor muncii de la 1 Mai, 23 August și 7 Noiembrie, băga pe manșetă, în derădere, următorul text: «Trec pionierii, acești bătrâni ticăloși». Unde ți-e cravata roșie? Să nu ne faci surpriza să ne-o arăți! ». □ Marin Sorescu – Inedit: poezia *Biografie*, „din volumul postum *Efectul de piramidă*, în pregătire la Editura Creuzet”. □ Răzvan Voncu analizează la rubrica „O carte în dezbatere”: Adrian Marino, *Cultură și politică. Pentru o nouă cultură română* (Polirom, 1996). Articolul se intitulează *Spiritul european în cultura română* și prezintă următoarele idei concludive: „Realitatea s-ar putea să-i dea mai multă dreptate lui Adrian Marino, pentru că obiectivele pe care le fixează el noii culturi române sunt de ordin practic și cât se poate de realiste. O mai bună circulație a culturii române, atât prin schimbarea, măcar parțială, a modelului și mentalității culturale, cât și prin mai eficienta folosire a canalelor este vitală în conjunctura viitoarei Europe unite. Militantismul lui Adrian Marino în favoarea unei asumări reale a conștiinței europene este, din acest motiv, unica atitudine acceptabilă. Cum spuneam și în cronica anterioară, dedicată *Scrierilor din trecut* ale profesorului Ovidiu Drimba, nu mai putem vegeta în provincialism, văitându-ne că Europa nu ne cunoaște. Sper, în consecință, ca, la doi ani de la apariție volumul *Cultură și politică* să continue a fi dezbătut, dacă se poate și în alte locuri decât la *Serata muzicală* a domnului Iosif Sava. Presa literară ar putea face mai mult pentru difuzarea ideilor lui Adrian Marino, elogiul neținând, în nicio împrejurare, loc de dezbateri critică responsabilă și combativă. Catedrele universitare de specialitate, multele departamente și comisii de integrare europeană, chiar neculturalul Minister al Culturii, ar putea încerca să dea o formă instituțională și practică măcar unora din sugestiile eminentului critic și comparatist clujean. Invit la dialog pe toți cei interesați de această carte excepțională și de chestiunile integrării culturale europene, în general”.

5 ianuarie

● Criticul Dan-Silviu Boerescu, titularul rubricii „Istoria unei priviri”, din ziarul „Curentul”, scrie în nr. 1, despre romanul lui Dan Stanca, *Ultima biserică*. Articolul poartă titlul *Căderea din Istorie în Text*. Prilejul scurtei prezentări a cărții este folosit și pentru a pune în temă cititorii, cu privire la performanțele autorului, realizate cu un an înainte: „Pentru Dan Stanca, anul 1997 a fost unul de-a dreptul sadovenian prin anvergura sa editorială: patru volume publicate, eseului despre Vasile Lovinescu și culegerii de proză scurtă (inclusă în colecția «Biblioteca București») urmându-le apariția celor două

romane de sertar, cu titluri simbolice pentru ceea ce s-ar putea numi mistica istorică a autorului. *Apocalips amânat* și, mai ales, *Ultima biserică* venind a întregi posibila trilogie începută cu doi ani în urmă cu *Aripile Arhanghelului Mihail*, sunt cărți în care, dincolo de conjunctura timpului istoric al primei redactări (deceniul de apus al comunismului românesc), reprezintă avertismente și premoniții ce nu și-au pierdut încă actualitatea”.

6 ianuarie

● „Curentul” (nr. 2) semnalează, la pagina culturală, două importante apariții editoriale: *Opera lui Păstorel, în volum* („Editura Humanitas publică primul volum care adună între aceleași coperte epigramele și catrenele bahice scrise de Al. O Teodoreanu, zis Păstorel, dintr-o glumă a tatălui său, și publicate de el însuși sau rămase în manuscrise – fie ele și petice de hârtie, carnețele de notițe, șervețele de masă, cutii de chibrituri, manșete de ziar, câteva fabule politice, parodii și versuri ludice. Intitulată *Epigrame și alte rime vesele*, lucrarea se bucură de o prefață aparținând lui Alexandru Paleologu și salută într-un fel cei 101 ani ce se împlinesc astăzi de la nașterea autorului.”) și *Convorbirile lui N. Steinhardt în franceză* („În Franța, a fost lansată, recent, ediția în limba franceză a cărții *Primejdia mărturisirii – convorbiri ale lui Nicolae Steinhardt cu Ioan Pinte* [...]. Ioan Pinte, scriitor și preot, a fost ucenicul lui Nicolae Steinhardt. Varianta în limba franceză a *Primejdiei mărturisirii* a fost realizată și publicată la Editura Centre National de Lettre din Paris, care a și lansat pe piața franceză acest volum. Ediția cuprinde convorbirile tânărului bistrițean Ioan Pinte cu părintele-filosof Nicolae Steinhardt în perioada 1984-1988 la Mănăstirea Rohia-Maramureș și un jurnal al lui Ioan Pinte”). Ambele texte sunt semnate cu inițialele G.M..

7 ianuarie

● În „România liberă” (nr. 2364), la „Tableta de miercuri”, Alex. Ștefănescu reacționează imediat la pretenția lui Ion Iliescu, „liderul principalului partid de opoziție”, făcută publică în numărul anterior al aceluiși cotidian, de a „cere un «angajament scris» din partea MS Regele Mihai I [...] prin care acesta se obligă să renunțe la «orice pretenții» privind revenirea la monarhie, precum și la patrimoniul Casei Regale. [...] El a afirmat că, în cazul în care Regele Mihai nu se va angaja să renunțe la «pretențiile» sale, «se va impune», așa cum s-a procedat în Franța și Italia, introducerea unei interdicții de a locui în România pentru membrii familiei fostului suveran” (v. „România liberă”, din 6 ianuarie a.c.). În consecință acestui mod neinspirat de a pune problema, comentatorul se manifestă ofensiv, prin strategia întoarcerii situației, uzând argumentul celuilalt: „[...] Acest Ion Iliescu a fost decenii la rând, încă din timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, un reprezentant marcant al criminalului regim comunist, care a distrus în mare măsură civilizația românească, înlocuind-o cu

o caricatură de civilizație, de inspirație sovietică. În 1957, când marii noștri patrioți și apărători ai democrației se aflau în închisoare, el a fost numit în funcția de președinte al Uniunii Asociațiilor Studențești din România. În 1967 a devenit prim-secretar al Uniunii Tineretului Comunist și ministru pentru problemele tineretului – mai exact, pentru îndoctrinarea tineretului. A mai lucrat, de asemenea, ca secretar al CC al PCR, cu probleme de propagandă și educație, în 1971, ca secretar, cu propaganda, al Comitetului Județean Timiș al PCR, între 1974-1979. Până în 1984 a fost membru al CC al PCR. Toate aceste activități ale sale n-au reprezentat un simplu hobby. Ele au constituit o carieră politică și au fost răsplătite cu salarii mari. Cu alte cuvinte, Ion Iliescu a contribuit sistematic, oficial, la aducerea României într-o situație dezastruoasă. Așa stând lucrurile este necesar ca președintele României și primul ministru să-i ceară lui Ion Iliescu o declarație scrisă, fermă și clară, în legătură cu intenția acestuia de-a nu se mai angaja niciodată, în nici un fel, în distrugerea civilizației românești. Atâta timp cât nu se va obține o asemenea declarație, vom sta mereu cu teama că va începe iar coșmarul comunismului”.

8 ianuarie

● În „Curentul” (nr. 4), la rubrica „Istoria unei priviri”, Dan-Silviu Boerescu prezintă *Jovialul conflict cu absurdul cotidian*. Este vorba despre cartea *Uscătoria de partid*, proză „scurtissimă” de Radu Țuculescu, instigatoare a unui „râs, amintind de Harms”, apărută la Ed. Cogito din Oradea, în 1997. Despre profilul autorului, D.-S. Boerescu notează: „Cunoscut personaj mediatic clujean (radio, televiziune), fost violonist, uneori regizor de teatru, Radu Țuculescu reprezintă cazul tipic al optzecistului marginal (departe de nucleul lunedist sau desantist), care nu face din complexul provinciei o marotă. Dimpotrivă, deloc resentimentar, el se dovedește – în afara curentului – extrem de productiv, acesta fiind al nouălea său volum de proză. Dinamica scrisului său este oarecum paradoxală și, în orice caz, contrară cursului celei a congenerilor săi. Aceștia, majoritatea foști autori de proză scurtă, și-au încercat puterile, după 1989, aproape exclusiv în domeniul romanului, fiind urmași îndeaproape și de mai tinerii lor urmași nouăzeciști (care-au produs deja peste zece titluri notabile și anunță, pentru 1998, cel puțin încă pe atâtea). Dimpotrivă, Radu Țuculescu, care reușise să publice în deceniul trecut trei romane, se reîntoarce acum la proza scurtă, chiar scurtissimă. El practică instantaneul sau schița «de moment», realizând epifania absurdului cotidian, înfruntat însă cu jovialitate”.

● Săptămânalul „Tribuna” (nr. 1) propune un editorial pe tema: *Complexul mioritic*, scris de Dumitru Pop, în care sunt contrazise locurile comune ale unei forme de critică asupra specificului mentalității naționale: „Se invocă azi mult prea frecvent, în ocazii inadecvate și deopotrivă fals, așa-zisul «complex mioritic». Suntem anume îndemnați, de regulă, să renunțăm la spiritul celebri

noastre balade populare – responsabil – se zice – în mare măsură de stagnarea actuală, de resemnarea și fatalismul care explică însăși inactivitatea și acceptarea tuturor rellelor care ne bântuie existența. Dincolo de impietatea ce se săvârșește față de «Miorița», faptul evidențiază neînțelegerea a însuși spiritului acesteia, a filozofiei și a mesajului ei real. Se perpetuează astfel și pe această cale o interpretare «duioasă», în care s-au complăcut câteva generații, interpretare extrasă dintr-o apreciere inexactă a atitudinii «ciobănelului» moldovean în fața morții. Iar atitudinea «fatalistă» a eroului mioritic a fost extinsă asupra poporului român în general, care ne apărea astfel indiferent, «resemnat» până și în fața morții, dacă nu chiar dornic să se scufunde în Nirvana. Nu voi face aici o analiză pe text a baladei, limitându-mă la câteva sublinieri necesare, făcute de altfel mereu, dar uitate aproape de fiecare dată. Voi reaminti mai întâi faptul că acțiunea ei nu este încheiată, neavând așadar un deznodământ. Eroul este *imaginat* manifestându-se într-o *posibilă situație-limită*, în care, atacat fiind de alți doi ciobani, mai puternici, ar ajunge în pragul morții. [...] Într-un studiu consacrat *Mioriței*, acum 55 de ani, prof. D. Caracostea respingea ideea «fatalismului», toate dorințele puse în gura «ciobănelului» constituind nu semne ale nepăsării sau ale dorinței de retragere în neființă, ci, dimpotrivă; ele mărturisesc – indirect, e adevărat – dragostea de viață văzută prin prisma ocupației pastorale: turma de oi și câinii credincioși, stâna și obiectele muncii specifice, inclusiv fluierul prin care ciobanul dă glas vieții sale sufletești etc.”.

9 ianuarie

● Constantin Coroiu anunță, la pagina „Week-end cultural”, din „Adevărul” (nr. 2370): **Ștefan Augustin Doinaș – laureat al Premiului național de poezie „Mihai Eminescu”** („[...] momentul de vârf al suitei de manifestări prilejuite de sărbătorirea zilei de naștere a lui Mihai Eminescu, ce vor avea loc la Ipotești și Botoșani, îl va constitui, și anul acesta, decernarea Premiului național de poezie «Mihai Eminescu», în cadrul unei ceremonii ce se va desfășura în biserica Uspenia din Botoșani, unde a fost botezat creatorul *Lucefărului* și al *Odei, în metru antic*. Ca și la edițiile anterioare, au fost nominalizați cinci importanți poeți: Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Ivănescu, Dan Laurențiu, Alexandru Lungu și Gabriela Melinescu. În urma dezbaterilor juriului național, prezidat de criticul Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor din România, premiul, care este acordat de Primăria municipiului Botoșani, a revenit poetului-academician Ștefan Augustin Doinaș, personalitate de frunte a literaturii și culturii românești contemporane. Precedenții laureați ai Premiului național «Mihai Eminescu» sunt poeții: Mihai Ursachi, Gellu Naum, Petre Stoica, Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana”). □ Un comunicat Rompres transmite știrea că scriitorul **Mihai Ungheanu îi cere un drept la replică lui Stere Gulea, altfel va acționa Televiziunea în justiție**: „Într-o

scrisoare adresată directorului general al TVR, Stere Gulea, fostul secretar de stat în Ministerul Culturii, Mihai Ungheanu, cere un drept la replică pentru «defăimarea produsă de rețeaua televiziunii naționale în cauza unor presupuse acțiuni de corupție». Mihai Ungheanu menționează în scrisoarea sa: «Nu am nicio legătură cu acțiunea în care emisiunea *Jurnal* i-a citat pe Răzvan Temeșan, Viorel Hrebenciuc și Nicolae Dan Frunteletă». Albumul despre România, editat «în condiții bănești neclare», nu a avut nimic în comun cu Ministerul Culturii. Mihai Ungheanu consideră că folosirea oricărei aluzii cu privire la persoana sa este calomnioasă, deoarece aduce daune morale. Conform dreptului la replică, Mihai Ungheanu cere spațiu de emisie, în caz contrar urmând a acționa în justiție Televiziunea Română”.

● La pagina „Cultură” a „României libere” (nr. 2366), cu ocazia prezentării celor „două cărți noi de Cornel Regman” – *Reflexii și reflexe* (Ed. Jurnalul literar), respectiv *Dinspre „Cercul literar” spre „Optzeciști”* (Ed. Cartea Românească), Dan Stanca realizează portretul unui *Critic nealiniat*, cu următoarele trăsături: „Critic literar nonconformist, nealiniat, ca să folosim un termen din alt domeniu, Cornel Regman se apropie de venerabila vârstă de 80 de ani, adăugând operei sale două cărți care-l definesc în cel mai exact mod. Cornel Regman este un component al celebrului «Cerc literar de la Sibiu», alături de Șt. Aug. Doinaș, I. D. Sârbu, Ion Negoitescu, Radu Stanca, Ovidiu Cotruș, Eta Boeriu, Radu Enescu și alții. N-a fost niciodată în grațiile celor care dirijau viața literară de la noi, pentru că nu s-a spus clasamentelor stabilite de criticii «de direcție». A încercat, cu alte cuvinte, să dea singur o direcție, ceea ce e greu, ca să nu spunem imposibil, dar merită să încerci. A fost și mai este ironic, spiritual, îngropând glorii gata făcute cu grația pe care o dau numai spiritul și bogata informație aflată în spatele său”.

10 ianuarie

● În „Adevărul” (nr. 2371), este publicată, fragmentar, „o recentă Scrisoare deschisă d-lui prof. univ. Mircea Zăciu”, în care „dl. Sorin Toma explică împrejurările politice ale redactării acestui regretabil articol [*Poezia putrefacției și putrefacția poeziei*] care, formal, a declanșat interzicerea operei și semnăturii lui Tudor Arghezi”. Varianta de discurs în apărare, pe care merge „fostul redactor-șef al oficiosului PCR, «Scânteia», între 1947-1962”, pleacă de la afirmația că articolul „regretabil” i-a fost „dat în sarcină”, că „*S-a hotărât să se dea lui Arghezi o ripostă drastică...*”: „[...] în volumul *101 poeme*, tipărit în 1947 la Editura de Stat, în această culegere, câteva poeme cu vădit caracter politic făceau aluzie la o târguială cu privire la înstrăinarea pământului țării. În unul dintre ele se folosea chiar termenul «liftă». După războiul pierdut de Antonescu alături de Hitler, Basarabia și Bucovina de Nord erau atunci privite ca nerecuperabile de partidul și conducerea de partid, și Gheorghiu-Dej personal făcuse mari eforturi în cadrul tratativelor de pace și în

afara lor, pentru eliminarea oricăror sechele ale Diktatului de la Viena și pentru recunoașterea internațională a suveranității României asupra Transilvaniei în totalitatea ei. Meritele astfel câștigate erau considerate un important capital politic și orice încercare de a le minimaliza – un atac politic de deosebită gravitate. Conducerea partidului a văzut în publicarea poemelor menționate o declarație de război împotriva sa. Încercările de a evita un conflict deschis cu Tudor Arghezi au fost abandonate. Cartea a fost interzisă, tirajul a fost dat la topit. S-a hotărât să se dea lui Arghezi o ripostă drastică. [...] În cadrul acestei ofensive, în «Scânteia» au apărut două articole. Primul a fost acela al poetului Miron Radu Paraschivescu. Scris pe tonul dur al unui rechizitoriu, acest articol avea în centrul său profilul politic al lui Tudor Arghezi, criticând aspru pozițiile pe care acesta se situase în diverse conjuncturi politice. [...] Considerând acest articol numai în parte satisfăcător, conducerea partidului mi-a cerut să scriu un articol. [...] M-am întrebat, desigur, de ce am fost ales eu, care nu mă îndeletnicisem niciodată cu critica literară. (De scris, scriam frecvent, uneori semnând, alteori fără semnătură, până ce am fost confiscat ca «scriitor-fantomă» de articole și cuvântări pentru diverși conducători ai partidului). Presupun că alegerea a căzut asupra mea tocmai pentru că eram un «outsider» (ceea ce exprima, poate, o anumită neîncredere în criticii recunoscuți ca atare și totodată convingerea că «nu există cetate pe care comunismul să nu o poată cuceri»). Presupun, de asemenea, că sarcina aceasta mi-a fost încredințată cu titlu de încercare. Din nefericire, experiența a fost considerată reușită. [...]”.

□ Cu titlul *Ei l-au cunoscut pe Tudor Vianu*, cotidianul semnalează apariția antologiei *Tudor Vianu în conștiința criticii*, „alcătuită cu acribie” de „tinerii cercetători de la Institutul de Istorie și Teorie Literară «G. Călinescu» al Academiei, Emil Moangă și Daniel Cristea-Enache”, „apelând nu la texte «clasice», dar la unele mai puțin cunoscute, reproduse din ziare și reviste interbelice, altele apărute în publicații și volume după 1945”: „[...] Toate aceste texte aparțin unor autori din cele mai diverse generații și orientări, care, fără excepție, l-au cunoscut pe Tudor Vianu. Prefațată de acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, antologia reunește texte de Ion Biberi, Camil Petrescu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Eugen Ionescu, Edgar Papu, Al. Dima, Dan Grigorescu, Walter Biemel, Geo Bogza, Lucian Raicu, Eugen Simion, Matei Călinescu, Nicolae Manolescu, Lucian Blaga, Mihail Ralea, M. Eliade, Anton Dumitriu, Ion Ianoși, Mircea Martin, H. Zalis, George Gană ș.a.”.

13 ianuarie

● Cotidianul „Curentul” (nr. 8) anunță pe prima pagină: *Ștefan Augustin Doinaș, câștigătorul Premiului Național de Poezie pentru 1998* („Premiul Național de Poezie, în valoare de 15 milioane de lei, este cea mai înaltă distincție acordată pentru întreaga activitate, unui poet contemporan. În acest an, juriul, al cărui președinte este Laurențiu Ulici, l-a desemnat pe Ștefan

Augustin Doinaş câştigătorul premiului, ceilalți nominalizați fiind Mircea Ivănescu, Gabriela Melinescu, Alexandru Lungu și Dan Laurențiu”).

● În „România liberă” (nr. 2369), jurnalistul Lucian Leahu publică articolul de investigație și opinie *Academia Română în fața unui nou examen*. Discutând pe larg, „reorganizarea” Academiei, după 1948 (*O istorie zbuciumată*), autorul ajunge cu înregistrarea excluderilor politice, răsplătirii „colaboraționismului”, cazurilor de impostură, deposedărilor de terenuri și de patrimoniu, până la 1989, când: „Academia era folosită de regimul comunist atât pentru a corupe o parte a intelectualilor de valoare ce rămăsese în afara închisorilor sau lagărelor comuniste, cât și pentru a răsplăti activiștii care, acoperiți de titluri și decorații, nu mai aveau altceva de primit decât titlul de «academician». [...] Tot Academia a instaurat un adevărat mandarinat în domeniul cercetării; exploatand, în cea mai bună tradiție feudală, munca a numeroși specialiști de înaltă clasă, mulți retribuiți cu plată de «colaborator extern», nu puțini academicieni s-au «blindat» cu lucrări științifice, cu zeci de volume și sute de publicații. Astfel de practici au determinat, în bună măsură, încă înainte ca dictatura ceaușistă să se instaleze bine «în șau», exodul a numeroși oameni de știință sătui de «dijmuiala» șefilor academici. Au fost și momente de rezistență, ca acela al opoziției față de cererea conducerii de partid și de stat de a exclude din Academie pe unii membri (printre care Marius Nasta și Mihail Andricu) care criticau regimul. A mai fost scrisoarea adresată de Ilie Murgulescu conducerii «superioare» ceaușiste, scrisoarea de protest viguros împotriva tratamentului aplicat cercetării științifice și care a ajuns la cunoștința opiniei publice datorită «Europei libere». Ar fi multe de spus despre istoria tristă și agitată a Academiei în perioada comunistă, mai ales în timpul «epocii de aur» (de-ar fi doar «povestea» lichidării școlii române de matematică, școală de faimă mondială, și ar fi de ajuns)”. Situația postcomunistă a instituției este concentrată în formula: *Acțiunea „3 R”: refacere, reorganizare, recuperare*, mai exact: „Încă din primele zile ale puterii postdecembriste, un decret al Consiliului Frontului Salvării Naționale punea, în drepturile sale, Academia Română. Pe locul unui cadavru viu, cei câțiva supraviețuitori – cu medie de vârstă de 70 de ani – erau chemați să refacă, pe baza unui decret de o limpezime îndoielnică, o Academie pe care clanul de tristă memorie o lichidase, chiar dacă nu se sfîia să se împodobească cu titlurile de membri ai ilustrei, dar și pătatei instituții. Acela care prezida «schimbarea la față» nu era altul decât Ștefan Milcu – primul om de știință pe care Ceaușescu îl distinsese, în 1971, cu titlul de «erou al muncii socialiste» pentru meritele sale față de regim și care își păstrase o aură de «rezistent» doar pentru faptul că figurase printre cei implicați în afacerea transcendentalismului. [...] Un astfel de sistem de «reorganizare» avea să atragă atenția unui cunoscut comentator al celebrului săptămânal științific britanic «Nature», care vorbea în 1994, de faptul că: «Academia și-a utilizat autonomia pentru a recrea o structură similară cu cea din 1989»”. În finalul articolului,

ese conturat profilul general al celui care, la momentul 1998, ar merita să fie ales în funcția de președinte al Academiei Române: „Acum mandatul V. N. Constantinescu a ajuns la termen, iar Academia Română trebuie să își aleagă un nou președinte. Mai multe nume sunt în circulație; la ce spectacol vom asista acum, când se cere prezența în fruntea venerabilei instituții a unui om de prestanță și de real prestigiu internațional, capabil să gestioneze «afacerile» unui sistem instituțional în care se amestecă nou și vechi, într-un ansamblu în care coerența lasă de dorit!!! Sperăm ca decizia «nemuritorilor» să fie conformă nu numai cu dezideratele prezentului, dar și cu necesitățile viitorului”.

14 ianuarie

● În „Lucefărul” (nr. 1), deținătorul anonim al rubricii „averse” trimite o primă rafală de admonestări publice, în direcția lui Adrian Păunescu: „Face el Bardul de la Bârca diligențele necesare (ca să nu folosim cuvintele ce amintesc de Ignat sau personaje în consonanță cu anumite mamifere grohăitoare), se plöconește sau se lamentează, bate insistent acolo unde zăvoarele sunt doar de formă, intră inciubotat în încăperi proaspăt dichisite, e în stare de orice, numai să-și dea cu părerea, numai să-l revadă tot românul, fiindcă el crede că s-a născut să-i învețe pe alții cum să se orienteze, în ce direcție s-o ia, câte grame de artă să consume și cât de implicați trebuie să fie în politică. Dacă nu i-am cunoaște năravurile, fiindcă de strategii nu poate fi vorba la un înfigăreț înălțat otova, ca și dimensiunile sale corporale, un soi de parodie a naturii, am fi tentați să credem că supraponderalul oferă, generos, sfaturi, dictoane, proverbe, sentințe și celor nedreptățiți de soartă. Doar e creștinește să-ți ajuți aproapele mai ales la ananghie, să-i dai puțin din puținul tău. Dar cum e deja cunoscut ca un cal breaz, deși el a recunoscut în fața opiniei publice că se simte în postura altui patrupe, noi nu mai putem fi păcăliți. Cel puțin prin anumite propensiuni ale sale! [...]”.

15 ianuarie

● La pagina culturală a „Curentului” (nr. 10), Ofelia Creția „încredințează spre publicare [...] un text inedit, un pasaj din amplul volum *Testamentul unui eminescolog*, o exegeză cu totul specială ce adună în paginile ei bilanțul unui veac de editare eminesciană și experiența a două decenii de aplecare asupra manuscriselor lui Eminescu, tănuite de Biblioteca Academiei Române a căror deslușire ne-a fost dată de reputatul eminescolog, în ediția națională a operei eminesciene”. Tema aleasă are un potențial incendiar: **Cum îl sărbătorim pe Poet?**, cărturarul Petru Creția exprimându-și neaderența organică la rutina și grotescul unor ceremonii forțate, cu stări de emotivitate fixe: „... de două ori pe an, la 15 ianuarie și la 15 iunie, toată suflarea culturală românească, cu mic cu mare, se simte pornită și totodată datoare să-l celebreze pe Eminescu. Se pun cu râvnă în mișcare toți zelatorii acestui cult, arhieriei, hierofanții și

hierodulii de la toate nivelurile, academii, universități, biblioteci, muzee, ministere, fabrici și uzine, case de cultură, cămine culturale, societăți și uniuni de tot felul, puzderii de licee, ziare și reviste, radio, televiziune și câte vor mai fi dacă nu lipsește decât biserica și armata”. Spectacolului cultului instituționalizat, i se contrapune oferta studiului propriu-zis al operei „Poetului”: „Nimeni nu spune că Eminescu nu trebuie sărbătorit, fie și fără vreun soroc anume. Dar nu așa. Relația cu el nu se cade să se transforme în acte de cult, ci, cu deplină căldură, a inimi și răceală a intelectului, în acte de cunoaștere, de analiză atentă, de înaltă sinteză. Aceasta e adevărata sărbătoare. E drept că e greu. Eminescu nu trebuie sacralizat din afară, nici cu obstinația oarbă a unui instinct. El nu trebuie să devină o prezență mitică ori simbolică de invocată și de evocată la început de an și la început de vară. De acest foarte mare poet și de această foarte înaltă conștiință se cuvine să ne apropiem purificați de stătutul și de greșitul către care ne trag lenea intelectuală, prostul gust, complexele și fanatismul obtuz. Să le punem în loc truda unei mai bune cunoașteri, rigoarea demersului, exigențele gustului. Sunt atâtea de făcut în acest sens”.

16 ianuarie

● „Dilema” (nr. 259) dezbate subiectul general: *Străinii în România*. La pagina „Situațiunea”, Mircea Iorgulescu scrie articolul *Dileme la Dilema*, cu ocazia evenimentului fericit (cinci ani de apariție a revistei), și a evenimentului de sentiment contrar (plecarea directorului, Andrei Pleșu, pentru a îndeplini funcția de Ministru de Externe): „E mult, e puțin? Este, oricum, un moment întrucâtva festiv, de aniversat: măcar din rațiuni calendaristice. Fără pompă, dar și fără timidități teatrale. Dar e mai mult și totodată mai puțin decât atât. Întâmplarea face să fie o aniversare dilematică, parcă dinadins așa: devenit ministru de Externe, intrat în guvern, directorul «Dilemei», Andrei Pleșu, nu mai poate conduce revista. Sărbătoare sau parastas?! Fiindcă este greu, este imposibil de imaginat cum va fi «Dilema» fără Andrei Pleșu. Dar și Andrei Pleșu fără «Dilema». La desemnarea ca ministru, de altfel, i s-a și spus că trebuie să renunțe la «dileme», întrucât nu sunt «acceptate ca modalitate de guvernământ». Va fi fost, poate, un binevoitor *spirit de glumă*, ceva în genul unei amicale și vâjnoase bătăi pe umăr, ori, cine știe?!, un avertisment, fratern și compasiv, așa cum sunt avertizați recruții de câte o deșcă melancolizată... [...] În definitiv, Andrei Pleșu propunea – și *asta* a și făcut «Dilema» de cinci ani încoace, uneori mai bine, alteori mai puțin bine – terapie a desprinderii de modelul și reflexele vechii lumi, model și reflexe constituite prin pierderea capacității de a «cântări liber oamenii și ideile»”.

● În „Literatorul” (nr. 3-4), „Diacul tomnatic și alum” se războiește, în două runde, înregistrate la rubrica de „Colaje”, mai întâi cu Alex. Ștefănescu, apoi cu Ștefan Agopian: „Îi atragem atenția lui Alex Ștefănescu că «Literatorul» folosește limbajul critic în funcție de valoarea adversarului. Pentru oamenii de

cultură și ținută morală, pentru scriitorii de real talent, găsim întotdeauna cuvântul potrivit, nu-i jignim, nici nu-i măgulim, căutăm să le spunem partea dură, uneori chiar colțuroasă, a adevărului. Pentru necuvântătoare, apelăm la bici și la nua; pentru cei ce se vor portari, fie la Cotroceni, fie la un bloc oarecare, găsim, când nu vor să-și vadă de meseria lor onorabilă, dumaticul lepădat de câini la poala copacilor. După ce vorbă să scormonești frumosul grai românesc când un mitocan, compus dintr-un morman de mărunțișuri scrie știrb și irespirabil că distanța dintre PNȚCD și PD echivalează cu distanța dintre Maica Tereza și Cicciolina? În zanganaua cântecelor cazono-țiğănești pe care le înalță sub fereastra Cotrocenilor, nelepădând de pe umeri măcar o secundă borangicul securistului, Alexică dă seamă că s-ar fi îmbolnăvit de gândacul sinuciderii. Ne-ar părea rău să moară nepomenit de noi, fiindcă de pierdut se pierde, neagra prostie resorbindu-l clipă de clipă. Dacă vreun stârv poate să mai moară în genunchi în România (liberă), acesta se numește Alex Ștefănescu ” (*Tămâie și...*); „Un oarecare Agopian de la Academia Cațavencu ilustrează perfect zicerea lui Hölderlin: „Visăm ca niște zei și gândim ca niște cerșetori”. El, chiar când semnează cu numele autentic, întinde mânuța chircită și nespălată la colț de stradă, darmite când se ascunde sub un pseudonim! El, care, umblă de la început cu picioarele în buzunar prin literatura română, se apucă să-l injure pe Eugen Simion, pentru că, ajuns președinte al Academiei Române de nici două săptămâni, n-a dotat institutele de cercetare cu computere de ultimă generație. Mănâncă borș de știr, întrucât e în afara problemei. Boala lui, de care va muri cu unghia-n gât ca pițigoiu, este că Eugen Simion n-a scris niciodată un rând (și nădăjduim că nici nu o va face) despre cărțile-i deprivat de orice urmă de talent. Întoarce-te, băiete, la comerțul cu nuga, sugiuc, fistic, bigi-bigi, smirmă, floricele de porumb, așchii din corabia lui Noe oprită pe Ararat!” (... *și nuga*). □ Lui Marin Sorescu i se publică un „inedit” – *Seceta*, însoțit de nota: „Din *La Lilieci* (cartea a VI-a, în curs de pregătire la Editura Creuzet)”. □ La rubrica „Lecturi critice”, Lucian Chișu analizează valoarea literară a confesiunilor din cartea *Bagaje pentru paradis*, de Valeriu Cristea: „Spre deosebire de majoritatea covârșitoare a memorialiștilor care scriu cu o relaxare nostalgică despre trecerea lor prin viață, Valeriu Cristea este, cu sine însuși, de o severitate pe care n-au putut s-o atingă nici cei mai înverșunați și, aș îndrăzni să spun, cei mai răutăcioși adversari. Luciditatea dusă până la nuditate, de extracție camilpetresciană, mistuie lăuntric gândurile autorului. Ceea ce nu înseamnă, totuși, că nostalgia paradisului pierdut, a trecerii ireversibile a timpului peste fapte și întâmplări, nu este prezentă într-un mod cu totul și cu totul particular. [...] Procedând din interiorul vieții și nu al magistraturii critice, Valeriu Cristea se dovedește un prozator de mare talent care deține toate secretele creației prozastice și, în plus, o tehnică a construcției inconfundabilă. Autorul substituie intuitivul reflexului spre a pune în valoare, prin subtile articulări, textul literar” (*Viața ca un roman*).

17 ianuarie

● Cotidianul „Adevărul” (nr. 2377) publică un interviu luat de Cornel Radu Constantinescu, actriței Marga Barbu, soția scriitorului Eugen Barbu. Titlul reține punctul de vedere: *„Lui Eugen Barbu i se părea că Uniunea Scriitorilor era o uzină de produs mediocrități...”*: „[...] C. R. C.: După Revoluție, ultimii trei ani de viață ai lui Eugen Barbu au fost grei, dacă nu cumva folosesc un eufemism... M. B.: Domnule, imediat după, zic unii, Revoluție, Silviu Brucan obține desființarea revistei pe care o conducea Eugen. Nu peste mult timp, Mircea Dinescu și nu numai au cerut cu vehemență și au și obținut, uluitor de lesne, scoaterea lui din Uniunea Scriitorilor. Din ce să trăiască, deși nu acesta era lucrul cel mai grav. C. R. C.: Pe scurt, Eugen Barbu s-a născut scriitor, place, nu place unora, și a murit nescritor... M. B.: Administrativ, ați rezumat exact situația. C. R. C.: I-a afectat sănătatea, starea de spirit? M. B.: Cu siguranță, mai ales că era un om obosit. Gândiți-vă că eu, în taină, am numărat numai în 1990 circa 130 de atacuri sălbatice, în presă și la televiziune. Le păstrez. [...] C. R. C.: Doamnă Marga Barbu, nici soțul dumneavoastră nu a fost comod... M. B.: Așa e. Nu lovea dacă nu era atacat, dar dacă era, lovea de zece ori mai tare, ce-ați fi vrut? Să fi mângâiat? El credea că Uniunea trebuia să devină ceea ce fusese în perioada interbelică: o societate restrânsă de profesioniști, intrați în conștiința cititorilor. I se părea că în forma existentă era o uzină de produs mediocrități. Poate că se înșela, să mă ierte Dumnezeu. C. R. C.: Dar când lovea, lovea. Țin minte că după '89 dorea să facă din barba domnului Andrei Pleșu hârtie igienică. Nu vi se pare prea mult? M. B.: Cred că da. Andrei Pleșu manifesta serioase resentimente față de Eugen Barbu pentru opiniile lui despre grupul de la Păltiniș și modul în care fusese tratat Noica de «discipoli». În 1990, pe când se ciocoise dl. Pleșu la Cultură, Eugen i-a solicitat aprobare pentru scoaterea unei publicații, ce i-a fost refuzată însă. N-a fost primit nici măcar în audiență. Atunci, Eugen s-a dezlănțuit. Sigur, n-a fost diplomat. Putea să fi găsit întrebuintărea aceea nu bărbii, ci fularului roșu, jignind estompat mai mult o instituție decât o persoană anume. Așa era Eugen: un excesiv. C. R. C.: Știa cine e Ceaușescu? M. B.: Firește că știa. Și învăța mereu. Este primit o dată de Ceaușescu, unde s-a dus împreună cu Adrian Păunescu, care, volubil, inteligent, l-a binedispus pe Marele Șef, îndulcind, credea el, întrucâtva resentimentele acestuia față de condeieri, considerați, nu știu de ce mai însetați decât minerii ori țapinarii. Eugen riscă în finalul discuției o glumă: «n-am putea da și țăranilor o litră de pământ?». Șeful s-a înnegurat brusc și a întrerupt discuția, întinzându-i «o mână caldă de cartof». Eugen mi-a spus acasă: «pe țărani îi urăște mai mult decât pe noi». C. R. C.: Știu că și-a depus carneta, decorații... M. B.: Da. Eu le-am depus. Cam o jumătate de geantă roșie de sport, cu care se mai ducea uneori la fotbal. Am depus legitimația de membru corespondent al Academiei, distincțiile literare și culturale la Uniunea Scriitorilor lui Traian Iancu, lângă

care strălucea blând ca un diavol sătul, de amiază, Dan Deșliu. Eugen și-a depus singur carnetul de partid la CC. [...]”. □ Ultima pagină a ziarului inserează, printre știri, un comunicat Rompres: **Eugen Simion – președinte al Academiei Române** („În Aula Academiei Române a avut loc vineri, 15 ianuarie, Adunarea generală a membrilor Academiei Române. Lucrările au fost conduse de acad. Virgiliu Nicolae Constantinescu, președintele Academiei Române. Acad. Eugen Simion, vicepreședintele Academiei Române, a făcut o scurtă prezentare a activității Prezidiului Academiei Române. Au avut loc discuții. Acad. Eugen Simion a fost ales prin vot secret în funcția de președinte al Academiei Române, pentru anii 1998-2002”).

● Pe prima pagină a „României libere” (nr. 2373) este anunțat printr-un comunicat „Rompres”: **Eugen Simion – noul președinte al Academiei**, „ales prin vot secret [...] pentru anii 1998-2002”. □ La rubrica „Tableta de sâmbătă”, Ana Blandiana observă critic strategia de „manipulare a modelelor” (i. e. monopolizarea capitalului simbolic al personalităților culturii române, mai ales, cel deținut de Eminescu, în scopuri de ascensiune strict personală), utilizată în spațiul media de „unul dintre candidații” la funcția de președinte al Academiei Române: „În ziua premergătoare alegerilor prezidențiale pentru Academia Română, care s-a întâmplat să fie chiar ziua lui Eminescu, unul dintre candidați, apărut pe un post particular de televiziune, și-a permis să-l transforme pe marele poet în agent electoral, imaginându-și cum ar fi scris despre asta Eminescu, dacă ne-ar fi fost contemporan. Priveam ecranul și nu mi venea să cred. Deși critic și istoric literar, academicianul părea să nu știe că Eminescu nu scrisese ca gazetar articole encomiastice, ci amare filipice și pamflete. După cum nu i se părea nimic nefiresc, în faptul că el era academician, în timp ce Eminescu nu fusese. Oricum, incredibila situație imaginată de prezidențiabilul nostru aflat în campanie electorală era următoarea: Mihai Eminescu (poetul care nu fusese membru al Academiei Române, dar devenise instanță culturală supremă în afara acesteia) ar fi scris respectuos despre marele eveniment al scrutinului academic, în timp ce, lipsiți de respect, scriitorii și ziariștii contemporani nu o fac. În felul acesta, de chiar ziua lui, Eminescu era schimonosit, folosit și întors împotriva adevăraților lui urmași. Nu este prima dată când scriu despre lipsa de apărare a umbrelor. Dar revoltei, amărăciunii și spaimei pe care le trezesc în mine macularea și manipularea modelelor li se adaugă azi o tristețe în plus. Ani de zile și decenii întregi, ziua lui Eminescu, cea mai curată zi a calendarului nostru, a fost un moment de exorcizare colectivă, pe care îl sărbătoream răscoliți de un unanim elan purificator, iar cultul eminescian, mereu în creștere, era dovada vibrantă și aproape incredibilă a supraviețuirii noastre. Gestul academicianului de tranziție dovedește că, azi, însuși etalonul de platină al spiritualității noastre poate fi reciclat, turnat din nou și transformat în instrument de parvenire. Ceea

ce spune mult nu numai despre actuala definiție a Academiei Române, ci și despre propria noastră definiție” („*Lustruindu-se pe el*”).

19 ianuarie

● În „Curentul” (nr. 13) este anunțat că *Eugen Simion* a devenit *noul președinte al Academiei Române*. Din relatarea pe larg, se pot afla detaliile de presă ale momentului: „Academicianul Eugen Simion a fost ales în funcția de președinte al Academiei Române pe perioada 1998-2002 (pentru el votând 91 de academicieni). Eugen Simion este primul președinte cu profil umanist al forului academic, după 1963, și al treilea președinte al Academiei Române, după 1989. [...] A publicat peste 3000 de studii, articole în reviste literare, cărți. [...] Eminentul profesor este numit membru al Asociației Internaționale a criticilor literari, vicepreședintele Comitetului Interguvernamental al Deceniului Cultural al Dezvoltării UNESCO, președintele Comitetului Național Român pentru Deceniul Cultural, membru al Academiei Europene cu sediul la Londra, membru al Academiei Române, vicepreședinte al Academiei începând cu 3 februarie 1994. A înființat, împreună cu alți intelectuali, Grupul Interdisciplinar de reflecție, cu scopul de a propune modele pentru democrația românească și de a facilita integrarea structurii române în structuri europene. Îi urăm noului președinte al Academiei multă sănătate și o activitate plină de succese”.

20 ianuarie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 3), la umbra semnăturii-calambur „Academia Braia”, Eugen Simion este admonestat pe motiv că „își proiectează trecutul cum vrea mușchii lui”: „Lingușoteca lui Eugen Simion, prieten apropiat al lui Ion Iliescu, pe care l-a ridicat în slavă (dacă vreți, slava nouă!), și-a mai schimbat din conținut. Încet-încet, dar întorcând-o ca la Ploieștiul natal, el a căzut în admirația actualului ocupant al Cotroceniului. Ba, mai mult, rudele țărăniște sau cu simpatii de acest tip au început să i se miște în autobiografie, fapt care, nu-i așa, îl justifică drept Președinte al Academiei Române. Dacă e să o luăm pe după gard, dat fiind faptul că, în 1946, 70% dintre români au votat cu țărăniștii, toți ne tragem din țărăniști. Ca să nu mai vorbim că însuși Ceaușescu a fost împușcat pe nedrept, deoarece a avut, la Scornicești, vecini țărăniști!” (*Eugen Simion își proiectează trecutul cum vrea mușchii lui*).

21 ianuarie

● La pagina întâi a „Curentului” (nr. 15), la rubrica „Semnal”, este anunțat că *Editura Humanitas va lansa colecția „Procesul comunismului”*. Comunicatul Mediafax cuprinde următoarea știre: „Directorul Editurii Humanitas, Gabriel Liiceanu, a anunțat săptămâna trecută că își propune să lanseze în curând, sub sigla casei sale editoriale, o nouă colecție ce va fi intitulată «Procesul comunismului». Potrivit lui Gabriel Liiceanu, colecția va fi deschisă

de o lucrare a Doinei Jela, dedicată personalității și modului în care soția lui Eugen Lovinescu și mama Monicăi Lovinescu a fost asasinată, în închisoare, în anii regimului comunist. O altă carte ce va fi inclusă în această colecție va fi reeditarea lucrării lui Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, dedicată procesului lotului Noica-Pillat. [...]

● Comentând la „Cronica edițiilor”, din „Luceafărul” (nr. 2), recent apărutul volum I al *Bibliografiei Caragiale*, alcătuită de cercetători ai Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” (Mioara Apolzan, Marin Bucur, Georgeta Ene, Rodica Florea, Dorina Grăsoiu, Stancu Ilin, Dan C. Mihăilescu – „toți autori cu experiență, cu cel puțin un volum de critică la activ”), istoricul literar Mircea Anghelescu, director în perioada 1990-1994, oferă un răspuns („Ce aş vrea să subliniez este imensul beneficiu pe care îl aduc aceste instrumente de lucru nu numai editării și studierii literaturii, ci și cunoașterii epocii în sine; și nevoia de a continua cu redactarea acestor bibliografii, pe autori sau pe probleme [...], sau a literaturii în general. Aici văd unul din rosturile principale ale unor asemenea institute și justificarea deplină a existenței lor.”), la preocupanta întrebare managerială: „Care poate fi rostul unor institute de cercetare în domeniul umanist, în noile condiții ale unei societăți concurențiale, bazate pe jocul pieții, adică al cererii și al ofertei?”, când se confruntă „două categorii de argumente [...]: apărătorii sistemului existent susțin că este nevoie de asemenea concentrări de profesioniști pentru lucrări de interes național, a căror anvergură depășește posibilitățile unui singur cercetător, iar contestatorii sistemului arată că aceste lucrări n-au fost încă făcute în atâția ani de când există institutele în sistemul Academiei, sau că cele existente sunt minate de mari imperfecțiuni, și că dacă este nevoie de astfel de lucrări, ele pot fi subvenționate pentru un grup ad-hoc, ales pe criterii valorice, nu administrative”. □ În episodul al II-lea din suita *Panoul ciuruit*, se comentează din *off* versatilitatea lui Adrian Păunescu: „Profitând de instalarea neocomuniștilor la putere, imediat după lovitura de palat din '89, Adrian Păunescu s-a vârat prin șiretlicuri, specifice lui, în politică, a intrat chiar în Parlament, dar dându-și repede arama pe față, electoratul l-a sancționat în 1996, atât pe el cât și pe cei care, cică, i-ar fi reprezentat și l-au lăsat fără coledzi senatoriali. [...] Amnezia (voită?) e la el a doua natură. Chiar a uitat ce boacăină internațională a făcut cizmarul ieșit la rampă în afara granițelor țării? Chiar nu a intuit ce interese suspecte servea? Se poate spune că bâlbâitul înainta în lume cu fruntea sus, pe când Emil Constantinescu și-a pus deja manșoane, asemenea handba-liștilor, pentru a nu-și vătăma genunchii? Iresponsabilitatea comentatorului politic, care se crede a fi Adrian Păunescu, nu-i pentru noi o surpriză, ci o altă fățarnicie (care rimează cu ticăloșie) despre care vom mai vorbi”.

● „Tableta de miercuri” a lui Alex. Ștefănescu, din „România liberă” (nr. 2376), este intitulată *Tolomacea, Flaimucea și intelectualii distinși*; articolul reprezintă o reacție la atacurile la persoană, care îl vizau direct, publicate de

revista „Literatorul”, „înființată în 1991 pentru scriitorii și pretenșii scriitori care l-au susținut pe Ion Iliescu”: „Printre cei care le girează se numără și actualul președinte al Academiei Române, în calitatea lui de membru al comitetului director al publicației. Și mai scandalos este însă faptul că textele scabroase sunt tipărite pe banii Ministerului Culturii, deci PE BANII NOȘTRI, ai cetățenilor României. De aceea plătim noi impozit, pentru ca un grup de inși nerușinați să acopere pe cine vor ei cu cele mai murdare cuvinte! Și aceasta, într-o revistă «de literatură și artă»! Ministerul Culturii, chiar să vrea, n-ar putea să oprească finanțarea imundeii publicații, întrucât deciziile în această privință sunt luate, «democratic», de o comisie formată din intelectuali distinși. Așa se spune că sunt, distinși”.

● „Tribuna” (nr. 2-3) mizează, la pagina întâi, pe articolul *Eugen Ionescu sau sfidarea literaturii*, de Gheorghe Glodeanu, o analiză a lui *Nu*, „volumul de debut al lui Eugen Ionescu [...] semnificativ pentru întreaga creație a scriitorului, deoarece impune un spirit al negației – specific avangardei – de care autorul nu se va mai dezice apoi niciodată”.

22 ianuarie

● La rubrica „Semnal”, din „Adevărul” (nr. 2381), este prezentată, anonim, „lansarea unui număr special din «Revue roumaine», dedicat în întregime contribuției evreilor la cultura română modernă” (*Evreii în cultura română*). Evenimentul s-a desfășurat la Muzeul Literaturii Române, cu participarea ambasadorului Israelului. În descrierea pe larg, se arată că: „Antologia cuprinde texte alese din filologi, poeți, critici, prozatori evrei din România: Cilibi Moise, Hariton Tiktin, Moses Gaster, Lazăr Șăineanu, Tristan Tzara, H. Sanielevici, F. Brunea-Fox, Barbu Fundoianu, Alexandru Graur, Sașa Pană, Ilarie Voronca, Mihail Sebastian, Max Blecher, Alexandru Șafran, Henri Wald, Iancu Fischer, precum și un Album cu reproduceri după Iscovescu, Rosenthal, Iser, Maxy, Iancu, Sterian, Brauner ș. a. Chiar și la o sumară privire, se confirmă ușor constatarea lui G. Călinescu, potrivit căruia știința filologică românească e un produs al evreilor, ca și prezența lor în artă ca promotori ai avangardei românești și universale. Volumul este prefătat de Henri Zalis și Răzvan Theodorescu, prezenți, alături de noul președinte al Academiei Române, la manifestarea de la Muzeul Literaturii. Elogiind această inițiativă a redacției «Revue roumaine» și arătând că «nu ne putem imagina literatura română fără numele și operele acestor mari evrei ai noștri», acad. Eugen Simion – primul critic literar ales în fruntea înaltului for academic din întreaga sa istorie! – a îndemnat asistența: «Rugați-vă ca și Academia Română să capete un buget mai bun». El a anunțat, totodată, încheierea lucrului la marele *Dicționar al literaturii române* (realizat de specialiști din toate institutele de profil ale Academiei), ce va apărea, în cinci volume, anul viitor. În *Dicționar*

figurează toți autorii care au scris bine în limba română, fiind adunați laolaltă scriitorii români, indiferent de locul unde trăiesc”.

23 ianuarie

● Ziarul „Curentul” (nr. 17) publică un interviu cu Eugen Simion, în calitate de președinte al Academiei Române, sub titlul declarației: **„Aș vrea să se spună despre mine: Iată un om pentru care adevărul există!”** (realizator: Magdalena Popa-Buluc). „M.P.-B.: – [...] cum se împacă activitatea de creație cu cea administrativă? Cum le-ați împăcat de-a lungul activității dvs. în calitate de cadru universitar, scriitor și, acum, de președinte ales al Academiei? E.S.: – Mai întâi că aceasta este prima funcție în viața mea. Înainte de a fi vicepreședinte al Academiei Române, în urmă cu patru ani de zile, eu n-am avut niciodată o altă funcție, ceea ce a fost bine. Am fost un fel de boier valah, în condiții în care boieria nu era recunoscută. Am fost profesor de literatură și, în același timp, am dorit toată viața mea să fiu critic literar. [...] M. P.-B.: – V-ați propus să devină Academia un lider al culturii române? Mă refer la acest lucru, deoarece iată că unii scriitori de prestigiu, precum Nicolae Breban, Nicolae Manolescu, Ștefan Augustin Doinaș, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Geo Dumitrescu, au fost de curând primiți ca membri ai Academiei? E.S.: – Ea este după părerea mea, dar încă o dată glasul ei nu se aude. Nicio manifestare pe care noi am pregătit-o și, slavă Domnului, că au fost destule, n-au fost mediatizate de către televiziune, principalul mijloc de informare. Sunt plăcut surprins că ziarul dumneavoastră acordă o pagină zilnică culturii de ținută și ar fi de dorit ca și alte ziare să facă același lucru. Am să vă dau câteva exemple: am pregătit Centenarul Blaga, Tristan Tzara, Tudor Vianu, manifestări uriașe, la care au venit personalități marcante din străinătate, precum Maurice Nadeau, care, la 86 de ani, este ultimul suprarealist, directorul revistei «La Quinzaine littéraire»... lucruri despre care nu prea s-a auzit. Noi vrem să jucăm acest rol de lider. Vă amintesc că primul președinte al Academiei Române a fost Ion Heliade Rădulescu. Rolul cel mai important pe care a vrut să-l aibă era acela de a fi un simbol al unității românești. Acest rol trebuie să continue. Vrem să facem un *Tratat de istoria românilor* în nouă volume. Am terminat în acest an *Dicționarul general al literaturii române*, în cinci volume masive, cu toți scriitorii din Basarabia, din Bucovina, din Israel, din diasporă, din Banatul sârbesc. Dar avem nevoie de sprijin financiar. Noi avem speranțe, iată au fost câțiva oameni care au răspuns la apelul nostru și ne-au sponsorizat Premiile Academiei. Există un centru de cercetare științifică al Academiei în care sunt oameni absolut remarcabili. Avem o statistică: 86 la sută dintre citările făcute în marile reviste din lume sunt cercetători științifici români. Știți că, în marile centre, un institut se judecă în funcție de câte ori a fost citat în reviste de specialitate. În același timp, vreau să vă spun că bugetul Academiei Române este inimaginabil de modest. Pentru toată cercetarea din România se

dă din buget 0,4%, iar noi avem din acesta 8%. Închipuți-vă că tinerii cercetători, cu minți strălucite, sunt plătiți cu 300 de mii de lei pe lună, iar peste o jumătate de an, bineînțeles, aceștia vor pleca... [...] M.P.-B.: – Ați lăsat în critică sau la catedra universitară elevi care să vă urmeze truda? Cu alte cuvinte, ați creat, după părerea dvs., o școală critică? E.S.: – Iarși da și nu. Aproape toți scriitorii în jur de 40 de ani au trecut pe sub ochii mei, le-am fost dascăl, unii mi-au rămas prieteni, alții mi-au devenit adversari; au trecut prin cercul de critică literară pe care l-am condus și, dacă ceva a rămas bun în ei de la mine, eu sunt mulțumit, indiferent de poziția lor actuală. Cred că în critica literară sunt oameni tineri care mă urmează. [...] M. P.-B.: – Care este profesiunea dvs. de credință? E. S.: – Dumnezeu și colegii mei m-au împins spre această funcție care este o deosebită onoare, dar, în același timp, și o copleșitoare răspundere. Cum zicea Heliade Rădulescu: «literatura este politica noastră cea mai bună». Aș vrea să redau ceva din măreția, pe care această instituție a avut-o întotdeauna, încât să devină Academia tuturor românilor, un simbol al forței de creație, al originalității spiritului românesc”.

● Tema numărului 260 din „Dilema” este *Târgul de carte de la Leipzig*. În *Argument*, responsabilul de număr, E[lena] Ș[tefoi], redă impactul emoțional produs de prezența României la acțiuni culturale internaționale: „Orice invitație la o manifestare culturală organizată peste hotare pune artiștii și instituțiile românești în stare de alertă. Fie că e vorba de festivaluri de film sau expoziții de artă contemporană, de recitaluri sau de lecturi, de târguri sau de concursuri între trupe de teatru, participarea devine din start o chestiune de orgoliu național și o sursă de neliniști organizatorice. Târgul de la Leipzig e deja un prilej tradițional de întâlnire pentru editori, librari, bibliotecari și prieteni ai cărții din toată lumea. Anul acesta, între 26 și 29 martie, România are șansa de a fi *oaspete de onoare*, aflându-se deci în centrul atenției, cu un spațiu expozițional privilegiat și cu un loc central în programul propriu-zis al manifestării. Suntem pregătiți pentru o asemenea probă, ne putem depăși complexe pentru a-i cuceri deopotrivă pe editorii occidentali și pe experții în marketing, pe gazetarii interesați de fenomenul estic în tranziție și publicul cititor pentru care cartea este în primul rând un obiect prezentabil? Cunoaștem regulile acestui joc la bursa informațiilor și a contractelor sau rămânem prizonierii propriului nostru trecut, supărați că lumea nu ne știe, nu ne înțelege, nu ne iubește? Ce-am învățat din experiența standurilor internaționale la care editurile noastre au fost prezente până acum? Cum ne putem impune valorile literare, ce așteaptă partea germană să oferim noi pe piața de carte? Cât și cum colaborează instituțiile bucureștene pentru ca un eveniment de importanța Târgului de la Leipzig să nu fie bifat ca un prilej pentru lamentări *post festum* și de scandal pe tema imaginii României?”. Participă cu articole: Gerhardt Csejka (eseist și traducător), *Cum ne vindem cultura sau socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg*; Adina Kenereș (scriitoare), *Trecute standuri*

naționale; Caius Dobrescu (scriitor), *Instinct, rațiune, Târg de Carte*. □ Intervievată de jurnalista Delia Verdeș, la întrebarea „Câte edituri vor participa?”, Maria Berza, răspunde, în calitate de „Secretar de Stat în Ministerul Culturii”: „S-au înscris, pe cont propriu, foarte multe. Noi am finanțat, deocamdată, proiecte venite de la aproximativ 20 de edituri. Mai există alte titluri potrivite pentru Leipzig, deja apărute și care vor fi selecționate. Să vă dau câteva exemple care reflectă dorința noastră de abordare interculturală: un volum de folclor săsesc, cărți ale editurii Kriterion, o carte despre colonizarea sașilor, antologii bilingve – poeți germani din România, poeți maghiari, poezia minorităților din România – istoria teatrului evreiesc din România, istoria teatrului maghiar din România, un album al arhitectului Leahu, *Transilvania – orașe și monumente*, cu acuarele splendide evocând așezări românești, germane, maghiare și locuirea împreună în aceste așezări. Vor fi, desigur, și cărți despre România, cum este o traducere în germană a cărții *Scurtă istorie a României* a lui Ion Bulei sau un album superb editat de Humanitas – *Arhitectura în lemn din Maramureș*, ori *Jurnalul* lui Sebastian tradus în germană, o antologie lirică a scriitorilor din România, poezii populare românești, nuvele românești – Baconsky, Mircea Eliade, Marin Preda, Vasile Voiculescu, antologia poeziei feminine din România, albumul *Icoane pe sticlă din România*, albumul *Tudor Vianu*, revista *Urmuz*”. □ La rubrica permanentă „Din viața unui extremist de centru...”, în articolul *Naivitățile catastrofale*, Radu Cosașu arată că *Jurnalul* lui Mihail Sebastian este, mai ales, „judecat politic”, deoarece publicul s-a deprins a gândi prea mult în termenii senzaționalului de la știri: „Cu mai multă sau mai puțină strălucire, inspirație, luciditate, bună și rea credință – *Jurnalul* e manipulat «la zi», în lumina Actualităților și a televiziunilor de noapte (de mult acestea au cenzurat frumusețea nocturnă a unei idei), ceea ce, dacă nu-i scade din forță, îl sărăcește ca dramă a naivităților catastrofale”. Tabloidizarea constă în focalizarea insistentă pe subiecte precum: „demonizarea fără apel a lui Noica, Eliade, Cioran”, „angelizarea și victimizarea lui Sebastian (obscurizându-i-se, de pildă, un snobism păgubos)”, „sau invers: în culpabilizarea lui [a lui Sebastian; n.m. C.B.] («cum de a fost posibil să rămână prieten cu ăia? un laș, ca toți evreii!» – zic chiar evrei din București și Paris) și în dezvinovățirea la fel de abruptă a lui Noica, Eliade, Cioran, vorbiți de rău de un ipocrit care a cedat și la prosovietism, văzând în ochii Armatei Roșii o «sălbăticie candidă»; s-au adus ca dovezi ale acestei fățarnicii dedicațiile tandre către Nina și Mircea Eliade, în timp ce în *Jurnal* scria că «totul ne desparte», ca și cum ar exista o incompatibilitate între exasperările unei prietenii”. Din punctul de vedere al lui Radu Cosașu, direcțiile serioase de lectură și interpretare încă lipsesc: „«jidanitatea» lui Sebastian, diagnosticul de pe ultima pagină («eu am rămas pentru ei un jidan...»), finalul deschis al dramei care-i va cuprinde și pe Nae și pe Belu și pe Pătrășcanu și pe Rege și pe rabin și pe patriarh, acea evreitate care

înglobează tot ce-i aceea «străinul», fie el român, portorică, sârb sau palestinian»; „incomprehensibilul, totdeauna antischematic – adică ceea ce o făcea pe Hannah Arendt să nu se despartă de Heidegger, și nu mai puțin pe Sebastian de Eliade, sau pe Ionesco de «Mirciulică»”. □ În articolul **„Și în domeniul „exportului cultural” e loc de-o reformă**, Ion Bogdan Lefter (critic literar) pune în balanță cele 2 (două) „Premise: ce se știe despre noi în lumea largă” (a se vedea, cu precădere, punctul 2: „[...] suntem o cultură mică, minoră, marginală; limba noastră maternă n-are circulație, producția noastră artistică n-a împus curențe, mișcări, școli sau mari nume internaționale – excepțiile cunoscute, și ele individuale, au fost obținute după emigrarea celor în cauză; cultura profesionistă, instituționalizată nu are în spațiul românesc decât puțin peste un secol și jumătate etc. Însă și culturile mici își au valorile lor, uneori chiar marile lor valori. Abia după ce le vom înțelege statutul real le vom putea – eventual – promova «la export»”), cu „Decalogul: ce cultură română i-ar putea interesa pe străini”, al cărui prim punct afirmă: „Străinătatea nu e interesată de importul istoriei noastre culturale, al «tradiției» românești, al marilor «monumente» exaltate de naționalismele care fac la noi legea. Preferă prezentul, creativitatea vie, adică dialogul cultural cu parteneri compatibili. Dacă e să promovăm valori ale istoriei noastre artistice și intelectuale, trebuie alese momentele de radicalitate experimentală, care își prezervă mai bine potențialul de interes și fac – în același timp – demonstrația capacității noastre de a ne alinia la avangarda căutărilor creative. În rest, trebuie mizat pe lucruri recente”.

24 ianuarie

● La rubrica „Accente”, din „Adevărul” (nr. 2383), în articolul **„Filosemitism”, „prosemitism”, „antisemitism”**, C. Stănescu reflectează pe marginea recentei lansări a „numărului special al «Revistei române» dedicat integral contribuției evreilor la cultura română”: „Act de cultură remarcabil, el se adaugă numeroaselor *restitui*ri oferite de câțiva ani de editura Hasefer de sub direcția reputatului istoric literar Zigu Ornea”. Treptat, discuția alunecă înspre atitudinile sesizate de autorul articolului, în receptarea unui caz ideologic aparte, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian: „[...] am constatat un fenomen de **identificare excesivă**. Numesc «identificare excesivă» declicul mental prin care anumiți intelectuali, de mare suprafață culturală, se recunosc cu fervoare participativă în destinul **evreului universal**, în numele unei «fraternități» îndoielnice și al unei improbabile (și incomparabile), experimentări a condiției istorice, culturale, mitologice și metafizice a «celuilalt». Ei ne lasă a înțelege că suprema dovadă a toleranței și buneii conviețuiri ar consta într-un fel de «evreizare» a românilor, de aceeași esență, dar cu mijloace diferite, ca și «românizarea» evreilor. Astfel de tentative suicidare ori simple gesturi de curtoazie mi se par, în ultimă instanță, de prost gust. Ca și în cazul bătrânilor

scilofosiți care-i lingușesc pe tineri cu speranța ridicolă a propriei întineriri sau a rămânerii în memoria «celor ce vin», tot așa și cu «prosemitismul» unora sau «promânismul» altora: atitudini scoase din «baletul mecanic» al falselor atașamente ori, cel mult, pur sentimentale. [...]”.

● În „Orizont” (nr. 1), Simion Mioc își amintește de anii de studenție din perioada 1951-1955, de la Facultatea de Litere din București. Aceste „anamneze universitare” restituie prezentului atmosfera infestată de confuzia valorilor, în care intelectualii precum Tudor Vianu, G. Călinescu, N. Cartoian au fost obligați să se cedeze spațiul de expresie profesională, în favoarea cadrelor cu suport ideologic marxist: „Mari profesori arestați, trimiși în pușcărie, alții, epurați, înlocuiți cu «elemente» de încredere, cu politrucci culturali, ce și-au putut repede angaja complexe culturale, estetice și literare. La catedra lui N. Cartoian de literatură română veche a fost adus un Mitu Grosu, care își găngăvea cursul copiat, având pretenția că el a descoperit, în cercetările sale «aprofundate», încă o povestire, din *O samă de cuvinte* de Ion Neculce. Fostul stomatolog, Ion Vinter (Vitner), în urma suspendării din Universitate a lui G. Călinescu, îl comenta pe Mihai Eminescu, la nivelul lui Theodor Neculuță, comentând poezii ca *Viața și Împărat și proletar*, fiind convins că poetul român l-a studiat pe Marx: într-un manuscris, Vitner a descoperit (și el!) o însemnare subliniată: *Karl Marx, Das Kapital*. În fine, rusofonul Mihail Novicov, care nu se putea debarasa de un accent străin, sub un păr rebel și o frunte deznădăjduit de îngustă, era un personaj comic: «profesorul» pronunța original nume de scriitori europeni; de-o pildă, pentru el, Cervantes era Cervantez. Noi, studenții, ne distram făcând liste cu asemenea «perle». Făcând notă discordantă față de semidoctii avantajați politic, oferind atât cunoștințe, cât și un model de comportament profesoral, de nivel universitar, „Tudor Vianu a fost, pentru studenții acelor extrem de cumplite vremi, un mare model, printre profesorii rămași în diverse catedre prin cărțile publicate, prin cultura lui, prin prelegerile lui, prin deschiderea spre fundamentalele orizonturi spirituale. [...] Cu câtă pasiune bine controlată vorbea despre Goethe și Schiller, William Shakespeare și Lord Byron. Interiorizat, dar deschis și spre noi, Profesorul vorbea rar, timbrat, cu o voce baritonală numai a lui, cu pauze de gând, mai bine zis între gânduri, pentru aducerea de noi aluviuni de nuanțe întregitoare, pe care el le meditase în biblioteca sa și simțea imboldul dăruirii înspre noi, fiecăruia după înzestrarea sa. Totul se orânduia clar, fără ostentație de expresie și cuvinte, fluxul ideatic având un ecou prelungit în sală. Dacă se poate învăța ceva într-un frumos și interpretare estetică, Tudor Vianu avea haruri native, dar și îndelung și benedictin cultivate. Se scuza la începuturi de prelegeri că pentru marii scriitori programa nu-i permite peripluri mai ample. Era un uriaș albatros cu aripi cenzurate de semidoctia agresivă comunistă!” (*Tudor Vianu – legattouri, laitmotive*).

25 ianuarie

● Istoricul Alexandru Zub consideră, în „Curentul” (nr. 18) că nu s-a produs încă, definitiv, *Drenajul Academiei Române*, „revitalizarea” instituției fiind „marcată din capul locului, de limitele proiectului politic pus la lucru de regimul iliescian. S-a dorit mai degrabă un drenaj à la longue în sânul Academiei decât o schimbare profundă care să-i redea vechiul ei prestigiu, nu numai ca instituție de consacrare a valorilor, dar și ca «institut național», în sens de for științific suprem, cum s-a definit încă la 1879”. Rezumând situația postdecembristă, Alexandru Zub constată: „Decretul-lege din 1990 a înlesnit unele reparații, pentru vii și pentru morți, nu însă și schimbarea profundă ce se aștepta. Principiul continuității a prevalat, ca și în alte sfere, în acord cu atitudinea adoptată de noul regim. A treia echipă de conducere, din care s-a ales deja căpetenia supremă, emană, după cât se pare, de la același principiu”.

26 ianuarie

● În „Curentul” (nr. 19), la rubrica „Marginalii”, Daniel Cristea-Enache abordează subiectul „*Trădării*” *intelectualilor*, în contextul „încărcat, în ultima vreme, cu electricitatea polemicilor (împinse, multe, înspre domeniul pamfletului)”. Expunând franc perspectivele aflate în coliziune de opinie: „S-a vorbit – și s-a scris – despre «trădarea intelectualilor», despre o «prostituare» a acestora pe trotuarul politicii și o inadmisibilă «colaborare» cu un regim impus prin forța armelor și siluirea conștiințelor. Reacția adversă (conturată pe baza a două principii: al toleranței și al respectului pentru valori) a fost promptă, dar parcă mai puțin mediatizată. Într-un fel, e și normal: «scandalul» a fost și va fi întotdeauna o rețetă a mijloacelor de informare [...]. Anormală mi se pare, în schimb, absența dialogului pe această temă: o discuție calmă, civilizată, cu toate argumentele pe masă, o discuție care, «ciocnind» cele două puncte de vedere, să furnizeze un plus de înțelegere și de adevăr.”, tânărul critic se întreabă dacă: „se poate ajunge, oare, la o fecundă sinteză a celor două puncte de vedere diametral opuse?”.

27 ianuarie

● „Academia Cațavencu” (nr. 4), de această dată sub semnătura „Prince și cerșetător”, continuă tirul în direcția criticului literar Eugen Simion, numit „Luceafărul Criticii Ploieștene”, ales recent Președinte al Academiei Române: „Eugen nu-i Simion destul dacă nu-i și un pic fudul. După ce vârsta fragedă (sub 70 de primăveri) i-a permis să învingă cerbicia venerabililor colegi de Academie, care l-au ales președinte de-abia după câteva istovitoare tururi de scrutin, of, of, of, apoliticul intelectual se porni să dea în stânga și-n dreapta. Interviuuri”. Mai precis, este incriminat conținutul laudativ al unei declarații („Cred că nici Franța nu are atâtea *Atlase* lingvistice care arată unitatea limbii noastre...”), la apariția volumului „Crișana” (ultimul) al *Atlasului lingvistic*

român: „Acum, e drept, s-ar putea ca trufaşa Franţă să nu fi publicat atâtea lucrări capabile să ateste unitatea graiurilor româneşti. Da' nici lingviştii francezi, iarăşi e drept, nu mai lucrează cam de mulţişor cu mijloacele sârmanilor cercetători din România. Iar musiu Simion, dacă tot voia să se dea mare pe munca altora, ar fi putut să spună şi că atlasele lingvistice publicate la noi în ultimii 30 şi ceva de ani (nu în 50 şi nici în ultimul an) sunt, din motive vari, oarecum cam incomplete. Spre a răspunde tuturor rigorilor, ca să le numim aşa, academice, ei da, monumentalele opuri ar trebui toate republicate iarăşi din nou. Numai că, pentru a fi republicate, ar trebui să fie şi reactualizate, în urma unor cercetări pe teren. Or, de multă vreme, institutele specializate ale Academiei nu mai pot să facă astfel de cercetări, din lipsă de fonduri. Din acelaşi motiv, pe tarlăua filologică a d-lui Simion există institute care nu şi pot permite nici măcar luxul de a salariza o dactilografă cu normă-ntreagă. Şi tot pe chestia asta, lingviştii români sunt obligaţi să lucreze tot ca în epoca eroică a lui Hasdeu sau a lui Pazvante Chiorul. În era computerelor din generaţia a paispea, cercetătorii noştri trebuie să facă mult lucru manual. Iar noul preşedinte al Academiei nu pare deranjat de această realitate. De ce s-ar ruşna?! În fond, şi dumnealui, ditamai Eugen Simion, e obişnuit să lucreze mult cu mâna” (*Eugen Simion – între munca cu limba şi lucrul cu mâna*).

● Cotidianul „România liberă” (nr. 2381) publică un interviu cu „dl. Eugen Urcaru, vicepreşedintele Uniunii Scriitorilor din România”; realizator: Mihai Vicol. Materialul a apărut sub titlul: „*Eminescu este mai actual decât suntem noi*”. M. V.: Cât de actual este Mihai Eminescu? E. U.: Din păcate, Mihai Eminescu este mai actual decât suntem noi, cu gândirea noastră de astăzi. Deci un om, pentru că el a fost un om, un om care, acum aproape un secol şi jumătate de la naşterea sa, a văzut lucrurile mult mai limpede decât le vedem noi, contemporanii acestor fapte. Dacă am avea răbdarea să citim cu atenţie unele din articolele politice care se referă la realitatea economico-socială şi politică de atunci şi modul în care Eminescu a analizat-o şi a dat soluţii vom vedea că în primul rând realitatea aproape că se repetă şi, în al doilea rând, că soluţiile date de Eminescu sunt valabile, sunt aproape singurele soluţii pe care le mai putem găsi. E trist că nu am reuşit să depăşim etapa de consumatori ai operei eminesciene şi nu reuşim să devenim continuatori în fapt ai gândirii eminesciene. [...] M. V.: Este Eminescu un poet naţionalist? E. U.: În primul rând, toată lumea recunoaşte că este un poet naţional. Este un poet naţionalist în sensul bun al cuvântului *naţionalist*, pentru că există o confuzie destul de mare care se face atunci când se pronunţă cuvântul *naţionalist*. Unii înţeleg prin *naţionalist* un element îndreptat împotriva altora. Eu consider că naţionalismul este o acţiune în favoarea propriei naţiuni, în nici un caz îndreptat împotriva altor naţiuni. M. V.: Unii s-au grăbit să îl categorisească pe Eminescu legionar şi antisemit, ce ne puteţi spune despre acest fapt? E. U.: Vedeti că este exact fenomenul despre care vorbeam. Unii, aflaţi într-o situaţie

de putere de o anumită natură, căutau să se legitimizeze și atunci și-l apropiau, deci și-l luau în posesie pe Eminescu, să se justifice cu el. Dacă noi vom căuta cu lumânarea elemente antisemite, scoțând din contextul general al gândirii lui Eminescu problema evreiască și scoțând câteva adjective și uitând contextul și ideea generală, sigur îl putem declara antisemit, gândind la nivelul epidermei. De aceea cred că în cazul de față ar trebui să gândim la nivelul intelectului și nu la nivelul epidermei. În ceea ce privește antisemitismul lui Eminescu, eu cred că el a atras atenția asupra unui fenomen economic în măsura în care negustorii evrei erau agenți economici, deci agenții economici care efectuau o transformare dureroasă asupra societății românești; marea lor majoritate erau evrei și poetul s-a găsit într-o situație de adversitate față de evrei printr-o adversitate față de un fenomen economic și social. [...]”.

28 ianuarie

● Numărul 3 al „Luceafărului” este prilejul unei reacții dure a redactorului-șef Marius Tupan, care de la rubrica „Acolade” țintește, mai ales, în direcția categoriei de protestatari „cu spatele asigurat” (politic), reprezentată de **Disidenții oficiali**: „Vrem nu vrem să recunoaștem, există o dispută între generații, între grupuri literare și de interese, chiar între valori bine constituite, așa cum a fost dintotdeauna și nu, neapărat, în defavoarea literaturii. Dimpotrivă. E bine să se știe că Sadoveanu n-a fost vreun sfânt, nici Călinescu vreun divin, iar cât despre Baranga (un fel de Procopius din Cezareea), Eugen Barbu și alți complici ai regimului (talentați, dar ușor de cumpărat), am putea scrie o adevărată istorie a rușinii naționale. Cei care s-au mândrit cu câte ceva sar repede în apărarea acelor și spun că, îndeosebi, după moarte, numai opera contează. Avem multe îndoieli în acest sens și chiar unele suspiciuni. Timpul a demonstrat (și nu și-a epuizat toate exemplele și argumentele) că ideologiile regimului, de soiul lui Răutu sau Dumitru Popescu-Dumnezeu, știau cum să ațâțe creatorii între ei, pentru a-i putea supraveghea și condiționa mai ușor, cum să-i folosească întru preamărirea conducătorului iubit, dar și să-i stimuleze pe ceilalți, în ascuns – deci, cu voie de la poliție! – pentru a așterne pe hârtie, cică, o cronică negativă a vremurilor acelea. Se numeau, după cum avea să-mi șoptească un redactor de la o editură, chiar în momentul când mi se topea o carte, **disidenți oficiali**, bine remunerați, scoși la rampă când dictatorii voiau să demonstreze varietatea de stiluri și opinii, într-o Românie liberă, suverană, stăpână pe soarta sa (citată din memorie!). Vilele căpătate chiar în acea perioadă, plimbările prin străinătate, publicitatea prin postul de radio cel mai ascultat atunci, Europa liberă, erau semne singure că au spatele asigurat, că nu se aruncă în bazin fără să cunoască apa conținută în el. Dar, mai mult decât atunci, s-au trădat după lovitură de palat din decembrie '89. Au fost nevoiți să se orienteze (fără cârtire) acolo unde li s-a cerut, să apere (și să cânte) pe aceia care le-au fost sfătuitori de taină și cupole de interes. Altfel

spus, să-și urmeze călăuzele, căci, odată intrat într-o confrerie, n-ai cum să te mai salvezi. E trist, e jenant, să constăți (și, prin natura profesiei tale, să atragi atenția) că în astfel de capcane au căzut creatori de marcă, prea avizi totuși de glorie, grăbiți să-și asigure eternitatea din timpul vieții. Din păcate, locul acela, pe care-l răvnește orice scriitor, tulbură multe minți, ucide *ab initio* luciditatea și-i aduce pe cei păcăliți într-o stare de disperare și regrete tardive. E în van orice zbatere, oricâte strategii ar mai cheltui și oricâte frății secrete ar mai face!” □ Alexandru George îi aduce lămuriri lui Marin Mincu, pornind de la reacția temperamentală, avută de acesta în apărarea lui G. Călinescu (*Pentru o judecată MAI dreaptă a lui G. Călinescu*), apărută în nr. 44/ 1997 al revistei sus-menționate: „Toată seria mea de articole are un caracter memorialistic, așadar, și se referă nu la valoarea literară a operei, ci la aventurile omului în cadrul unei instituții privilegiate în comunism, pe care a condus-o în așa fel, încât de acolo nu a venit nici una din inițiativele generoase ce i se atribuie de interesați de tip Crohmălniceanu și de ignoranți de tip Raicu. Încât toată tirada lui MM despre marile merite ale lui Călinescu nu are obiect; eu nu de asta m-am ocupat și când am vorbit de «o vestală întârziată pe altarul stins al unui templu lipsit de substanță» m-am referit la o biografă a acestuia și la institutul de la care și eu și întreaga literatură contemporană am așteptat altceva. Mitul unui Călinescu luptând acerb cu autoritățile comuniste pentru a impune adevăratele valori este un mit fabricat de interesați care falsifică realitatea tragică de atunci și atitudinea lamentabilă a unui mare spirit, ajuns să se prostitueze pentru niște onoruri și funcții efemere, de care nici nu știu cât a profitat chiar și el însuși, încasatorul banilor...” (*Critică și avocatlâc*). □ La pagina de „Proză”, este propusă povestirea *O geană de lumină*, a unui tânăr autor: Mircea Pricăjan.

● „La o nouă lectură”, în versiunea lui Alex. Ștefănescu, intră, în „România literară” (nr. 3), prozatorul *Mircea Horia Simionescu*, despre activitatea strict profesională a căruia autorul articolului notează – și îi informează totodată pe cei care îl cunosc mai degrabă în ipostaza de scriitor de mare rafinament, cu o viață izolată: „În 1948, Mircea Horia Simionescu devine student al Facultății de Filologie a Universității din București. După doi ani părăsește însă facultatea (pe care o va absolvi abia în 1964, cu lucrarea de diplomă *Lirica lui G. Călinescu*) și se angajează ca reporter la «Scânteia». Lunga perioadă (1950-1969) petrecută în redacția acestui ziar («organ central» al PMR și, din 1965, al PCR) prezintă pentru scriitor o pierdere de timp, prin practicarea unei vieți duble, și, totodată, un capitol de biografie care îl va face vulnerabil în fața adversarilor literari. Scrie puține reportaje propriu-zise și se manifestă, în treacăt, și în domeniul cronicii muzicale. În schimb, lucrează tenace, neștiut de nimeni (decât de vechii săi prieteni din Târgoviște) la o operă literară originală și multă vreme nepublicabilă, din cauza unei vizibile inaderențe la estetica oficială. Abia în 1968, în condițiile «dezghețului» ideologic care favorizează

relansarea vieții literare, debutează ca scriitor (cu povestirea *Cum l-am trădat pe Pascal*, publicată în revista «Luceafărul»). În 1969, devine șeful de cabinet al lui Dumitru Popescu, numit de curând secretar cu propaganda al CC al PCR. Tot în 1969, în flagrantă contradicție cu noul său statut de funcționar al partidului comunist, publică primul volum *Dicționar onomastic*, dintr-o tetralogie de un nonconformism șocant, *Ingeniosul bine temperat*. În toamna lui 1971 primește funcția de director adjunct al direcției «Muzica» din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste (atunci înființat), iar în ianuarie 1972 ocupă postul de director al Operei Române. În 1974 își prezintă demisia. După un an de tratamente în diverse spitale psihiatrice, se retrage definitiv din viața publică și se refugiază la Pietroșița (la 30 de kilometri de Târgoviște), unde descoperă plăcerea de a-și construi singur o casă, de a sădi pomi și de a scrie în liniște. În scurtă vreme începe să publice cărți într-un ritm mai alert și este recunoscut ca un scriitor important de către critică și public”. Textul, segmentat în subcapitolele „Domnul Literatură”, „Inventarierea fantezistă”, „O carte a cărților”, poartă mențiunea finală: „fragment din capitolul rezervat lui Mircea Horia Simionescu într-o viitoare *Istorie a literaturii române contemporane*” și avansează considerații și observații precum: „[...] una dintre cărțile lui Mircea Horia Simionescu (poate cea mai valoroasă din câte a publicat) poartă titlul *Bibliografia generală* și este, de fapt, inventarul unei biblioteci fictive. Și nu întâmplător, în aproape toate cărțile sale, scriitorul recurge la formule care justifică *fragmentarismul*, prezentându-și textul ca un dicționar, ca o colecție de citate, ca informații colportate, provenite din surse diferite, ca fișe de lectură etc.”; „[...] volumul [*Paltonul de vară*] poate fi citit și ca un fabulos almanah prin deschiderea lui la întâmplare, prin răsfoire, sau prin parcurgerea de mai multe ori a aceluiași pasaj. Scriitorul face ceea ce s-ar putea numi literatură pură, intraductibilă în alt limbaj artistic (după ce citim cartea, indiferent de modul cum o citim, nu o putem «povesti», ecraniza ș.a.m.d.). Incongruența textului este doar un truc literar, un mod metaforic de a reprezenta o existență. [...] Dacă ne-am afla și noi, cititorii, în situația de a putea lua, la plecarea pe lumea cealaltă, un bagaj, ne-am putea mulțumi cu un exemplar din *Paltonul de vară*. Nu pentru că în paginile lui ar fi cuprinsă o întreagă existență (sau în primul rând pentru aceasta), ci pentru că am lua astfel cu noi o întreagă literatură. Vameșii s-ar arăta indulgenți, crezând că trecem dincolo, modești, cu o singură carte. Dar în această singură carte se află toate formele literare posibile. În lungile și plictisitoare zile senine petrecute pe plajele paradisiace, printre flori plăcut mirositoare și mei zburdalnici, sătui de mierea care ar fi eterna noastră hrană, ne-am putea adânci în lectura unicei cărți aduse de pe Pământ cu sentimentul că avem la dispoziție o bibliotecă”.

30 ianuarie

● „Deschid azi o rubrică nouă în «Curentul»”, anunță criticul Eugen Simion, cooptat în echipa de colaboratori externi, din categoria *premium*, a ziarului,

alături de Adrian Marino, Alexandru Cistelean, Gheorghe Crăciun, H. R. Patapievici, Răzvan Theodorescu, Ștefan Augustin Doinaș, Mihaela Miroiu, Paul Goma, Victor Neumann, Dan Ciachir, Emil Hurezeanu, Filip Florian, Ioan Buduca ș.c.l. „O mică rubrică pe care ar fi trebuit, poate, s-o intitulez *Pe scurt* pentru că voi scrie, aici, într-adevăr pe scurt, după ce toată viața am scris, vorba știm noi cui, *pe lung*... Asta vrea să spună că voi încerca să mă adaptez spiritului vremii. Nu voi mai scrie săptămânal o cronică literară de 8-10 pagini dactilografiate, ci o pagină-două, nu cu precădere despre literatură. Nu-i ușor pentru un om ca mine să facă această schimbare. Mă leg de lucruri și de oameni, schimb greu un loc, o casă, în fine, un mod de a fi și un stil de a scrie. Am început, iată, prin a scrie pe foi dictando (format caiet de școală) și de atunci – și sunt aproape 40 de ani – nu le-am părăsit niciodată. Nici vorbă să trec la mașina de scris sau, cum face azi toată lumea bună, la calculator. Abia am reușit să mă adaptez la condițiile pixului, după ce am scris o bucată de vreme cu peniță Klaps și, apoi, cu chiu cu vai am trecut la stiloul cu cerneală. [...] Va trebui, totuși, să schimb ceva în comportamentul și în obiceiurile mele scripturale. Să învăț, de pildă, să scriu repede și în puține rânduri într-o zi anumită a săptămânii, nu într-o publicație literară, ci într-un ziar de mare tiraj. Asta înseamnă alți cititori, alt limbaj, alte subiecte. Făcând de atâta amar de vreme critică literară, mi-am format un stil și m-am adresat unui anumit destinatar. Un destinatar căruia, în genere, îi cunoșteam gusturile și exigențele sau, cum se zice în estetica receptării, orizontul de așteptare. Azi mă adresez altui public, în alte vremuri, altor gusturi și unui orizont de așteptare totalmente nou... Sper să reușesc să câștig de partea mea acest cititor necunoscut. Nu voi părăsi cu totul temele literaturii, dar simt că trebuie să vorbesc altfel decât până acum despre ele. Nu voi face politică, cum n-am făcut nici până acum, dar nu voi putea evita, de bună seamă, subiectele socio-culturale care, se știe, sunt fatal politice. Va fi o rubrică liberă, deschisă, un fel de *jurnal public* sau *jurnal în public*, ca să preiau formula bunului meu prieten Maurice Nadeau, directorul cunoscutei reviste pariziene «La Quinzaine littéraire». În cele din urmă, titlul rubricii va fi stabilit, printr-o parafrază la romanul lui Marin Preda: „Viața ca literatură”.

● În „Dilema”, nr. 261 (dosar tematic: *Fascism=Comunism?*), teoreticianul Caius Dobrescu scrie pragmatic-disociativ despre *Surse, specii și vârste ale extremismului românesc*, în forma lor „actuală”, cea din „România anilor '90”. Acestea sunt, în opinia sa, delimitate astfel: „Avem, mai întâi, frustrările tuturor lucrătorilor din mașina de propagandă ceaușistă, rămași pentru un timp șomeri”; „O altă sursă a extremismului ține de descoperirea și «martirizarea» mișcărilor fasciste interbelice, în primul rând a Gârzii de Fier. Este vorba, pe de o parte, de militantismul supraviețuitorilor acestei mișcări, aureolați, unii dintre ei, și de curajul real demonstrat în anii '50, în lupta de rezistență anticomunistă. Pe de altă parte, avem de a face cu o elementară

psihologie a lucrului interzis: datorită propagandei obsesive duse de partid, securitate, armată, împotriva legionarilor, aceștia au ajuns să fie percepuți de segmente ale unui tineret frustrat din aproape toate punctele de vedere, și înainte de și după 1989, drept unica alternativă serioasă la comunism. Rezultatul acestui arc între generații este literatura, de cele mai multe ori imundă și semidoctă, de reabilitare a Căpitanului și a bandelor sale de asasini care inundă tarabele”; „În sfârșit, nu trebuie neglijată, oricât de paradoxal ar suna, nici influența nefastă a... Occidentului. Este o realitate că, pornită din anii '60, ca o formă de extremism pacifist, cultura rock dobândește, de-a lungul anilor '80 și '90, tot mai multe dintre elementele unei ideologii a rasismului și violenței. Fascizarea culturii rock și a unor alte segmente ale contraculturii «tradiționale» este un fenomen care ar merita o analiză aparte. Semnele sale sunt, deocamdată, mai greu vizibile pentru cei ce nu au răbdare să caute, în stațiile de metrou sau prin lifturile hârbutite ale dărăpănatei noastre capitale, inscripțiile cu «moarte țiganilor»”. Pentru contextul democrației dorite de toți, însă neînțeleasă de mulți, de la sfârșitul anilor '90, concluzia la care ajunge analiza lui Caius Dobrescu se dovedește pe deplin justificată: „este inadmisibil că, deși Constituția din 1991 interzice partidele extremiste, nimeni nu a încercat până acum să definească din punct de vedere juridic conceptul”. □ Concluzia de lectură a lui Radu Cosașu, exprimată în articolul *Exercițiu de „antimemorie”*, de la rubrica sa permanentă, se concentrează în verdictul: „Memoriile lui Belu Zilber sunt o specie de antimemorii ale unui antifascist bucureștean care se zbate – ca și România lui – nu între zero și infinit, ci între Stalin și Caragiale, într-o experiență pe care antiintellectualismul visceral de tip PCR va continua s-o deteste”.

● „Literatorul” (nr. 5-7) susține cauza redactorului-șef, Fănuș Neagu, în conflictul cu Ministerul Culturii, mai precis, cu deținătorul portofoliului (și al portofelului finanțărilor de la buget), actorul Ion Caramitru. □ În editorialul *Al treilea început*, F.N. oferă toate detaliile tehnice, politice și procedurale care au determinat intrarea în seria a treia, de la apariție: „„Literatorul», datorită unei hotărâri clefăite a ministrului Ion Caramitru, se vede nevoit să se reîmprospăteze cu blestemul celui de-al treilea început. Fondată de marele poet Alexandru Macedonski, care, ne vine să credem, a lăsat cu limbă de moarte ca publicația de el gândită să fie bulgărită de toți neghiobii, amenințată cu dispariția și apoi să iasă din bulboana Iordanului mai tânără, mai veselă și mai plină de gâlceavă. Readusă în viața publică, în septembrie 1991, de scriitorii Valeriu Cristea, Fănuș Neagu, Eugen Simion și Marin Sorescu (comitetul director), «Literatorul», în ciuda mijloacelor financiare mizerabile, și-a văzut de menirea ei, constând în slujirea limbii și literaturii române, nedeniștrând niciodată pe cei care au slăvit-o cu devotament. Totodată, s-a vrut o punte de legătură cu toate culturile lumii. Dar, iată, într-o zi, Ion Caramitru și secretarul(a) de stat Maria Berza, aflați întâmplător în țară și mai ales ă n treabă, foc

de indignare la lectura unor pamflete iscălite de Fănuș Neagu, toate îndreptate împotriva pretinsului înalt funcționar I.C., s-au învințit amândoi de mânie, ca dalacul și au dispus inițierea unilaterală (ministerul nefiind singurul sponsor al revistei) a concursului pentru instalarea în scaunul de redactor-șef a unui aliat de-al lor. E dreptul lui I.C. + M.B. să organizeze, în pauza dintre două partide de șotron monarhist, câte năstrușnicii le trec prin scalpuri, inclusiv jocul de-a concursul. Straniu e faptul că M.C., de-a lungul a opt ani, a trimis cu bună știință în agonie toate publicațiile culturale – luni de-a rândul revistele n-au putut să apară din cauza fondurilor prost administrate, ceea ce a dus la ruperea dialogului cu cititorii, la anularea abonamentelor etc. – n-a plătit salarii cu lunile, iar colaborări cu anii, și dintr-o dată ministerul se erijează în stăpânul a tot și a toate, împarte muștrări, biciuiește și decapitează. Concursul din 12 februarie, artificial declanșat, este dinte veninos pe care I.C. și M.B. încearcă să-l înfigă în coastele «Literatorului». Până la lămurirea situației în justiție, «Literatorul» își va vedea de ale sale, condus și realizat de aceeași echipă». □

La pagina a doua, în perimetrul rubricii „Colaje”, este inserat un schimb de replici între universitarul Paul Cornea, care trimite redacției *Câteva precizări*, și anonimul „Diac tomnatic și alumn”, care ține să facă *Precizări* la precizări. Paul Cornea: „Domnule Redactor șef, vă rog ca, în cadrul dreptului la replică, să publicați în revista D-vs., textul anexat, care răspunde afirmațiilor calomnioase la adresa mea, publicate în «Literatorul», nr 1-2, din 2-16 ianuarie 1998. Semnat: Paul CORNEA, București. 30.01.1998” – „Într-o notă insultătoare, scrisă într-un limbaj suburban, în care se strecoară și o insinuare antisemită, apărută în numărul 1-2, 1998, al «Literatorului», anonimul ascuns sub poeticul pseudonim «Diac tomnatic și alumn» face despre intrarea mea în învățământul superior o serie de afirmații, nu numai mincinoase, ci și aberante în cel mai înalt grad. Spre a-i lămuri pe oamenii de bună credință, precizez următoarele: 1. Am fost numit în învățământul superior printr-un Ordin al Ministerului Învățământului (Monit. Oficial nr. 279, din 30.11.1948), același care-l confirma pe G. Călinescu, în calitate de profesor, șef al Catedrei de Literatură română a Facultății de Filologie, și-i numea ca profesori pe I. Vitner și M. Dragomirescu, primul fiind și șef adjunct al Catedrei, iar în calitate de conferențieri și conferențieri suplینitori alte șase persoane, între care și subsemnatul. Am fost atestat pe postul de conferențiar în 1965, iar în 1981 am devenit profesor, prin concurs (după 33 ani așteptare!). Cu N. Ceaușescu n-am avut niciodată vreun contact personal. Alegația «Diaconului tomnatic», privind «schimbarea bibliografiei»(?) «contra cost» sfidează în așa măsură bunul simț și logica plauzibilului încât pare născocirea unei minți bolnave. 2. N-am fost niciodată prim-secretar al vreunei organizații de tineret (UTC, UTM, Tineretul Progresist etc.). În martie 1949, la așa zisul Congres de unificare a organizațiilor de tineret (constituite până atunci pe criterii profesionale: muncitori, studenți, elevi, țărani) am devenit unul dintre cei cinci secretari ai CC. ulterior

sapte. Prim-secretar era Gh. Florescu, aflat în această funcție încă din 1947 și care avea să conducă în continuare UTM-ul până prin 1956-1957 (nu-mi mai amintesc exact data). Din decembrie 1952, am fost practic îndepărtat din conducere (fiindcă începusem să pun întrebări incomode), repartizându-mi-se sarcina de a mă ocupa de organizarea Festivalului Mondial al Tineretului de la București. În septembrie 1953 am fost transferat ca director general adjunct în Ministerul Culturii. De-atunci mi-am încetat definitiv activitatea politică. 3. Afirmția lui I. Rotaru, dintr-o carte recentă, necunoscută mie, reproducă cu complezență de «Literatorul», cum că, în ianuarie 1949, într-o «pauză» de o oră, aș fi condus un comando care i-ar fi cerut «cu vehemență» lui G. Călinescu să «părăsească» facultatea, e o minciună sfruntată. Una din două: ori I. Rotaru colportează, fără un minim control, o calomnie, ori, la distanță de 50 de ani evenimentul relatat, are o memorie care-i joacă feste. N-am făcut ceea ce mi se impută și nici nu puteam face. Oricine mă cunoaște știe că am refuzat totdeauna brutalitatea și mitocănia. Pe marele critic l-am respectat ca pe unul dintre marile spirite creatoare ale poporului român, chiar atunci când mi s-a întâmplat și nu fiu de acord cu el. După ce a devenit director al Institutului de Istorie Literară, am continuat să-l frecventez. Spre finele anilor '50, m-a invitat să fac parte din Consiliul Institutului, ulterior m-a asociat echipei de conducere a vol. II al *Tratatului de Istoria Literaturii Române*, alături de Al. Dima și I.C. Chițimia. De pe patul de suferință de la Otopeni a intervenit în favoarea mea la ministrul Culturii pentru a-i solicita să mă elibereze din munca de administrație pe care o îndeplineam atunci (ceea ce a și avut efect). Călinescu era – se știe – un om capricios. Dar își poate imagina cineva ca mi-ar fi solicitat colaborarea și m-ar fi tratat cu amenitatea cu care a făcut-o tot timpul dacă m-aș fi făcut vinovat de un act mișelesc împotriva sa? Cum îl vedeam pe marele critic reiese și din scrisorile adresate de mine profesorului în 1964, publicate de N. Mecu în *G. Călinescu și contemporanii săi* (Ed. Minerva, 1984), precum și din studiul închinat marelui critic, îndată după moartea sa, apărut în «Revista de Istorie Literară și Folclor», nr. 3-4, 1965”. „Diacul tomnatic și alumn”: „*Preambul*: Domnule Paul Cornea, ne miră insinuarea complet stupidă și uzată, prin care, mutând fondul discuției, ne bănuieți de puseuri antisemite. Vă invităm, pentru că se vede clar că n-ați făcut-o, să răsfoiți colecția revistei noastre de la apariție și până azi, ca să constatați că am publicat întotdeauna scriitori români și străini (japonezi, chinezi, americani, arabi, evrei, atât din cei stabiliți în țara sfântă, precum și din întreaga lume) numai pe principiul valoric. Insinuarea calomnioasă nu vă face deloc cinste și se înscrie pe linia aberantă potrivit căreia atunci când critici un scriitor de origine evreiască, fie pentru lipsa lui de valoare pe plan artistic, fie pentru ținută morală etc., autorul respectiv te declară imediat antisemit. Procedeu acesta face școală de multă vreme și nu-i mai impresionează pe oamenii de bună credință. Răspunzându-vă dumneavoastră, răspundem implicit și susținătorilor

dumneavoastră, în frunte cu Eugen Negrici, cel ce de prea multă vreme trage lumea-n piept, pe nările unei puști de vânătoare datorite de Securitatea lui Ceaușescu, unde – zic unii – era încadrat. Vom face, dacă e nevoie, probă cu martori și cu friptură de porc trecut Dunărea din Bulgaria, pe plaiurile oltenești, unde a fost biruit de glonț. «Nu trageți, tovarăși, în semenii voștri», grohăia mascurul, darăși profesorul să-l asculte nu. Și e normal, coloneii n-ascultă de porcii de duzină. 1. Dincolo de declarațiile dumneavoastră din nota alăturată, ne vedem obligați să vă reîmprospătăm memoria. George Călinescu a fost transferat de la Iași în postul de profesor titular la catedra de istorie a literaturii române moderne de la Facultatea de litere și filosofie din București la 1 aprilie 1945 și *deloc numit prin același ordin prin care ați fost desemnat dumneavoastră direct conferențiar*, deși mulți spun că încă mai erați student în anul II la secția de pedagogie și în nici un caz nu aveți doctoratul, pe care l-ați susținut, cu dispensă de la ministrul învățământului. De altfel, se practica în epocă să fii profesor universitar la București și cursant al unui liceu din Iași (vezi M. Novicov) și e de-a dreptul uimitor că n-ați veștejit metoda cu celebrele dumneavoastră întrebări incomode și corpolente (ultimul cuvânt se referă la magazinele speciale ale CC). Un alt ministru ce v-a ajutat, în fulminanta dumneavoastră carieră, numindu-vă conferențiar în 1948, a fost Vasilichi, care avea o clasă mai mult decât trenul și ne-a lăsat ca moștenire sintagma «pomana lui Vasilichi» din care mulți s-au înfruptat, dar numai câțiva s-au ales cu bomboane. Mai simțiți dulce în gură? Dar ați uitat un amănunt: prin același ordin al ministrului învățământului erau eliminați Al. Piru, Dinu Pillat, Ovidiu Papadima, Valeriu Ciobanu, Adrian Marino și Petrică Marin (asistenții prin concurs ai lui Călinescu – toți cu doctorat), fiind înlocuiți cu Vicu Mândra, Paul Georgescu, Emil Boldan, Mitu Grosu și alții (câți din distincții aceștia aveau doctoratul?). 2. Noi n-am afirmat că ați fost prim-secretar al C.C. al U.T.C., am întreat doar. Dumneavoastră ne informați că ați fost un simplu secretar al C.C. Ne întristează. Dar vă felicităm pentru că vi s-a repartizat sarcina de organizare a Festivalului Mondial al Tineretului de la București. La insinuarea dumneavoastră răspundem și noi cu o insinuare. F.M.T. ăla a fost organizat de Securitate. Scuzați, scuzați, scuzați! Și este adevărat, așa cum a scris presa în ultimii ani, că în timp ce Dv. erați secretar al CC al U.T.M., responsabil cu secția studenți. au fost arestați și băgați în pușcărie pentru mulți ani câteva mii de studenți? Și dacă tot ați amintit de întrebările incomode, ne spuneți și nouă când și cui le-ați adresat? Întrucât doamna Ana Selejan, în cărțile sale despre trădarea intelectualilor, vă citează din belșug cu articole pe care nu înțelegem de ce nu le republicați, ca dezident, într-un tiraj de masă!? În ceea ce privește retragerea din activitatea politică, stă dreaptă mărturie întreaga producție cinematografică pe care ați cenzurat-o cu mânie proletară, de răsună valeda de la Bumbești-Târgu-Jiu la Timișoara și Ungheni, până-n zilele noastre.

3. Referitor la publicarea fragmentului incriminat din I. Rotaru (*O istorie a*

literatorii române, vol. 4), mărturisim că am fost complezenți. Paragraful era mai lung. Relațiile dumneavoastră cu G. Călinescu depășesc sfera noastră de interes. N-avem nici o îndoială că în unele împrejurări G. Călinescu s-a dovedit mărinimos cu dumneavoastră, întrucât și noi știm bine că era adesea un om capricios. Dar despre toate acestea, vă promitem și publicăm, dacă este nevoie, în numerele viitoare ale revistei, mărturia uneia dintre victimele «desantului» din 1948, Al. Piru. Scos de la catedră, Al. Piru a fost timp de aproape un deceniu strungar, topograf și, mai ales, șomer. Alți asistenți ai lui G. Călinescu (Dinu Pillat, Adrian Marino, Ovidiu Papadima) au pățit-o și mai rău: au fost trimiși direct în pușcărie... ”. □ Sub titulatura „Marin Sorescu – Inedit”, apar versurile: *Maratonist, Ticul vâslei, Paranteza, Ocupație, Bibliotecă, De ales, M-am simțit privit, Punctul, După un număr...*, cu nota: „la 62 de ani de la naștere”, tot „din volumul postum, în pregătire la Editura Creuzet”. □ Paginile „Agora” agită spiritele pentru a combate „**Un act de terorism intelectual**”. Acestea se deschid cu un **Protest**, semnat de Comitetului Director și Redacția revistei „Literatorul”: „Comitetul Director al revistei «Lucefărul» descoperă cu uimire că publicația noastră se află în fruntea unei liste negre, compusă din cinci dintre cele 47 de reviste parțial subvenționate de Ministerul Culturii. Un anunț de mică publicitate ne informează că Ministerul Culturii scoate la concurs postul de redactor-șef al «Literatorului». Declarăm că noi, împreună cu actualul redactor-șef, scriitorul Fănuș Neagu, am inițiat și fondat revista. Nu vedem rostul amestecului domnului Ion Caramitru în treburile noastre. Considerăm acțiunea domniei sale un abuz în serviciu, un act de terorism intelectual și o reînviere mascată a cenzurii. [...] Având și noi în vedere faptul că dintre cei șapte sponsori, numai Ministerul Culturii își permite dictatorial organizarea unui concurs, Comitetul Director îl respinge, calificându-l drept diversiune. Este limpede că ministrul culturii, domnul Ion Caramitru, vrea cu orice preț să-l înlăture de la conducerea revistei pe scriitorul Fănuș Neagu, membru corespondent al Academiei Române, pentru că, în repetate rânduri, i-a criticat, atât pe ministru, cât și pe adjuncții săi. Comitetul Director refuză să ia în considerare concursul anunțat de Ministerul Culturii și decide: Fănuș Neagu este redactor-șef al revistei «Literatorul» și i se interzice să se prezinte la acest concurs aberant. Ținând cont de gravitatea situației, ne vedem siliți să acționăm pe domnul Ion Caramitru în justiție”. În afara chenarului de protest, se aduc „mulțumiri tuturor publicațiilor aflate alături de noi în această bătălie în care am fost atrași în mod absurd: «Libertatea», «Jurnalul național», «Național», «Azi», «Cronica română», «Timpul», «Evenimentul zilei», «Republica», «România Mare», «Adevărul» etc. (cerem scuze publicațiilor care nu ne-au sosit încă la redacție). Mulțumim de asemenea Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film din România. Ne uimește faptul că s-a prezentat în concurs spectrul marelui Șerban Cioculescu, sprijinit de umbra lui Perpessicius. Evident, nu putea câștiga, a lăsat această onoare

unui mort viu”. Extrase din materialele de susținere a lui Fănuș Neagu sunt montate într-un colaj de fotocopii. □ Scriitorul Daniel Bănulescu publică, pe spațiul a două pagini, un „fragment din *Cei șapte regi ai orașului București*”.

[IANUARIE]

● În „Ateneu” (nr. 1), redactorul-șef, Sergiu Adam, continuă suita de interviuri cu personalități (naționale, regionale) ale literaturii române. De această dată, cel supus grilei fixe de întrebări este titularul „Cronicii literare” a revistei băcăuane, Daniel Dimitriu. Interviul apare cu titlul descurajant, dar care, totuși, reflectă realitatea momentului, din domeniul literar: **„Din păcate, scrisul e o meserie din care nu poți trăi”**. Consemnăm câteva opinii ale protagonistului conversației jurnalistice: „ – Care va fi statutul scriitorului în lumea românească de mâine? – Statutul scriitorului e stabilit de cărțile pe care și le tipărește, nu e dictat din afară, cum suntem obișnuiți și credem, nu publicul cititor, nu autoritățile, mentalitățile socio-artistice, regimurile politice decid cine este și mai ales cine va fi un scriitor. La începutul secolului trecut. scriitorul era văzut ca un reformator necesar al culturii naționale, iar ceea ce au scris atunci Cârlova, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Alecsandri s-a racordat la această perspectivă. Statutul lor de reformatori s-a impus însă în primul rând prin ceea ce au făcut ei să vadă lumina tiparului. Dorința lui Bolintineanu de a adapta romanul sentimental la spațiul românesc nu l-a împiedicat să scrie balade, «basme», actul creator fiind cel deopotrivă stimulat de mediul cultural (care voia să asocieze tradiția autohtonă și modele literare noi) și de acel impuls care l-a făcut să transpună imagini de coșmar, nedictate de nimeni, în capodopera baladei fantastice românești. Am evocat această perioadă întrucât ea dovedește că tocmai în epocile agitate, de modificări spectaculoase, de tranziție, se produc, într-adevăr, reforme și mutații care, bineînțeles, modifică și relația scriitorului cu lumea din care face parte, dar statutul și-l impune singur, chiar și atunci când se fac presiuni asupra sa din afară, din partea autorităților (care decid prin pârgii economice producția de carte), din partea publicului (pasionat sau indiferent), din partea concurenței impusă de traduceri sau de o producție editorială autofinanțată, cum se întâmplă azi. Scriitorul trebuie să-și vadă de meseria lui, deschiderea spre public nu e un indiciu ferm a ceea ce sunt creația și, implicit, statutul său. [...] Pentru ca literatura română să fie mai bine cunoscută în lume nu trebuie numai s-o transportăm în afară (ceea ce e și costisitor), ci trebuie să stimulăm potențialii editori din afară prin atragerea lor în spațiul cultural românesc (studii, documentări, sărbători culturale), prezență care să permită accesul la limba română și, implicit, la literatură. Aceasta pentru că scriitorul nu are privilegiul pictorului care poate fi «citit» în acea limbă universală care e înțeleasă de contemplare. Să nu uităm că prozatori mai putem exporta, dar poezii traduși sunt niște falsuri. Nu poți convinge un cititor din Germania că Eminescu e un geniu dacă faci din opera

sa o copie în limba lui Goethe. Desigur, această ispitire, această trezire a interesului pentru literatura română e nu demers dificil pentru că e foarte costisitor, dar e cel mai eficient. Majoritatea traducerilor de referință din Shakespeare nu au fost făcute de cei care au cerut viză de intrare în Imperiul britanic” ; „– Ce sfaturi îi dați uneori scriitorului care sunteți și cum reacționați când el nu vă ascultă? – L-aș sfătui să ducă o viață normală, să facă din ea un ritual în care cazna și bucuria elaborării textului să se susțină. Din păcate, scrisul e o meserie din care acum nu poți trăi, motiv pentru care trebuie să muncești din greu și în afara camerei de lucru, ceea ce te obligă să faci din el o corvoadă. Când comentatorul literar care sunt nu mă ascultă, îl suspectez de oboseală, de neputință, de scepticism în ceea ce privește performanțele meseriei sale. □ La rubrica „Sport”, prozatorul Cristian Teodorescu scrie despre *Fețele lui Lăcătuș*. □ Pe ultima pagină a revistei, apar, în regim de „inedite”, *Însemnări zilnice*, de G. T. Kirileanu „(1872-1960), mare cărturar, fost bibliotecar la Palatul Regal (1909-1930), secretar general al Fundației culturale «Regele Ferdinand I», lingvist, folclorist și cel mai mare editor științific al operei lui Creangă, cum bine îl aprecia Perpessicius” (cităm din prezentarea făcută autorului de Constantin Pangrati, cel care publică acest material). Fragmentele diaristice propuse au ca referință evenimente din lumea academică românească, din anul 1951: „9 ianuarie: Presa de partid are articole despre critică și autocritică. Se condamnă metodele de impunere, în loc de convingere; înfumurarea comuniștilor și spiritul de căpătuială, însă, formal. Criticile venite de jos sunt persecutate. Iată, primejdia autoliniștirii! În ceea ce privește munca de lămurire, la fel, minciună propagandistică. Mihail Sadoveanu la Bodeștii-Precistei a vorbit oamenilor despre importanța colectivizării agriculturii, cerându-le să intre în gospodăria colectivă. În același timp, Mitropolitul Moldovei, Sebastian Rusan a făcut politicizare în Biserica Precista din Piatra-Neamț, arătându-le credincioșilor binefacerile regimului comunist, și citând cuvintele din Evanghelia a spus: «Cine nu muncește, nu are drept să mănânce»”; „14 septembrie: Scriu lui S. Mehedinți, exprimându-mi neliniștea în legătură cu amestecul Academiei de Științe a URSS în problemele lingvistice ale României. Comisari ruși peste tot. Floarea științei românești scoasă din Academia Română, din învățământul liceal, universitar. Mă vizitează Vasile Gheorghiu, membru de onoare al Academiei Române, scos pe nedrept, ca și mine, în iunie 1949, ca urmare a reorganizării Academiei. Fără pensie, trăiește în satul Cut, de lângă Piatra-Neamț, din mila enoriașilor”.

● În revista „A Treia Europă” (nr. 2), Livius Ciocârlie ia în considerare teoretică, folosind cu justete științifică „argumentul autorității, adică opiniile unor esești atenți la cele două momente, și nu propriile mele impresii”, posibila „analogie” *Viena 1900-Europa 2000*, ambele perioade reușind să extragă vlagă creativă dintr-o societate fundamental corodată: „Nu mă voi ocupa de epoca lui Musil, Broch, Karl Kraus, Trakl, Schiele și a marilor

arhitecți vienezi, ci numai de aceea a lui Hugo von Hofmannsthal, Arthur Schnitzler, Gustav Klimt și a arhitecturii *Secession*”, pe când „negativitatea dusă până la negarea de sine, adică până la contradicție, nu-și pierde caracterul creator”. „Când un organism ajunge la o asemenea devitalizare, ce poate urma?”, invită la meditație L. Ciocârlie, din punctul căruia de vedere soluția „de întremare” se traduce prin procese „revigorante”, (auto)critice, descrise după cum urmează: „La Viena, a intervenit reacția aspră a modernității. Expresionismul, Musil, Broch, Karl Kraus au pus un diagnostic sever lumii lor și au sfârșit prin a o reînsufleți, măcar sub aspect cultural. De asemenea, un Egon Schiele a reîncărcat cu dorință eroticismul pe care-l devitalizase Klimt. În Europa actuală, privirile critice nu lipsesc [...]. Criticii par să lovească în vată ori să biciuiască un cal epuizat. Ar fi nevoie de revigorarea organismului. De unde poate ea veni? Din perspectiva noastră, răsăriteană și central-europeană, un răspuns pare posibil de dat. Occidentul s-ar putea întrema dacă, în loc să interpună atâtea baraje, dintre care disprețul nu este cel mai puțin opac, între el și energiile noastre atâtea vreme reprimare, ar lăsa ca acestea să vină, filtrate, către el. Nu îi este ușor s-o facă, pentru că ar fi multe tabuuri de înlăturat: pragmatic, teama de emigranții noștri și de sărăcia noastră; vital, neplăcerea de a da atenție unui trecut de suferință (cei care suferă sunt totdeauna plictisitori); spiritual, complexul de superioritate; moral, hotărârea de a nu-și recunoaște propriul trecut”. □ La setul de trei direcții de reflecție ale Anchetei („1. Ce credeți că aparține Europei Centrale în geografia culturală a României (ce opere, autori, teme, mentalități)? 2. Încercați o autodefinire în acest sens. 3. V-ați simțit vreodată ne-european? Când?”), răspund: Georg Aesch (scriitor), Sorin Alexandrescu (critic literar: 1., „Nu știu dacă, automat, tot ce ține de provinciile noi, adică din afara Regatului, aparține Europei Centrale, și Regatul nu. De exemplu, Rebreanu aparține Europei Centrale? Nu știu. Dar Blaga aparține sigur. Vianu cred că aparține, Călinescu – mai curând nu. Toți cei care au o cultură germană aparțin, fără îndoială, Europei Centrale. Întrebarea este dacă Europa Centrală e o zona dominată de cultura germană sau nu. Sau de cea austriacă. Pentru că ar fi greșit să identificăm țările care au exercitat o anumită dominație politică în zona aceasta cu țările care au exercitat o dominație culturală. Una nu o presupune neapărat și pe cealaltă. 2. Eu am impresia că sunt legat de acest spirit. De la Vianu am învățat cercetarea concretă a textului pe idei, iar când am ajuns în Olanda am avut senzația că sunt pe partea cealaltă, adică pe marginea vestică a Europei Centrale, și am mers tot timpul pe această idee de rigoare, punctualitate, discuții la obiect, foarte pragmatic. Dacă dvs. considerați acestea ca fiind caracteristice Europei Centrale, atunci da, mă simt și eu central-european. Pe de altă parte, interesul meu față de filosofia franceză nu știu cum s-ar înscrie în asta. Deși Lyotard, Deleuze au fost inspirați de Nietzsche în mod esențial. 3. Nu, niciodată. M-am simțit invers. Când am ieșit în Africa, acolo m-am simțit străin, acolo m-am simțit

european. E foarte greu să fac distincția, în ceea ce privește formația mea, între Europa Centrală și Europa în general. Pentru că mie, bucureștean fiind, această distincție nu mi-a fost dată de la început. Este o distincție pe care am învățat-o, dar nu face parte din formația mea.”), Mircea Anghelescu (critic literar: „1. Cred că România aparține Europei Centrale în primul rând printr-o tradiție culturală, care începe foarte de mult. În general se evocă contribuția Junimii și a marilor personalități care s-au format atunci, la jumătatea secolului al XIX-lea, la Viena și prin universitățile germane. De fapt, cred că tradiția este mai veche, că există încă din secolul al XVIII-lea. România aparține Europei Centrale în primul rând prin dorința de a exista în acest spațiu, într-o cooperare culturală specifică spațiului european. Timișoara este doar partea cea mai bună și mai reprezentativă a acestui stil de viață. 2. Aș aspira spre asta. Cred că presupune și o anumită deschidere spre o perspectivă, o considerare filosofică a lucrurilor, ceea ce nu știu dacă e cazul meu.”), Florin Bănescu (scriitor), Romulus Bucur (scriitor: „1. Ardealul. Nu în sensul că acesta ar fi (central-) european și restul țării nu, ori că acesta, prin multiculturalismul inerent unei compoziții naționale specifice, ar fi mai puțin românesc, ci pentru că e european într-un mod specific. Oricât ar fi fost de opresiv Imperiul, și a fost!, în partea bună a moștenirii sale putem contabiliza o cultură a dialogului, a toleranței, a conviețuirii, a permeabilității culturale, a mixajului de toate felurile. 2. Primul lucru – în ceea ce mă privește – e exact acest mixaj. Faptul că, în cea mai fragedă copilărie, eram bilingv. Că mi se părea cel mai normal lucru din lume să învăț o limbă străină, sau, măcar, să mă intereseze accesul la o cultură diferită de cea căreia îi aparțin. Că mă simt acasă în cultura română și, în același timp, încerc să mă identific, să «întru în pielea celuilalt», aparținător al altei culturi. Implică aceasta o problemă de identitate? Posibil, însă nu cumva dominantă identității, mele, e această deschidere, această disponibilitate înspre reducerea distanței dintre mine și celălalt? 3. Da, firește. Europa, pentru mine, e doar *o parte* a lumii. Există, de exemplu, China. Și în repetate rânduri mi-am dorit să fiu chinez. Mi-am dorit să fiu barbar central-asiatic etc. – Însă Europa e doar o etapă într-o sedimentare de straturi culturale: elenistic, roman, creștin, barbar, levantin și așa mai departe. De ce ne-am imagina că totul se oprește la noi? Exact această idee de continuă căutare mi se pare a fi esența europeismului – a căuta și asimila extra-europeanul. Așa că, pentru a fi/ a rămâne european, din când în când trebuie să fii neeuropean.”), Ion Bulei (istoric), Augustin Buzura (scriitor: „1. Prin totul. Cel puțin 90% din România reală și 100% din România, care contează, aparțin Europei Centrale. Prin tip de civilizație, obiceiuri, aspirații, tot. Sigur, în ultima vreme revin acele maniere balcanice pe care le condamnăm, și care încep să se impună, dar cred că am fost și vom fi parte a Europei reale. Mă gândesc, de pildă, că cei care au creat România, și cei care au pus bazele culturii noastre, de la Eminescu, Maiorescu, Slavici, până la cel mai important om politic pe care l-a dat

România – mă refer la Inocenție Micu Klein –, au fost structuri, spirite europene riguroase. 2. Nu știu. Literatura, în general, poate fi circumscrisă unui loc prin datele esențiale, dar prin spirit, prin deschidere este mai mult decât central-europeană. 3. Nu, eu nu m-am simțit niciodată ne-european. Nu poți scrie dacă nu te simți liber, dacă nu trăiești liber, dacă nu gândești liber și dacă nu ai rădăcini spirituale în ceea ce este mai bun.”), Ruxandra Cesereanu (scriitor: „1. Și 2. Tot ceea ce este multicultural și polimorf, tot ceea ce creează o hibridizare benefică în cultura română cred că ne poate face să intrăm în zona Europei Centrale. Aceasta nu înseamnă o pierdere a identității naționale, ci capacitatea «artistică» de adaptare, mobilitate spirituală, elasticitate structurală, în măsura în care aceste calități culturale există. *Anamorfoza* mi se pare formula culturală proprie spiritualității Europei Centrale și, personal, am tânjirea ca și cultura românească să fie cândva una anamorfotică. 3. Oricât aş vrea să nu politizez, mineriadele – cu precădere cea din 13-15 iunie 1990 – m-au făcut să mă simt ne-europeană. Cultural vorbind, balcanismul ridicat la rang de formulă absolută este cel care obstrucționează europenitatea noastră. Prin balcanismul nostru cultural, pe care, uneori, îl exaltăm, iar alteori, cel mai adesea, îl blamăm, pășim prin porțile larg deschise și aromate ale Orientului – ceea ce nu este un păcat – și ne îndreptăm tot mai mult de ceea ce a fost odinioară Europa, bătrână, acum, obosită, fără rigoare de odihnă.”), Radu Ciobanu (scriitor), Jean Grosu (traducător), Ion Ianoși (filosof), Victor Ivanovici (critic literar), Nicolae Manolescu (critic literar: „1. Este o componentă care, neglijată multă vreme, ar merita să fie discutată. Eu cred, și am spus-o, că o cultură adevărată este o cultură plurală. Ar fi de mirare ca în cultura română să nu existe această componentă central-europeană, așa cum există nenumărate altele: există elemente de cultură răsăriteană care ne leagă de Ieremia Movilă, de Kiev și cultura slavă, altele care ne leagă, o dată cu literatura interbelică, de mediile evreiești internaționale, așa cum există o cultură germană la «Junimea» sau cultură franceză, între cele două războaie, într-o anumită parte a spectrului literar. 2. Chiar nu știu, excluzând poate un anume spirit de tolerare a tuturor idiomurilor și idiolectelor culturale, pe care cred că am pariat de la început. Dacă Europa Centrală era un creuzet în care își dădeau întâlnire cele mai diferite tendințe și se tolerau reciproc, și spiritul central-european este acesta, atunci mă recunosc în el. 3. Nu. Eu personal m-am simțit european totdeauna, chiar dacă în o bună parte din deceniile din comunism a fi european era riscant. Îmi aduc aminte că prietenul meu Ivasiuc spunea: «Indiferent de articolul pe care-l scrii, în fiecare săptămână, pune numele Europa în el.»), Annemarie Podlipny-Hehn (istoric de artă), Gheorghe Schwartz (scriitor), Ondrej Štefanko (scriitor), Petre Stoica (scriitor: „1. Printr-o devenire în care există Maiorescu, Eminescu, Slavici, Blaga, intelectualitatea clujeană și timișooreană și, de ce nu, ici-acolo, cea bucu-reșteană, Oskar Walter Cisek, A. M. Sperber, Alfred Kittner merită întreaga

noastră iubire. 2. În primul rând, prin traduceri. 3. Din nefericire, mă simt de multe ori, dar nu ca scriitor. De pildă, când călătoresc de la Jimbolia la Timișoara, pe trenul care...”), Mihai Șora (filosof), Doina Uricariu (scriitor), Eugen Uricaru (scriitor), Richard Wagner (scriitor).

● Redactorul-șef Dumitru Augustin Doman începe anul 1998 al revistei „Calende” cu întrebarea – „temă de meditație” – de primă pagină: **Epuizarea culturii?** („Recent, într-o revistă franceză, Soljenițan atrage atenția asupra crizei, declinului culturii mondiale, încheind cu o întrebare retorică: Ne aflăm, oare, într-un moment de epuizare a culturii? Cum se știe, forța morală, experiența de viață și experiența de scris fac din scriitorul rus una din personalitățile cele mai marcante ale ultimei jumătăți de veac. Tocmai de aceea, semnalul de alarmă tras acum de el mi se pare îngrijorător. De unde ar porni această criză? De la pragmatismul epocii? De la supertehnologizarea vieții cotidiene? De la o suprasaturație? De la tendința de a face industrie din literatură și cultură? E cunoscut că istoria milenară a culturii a cunoscut și perioade mai mari sau mai mici de căderi, de goluri mai mult sau mai puțin trecătoare. Să trăim noi acum, la sfârșit de mileniu, o astfel de perioadă? Sau să fie chiar un moment final, de epuizare? Cum nu e vorba de criza culturii argeșene sau muntene, cum nu are de-a face cu bugetul alocat culturii de guvernul Ciorbea, nu ne propunem să ajungem la vreo concluzie. Am preluat doar semnalul dat de Soljenițan, servindu-l/ servindu-mi-l ca temă de meditație”). □ Vasile Baghiu face o excepție de la critica de poezie, pentru a comenta *Jurnalul* lui Paul Goma, în articolul ***A spune adevărul până la capăt:*** „Paul Goma este un mare model al românilor, pe care însă scriitorii, în marea lor majoritate nu vor să-l recunoască. Elita intelectuală de la București, preocupată în ultimii ani să-și confecționeze grăbită o imagine de club al predicatorilor benevoli, prea dispusă să privească înspre propriul trecut aflat sub semnul culpabilității, se arată incomodată pur și simplu de faptul că un alt intelectual nu numai că o invită insistent să privească totuși înspre acel trecut, dar îi mai și oferă, prin propriul lui destin și prin cărțile pe care le-a scris, un exemplu de scriitor pentru care viața și opera sunt două entități inseparabile. Paul Goma demonstrează convingător că în vremuri în care libertățile sunt îngrădite noțiuni precum *autonomia esteticului* (în defavoarea biograficului), *rezistența prin cultură*, *apolitismul* și altele asemănătoare sunt tendențioase. El a spus întotdeauna adevărul până la capăt, ceea ce nu a convenit deloc, firește, nici autorităților comuniste ceaușiste (care au pus la cale și două atentate asupra lui), nici confrăților, în special după 1989, tocmai din cauza felului tranșant în care aceștia, ajunși între timp lideri în administrația culturală și în politică, îndrăgostiți parcă de pozițiile în care i-a adus mișcare revoluționară din Decembrie, sunt judecați de acest autentic luptător anticomunist. [...] Oportunitatea apariției *Jurnalului* lui Paul Goma nu mai trebuie dovedită. Ea ține de imperativul timpului nostru: necesitatea rostirii adevărului până la

capăt. Or, Paul Goma rostește adevărul până la capăt, așa cum a făcut întotdeauna”. □ Poetul Ioan Moldovan afirmă, într-un dialog cu Ioan F. Pop, că „*Scrisul inventează o memorie*”. O mostră de autoreflexivitate este dată prin răspunsul la întrebarea „de ce din atâtea forme de exprimare artistică ai ales tocmai poezia?”: „Eram student, mă aflam la Iași, prin 1975, cred, la colocviul național Eminescu. Grupul clujean de filologi – și, cei mai mulți, echinoxști – era condus de regretata profesoară Ioana Em. Petrescu, idolul nostru, un spirit uluitor și o femeie – ierte-mi-se sinceritatea – de a cărei frumusețe fizică și metafizică ne îndrăgostiserăm, în secret, toți junii studioși ai filologiei clujene. Într-una din după-amiezile acelu început de iunie cu dimineți de comunicări științifice pline de «Sturm und Drang» studentești s-a ținut și un cenaclu la care, deh, ca tânăr și promițător poet echinoxist am citit și eu niște texte. Protocolul permitea și întrebări adresate celor ce se produceau, cu emoții inerente, mai mult ori mai puțin ascunse. Una dintre întrebări, la care trebuia și eu să-mi dau răspunsul, era tocmai aceasta de acum. Și am răspuns, sincer și fără strategie, că eu, Ioan Moldovan, scriu poezie *pentru că nu pot cânta*. Și, îndată ce mi-a ieșit această pasăre – sau ce animal o fi fost – pe gură, m-am uitat la Doamna Ioana a noastră să văd în ce chip a recepționat vorbele mele. Avea un zâmbet, un surâs care mi s-a părut de o ironie condescendentă, un fel de amuzament de a tolera această naivitate. [...]” □ În articolul „*Când toată lumea cuvântează liber, există posibilitatea ca fiecare să vorbească singur*”, Dumitru Ungureanu relatează (și relativizează prin descrierea contextului real de confruntare cu cenzura „din umbră”) „două experiențe proprii cu libertatea cuvântului”: „În '90 scriam la un ziar. Am publicat un articol care numea câteva nereguli într-o instituție publică unde lucrau și niște rude ale mele. Ca și cum eu aș fi fost vinovat de neregulile lor, toate rudele s-au supărat pe mine și așa sunt și azi. În 1992, puțin înainte de alegerile generale, am scris un articol despre cazul Ion Cristoiu, un ziarist care intra în faza lui delirantă. Stabileam câteva asemănări între Cristoiu și Adrian Păunescu, cel din epoca lui de glorie, când schimba secretari de județ, detectam câteva anomalii care au devenit locuri comune de la începutul lui '97. Am predat articolul la «Contrapunct». Hanibal Stănciulescu, pe mâna căruia încăpuse șefia revistei, mi-a spus textual: «Nu-l publicăm, că nu e momentul acum să dăm în Cristoiu! Vin alegerile și trebuie să fie de partea noastră!» Care o fi fost «partea noastră», doar Hanibalul știe!”

● În „Convorbiri literare” (nr. 1), editorialul *Puțină mitologie* al lui Cassian Maria Spiridon deconspiră ficțiunile factologice, alimentate de lipsa documentelor de identitate, omologate oficial, în cazul lui Mihai Eminescu: „[...] Nici noi, românii, nu suntem scutiți de legende și controverse privind data și locul nașterii Poetului Național. Încă din timpul vieții, un conferențiar afirma, la Ateneu, pe 31 martie 1889, că Eminescu ar fi născut la Soleni, (?) sat moldav, în schimb, junimiștii știau din registrul societății, unde poetul își

înscrise datele, că e născut la Botoșani, pe 20 decembrie 1849. Dar nici chiar poetul nu era foarte sigur de aceste date primite de la părinți, dovadă o însemnare din manuscrisele rămase. Dacă la școala primară a fost înscris ca născut pe 6 decembrie 1850, la Botoșani, la gimnaziu apare pe 14 decembrie 1849. Sora lui, Aglae, susținea, într-o scrisoare către Maiorescu, data înscrisă în registrul «Junimii», dar ca loc de naștere Ipotești. Fratele Matei, inițial, afirmă că s-ar fi născut la Dumbrăvești, în 8 noiembrie 1848, ca apoi să revină cu o altă variantă. El susține că într-o veche *Psaltire* a aflat scris, chiar de către bătrânul Gh. Eminovici, următorul text: «Astăzi, 20 decembrie, anul 1849, la patru ceasuri și cincisprezece minute evropenești, s-au născut fiul nostru Mihai». Din păcate nimeni, în afară de el, nu pare să mai fi avut acces la această fantomatică *Psaltire*. Între toate aceste posibile variante, există registrul de nașteri și botezuri de la biserica Uspenia (Adormirea Maicii Domnului), din Botoșani, unde este trecut și Eminescu, ca născut în 15 ianuarie 1859 și botezat pe 21 ianuarie, același an. Descoperirea acestui document, aproape imposibil de contestat, n-a împiedicat, pe cei interesați a susține, chiar și astăzi, cu documente uneori în marginea fanteziei, alte date și locuri de naștere ale poetului, între care 20 decembrie 1849 și Ipotești sunt preferate. Deși chestiunea a fost tranșată de Călinescu, cu autoritatea-i recunoscută, încă din 1932, când îi apare prima ediție din *Viața lui Mihai Eminescu*. □ Dintr-o *Scrisoare de la Miron Radu Paraschivescu* trimisă lui Ilie Constantin, se pare, în 1959, publicată de acesta din urmă la rubrica „De aproape și de departe”: „[...] Ivașcu e departe și de Bogza, și de Philippide, și de mine, se poartă frumos cu tine fiindcă el își culege și-și formează bruma de opinii după spusele acelu caraghios sublim de Gică Călinescu, care probabil că te-o fi vorbit de bine față de el. Asta e tot – și de-aici și vine toată «consecvența». Cât despre micile tale amărăciuni literare cu «Viața R.», «Ciudeafarul» și «Gazeta Laterală», află și bagă-ți, te rog, bine în cap că **niciun talent veritabil** n-a fost recunoscut în țara românească atât timp cât a fost viu și fără avere sau «situație». Dacă tu iei în serios poezia pe care p scrii sau aceea pe care vrei s-o scrii, să te hotărăști în forul tău cel mai adînc să fii SINGUR în toată jungla literară. Dacă vei avea un singur debușeu tipografic, să fii mulțumit, dar câtă să pui preț mai mult pe manuscrisele care știi că nu pot merge la tipar când ai scris. A propos de asta, ți-am citit câteva poezii recente prin «Contemporanul», fără să fi fost entuziast (cam multe adjective mi s-au părut în fiecare vers), am recunoscut un sunet de metal curat, cred însă că poți și mai mult decît atât. Iar trebuie să te dascălesc: **nu te zori cu publicatul!** Sper că nu te-ai luat de poezie ca să faci «carieră» cu ea. Dacă visezi la asta, atunci dă-ți drumul în toată deșănțarea, ca Beniuc, Banușca și toate nulitățile pe care mi le înșirași în scrisoare! S-ar putea să ai iluzia unei glorii, și – la urma urmelor – un poet ratat nu-i altceva decît unul care-și întoarce puterea de iluzionare asupra lui însuși în loc să **reflecte** mărit, ca un ocean, ce-i în preajma lui. Eu, unul, nu

le-aș condamna pentru un asemenea drum, cu condiția – bineînțeles – să-ți păstrezi luciditatea și să știi că ai intrat într-o horă tristă”. □ La pagina „Eseu”, la rubrica „Polemos”, Gheorghe Grigurcu insistă asupra necesității continuării „revizuirilor”, intrând în dialog, pentru a-și construi apărarea, cu „Interim”, din „Adevărul literar și artistic”, și cu N. Manolescu (a se vedea editorialul *Critica revizuirii*, din „România literară”, nr. 49): „Discuția, din nou înteețită, pe tema revizuirilor nu e decât un fenomen firesc. Ea corespunde, așa cum am mai afirmat în repetate rânduri, atât unei necesități generale a vieții literare, al cărei sistem analize și judecăți «năpârlește» periodic, în virtutea unui imbold similibiologic, cât și unei necesități particulare, de confruntare cu lunga perioadă totalitară. Avem a face astfel cu o potențare specifică acestui moment a cerinței în cauză. Nu putem privi nici înapoi, nici înainte fără o limpezire a conștiinței noastre actuale, eliberate de servituțile ideologice și de spectrul cenzurii. Cei care nu se supun acestui imperativ se marginalizează automat. Ies din cursa (cursul) dezbaterilor vii, plantându-se la marginea drumului pe care ea se desfășoară, aidoma unor competitori cu vehiculele avariate. Există mai multe forme de nerecunoaștere a revizuirilor, în sensul consacrat, lovinescian, al conceptului. Cele mai frecvente nu sunt constituite de respingerea fățișă a acestora (ar fi un act de sfidare, implicând o anume temeritate), ci de o asociere între ipocrita lor recunoaștere în principiu și nesocotirea lor **de facto**. Nesocotirea în praxisul critic, împinsă până la blocarea oricărei puneri în chestiune a autorilor tabuizați, a tablei de valori compuse în perioada puterii lui Ceaușescu. E și aceasta o formă de oportunism. În pofida notei sale acide, nu considerăm nepotrivită comparația între o asemenea fațadă potemkinistă a revizuirilor (prezentă, în chip frapant, sub pana lui Eugen Simion) și prevederile legislației comuniste, inclusiv de ordin constituțional, care erau departe de a fi aplicate. Mentalitatea totalitară își prelungește astfel existența subterană, modelând în continuare forme fără fond. [...] Ne izbim de felurile preconcepției. Nu vom insista acum asupra celei mai însemnate și mai mediatizate dintre ele, care e acuzația de «profanare», «distrugere», «demolare» a valorilor ori a piramidei constituite din ierarhizarea acestora, la un moment dat devenite fetișuri. Intervine aici reacția oarecum previzibilă a inerției, cu a sa teamă de interese relativ ușor de stabilit. Vom menționa, în schimb, un fapt de care am luat cunoștință mai recent: pretenția uniformității revizuirilor. Ca și cum cu toții ar trebui să le concepem în același fel, ca și cum s-ar cuveni doar a schimba o uniformă cu alta. Calapodul alinierii e transparent și acolo unde te aștepți mai puțin. Se uită, hélas, un fapt esențial: reprezentând o manifestare a pluralismului, revizuirile nu pot fi decât ele însele... plurale. Situați cu probitate pe teritoriul lor, n-ar trebui a ne irita de variațiile inevitabile ce apar de la un autor la altul. Contrar unei aparențe speculate tendențios, revizuirile respiră un climat de toleranță, înscriindu-se într-un orizont deschis. [...] Revenind la ideea pluralității revizuirilor, care nu pot fi decât diverse într-un

climat democratic, să subliniem ca un corolar al prezentelor însemnări, un principiu «tehnic» al lor. Și anume necesitatea unei discuții cursive, «nonstop», a cărei fluentă să nu fie întreruptă de tacticile autorității, relațiilor personale etc. Adică de vreo manifestare a arbitrariului. Revizuirea alcătuiește prin definiție un proces deschis, antidogmatic, alimentat de o energie proprie, iar orice obstrucționare a sa din afară, orice limitare artificială reprezintă un atentat la libertatea de conștiință. Dorim a ne exprima opiniile referitoare la orice subiect care ne solicită intelectualmente, cu bună credință și într-un limbaj decent, ceea ce ne obligă moralmente a urmări orice alte opinii ce respectă condițiile unui dialog civilizat. Chiar dacă suntem contraziși, nu le-am putea împiedica libera exprimare și difuzare. E la mijloc un **fair play**, în lipsa căruia nu putem, de fapt, comunica în plan spiritual. Dar în măsura în care acceptăm a audia orice punct de vedere, orice argument, orice pledoarie, dorim a beneficia de dreptul de a da, la rândul nostru, orice replică, de-a înfățișa toate contraargumentele pe care le socotim de cuviință. O polemică trebuie să înceteze doar «**de la sine**», prin epuizarea «naturală» a combustibilului rațional, afectiv, temperamental, stilistic care o pune în funcțiune. Dacă se produce o ingerință, o limitare tendențioasă a utilizării unor asemenea resurse, dezbaterea nu-și mai ajunge ținta, sufocându-se. Sufletul revizuirilor îl reprezintă libertatea. Dacă aceasta e încălcată, intrăm în cercul vicios al intoleranței, pe care îl va sfârâma, mai devreme sau mai târziu, o revizuire desfășurată în condiții firești” (*Revizuirile: un orizont deschis*).

● La rubrica intitulată „Culisele poeziei”, din „Cronica” (nr. 1), Vasile Baghiu încearcă să fixeze, cu alonjă metafizică și pe ton pesimist, sensul superficialității poeziei optzeciste: „Oamenii preferă totuși să trăiască numai în clipa în care trăiesc și de aceea ironia este ridicată la rang de metodă universală, superficialitatea ei îngăduind o privire rapidă asupra lucrurilor, o privire aruncată în viteza vieții. Succesul poeziei optzeciste are la bază tocmai această continuă fugă de adâncimi, această continuă fugă de poezie în fond, pe care se presupune că o reclamă post-modernitatea. Eu cred că e fundamental falsă nevoia omului zilelor noastre de a rămâne la ceea ce titlul unui interesant roman (apărut la noi după 1989) numește «coaja lucrurilor». Obstinația cu care se caută răspunsuri la întrebări grave o atestă. Firește că după vreo cincisprezece ani de proletcultism și de alți cincisprezece ani de confortabil lirism blagian revitalizat dintre război și anii optzeci, noutatea textualismului, în sens istoric, a putut să pară și o valoare în sens estetic. Supralicitând tehnica ironiei, ca o reacție naturală totuși față de cenzura ceaușistă, optzeciștii au alunecat în registrul minor fără ca măcar să aibă timp să înțeleagă ce li se întâmplă. Cei foarte puțini care au reușit să se sustragă acestei căderi înțeleseseră de fapt că tehnica ironiei trebuie «umanizată», «compensată» de un fond de suferință care în niciun fel nu poate fi constituit numai din «inventarierea» derizoriului cotidian. Acest derizoriu cotidian, pentru a deveni poezie

majoră, ar mai fi trebuit transfigurat. Criticii care vor reciti astăzi cărțile de poezie ale anilor optzeci vor avea surprize reale și poate chiar decepții. Foarte justă în epocă, tema Monicăi Lovinescu, potrivit căreia era inoportună atitudinea accentuat critică față de o operă minoră estetic, dar plină de curaj din punct de vedere politic, nu mai are astăzi acoperire. Spun acestea deoarece am observat că intenția generală a revizuirilor vizează numai primele trei decenii de comunism, ceea ce, în afară de faptul că devine psihanalizabil (nu e plăcută postura de a-i critica pe tineri), este nedrept. Nu, a trăi clipa nu este condamnabil, dar nu se poate ajunge prea departe astfel. Mulți poeți de astăzi, cei mai mulți aparținând generației din care și eu fac parte, aceea a anilor optzeci și nouăzeci, practică în poezia lor un fel de exhibiționism ce include sexualitatea și violența, convinși că scot în felul acestei literatură noastră din inerție. De fapt, ei nu fac altceva decât să se con-for-me-ze timpului, al nostru. Or, lumea timpului nostru își trăiește clipa, adică citește (dacă citește) numai ceea ce îi menține abulia. O literatură care întreține spiritul timpului, care nu se opune curentului general, care oferă exact ceea ce își dorește (sexualitate și violență) seamănă prea mult cu modelele trecătoare pentru a nu o privi cu o ușoară neîncredere” (*A trăi clipa*).

● În nr. 1 al „Cuvântului”, Al. Cistelean recenzează primul loc în Topul lunar de poezie: Daniel Bănulescu, *Balada lui Daniel Bănulescu*. La antipodul opiniei lui Mircea Martin, pentru care avem a face cu „un poet de explozie, nu de concepție”, Al. Cistelean consideră că autorul „e [...] un poet de construcție. cu un concept, așadar, de nu ostentativ, măcar infuz și orientativ și cu o viziune ce e atât expresia unei unități organice, cât și a unei sistematice. Premeditația e, la el, în acord cu debordanța, chiar dacă între ele pare a exista mai degrabă un raport de succesiune decât de simultaneitate”. Atrage atenția, la nivel de articol, comparația între formula poetică a lui D. Bănulescu și cea profesată de M. Cărtărescu: „Dincolo de efortul de abreviere, de contragere în fulminanțe a freaticii imaginative (eliminând principiul de lăfăială al aglomerării), Daniel Bănulescu se desparte de metafora fericită a lui Cărtărescu prin prerogativa dramatică a poemului. Dacă la Cărtărescu, într-o poetică fatal euforică, temele morții nu rezistau ispitei de a se mirifica prin nonșalanță asociativă și imagistică, la Daniel Bănulescu chiar dacă sunt susținute de un (cam același) refutat (parțial) instinct la mirajului, ele își păstrează principiul angoasant, unind vivacitatea și familiaritatea cu unda frisonului” (*Biografia ca baladă*). □ La rubrica „Arhivă”, Radu G. Țeposu reia un interviu pe care, împreună cu Ioan T. Morar, i l-a luat, în 1990, lui Eugen Ionescu. Materialul documentar a fost publicat inițial în revista „Amfiteatru”, nr. 7-8/ 1990, istoria și importanța obținerii lui fiind menționate în nota introductivă a lui Radu G. Țeposu: „În vara anului 1990, aflându-mă la Paris cu poetul Ioan Morar, am avut bucuria de a-l vizita pe Eugène Ionesco în apartamentul său din Boulevard de Montparnasse. Nu eram singurii și nici cei dintâi. Prin amabilitatea doamnei

Marie-France Ionesco, fiica marelui dramaturg, am avut atunci imensul privilegiu de a purta un dialog cu autorul *Rinocerilor*, pe care l-am publicat în nr. 7-8 al revistei «Amfiteatru» din același an. A fost primul interviu apărut cu Eugène Ionesco, apărut în România după ce scriitorul a părăsit țara. Nu are rost să glosez aici despre valoarea de document a acestui dialog. Însă vremurile, în vara anului 1990, nu erau deloc prielnice pentru astfel de bijuterii literare. Cititorii au trecut prea repede peste paginile revistei, aproape ignorându-le. Acum, la aproape opt ani de la acea întâlnire teribilă, am hotărât să republicăm interviul în paginile de față ale revistei «Cuvântul». Nu doar în semn de omagiu față de acest poet al absurdului – cum l-a numit ziarul italian «La Repubblica», la moartea sa, în 1994 –, ci și pentru a reaminti cititorilor imensele resurse morale ale scriitorului, afirmate răspicat până în clipa sfârșitului. Dacă ținem, cu tot dinadinsul, să așezăm la baza gestului nostru gazetăresc și un pretext aniversar, să nu uităm că anul acesta se împlinesc 70 de ani de la debutul, ca poet, al lui Eugène Ionesco în «Bilete de papagal». Și tot anul acesta se încheie o jumătate de veac de când scriitorul s-a dus la Paris pentru a-și pregăti doctoratul cu o teză despre *Tema păcatului și tema morții în poezia franceză de după Baudelaire*, teză rămasă neterminată din pricini doar de autor știute. În fine, în urmă cu 45 de ani, a avut loc prima reprezentație cu piesă de Eugène Ionesco la «Théâtre de la Huchette». Acolo, în Cartierul latin din Paris, pe o străduță împovărată de ani, unde se încrucișează aromele exotice ale prăvăliilor, într-o sală al cărei interior aduce mai degrabă a crămă, se joacă neîntrerupt, zi de zi, din 1957, două din piesele lui Ionesco: *Cântăreața cheală* și *Lección*. De ani de zile, în Cartierul latin lumea învață francezește fără profesor”. Întrebat cum își imaginează paradisul, Eugène Ionesco declară „În orice caz, este ceva absolut contrar a ceea ce se întâmplă în România acum.”, plusând confesiv „Am fost foarte mișcat de tot ce s-a întâmplat în țară, nu numai acum, dar și înainte, de mult de tot, când am părăsit-o și când România nu prea mi-era dragă. [...] Prea multe brutalități, legionarismul, Garda de fier... Eu am plecat din cauza Gărzii de fier și eram cu totul zăpăcit, nu știam dacă am dreptate sau nu, dacă înverșunarea mea e justificată. Mă tot întrebam cum se poate ca un singur om să aibă dreptate împotriva tuturor și-am scris o nuvelă care se numește *Rinocerii* în care chiar despre asta era vorba. Am venit în Franța și aici am găsit un grup care m-a primit și m-a îmbrățișat, fiindcă gândea ca mine, adică eu gândeam ca ei, însă pe urmă au venit și necazurile și-am văzut că francezii sunt niște stângiști. Ani de zile francezii au fost troțkiști, maoiști, comunizanți. Am scris ani de zile contra lor, contra îngustimii lor și-am simțit că România îmi redevine dragă. Acum pot să vă spun că sunt din nou român, că mă simt din nou român”.

● Într-o analiză aplicată romanului *Bunavestire*, de Nicolae Breban, inclusă în sumarul revistei „Discobolul” (nr. 1), Gheorghe Perian amintește circumstanțele ideologice nefavorabile de la momentul propunerii spre publicare a cărții:

„Romanul *Bunavestire* (1977) al lui Nicolae Breban a fost scris între 1972-1974, dar n-a putut fi publicat timp de trei ani din cauza cenzurii care a formulat peste două mii de observații pe marginea manuscrisului. Atât editura Cartea Românească (unde era director Marin Preda), cât și editura Eminescu (unde era director Valeriu Râpeanu) au refuzat să-l tipărească. Chemat în fața unui înalt funcționar al partidului comunist, autorul amenință cu emigrarea, izbutind astfel să obțină publicarea cărții fără nicio modificare din partea cenzurii. Singura concesie pe care a consimțit s-o facă este postfața ce însoțește prima ediție, postfață la care va renunța când va tipări ediția a doua în 1994. La scurt timp după ce a apărut (la editura Junimea din Iași), romanul a fost atacat, la o plenară a partidului comunist, de către scriitorul Titus Popovici și, indirect, de către secretarul general de atunci, Nicolae Ceaușescu [...]”. □ La secțiunea „Teme la alegere”, scriitorul Gheorghe Crăciun publică articolul *Contradicția lui Maiakovski*, o incursiune în dimensiunea teoretică a operei unui poet care a mizat pe „trăsătura esențială” a „conflictului dintre reflexivitatea discursului și tranzitivitatea mesajului”: „[...] pentru o lume nouă el vrea cuvinte noi. Eroarea lui e aceea de a postula o posibilă coincidență între sensibilitatea sa de excepție și sensibilitatea exterioară a omului comun. Insolitarea limbajului prin recurs la procedeele poeziei reflexive (hiperbolă, metaforă, paronomază etc.) și socializarea mesajului sunt imposibile în cadrul aceluiași discurs, pentru că aceste două dimensiuni se dovedesc aproape imposibil de conciliat. Maiakovski nu este un poet tranzitiv, însă poezia sa reprezintă una dintre cele mai dramatice aspirații ale poeziei spre o tranzitivitate absolută ce nu poate fi atinsă decât prin sacrificarea literarului ca atare”. □ La rubrica „Homo viator”, prozatorul Radu Țuculescu este prezent cu pagini dintr-un *Jurnal helvetic*.

● Numărul I al revistei „Euphorion” are tema *Naționalismul*. Contribuie cu argumente *pro* și *contra*: Ștefan Borbély, *Naționalismul de catifea*; Dan Stanca, *Rouă și sânge*; Gabriel Stănescu, *Naționalismul creator* („fragment din *Eseu despre ființa românească*, în pregătire la Editura Criterion Publishing”); Alexandru Niculescu, *Național(itate) și naționalism*; Liviu Ioan Stoiciu, „*Naționalismul*” *limbii române*; Gheorghe Grigurcu, *Fantoma sângeroasă a naționalismului*; Iustin Panța, *Naționalism/emoționism*; Daniel Vighi, *Între militantism și naționalism: berăria*; Lucian Vasiliu, *Est modus in rebus*. Sunt de reținut, mai ales, mărturiile lui Christian W. Schenk, aducând în prim-plan experiențele personale, de etnic german, în România național-comunistă, consemnate în articolul *Caricaturi neterminate. Naționalism, Națiune și Naționalitate*: „În România anilor 1976 întreaga țară – evident, reprezentanții ei politici – este cuprinsă de o avalanșă naționalist temperată prin stabilirea unor legături cu țări asemănătoare: China, Iugoslavia sau Albania, pe de o parte spre a stabili poziția României față de URSS, pe de alta spre a retușa problemele latente ale minorităților față de America și

Germania. Dar România este doar un singur exemplu din atâtea altele, naționalismul pomind, cum am spus, de la organele de conducere însă fără priză la populația ale cărei fundamente istorice au fost anti-naționaliste. România a fost întotdeauna o țară cu minorități și confruntată în permanență cu alte culturi și mentalități unde, din punctul de vedere al națiunii nu s-a pus niciodată problema naționalismului. [...] Fiecare minoritate, în țara mea, își avea cultura cu reprezentanții ei, mass-media, școli și multe alte facilități. Din acest punct de vedere nu pot vorbi decât despre mine, fiindcă alții în situația mea nu am cunoscut și nici până astăzi nu am auzit de vreunul. Începând cu anii '60 m-am interesat în egală măsură de cele trei culturi în care am crescut și m-am dezvoltat: germana, maghiara și româna. Primele experiențe negative, ca minoritar – cu toate că am urmat școlile în limba română – le-am făcut, copil și mai târziu adolescent, ca poet și traducător, în timpul frecventării cenaclului «Astra» unde, prin intermediul unor oameni minunați, am avut ocazia de a cunoaște o serie de personalități literare ca: Eugen Jebeleanu sau Marin Preda. Mai târziu, la București, s-au adăugat alte personalități cu care, o parte dintre ei, am încheiat prietenii durabile: Nichita Stănescu, Dan Tărchilă, Emil Manu, Marin Sorescu, Gheorghe Bulgăre, am avut ocazia să-i cunosc pe Tudor Arghezi, Maria Banuș, Victor Tulbure, Dan Deșliu, Victor Eftimiu și mulți, mulți alții. I-am enumerat pe aceștia spre a sublinia handicapul meu ca minoritar care încearcă să treacă granițele naționalității sale, dar și handicapul prietenilor români necunoscând naționalismul în forma ei radicală decât din istoria altor țări. Astfel între anii 1966 și 1969 am tradus cele mai reprezentative balade germane, adunate sub titlul *Cele mai frumoase balade germane*. Manuscrisele au ajuns, prin intermediu unui prieten devotat la Cartea Românească în mâinile lui Marin Preda, care le-a caracterizat ca «cele mai frumoase traduceri din baladele germane pe care le-am citit. Trebuie să le publicăm neapărat, dar... sub un nume românesc!» Acest «dar» m-a petrecut ani de zile. Nu am fost de acord, așa încât unele din ele au apărut sporadic prin revistele timpului sub diferite pseudonime inventate de nu știu cine. Adânc mâhnit am distrus cea mai mare parte din cele peste 120 de balade. În 1969 cum întâmplarea a avut, am debutat în «Astra» cu poeme originale, dar spre marea mea surprindere cu inițiale din care lipsea literar W, componentă indisolubilă a numelui meu. Nu mai târziu am dat examen de admitere la secția de filologie, limba română, din București, examen pe care l-am luat cu nota 10, pentru ca doar cu două săptămâni mai târziu să mi se spună că sunt atâția români care nu au șansele mele de a urma filologia germană, iar eu le iau numai locul. Ar fi în interesul meu să dau la germană și după ce-am «zburat» din București... n-am mai dat nimic. Cu toate că manuscrisele se adunau, confrății îmi făceau «recenzii interne», nu am apucat în aceea perioadă să public în română sub numele meu german. Mulți au intervenit la redacții și editori, Nichita, Tărchilă, Tulbure, dar toți au primit același răspuns: *Trebuie*

să-și schimbe numele! Singurii care au avut curajul să mă publice sub numele meu au fost M. N. Rusu și Dan Tărchilă în «Almanahul Coresi 1986», motiv pentru care au avut de întâmpinat mari greutăți cu «Județeană»; de atunci până în '89 *niente*". □ Mircea Ivănescu, în colaborare cu Alexandru George, restituie versiunea definitivă a piesei *Artistul și Moartea*, scrisă de fratele celui dintâi, Emil Ivănescu, „între 25 decembrie 1942 și 5 ianuarie 1943”, considerând că versiunea din 1947, publicată în „colecția Sisiph-Agora de Ion Caraion și Virgil Ierunca”, „reprezintă o versiune amputată” („Originalul s-a pierdut. Există încă două copii dactilografiate dintre care pe una s-au făcut o serie de însemnări de două persoane necunoscute” – una, identificată de Alexandru George, în persoana lui Alexandru Vona-Albert Samuel).

● Revista „Paradigma” (nr. 1) publică un Dosar **Marin Sorescu**. În editorial, Marin Mincu vorbește, mai întâi, despre „cel mai important scriitor din epoca postbelică”, a cărui „importanță de apariție în literatura română poate fi măsurată mai ales prin *eficiența literară*”. Și nu doar atât, Marin Sorescu este și „cel mai universal scriitor român postbelic (cu excepția lui Eugen Ionescu, care e tot muntean!) întrucât și-a aflat metoda artistică prin care să poată comunica un demers propriu, identificabil oricând prin mărci specifice – *id est* sorescianismul – indiferent că textele produse aparțin poeziei, prozei, teatrului, eseului, traducerilor, picturii etc.”. În concluzie, „dacă trebuie să dau o judecată de valoare mai amplă”, spune Mincu, „mă simt obligat să recunosc că Marin Sorescu este scriitorul cel mai specific prin substanță și stil (și de aceea, cel mai european!) pe care l-a dat literatura română postbelică” (**Marin Sorescu**). □ Dosarul, ilustrat cu desene inedite de Marin Sorescu, mai cuprinde: un grupaj de **Inedite** (*Maratonist, Scribul I, Biografie, De ce mă aflu aici?*), un grupaj **Marin Sorescu în italiană, în traducerea lui Marco Cugno** (*La strada, Atavismo, Menu, Museo del villaggio, Atlantide*), aplicații critice de George Popescu, **Marin Sorescu. De la mythos la logos**, Marin Mincu, **Autenticitatea discursului oral**, Octavian Soviany, **La lilieci – între referențial și poetic**, Monica Spiridon, **Marin Sorescu și rănilor perene ale poeziei**, Ștefania Mincu, **Marin Sorescu și dezamorsarea poeziei de efectul ei sau „Singur printre poeți”**, Emilia Parpală, **Sonetele lui Marin Sorescu**, Adrian Mateescu, **Stilul colocvial în „La lilieci”**, Mircea Țuglea, **Ionescu, Cioran, Sorescu**, Sorina Sorescu, **Habeat corpus**, Carmen Pascu, **Mărci stilistice pentru „suciții” din universul „lilieciilor”**. Virginia Sorescu semnează pentru **Marin Sorescu – Nota bibliografică**. □ La rubrica „Debut”, dintre participanții la „Cenaclul de marți”, Marin Mincu îl selectează pe Mugur Grosu, cu versuri din ciclul *Psih. Zgomotul cărnii*, care beneficiază de următoarea introducere critică: „un nou insurgent, de coloratură neoexpresionistă [...]. Ceea ce mi se pare cu totul remarcabil la tânărul plastician (Mugur Grosu face parte din breasla pictorilor din Constanța!) este tocmai amplitudinea eului poetic dictatorial care ia în posesie cadrul extern/ intern, nesinchisindu-se aproape

deloc de retoricile ce-l preced. Violența și virulența acestei posesii lingvistice a realului, ce nu lasă nicio pată din peisaj neacoperită de discursul aluvionar, constituie chiar nota personală, noutatea probării poetice a lui Mugur Grosu. Deocamdată, agresivitatea și frustetea limbajului său au o turnură de surprinzătoare prospețime expresivă ce-i conferă originalitate și forță. Rămâne de văzut dacă această erupție de vitalitate nu se va epuiza prea repede”.

● Tema generală a numărului 1(5), din revista „Paralela 45”, este ***Sighișoara și poezia***. Editorialul redacției consemnează evenimentele – variate în expresie – din cadrul unui festival („veritabil pol al culturii românești alternative și al experimentului literar”), care avusese ediții și în anii comunismului, reușind să contribuie la manifestarea în plan public a poezilor optzeciști: „S-a vorbit, nu o dată în contradictoriu, despre noile orientări ale poeziei noastre spre o lirică religioasă și mistică, spre temele până de curând interzise ale sexului și erotismului, despre despărțirea de metafizică și nevoia unei noi ontologii, s-au căutat explicații pentru ofensiva în poezie a violențelor de limbaj și frivolitatea suspendării în actul poetic a oricărei intimități biografice. Nu s-a putut, totuși, stabili dacă poezia ultimilor ani a reușit sau nu să impună noi modele poetice de profunzime și s-a așteptat pentru eventualele clarificări cea de-a doua zi, care a adus în prim-plan o temă mult mai dificilă, întrucât e mult mai teoretică și de o dezarmantă complexitate. De această dată, discuțiile – moderate de un bun cunoscător al lui Roland Barthes și Derrida, neobositul Dan Lotoșchi – au pornit de la două texte-pretext prezentate de Gheorghe Iova și Gheorghe Crăciun, privind relația dintre corp și limbaj, gândire și alfabet, individualitatea senzorială și realitate. Înscrierea combatanților în spațiul desemnat de temă – *Arhisemnul logocentric* – a fost una personală și marcată de destule precauții relativizatoare, câtă vreme arhisemnul a fost, rând pe rând, identificat cu scrierea, corpul, poezia, conștientul și subconștientul, alfabetul sau omul în totalitatea lui. Intervenții de un deosebit interes și de o mare consistență – mai ales în ce privește relația dintre ființa individuală și limbaj în modernism și postmodernism – au avut de data aceasta Ștefania Plopeanu, Ion Bogdan Lefter, Călin Vlășie și Simona Popescu. Nu s-a putut trece, ca întotdeauna, în aceste discuții, peste mai vechea dilemă *generația '60 versus generația '80*. Unul dintre animatorii dezbaterilor din ziua precedentă, criticul și poetul Marin Mincu, a preferat de această dată să rămână într-o expectativă visătoare, deși participativă. Cert este că temutul universitar constănțean s-a simțit bine printre poeții optzeciști și nouăzeciști pe care i-a textualizat cu atâta convingere în cărțile sale de critică”. □ Articolul ***Remember (despre începuturile Festivalului de poezie de la Sighișoara)***, de Ion Neagoș, restituie atmosfera poeziei alternative, *undercover*, a ultimelor două decenii de comunism: „Poate că firele, îndepărtate și invizibile, ale Festivalului de poezie de la Sighișoara pornesc dintr-o odăiță a Clujului anilor '60, în care poetul Mihai Pinteș, pe atunci șeful serviciului transporturi la o întreprindere prezida întâlnirile unor

studenți, colegi de-ai nepotului său, astăzi distinși scriitori și universitari clujeni. Mai târziu, Marius Iosif și Andrei Zanca au fost redactori ai revistei «Echinoux», noi, ceilalți devenind echinoxști après la lettre, după vorba cuiva. Fiindcă însuși cenaclul nostru s-a ivit sub această stea norocoasă, fiind asistat la naștere de Marcel Runcanu, sighișorean prin adopțiune, împreună cu Ion Maxim Danciu și Eugen Uricaru. În 23 mai 1976, Mihai Pinteza organizează, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, o șezătoare literară la Sighișoara, la care participă colegi de-ai săi de generație. În '79 și '80, descinderile «Echinouxului» devin adevărate «primăveri de poezie», pentru ca în 1981, o întâlnire pe teren neutru a cenaclului clujean cu «Cenaclul de luni» din București, sugerată, probabil, de Mihai Pinteza și impulsionată de Andrei Zanca, să ia amploarea unui festival de poezie, onorat de prezența scriitorilor George Almosnino, Dan Culcer, Nora Iuga, Florin Mugur, Ion Pop, Alexandru Paleologu, Ion Vartic. Sâmbătă, 11 aprilie, grupul *Ars amatoria*, care cu un an înainte venise cu piesa *12 scaune* de Ilf și Petrov, prezintă *Englezește fără profesor*, de Eugen Ionescu, în regia domnului Ion Vartic. Duminică dimineața, în foaierea sălii «Mihai Eminescu», are loc recitalul de poezie și proză. Pagina culturală a ziarului «Steaua roșie» din Târgu Mureș e singura care consemnează această «manifestare complexă», notând, spre liniștea guvernanților, că discuțiile finale au relevat «diversitatea stilistică, bogăția și actualitatea tematicii abordate, limpezimea și valoarea textelor citite» și că s-a exprimat dorința permanentizării («întâlnirii de la Sighișoara ca festival de poezie tânără»). □ La rubrica „Foaia de observație”, în articolul *Centrul și Provincia*, Gheorghe Crăciun consideră că „în România de astăzi, descentralizarea e, înainte de toate, o problemă de mentalitate”. Pe de altă parte, tot în opinia teoreticianului brașovean, „centralismul e o formă de manifestare a mentalității totalitare”. În egală măsură criticabilă este ambiția din vremea comunismului de a uniformiza (ori de a prezenta într-un mod uniformizator) diversitatea pe multe paliere (etnic, religios, cultural etc.) a poporului român. În așteptarea configurării în timp a unui orizont de înțelegere mai democratic și mai tolerant pentru conceptul-slogan de „națiune”, Gheorghe Crăciun propune intensificarea participării la nivelul „societății civile”: „Singura noastră șansă rămâne în continuare societatea civilă, așa fragilă și confuză cum e ea. E nevoie să călătorim mai mult, să avem mai mult curaj în afirmarea propriilor noastre opinii (și asta nu doar la colț de stradă), să gândim mai mult cu propriul nostru cap, să ne construim un orizont de viață aflat dincolo de pădurea sticlelor de bere din bodegile patriei și să nu ne mai holbăm siderați la tele-novelele sud-americeane, când viața ne arată că avem și noi propriile noastre tele-novele cu mult mai interesante. Și poate e în primul rând nevoie să nu mai așteptăm disperăți ziua salariului, când cineva care are grijă de noi (un tătuc arhetipal?) ne dă atât cât să nu murim de frig și foame. Din păcate, locuitorul comun al României de azi a rămas tot la vechiul principiu al libertății ca necesitate

fiziologică înțeleasă. Situația e îngrijorătoare. Abulia și dezorientarea generală sunt evidente. Viitorul social și economic al Românie rămâne incert. Și câte altele. De descentralizare ne arde nouă? Mai e mult până departe – vorba lui Creangă”. □ Grupajul „Noua paradigmă” reține eseuri teoretice: Dan Lotoțchi, *Sfârtecarea trupului sfârtecarea textului. Traiect semiologic*; Liviu Ioan Stoiciu, *Apocalipsa textului*; Gheorghe Iova, *Poezia – a cunoaște cu tine*; Gheorghe Crăciun, *Fragmente corpalfabetice*; Gabriel Petric, *Stilistica tăcerii*. □ Rubrica „Poesis” reunește versuri de: Marian Boboc (*negrul ciorapilor*), Andrei Bodiș (*Extratereștii din vârful dealului, Devoratorul și Fumătorul, Duminica, la ora două, Întoarcerea acasă, O ilustrată din Abidjan*), Ruxandra Cesereanu (*Împăratul în camera lui de război*), Dumitru Crudu (*Acum ochii ei, Text rămas în sală după recitalul de vineri dimineața, Un șoarece te va întâmpina într-o zi*), Eugen Filip, Petru Ilieșu (*Recurs la tăcere*), Gheorghe Iova, Nora Iuga (*gheata galbenă din casa verde, femeia și detectivul* [poem în proză]), Petru Maier (*Seara pe deal 302*), Marin Mincu (*O stare permanentă – dedicată „Lui Lucian Blaga”, Probă dacă s-ar ara parisul, Probă fără cuvinte, Probă de probă*), Gheorghe Mocuța (*gândul curat al dimineții, pulsar, cocon*), Alexandru Mușina (*Mia cara blonda*), Florin Oancea (*O sută de zile de iarnă, Într-o cameră uriașă* [poem în proză]). □ La rubrica „Discuții publice”, Ion Bogdan Lefter explică (nu doar logistic) de ce festivalul *Sighișoara 1997* a fost o ediție mai „specială”: „Pentru că odată cu ediția 1997 Festivalul de poezie de la Sighișoara a început să se remodeleze. Ceea ce s-a întâmplat de astă-dată și sper să continue cât mai energic s-ar putea numi *instituționalizare internă*. Mica tradiție a anilor ’80, glorioasă și prețioasă, trebuie păstrată și mereu marcată, însă – în rest – Festivalul trebuie să se înnoiască, să se adapteze la alte vremuri, la o piață culturală nouă, la ritmurile accelerate ale acestui final de deceniu/ secol/ mileniu. Trebuie să devină mai dinamic, mai atrăgător. Să ne facem să ne dorim să fim acolo an de an, să ne «oblige» să venim, să ni se înfățișeze ca un lucru nu doar plăcut, ci și important, ca un loc de întâlnire unde se discută serios, unde se distilează gânduri și se trag concluzii care contează cu adevărat, care înseamnă ceva pentru viața noastră literară și intelectuală. Și unde se lansează idei și teorii care vor lăsa urme în viitor. Chiar așa! O parte din proiectul pe care l-am schițat nu s-a putut face în 1997, însă ce a rămas ne-a dat tuturor sentimentul că un «suflu» nou se-nfiripă, că se mișcă ceva. N-am reușit – ce-i drept – să punem la cale «conferința inaugurală». Nici recitalul de poezie nu a ieșit atât de compact, de coerent cum l-am vrut. Totuși, a avut pentru prima dată un generic: *Vers, poem, text, partitură*. Cam aproximativ, încât a permis prestații foarte diverse, într-un cadru larg, dar unul trasat ca atare. La edițiile viitoare, tematizări mai energice pot transforma șirul lecturilor într-un continuum; apoi – de ce nu? – în cărți, într-o serie de culegeri anuale. Nici «sesiunea de comunicări» pe care am gândit-o și pentru care ar fi trebuit pregătite câteva propuneri

convergente n-a mers după plan. S-a încins – în schimb – o discuție pasionantă (a durat chiar trei ceasuri, dacă nu chiar patru!), axată până la urmă pe ideea posibilității/ imposibilității unei «poezii religioase» la noi astăzi. Dacă ar fi înregistrat-o cineva, s-ar fi putut selecta de-o apariție editorială deloc de serie: adică de-a dreptul provocatoare! Secțiunile acestea de dezbateri teoretice vor furniza din 1998 încolo – sper din toată inima – volume-reper pentru dezbaterile literare românești și – de ce nu? – regionale, europene, internaționale”. □ La grupajul „Modele poetice actuale”, participă: Corin Braga, vorbind despre *Resurgența religiosului*, Ruxandra Cesereanu, susținând *Virilizarea poeziei feminine*, Marius Iosif, care, în articolul cu titlul *Dincolo de cuvinte*, semnalează fenomenul de actualitate acută, al „literaturii în curs de deliteraturizare, într-o lume ce devine tot mai mult un *cyber-space*”. □ Rubrica „Interviu” este ilustrată cu două materiale din sfera acestei specii jurnalistică: primul („*Trăim într-o nouă lume literară și culturală*”), cu Ion Bogdan Lefter, a fost „realizat de Rhea Cristina și difuzat de TV Sigma București, august 1995, versiune revizuită pentru tipar”; cel de-al doilea („*Eu nu scriu poezie după precepte, formule și viziuni prestabilite*”) îl are ca protagonist pe Liviu Ioan Stoiciu și este propus de Dumitru Crudu. □ În discuția cu I. B. Lefter, tema principală se referă la alternativa de grup (ASPRO) la structura oficială a Uniunii Scriitorilor: „I. B. L. – Mica istorie a Asociației noastre nu se leagă în mod direct de istoria mult mai îndelungată a Uniunii Scriitorilor. ASPRO s-a înființat în vara lui 1994, la capătul unei perioade de gestație de câțiva ani. A fost inițiativa unui grup de colegi de-ai mei (printre care, la început, nu m-am aflat și eu), animați în primul rând de către extraordinarul prozator care este Mircea Nedelciu. Dacă tot i-am rostit numele, profit de ocazie pentru a mai anunța încă o dată ceea ce anunțăm în ziare, sistematic, în ultima vreme, și anume că Mircea Nedelciu, unul dintre marii prozatori români ai momentului, se află într-un tratament extrem de complicat și de sofisticat în Franța și e urgentă nevoie de susținere financiară pentru salvarea vieții lui. R.C. – *Mircea Nedelciu a fost, deci, inițiatorul proiectului ASPRO?* I.B.L. – Da, el i-a pus în mișcare pe ceilalți. Și pe mine, între alții. Ne întâlnim, de fapt, în spațiul unei idei comune, al unui sentiment din ce în ce mai apăsător pe care-l trăiam cu toții. Nu mai puteam sta cu brațele încrucișate, trebuia să facem ceva. Entuziasmul lui Mircea Nedelciu a cuprins încet-încet un cerc destul de larg de scriitori, mai ales tineri (sau încă tineri!). Ideea noastră pornea de la evidența că trăim într-o lume literară și culturală, într-o societate deja radical transformată față de ce era ea în 1989. Știu că mulți nu sunt de acord că așa este, mulți sunt dezamăgiți de ceea ce s-a întâmplat în acești ani în care lucrurile s-au schimbat mai puțin decât am visat, ceea ce ne face uneori să spunem, dezamăgiți, că nu s-a schimbat nimic. R.C. – *A fost necesară schimbarea și în lumea literară?* I.B.L. – Evident. Așa cum s-a schimbat întreaga noastră viață, de la detaliile cotidiene până la structurile politice și sociale mari («macrostructuri»

cum li se spune astăzi), s-a schimbat foarte mult și viața noastră literară: a scriitorilor, a cărților. Aceasta din urmă, viața cărților, a avut în ultimii ani o dinamică excepțională. [...] R.C. – *Din două mii de edituri, câte credeți că vor mai rămâne? 10, 20?* I.B.L. – Probabil că mai multe, dar cele care vor avea mare putere financiară vor fi puține, cam de ordinul ăsta de mărime, cu siguranță. Într-o lume literară și culturală nouă, impresia noastră a fost aceea că mulți scriitori bâjbâie: nu-și găsesc locul, nu știu să reacționeze la stimulii pieței, nu știu cum să-și promoveze imaginea (cum iarăși se spune astăzi). Pe de altă parte, trebuia, trebuie făcut ceva pentru ca elanurile pozitive, ideile bune, mentalitățile novatoare să se poată exprima, să se «vadă» mai bine. Pentru că există și printre profesioniștii scrisului, ca în întreaga societate românească, oameni cu o gândire deschisă și oameni cu o gândire veche, «tineri» și «bătrâni» în sens figurat, tipologic: unii privesc înainte și se simt bine în lumea nouă, alții privesc înapoi și regretă privilegiile de care s-au bucurat în anii comunismului. Pe de altă parte, judecând într-un plan mai general, dintr-o perspectivă sociologică mai generală, e limpede că ceea ce lipsește societății românești de azi, la toate nivelurile, inclusiv la cel literar și cultural, este un sistem instituțional complex și diversificat. Din acest punct de vedere, societățile democratice se caracterizează tocmai printr-o abundență de instituții de tot felul și de toate calibrele, angrenate pe principiul roților dințate în rețele extrem de sofisticate, care le permit să se stimuleze și în același timp să se supravegheze reciproc”. □ *Interviul cu Liviu Ioan Stoiciu cuprinde mărturisiri asupra stării de spirit a poetului care își asumă revoluția personală continuă:* „Eu sunt într-o criză interioară extrem de accentuată de când am conștientizat că scrisul, creația, îmi poate salva sufletul, «amânându-mi sinuciderea». Normal că, sufletește, am constatat că nu mă pot vindeca de tot (mă vindec doar parțial și pe o perioadă scurtă) de nu știu ce rău existențial nici prin scris «profesionist» și prin cărți publicate, cum m-am tot iluzionat – vezi cărțile mele de versuri, publicate de la 30 de ani (șapte de număr, dar în sertar mai am încă pe atâtea). E și o criză a rațiunii la mijloc și a «umanismului» care e în pericol să-și piardă obiectivitatea (și care a ajuns să creadă în moartea lui Dumnezeu). E și o criză generată de civilizație în România, civilizație reacționară. «Eliberarea», «ieșirea din criză» produsă de o carte publicată nu durează mult, așa se explică la mine nevoia definitivării în manuscris și a publicării unei noi cărți. Dacă n-aș fi fost în continuă criză existențială, ar fi trebuit să mă opresc după publicarea primei cărți. Dar nu. Fiecare carte e expresia «lichidării aparente a unei crize, criză a unei sensibilități», fiecare carte îmi epuizează câte un domeniu al crizei realităților mele interioare. Crize și realități interioare vicioase deja, care au tendința să se instituționalizeze, să se birocratizeze, să se clasicizeze. Eu, în permanentă criză, mă lupt cu propriile inerții ale reflexului de conservare, care pot să nască monștri, sufletul meu vrea totul, pe când trupul nu mai vrea nimic; sufletul mă trage în sus, trupul (creierul și

inima) mă trage în jos. Raiul și iadul sunt în mine în plin război, cu tot sunt un câmp de luptă din care ies înfrânt, epuizat, stors, «băgat la mijloc». Scriind, caut un sens la toate câte mi se întâmplă... În privința cititorului avizat al scrisului meu? Eu știu? Numai pe cititorul meu avizat, influențat în rău, nu l-am avut până acum pe conștiință. Criza mea existențială, odată transfigurată prin scris, ar trebui să nu aibă cum să fie un pericol pentru cititor... din contră, ea ar trebui să-i fie lui un îndemn la reflecție, în complementaritate. La asimilare firească și la reciprocitate spirituală. E adevărat, însă, că nerealizarea artistică a «actului creator» ar putea fi un pericol, un semnal de alarmă de rău augur pentru cititor, care ar putea fi chiar o victimă a exhibării crizelor mele prin scris...”. La întrebarea lui Dumitru Crudu: „Ce părere aveți despre critica de poezie de azi, de la revistele literare?”, Liviu Ioan Stoiciu răspunde la modul nihilist și fără vreo intenție de a-și relativiza decepțiile: „Din păcate, nu mai aștept nimic deosebit de la această critică de-a dreptul gălăgioasă până la Revoluție. Mi-am tot expus punctul de vedere în această privință. Vremea criticii serioase de poezie, a criticii autoritare (care impunea poeți) a trecut, din păcate. Criticul adevărat nu mai simte nevoia să scrie despre poezie, deși o citește. Nu mai există o strategie critică a valorii în evaluarea producției editoriale. Acum se bate apa în piuă, critica de poezie care se mai încumetă să scrie promovează evaziunea, coteria literară, «spiritul de gașcă». Deși fiecare revistă are «cronică literară» (și recenzii, eseuri, articole de întâmpinare), nu mai poți să reții nimic din ce se scrie critic, deoarece totul a devenit previzibil, opțiunile pentru un autor sunt subiective, amicale. S-a banalizat însăși funcționarea instituției critice, oricine poate să-și creeze propria formă de receptare, să capete autorizație. Cărțile de valoare rareori sunt semnalate, doar un premiu literar le mai scoate în evidență, dacă sunt norocoase. Mai mult, a crescut confuzia morală, «economia de piață» a inventat și «cartea eveniment», publicitară, pe care o scriu doar vedetele contemporane – deși conținutul acestor cărți eveniment este modest, mediocru în cel mai bun caz. Critica de poezie, încăpută pe mâna băgătorilor de seamă, necredibilă azi, a devenit și ea un produs de consum oarecare, conjunctural, cu analize de suprafață, nu de adâncime. Puținii critici autentici de poezie rămași pe baricade vor renunța și ei încet-încet să vorbească în pustiu și se vor reprofila. Poetul își va duce crucea singur pe mai departe, doar spiritul lui autocritic și credința în propria-i stea vor conta la masa de scris. Altfel, atâta vreme cât va exista poezie, va exista și «ochi critic» supraveghetor, nicio grijă, chiar dacă «instituția critică» își va restrânge activitatea scrisă dintr-un motiv sau altul”. Provocat să exprime un punct de vedere personal asupra tinerilor poeți, LIS declară optimist: „Cred că veți fi mai buni decât mine, în orice caz – mă refer la poeții tineri singuratici, profunzi, «existențialiști» (cum ești tu), nu la poeții tineri care merg în turmă, «formaliștii», cu texte experimentale de suprafață. Cred că sensibilitatea tinerilor poeți este mult mai alienată de acumularea de istorie a

poeziei și că e atinsă de aripa Apocalipsei, că ea va impune noi dogme estetice pentru recunoașterea valorii poeziei, în general, noi gusturi de receptare. Sper ca decomplexarea livrescă și lipsa de scrupule a postmodernismului să aducă un surplus de spontaneitate (dar nu și de gratuitate) și de naturalețe în poezia «tinerilor», în pofida neputinței actuale de a comunica prin poezie cu «lumea de dincolo». Tineri care să nu se sperie de «strigătul de reîntoarcere» a adevărului în textul scris, care va veni...”. Cât privește morfologia criticului de poezie „autentic”, acesta „e născut, nu făcut, are «organ» pentru poezie sau nu are”, este de părere Stoiciu. „La criticul de poezie luciditatea face ravagii. Dacă un critic a scris și poezie, asta îi va putea mări sau micșora sensibilitatea de receptare, în bine sau în rău, subconștientul lui creator (limitat pe o formulă ce-i este doar lui proprie) îi poate juca și lui feste, îi poate fi resentimentar. Criticul care a scris și poezie (scris și publicat, ratat sau nu ca poet, ca valoare reflexivă) e cu siguranță un stilist «care știe ce vorbește... din interior», riguros, cuceritor, e un profesionist desăvârșit – doar că adeseori e gelos pe poetul despre care scrie...”. □ La rubrica „Proză scurtă”, Simona Popescu publică sub titlul *Monstrator/ monstrifer*, „fragmente din volumul *Exuvii*, 1997”. □ În secțiunea „Cărți esențiale”, sunt amintite **Antologiile generației '80**. Piese de colecție au următoarea distribuție: Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, *Aer cu diamante* (cu o prefață de Nicolae Manolescu, Editura Litera, 1982); Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Alexandru Mușina, *Cinci* (cu o prefață de Nicolae Manolescu, Editura Litera, 1983); *Vânt potrivit până la tare*. zece tineri poeți germani din România; o antologie de Peter Motzan (în românește de Ioan Mușlea; cuvânt înainte de Mircea Iorgulescu, Editura Kriterion, 1983); *Desant '83*. Antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri (prefață de Ov. S. Crohmălniceanu, Editura Cartea Românească, 1983); *Antologia poeziei generației '80* (de Alexandru Mușina, Editura Vlasie, 1993); *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, o antologie de Gheorghe Crăciun, Editura Vlasie, 1994. □ La rubrica „Semnal”, sunt prezentate **Cărțile și autorii anului 1998**. Poezie: 1. Romulus Bucur, *Cântecel(e)*; 2. Ioan Barassovia, *Intrarea în aer*; 3. Caius Dobrescu, *Deadevă*; 4. Gheorghe Iova, *Călare pe mușcătură*; 5. Claudiu Mitan, *Știința și bucuria secretă*; 6. Aurel Pantea, *Poeme*; 7. Simona Popescu, *Noapte și zi*. Proză: 1. Gheorghe Iova, *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii*; 2. Viorel Marineasa, *O cedare în anii '20*; 3. Adrian Oțoiu, *Chei fierbinți pentru ferestre moi*. Eseu/ Critică literară: 1. Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*; 2. Carmen Mușat, *Ficțiuni teoretice*; 3. Simona Popescu, *Volubilis*; 4. Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun, *Experimentul literar românesc postbelic*; 5. Traian Ștef, *Ridicolul*; 6. Daniel Vighi, *Tentația Orientului (studii de imagologie)*.

● Revista „Ramuri” (nr. 1) face publice **Premiile Naționale ale Editurii „Scrișul românesc” pe anul 1997**. Pe lista laureaților figurează: „Ana

Blandiana – prezență distinsă și fragedă a poeziei, «nod cosmic» al Alianței Civice românești; Banca Națională a României – pentru că a promis să devină marele Mecena al culturii române și în speranța că leul va deveni ceea ce a fost pe vremea când Banca Națională a României construia Accademia di Romania, gândită de Vasile Pârvan și Nicolae Iorga; Bianca Brad – care a convertit frumusețea în ființă, aproape ca Toma d’Aquino; Nicolae Breban – un Don Juan al prozei europene din România, proză imaginată pe naveta București-Paris și retur; Ion Caramitru – marele Actor care recită ca Hamlet din poeziile lui Eminescu; Mircea Dinescu – Poetul care prețuiește cât două Academii; Ștefan Aug. Doinaș – un Prinț al poeziei; Editura Cartea Românească – pentru a nu se uita că scrisul este înaintea cărții și ca un salut la renaștere; Editura POLIROM – o editură ca-n basme, într-un an s-a făcut mare; Editura Univers, redactor-șef Denisa Comănescu – pentru cel mai bun redactor-șef de editură, și poetei; Ioan Groșan – cel mai bun editorialist al anului, spaima constituției prozei în numele generației 01352; Dan Laurențiu – poetul a cărui viață e un adevărat jurnal metafizic și al cărui jurnal metafizic e o adevărată viață; Nicolae Manolescu – criticul care ne reamintește că Maioreșcu poate fi mereu contemporanul nostru; Andrei Marga – pentru că a știut să fie Rectorul unei universități românești din Cluj și pentru că este un adevărat profesor european; Adrian Marino – cel mai mare erudit de azi; Irina Mavrodin – profesoarei, eseistei, poetei rafinate, traducătoarei, prezenței divine; Petru Moraru – pentru că a știut să ridice matematica la rang de artă; Marin Moraru – actorul despre care nu trebuie să spui decât că este Marin Moraru; Romul Munteanu – Profesorul, unul dintre marii editori români, alături de Rosetti; Eugen Negrici – un Poetician cu pecete adevărată; Octavian Paler – un Don Quijote care știe perfect românește; Andrei Pleșu – un filosof dilematic, un spirit artist născut iar nu făcut, un Robinson al eticii; Gheorghe Popescu – Baciul european al fotbalului românesc; [...] Radio Europa Liberă – Domnului Mircea Iorgulescu – pentru că ne-a demonstrat că și Caragiale este esențial pentru tot ce a gândit în Europa Liberă; Revista Cuvântul – o revistă pe care ar fi citit-o și Nae Ionescu; [...] Ion D. Sârbu (Premiu *post mortem*) – maratonist al suferinței, un european adevărat al romanului; Eugen Șerbănescu – romancierul și jurnalistul, cel care deopotrivă creează și poartă cu har cuvântul; Mihai Șora – Marele filosof și Mai Știutor, bătrânul cel mai tânăr al cetății; Laurențiu Ulici – autorul celei mai generoase antologii a poeziei românești; Varujan Vosganian – pentru cartezianismul său și pentru farmecul Statuiei Comandorului; Daniela Zeca – de la Televiziunea Română – pentru profesionalismul emisiunilor sale culturale”.

□ La rubrica „Subiecte”, în articolul *Cine a fost colaborationist?*, Gabriel Dimisianu critică etica abuzivă, venind în apărarea imaginii postume a lui Tudor Vianu, recent acuzat de „colaboraționism notoriu” cu regimul politic instaurat după 1947 (motivul incriminării: „deținător de funcții și demnități”): „Dacă el a fost un «complice» alții ce au fost?”, se întrebă Dimisianu,

semnalând mai departe declanșarea unui mecanism justițiar periculos: „Sunt incriminați, stigmatizați, acuzați de mari vinovații morale intelectualii, cărturarii, scriitorii care au făcut concesii mai mici sau mai mari regimului trecut, uneori sub teroare nemijlocită, alteori pentru a face, totuși, un cât de mic bine țării, în timp ce cu adevărat marii vinovați, cei care au făcut *numai rău*, adică factorii importanți de decizie politică, membrii organelor de represiune și chiar foștii torționari, la propriu, nu dau socoteală nimănui pentru nimic. Nimeni nu-i tulbură, îmbătrânesc liniștiți și în opulență, în casele lor confortabile pe care le-au furat de la alții și pe care acum le consideră ale lor nu numai de fapt, dar și de drept. «Revizuirile», fie și numai morale, pe aceștia nu-i vizează, ci numai pe scriitorii care le-au fost nu o dată victime”. □ Din „Biografia ideii de literatură”, Adrian Marino publică secțiunea: *Definiția literaturii*. □ La rubrica „Scrisori de peste drum”, Gheorghe Grigurcu își „îngăduie să revină asupra chestiunii revizuirilor”, în articolul *Revizuirile în actualitate* și „într-un climat în care ea nu e încă înțeleasă cum s-ar cuveni, în care mai plutește pâcla unor confuzii, uneori sub condeie dintre cele mai stimabile”. Noile precizări aduse de Grigurcu sunt următoarele: „Nu credem că e posibilă distincția între o revizuire pur și simplu etică și una pur și simplu estetică, întrucât judecata se aplică pe materia unui compromis indisociabil. A încerca să-l disociezi înseamnă a încerca, măcar parțial, să-l scuzi. Să-i ții partea, cu consecințele de rigoare.”; „E necesar apoi să subliniem caracterul plural al revizuirilor. Nu trebuie să ne imaginăm revizuirile drept o univocitate opusă altei univocități. Reprezentând o reacție la o poziție anchilozată, osificată, de nu de-a dreptul dogmatică, ele ilustrează tocmai polivalența soluțiilor spiritului spontan, diversitatea de opinii ce compun paleta unei mentalități democratice. Spargere a unui monopol, înlăturare a unor fetișuri, revizuirile nu pot fi concepute decât ca produs al unui efort colectiv.”; „Revizuirile presupun așadar condiția unei discuții libere. Tocmai în aceasta constă deosebirea esențială dintre concepția autoritaristă și dogmatică, ce încearcă a impune un monopol, pe de-o parte, iar pe de alta cea liberală, pluralistă.”; „Revizuirile alcătuiesc o formă inalienabilă a mobilității, deci a vieții unei literaturi”. □ La pagina „Cărți în curs de apariție”, Octavian Paler propune fragmentul *Măștile lui Don Juan*. □ Comentând cartea lui D.-S. Boerescu, *O slăbiciune pentru pisici* (Ed. Maxim, București, 1997), Ioan Lascu lansează interogația, deocamdată, de ordin personal, „dacă *ficțiunea critică* este una dintre metodele oportune ale revigorării”, „un jubilant *exercițiu de înviorare* și de adecvare critică”: „Una peste alta, asumându-și riscul confuziilor ce pot decurge din asemenea interpretări, D.-S. Boerescu aplică cu frenezie, ba chiar cu un soi de cruzime ludică acompaniată de un cinism declarat față de «ortodocși» și filistini, metoda ficțiunii critice. El se dedulcește în primul rând cu cărțile de poezie ale unor optzeciști și nouăzeciști: Cristian Popescu, Ioan Es. Pop, Radu Sergiu Ruba, Lucian Vasilescu, Emilian Galaicu-Păun (un

basarabean «reformat»!), Andrei Bodi, Florin Iaru, Ion Mureșan, George Vulturescu, Marian Drăghici, Saviana Stănescu, Alina Durbacă, chiar Sabin Gherman și Generația '90 – aripa tânără (Sorin Gherguț, Mihai Ignat, Cezar-Paul Bădescu, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, T.O. Bobe). Deși considerat de ultimii «cel mai bătrân critic al nouăzeciștilor», D.-S. Boerescu scrie cu vervă despre cărțile acestora și a altora fără a ține seama de argumentul exterior al vârstei, printre ei și optzeciști consacrați al căror «purtător de coroană» este socotit Cristian Popescu” (*Ficțiunea critică*). □ Apreciind că „într-o conferință ținută la Washington, Andrei Codrescu mărturisea că ori de câte ori simte nevoia să-și clarifice și să-și sfințească adâncimile spiritului, îi recitește pe Eminescu, Blaga, Arghezi”, dar sesizând un deficit în receptare, la nivelul țării de origine („opera [...] este familiară publicului american și lumii intelectuale de peste ocean și prea puțin la noi”), Florea Firan consideră tranșant: „întoarcerea lui Andrei Codrescu este o sărbătoare și a culturii române care își recuperează astfel marile valori risipite” (*Întoarcerea lui Andrei Codrescu*).

● La pagina „Eveniment”, din „Sfera Politicii” (nr. 56), sunt anunțate **Premiile revistei pe 1997**: opera omnia: Adrian Marino; pentru lucrare originală – Sorin Antohi, *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode* (București: Nemira, 1997); pentru traducere: Adriana Babeți și Cornel Ungureanu, coordonatorii volumului *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii* (Iași: Polirom, 1997). „Joi, 18 decembrie 1997, a avut loc, la sala de festivități a Uniunii Scriitorilor din București, festivitatea de aniversare a cinci ani de la apariția primului număr al revistei «Sfera Politicii». Cu această ocazie au fost decernate, pentru prima dată, premiile (care vor fi anuale) ale revistei «Sfera Politicii». În fața unei numeroase asistențe – compusă din oameni de cultură, politicieni, oameni de afaceri, ziariști, studenți la științe politice și alte facultăți etc. – Stelian Tănase și Dan Pavel, cei doi fondatori ai revistei, au făcut scurte prezentări. Stelian Tănase, editorul revistei «Sfera Politicii», a ținut să sublinieze care au fost prioritățile editoriale strategice ale revistei în acești ani, extrem de provocatori pentru *political science*, ani în care a avut loc prima alternanță la putere din istoria României, hotărâtă prin votul democratic. Revista a reușit să treacă de greutățile unui început într-o țară lipsită de o tradiție continuă și liberă a dezvoltării științei politice, când extrem de puțini îndrăzneau să se aventureze pe un teritoriu absolut inedit. Dan Pavel, redactorul-șef adjunct al revistei «Sfera Politicii», a amintit faptul că revista a apărut cu sprijinul unor *political scientists* din Statele Unite ale Americii și din Europa, în primul rând Ghiță Ionescu și Vladimir Tismăneanu, apoi Gail Kligman, Ken Jowitt, Daniel Chirot, G. M. Tamas. [...] În continuarea festivității, Stelian Tănase a comunicat deciziile la care a ajuns juriul (compus din Vladimir Tismăneanu – președintele juriului; Călin Anastasiu, Dan Oprescu, Dan Pavel, Stelian Tănase) în ceea ce privește acordarea premiilor revistei «Sfera Politicii». El a subliniat

faptul că anul acesta premiile acordate au avut ceva în comun: ideea de Europa și opțiunea culturală și politică fermă a elitelor noastre intelectuale pentru acest spațiu. După acordarea premiilor și prezentarea premianților (Alexandru Paleologu a vorbit despre Sorin Antohi, Dan Oprescu despre Sorin Antohi, iar Călin Anastasiu despre antologia alcătuită de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu), au fost invitați să ia cuvântul cei premiați. A fost un adevărat recital intelectual, susținut de către Adrian Marino și Sorin Antohi. După terminarea festivității a avut loc un *cocktail* care s-a prelungit câteva ore”.

● Articolul de fond al numărului 1 al revistei „Steaua” este scris de istoricul literar Florin Mihăilescu, pe tema *Nevoii de revizuire*. Pornind de la identificarea a „două atitudini foarte diferite, dacă nu chiar opuse”, care „s-au conturat după 1989 în raport cu literatura celor 45 de ani de regim comunist” („Există astfel opinia că, întrucât critica și-a făcut datoria, ierarhia de valori deja stabilită e corectă, în timp ce, dimpotrivă, o altă opinie susține că reexaminarea acesteia se impune în chip cu totul evident.”), autorul se oprește, într-un comentariu extins, amănunțit și aprofundat, asupra cărții unui „eseist paradoxal”, Alexandru George: *Întâlniri* (Ed. Cartea Românească, 1997) – „[...] una dintre calitățile critice eminente ale lui Alexandru George, legată de luciditatea lui caracteristică, este discernământul, respingerea confuziei de planuri și criteriile de apreciere. Ascendentalul unei opera de creație nu presupune din păcate și ascendența morală a autorului ei”. Aderând la „ideea de necesitate a revizuirii”, Florin Mihăilescu găsește util să îl citeze pe Alexandru George, într-o formă conclusivă pentru articolul său: „1. Revizuirea trebuie să cuprindă absolut toți scriitorii cu un minim de cotă stabilită; 2. Operația trebuie efectuată de urgență, chiar și cu riscul de a greși; 3. Revizuirea e în drept să o facă oricine, dar e mai de așteptat să vină din partea tinerilor, la aceștia fiind obligatorie și ca o formă de a se defini cu adevărat, adică prin recunoașterea trecutului, prin aderență și respingere” (p. 334)». Ceea ce ar mai trebui adăugat, chiar și cu riscul tautologiei (deși poată că nu pentru oricine!) este că de asemenea revizuirea depinde viitorul însuși al creativității noastre într-o autentică democrație. Pe care, nu-i așa?, dorim s-o construim cu toții. □ Intervievat de Mircea Marian, scriitorul Petru Dumitriu declară: „**Mi s-a retras cetățenia română – și retrasă a rămas!**”. Din seria întrebărilor și răspunsurilor, ies în evidență, prin teribilism și informație, următoarele strategii de jucător „la cacealma”: „– M. M.: Cândva ați mizat pe comunism? De ce? – P. D.: N-am mizat, m-am supus, scrâșnind din dinți. Altfel aș fi crăpat de foame. Nu sunt gras, cântăresc 90 de kilograme. Cântăream 70. N-am mizat, m-am supus. M-am vândut și m-am smuls, blestemată să le fie amintirea, în vecii vecilor amin. – M. M.: Ați pierdut destul de repede partida cu comunismul. Apoi, plecând din țară, ați încercat jocul cu capitalismul, cu lumea liberă. Ați câștigat această nouă partidă? – P. D.: Am câștigat partida cu comunismul: i-am dat un picior în cur. Partida cu capitalismul nu mă interesează. Capitalismul e scârbos, dar e cel

mai bun sistem economic de pe fața pământului. Halal planet! Partida mea e cu literatura și nu e încă încheiată. [...] – M. M.: V-ați considerat victimă a unui regim pe care până atunci l-ați omagiat? – P. D.: «M-am considerat»? N-am fost? Există îndoială? L-am omagiat – da, mi-era foame și am mâncat căcat, căcatul roșu. [...] – M. M.: Dacă ați fi fost român, l-ați fi votat în 1996 pe Ion Iliescu? Vă pun această întrebare pentru că vizita Dumneavoastră din toamna trecută ca și primirea oficială a părut multora un soi de campanie electoral. Și lumea v-a condamnat. – P. D.: Voiam să vin în primăvară. La 8 martie am avut primul simptom, ușor, de paralizie pe partea stângă a corpului, provenind dintr-o «moarte» a câtorva cellule din creierul mic. Călătoria a fost amânată. Și Românașii noștri m-au condamnat să vin în septembrie. Mă vedeau la București, la radio sau TV – nici prin gând nu le-a trecut să-mi ceară o convorbire cu politicienii sau militanții din opoziție. De ce? Trebuia să-i caut eu, să mă gudur. *Până în clipa asta*, de ziua mea, 29 iunie 1997, Sf. Petru și Pavel, aștept un semn de bunăvoință, de amabilitate, de înțelepciune, de interes pentru literatură română, pentru singurul supraviețuitor al generației de prozatori Eugen Barbu, Marin Preda, Petru Dumitriu”. □ La „Cronica literară”, Doru Pop comentează antologia de articole din presă a lui Gheorghe Crăciun, *Cu garda deschisă* (Ed. Institutul European, 1997): „(...) este un volum pierdut printre elemente ne semnificative, despre actul literar după schimbările sociale post-decembriste. Relația scriitorului cu puterea, scrisul ca garanție a realului prin autenticitate, scriitura rămasă la granița pluralității și a exemplarității textuale, captivitatea literatului în universul scriiturii sunt tot atâtea teme fundamentale ale dezbaterilor de idei contemporane. Cu toate acestea excursul lui Gheorghe Crăciun rămâne ambivalent și, din păcate, lipsit de concretizări. Urmărind un filon generos cum este cel al relațiilor dintre generații, relații descrise la limita dintre etic și estetic ori comentând ideea de direcție în literatura autohtonă criticul nu își alege armele, nu mai poartă grija instrumentului de lucru. Combinând simultan opțiunea pentru istoria literară și pentru critica literară, pentru eseu și pentru teoria literaturii autoisuerul se îndepărtează de chiar rațiunea actului său analitic. Nefiind nici critic, nici istoric, nici eseist literar el își dezvoltă, într-adevar, o nouă identitate, însă această identitate este dobândită în defavoarea textului, a demersului critic. Întrebarea se pune în cele din urmă dacă actul critic poate să fie un sport intelectual, un mijloc de divertisment (în sensul de distragere a atenției!) sau trebuie să păstreze coerența de factură formală și în interiorul acesteia, după ce stăpânește deplin instrumentele aflate la îndemână, să își depășească determinările și să producă sensuri și instituții inovatoare. Cu garda prea deschisă e bine să te prezinți în arenă atunci când faci doar o demonstrație pe ring, fără scop competițional. Iar pentru acest gen de activitate presa literară e suficientă și oferă prilejuri. Astfel, amfiteatrul editorial nu suportă întotdeauna jongleriile, fie ele cât de spectaculoase” (*Sport intelectual sau literatură*). □ Horea Poenar prezintă, la

secțiunea „Cărți”, volumul de versuri al lui Ștefan Baștovoi, *Cartea războiului*, Ed. Marineasa, Timișoara, 1997: „Știri foarte bune continuă să sosească din Basarabia, așa cum marturiseste și volumul de față al lui Ștefan Bastovoi. Capacitatea unor scriitori din acest spațiu spiritual (...) de a depăși nivelul de secol XIX al unei linii poetice de tip Vieru este uimitoare. E mai mult decât o tendință (benefică și aceasta până la un punct) de a prelua, de a se sincroniza cu forme și poetici moderne: o dovedesc și versurile din acest volum, o asumare profundă, creativă și personală. Majoritatea acestor poeți scriu cu succes o literatură a diferenței, izbutind fiecare să-si sublinieze originalitatea pe un fond comun. (...) Văzut ca întreg, volumul își află coerența și dincolo de prezența unei voci în fundal. O conștiință poetică accentuată și o viziune a construcției dau unitate poeziei autorului. Și calitate”.

● Pe prima pagină a revistei „Tomis” sunt prezentate, într-un articol al redacției (semnat „T.”), lucrările manifestării culturale anuale *Colocvii tomitane*, ediția a III-a, care a avut loc în luna decembrie, organizată „sub egida Revistei «Tomis», a Filialei «Dobrogea» a Uniunii Scriitorilor și a Consiliului Municipal”: „[...] Programul primei zile s-a desfășurat la «Muzeul de Artă», unde, în așteptarea dezbaterilor colocviale, participanții au putut afla despre ultimele apariții editoriale din spațiul dobrogean, prin standurile realizate de editurile Ex Ponto, Metafora, Muntenia, Europolis și de către librăriile constănțene, standuri aflate alături de expoziția cărților propuse pentru premiere de critici, edituri și foruri culturale din țară. A urmat simpozionul, tema acestuia fiind *Romanul românesc – dimensiuni contemporane*. Au vorbit, cu probitate profesională, prozatorul Constantin Novac (redactor-șef al revistei «Tomis»), criticul Gabriel Rusu, poetul și prozatorul Nicolae Motoc (redactor-șef adjunct la revista «Tomis»), Viorel Ștefănescu (redactor-șef al Editurii Alma, Galați), prof. univ. dr. Puiu Enache (Universitatea «Ovidius»), Gabriela Inea (redactor la revista «Tomis») și poetul Arthur Porumboiu, iar prozatorul Ovidiu Dunăreanu (redactor la revista «Tomis») a comentat ultimul eveniment editorial, dicționarul scriitorilor dobrogeni, membri ai Uniunii Scriitorilor, intitulat *Scriitori de la Tomis*, lucrare îngrijită de vorbitor și editată de Revista «Tomis». Concluziile dezbaterilor asupra dimensiunilor romanului românesc și în general asupra prozei românești postdecembriste au tins spre afirmarea faptului că după 1989 proza «se scrie altfel», e mai «învolburată» în ce privește «amestecul planurilor narative și esențelor literare», cu tendința scriitorilor tineri spre folosirea «limbajului *hard*», dar s-a apreciat și faptul că proza românească nu a depășit încă starea de criză, spre deosebire de poezie și critică literară. [...]”.

□ La pagina a patra a revistei, apar consemnate câteva opinii formulate în dezbaterile *Romanul – dimensiuni contemporane*. □ Puiu Enache: „Găsesc interesantă întrebarea: se mai poate scrie, sau ce fel de roman se mai poate scrie după 1990? [...] Este cazul să spunem că astăzi romanul își refuză o încorsetare într-o anumită etichetă. El nu mai este pur și simplu social,

pur și simplu cotidian, nu mai este pur și simplu psihologic, ci, aceasta este realitatea, putem vedea că ultimele producții apărute în plan național, vorbesc de scriitorii de la București, în frunte cu Breban, cu Horasangian, dar și de scriitorii din zona noastră sunt ale unor scriitori care și-au înnoit arsenalul artistic. Mă aflu sub impresia puternică a romanului *Dignidad* al domnului Nicolae Motoc și constat ceea ce spuneam înainte, această învolburare, acest amestec de planuri și esențe din care se formează romanul, căci nu vorbesc numai de scriitură, de calitatea ei calofilă sau de limbaj. Este greu astăzi să faci etichetări simpliste asupra unui roman, cum este cel pomenit, *Dignidad*, al lui Nicolae Motoc, sau, ca să se înțeleagă bine valorizarea pe care am dat-o în lectură aparițiilor din ultimii ani, să mă refer la romanul *Matei și Eva* al lui Florin Șlapac și la cel abia apărut al lui Dan Perșa, *Vestitorul*. Vreau să spun că romanul de după decembrie 1989 își mărturisește libera dezvoltare neîncorsetat de precepte care au intrat în manualele de teorie literară, încât chestiunea care se pune este nu aceea a vandabilității cărții, ci aceea a receptării de către cititor a noului moment pe care romanul românesc în traversează. Este un gen care astăzi te obligă să recitești, să revii asupra lecturii, ca să poți descifra înțelesurile, sensurile. Și este firesc. [...]” („*Învolburare, complexitate*”). □ Viorel Ștefănescu: „Lucrez din 1990 în domeniul editorial, inițial la *Porto-Franco*, iar după aceea, din 1992, la Editura *Alfa*. Dincolo de problema surselor de finanțare a literaturii române valoroase, se pune problema valorii propriu-zise a romanului de după 1990. Mă voi referi la generația mai tânără, «nouăzecistă», la promovarea unora dintre membrii ei având și eu o contribuție. Provocarea ține la aceștia de natura stilistică a textului și am în vedere aici limbajul scriitorilor, faptul că timp de aproape 45-50 de ani, din literatura noastră a lipsit în materie de limbaj erotic, de pildă, sau în materie de limbaj argotic, partea *hard*. La noi nu s-a ajuns la un roman de tipul *Călătorie la capătul nopții* al lui Céline, sau, în proza noastră, de pildă, nu se conversează ca în filmele americane, direct. Întotdeauna o înjurătură e cu puncte-puncte, în cel mai fericit caz. O schimbare petrecută după 1990 este aceea a înnoirii limbajului în roman. Cu ce fel de cărți m-am confruntat ca editor? Una din categorii e cea pe care am enunțat-o și dau ca exemplu un autor din Găești, Dumitru Ungureanu. Am încercat să-l promovez la două edituri la care lucrez și nu am reușit și el și-a găsit deschidere în altă parte, la Timișoara în acest caz. El avea un limbaj *hard*, tare, dur, în legătură cu argotismele și limbajul erotic. Deci din punctul de vedere al promovării unei noi literaturi, eu nu mă pot «lăuda» decât cu o serie de eșecuri, de autori pe care am căutat să-i public pentru editurile la care lucrez și nu am reușit. Alți prozatori: Silviu Lupașcu, care între timp a debutat la Iași, la «Institutul European», Daniela Vlasie, prozatoare, care a găsit mai multă înțelegere tot la o editură timișoreană și probabil cel mai de seamă dintre ei, Petre Barbu, care între timp, cu o dramatizare după romanul său *Dumnezeu binecuvântează America*, a luat un premiu

al Ministerului Culturii. La nivelul mentalității șefilor de edituri nu știm exact ce se întâmplă, de nu reușesc să fie prompti în legătură cu această mișcare nouă în literele contemporane în ceea ce privește proza, dar mai ales romanul. [...]” (*Limbaajul scriitorilor*). □ Gabriela Inea: „[...] Romanul contemporan se poate defini în primul rând prin eclectism, printr-o anume «carnavalizare stilistică», cum a numit Bakhtin melanjul de stiluri și registre. Scriitorii par să preia ce li se potrivește mai bine din literatura care s-a făcut de-a lungul veacului, încercând, totuși, firește, impunerea unui limbaj propriu, aflat cumva în răspăr cu cel al antecesorilor. Prețul originalității este, nu de puține ori, excesiv. Ușoara deconcertare inițială, apărută ca urmare a căderii cenzurii, a fost curând înlocuită de euforia apelului sânguincios la toate straturile limbii române, atât de greu încercate de tiparele sever selective ale cenzorilor comuniști. Trezit brusc în fața unui orizont atât de permisiv, a posibilității de a scrie orice, fără a mai face apel la complicatele paradigme care îl puneau la treabă, nu glumă, pentru a ajunge să comunice cititorului, pe căi întortocheate, ceea ce își propunea, romancierului român i-a trebuit o perioadă de grație, pentru a învăța să inventeze lumea cu alte mijloace decât cele folosite până atunci. Am avut de-a face cu un interval de tranziție către ficțiune, câțiva ani în care a apărut, aproape în exclusivitate, doar literatură concentraționară, jurnale de rezistență și romane autobiografice, fenomen absolut firesc după jumătate de veac de dictatură. Pe ici, pe colo, însă, mai vechii sau mai noii romancieri (și se pare că am avut de-a face cu un val de debuturi remarcabile) au continuat să fantazeze, să imagineze alternative ale lumii reale, menținându-se în limitele celor două coordonate majore ale scriiturii: cea «artistică» de tip elaborat, și proza austeră, denudată de orice artificii livești. [...] S-a impus la un moment dat senzația că proza cu personaje și lumi plâsmuite ar fi ușor decadentă, că energiile novatoare s-au cam epuizat și că e foarte greu să fii original, acum, la sfârșit de mileniu, când s-a exploatat din plin cam tot ce se putea în materie de curente, tendințe sau maniere; dar poate că tocmai această desprindere de tradiție (fără a pune nimic în loc, cel puțin la nivel programatic), precum și atomizarea tipurilor de roman sunt caracteristici de bază ale prozei contemporane. [...]” („*Nerv și concizie*”). □ La pagina a cincea, sunt inserate o serie de răspunsuri la ancheta *Revistele culturale, între vis și realitate*. Dan-Silviu Boerescu prezintă inițiativa „Art-Panorama”, „o revistă făcută «la intimidare»”: „[...] are 64 de pagini format tabloid, în care intră aproximativ 450 de pagini de manuscris, din care, spre deosebire de majoritatea celorlalte publicații literare, optzeci la sută constituie text literar și abia restul comentarii (mai mult recenzii de 30-40 de rânduri, mai puțin – fără a le exclude – cronici ample, «cearșafuri»), exegeze etc. Este o revistă care pune accent pe literatura vie, reprezintă o bursă de manuscrise implicită, vrea să dea seamă de **panorama** literelor de azi. Practic, rezultă o antologie voluminoasă și – sper – semnificativă a literaturii din luna respectivă. Cred că e

vizibilă cu ochiul liber tendința de a scoate în față pe clasicii de mâine, uneori chiar de poimâine, pe cei care convențional sunt numiți «nouăzeciști». Există o serie de, să zicem, 10-15 nume care se vor regăsi în aproape fiecare număr de revistă. Este, dacă vreți, harta viitoare a monumentelor literare autohtone. Oricum, nu practic exclusivismul de generație. Dimpotrivă, în paginile «Art-Panoramei» se regăsesc și nu puțini monștri sacri de ieri și de azi (pot exemplifica: Alexandru George, Nora Iuga, Andrei Pleșu). «Veleitarismul... național» este o temă asupra căreia revărs destule proiectile, cel «local» neavând de a face cu ambițiile publicației pe care o fac. Asta nu înseamnă că am un complex de superioritate în fața «provinciei». De altfel, cred că există «provinciali» destui și pe la București... Titulatura mea este «director», adică redactor-șef plus manager, plus machetator, redactor de pagini, corector etc. «Art-Panorama» este, totuși, un proiect de autor, o ieșire din sistem prin obstinația nelalocul ei de a face totul singur, evident cât timp mă vor ține puterile. [...] Formula actuală e perfectibilă și se va adapta din mers exigențelor literaturii «vii» de care aminteam. Vreau să pot tipări zece numere anual (excepție făcând lunile ianuarie și august), eventual să dublez în anumite contexte (târguri de carte, numărul de vacanță din iulie), numărul de pagini. Ca orientare generală, voi menține politica literaturii tinere, încercând, din mers, racolarea de noi autori. De aceea, atenție la rubrica «Dicționarul Debutanților». Alte descrieri ale activității revistelor literare, înființate după decembrie 1989, vin din partea lui Traian Olteanu („Revista V”, Focșani) și a lui Gheorghe Izbășescu („Zburătorul”, Onești). □ Prozatorul Dan Perșa publică „fragmentul de roman” *Cronică naivă*.

● În nr. 3 din suplimentul „Vineri”, tableta editorială a lui Liviu Papadima, *De voie, de voieșie*, pornește de la ideea: „Greu e, Doamne, să fii voios!”, cu observația pe fond teoretic: „mai puțin atinsă de gravitate decât celelalte zone tabu, cultura se sustrage îndărătnic voieșiei – vreau să spun, ceremonialul culturii, pentru că altminteri s-au văzut destui creatori voioși, de la Rabelais la Dan Perjovschi”. La nivel individual, totuși, există motive de „voieșie”, detaliate de L. Papadima astfel: „Pentru că, dincolo de binecuvântarea neli-niștitoare a culturii, îmi place prietenia ei. Pentru că mă bucur să mi se pară că o carte, un film, un spectacol a fost scrisă, a fost filmat sau jucat parcă anume pentru mine. Pentru că, tânjind, n-am cu cine să mă bat și de ce. Pot să spun «nu» fără dinții strânși și «da» fără să umflu pieptul. Pot să cred că adevărul meu e unul între altele fără să sufăr. Între atâția judecători încruntați bătând verdictul cu muchia vorbei mai e loc pentru un dram de voieșie”. □ Dosarul numărului, coordonat de Liviu Papadima, pleacă de la constatarea paseistă: „*Nici nostalgia nu mai e cea de odinioară...*”, configurată printr-o serie de nedumeriri: „Cine mai poate tânji după un trecut de mizerie și umilință? Unde mai găsești adăpost într-un prezent care îți fuge de sub picioare? Nostalgia a devenit suspectă. Trădează o biografie dubioasă sau o minte obtuză. Profesarea

ei seamănă a delict social. Trebuie să fim atenți, precauți. [...] Suntem împovărați de răspunderea unui trecut față de care se cade să fim mai lucizi decât când l-am trăit și care tinde astfel să devină un bun al tuturor, translucid și aseptice. Pentru omul de cultură, pentru creator, coabitarea cu trecutul devine încă mai confuză și mai tensionată. El a trăit vremuri în care Cultura – cu majusculă – era deopotrivă înjosită și idolatrizată. Azi nu mai e nici una, nici alta. Creatorul a năzuit să scape de cenzură și a pierdut, odată cu ea, aura eroului. Credincioșii cultului Culturii s-au împușinat, s-au împrăștiat, mai rău încă, s-au schimbat: în loc să asculte cuvântul revelat, vor acum să fie ascultați. Nostalgia gloriei apuse pe de o parte, cea a unei autorități care să pună ordine într-o cultură ieșită din țâțâni pe de cealaltă, intră în cele mai nebănuite subterane ale gândirii”. Contribuțiile la temă sunt scrise de: Cristian Preda (*Refuzul prezentului*), Simona Popescu (*Copii, bătrâni, poeți*), Livius Ciocârlie (*Aproximări*), Costache Olăreanu (*Ce bine era pe vremea tovarășului Stalin!*). □ De la pagina „Subglie”, reține atenția articolul-manifest&proces-verbal intitulat *Lifting*, având subtitlul (*din peripețiile unor studenți la Litere*): „Sala 315. Ora 16:45. Materialul era musai să fie gata până vineri. Provocați de înalte personalități ale mass-media românești, ne pomenirăm că trebuie să ne zip-uim ideile în trei pagini dactilo. Dar fatalitate... minuta încheiată luni fu pierdută. Fără să disperăm am luat-o de la capăt, metodic. **TEMA:** *Portret de grup în griuri colorate*. **MATERIAL DIDACTIC:** Reportofonul lui Tudor; o casetă BASF. **OBIECTIVE OPERAȚIONALE:** Soluționarea definitivă a problemei identității naționale în general și a grupului nostru în particular; Promovarea unei noi direcții în cultura română: Elaborarea manifestului unei noi generații creatoare; Impunerea unei noi episteme; Efectuarea unei operații estetice pe chipul îmbătrânit al literaturii române; Restructurarea din temelii a învățământului românesc prin exilarea Ciobănașului, Mioriței, Meșterului Manole și a altor eroi naționali de veșnică pomenire; Ctitorirea unei rețele de catedrale întru mântuirea neamului; Montarea pe zidul Facultății de Litere din Universitatea București a unei plăcuțe care să marcheze în toate limbile naționalităților conlocuitoare existența în această instituție a revistei Litere Nouă; Inițierea programului DECENEU în scopul publicării unui dicționar româno-dac și daco-român; Schimbarea neaoșei mentalități universitare din Literele bucureștene ancorate în sinergia Canonului; Ridicarea nivelului social, moral și spiritual al studențimii literiste prin dotarea cu scaune, mese, panouri de afișaj, corpuri de iluminat, corpuri de clădiri, secretare amabile, spirit critic, doxă ș.a.m.d.; Constituirea unui grup de presiune cu misiunea imposibilă de a submina de jos în sus inteligența universitară, cartierul general fiind stabilit în barul de la subsolul facultății; Aducerea la putere a unui nou curent în literatura română și universală – Letrenovismul – care să pună în atenția opiniei publice de la noi și de aiurea marile întrebări ale umanității, problemele globale ale creativității, dileme,

recepții, emisiuni TV, lansări, cenacluri, cafenele și mai ales chefuri (întrucât la un asemenea chiolhan avurăm cu toții viziunea literaturii Viitorului...); Considerăm de la sine înțeles ca în urma eforturilor noastre să fim răsplățiți prin: a) editarea periodică de monografii, albume omagiale, postere, insigne și tricouri cu numele și chipul letrenoviștilor; b) organizarea la Palatul Copiilor a unei stagiuni de montaje literar-muzical-coregrafice pe muzica și textele letrenoviste; c) canonizarea reprezentanților acestei mișcări culturale prin introducerea lor în programele școlare la disciplinele: limba și literatura română, istorie, filozofie, informatică și peteape; d) mitizarea în regim de urgență a grupului; e) asigurarea pensiilor de urmași. **EVALUAREA REZULTATELOR:** După cum era de așteptat, dezbaterile furtunoase care ne-au însoțit în permanență formularea obiectivelor mai sus pomenite au condus, în mod inevitabil, către ideea publicării (sub pseudonim feminin) a unui roman de larg consum, scris în comun de ambițioșii letrenoviști. Mai greu a fost când a trebuit să alegem pseudonimul și să decidem în ce colecție vom publica romanul (aici opțiunile au oscilat între „El și Ea”, „Odi et Amo”, „Pasiune roșie”). Dar am trecut cu bine și peste asta. În final, sarcinile au fost repartizate după cum urmează: responsabil cu respectarea rețetei – Paul CERNAT; responsabil cu climax-urile – Bogdan CIUBUC; responsabil cu încurcarea/descurcarea intrigii – Mihai GRECEA; responsabil cu erotismul – Marius IANUȘ; responsabilă cu inventarea subiectului – Maria IONIȚĂ; responsabil cu timpul povestirii – Cristian MUNTEANU; responsabilă cu problemele, crizele și neliniștile personajelor – Ana-Maria SANDU; responsabilă cu realizarea finalului – Cecilia ȘTEFĂNESCU; responsabilă cu realizarea pasajelor descriptive – Ioana VLAȘIN; responsabil cu dialogurile – Tudor VLĂDESCU”.

□ La zodia Berbec, din *HoroScopul critic*, Ioana Pârvulescu asortează cartea de poeme *Ana are mere*, de Florin Dumitrescu, textierul formației punk, „Sarmalele reci”: „După zodia sarmalelor calde pe care tocmai ați traversat-o de dragul tradiției, intrați, de dragul inovației, în zodia *sarmalelor reci*, prin cartea de debut a poetului Florin Dumitrescu, textierul sarmalagiilor. Cartea (Asociația Scriitorilor din București/ Cartea Românească, 1997) se cheamă *Ana are mere*, ceea ce trebuie frazat cam așa: sol, sol, sol, mi, si bemol. Vi se va părea că răsfoiți un album de pictură naivă, dar ați fi naivi să vă luați după aparențe. Spre lămurire, să ne jucăm, de pildă, cu *Cercul*: «Că-i deopotrivă semnul lui/ zero curat și-al Totului; un brâu strivit de pântece,/ un bici încins să spintece... Îi mână-n miez înțepătura:/ buricul? ochiul? sexul? gura?»”.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● Conform afirmațiilor lui George Vulturescu, „director și realizator” al revistei „Poesis”, consemnate în nr. 1-2 al publicației săptămărene, anul 1997 a fost *Un an al poeziilor*. Printre „realizările valoroase” sunt citate: „Colecția «Poezii orașului București», de la Ed. Cartea Românească (dintre semnături: C.

Abăluță, Nora Iuga, Iolanda Malamen, Rodica Draghinescu, Vasile Petre Fati, Ioan Flora, Daniel Bănulescu, Bogdan Ghiu, Augustin Ioan); Creșterea prestigiului editurilor care publică poezie: Vitruviu, Libra, Eminescu, Albatros, Fundația Culturală Română, Vinea (București), Helicon, Marineasa, Hestia (Timișoara), Cogito (Oradea), Timpul (Iași), Clusium (Cluj); Colecția «La steaua. Poeți optzeciști» a Editurii Axa din Botoșani (cu volumele poezilor: Florin Iaru, Liviu Ioan Stoiciu, Bogdan Ghiu, T.T. Coșovei, Ion Stratan, Adrian Alui Gheorghe, Cassian Maria Spiridon, Nicolae Sava, Gellu Dorian, Daniel Pișcu); Antologiile: *O Mie și Una de Poezii Românești*, Ed. Du Style, antologie și prefață de L. Ulici; *Momentul Oniric – D. Țepeneag*, L. Dimov, antologie de Corin Braga; *Vânătoarea de vise*, Cartea Festivalului Internațional de Poezie, Oradea, ediția I. Poeții au «acoperit» și alte secțiuni literare cu aporturi prestigioase: traduceri, proză, critică; Au reapărut două reviste literare conduse de... poeți... «Discobolul» (red. șef Aurel Pantea, Alba Iulia); «Interval» (red. șef Andrei Bodiu, Brașov); Au revenit cu cărți în acest an poeți plecați în diaspora: Andrei Codrescu, Miron Kiropol, Nicholas Catanoy, Al. Lungu, Ilie Constantin, Florentin Palaghia, Christian W. Schenk, George Astaloș, Nicu Caranica; Anul 1997 este anul în care s-a detașat un **posibil lider al noii generații** de după 1989: Cristian Bădiliță, poet, eseist, excelent traducător. [...] Exemplificările pot părea subiective pentru **o revistă de poezie**, dar ele sunt deja fapte: anul 1997 a fost un **an al poezilor**". □ La rubrica „Plasa de fluturi”, poetul și comentatorul de poezie Vasile Baghiu subliniază riscurile supralicitărilor, în cazul formulelor de creație: „[...] am încercat să arăt în câteva rânduri cum ironia și parodia, supralicitate și utilizate ca scopuri în sine, în special de către optzeciștii Cenaclului de Luni și moștenite prin filiera autoironiei de către nouăzeciști, coboară poezia în registru minor. Am scris de asemenea destul de convingător sper, că o pleiadă întreagă de poeți din provincie, în afară de Aurel Dumitrașcu, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov și alții, adăugând patetismului antiliric din poezia anilor șaptezeci o infuzie doar aparent înviorătoare de epic, au continuat să se lamenteze neproductiv în legătură cu viața și moartea, devenite sub pana lor simple concepte, crezând în mod eronat că patetismul singur, fără rafinamentul expresiei, ar putea avea un efect necondiționat. [...] Pentru mine este limpede însă că patetismul neînsoțit de inteligență este la fel de rău în poezie ca ironia lipsită de sentimentul morții. Sunt cele două extreme ale poeziei ultimilor douăzeci de ani, extreme printre care puțini reușesc să mențină echilibrul necesar pentru a ajunge la autenticitate. Citiți poezia lui Nicolae Coande pentru a vedea cum prin sarcasmul alimentat continuu de exasperare se poate ieși din interiorul comicului sau al interesantului, în care se intră prin ironie, în care se găsesc astăzi mulți dintre congenerii mei, cu excepția poate a unor autori precum Daniel Bănulescu, Iustin Panța, Constantin Acosmei, Ioan Es. Pop, Cristian Popescu. Citiți de asemenea singurele texte publicate de un poet de 30

de ani, Radu Buruciu, o descoperire a profesorului Manolescu [...], pentru a înțelege că banalitatea sentimentelor se poate transforma în poezie numai dacă este topită într-o atitudine lirică lipsită de ostentație”. □ La pagina „Cronica literară”, Ștefan Borbély dă romanului *Maratonul învinșilor*, de Gabriel Chifu, verdictul: „artificialitate exasperantă”, arătând în faza de finalizare că „defectul lui Gabriel Chifu este acela de a fi dorit să scrie un roman corect, algebric, convenționalizat, despre o perioadă ale cărei distrofii nu pot fi turnate în tiparuri stereotipe. De a se fi vroit un cartezian al erorii. *Maratonul învinșilor* e – o spun cu regret – un eșec artistic, semn că romanul perioadei pe care o denunță se lasă încă așteptat. Poate, generația noastră nici nu va reuși să-l scrie...” (*Un cartezian al ororii*). □ Poeta Rodica Draghinescu recenzează cartea lui Bogdan Ghiu, *Arta consumului*, în termenii explicării, nu ai interpretării, pe un suport de text cu dificultate teoretică ridicată: „Doi-trei critici literari s-au speriat de incomodanta perspectivă teoretică a stilului ghiu. Aceiași doi-trei critici literari nu au înțeles rolul tehnicii psihanalitice (vezi preanaliza asociațiilor libere/ dependente, al atenției flotante etc.), nici cel al metodei cathartice, de curățire a răului. Umoral?! Prin incizii interpretative (inconștientul lui Möbius, ca revers al discursului). RECTE: Bogdan Ghiu scrie – mai ales! – pentru sine. 90%. 10% pentru celălalt Bogdan Ghiu. Cine îl citește (cinecitorul) îl citește și el pentru sine. De aici, percepția greoaie, excitația nepriceperii, tulburarea priceperii...” (*Corporealizarea libertății*). □ *Poeme de Paul Celan (1920-1970)* sunt „prezentate și transcrise în lb. română de Christian W. Schenk”. Antologia este introdusă printr-o suită de paradoxuri existențiale: „Ce destin! Născut în Cernăuți, crescut în bogăția miturilor Est-Europene, inspirat de claritatea poveștilor casidice, contactat de imperiul flerului literar bucureștean, urmărit de călăii fasciști, exilat la Paris, scriind la început în două limbi, iar mai târziu numai în germană, în limba țării a cărei barbarie n-a putut-o ierta până la moarte și în care țară nu a fost decât de trei ori, căsătorit cu fiica unui colaborator fascist, traducător în limbile Est-Europene, evreu de origine, poet german de fibră pură”. Este amintit și un detaliu cu privire la caracterul oamenilor deosebiți: Celan care „alături de Rilke, a schimbat întregul concept al creației” nu avea orgolii auctoriale: „nu a vrut să publice decât o singură carte cu titlul *Poeme*, cu o copertă albă și fără numele autorului care, după părerea lui, nu are nicio importanță fiindcă un nume rămâne doar un nume. Poemele contează”.

FEBRUARIE

1 februarie

● Cu nr. 24, criticul Eugen Simion începe colaborarea la ziarul „Curentul”, devenind titularul rubricii „Viața ca literatură”, „o mică rubrică pe care ar fi trebuit, poate, s-o intitulez *Pe scurt* pentru că voi scrie, aici, într-adevăr pe

scurt, după ce toată viața am scris, vorba lui I. L. Caragiale, *pe lung...*” (*În deschidere...*).

3 februarie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 5), la rubrica „Show biz da’ culți”, două note semnate „Cronicăcat de familie” îi iau, la rând, în colimator pe Sorin Toma, fost ziarist la „Scânteia”, unde, în 1948, contestase ideologic valoarea poeziei lui Tudor Arghezi, și pe scriitorul Petru Dumitriu: „□ A reapărut printre noi, tocmai din Israel [...] fantoma unui personaj de neuitat: Sorin Toma. Pentru cei care nu știu cine a fost Sorin Toma, le spunem noi: evreu român kominternist, Sorin Toma s-a întors în țară cu trupele sovietice și, la fel ca Valter Roman și Ana Pauker, a pus umărul la ocuparea de către sovietici a României. Ajuns repede redactor-șef al ziarului «Scânteia» și membru CC, tovarășul în cauză l-a împins pe tatăl său (poetul A. Toma) în Academie și în fruntea editurii ESPLA. Apoi, fără să aibă vreo calificare (și-a luat licența în limba și literatura franceză la 57 de ani), a scris la ordinul partidului «studiu» *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei* (apărut în «Scânteia» în anul 1948 și, ulterior, sub formă de broșură), «studiu» prin care poetul Tudor Arghezi a căpătat statutul de «dușman al poporului» și a devenit, practic, muritor de foame. Astăzi, pe Sorin Toma îl încearcă regretul pentru porcăria făcută demult, dar o explică prin faptul că mulți militanți comuniști trecuseră printr-o lume «apocaliptică, aceea a închisorilor, lagărelor de concentrare și exterminare...». Este adevărat, chiar dacă nu e cazul exact al lui Sorin Toma. Numai că, dacă ai trecut printr-o lume apocaliptică sau printr-un lagăr de exterminare, nimeni nu te obligă să construiești și tu un lagăr și o lume apocaliptică pentru un alt popor! Din păcate, acești Sorini Toma aruncă o lumină falsă asupra conașionalilor lor, oameni care n-au nicio vină că pe lumea asta au existat fascismul și comunismul. □ Și fiindcă tot veni vorba de personaje odioase, ne-am reamintit de prozatorul Petru Dumitriu. Trebuie să recunoaștem că persoana în cauză ne devenise oarecum simpatică după ce declarase într-un interviu că «a mâncat munți de căcat sub comuniști» și că opera îi cam pute. Numai că, vorba ceea, cine-a pus o dată botu’ la căcat, îl mai pune. Petru Dumitriu a mâncat din nou substanța maro înainte de alegerile din ’96 pentru a-l susține pe Iliescu. Gurile rele afirmă că nu pe gratis, ci pentru câteva sute de mii de franci. Dacă-o fi adevărat, ne întrebăm de unde au fost dați banii pentru scatofagul de 74 de ani?” (*Amnezia putrefacției sau putrefacția amneziei*).

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 403), sunt publicate fragmente, *Clownul trist* și *Nuanțe la un portret* (a se vedea și în numărul din 10 februarie al revistei), din cartea-eseu, scrisă de Michael Finkenthal și William Kluback, *The Clown in the Agora. Conversations about Eugène Ionesco*, în curs de apariție la Ed. Peter Lang (New York). „Traducerea și prezentarea” aparțin

Roxanei Sorescu, istoric literar care consideră în preambul: „Este o carte la fel de incitantă și la fel de personală ca și lucrarea închinată de acest filosof american și de acest fizician-filosof israelian, care sunt Bill Kluback și Michael Finkenthal, lui Emil Cioran. Poate chiar mai neconformistă decât aceea, pentru că autorii încearcă de această dată un portret interior al lui Eugène Ionesco, referindu-se cât mai puțin posibil (și numai pentru a crea fundalul necesar și pentru a avea un termen de comparație) la dramaturgia, prea cunoscută, după gustul lor, celui considerat de o lume întreagă printre fondatorii teatrului absurdului. Ionesco – personajul neliniștit, cu propensiuni tragice, cel din nesfârșitele confesiuni apărute sunt formă de jurnale, interviuri, proza ficțională sau critică, cel care a ratat experiența religioasă – acesta îi atrage cu mai mult pe interpreții operei, care (poate și pe urmele lui Susan Sontag, care socotea că Ionesco nu a scris decât o singură piesă demnă de atenție – *Jacques sau Supunerea*) nu acordă ciclului Bérenger, de exemplu, nici pe departe importanța pe care i-o conferă critica românească”. Dintre numeroasele interogații, exprimate pe parcursul incursiunii eseistice, de Michael Finkenthal se rețin: „A fost tânărul Ionesco un clown?”; „Este clownul (sau marioneta) un cinic?”; „A fost oare, de fapt, mai mult filosof decât dramaturg, a fost Ionesco un filosof mascat?”; „Sunt absurdul și nefericirea frați siamezi?”; „[...] ce a determinat atitudinea politică, filosofică sau morală a lui Ionesco?”; „Când a descoperit Ionesco că mama lui era evreică și nu franțuzoaică?”; „Cât de francez a fost francezul Ionesco?” etc.

4 februarie

● „România liberă” (nr. 2388) propune o „convorbire cu scriitorul Bujor Nedelcovici”, purtată de Călin Stănculescu. Pe parcursul acesteia, este făcut public motivul pentru care Bujor Nedelcovici a intrat în conflict, la începutul anilor '80, cu autoritățile comuniste, din postura de scenarist de film: „Red.: Stimate Bujor Nedelcovici, ați fost unul dintre cei mai dur reprimăți scenariști din cinematografia noastră. Filmul *Faleză de nisip*, semnat de Dan Pița după scenariul dumneavoastră, a fost retras din exploatarea cinematografică după numai trei zile de proiecție. Ce s-a întâmplat? Era prima experiență cinematografică? B. N.: *Faleză de nisip* poate fi considera primul meu film ca scenarist. Am mai scris un scenariu pentru filmul *Întâlnirea*, dar a fost atât de modificat, încât nu l-am recunoscut și nu pot să mi-l asum (regia a aparținut lui S. Nicolaescu). *Faleză de nisip* a fost imediat interzis după realizarea sa. În 1981, la Conferința de la Mangalia, N. Ceaușescu s-a referit atât la mine, cât și la regizor (fără să ne numească) reproșându-ne că nu cunoaștem tineretul și falsificăm realitățile românești, adăugând «eu am cunoscut mii de tineri, dar niciunul nu seamănă cu cel prezentat». Filmul a fost trimis la Arhivă și a reprezentat un adevărat noroc că nu s-a pierdut. După aproape un deceniu de reclusiune, el a fost prezentat pe ecrane. Apoi am lucrat cu regretatul Mircea

Veroiu propunându-i scenariul pentru *Somnul insulei*, adaptarea romanului *Al doilea mesager*. *Faleză de nisip* avea drept pretext o parabolă, iar al doilea film este o utopie negativă, un coșmar cu multe tangențe la realitățile dintr-un univers concentraționar, valabil și pentru alte țări care au trăit experiența totalitaristă, fie că este vorba de America de Sud, de Cuba sau de Coreea de Nord. [...]” („*Timpul nu vindecă suferințele; ele trebuie asumate rațional și moral*”). □ ● În articolul *Anul Monica Lovinescu*, de la rubrica „Tableta de miercuri”, Alex. Ștefănescu face o propunere de sărbătorire, „pentru UNESCO, pentru Ministerul Culturii sau pentru Muzeul Literaturii Române”: „[...] La 23 noiembrie 1998, neobosita și invincibilă adversară a comunismului va împlini 75 de ani (în cazul ei ar fi de prost-gust să-i trecem sub tăcere – cu o falsă curtoazie – vârsta). Monica Lovinescu este una dintre cele mai curajoase și inteligente femei pe care le-a dat România. A trăit o tragedie: în timp ce se afla în Franța, comuniștii i-au ucis mama, într-o închisoare din România. În plus, ea însăși s-a simțit mereu amenințată (în 1977 a fost, de altfel, bătută sălbatic, în fața locuinței ei din Paris, de un terorist trimis de Securitate, din inițiativa lui Nicolae Ceaușescu). Și, totuși, niciodată n-a dat înapoi. Vocea ei a continuat să răsune, gravă și justițiară, la postul de radio «Europa Liberă», ascultat noaptea, pe ascuns, de toți românii dornici să afle adevărul despre propria lor viață. Multe sunt de admirat la Monica Lovinescu: cultura și bunul-gust, însușiri prin ele însele anticomuniste, devotamentul față de literatura română, cu nimic mai prejos decât cel al ilustrului său tată, Eugen Lovinescu, luciditatea și spiritul critic, căldura sufletească dovedită în susținerea celor persecutați. În ceea ce mă privește, admir la Monica Lovinescu, mai mult decât orice altceva, ÎNCREDEREA cu care a perseverat în acțiunea de resuscitare a conștiinței de sine a poporului român, chiar și atunci când totul părea pierdut. Ea poate fi considerată unul dintre salvatorii care au făcut cu tenacitate respirație artificială unui înecat, deși dispăruse orice indiciu că trupul inert va mai reveni vreodată la viață. Curioșii adunați în jur priveau cu scepticism insistența fără sens a salvatorilor și mulți dintre ei, edificați, păraseau locul. Și totuși, în cele din urmă, înecatul a deschis ochii. Speranța absurdă a unui om ca Monica Lovinescu s-a dovedit a fi mai înțeleaptă decât realismul numeroșilor privitori”.

● În „România literară” (nr. 4), la rubrica „La o nouă lectură”, Alex. Ștefănescu revine, de această dată în registrul criticii, nu în cel al jurnalisticii, la subiectul personalității incomode a Monicăi Lovinescu: „[...] a fost, decenii la rând, prin intervențiile sale la postul «Europa Liberă», un fel de curte supremă de justiție a literaturii române. Ori de câte ori cauza literaturii părea pierdută în România, avocații ei autohtoni nemaireușind să se facă auziți, mai exista o speranță: verdictul pe care îl va da Monica Lovinescu la faimoasa ei emisiune «Actualitatea culturală românească». [...] Ne putem face o imagine despre primejdia pe care o reprezenta Monica Lovinescu pentru propaganda comunistă, trecând în

revistă forțele mobilizate în vederea combaterii influenței. Există, așadar, pe de o parte, o femeie care locuia la mii de kilometri depărtare de România și care din când în când vorbea la un post de radio, destul de greu de prins de români, din cauza calității proaste a aparatelor de recepție. Iar pe de altă parte, existau puternice stații de bruiaj, securiști, reviste murdare (ca «Săptămâna» lui Eugen Barbu/ Corneliu Vadim Tudor sau «Luceafărul» lui Nicolae Dan Frunteală/ Mihai Ungheanu), autori cu vocație de mercenari. Acest uriaș arsenal era folosit cu un fel de disperare împotriva doamnei invizibile de la Paris (Securitatea organizând chiar la un moment dat și o expediție de pedepsire fizică a ei). Și totuși vocea care spunea adevărul despre soarta literaturii române continua să se facă auzită. Pentru cei cu o *mauvaise conscience*, atotpenetranta voce justițiară era un coșmar. Conform unui binecunoscut mecanism ideologic, frica marea până la proporții halucinante statura insistenței adversare. Un document psihologic în acest sens îl constituie paginile scrise despre Monica Lovinescu de Valeriu Cristea după 1989, când Valeriu Cristea și-a divulgat afinități multă vreme nebănuite, susținându-l sumbru și agresiv pe Ion Iliescu. În divesre articole publicate în «Adevărul» și «Literatorul», exegetul lui Dostoievski recunoaște implicit, prin natura adjectivelor folosite, cât de mult l-a înspăimântat de-a lungul timpului «vocea cavernoasă, apocaliptică a doamnei Monica Lovinescu». Din punctul lui de vedere, colaboratoarea postului de radio «Europa Liberă» a fost și a rămas «o Ana Pauker a anticomunismului românesc», «echivalentul faimosului *cabinet doi*», adică al Elenei Ceaușescu. Aprecierile de acest gen culminează cu o caracterizare fantasmagorică a situației: «D-na Monica Lovinescu și d-l Virgil Ierunca nu ne citeau de fapt: ne *cenzurau* și ei, din cealaltă parte însă, ca să zic așa. Ne aflam între două poliții». Autorul articolului notează că, după opinia sa, „Monica Lovinescu nu confundă niciodată valoarea literară cu atitudinea politică”, adăugând: „aceasta nu înseamnă că refuză să ia la discuție atitudinea politică”. Acest angajament este combătut „din perspectiva puritanismului ideologic (ipocrit, ca orice puritanism) practicat de Eugen Simion”: „[...] un critic literar trebuie să fugă ca dracu’ de tămâie de orice problemă ideologică. Această concepție (puerilă, dacă n-ar fi simulată și interesată) nu poate decât să ne amuze, făcându-ne să ne gândim la o persoană care, vrând să nu fure, și-ar duce mâinile la ochi ori de câte ori ar vedea portofele, ceasuri sau bijuterii. Adevăratul om cinstit se uită fără reținere la asemenea obiecte, le și ia în palmă ca să le studieze, dacă este cazul, fără ca să-i treacă măcar prin minte eventualitatea însușirii lor frauduloase”. În subcapitolul final, „Dramatizarea ideilor”, Alex. Ștefănescu discută raportarea la prezent și trimiterea la posibila valorizare în viitor a manifestărilor radiofonice ale Monicăi Lovinescu, aparținând totuși unui context pe care să devină din ce în ce mai mult doar o pagină de istorie: „Fără îndoială că valoarea comentariilor Monicăi Lovinescu a avut parte și de o augmentare artificială, datorită rarității «produsului» în momentul istoric

respectiv și dificultății de a-l obține. S-a întâmplat cu aceste comentarii ceea ce s-a întâmplat cu alcoolul în Statele Unite în timpul prohibiției sau cu benzina, în fosta Iugoslavie, în perioada embargoului. Recitind însă, azi, în absența unui context care să le favorizeze, transcrierile de pe banda magnetică ale eroicilor intervenții de altădată de la «Europa Liberă», constatăm că ele pierd *foarte puțin*. Sunt aproape la fel de captivante ca pe vremea când le ascultam închiși în casă, pe întuneric. Au o asemenea fervoare intelectuală și dovedesc atât de multă inventivitate stilistică, încât continuă să cucerească. Ceea ce le salvează este, bineînțeles, talentul literar. Capabilă să dezvolte fraze arborescente și să găsească jocuri de cuvinte semnificative, să recurgă la imagini greu de uitat și să evidențieze, cu un umor negru, absurditatea unor situații, Monica Lovinescu se aventurează în exprimarea unor idei foarte greu de exprimat. Paginile ei eseistice sunt torențiale și polifonice, elanul intelectual asociindu-se cu sarcasmul cel mai caustic. Puțini scriitori reușesc, prin talentul lor, să acopere un atât de întins registru al afectivității, de la entuziasm (eruptiv și solemn, ca acordurile din beethoveniana *Odă a bucuriei*) și până la dispreț (necruțător, amintind diatribele din «scrisorile» eminesciene) [...]” (*Monica Lovinescu*). □ La aniversarea „Geo Bogza – 90”, Paul Cernat participă cu studiul *Poezia avangardistului*.

5 februarie

● Pe prima pagină a „Contemporanului – ideea europeană” (nr. 6), sunt publicate „fragmente de roman”, avându-l autor pe Dumitru Țepeneag. Textele figurează cu titlul general *Pont des Arts*.

6 februarie

● Cotidianul „România liberă” (nr. 2390) publică în serial, pe patru numere, *Stenogramele de la mănăstire*, documente descoperite „în firdizele unei mănăstiri din Moldova”, cuprinzând înregistrarea scriptică „a trei ședințe de guvern (sub genericul «Biroul Păcii»), din 6, 13 și 20 martie 1943, prezidate de profesorul Mihai Antonescu (vicepreședintele Consiliului de Miniștri și ministrul de Externe). Încă de pe atunci, Mihai Antonescu se gândea la «organizarea păcii», apelând la mari personalități ale vieții științifice și culturale. De aceea, la ședința din 6 martie au participat intelectuali de frunte ai țării care urmau să elaboreze lucrările de sinteză și materialele documentare necesare Conferinței de Pace: prof. I. Simionescu (președintele Academiei), prof. Gh. Gh. Mironescu, prof. Gh. Brătianu, prof. Dimitrie Gusti, prof. C. C. Giurescu, prof. I. Lupaș, prof. V. Papacostea, prof. Horia Hulubei (rectorul Universității București), prof. Eftimie Antonescu (rectorul Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București), prof. Silviu Dragomir, prof. Grigore Antipa și avocatul Radu Budișteanu”. Prezentarea redacțională se încheie cu îndemnul de a urmări cu atenție aceste „documente inedite, de

excepțională importanță, privind contribuția acestor mari intelectuali români la declanșarea procesului de scoatere a României din război și dreptul țării de revenire la granițele din 1940”.

8 februarie

● De la rubrica „Marginalii”, din „Curentul” (nr. 30), Daniel Cristea-Enache dă răspunsul la întrebarea: „Cum putem «judeca» o mare personalitate, astfel încât, urmărind adevărul istoric, să nu-l știrbim pe cel axiologic?”. Acesta este: „În primul rând, stabilind, ca premisă, distincția netă a celor două planuri. Nu putem să punem semnul egalității între biografia unui scriitor și opera lui”. În privința „revizuirilor”, tânărul critic adoptă poziția celor care susțin că: „În nici un caz, n-ar trebui să se erijeze în procurori inflexibili aceia care au avut, la rândul lor, «derapaje» de conștiință – mai mari sau mai mici – pe care preferă însă a le trece sub tăcere. Și nici tinerii (cum sunt și eu), care nu au trăit acele vremuri sinistre, de teroare instituționalizată. Dacă ar fi avut ghinionul să fie tineri atunci, cum ar fi procedat?”. Mergând la cazul „colaboraționiștilor”, Daniel Cristea-Enache observă lipsa de imparțialitate a verdictelor etice: „în timp ce marii vinovați de stalinizarea culturii române nu sunt aproape deloc «deranjați» [...], marile noastre valori, care au fost **obligate** la anumite concesii, înregistrează un neverosimil «box office» al acuzelor. Pe când un Mihai Novicov nu e atins nici măcar cu o floare, despre Tudor Vianu – o uriașă valoare intelectuală și morală – se pronunță la televiziune, la ore de maximă audiență, propoziții înmărmuritoare. Ce demon ne împinge, oare, la «demolarea» marilor noastre valori? Cum poate supraviețui o cultură, când noi, periodic, aproape ciclic, operăm excluderi și «revizuiți» pe considerente extra-estetice și infra-ideologice?” („*Trendul*” unei personalități).

10 februarie

● În „România liberă” (nr. 2393), spațiul editorial alocat „Tabletei de marți” este acoperit de scrisoarea deschisă a lui Gheorghe Grigurcu, adresată ministrului de Justiție în exercițiu, cu privire la situația dosarului constituit pe numele oponentului față de regimul comunist, devenit, în 1985, și victima acestuia, inginerul-scriitor Gheorghe Ursu: „Stimate domnule ministru al Justiției, îmi iau îngăduința a vă mărturisi că, în calitatea mea de modest cetățean, am încredere în justiție, dar nu o încredere oarbă. Cred că, aidoma oricărei rânduiei făurite de om, justiția se cade a se măguli cu gândul că, nefiind perfectă, e perfectibilă. Astfel ar trebui interpretat faptul că multe spirite superioare, din diverse locuri și timpuri, n-au ezitat a-și exprima dezamăgirea, nu o dată în tonalități sarcastice, față de ceea ce s-ar fi convenit a fi «adevărul în acțiune», după spusa lui Joubert, dar ceea ce e, în realitate, după cum observa Goethe, doar «un cuvânt de care nu trebuie să ne lăsăm amăgiți», căci «intră în felurile raporturi și poate fi explicat în felurile

maniere». Nu am informațiile necesare, nici competențe de a mă pronunța asupra felului în care e împărțită dreptatea în România acestui atât de încordat sfârșit de mileniu. Cu toate că, *volens-nolens*, ne ajung la urechi refrenele nedreptății, asemenea șlagărelor la modă. Aflând, bunăoară, că patronul celei mai mari escrocherii de pe acest binecuvântat pământ carpato-dunărean, l-am numit pe Ioan Stoica, ca și alți faimoși autori de fărădelegi oneroase sunt liberi precum norii și cocorii, mi se pare că ascult o romanță în cheie burlescă. Mă bântuie o parodie a emoției justițiare, insinuate printr-o melodie a universalei armonii, în caricatură... Nu mă pot însă abține de a reveni asupra unui subiect îndeosebi apropiat conștiinței și inimii mele de scriitor, și anume asupra cazului Gheorghe Ursu. Dacă orice crimă e abominabilă, sper să fiți de acord că există crime reprezentative, emblematice, apte a pecetlui o epocă și a compromite definitiv o mentalitate. O atare crimă care indică, asemenea unui deget pururi acuzator, caracterul criminal al regimului comunist o reprezintă neîndoios asasinarea, pusă la cale de organele securității, a strălucitului om de litere și de caracter care a fost Gheorghe Ursu. Nu doar pentru că a fost vărsat un sânge intelectual, indelebil, după cum a afirmat un celebru poet, ci și pentru că ea releva persistența unui sistem represiv, incorigibil până-n ultimii ani, în pofida pretențiilor sale de «deschidere», de «umanizare». Relevă, de asemenea, pericolul spectrului comunist, gata a reveni între noi, năprasnic și însetat de sânge ca la început Am impresia a nu greși prea mult socotind că actuala legislație a țării, ca și vrednicia slujitorilor săi vor fi apreciate, la un moment dat, inclusiv în funcție de finalizarea cazului Gheorghe Ursu, deja atât de dureros prin distorsionare și temporizare. V-aș fi îndatorat, cu certitudine alături de marea majoritate a confrăților mei, dacă ați binevoi a ne înfățișa stadiul actual al procesului în chestiune, perspectivele acestuia și, pe cât posibil, reacția dumneavoastră personală. Oare a fost un mare naiv Camus apreciind că justiția e «în același timp o idee și o căldură sufletească?» (*Stimate domnule ministru al Justiției*).

● Revista „22” (nr. 6) publică, sub titlul *Jurnal infidel*, „opiniile” scriitorului Bujor Nedelcovici despre „colaboraționismul” cu puterea comunistă, al intelectualului emblematic Tudor Vianu. Considerentele acuzatoare au baza de plecare într-o „seară omagială: *Tudor Vianu sau idealul clasic al omului*”, organizată la Centrul Cultural Român de la Paris: „Conferențieri: Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, Mircea Martin, profesor și director al Editurii Univers, Henri Zalis, critic, istoric literar (aurorul volumului: *Tudor Vianu*), și Gabriel Dimisianu, critic și director adjunct al revistei «România literară». Lume multă, discuții, revederi... Un grup: Alex. Șincu, Damian Necula, Dan Culcer, Edgar Reichmann... Trec peste episodul «înjurătură» pe care mi-a adresat-o unul dintre asistenți. Începe reuniunea. Prezintă Horia Bădescu, directorul Centrului Cultural, apoi Laurențiu Ulici. Primul vorbește G. Dimisianu. Se declară în dezacord cu un critic literar din țară care l-a acuzat

pe Tudor Vianu de colaboraționism cu puterea instalată după 23 august 1944. G. Dimisianu încearcă să-l «plaseze în epocă», îi face un scurt elogiu și se întreabă «ce s-ar fi întâmplat dacă mai multe generații de studenți nu l-ar fi avut pe Tudor Vianu ca profesor de estetică»? Henri Zalis vorbește despre importanța centenarului Tudor Vianu, activitatea lui politică dinainte de război (relațiile cu Goga și Ion Petrovici), rolul jucat ca profesor și director al Bibliotecii, dar nu amintește nimic despre perioada de după 1944. Mircea Martin îl prezintă ca profesor de estetică, istoric literar, filozof și o citează (printre alte personalități ale epocii) pe Hortensia Papadat-Bengescu. Iau cuvântul. Sunt de acord cu opinia lui G. Dimisianu de a-l «plasa în epocă» și de a nu-l judeca conform criteriilor noastre de acum, dar epoca de atunci a fost extrem de severă și nemiloasă. Începând cu Sainte-Beuve, opera este legată de viața autorului și nimeni nu mai poate face distincția dintre estetic și etic. În acea perioadă, Ion Petrovici a fost arestat și condamnat, la fel Vasile Voiculescu, Hortensia Papadat-Bengescu a trăit ultimii ani în mizerie, iar Mircea Vulcănescu a murit în închisoare. Părerea mea este că Tudor Vianu a fost un «complice pozitiv» cu puterea din acea perioadă. [...] Apoi au luat cuvântul cei din sală. Comorovski a vorbit despre «vocea lui Vianu când își ținea cursurile de profesor». Ioana Andreescu a evocat «șansa pe care au avut-o studenții care veneau din cele mai îndepărtate colțuri ale țării și care aflau – de la cursurile lui Vianu – despre Homer și Shakespeare», iar Sanda Stolojan și-a amintit despre «tristețea pe care o avea Vianu când a venit, în 1960, la Paris pentru a ține o conferință». În încheiere, Mircea Martin și-a exprimat dezacordul cu părerea mea, «sarcina de a judeca pe Tudor Vianu revenind generației viitoare». Reuniunea a luat sfârșit: discuții animate, convorbiri întrerupte... Simt în jurul meu un dezacord general: Henri Zalis, Alexandru Șincu, iar Paul Dumitriu îmi aruncă peste umăr: «A! Dumneata te ocupi cu dosarele Securității!»". Reacțiile lui Bujor Nedelcovici, vizavi de „cazul Vianu” și de situația stânjenitoare creată, fac obiectul câtorva „remarci”: „toți au fost studenții lui Tudor Vianu, buni discipoli și poate aici se ascunde imposibilitatea de a avea o privire detașată. [...] Dar analiza critică? Analiză imparțială, după aproape 40 de ani de la terminarea facultății? De ce ne aflăm mereu între înjurătura trivială (așa cum mi s-a întâmplat la începutul reuniunii) și elogitul hagiografic? Dacă îndrznești să critici o personalitate, căreia îi recunoști toate meritele, se consideră o blasfemie! După 1945, între intelectualii români s-a produs o «linie de demarcație». De o parte: I. C. Parhon, Mihail Sadoveanu, Traian Săvulescu și, mai târziu, Arghezi, Călinescu, Ralea, Camil Petrescu, Petru Dumitriu, Z. Stancu, T. Popovici etc. Era perioada oportunismului explicabil, dar nejustificat. De cealaltă parte a frontierei, se află M. Vulcănescu, V. Voiculescu, L. Blaga, H. Papadat-Bengescu, Vladimir Streinu, N. Crainic, C. Noica și alții... Care a fost poziția lui Tudor Vianu? Cu ce s-ar fi diminuat personalitatea esteticianului Tudor Vianu dacă s-ar fi spus că în acea perioadă,

pentru a fi academician, director și profesor, trebuia să faci un «un târg cu Diavolul», să-i «dai Cezarului ce i se cuvenea» (fără să-i dai nimic lui Dumnezeu) și să accepți toate favorurile și privilegiile ce îi reveneau? De ce nu s-a remarcat că în 1960, când Vianu era invitat la Paris, în România începuse, din anul 1959, «al doilea val masiv de arestări», consecință a revoluției din Ungaria din 1956? Deci, unii la Paris... alții la Jilava!"; „Ar putea cineva să-l apere pe Tudor Vianu spunând că nu știa ce se petrecea în jurul lui, chiar dacă locuia într-o vilă la șosea? Argumentul nu rezistă deoarece, în acea perioadă, fiecare familie avea pe cineva arestat sau condamnat. Cred că se poate afirma că... Tudor Vianu a fost un martor pasiv la tot ce se petrecea atunci în România și, deci, are o responsabilitate morală. A nu sări în ajutor și a ucide – uneori – este același lucru”; „În Franța apar zilnic cărți despre «regimul de la Vichy», s-a publicat *Cartea neagră a comunismului* (85 de milioane de victime), procesul Papon durează de câteva săptămâni, în Africa de Sud s-a format «Comisia pentru adevăr și conciliere» în care sunt invitați călăii și victimele din timpul regimului de *apartheid* («Cei care își uită trecutul riscă să-l repete» – Arhiepiscopul Desmond Tutu), Tribunalul Permanent Internațional de la Haga îi judecă pe criminalii din Bosnia și Rwanda... De ce intelectualii români sunt de părere că trebuie să lăsăm generației viitoare... căutarea adevărului, a dreptății și a «egalei și justei înțelegeri»? De ce România este printre ultimele țări din Est care încă nu au votat legea prin care se acordă accesul la dosarele Securității?».

11 februarie

● „Adevărul” (nr. 2398) anunță că **ASPRO și-a ales noul consiliu de conducere**: „Vineri, 7 februarie, a avut loc, la Brașov, Adunarea Generală anuală a Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO. Conform statutului ASPRO, în cadrul Adunării Generale au avut loc și noi alegeri. Ca președinte al asociației a fost reales Ion Bogdan Lefter, ceilalți membri ai noului Consiliu al ASPRO fiind Andrei Bodiș, Magda Cârneci, Caius Dobrescu, Gheorghe Izbășescu, Viorel Marineasa, Dragoș Olariu, Alexandru Pintescu, Traian Ștef, Ion Vădan și Călin Vlasie. O premieră este alegerea în Consiliul ASPRO a unui preot: poetul Dragoș Olariu. Au fost – de asemenea – primiți în ASPRO următorii autori: Marius Th. Barna, Iulian Ciocan, i. Maxim Danciu, Ruxandra Ivăncescu, Dan Perșu și Mihai Vaculovschi. De menționat că Marius Th. Barna, prozator, este și un cunoscut regizor de film al tinerei generații, iar primirea criticului Iulian Ciocan și a poetului Mihai Vaculovschi ridică la cinci numărul tinerilor scriitori basarabeni înscriși în ASPRO”.

12 februarie

● În „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 7), teoreticianul literar Gheorghe Crăciun scrie despre ***Tranzitiv și intransitiv în limbajul poetic***.

14 februarie

● C. Stănescu atrage atenția, în „Adevărul” (nr. 2401), asupra „unui strălucit eseu din revista «Interval» de la Brașov”, scris de „dl. Sorin Matei, sociolog și filozof al culturii”, „„strămutat» în California, la Los Angeles”. Obiectul de studiu îl reprezintă „caracteristicile grupurilor intelectuale din România în comparație cu cele americane”, iar autorul eseului demonstrează că „structura și modul de funcționare ale acestor grupuri sunt radical diferite”: „Ipoteza centrală a eseului este că grupurile de prestigiu din câmpul cultural românesc sunt grupuri închise și monopoliste, acționând conform modelului sociologic al grupurilor aristocratice medievale, ordinelor călugărești și societăților secrete de tip francmasonic. Astfel de formațiuni sociale apar în societăți închise, dominate de puternice și imuabile ierarhii sociale, unde ideea de ordine naturală creează o mentalitate de subordonare și de merit acordat, nu câștigat în câmp deschis, pe o piață liberă de schimb și care are în vedere un consumator bine conturat [...]. Noul primit, botezat în grupul de prestigiu, capătă dreptul la un anumit talent. Talentul, însă, nu poate fi cultivat, ci doar descoperit și investit cu prestigiul grupului sau ordinului evasicalugăresc. Descoperirea este recunoaștere, nu autodescoperire: «Ca și carisma, talentul trebuie împărtășit, pentru a fi recunoscut. De aici puterea grupului de a oferi identitate». Toate aceste propoziții generale sunt verificate și probate de «cazul» H.-R. Patapievici, al cărui jurnal, scrie autorul, «mi se pare o minunată mărturie, care documentează modul în care cei cu aspirații intelectuale superioare sunt aleși și apoi consacrați de un grup de prestigiu. Patapievici este un fizician de calitate necunoscută și un autor de eseuri filozofice și sociale de calitate medie sau chiar mediocră, descoperit de unul dintre cele mai puternice grupuri de prestigiu românești, condus de Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, doi filozofi ai culturii care și-au descoperit talentul de organizatori culturali după 1989». Probabil că autorul eseului este nedrept cu eroul demonstrației, subapreciindu-i talentul, însă scenariul său inspiră credibilitate și dă sentimentul adevărului. «Confirmarea finală a predestinării lui Patapievici – scrie el –, primirea carismei și admiterea într-un grup de prestigiu va loc mai târziu»: «Maturizarea ca geniu are loc după adoptarea sa de către școala Noica-Liiceanu-Pleșu». Acest grup, și nu jocul liber al pieței de valori culturale, îl consacră drept «profet cultural». Autorul socotește că promovarea în acest chip a «noului Pico della Mirandola românesc», făcută «în urma unui necruțător Blitzkrieg publicistic» al media de sub influența grupului, reprezintă un fenomen foarte îngrijorător: «pentru că ne arată cum evoluții care ar permite României să-și schimbe structura socială a grupurilor intelectuale sunt captate și utilizate pentru menținerea structurilor în funcțiune». Acest fenomen de confiscare prin subordonare s-ar datora faptului că «sectorul economiei românești care negociază valori culturale (edituri, librării, ziare, reviste) este el însuși departe de idealul unei economii de piață». Contrar

sistemului democratic, unde piața, cu legea cererii și a ofertei, se luptă cu dictatura grupurilor de prestigiu, înlănzind-o, în România, acestea din urmă «au aservit» piața. Aceasta în detrimentul consumatorului, cel care, până la urmă, «scoate banul din buzunar pentru a cumpăra producțiile culturale ale noilor descoperiți». La rândul lor, *aservirea pieței și controlul* pe care grupurile de prestigiu îl dețin (încă) în lumea culturală din România «se bazează pe parazitarea statului, pe controlul înverșunat, de tip monopolist, al variatelor resurse materiale și intelectuale, puse la dispoziție de bugetul acestuia sau de instituții culturale, filantropice, internaționale». Așadar, nu talentul, indiscutabil în cazul amintit mai înainte, ci natura *monopolistă* a grupurilor care «consacră» într-un chip cvasireligios este pusă în discuție. Monopolizarea ideilor, controlul fizic al cunoștințelor și manipularea surselor de informare în avantaj personal sau pentru distrugerea unor inamici intelectuali au funcționat și înainte de '89: exemplul deja «clasic» este al cuplului de istorici Ardeleanu – Mușat. Ceea ce este neliniștitor constă în faptul că, dispărut după 1989 ca *monopol* politic, economic și intelectual, *funcțiunile* lui inhibante, restrictive și intolerante au fost preluate de noile (sau vechile!) grupuri de prestigiu care consacră dictatorial sau resping totalitar. În consecință, o nouă formă de înregimentare obedientă stă în calea celor ce vin sau, în cazul recalcitranților, are loc *blocarea*, pe termen indefinit, împingerea noilor veniți spre un statut de outsideri sau chiar de excluși. [...]” (*Dictatura grupurilor de prestigiu*).

17 februarie

● „Academia Cațavencu” (nr. 7), la rubrica „Show biz da’ culți”, pe semnătura „Fănuș Neagu” vine în apărarea universitarului Paul Cornea, recent pus sub acuzația de „colaboraționism” cu regimul bolșevic. în revista „Literatorul” (nr. 1-2/ 1998): „□ Revista «Literatorul», nr. 1-2 a.c., își încheie seria neagră cu un violent atac antisemit împotriva profesorului Paul Cornea. Atac girat de «Comitetul director» al revistei compus din: Eugen Simion, prof. univ., președintele Academiei Române, președintele UNESCO al «Comitetului Român pentru Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale» (sic!); Dan Grigorescu, prof. univ. acad.; Dumitru Micu, prof. univ. și Fănuș Neagu, numai acad., că cu Universitatea n-a prea avut-o. Primii trei sunt colegi cu profesorul Paul Cornea. Evident, nu așteptăm nicio reacție din partea unor oameni care, în timp ce propovăduiesc «toleranța», murdăresc tot ce ating. Așteptăm însă punct de vedere al acad. N. Cajal, șeful «Comunității evreiești din România». □ O voce din interiorul redacției ne-a șoptit la ureche că autorul articolului din «Literatorul» este «acad.» Fănuș Neagu. Ceea ce ni se pare plauzibil, fiindcă numai un neisprăvit intelectual putea să scrie că dl. Paul Cornea a ajuns «profesor prin efracție». Prin efracție a ajuns Fănuș Neagu academician. □ Cel care a agitat lumea universitară în legătură cu articolul

împotriva dlui Paul Cornea este profesorul Nicolae Manolescu. Numai că, atunci când s-a pus problema publicării, în «România Literară», a unui protest semnat de cadre didactice ale Facultății de Litere, în apărarea colegului Paul Cornea, dl. Manolescu a dispărut ca măgarul în ceață” (*Antisemitul a strigat*).

● În „România liberă” (nr. 2399), Gheorghe Grigurcu trasează liniile *Unui portret al culturnicului*, rol social a cărui valoare din trecut s-a convertit destul de ușor la coordonatele prezentului, sub forma unei mentalități refractare la orice reinterpretare a locurilor comune: „Culturnicul e unul din acele soiuri rele, care, potrivit zicalei, nu pier. Inflorescent în provincia joasă, el poate fi reperat și în centrele culturale, inclusiv în capitală. Produs al dragostei dintre propagandă și nomenclatură, părinții săi naturali, culturnicul a moștenit trăsăturile amândurora. Propaganda l-a făcut mincinos, vid intelectualmente, biet trepăduș al circumstanțelor, iar nomenclatura i-a insuflat ambiția, ifosele, dorința de-a parazita pe o situație administrativ-peculiară depășind media. Absolvent al Academiei Ștefan Gheorghiu ori măcar al unor cursuri de profundă școlire de partid, individul a păstrat un vag aer de «luminător», de «îndrumător» care catadicsește a descinde în bezna și-n ignoranța noastră, cu origini, desigur, în insuficiența «nivelului politic». E un intrigant fără pereche. E un cameleon nedepășit, lăsându-și cu mult în urmă prototipul zoologic. «Face totul», conform îndemnului memorabil, spre a rămâne la suprafață. A fost un as al omagiilor, cu o duioasă preferință pentru adularea Elenei, un campion al Cântării României, un virtuoz al tuturor inepțiilor, în proză sau în stih, din gazetele locale sau centrale. După 1989, a trecut subit la poezia «metafizică» ori chiar religioasă. Din vechiul repertoriu a păstrat doar temele patriotarde, indignându-se împotriva criticii autentice, pe care o acuză de «demolare» a valorilor naționale, și blamându-i pe autorii importanți din exil, de pe urma cărora, oricum, nu poate trage foloase. Întrucât genialii cărmaci se aflau, totuși, prea departe, s-a străduit a intra pe sub pielea unor scriitori oficializați, de mare suprafață (gen Păunescu, D. R. Popescu, Marin Sorescu etc), devenind un valet admirativ, gata a executa, în preajma lor, treburile cele mai inavuabile. De prisos a mai insista pe serviciile similare, prestate în folosul demnitarilor de partid și de stat, ce-l recompensau cu un dispreț benevolent. După atât de jenanta cădere a protectorilor săi încercați, nu șovăie a-și înălța privirea încrezătoare spre noile partide, spre bărbații de viitor ai noii clase politice, care, poate că și ei... Puritatea sa e regenerată aidoma unui himen reconstituit. Statistic, culturnicul ocupă azi majoritatea funcțiilor culturale în județe și nu numai acolo”.

● La „Revista presei străine”, cu titlul introductiv *Fascism și Comunism*, „22” își asumă prin Gabriela Adameșteanu, redactor-șef, și Rodica Palade, redactor-șef adjunct, publicarea în traducere a articolului-raport *Nou acces revizionist în România*, de Radu Ioanid, „istoric la Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington”, și Alexandra Laignel-Lavastine, „cercetătoare la Laboratorul de

Analize a Sistemelor Politice din Paris”: „Considerăm că articolul *Nou acces revizionist în România*, semnat de Radu Ioanid și Alexandra Laignel-Lavastine și apărut în «Le Monde» din 28 ianuarie 1998, este necesar să fie cunoscut și de publicul românesc”, argumentează jurnalistele. „Îl reproducem în această pagină, dorind, totodată, să ne manifestăm rezerva față de unele afirmații conținute și să corectăm unele inexactități. Acest lucru ni se pare cu atât mai important, cu cât și în România, ca și în atâtea alte țări, «Le Monde» este una dintre cele mai cunoscute publicații, iar imaginea pe care o transmite are un impact serios asupra mediilor politice și de informare. De la început trebuie spun că nu ni se pare îndreptățită punerea sub semnul întrebării, așa cum fac autorii articolului, a dorinței societății românești de azi de a-și ocupa locul cuvenit în Europa, din cauza unei inițiative a procurorului general. Nu poți incrimina o țară întreagă și pe președintele ei, (ignorând separarea puterilor în stat), pentru un demers la procurorului care a înaintat recurs în anulare pentru sentințe date în 1949 în cazul a opt foști demnitari ai guvernului Antonescu. Foarte nedreaptă ni se pare opinia autorilor despre Memorialul de la Sighet. Cum se știe, prin eforturile Academiei Civice, una dintre cele mai sinistre închisori staliniste, în care a fost exterminată elita politică românească (inclusiv Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu ș. a.) s-a transformat în muzeu, urmând ca, în viitor, aici să funcționeze și un Centru Internațional de cercetare a totalitarismului. A vedea în această inițiativă «un exemplu edificator» privind «o reabilitare mai mult sau mai puțin explicită a regimului fascist» ține nu doar de o lipsă de informare, ci chiar de o rea-credință. A socoti că o metaforă ca «Holocaustul roșu», desemnând crimele comuniste, ar înlesni «echivocuri și ocultări» sugerează interzicerea comparației între cele două flageluri ale secolului. [...] Articolul respectiv mai conține o inexactitate: întâlnirea de la Muzeul Țăranului Român nu a fost consacrată lui Corneliu Zelea Codreanu, ci partizanilor care au luptat în munți împotriva comunismului, în deceniul cinci. Faptul că printre cei care au luat cuvântul la acea întâlnire au fost și legionari nu înseamnă că manifestarea a fost confiscată în folosul omagierii Gărzii de Fier. Este adevărat că în România factorii responsabili (guverne, istorici, mass-media etc.) nu au făcut suficient pentru recunoașterea și răscumpărarea crimelor făcute contra evreilor, între 1940-1944, ca și a antisemitismului în perioada interbelică. Autorii articolului au dreptate când spun că România, ca și celelalte țări foste comuniste, «trebuie să gestioneze dubla moștenire a fascismului și a comunismului». Dar gestionarea acestei duble moșteniri trebuie să fie făcută corect, cu acuratețe și obiectivitate”. Articolul citat din „Le Monde” cuprinde nedumeriri, paradoxuri și afirmații precum: „Este oare posibil, așa cum o face România, ca, pe de o parte, să revendice insistent intrarea în Europa, și pe de altă parte, să dezvinovățească un guvern responsabil, între 1940-1944, de exterminarea a cel puțin 250.000 de evrei români și ucrainieni? La sfârșitul anului 1997, în ajunul summit-ului de la Luxemburg pe

tema lărgirii UE spre Est, procurorul general al Republicii România nu a găsit nimic mai urgent de făcut decât să ceară Curții Supreme reabilitarea postumă a opt foști miniștri ai mareșalului Antonescu, toți judecați și condamnați după război pentru «alianță cu nazismul». Dar de ce, în fond, ar fi existat jenă în această privință, de vreme ce, la Paris, nimeni nu pare să se neliniștească peste măsură de această afacere? Să fi uitat Franța ca, de această dată, să-și joace rolul de «soră mai mare a României» în Vest – după un pontific care, în schimb, ni se servește la fiecare mare mesă francofonă?»; „[...] documentele disponibile azi atestă că aceste foarte distinse personaje au jucat toate un rol în elaborarea legislației antisemite, în punerea în practică a persecuțiilor (exproprii, *numerus nullus*, excluderea din funcții publice, muncă forțată etc.), dar și în deportarea evreilor români în lagărele din Transnistria, teritoriu ucrainean, aflat atunci sub administrație românească (nu germană)”; „[...] acest nou acces revizionist vine în continuarea unui cult foarte consensual închinat mareșalului Antonescu după 1989. Nu se mai pun la socoteală, în România, operele hagiografice consacrate dictatorului, nici statuile ridicate pentru gloria sa, nici străzile rebotezate cu numele lui. Ca să nu mai vorbim despre momentul de reculegere păstrat de parlamentul țării în 1991 în memoria mareșalului, de toate tendințele politice deopotrivă. Suntem, așadar, departe de a afirma că mitul Antonescu – «mare patriot» și «erou al războiului sfânt contra bolșevismului» – ar fi doar apanajul formațiunilor ultranaționaliste” ș. cl.

18 februarie

● Cadre didactice de la Universitatea din București, Facultatea de Litere (Mircea Anghelescu, Mircea Cărtărescu, Maria Cvasnii Cătănescu, Romanița Constantinescu, Andreea Deciu, Claudia Ene, Oana Fotache, George Gană, Emil Ionescu, Ion Bogdan Lefter, Mihaela Mancaș, Ion Manolescu, Mihai Marta, Mircea Martin, Laura Mesina, Gabriel Mihăilescu, Cristian Moroianu, Eugen Negrici, Liviu Papadima, Ioana Pârvulescu, Simona Popescu, Nicolae Rață, Liliana Ruxândoiu, Monica Spiridon, Ion Vasile Șerban, Andra Șerbănescu, Cezar Tabarcea, Antoaneta Tănăsescu, Alexandru Tudorică, Mircea Vasilescu, Ovidiu Verdeș, Mihai Zamfir), semnează un *Protest*, publicat în „România liberă” (nr. 2400), arătându-și „indignarea față de afirmațiile calomnioase la adresa colegului nostru prof. dr. Paul Cornea, formulate într-o notă din 1-2/ 1998 a revistei «Literaturul» (redactor-șef: Fănuș Neagu, comitet director: Dan Grigorescu, Dumitru Micu, Fănuș Neagu, Eugen Simion)”: „Într-un context antisemit și la adăpostul anonimatului, nota respectivă îl numește pe Paul Cornea «profesor universitar prin efracție» și îl acuză că și-ar fi dobândit titlurile științifice prin tranzacții cu Nicolae Ceaușescu. După cum este bine știut, profesorul Paul Cornea – fost decan al facultății noastre și fost ministru adjunct al Educației după 1989 – este un eminent specialist în istoria literaturii, teoria literaturii și literatură comparată,

autor de lucrări fundamentale publicate în țară și peste hotare, cercetător recunoscut de comunitatea științifică internațională și onorat cu funcții de conducere în organismele acesteia – membru al Biroului Executiv, apoi vicepreședinte al Asociației Internaționale de Literatură Comparată (AILC), actualmente președinte al Comitetului de Experți al AILC – creator de școală în cercetarea literară românească. Considerăm inadmisibil un asemenea act de iredresponsabilitate a presei, întrucât el contribuie la deteriorarea climatului intelectual și la agravarea confuziei valorilor în societatea românească actuală”.

19 februarie

● „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 8) publică un substanțial interviu cu profesorul și teoreticianul literar Mircea Martin, directorul Editurii Univers. Dialogul este purtat cu Rhea Cristina, iar titlul îndeamnă „**Să nu rămânem înăuntrul aceleiași categorii**”. Firul conductor al sistemului de întrebări și răspunsuri se înfășoară în jurul polilor conceptuali *modern/vs/postmodern*. În opinia lui Mircea Martin, care se poziționează declarativ în direcția opusă lui Matei Călinescu, prezentată în cartea *Cinci fețe ale modernității*, termenul *postmodernism* trebuie să justifice „o realitate”: „Eu cred că trebuie să credem în realitatea literar-artistică a termenului despre care vorbim, pentru că altfel ar însemna să fim doar inițiatorii sau jucătorii unui simplu joc, însemnă că oricând am putea să denumim altfel aceleași texte sau să le subordonăm unei alte paradigme și asta din simplă plictiseală, să zicem, doar ca să le schimbăm numele, să nu rămânem prea mult înăuntrul acelorași categorii și acelorași termeni. Postmodernismul este, așa cum îi arată și numele, ceva ce apare după modernism, deci după ce modernismul și-a făcut cursa lui, a ajuns la o anumită epuizare. Îmi iau precauția și spun o anumită epuizare, pentru că eu cred că e posibil un modernism și după postmodernism, deci după ce au apărut opere postmoderne, e posibil, nu este interzis să apară în continuare opere moderne, sau moderniste, mai exact, ca să nu facem confuzia cu modernul; tot așa cum, după afirmarea spectaculoasă a modernismului prin poezia modernă, fiindcă poezia și artele poetice moderne au impus, de fapt, modernismul, au continuat să apară opere însuflețite de un sentiment romantic. În cultura română lucrurile sunt mult mai puțin precizate decât în alte părți, deși cred că există o literatură inspirată de simptomele postmodernității și de literatura de acest tip care se face de mult în Occident și mai ales în Statele Unite, discuția ca atare nu este foarte bine – cred eu – precizată. A existat o încercare inițială prin anii '80, au existat apoi comentarii de texte care au contribuit fiecare în felul lor la configurarea unei terminologii, dar o dezbatere propriu-zisă despre șansele postmodernismului în cultura română, despre felul în care ceea ce se scrie astăzi în România poate sau nu poate fi așezat sub semnul modernismului nu a avut loc”. Un pasaj demn de interes este cel în care teoreticianul prezintă, în

proprie configurație, profilurile creatoare comparative ale generațiilor '60 și '80: „Sigur că fiecare generație are măsura ei și fiecare persoană are propria măsură pentru a judeca aceste lucruri. Generația '60 din care fac parte și, deci, îmi permit să vorbesc despre ea din această perspectivă care este și personală, a avut parte de o tinerețe, mai exact de o adolescență care s-a petrecut într-o dictatură mult mai intransigentă și mult mai dură decât a fost dictatura lui Ceaușescu, în care a existat realmente o teroare ideologică, în care nu pentru sugestii și aluzii dintr-o carte, ci pentru sugestii și aluzii dintr-o discuție privată puteai fi închis, puteai chiar dispărea din orizontul cotidian. Și atunci, după această perioadă, a venit deschiderea (relativă), care nu a început odată cu Ceaușescu, a început mai devreme, în anii '62, '63, '64, deschiderea de care Ceaușescu a profitat și pe care el însuși a mai continuat-o o vreme: aceasta a fost faza favorabilă, să zicem, pentru dezvoltarea generației și nu numai a generației, ci a culturii române; au fost ani în care au putut să reintre în circuitul public o seamă de scriitori importanți, unii dintre ei petrecându-și anii de până atunci în închisoare, au fost anii când s-a restabilit contactul cu tradiția majoră a culturii române. În anii '70, odată cu răsucirea psihică, mentală și politică a lui Ceaușescu spre modelul chinez, a urmat un alt tip de presiune exercitată asupra literaturii, asupra scriitorilor, în sensul unei revoluții culturale, mă rog, care nu s-a realizat, de fapt, pe care Ceaușescu și acoliții lui nu au reușit s-o îndeplinească decât prin mijloace economice, adică reducând numărul de apariții cu fiecare an, punând condiții tot mai drastice pentru critică, pentru orice lucrare care avea un aspect deosebit, reducând debuturile la maximum, condiționându-le și așa mai departe. Aceștia au fost ani în care a început afirmarea, biologic vorbind, dar și literar, a generației '80, aceștia au fost anii '80. Ei au început sub proaste auspicii să se afirme în literatură, dar, în același timp, trebuie spus – ca o condiție, totuși, favorizantă – că au beneficiat de o formație relativ normală, cât de normală poate fi o formație intelectuală sub dictatură, totuși comparativ cu formația noastră, care a fost lacunară în chip programatic, noi nu am învățat în liceu de Blaga, nici de Arghezi, Eminescu era el însuși foarte cenzurat, toate aceste aberații au dispărut însă în timp și optzeciștii s-au putut apropia în chip normal de literatură. Debutul lor a fost însă îngreunat, împiedicat, de regim”. Este de remarcat și că Mircea Martin nu crede „că putem vorbi de o generație '90, pentru că ar însemna că la noi s-ar succeda generațiile din 10 în 10 ani. E cam mult”. Însă, pe latura pozitivă a discuției, „poate că ar mai bine să folosim termenul de *promoție*, pentru că este mai puțin pretențios și cred că există o promoție '90 deja și că ea se va afirma și va căpăta tot mai multă consistență și conștiință de sine”.

20 februarie

- În „Dilema” (nr. 264; tema generală: *Plăcerea. Epicureism, hedonism, plezirism*), Mircea Iorgulescu pronunță un punct de vedere personal asupra

„observației lui Belu Zilber” („«socialismul» românesc nu putea fi decât un hibrid între Stalin și Caragiale”), contestată recent de „doi domni foarte serioși, ambii literați, ambii intelectuali”, Dan Petrescu și Octavian Paler. „Eu, unul, nu cred în adevărul formulei lui Belu Zilber. Dar cred că mai degrabă decât de post-Caragiale este vorba de post-Stalin... Mai exact de reziduurile stalinismului, bine încrustate, bine adaptate, bine (vorba vine!) prelungite”, spune Iorgulescu. □ Florin Țurcanu (asistent la Facultatea de Științe Politice și Administrative, București) critică *Legionarismul de diversiune*, constând în manipularea documentaristică, demonstrată frenetic pe parcursul unor „casete video pe care este înregistrat un ciclu de filme documentare produs de Vertical Film S.A. și intitulat *Dictaturile României*”. „Realizat de domnul Dan Mateescu”, detaliază Țurcanu, „el poartă girul intelectual al domnului Ioan Scurtu, profesor de istorie contemporană la Facultatea de Istorie a Universității din București. Domnul Ioan Scurtu, care la data realizării filmului era și director al Arhivelor Statului, figurează, în generic, drept consultant științific. Acest film, care abordează o temă delicată, ar fi trebuit să fie unul de vulgarizare istorică. Istoricul de profesie care dă girul său unui astfel de film trebuie să manifeste anumite exigențe și precauții specifice care angajează spiritul său critic și responsabilitatea față de public. Din păcate, comentariul, combinat cu imaginile pe fondul unei ilustrații muzicale atent studiate, dă filmului un evident caracter prolegionar. Ai uneori impresia că abundența de cântece legionare este menită să sugereze ceea ce comentariul se abține să spună pentru a nu deveni într-un totu o apologie fățișă. Acest lucru pune sub semnul întrebării, în primul rând, rolul pe care și l-a asumat dl. Scurtu. Principalul reproș care poate fi adresat comentariului acestui film vizează tocmai lipsa de spirit critic în folosirea și în interpretarea documentelor. Ni se oferă, de asemenea, mai multe informații inexacte, care nu ar fi trebuit să scape atenției consultantului științific, iar în unele cazuri, asistăm chiar la falsificarea relației dintre imagine și comentariu”. □ La pagina cu tema „La zi în cultură”, este publicat *Protestul*, din 16. 02. 1998, al colegilor de la Facultatea de Litere a Universității din București, față de nota „calomnioasă”, apărută în „Literatorul”, nr. 1-2/ 1998, cu țintă directă la prof. dr. Paul Cornea.

● În editorialul din „România liberă” (nr. 2402), Octavian Paler se reîntoarce tematic la formula enunțată de memorialistul Belu Silber: „la noi, comunismul a fost o combinație aparte, de Stalin și Caragiale”. Articolul *Iarăși, despre Caragiale și noi* contrazice asocierea în cauză, considerând-o „de două ori falsă și, în plus, nedreaptă”: „[...] Falsă, o dată, deoarece Caragiale nu poate fi redus la comic. În răsul lui Caragiale există o gravitate adâncă pe care numai graba de a ne amuza superficial n-o percepe. Apoi, nu e tot Caragiale autorul *Năpastei*? În fine, atât de comic a fost stalinismul la noi? Ce va fi fost comic, oare, în asasinarea, fizică și morală, a elitei intelectuale? Ce a fost comic în răstignirea satelor românești, în iadul pușcăriilor politice, în lupta de clasă, în

ura de clasă? Ce a fost comic în teroare, în frica mutilantă cu care am trăit? Ce a fost comic în lașitatea copiilor care și-au renegat ori și-au denunțat părinții, în lichidarea chiaburilor, în nenumărate destine strivite sau pervertite? Hotărât lucru, stalinismul n-a avut nimic amuzant, nu și-a făcut victimele să zâmbească. Stalinismul a fost și la noi, ca pretutindeni unde a fost exportat cu tancurile, feroce, criminal, odios. Și nu e cazul, cred, să ne expropriem singuri de adevărul că am trecut printr-o tragedie istorică. N-am avut de-a face cu Pristanda, numărând steagurile, ci cu o poliție politică în bilanțul căreia sunt multe crime și vieți distruse. Măcar atât să ne rămână din acest coșmar, dreptul de a le spune copiilor noștri că nici la noi comunismul n-a avut haz. A fost partea noastră de tragedie din tragedia care a acoperit ca o umbră sinistră toată Europa de Est, după război. [...]”.

21 februarie

• La pagina întâi a „Literatorului” (nr. 8-28) este publicată poezia lui Ștefan Augustin Doinaș, *Rana*. □ În editorialul semnat de Nicolae Cristache, **Provocarea stângii intelectuale**, este anunțată „deschiderea unei dezbateri naționale”, având ca bază setul de întrebări: „dacă național-socialismul german a aparținut extremei drepte, național-comunismul român ce culoare poartă? Stânga intelectuală română se revendică de la ce curente, cine îi sunt înaintașii? Poate identifica stânga intelectuală română un corespondent al său în istoria lumii? Care-i hotarul despărțitor între autoimpunerea convingerilor și apartenența prin vocație la ideile stângii?”. „Greu se poate imagina un haos mai tragicomic decât acela instaurat în partea numită arbitrar «stânga intelectualității române». Ca într-un cufăr în care gospodarul a aruncat de-a valma tot ce i-a permis starea de refugiu, zac laolaltă, în conserve și mortificare, genii și trepăduși de tot felul, nomenclaturiști și umili slujbași ai fostei nomenclaturi, secături și onești, național-comuniști și batjocoriții acestora, cei cu har și cei antihar, eternii profitori și eternii învinși”. □ Tot pe prima pagină este inserat **Protestul Redacției**: „Comisia Națională pentru Cultură Scrisă a repartizat «Literatorului», de la bugetul de stat, suma de o sută douăzeci milioane lei, în sprijinul editării revistei pe acest an. Tuturor celorlalte publicații aflate în situația noastră li s-a deschis finanțarea pe loc. «Literatorului» nu, fiindcă ministrul Ion Caramitru și adjuncta sa Maria Berza, săvârșind din nou un abuz grosolan au decis să ne dea banii (care nu de la ei vin) doar după 30 octombrie a.c., când se va da pronunțarea definitivă în procesul intentat de redactorul nostru șef (și câștigat în toate fazele de până acum) Ministrului Culturii. Atragem atenția domnului prim-ministru Radu Vasile că domnia sa este chemat prin lege și obligat prin jurământ să înlăture pe toți tiranii în spe care calcă în picioare, zi de zi, democrația. În cazul că nu va găsi timp s-o facă ne vom adresa Comisiei Internaționale pentru Apărarea Drepturilor Omului”. □ Criticul Eugen Simion, la rubrica sa permanentă „Fragmente critice”, face

anunțul: „Renunț, cel puțin pentru o vreme, la «Cronica literară». Aș abandona-o cu plăcere de tot, dar Fănuș Neagu, după ce s-a războit cu toată lumea, vrea să scoată din nou «Literatorul». N-are bani, dar el crede că va face rost, se va descurca. Vechea, eterna noastră reverie! Să dea Dumnezeu să reușească, deși, deși...”. Textul care pune capăt rubricii, nu însă și prezenței în Comitetul director al revistei, alături de Dan Grigorescu și Fănuș Neagu, se intitulează *Apocalipsa Occidentului în viziunea lui Cioran*, fiind o „reluare”, cea a „unor însemnări mai vechi despre *discursul privat* al moralistului Cioran stimulat de *Caietele* sale publicate recent de Gallimard. Ele acoperă perioada 1957-1972 și, în stilul cunoscut, dezvoltă ceea ce cunoaștem deja din cărțile lui Cioran și anume, o strălucitoare *mitologie negativă*”. □ Lucian Chișu, în *Poezia criticilor*, analizează profilul unui scriitor avansat într-o aventură a limbajului, Bogdan Ghiu, care diseminează teoria poststructuralistă în tiparul formei poetice: „Printre felurite modalități de a crea versuri, aceea a criticilor ocupă un loc distinct. Cred că acest tip de lirism e consecința unei vibrații aparte, declanșată indirect de «aura» lecturii și jocul asociațiilor în care se lasă antrenată gândirea ori meditația asupra ideilor culturale. Poezia criticilor pare a se defini printr-o impresionabilitate inerentă, fiind rezultatul suplimentar al «tehnologiilor» de funcționare a intelectului. [...] Aproape toți criticii s-au ilustrat și ca poeți, lirica lor exprimând un mod de exaltare a științei pe care o profesază. Ea nu are mister, ci bucuria unei certitudini. Uneori se apoteozează ca urmare a concentrării cerute de efortul care o presupune. Nu are «stare poetică», având, în schimb, domeniu. Nu e neapărat livrescă, însă e obligatoriu cerebrală. Bogdan Ghiu se înscrie perfect în datele acestei modulări poetice. Cel puțin volumul *Arhipelagos* conține atâtea evidențe, încât înlătur de la bun început ipoteza că versurile de aici sunt postmoderniste, în sensul în care se înțelege prin postmodernism «câte ceva din toate». Nu le consider nici un experiment textualist (acesta fiind apanajul prozei) și le înscriu – omagiind neobosita-i activitate de eseist, cronicar, critic, traducător, om de presă și televiziune, membru în jurii, comisii și altele: eiusdem farinae – în rândul sintagmei înainte menționate. Bogdan Ghiu produce în *Arhipelagos* o formă controlată de extaz în fața «măreției» gândirii în sine, a conceptului intrinsec de limbaj, a stării de admirație intelectuală pe care logosul și ideile culturale, devalându-se, le produc”. □ Poetul Paul Vinicius publică fragmente din seria de poeme cu „*Fratele sardele*”, fiind prezentat publicului de Traian T. Coșovei: „În poezia română contemporană, poetul Paul Vinicius se dovedește un spirit scriitor aidoma unui far. Pentru că poetul este un reper, al unei sensibilități motivate de acuitatea existențială a actului creator. Asumându-și școala de gândire poetică a lui Virgil Mazilescu, poetul acesta de un non-conformism ireparabil, irepetabil, reușește prin cartea sa îndelung amânată să se desprindă de maestrul său. Am încredințarea că ieșirea la rampă a lui Paul Vinicius va schimba «plăcile tectonice» ale unei noi sensibilități și impune un

alt fel de a gândi poeticul. «Nu cu pocnet, ci ca un scâncet», cum spunea T.S. Eliot, ci cu un acut simț al dramaticului tradus în cuvinte. Cu Paul Vinicius o nouă sensibilitate, un alt gen de discurs se individualizează! Traian T. Coșovei, *ie* 1998». □ Prozatorul Fănuș Neagu, publică în patru pagini de revistă *Marea doamnă Dracula*, „fragment din romanul cu același titlu”. □ Editorea Doina Mezdrea restituie fragmente din *Jurnalele lui Vasile Băncilă. Carnețele cu dinamită (1954-1960)*, cu precizarea „din «Manuscriptum», 3-4/ 1998 (în curs de apariție)”: „1 mai 1957 – Beniuc a dus o mare luptă p[entru] a «reabilita» pe Goga. La Comitetul cultural s-au opus evrei ca Leonte Răutu. Atunci chestia a f[o]s[t] trimisă la Academie. Acolo s-au opus meteci ca I. Iordan. Doar Argezi a vorbit în favoarea lui Goga (Arghezi a spus că talentul și morala s[unt] două lucruri diferite...) Și Goga a câștigat. Urmează ca acum să fie reconsiderat și publicat. ”; Iorgu Iordan, „bulgar fără religie!”; „Camil a f[o]s[t] omorât de 3 cauze: 1) nevasta (care-i spunea «Nenorocitul, nu știi ce ai!»); 2) regimul comunist care-i cerea m[ai] mult decât putea da conștiința lui; 3) faptul că a trebuit să scrie piesa *Caragiale*, când el nu-l putea suferi pe Caragiale (e scrisă încă din 1951, dar i s-a dat mereu înapoi, f[iin]d[că] nu era pe placul partidului)”; „Presa comunistă s-a grăbit să-i declare... comuniști pe Camil și pe Bacovia *după ce au murit* (au falsificat poezia lui Bacovia: «Miam realizat toate profețiile politice/ Sunt fericit»; la Bacovia nu era cuvântul «politice»), l-au băgat unele ziare în paranteză, iar altele, ca «Contemporanul», au renunțat și la... paranteză. Chiar comunicatul Uniunii scriitorilor și al Ministerului învățământului face falsul de m[ai] sus”.

● Urmărind scandalul dintre Ministerul Culturii și revista „Literatorul”, jurnalistul Vasile Vetișanu transmite pentru numărul 2403 al „României libere” că situația litigioasă a ajuns la cunoștința Parlamentului: „Într-un mod surprinzător, domnul deputat PDSR Pâslaru a intervenit în Parlament, susținând, nici mai mult, nici mai puțin, decât că scoaterea la concurs a postului de conducere a revistei «Literatorul» nu are niciun temei, fiind o sfidare la adresa scriitorului Fănuș Neagu. Cum s-ar spune, mai pe românește, acesta din urmă, fiind un mare scriitor român (ceea ce nimeni nu contestă), nu poate fi supus legii, valabilă, prin Constituție, pentru toți cei ce aparțin acestei țări. O asemenea optică, de esență ceaușistă, amintește de «sinistra», devenită academiciană fără să susțină un discurs de recepție de intrare în Academia Română deoarece era considerată «savant de renume mondial». În secolul trecut, după venirea lui Mihai Eminescu de la Viena, Titu Maiorescu i-a propus un concurs pentru o catedră, la Iași, deși era marele Eminescu, fără să se considere că lezează personalitatea acestuia. E cu atât mai curios că cei care elaborează legile de la tribuna Parlamentului cer să se renunțe la aplicarea lor, uitând că «nimeni nu este mai presus de lege». Cu atât mai de neînțeles ne apare încercarea de a-l încadra pe omul de cultură Gheorghe Grigurcu alături de un Alexandru Toma ș. a., știut fiind că cel dintâi a fost un contestatar sub regimul comunist, uitându-se și aici

de apologetii și hăulitorii din cenacluri care elogiau acest regim și o fac și astăzi” („*Literatorul*” a ajuns în Parlament). □ Cotidianul inserează și informația nesemnată că volumul *Psalmi* al Magdei Cârnecki, „una dintre vocile distincte ale generației '80 de scriitori români”, a apărut în traducere franceză (*Psaumes*), la Marsilia, la Éditions Autres Temps: „Poeta este prezentată de Jacques Lovitchi astfel: «Femeie și româncă, de două ori captivă deci, Magda Cârnecki se eliberează prin poem – forța inspirației sale transcende realitatea...». Autoarea este comparată cu figuri mitologice: «Circe, Medeea sau Fata Morgana, transformând perpetuu lumea prin simpla putere a cuvântului». Volumul are 88 de pagini și costă 80 de franci” (*Magda Cârnecki în limba franceză*).

24 februarie

● Rezistența la procesul recalibrărilor, la schimbările de canon, în funcție de noul context istoric și ideologic postcomunist, este abordată cu insistență de Gheorghe Grigurcu, în „Tableta de marți”, din „România liberă” (nr. 2405): „Totul se schimbă-n lumea aceasta și nu e nevoie nici de o filosofie a istoriei, nici de o teorie estetică pentru a ne da seama de un asemenea fapt dezarmant de simplu. Uneori transformarea e mai accelerată, ajungând până la peisajul convulsionat ori exploziv al înnoirii, alte dați e încetinită, dând iluzia unei imobilități de lac în care se oglindește azurul celest. Una din ciudățeniile comunismului constă în flagranta contradicție dintre doctrina dinamică, angajând la tot pasul concepte precum dialectică, mers înainte, progres, și realitatea statică a dogmei răsfrântă în conservatorismul de suflete rumegătoare, ce nu vor a fi deranjate, ale beneficiarilor sistemului. Dialectica nu era decât o simplă firmă pentru uzul naivilor. În spatele ei, se întindea un tărâm încremenit în ierarhii și convenții, în tabieturi și ceremonii, rapid reconstituit din pulberea nu doar a lumii burgheze, ci și a celei feudale. Scriitorii oficializați au înțeles a participa și ei la festinul funerar (se înhuma ideea de mișcare!), dar nu în numele unui celebru vers baudelaireian, ci în numele lui Marx. Odată constituiți într-un corp de «elită», e drept, foarte eterogen, căci intrau în componența sa atât autori de valoare dispuși la prestații oportuniste, cât și diverși mediocri ambițioși, care au plusat adularea și intriga, n-au mai dat înapoi nici după 1989. Au rămas pe pozițiile aducătoare de multiplu profit, chiar dacă acestea se întemeiau pe fraude și pe excluderi arbitrare, pe manipulări și pe trucaje ideologice. Iată de ce acești domni resping revizuirile! Iată de ce fac un tapaj patriotard, învinuindu-i pe criticii de bună credință că ar fi «profanatori», «negativiști», «demolatori» ai valorilor neamului, de care, în fond, prea puțin se sinchisesc. Se simt deranjați doar în combinațiile lor academic-ministerial-politice, în aranjamentele lor de carieră, ce riscă a fi date în vileag de lumina spiritului critic neîngrădit în mod artificial. Neposedând argumente, devin, în compensație, agresivi. Când n-au încotro, atacă, asemenea unor briganzi, la

drumul mare al presei, sărind la beregata indezirabililor cu șiful insultei și cu boxul calomniei, setoși de sânge intelectual, ațâțați de revărsarea lui. Nu doar Academia e uitată în astfel de momente, ci și elementara civilizație. Aidoma unor primitivi, își dau jos, la prima ocazie, veșmintele evropenești și fac un salt degajat în preistorie, din cavernele căreia ne trimit expresive mesaje de bâta și ghioagă... apolitice” (*Revizuirile*).

● Ion Vianu, fiul profesorului Tudor Vianu, arată în articolul *Un jdanovist la Paris?*, din revista „22” (nr. 8), ce „e grav în rândurile domnului Nedelcovici”; trimiterea se face la articolul acuzator la adresa lui Tudor Vianu, recent publicat de Bujor Nedelcovici în „22” (nr. 6): „El vrea să tragă o «linie de demarcație» între intelectualii români din epoca comunistă. Tentativa îmi aduce aminte de jdanovistul Kemenov, autorul unei cărți foarte propagate la începutul anilor cincizeci: *Caracteristicile a două culturi*, cultura burgheză și cea proletară. Să candideze foiletonistul nostru la onoarea de-a reactualiza această teorie, întorcând-o pe dos, ca pe o mânășă? Nu sunt deloc sigur că Nichifor Crainic, deși a suferit ce a suferit, era o figură mai onorabilă decât Camil Petrescu. [...] Tragedia pe care, în grade diferite am trăit-o ne obligă să judecăm trecutul. Dar elaborarea memoriei este un lucru dificil care nu ne scutește de nuanțe. Nu oricine este abilitat să discearnă între oportunism și sfâșierea conștiinței, între libera alegere și aspra necesitate, între vocația martiriului, sublimă între toate sentimentele, și solidul simț al datoriei. E necesar să știi despre ce vorbești, dar asta încă nu ajunge. Mai trebuie inimă, imaginație...”.

25 februarie

● În „Adevărul” (nr. 2410), jurnalista Diana Popescu semnalează „evenimentul editorial” de rezonanță, pe o piață literară unde primatul îl au traducerea din literatura străină, *Debutanți la Univers*: „Joi, la ora 12.30, în Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor, Editura Univers lansează colecția «Prima Verba» (debut în poezie, roman și eseu). Cu această ocazie vor fi prezentate volumele *Pentru ca în viața aceasta*, de George Arun, *Alexandru*, de Ion Manolescu, și *Ultima modernitate*, de Caius Dobrescu. Prezintă: prof. dr. Mircea Martin – directorul Editurii Univers, Alexandru Paleologu, Laurențiu Ulici, Mircea Cărtărescu, Ioan Buduca. Vor fi anunțați și câștigătorii ediției '97 ai concursului de debut al Editurii Univers”. Într-o „declarație” de presă, Mircea Martin oferă o serie de informații despre această inițiativă: „Noi am lansat acest concurs de debut, am anunțat atunci primii câștigători, pe care îi publicăm astăzi. Aceștia sunt: George Arun – debut în poezie, Ion Manolescu – debut în proză și Caius Dobrescu – debut în eseu. Ultimii doi au mai debutat, este adevărat, dar în alte genuri decât se consacră acum. Cu ocazia lansării volumelor lor vom anunța și câștigătorii ediției 1997, fiind deja al doilea an al concursului”; „Evident, nu avem nici un fel de miză financiară, comercială,

dar trebuie să arătăm că ne implicăm în devenirea literaturii române. Vom publica și opere ale autorilor consacrați, pentru un eventual debușeu pe piața internațională”. La întrebarea dacă „avem literatură contemporană de calitate”, teoreticianul literar își exprimă opinia: „[...] cu greu s-ar putea răspunde negativ, nu doar din motive convenționale și de politețe, ci pentru că scriitorii români creează. Nu văd de ce literatura de acum ar avea o calitate mai slabă decât cea de dinainte de '89, deși ultimii ani au fost realmente turmentați de politică. Scriitorii români produc opere remarcabile, care vor rămâne în timp”.

26 februarie

● În „Adevărul” (nr. 2411), V. Fotache transmite decizia Curții de Apel: **Redactorul-șef al revistei „Literatorul”, Gheorghe Grigurcu – suspendat** („Critical Gheorghe Grigurcu a fost suspendat din funcția de redactor-șef al revistei «Literatorul» prin decizia de ieri a Curții de Apel București. În Camera de Consiliu a Secției de Contencios Administrativ, judecătorii au hotărât să admită acțiunea scriitorului Fănuș Neagu. Fost redactor-șef al revistei în cauză, Fănuș Neagu a fost schimbat din funcție prin Ordinul Ministrului Culturii, Ion Caramitru. Considerând înlocuirea lui din funcție, abuzivă, Fănuș Neagu a atacat în instanță Ordinul Ministrului Culturii, cerând anularea lui. Admițând contestația în anulare, instanța a suspendat executarea ordinului ministerial până la soluționarea cauzei”).

27 februarie

● Dosarul tematic al „Dilemei”, intens discutatul nr. 265, poartă titlul **Eminescu**, este ilustrat pe coperta întâi cu imaginea bancnotei în circulație de o mie de lei vechi, pe care se află stilizat chipul poetului, și se dorește a fi o mostră de gândire lipsită de clișee, o reacție în regim de libertate față de kitsch-ul pe baza căruia se pune în funcțiune mecanismul de confiscare a autenticității biografice și creative, odată cu dezvoltarea laturii mitice a receptării. În „Argumentul” suitei de opinii, semnat de C.P.-B. (Cezar Paul-Bădescu), se fac următoarele mărturisiri: „Când, în timpul liceului, m-am dus pentru prima dată acasă la o profesoară de română (care intenționa să mă mediteze, «în vederea» facultății), doamna mi-a spus, în cadrul intim al sufrageriei, taina întregii literaturi, așa cum meșterul îi împărtășește ucenicului preferat secretele meseriei. «Să îți minte asta cât vei trăi – mi-a zis ea pe un ton confesiv –, Eminescu e deasupra tuturor, e indiscutabil și absolut; apoi vin, la egalitate pe primul loc, alfa și cei trei mari beta». (Cum eu m-am arătat nelămurit, ea mi-a explicat pe dată termenii ecuației – «adică Arghezi, Blaga, Barbu și Bacovia»). Faptul că Eminescu era indiscutabil și trona, ca o divinitate, deasupra tuturor clasificărilor nu m-a impresionat deloc – singurul lucru cu care m-a dat gata a fost formularea de după, pe care mă gândeam să o reproduc și la examen, dacă aș fi avut ocazia. Din fericire, n-am făcut-o și,

între timp, nici Eminescu nu mi se mai părea indiscutabil (există, desigur, o relație de interdependență între cele două părți ale prețioasei formulări). Poezia lui Eminescu nu mă încânta, de fapt ea nici nu exista pentru mine, decât cel mult ca obligativitate școlară – era, deci, lipsită de substanță. La rândul lui, poetul însuși era ceva inert și ridicol, ca o statuie de metal goală pe dinăuntru și cu dăngăț spart. De când a devenit discutabil și, mai ales acum, când – iată – realizez un număr la «Dilema» despre el, Eminescu a căpătat, pentru mine, din ce în ce mai multă viață. Dintr-o abstracțiune a devenit un om, așa cum ar fi trebuit să rămână tot timpul. Un om care, până la urmă, nu are nicio vină că a fost anexat de extremismele și ideologiile de tot felul sau că a devenit, fără să aibă nici un profit din aceasta, obiectul unui monstruos cult al personalității. Ce a mai rămas din Eminescu astăzi, după ce a fost mortificat și folosit în interesul tuturor, după ce – fapt emblematic, deși uzual peste tot în lume – s-a transformat într-o bancnotă, devenind astfel marfă? «Nu se mai poate scrie nimic nou despre Eminescu. Și discursul adulator și cel demitizant au fost rostite deja» – îmi spunea un distins colaborator, când i-a propus tema de față. Apoi mi-a oferit un articol uluitor, deși construit numai din lucruri «deja rostite». Veți observa, de altfel, în numărul de față, că apropierea firești față de Mihai Eminescu, cu toate că nu sunt neapărat niște gesturi inedite, au un sănătos aer de proșpețime”. □ Răspund invitației de a participa la realizarea „Dosarului”: Nicolae Manolescu, critic și istoric literar – „Eminescu, astăzi? E o întrebare! Actualitatea ori contemporaneitatea unui poet [...] se pot măsura, dacă nu dorim să plutim în vag, folosindu-ne de câțiva «parametri» aproape obiectivi. Cel dintâi ar fi chiar întrebarea dacă se citește cu adevărat. Un răspuns categoric e greu de dat. În ce mă privește, cred, mai degrabă, că nu. [...] Poetul e îngropat sub respectul datorat *poetului național*. Nefericită formulă! N-am băgat de seamă ca germanii să-l considere pe Goethe un poet național. Nici englezii, pe Byron. În parte, formula, creată înainte de comunism, dar uzată în comunism, e răspunzătoare de dezinteresul politicoș pe care-l arătăm astăzi lui Eminescu. Școala îl deservește pe autorul *Luceafărului*, tratându-l festiv și somptuos, în afara unei percepții naturale, amestecând operele lui valoroase cu acelea neterminate, în ciornă, pregătitoare, cel mult. [...] Pe de altă parte (al doilea «parametru»), ca să se citească, Eminescu ar trebui recitit. Nu e nici un paradox: ar fi nevoie de o relectură critică atentă în stare să creeze un nou interes pentru o operă gândită și scrisă în secolul trecut. [...] Al treilea parametru este cel mai obiectiv din toate: edițiile Eminescu. Avem ediția academică la care au lucrat câteva generații, pe urmele lui Perpessicius. Intruabilă practic. Cu ocazia aniversărilor, în loc să reedităm, în loc să venim cu ediții tot mai moderne și mai bune, pierdem vremea cu evocări pioase și nesubstanțiale. [...] În fond, problema actualității lui Eminescu mi se pare compromisă moral de faptul că noi am crezut că-l putem considera mereu la fel, ca și cum anii n-au trecut, nici peste el, nici peste noi, mai exact, de

faptul că *nu ne-am despărțit niciodată de el*. Aici e falsul: despărțirea de Eminescu era obligatorie pentru a avea speranța să facem din el contemporanul nostru. Dar cine a îndrăznit să propună acest gest? Toți naționaliștii l-ar fi pus la zid pe lipsitul de respect. Asumându-mi acest risc, afirm răspicat: trebuie să avem, mai întâi, curajul de a ne despărți de Eminescu, dacă dorim să-l regăsim, să-l apropiem, să-l facem contemporan” (*E o întrebare!*). □ Ion Bogdan Lefter, critic literar: „Nu unei «revizuirii» estetice trebuie să-i fie supus «poetul național», căci nimeni nu-i pune în dubiu excelența, genialitatea, rolul major în istoria literaturii autohtone. O reformulare a sensurilor acțiunii sale culturale ar trebui să se producă în celălalt plan, al mentalităților, acolo unde Eminescu e investit cu valori simbolice decisive pentru receptarea lui generală – în ultimă instanță, și pentru cea estetică” (*„Poetul național” între comunism și democrație*). □ Răzvan Rădulescu, scriitor: „În cazul cu totul special al lui Mihai Eminescu, ceea ce surprinde este mediocritatea elogiilor, mai mult decât amploarea națională pe care acestea au căpătat-o cu scurgerea secolului. [...] Trebuie să recunosc foarte sincer, fără ocolișuri care să îndulcească situația: nu sunt un fan al poeziei lui Mihai Eminescu. Poate că sună inadecvat sau nesianos. Să încerc s-o spun altfel, atrăgând asupra mea mânia generală: poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece. Mai rece decât poezia predecesorilor săi înșirați în *Epigonii*. Nu cred că Eminescu este poetul nostru național și universal. În legătură cu acest ultim aspect, mă îndoiesc de universalitatea oricărui poet, atâta timp cât universalitatea este o chestiune de traducere și circulație. Traduceți poeziile lui Eminescu în engleză, italiană sau franceză, și dați-le spre citire unor nativi ai acestor limbi. Foarte frumoase poezii, vor spune ei. Ne-ați dat să citim poeziile unui romantic târziu, un poet talentat din secolul trecut. Cam discursiv și cam plicticos. Astea cu natura sunt mai drăguțe, dar n-au amploarea poemelor despre natură ale lui Lamartine sau Hugo. Asta cu împăratul și proletarul este de-a dreptul pompoasă. În rest să juri că e un poet romantic de-al nostru. E român?. Și proza lui Mihai Eminescu mă lasă rece. Este sub nivelul minimei lizibilități, cel puțin astăzi, și nu are nici pe departe savoarea textului lui Filimon sau al lui Kogălniceanu. [...] Nu am nicio afinitate cu poezia lui Mihai Eminescu. Îi pot recunoaște meritul de a fi fost mai mult decât un onorabil poet de secol XIX, născut în mod nenorocos într-o perioadă când limba română literară nu se așezase, silit să-și irosească talentul și energia în găsirea unei limbi rebele și, din punctul de vedere al artei scrisului, cam primitive. Îi pot recunoaște talentul de a imagina mari construcții mentale, în care epicul și liricul se adună laolaltă, și nu pot decât să deplâng secolul în care a trăit și normele lui poetice tranșante, pe al căror altar metric poetul a sacrificat întregul. De aceea părțile epice ale poemelor lui arată la fel de sec ca o carte de telefon versificată, iar cele lirice sunt de tot sentimentale și potrivite pentru a fi cântate ca romane, ceea ce s-a și întâmplat cu ele” (*Eminescu văzut de departe*). □ Șerban Foarță, scriitor: „[...] consider că o

etichetă precum «poetul național», ce pare a se fi lipit de el «ca marca de scrisoare», o una care nu-i priește, fiindu-le mai adecvată poezilor tribal-rapsodici: aezi, barzi, skalzi ș. cl. Fu Eminescu un aed?! El este omul vremii sale, își are *saeculum*-ul propriu, – pe care-l reprezintă bine în, baremi, unele privințe, fiind un exponent de marcă al «dreptei revoluționare», iar nu un simplu paseist, un retrograd, o tombateră. [...] «Poetul național», în rest, e o sintagmă ce lipsește în literaturologia diverselor națiuni moderne. Este Victor Hugo, în Franța, mai național decât Verlaine, poet excentric și «maudit»? La fel de naționali sunt ambii, – dovadă că «les sanglots longs» ale acestuia din urmă vor fi ajuns parola însăși a debarcării în Normandia! Ceea ce nu înseamnă, însă, că spectrul, sau (mono)mania, «poetului național» (unic) nu bântuie și prin Paris... Astfel, acum vreo trei decenii, Pierre Gamarra putea emite această perlă, în «Europe»: «Je sais bien que la popularité d'Apollinaire n'est pas chez nous comparable à celle de Roustavéli en Géorgie». Faptul că bravul camarad făcea inepta comparație în capitala unei Gruzii sovietic ospitaliere, n-o face mai puțin ineptă, – un cvasilegendar rapsod, un «homerid» ca Rustaveli, ținând de altă paradigmă, de alt canon psihomental decât Guillaume Apollinaire, poet modern (și modernist). Schimbând ce trebuie schimbat, se cade, cred, să nu-i mai cerem lui Eminescu performanța de-a fi un soi de Rustaveli (poet, acesta, național) –, nerămânându-ne, altminteri, decât să vulpescianizăm: «Când mă gândesc la grâu – spun eminescu/ Știu *aer* să rostesc – scriu eminescu,/ Mi-e dor de cântec – sună eminescu»” (*Eminescu rustavelizat*). □ Mircea Cărtărescu, scriitor: „În copilărie era «mic și îndesat», foarte negricios, ca toți frații săi. La Cernăuți avea o frică patologică de stafii. Adolescent, «era un tânăr sănătos ca piatra», care la scaldă «punea în mirare pe toți cu manevrele ce făcea înnot». La maturitate devenise un bărbat mai degrabă scund (1,64-1,65), cu «musculatură herculitană» și deosebit de păros: «Era foarte păros Mihai, pe pulpele și cele de jos și cele de sus, credeai că-i omul lui Darwin»... Avea platfus la ambele picioare. În timpul episodului ardelean «avea aparența unui mic vagabund» (Grigore Dragoș). N. Densusianu se sperie de el: «O spun, nu în dezonorarea acestui om, ci în adevăratul înțeles al cuvântului, curgeau zdrențele de pe el». Era pe atunci «un tânăr cu fața negricioasă, cu ochii mari deschiși, cu un zâmbet pe buze». După zece ani, Mite Kremnitz îl privește cu detașare: «Mai mult scund decât înalt, mai mult voinic decât zvelt, cu un cap ceva cam prea mare pentru statura lui, cu înfățișarea prea matură pentru cei 26 de ani ai săi, prea cărnos la față, nebărbierit, cu dinții mari galbeni, murdar pe haine și îmbrăcat fără nicio îngrijire». Primul dejun luat împreună o șochează: «la masă, mîncă cu zgomot, rîse cu gura plină, un rîs care îmi suna brutal... Un om cu totul lipsit de maniere». Râsul său, de altfel, era proverbial printre amici: «râdea mult, cu lacrimi și zgomotos, îi era deci greu să asiste la comedii, căci râsetele îi erau deseori oarecum scandaloase». Mite revine de mai multe ori la un amănunt: «O mână mică de

copil, binevoitoare, neîngrijită, poate nespălată». Abuză de excitante: cafea și tutun. Până în 1883 nu a băut exagerat. Viața îi era complet dezordonată [...]. Avea voce de tenor și îi plăcea să fredoneze. La «Junimea» el citea cu voce tare poeziile tuturor, căci avea glasul «simpatic, sonor și cadentat». Când recita, «el ridica totdeauna ochii cu duioșie spre podele». Folosea numeroase cuvinte germane și pronunțat germanizat unele neologisme: *senzibilizare*, *conzervativ* etc. Înjura într-un singur fel: «Tu-i neamul nevoii!». Nu arăta în niciun fel a poet. Toți cei care-l cunoșteau din scris sunt dezamăgiți când îl întâlnesc: «În general Eminescu era tăcut, gânditor... Figura lui cea plină și dulce de mocan respira blândețea... Nimic nu te putea face să ghicești în el pe marele poet». «Eram atât de decepționată – scrie și Mite Kremnitz –, încât mă durea deosebirea dintre adevăratul Eminescu și cel care trăise în închipuirea mea... unde-i poezia?». Russu-Șirianu îl întâlnește în 1882. Și-l imaginase ca pe un «Făt-Frumos din basme». Cunoaște în schimb «un bărbat cu înfățișare neobișnuită, cu privirea ostenită, tristă și dreaptă, pâlپând sub pleoape grele, vădit preatimpuriu îmbătrânit, cu umerii triști, puțin adus de spate, cu gura amară, stufită de o mustață neîngrijită, cu chipul palid brăzdat și barbă uitată». Veronicăi îi spune Nicuța, iar ea, lui – Titi. Colegii îi ziceau Emin sau Eminache. Aproape cert, nu a contractat sifilis niciodată (singura sursă, necreditabilă, este sora lui, Harieta). Boala sa mintală nu a fost paralizia generală progresivă, pentru care a fost tratat eronat cu mercur, ci psihoza manic-depresivă ereditară, așa cum i s-a pus, de fapt, primul diagnostic, la prima sa internare. Întreaga viață a fost un cicloid, pendulând între extreme [...] Prima criză este maniacală și durează trei luni. Următoarele vor fi predominant depresive. În ultimii ani ai vieții destructurarea morală e totală, iar corpul se distruge cu desăvârșire. Poetul e altul, de nerecunoscut. [...] Închis în repetate rânduri, forțat, pentru tulburarea liniștii publice, manifestă în cele din urmă gatism și tendințe clactice. După un șir de sincope, inima îi cedează. Autopsia revelează un adevărat «om al durerii»: «Inima în stare de ipertrofie pasivă cu degenerescență grăsoasă a țesutului muscular... degenerescența grăsoasă s-a găsit în același stadiu și la țesuturile ficatului, care, bineînțeles, era puțin ipertrofiat. Splina în stare ipertrofică și degenerațiune». Alcoolismul și supradozele de mercur au fost cauzele principale. Creierul, în greutate de 1490 g., avea aderențe meningeale și encefalită difuză. Emisfera stângă era mai dezvoltată decât cea dreaptă. Lobii frontali erau hipertrofiați. Uitat la soare, pe fereastră, creierul s-a alterat și «a trebuit să fie aruncat în lada cu rămășițe, frunze și ingrediente...» (*Fapte*). □ T.O. Bobe, scriitor: „Întotdeauna când mă gândesc la Eminescu îmi vine în minte statuia din fața Ateneului, expresia celui mai trist caraghioslic și a divorțului tragi-comic de spiritul critic în favoarea amantlincului cu găunoșenia emfatică și cu ohtatul «poeticesc». Mă întreb cum să nu râzi în fața unui Eminescu nud și cum să nu-ți închipui instantaneu figurile altor scriitori în aceeași ipostază. Gândiți-vă la Maiorescu

având un ștergar în jurul șoldurilor, la Caragiale camuflându-și Doamne iartă-mă cu pălăria, la Hortensia Papadat-Bengescu în costum de baie, la Sadoveanu cu șuncile revărsate peste șnurul boxerilor, închipuiți-vă cum i-ar sta lui Dosoftei cu daltoizii dezgoliți, cât de stingher și vinovat s-ar simți sistemul osos expus de Bacovia și cu ce morgă ar ține Vianu *Estetica* pe pubis. Și totuși în fața Ateneului nimeni nu hohotește ținându-se de foale. Un Eminescu dezbrăcat nu stârnește râsul pentru că în imaginarul cultural românesc el a fost de mult asimilat cu Iisus. Profet neînțeles în timpul vieții, sărac, pribeag, batjocorit în suferință chiar înaintea morții – iată doar câteva dintre trăsăturile pe care le schițează o religie a eminescianismului sferotodot, inspirată de echivalența: românul e născut poet = românul e născut creștin. Ergo, cel mai mare poet român musai să fie un Hristos, un întemeietor de religie care să stea în istoria literaturii române ca un fermoar, împărțind-o și, în același timp, sudându-i acesteia cele două părți echivalente cu Vechiul Testament și Noul Testament. Astăzi, Eminescu a încetat să mai fie perceput ca un scriitor (de va fi fost vreodată, căci începuturile «sanctificării» sale se pierd în negura vremilor) și a devenit profetul mântuitor a cărui apariție a fost anunțată de Alecsandri, un Ioan Botezătorul *sui generis* care l-a recunoscut în fața junimiștilor pe adevăratul Mesia. În această ordine de idei, Titu Maiorescu e un fel de Petru care a pus temelie unei biserici a cărei cupolă avea s-o desăvârșească G. Călinescu, adevărat Pavel convertit la iubirea nebună față de bădița Mihai. Veronica Micle, dintr-o duduie adulterină, disponibilă și cu fumuri literare, devine o Marie Magdalenă, iar Macedonski, deși nu a făcut parte dintre ucenici, este distribuit în rolul de Iudă. Nu e de mirare că în această legendă nu își au locul nici Perpessicius, nici Petru Creția. Rectitudinea spiritului critic, neînsoțită de teatralitatea gesturilor liturgice, este exilată într-o periferie a speciozității prăfoase, incapabilă de inspirația luminată. Poezia este un «ce» mistic, profanat de scrutarea lucidă, însă consolidat de contraforturile parafrazelor găunoase și ale romanțelor cântate de Revelion înaintea Periniței. Rostul literaturii române de dinainte de Eminescu, așa puțină cum a fost, pare acela de a pregăti venirea «poetului nepereche», iar a celei de după el de a aștepta la nesfârșit ivirea «altui crin de tăria parfumurilor sale». Acest proiect religios însoțește ca un blestem cea mai răspândită percepție a poeziei lui Eminescu și este întreținută adesea de intelectuali cu pretenții, astfel încât nu e de mirare că mai acum câțiva ani TVR transmitea întruna șlagărul soților Teodorovici, în prezent decedați ca urmare a unui totuși regretabil accident rutier, șlagăr al cărui refren lălăia: «De-om avea ori nu dreptate,/ Eminescu să ne judece». Răstignit, în proiecție, pe simbolul culturii române – Ateneul –, Eminescu îndură pacient despuierea sa de croiala nemțească a poeziei și înfășurarea într-un prea sumar prosop encomiastic pe sub care se nutresc cu sârg bigoții literaturii” (*Poezie, haine grele*). □ Cristian Preda, asistent la FSPA, Universitatea București: „1. Dacă un intelectual francez ar afirma azi că există

un «om deplin al culturii franceze», el s-ar descalifica, indiferent dacă obiectul demonstrației sale ar fi Descartes, Balzac sau Rimbaud. În schimb, un intelectual român se discreditează dacă **nu** subscrie ideii că există un «om deplin al culturii române», pe numele său, Mihai Eminescu. De ce stau lucrurile așa? Răspunsul este simplu: cultura română contemporană e una a admirației, a elogiului și a apologiei, în vreme ce cultura franceză (ca și celelalte mari culturi) preferă critica, răsturnarea valorilor, contestarea. Aceste note ilustrează, desigur, un stil, sau, mai exact, stilul predominant. Departe de a epuiza conținutul culturilor, ele exprimă totuși forma mentală sau dispoziția spirituală tipică într-un caz și în celălalt. Cu alte cuvinte, deși cultura română cunoaște polemica, esența ei actuală este idolatrizarea, sanctificarea fondatorului; dimpotrivă, marile culturi sunt cele în care administrarea clasicizării este urmarea unei radicale puneri sub semnul întrebării. Făcând o regulă din intangibilitatea autorilor care o ilustrează, prima specie de cultură e lipsită de viață, ea seamănă cu un depozit de muzeu sau cu un cimitir al pasiunilor stinse; cealaltă specie, în care totul e analizat rațional, în care nimic nu scapă contestării, e o cultură vie, una care poate fi comparată cu un dialog nesfârșit, în care imaginația debordează orice limită. De fapt, o cultură devine cu adevărat mare atunci când realizează că apologia e efemeră, că ea se pierde în mod inevitabil. Cuvintele nu trebuie să ne înșele: există, într-adevăr, un soi de apologie consistentă. E vorba de apologia platonice. Dar aceasta a rămas o referință a culturii occidentale nu datorită admirației lui Platon pentru Socrate, ci datorită criticilor aduse Cetății democratice, cea care l-a condamnat finalmente pe filosof la moarte. Atâta vreme cât Eminescu va fi obiect de cult, sensibilitatea culturală românească va fi una provincială, plictisitoare și vetustă. Eminescologii o vor muzeifica, iar școlarii o vor silabisii. 2. Dacă un politician francez ar mărturisi că-și datorează cultura politică lecturilor din Descartes, Balzac sau Rimbaud, declarația sa ar fi privită ca un afront adus cetățeanului. Atunci când câțiva politicieni români și-au mărturisit sursele intelectuale, menționându-i pe Eminescu, Caragiale și Coșbuc, cetățeanul nu s-a simțit insultat. El ar fi avut toate motivele să se simtă jignit, afrontul e real în măsura în care niciunul din cei menționați mai sus nu e, la drept vorbind, un autor politic. Acest fapt este adeseori trecut cu vederea. E adevărat, în același timp, că istoria gândirii românești e extrem de săracă (ceea ce nu se întâmplă în cazul francez). Cultura politică nu se poate însă forma în lipsa unor idei tari, a unor idei politice pure. Interesul lui Caragiale sau al lui Eminescu pentru politică [...] nu poate fi echivalat cu o reflecție politică. De altfel, incoerența raționamentului unui Eminescu a făcut posibilă recuperarea sa atât de către socialiști, cât și de către naționaliști. (Lăsăm de o parte aici revendicările complet inconsistente, cele care fac din Eminescu un spirit actual: e suficient să citești paginile dedicate de el evreilor pentru a realiza distanța enormă care îl separă de lumea noastră). De fapt, toate aceste chestiuni ar putea fi tranșate

în mod elegant, dacă asemenea recuperări/ revendicări ar ține seama de un element, la urma urmei, banal. În fond, epoca în care Eminescu comentează politica românească e aproximativ epoca lui Tocqueville (a posterității sale imediate) și a lui John Stuart Mill. Comparați scrierile acestor autori cu ceea ce rezultă din publicistica lui Eminescu: cu greu veți putea descoperi ceva care să le fie comun. De ce, totuși, asistăm la asemenea accidente, care nu reprezintă decât o curată pierdere de timp? Un posibil răspuns ar fi următorul: lenea de a gândi, ignoranța sunt mărcile culturii politice, la noi. În acest context, Eminescu e un personaj manipulat. Din nefericire, influența sa a fost mare, în măsura în care pamfletul eminescian a devenit gen al literaturii politice. Conservarea acestui gen e sinonimă cu transformarea superficialității agresive într-un fel de canon al receptării politicului. Eminescu trebuie contestat și demitizat, dar nu pentru rudimentele sale de gândire politică. Din acest punct de vedere, el e realmente nul. Nu ai obiect” (**Cultură și cultură politică: două observații**); Pavel Gheo Radu, „fiindcă așa se obișnuiește: scriitor, critic, eseist, profesor, redactor...” (**Eminescu suntem noi**). □ La acestea se adaugă articolul de istorie literară al lui Z. Ornea, **Poetul național** („Fără îndoială că Eminescu este cel mai mare poet al românilor, deși, prin anii optzeci, prof. Liviu Rusu mă îndemna – probabil nu numai pe mine – să pornim o acțiune concertată pentru a-l instala, pe acest soclu, pe Lucian Blaga. N-am fost de acord – și i-am spus-o – fie și pentru faptul că, deși admirator al liricii blagiene, socoteam și socot că poetul cel mai important al românilor din acest veac este Tudor Arghezi. Dar, cu siguranță, deasupra tuturor stă lirica eminesciană. Sigur, se pot evidenția deosebiri, de valoare, între lirica de dragoste, filosofică sau retorică din *Scrisori* sau *Doină*. Dar e incontestabil faptul că nostalgia sufletului românesc se regăsește exprimată probabil cel mai bine în această lirică a lui Eminescu. De aici încep exagerațiile. La moartea lui Eminescu, care a emoționat mult, emoția începuse, de fapt, în 1883, o dată cu declașarea teribilei boli și a tot crescut până în iunie 1889, un gazetar obscur al timpului, învăpăiat, a lansat, într-un articol omagial, sintagma «poetul național». Formula a prins extraordinar, devenind un clișeu greu de înfrânt. De aici până la idolatrie zgomotoasă nu e decât un pas. A fost făcut. Și s-a răsfrânt, cu timpul, asupra întregului scris eminescian, deificându-l. Până la începutul veacului, aproape că nu se discuta despre gazetăria poetului, volumașul lui Grigore Păucescu, conținând articole ale lui Eminescu din «Timpul», apărut în anii nouăzeci, netrezind niciun ecou. De abia în 1905, ediția lui Ion Scurtu, apărută într-o atmosferă dominată de naționalismul ideologiei sămănătoriste, a atras atența asupra acestei secțiuni a scrisului eminescian, fiind folosită, ca un legat prețios, în luptele politico-ideologice ale aceluia început de veac. Nouă ani mai târziu, în 1914, xenofobul A. C. Cuza publică o ediție numită *Opere complete* – nu era! –, conținând și o parte din publicistică, pe care o utilizează, pătimaș, în luptele sale politice. [...] Toate curentele noastre de idei romantic-agrariene –

sămănătorismul, gândirismul, naeionescianismul, legionarismul –, care au condamnat procesul ivirii României moderne, de la 1848 încoace, socotind că ea trebuia să rămână ca în vechime, autohtonistă și tradiționalistă, s-au folosit, cum spuneam, de gazetăria lui Eminescu ca de un standard de mare preț. Aceste adevăruri trebuie spuse cu limpezime. Cei care văd în astfel de aprecieri o efectivă blasfemie, îmbrățișând laudativ tot legatul eminescian, sunt în mare eroare. În general, idolatria eminescianismului, transformată în mit intangibil, e o efectivă nenorocire. Pentru că anularea spiritului critic în spațiul unei opere duce, treptat, la mortificarea ei. Ne-am obișnuit, încă de pe vremea ceaușismului, să se întrețină, în jurul operei lui Eminescu, un fel de parastas inconitent, menit să-l sanctifice. Basarabeni au venit, și ei, din alte rațiuni, cu contribuția lor idolatră, făcând rău. Un vers dintr-o poezie – mi se pare datorată dlui Grigore Vieru, pusă pe muzică, povățuiește: «să ne judece domnul Eminescu». Iar în anii optzeci, Constantin Noica a formulat definiția aberantă despre Eminescu: «omul deplin al culturii românești», contribuind enorm la sanctificarea primejdioasă a operei eminesciene în toate ale ei alcătuirii. Orice examen critic, fără de care o operă – repet – se mortifică, e interzis cu strășnicie de acești zelatori în extază totală. A încerca să departajezi între segmente ale liricii eminesciene, relevând, de pildă, caracterul mai coborât al poeziei retorice, inclusiv *Doina*, totuși o poezie modestă, e considerat efectiv un sacrilegiu. Ce să mai spun de relevarea fondului retrograd al gazetăriei sale, efectiv infirmat de istorie? În general, se vorbește de Eminescu în termeni absoluți, considerat o culme în toate disciplinele umanioarelor. Poetul e declarat sociolog, economist, pedagog, filosof, jurist, antropolog și, chiar, anticipator al teoriei relativității einsteiniene. Nu e, vorba lui Noica, poetul «omul deplin al culturii românești»? Protocroniștii, din deceniul trecut, au bătut multă monedă în jurul acestor prejudecăți, prezentate, polemic, drept adevăruri sanctificate. Dreptate a avut, aici, Călinescu, care, încă în 1934-1936 – *Opera lui Eminescu*, răspunzând acestor enormități, atunci încă în față, preciza că singurul adevăr e că tânărul Eminescu a trăit într-o mare curiozitate intelectuală, citind, cu creionul în mână, de toate, făcându-și însemnări, traducând și formulând uneori judecăți. Restul e idolatria unor zelatori, care se tot regenerează. Tot Călinescu, referindu-se la preocupările poetului pentru fizică – a tradus și un fel de manual al lui Fick, considerat, în anii optzeci o scriere originală: «bizarerii de diletant». Aceasta nu știrbește geniul poetului, care trebuie prețuit, în spirit critic, cum se cuvine. A fost Eminescu, după aprecierea obscurului gazetar de la 1889, «poetul național»? Mai întâi ar trebui, cred, clarificat sensul acestui termen nu numai la noi, dar și la alte popoare. Admit alte popoare ca având un poet național? Și dacă s-ar admite această categorisire, este necesar, cred, să ne întrebăm cum de ceilalți «poeți naționali» ai altor popoare au fost, toți, antemergători, revoluționari și progresiști – Victor Hugo, Byron sau Shelley, Goethe sau

Schiller, Dante, Pușkin sau Lermontov, Mickiewicz, Petőfi etc. – iar Eminescu, totuși, un paseist conservator. Nu spune asta multe despre *psihea* României profunde?”), și un interviu luat de Tita Chiper lui Alexandru Paleologu, consemnat cu titlul *Imaginile succesive*: „T. C.: Într-o viață de cititor nu încap doar un singur Eminescu; opera unui mare poet presupune o descoperire continuă. În ce vă privește, stimate domnule Paleologu, câte imagini ale lui Eminescu ați putea număra? Al. P.: Prima imagine ținea de ceea ce află oricine despre Eminescu – mare poet, mare gazetar; știam ce se spunea despre el și acceptam. Dar la un moment dat, în adolescență, am fost impresionat să găsesc printre cărțile mamei mele ediția princeps a poeziilor eminesciene, scoasă de Maiorescu, pe ale cărei file albe ea transcrisese poeziile ce-i plăcuseră mai mult, cele mai sentimentale, din câte-mi aduc aminte. M-a mirat că mama fusese atât de «amprentată» de Eminescu la vremea aceea, în tinerețea ei, înainte de primul război mondial; de altfel, aveam să descopăr că ea știa bine, pe dinafară, doi poeți: Shakespeare și Eminescu. Pe Eminescu «al ei», cel transcris pe ediția Maiorescu, l-am plasat pe o zodie ceva mai ingenuă, foarte emoționantă, foarte sentimentală – ce nu se desparte, nu se deosebește cine știe ce de Heine, de Lenau, de Musset – și care, în mod obișnuit, plăcea unei tinere fete de bună condiție. Abia după ce i-am citit pe Baudelaire și pe Nietzsche – autorii mei formativi în adolescență – și după ce m-am obișnuit cu o serie de poeți francezi, nemți, englezi, la români încă nu umblam, decât la Arghezi și la Al. Philippide, cel vechi, din Aur Sterp, deci abia atunci, mulțumită lui Baudelaire, Verlaine și Mallarmé, am avut materialul aperceptiv să mă entuziasmez de Eminescu. [...] T. C.: Care dintre clișeele despre Eminescu vi se pare cel mai nedrept? Al. P.: A, din păcate, nu-i vorba numai de unul... Până să fac din Eminescu un poet al meu, pe care să-l citesc și să-l recitesc cu plăcere personală, un clișeu căruia mă împotriveam cel mai tare era acela al poetului «cu un veșnic zâmbet amar în colțul gurii», omul neînțeles, sardonice, adeptul filosofiei lui Schopenhauer pe care o citea cu predilecție în odăi invadate de paianjeni ș.a.m.d. Imaginea, mult răspândită și până azi, pe care au acreditat-o și Cezar Petrescu în trilogia pe care a consacrat-o poetului, dar și Lovinescu, în *Mite*, imaginea omului în mizerie, a gazetarului exploatat de clasa boierească, persoană aflată în situație umilitoare, ține de-o recuzită facilă. Să nu uităm că la douăzeci și ceva de ani Eminescu devenise, în realitate, șeful unui ziar important, «Timpul», poate cel mai important în epocă, pe care el îl făcea în mare măsură. Directorul gazetei, Mihai Paleologu, bunicul meu, era un fel de «politruc» al Nababului în redacție, antijunimist convins, pe deasupra, dar asta nu însemna că-l privea pe poet ca pe un subaltern bun de umilit. Am moștenit din depozit familial, neatestat documentar, dar din sursă demnă de încredere, fiindcă se baza pe amintirile bunicului meu, povestite tatei, imaginea unui Eminescu om de lume, bine dispus, fermecător. Bunicul meu, care era mai mare numai cu doi

ani decât Eminescu, îl invita adesea la niște «soarele» intime, în casa noastră veche din strada Paleologu, într-un spațiu superb, potrivit petrecerilor, unde invitații veneau obligatoriu în frac și în rochie de seară, unde se dansa, se făcea conversație, iar poetul nu se deosebea nu nimic de ceilalți, purta cu eleganță hainele de gală, era un bun valsator, făcea curte cucoanelor, știa să participe la o discuție amuzantă, mondenă și frivolă ș.a.m.d. Ar fi să perpetuăm o reprezentare falsă, închipuindu-ni-l pe Eminescu totdeauna mizer și la limita subzistenței. Era dezordonat – mulți sunt! – dar nicidecum boem: asta e un calificativ bun pentru Artur Enășescu sau Stan Palanca, boemi în adevăratul sens. Nu-i un secret că atunci când era îndrăgostit făcea cheltuieli nebunești: câteodată cumpăra, de pildă, pentru dna Cleopatra Poenaru-Lecca toate violetele de Parma care se găseau într-o zi în florăriile din întregul București – și i le trimitea acasă cu birja. Fiind mereu îndrăgostit, era mereu cheltuitor și rămânea, bineînțeles, fără bani, dar când era cazul se supunea perfect regulilor etichetei: dacă era invitat la masă în case mari, la Maiorescu, de pildă, mergea în ținută adecvată, când se ducea la Parlament lua redingota, nu era Parlamentul de astăzi unde ziaristii apar neglijenți, obraznici, ignari etc. T. C.: Imaginea mizeră a mai pălit, totuși... Al. P.: Dar lăsând locul altora, nu mai puțin reductive. Punctul monumental al acestei forme idolatre și restrictive și lipsite de orice fel de situație a poeziei sale în contextul ei uman, firesc și funcțional, l-am descoperit mai de mult, pe vremea lui Ceaușescu, în articolul unui tânăr critic indignat care spunea: nu vă atingeți de Eminescu, dacă nu vreți să ne pierdem identitatea națională. Opera lui este garanția noastră identitară. E adevărat – este. Dar o astfel de judecată presupune o deplasare de accent: nu pentru acest motiv a scris Eminescu, nu acest scop l-a avut el în vedere cu deosebire. Nu se cade să-i fixăm noi, acum, «sarcini», îndatoriri, năzuințe. Cu vreo câțiva ani, la o biserică din cartierul meu, preotul propunea să-l facem pe Eminescu sfânt român. De unde și până unde? De ce să-l canonizăm sau să-l canonim? La Eminescu, ortodoxia poate să fie un element care a intrat în sensibilitatea lui, ca a oricărui român – dar a-l face un credincios fervent ar fi un abuz, să nu uităm că îl interesau și religiile Orientului îndepărtat – studiile lui Max Müller despre cultura indiană erau atunci la modă – așa că nu poate fi anexat «ortodoxismului», cum încearcă unii, nicidecum cantonat pe o poziție improprie lui. T. C.: Dacă am privi lucrurile astfel, n-ar însemna că încercăm să impunem de fapt imaginea noastră în ființa lui Eminescu, mai curând decât imaginile sale adevărate în conștiința noastră? Al. P.: Mă tem că da. Spre exemplu, naționalismul agresiv, xenofobia fudulă se referă mereu la *Doină*, privind-o ca pe o culme a liricii eminesciene, și o expresie exemplară de patriotism. În contextul operei sale, *Doina* e departe de a fi o poezie de primă mână, revelează o stare de năduf, de dilatare pamfletară; a face din ea literă de lege e o nedreptate flagrantă, tocmai fiindcă, pe de altă parte, Eminescu este lăudat pentru universalitatea sa de interes, de informație

și de gândire, acestea reale și de netăgăduit. Cum să fii xenofob când ești bucuș de cultură nemțească și în bună măsură de cultură iudaică, și, fiind sensibil într-un asemenea grad la mișcările spiritului și la valori de mare diversitate? T. C.: E o părere care intră des în contradicție cu «omul deplin» ades invocat. Al. P.: Foarte des invocat, dar și greșit invocat. Eminescu era, fără îndoială, un om foarte cultivat. Dar nicio cultură, a niciunui om, nu este un bloc desăvârșit, fără falii mari, lacune enorme. Eminescu știa multe, nu știa totul: a ne raporta la el ca la un precursor al științei contemporane, a-l considera avizat în fizica nucleară, în subtilități de economie politică, în existențialism, structuralism, astronomie, marxism etc. înseamnă a-l îneca într-un mâl de admirație sufocantă și stupidă, totdeauna stricătoare. S-a încercat a se face din Eminescu și un ideolog și un fel de patron ideologic, în principal al «naționalismului», pornind de la unele lucruri care se găsesc în poezii sau în alte texte, în special în articole, foarte dilatate, duse la hiperbolă din rațiuni politice sau polemice [...]”.

28 februarie

● Constatând revoltat că la numai „un an și ceva”, Marin Sorescu a trecut în uitare („cu o singură excepție”), C. Stănescu îl omagiază la rubrica „Accente”, din „Adevărul” (nr. 2413), și, mai ales, îi valorizează contribuția unui „specific țărănesc”, local, de o autenticitate pe care spiritele extrem-europenizante o consideră un reziduu conservator, un impediment al integrării naționale în contextul formelor de civilizație, manifestate de lumea occidentală: „Cu discreția rezervată numai cauzelor nobile, instituțiile de profil – reviste, uniuni, teatre, muzee etc. – au trecut sub tăcere pioasă ziua de naștere a lui Marin Sorescu, de moartea căruia ne desparte abia un an și ceva. Cu o excepție, nici colegii, nici prietenii și nici rivalii «întru» literatură ai lui Marin Sorescu nu s-au întrecut pe sine ca să ni-l amintească într-o zi care, ne dăm seama din ce în ce mai rar, este una dintre cele mai faste și mai importante din calendarul literaturii române: pe 19 februarie ar fi împlinit 62 de ani autorul uneia din marile opere universale cu un pronunțat *specific românesc*. Apăs dinadins pe acest aparent paradox – al unei opere universale cu profund caracter național – într-o vreme când în capul multora prinde aripi iluzia că ne putem strecura pe furiș în Europa și chiar mai departe ocolind *poarta națională*. Căci numai orbeții evocați într-un splendid poem din *La liliaci*, cei ce n-au soiu de ochi pentru a vedea *roata de foc* ce se rostogolește cu vuiet și trece nevăzută pe lângă ei, lăsându-i intacti în prostia, insensibilitatea și orbirea lor – numai aceștia pot să dea la o parte «poarta națională» ca să intre mai iute, fără *buletin de identitate*, în Europa, în lume și în alte felurite structuri. În realitate, spune Marin Sorescu pe dedesubt, ca și alt genial oltean de-al său, Tudor Arghezi, în *lume* nu putem intra decât cu poarta în spinare și cu rădăcinile sub tălpi: europeni de nicăieri nu există, ca inexistentă girafă în ochii țaranului din

anecdota lui Marin Preda. Însă pentru asta e nevoie să fii *țăran*. De aceea, a doua notă distinctivă a operei lui Marin Sorescu asupra căreia vreau să apăs dinadins, într-un chip *tezist*, stricând cheful europenilor de nicăieri, este *țărănia* ei. Asistăm în discursul literar și politico-ideologic din ultimii ani la cel mai vehement atac care a avut loc vreodată împotriva componentei țărănești a neamului românesc. E o vehemență neîntrecută nici măcar de nimicitoarele contestări din vremea sămănătorismului interbelic, făcute în numele modernismului și modernizării de sorginte exclusiv citadină și occidentală. Epoca noastră va rămâne probabil în istoria ideilor și ca una în care violența antițărănismului atinge intensități rasiale. Considerate demisii de la inteligență și simptome de cecitate spirituală, mari elogii aduse țăranului român de cei mai importanți scriitori ai acestui secol au fost ridiculizate, contestate și detestate cu vehemența doctrinară cu care Sorin Toma combătea în vremuri dogmatice «putrefacția poeziei» lui Tudor Arghezi, alt mare lăudător al țăranului român. Turmă fără grai, țărănimii istorice i se contestă orice însușire eminentă și orice rol major în istoria modernă a României. Ea este percepută și descrisă de mulți comentatori ca o mare *pacoste* căzută pe capul bietului popor român, tot așa cum religia ortodoxă e văzută de aceștia ca unul din principalele obstacole în calea civilizării și europenizării noastre. Ca și în cazul antisemitismului fără evrei, avem azi în România un antițărănism fără țărani. În acest context vine Marin Sorescu și desfășoară în fața ochilor noștri o pânză vastă pe care pictează, cu tehnica iconarilor pe sticlă, o lume ce parcă nu se mai termină, o umanitate nesfârșită: lumea ineputabilă, ca un sac fără fund, a țărănilor din Bulzeștii Doljului, o așezare unde el strânge de-a valma viii cu morții și-i pune să vorbească așa cum vorbesc și morții din *Cimitirul Bunavestire*, amestecă trecutul în prezent, mitul cu umbra lui, anecdota demitizantă, toate acestea rânduite în straturi din ce în ce mai adânci, până ce poetul și poemul său dau de miezul lumii, care, stupoare!, tot țărănesc se vedește; Dumnezeu însuși e un țăran care plânge. Dincolo de valoarea ei artistică pe care o las pe mâna esteților, această întreprindere «țărănească» la care a muncit Marin Sorescu, tot pe brânci ca și înaintașul său ilustru, are semnificația unei *restaurații* și efectul unei *reabilitări*. Împreună cu alți câțiva poeți de «calibru greu», ca Ion Gheorghe sau Ioan Alexandru, el face să învie în mit o *lume* pe care două forme de totalitarism, una trecută, alta prezentă, o vor moartă definitiv: «contestatarii» lui Marin Sorescu, devenit azi o «placă memorială Marin Sorescu» din str. Grigore Alexandrescu nr., au «atacat» poetul vrând să omoare lumea pe care el o înviase simțind că *rădăcinile* ei nu s-au uscat. În imaginația detractorilor lumea țărănească și rădăcinile ei palpitânde în poezia lui Marin Sorescu și a celorlalți constituie un «zid chinezesc» și o «poartă închisă». Să demolăm «zidul» și să dărâmăm «poarta»: *dezrădăcinarea* e în ochii unora soluția sau pașaportul pentru eternitate. Asta ni se pare ținta contestărilor, iar riscul asumat de a îmbrăca haina ministeriabilului n-a făcut

decât să ușureze sarcina demolatorilor, care și-au văzut astfel lărgit câmpul de atac sub pretext politic: ministrului i se puteau ataca vehement erorile, imaginare, dar și reale, pe când eroarea poetului cufundat până la gât în «țărănia» elogiată va fi fost mai greu de combătut și la lumina zilei. Cea de a doua pistă a «bombardierelor» de atac contra lui Marin Sorescu e asfaltată cu «frustrații» grele și nevindecabile. Marin Sorescu e unul dintre numeroșii scriitori a căror operă infirmă fără speranță aberanta teză a deșertului cultural românesc din întunecatul cv al totalitarismului comunist: la lumina realizării lor. noaptea siberiană se împrăștie, iar frustrările și neîmplinirile se văd dezgoite... Revenind din când în când cu Marin Sorescu *La liliaci*, în Bulzeștii Doljului, regăsim «vertebra de pământ» a unui neam «pădureț», păstrată în scrierile lui ca într-un muzeu național al poeziei românești”. În *post scriptum* se amintește totuși de o inițiativă mai substanțială de „evocare”, organizată recent pe linie de partid, cu participarea unor scriitori, critici literari, academicieni, actori ș. cl.: „Aș fi rămas în șirul ingraților «pioși» care l-au uitat prea repede pe poet, dacă n-ar fi fost invitația Partidului Democrației Sociale din România – București de a participa la o *Evocare Marin Sorescu*, prima dintr-un șir merit să cultive și să apere valorile românești. L-au evocat pe Marin Sorescu domnii Ion Iliescu, vechi prieten al scriitorilor, într-o alocuțiune nostalgică și vibrantă, Adrian Păunescu – într-un discurs electrizant, Valeriu Cristea, într-un cuvânt concentrat, de o surdă vehemență implozivă, Răzvan Theodorescu, într-o solemnă eleganță și afectuoasă cărturărie, doamna Ileana Berlogea, într-o veritabilă și foarte însuflețită prelegere. Au recitat și cântat, emoționați până la lacrimi, Tudor Gheorghe, Virgil Ogășanu și Lucia Mureșan. Felicitări”. □ Printr-un comunicat Mediafax, se transmite declarația lui Fănuș Neagu, demisionar din Consiliul de Conducere al Uniunii Scriitorilor; motivul precizat este: „nu mai pot avea relații de bunăziua cu dl. președinte Laurențiu Ulici” (a se vedea cererea scriitorului publicată alăturat, pe pagina de gazetă, în formă olografă). Textul comunicatului aduce lămuriri suplimentare, legate de conflict: „Fănuș Neagu a declarat pentru Mediafax că gestul său constituie o replică la «ofensa» pe care Laurențiu Ulici i-a adus-o atunci când a decis să fie președintele comisiei de examinare a candidaților pentru postul de redactor-șef al săptămânalului «Literatorul», funcție pe care acesta a deținut-o până la mijlocul acestei luni. În aceste condiții, Fănuș Neagu spune că prezența sa «în actualul Consiliu nu mai e oportună» și intenționează să părăsească definitiv Uniunea Scriitorilor. La rândul său, președinteleUSR, Laurențiu Ulici, a declarat agenției Mediafax că nu înțelege supărarea lui Fănuș Neagu. Referindu-se la prezența sa în fruntea comisiei de examinare a celor care optaseră pentru conducerea revistei «Literatorul», Ulici a precizat că înțelege să respecte actuala legislație și spune că, dacă Fănuș Neagu s-ar fi prezentat, la rându-i la concurs, «ar fi câștigat cu singuranță». Laurențiu Ulici a adăugat că, așa cum îl cunoaște pe Fănuș Neagu, «imprevizibil», crede că

«va reveni asupra deciziei sale de demisie». Fănuș Neagu, fost redactor-șef al revistei «Literatorul», a refuzat în urmă cu două săptămâni să se prezinte la concursul în urma căruia a fost desemnat succesorul său. Prin ordin al ministrului Culturii, Fănuș Neagu este, începând de luni, publicist-comentator în colectivul de redacție al săptămânalului amintit” (*Cu Marin Sorescu, La liliaci*).

● În săptămânalul „Lumea Liberă românească” – New York, (nr. 491), Gabriel Pleșea atenționează asupra încercării de manipulare a imaginii publice (fenomenul falșilor disidenți, clamat și de Paul Goma), în cazul unor persoane de prim plan din viața literară, manevră efectuată prin intermediul *Cărții Albe a Securității*: „[...] În accepțiunea occidentală, un asemenea document, *White Paper*, este un raport oficial, emis de guvern ori de o agenție a acestuia, a cărui autoritate și intenții sunt mai presus de orice dubiu ori suspiciune în ceea ce privește faptele prezentate. Însă prin selecționarea documentelor și prin eliminarea pasajelor compromițătoare pentru cei «aleși» spre a fi «albiți», în așa fel încât aceștia să apară (azi, după 1989) drept contestatari, protestatari, victime chiar, *Cartea Albă a Securității* apare ca o nerușinată mistificare a adevăratei stări din lumea scriitorilor în timpul dictaturii. Prin însăși admiterea faptului că s-au «omis» unele aspecte cu caracter «intim», suntem invitați la citirea printre rânduri, așa cum citeam articolele din «presa centrală» pe timpul dictaturii proletariului. Tot prin prescurtarea conținutului, celor trecuți prin curățătoria SRI-ului li se atrage atenția că e posibil ca oricând să «mai urmeze» câte ceva, niște detalii care să întregescă, la negativ fără îndoială, imaginea mult prea cosmetizată din această ediție a *Cărții Albe*. [...] Dar cel mai spectaculos destin în această carte îl are Alex. Ștefănescu, care, înainte de decembrie 1989, era redactor-șef adjunct la «România Liberă» și conducător al revistei «Magazin» (publicație subordonată «României Libere»). Dintr-un «necunoscut» al organelor de Securitate, acesta se remarcă brusc într-o notă informativă a Securității din 31 ianuarie 1988 (cu un an înainte de evenimentele din decembrie 1989) ca unul dintre susținătorii poziției exprimate de Adrian Păunescu în articolul său *Taxa de timbru*, publicat în numărul din 15 ianuarie 1988 al revistei literare «Contemporanul». În articol, Adrian Păunescu dădea «o ripostă fermă» tuturor aceluia care «au ponegrit valorile scrisului românesc», recte «celor de teapa lui Virgil Ierunca și Monica Lovinescu». În afară de Alex. Ștefănescu, printre cei care au apreciat «materialul» lui Adrian Păunescu s-au aflat «tovarășii Manea Mănescu, Ion Ursu și Nicolae Croitoru, care au transmis felicitări autorului». În noiembrie 1989, doar cu o lună înainte de «evenimente», așa cum ne dezvăluie Doc. 501, «Alex. Ștefănescu, redactor-șef adjunct la ziarul *România Liberă* și conducător al revistei *Magazin*, în cadrul unor discuții purtate recent cu unele din legăturile sale, a formulat aprecieri denigratoare, cu caracter ostil la adresa conducerii superioare de partid și de stat, în general, cu privire la sistemul social-politic din R.S.

România». Să citești și să nu crezi! Nu-i de mirare că, după trecerea prin curățătoria lui Mihai Pelin & Virgil Măgureanu, Alex. Ștefănescu se bucură de încrederea deplină a lui Nicolae Manolescu, fiind redactor șef (plin) la revista acestuia, «România Literară», dar și, în ultima vreme, de cea a lui Petre Mihai Băcanu, care i-a pus la dispoziție tableta de miercuri de pe prima pagină a «României Libere». Să nu știe aceștia cine este, de fapt, cel care în tabletele de miercuri își dezvăluie adevăratele chemări: să fie portar la Cotroceni, turnător conștiincios al celor care pun bețe în roate guvernului, cel care nu mai suportă să fie bătut pe umăr de foștii săi colegi, fiindcă el, între timp, a mai crescut și, deci, trebuie să i se arate respect (toate acestea sunt unele din subiectele, infantile, pe care le înșiră miercuri după miercuri într-un cotidian de altfel respectabil)? S-ar putea să nu știe. Ceea ce ar fi (de fapt este) regretabil, dacă nu chiar periculos. Mirela Roznoveanu, în excelentul ei articol *Securitatea și posteritatea*, apărut în «Lumea Liberă Românească», numărul 490 din 21 februarie 1998, se întreabă la rândul ei: «Să nu fi știut Securitatea că Alex. Ștefănescu, redactor-șef adjunct la *România Liberă*, era omul de casă al Mariei Costache, prietena Elenei Ceaușescu, și intim al lui Gheorghe Sprințaroiu, șeful Secției de presă a C.C. ?». Se poate afirma că și Securitatea și Nicolae Manolescu și P.M. Băcanu au știut și știu cine este acest cameleon critic. Adevărul este că încă mai e nevoie de mistificare, de minciună, de *Cărți Albe ale Securității*, pentru a-i absolvi, pe cei care s-au complăcut în pseudo-dizidența din timpul dictaturii, de judecata celor care și-au pus speranțe în ei. De judecata celor care au fost, și sunt, îmbrobodiți cu «istorii literare și artistice» despre bârfele și șușanele de la restaurantul Casei Scriitorilor și de la diferitele redacții, despre remarci «necorespunzătoare» făcute în stare de ebrietate sau sobrietate, despre scrisori către și întâlniri la conducerea superioară, despre călătorii în străinătate și alte asemenea «picanterii». Celor cărora li se spune că în România nu a fost nevoie de samizdat și că nu este nici o nenorocire dacă la noi nu a apărut un Havel sau un Walesa. Tot Mirela Roznoveanu, în articolul amintit, atrage atenția că «dacă în peisajul românesc nu va apare nici un Neculce sau Miron Costin, atunci, în 20 – 30 de ani, când martorii de azi vor dispărea biologic, singura mărturie sistematică despre trecut va fi aceea a Securității». Fiind cu totul de acord cu ceea ce ne atenționează Mirela Roznoveanu, aș vrea să subliniez că acest cronicar există și că el și-a scris și publicat cronică. Numele lui este Paul Goma și *Jurnalul* său este înscrisul care va rămâne ca o mărturie a adevăratei stări de fapte în lumea scriitorimii române în ultimele decenii. Pusă în față cu acest *Jurnal*, *Cartea Albă a Securității* își pierde mult din albeață”.

● Ana Blandiana pledează în cadrul rubricii „Tableta de sâmbătă”, pe care o deține în „România liberă” (a se vedea nr. 2409), pentru reconsiderarea cât mai rapidă, în societate, a importanței valorilor morale și a spiritului civic, denaturate în anii comunismului: „O criză morală este întotdeauna declanșată

de exasperarea în fața neputinței de a mai defini valorile. Ea a crescut în societatea românească treptat, pe măsură ce contraselecția funcționa exclusiv. Dar, atâta timp cât rigorile dictaturii au fost inflexibile, contraselecția nu făcea decât să schimbe în mod constant semnul dinaintea valorilor, încât toată lumea știa că albul e negru și negrul e alb, că *da* este *nu* și *nu* este *da*, că tot ceea ce se spune cu voce tare este inversul a ceea ce se gândește. Simplitatea maniheistă a terorii făcea lucrurile ușor de înțeles, deci suportabile. Abia din momentul în care în minciună au început să fie amestecate picături de adevăr, abia din momentul în care în securitate au început să fie angajați cei mai buni absolvenți ai universităților, abia din momentul în care în negru au început să fie amestecate picături de alb, iar victimele au început să coopereze cu propriii lor călăi, linia dintre bine și rău, dintre valoare și nonvaloare nu a mai putut fi trasată, iar criza morală a devenit chiar combustibilul cu care funcționa locomotiva monstruoasă a istoriei. Libertatea care n-a reușit să schimbe aproape nimic, dar a reușit să acutizeze totul, a conferit acestei profunde și tragice crize nuanțele isterice ale exasperării. Mizeria materială și murdăria fizică creează fundalul necesar acestei exasperări, iar corupția și indiferentismul sunt cele două reacții, respingător combinate, la ea. Teoretic, soluția acestei crize, care pare insolubilă, e ușor de formulat: este necesară o redefinire a valorilor morale, într-o lume care – material, social și politic – se redefineste ea însăși. Această redefinire nu presupune însă o nouă și originală invenție, ci doar o reînviere a alfabetului moralei creștine, democrației și civismului, cele trei generatoare de speranță în care spiritul uman a fost în stare să-și sintetizeze concluziile unei nesfârșit de dureroase istorii. Practic, însă, după cincizeci de ani în care iubirea aproapei a fost înlocuită cu ura de clasă, democrația cu centralismul și civismul cu supunerea înspăimântată, simplitatea soluției teoretice apare aproape ironică. Cu atât mai mult cu cât noi, românii, va trebui să ne desfacem nu numai din legăturile de fier ale totalitarismului, ci și din cele, de cârpe murdare, ale bășcăliei balcanice și ale șmecheriei miticiste. Numai de noi depinde ca această realfabetizare spirituală să dureze decenii sau numai ani. Important este să înceapă chiar acum” (*Realfabetizarea morală*).

[FEBRUARIE]

● La „Cronica literară”, din „Ateneu” (nr. 2), Daniel Dimitriu descrie, în articolul *Mistică, ritual, rostire* – pornind de la cartea *Poezii* (Vitruviu, 1997), antologie de autor – universul creației Ilenei Mălăncioiu: „Am insistat asupra acestei «literaturi de piață» care schimonosește chipul creației literare, și pentru a evidenția importanța pe care o are apariția unei antologii de autor la «Vitruviu», aceea a Ilenei Mălăncioiu, poetă pe care am văzut-o încă de la apariția primelor sale cărți o personalitate artistică viguroasă, inconfundabilă, care, să nu uităm, face parte din elita ce s-a afirmat în anii '60: Nichita

Stănescu, Sorescu, Ioan Alexandru, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu. E riscant să facem un **top** al componentilor acestei echipe care a readus lirica românească pe un traseu firesc (bineînțeles, după ce fusese blocat de epoca proletcultistă), totuși îndrăznesc să spun că Ileana Mălăncioiu e un model liric a ceea ce am mai numit [...] neotraditionalismul poetic postbelic, încadrare în care autoarea *Păsării tăiate* îi are alături pe Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, Marin Sorescu (din *La Liliaci*), Petre Got, Gheorghe Pituț, Ioanid Romanescu și alții, poeți care readuc în prim-plan universul rural, a cărui imagine nu se confundă însă cu decorul patriarhal, ci cu un spațiu care a păstrat nealterate valori spirituale. Obiceiuri, ritualuri nu sunt ilustrări etnografice, amintirile din vârsta copilăriei nu sunt evocări nostalgice. Spațiul satului e un templu în care poeta Ileana Mălăncioiu regăsește un univers mistic, un tărâm în care omul simte că aparține pământului și e copleșit de lumina cerului, spațiu în care viața se apropie grăbită de moarte și își imaginează înălțarea la cer”.

● În „Caietele de la Durău” (nr. 5), Cassian Maria Spiridon pune problema „gloriilor literare efemere”, referindu-se la scriitorii foarte tineri pe care s-a mizat cu prisosință la debut, dar care au căzut, treptat, în anonimat. Un contraexemplu este Mihai Eminescu, a cărui trecere de la adolescența debutului la maturitatea creațiilor s-a înscris pe o traiectorie evolutivă: „Mult timp m-a urmărit o uimire, care nici azi nu m-a părăsit cu totul. Cum e cu puțință anonimizarea unui autor intrat în lumea literelor cu tot tam-tamul și sprijinul logistic necesar pentru afirmarea marilor sale talente? Autori care la 20 de ani sunt considerați, în urma unei prime cărți, a citorva grupaje de versuri prin cele reviste, un geniu sau măcar un geniu – un exemplu este Dan Verona, considerat la prima carte, cel puțin așa afirma Al. Paleologu, un Hölderlin, cum mai în zilele noastre, H. R. Patapievici este considerat, numai spun de cine, un Kierkegaard balcanic. Un Vasile Poenaru, ca vîrstă din generația optzeciștilor, la 16 sau 17 ani a publicat o carte (să nu uităm cît de greu se publica un volum pe atunci) și, privit de critică ca o mare speranță, copleșit de glorie, într-un interval temporal relativ scurt, dispare, practic, din republica literară; deși a supraviețuit cu bine perioadei când era pus alături, să zicem, de Labiș. El poate fi întâlnit și astăzi în carne și oase, sănătos și prosper și cât se poate de anonim. Chiar Dumitru M. Ion, atât de în față prin anii '70, publicat și în colecția *Hyperion*; de la Cartea Românească, astăzi abia de mai auzi de el și nu din alt motiv cît pentru diverse traduceri din spațiul fost iugoslav – mai exact Macedonia, traduceri realizate împreună cu Carolina Ilica, altă glorie a anilor '70. Unde sunt toți acești autori? Autori în care s-a investit atîta. Speranțe, pe atunci, veritabile, cocoțați foarte sus, pe creasta valului, nu atît de ei cît de condeie autorizate, se vede că n-au reușit să le onoreze. Și totuși, nu cei care i-au susținut sunt vinovați, dreptul lor de a greși este imprescriptibil. Ei, plini de glorie, autori luați în seamă, publicați,

ascultați, unde sunt acum? Situația lor coincide cu butada lui Nichita sau poate Pucă, nu mai rețin exact, care îi spune unei gloriole că, pe măsură ce îi apar noi cărți, devine tot mai anonim. Motivarea acestei căderi în anonimată ține mai mult de sociologia literară, dar aceasta nu-mi estompează cu nimic uimirea, nedumerirea în fața unui astfel de traseu. E clar că totul n-a fost decât un foc de paie, o pâlpâire, posibil genialoidă la vârsta când, în adolescență, mai toți putem fi băntuiți, loviți de această aripă; pomire stinsă la majoritatea în scurt timp de la intrarea în vârsta adultă. Nu-i exclus să acționez, în astfel de cazuri, mai ales la cei care îi legitimază prin autoritatea ce și-au obținut-o în timp (prin opera și calitatea ei), mitul poetului tânăr, genial din start – încărcat cu toate calitățile – cel puțin din punctul lor de vedere. Astfel, la scurt timp, chiar prin prea marele credit acordat și dezamăgirea, anonimatul, care urmează acestei glorii de o zi, cu atât mai adânc. Mit greu de justificat și cu atât mai puțin de susținut. Dacă ne-am referi la Eminescu, publicat la 16 ani în «Familia» de către Iosif Vulcan, acesta ar fi fost destul de oarecare ca poet dacă ar fi rămas la nivelul celor publicate atunci, dar a venit debutul, la 20 de ani, în «Convorbiri literare», în plină maturitate literară și care marca o voce absolut nouă, a cărei stea a urcat și urcă fără contenire de atunci pe cerul literaturii, plin de atâtea glorii efemere și atunci ca și acuma”.

● Din editorialul revistei „Calende” (nr. 2), scris de Dumitru Augustin Doman, se poate afla, pe bază de exemple, **De ce nu e bună democrația:** „Să-l luăm de pildă pe Adrian Păunescu. Un sfert de veac a fost poetul de curte al lui Ceaușescu pe care l-a preamărit nu doar în ziare și la TVR, dar și zilnic în stadioane cu zeci de mii de copii și tineri; A.P. nu știa de planuri editoriale care se întocmeau cu doi ani înainte; el și-a adus aminte în 1984 că împlinește 40 de ani, a luat aprobare de la PCR și într-o lună și-a scos o cărămidă de carte de 800 de pagini, mâncând hârtia alocată la 12 cărți (care s-au reportat) și încasând ca drepturi de autor vreo 400 de salarii pe economie; A.P. îl trezea cu telefonul la miezul nopții pe premierul Dăscălescu dacă în vreun colț al țării i se părea că nu e primit cu toate onorurile; în anii aceia când un om nu putea poseda două garsoniere, A.P. avea în centrul Bucureștiului o casă cât Titanicul, iar la Breaza vilă; la revoluție, lui A.P. i s-a șters o datorie uriașă la Uniunea Scriitorilor. În mod normal, dacă tot n-a plătit cum se cuvenea pentru tragedia de la Ploiești, A.P. ar trebui să-și vadă de familie, de literatură și, mai ales, de turnarea cenușii în cap. Dar el a fost senator, a candidat la Președinție, iar acum ne dă lecții de democrație pe posturile de televiziune. Dar Ilie Verdeț, șeful celui de mai sus? În anii '70, în calitate de premier, a gestionat alături de Ceaușescu dramele românilor. Credeți că-și mănâncă pensia barosană ros de remușcări că-n vremea lui zeci de mii de țărani făceau pușcărie pentru doi știuleți de porumb, că mii de tinere femei mureau în urma avorturilor provocate, că tinerii erau împușcați la graniță, că foamea, frigul și frica erau cei trei F ai programului de guvernare Verdeț? Aș, el e șef de partid, umblă

prin țară, ține conferințe de presă și se plânge că nu e democrație. Ion Iliescu? E profesor de bună purtare capitalistă, după ce a fost aghiotantul lui Ceaușescu, la al cărui sceptru a râvnit două decenii și pe care l-a omorât cu venin ca pe un câine. De «justițiarul» Vadim ce să mai zicem? Dar de toți securiștii miliardari, de foștii membri CPEX care nu suportă nicidecum regimul pușcăriilor construite de ei, de generalii care au dat ordin să se tragă la Timișoara iar acum nu pot fi judecați pentru că au afaceri în derulare? Hotărât lucru, la noi democrația nu e bună. Ea vine mânășă bătrânilor comuniști, oportuniștilor, hoșilor de miliarde, impostorilor, escrocilor” □ La rubrica „Pariurile noastre”, este inclus Constantin Vică, autor al poeziilor *amintire* și *ana are mere și noi/ ne ducem la școală*. □ Același Dumitru Augustin Doman, care stă „la primire”, la rubrica intitulată „Căsuța poștală 106”, alcătuiește scurte prezentări volumelor de actualitate editorială: *Balada lui Daniel Bănulescu* – „E vorba de o (auto)biografie teribilistă, punctele de reper lirico-epice fiind maternitatea Giulești, școala generală numărul 27, biblioteca «Mihai Sadoveanu», Liceul «Dimitrie Cantemir», cenaclul «Universitas», berăria «Gambrinus», Foișorul de Foc, Muzeul Antipa, Grădina Cișmigiu”; Constantin Vică, *Intersecția frică de moarte* (Ed. Cronica, 1997) – „Deși aceste poeme în proză excepționale au fost scrise de un copil între al treisprezecelea și al paisprezecelea an al vieții lui, ele nu sunt rezultatul exclusiv al talentului nativ al autorului, dar și – greu de crezut – al unor vaste lecturi bine asimilate. Deși în legătură cu Vică s-a pronunțat chiar cuvântul *geniu*, noi nu ne hazardăm într-atât. Credem însă că ne aflăm în fața unuia dintre cei mai precoce autori din literatura română care credem (avem multe semne în acest sens) nu se va banaliza ca alți autori debutăți foarte tineri. Cu toate abia perceptibilele influențe suprarealiste, cu toate că imaginează personaje lirice teribile în genul lui Mircea Ivănescu, C. Vică este neverosimil de original. [...] Această plachetă reprezintă nu doar un debut de excepție, dar poate că scoate la lumină pe liderul generației literare a anului 2000. Concluzia aceasta e pariul nostru pe viitorul poeziei române”.

● Redactorul-șef al „Convorbirilor literare”, Cassian Maria Spiridon, scrie în editorialul numărului 2 despre suprarealistul postbelic Gherasim Luca, cu ocazia apropiatei împliniri a 85 de ani de la naștere. Autorul articolului *Bumerangul lui Gherasim Luca* solicită, în consecința unui joc al destinului scriitorului, cu alternanțe între perioadele marcate de tăcere și de ieșire la rampă, cu momente repetate de planificare a sinuciderii până la gestul final din 1994, fixarea și recuperarea operei, printr-o ediție realizată în țara de origine: „Acum patru ani, la începutul lunii februarie, Gherasim Luca, poet român de expresie franceză, pleca de la domiciliul său parizian cu intenția de a se sinucide. După circa o lună, la 10 martie 1994, cadavrul acestuia va fi pescuit din Sena. Gherasim Luca, membru al «grupului suprarealist român», recunoscut ca atare și de André Breton, din care mai făceau parte: Gellu Naum,

Trost, Paul Păun și Virgil Teodorescu, nu se afla la prima încercare de a părăsi «această lume în care poeții nu mai au nici un loc». Alte cinci tentative, relatate în *Marea moartă*, publicată în 1945, au precedat-o pe cea din capitala Franței. Mesajele lăsate înaintea actului final sunt, de fiecare dată, însoțite de o, cum spune el, «grafomanie». Sunt, de altfel, reproduse în paginile acestui număr al «Convorbirilor literare». [...] Dispărut practic, după 1947, din literatura română, când grupul suprarealist a fost desființat odată cu instalarea puterii comuniste, în 1952 reușește să plece în Franța; în acest interval nu publică nimic. Intrat într-un con de umbră, este publicat în *Antologia poeziei românești de avangardă din 1969*, a lui Sașa Pană și, bineînțeles, în culegerea lui Marin Mincu din 1983, cu texte de până în 1947. Mai este menționat și în cartea lui Ion Pop: *Avangardismul poetic românesc*, 1969, republicată în 1990 sub titlul *Avangarda în literatura română*. Recunoscut în Franța și considerat un filosof de talia lui Gilles Deleuze, «un grand poète, parmi les plus grands», Gherasim Luca nu are încă o ediție care să cuprindă cel puțin opera publicată până în 1947. Să credem că împlinirea, în iulie, a 85 de ani de la nașterea sa, va fi un motiv suplimentar pentru finalizarea acestui bumerang editorial. [...] Plecat la Paris în urmă cu mai bine de 50 de ani, Gherasim Luca, la fel ca un alt poet de origine română, Paul Celan, își va afla sfârșitul în Sena. Pare mai atractivă Sena, poezilor români, pentru astfel de gesturi, decât Bahluuiul sau Dâmbovița”. □ Criticul și scriitorul Marin Mincu avansează o formulă de autodefinire, într-un amplu dialog cu redactorul-șef, Cassian Maria Spiridon: „**Prin căutări, dacă nu altcum, mă consider un post modern**”, în sensul că: „[...] m-aș vrea situat între acei poeți care s-au «văzut» mai bine de-abia în antologii, așa cum sunt: Cezar Ivănescu (a cărui **propensiune** poetică mi se pare cea mai impresionantă, cu cea mai mare **intensie** în peisaj, dacă înțelegeți bine ce spun), apoi Gheorghe Pituț (care, iarăși, m-a impresionat abia ca întreg, nu ca texte), Marius Robescu și – forțând limitele cronologice – aș adăuga printre alții pe Mircea Ivănescu”. Atrag atenția, în desfășurarea discuției, teme precum „revizuirile” și „mafiile literare”: „Orice **revizuire** în literatură este salutară, marchează de obicei un pas înainte al conștiințelor, o «mutație» necesară în alt orizont și în altă apertură istorico-culturală, dar este în același timp și dramatică și nu cred că se poate realiza cu ușurință de pe o zi pe alta. Dacă este o revizuire adâncă, de fond, ea se petrece de obicei insesizabil, prin opțiunile care țin de fenomenul receptării, și nu prin simple idiosincrazii bruște, care de obicei ascund intoleranțe de altă natură și nu fac decât să instituie noi prejudecăți, la fel de înguste și extraliterare ca și prejudecățile mai vechi. În fenomenul acesta de «revizuire» sunt angajate, firește, instanțe mai mari sau mai mici. Însă, pe termen lung, munca de reconsiderare a unei epoci este un șantier vast și e important să existe în el lucrători adevărați, nu simpli «cenzori». Astfel, unele revizuii prea grăbite și insidioase, nu «țin»; pot deveni nedreptăți flagrante, în caz că nu sunt, la

rândul lor, «revizuite» la timp. Să dau un singur exemplu, unul mai puțin bătaios: cine poate susține că Zaharia Stancu nu a fost un mare scriitor, cel puțin în poemele sale românești, *Desculț* și *Jocul cu moartea* sau *Ce mult te-am iubit*? El e «revizuit» actualmente prin trecerea totală sub tăcere. Nu mai apare în manuale, nici măcar la «și alții». Dar poate nu e acesta exemplul cel mai îngrijorător, ci altul, jucat la scenă deschisă: se pare că pentru mulți au devenit așa, deodată, indezirabili într-un fel sau altul, scriitorii de primă mână ai literaturii noastre, cum ar fi G. Călinescu, Marin Preda, Sadoveanu, Arghezi, Nichita Stănescu, și chiar Eminescu însuși, care și el, analizat cu niște sofisticate procedee ce îl reduc la tactici discursive, poate apărea un mărunț preopinent de gazetă, pur retoric! Există această dorință ce seamănă a iconoclastie, a știrbire voită, a caricaturizare, de parcă s-ar lucra la o tactică subtilă de a determina literatura română să se sinucidă mai repede – în virtutea sau în folosul cui? Scriitorii respectivi sunt smulși abuziv din epoca lor și «certați» cu metode de-a dreptul... proletcultiste! Cine ar putea face, chiar și azi, o analiză mai lucidă, mai realistă și mai completă epocii comuniste decât a făcut-o Marin Preda? Fiind cap de serie în această direcție, **toți** ceilalți (inclusiv «viteji» revizori ai săi de astăzi) vin în literatură cu conștiințele modificate chiar de el, întâi de toate, și nu de altcineva. Nu literaturii «de sertar» datorăm noi această grea muncă de forjare și înaintare insesizabilă a conștiinței marelui public (chiar dacă am toată stima pentru acesată literatură, pur documentară), ci literaturii propriu-zise, înfăptuite la risc, singurul risc fiind cel al adevărului estetic al operei. Nu putem reproșa tocmai marilor scriitori ceea ce nu facem sau nu am făcut noi înșine la timpul potrivit, printr-un scris sincron cu epoca. Mă rog, revizorii prea grăbiți ar trebui să-și pună serios problema că nimeni (nici ei) nu pot scăpa de revizuire. Pentru ca reșezarea valorilor să rămână demnă, ea ar trebui însoțită de studii serioase, de argumentări, nu de umori și ostentații. [...]”; „Sunt obligat să constat că acest fenomen al «mafiei» literare există realmente într-o literatură ca a noastră, la o scară îngrijorătoare (și asta comparativ cu alte literaturi sau culturi) și că nu seamănă cu simpla bătălie de afirmare a individualităților (care e firească), ci are o suprafață de atac foarte mare, care merge până la primejdia ocultării sau a stopării unor valori, sau, la scară generală, până la pierderea instinctului de conservare al unei literaturi. Oricum, bătălia neonestă consumă o energie mult mai mare decât celălalt scop, care ar putea canaliza eforturile, și anume conlucrarea, recunoașterea sobră și pe față a celuilalt, fără mitomanie, fără laudele exagerate (care nu sunt decât cealaltă față a «mafiei») și cu dorința expresă de a construi. Nicăieri omul nu se simte tras cu atâta încrâncenare înapoi, de picioare, înainte de a fi salutat de ceilalți ca posibil colaborator întru ceva. Mi-e greu să vorbesc de niște «mafii» în sensul propriu, deoarece fenomenul mă îngrijorează mai adânc, ca un simptom la scară națională, mult mai grav. Adică – nu scapă nimeni: ispita suspiciunii, a pândei, a demascării ne seduce pe toți... În Italia m-a mirat și pe

mine să observ cum am fost omologat mult mai ușor și fără să fiu obligat la cedări dezonorante, fără să simt irespirabilitatea aerului din jur, deși am muncit la fel de dezinhibat ca și dincoace, în țară. Simptomul respectiv (mai grav decât simplele «mafii» trecătoare) îl consider unul de minimalizare programată (a oricui, pe criterii valabile ad-hoc) și în fond el trădează, voit sau nu, o mare vulnerabilitate, **un complex**, de care cred că străinii ar râde: a nu te putea afirma decât minimalizând lucrarea altuia, a desființa tot ce a fost anterior ori de câte ori se schimbă «macazul» istoric, mergând cu atacul înspre numele cele mai mari dacă se poate. Dacă cineva se iluzionează că poate «avansa» numai prin «contestări», fără a propune realmente și o **construcție** proprie în loc, fenomenul devine de-a dreptul un caraghioslăc de provincie remotă”. □ Petre Răileanu publică eseu *Gherasim Luca. „Această mortală intrare în miraculos...”*. □ Un grup de scriitori și critici literari, alcătuit din Sorina Costea, Cornel Cotuțiu, Vasile Gogea, Al. Cristian Miloș, Andrei Moldovan, Cornel Moraru, Ion Mureșan, Olimpiu Nușfelean, Aurel Podaru, Adrian Dinu Rachieru, Ion Simuț, Valentin Tașcu, semnează *Summa de la Bistrița*, un manifest care „lansează confreriei literare următoarele propuneri privind subiectul «Critica de tranziție»: 1. Se acceptă starea de nemulțumire, pronunțată din toate direcțiile, față de prestația prezentă a criticii literare. 2. În sincronie cu societatea actuală, critica de azi – ea însăși – se află în tranziție, «în orizont de așteptare». 3. Critica literară așteaptă constituirea previzibilă a obiectului de studiu – literatura care vine. 4. Critica literară are obligația de a revizui fără preconcepție întreaga literatură; ar fi de dorit chiar un radicalism axiologic. 5. În această perioadă de tranziție, exercițiul critic este vital, după o lungă perioadă de cvasiapologie dictată. 6. Este nevoie de un context de direcție și sistematic, în care critica literară să revizuiască și să recupereze concepte, opere și autori din toate spațiile creației românești. 7. Este nevoie de reinstituționalizarea criticii de întâmpinare, «cronica literară» (recenzia), într-o formulă care să provoace interesul publicului. 8. Marile sisteme nu pot exista fără valorificarea atitudinii diurne a criticii de întâmpinare. 9. «Orizontul de așteptare» al criticii literare să se pună de acord cu «orizontul de așteptare» al cititorului, prin valorificarea unor modalități oferite de cotidiane de prestigiu, de la cronică literară la o publicitate adecvată și specifică. 10. Criticii literari există, dar nu dispun de un context exact de valorizare. Invităm confrății la dezbateri de acest fel, pentru ca, prin însumare, spiritul critic care a însoțit o bună perioadă a culturii noastre, să poată fi recuperat. «Atelierele criticii» de la Bistrița nu se doresc a fi un ghips pe fracturile perioadei postbelice”. □ C. C. intră în dialog cu scriitorul Dan Lungu, pe teme de context literar recent, cum sunt prezența cu lecturi în cenacluri, specificul cenaclurilor din București și de la Iași: „C. C.: Anul trecut, mai precis în luna decembrie, ai fost invitat să citești proză la Cenaclul profesionist de la Muzeul Literaturii din București, cenaclu condus – după cum bine se știe, de către criticii Alexandru Dan

Condeescu și Dan Silviu Boerescu. Ce impresie ți-a lăsat întâlnirea cu scriitorii bucureșteni? D. L.: Consider că a fost un eveniment foarte important pentru mine, fiindcă am avut două lucruri de învățat. În primul rând, m-a surprins faptul că cel care citește este plătit, – și aici aș putea spune că nu contează suma care ți se oferă, ci faptul că, prin aceasta, se pune în evidență personalitatea scriitorului, – scriitorul își exercită meseria, meseria este plătită, respectată –, și un alt aspect care m-a impresionat a fost atmosfera cenaclului, spiritul de emulație care se creează și concurența prietenească, adică ceva de genul: mergem împreună la pescuit, la o bere, dar când este vorba să ne evaluăm textele atunci ne spunem exact, în față, fără ocolișuri, ce avem să ne spunem. C. C.: Spuneai că te-a impresionat atmosfera cenaclului din București. Ai întâlnit această atmosferă și la Iași? D. L.: Exact asta voiam să spun, aici la Iași, dacă spui cuiva «acest text nu mi-a plăcut» sau «volumul tău nu mi-a plăcut din anumite considerente» ești catalogat ca fiind un dușman personal. Este similar cu un atac la persoană. Desigur, n-aș dori să se înțeleagă că toți scriitorii ieșeni văd într-un asemenea gest un atac, însă sunt și unii care, într-adevăr, nici nu-ți mai vorbesc... Sunt totodată impresionat de faptul că bucureștenii știu să facă ceea ce se numește management cultural, adică știu să-și facă reclamă, scot reviste unde publică fără nicio restricție, unde scriu unii despre ceilalți, un lucru extrem de important, fiindcă te propulsează astfel în viața culturală. Din punctul acesta de vedere, ieșenii sunt la polul opus. C. C.: La ce anume te gândești când spui asta? D. L.: Dacă ar fi să teoretizez puțin, aș crede că avem de-a face cu două tipuri de scriitori. Unul, cel al scriitorului care stă acasă, își scrie textele și nu-l mai interesează ce se întâmplă cu ele, așteaptă probabil să le descopere alții, și să spună «vai, ce scriitor mare a fost!» și un al doilea tip, cel care scrie textul și apoi încearcă să-l vândă, să-l scoată în lume. Oricum, există două tendințe, două moduri de a privi literatura, ca fenomen activ, într-un mod este privită la București și într-un altul la Iași. E doar o constatare și atât. [...] C. C.: Când ai înființat «Club 8» te-ai gândit și la acest aspect [*management cultural*]? D. L.: «Club 8» s-a înființat și din dorința de a face management cultural pentru o anumită parte a scriitorilor din Iași, care, fie că nu au fost prea mult băgați în seamă, fie că s-au retras ei din viața culturală activă din anumite motive. Există la Iași o cultură așa-zis oficializată, instituționalizată, sunt cam aceleași persoane care participă la Serile de la Pogor, aceiași oameni care publică prin anumite reviste, or, sunt și oameni timizi, care nu vin de unii singuri în vârtej, ci au nevoie de cineva care să-i mulțumească, să le ofere intimitate. «Club 8» se vrea a fi ceva elitist, nu în sensul larg, adică: aici vine toată lumea, citește toată lumea, toată lumea e apreciată, toți pleacă mulțumiți. C. C.: Este un club destinat intereselor unei generații? D. L.: Nu doar unei generații, ci este deschis tuturor, tuturor care sunt buni! Selecția asta nu se face la modul tu vii, tu nu vii. Cei care nu pot participa la discuții se exclud de la sine. Prin acest Club am încercat să creez

un dialog real între generații, invitând atât scriitori foarte tineri, chiar și oameni care încearcă să devină scriitori, cât și personalități culturale. «Clubul» nu este doar un club literar, ci avem și diferite conferințe pe teme variate din domeniul istoriei, sociologiei, artei plastice, prin acestea urmărindu-se ca la discuții să participe și oameni din alte domenii, oameni inteligenți care pot aborda problemele și din perspectiva domeniilor lor. C. C.: [...] te-aș ruga să menționezi câteva nume care sunt legate de activitatea «Clubului 8». D. L.: Ovidiu Nimigean, Radu Andriescu, Constantin Dram, Cerasela Stoșescu, Viorel Ilișoi, Ada Năstase, Otilia Vieru”.

● În numărul 2 al revistei „Euphorion”, Dumitru Chioaru discută, în cadrul unui interviu, cu teoreticianul și comparatistul Matei Călinescu, venit la Sibiu cu prilejul „Zilelor Internaționale Cioran” (din 1-3 mai 1998). Titlul materialului este: **„În linii mari, modul meu de a interpreta cultura a rămas acela din România”**. Răspunsurile date de Matei Călinescu vizează următoarele teme: a. „întâlnirile” cu E.M. Cioran: literare și personale – „[...] eu sunt un admirator al lui Cioran. Sunt în același timp un adversar al ideologiei lui. Mi se pare că această ideologie a rămas în linii mari aceeași, în ciuda faptului că el a exprimat în câteva rânduri, într-un mod voalat, rezerve față de frenezile și fanteziile din trecutul său românesc. Aceste regrete se văd mai bine în *Jurnal*, dar tot în *Jurnal* se vede și continuitatea.”; b. configurația generației '60, în sistemul receptării peste decenii: „Cred că, deși are rezultate variate, generația '60 și-a făcut datoria, în sensul că a produs o poezie și o critică estetică. O poezie foarte originală prin Nichita Stănescu, o poezie metafizică și ludică, așa zice, a jocurilor verbale, o poezie extrem de fină, de subtil ironică și autoironică, în cazul lui Mircea Ivănescu. O poezie cu rezonanțe religioase ascunse în cazul lui Cezar Baltag ș.a.m.d. Eram apropiat personal și de «oniricul» Leonid Dimov pe care l-am debutat la «Viața Românească» și l-am convins pe Șerban Cioculescu, pe atunci redactor-șef al revistei, că-i vorba de un poet important și acesta chiar a scris un articol la debutul lui Dimov. Cred că a fost o generație foarte interesantă. Acum văd că ea este denumită generația «modernistă», în contrast cu generația «postmodernistă» a anilor '80. Astea sunt expresii ale eternului conflict generațional. Totdeauna când apare o generație nouă, simte nevoia, dacă nu să nege, să critice aspru generația anterioară. E un mod normal – pe cât de normal pe atât de nedrept – de autodefinire. Ne putem defini prin imitație sau prin negație. Definirea prin negație are ceva sănătos. Deci eu n-am absolut nimic împotriva acestei atitudini. Istoria va cerna și va selecta valorile autentice. Am încredere în acest proces.”; c. problema „revizuirilor” – „În problema revizuirilor sunt partizanul adevărului ideal. Cred că ar trebui studiate toate acele personalități în contextul istoric, dar în contextul istoric foarte amănunțit reconstituit, și spus tot adevărul. Acum, revizuirile în ce constau? Ele se referă mai mult la cazul unor autori din așa-zisul deceniu «obsedant», în care critica umflase anumite

personalități pe care partidul voia să le promoveze. Aceste personalități s-au dezumflat, de fapt, și singure. Se vede și prin faptul că unele cărți nu se mai publică sau se publică foarte rar, se vede și printr-un dezinteres al criticii și al cititorilor. Revizuirile rămân pe seama unor critici care simt sau nu simt nevoia să ie facă, și rămân, mai ales, pe seama cititorilor, a **cititorilor scriitori**. Eu am o teorie, și anume că, de pildă, pentru că vorbim de poezie acum: un poet supraviețuiește doar pentru că este citit creator. Prin urmare un poet este citit de alți poeți și dacă această lectură are o rezonanță în opera lui, opera lui rămâne. E o viziune elitistă, dacă vrei, dar așa cred că se petrec lucrurile. În momentul în care un poet își pierde această rezonanță, el este uitat, dispare... Poate peste câteva generații să-și găsească din nou o rezonanță, și atunci el este redescoperit. Dar logica aceasta a revizuirilor este o logică a lecturii și a relecturii de către scriitori, de către aceia care țin literatura în viață, recitind și rescriind tradiția. Chestiunea aceasta a revizuirilor se pune, de asemenea, în termenii a ceea ce s-a numit **canonul literar**. Canonul literar este o construcție niciodată definitivă, întotdeauna în mișcare, e un proces, în care revizuirile se produc în mod natural. Există, am observat citind critică românească contemporană, o anumită tentație de a judeca etic operele unor autori. Mă rog, dacă această dimensiune etică face parte din universul în care lucrează criticul respectiv este foarte bine, dar asta nu împiedică ca anumiți scriitori care poate au făcut concesii, greșeli, chiar acte cu totul reprobabile să nu fie citați, dacă există oameni care vor să-i citească sau care simt că acea lectură le aduce ceva. Dacă acești oameni mai sunt și scriitori, acei scriitori, în ciuda trecutului lor «pătat», continuă să existe.”; d. postmodernismul de sorginte americană/ vs./ postmodernismul românesc: „Postmodernismul în America și postmodernismul în România sunt două lucruri diferite. Post modernismul în America s-a definit de-a lungul ultimilor 15-20 de ani nu numai ca stil literar, ci și ca ideologie, o ideologie de stânga, cu multe elemente neomarxiste. E vorba, evident, de un marxism foarte impur care nu ar fi fost acceptabil în niciuna din țările așa-zis socialiste. Un marxism care este amestecat cu neofreudism, cu tendințele psihanalitice lacaniene, uneori cu elemente jungiene, este amestecat cu feminismul, și cu alte microideologii, cum ar fi **gayliberation** ș.a.m.d. Formula finală ar fi ceea ce s-a numit **multiculturalism**. Din păcate, acest multiculturalism se bazează pe un relativism cultural radical și, după părerea mea, nociv, în măsura în care duce la ceea ce un Harold Bloom a numit «balcanizare» a studiilor literare în Statele Unite. Deci «balcanici» există și în America, nu numai aici. [...] Postmodernismul românesc s-a născut dintr-o reacție negativă față de comunism. El și-a dorit o funcție subversivă și a realizat-o prin anumite mijloace care erau accesibile atunci: o anumită oblicitate, înclinație spre parodic, textualismul ș.a.m.d. ”; e. istoria și perspectivele comparatismului în România: „Literatura comparată, ca atare eu o numesc o «disciplină de lux», pentru că implică cunoașterea câtorva limbi străine [...],

apoi cunoașterea câtorva culturi diferite pentru a obține termenul de comparație. [...] Ca să mă limitez numai la literatura comparată, aş spune că în România există o bună școală comparatistică, reprezentată de Adrian Marino (cu mai multe cărți scrise direct în franceză sau traduse în franceză, italiană, engleză), de Mircea Martin, de Paul Cornea sau, din generația mai tânără, de Monica Spiridon, și mai adăugăm numele unor comparatiști români stabiliți în străinătate, care prin spirit țin tot de comparatismul românesc: Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Mihai Spărișu, Marcel Corniș-Pop ș.a.”.

● Dosarul din „Paradigma” (nr. 2) dezvoltă subiectul *Ion Barbu și poezia textualistă*. Cadrul teoretic este enunțat de Marin Mincu, în editorial, prin reluarea unor eredități poetice, remarcate deja în volumele *Eseu despre textul poetic*, II, 1986 și *Textualism și autenticitate*, 1993: „În ceea ce privește recuperarea lui Ion Barbu, în poezia românească actuală, se poate vorbi de o schimbare radicală a epistemei poetice, ca reacție la modelul barbian, având drept efect imediat apariția tendinței textualiste [...]. În mod paradoxal, poeții cei mai tineri (optzeciștii) l-au preluat pe Barbu, la distanță de aproape cincizeci de ani, în ciuda dificultății procedeele sale poetice, fără complexe, cu aerul firesc al unei contemporaneități în «absolut». [...] Este interesant de constatat că s-a preluat mai ales metoda textualizării, reținându-se procedeele de abolire a realului (încercare, zdrobire, execuție, tăiere etc.) care sugerau în subtext consecințele coercitive nefaste ale unei dictaturi totalitare ce se institua cotidian ca stare permanentă de asediu a ființei individuale. Dacă se poate vorbi deci de o emulație în descendență barbiană, acest lucru aparține în principal ultimelor promoții care au asimilat, în sfârșit, lecția textuală a marelui poet, deloc ușoară, fapt ce se constată și din tatonările și precauțiile nenumărate ale fiecăruia din textualiștii actuali”. □ În Dosar apar „ilustrații și documente literare [...] puse cu generozitate la dispoziție de domnul Mircea Coloșenco”, spre exemplu un desen-portret realizat de Marcel Iancu, sau poezia 1940, încheiată cu un omagiu adus lui Hitler, în termenii: „Deci, slavă, mântuire, Führer, ție!/ Legiunea trage verdele-i covor./ Să treci în mers de altă Alexandrie/ La Darius și Împăratul Por” (din „Falanga”, 25 decembrie 1940, nr. 27), contribuții analitice de George Popescu, *Ion Barbu și depășirea dualului*, Ilie Pârvu, *Via secunda – Dan Barbilian ca filosof*, Ștefania Mincu, *Spațiile Barbilian din poezie*, Octavian Soviany, *Liturghia ratată*. □ Dintre aparițiile editoriale în domeniul poeziei, Ștefania Mincu prezintă, în perimetrul *Transcrierilor critice*, două volume – *Oceanul schizoidian*, de Ruxandra Cesereanu, și *Sanatoriul de boli discrete*, de Lucian Vasilescu – în care efectul artistic este produs de trăirea psihică alterată, de alienare și felurite forme de nevroză: „Nu e ușor de scris despre poeții de azi: cantitatea de opacitate propriu-zisă a discursului crește îngrijorător pe metru pătrat și se impune prima, adică trece în prim-planul poeziei, ca o interdicție către eventualul cititor de a pătrunde în interiorul ei; o perdea de protecție foarte intricată este

pusă, ca și cum cititorul ar trebui protejat el, primul, de a nu intra în purgatorii acestei poezii prea repede, pentru că nici poetul nu e sigur că acolo se va salva el însuși sau se va edifica; acolo, înlăuntru, el, poetul, «lucrează», e în plin șantier, experimentează, face probe oculte, «de laborator» – n-are rost să dea voie profanilor să vadă chinurile interzise sau nesigure sau impure prin definiție, fiindcă nu se mai ajunge niciodată la Opera de Alb (necum la Roșu), ci se rămâne la Opera la Negru, ilicită, problematică, plasmatică. [...] Circulă la mulți poeți actualmente (poate chiar la majoritatea) un fel de alibi de fond care tinde să constituie însuși «motorul» demersului lor discursiv: nebunia, persecuția, dosarul (fișa clinică de paciență), «supraveghetorul» etc. Toate acestea par «resturi» de simptome dintr-o experiență anterioară, de «epocă», dar care funcționează în continuare, nestingherite, ba chiar abia acum se poate spune că izbucnesc într-o formă din ce în ce mai persuasivă și în deplină libertate. Se produce și fenomenul invers: un fel de seism-replică al simptomului în cauză: poezia însăși, în configurația pe care o capătă, tinde în unele cazuri să devină, ea, alibi al «nebiei», al alienării de fond, în care eminența poetică devine o paciență imposibil de «salvat»: conștiința alienării nu mai frământă pe nimeni și nebunia e prizată ca «fericită»”.

● Pentru editorialul din „Ramuri”, nr. 2, Gabriel Chifu alege tema: *Despre normalitate*. Planul articolului presupune următorul eșafodaj de interogații: „ce înțelegem prin *normalitate*?”, „cât de departe, cât de aproape suntem de normalitate?”, care este situația în domeniul literar? În opinia lui G. Chifu, la prima problemă „răspunsurile sunt de tip poliedru, cu mai multe fețe, mai cu seamă că atâția dintre noi înțeleg *diferit* normalitatea”; cu toate acestea, definiția personală, „extrem de simplificatoare”, are expresia „aș spune că normalitatea înseamnă pentru o anumită comunitate să funcționeze după principii naturale, după reguli îndelung exersate și validate în democrațiile de tradiție...”. A doua nedumerire primește răspunsul: „Mărturisesc că în vara lui 1996, când am terminat de scris o carte, concluzia mea țesută în paginile acestei cărți era pesimistă. După alegerile din noiembrie 1996, mi-am spus că mă înșelasem și m-am bucurat că e așa. Acum când criza politică din coaliția guvernamentală este în floare, constat iarăși cu amărăciune că starea noastră de profunzime este departe de echilibrul normalității”. Mai dificil de încadrat în perimetrul unui concept subiectiv, precum normalitatea, manifestările din sfera literarului, la scara actualității, au o configurație îmbucurătoare, fiind vizibile, după 1996, diminuarea interesului pentru discursul politic și „întoarcerea la literatură”: „Dacă însă căutăm semnele normalității în activitatea literară, atunci este de subliniat o vădită *întoarcere la literatură*. Spre disperarea plăcută a redactorilor, astăzi publicațiile literare (este cel puțin cazul redacției «Ramuri») sunt îngropate/ sufocate de mulțimea textelor literare trimise spre publicare. E de amintit că imediat după 1990 portofoliul strict literar era foarte sărac, în schimb se înregistra o ofensivă a textului social-politic, scris pe un

ton vehement polemic. «Ramuri» a revenit la 16 pagini lunar ca înainte de '89 (când literatura era o supapă și numărul publicațiilor era extrem de redus...) și tot nu facem față asaltului de manuscrise (e de precizat că nu luăm în calcul producțiile grafomanilor, ci doar textele începând cu nivelul *decent*...). La fel, suntem depășiți de avalanșa cărților care apar și care ar merita să fie recenzate ori măcar consemnate în revistă. [...] Întoarcerea atât de copleșitoare la literatură trebuie interpretată ca o întoarcere la valorile sigure, la privirea care rămâne, la stratul peren al lucrurilor, adică reprezintă o apropiere de normalitate? Sau și această ofensivă literară cumva bezmetică și în mod sigur cu deasupra de măsură (toți suntem sau vrem să fim scriitori!), într-o vreme a atâtor provocări și complicații sociale, istorice, este, până la urmă, tot o deviere comportamentală a noastră, o lipsă a justei situații, un exemplu de energii deturnate, o inaderență la realitate, o pierdere a normalității?". □ La rubrica „Flux”, Romulus Diaconescu îl evocă pe Marin Sorescu, în articolul *Singur printre scriitori*, dând, în treacăt, și o lămurire asupra contestării, din 1991, a direcțiunii acestuia la revista „Ramuri”: „În luna februarie, Marin Sorescu ar fi împlinit 62 de ani. Mulți dintre cei care l-au cunoscut îi preziceau longevitatea lui Argezei. Avea aceeași vână oltenească și un fel de a scrie care-l singulariza și îl individualiza imediat în breasla mare a scriitorilor. Destinul a vrut ca Marin Sorescu să se oprească la cifra 60, o vârstă încă tânără pentru un creator de forță, care mai avea încă atâtea lucruri de spus în literatura română. Ar mai fi scris multe cărți, fiindcă făcuse din scris o religie, iar ziua lui de lucru o drămuia cu o nemaipomenită disciplină de lucru. Pentru el, ca pentru orice creator adevărat, scrisul era deopotrivă chin și plăcere. Nu scria despre oricine și orice (mă refer la publicistică), se hotăra greu și elabora la fel de greu. Fugea de neologisme și, în general, de prețiozități, tinzând mereu să foreze cât mai «eficient» filonul de aur al limbii române. De aceea, timbrul scrisului său îl recunoșteai imediat, ghicind la fel de repede cine este autorul. Când elabora, părea un cuptor încins. În spatele spontaneității care i-a surprins pe mulți, se ascundea un mare travaliu și o imensă investiție de spirit critic în sensul cel mai pretențios. Fiecare cronică literară din revista «Ramuri» echivala cu zile întregi de lecturi și adnotări, de incursiuni în bibliografia operei și în definirea cât mai complexă a autorilor. Am cunoscut pe mulți dintre aceștia care ar fi dat orice să-și pună cărțile sub lupa cronicii literare din «Ramuri». Dar Marin Sorescu nu scria pentru conjunctură și avea superbul orgoliu ca tot ceea ce așternea pe hârtie să înfrunte timpul. A vrut să fie independent și i-a ieșit acest lucru în mare măsură, dar și cu eforturi care l-au costat pe om. Acum n-aș putea trece peste incidentul de la «Ramuri», din primăvara lui 1991. Erau vremuri tulburi, peste tot în țară, cum sunt și acum. Toți se contestau pe toți, sub presiunea unui timp buimac ce se dorea al schimbărilor fundamentale. Dar nimeni, dintre cei implicați în acel conflict, nu i-a contestat lui Sorescu dimensiunea de adevărat și mare scriitor, care nu va

putea fi ocolit de nici un opus de istorie literară. Acum se laudă fel de fel de neica nimeni cum l-au cunoscut pe remarcabilul poet, dramaturg și exeget, cum i-au smuls un rând de prețuire, lăudându-se cu autografele lui, ba, mitomani din fire, se consideră discipolii lui, dând dovadă de un provincialism fără scâpare. Provincialism de care Sorescu a fost străin întotdeauna și pe care l-a repudiat prin incontestabilul său spirit european. [...]”. □ La rubrica „Subiecte”, în articolul *Scriitori români și scriitori evrei*, Gabriel Dimisianu rectifică titulatura sub care Al. Mirodan, „fostul meu coleg de redacție, în vremuri îndepărtate, la «Gazeta literară»”, îi plasase, într-un *Dicționar „neconvențional”, „consacrat «scriitorilor evrei de origine română», publicat anul trecut la Tel Aviv”, pe Virgil Duda, S. Damian, Radu Cosașu, Gellu Dorian: „[...] titlul corect n-ar putea fi altul decât Scriitori români de origine evreiască. Cel care figurează acum pe copertă este frustrant pentru literatura română, sugerând un demers care i-ar sustrage acesteia o parte din valorile inalienabile. Altfel cartea oferă o plăcută lectură datorată mai ales aporturilor «neconvenționale» ale autorului. Om de spirit și fin observator de moravuri, abil narator, el vine cu amintiri proprii despre personajele Dicționarului, ce poate fi citit și ca bună proză memorialistică. Schițează vii portrete, povestește cu vervă scene din viața literară bucureșteană, astfel cum autorul a cunoscut-o până în momentul părăsirii ei voluntare, la începutul anilor '80”.*

● Nr. 2 al revistei „*Timpu*” (director onorific: Radu Boroianu; director literar artistic: Liviu Antonesei) are în sumar, la paginile „*Condiția culturii*”, două interviuri luate de Viorel Ilișoi. Acestea alcătuiesc episodul 10 din ancheta *Viața literară pe Bahlui* și îi au protagoniști pe Silviu Lupescu, directorul Editurii Polirom („*POLIROM este și va rămâne un produs cultural al Iașului*”), respectiv pe Cătălin Mihuleac, tânăr prozator („*Voi ocupa și eu un loc modest la această mare cumătrie care este viața literară a Iașului*”). Iată câteva declarații – Silviu Lupescu: „Trebuie să precizez că «Polirom» a avut un program editorial orientat preponderent nu spre literatură, ci către alte sfere de interes ale cititorilor, mă refer la științele umane – filosofie, pedagogie, psihologie, sociologie etc. – eseu, carte, să-i spunem, de istoria mentalităților, de spiritualitate. Așadar, nu am avut un program special în privința literaturii și, ca atare, nici în privința literaturii ieșene. Ceea ce nu înseamnă totuși că nu am abordat-o. Este drept că foarte recent, și aceasta dintr-un motiv cât se poate de simplu: abia anul trecut, când rezultatele – din păcate trebuie să pronunțăm cuvântul: financiare – au început să ne-o permită, am putut iniția o colecție de jurnale și de ficțiune, o ficțiune cu caracter de mărturisire. Această colecție, intitulată «Ego», a fost inaugurată cu romanul Mariane Codruț, *Casa cu storuri galbene*. – Cum a fost primită de critică această carte?. Am văzut o cronică distrugătoare în «Art-Panorama» a lui Dan-Silviu Boerescu... – În schimb au fost cronici favorabile în «România literară», «Orizont», «Convorbiri literare» și alte câteva reviste, cronici semnate de critici de primă mărime, și

pot să vă asigur că romanul a fost bine primit... O emisiune impresionantă a făcut Ovidiu Șimonca la Radio Nord-Est, împreună cu Mariana Codruț; se intitula –semnificativ – *Există literatură la Iași?*... Eu unul cred că Mariana Codruț are într-adevăr, ca romancier, un mare talent; e o părere personală care va fi confirmată sau nu în viitor. Totodată, mă simt obligat să fac o a doua precizare: nu consider că «Polirom» este editură... ieșeană; această sintagmă îmi repugnă. Cred că putem servi mai bine Iașul în măsura în care editura are o bună prestație națională. În concluzie, nu am, repet, un program special pentru literatura ieșeană. [...]”;;„Critica literară însăși trece acum printr-o oarecare criză, lucru vizibil și în revistele noastre literare... Cei mai buni critici au migrat către politică... Și mai este ceva: eram obișnuiți, probabil, ca, imediat ce apare o carte, ea să stârnească o pâlălaie; ei, nu se mai întâmplă acest fenomen; sau, dacă mai există asemenea cazuri, ele sunt foarte rare: un caz Patapievici... sau Goma... sau Cărtărescu... doar câteva nume au redeșteptat, o dată cu interesul public, și apetitul criticilor... În rest, lucrurile au rămas, în mare, la un nivel inferior celui cu care eram noi obișnuiți înainte de '90. Asta este părerea mea, cel puțin...”; [...] –Vă rog să schițați locul pe care-l ocupați, din punctul dumneavoastră de vedere, traducerea în paradigma literară a Iașului. – Cu o precizare: nu cred că poate exista o editură puternică – oriunde în lume, nu doar în România – care să trăiască numai din traduceri. E adevărat, traducerile sunt foarte necesare la noi, dar nu pot ocupa niciodată mai mult de 40-60 la sută din viața unei edituri, pentru că altminteri editura își pierde rostul de promovare a valorilor naționale (doar dacă nu este specializată strict pe traduceri; dar am văzut că în ultimul-timp chiar și o editură românească de acest gen, «Univers», și-a diversificat orientarea, în sensul publicării și a literaturii române). În ceea ce privește traducerile, eu cred că în ultimii cinci, șase ani lucrurile nu stau extraordinar de bine... – Sunteți singular în opinia aceasta, fiindcă majoritatea e de părere că, după '90 asistăm la o explozie a traducerii... – Da, avem, într-adevăr de a face cu o explozie, în sens strict cantitativ, însă trebuie să ținem cont de faptul că după '90 foarte mulți traducători consacrați au migrat – să zicem, întrebuițând facitățile limbii de lemn – spre alte... domenii de activitate; mai pe românește spus, înainte de '90 aveam mari valori care nu se puteau exprima altfel decât prin traducere; dar în ziua de azi posibilitățile s-au diversificat considerabil, poți să călătorești, poți să predai la universități, la universități particulare, să câștigi pentru un trai decent... s-au ivit extraordinar de multe oportunități, încât traducătorii foarte buni s-au orientat spre altceva... – Din spate vine un val de traducători foarte buni... – Da, și aici, ca, în oricare altă profesie, toate lucrurile acestea ținând de meserie se învață... însă probabil se învață mai greu, pentru că și acum există foarte multe edituri care nu și-au definit foarte bine un criteriu calitativ: mie unuia mi-a fost dat să văd enorm de multe traduceri proaste... – Care ar fi, după părerea dumneavoastră traducătorii de referință ai momentului, la Iași?... – Păi ar trebui să

facem o listă... Mi-e greu să-i enumăr acum... Dar dacă întrebarea cere și niște exemple, să dăm câteva: doamna Maria Carpov, Emil Iordache, Magda Jeanrenaud, Sorina Bălănescu, Cristian Tămaș, Radu Părpăuță, Ingrid Ilinca... avem, avem destui traducători în Iași, destul de mulți și de buni”; „Legislația actuală a domeniului editorial este una permisivă? Îți dă posibilitatea de dezvoltare? – În ceea ce privește copyrightul, ne conducem după o lege votată acum doi ani, o lege, după mine, de calitate europeană, cu respectarea standardelor europene în ceea ce privește drepturile asupra proprietății intelectuale. În schimb, legislația economică, să-i spunem, este la fel cum o știe oricine din ziare, cu suprafiscalitate și așa mai departe. Suprafiscalitatea este la ora actuală, cred eu, dificultatea numărul unu, dar există și o sumedenie de alte constrângeri legislative care fac ca inițiativa să se manifeste foarte greu, în toate domeniile, nu numai în cel editorial. Specifică editurii este rotația lentă a banilor. Poate că ar fi fost normal – sau, mă rog, noi ne-am fi așteptat la așa – ca domeniul cărții să primească unele facilități, de exemplu în privința TVA-ului la hârtie sau a transportului; știți că în alte țări transportul cărților este taxat la un alt nivel, mai redus față de transportul cartofilor. Dar nu s-a întâmplat așa ceva, noua putere n-a venit cu nici o lege care să faciliteze într-un fel sau altul editarea de carte. – Mi se pare că nu ați răspuns complet la prima întrebare, aceea referitoare la proiectele pe care le are «Polirom» în legătură cu literatura ieșeană. – Ca să răspund foarte sincer și precis, în acest moment nu am multe oferte, dacă tot vorbim de autori care speră să colaboreze cu «Polirom»... Ar fi un roman al lui Corneliu Ștefanache... Apoi, tot la nivel de proiect, o antologie a lui Emil Brumar, poet la care țin foarte mult, pe care vreau s-o editez; încă n-am avut timpul s-o definitivăm, dar cred că în scurt timp o vom face... Alte proiecte se referă la Târgul internațional de la Leipzig, unde România are o mare șansă de a se face cunoscută, fiind invitată de onoare. Este un târg dedicat producției de carte din România. «Polirom» va fi prezentă cu doi autori ieșeni traduși în limba germană: Dorin Popa și Mariana Codruț”; „– Toată lumea pleacă, s-a spus, la București; veți pleca și dumneavoastră, așa cum se aude, cu tot cu editură? Fiindcă, nu-i așa,? de la București pot fi servite cel mai bine interesele Iașului... – Mi-ar plăcea să cred că șansele unei edituri sunt aceleași, indiferent dacă sediul este în București sau nu. «Polirom» nu e o editură provincială (în spirit), dar rămâne o editură «din provincie». Chiar și logistic dezavantajele sunt evidente. Gândiți-vă, de exemplu, că jumătate din tirajul unei cărți se îndreaptă spre capitală, drept urmare costurile noastre de distribuție sunt mai mari decât pentru o editură din București, Cluj sau Timișoara). Există suficiente motive deci pentru ca o parte din personalul editurii să lucreze la București. În niciun caz însă staff-ul editorial nu va lua «drumul gării». «Polirom» este și va rămâne, cu toate dificultățile, frustrările, un produs cultural al Iașului”. Cătălin Mihuleac: „ – Scriitorii tineri sunt nemulțumiți de modul expeditiv în care îi întâmpină, la

apariție, critica, în general, și cea ieșeană – Volumul dumneavoastră de debut cum a fost receptat critic la Iași? Dar în țară? – Sunt sigur că la Cluj sau în alt centru cultural/ literar care se respectă s-ar fi întâmplat altfel, dar la Iași despre mine au scris doar soții Antonesei. În «Timpul» și în «Monitorul». Ceilalți critici erau probabil prea ocupați cu șprițurile și politica ori nu m-au considerat demn de a fi băgat în seamă. Pe plan național, ca să spun așa, volumul a fost primit favorabil; chiar și în «Lumea femeilor» am avut o cronică! – ceea ce m-a flatat. Pe de altă parte, două dintre povestiri au fost incluse în de-acum celebra antologie a lui Dan-Silviu Boerescu: *Chef cu femei urâte – Cele mai bune povestiri 1995-1996*”; „În legătură cu premiul «Mașina de scris» și cu apariția *Garsonierei...* la editura omonimă, la Iași s-a vorbit despre o relație specială, extraliterară a dumneavoastră cu Alex Ștefănescu, mai ales după ce acesta a «avertizat» cu generozitate să fim atenți la Mihuleac, că va intra în manuale. Dar cu Boerescu... – Majoritatea scriitorilor ieșeni nu admite că cineva te poate aprecia și susține fără să-i cari canistre cu vin ori să-i botezi copilul. În Iași, în cele mai multe cazuri, omul se apucă de scris să-i dea primarul Simirad premiul municipalității. Cine iese din regulă este imediat taxat. Cu Alex Ștefănescu m-am văzut exact de patru ori în întreaga mea viață. Iar cu Boerescu – o singură dată. Amândurora le apreciez devotamentul pentru literatura română de după '90. Eu n-am nici o vină că Alex Ștefănescu a spus despre mine ce a spus. Credeți că sunt atât de lipsit de umor încât să-mi fac o țintă din mai știu eu ce manual, ca să mă mai înjure și repetenții? Uitați-vă nițel la mutra mea: să fim serioși cum mi-ar șede mie alături de Macedonsky și Maiorescu? Afirmăția lui Alex Ștefănescu putea fi luată ca o glumă. Cel puțin eu așa am luat-o. *Ce să-i faci, asta-i situația*: primăria nu le poate repartiza scriitorilor noștri și simțul umorului”; „– Puneți cumva pe seama acestei ostilități și faptul că nu apăreți în cvasi-exhaustivul *Dicționar al scriitorilor ieșeni*, apărut anul trecut la editura Junimea? – N-aș putea spune că a fi vorba de o «reglare de conturi», fiindcă nu-s convins că autorul lui, directorul bibliotecii județene, a auzit de mine. Cum de altfel cred că n-a auzit nici de Luca Pițu, George Pruteanu, Dan Petrescu, Cornel George Popa etc., fiindcă nici ei nu apar, în vreme ce figurează, de pildă, autori de cărți fără ISBN și autori-fantomă; aceste inadmisibile omisiuni au la bază în primul rând lipsa de profesionalism, dar cred că n-ar trebui să excludem posibilitatea ca și ranchiuna să-și fi spus cuvântul pe ici, pe colo. – Este ranchiuna un fenomen general, o emblemă a Iașului literar? – Ranchiuna este atât de pronunțată la Iași, încât simbolul ei ar trebui să figureze pe stema orașului”. □ Sub titlul *Gândirea captivă*, scriitorul-disident Paul Goma dialoghează de la Paris cu Alexandru Laszlo; de această dată, tema luată în discuție este *prietenia*, corelată cu atitudinea justițiar-hipercritică în diverse situații de compromis morale ante- și post-decembrist (delimitarea de „legionarul” M. Eliade și de „antisemitul” P. Goma, menținerea „sub acoperire” a unor „colaboraționiști”

utili politic): „Mi se pare că totul pornește de la modul în care este înțeleasă prietenia. Am încercat în *Jurnal*, mai apăsător în textul de la finele vol. III: Unde am greșit! să deslușesc deosebirea dintre prietenie rezemată pe adevăr și iubire (sprijinită pe... iubire). Găseam că mulți dintre prietenii de care mă despărțisem nu acceptaseră că prietenia (camaraderia, tovărășia) se bazează pe un contract – ca și mariajul – nu pe sentimentul sublim, dar contract – ca și mariajul – nu pe sentimentul sublim, dar orb, în care rațiunea nu are ce căuta: iubirea. [...] Înțeleg «prietenia de o viață» între persoane ce nu vehiculează idei, nu și le fac publice (și nu trec drept «directori de conștiință»); îi înțeleg și pe cei cărora, legați de decenii, fiind nu doar prieteni, ci și camarazi de luptă, că vine greu să admită că prietenul lor se înșela în cutare chestiune, ori că ei se înșelau împreună atunci când apărau pe un al treilea, folosind ca argumente neadevăruri. Nu sufăr pentru Z. Ornea: nici el nu suferă pentru sine. Niciodată nu a dovedit curajul opiniilor și nu a riscat rostind adevărul. E legitimistul tip: pentru el, «cel care șade la Palat», mai ales (mult... mai ales!) dacă este și secretar-general al partidului comunist, acela, precum Ducele, «are-totdeauna-dreptate». Mult mai inconfortabilă arată a fi poziția Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca: ei și-au închinat viața, de la începutul exilului (1947-48), cauzei. Or apărarea fiind una din formele luptei, presupunea folosirea și a unor mijloace nu întru totul curate (nici de-a dreptul murdare)– ca exagerarea meritelor cuiva persecutat în România, ca exagerarea vinovăției persecutorului. Este corectă observația Dvs.; din decembrie 1989, chiar de nu lipsesc deziluziile, amărăciunile, totuși nu mai suntem în război pe viață și pe moarte cu statul terorist. Deci nu mai sunt necesare minciunile pioase. Cu atât mai vărtos, cu cât cei în discuție, nu se mai află în viață, deci, pe de o parte, datoria supraviețuitorilor este înălțarea monumentului închinat iluștrilor dispăruți, pe de alta, din moment ce aceia au devenit statufiabili, nici nu mai pot fi atinși de... micile (sau marile) neadevăruri întreținute în jurul vieții și/ sau operei lor. Să rememorăm cronologia faptelor (prin scris): textul citat, *Câteva confuzii*, de Monica Lovinescu, a fost publicat în revista «22» în luna martie 1992 ca replică la *Felix culpa* de Norman Manea (apărut în februarie-martie; tot în «22» – în februarie același an). Am temeieri să cred că în momentul în care a scris, Monica Lovinescu nu știa (în sensul că nu avea probe sub ochi) că Mircea Eliade este, așa cum se afirma, însă niciodată dovedea, autor de articole antisemite. Față cu campaniile succesive, simultane, ale Securității, de denigrare a unor exilați anticomuniști, de fabricare de «probe» – era firesc, **era normal ca noi să nu credem**. Fusesem ținta atâtor acuzații, obiectul atâtor calomnii, victimele atâtor «dovezi» fabricate de securiști, încât instinctiv și mecanic la respingeam *de facto*. Cu atât mai vărtos, cu cât și aceste acuzații (împotriva lui Eliade) veneau din partea unor evrei. Dar nu este deloc necesar să fii un antisemit fioros, ca să accepți evidența; **adevărul**: în toate campaniile Securității dirijate împotriva unor personalități anticomuniste ale exilului

românesc, au fost folosiți evrei: și în «cazul Trifa» și în al lui Eliade și în al meu – cu toate că eu n-am fost, nu sunt legionar, nici antisemit. A fost folosit, de pildă Edgar Reichmann, auxiliar al lui Iliescu în Echipele UTM, cele de Exmatriculatori ai studenților nearestați în urma Revoluției Maghiare, echipe ce au terorizat centrele universitare românești din decembrie 1956 până în primăvara anului 1958; (după '89 figurează în colegiul redacției organului Ministerului Culturii de la București, «Contemporanul», condus de N. Breban). În toamna anului 1976, *Gherla*, a treia carte a mea, a apărut în franceză, tot la Gallimard și, simultan, a început difuzarea ei prin Europa liberă, **în lectura autorului – aflat în România**. În cadrul campaniei organizate de Securitate, «ramura externă» a fost animată de navetiști ca Ivasiuc și ca Breban, de «ficși» ca I. C. Drăgan, Michael Titus, Milhovean și alte urdori. Pentru că din timp în timp colabora cu câte o «cronică literară» la «Le Monde», E. Reichmann a fost pus la treabă de băieții tovarăși ai săi de la București, așa că după ce a ironizat și minimizat *Gherla* (nu doar autor și carte, ci faptele narate), a urcat în slăvi opera unui, se vede, coleg al său de UTM, Mirel Bergman. Peste ani, E. Reichmann a recidivat: a găsit «antisemitism» în cartea *Din calidor!* Cum anume? După rețeta românească... nu citise cartea, o frunzărise. [...] A mai fost întărită neîncrederea în adevărul acuzelor la adresa lui Eliade de faptul că autorul textului *Felix culpa* este Norman Manea. Acest foarte-bun prozator (dar câți foarte-buni nu erau în România ceaușistă!) nu prezintă deloc o garanție morală: până prin 1988, când a plecat la Berlin, ca să consume o bursă (dar n-a cerut azil politic, în Germania, nici în Statele Unite unde s-a stabilit) a fost scriitorul-tip al anilor '80: dacă începuse a suferi din pricina cenzurii (chiar și el, fiindcă nescriitorii din jur, înfometajii, congelații, demodații – nu contau, în ochii lui de creator de creații curat-literare), n-ar fi protestat în **exterior, sub semnitură**, Doamne ferește! Atacat de «Săptămâna», ca evreu, N. Manea a văzut din multele și monstruoasele crime ale comunismului carpato-danubian doar antisemitismul lepociei! În același organ al MAI, aceiași Barbu și Tudor mă botezaseră... Efremovici – ei și?. Aceasta să fi fost singura formă de teroare comunistă: antisemitismul de stat și de partid? Apoi: cât a rămas în România, N. Manea a fost în strânse relații cu extrem de simpaticul rabin Rosen și cu neasemuit de verticalul Crohmălniceanu – dar oare e suficient ca cineva, oricât de odios, să fie evreu, ca să se bucure de prietenia ta? Nu-i contest lui N. Manea dreptul de a-și apăra propria piele și pe a comunității sale. Atât că el nu este un oarecare evreu – ci scriitor (prin forța – sau hazardul împrejurărilor – de limbă română). Or un scriitor nu poate privi doar cu un ochi, auzi cu o singură ureche, pleda cauza numai **alor noștri** – dacă ține să fie **scriitor**, și nu autor de cărți. Prin exemplele date am vrut să arăt că existau multe și concrete motive de a nu lua în seamă acuzațiile de antisemitism formulate de evrei având un trecut tulbure, în Romania – aici nu vorbesc de N. Manea. Indivizi care, chiar de n-ar fi slujit

puterea comunistă, organală, teroristă, și n-ar fi făcut parte integrantă din Aparat, tot n-ar fi devenit frecventabili... Eliade... Dar el se afla în vizorul vânătorilor de naziști, de câteva bune decenii, periodic se umfla campania anti-Eliade, apoi se dezumfla – pentru o vreme... Să se mai țină seama și de faptul că la Paris nu mai avem o bibliotecă demnă de acest nume, cam de când am venit eu, în 1977. iar consultarea colecțiilor unor periodice «cu cântec»: un demers practic imposibil. Că vor fi existat câteva numere pe la cineva, da, însă că acela, de obicei legionar, îți va permite ție, nelegionar să vezi cu ochii tăi (ba chiar să fotocopiezi!) ce scria cu adevărat Nae Ionescu, ce scria Vulcănescu, Cioran, Vintilă Horia, Horia Stamatu, ce scria negru pe alb Eliade... asta, nu! Monica Lovinescu nu avea, în martie 1992, proba irefutabilă (că Eliade era autor de articole antisemite). Dovada este și faptul că nu mi-a spus acest lucru (ne preocupa, ne frământa, ne provoca... temeri de confirmare). Fiindcă, de cum a aflat, mi-a comunicat. Momentul este precis datat în *Jurnal-ul meu*: Marți 16 octombrie 1993 (vol. III, p. 114). Deci: textul său din martie 1992 la rigoare poate fi scuzat de starea de neinformare. Desigur, ignoranța nu constituie un argument, însă circumstanță atenuantă: este. Monica Lovinescu l-a apărat pe Eliade de Norman Manea; nu avea dreptate, însă atunci nu știa că nu are... După octombrie 1993 nu a mai intervenit în discuții despre Eliade. Sper. Așadar, rămân două «nedumeriri»: Una de fond («subiectul» dialogului nostru): poate merge prietenia până la a nega fapte de necontestat – devenite, între timp de notorietate publică?; poate merge prietenia până la rostirea neadevărului – ca în emisiunea TV din octombrie acest an? Cealaltă, secundară, dar tot constitutivă: poate un prieten și-și apere prietenul invocând «distrugerea carierei» ce s-ar fi produs, în cazul în care ar fi spus adevărul? Răspunsul meu: poate! – dacă folosește proteza: «Nu-i momentul!» Luptând cu Cenzura, de la microfonul Europei libere, Monica Lovinescu a fost contaminată de un tic verbal (al adversarului, al dușmanului), devenit argument «Nu-i momentul...», spunea «să lovim în cei-buni, când cei răi sunt și mai răi...». Punct de vedere acceptabil pentru cei care pun adevărul pe al *n*-lea plan, arătând înspre Păunescu, V.C.Tudor, Everac (ba chiar și spre Popescu-Dumnezeu), atunci când toată lumea vedea faptele rele ale foștilor-buni (sau: actualilor-răi): Buzura, Sorescu, Pleșu, Blandiana, Doinaș, Manolescu, Liiceanu... «Nu-i momentul să lovim în Liiceanu, din pricina unei oarecari cărți topite – când Opoziția trebuie să câștige, iar un asemenea atac pe la spate ar împiedica-o să ia puterea...». Onorabil acest plan implicativ (precum și «lovitura pe la spate – dată lui Liiceanu!»), când este vorba de **ne-spunerea adevărului** – anume că lovitul-pe-la-spate Liiceanu, prieten și al meu, îmi distrusese «oarecarea carte» (fiindcă era a mea – dar ia să fi fost a Domniei Sale!) *Culoarea curcubeului*, iar Monica Lovinescu, preoteasa est-eticului, în apărarea de «calomnia» mea, legând fapta editorului, **știind foarte bine că acesta era adevărul – dar dacă nu era momentul... Ca**

un bun elev, Dan C. Mihăilescu și-a imitat profesorul-de gândire, scriind despre volumul *Sub zodia proletcultismului* de M. Nițescu: (aparitia, comentarea) «pică prost chiar acum, când se apropie alegerile, iar Opoziția trebuie să câștige...». Opoziția invocată de moralul critic poartă un nume: Ana Blandiana, dovedită a fi autoarea, nu doar a nimitorului pamflet comunist: *Arpagicul la Români*, ci și a suavelor poeme slăvind **șantierul, vremurile noastre, ne-robul, deci comunismul** care adineaurea-l liberă – în fine, *Slavă veșnică lui Lenin*. Nu știam noi, însă tăria Opoziției sălăștuia în virginitatea morală a Anei Blandiana. Cu o astfel de mașină-de-spălat, cu o astfel de gândire strategică nu vom ieși din aproximativismul relativizator daco-rom – nici măcar din mahalaua Sтамbulului. Nu am avut onoarea de a fi prieten nici cu Vintilă Horia, nici cu Cioran și nici cu Eliade. I-am cunoscut, i-am vizitat, am schimbat cuvinte – nu mai mult. Pentru fiecare dintre ei am nutrit stimă, prețuire pentru scrierile lor, simpatie (cu excepția lui Cioran), iar pe Eliade, la început, parcă-parcă l-am și iubit... În 1981 conduceam, la editura Hachette, colecția: «Est-Ouest». Dintre marii romani Ionesco acceptase numaidecât să «între», Cioran refuzase înspăimântat («Nu vreau să am de a face cu d-ta, un reacționar!», îmi explicase, răsând – însă nu glumea defel Marele Înraît: în ochii săi eram «reacționar», în accepția dată de comuniști – în timp ce Radu Florian, marxistul consecvent (și odios: îmi fusese conferențiar între 1955 și '56; nu era ca ceilalți, un autentic bou proletarian, tocmai de aceea ne și temeam de el și de vigilența-i veșnic trează: înainte de a fi arestat, avusesem numeroase conflicte cu «Tovarășul Florian»), acesta, nu altul i se păruse lui Cioran o persoană cu totul... de-a noastră, drept care-l invitasese acasă, îi dăduse și un interviu... Cât despre Eliade, colaborarea cu el a fost (era să fie...) multiplă: la secțiunea beletristică a colecției «Est-Ouest» urma să i se publice *Huliganii* (ideea fusese a soției mele, Ana, pe loc îmbrățișată cu entuziasm de Cristinel Eliade și cu multă satisfacție de însuși autorul); la secțiunea de «Entretiens», lucrul a demarat numaidecât: la discuțiile preliminare, era prezent și Culianu – deci iată interlocutorul ideal! [...] Atunci m-am supărat pe Eliade. Se spune: ca să ai dreptul să te superi pe cineva trebuie să fii cel puțin egalul aceluia. Eu, departe de a fi egalul lui Eliade, îmi luasem (abuziv) dreptul de a mă supăra pe el – doar și lov se supărase într-o zi pe bunul Dumnezeu, nu? M-am supărat pe M. Eliade, fiindcă noi și cei de vârsta noastră – mă gândeam la cei născuți după 1930 – nu știam nimic-nimic-nimic și voiam, aveam acest drept: să aflăm adevărul despre noi înșine, despre premergătorii noștri, despre idoli noștri, despre atât de urcata în slăvi «generație de aur», cea având șansa istorică de a atinge maturitatea înainte de catastrofa celui de al doilea război mondial – drept care îl și așezasem sus, pe un soclu pe cel mai strălucit reprezentant al ei. **Iar lui îi era frică să spună adevărul!** Anume că în tinerețe fusese legionar, că simțise-gândise-scrisese ca un legionar. În capul meu: a adera la doctrina legionară (ca și la cea comunistă) nu constituie un păcat de

moarte. Păcat devine fapta: terorizarea celor cu alte opinii, negarea democrației, vărsarea de sânge. Dar mai ales: scrisurile scriitorului”.

● Din postură de publiciști, scriitorii Gheorghe Crăciun, George Vulturescu, Ioana Drăgan și Simona-Grazia Dima fac aprecieri asupra *Anului literar 1997*, într-o anchetă organizată de revista „Tomis” (nr. 2). □ Gheorghe Crăciun: „[...] este stagnarea intelectuală o maladie caracteristică a lumii românești din ultimii ani? A marcat ea în mai mare măsură traiectul cultural al anului 1997? A fost anul abia încheiat doar unul al confirmărilor, al repetițiilor, al așteptărilor neconfirmate și al încremenirii în vechi proiecte împinse înainte de propria inerție? A fost anul 1997 un an rămas la cote staționare, în care s-a bătut pasul pe loc? Diagnosticul nu e ușor de formulat, pentru că lumea culturală românească e o lume destul de agitată și suficient de vie în inițiativele sau reacțiile ei de primă instanță, pentru a o putea suspecta de somnolență și autosuficiență. 1997 a fost, de pildă, un an cu două publicații literare. «ArtPanorama» și suplimentul lunar «Vineri» al săptămânalului «Dilema», un an în care au putut să reapară cu sprijinul financiar al forurilor publice, la Alba-Iulia revista «Discobolul» și la Brașov revista «Interval». Dar reprezintă aceste noi publicații și reviste spații noi ale unui discurs intelectual? Lunarul «Vineri» e o revistă «subțire», nu foarte ancorată în realitate, dilematică cu măsură și de o mare sprinteneală intelectuală, însă ușor frivolă, ușor artificială și pe bună dreptate elitistă. «ArtPanorama» e pur și simplu o publicație de grup, oricât de mult s-ar încerca mascarea acestei realități, interesantă și dezamăgitoare în același timp, dezvoltând complexe grafomane, dar și forme dezinhibate de limbaj, spre binele prozei și poeziei ce se vor scrie de acum înainte în România. «Discobolul» e o tipică revistă serioasă de provincie, rigidă, gravă și temeinică, în ciuda aspectului ei deocamdată compozit. În sfârșit, la Brașov, gruparea «Interval» (Aripa tânără) încearcă să propună o publicație în care să primeze dezbateră de idei, intervențiile polemice, clarificările, discutarea unor teme mari, nu neapărat de interes imediat. Chiar și numai sumarele și temele acestor noi publicații arată că în România se scrie în continuare mult, se pun probleme, se dorește ieșirea din inerție și grăbirea procesului de tranziție. Lumea literară românească nu vrea să stăm pe loc. Editurile înființează colecții de literatură contemporană, se scot antologii, sunt organizate ca și până acum concursuri de debut, există și apar noi cenacluri, simpozioanele, colocviile, întâlnirile sunt la ordinea zilei. Ba chiar sunt lansate și manifeste radicale și pretins novatoare, literatura își dă mâna cu happeningul, se publică în continuare cărți de grup orientate de orgolioase principii iconoclaste. [...] Dacă nu putem vorbi despre o stagnare intelectuală și literară în imediat, putem totuși să constatăm că pe termen lung lucrurile stau prost. Ceea ce ne lipsește în continuare și nici anul care tocmai s-a încheiat n-a reușit să propună sunt proiectele de anvergură, prin asumarea fără eternele noastre comentarii relativizatoare, a lumii în care vom trăi, care nu poate fi alta decât

lumea Europei de astăzi. Literaturii și culturii române le lipsește în continuare pragmatismul. Mulți bani publici sunt cheltuiți în continuare aiurea pe simpozioane-mamut, pe publicații de simplă reprezentare locală, pe titluri triumfaliste și de succes mediatic, nu însă și eficiente în acoperirea unor goluri culturale, pe delegații în străinătate de aspect vilegiaturistic, ba chiar și pentru menținerea în bună stare de funcționare a unor criterii demne de cauze mai bune decât cele ale interesului și gloriei personale. [...]” (*Reviste și mentalități*). □ George Vulturescu: „Anul literar 1997 mi s-a părut a fi, fără subiectivism, un *an al poezilor*, includ între bucuriile sale realizări valoroase, precum: colecția «Poezii orașului București» de la Ed. Cartea Românească (dintre semnături: C. Abăluță, Nora Iuga, Iolanda Malamen, Rodica Draghinescu, Vasile Petre Fati, Ioan Flora, Daniel Bănulescu, Bogdan Ghiu, Augustin Ioan); creșterea prestigiului editurilor care publică poezie: Vitruviu, Libra, Eminescu, Albatros, Fundația Culturală, Română, Vinea (București), Helicon, Marineasa, Hestia (Timișoara), Cogito (Oradea), Timpul (Iași), Clusium (Cluj); colecția «La steaua. Poeți optzeciști» a Editurii Axa, Botoșani (cu volumele poezilor: Florin Iaru, Liviu Ioan Stoiciu, Bogdan Ghiu, T. T. Coșovei, Ion Stratan, Adrian Alui Gheorghe, Cassian Maria Spiridon, Nicolae Sava, Gellu Dorian, Daniel Pișcu); antologiile: *O mie și una de poezii românești*, ed. Du Style, antologie și prefață de L. Ulici, *Momentul oniric – D. Țepeneag*, L. Dimov, antologie de Corin Braga; *Vânătoarea de vise*, Cartea Festivalului Internațional de Poezie, Oradea, ediția I. Poezii au acoperit și alte secțiuni literare cu aporturi prețioase: traduceri, proză (G. Melinescu, *Regina străzii*, Ed. Univers; Marin Mincu, *Intermezzo IV. Jurnal florentin*, Ed. Pontica; Ruxandra Cesereanu, *Purgatoriile*, Ed. Albatros; Simona Popescu, *Exuvii*, Ed. Nemira; C. Abăluță, *Camera cu mașini de scris*, Ed. Cartea Românească; Gabriel Chifu, *Maratonul învinșilor*, Ed. Cartea Românească), critică (poezii susțin cronică literară în principalele reviste literare: A. Rău, Adrian Popescu, Virgil Mihaiu – «Steaua»; I. Moldovan, Traian Ștef, Ioan F. Pop – «Familia»; Romulus Bucur, Gh. Mocuța, Vasile Dan – «Arca»; Gellu Dorian, Adrian Alui Gheorghe, N. Danilov, N. Panaite – «Convorbiri literare»; Caius Dobrescu, Al. Mușina, Andrei Bodiu – la «Vatra» și «Interval»; D. Chioaru – la «Euphorion»; Simona-Grazia Dima, Robert Șerban, Lucian Alexiu – «Orizont»; Ion Cristofor – «Tribuna»; Ștefan Melancu – «Apostrof»; O. Soviany, Aura Christi – «Contemporanul. Ideea europeană» și alții). [...]” (*În prim plan – poezii*). □ Ioana Drăgan: „[...] În anul 1997 au apărut nici mai multe, nici mai puține cărți bune decât în anii precedenți postrevoluționari, ceea ce ar putea să ne conducă la ideea de normalitate. Un punct în plus pentru acest an literar îl constituie colecțiile de poezie și proză editate de Asociația Scriitorilor din București și de Editura Cartea Românească, în colecția «Biblioteca București», unde au apărut în două serii numeroase nume importante ale literaturii române contemporane. Cu alte cuvinte, scriitorul român, cu toate că a rămas la fel de sărac ca și în anii trecuți, a avut șansa de a-și vedea repede cărțile publicate, fără a trebui să aștepte ani

în șir, sâcâind umilit editorul neputincios. [...]” (*Afirmarea vocilor tinere*). □ Simona-Grazia Dima: „Anul literar 1997 a fost bogat și viu, cu participarea tuturor zonelor țării și a tuturor generațiilor scriitoricești, cu un accent aparte (binemeritat) pe creația scriitorilor români din străinătate, nu toți atât de cunoscuți cât ar merita. Opulență și vitalitate – și, totuși, marcate de un soi de disperare secretă. Fiindcă, de la o zi la alta, scriitorul și-a pierdut importanța socială pe care o avusese în regimul anterior (chiar dacă din motive extraestetice). Comentariul critic a rămas în urma producției de carte, deși, în situațiile de echilibru cultural, criticii formează împreună cu scriitorii un întreg. Există tendința ca aceștia din urmă să fie treptat abandonat singurătății lor creatoare, de o critică prea puțin sigură de rolul ei. [...]” (*Un dinamism anarhic*). □ Prozatorul Dan Perșa prezintă și comentează, „la o lectură sensibilă (să-i spunem de gust imagistic)”, antologia lui Dan-Silviu Boerescu, *Chef cu femei urâte* (Ed. Allfa, 1997), reunind „cele mai bune povestiri 1995-1996”: „Stau în ea autori născuți în 1969 (Răzvan Rădulescu, Ioana Drăgan, Bogdan Suceavă), mezinul fiind de fapt Sebastian Grama (n. 1970), alături de unul dintre posibili creatori de paradigmă în literatura română (viitorul și studiile critice vor arăta dacă este sau nu așa) «veteranul» antologiei, Mircea Horia Simionescu (n. 1928). Fiecare dintre aceștia posedă un stil propriu, o anume concepție despre literatură și abordează un anume «mediu» (de la semnificantul metafizic, ori cel teologic, la cel social). De asemenea stau alături înduioșătoarele stângăcii ale unor autori tineri, de perfecțiunea stilistică a scriitorilor maturi” („*Chef cu femei urâte*”). Dintre autorii din antologie se fac remarcați: Horia Gârbea, Sebastian Grama, Ioan Buduca, Ioana Drăgan, Ștefan Caraman, Răzvan Petrescu, Cătălin Țirlea, dintre tineri, iar dintre consacrați: Nichita Danilov, Daniel Corbu, cu mențiunea „poezii știu ei ce știu despre proză!”, Cristian Teodorescu, Alexandru Vlad, Cornel George Popa, „un impresionant de sensibil prozator”, Dumitru Augustin Doman, Viorel Marineasa, Gheorghe Schwartz, Dumitru Ungureanu, Răzvan Rădulescu, Cezar Paul-Bădescu.

● Suplimentul „Vineri” (nr. 4) dezbate, într-un „amplu grupaj”, subiectul general *Cărțile școlii*. Acesta este enunțat și detaliat în editorialul semnat de Mircea Vasilescu: „Despre reforma învățământului s-a vorbit destul de mult din 1990 încoace, dar nu întotdeauna în mod adecvat. S-a cheltuit, de pildă, o mare energie parlamentară pentru a «rezolva» problema învățământului în limba maghiară, iar nodul discuțiilor l-a constituit limba de predare a istoriei și geografiei. O chestiune de ordin în primul rând simbolic a acaparat atenția tuturor, punând în umbră sau lăsând în afara dezbaterii publice aspecte mult mai importante și, în orice caz, cu mai multă substanță. Unul dintre ele este legat de schimbarea programelor și a manualelor școlare. Ministerul Educației a organizat, în ultimii ani, eu sprijinul Băncii Mondiale, licitații pentru publicarea manualelor alternative. Apariția lor nu a stârnit mari ecouri în opinia

publică și a generat destule confuzii printre profesori, mulți dintre ei fiind nepregătiți pentru libertatea de alegere care li s-a acordat. Au existat uneori controverse și în legătură cu organizarea unor licitații. Procesul continuă, dar într-un ritm care nu permite întrezărirea unui viitor clar: anii trec, învățământul se degradează, iar consecințele le resimt în primul rând elevii, ținuti în continuare într-un fel de provizorat fără speranță. Efectele profunde vor apărea însă în timp, când elevii de astăzi, crescuți într-un sistem școlar ce și-a pierdut busola, vor constata că sunt niște adulți nepregătiți pentru integrarea socială. Ce și cum învață copiii la școală, ce fel de manuale folosesc și cât de mult îi ajută ele să se formeze, în ce măsură învățământul românesc e compatibil nu doar cu cel european, dar și cu timpurile în care trăim – iată câteva teme care au fost considerate mai totdeauna «de strictă specialitate» și lăsate, deci, pe seama educatorilor și a ministerului de resort. Și totuși, manualele școlare sunt cele dintâi cărți din care copiii își pot face o cultură sistematică, cei dintâi intermediari în structurarea unei legături cu lumea și cu timpul [...]. □ Profesorul universitar Paul Cornea, în articolul *Cheia schimbării*, observă chiar de la prima frază: „Un defect al învățământului nostru preuniversitar îmi pare a consta în dezechilibrul pe care-l perpetuează (încă din vremea dictaturii) între *instruire* înțeleasă ca transmitere de cunoștințe referitoare la moștenirea culturală și *educație*, în sensul de modelare a aptitudinilor și deprinderilor individuale formative”. Articolul descrie, aprofundează și analizează, cu luciditate, stadiul inadecvat față de cerințele realității prezentului, la care s-a ajuns în sistemul didactic românesc: „Din păcate, accentul pus în trecut, din motive lesne de înțeles, pe un sistem de predare bazat pe autoritate (*magister dixit*) și dogmatism (crezul elementar al unui discurs monologic) nu s-a schimbat vizibil în ultimii ani. Deși aparent toată lumea vrea să «formeze» și nu doar să «informeze», nărvurile vechi persistă și chiar proliferază: programele tuturor disciplinelor sunt foarte încărcate; se introduc noi segmente de materie prin adaos și nu prin sinteză; probele de verificare și examenele de literatură nu testează aptitudinea de a rezolva probleme, adică de a gândi pe cont propriu, ci cunoștințe memorizate; relația vie, personală și pasională, cu operele e înlocuită prin copiere de caracterizări din rețetare critice; continuă să prospere industria de meditații care, cel puțin în cazul literaturii, constituie o aberație. Bineînțeles, nu se pune chestiunea de a renunța la istoria literară ori de a transforma manualele în almanahuri distractive. Școala are îndatorirea de a transmite cunoștințe, dar în mod selectiv și inteligent, eliminând sechelele formalismului pedagogie și punând pe primul plan exersarea instrumentarului necesar lecturii experte a textelor. Pe de altă parte, ar fi demagogic și ridicol să facem din profesor un animator de «talk-show»-uri, în care primează spectacolul, vorbim agreabil despre toate și nu rămânem cu nimic. Dascălul trebuie efectiv să le dezvăluie elevilor comorile literaturii române, să-i «învețe» să le înțeleagă, să le guste și să-i împrietenească pe viață cu ele. În

același timp – și de altfel într-o indisociabilă legătură – are misiunea să-și «învețe» auditoriul «cum să învețe» spre a deveni personalități autonome. Dacă mi s-ar pretinde să-mi rezum în câteva cuvinte recomandările în vederea reorganizării învățământului literaturii și științelor umane în școala generală și-n gimnaziu, aș spune că văd cheia problemei în *studiul lecturii*, al *lecturii*, sub toate formele ei (inclusiv ultima venită – pe suport electronic), cu toate îndemnul pe care le propune și orizonturile pe care le deschide”. Sugestiile universitarului bucureștean au în vedere schimbarea profilului elevului actual și, implicit, a orizontului său de așteptare, în consecința democratizării și a lărgirii accesului global la informație: „Elevii de azi sunt mai puțin docili decât cei de ieri (detestă să li se «impună»); sunt suspicioși (întrucât întrevăd peste tot, ca și adulții de altfel, tentative de manipulare); sunt vulnerabili (lipsa de repere credibile și frustrația îi fac lesne inflamabili, cum s-a văzut anul trecut în demonstrațiile masive împotriva programei de bacalaureat); au o agilitate de intelect și comportament mult mai mare decât a generațiilor dindărăt cu 10-20 de ani (un mod de a trăi «planetar», sub influența T.V. și a mediilor electronice, o rezistență surdă față de opțiunile canonice tradiționale)”. □ La rândul său, universitarul Mircea Anghelescu atrage atenția, în articolul *O concepție neschimbată de vreo sută de ani*, asupra blocajului într-o paradigmă educațională depășită, preponderent expozitivă, care nu încurajează gândirea liberă: „După părerea mea, deși sunt profesor de istoria literaturii române, nu studiul acesteia este principalul obiectiv al școlii; el ar trebui orientat cu precădere spre prezentarea, analiza și producerea (în condiții de atelier) a unei largi categorii de texte, nu numai literare bineînțeles, căci literatura este doar «nucleul dur» al unei realități cu care venim în contact în fiecare zi și care ni se prezintă cel mai adesea sub formă de text: de la banalele formulare și cereri la articole de presă, studii de specialitate, cărți de sinteză, literatură de informare etc., toate având specificul lor, cu abordări particulare. Toate sunt, de fapt, solicitări – limbaje, coduri – ale unei realități care trebuie cunoscută și analizată prin intermediul lor și căreia trebuie să i se dea un răspuns, de obicei tot sub formă de text. Important nu e deci învelișul informativ, cultural (el poate fi găsit într-o sinteză), ci atitudinea agresiv analitică în fața unui text. De aceea, studiul logicii și tehnicii expresiei (în sensul cel mai larg al cuvântului) este cel puțin tot atât de important ca și istoria sa. Marea carență a învățământului în acest sens se poate observa ușor: cereți unui grup de elevi să trateze o temă simplă, dar diferit formulată de lecția din manual, și veți vedea că opt din zece vor consuma aproape tot spațiul cu detalii și informații în afara subiectului. Pe care nu sunt obișnuiți să-l izoleze și să-l analizeze corect. Sigur însă că literatura, câtă s-ar face, ar trebui predată într-un sistem istoric, corelat cu predarea istoriei, bineînțeles, materie a cărei programă are și ea capitole de cultură”. □ Un alt universitar bucureștean, însă de la o altă catedră, cea de Teoria literaturii, Antoaneta Tănăsescu evidențiază, în articolul *Urgența*

urgențelor, caracterul imperativ al schimbărilor care trebuie efectuate în sistemul de învățământ: „[...] urgenta urgențelor mi se pare a fi: inventarierea corectă a acoperirii catedrelor cu absolvenți ai facultăților filologice; evident, publicarea rezultatelor spre știință și analiză; atragerea absolvenților printr-un sistem complex de facilități: burse de studiu pentru studenții anilor terminali, burse oferite de primării, locuințe cu chirii rezonabile, abonamente pe mijloacele de transport, salarii decente; ocuparea posturilor doar prin concurs. Și, mai ales, restabilirea locului de prim plan ce se cuvine profesorului în colectivitatea din care face parte”. Deficiențele cărora elevii le sunt încă tributari reprezintă cauzele unor erori politice postbelice, având efecte negative în lanț și de lungă durată: „[...] ani în care catedrele de limba și literatura română au fost ocupate de oameni fără studii, cu studii terminate la Institutele Pedagogice de 3 ani sau la fără frecvență. În plus, posturile mai «bune» nu erau anunțate de inspectoratele școlare, fiind păstrate pentru protejării oficialităților locale. [...] Au urmat, în sfârșit, ani în care porțile marilor și micilor localități au rămas închise absolvenților de facultate, obligați la navete aberante și ținuți, parcă premeditat, departe de gimnazii și licee. Adică de locurile lor de muncă. Deblocarea s-a produs cu fatală întârziere și, când părea a deveni realitate, ea a fost subminată de precaritatea ofertei salariale”. □ Universitar din generația tânără, Ion Bogdan Lefter, scrie despre fenomenul **Reformismelor utopice**, exerciții de imaginație, într-un mediu didactic devenit inefficient, prin osificare. Având convingerea că în „școala românească de azi [...] părțile rele predomină”, autorul mărturisește: „Nu-mi fac iluzii maximaliste: atare transformare radicală nu cred că e posibilă. Cel puțin deocamdată. Din motive care țin și de starea actuală a învățământului nostru, și de situația generală a societății românești”. La nivel de proiecție, modelul agreat de I. B. Lefter capătă o configurație cu tentă iluzorie, în contextul României postcomuniste: „Chiar dacă s-ar aplica o reformă structurală, oamenii nu s-ar putea schimba ei înșiși peste noapte. Profesorii, vreau să spun. Dacă lăsăm la o parte vârfurile din școlile și liceele mai răsărite, din centrele orașelor, rămâne masa corpului didactic românesc: sute și sute de mii de educatori pasivi, descalificați (dacă se vor fi calificat cu adevărat vreodată), inapți de orice «reformă», oameni amărâți, plătiți mizerabil, lipsiți de orice stimulent intelectual și confiscați de obsesiile luptei cu marile greutăți ale vieții de zi cu zi. Inerția mentalităților lor retardate se adaugă inerției intrinseci oricărui sistem de mari proporții. Condiții în care e greu de crezut în perspective roze. Apoi, societatea românească în ansamblu e atât de săracă, de sarăcită, încât nu poate susține un învățământ de calitate. Cercul e vicios: fără educație competitivă nu se poate ridica nivelul general, căci economia, serviciile, guvernarea au nevoie de specialiști bine antrenați, în absența cărora performanțele sunt slabe și – deci – nu apar resursele care să finanțeze școala. Pentru viitorul apropiat, avem – iarăși – puține motive de optimism. Cât despre literatura predată în școlile noastre, iată doar

câteva soluții reformiste la fel de utopice: abandonarea maniilor naționaliste și mitologizante, care îi transformă pe marii autori în eroi ai românității și în sfinte moaște, reducându-i la kitsch- ul solemnității înfiorate și retezându-le orice șansă de reinterpretare vie, atrăgătoare și cu adevărat profundă; și un accent curajos pe texte recente și actuale, pe ludic și parodic, pe literatura de consum, cu succes de atenție și de participare garantat din partea elevilor. Intelligent predată, proiecția în viitor dintr-un roman *science-fiction* îi poate pregăti pe copiii noștri mai bine pentru prezentul vieții decât veșnica reîntoarcere în trecutul monumentelor culturii, de la a căror vizitare, în ingenuitatea vârstei lor crude, sunt înclinați – la propriu ori la figurat – să cam chiulească...”. □ Ioana Bot, universitar clujean, critică metodologia de lucru după manualele „vechi”, pe care le consideră furnizoare de idei gata spre a fi receptate ca atare, sub formă de „comentarii”; acestea sunt, prin urmare, ineficiente în formarea unui cititor-competent, posesor al unor elemente de gândire personală și utilizator al tehnicii de argumentare: „Ce fel de manuale de literatură avem, cum se predă și cum se discută literatura în școli, dacă elevii ajung (repede) să creadă că toți scriitorii canonici sunt morți? Scriitori morți, literatură moartă, limbă moartă ...? Cum să le placă așa ceva? Din păcate, schimbările programelor și manualelor școlare din ultimii șapte ani nu par să fi atins esențialul suferitor al problemei. Voinduse exhaustive și înalt-științifice, nereușind să fie decât – cel mai adesea – seci, docte, grăbite, confuze, ele dezvoltă, eventual, gustul câtorva elevi pentru «necrofilia de bibliotecă», colorată cu exercițiile masochiste de memorare a datelor istoriei literare sau cu acelea, nu mai puțin perverse, de stilistică-a-figurilor-cumulative, dar nu educă nicidecum «plăcerea lecturii». Elevii citesc «pentru că trebuie», profesorul de română este adesea «monstrul» care le încarcă temele cu o bibliografie enormă, obligatorie. [...] Atâta timp cât, dincolo de poarta manualelor, elevii vor avea senzația că «zace o-ntreagă țară moartă», vitalitatea tinereții lor *nu va avea cum* să descopere plăcerea lecturii, aceea care îi poate pregăti să iasă în lume, în întâmpinarea literaturii vii, a literaturii care se scrie și se citește în jurul lor, a aceleia care nu s-a scris încă și pe care clasificările teoriilor literare nici n-o prevăd, dar pe care ei o vor citi peste o jumătate de secol. *Glossa* lui Eminescu le este de e folos numai dacă li se va preda astfel încât să se întoarcă la ea și singuri, după ce toate amintirile «bacului» vor fi trecut, și ea le va fi o poartă către *Levantul* lui Cărtărescu, sau către glosele încă nenăscute, din ordinatoarele poezilor celui alt mileniu” (*Manualele de la Marea Moartă*). □ Pornind de la „subversiunea” produsă de registrul tematic erotic, în anii de dinainte de 1989, de cenzurarea „libertății de a vorbi despre intimitatea senzuală”, care „ar fi trebuit să însemne o apoteoză a sincerității, a autenticității, înțelese în sens moral, a curajului, în ultimă instanță, de a sfida ipocrizia sistematică și minciuna ca politică de stat”, eseistul și universitarul brașovean Caius Dobrescu, în articolul *Mizeria ca voluptate*, privește cu „interes [...] demersul unui autor ca Dl. Radu Aldulescu”, mai

precis „insistența” specială „asupra temelor sexualității”: „Literatura domniei-sale a produs reacții violente de respingere, motivate, în general, prin «vulgăritatea» și «promiscuitatea» de care ea s-ar face vinovată. În fapt, cred, iritarea nu este cauzată atât de incursiunile mai mult sau mai puțin șocante ale D-lui Aldulescu în teritoriile dorințelor noastre interzise, cât de faptul că domnia-sa oferă o imagine tulburătoare a subdezvoltării, a înapoierii societății românești. Paradoxul face că elita noastră intelectuală de Dâmbovița, care, într-o proporție impresionantă, nu visează decât să părăsească România sau să își ajute progenitura să o părăsească, se simte profund insultată atunci când cineva demonstrează că suntem cetățenii unei țări tipice pentru Lumea a Treia. Or, romanele D-lui Radu Aldulescu (*Îngerul încălecat* și *Amantul colivăresei*, în special) reprezintă una dintre foarte puținele tentative de a explora, cu forța viziunii, România bidonville-urilor, a lumpenproletariatului, a promiscuității și anomiei. [...] Dl. Radu Aldulescu este un scriitor puternic pentru că reușește să înfățișeze instinctul sexual în ipostaza sa cea mai amenințătoare: aceea de challenger al oricărei ordini, coerente, rațiuni sau decente a conviețuirii. În paginile sale, mizeria devine o stranie și perversă formă de voluptate. Domnia-sa este unul dintre puținii autori contemporani care se confruntă, într-adevăr, cu pulsunile cele mai profunde ale societății în care trăi., Pentru că lumea lumpenă, a complacerii în mizerie, amoralitate și voluptoasă distrugere de sine, pe care o descrie, reprezintă un fel de sumă a refulărilor acumulate în subconștientul României anilor '80 (păstrate, multe dintre ele, și amplificate în anii '90)”. □ Pe aceeași pagină, scriitorul Dumitru Radu Popa, stabilit în Statele Unite, demonstrează cu varii exemple, în articolul *Postmodernist balans...*, că societatea de peste ocean este una plină de paradoxuri: „În America aveam să constat, în atâtea rânduri, [...] există o genuină ipocrizie a simplității – e și la noi, de altfel, dacă stau să mă gândesc cel puțin la celebra scenă a vânzării salcâmului din *Moromeții* lui Preda! – poate chiar mai contorsionată și mai profundă decât aceea a unei societăți rafinate. Erotismul, standardele pornografiei, tot ceea ce privește sexul exacerbat în văzul și auzul lumii sunt un minunat exemplu al acestei ipocrizii. [...] Americanul are o nuanțată înțelegere a cenzurii. Citeam, mai demult, pe când terminam studiile la Universitatea Columbia, într-o revistă de specialitate, un scurt articol asupra teribilei cenzuri aplicate expresiei literare în Uniunea Sovietică și, pe aceeași pagină, o lungă istorie despre suprimarea samavolnică a deocheatei reviste «Playboy»... în versiunea Baille, pentru nevăzători! Indignatul articler invoca încălcarea a cel puțin patru amendamente fundamentale ale Constituției, care «privează o categorie dezavantajată de cetățeni» de accesul liber la... informație”. □ La pagina „Cu ochiul liber”, Andreea Deciu selectează pentru „marți”, din postura de *Ciitor cu ziua*, în luna când se manifestă cel mai acut „așa-numita *cabinet fever* (rom. «febră de dulap», un soi de isterie de interior)”, „un jurnal, deghizat”: este vorba despre *Exuvii*, „excepționala carte a Simonei Popescu,

publicată ca debut de editura Nemira” („Citind-o pe Simona Popescu, *cabinet fever* devine nu doar suportabilă, ci de-a dreptul plăcută, și te apucă pofta să te ghemuiești undeva, să îți găsești un locșor confortabil, o *văgăună*, cum îi spune autoarea, din care să te poți cufunda nestingherit în lectura *Exuviilor*”).

□ Un teoretician cu priză la manifestările realului este Sorin Alexandrescu, în capitolul al III-lea (*Rizomatice*), din eseu *Reflecții despre noi înșine*: „Ceea ce Deleuze și Guattari numeau în 1980 rizom, numim noi astăzi, pare-se, Internet și rețele de informație. Definițiile corespund. La fel, euforia de-a depăși categoriile cognitive și filozofice tradiționale și de-a putea angaja un vesel surf pe creasta valurilor informatice. Existența rețelilor subterane provoacă, însă, în România post-decembristă mai curând anxietate: ele sunt exemple de activități sustrate controlului juridic și etic. Acestei valorificări negative i s-ar putea opune una pozitivă: surful individului cu acces la Internet îl poate elibera pe aceasta de orice constrângere (instituțională) tradițională”. În câmpul literaturii, al ficțiunii construite din datele timpului istoric, întrebarea „Cum ar arăta o prezentare a actualității românești?” capătă răspunsul practic: „Ar semăna poate cu *Povestiri din lumea nouă*, de Cristian Teodorescu, care nu se încheagă într-un întreg, deși par a repeta eșecuri după eșecuri (dar sunt ele, oare, eșecuri? Ale cui, și în ce perspectivă? o perspectivă – unificatoare – nu există în volum) și a crea tragicul prin chiar acest cumul, deși tragicul, cât este, este doar unul, literal, de hârtie”.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● Revista „Contrapunct” (nr. 1-2), director: Ioan Vieru, dă publicității răspunsurile la ancheta *Cartea anului 1997*, oferite de „critici, scriitori, ziariști, studenți, pe scurt, cei care au tangență cu cărțile”: „Constanța Buzea, scriitor – Au apărut anul trecut sute de cărți de pozie și mi-e foarte greu să mă decid asupra unui singur titlu. Și, în plus, fac și eu parte dintre cei cărora le-a apărut o carte, așa că nu vreau să mă pronunț și să jignesc pe cineva. De ce să spun că volumul meu a fost cel mai bun?; Liviu Papadima, scriitor (la telefon, luat prin surprindere) – Îmi pare rău, nu îmi vine nici un titlu în minte; Marina Constantinescu, critic de teatru – *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu; Andreea Deciu, critic literar – După părerea mea, revelația anului este traducerea volumul Scrisoare către un prieten de Sören Kierkegaard; Ioana Părvulescu, critic literar – *Jurnalul* lui Mihai Sebastian și *Orbitor* de Mircea Cărtărescu; George Pruteanu, critic literar – Am o întreaga listă, pe secțiuni. *Restituiri: Jurnalul* lui Mihail Sebastian, *Jurnalul* lui Alice Voinescu, dar și, păstrând proporțiile, *Memoriile* lui Belu Zilber; roman: *Orbitor*, de Mircea Cărtărescu, dar și *Pisica ruptă*, de Mircea Daneliuc și, cred, Gabriel Chifu, *Maratonul învinșilor*, pe care tocmai o citesc; istorie: *O istorie sinceră a poporului român*, de Florin Constantiniu, dar și amplele istorii ale Transilvaniei, cea a lui Anton Moisin și cea coordonată de Anton Dragoescu; *jurnalistică literară*:

Copiii fiarei, de Cristian Tudor Popescu; lexicografie: *Dicționar de cuvinte recente*, de Florica Dimitrescu; eseu: *Istorie și mit în conștiința românească*, de Lucian Boia; monografie: *Inochentie Micu Klein: Exilul la Roma*, de Francisc Páll; *științe ale limbii: Gramatica limbii române*, de Dumitru Irimia și, în fine, *traduceri: Tropicul Capricornului*, de Henry Miller, în traducerea Antoanetei Ralian; Anca Rotescu, critic de teatru – Anul trecut este anul în care s-au publicat în România mai multe cărți de teatru decât în ultimul deceniu. Multe traduceri, dar și teatru românesc de destul de bună calitate. Au apărut însă și volume de teoria teatrală și dintre acestea reprezentativ este cel al lui Marian Popescu, *Oglinda spartă*; Mihai Grecea, masterand (literatură română contemporană) – Îți ofer un clasament: 1. *Orbitor* al lui Mircea Cărtărescu; 2. *Jurnalul* lui Sebastian; 3. *Momentul oniric*, antologia lui Corin Braga și 4. *Jurnalul* lui Alice Voinescu; Paul Cernat, masterand (literatură română modernă) – Alt clasament: 1. *Orbitor*; 2. *Jurnalul* lui Sebastian și 3. *Turnirul khazar*, de Andrei Cornea; Bogdan Ciubuc, masterand (literatură română modernă) – 1. *Jurnalul* lui Sebastian; 2. *Orbitor* și 3. *O teorie a secundarului*, de Virgil Nemoianu; Florin Mihăilescu, critic literar – E evident că nu se poate vorbi de «cartea anului» fără să faci o distincție în funcție de domeniu. După mine, în poezie *Ruinele poemului* a lui Liviu Ioan Stoiciu este cea mai remarcabilă apariție. Pentru traduceri, *Arhipelagul Gulag* de Alexandr Soljenițin și, apărută cu atât de mare întârziere, *Declinul occidentului*, de Osvald Spengler. Memorialistică: *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, *Jurnalul* lui Paul Goma și cel de curând apărut al lui Alice Voinescu. În domeniul criticii literare deja au apărut destule volume, nu mă pot opri asupra niciunui. De altfel, la momentul apariției lor mi-am exprimat rezervele asupra fiecăruia dintre ele. Poate că s-ar apropia de o apreciere precum «cartea anului» în domeniul criticii *Eu, scriitorul* a lui Liviu Malița, dar și aici sunt destule lucruri de reproșat. Dar, dacă ar fi să mă opresc asupra unei singure apariții, aceasta ar fi traducerea *Arhipelagului Gulag* [...]”. □ Scriitorul-invitat al revistei, pentru numărul în curs, este optzecistul Lucian Vasiliu. □ În articolul *Ipoteze de lucru. Despre optzecismul la români*, scriitorul bărlădean sistematizează traiectoria generației literare căreia îi aparține: „Nu cunosc fenomenul optzecist la hitiți sau la polonezi. Apropiat îmi este cel ieșean, cel clujean (inclusiv de sorginte ungurească), cel bucureștean. Parțial, și cel timișorean (de sursă germană, în special). Din perspectiva mea, au existat două formule de optzecism. Una de paradă, decorativă, suficientă, susținută oficial (din ea s-a ales praful și pulberea). Cealaltă, substanțială, subversivă, incomodă, s-a manifestat mai puțin trâmbițat. Este singura care putea să supraviețuiască totalitarismului. Ca repere istorico-literare, aș menționa, după știința mea: – dorința explicită și implicită de a relua legăturile cu tradiția maiorescian-junimistă, cu perioada interbelică, precum și cu marile literaturi ale lumii libere; – stimularea prin cercuri, cenacluri, ateliere, saloane literare a spiritului

creator nederijat (*Junimea* de la București și Iași, *Cenaclul de luni* etc.); – festivalurile, concursurile, simpoziioanele, colocviile de poezie, studentești sau nu, de la Târgu Neamț, Sighișoara, Sighet, Suceava etc., unde Laurențiu Ulici și alții stimulau literatura scrisă de cei tineri; – prestația deosebită a revistelor «Echinoc» și «Dialog»; – eforturile unor edituri (Cartea Românească, Albatros, Dacia, Junimea etc.) de a publica, printre cărți oportuniste și cărți autentice; – contribuția substanțială a postului de radio Europa liberă. Optzecismul a contaminat, benefic, și scriitorii din generații, promoții, valori anterioare, dar și pe urmașii lor. A dat un sens natural statutului de scriitor, de intelectual, nepactizând conjunctural, preferând aplauzelor oficiale: naveta, biblioteca, muzeul... Dacă ar fi să vorbim despre modele culturale, cred că optzecismul (pe care eu îl mai numesc *optzecism*) și-a asumat tranșant, junimismul și tot ceea ce a avut mai interesant și durabil perioada interbelică. [...] Suntem, în sfârșit, liberi să vorbim, să scriem, să comentăm, să proiectăm... Anti-optzeciști fac parte din relieful, din câmpul literar actual. Mulți dintre ei au susținut, odinioară... optzecismul! Optzecismul continuă, la alte dimensiuni, în alte formule, prin personalitățile lui. Avem optzeciști în Parlament, există optzeciști președinți de consilii județene, șefi de inspectorate pentru cultură, directori de reviste, de edituri, de instituții diverse (teatre, biblioteci, muzee, arhive, institute de cercetare etc.). S-a întâmplat ca și în vremea Junimii. După un moment pur literar, Maiorescu a trecut în Parlament, alții la Academie, P.P. Carp în ministere, în guverne, Eminescu în publicistică, alții în conace, I. L. Caragiale... în Germania, Pogor și Gana în administrația publică (prefecți, primari, consilieri) etc. Doar Ion Creangă a rămas în bojdeuca... optzecistă (anii '80 ai secolului trecut), dedat călimării și condeiului!" □ Notații despre lumea literară a Iașului, despre cenaclurile organizate în apartamente personale, despre raporturile cu gazetele centrale etc. sunt publicate de Lucian Vasiliu, în *Subterane po(d)gorene (1982-1983), fragmente de jurnal*. Iată o descindere a Securității la domiciliul universitarului Luca Pițu: „1982, 18 mai: Dimineața, trezit la ora 7, de un individ, care s-a legitimat ca fiind reprezentantul SECURITĂȚII. Am fost chemat la vecinul și prietenul meu, Luca Pițu, în «garsoniera» căruia descinsese o echipă de 3 ofițeri de securitate, oameni în vârstă de 40-45 de ani. Nu păreau ieșeni... Am ceva de ascuns? Absolut nimic! Să mă tem de o descindere? Absolut deloc... În așa-zisa garsonieră a mea nu am decât un pat, un dulap, o masă, rafturi de cărți (mai ales cărți și reviste vechi, salvate din imensa bibliotecă a tatălui meu, preot interbelic). Oricum, în 1980 mi se interzisesse cenaclul particular pe care îl înființasem în spațiul meu modest de locuit (veneau, pe atunci, la serile și, mai ales, nopțile noastre literare: Mariana Codruț, Liviu Antonesei, Dorin Spineanu, Liviu Cangeopol, Luca Pițu, Eugen Andone, George Pruteanu, Valeriu Gherghel, George Bălăiță, Valeriu Stancu, Cezar Ivănescu, Nicolae Panaite, Sorin Antohi, Nichita Danilov...). Așadar, între 1977 și 1980, în «garsoniera» mea veneau

mulți scriitori-prieteni, conversam, jucam șah, ascultam «Europa liberă», «Vocea Americii», liberi și dezinvolti, «dialoghiști»... Cei trei au răscolit toată biblioteca lui Luca, i-au luat din cărți (inclusiv Emil Cioran), l-au chemat la interogatoriu. Probabil pentru a «salva» situația penibil-crispantă, am făcut tot felul de jocuri de cuvinte, în tăcerea de gheață a intrușilor. Descinderea, controlul (inclusiv a dulapului în care Luca avea o provizie consistentă de hârtie igienică!) au durat de la ora 7 la ora 10. M-au pus să semnez ca martor...» □ Poetului Lucian Vasiliu îi sunt incluse într-un grupaj: *Anima mundi*, *Lucianogramă (A)*, *Lucianogramă (B)*, *Casa Dimitrie Anghel*. □ Laszlo Alexandru propune un „capitol dintr-un studiu mai amplu” despre Nicolae Manolescu, deocamdată, analizat sub fațeta cronicarului literar: „[...] câteva din trăsăturile cele mai importante ale cronicarului N. Manolescu: directetea în exprimare (deși e menajată, pe cât posibil, susceptibilitatea scriitorilor, prin admiterea unei serii de însușiri antinomice), analiza infinitezimală, extrema persuasivitate a tonului critic, inexistența artificialității sau a «protocolului» exagerat (care, dimpotrivă, ar fi putut stingheri în comunicare), realismul demonstrației, tonul sentențios, care nu lasă loc la negocieri ambigue, ingeniozitatea în construirea discursului, talentul artistic al portretizării, desăvârșita stăpânire a resurselor expresive și de precizie semantică ale limbii române. Nu în ultimă instanță: aparenta bună-credință, moralitatea profesională și abnegația. Toate duc la crearea sentimentului predominant de *încredere* a cititorului, față de ceea ce află din paginile cronicarului” (*Cronicarul literar Nicolae Manolescu*).

MARTIE

3 martie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 9), sub semnătura „Cenzura de castitate”, la rubrica „Show biz da’ culți”, sunt admonestați, mai ales, Fănuș Neagu și Andrei Pleșu: „Faptul că Ministerul Culturii a hotărât să se judece cu acad. Fănuș Neagu privind obligativitatea ocupării prin concurs a funcțiilor de conducere în instituțiile de stat ni se pare un act democratic. Poate că tribunalul îi va acorda vreo diplomă academicianului și, astfel, dânsu’ se va putea prezenta la orice concurs dorește. Binevenită ni se pare decizia aceluiași acad. de a-și da demisia din conducerea Uniunii Scriitorilor. Din câte știm, rolul dumnealui acolo se reducea la a guița împotriva intelectualilor autentici. Aceștia erau, pe vremuri, dnii Pleșu și Liiceanu. Grohăiturile au durat până când cei doi domni, sătui de troglodit, și-au dat ei, primii, demisia! □ Fiindcă tot veni vorba de dl. Andrei Pleșu, ne permitem să-i reamintim că atunci când a fost instalat la M.E. a promis că nu va mai face greșelile pe care le-a făcut la Ministerul Culturii. Se referea la o politică nouă de «cadre». Numai că numirea tov. Elena Zamfirescu pe funcția de secretar de stat putea de la o poștă a politică veche. Tov. Elena Zamfirescu a fost pe vremuri redactor-șef adj. la

«Era Socialistă» și este autoarea unor cărți pe care dl. Andrei Pleșu n-ar pune mâna nici să-l tai. E cert că fetele noastre ca brazii cu steluță roșie în vârf se descurcă! Ne-o demonstrează și doamnele Ecaterina Țarălungă și Virginia Carianopol, ambele foste cenzozițe la Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Prima s-a aciuit la TVR, cealaltă la Ministerul Culturii” (*Ocrotirea cadrelor*).

□ La rubrica „Munca cu cartea”, semnatarul „Coșmarx și Engels” comentează antologia Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, *Momentul oniric*, Ed. Cartea Românească, 1997: „În 1959, doi tineri care visau să ajungă scriitori s-au întâlnit: Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov. Era o vreme tâmpită, când stalinismul se punea pe picioare cu adevărat românești. Pușcăriile erau pline cu foști, iar ziarele cu noi. [...] A murit însă Dej și, după '65, cei doi au putut să publice câte ceva, iar primul program literar coerent după '48, **onirismul estetic**, a căpătat viață. Credeau că o continuare a avangardei românești (formată între războaie din scriitori, majoritatea evrei, de stânga) are o șansă reală. Leonid Dimov debutează în 1966 cu volumul *Versuri* (nu *Poezii*, nu 1967, așa cum își aduce aminte Dumitru Țepeneag). [...] Tinerii domni onirici nu-și închipuiau nici pe departe ce va urma. [...] Imediat după «Teze» grupul s-a destrămat. Înainte de a putea trage vreo linie definitivă sub, putem spune că din grup s-au născut și au murit (fizic) trei mari poeți: Daniel Turcea, Leonid Dimov și Virgil Mazilescu...” (*Unde ni sunt oniricii?*).

● În legătură cu lucrările *Bibliografia I.L. Caragiale în periodice (1852-1912)*, vol. I, *Tudor Vianu în conștiința criticii*, alcătuite „cu reală competență” de cercetătorii Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, se pronunță, printr-o cronică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 407), Teodor Vârgolici. Istoricul literar salută în acest mod „inițiativa lăudabilă de a elabora lucrări bibliografice exhaustive, de vaste dimensiuni, consacrate unor aspecte, perioade și personalități majore ale literaturii române” (*Caragiale și Vianu la Institutul „Călinescu”*).

4 martie

● „Adevărul” (nr. 2416) anunță *Prima întâlnire între Octavian Paler și Eugen Simion*: „Invitatul lunii martie în emisiunea «Pro și contra cu Octavian Paler» este Eugen Simion, ales în luna ianuarie a acestui an președinte al Academiei Române. În ciuda faptului că a declarat în mod constant după 1989 că nu este interesat de politică, Eugen Simion a acceptat invitația realizatorului emisiunii «Pro și contra» de a analiza împreună evenimentele politice la zi. Telespectatorii vor putea urmări la PRO TV prima întâlnire dintre Octavian Paler și invitatul său, miercuri, 4 martie, începând cu ora 23.15”. □ Cu ironie încă din titlu (*Mii de scuze, d-le acad., vice preș., membru Mihai Drăgănescu!*), jurnalistul cultural C. Stănescu îi dă replica academicianului Mihai Drăgănescu, pe tema unei *Evocări Marin Sorescu*, la Sala Dalles: „Într-un fax trimis la redacție, dl. academician Mihai Drăgănescu îmi atrage atenția că cei care au

concurat la reușita *Evocării Marin Sorescu* de la Sala Dalles despre care scriam în ziarul de sâmbătă (*Cu Marin Sorescu, La lilieci*) sunt mai mulți decât aceia menționați de mine, sumar și telegrafic, într-un P.S. Astfel, l-am omis în enumerarea din P.S. pe însuși dl. acad. Mihai Drăgănescu, vorbitor căruia, așa cum precizează, «sala mi-a întrerupt expunerea (se înțelege: cu aplauze – n.n.) pentru a sublinia pledoaria mea privind editarea Operei complete a lui Marin». Înțeleg prea bine și împărtășesc cu mare tristețe mâhnirea d-lui academician. Îi cer scuze pentru impardonabilele omisiuni involuntare din P. S. Dl. academician Mihai Drăgănescu anexează măhnitelor sale rânduri o lungă listă cu merite și funcțiuni ce mă umple de melancolie, un «curriculum vitae», spre a-mi completa lacunarele mele cunoștințe atât de rușinos trădate în acel blestemat de P. S. Citesc cu sârguință și rămân visător: Membru al Academiei Române, Președintele Forumului pentru Societatea Informațională, Vicepreședintele Comitetului Român pentru Filosofia și Istoria Științei și Tehnologiei, Președintele Secției de filosofie și psihologie a Academiei Oamenilor de Știință din România, Membru de Onoare al AGIR, Membru de Onoare al Academiei de Științe din Republica Moldova, Membru activ al Academiei de Științe și Arte Europene din Salzburg, Membru corespondent a unui Institut din Ecuador, al Societății Culturale Europene, al Fundației Culturale Elene, laureat al Premiului de Stat, Comandor al Legiunii de Onoare-Franța, ambasador onorific, trimis al României în Belgia, Vice-prim-minstru al Guvernului Provizoriu și, desigur, multe altele care, în raport cu eternitatea valorează enorm: cum am putut să uit?! Primiți, vă rog, d-le academician, scuzele mele”.

5 martie

● În ziarul „Curentul” (nr. 52), la rubrica „Viața ca literatură”, Eugen Simion comentează *Bibliografia I.L. Caragiale*, „pregătită de Institutul «G. Călinescu» al Academiei Române”, pe care o consideră „o lectură [...] pasionantă, în ciuda genului reputat pentru ariditatea lui”. Momentul din biografia lui Caragiale în jurul căruia se rotește întreaga meditație critică este contestarea în presă a obținerii funcției de director al Teatrului Național din București: „presa daco-romană îl atacă numaidecât, zicând că a obținut acest post nu prin meritele lui, ci prin «favoritism și chiverniseală»”. De partea sa, E. Simion dă „fabulei” următoarea „morală”: „Care poate fi morala acestei fabule? Mai întâi că n-am voit să construiesc nicio fabulă și nici să trag, din însumarea unor reacții de presă, o morală oarecare. Am constatat doar că un mare scriitor n-are o existență ușoară în viața literară și că, de multe ori, contemporanii nu-i iartă succesele literare, nici micile și efemerele izbânzi sociale. Ideea unui I. L. Caragiale director al Teatrului Național pare unora o agresiune morală și o rușine națională, s-a văzut. Când dramaturgul optează pentru disidentul Tache Ionescu, se supără junimiștii (carpiștii), vechii săi prieteni, și iar nu-i bine.

Plecarea la Berlin este, tot așa, pentru unii o trădare, o fugă lașă, o probă de huzur (obținuse o parte din moștenirea Momuloaia), pentru alții o dovadă că marele creator nu are loc într-o lume coruptă și trebuie, atunci, să pribegescă. Fapt sigur este că geniul este în toate împrejurările incomod și că actele lui publice și chiar actele lui de existență produc deseori reacții vehemente. Numai moartea neașteptată a dramaturgului a reușit să-i împace pe scriitorii și pe gazetarii din toate provinciile românești în privința geniului Caragiale. Până atunci ei au găsit destule motive să-l conteste. Un fapt este însă indiscutabil pozitiv în aceste istorii mărunte care proliferază în presa timpului, și anume: dacă n-am fi avut gazetari indiscreți, n-am fi știut că, abia coborât din tren, la Iași, I.L. Caragiale a comandat două beri democratice și, aflat la Ploiești sau la Călărași, același Caragiale s-ar fi plâns în timpul unui dejun «tachist» îmbeșugat de «grafomania și spanacografia» românească, foarte prospere și atunci. De unde se poate deduce că geniul are totdeauna dreptate” («*Conseruatorul-democrat*» I.L. Caragiale). □ La pagina „Curentul de opinie”, Paul Goma se răfuieste, în articolul *Dilema amneziei sau amnezia dilemei* (lung de o filă și un P.S.), cu toți cei pe care îi judecă drept profitori ai regimului comunist: „Pe mine nu mă interesează teoria lașității naționale formulată pe după piersicul intelectual-legitimist de putrezi și de putrezitori ca Pleșu, Buzura, Iorgulescu, în «Dilema» – unde are rubrică permanentă și Pruteanu-Zacusă, emblematicul intelectual al țărano-creștinilor, de ambe interese (căci opinii...), arheu al lui Liiceanu. Eu am învățat la alți maeștri decât Ivașcu. Ceea ce am învățat – și am pus pe hârtie, se poate rezuma astfel: Sunt un om normal – deci **normal este să nu uit nimic din ceea ce nu este omenește să uit**: oameni din comunitatea mea au fost umiliți, jefuiți, înfometăți, închiși, torturați, asasinați de alți «oameni», tot din comunitatea mea. Ce-ar vrea Pleșu-Iorgulescu: victimele și călăii să se îmbrățișeze, să se pupeze Piața 'Ndependentii?; martirizații să-i ierte (creștinește) pe martirizatori, chiar înainte ca aceste bestii să formuleze o propozițiune de regret, de solicitare a iertării? În nici un caz! Fiindcă animalele de activiști și securiști, odată trecute prin mașina de spălat păcate marca «Dilema», de vor avea prilejul, în viitor, vor face ce-au mai făcut (ba mai mult decât atât): vor ști că totdeauna se află un căcăcios de «director de conștiință» român care, ca să nu-și recunoască păcatul colaborării cu Organul, are să dea cuvânt de ordine: «Să iertăm, căci creștini suntem...». Buzura, scufundat până la gât în apele (profitabile, materialicește) Securității, de pe când făcea pe rezistentul și umbla prin Europa occidentală, explicând că problema nu este comunismul și nebunia destructoare a Ceaușescului, cu Ungurii; Pleșu, scufundat până la gât în tovărășia de cruce cu Iliescu, iar apoi (ca Rumânul imparțial) cu Petre Roman – în fine, Iorgulescu, adunând firimiturile de la masa barosanilor, visând un post de consilier (ce numai Virgil Tănase o fi scriitor român?, numai Hurezeanu?), aceștia și cei asemenea au tot interesul ca **bieții păguboși să uite și de astă dată că ei pierd mereu, pierd**

tot timpul, pierd totul – fiindcă uită. [...] Și de ce aș uita? Dar bineînțeles: de la «Fără violență!» al lui Buzura, la «Toți suntem vinovați» al lui Pleșu (trecând prin: «Toți am colaborat...» al lui Breban) sare în ochi fierbinte dorința a Securității ca victimele ei să uite. Eu nu vreau să uit – și nu sunt singurul gândind astfel, astfel acționând. Toți cei care au fost victime ale comunismului – prin Brațul ei, Securitatea – așa gândesc. **Iertarea – treaba lui Dumnezeu; Neuitarea – treaba (obligația) noastră, a oamenilor** – chiar a celor ce nu au suferit deloc de pe urma comunismului – ca Pleșu, ca Iorgulescu”.

7 martie

● În „Adevărul” (nr. 2419), la rubrica „Accente”, C. Stănescu se referă la dosarul „Dilemei” despre Eminescu. Articolul *Atentat la statuia „poetului național”* este construit antifrastric față de titlu, încurajând exprimarea critică – oricât de mult amuzament teribilist ar conține aceasta –, pentru a se ajunge, astfel, la o revitalizare a miturilor osificate, din cauza șablonisticii și a manipulării în zona propagandei ideologice: „Un profesor onest de limba și literatura română îmi atrage atenția îngrozit, asupra scandalosului «atentat» la onoarea «poetului național», M. Eminescu, săvârșit în ultimul număr al revistei «Dilema». Am citit cu atenție și, dacă-l pot liniști, încerc să-i răspund în felul următor. M. Eminescu este poetul cel mai martirizat pe altarul tuturor doctrinelor și curentelor politice care s-au perindat pe la cârma statului roman de o sută de ani încoace. N-a fost mișcare politică de oarecare însemnătate care să nu-l «confiște» pe Eminescu transformându-l cu jaPCA în portdrapel: de la «protolegionarul» configurat de ediția din 1914 a lui A.C. Cuza (sintagmă nefericită, utilizată de Ion Negoitescu, autorul ultimei mari cărți innoitoare despre M. Eminescu) și până la «marxistul» Eminescu descoperit în gazetăria poetului, cu un fastidios aparat critic, de dl. Ilie Bădescu, «poetul național» s-a văzut victima unui permanent ritual de canonizare politico-ideologică (și, mai recent, chiar religioasă!), din care n-a lipsit, culmea ridicolului!, angajarea sa în funcția de colaborator post-mortem la redactarea programului Partidului Comunist Român. Etatizarea aceasta masivă și permanentă a poetului a mers, în a doua parte a totalitarismului comunist, mână în mână cu întărirea cultului personalității lui Ceaușescu și ea pare să aibă, în ultimă instanță, un efect asemănător: prăbușirea mitului oficial, «privatizarea» lui Eminescu și «despărțirea» de figura lui etatizată și ridicată la rang de sfânt național intangibil. Ne place sau nu, e o constatare pe care suntem nevoiți să o facem. Un sondaj de opinie profesionist făcut ne-ar putea arăta cât de citit mai este azi Eminescu și de către cine. «Poetul – pune punctul pe «i» Nicolae Manolescu în articolul său din «Dilema» – e îngropat sub respectul datorat «poetului național». Eticheta de «poet național» nici n-ar fi prea rea ori neadecvată câtă vreme nu ajunge să semnifice un avertisment, să sune ca un clopot ce alarmă și să

opereze ca o sentință judecătorească fără drept de apel pusă în aplicare sub supraveghere polițienească. Cine sunt polițiștii *poetului național*? Polițiștii suntem noi: școala și profesorii, manualele și autorii lor, presa (cu și fără îndrumare superioară), inclusiv presa culturală de dinainte și după 1989, televiziunea națională, într-un cuvânt, toți cei ce am transformat de-a lungul anilor, de la diversele catedre de unde am predat, o etichetă pasabilă și chiar utilă în contexte precis denumite, într-un *prizonierat aurit* unde Poetul s-a văzut definitiv *exilat*. S-ar zice că cel mai exilat scriitor român din ultima jumătate de veac a fost poetul național M. Eminescu, cel aflat tot timpul, conform tuturor aparențelor, în mijlocul nostru și al Siberiei noastre culturale: exilat și înstrăinat grație manualului de literatură din care de zeci de ani și azi la fel Eminescu «se înalță ca o Coloană a Infinitului»: exilat de radio și televiziune, care au atins culmi de «perfectiune» în câteva mari și late șabloane de prezentare; exilat în spectacolele obligatorii, dar în avanpremieră la 26 ianuarie, ziua de naștere a fostului conducător; exilat într-o admirație din ce în ce mai seacă față de un nume din care aproape doar literele mai rămăseseră. Efectul acestor *contribuții* a fost *împietrirea* publică a lui Eminescu în câteva imagini-standard și transformarea lui în mumie egipteană. Din această poziție nu l-au putut scoate nici măcar cele câteva spectacole, bine intenționate și vag disidente, ale lui Ion Caramitru și Dan Grigore de la Ateneu, spectacole ce mențineau și ele, cu destulă dare de mână, o anume solemnitate scorțoasă, în ton cu cea oficială și generală de atunci». Toate aceste forme de *înstrăinare* prin etatizare și naționalizarea poetului – ca reforma din 1948! – continuă să acționeze din plin și azi, menținând *statu-quo*-ul și imaginea-standard: Eminescu trebuie, în fine... privatizat. Reacțiile «scandaloase» la care asistăm nu sunt decât roadele firești (!) ale exilului său prelungit, dar și simptomele unei reveniri acasă, ale unei luări în posesie de către noi generații. De aceea, vă propun să ne scandalizăm cu umor când citim că «Poezia lui Eminescu nu mă încânta, de fapt nici nu exista pentru mine...», «poetul însuși era ceva inert și ridicol, ca o statuie de metal goală pe dinăuntru și cu dangăt spart». «Nu sunt un fan al poeziei lui Mihai Eminescu» (ferească Dumnezeu!) – spune un tânăr scriitor, ca să adauge, ricanând cu sfidătoare sinceritate: «poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece [...] și proza lui Eminescu mă lasă rece. Este sub nivelul minimei lizibilități [...] arată la fel de sec ca o carte de telefon versificată» și altele ca acestea. Altul «contestă» statuile poetului: cea de pe malul mării și-a pierdut «suportul simbolic» (s-a descoperit curând după ce a fost ridicată că poetul văzuse marea...), propune renunțarea la ea în schimbul alteia, *măreață* prin gigantism (un bronz înalt de 63 de metri!), proiecție a «poetului național» corespunzătoare imaginărilor noastre colective. În fine, un alt tânăr scriitor «fluieră» în biserică având în minte statuia iubită de Bogza «din fața Ateneului, expresia celui mai trist caraghioslăc și a divorțului tragic-comic de spiritul critic în favoarea amantlăcului cu găunoșenia emfatică și cu

ohtatul poeticesc)! Desolemnizarea și redobândirea caracterului *discutabil* țintesc umanizarea statuii și recucerirea poetului din dosul ei: nimic mai firesc, dacă exercițiul unei lungi adorații săvârșit sub pază polițienească nu ne-ar fi răpit sentimentul firescului... Desigur, statuile vor rămâne la locul lor cât va mai rămâne și locul însuși. Tinerii «eretici» ai «Dilemei» «judecă» statuile, trăgându-le la răspundere pentru contravenții de care nu ele se fac vinovate. Însă asemenea bobârnace grotești date statuiilor, oricât de scandaloase ar fi, sunt bine venite: este momentul să convorbim cu ele spre a vedea ce ne mai pot spune, dincolo sau dincoace de programul pe care fiecare generație și fiecare timp li-l atribuie, oglindindu-se – căutându-se? – pe ele însele în acele statui. În rest, desigur că statuile, împreună cu miturile ce le susțin, sunt nu numai inevitabile, ci și necesare. Din cenușa statuii arse azi va răsări poate mâine alta. Atentatul «Dilemei» la onoarea «poetului național» poate fi, astfel, un nou început”.

10 martie

● La rubrica „Revista revistelor culturale”, din „Adevărul literar și artistic” (nr. 408), Interim comentează contribuție după contribuție, în siajul dosarului *Eminescu*, apărut în „Dilema”: „[...] unei adevărate «păruiei» e supus în acest număr al Dilemei «poetul național», M. Eminescu. «Bătăușii» se numesc: Nicolae Manolescu, Ion Bogdan Lefter, Răzvan Rădulescu, Șerban Foarță, Pavel Gheo Radu, Mircea Cărtărescu, T. O. Bobe, Z. Ornea, Cristian Preda, Alexandru Paleologu și, firește, instigatorul «gârbăcelii», Cezar Paul-Bădescu. Pentru **detronarea** unei anumite imagini, prea înțepenite și «mumificate» de respectul și admirația paralizante față de poetul național, «bătăușii» folosesc unelte diverse, arme de diferite calibre, chiar și «bâta»”. Citând paragrafele esențiale din *Argumentul* responsabilului de număr, Cezar Paul-Bădescu, semnatarul Interim este de părere că „[...] punerea în discuție a mitului «poetului național» e neîndoielnic utilă, iar încercarea de a-l «izbăvi» de clișeele ce aproape că l-au sufocat nu poate fi decât benefică. Nu numai poezia lui, dar și omul Eminescu a suferit monstruos din pricina adorației mitizante cu care a fost înconjurat” (*O „despărțire de Eminescu”*).

● La „Tableta de marți” din „România liberă” (nr. 2417), Gheorghe Grigurcu demonstrează de ce, din punctul său de vedere, pamfletul reprezintă o specie universal uzabilă, dincolo de orice limită morală: „O mentalitate curentă pretinde că pamfletul alcătuiește un soi de acoperire universală, aidoma aceluia om-privată, evocat de E. Lovinescu, care-și întindea pelerina uriașă deasupra celor ce-și făceau nevoile în locuri publice. Sub protejura pamfletului ai avea voie să afirmi orice, să calomniezi și să spurci pe oricine, fără a-ți asuma nici o responsabilitate. Te acoperă literatura. Să admitem, la rigoare, că literatura ar fi o expresie «fiziologică» a unor spirite corespunzător dotate, prin urmare impenitentă ca orice act natural. Dar pamfletele nu se plasează, vai, în

sfera imponderabilă a ficțiunii, ci se referă la persoane reale, la fapte și împrejurări reale. Nu poți sta, publicându-le, în două luni. Dacă-ți propui comentarea unor oameni în carne și oase, te implici într-un circuit al realului, în care confruntarea cu adevărul și sancțiunile care decurg dintr-însa devin inevitabile. Oricâtă exagerare, oricâtă pastă burlescă și dispoziție atrabilă te-ai socoti îndreptățit a folosi, există limitele unei judecăți de fond pe care n-ai dreptul etic a le încălca. În funcție de cauza ce o slujesc și de mijloacele de care fac uz, pamfletele pot fi morale ori imorale. Speță de gazetărie, ele reprezintă, la origine, mulaje ale realului, e drept puternic stilizate în sens satiric, ajungând la trăsături fantastice, însă care nu pot anula raportarea la temă. Pamfletele lui Eugen Barbu, bunăoară, indiferent de verva și de spuma lor balcanic-imaginativă, nu rezistă tocmai prin precaritatea raportării lor la temă, care constituie o probă vitală. Adularea josnică a cuplului Ceaușescu, național-comunismul, denigrarea valorilor sunt punctele de reper ale umorii lor întristător atâteate. Caracteristica diatribelor în chestiune: o diformitate etică a subiectului auctorial, răsfrângând lumea în chip diform, asemenea unei oglinzi convexe sau concave. Azi, școala Eugen Barbu e continuată de câteva condeie, deloc de invidiat, recognoscibile nu doar prin limbajul suburban și agresiv, precum o șmecherească substituție a absenței argumentelor solide, ci și prin perseverența unei atitudini ideologizate, de la injurierea intelectualității anticomuniste până la antisemitismul manifest și până la izolaționismul tribal, gen «nu ne vindem țara». Artificial învigorat de libertatea cuvântului, acest sol de pamflet n-are viitor, precum orice formă de impostură. Nu rotirea politică e pe cale de a-l anula, ci reaua-credință, adică morbul specific care-l distruge iremediabil” (*Pamfletul e o scuză?*).

11 martie

● La rubrica „Diagonale”, din „România literară” (nr. 9), Monica Lovinescu atinge problema „colaboraționismului” de care îl acuză B. Nedelcovici pe Tudor Vianu: „[...] În corul omagial și fără a nega justificarea elogiului pe plan profesional, Bujor Nedelcovici a îndrăznit să remarce că dacă esteticianul sârbătorit post-mortem rezistă prin cărțile publicate înainte de comunism, din strictul punct de vedere al oportunistului și carierei, lucrurile se văd mai puțin impecabile. Și mi-am amintit cum tot aici la Paris, Tudor Vianu a semnat și publicat prin 1960 un opuscul în limba franceză și în cadrul UNESCO-ului intitulat *Permanences de la littérature roumaine*. Francezii erau invitați să ia contact cu o literatură dominată de A. Toma și din care lipseau, printre atâția, Iorga, Hasdeu, Maiorescu, Mateiu Caragiale, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, Hortensia Papadat-Bengescu și mai toți scriitorii de valoare, pentru a face loc proletcultiștilor zilei în frunte cu Gafița și Boris Buzilă. Bujor Nedelcovici nu se referea exact la acest episod, ci-și punea doar întrebări asupra deosebirii dintre om și operă. Răspunsul prompt dat de bunii noștri scriitori veniți din

România – dar și unii din Paris – e exemplar nu doar pentru limbajul ei și pentru gândirea de lemn: NU E MOMENTUL. Să lăsăm judecata pe seama generațiilor viitoare. De ce datoria de a face ordine în arhivele literaturii române le-ar reveni lor mai curând decât nouă? *E momentul* de a pune în cheștiune întreaga operă literară și științifică a lui Mircea Eliade întinzându-se pe vreo 60 de ani – și cam tot atâtea scrieri – din pricina a vreo zece sau douăzeci de articole publicate de-a lungul unui an sau doi. *Nu e însă momentul* de a ne ocupa de cei care au făcut propaganda regimului comunist în timp ce închisorile țării gemeau de nevinovați, iar cultura românească era decapitată? *E momentul* să-l acuzăm pe Cioran de genocid moral, fiindcă în binecunoscutele sale elanuri excesive de negare, alături de Dumnezeu, de sfinți, ca să nu mai pomenim de propria-i țară, a avut și nihilisme fasciste, pe care le-a regretat ulterior. *Nu e însă momentul* să analizăm, cu decentă, nuanțe și durere, – fără a le nega «operă» – și pe oportuniștii de vază? De la Tudor Vianu, ni se replică insistent, au învățat tinerii ce este estetica. Dar, în același timp, au mai învățat și cum poți practica duplicitatea și ignora etica de fapt, nu cu profesorul nostru mă războiesc eu acum – l-am admirat ca toți studenții săi – ci cu cei care cred că-i rămân fideli potemkinizându-i existența și camuflând crizele de conștiință pe care îl jignim crezând că le-a evitat. Cărțile acestea de pe masa mea de lucru vin să-mi aducă aminte ceva pe care mi se pare că l-am știut din totdeauna și fără ajutorul nici unei catedre pentru responsabilitate și adevăr: este mereu momentul... (*Nu e momentul?*).

12 martie

● La rubrica săptămânală „Viața ca literatură” pe care o deține în cotidianul „Curentul” (nr. 58), Eugen Simion se pronunță pe marginea tendinței de a contesta mitul „poetului național” M. Eminescu, a cărei manifestare mai recentă se produsese odată cu dosarul „Dilema” (nr. 265). Criticul intră în dezbateri la sesizarea unui „prieten mai tânăr, care are prostul obicei de a citi toate gazetele și-mi dă mereu vești rele” și „îmi atrage atenția asupra ultimului număr din «Dilema» (265), zicând că acolo voi afla lucruri cu totul noi despre Eminescu”. Mai calm decât „tânărul amic” („insistă, îmi dă explicații suplimentare, cuprins de o mare emoție... Înțeleg că este vorba de o *lichidare* a «poetului național», de demascarea unui «monstruos cult al personalității», în fine, că praf și pulbere se alege din mitul îndrăgit de români...”), criticul experimentat și „intrigat” acordă un timp de lectură „Dilemei”, constatând că „într-adevăr, Eminescu este pus în discuție și, cu mici excepții, este contestat în stil mai degrabă zeflemitor”, dar că „nu-i o premieră la noi, în ultimii ani mai toți marii scriitori, clasici și moderni, au fost contestați moral și estetic cam în același mod”, singura diferență fiind numai de ordin emoțional: „Emoția, îmi dau seama, va fi acum mai mare și reacția mai vehementă pentru că Eminescu este pentru români, de mai bine de un secol, un mit în care ei își

regăsesc fantasmale și destinul”. Contestarea lui Eminescu într-o normalitate a receptării, așa cum spusese și Cezar Paul-Bădescu, și Nicolae Manolescu: „Nu-i nimic de obiectat aici și, încă o dată, nu este prima oară când criticii literari încearcă să înlăture vegetația parazită din jurul operei Eminescu pentru a o putea justifica estetic mai bine. [...] Trebuie spus clar că nu toate versurile lui Eminescu plac astăzi, ceva s-a învechit în proiectele sale lirice rămase, majoritatea, în manuscris, în fine, ideologia lui, ca orice ideologie legată de circumstanțe, este discutabilă...”. Întorcând discursul și referindu-se strict la dosarul din „Dilema”, Eugen Simion stabilește că „două lucruri trebuie precizate în legătură cu această reacție de respingere masivă și primitivă, și anume: a nega clișeele, festivismul, triumfalismul, vehemența laudelor, lipsa de spirit critic cu care este sugrumat Eminescu este una și a-i contesta orice merit literar este alta. Asupra primei nuanțe nu am de spus decât că omul de spirit și, în genere, omul, care știe să citească și să judece ca lumea, le ignoră sau le contestă fără a reduce problema Eminescu la acest fenomen periferic. Orice mare creator cade victimă acestei iubiri necritice. Repetate la infinit, unele fraze norocoase devin odioase. Nu este vina celor care le-au scris prima oară, după cum nu este vina lui Eminescu că, de mai bine de o sută de ani, este recitat la serbările școlare sau că, în manuale se spun, de-a valma, cuvinte aiuritoare despre poemele sale... «Poetul fără pereche», sintagmă care nervează, observ, pe toți colaboratorii «Dilemei», a fost pronunțată de G. Călinescu într-o conferință publică, într-un moment în care marii poeți ai momentului erau A. Toma și Dan Deșliu... Eram pe atunci tânăr student și, când am auzit-o, am înțeles numaidecât sensul ei polemic... Mi-a plăcut. Am fost fericit că «marele Jim», cum îi ziceam noi cu simpatie, pune la punct pe impostorii care voiau să ia locul lui Eminescu. Azi, formula s-a banalizat, cum s-a banalizat și formula pusă în circulație de Constantin Noica ceva mai târziu: *Eminescu, omul total al culturii noastre* și atâtea alte născociri ale spiritului care devin cu timpul bunuri de manual, și, uneori, chiar bunuri de larg consum. A respinge asemenea stereotipii este o igienă a spiritului. Criticul adevărat nu le folosește niciodată. El încearcă să-și exprime astfel admirația sau tăgăduința sa, dar găsind formule norocoase, riscă și el să cadă pradă admiratorilor zeloși. Nici un critic important nu scapă de această capcană” (*Despărțirea de Eminescu*).

13 martie

● Prin articolul *Ghinionul Paul Goma*, criticul Mircea Iorgulescu răspunde, în „Dilema” (nr. 267, continuarea în nr. 268), unei intervenții a recalcitrantului disident, *Dilema amneziei sau amnezia dilemei*, apărută în ziarul „Curentul”, din 5 martie 1998: „Atitudinea opozantului anti-comunist și anti-ceaușist Paul Goma, fost de altfel în 1996 și candidat la funcția de președinte al României, nu este esențial diferită de aceea a tartorilor comuniști. [...] Constrâns, până în

decembrie 1989, din rațiuni tactice la un simulacru de solidaritate cu alți opozanți ai regimului comunist din România, Paul Goma s-a eliberat după aceea de această, probabil greu suportată, «servitute». Într-un ritm din ce în ce mai accelerat și în forme progresiv paroxistice, el și-a dirijat energiile combative împotriva celor, în principiu, *apropiați*. Devenit mare preot al cultului de sine, Paul Goma a procedat și procedează la o ferică vânătoare, din fericire (și, de ce nu?!, poate și din lipsă de alte mijloace...) dusă doar pe tărâm publicistic. Țintele acestei vânători au în comun două trăsături: sunt personalități ale vieții politice și publice românești și deopotrivă ale vieții intelectuale. Aparțin, cu alte cuvinte, aceluiași mediu căruia îi aparține, categorial, și Paul Goma. Vânătoarea publicistică practică de Paul Goma este de fapt un simbolic exercițiu de purificare: în sensul nou, sinistru, pe care l-a căpătat acest cuvânt, de «exterminare». Pe hârtie...". □ În articolul *Cinical mântuit*, istoricul Andrei Pippidi abordează tema generală a numărului revistei, *Cazul Argetoianu*: „[...] mă tem că ar trebui creată o categorie aparte pentru Argetoianu și pentru Petru Dumitriu, cel din *Bijuterii de familie*: au jucat amândoi același rol nefast, cu același incontestabil talent”.

14 martie

● Revista „Politica” din trustul de presă „România Mare” publică intervenția temperamentală a poetei basarabene Leonida Lari, deputat P.R.M. [*Partidul România Mare*], avută în plenul Camerei Parlamentului României, la 10 martie a.c., în care autorii dosarului *Eminescu* din „Dilema” sunt indicați ca fiind *Nulități și trădători*: „Domnule președinte, Doamnelor și domnilor deputați, Știm că Mihai Eminescu e apărât într-atât de bine de opera sa, încât nu-l poate coborâ nimeni de pe soclul de Poet Național și Universal. Și totuși, când străinii și vânduții autohtoni îl iau drept cal de bătaie, pentru a distruge din interior temeiurile politice și culturale ale Poporului Român, e cazul să intervenim, pentru a lămuri niște treburi. Eu, personal, nu credeam că am să ajung vreodată să pledez în Țara-Mamă pentru Mihai Eminescu, a cărui operă poetică și politică ne-a păstrat ființa națională în Basarabia și Bucovina. Din păcate, cum Eminescu n-a încăput în tiparele vremii sale, iată că nu încapă nici în tiparele vremii noastre, fiind etichetat cu cele mai murdare cuvinte de un grup de scriitori, aciuși pe lângă revista «Dilema». E vorba de un atac politic organizat la adresa celui mai mare scriitor al românilor. Inițiatorul e un perfect anonim C. P. Bădescu, care recunoaște fără ocolișuri că el a propus revizuirea operei lui Eminescu ca temă de’dezbateră. În «Argumentul» său, C. P. Bădescu debitează că poezia lui Eminescu nu-l încântă, că poetul pentru el nu există, că e. ceva incert și ridicol, ca o statuie goală pe dinăuntru și cu un dangăt spart. Păi și Gioconda îi lasă reci pe unii, dar asta nu înseamnă că nu e operă de artă. E de domeniul incredibilului ca scriitori care nu sunt nici la călcâiul lui Eminescu să-l foarfece la un mod primitiv, cu o agresivitate

nedisimulată Ce deranjează în opera lui Eminescu, pe acest grup, ca să nu zic comando filosemit-cu ingrediente țigănești, compus din C. P. Bădescu, I. B. Lefter, Răzvan Rădulescu, Mircea Cărtărescu, T. O. Bobe, Z. Ornea, C. Preda, la care nu înțelegem ralierea lui Nicolae Manolescu? Membrii grupului sus-numit sunt deranjați nu atât de fondul estetic, cât de fondul social-politic al operei lui Eminescu, de actualitatea lui și în zilele noastre. Situația este foarte clară! După ce detractorii Statului Național Român au atacat Biserica, Armata Națională, Învățămintul, s-au pomenit că au mai rămas niște citadele neatacate în Țară: cea politică și cea culturală. Mihai Eminescu fiind cel care a perfecționat viziunea naționalismului, grupul cu pricina a tăbărât pe el ca o haită de șacali, voind să-i umbrească spiritul și să-i turbure eternitatea. Dar să vedem ce spun și ceilalți, pentru a ne convinge până unde se poate ajunge cu ferocitatea de haită. N. Manolescu consideră că problema actualității lui Eminescu e compromisă moral, anii trecând și peste el, și peste noi, și că nu-l putem considera la fel. Dar una e să treacă anii peste un talant de aur, și alta e să treacă anii peste un morman de moloz. I. B. Lefter se tânguie că trecerea de la un regim comunist la altul democratic n-a modificat mentalitățile colective, care-l percep pe poet ca pe un mit emblematic. Nici nu le va modifica, pentru că valoarea rămâne aceeași în orice regim. R. Rădulescu, mai prostovan, se întreabă de ce poetul, în scrisorile sale de la Constanța, nu scrie despre întinderile de apă, ci despre starea sănătății sale și despre chestii financiare. E firesc, despre mare scrie în poezie, i-aș zice plăvanului. Șerban Foarță o face pe poliglotul, utilizând o sumedenie de cuvinte străine, prin care lasă să întrevadă că Eminescu nu e Poet Național, el nefiind politicește adeptul României Mari. Citește sau recitește opera politică eminesciană, i-aș spune poliglotului. Pavel G. Radu sloboade perla de mahala că, dacă Poporul Român nu și-ar fi găsit o imagine ideală în Eminescu, în mod sigur ar fi găsit-o în altcineva. Da, la sigur, și din întâmplare sau predestinare este Eminescu, fiindcă are o operă, ceea ce nu poți spune despre P. G. Radu. M. Cărtărescu, fulminant prin versuri dedicate femeii, de genul «o, doamne, ce fund avea!», nemulțumit de aspectul fizic al poetului, că era păros, că nu arăta a poet, că a avut convulsii, pe când era bolnav, înainte de moarte. Smolitul nostru, care, pesemne, se crede Făt-Frumos fiul lepei, își închipuie că el arată a poet și că va muri mai altfel. Orice moarte are ceva inestetic în ea, și nu se știe cât de estetic va muri Cărtărescu, dacă s-a luat și de moartea lui Eminescu. T. O. Babe se îngrijorează că Eminescu e asimilat de Poporul Român ca și Isus, că e răstignit în proiecție pe simbolul culturii românești. Dumisale, e limpede, nu-i place creștinismul, care concepe oamenii după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, mai cu seamă oamenii cu har divin. Zigu Ornea, cu toată ipocrizia sa, deconspiră grupul filosemit care a stat îndelung la taifas distribuind fiecăruia lucrul pentru acasă. Abia la Zigu Ornea apare mai clar cauza acestei acțiuni concertate de blasfemie a lui Eminescu ca Poet Național și Universal. Mihai

Eminescu, ca gazetar, a consemnat o stare de fapt din anii 1880-1881, și anume că pătura superpusă (avocați, funcționari, politicieni ș. a.) e compusă din alojeni și străini de Neam. Cu ce a greșit Eminescu atunci când a consemnat un adevăr? Ei uitate, Alianței Israelite de pe atunci nu i-a convenit consemnarea, care, se pare, a contribuit și la niște voturi în plus pentru cauza românilor în Adunarea Națională. Acea cutezanță de atunci a lui Eminescu e sancționată și acum. Mai ales acum, când avem aceeași stare de lucruri. Oare românii din Țară și din afara actualelor ei hotare nu sunt marginalizați, batjocoriți. Oare nu se simt străini în Țara strămoșilor lor? De altfel, Z. Ornea vede un rău și în faptul că românii basarabeni îl iubesc pe Eminescu. Dar tocmai opera politică și poezia patriotică ale lui Eminescu erau cu noi pe baricade, pentru a ne recăpăta dreptul la limbă, grafie, istorie, identitate națională! Abia acum, citindu-l pe Ornea, am făcut legătura între detractorii lui Eminescu și ai poezilor naționali de la Chișinău și detractorii lor de la București. S-au școlit la aceeași școală. Iar ultimul mișel din acest grup, C. Preda, cere pur și simplu un scuipat în față pentru afirmațiile sale dezonorante, că adicăteala Eminescu trebuie contestat și demitizat, dar nu ca gândire politică rudimentară, căci e nul. Atunci, neîndoielnic, e vorba de poezie. Regret, dar o nulitate e C. Preda și tot neamul lui de trădători, iar pentru asemenea expresii există și o judecată pe pământ, nu numai în ceruri. Nici rușii nu și-au permis să-l defăimeze pe Eminescu, încredințând opera sa celor mai buni traducători ai lor. În sfârșit, se adevăresc profețiile despre cei care au făcut și fac în continuare cele mai mari deservicii Neamului românesc, voindu-l dispărut din Istorie. Anume acestora Eminescu le-a răspuns cu vehemență, pe când trăia, răspunsul lui fiind valabil și astăzi: «Voi sunteți urmașii Romei? – Niște răi și niște fameni./ I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!».

● Într-o „corespondență din Germania”, William Totok face cunoscut, în avanpremieră, pentru „România liberă” (nr. 2421), programul evenimentelor cu participare românească, de la *Târgul de carte de la Leipzig*: „[...] Anul acesta, România se află în centrul atenției la acest târg internațional. Târgul de carte din Leipzig dorește, în mod programatic, să fie o punte de legătură între est și vest. Astfel, în ultimii ani, în centrul târgului s-au aflat diferite țări din răsărit, totodată s-a decernat anual unui scriitor răsăritean un premiu literar. În cadrul ediției sale din acest an vor citi din operele lor numeroși scriitori sau originari din România. Printre aceștia se află: Gabriela Adameșteanu, Elena Ștefoi, Mircea Cărtărescu, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Ștefan Agopian, Caius Dobrescu, Petre Stoica, Gellu Naum, Marta Petreu, Nora Iuga, Ioan Groșan. La dezbaterile publice, axate pe diverse teme, culturale, sociale, civice, literare, politice și religioase, vor lua parte ministrul de externe, Andrei Pleșu, directorul editurii Humanitas, filozoful Gabriel Liiceanu, istoricul Lucian Boia, senatorul Constantin Ticu Dumitrescu, sociologul Nicolae Gheorghe, scriitorul Ion Bogdan Lefter, eseistul Horia-Roman Patapieviți,

publicistul Gheorghe Asavei, scriitorul Romulus Rusan, arhiepiscopul romano-catolic de București, Ioan Robu, președintele Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici, directorul editurii Univers, criticul Mircea Martin, și mulți alții. [...] La Leipzig vor fi prezenți și câțiva scriitori români exilați, ca, de pildă, Norman Manea, Carmen Francesca Banciu, Alexandru Papillian sau Alexandru Vona. Literatura minorităților din România va fi reprezentată, de asemenea, atât prin cărțile autorilor, cât și prin prezența unora dintre scriitorii minoritari. În cadrul târgului vor fi lansate și numeroase cărți traduse din literatura română, respectiv cărți noi, dedicate României, dar apărute în Germania. Amintim, în acest context, doar antologia de poezie românească, întocmită de scriitorul german, originar din România, Dieter Schlesak, care cuprinde peste 400 de pagini”.

18 martie

● În cotidianul „Curentul” (nr. 63), Caius Dobrescu își „propune să sugereze că faimosul «pol liberal» nu este deocamdată decât o nebuloasă de ambiții și fantasmе”, o „formă fără fond de cea mai pură speță”. Exemplele pe care le alege sunt: „îndrăgitul critic literar, dl. Nicolae Manolescu”, „pătruns în acest domeniu doar datorită sonorității magice pe care o generează ciocnirea consoanelor și vocalelor din cuvântul *liberalism*” și „isteria «în liberală» a dlui H. R. Patapievici, acela care mai ieri ne explica la televizor că în fruntea guvernului ar trebui să se afle un «nebulon într-un Cristos»...”.

● „Tableta de miercuri” a lui Alex. Ștefănescu, din „România liberă” (nr. 2424), are tema **Contestarea lui Eminescu**. Autorul își consemnează reacțiile la dosarul „Dilemei”, al cărui conținut îl rezumă reductiv, cu accent pe intervenția lui Răzvan Rădulescu: „Cine a fost Eminescu? Un om care nu a știut să trăiască și s-a îmbolnăvit de sifilis. Ce a reprezentat iubirea lui pentru Veronica Micle? O dramă de provincie, înecată în promiscuitate. Ce valoare are opera eminesciană? Aproape nici una. Poemele sunt simpliste și pot fi folosite doar ca texte pentru romanțe. Iar proza, redactată într-un stil greoi, plictisește. Acestea sunt ideile pe care și le face cunoscute, prin intermediul revistei «Dilema», Răzvan Rădulescu. Cine este Răzvan Rădulescu? Până nu demult, nu se știa nimic despre el. Dar după ce l-a contestat pe Eminescu a devenit persoana care l-a contestat pe Eminescu. A dobândit o identitate. A venit, deci, și rândul lui Eminescu să fie contestat. Faptul acesta mă surprinde (nu mi-am închipuit că se va merge atât de departe), dar nu mi se pare o catastrofă. La urma urmei, și pe statuia lui Eminescu din fața Ateneului mai cade din când în când câte un găinaț de porumbel. Alături de milioane de oameni care îl înțeleg și îl admiră pe poet, alături de alte milioane care îl laudă fără să-l înțeleagă, a apărut și un om care, neînțelegându-l, îl contestă. Nu se va prăbuși cerul din cauza asta. În plus, Răzvan Rădulescu are și un merit: este sincer. El recunoaște, la scenă deschisă, că nu vede nimic mareț în viața și

opera lui Eminescu. Își recunoaște, cu alte cuvinte, o infirmitate. Singurul lucru neplăcut este MÂNDRIA cu care o face. Mi-aduc aminte de un olog care semăna foarte bine cu tânărul contestatar. Când era vizitat, el se grăbea să-și arate ciotul de picior, imperfect rotunjit de mâna chirurgului. Ai fi putut crede că vrea să fie compătimit, dar după sclipirea de orgoliu din ochi și după minuția voluptuoasă cu care indica urmele cusăturilor îți dădeai seama că, de fapt, era mândru de infirmitatea sa. Te privea chiar cu superioritate (ție nu ți se întâmplase ceva neobișnuit), alungând din când în când muștele care i se așezau pe cicatrice”.

20 martie

● „Adevărul” (nr. 2430) face cunoscută știrea: *Ileana Mălăncioiu, laureată a Premiului ALIA – „Adevărul literar și artistic”* („Ieri, la sediul UNITER, în prezența unor personalități marcante ale vieții noastre literare, a avut loc festivitatea decernării premiului revistei «Adevărul literar și artistic» poetei Ileana Mălăncioiu, în semn de prețuire a unei opere de prim rang a literaturii române contemporane și a unui mare caracter, model de rectitudine morală. Premiul, înmănat de Cristian Tudor Popescu, redactor-șef al ziarului «Adevărul» și al săptămânalului «Adevărul literar și artistic», a fost oferit de Net Consulting și constă într-un computer performant”). În discursul de mulțumire, poeta a pledat pentru sprijinirea materială și financiară a oamenilor de cultură din România: „[...] Noi trăim destul de modest, revista «România literară», la care colaborez, are niște condiții materiale groaznic de grele – nici un om din afară nu ar crede că scriu o lună de zile ca să primesc o sută de mii de lei. Nu spun asta ca să mă plâng. Deci, ideea de a da un premiu literar de o valoare atât de mare unui scriitor mi se pare foarte importantă și din această cauză. În România poți, de exemplu, să sponsorizezi un colocviu la care se cheltuiesc cinci sute de milioane. Dar nu există o formă legală să-i oferi unui scriitor ca Gellu Naum, de exemplu, o pensie decentă: el trebuie să trăiască din 50 de dolari pe lună. Corneliu Baba a murit cu o pensie de 50 de dolari pe lună, nu s-a găsit o formulă prin care să sponsorizezi și un scriitor care, la urma urmei, este și el o instituție [...]”.

21 martie

● „Adevărul” (nr. 2431) propune un interviu cu scriitorul Fănuș Neagu, realizat de Viorica Rusu, pe tema scandalului vizând conducerea revistei „Literatorul”: „V. R.: Revista «Literatorul» v-a adus de curând și în sălile tribunalului. Mai există această publicație? F. N.: Revista «Literatorul», la ora actuală, e în mintea celor care au făcut-o până acum. Într-un proces care e pe rol la Tribunalul Capitalei, între noi, revista și ministrul culturii (sau inculturii), Caramitru, au avut loc niște înfățișări în Contencios, în care mi s-a dat mie dreptate. Dar dl. Caramitru, uzând de puterile cu care a fost investit, a

numit un nou redactor-șef, dintre noi, din redacție. Un nechemat, un trădător, Valerian Sava. Nu se poate să nu ai într-o redacție și trădători. La ora actuală, «Literatorul» nu mai poate apărea, neavând nici un ban. Toți sponsorii pe care i-am avut mă vor ajuta să scot câteva numere, dar nu săptămânal. Ministerul Culturii nu a mai alocat nici un leu. V. R.: Deci, puteți spune acum că «Literatorul» va apărea... F. N.: Da, am promisiuni că voi obține niște bani și va apărea fără redactor-șef. Nu contează asta. E necesar să apară totuși o revistă ca asta, pentru că ea avea un anumit echilibru în publicistica literară, mai ales că era formată din niște oameni care n-au aderat cu încheștare la o idee politică. Câțiva dintre noi, printre care și eu, am simpatizat cu PDSR-ul. Acest partid nu ne-a ajutat absolut niciodată, cu toate că am fost numiți «oamenii lui Iliescu», «comuniștii de la *Literatorul*»... V. R.: Și «Literatorul» era – sau poate e mai corect să spun este? – o revistă de stânga... F. N.: Eu sunt un om de stânga. De stânga socialistă, vă rog să rețineți. În sensul socialismului suedez, norvegian, german, francez, tip Mitterrand. Nu în descendența lui Ceaușescu sau a lui Gheorghiu-Dej... Nici măcar a lui Gorbaciov. Eu cred că un scriitor, un om cu picioarele pe pământ, trebuie să țină cu cei amărâți. Totdeauna stânga acoperă un front al celor ce au nevoie de pâine și de speranță. Stânga nu înseamnă comunismul. «Literatorul» suferă acum din cauza mea. El a început cu Marin Sorescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Gheorghe Tomozei și Fănuș Neagu. Această echipă a adresat Președinției în 1990 o scrisoare prin care cerea reînființarea «Literaturii» lui Macedonski. Am fost ajutați să ducem la bun sfârșit acest lucru de către Ion Iliescu și de ministrul culturii de atunci, Andrei Pleșu, care s-a arătat un om foarte deschis și receptiv. Am rămas cu idee că putem să fim ai Ministerului Culturii și să fim finanțați de ei. Pe parcurs s-au schimbat lucrurile, țara a sărăcit bulversată de tot felul de tranziții care, probabil, nu se vor termina niciodată și, de la un timp încolo, nemaivând bani de la Ministerul Culturii, am apelat la sponsori. Acum, ministerul s-a cramponat pe poziția că el e inițiatorul revistei, susținătorul ei – «minciună în falș», cum spunea Ceaușescu – pe când, adevărul e că sponsorizarea vine din mai multe părți. Noi, comitetul director, care am fondat revista, am crezut că nu va trebui vreodată să venim să dăm examen în fața cui vrei și cui nu vrei, ca să ocupăm un post în această revistă. De altminteri, în acest guvern Ciorbea sunt și câțiva handicapați pe lângă oameni de toată stima. Unul dintre cei grav handicapați este Caramitru, singurul pentru care nu pot avea compasiune. Atacându-l vehement în câteva pamflete pentru că nu face rost de bani pentru revistele de cultură – și când face rost de bani împarte mai ales revistelor care îl slujesc – a găsit momentul să se răzbune pe mine. El nu are nimic cu «Literatorul», are cu mine ca persoană. Vrea să pună aici niște oameni care să laude prezența lui în fruntea ministerului”. □ Într-o știre transmisă de R. M., se arată că *Academicianul Mihai Drăgănescu a ales PDSR*: „Ieri, în cadrul semifestiv al conferinței de presă a PDSR, academicianul Mihai Drăgănescu a

anunțat înregimentarea sa în partidul lui Ion Iliescu, accentuând numele liderului ca pe o principală sursă de atracție. Distinsul academician a declarat că nu mai poate asista pasiv la procesul de degradare a țării, astfel că a decis să se implice politic. Dl. Drăgănescu a fost vice-prim-ministru în primul guvern provizoriu de după 1989, apoi 4 ani președinte al Academiei Române și, ulterior, 2 ani ambasador al României în Belgia”.

23 martie

● La pagina „Curentul de opinie”, din cotidianul „Curentul” (nr. 67), scriitorul Paul Goma exemplifică nominal ce înseamnă *A fi sau a nu fi amnezic*, pornind de la ideea conjuncturalistă: „Dacă tot mi-a încredințat «Curentul» o tribună, să o folosesc”: „[...] poetul Dinescu, venit la Paris în ianuarie 1990, rugat să vorbească despre rezistența anticomunistă din România, a luat-o, hăt, de la începutul anului 1989, când, la vârsta de 40 de ani (neîmpliniți), s-a trezit el din somnul scriitoricesc român și a protestat public. Când din sală oameni favorabili lui i-au suflat: să vorbească despre partizani, despre țărani, despre cei cu drepturile omului, despre SLOMR, despre minerii din Valea Jiului din 1977, despre internații din azilele psihiatrice, despre împușcații de pe frontieră, despre răscoala brașovenilor din 1987, Dinescu s-a arătat nu doar ignorant, dar iritat de insistențele acelora – și a luat-o de la cap cu propria-i istorie... Boală românească numită autocronie: timpul comunității începe și sfârșește cu individul istorisitor! La Dinescu, amnezia ca autocronie s-a manifestat inconștient, la alții însă... În februarie '90, «crema intelectualității» (așa-i zice Breban) ca Marin Sorescu, Sorin Mărculescu, Andrei Pippidi (ce s-au exprimat la Paris), Buzura, Vulpescu (la București), Blandiana, Gabriela Adameșteanu la Roma – a deschis gura. Pentru a șterge din propria-i «memorie», dar și din a celor din jur fapte de rușine: dezertiuinea, prudența vinovată, egoismul, colaborarea cu teroarea (prin neopunere) – a practicat metoda Coué: dacă spui, dacă repeți mereu, mereu că tu ai rezistat bolșevismului, ajungi să chiar crezi că așa a fost! – cât despre ceilalți, și ei se află în tratament couétic... Astfel ne-am trezit, la Paris, cu o mulțime de binecunoscuți scriitori obedienți – oricum, dintre cei cumiței până la colaboraționism – că de explică, de sus, cum, cât, pe unde rezistaseră ei comunismului – prin cultură... Ce să le faci unor nerușinați ca Sorescu, Mărculescu, Buzura, Blandiana, Pippidi, Vulpescu și altor vânjoși combatanți anticomuniști?”

24 martie

● În „România liberă” (nr. 2429), Gheorghe Grigurcu arată acuzator în direcția „paznicilor templului”, cei care, de pe poziția unor oameni din cultură, i-au admonestat pe contributorii la dosarul Eminescu, din „Dilema”: „Nu ne putem împiedica a ne gândi cu oarecare umor la reacția «paznicilor templului» față de un număr recent (265) al revistei «Dilema», dedicat lui Eminescu. «Paznicii

templului»: acei autori care și-au făcut din pioșenia declarată față de valorile trecutului o profesie de credință și, nu o dată, o profesie pur și simplu. Diferiți ca grad de onorabilitate și statură valorică, de la Eugen Simion la Adrian Păunescu, fără a-l uita pe «tribunul» Grigore Vieru, cel atras ca fluturile de lampă de barzii fruntași ai ceaușismului, ei se assemblează în corul refuzului de a discuta, de-a actualiza, de-a revizui. Par a trăi, zi și noapte, între icoane și statui. Nu bolta cerului, cu a sa meteorologie mobilă, se întinde deasupra lor, ci o boltă pictată cu simboluri pentru eternitate. Adierea văzduhului îi jicnește dacă nu poartă o mireasmă ecleziastică, de smirnă și tămâie. Așadar, cum au citit ei rândurile «blasfematoare» cu privire la «poetul național», despre care ni se spune pe șleau că a devenit «obiectul unui cult monstruos al personalității», că a fost «mortificat și folosit în interesul tuturor», «transformat într-o bancnotă», adică în «marfă», că s-a văzut bombardat de «mediocritatea elogiilor»? Cum au receptat următorul deziderat «trebuie să avem mai întâi curajul de a ne despărți de Eminescu, dacă dorim să-l regăsim, să-l apropiem, să-l facem contemporan»? Scandalizați, mai bine zis, contrariați în tabieturile lor mentale, presupunem că au pregătit o replică în conformitate cu discursul lor habitual, un soi de excomunicare venită din impersonalitatea solemnă ce-o afișează, aidoma unei predici transmise de pe banda magnetică. Posedă termeni prefabricați, sintagme-standard pentru astfel de ocazii: «negatism», «demolare», «atentat la valorile neamului», «impietate», «crimă» etc. Dar ne îndoim că măcar unii din cei amintiți se vor rosti fățiș și cu promptitudine. Deoarece marii «paznici ai templului» sunt, după cum am avut prilejuri destule a constata, și mari oportuniști. Prin urmare, vor evita a intra în conflict deschis cu nume precum Andrei Pleșu și Nicolae Manolescu, poate și cu altele, punându-și în răbdătoare surdină principiile și în înțeleaptă conservare indignările. Tot astfel cum, cu câțiva ani înainte, au învinuit alte pene critice de «antieminescianism», făcându-se a uita că obiecțiile «antieminesciene» cu pricina își au izvorul în paginile unor G. Călinescu și E. Lovinescu. Care și ei se cuvine a fi tratați ca idoli, și nu, Doamne ferește, ca eretici” (*Eminescu și „paznicii templului”*).

25 martie

● În „România literară” (nr. 11), Nicolae Manolescu „salută” în editorial „inițiativa Fundației Soros”, „prin membrii bordului național pentru România”, de „a repune (sau pune) în circulație opere fundamentale”, într-o formulă bazată pe „accesibilitatea prețului, care le va face «populare»” (*Opere fundamentale*). Bilanțul, parțial, rezumat de critic ar fi următorul: „Au apărut, în 1997, în edituri diferite, opt volume din zece (ultimele două se află sub tipar), urmând ca, în 1998 și 1999, să apară alte douăzeci. Volumele se prezintă în condiții grafice foarte bune și au prețul subvenționat, nedepășind 25.000 de lei, ceea ce le face accesibile în tiraje de 4-6.000 de exemplare. Iată lista lor: D.

Cantemir, *Istoria ieroglifică*, ediție de P. P. Panaitescu și I. Vereș, studiu introductiv de Adriana Babeți, Ed. Minerva; Ștefan Zeletin, *Burghezia română. Neoliberalismul*, ediție și studiu introductiv de Cristian Preda, Ed. Nemira; A. D. Xenopol, *Teoria istoriei*, trad. din franceză de Olga Zaicik, studiu introductiv de Al. Zub, Ed. Fundației Culturale Române; E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, ediție și studiu introductiv de Z. Ornea, Ed. Minerva; Mihail Manoilescu, *Rostul și destinul burgheziei românești*, ediție de Leonard Oprea, studiu critic de Dan Pavel, Ed. Athena; Paul Zarifopol, *Încercări de precizie literară*, ediție de Al. Săndulescu, studiu introductiv de Al. Paleologu, Ed. Amarcord; I. L. Caragiale, *Momente*, ediție și studiu introductiv de Ion Vartic, notă asupra ediției de Mariana Vartic, Ed. Biblioteca Apostrof; Mircea Djuvara, *Eseuri de filozofie a dreptului*, studiu introductiv, selecția textelor și note de Nicolae Culic, Ed. Trei. Li se vor adăuga în următoarele săptămâni: H. H. Stahl, *Satele devălmașe* și Nicolae Iorga, *Generalități cu privire la studiile istoriei*". □ La rubrica permanentă „La microscop”, Cristian Teodorescu își exprimă punctul de vedere cu privire la **Judecarea lui Eminescu**: „Patria e în primejdie din țâțânile ei. A fost contestat poetul național. A dispărut rușinea, a dispărut ultima brumă de respect. Eminescu însuși a fost băgat în cofa unor atacuri nedemne. Și asta pe bani veniți de la contribuabili, nu de la cine știe ce gazetă zănatică subvenționată de inamicii patriei. «Dilema» și-a permis să atace mitul, statuia, ceea ce a provocat mari supărări și de unde te aștepti și de unde nu. A fost maculată imaginea Poetului, așa cum din '90 încoace, tot ce e valoare literară statuată în România literaturii e târât în noroiul contestării și al zicerilor infamante. Pe scurt, «Dilema» discută despre Eminescu de o manieră impardonabilă, ca și cum Poetul ar fi redevenit un poet, cu toate ale vieții și literaturii sale puse în dispută. În privința receptării strict personale, relația mea cu Eminescu a ținut de abecedarul poeziei, așa cum îl înțelegeam la 14 ani, dar și de o cu totul specială personalizare, în jurul aceleiași vârste, a poetului și a poeziei sale. Eminescu al meu n-are legătură cu aceste dispute. L-am citit în serie cu Argezi și cu Ion Barbu, într-o ordine de lectură care n-avea nicio legătură cu manualele. Eminescu e pentru mine o chestiune poetică strict personală, care n-are nicio contingentă cu statuile poetului și nici cu encomioanele care, treptat, l-au desfigurat, transformându-l într-un soi de Sfinx al poeziei românești. Chiar are de suferit Eminescu dacă e pus la îndoială? Chiar se fracturează osatura noastră spirituală dacă Mihai Eminovici e privit ca și cum corpul său ar fi alcătuit, în continuare, din carne, oase și tot restul? Un Eminescu totalitar, un Eminescu secretar general al poeziei și metamorfozat în tătuc al literaturii române, asta ne trebuie? De foarte mulți ani, poetul a ajuns un soi de probă de linguşeală literară din ce în ce mai groasă. În contrapartidă cu Ceaușescu, ditirambii iraționali care, după părerea mea, i-au stricat, au făcut din el un fel de monstru literar-politic, proiectându-l într-un gigantism pe care

poezia sa nu putea să-l susțină. Geniul e totuși o afacere relativă, chiar dacă are proiecție în absolut. Un român, Eugen Ionescu, l-a tăvălit în ridicol pe Victor Hugo cu o inteligență care face textul său de luat în seamă și astăzi. Cu ce efect? Nu-l crezi pe Ionescu, îl recitești pe Hugo. [...] Contestabil, Eminescu redevine interesant la lectură. Contestat el își recapătă, literar, o corporalitate deosebită de interpretările sale din bronz, piatră sau cuvinte menite să-l veșnicească. O literatură română formată din epitafuri e tot ce poate fi mai nefolositor culturii autohtone. E o literatură moartă. O literatură care furnizează eficii de criză. Eminescu așezat pe hârtia de o mie de lei a devenit, treptat, o imagine a inflației. Eminescu trântit de tot soiul de muzico-barzi se transformă într-un textier, iar cuvântul său se pierde în masa producerii de texte rimate. În «Dilema», așa-zisa contestare a poetului e de fapt o încercare de a-l privi ca poet viu. Nu ca pe un mit literar. [...] «Dilema» a pariat cu statuile de metal, piatră și vorbe care fac, acum, din Eminescu o certitudine neinteresantă. De prea mult timp încoace discutăm despre el, netezindu-i placa funerară. «Dilema» îl face să-și recapete viața obișnuită și îl discută ca și cum Eminescu ar fi omul de lângă noi, cum se spune. Tragic ar fi fost dacă Eminescu n-ar fi putut redevini un poet discutabil. Câtă vreme el mai poate fi contestat, discutat cu ochi critic și dezbrăcat de armura nemuririi, încă stăm bine și Eminescu e viu”.

26 martie

● Cel de-al doilea episod critic alocat dosarului *Eminescu*, semnat de Eugen Simion, *Despărțirea de Eminescu II*, debutează printr-o serie de interogații: „Așadar: ce-i nou despre Eminescu? Ce place și, mai ales, ce nu place azi din poezia, proza și publicistica lui Eminescu?”. Răspunsurile sunt sistematizate conform percepției autorului articolului, după următoarea structură pe puncte: „1. De plăcut nu place aproape nimic. Cel puțin așa aflăm din articolele unor autori, bănuiesc tineri, care ne încredințează că adolescența lor a fost terorizată de Eminescu și că azi același Eminescu, «poetul național» (ironia este aici indispensabilă), îi lasă, cum drăguț spune unul dintre ei, dl. Răzvan Rădulescu («scriitor» – fără ironie!), completamente rece. Organizatorul anchetei, CP-B, nareză cu umor aproximativ suferințele sale din timpul școlii: apare, întâi, o profesoară fanatizată de Eminescu și, apoi, se instalează sentimentul de ostilitate al tânărului școler [...] Scriitorul Răzvan Rădulescu este și mai iritat decât C. P.-B. atunci când e vorba de poezia lui Eminescu. Nu-i un fan al poeziei lui Eminescu – ne anunță el fără complexe –, nu are nicio afinitate cu ea, iar în ceea ce privește proza lui Eminescu, ei bine, și proza îl lasă rece: «Este sub nivelul minimei lizibilități»... [...] Alt «scriitor» – cum ne anunță redacția revistei «Dilema» –, pe nume T. O. Bobe, are o viziune cât se poate de neagră când este vorba de reprezentarea lui M. Eminescu în arta plastică daco-romană. Statuia lui Anghel din fața Ateneului i se pare grotescă la culme,

emfatică, expresia unui «trist caraghioslâc»... La fel, reprezentarea critică a poetului, G. Călinescu și ceilalți eminescologi n-ar fi făcut nimic altceva – în viziunea dlui T. O. Bobe – decât să construiască imaginea, evident falsă, a unui «profet mântuitor», un simbol național care merită din plin zeflemeaua noastră. T. O. Bobe, oricum, n-o ascunde. El se prăpădește de răs, nu altceva, când se gândește, de pildă, la «duduia adulterină, disponibilă și cu fumuri literare» (Veronica) și la alte asemenea caraghioslăcuri din biografia și opera poetului mitizat de români... Opresc exemplele aici. Este limpede că pentru colaboratorii «Dilemei» (nu chiar toți, sunt printre ei și minți mai lucide și cu mai mare respect față de adevăr!) Eminescu este un scriitor totalmente depășit și că nu atât «cultul monstruos» al poetului îi deranjează, cât poezia și proza ca atare. N-am să mă apuc, acum, să încerc să-i conving pe dnii T. O. Bobe și Răzvan Rădulescu că Eminescu este totuși un mare poet (fără majusculă) și că proza lui nu-i atât de ilizibilă pe cât cred ei. Este, în fond, dreptul lor să fie ridicoli și nimeni n-o să le îngrădească posibilitatea de a susține enormități. Nu sunt, nici primele, nici ultimele în literatura română. N-aș fi scris acest articol, dacă n-aș fi remarcat în articolele din «Dilema» nu dorința de «a discuta» cazul Eminescu, cât voința expresă de a-l înjosi. Pentru aceasta este foarte util bătrânul instrument al zeflemei dâmbovițene. Aici, da, suntem neîntrecuți. Zeflemeaua ne reușește totdeauna, n-o ratăm. Ratăm miturile, putem rata chiar și istoria noastră, zeflemeaua, nu. Niciodată. Suntem, tineri sau vârstnici, doctori în cârtire și savanți în zeflema... Să fac precizarea că zeflemeaua nu are nimic de-a face nici cu ironia, nici cu umorul, două calități superioare ale spiritului. Zeflemeaua este doar jegul lui, zicea Nichita Stănescu... 2. Dacă poezia și proza lui Eminescu lasă, deopotrivă, rece pe tinerii zeflemitori de la «Dilema», publicistica lui îi umflă, pur și simplu, de răs prin nulitatea ei. O spune fără echivoc unul dintre semnatari, dl. Cristian Preda, «asistent la FSPA, Universitatea București»... [...] Tare, dl. Cristian Preda. Și totalmente aberant. Mai întâi că spiritul polemic nu lipsește deloc din cultura română, dimpotrivă, de la cronicarii munteni până în zilele noastre, *cârtirea* a devenit o vocație națională. Chiar Eminescu, pe care îl disprețuiește cu atâta suficiență dl. asistent de la FSPA, este un polemist temut în epocă... Cât despre ideea că Eminescu este nul ca gânditor politic, aceasta pare a fi până acum contribuția cea mai importantă pe care a adus-o dl. Cristian Preda, asistent, FSPA, Universitate etc., la dezvoltarea culturii române... 3. Aproape toți autorii articolelor din «Dilema» resping formula Eminescu – «poet național». Unii o găsesc de un prost-gust total și o iau în derâdere (o «rustavelizează», vorba lui Șerban Foartă), alții o pun pe seama regimului totalitar comunist, care l-a acaparat pe Eminescu și l-a transformat, zic ei, în instrument de propagandă. Alții, ca Z. Ornea, mai documentați și mai puțin zeflemitori, încearcă să dovedească de ce un spirit «paseist conservator» ca Eminescu nu poate fi socotit poet național. [...] Mai poate fi socotit un poet poet național «un paseist conservator» ca

Eminescu, întreabă el în final? Și dacă da, «nu spune asta multe despre *psiheea* României profunde»? Două întrebări grave. Înainte de a-i răspunde lui Z. Ornea, să precizez că el aduce ca argument suplimentar în sprijinul ideii sale tăgăduitoare amănuntul că «poetii naționali» ai altor popoare (Hugo, Byron, Pușkin, Petöfi, Goethe etc.) au fost, toți, «antemergători revoluționari și progresiști...». În timp ce bietul Eminescu al nostru este «un paseist conservator»... Aceasta-i dilema lui Z. Ornea, istoric al doctrinelor ideologice românești și biograf eminent al lui T. Maiorescu, Gherea, C. Stere etc... Să mă ierte dacă-i spun că dilema lui în privința lui Eminescu este falsă. Valoarea poeziei lui Eminescu nu are nimic de-a face cu fondul «paseist-conservator» al gândirii sale politice. Nici calitatea lui de «poet național» nu are o legătură cauzală cu același fond retrograd, paseist conservator. Este o prejudecată grea să crezi că un poet care stă cu «tâmpla în Evul Mediu» nu poate fi un mare poet, nu poate, cu alte vorbe să scrie poeme superior estetice despre iubire și moarte, despre destinul fragil al omului în univers sau despre succesiunea deșertăciunilor lumești... [...] Cât despre publicistica lui Eminescu, ea poate fi discutată, firește. Publicistica nu se poate reduce, cred, la fragmentele xenofobe și, mai ales, oricât de banal pare, trebuie să spunem că articolele politice nu pot fi debusate de luptele politice din epocă și, în genere, de circumstanțele epocii. Cel puțin în această privință, dl. Z. Ornea, vechi marxist, trebuie să cadă de acord cu mine... În fine, faptul că Eminescu este folosit, azi ca și ieri, în confruntările politice și că în jurul numelui său continuă să prolifereze o literatură encomiastică este în afară de orice discuție. [...] Soluția este nu să ne despărțim de Eminescu, ci să-l apărăm de cele două rele care se abat, periodic, asupra lui: a. excesul de adorație care paralizază spiritul critic și descurajează sensibilitatea noastră estetică și b. excesul de indignare al detractorilor, zeflemitorilor, crizele de pubertate ale literaturii române care se manifestă aproape ritualic. Am putea invoca în categoria din urmă și inaptitudinea noastră de a suporta multă vreme miturile, sfinții și capodoperele. Parcă este un făcut cu noi, latinii orientali și ortodocși: succesele îndelungate ne jignesc profund, miturile ne zăpăcesc, și atunci încolțește în noi instinctul primar al distrugerii. De aceea vrem să dăm jos miturile, pentru a le reconstrui apoi, jeluindu-ne”.

● „România liberă” (nr. 2431), prin redactorul Alexandru Horia, acordă atenție unui *Eveniment cultural cu huiduieli și injurături*, fiind vorba despre incidente la prezentarea revistei studențești „Rocinante”: „Cu câteva zile în urmă am avut ocazia să asist la o întâmplare incredibilă care a avut loc la Clubul Facultății de Litere. Afișele răspândite pe holurile facultății anunțau lansarea unui nou număr al revistei culturale «Rocinante», editată de o echipă de studenți filologi. Intenția organizatorilor era ca această manifestare să fie și un omagiu adus regretatului lingvist Mihai Pop, fost prodecan al facultății. La ora cu pricina, în barul Litere, se adunaseră mulți studenți, majoritatea gălă-

gioși și turbulenți, care i-au întâmpinat pe invitați cu vociferări nepoliticoase: «Am venit aici să bem, nu să discutăm despre reviste» spuneau unii dintre ei. Contatând atmosfera total nepotrivită unei adunări culturale, distincții profesori Dan Grigorescu, Antoaneta Tănăsescu și Dan Horia Mazilu au părăsit discret sala, lăsându-i în «groapa leilor» pe tinerii redactori ai revistei, să poarte în continuare dialog cu publicul. Ceea ce a urmat a fost o scenă de coșmar. Clienții localului, iritați că li s-a întrerupt muzica și refuzând orice dialog cu colegii lor de la «Rocinante», au început să fluiere, să arunce în vorbitori cu ghemotoace de hârtie, capace de sticlă, chiștoace de țigări. Exasperată, tânăra studentă Rodica Ștefănescu, moderatoarea întâlnirii, a încercat să potolească spiritele făcând apel la elementarul bun-simț al celor prezenți: «Dragi colegi, nu vrem să vă reținem atenția decât o jumătate de oră. Să respectăm măcar memoria profesorului Mihai Pop!». Din public se auzeau însă voci rebele: «Lăsați-ne cu chestiile astea culturale acum. Dați, bă, drumul la muzică, ce mama dracului!». A urmat imediat un șuvoi de expresii triviale. Câțiva studenți cu privirile încețoșate de alcool au încercat să apeleze chiar la obiecte contondente pentru a întrerupe așa-zisa manifestare «culturală». În cele din urmă, organizatorii au părăsit umiliți sala, sub privirile satisfăcute ale celor aflați la mese. Și toate aceste scene s-au întâmplat, incredibil, în Clubul Facultății de Litere, adică într-o facultate care pregătește viitorii profesori și filologi ai țării. Orice comentariu este, credem, de prisos”.

27 martie

● La rubrica permanentă „Istoria unei priviri”, din „Curentul” (nr. 71), Dan-Silviu Boerescu prezintă, cu titlul *Proză intelectual(ist)ă*, romanul Simonei Popescu, *Exuvii*: „[...] cartea impresionează mai puțin prin enciclopedism și mai mult prin «răutatea» privirii, care nu(-și) iartă niciun amănunt din complicata istorie a unei ființe față cu complexele ei de natură biografică, socială, culturală q.s. Plăcerea patologică de a diseca tot, lipsa de preocupare pentru structura compozițională tradițională (mai aproape de cea a eseului, decât de a romanului «de formare») și cultul elitist al aluziei livești transformă textul Simonei Popescu într-un test de fiabilitate: poți să-l duci la capăt admirându-i armătura intelectuală, poți să-l savurezi pe bucăți într-un răsfăț al micilor bijuterii stilistice, poți să-l respingi din start neplăcut impresionat de proliferarea metastatică a cuvintelor care se adună amenințător în hoarde de fraze amenințând să cucerească teritoriu după teritoriu [...]”.

● La rubrica permanentă („Critica literară de tranziție”), pe care o deține în „Dilema” (nr. 269), George Pruteanu rezumă „cazul suficient de interesant pentru a-i dedica această cronică literară de tranziție”, în articolul „*Scandalul*” *Eminescu*: „[...] pentru deslușire, să încercăm o sintetizare și o clasificare a propozițiilor incriminate”, rezultând „categoriile”: „1) Declarații de indiferență față de poezia și proza lui Eminescu”; „2) Ironii, mai suple sau mai din topor,

la adresa întru chipărilor muzicale și grafice ale universului eminescian, de care poetul nu e câtuși de puțin răspunzător”; „3) leftine tentative de minimalizare a figurii literare a poetului pe motive ținând de interpretarea vieții sale personale”; „4) Critici la adresa «festivismului» și a manierei excesiv ceremonios-apologetice în receptarea actuală a operei eminesciene”; „Dubii asupra etichetei «poetul național»”; „5) Prostii sau insolente sub orice critică”, taxabile ca „spirite atât de mici și seci”, „de neluat în seamă”. Articolul este însoțit de o „notă a redacției”, cu următorul conținut: „Din nefericire, relațiile redacției noastre cu dl George Pruteanu nu sunt de natură – iată – să favorizeze un dialog direct (cum ar fi normal, în acest caz). Dl Pruteanu ne trimite de fiecare dată textul său printr-un intermediar – facem această precizare și pentru a arăta că distinsul senator, chiar și când se află în țară, nu are deloc de a face cu temele «Dilemei». Dacă am fi putut discuta direct cu dl Pruteanu, l-am fi lămurit că numărul respectiv al «Dilemei» nu pune în discuție valoarea poetului, ci mitologizarea lui. În legătură cu chestiunea în cauză, s-au pronunțat, cu acea ocazie, și nume sonore, și altele mai puțin cunoscute (numai că este mult mai «prudent» să polemizezi doar cu cele din urmă). Însă, cum dialogul nu poate să aibă loc, publicăm textul dlui Pruteanu, în virtutea deschiderii noastre către cele mai diverse opinii”.

28 martie

● În „Adevărul” (nr. 2437), la rubrica „Accente”, C. Stănescu publică articolul **Înțelepții și nebunii**, cu referire la reacțiile mediatice exagerate (la ambii poli ai discuției – ultrapatriotic și ultracontestatar), din jurul „cazului Eminescu”; un alt element de interes al comentariului jurnalistic este pledoaria pentru eliminarea reziduurilor discursive, care nu au nimic a face cu receptarea obiectivă a scriitorului și a operei sale: „Guvernele trec – Eminescu rămâne: iată ce mă face să reiau, riscând să-i plictisesc pe cititorii copleșiți de grijile cotidiene, «cazul» Eminescu. Patosul iconoclast al câtorva tineri scriitori care au îndrăznit să zgârie cu unghia postmodernistă abia un colțișor din prea lustruita statuie de bronz a poetului național a stârmit, cum era de prevăzut, mânia unor înțelepți. Ei au sărit, cu forțe unite, să scoată bolovanul pe care niște nebuni l-au aruncat în apa lacului liniștit din poemul eminescian. Într-o emisiune de la Antena 1, Adrian Păunescu a recoltat cu abilitatea-i cunoscută indignarea unor personalități impozante: un profesor universitar toabă de carte, Ion Rotaru, autor de istorii literare, un prozator de calibrul lui Fănuș Neagu, o cunoscută poetă-militantă de dincolo de Prut, Leonida Lari, și, cu o indignare transmisă telefonic, însuși președintele Academiei Române, Eugen Simion. Această încincită indignare manifestată în diverse registre ale expresivității voluntare și involuntare, inclusiv de tip interjecțional, a fost stârmită de încercarea demitizării lui Eminescu. Aducerea lui cu picioarele pe pământ, spre a fi confruntat – a câta oară? – cu pretențiile ori aspirațiile unor noi

generații de cititori se metamorfozează în act blasfematoriu, atentat la statuia poetului național. Tinerii insurgenți au făcut imprudența de a nu-și preveni prezumtivii adversari cu câteva sănătoase banalități. Prima banalitate pe care au ocolit-o constă în precizarea că demitizarea nu e decât o formă paradoxală de a-i pregăti poetului altă statuie. A doua banalitate pe care ar fi trebuit s-o spună: nu există un Eminescu pentru tot poporul, ci doar atâția poeți cu acest nume care intră, pe cele mai diverse – infinite – căi în sufletul cititorilor. A treia banalitate: pe lângă chipul lor propriu și inalienabil, marii poeți obișnuiesc să ia, de-a lungul timpului, și chipul diferitelor generații de cititori. Această necurmată confruntare și coexistență veșnică dintre cele două chipuri face chiar viața fără moarte a marilor scriitori. Asistăm acum la dorința unei noi generații de a-și făuri propriul său Eminescu. Nu-i nimic impiu în această dorință și nu se petrece nici un sacrilegiu cu poetul național. Din contră, aş spune că ei înșiși «contestatarii», își asumă – conștient? – un risc enorm. Riscul de a fi striviți de ridicol. Faptul că ei acceptă acest risc mi se pare o formă de eroism intelectual și nicidecum pricină de indignare. Ca să fiu sincer, am impresia că ridicolul a și apărut: a spune fără nici o precauție (chiar dacă afirmația trebuie luată în cheie parodică «postmodernistă»!), că Eminescu «mă lasă rece», «nu-mi spune nimic» e o asumare voluntară (sfidătoare) a ridicolului. Iar a pretinde că gazetăria lui Eminescu e «completamente nulă» și ilizibilă sub raport ideologic frizează ridicolul ignoranței sau o vulgară simplificare. Ambele aceste afirmații implică, în orice caz, o anumită – cum să-i zic? – nesimțire estetică. Lăsând la o parte astfel de enormități de pus pe seama frondei, tinerii insurgenți au crezut însă că merită să-și asume riscul ridicolului și urmările «indignării» oamenilor de bună credință. Îmi place să cred că n-au făcut-o doar de dragul scandalului și al zeflemelei dâmbovițene. Găsesc că, în raport cu gradul maxim de înțepeneală mentală la care a ajuns imaginea publică a poetului național, aceea din conștiința masei presupușilor săi cititori, ridicolul merita să fie înfruntat. Miza merită acest soi de eroism. Poetul a ajuns atât de înghețat în cofrajul clișeelelor școlare, oficiale și propagandistice, încât spargerea lespezii sub care doarme, narcotizat de parfumul omagiilor noastre este, ea însăși, o datorie națională. Cred că ceea ce nu vor să înțeleagă înțelepții și radicalii apărători ai lui Eminescu este apelul subînțeles al celor ce i-au indignat: un apel la modificarea imaginii publice a lui Eminescu, lăsând cale liberă unei noi personalizări, împiedicate, îndeobște, de barierele și tabu-urile pe care un mit, oricare mit, le opune comunicării, dorinței de apropiere. Ei nu-l gonesc pe Eminescu, ci invită statuia poetului să intre din piață în casă. Indignarea, îmi îngădui să cred, n-are temeii legitim, ci, bănuiesc, și pricini ascunse, între care nu ultima este frica maladivă de revizuire: dacă Eminescu însuși este tratat în acest fel, ce se va întâmpla cu noi?! În fine, nu pot să trec peste mica scamatorie a profesorului Ion Rotaru, care se făcea că citează dintr-un colaj, acompaniat de murmurele indignate ale

asistenței. *Colajul* era un articol semnat de poetul Mircea Cărtărescu. Autorul *Levantului* face acolo un decupaj ingenios din mărturisirile celor ce l-au cunoscut pe Eminescu. Rezultă un portret fizic crud, dizgrațios, cu note grotești, din care nimic nu e imputabil imaginației lui, dar o alcătuire din care s-a înălțat tăria parfumurilor poeziei sale. Întrebarea elementară care se pune e, chiar și pentru un profesor universitar, aceasta: ce-o fi vrut să spună autorul prin acest portret a lui Eminescu? Mircea Cărtărescu nu-i un pamfletar de duzină, ci un poet remarcabil, prozator aproape unanim lăudat, cadru universitar. «Jocul» lui nesperios trebuie că spune ceva serios. Colajul lui induce ideea de relativitate asupra tuturor imaginilor noastre despre Eminescu. «Jocul» său aduce o atingere «carteziană» adevărului absolut despre un Eminescu uniformizat ca bun al întregului popor. Imaginea unui Eminescu uniform și cazon, același pentru toți românii, cultivată de școală și de propagandă, trebuie să înceteze. Jocul poetului vrea să mai spună că din aceleași surse și materiale – amintiri, memorii, documente, dar, firește, în primul rând poezia! – se poate la fel de bine scoate și un portret serafic, liliac, nepământesc, la antipodul celuilalt, dizgrațios și lipsit de idealitate. Faptul că atâția înțelepți n-au vrut să înțeleagă lucruri altfel elementare, prefăcându-se indignați în numele interesului național, mă umple de mirare. Prin intoleranță și exclusivism, ei mi-au părut un fel de gardieni publici ai liniștii și avutului obștesc. Puțin a lipsit ca «Dilema» și colaboratorii ei să fie acuzați că pregătesc în ascuns un fel de «ordonanță de urgență» unde se prevede, exproprierea poporului român de poetul său național, M. Eminescu, în vederea trecerii (vânzării?) lui peste graniță. Și mi s-a mai părut că împlicinații erau chemați la dialog doar ca să fie urcați pe eșafod...». Articolul este însoțit de o „Schiță pentru monumentul lui Eminescu”, pentru o sculptură de Dimitrie Paciurea.

30 martie

● „România liberă” (nr. 2434) publică un „drept la replică” trimis de Rodica Ștefănescu, directorul revistei studentești „Rocinante”. Aceasta își prezintă punctul de vedere asupra celor petrecute recent la Clubul Facultății de Litere, considerând că Horia Alexandru, colaboratorul cotidianului, „cu un talent ieșit în comun de a denatura lucrurile, a avut ambiția, se pare, să ne discrediteze și să aplice pe frontispiciul Facultății de Litere eticheta Tărâmului lui Hades”. În realitate, conform Rodicăi Ștefănescu, „lansarea numărului omagial dedicat regretatului comparatist Mihai Pop, desfășurată în a doua etapă în Clubul de Litere din str. Edgar Quinet, a decurs în condiții absolut omenești, fără artileriei de capace și alte muniții (greu de procurat, de altminteri, într-un local în care e interzis consumul de băuturi alcoolice și în care singurele «obiecte contondente» aflate la dispoziția consumatorilor sunt paharele de unică folosință), fără fluierături și huiduieli, ca să nu mai vorbim de înjurături. [...]”.

31 martie

● Criticul din noua generație, promovată de „Adevărul literar și artistic”, Daniel Cristea-Enache, realizează, în nr. 411, cronică de întâmpinare a *Baladei lui Daniel Bănulescu (culeasă și prelucrată de el însuși)*: „Când mulți creatori se zbat din răspuțeri, luptă efectiv pentru a imobiliza o fugitivă, lunecoasă Muză, și a fi, astfel, cât mai *personali*, mai originali (condiție *sine qua non* în câmpul accidentat al Artei), Daniel Bănulescu, poet și prozator «nouăzecist», adică post-postmodern, e original mai mereu și, s-ar zice, fără efort – aproape fără să vrea, aproape fără s-o știe. [...] acest al doilea Bănulescu din istoria literaturii române contemporane nu-și lasă originalitatea să se manifeste și să se consume în gol; dimpotrivă, o pune, energic, la lucru – iar noi putem verifica, periodic, cât de productivă este o asemenea «exploatare». [...] Imediat ce ieși în mână ultimul său volum, intitulat – nici mai mult, nici mai puțin – *Baladei lui Daniel Bănulescu (culeasă și prelucrată de el însuși)*”, înțelegi «cum vine treaba», cam care e atmosfera: în colecția «Poezii orașului București» (o colecție, de altfel, câtuși de puțin burghez-pășnică), fiecare autor sau autoare își prezintă pe copertă chipul, într-o poză cât mai expresivă; în schimb, Daniel Bănulescu stă *cu spatele!* Gest de frondă puerilă, teribilism ieftin? Am convingerea că nu putem pune, în acest caz, un astfel de diagnostic. Aici e ceva mult mai *adânc*, în totală dizarmonie cu regula generală, dar într-un acord deplin cu materia cărții, cu viziunea care modelează această materie pe măsură ce o naște, dându-i o coerență, oferindu-i un sens. Faptul că autorul stă cu spatele la lume și cu fața înspre propria creație nu e un indiciu al *căutării* unicității (cu orice preț), ci al *latenței* acestei originalități fecunde, care profită de orice «breșă» pentru a se face manifestă” (*Goliardul din «trăsura sexuală»*).

● *Critică și exorcizare* se intitulează tableta săptămânală a lui Gheorghe Grigurcu, din „România liberă” (nr. 2435), în care este infirmată, cu nuanțări și disocieri necesare, starea de „criză” postcomunistă, a criticii literare: „Plutește în atmosferă o opinie referitoare la o așa-zisă criză a criticii literare, după 1989. Ea se sprijină însă mai mult pe aparențe decât pe realități, dedusă din atitudinea noastră generală de insatisfacție și circumspecție, ca și cum nu realul decepționant ar fi de vină, ci slăbirea discernământului și a vigilenței noastre în raport cu acesta. O ipostază masochistă. Să examinăm cu calm lucrurile în spațiul foarte limitat de care dispunem. Din capul locului constatăm că nici unul din criticii semnificativi ai perioadei precedente nu și-a părăsit complet uneltele. Se citează frecvent cazul Nicolae Manolescu, dar să nu uităm că d-sa conduce acum «România literară», continuând a-și ilustra calitatea critică nu numai prin editorialul săptămânal, ci și prin întreaga orientare a importantului periodic în cauză. Alți exegeți, de la Lucian Raicu și S. Damian până la Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Sorin Alexandrescu, Gelu Ionescu, își desfășoară activitatea pe alte meridiane, ceea ce le reduce, totalmente, prezența în circuitul actualității autohtone (deci un soi de iluzie optică?). Alții,

în fine, de la Eugen Simion și Valeriu Cristea, la Mircea Iorgulescu, s-au dispersat în spațiul ideilor, întemeind defel dezavantajoase cuiburi apolitic-neutrale (vorba vine!). Dar și unele schimbări în însuși conținutul discursului critic pot da impresia de astenie a sa. În decursul «epocii de aur», criticii îi revenea rolul ingrât însă și măgulitor, de-a exprima adevăruri gătuite în alte planuri supuse unui control ideologic specific precum istoria, filosofia culturii, sociologia, politologia. Grație unei anume «disponibilități» (contactului cu o mulțime de teme și discipline), aceasta putea suplini – parțial, firește – lacunele cognitive și teoretice provocate de cenzură. Azi, scrisul critic e degrevat de asemenea atribuții circumstanțiale, deși... nu în totalitate. Căci tocmai persistența unor elemente ale totalitarismului, inclusiv în conștiințe, îl mobilizează nu o dată pe vechile fâgașe, în sprijinul valorilor civice și etice, vital trebuitoare atât cetății, cât și propriei sale supraviețuiri. De unde înveninatele incriminări de politizare aduse criticii, adică de pretinsă abatere de la rosturile sale. Incriminări ciudate, dacă ne raportăm la dispariția constrângerii exercitate de «forurile» comuniste, așadar a cauzei principale a artificului politic... În fapt, critica actuală e «politică» doar în măsura în care, pe de o parte, se referă la obiectul său, producția literară – de atâtea ori impregnată de ideologie, dar pe de o altă parte, are în vedere propriul său statut de liberă afirmare, în impact cu reziduurile preconcepțiilor, dirijismelor, manipulărilor. Așa-zisa ei «politizare» nu e decât un act de exorcizare. Glumind, am putea spune că facem politică pentru o scăpa de politică”.

[MARTIE]

● Revista „Apostrof” propune, în nr. 3, *Un autor în dezbatere*. Este vorba despre Nicolae Manolescu a cărei activitate este prezentată de Alex. Ștefănescu, în articolul *Nicolae Manolescu sau sfârșitul criticii literare*, având în vedere următoarele direcții de interes: *Nicolae Manolescu a fost critic literar?*; *Un rol bine ales și bine jucat*; *Teme și teze*; *Demitizarea literaturii române*; *Întrebări fără răspuns*. Mai curând nostalgic-biografic decât analitic, textul lui Alex. Ștefănescu pornește de la o anecdotă și intenționează să justifice o nedumerire: participarea lui Nicolae Manolescu la alegerile pentru funcția de Președinte al României („În 1996, cu câteva zile înainte de alegerile prezidențiale, în redacția «României literare» – unde stăteam de unul singur și corectam un articol – și-a făcut apariția o domnișoară frumoasă și aferată. M-a atacat imediat, cu aplomb: – Bună ziua, domnule Alex. Ștefănescu. Vă cunosc de la televizor. Aș vrea să-i iau un interviu lui Nicolae Manolescu. Unde-l găesc? I-am explicat că trebuie să aștepte – Nicolae Manolescu încă nu sosise – și am invitat-o să ia loc. Dar ea nu avea răbdare să stea jos. Mintea îi lucra febril, pregătind interviul. După ce s-a plimbat dezordonat prin încăpere, domnișoara s-a oprit brusc și m-a întrebat pe un ton confidențial: – Este adevărat că Nicolae Manolescu a fost și critic

literar? Am rămas mut de uimire. În general, am prezență de spirit, dar atunci, timp de câteva secunde, nu mi-am găsit cuvintele. Apoi am izbucnit: – Dacă a fost și critic literar?! Bine, domnișoară, dar a fost – și este – cel mai mare critic literar de după G. Călinescu! Ce-am mai discutat cu încântătoarea ignorantă din fața mea nu are importanță... Deși nu mă pot abține să povestesc, pe scurt, urmarea, pentru amuzamentul cititorilor. Domnișoara m-a rugat să-i fac un serviciu... colegial și să-i spun câteva din titlurile cărților lui Nicolae Manolescu, pentru ca ea să le poată menționa în discuția cu el și să-i câștige astfel bunăvoința. Mănat de un demon al farsei, eu i-am dictat titlurile unor cărți ale lui Eugen Simion. Așadar, pentru tinerii de azi, n-a mai rămas nimic din imensul, nemaîntâlnitul prestigiu critic al lui Nicolae Manolescu de acum zece ani. Unde s-a evaporat aureola care îl însoțea pretutindeni pe cronicarul literar de la «România literară», făcând ca orice afirmație a sa – scrisă sau rostită – în legătură cu scriitorii români contemporani să fie ținută minte, comentată și citată ca un enunț sacramental? Și dacă a dispărut orice urmă a faimei, cine va mai crede că ea a existat cu adevărat? Cele aproximativ douăzeci de cărți care poartă semnătura lui Nicolae Manolescu nu dovedesc mare lucru, în condițiile în care oricine publică azi cât vrea. [...] Ar mai putea fi invocate sutele de articole care s-au scris *despre* Nicolae Manolescu, de-a lungul timpului, sau miile de ecouri ale acțiunii sale critice, sesizabile în opțiunile literare și în argumentațiile multor contemporani, scriitori și nescriitori. Dar cine mai are răbdare, azi, să inventarieze așa ceva? Nicolae Manolescu dispăre din conștiința publică odată cu literatura însăși. Iar faptele se precipită, din cauză că România are de recuperat o mare întârziere. [...] Presimțind declinul profesiei sale, Nicolae Manolescu abandonează brusc critica literară. S-a spus că s-a lăsat absorbit de vârtejul vieții politice. Nu acesta este motivul. De fapt, a procedat ca un seducător, care își părăsește iubita înainte ca ea să-l părăsească. S-a despărțit de cititori, simțind că în scurt timp ei îi vor întoarce spatele, atrași de alte aventuri. Bineînțeles că și în România va exista mereu, ca în orice țară din Vest, și un club al iubitorilor de literatură, însă lui Nicolae Manolescu nu-i convine să fie un simplu disk-jockey. El a fost o vedetă, și încă într-o perioadă când era interzisă existența vedetelor, astfel încât, decât să-și schimbe statutul, va prefera, probabil, să schimbe domeniul. Faima lui Nicolae Manolescu s-a datorat inteligenței, talentului literar, dar și capacității de a folosi abil conjunctura. El a știut să fie mereu *omul potrivit la momentul potrivit*). Un capitol aparte este construit din *Întrebări fără răspuns*, numeroase, despre multiplele „necunoscute” ale cazului – de influență și succes critic, în perioada comunismului – reprezentat de N. Manolescu: „În 1995 am proiectat o carte de convorbiri cu Nicolae Manolescu și am obținut acordul virtualului meu interlocutor. Până la urmă, însă, din cauza precipitării unor evenimente politice, care păreau mai importante decât orice altceva, realizarea proiectului s-a amânat *sine die*. Mi-a

rămas ca vestigiul al acestui moment o listă de întrebări considerate de mine, atunci, esențiale. [...] În perioada când am urmat Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1965-1970), dv. erați asistent. Încă de la prima apariție în fața «grupeii» noastre, cu prilejul unui seminar, ne-ați cucerit pe toți, deși aveți numai douăzeci și opt de ani. Dacă l-aș întâlni azi pe tânărul care erați atunci l-aș privi patern și m-aș simți dator să-l ocrotesc. Dar dv., pe vremea aceea, aveți autoritate și erați capabil să-i ocrotiți dv. pe alții. La recomandarea dv., Ștefan Bănulescu mi-a oferit pe loc, când nu terminasem încă facultatea, o rubrică săptămânală în «Lucefărul», Aurel Rău mi-a publicat integral lucrarea de licență în «Steaua», iar Constantin Novac m-a angajat ca redactor la «Tomis». București, Cluj, Constanța... Influența dv. ajungea peste tot. Țin minte că și opiniile pe care le exprimați în cronică literară – din «Contemporanul» și apoi din «România literară» – erau reluate de aproape toți criticii din țară. Se credea impresia că în România, despre literatură, vorbeți numai dv., la un megafon. Cum ați ajuns atât de repede un lider de opinie? Ați aplicat o strategie sau succesul a venit de la sine? Cum au reacționat reprezentanții PCR la această rapidă ascensiune, în condițiile în care era evident că nu aderăți la ideologia comunistă? Au acceptat vreodată statutul dv. de vedetă? Ce șicane v-au făcut? Ce atitudine au avut ceilalți critici literari? Cum v-ați folosit influența? Erați conștient și bucuros că o aveți sau o considerați ceva firesc? Faceți parte dintr-o generație faimoasă care n-a avut măștri (decât în memoria ei culturală), care s-a format și s-a afirmat *impotriva* generației precedente. În mod curios, dv. ați admis însă cu larghețe – atunci când a venit timpul – să fiți maestrul altora. Și aceasta fără să constrângeți pe cineva să gândească la fel cu dv., fără să pretindeți vreodată vreo răsplată. Contribuind, doar, la asigurarea unor posibilități de manifestare pentru noul veniți sau făcându-le publicitate la scenă deschisă. De ce ați investit atât de multă energie în susținerea și, uneori, crearea unor glorii literare? Nu v-a fost teamă de concurență? Care este istoricul Cenaclului de Luni? De ce v-ați manifestat preferința pentru generația '80? De ce vorbiți cu detașare despre generația '60, cu adevărat extraordinară, și deveniți automat elogios (și parcă... timid) când vă referiți la generația '80, o generație cu mai mulți autori minori decât altele? Puneți și dv. preț, ca teoreticienii acestei generații, pe «progresul» concepției estetice sau credeți că determinantă este doar existența unor personalități? De când vă cunosc, ați avut o atitudine anticomunistă sau cel puțin necomunistă. N-ați acceptat să deveniți membru PCR nici atunci când de adeziunea dv. depindea să fiți redactor-șef, să avansați în cariera universitară etc. Veleitățile culturale ale sistemului comunist v-au provocat întotdeauna un zâmbet ironic. Cum se explică această inaderență irevocabilă la ideologia comunistă și la stilul de viață comunist? Este o inaderență structurală? Reacția firească a unui om superior față de un sistem care îi promovează pe mediocri? Este un refuz de ordin estetic, știut fiind că regimul

comunist reprezintă și un triumf al prostului-gust? Este vorba de o dorință secretă de a vă răzbuna pentru nedreptățile suferite de familia dv.? [...] De ce ați ales literatura, ca mod de a fi și ca scop al vieții dv.? A fost o alegere întâmplătoare, dictată de împrejurări? V-ați fi ocupat oricum de literatură, indiferent de circumstanțe? Când ați descoperit că literatura reprezintă ceva important? Sau n-ați considerat-o niciodată ceva important? Ce v-a determinat să scrieți? Ce scriați la început? Dintre toate genurile literare, de ce ați optat pentru critică? N-ați regretat niciodată că nu aveți parte de adorație, ca un poet, că inspirați doar respect și teamă, ca un critic? Credeți că literatura, în general, are viitor? [...] Știți că ați convins mii de oameni că fără literatură nu se poate trăi? Vă dați seama că ei s-ar simți înșelați dacă ar constata că ați abandonat definitiv literatura?”. □ La pagina de autor „Poem de...”, Magda Cârneci publică un *Psalm*, „pentru Anca V.”. □ Istoricul literar Mircea Popa alcătuiește „dosarul” numărului de revistă: *Epistolar Anton Dumitriu-Lucian Boz*, Materialul documentar beneficiază de introducerea „*Vremurile au trecut și peste noi și peste scris...*”, de același Mircea Popa: „Doi oameni de cultură români, un critic literar, Lucian Boz (n. 1908), stabilit în Australia, la Sydney, și un filosof, Anton Dumitriu (1905-1992), trăitor în București, reînnoadă, peste ani, firul legăturilor lor literare, care datau din 1945, când Anton Dumitriu scotea la București gazeta «Democrația». Acest lucru are loc în 1975, când Anton Dumitriu trimite prietenului său de peste mări și țări cartea sa, *Philosophia Mirabilis*. Lucian Boz răspunde trimițându-i o carte despre Don Quijote de Tirant Lo Blanc, fapt care provoacă celor doi un intens schimb de reflecții, pigmentate cu aluzii la Chomsky sau la noua carte a lui Anton Dumitriu, *Aletheia*, ca și la o mai veche carte a lui Lucian Boz, *Masca lui Eminescu*, pe care acesta o reia, într-o ediție xeroxată, la Sydney, în acești ani. La primirea cărții, Anton Dumitriu îi răspundea: «surpriza a fost mare, cu atât mai mult cu cât ai pătruns direct în miezul filosofic al creației lui Eminescu. Scriu acum o carte de eseuri la care mă gândesc și voi vedea ce pot realiza, să adaug un capitol despre Eminescu. În caz că reușesc să scriu ceva care să merite să vadă lumina tiparului, voi menționa câteva din ideile d-tale». Alte amintiri și impresii se aglomerează în 1985, când Lucian Boz vizitează Parisul și se întreține îndelung cu Eugen Ionescu, Emil Cioran, Ionel Jianu și Jules Perahim. Impresiile sunt concludente: «Pe primul l-am găsit obosit și nervos, puțin preocupat de literatură, dedicându-și timpul mai mult desenului și picturii. Convorbirea cu Cioran m-a încântat, lucru ce se repetă la doi ani interval, când părăsesc Sydney-ul pentru a-l schimba, pe scurtă vreme, cu Parisul». Boz povestește în continuare, cu multă plăcere, despre multele lucruri care l-au atras la Paris. La rândul său, Anton Dumitriu îl ține la curent cu proiectele sale. Observațiile privind «foamea» de lectură din România sunt surprinzătoare. El găsește că, în țară, cărțile se epuizează repede din librării, chiar și cele de filozofie, în țară existând «o dorință de a citi cu totul

remarcabilă». Peste unele scrisori plutește amintirea lui Nae Ionescu, față de doctrina și ideile căruia Anton Dumitriu manifestă serioase rezerve, mai ales în jurul anilor '30, când «doctrina lui Nae Ionescu devenise o maladie a tineretului universitar de atunci» [...]». La 2 august 1986, Anton Dumitriu îi scrie lui L. Boz: „[...] Am recitit articolul lui Cioran despre Eliade, a cărui copie ai avut bunăvoința să mi-o trimiți. Aceasta mi-a reamintit o mulțime de lucruri despre timpul tinereții mele și a lor, când aderarea la «doctrina» lui Nae Ionescu devenise o maladie a tineretului universitar de atunci, cel puțin a unei părți. Acest Nae nu avea, de fapt, nicio doctrină și se mulțumea cu paradele de cafea, care amuzau pe studenții nepregătiți în ale filosofiei. Atitudinea lui Cioran din acest articol este foarte obiectivă și vârsta și mediul l-au ajutat să vadă lucrurile sub adevăratul lor aspect. A fost un moment al afirmării tinerei generații, dintre care unii – la dreapta – se credeau toți geniali, și că totul începea de la ei, nimic nefiind valabil din ceea ce s-a făcut la noi și chiar în străinătate; ceilalți, care nici nu aderau la Nae Ionescu și nici nu-și închipuiau că sunt buricul pământului, erau la stânga și erau oameni echilibrați și desori îi atacau pe aceștia, pe «Năiști». D-ta ești mai tânăr decât mine și nu știu cât de bine cunoști starea de lucruri din jurul anului 1930. Cioran privește cu seninătatea senectuții împrejurările de atunci, dar trebuie să-ți spun că ele au dăunat serios culturii românești și urme ale acestor daune se mai pot constata și astăzi, fie în influența pe care au exercitat-o personalitățile de la «dreapta», fie chiar în ceea ce mai scriu din supraviețuirii acestei «drepte» de atunci. Trebuie să-ți mai spun că niciunul din cei de formație științifică, aparținând acestei generații, nu s-a aventurat pe pozițiile confuzioniste ale «dreptei». Toată Facultatea de Științe, profesori și studenți, era în marea ei majoritate la stânga (poate și sub influența Facultății de Științe din Paris). Acest fapt este semnificativ. [...]». □ Poeta Saviana Stănescu este prezentă cu *Jurnalul unei clone*, „fragment din ciclul *Clonele*”. □ Scriitorul Norman Manea propune un „text”, *Scrisoare prietenului german*, care „figurează ca Postfață la ediția germană a volumului *Despre clovni*, aflat sub tipar la editura Hanser din München”: „[...] La peste 50 de ani de la Holocaust, noutățile nu par epuizate, nici controversate. Nu astfel se va întâmpla, probabil, cu prolificul, perfidul și mai longevivul Gulag. Dincolo de diferențe și asemănări, cele două catastrofe europene ale «modernității» vor rămâne, cu siguranță, o mereu tulburătoare mărturie, chiar și atunci când omul tranzițiilor postmoderne va crede că se confruntă cu dificultăți fără legătură cu cele care au marcat iremediabil timpul nostru. Greu de prevăzut, și poate inutil, ce portanță pot avea aceste însemnări, care se referă mai mult la «mintea captivă» și tristele parodii pe care le provoacă, decât la lagăre, închisori și execuții”.

● Interviu publicat de Sergiu Adam, în numărul 3 al „Ateneului”, îl are ca subiect de confesiuni pe criticul bucureștean, Gabriel Dimisianu („*Un critic poate mulțumi și nemulțumi cu același text*”): „– Care va fi statutul

scriitorului în lumea românească de mâine? – Nu prea știu. Ce se poate constata, după șapte ani de tranziție care ne poartă spre ceva tot mai nebulos, în loc să fie tot mai clar, este deprecierea condiției sociale a scriitorului, artistului în general, ca și diminuarea importanței sale în viața publică. Paradoxul este că sub dictatură scriitorii erau mai ascultați și uneori chiar temuți, oricum luați în considerație de oficialități, ca factor potențial destabilizator, dislocator al ordinii instituite. Azi nu mai poate fi vorba de așa ceva. Literatura nu dă nici un fel de bătaie de cap omului politic și de aceea ea este la periferia atenției sale. Numai scriitorii care fac ziaristică îi mai preocupă, în măsura în care opiniile lor critice le defavorizează imaginea. De aceea și este încurajat «apolitismul» scriitorilor, atât de vechea putere cât și de cea de acum, astfel cum se poate observa”.[...] „– Ce înseamnă curaj în literatură? – Vă gândiți probabil la faptul că azi curaj literar trebuie să însemne altceva decât ieri, sub dictatură, când însemna asumarea riscului unei împotriviri, fie și elastice, la «comanda socială» (proslăvirea dictatorului) și mai ales riscul rostirii, chiar și parțiale, chiar și numai sugerate, a adevărului despre lumea în care trăiam. Azi, schimbându-se totuși condițiile, literatura având dreptul la exprimarea necenzurată, chestiunea curajului nu se mai pune, într-adevăr, în vechii termeni. Acum, știu eu? Cred că e vorba de miza artistică și existențială pusă în joc, de capacitatea scriitorului de a descoperi care sunt marile teme și de a miza pe ele. Curajoasă ar fi deci axarea pe esențial, chiar riscând insuccesul de moment. Nicolae Breban îmi pare azi unul dintre cei mai curajoși scriitori ai noștri. Țintele lui sunt importante, în sens existențial și estetic, el nemulțumindu-se cu puțin niciodată. Urmărește tenace să atingă aceste ținte mari. – Câte satisfacții și câte insatisfacții v-a adus profesiunea de scriitor? – Au fost și satisfacții și insatisfacții, dar nu le-am pus încă în balanță pentru a vedea care au fost mai multe. Acțiunea criticului se îndreaptă către două medii de repercutare, de unde îi pot veni semnale diferite despre felul în care a fost receptată. Vreau să spun că el se adresează atât cititorilor obișnuiți, cât și cititorilor-autori, despre ale căror scrieri își spune părerea. Primii pot reacționa favorabil la ce scrie criticul, iar ceilalți nefavorabil, dacă sunt nemulțumiți de felul cum le-a apreciat produsul muncii literare. Astfel că un critic poate și mulțumi și nemulțumi, cu același text, pe cititorii săi care sunt, cum spuneam, de două feluri și cu două tipuri de «interese». Nu este ușoară viața criticului literar!”. □ La pagina de actualitate editorială, „Autori și cărți”, este comentat *Apel către lichele*, de Gabriel Liiceanu, într-un articol semnat de Ionel Savitescu: „Gabriel Liiceanu este indiscutabil o voce distinctivă în agora cetății românești. Discipol al unui filozof reprezentativ (Constantin Noica) ce a făcut școală, autor de cărți care se epuizează instantaneu, profesor de filozofie la Universitate, traducător și editor generos, ce a conceput un vast plan de redresare intelectuală și morală a națiunii române punând la dispoziția actualelor generații, prin intermediul Editurii Humanitas, cărți altădată intruabile,

aparținând unor autori ocultați, în tiraje uriașe și nu în ultimul rând, este un reper de moralitate. Recentă reeditare a Apelului către lichele (Ed. Humanitas, 1996), ediție adusă la zi, după cum aflăm de pe coperta întâi a cărții este întru totul binevenită. [...] Toate, absolut toate aceste eseuri se citesc și se recitesc cu interes, până la acea *Meditație despre gunoaie* care vine ca un avertisment la noua plagă ce amenință Capitala. Rămâne de văzut, dacă cei vizați vor înțelege mesajul discret al filozofului Gabriel Liiceanu” (*Apel către lichele*). □ La rubrica „Poesis”, este publicat Liviu Ioan Stoiciu, cu versurile *Calul deșteptător, Prescripții de natură anorganică, Podul cărții cu probleme, O statueta bondoacă, rememorată*.

● În „Bucovina literară” (nr. 3), două pagini de la rubrica „Proză” revin unor „fragmente de roman”. Este vorba de *Sophie*, subintitulat „Pentru copiii sovietici care au crescut mari”; autor: Ștefan Baștovoii.

● Numărul 3 al revistei „Calende” are tema generală: *Posteritatea lui Nichita Stănescu*. Pe prima pagină, este dispus un „inedit” (poezia-dedicație *Pentru A.*, datată autograf „Nichita, Dec. 1970”), „text transmis redacției de Adam Puslojici”. □ În editorialul semnat de Dumitru Augustin Doman, se trasează liniile de bilanț valoric: „Nichita Stănescu s-a bucurat, în timpul vieții, de o excepțională critică de întâmpinare. Aceasta nu se datora doar valorii în sine a poeziei și a limbajului înnoitor, dar și omului carismatic, generos cu laudele și gesturile tandre și originale. Ba, în timpul vieții sale, i s-au dedicat și două monografii: cele ale lui Ion Pop și Alex. Ștefănescu. În concluzie, autorul *Necuvintelor* a fost un răsfățat al criticii, doar doi-trei exegeți contestându-l. Luna aceasta s-au împlinit 65 de ani de la nașterea lui Nichita Stănescu și, în toată țara, au avut loc diferite manifestări omagiale. Tot în acest an se împlinesc 15 ani de la dispariția poetului. Suficient pentru a putea trage o concluzie despre posteritatea sa. Și ce observăm? Că, dintr-un anumit punct de vedere, posteritatea lui Nichita Stănescu seamănă izbitor cu cea a lui Eminescu. În sensul că este omagiat la 31 martie, când actori de toată mâna recită din poezia sa, iar poeți mai tineri sau mai bătrâni evocă întâlniri mai mult sau mai puțin memorabile. Ce vrem să spunem? Că, deși s-au scurs 15 ani de la trecerea în eternitate a poetului, iar opera s-a așezat, Nichita Stănescu nu are parte de studii și exegeze (cu mici excepții), ci e citit doar la aniversare și comemorat în decembrie”. □ Două interviuri paginate față în față, cu doi ingineri din literatura română, aduc informații despre schimbările produse în structura organizatorică postdecembristă a revistelor de referință din provincie. Unul este realizat de Cristina Cârstea, avându-l protagonist pe redactorul-șef al „Convorbirilor literare”, Cassian Maria Spiridon („*De ce scriu? E ca un blestem pe care nu-l pot exorciza*”), cel de-al doilea îi aparține Ioanei Dinulescu, aflată în dialog cu Gabriel Chifu („*Mă simt, ca poet, făcut din cioburile mai multor universuri, chiar incompatibile*”), redactor-șef la „Ramuri”. Iată câteva extrase din declarațiile (dezvăluirile) lui Cassian Maria

Spiridon: „În ianuarie 1990 am înființat revista «Timpul», una din publicațiile cele mai importante la vremea aceea, reușeam într-o revistă cu caracter publicistic după modelul «Timpului» eminescian, să cultiv atât publicistică cât și literatură, având un tiraj de 100.000 de exemplare pe săptămână. 100.000 de exemplare cu, este extrem de important să menționez acest lucru, pagini destinate filozofiei și literaturii. Să dau un exemplu: publicam texte din Heidegger, Țuțea, Cioran, Noica și nu știu câte reviste publicau la vremea aceea așa ceva. Între timp, fiind o revistă radicală, pornită împotriva celor care atunci preluaseră puterea prin abuz – de fapt eu și prietenii mei nu pentru asta ieșiserăm în stradă – am fost boicotent astfel încât revista nu a mai avut mijloace financiare. Pur și simplu luau revista o puneau în Gară și o lăsau acolo în loc să o trimită în țară, la vânzare, și, bineînțeles, în felul acesta eu produceam pentru stoc. Am fost apoi obligat să semnez un contract – de fapt o lucrătură pe care nu are sens să o povestesc acum – cu o firmă cu care sunt încă în proces, pe motiv că titlul îmi aparține, poate pentru mult timp deoarece eu nu am nici bani și nici mijloacele necesare pe care le au ei, cel cu care mă judec fiind unul dintre cei mai bogați oameni din România. A trebuit să-mi dau demisia, pentru că apăruseră ingerințe în viața revistei, cerând în același timp să nu mai apară revista cu acest nume. Ea însă apare cu acest titlu și astăzi”; „Am plecat apoi la «Cronica» unde am lucrat un an, între timp am înființat editura Timpul, după ce am plecat forțat de la «Cronica», – nu aș vrea să povestesc în ce împrejurări am plecat de acolo, oricum unul dintre motive era că publicasem, la editura mea, primul volum din *Antropologia creștină* a lui Petre Țuțea! – deci, după aceea am plecat la «Evenimentul Zilei» pentru vreo doi ani ca redactor-corespondent, de la «Evenimentul Zilei» la «România Liberă», ca apoi, în anul 1995 să public revista «Poezia» și primul număr al «Caietelor de la Durău». La sfârșitul anului 1995 am fost propus în mod absolut democratic de către Comitetul Asociației Scriitorilor din Iași, Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor și investit de aceștia în funcția de redactor-șef al revistei «Convorbiri Literare». [...] Nu am preluat revista pentru că revista nu exista! Ce apărea atunci se prezenta sub forma unui caiet sau, în cel mai fericit caz a unei reviste de liceu și nu purta decât semnăturile celor patru-cinci redactori din vechiul colectiv redacțional. Numai ei mai publicau în acea foaie. [...] sub conducerea **foștului** critic Al. Dobrescu, actual om de afaceri, îi doresc pe mai departe succes! Din păcate, la acea dată, revista «Convorbiri literare» se afla la un pas de *exit*, pe punctul de a muri definitiv. Astăzi revista nu mai are nimic, nici măcar un creion, ca să nu mai vorbesc de mașini de scris... E o revistă care se face pe genunchi. E o reușită că am putut să o introducem în circuitul național fiind la ora actuală bine cotate în topul revistelor literare. A însemnat și înseamnă o muncă dificilă la care se mai adaugă și o remunerație simbolică, eu ca redactor-șef având un salariu de 500.000 lei...”. Consemnăm și câteva dintre răspunsurile lui Gabriel Chifu:

„ – Ai debutat la o vârstă la care poeții «noului val optzecist» mai așteptau în sertarele editurilor sau de-abia începeau să se afirme în «Cenaclul de luni», deși ești de vârsta lor. Prin felul în care ți-ai articulat propriul univers liric, eu te consider mai degrabă «șaptezecist», din familia lui Ion Mircea, Adrian Popescu etc. Dar tu de care «val» ți se pare că ești mai apropiat? – Cărui val îi sunt mai apropiat? Sunt un cititor fidel al poeziilor exemplari pe care i-ai numit. Dar sunt deopotrivă, un cititor fidel al poeziilor din generația '80 ca și al celor din valul următor '90. Aș îndrăzni să mărturisesc că, previzibil, pasiunea mea pentru poezie nu se oprește aici: sunt un cititor îngenunchat de admirație, și a lui Arghezi, Blaga, Eminescu. Sau a lui Hölderlin, Rilke, Trakl, de pildă. În volumul *Povestea țării latine din Est* dădeam un nume poeziei de care ascult – *poezia heracleitică*: e o poezie deschisă cu fața întoarsă spre cât mai mult forme de poezie, o poezie integratoare, o poezie a însumării tolerante. Poeziei heracleitice, așa cum o înțeleg eu, totul îi este îngăduit de la tonul orfic la tonul parodic, de la cuvântul care întemeiază până la vidul limbajului. Mă simt, așadar, ca poet un ins făcut din cioburile mai multor universuri chiar incompatibile. [...] – Fără să uităm că afirmarea ta în paginile revistelor și ale cărților poartă pecetea bucureșteană, îți propun, Gabriel Chifu, să reflectăm asupra condiției de scriitor viețuind pe malurile Oltului, la Craiova, în provincie. Cu atât mai mult cu cât urbea noastră nu este Cluj, nu este Iași sau Tg. Mureș? – Craiova e lipsită de o mare tradiție culturală, de o serioasă tradiție universală. Nu vorbesc despre Craiova, despre Oltenia ca spațiu generator de excepționale energii creatoare, ci despre Craiova ca spațiu locuibil și locuit de personalități creatoare. Suntem un loc de valori, dar un loc care nu iubește, nu suportă valorile. Acestea au fost silite, mai totdeauna, să plece ca să devină ceea ce erau. Cel puțin în domeniul scrisului, spiritul locului dominant vreme de decenii și decenii a fost unul îngust provincial care refuza sistemele de referință autentice și-și confecționa o scară de valori artificială, nevalidată de mai nimeni. Trebuie să fii înzestrat cu o rezistență specială ca să nu te învingă factorii corozivi locali extrem de accentuați. Dar să nădăjduim că lucrurile se mai schimbă și în bine. Cu fiecare vers bun, cu fiecare text bun, scris în Craiova, nu am nicio îndoială, gradul de luminozitate al locului crește, configurația spirituală în absolut a orașului e și ea alta, mai înaltă”. □ Sorin Vidan comentează „Două jurnale”: *Bagaje pentru paradis*, de Valeriu Cristea, respectiv *Cap și pajură*, de Liviu Ciocârlie. Cu premisa că „de fiecare dată când deschid un jurnal gândesc instinctiv la nota absolut intrigată a lui Liviu Rebreanu din chiar debutul masivului și destul de anostului său Jurnal: că frământările sufletești au totdeauna ceva vulgar. Jurnalul ar fi teritoriul adecvat și predilect de desfășurare a acestei vulgarități oculte, cenzurate”, se ajunge la considerații, de o logică relativistă, precum: „Valeriu Cristea este unul dintre cei mai importanți critici literari de astăzi, impunându-se cu fermitate prin discursul său grav și echilibrat, care, dacă nu entuziasmează, impune în mod

indiscutabil respect. *Bagaje pentru paradis* (editura Albatros, 1997) ne oferă din capul locului o serie de anoste autoalintări: autorul le promite, într-un acces de gingășie cu efecte mai degrabă comice, unor castane că le va duce în paradis odată cu propria persoană asupra căreia, în copilărie, se concentră planuri familiare de a-l face artist; iubește enorm pisicile și insistă asupra acestei iubiri până la iritare; ia apărarea unui coleg de facultate hărțuit de comuniști și iarăși insistă asupra acestui act de noblețe care-și erodează astfel, prin insistență, prestigiul. [...] Lansăm doar o întrebare: de ce are impresia scriitorul român în genere că dacă ne vorbește despre universul său casnic sau despre cel al breslei scriitoricești, lucrul acesta interesează dacă nu e ridicat la nivelul ultim al literaturii? Mai ales în condițiile în care, pe de o parte, vorba lui N. Manolescu, devine din ce în ce mai puțin evident pentru tinerele generații rostul literaturii, iar pe de alta, sunt destule alte cărți ce așteaptă să fie citite, unele absolut fascinante”. □ La rubrica „epic”, Dan Lungu publică povestirea *Proză cu amănuntul*.

● În editorialul din „Convorbiri literare” (nr. 3), Cassian Maria Spiridon alege, spre o analiză de bilanț asupra imaginii scriitorului, pe Nichita Stănescu. Din perspectiva autorului articolului *Nichita Stănescu sau Roșu vertical*, în anul în care „dacă ar fi trăit, Nichita Stănescu ar fi împlinit 65 de ani”, situația de ansamblu a receptării operei și a personalității publice a celui evocat are o configurație preponderent oscilativă, în jocurile periculoase cu puterea politică: „La sfârșitul acestei luni, dacă ar fi trăit, Nichita Stănescu ar fi împlinit 65 de ani. Din nefericire s-a săvârșit din cele ale vieții la 50 de ani. Presimțindu-și moartea, împreună cu criticul Alexandru Condeescu își face ordine în cuvintele sale. Astfel, apare postum, în 1985, în două volume, *Ordinea cuvintelor* la Cartea Românească și în 1990 la Ed. Eminescu, *Fiziologia poeziei*, în îngrijirea aceluiași Alexandru Condeescu de fiecare dată cu specificația: «cu acordul autorului».[...] Nichita Stănescu a avut numeroși admiratori, dar și numeroși detractori, dintre ultimii am putea aminti pe Gheorghe Grigurcu sau Mihai Ursachi. [...] Deși poate părea forțată la prima vedere, în fapt Nichita Stănescu a fost cel mai autentic continuator al lui Nicolae Labiș, în ce privește lirica «socialistă», dacă putem apela la acest barbarism, chiar dacă a folosit cu totul alte unelte și mijloace; realitate bine intuită și convenabilă cerberilor cenzurii comuniste. Să nu uităm că Nicolae Manolescu, într-un editorial apărut anul trecut în «România literară» îl numea pe Nichita Stănescu – poet comunist. Subliniez filiația labișiană a poetului pentru că, ciudat, după '89, nimeni, sau aproape nimeni nu-i mai conexează și lasă să se înțeleagă, prin această atitudine, că se apela la aceasta ca o vamă dată comandamentelor ideologice ale momentului și nu avea teme în realitate. Ca argument suplimentar, privind această viziune, este că Labiș a dispărut din manualele postrevoluționare în mod abuziv, așa cum abuziv a fost introdus de regimul comunist, care apela pentru aceasta la o grilă specifică, departe de cea

axiologică. Nichita Stănescu a fost evident atins de un oportunism cronic, care-i asigura o largă comoditate pentru sine, dar și o înțelegere pe măsură de la puterea de atunci. El s-a manifestat ca un poet de curte, cunoscut și ascultat ca atare în cabinetele 1 și 2. Alexandru Condeescu remarca, în secvențele biografice ce însoțesc *Ordinea cuvintelor*, în legatură cu poetul și bunii săi prieteni că, în anii '50, «spre a supraviețui artisticește sunt obligați să publice în presă lucruri convenționale». Or, după douăzeci de ani de la acele vremuri, la începutul anilor '80, autorul *Necuvintelor* devine propovăduitorul unei viziuni în contra poezilor. Prezent la o întâlnire cu muncitorii de la Uzinele «23 August» – care i-au dăruit o carte cu foi de tablă pe care erau scrise poemele sale – le declară acestora că visul lui ar fi să lucreze la strung, alături de ei, că așa ar trebui să facă toți scriitorii etc. Chiar dacă era o metaforă, conducerea de partid știut să folosească din plin această afirmație în contra *generației '80*, ce începuse a se afirma la acea vreme. Drept urmare, mai toți au fost «sfătuiți» a continua să lucreze prin fabrici și uzine, pe ogoarele patriei, să facă naveta sau să se îngroape în școli uitate de lume, fără speranța că acest calvar ar putea sfârși într-o zi. Așa au fost transformați în «poeți de duminică» și, grație acestei neinspirate intervenții a poetului; N. S. a fost unul din puținii autori la care puterea comunistă lua seamă. [...] Oricum, nu noi suntem chemați a-l judeca pe poet, o vor face mai bine și mai detașat – în viitorul care vine – «nenăscuții oameni». Este mult prea mare și prea important ca poet, Nichita Stănescu, ca să ne oprim doar la latura lui civică, prea puțin glorioasă [...] În timpul vieții, Nichita Stănescu a reușit să publice șaisprezece volume cu peste 35.000 de versuri, câteva sute de pagini de proză, alte sute sau chiar mii de versuri au fost dăruite prietenilor sau risipite prin periodice. Acum, acolo unde este, în câmpul cu verdeață, «... aude nenăscuții câini/ pe nenăscuții oameni cum îi latră»". □ În grupaj, apar versuri de Marin Malaicu Hondrari: *Întârzierea așteptată, Ce ne spune ea, Raport neoficial, După-amiaza de ieri*. □ La rubrica „De departe și de aproape”, poetul Ilie Constantin restituie „ultima manifestare epistolară a lui MRP [Miron Radu Paraschivescu]”, rămasă în *Jurnal*. Articolul se intitulează *Pamfletul de la Amara* și cuprinde o reacție umorală a lui Miron Radu Paraschivescu, provocată de recenzia considerată nesatisfăcătoare, scrisă de N. Manolescu, în „Contemporanul”, la volumul lui Ilie Constantin, *Fiara*: „Dragă Ilie Constantin, Am citit ieri în «Contemporanul», probabil cu aceeași surpriză ca și D-ta, dar sigur dintr-un cu totul alt unghi, recenzia ultimei selecții de versuri pe care ți-a făcut-o Editura pentru literatură sub titlul *Fiara*. Bineînțeles, Dumneata, ca autor, nu ai nici dreptul, nici căderea de a răspunde unei recenzii, nici chiar când ea ar fi redactată în termeni echivoci și expeditivi, cum s-a întâmplat cu aceea despre cârticica D-tale ultimă. De altfel, stilul fals-agresiv cu niște concluzii-fulger care s-ar vrea sentințe absolute, nervoase și certe, când ele nu sunt elaborate decât dintr-un hățiș de șovăieli și dintr-o funciară paralizie a gustului în fața

oricărei opere, paralizie specifică recenzentului care devine astfel curajos din frică, acest stil aproape caricat – cum i-l definea cu adresă unul din confracții săi de gen și de generație – după profesorul său defunct, G. Călinescu, de care se folosește recenzentul cel mai întrebuițat al «Contemporanului», N. Manolescu, n-ar mai putea, evident, constitui o surpriză. Domnia-sa pare a se fi identificat atât de manifest cu maniera călinesciană, încât nici nu mai vrea să aspire parcă la vreo judecată sau formulare inedită: totul la dânsul amintește de maestru, ca un mecanism foarte gingaș și foarte bine pus la punct pentru reproducții trompe-l'œil și care poate merge perfect și-n gol, ca o râșniță de vânt. [...] nu-mi explic la ce te-ai simțit obligat să-i mai trimiți recenzentului cu pricina volumul D-tale? Bineînțeles, nimeni nu poate avea nimic de obiectat în ce privește preferințele unui publicist ca N. Manolescu, care și le-a arătat destul de manifest, nu atâta prin recenzii de serviciu săptămânale, cât printr-o antologie a poeziei făcută – o sper pentru el! – pe gustul său personal, fără nicio injoncțiune, și din care se vedea limpede că-i place mai mult Nichifor Crainic decât Mihai Cruceanu, mai mult Radu Gyr decât Eugen Jebeleanu, mai mult Horia Stamatu decât Geo Bogza. Și tocmai pentru asta-ți scriu. Ca să te întreb ce-ai căutat și ce-ai urmărit trimițându-i unui astfel de publicist opera D-tale pe care ți-o socotești, probabil, până azi, reprezentativă? Vrei să știi dacă meriți să figurezi cu *Fiara D-tale* în tabla sa de valori, alături de fauna poetică din care-ți citai numai trei nume cu totul la-ntâmplare? Ai vrut să alegi de la N. Manolescu lauri mai pereni decât ți-a acordat o autoritate critică de noblețea academicianului Șerban Cioculescu, atunci când spunea că versuri ca ale D-tale ar fi semnat chiar și Paul Valéry? [...]”

● În „Discobolul” (nr. 3), poeta Angela Marinescu deschide sumarul cu o serie de *Fugi postmoderne*. □ Paul Goma publică un „fragment de roman”: *Sabina. În așteptarea Sabineii*. □ Recenzând romanul *Animalul inimii*, de Herta Müller, apărut la Ed. Univers, în 1997, Nicoleta Sălcudeanu observă un deficit de imagine („portretul-robot al literaturii post-comuniste dă bătaie de cap comentatorilor ei”), fenomen totuși neargumentabil pe bază de exemple practice: „Scepticii avansează ideea «crizistă», ca să împrespățez o formulă ierunciană, a «frumoasei fără corp». Neputința ei de a se reconfigura a fost proclamată cu aer de cobe în emisiuni culturale televizate, care au fost și care au mai rămas. N-aș prea împărtăși acest «catastrofism», de vreme ce, și în perioada dictaturii s-a scris și s-a scris bine. E drept, această apă subterană a scrisului a cam fost ignorată, mai mult ocultată, de managerii culturii, astâmpărând setea doar câtorva inițiați. Ceea ce se arată a fi o falsă problemă pare amorstată tocmai de cei care și-au rătăcit pe parcurs rațiunea de a fi în literatură. Muțenia activității «ayatolahilor» miroase a pierderea monopolului; monopol deținut de păstrătorii inițiați ai diluției magice, ai rețetei ce încorporează o supradoză de «obsedant deceniu», ceva scris eseistic pigmentat cu «șopârle» politice și-o aură de «disidență» de catifea. Perisabilitatea acestei poțiuni

constă în stratificarea ei iremediabilă, în lipsa ei de omogenitate chimică, făcând-o să semene mai degrabă cu un cocktail ideologizat. Proza aluzivă, cal troian implantat temerar în epiderma groasă a dictaturii, n-a fost decât căluț de lemn și atât, jucărie dăruită de tătuci grijuluii tâncilor cărora încerci să le îmblânzești insurgențe năzbătioase. Băieții au crescut, căluțul urcat în pod, iar voci, mature de-acum, se unesc într-un lamento dubitativ generalizat: «O fi literatura în criză?». Ei, nu. Nu este. E drept, protagoniștii și arbitrii valorii și-au pierdut jucăria și-și omoară inutilitatea prin memorii și eseuri. Ăst timp, aici, dar și în Țara Soarelui Apune, bastarzii, «copiii de suflet», haimanalele scrisului mângălesc hârtia într-un an cât alții în șapte. Și le iese o mândrețe de proză alternativă ce aneantizează falsa problemă. [...] Este și cazul Hertei Müller și al noului său roman. Aplombul cu care își asumă întoarcerea în peisajul literaturii române (autoarea, emigrată în Germania, se încăpățânează să revină la problemele românești) risipește cârcotelii plângicioase. O face cu seriozitate teutonă, aruncând în derizoriu și neant dilematicul, ironicul scepticism valah”.

● Poetul Mircea Ivănescu publică, în „Euphorion” (nr. 3), *trei madrigaluri* (pentru a-i explica domnișoarei Lucia că nu avem încredere în c. chiriac) și *madrigal despre rânjetul dintr-o parte* (explicându-i domnișoarei Lucia că încrederea în c. chiriac este ca și fazele selenare). □ În articolul *Fără titlu*, Peter Quince aplică o recenzie preponderent negativă cărții de debut a „tinerei poetese”, Adela Greceanu, laureată a „Marelui Premiu Cristian Popescu, la concursul inițiat de Fundația [Leonora]”, pentru manuscrisul *Titlul volumului meu, care mă preocupă atât de mult...*: „blindajul textual al plachetei mai mult strică, aruncând în planul doi părțile bune, cele scrise într-un limbaj simplu și sugestiv, fără sofisticări, filosofări și încifrări pretențioase, și care acoperă integral zestrea imaginară a Adelei Greceanu, atâta cât este.”; „este greu ca poezia să irumpă spre pagina cărții și spre sufletul nostru. La toate acestea se adaugă vorbăria fără cap și coadă, adusă din condei, în credința falsă și ea [...] că e destul a înșirui cuvinte despre una sau alta și acestea, prin simplă prezență, chiar au vreo semnificație. Ori, poezia înseamnă, totuși, altceva. Textele de această factură sunt numeroase; neavând titluri, suntem nevoiți a improviza (și a ocupa spațiu în plus): cele care tratează despre vânzătoarea de ziare, despre apă, despre evenimente, apoi cele despre amintirea lucrurilor, cu socotelile, cele despre coada la ulei, despre nasture și ouăle de Paști, ca și cele despre mârâit, despre firul de păr și copac, și încă destule”. Într-un aparent dezastru, există însă și elemente de încurajare, care îl fac să nu fie total: „Cu totul altfel stau lucrurile cu alte câteva texte, cele care ne arată adevărata față a talentului poetesei. Numai că, din păcate, acestea sunt destul de puține pentru a alcătui, acum, o lume a ei personală. Un impresionism dulce, o alternanță bine dozată de lumină și umbră, nostalgia bine stăpânită a unei amintiri din copilărie, fotografia ce devine oglindă, medierea discretă pe care lucrurile,

când fără contur, discret pointillism, când cu un contur precis, dar mișcător, o realizează între «ea» și un «el», frate-soră-iubit, mai mult visat, construit din umbra lucrurilor apropiate, o senzualitate neostentativă, culorile verii... ». Concluzia articolului se menține în sfera răsturnărilor conjuncturale de situație: „Astfel, volumașul de față merită citit mai ales pentru aceste realizări lirice. Ideea ar fi aceea de a citi, în viitorul apropiat, un volum unitar ca valoare, și în care talentul Adelei Greceanu să apară ca definitoriu. Un debut bun, premisă a unei apariții lirice distincte, de o luminoasă expresivitate”. □ La rubrica „Pun(c)te de vedere”, Daniel Deleanu analizează cartea lui Norman Manea, *Despre clowni: dictatorul și artistul*. El enunță în paragraful introductiv al articolului ***Scriitorul, naționalismul și totalitarismul în viziunea lui Norman Manea*** că „destinul scriitoricesc al lui Norman Manea poartă în sine urmele cele mai clare ale unui paradox care i-a marcat din plin pe câțiva dintre autorii români care s-au stabilit în SUA înainte de '89. Paradoxul este nu atât succesul pe care l-au înregistrat cărțile sale – traduse pe trei continente, fără a mai adăuga și America de Nord – ci faptul că autorul lor a știut să mențină ștacheta bunului gust, ori chiar a rafinamentului intelectual, la același nivel axiologic. Un lucru nu tocmai la îndemâna oricui, dificultăților care iau naștere din schimbarea limbii în care te exprimi adăugându-se concurența acerbă din lumea scriitoricească americană. Din acest punct de vedere, Norman Manea are o mulțime de puncte în comun cu alți doi reputați universitari americani, Matei Călinescu și Virgil Nemoianu ”.

● Gheorghe Grigurcu și „Aristarc” scriu, în „Jurnalul literar” (nr. 1-2), pe marginea dosarului *Eminescu*, din „Dilema”. □ În articolul ***Eminescu între iconodulie și iconoclastie***, Gh. Grigurcu admite „funcționarea și în calitate de mit”, aceasta fiind „una din laturile relației noastre cu genialul poet”: „[...] mitul eminescian e nu doar o stare de fapt culturală, instaurată de la finele veacului al XIX-lea, ceea ce nu e puțin lucru, ci și o prodigioasă justificare a poeziei, prin mijlocirea slăvirii figurii celui mai însemnat exponent al ei. Din care pricini, spre deosebire de preopinienții noștri, nu avem impresia că termeni precum *Lucașfărul*, *poetul nepereche*, *poetul național*, în pofida deseori lor apariții, ar fi neaveniți. [...] Așa cum nu ne putem dispensa, la ora actuală, de bancnotele cu chipul lui Eminescu, nu ne putem dispensa nici de fondul de aprecieri și sintagme care-i aproximează funcția mitică (fond principal lexical al intelectului)”. O altă observație a autorului articolului este că „mitul nu este imun față de critică”, în sensul că „nu se poate comporta ca un fetiș decât într-un mediu artificial (deci pernicios și efemer), în care spiritul critic e condiționat, hărțuit, suspendat”. Gh. Grigurcu mizează, în concluzia intervenției sale, pe exercitarea liberă a „spiritului critic”, în dauna normalității „funcționării mitului”: „[...] fără a recurge la obiecțiile cele mai drastice, subscriu la mișcarea de primenire a mitului eminescian, alături de «necunoscuții» cutezători, și Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Z. Ornea, Șerban Foarță,

Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter. Într-un duh congener, s-au rostit nu demult, pe micul ecran, Eugen Negrici și Monica Spiridon. Să remarcăm apoi că nu avem a face cu pamflete groase, de genul celor ce provin din școala Eugen Barbu și Adrian Păunescu, ci cu considerațiile unor intelectuali fini, atenți la coerența discursului și la nuanțele verbului lunecos, care n-au nimic de câștigat la ruleta adulării și a oportunistului, ci, din contră, își riscă reputația incipientă. Chiar dacă avem alte opinii și alte ecuații sensibile în raport cu tulburătoarea temă pe care o abordează într-o perspectivă așa de imprudent «profanatoare», încercăm a-i înțelege și a-i urmări pe noii veniți cu satisfacția unei dialectici în sfera intelectului critic orientat [...]». □ La rubrica „Punctul pe *i*”, cel care semnează „Aristarc” recunoaște: „Am urmărit, ușor amuzat, reacțiile cu care presa literară și nu numai ea a întâmpinat afirmațiile anti-eminesciene dintr-un recent număr al «Dilemei». Am urmărit, de asemenea, puțin întristat și gravitatea cu care unii au analizat această mascaradă dilemistă, lipsită și de originalitate și de duhul unei polemici”. Reacția lui „Aristarc” este dusă pe ton de revoltă față de: „golul imens intelectual și spiritual care îi animă [...] pe semnatarii acestui grupaj din revista lui Andrei Pleșu”, „tribulațiile complexate ale corijenților sau repetenților în procesul culturii”, „mitocănia”, „extravanșanța teribilistă a puțoiștilor întârziți”, europeanismul „lefterilor «Europei libere»”; totuși, cu referire la ansamblul situației conflictuale, autorul declară că „un singur lucru mi se pare uimitor”, precizând imediat cauza: supralicitarea potențialului de scandal („Se dă o extraordinară amploare comentariului polemic cu ineptia și idiosincrazia imposturii afișate în «Dilema» de către *nimeni*, încercându-se a se «apăra» un Eminescu, ce nu are nevoie de nici un fel de «apărare», și nu se observă sau se evită conștient a se pune în firească dezbateră *morală* atitudinea celor care au *inițiat* o astfel de «controversă» și mai mult încă, au și găzduit-o cu generozitate numai dintr-o singură parte [...])”.

● Sub genericul „Intelectualul, sftetic al cetății”, revista „Realitatea evreiască” (nr. 68-69) îl propune drept prim-model pe „un intelectual prestigios [...], apărător al valorilor democratice, al creării unui «climat interetnic favorabil fiecăruia și tuturor»”: prof. univ. Eugen Simion, președintele Academiei Române. „«Fie ca omul să fie mai bun decât Istoria l-a zidit, deseori, să fie și să aibă răbdare să-l asculte și pe Celălalt», scria profesorul Eugen Simion în dedicația oferită cititorilor revistei noastre, cu prilejul lansării numerelor 339, 340 și 341/ 1997 al publicației bilingve «Revue Roumaine» – «Romanian Review», dedicate contribuției evreilor români la cultura modernă. Era prima lui «ieșire în public» și rostea prima alocuțiune în recenta sa calitate de președinte al Academiei Române, subliniind: «Nu ne putem închipui cultura românească fără Fundoianu, Tzara, Vianu, Blecher, Voronca...». O declarație neconjuncturală, dacă ne gândim că începuturile sale literare sunt legate de un studiu închinat lui Fundoianu, publicat în «Viața Românească», de acum 40 de

ani, atestându-i din start preocuparea pentru tot ce înseamnă valoare spirituală autentică, indiferent de etnie. [...]”.

● În „Tomis” (nr. 3), într-un grupaj de versuri ale tinerelor poete, figurează și *croitorie, anti-mioritică, revelație*, de Elena Vlădăreanu. Celelalte prezențe feminine cu aspirații poetice sunt: Elena Dobrogeanu, Claudia Călin și Oana Dragomir.

● Dosarul nr. 3 al revistei „Vatra” se referă la *Seria de poezie Marineasa*. „Argumentul” care introduce grupajul de prezentări de carte sintetizează starea pieței literare postdecembriste, oferta și mijloacele de difuzare a ei: „Căderea regimului ceaușist părea să fi prins pe picior greșit literatura noastră, pregătită mai degrabă pentru un lung război de uzură, cu cesiuni, calculate sau voluntare, cu cenzura, decât pentru explozia, peste noapte, a libertății creative. Așa se face că, prin 1990, ea a trăit un moment de descumpănire, de parcă o panică bruscă s-ar fi lăsat peste fenomenul editorial. Cel puțin primăvara lui '90 poate fi considerată o asemenea clipă de ezitare, până când, mai în pripă ori mai pe îndelete, autorii și-au revizuit (sau numai recuperat) manuscrisele de prin propriile sertare ori de prin sertarele editurilor, și, mai apoi, au găsit, tot mai greu, surse de finanțare pentru publicarea lor. Deși s-au auzit multe vaiete – sau, mai grav, rechizitorii –, sertarele românilor, ne spune statistica, nu erau chiar goale. Ba unele, socotind după o anumită frenezie a ritmului de apariție, erau chiar bine burdușite. Oricum, din această derută de moment prima care și-a revenit a fost poezia. Nu s-ar putea zice că acești ani n-au fost ani de vervă poetică la români, deși probabil că un procent elevat din această delicată producție ține de manufactura diletantă, de artizanatul veleitar. Avalanșa cărților de poezie – ori numai de versuri – are, cu siguranță, și o cauză materială, nu doar una ideală: e mult mai lesne să publici un volum de poezii (tiraj mic, pagini puține, costuri rezonabile) decât unul de proză sau critică. În momente de sărăcie nu doar omul, ci și literatura se spiritualizează, mai strângând cureaua și rezumându-se la vocații neîmpovărătoare. Efervescența poetică nu e neapărat semn de inspirație imperativă, excesul liric editorial putând fi prea bine un semn de paupertate ce explodează într-o floră de poleială. Cel puțin la nivelul faptelor însă (dacă nu și al valorilor), trecând peste orice alte motivații, poezia domină planurile editoriale, covârșind, probabil, toate celelalte genuri la un loc. Această superproducție de titluri se reflectă, cum e și normal, într-un paradox imediat și de-a binelea strident: cartea de poezie nu e de găsit. [...] La o asemenea solicitare creativă, tradusă într-o vocație imperioasă, editurile au răspuns nu numai cu deferență, dar și cu promptitudine. Pe lângă cele cu tradiție în publicarea cărții de poezie și care, majoritatea, perseverează, aproape fiecare nouă editură și-a încropit, mai cu rigoare ori mai cu generozitate, câte o serie sau colecție de poezie. Poeților orașului București de la Cartea Românească le-au răspuns de îndată *Poezii orașului Craiova* de la Ramuri, patentul putându-se multiplica – de nu s-o fi

multiplicat deja – până la sigle ridicole. Seriei *Nouăzeci* de la Editura Vinea îi face de echilibru colecția *La steaua*, integral optzecistă, de la Axa botoșeneană. Calapodul liliput al colecției de la Helicon poate fi regăsit și în seria, mai nouă, a Editurii Cogito din Oradea. Colecției de poezie Biblioteca Euphorion i se alătură serii similare ale revistelor Familia și Arca. *Bibliotecii de poezie* de la Eminescu îi stă alături seria de *Poezii* de la Vitruviu. Nu vreau să înșir aici toate colecțiile care pot fi puse, cât de cât, în simetrie, dovedind o oarecare geometrizare a criteriilor care funcționează peste tot. Sunt multe edituri care-și organizează această producție în serii sau colecții (Pontica, Integral, Arhipelag, Magister etc.), după cum altele preferă aparițiile de-a valma. Sunt, desigur, colecții axate pe un principiu restrictiv ori măcar larg integrator, după cum altele – poate cele mai multe – folosesc drept criteriu doar sigla și formatul, neumblând cu discriminări. Una dintre acestea – probabil cea mai bogată în titluri, datorită devoțiunii ascunse a patronului – este *Seria de poezie Marineasa*. E vorba de o colecție eclectică, deschisă, receptivă atât la valoare cât și la promisiune, centrată, volens-nolens, pe talentele și veleitățile Banatului, dar aspirând să acopere întreg Ardealul”. Sunt comentate cărți de Alexandru Mușina, *Tomografia și alte explorări*, Ion Chichere, *Abisaliile*, Rodica Draghinescu, *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine*, Robert Șerban, *Odyssex*, Luminița Urs, *Singurătatea tatălui meu*, Caius Dobrescu, *Efebia*, Romulus Bucur, *Dragoste & bravură*, Iosif Caraiman, *Omul și pruncul*, Adrian Bodnar, *a bodnaru și alte vorbe*, Ștefan Baștovoi, *Cartea războiului*, Ion Monoran, *Locus pericundus* și *Ca un vagabond într-o flanelă roșie*, Andrei Bodiu, *cursa de 24 de ore și Poezii patriotice* ș.c.l.

[IANUARIE-FEBRUARIE-MARTIE]

● Editorialul redactorului-șef Vasile Dan, din revista „Arca” (nr. 1-2-3), **„Răzbuarea” prin cultură a provinciei**, pune problema descentralizării culturale a României („Cultura română – reprezentată spațial – nu se poate întinde doar pe cele câteva sute de hectare câte acoperă Bucureștiul”): „Dacă în faza precomunistă consecința culturală a «unității» a fost o cultură națională ale cărei personalități au cultivat (cu program) preeminența «naționalului» în defavoarea particularităților și diferențelor, unele atât de expresive, provinciale, locale, în comunism «unitatea» a fost profund și integral negativă: uniformizare, radiere a diferenței, egalizare (șablonizare) stilistică și identică până la inexpresiv și stupid (sau, mai rău, până la o expresivitate negativă, bunăoară «limba de lemn»), expulzarea din artă a temelor fundamentale, a tensiunilor vieții. Deși tăvălugul ideologic a fost abandonat după 1989, reflexul uniformizator de dinainte n-a dispărut chiar cu totul. «Dirijismul» cultural ia acum forma administrativ-financiară a Centrului (Ministerul Culturii). Până mai ieri – dar parcă și astăzi – nimic nu era bun, excepțional, ieșit din

comun înainte de a fi fost validat la București, în presa de acolo. S-a schimbat ceva astăzi? Timid, da. «Vatra», «Timpul», «Contrafort», «Interval», poate «Arca» sunt revistele momentului. Apoi Asociațiile Scriitorilor, Filialele zonale ale artiștilor plastici îndrăznesc experimente pe cont propriu, acordă premii, unele în asociere cu instituții academice străine, mai substanțiale, mai importante decât Bucureștiul. Avem de recuperat această stare de normalitate: cultura mare se face oriunde – la țară, în orașe discrete de provincie, în solitudine. Cu o condiție: să fie susținută moral și financiar acolo, la ea acasă. Succesul depinde deopotrivă de mentalități (recuperarea, în pozitiv, a patriotismului local, de exemplu), cât și de o funcționare eficientă – stimulată și acoperită legislativ – a unităților administrativ-financiare locale (comune, orașe, municipii, județe)”. □ La „Cronica literară”, poetul Romulus Bucur analizează volumul experimental de versuri de Ara Alexandru Șișmanian, *Triptic I. Priviri* (Târgu-Mureș, Ed. Arhipelag, 1997): „Lumea lui Ara Alexandru Șișmanian este o lume a oximoronilor, o lume sub semnul coincidenței contrariilor, în care «suprafață = abis», iar «scrisul e o ștergere». O lume a golului, a neantului, în vederea domesticirii căruia se imaginează o întreagă strategie: este conceput ca **lucru** și acoperit cu cuvinte, în intenția de a-l aneantiza, a-l transforma într-adevăr în lucru. E contestată o lume logocentrică (a urechii) și se încearcă instaurarea uneia a privirii, paradoxal, tot logocentrică, numai că în mod mediat – **litera**, care-i organizează discursul, e un reflex vizual al sunetului «totul se sprijină pe o imagine pierdută de neant începutul e-n oglindă, nu-n cuvânt și noaptea chiar în care dăm de-a azvârlita cu ochii e umbra unui întuneric germinat». Asupra limbajului se operează la nivel *atomic*, al (părților) cuvintelor, prin destructurare a sa («ucrull ucră nîtru/ ucrull ucră utrin/ untru/ ucrull utrin ă untru/ ucrull ucrull ăin») și prin re-structurare, de pildă prin creații lexicale, între care «mistrețirile», «hipnotizauri», «pleopuindu-se», nefericite nu pentru că nu pot fi înțelese, ci pentru că parcă aterizează dincolo de efectul scontat”. □ Comentând în articolul **În preajma revoluției**, două cărți ale lui Daniel Vighi, recent apărute, (micro)romanul *Decembrie, ora 10* (Ed. Albatros, 1997) și eseul *Valahia de mucava* (Ed. Amarcord, 1996), Gheorghe Mocuța consideră că a sosit momentul conturării unui profil general de scriitor a celui analizat: „Scriitor al provinciei, observator și pătrunzător al spiritului autentic pe care îl urmărește de-a lungul povestirilor sale, Daniel Vighi s-a format el însuși într-un spațiu cosmopolit, dar tolerant, circumscris arealului *Marei* lui Slavici, Pe jumătate mărturisiri, pe jumătate clarificări, paginile jurnalului scris după revoluție conține multe trimiteri la atmosfera și starea de spirit a omului de rând și a omului de cultură, asaltați de tentațiile Valahiei și idealului de mucava. Strănepotul *Marei* iubește calculul simplu și cinstit, neostentativ, expresia regeneratoare de sens pe care o transferă formulei sale literare. Lăsând să-i scape din când în când reflexii inocente asupra raportului intim pe care îl are cu literatura, Daniel Vighi se

cufundă în câteva teme pe care le reia pe parcursul jurnalului său: copilăria, condiția scriitorului, eroii literari, istoria, puterea, biserica, influențele, trăsăturile spațiului bănățean. Fără a-și irosi spiritul critic în polemici sterile sau cordiale, prozatorul coboară la sursele cele mai curate ale culturii pentru a lămuri câteva probleme ale tradiției românești. Astfel, cu o subtilă maliție comite un eseu despre «mecanismul puterii medievale românești» oglindit în paginile cronicarilor. Cu ocazia vizionării unui film al lui Pintilie, nu se poate abține să nu comenteze câteva detalii ale obsedantei Valahiei de mucava și asupra geniului lui Caragiale, contemporanul nostru”. □ Istoricul clujean Ovidiu Pecican atrage atenția, într-un eseu, asupra *Migrației ca model cultural*: „Oricine ar trece în revistă ultimii treizeci de ani de istorie românească își poate da seama ce importanță a avut în viața noastră, a fiecăruia, fenomenul migrației. Nu sunt mulți cetățenii statului român care pot spune că nu au nici un cunoscut plecat în străinătate și rămas – definitiv sau pentru o vreme – acolo. Acest reper, aparent subiectiv, dă totuși o imagine pregnantă asupra frecvenței cu care mirajul unor alte țărâhuri văzut ca liman paradiziac al vieții a funcționat și continuă să funcționeze în societatea noastră. Nu e de mirare că se întâmplă astfel. Sunt cauze profunde și cauze conjuncturale. Toate împreună determină o paradigmă și, în consecință, anumite reacții comportamentale”. □ La secțiunea „Lecturi paralele”, Romulus Bucur prezintă volumul de proză scurtă al lui Răzvan Petrescu, *Într-o după-amiază de vineri*: „Personajul principal al prozei lui Răzvan Petrescu, cel puțin din acest volum, este *Răzvan-Petrescul*. El este un poet. Nu e vorba, Doamne ferește, despre autor în persoană, mai ales că nu scrie poezii, nu-i așa?, ci despre un individ cu care are vagi asemănări biografice (să zicem, în *Mici schimbări de atitudine*), cu care împărtășește unele preferințe (muzicale, de pildă) și căruia îi explorează stările de spirit. Deși calitatea poetică a acestei proze ar putea fi subiect de discuție. Nu în sensul exaltărilor liricoide, sentimentale, ci exact în acela al explorărilor de care vorbeam mai sus. Practic, nu se petrece mare lucru: e vorba de câte o mică întâmplare, căreia i se pun în valoare valențe neașteptate; dar acest lucru e monedă curentă, de cel puțin douăzeci de ani în poezia optzecistă, ca să nu dau alte exemple decât Iaru și Mușina. [...] Două piese se disting în acest ansamblu – una e *Scrisoare de octombrie*, un superb poem de dragoste (pentru cazul că ar mai fi fost de argumentat caracterul poetic al cărții), cealaltă e *Jazz*, în care se reușește recreerea unei stări muzicale difuze, în fapt incomunicabile, transmisibilă doar prin empatie (am ascultat și eu albumul respectiv al lui Garbarek, mulțumită lui Răzvan și pot rezuma/ parafraza totul doar prin câteva versuri: «când știut este corpul nostru-i/ doar sex și melancolie»)» (*Când prozatorul e poet*). □ Tot la secțiunea „Lecturi paralele”, Gheorghe Mocuța comentează pe marginea cărții de versuri a Luminiței Urs, *Singurătatea tatălui meu* (Ed. Marineasa, 1997), considerată „un debut de excepție, prin unicitatea și acuratețea discursului, prin forța și amploarea căutării. O probă de auten-

ticitate”: „Numele Luminiței Urs a circulat cu mult timp înainte ca poeta să și-l așeze, fără complexe, pe o carte. Exponentă a generației '90 echinoxiste, ea a fost descoperită la vreme de juriile concursurilor de poezie și a beneficiat pe merit de spațiile de publicare în revistele literare. Figura rebelă și băiețoasă a autoarei de pe coperta volumului de debut răzbate în texte cu o dezinvoltură demnă de energiile descătușate și dezlănțuite în vers. *Singurătatea tatălui meu* nu trădează vreun complex oedipian (mai special) cât dorința de a se fixa în pielea și conștiința Autorului. O dorință împărțită între ipostazele lumii ca reprezentare a Aceluiași, pe de o parte, și ca reprezentare a Celuilalt, pe de alta” (*Poemul între compunerea și descompunerea viziunii*). □ La rubrica intitulată „Contact”, unde cărțile primesc note, de la o stea la cinci stele, se acordă patru stele volumului de poezii *Groapa de nisip și leagăne*, de Marius Daniel Popescu (Ed. Magister, 1997): „Redescoperind la M.D.P. o poezie a banalului cotidian și a banalității reziduale, o poezie fără metaforă și poeticitate, un lirism fără fior sau mister, o analiză spectrală a realului, a subrealului dacă ar fi să ne luăm după sugestia copertei. Citind aceste p-o-e-m-e îți dai seama că poetul a reușit să se descotorosească, ușor și discret de toate teoriile și clișeele din jurul poeziei moderne și postmoderne, a celor din jurul textului, fiind cu un pas înaintea lor, experimentând un discurs alb, neutru, concret. Gesturile, detaliile mișcarea personalului-narator sunt desfăcute în imagini ale concreteții imediate din care orice intenție de comunicare/ autocomunicare s-a scurs ori a fost înlăturată cu grijă”.

● În revista „Echinox” (nr. 1-2-3), sub titulatura *Curs practic cu scriitori*, este publicată stenograma unei întâlniri a studenților de la Facultatea de Litere din Cluj, coordonați de Sanda Cordoș, cu optzeciștii Alexandru Vlad și Ion Mureșan. Paradigma structurală a întregii acțiuni universitare se desfășoară după modelul „aventura vieții”, dialogul aducând în actualitate momente biografice personale (debutul, repartiția la post) și curiozități din lumea istoriei literare românești: „I.M.: Alexandru Vlad a fost și anticar ani de zile. A trăit între cărți, a vândut cărți la unicul anticariat al orașului de unde și eu mi-am făcut biblioteca. Eu ce-aș putea să vă spun? Am început să scriu de june, din clasele mici. Nici nu știu de ce, pentru că... Spre deosebire de Al. Vlad, eu n-am avut cărți în casă, am avut Biblia doar, care era pusă la loc de cinste, cum se cobora lampa din tavan deasupra mesei. Era singura carte, de care nici măcar n-aveam voie să mă ating când eram mic. Totdeauna pentru mine, cărțile au fost un magnet, m-au fascinat și mi-am dorit, când eram mic să ajung să fac un party cu cărțile. Am ajuns mai târziu să fac mai mult decât trebuie. Țin, totuși, minte un moment care m-a marcat și care este – zic eu – debutul meu de scriitor, a fost o mireasmă, când a apărut prima mea poezie în revista «Cutezătorii». Poezia se numea *Toamnă târzie*, apăruse iarna, și eram nerăbdător să văd dacă mi se publică. Am mers prin zăpadă până la poștă în sat (sunt copil de țărani), și-acolo, în poștă, podelele miroseau a motorină; ghișeul

era mai înalt, m-am ridicat pe vârfuri și-am întrebat: «Cutezătorii» a venit? «A venit». Mi-a dat revista, am ieșit afară și am desfăcut-o, și-am văzut că-mi apăruse poezia. Era numele meu care era altceva. Nu eram eu. Totuși era poezia mea și nu eram eu. A apărut, atunci, un moment de tăietură, o ruptură între mine și numele meu, între mine și «copilul» meu. Am dus revista la nas și-am mirosit-o. De-atuncea, ani de zile, când zăpezile sunt grozave, mie zăpezile îmi miros a cemeală tipografică. Era revista proaspătă, și toate miroseau ca ea: zăpada mirosea a cerneală, tot satul mirosea a cerneală de tipar. Sub semnul acestei miresme aveam să scriu, să public și mai târziu. Pe urmă, am venit la oraș, au urmat cenaclurile literare ale acelei vremi și mi-am dat seama că nu sunt singur, că mai sunt și alții care cred în puterea cuvântului și pe care-i interesează ceea ce fac eu acolo. [...] m-am ales cu meseria asta, cu scrisul... E o nenorocire... Mă opresc aici. S. C.: Ion Mureșan, vorbeai despre ceilalți «nebuni» pe care i-ai întâlnit atunci când ai venit la oraș. Mai vorbeai despre o solidaritate a acestor «nebuni» care scriau literatură, care scriau poezie, o solidaritate a celor care aparțineau unei generații. Probabil ar fi interesant să reconstituiți timpul prim al generației, cum v-ați simțit atunci când consacrată, astăzi, generație '80, se afla la începuturile ei? I. M.: În ce privește generația '80, am putea începe discuția chiar de acolo de unde o lăsase prietenul Al. Vlad, cu culesul de spice și cu adunatul de fier vechi. Noi am fost o generație care, pe jumătate, intrase în gura balaurului și cealaltă jumătate a rămas afară. Eram cam pe la mijloc, gata să ne înghită. Noi am trăit din plin roadele studiilor noastre. Eram, sigur, în perioada studenței și chiar înainte de studenție, publicați, recunoscuți, premiați într-o serie de cercuri. Era o perioadă... (râde) glorioasă. După care a venit acea centrifugă inversă în care, în orașele noastre universitare, Cluj, București, Iași, cei buni erau primii care treceau prin găurile centrifugii și erau zvârliți cât mai departe. Nici nu se putea spera la un post universitar sau să rămâi la o revistă, cum avuseseră norocul cei dinaintea generației noastre care la absolvirea facultății erau repartizați la revista «Steaua», la revista «Tribuna» sau mai știu eu care. Noi am aterizat în diverse sate. Eu am căutat pe hartă satul din județul Cluj, care nici nu știam că există, până atuncea. Mi s-a spus că există, că există chiar un autobuz care pleacă în sat dimineața și vine seara înapoi, care uneori merge, alteori nu merge. Am lucrat acolo consistent, vreo 7 ani. Alți prieteni au fost repartizați tot prin astfel de locuri uitate de Dumnezeu sau au ajuns să lucreze pe altundeva: Florin Iaru, magazioner la Cartea Românească, Mircea Nedelciu era ajutorul lui, Teșosu făcea naveta într-un sat pe lângă București, Groșan... toți erau pierduți în toate părțile. Și toți vedeam că lucrurile nu merg bine și aceasta a generat între noi un fel de solidaritate. Eu, atâta timp cât am stat acolo, în sat, nu am dus lipsă de prieteni; îi scriam lui Cărtărescu aproape săptămânal, am o bogată corespondență. Toți împingeam cu fruntea în același zid. Solidaritatea noastră nu era o chestie literară neapărat, ci era o chestie

pentru că ne bătuse Dumnezeu pe toți și ne-am dat seama că dacă nu suntem uniți, ne iau dracu' pur și simplu. Și atunci a fost o corespondență foarte bogată între noi toți. Aveam prieteni foarte buni la Iași, la București, aveam prieteni la Timișoara. Ne cunoscuserăm de studenți la tot felul de festivaluri studentești și ne știam foarte bine fiecare cine este, ce este, cât este. Aveam foarte limpede măsura noastră și deasupra măsurii noastre, aveam foarte limpede acest comandament al prieteniei. Noi am avut în generația noastră un cult al prieteniei, ceea ce pe urmă s-a cam pierdut. Oamenii nu se trădau între ei, se ajutau, se pomeneau, până la a-și dedica poeme. Aceste lucruri ne-au ținut în picioare. Sigur, aș putea să vorbesc despre fapte literare, despre primele întâlniri, dar toate astea sunt mai puțin importante. Eu zic că aceasta ar fi o caracteristică a generației noastre: acest cult al prieteniei. E ca și cum toți am fi fost în Vietnam, toți am trecut prin pericolul de a deveni membri de CAP, țărani cooperatori. A primat o relație foarte apropiată, foarte caldă. Al. Vlad era pe atunci dactilograf la UTL. Eu veneam de la Sarâmbu și mergeam la el la UTL și vorbeam, ne spuneam cine ne-a mai scris. El era un simplu dactilograf acolo. A. V.: Pentru mine literatura a fost întotdeauna o meserie pe care o poți face de unul singur. Această poveste cu generațiile este o generalizare care presupune, desigur, niște factori obiectivi: există aceeași sensibilitate la oameni care au avut biografii asemănătoare; fiind niște împătimiți ai scrisului și ai cititului, sigur că discutăm între noi. Țin minte de câte ori l-am făcut pe prietenul meu, Gheorghe Perian, să fugă de la cursuri. Nu să stea să asculte textele greu de înțeles ale lui Ion..., ci, i-am spus, vino încoace că-ți desenez, uite începutul e până aicea, partea a II-a până aicea, partea a III-a e iarăși așa. Sigur că această împătimitate de literatură ne făcea să discutăm mult, să ne împărtășim lecturile, să ne petrecem nopțile în căminul Avram Iancu discutând etc. Însă ce s-a întâmplat? Debuturile noastre acum mi se par timpurii, atunci mi se păreau a fi târzii. Eu am debutat în «Echinoc» la 23 de ani, în 1973, în septembrie, cu proză. La 23 de ani, D. R. Popescu avea deja 4 volume de nuvele. Noi prima carte am scos-o la 30 de ani. Ea a fost terminată la 24, a doua carte am scos-o la 35, ea a fost terminată la 25. Două cărți scrise la vârste diferite au apărut în același an editorial. Acest lucru nu ținea de noi, ținea de rețeaua foarte complicată a politicii editoriale și a pieței scriitoricești. În acea perioadă, Uniunea Scriitorilor nu mai primea membri, nici măcar în condițiile în care ea singură le hotărâse pentru primire de membri. Pur și simplu porțile se închiseseră. Și atunci ne-am trezit foarte mulți scriitori tineri cu asemănările inerente pe care le dădea vârsta, contingentul – cum spun militarii – ne-am trezit toți pe dinafară. O idee de solidaritate și de organizare a pornit de la București, în special de la Mircea Nedelciu, la care s-au raliat Gheorghe Crăciun, Iova, Ene, oameni care avuseseră norocul unor profesori ca și Manolescu, Eugen Simion și care trăiau într-un mediu care era «moara mare», cum spunea Nichita Stănescu. Nu «moara mică», «moara mare». Deci

ei știau că lumea literară era asta. Noi de la Cluj ziceam că lumea literară e la București, la Londra. Nu, ei știau, asta este, îi vedem pe stradă. Toți au debutat prin 1980, aceste nume de care vă pomenesc și multe altele. N-am fost primiți în Uniune decât în '90. Noi am avut 10 ani în care legătura dintre noi s-a întărit. Eu am apărut cu cărți la București, și nu la Cluj. După câțiva ani de stat în editură, trebuia ca D. R. Popescu să-mi scrie un text pe spatele cărții ca să poată apărea. L-am cerut într-un an, mi-a spus: «De ce te grăbești?», în al doilea an m-am dus în armată, când am venit, pierduse manuscrisul și anii treceau. La un moment dat, mi-a spus «D-le, eu scriu textul ăsta când cartea e la tipar» și-atuncea am întrebat «Bine, da' cine pe cine ajută? Dumneata pe mine să scot o carte sau eu pe dumneata ca să scoți un text?». Gluma asta avea să mă coste vreo 5 ani până la apariția cărții. Ea a circulat sub formă de folclor, a ajuns de mai multe ori la editori, toată lumea căuta un pretext de amânare. Deci, noi, fiind ținuți în afara uniunii, din diferite motive, am avut, ca și sectanții, un motiv de a fi mai solidari între noi. Iar Mircea Nedelciu și cei de la București, ajutați și de o conștiință teoretică dobândită la cursurile lor, mai ales de cei care aveau, ca a doua limbă, franceza și aveau acces la teoriile asupra textului, așa-zis «intelectualiste», mai târziu, au fost la baza acestei mișcări numită «generația '80». Generația a fost această solidaritate de vârstă, de preocupări, de biografie și de a fi fost ținuți pe dinafară. La aceasta se adaugă corespondența, cafelele, știu eu, ceea ce se întâmplă între tineri care au aceiași vârstă, poate aceeași sensibilitate... Mai mult decât atât, nu recunosc în ce privește generația. Iar acum, această generație se atomizează, oamenii sunt din nou singuri, fiecare e liber să devină scriitorul care a vrut să fie acum 30 de ani. Sau... să rămână. Problema a fost atunci, și politică. Trebuia să țină cont de noi în grup. Dacă, într-adevăr nu ne primesc în uniune indivizi, oricine era destul de dispus – știu eu – să recunoască că există un grup de tineri. Dacă acest grup de tineri are și program, cu atât mai bine. [...] Nu vreau să spun că nu există generația '80. Dar în ce privește «generația '80», în afară de această solidaritate umană, biografică și de sensibilitate, altceva nu mai distinge această generație. Nu vreau să-i contest existența, vreau să spun că pur și simplu nu simt altfel de solidaritate. I. M.: Lumea e obișnuită să ne perceapă pe cei care aparținem acaestei generații '80 ca pe «tinerii scriitori», deși avem mai bine de 40 de ani... Nouă ni se pare absolut nebunesc... A. V.: Lumea e obișnuită să aplice etichete. De exemplu acest roman (*Frigul verii* – n. n.) l-am scris pentru că eram catalogat ca «autor de proză scurtă». Mi-a adus mai mulți bani decât oricare altă carte a mea, a ieșit în 50.000 de exemplare, spre deosebire de 9.000, 11.000 cărțile de proză scurtă. Dar acest roman l-am scris pentru a scăpa de această catalogare. Lumea e foarte dispusă să catalogheze, să înscrie și, după aceea, dacă poate, chiar și să uite. I. M.: Debutul nostru a fost mult întârziat. Cărțile noastre au apărut târziu. A fost poate o perioadă bună între 65 și 68, apoi a venit iar Ceaușescu, cu ideile lui asiatică, a făcut

revoluția culturală și ne-a blocat pe toți. Și ne-au ținut. Dacă unii am scăpat în 81, am găsit o portiță și-am scăpat cu câte o carte, după aceea n-a mai scăpat nimeni sau foarte puțini, doar cei care mergeau în malaxorul respectiv, adică atât cât să nu funcționeze în gol agregatul. Și toată lumea ne lua cu «tinerii scriitori, tinerii scriitori», pentru că nimeni nu debuta, nimeni nu mai venea din urmă. Cred că dacă nu venea Revoluția, și la 80 de ani am fi fost tineri scriitori. A. V.: Prin anii 50, 60 și ceva, regimul comunist își inventa scriitorii. Și-i inventa repede, repede, uneori și fără studii. Tineri cu origine sănătoasă erau urgent aduși fie la Institutul de Literatură, cum i se spunea, fie, dacă se întâmpla să aibă studii, măcar de învățător, ca și, să zicem, Fănuș Neagu, sau de tipograf, ca E. Barbu, se bucurau de pagini duble în reviste cum erau «Luceafărul», «Gazeta literară» care atunci avea un metru pătrat. Într-o săptămână apărea proză de Eugen Barbu, Lăncrănjan, Nicolae Velea sau cine era, iar peste o săptămână apăreau ecourile criticii și ale cititorilor. În vremea asta, era, să zicem, într-o grevă a foamei voluntară V. Voiculescu, murea de frig Hortensia Papadat-Bengescu, se recicla Camil Petrescu. Existau scriitori care trebuiau încet-încet înlocuiți. Sigur că această generație «inventată» de scriitori, dintre care unii au ajuns scriitori de romane, iar unii s-au pierdut, au ajuns să scrie ca Nicolae Mărgescu, romane polițiste sau au trecut în alte domenii. Aceștia, într-adevăr au debutat la 16, la 17 ani, la 23 de ani având 2-3 volume. Era tehnica de a scoate volume de nuvele, anual. Dintr-un volum de povestiri, doar un sfert trebuia să fie inedit. Restul de trei sferturi puteau să fie preluări din celelalte volume. Asta aducea bani. O poezie era plătită cu 3.000 de lei, atunci când salariul părinților noștri era de 250, 300. Regimul își inventa foarte rapid scriitorii. Ei, când i-a avut, a constatat că are prea mulți și că nu mai are nevoie de toți, are nevoie doar de cei care sunt mai ascultători, de cei care sunt convingeți de «direcțiile» literaturii de atunci, și de alții nu mai avea nevoie, de sămânță de scandal în organizațiile scriitoricești, de tipi care au mai primit un dolar de peste graniță, de ăștia nu mai avea nevoie. Atunci s-a pus într-adevăr o frână care ne-a dat nouă un sentiment de frustrare, n-am înțeles, așa cum vă spun acuma, ce se întâmplă. Nu se vedeau așa ușor lucrurile. Ni se părea că ceva e împotriva noastră. Exista, de exemplu, Grupul de la Târgoviște care și-au impus teoretic, într-un fel de ataraxie să nu publice înainte de 40 de ani. Dar nici despre Grupul de la Târgoviște nu știam. Toată această adăstare în fața ușilor tipografiilor, a ușilor revistelor, ne-a dat o anume solidaritate. În '90 am fost primiți în Uniune într-un fel de amnistie generală și atunci am fost amestecați cu toată lumea. Personal, nici acum nu știu dacă sunt membru în Uniunea Scriitorilor. Sunt salariat al uniunii, de exemplu, de acolo îmi iau salariul, dar nici acuma lumea nu știe dacă eu sunt Alexandru Vlad sau Tudor Vlad sau Ion Vlad sau Gh. Vlad. N-am o legitimație, nu plătesc o cotizație. Vreau să spun că lucrurile nu s-au restructurat și pentru noi. Această senzație de orfani tardivi ai unei patrii ne-a apropiat. Am avut uneori relații

destul de bune. Dosarul meu de intrare în uniune, completat prin 1984, avea recomandări semnate de Mircea Iorgulescu, Norman Manea și parcă Liviu Petrescu. Ei bine, Iorgulescu și Norman Manea au fugit în Occident, am rămas cu dosarul în dulapul uniunii. Cred că și acum zace acolo. Oarecum, acești factori ne-au legat. Plus faptul că eram obligați să lucrăm în tot felul de locuri. În viața mea am avut 7 sau 8 meserii. Cea de dactilograf sau de anticar, astea sunt două, dar am făcut inclusiv stagiul în învățământ, șantierele patriei, am lucrat o lună chiar în echipa Universității Cluj, am spălat ghetе și m-au dat afară pentru că niciodată n-am știut cât e scorul și pe ce loc e echipa. [...] Deci, cum vă spunea I. M., Florin Iaru căra cărțile în librărie, Mircea Nedelciu era chiar zugrav, Dan Stanciu, care e unul dintre puținii noștri poeți suprarealiști astăzi, era ajutorul lui și acolo ne-am cunoscut cu oameni care aveau să devină scriitori și care n-aveau încă volume... Bedros Horasangian, Vosgianian care a ajuns politician, dar atunci încerca să ajungă prozator, desigur că am simțit această solidaritate care ne-a legat și de aici până la generația '80, așa cum o simt eu, este ceva. Cum o simt criticii – e altceva. Lui Ion Agârbiceanu îi venea pensia acasă de 5.000 de lei. Și din aceștia lăsa bacșiș poștașului 250 de lei. Poștașul ăla din Feleac și acuma își amintește: «Dom'le, scriitorii ăștia sunt oameni mari. Eu primeam de la Dl. Agârbiceanu, D-zeu să-l pomenească acolo unde este, un bacșiș mai mare decât salariul meu». Deci așa trăiau scriitorii care erau recunoscuți atunci. I. M.: Dacă luai Premiul de Stat, care era 50.000 de lei îți luai vilă în Andrei Mureșanu. Și sunt, chiar în orașul nostru trăiesc scriitori care au luat Premiul de Stat pentru câte o carte despre care nu ați auzit. Fără rușine, cred că asta trebuie puțin accentuat, cum trăiau scriitorii de dinaintea noastră. Mi-a spus chiar unul dintre ei: «A! – zice – publicam o poezie cu partidul în *Tribuna* și luam 1.000 de lei și publicam în aceeași lună una în *Steaua* și luam 3.000 de lei». Tata avea atunci 300 de lei salariu pe lună – din care ne ținea pe mine, pe soră-mea și pe maică-mea [...] Anii aceștia de după Revoluție, ne-au pus încă o dată în criză cu noi înșine. Primii care s-au ars au fost scriitorii cei mai consacrați, care credeau că doar tirajele îi împiedică să ajungă la dumneavoastră sau la alți scriitori. Ca urmare imediat după Revoluție, scriitori absolut serioși, cum ar fi, să zicem, Augustin Buzura sau Mihai Sin sau Fănuș Neagu s-au grăbit să scoată acele cărți care treziseră ecouri, să le scoată încă o dată pentru o nouă generație sau pentru cei care nu le găsiseră. Ce s-a întâmplat? Cei care i-au citit după Revoluție, după o lună, după ce s-a schimbat tot, care a fost reacția? «A, aicea e vorba de un activist de treabă. Atâta tot?». Atâta tot. *Fetele tăcerii* cuprinde povestea unui activist mai degrabă cu haz. Iar atunci acești scriitori s-au trezit în fața unei crize de receptare. Scriitorul zice că a avut loc o criză în ce privește locul lui în această societate. E-adevărat pentru că întregul subsol al cărților consta într-un fel de complot al scriitorului cu cititorul. Drumul mizerabil descris de Mihai Sin într-unul din romanele sale este de fapt o imagine a societății. Acuma când citesc

mi se pare un simplu drum mizerabil. E ascunsă aici o metafizică politică. Nici un roman nu rezistă dacă nu are două treimi dedesubt, de subînțeles. Acum, această metafizică politică nu mai merge pe această cârdășie cu cititorul de «știm noi ce-am vrut să zicem acolo, știm noi unde bate». Aceste lucruri poți să le spui în gura mare în acea treime vizibilă, în partea de sus a cărții, dar ce rămâne în cele două treimi? Asta mai rămâne să descoperim, motiv pentru care stau să văd și să mă adaptez, nu e ușor, oricine poate să vină și să spună «De atâția ani n-ai mai dat o carte» și așa se explică traducerile pe care le fac din scriitori preferați. Sigur, traducerile nu fac o literatură. [...]» □ Revista publică studii de istorie și teorie literară elaborate de tineri universitari și cercetători clujeni: Rareș Moldovan (*Spațiul intermediar în câteva poeme eminesciene*), Corin Braga (*Inflație/ posesie în Muntele vrăjit*), Adrian Tudurachi (*Poetica lui E. Lovinescu*).

● Revista „Transilvania” (nr. 1-2-3) concentrează interesul dezbaterii teoretice, general culturale, de istoria mentalităților, pe tema **Plagiaturii**. „De ce PLAGIATUR?” se întreabă în editorial redactorul-șef, Ion Mircea. „În primul rând pentru că tema e fabuloasă, incendiară, nu atât prin situațiile punctuale de uzurpare a drepturilor de autor și a proprietății asupra operei, cât prin conotațiile și implicațiile ei, mai numeroase decât sunt culorile din «despletirea curcubeului», cum se exprima un inegalabil poet englez” („*Transilvania*” – 130. **Plagiaturii istoriei – istoria plagiaturii**) □ Conceptul este studiat în diacronie, pornind de la forme ale percepției din lumea veche românească, prin studiile lui Dan Horia Mazilu și Petre Ș. Năsturel aplicate asupra *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*. □ În registrul teoriilor moderne, se face remarcată contribuția lui Sorin Alexandrescu, de arheologie prin semioză a **Memoriilor textului**. □ Comparatismul este reprezentat de Nicolae Balotă, care se ocupă de fenomenul „plagiaturii în oglindă”, în contribuția **Plagiat, inspirație, reminiscență, influență (Arta memoriei și plagiatul)**. □ În stilul jocului ermetic intelectual, Luca Pițu atașează noi pagini la romanul personajelor cu cheie ale lumii culturale, în special ieșene, din vremea comunismului: **Opt divagațiuni cajvaniene despre plagianți, negri literari și negri editoriali**. □ Mircea Vasilescu analizează o funcție auctorială injust depreciață: cea a copistului (**Un scriitor nedreptățit: copistul**). □ Ipostaza traducătorului este ilustrată de Mircea Ivănescu, prin publicarea lui Robert Nisbet, *Originalitate* (trad. din limba engleză) și Robert Mortier, *Avatarurile originalității* (trad. din limba franceză). □ Revista propune două „convorbiri”, cu Irina Mavrodin și cu Șerban Foarță, doi artizani ai „șesăturilor” din vocabule, vizibile în creativitatea traducerilor (Irina Mavrodin) și a definirii unui stil poetic personal (Șerban Foarță). Titlurile materialelor sunt: „**Poți s-o acuzi pe Doamna de Staț de plagiat?**”, respectiv „**Marele model rămâne Joyce**”. □ Nick Theodoreanu oferă „o mărturie inedită a lui Petre Țuțea”, în „dialogul transformat în monolog”, datat 21.01.1991: „**Crimă săvârșită**”

împotriva națiunii tale...” – „[...] v-aș propune atenției o mărturie făcută mie de un călugăr foarte bătrân, care a murit în 1985. Pe vremea tinereții sale, când era bibliotecar la Mănăstirea Neamț, Mihail Sadoveanu ar fi preluat și stilizat o cronică scrisă în vremea lui Ștefan cel Mare, iar după aceea ar fi ars-o în curtea mănăstirii. Susținea el că este romanul *Frații Jderi*, iar Sadoveanu, pentru a-și acoperi plagiatul, ar fi comis un act și mai grav, distrugând un document de o asemenea valoare. – Petre Țuțea: Deși Sadoveanu este de referință pentru literatura noastră, nu m-aș îndoi totuși să cred că ar fi fost în stare de un asemenea lucru, mai cu seamă că de la *Viețile Sfinților*, până la *Mitrea Cocor*, ambele cărți scrise de el, este o distanță enormă. Dacă luăm logic comportamentul lui de după 1945, nu m-ar mira să fi făcut acest lucru: numai că un asemenea gest, de a da foc unui asemenea document, este echivalent cu o crimă împotriva națiunii din care faci parte. Într-un asemenea context, plagiatul, ca act grav, este acoperit de ceea ce spuneam mai înainte, crimă săvârșită împotriva națiunii tale”.

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE-DECEMBRIE 1997 –
IANUARIE-FEBRUARIE-MARTIE 1998]

● „Secolul 20” (nr. 10-12/ 1997, 1-3/ 1998) ia spre dezbateră tema generală: **Exilul**. □ În editorial (*Între farsă tragică și destin*), redactorul-șef al revistei, Ștefan Aug. Doinaș susține că „exilul este mărturia imposibilității de a ne naște a doua oară, dovada că ne zbatem mereu în placenta existenței noastre originare”. Citându-l pe Cioran (*Tentația de a exista*), autorul articolului subliniază legătura dintre exil și înstrăinarea privită ca traumă psihologică, formă de autocunoaștere și experiență de regenerare interioară: „Exilul ne obligă să devenim *străini*. Noi, care, de cele mai multe ori, cultivăm de-a lungul întregii noastre existențe o umbră discretă de nefirească xenofobie, iată-ne, dintr-odată, accedând la un rang detestabil. A constata că ești întâmpinat cu aceleași prejudecăți și rezerve, pe care tu însuși le destinai exclusiv altora, creează cel puțin derută. Poate că această derută fortifică o nouă conștiință de sine, face dintr-o victimă resemnată un erou rebel? De cele mai multe ori, triumful pe care-l obține un exilat ne apropie exclusiv de reușita traiului de azi pe mâine”.

□ Contribuțiile variate sub aspectul speciilor literare (eseuri, analize, diaristică, restituiri ș.c.) sunt grupate în secțiunile *Secularizarea exilului*, *Exilul ca scriitură*, *Căderea în istorie*, *Exil/ Vizualitate*: Adrian-Paul Iliescu, *Exil, exil interior, modernitate*; Cătălin Avramescu, *Ontologiile singurătății*; Alexandru Dușu, *Excluderea și exterminarea*; Andreea Deciu, *Gulliver în postmodernitate*; Emil Cioran, *Saint-John Perse* (fragment); Saint-John Perse, *Nocturne/ Nocturnă*, *Exil*, poeme (cu facsimile), în românește de Ștefan Aug Doinaș; Alexandra Ciocârlie, *Exilul – poezie și moarte*; Mihaela Irimia Anghelescu, *Exilul prin limbă, exilul acasă*; Andrei Ionescu, *Exilul postbelic în spațiul literar spaniol*; Virgil Nemoianu, *Ernst Jünger sau desprinderea de*

împrejurimi; Monica Lovinescu, *O paranteză cât o existență*; Virgil Ierunca, *Jurnal din exil. 1950*; Sanda Stolojan, *Pagini de jurnal*; Vintilă Horia, „*Suspendat în vidul desfărării...*”, pagini de corespondență, cu o prezentare de Michaela Ghițescu; Vintilă Horia, *Un scriitor împotriva timpului său*, eseu, în românește de Sanda Popescu; Sorin Alexandrescu, *Invizibilitatea emigrantului*; Monica Spiridon, *La vest de Eden*; Mihai Răzvan Ungureanu, *Exil fără recurs*; Andrei Corbea, *Exil, în-străinare, in-solitare (Paul Celan și limba română)*; Ștefan Aug. Doinaș, „*Exilul interior*” al „*Cercului Literar*”; Mihai Șora, *Care exil?*; Irina Mavrodin, *Atâta exil câtă conștiință a exilului*; Mihaela Miroiu, *Între autobiografie și curriculum vitae*; Magda Cârnecki, *Exilul provizoriu*; Henry Mavrodin, *Exil?*; Erwin Kessler, *Crucea exilului*; Augustin Ioan, „*Lapis exilis*”. *Argumente pentru reconsiderarea comparatismului arhitectural*; Alex. Leo Șerban, „*In weiter Ferne, So Nah*”; Marin Tarangul, *Matricea muncii* ș.c.l. □ Într-o secțiune aparte, cu titlul 20 spre 21. *Zestrea viitorului*, este evocată personalitatea fizicianului alternativ Stéphane Lupasco, de către matematicianul Solomon Marcus, *Problema identității (Stéphane Lupasco la revista «Le troisième millénaire»)* și filosoful Ilie Pârvu, *Registrul interogației metafizice la Ștefan Lupășcu*. În traducerea lui Laurențiu Staicu, apar *Pentru o mutație necesară în logica intelectului*; *Energetica Sociologică*; *Cunoașterea cunoașterii, sau creierul meu ca laborator*; *Sistemologia și structurologia*, de Stéphane Lupasco.

[FEBRUARIE-MARTIE]

● În „Steaua” (nr. 2-3), Horea Poenar pledează pentru considerarea, cu mai multă responsabilitate față de valoarea literară, a operei poetice scrise de Adam Puslojic, mai cunoscut ca prieten boem al lui Nichita Stănescu decât prin creații și traduceri din literatura română: „Adam Puslojic face parte dintre acele personalități memorabile care trec prin cultură fascinați de lumina spiritului și învățând de la acesta să lumineze la rândul lor cu o forță îndoită. E una dintre acele prezențe care justifică actul poetic, îl reumple de optimism și-i regăsesc sensul originar, adânc antologic, al poeziei ca mod de a fi și a înțelege. O energie fulminantă emană din ființa, dar și din poezia lui Adam Puslojic. Cuvintele își repetă și oglindesc, într-un fel misterios sau magic, autorul. Un Socrate îmbătat de descoperirea lui Dionysos ar putea fi imaginea cea mai sugestivă a acestui străin ce totuși se simte acasă (în casa lui Nichita) în cultura română. Iar poezia sa e fructul cel mai potrivit al acestei metafore: o siguranță învelită și aluvionată de revelație. Adam Puslojic e tipul uman cel mai potrivit pentru o experiență religioasă majoră. El caută și crede în totalitate, în posibilitatea armoniei universale, în Sensul ascuns în inima lucrurilor și în speța a cuvintelor. Doar ca pentru Adam principala religie e cea a poeziei. Și în acest punct trebuie cititorul să pătrundă în universul său.[...] pentru orice cititor e evidentă influența lui Nichita Stănescu în versurile lui

Adam Puslojic. E poate însă unul dintre rarele cazuri în care un epigon iese din umbra idolului său, îmbogățindu-l și definindu-se cu succes pe sine. Adam e un stănescian, dar unul care nu face impresia că preia tehnici și idei. Pare mai degrabă ca amândoi, Nichita și Adam, scriu în interiorul aceleiași stil o formă de poezie ce aparține amândurora. Adam Puslojic e de asemenea un admirator al culturii române (găsind egală lumină în Lucian Blaga, Constantin Noica sau Grigore Vieru). Nu e totuși o admirație filtrată de un naționalism mediocre și nici manifestarea în fața culturii a unui semidoct. Dimpotrivă. Adam, o dată mai mult, ne reînvață o atitudine de respect în fața spiritului, o formă pe cale de dispariție în peisajul contemporan. Din păcate, cultura română ezită încă să-și aprecieze cum se cuvine acest pelerin din interiorul ei, care riscă să rămână o trecere sclipitoare, dar efemeră pe firmamentul ei. Poezia lui e adunată într-un volum din 1986 (*Apă de băut*) și într-o altă apariție editorială din 1995 (*Plîng, nu plîng*). Acest din urmă volum e realizat în condiții mediocre și chiar umilitoare. Ar fi nevoie de un efort de a grupa și a prezenta cum se cuvine arta poetică a acestui scriitor ce pare că are un enorm potențial [...]” (*Adam*). □ La secțiunea „Cronica literară”, dintre aparițiile editoriale recente, Doru Pop recenzează volumul de *Psalmi*, de Șt. Aug. Doinaș: „[...] Ștefan Augustin Doinaș reprezintă o voce calmă în noianul de neliniști existențiale și publicistice de la noi. Șt. Aug. Doinaș rămâne același modern târziu al culturii române, același ultim mohican al ei. El este un clasic fără clasicism, un modern fără modernitate, un liric rătăcit printre pragmatici. Venind curajos într-o tradiție consacrată de poeții religioși ai secolului optsprezece, impusă în cele din urmă prin Arghezi și Ioan Alexandru, versul lui Șt. Aug. Doinaș se așează cu mândra smerenie a stihuitorului stăpân pe instrumentele sale. Este un aer statornic în această carte simplă prin însăși prezentarea sa, o sobrietate dătătoare de elanuri spirituale. Pregătindu-se pentru un mileniu religios, «psalmistul» nostru contemporan duce limba română actuală la limbajul sacru, la marginea resurselor sale eterne. O limbă română viitoare ce poate să revină la rădăcinile sale cele mai profunde, la izvoarele sale cele mai străvechi – care sunt religioase, în cele din urmă [...]” (*Vorbirea lirică a mileniului ce vine*); Virgil Mihaiu prezintă – într-un discurs de reflex comparatist, centrat pe identificarea influențelor și afinităților – una dintre cărțile subsumate proiectului „Poeții orașului București”, *Balada lui Daniel Bănulescu (culeasă și prelucrată de el însuși)*: „Proiectul intitulat *Poeții orașului București*, realizat de Asociația Scriitorilor din capitală împreună cu editura Cartea Românească, dă roade. La drept vorbind, cred că o asemenea inițiativă nu prea are pereche în lumea (depoetizată) de azi. Nu întâmplător, ca și în cazul precedentei sale recenzii, cronicarul se oprește asupra unui volum editat în seria sus-menționată. De data aceasta e vorba despre *Balada lui Daniel Bănulescu (culeasă și prelucrată de el însuși)*, carte apărută în 1997. Așadar, scriitorul își asumă programatic identitatea propriului «eu liric». Asta ne

determină să plângem, o data în plus, năravul pentru editor de a eluda minima prezentare bio-bibliografică a autorilor. O punere în temă, cât de sumară, ne-ar fi ajutat să efectuăm comparațiile pe care un asemenea titlu le provoacă. E clar ca poetul își consideră versurile mai veridice, mai revelatorii decât experiența vitală brută. Dar, oare, abisalitatea poeziei lui Trakl ne poate dispensa de cunoașterea vieții autorului, sau ne poate domoli imboldul de a compara opera cu biografia? Evident, numele expresionistului german nu mi-a venit în minte, nici el, în mod fortuit. Înainte de a se încadra în deja uzatele tipare ale bizarrelor categorii literare numite (la noi ca la nimeni) «optzecism/ nouăzecism», *Balada danielbănulesciană* frapează – în ceea ce aș numi *neo-expresionism*, sau încă mai aproape de obiect, *bucureșteano-expresionism*. De altfel, însăși delimitarea topografică foarte precisă a episoadelor sale baladești justifică pe deplin includerea volumului în seria «Poetilor orașului București». Fiecare dintre cele 17 escale se petrece în câte un punct anume, mai curând anti-spectacular, de pe harta capitalei. [...] Un alt termen de referință se impune pe dată: Mircea Cărtărescu, poetul atât de atașat spațiului bucureștean. Numai că viziunea aceluia era – în pofida presiunii totalitare – una mai mult sau mai puțin nonșalantă, aproape confortabilă, în timp ce la «expresionismul» D. B. predomină accentele sumbre, morbide, la limita șocantului [...] (*Încrâncenata baladă*); Victor Cubleșan plonjează în universul nouăzeciștilor, comentând *Chef cu femei urâte. Cele mai bune povestiri 1995-1996*, antologie, prefată, selecție, aparat critic de Dan-Silviu Boerescu, Ed. Allfa, 1997, și *O slăbiciune pentru pisici (ficțiuni critice)*, autor: Dan-Silviu Boerescu, Ed. Maxim, București, 1997: „A scrie despre *Chef cu femei urite* [...] înseamnă, inevitabil, a lua în serios – măcar ca premisă – caracterul de selecție valorică și a scrie prin urmare despre panorama prozei (scurte) actuale. Distincția dintre proza scurtă și cea «lungă», cea acoperită de eticheta din ce în ce mai laxă, mai irelevantă și mai conventională de «roman», tinde să devină aproape inoperantă, nereușind să funcționeze decât fundamentată pe criterii aproximative. Mecanismul de generare al textului se vedește a fi în prezent același, fără a fi condiționat de numărul paginilor, de complexitatea intrigii montate sau de artificiile de construcție implicate. O analiză focalizată asupra unui text de câteva pagini sau a unuia însumând un întreg tom reușește în cele din urmă să puna în evidența același program creativ, aceeași intenționalitate, aceleași modele chiar, pentru reprezentanții generației actuale. Dan-Silviu Boerescu sesizează, după propria-i mărturisire, neajunsurile departajării și introduce singurul criteriu rămas valid, chiar dacă perfect contestabil, cel al impresiei subiective. Departajarea proză scurtă – roman se muta în aria receptării. Vorbind, pe de altă parte, despre o panoramă a literaturii e firesc să ridicăm problema ariei de cuprindere a acestei panorame. Onest, antologatorul se grăbește să-și precizeze și analizeze limitele impuse în selecție. Textul, câte unul pentru fiecare autor luat în considerare (român sau exprimându-se de

predilecție în limba română) să fie publicat într-un periodic literar din România în intervalul 1 ianuarie – 31 decembrie. Autorul ar trebui să fie în viață sau – «Doamne ferește!», vorba antologatorului – să fi murit, publicare textului care, evident se va încadra în tipicul prozei scurte. Textele S.F. sunt excluse, o antologie de acest fel fiind editată în paralel de Editura Nemira. [...] Adevărata discrepanță între proze apare odată considerate axiologic. Antologia ar putea să poarte, mai inspirat, subtitlul de «cele mai plăcute povestiri...». Evidențierea valorică înseamnă în cazul multora o supralicitare. Principalul «reproș» adresat lui Dan-Silviu Boerescu este de a fi operat selecția din postura de cititor, iar nu de critic. Principiul plăcerii îl înlocuiește pe cel valoric. Dacă Anamaria Beligan, Nichita Danilov, Alexandru Ecovoiu, Răzvan Petrescu, Răzvan Rădulescu, Mircea Horia Simionescu, Ovidiu Pecican etc. sunt prezenți prin texte de reală valoare, există și numeroase cazuri în care savoarea lecturii, o poantă, un joc subtil sunt singura răsplată pentru cititor. Chiar și proza scurtă care împrumută numele întregului volum se arată a fi mai mult o dantelă brodată în jurul unui nasture. Lectura celor doi ani antologați produce descoperirea unor texte care vin să dea mărturie pe de-o parte despre tendința literaturii actuale de a cristaliza un nou set de canoane (anti-canonic), reflectând preocupări pentru probleme similare, cu răspunsuri sensibil asemănătoare, iar pe de altă parte că ceea ce se scrie nu este destinat, așa cum se profetea în urmă cu ani buni, unui public specializat. În cele din urmă, Dan-Silviu Boerescu e o Șeherezadă, ușor ipocrită, ușor părtinitoare, puținel autoritară, dar entuziastă și capabilă de a găsi (și selecta), noi povestiri. Nu putem decât salutăm și sa felicităm antologatorul sperînd ca spaima unui nou travaliu de căutare să nu-i inhiibe impulsul de cititor avid. 1997 este cu siguranță un an interesant”; „*O slăbiciune pentru pisici* [...] vine să etaleze o slăbiciune pentru selectare din partea lui Dan-Silviu Boerescu. Dacă celalalt volum apărut în 1997 cu numele său pe copertă reprezintă o antologie de proza scurtă românească contemporană, prezentul însumează o selecție dintre propriile texte critice anterior publicate prin reviste. Ținta lor sînt patru arii care se disting cu o relativă facilitate și care influențează totodată natura demersului critic operat. O primă parte are în vizor scriitori tineri contemporani grupabili în zona pe care autorul o botează cu entuziasm și convingere «nouăzecistă». Urmează apoi cîteva eseuri, puține la număr, cu mai mare întindere ca număr de pagini și totodată cel mai serios abordate (mă refer la cumînțenia tonului, rigurozitatea agumentelor, etajarea demonstrației, bibliografia invocată), dedicate unor autori deveniți clasici: Mihai Eminescu, Mircea Eliade, Nicolae Steinhardt etc., eseuri oarecum fade tocmai prin evidenta străduință a autorului spre cumînțenie. Oarecum, crispate, prea convenționale pentru tonul general al volumului. Un alt grupaj reunește scurte ocheade asupra unor critici consacrați, începând cu Nicolae Manolescu și incluzînd nume precum Eugen Simion, Paul Cornea sau Andrei Pleșu. În fine, ultimele

texte se referă exclusiv la autori străini. Ceea ce dă nota comună și realizează unitatea materialelor diverse selectate de autor, justificînd adunarea lor sub aceeași umbrela a unui volum este atitudinea nonconformistă și tonul nonșalant cu care Dan-Silviu Boerescu știe să-și depene opiniile. [...] Dan-Silviu Boerescu ne apare ca un îndrîjit spirit critic înarmat cu o metodă deja elaborată, de neclintit de pe pozițiile propriilor convingeri. Gestul său este unul de valorificare mai mult decît unul de analiză. Pentru fiecare «nouăzecist» el găsește chichița salvatoare capabilă să răstoarne întreaga percepție asupra unei cărți pe care ai putea să o găsești insipidă, proastă sau chiar plictisitoare și să o transforme într-o lectură captivantă. În fiecare autor zace un element pe care insolitul și curajul abordării îl pune într-o lumină captivantă. Este o atitudine plină de riscuri. Inconsecvența devine inevitabil o atitudine asumată. Cazul cel mai edificator este cel al lui Eugen Simion, catalogat drept depășit, politizat și pe nedrept elogiât atunci cînd servește drept termen de comparație unui «nouăzecist», dar lăudat, citit și citat cu multă plăcere atunci cînd constituie centrul de interes al textului critic. Aproape invariabil Dan-Silviu Boerescu acceptă, fără discuții, punctul de vedere teoretic al autorului. E o poziție menită a evidenția unitatea de structură a unui autor ca realizare literară și opinie teoretică, dar o minimă punere în discuție a justeții logicii și respectării atitudinii ideatice ar fi preferabilă. În fine, ușor remarcabilă e teribila plăcere de a povesti, de a împărtăși lectura unei cărți cu propriul cititor. Toate textele se nasc dintr-o nedisimulată plăcere lecturii. Ca o justificare a unui anumit gust. Și invariabil autorul găsește timpul de a se întrerupe și istorisi – fermecător, concis, relevant, dar cît de justificare? – cartea asupra căreia s-a oprit. Boerescu e în primul rînd un narator. În calitate de critic, chiar dacă acceptă fără reținere orice curent și orice metodă, preferă să se axeze pe «ficțiunea critică» care îi permite libertatea totală a formulării textului și accentuarea opțiunii sale pentru un curent (post-modernism) și o grupare: «generația '90». Acest din urmă termen e neconvîngător. Nici un portret, nici o radiografie de grup nu se încheagă. Relevant pentru grupare se găsește: «biografismul, autoironia, decalofilizarea limbajului, tranzitivitatea aproape perversă a discursului... ». Nu vreau să par radical, dar elementele sînt insuficiente pentru a vorbi de o «generație» literară. Mai mult de un context” (*A selecta și a antologa*).

APRILIE

1 aprilie

● Referindu-se la „un număr din «Dilema»”, în editorialul *Eminescu, pro și contra*, din „România literară” (nr. 12), Nicolae Manolescu privește „o astfel de dezbatere” ca pe un fenomen „absolut necesar”, chiar dacă fluxul de păreri la zi „nu e considerat așa de toată lumea”. Exemplele din spațiul mediatic, pe

care le oferă autorul articolului, sunt deja clasice, avându-i protagoniști pe Eugen Simion și Adrian Păunescu: „Într-o convorbire televizată cu dl. Octavian Paler, Eugen Simion s-a arătat îngrijorat de «atacurile» contra «poetului național». La un alt post de televiziune, încercând să reia, pe cablu, Cenaclul «Flacăra», dl. Adrian Păunescu a strâns în jurul lui câțiva scriitori și critici supărați nevoie mare că Eminescu e pus în discuție. E drept că tinerii colaboratori ai «Dilemei» au sărit uneori calul, contestându-i lui Eminescu merite îndeobște recunoscute, cum ar fi limba sau gândirea politică, spre a nu mai vorbi de geniul poetic. Contestările sunt însă un efect, nu o cauză, și trebuie judecate într-un anumit context. Scriam eu însumi în «Dilema» că școala, pe de o parte, și idolatria, moștenită din regimul trecut, pe de alta, au făcut din Eminescu un mit intangibil. Reacția la care m-am referit o dovedește cu prisosință. Ceea ce nu se înțelege este faptul că, așezându-l pe poet mai presus de critică, îi făceam un deserviciu. Multe din articolele scrise despre el în ultimele decenii sunt encomiastice, lipsite și de spirit critic, și de sinceritate. În consecință, negarea lui trebuia să se producă, mai devreme sau mai târziu, și ea se cuvine să ne dea de gândit. Nu-i putem înălța la nesfârșit statui. E cazul să vedem dacă mai e citit și, dacă nu, din ce motive. Iată de ce nu pot fi de acord cu dl. Simion. În ce-i privește pe invitații d-lui Păunescu, ei n-au făcut altceva decât să-i întărească în convingerile lor pe cei care doresc să se scrie despre Eminescu, la fel ca și despre alții, cu onestitate. Când d-na Leonida Lari vede în exprimarea unor opinii comploturi internaționale contra culturii române, nu sunt multe de comentat. Idolatria e caracteristică subculturii. Niciodată n-a avut Eminescu mai multă nevoie ca astăzi de o dezbateră liberă, fără prejudecăți și temeinică. Poți să nu împărtășești părerile negative despre poet și despre politolog, dar nu e normal să nu te întrebi dacă nu cumva tocmai absența spiritului critic, emfaza, encomiastica, cu alte cuvinte, banalizarea prin exces, sunt vinovate de ce se întâmplă. Emisiunea d-lui Păunescu a părut sufocată în aerul stătut, greu de răsuflarea unor clișee demagogice, al «României Mari». Grav este și faptul că se vorbește mult și prost despre un poet, un prozator și un filosof politic pe care puțini îl citesc și îl analizează cum se cuvine. Nu sunt sigur că toți contestatarii din «Dilema» i-au răsfoit, măcar, publicistica politică, înainte de a o desființa. Dar sunt sigur că d-na Lari și compania n-au mai ținut de multă vreme în mână un volum de articole eminesciene”. Finalul articolului este o pledoarie pentru „relectura critică”, din cauză că „ne-am făcut un obicei să debităm generalități convenționale despre tot și despre toate”: „Dacă nu ne despărțim de «poetul național», adică de toate locurile comune în care l-am îngropat de viu, și nu încercăm să-l privim cu profesionalism, să-l așezăm într-o lumină nouă, să-l redescoperim, n-avem nicio șansă de a transforma o dispută pur ideologică într-una cu adevărat științifică. Fiind vorba de un scriitor, proba supremă a iubirii o constituie recitirea lui cu deplină sinceritate”.

4 aprilie

● „Lumea Liberă românească” (nr. 496) publică articolul *Goma versus Sebastian*, al lui Gabriel Pleșea. Autorul infirmă orice posibilă construcție polemică ideologizantă, în care ar intra *Jurnalul* lui Sebastian, cu *Jurnalul* lui Goma, optând pentru apropierea dintre cele două mărturii: „[...] problema nu se pune în termeni de Paul Goma versus Mihail Sebastian, ci Paul Goma și Mihail Sebastian. Ambii și-au dezvăluit sentimentele cele mai intime, față de apropiați, de nația și de țara românească, fiecare referindu-se la momente diferite în istorie, și gândurile lor au aceeași valoare pentru noi toți împreună, și nu separat, cum au încercat unii (maeștri în dezbinări și îmbrobodiri) dintre cei încă în viață, la București, «maculați» – nu de Paul Goma, ci de propria lor colaborare și contribuție la «epoca de aur»”.

● Cotidianul „România liberă” (nr. 2439) acordă atenție unor scandaluri recente din lumea culturală și științifică. □ Relativ la „dosarul «Literatorul»”, se dă publicității un articol al lui Valerian Sava (*Domnul Fănuș Neagu și lumea instituțională*), în care fostul angajat al revistei conduse de Fănuș Neagu se apără de acuzația de „trădare”, venită din partea scriitorului brăilean, pe calea unui interviu din „Adevărul”: „[...] La fel de imaginativ viceversa prezintă demolatorul concursul pentru ocuparea postului de redactor șef, în care a fost numit la dispariția prematură a regretatului Marin Sorescu, cu indicația expresă, în ordinul ministrului PDSR al timpului, că numirea e, valabilă numai până la scoaterea postului la concurs. În afara normelor de drept în vigoare, va fi funcționat normal premoniția isprăvilor unuia deloc datat la rigorile lumii instituționale. Dovadă că F. N. face azi dintr-o obligație legală subiect de melodramă demagogică și șantaj politic fătarnic, cu reflexe de iluzionist de provincie rătăcit la București. Jalnic tapaj cu reputația de scriitor și cu titlul relativ proaspăt de membru corespondent al Academiei, ca și cum tuturor cititorilor, telespectatorilor și juriștilor le-ar lipsi elementarul simț al diferențierii critice și nu și-ar da seama că nu aceste titluri sunt scoase la concurs, ci capacitatea de a figura coerent un program și a pune la lucru o echipă non-sinecuristă, harul managerial și decența publică – virtuți specifice funcției de redactor-șef al unei reviste de cultură cu apariție săptămânală, pe care nedemnitățile sa nu le-a onorat în intervalul de un an și câteva luni, cât a trecut de la decesul lui Marin Sorescu. În ce mă privește, într-adevăr, nu Fănuș Neagu «m-a chemat» în postul de secretar general de redacție, ci redactorul șef fondator al celei de-a doua serii a revistei «Literatorul». «Nechemat» fiind de Fănuș Neagu, m-am făcut vinovat de trădare față de nechemarea sa, și încă de mai multe ori. Cel mai grav, în ziua de 8 decembrie 1995, cu exact un an înainte de moartea lui Marin Sorescu, când am acceptat solicitarea acestuia de a reveni în respectivul post – din care fusesem îndepărtat în urma conflictului deschis cu F. N. –, acum ca alternativă la o nouă lovitură de redacție, pusă la cale de freneticul specialist în materie, de data aceasta pentru înlăturarea

redactorului-șef fondator și instalarea unei conduceri convenabile aripii dure a Comitetului director. Precizez că tentativa de eliminare din funcție a lui Marin Sorescu nu era determinată de starea sănătății sale (boala nu era încă evidentă) și nici de minusurile manageriale, ci de împotrivirea sa statornică față de agresivitatea suburbană și anticulturală din unele texte propuse spre publicare, ca și față de politica de ghetto literar autoimpus, într-un Comitet director care – în treacăt fie spus – nu s-a întrunit niciodată în plenul său variabil de acum 4 (patru) membri, în genere nezăriți prin redacție de-a lungul a șapte ani. [...]”.

□ A doua situație litigioasă („dihonie cu ștaif și mănuși glacé”) decurge din alegerile pentru funcțiile de conducere a Academiei Române, de această dată, suind în ring combatanții: Mihai Drăgănescu, „academician profesor”, „a fost președintele Academiei din 1990 până în 1994”, și Eugen Simion, „academician profesor”. Articolul semnat de Bogdan Burileanu (și intitulat *Unde ești tu, Leano-doamnă? „O să te audă colegii mei, academicienii!”*) rezumă conflictul și redă interesele menținerii puterii în această instituție de elită: „Învins – sau numai descalificat abuziv, prin manevre nedemne – după 4 tururi de scrutin, dl. acad. prof. Mihai Drăgănescu îl acuză acum pe colegul său, acad. Eugen Simion, de «abuz de putere; decizii arbitrare; încălcarea statutului și a drepturilor omului». Conform celor susținute de domnia sa (oral și scris), alegerile au fost incorecte, ilegalitățile perpetuându-se până la data fatidică (13 febr. 1998) și până în prezent, actualul președinte refuzând să-i permită accesul la documentele scrise ale ședinței de alegeri. Față de acest comportament, considerat abuziv și nedemocratic, dânsul se arată decis să acționeze conducerea Academiei în justiție, pentru că instituția «nu poate să rămână cu o asemenea pată în activitatea ei». În acest scop, a consultat un jurist, și-a angajat un avocat (care a fost refuzat atunci când a solicitat să participe la ședința conducerii Academiei!...) și a făcut obișnuitele demersuri publice în presă (revista «România Mare»). Concluzia: «Toți juriștii pe care i-am consultat mi-au spus că, în conformitate cu statutul Academiei, dar și cu regulile universale ale alegerilor, fie din parlamente, fie la ONU, am fost de fapt ales»”.

7 aprilie

● Revista „22” (nr. 14) pune la dispoziție pagina „Polemici”, *Scrisorii adresate domnului Ion Vianu*, de către Bujor Nedelcovici, în replică la replica acestuia din „22” (nr. 8): „Dl. Ion Vianu consider că sunt un **jd**anovist pentru că am îndrăznit să-l **jud**ec pe tatăl său, prof. Tudor Vianu! Eu, în schimb, mi-am amintit de curajul pe care l-a avut Ion Vianu când a semnat alături de Paul Goma și Ion Negoitescu, o scrisoare de protest. Îmi răsună încă în amintiri glasul lui Virgil Ierunca și al Monicăi Lovinescu care comentau, la Radio Europa Liberă, acest eveniment de revoltă, atât de rar întâlnit în acea perioadă. Și iată-l acum pe fostul disident, «așezat la catedră» și adresându-mi-se cu un

ton superior și infatuat: «puțin solitar la Paris», sau «foiletonistul nostru», ori «tendența spre inadecvare», și în sfârșit: «nu oricine este abilitat să discearnă...». Alteori, Ion Vianu se ridică de la catedră, rămâne în picioare și își explică pe un ton doctoral diferența dintre: «oportunism și sfâșierea conștiinței, vocația martiriului, sublimă între toate sentimentele, și solidul simț al datoriei». Articolul lui Ion Vianu păcătuiește din mai multe puncte de vedere: ignorarea voită a unor evenimente istorice, subiectivitate, lipsa de argumente și tonul inadecvat. Nimicodată nu mi-am îngăduit «să ridic piatra » și să judec sau să condamn pe cineva. Singurul drept (obligație) pe care mi l-am asumat a fost acela de a «înțelege din interior» un fenomen, o persoană sau un eveniment socio-istoric. În articolul *Jurnal infidel*, nu m-am referit la: profesorul, traducătorul, esteticianul, memorialistul sau istoricul de literatură comparată. Importanța și valoarea **dascălului** și a **cărturarului** sunt dincolo de orice îndoială sau reproș. Am încercat să analizez care a fost «poziția lui T. Vianu» când în România a fost impusă de sovietici **politica de baricadă** (maniheistă, reduționistă, intransigentă, violentă: «Dacă nu ești cu noi, ești împotriva noastră») și când toți intelectualii au fost **obligați** să facă o alegere, să decidă de ce parte a baricadei se situează. A devenit în adevăr axiomatic: **Opera nu scuză omul (viața) și nici invers. Dar viața explică opera... și invers. Raportul dintre: Creator, Creație și Creatură. Sau Scriitor-Scriitură-Scriptură.** Pentru Ion Vianu și pentru unii istorici literari din România, aceste adevăruri, recunoscute în lumea întreagă, sunt sfidate cu obstinație. Cum se explică orbirea și cine mai poate să «despartă omul de operă»?! Ca și cum **opera** ar fi ținută de un fir invizibil în mâna lui Dumnezeu, în timp ce **omul** ar hoinări aiurea. Nu este prima dată când mă lovesc de acest sofism. În urmă cu câțiva ani, prin 1993, un critic literar, academician, s-a prezentat la o emisiune TV la care era invitat Adrian Păunescu. Când i-am cerut o explicație, mi-a răspuns: «A trebuit să apar pe scriitorul Păunescu», ca și cum nu Păunescu, ci o persoană străină ar fi organizat în trecut Cenaclul «Flacăra». În articolul *Jurnal infidel*, am evitat intenționat și din decență să mă refer la anumite episoade din viața prof. Tudor Vianu. Eludarea voită a lui Ion Vianu și refuzul de a analiza contextul istoric și politic în care a trăit tatăl său mă obligă să-i amintesc anumite detalii semnificative. După 1930, T. Vianu se afla în apropierea lui Octavian Goga, iar mai târziu a lui N. Crainic și a revistei «Gândirea» (naționalism, ortodoxie, antisemitism), unde a fost chiar redactor. [...] Nu după mulți ani, în 1946-1947, Tudor Vianu a fost numit ambasador la Belgrad. Surpriză! Nu! Și totuși, nu este cel puțin bizară această trecere de la «extrema dreaptă» la «extrema stângă»?! Este știut că, după alegerile de la 6 martie 1945, România a fost condusă de guvernul dr. Petru Groza impus de sovietici. În 1947, când T. Vianu se afla la Belgrad, ar fi putut să fugă în Occident, așa cum au făcut mulți intelectuali care se găseau în Europa. «Calea pe care ai ales-o este calea adevărului tău», se spune în Scriptură. T. Vianu a

ales calea de întoarcere în țară pentru a-și continua cariera politică. Acesta a fost «adevărul lui». Sau poate, între timp, T. Vianu devenise un luptător antifascist? Un persecutat? Nu! În 1937 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar în 1955, membru al Academiei Republicii Populare Române. S-ar putea susține că T. Vianu se afla atunci într-o «zonă de umbră și ezitare» în care ar fi dificil de sesizat implicarea politică și cea morală. Dar ca ambasador, după 1944, «angajamentul politic» era evident! În Academia RPR nu «intra oricine», iar Blaga fusese respins! În 1958, T. Vianu a fost numit directorul Bibliotecii Academiei. «Spațiu neutru», ar putea susține iarăși apărătorii profesorului. Să nu uităm că înainte fusese reforma învățământului, mulți scriitori au fost interziși (Blaga, Barbu, Bacovia), cărțile lor au fost scoase din biblioteci, se formau «fondurile secrete» și nu orice cititor avea acces liber la ele. Era rezultatul ordinelor date de Leonte Răutu și de jdanovistul Kemenov (ne amintește I. Vianu), care împărțea cultura în: **burgheză și proletară**. [...] În 1958, Tudor Vianu a fost «împovărat și de alte îndatoriri culturale, a fost numit secretar general al Comisiei Naționale pentru UNESCO», cum îl prezintă Dan Grigorescu, în articolul *Un model spiritual* [vezi RITL, nr. 3-4/ 1997]. Funcție politică? Culturală? **Cum și cine** era numit într-un post atât de important fără să fi fost «împovărat» de aprobarea Comitetului Central al Partidului Comunist Român? Tudor Vianu ar fi putut să se mulțumească cu misiunea de onoare de a reprezenta cultura românească în Franța. Ei bine, nu! În 1960 a scris și semnat o antologie intitulată: *Permanențele literaturii române* (redactată în limba franceză), din care făceau parte de la A. Toma la V. Porumbacu, dar lipseau cu strălucire: N. Iorga, T. Maiorescu, E. Lovinescu, Mateiu Caragiale și ceilalți care aparțineau... **culturii burgheze**. Puterea politică are forța perversă de a corupe chiar și spirite alese, cum era T. Vianu. [...] Este demn de remarcat că «schemele mentale» și referințele lui Ion Vianu sunt de inspirație sovietică și chiar procedeul de a inversa raporturile. **Eu sunt jdanovist**, nu cei care m-au obligat o viață întreagă să accept «realismul socialist», «ura de clasă» și «justiția și morala proletară». Eu sunt jdanovist pentru că am fost trimis 12 ani la «munca de jos în vederea reeducării», în timp ce altcineva îl reprezenta pe Groza la Belgrad și pe Dej la Paris. Nu m-ar surprinde dacă în viitor o să fiu ridicat în grad și considerat **stalinist**, iar Tudor Vianu o să fie inclus printre **persecuțați și victime**. O singură și esențială diferență se află între noi, domnule Ion Vianu! Eu am suportat **tirania istoriei**, iar alții au **făcut-o** cu mâinile lor și în numele meu! Până în ziua în care m-am revoltat... [...] Dar să revenim la problema esențială: a jucat Tudor Vianu un rol politic? A făcut el «pactul cu diavolul»? A fost de partea «învinșilor» sau a «învingătorilor? A avut o răspundere morală? I se poate justifica **tăcerea** când, dincolo de «zidul protector», duba Securității îi aresta colegii și prietenii? S-ar putea răspunde că Tudor Vianu a «rezistat prin cultură» și și-a apărat catedra ca pe un amvon de

unde le vorbea studenților. Dar oare mai era necesar în 1958 să ocupe funcția de secretar general al Comisiei Naționale pentru UNESCO... numai pentru a-și proteja catedra, sau mai era ascunsă și tentația gloriei și a prestigiului internațional? Nu cumva în spatele «rezistenței pasive» se ascundea o comoditate sau o autoprotecție pentru privilegiile primite? [...]”. Urmează *Un răspuns*, din partea lui Ion Vianu, care trimite atât la afirmațiile lui B. Nedelcovici, cât și la cele ale Monicăi Lovinescu din „România literară” (nr. 9).

8 aprilie

● În „Privirea” (nr. 116), la pagina de „Cultură”, rubrica „Antiteze”, Dan Pavel avansează cu discreție un posibil scenariu conspiraționist, în partitura căruia ar fi intrat scriitorul Ioan Buduca, la rândul său un amator și distribuitor, în media, de „scenarii”: „Poate că genul publicistic cel mai popular din presa postdecembristă a fost scenariul. Probabil că modelul a fost chiar modul în care cei din jurul lui Iliescu au conspirat pentru a pune mâna pe putere. La descifrarea scenariului lor lucrează de atunci încoace mulți jurnaliști și oameni de bine. Se crede că Ion Cristoiu este cel mai prolific scenarist de presă, dar există unul care-l și întrece. El este Ioan Buduca, director editorial la «Cuvântul» și «VIP», fost redactor al revistelor «Viața studentescă» și «Amfiteatru». Este unul din cei mai înzestrați ziariști – cu un simț al umorului ieșit din comun, cu o ironie fină și paradoxală –, iar pe vremuri parodiile sale îi scoteau din minți pe protocroniștii și pupincuriștii (termenul îi aparține lui Buduca) de la «Săptămâna» și «Luceafărul». Defectul acestui ziarist inteligent este că are prea multă imaginație: el vede peste tot scenarii și conspirații, fără a se obosi să verifice informațiile sau zvonurile. S-ar putea publica un volum antologic cu scenariile lui Buduca. De curând, directorul de la «Cuvântul» a făcut subiectul unui scandal de presă, fiind acuzat de plagiat. Adevărul este că totul s-a întâmplat din neglijență și comoditate, pentru că autorul Buduca nu s-a mai oboșit să pună ghilimele și să dea note de subsol atunci când s-ar fi convenit. Cama același stil îl caracterizează și când își concepe scenariile. Ele sunt deosebit de amuzante, mai ales când le povestește la un pahar, la restaurantul Uniunii Scriitorilor, dar când văd lumina tiparului își pierd farmecul” (*Scenariștii din presă*).

● „România liberă” (nr. 2442) îi dă ocazia lui Alex. Ștefănescu să vină, printr-o „Tabletă de miercuri”, în apărarea Anei Blandiana: „[...] Asistăm, de câtva timp, la defăimarea Anei Blandiana și a Alianței Civice, adică a ceea ce a mai rămas curat în viața publică românească. Ana Blandiana putea obține tot ce-ar fi vrut de la oricare dintre conducătorii României de după 1989. Ar fi putut fi ministru sau ambasador, ar fi putut să aibă un castel sau un iaht, ar fi putut trăi până la sfârșitul vieții ca un oaspete răsfățat al propriei ei țări. A preferat să trăiască însă ca o călugăriță. Dacă punem la socoteală numai drumurile pe care le face frecvent, de ani de zile, până la Sighet, pentru a realiza, cu mari

sacrificii, un memorial al victimelor comunismului, avem deja un motiv să o venerăm și să ne fie rușine că nu o sprijinim mai mult în lupta ei pentru o cauză generală. Rușinea a cam dispărut însă în România. Sângele aproape nu se mai urcă în obrajii nimănuși ca să-i coloreze, preferând să bălțească în zona stomacului, într-un regim de interminabilă siestă. Surprinzătoare este multitudinea direcțiilor din care vin atacurile. Grobianul Corneliu Vadim Tudor, intempestivul Cristian Tudor Popescu, simandicosul Andrei Cornea realizează o deplină convergență atunci când se urmărește compromiterea sau măcar minimalizarea acestui simbol al conștiinței românești. În afară de invective, se folosește în oneroasa campanie propagandistică, drept muniție, ideea falsă ca morala, invocată ca valoare supremă de Alianța Civică, nu are legătură cu politica. Cum să n-aibă? În lumea civilizată, politica nu este altceva decât o tehnică de promovare a principiilor morale. Povestea cu imoralitatea politicii ține de un cinism de crâsmă și iese în afara unei discuții serioase. De fapt, nici nu este vorba de o idee, fie și falsă. Este vorba de impulsul, visceral, de a murdări și ceea ce a mai rămas curat. Dacă nu cumva de dorința de a face să dispară orice dovadă că în România se poate trăi demn” (*Alți mineri, aceeași Ana Blandiana*).

9 aprilie

● Gabriela Adameșteanu delimitează, în „România liberă” (nr. 2443), la „Tableta de joi”, contextul de ideologie literar-politică, favorabil publicării *Cărții anului 1998* – este vorba, conform aprecierii autoarei articolului, despre *Anatomia mistificării*, de Stelian Tănase: „[...] Descurcându-se într-o economie de piață cu autori derutați, prost plătiți, cu un public sărăcit, obsedat de spectacolul mediatic al politicii, editurile au reușit să depășească handicapul inițial. Nimeni nu mai vorbește acum despre «criza culturii». Ceva s-a schimbat însă în ierarhia genurilor literare, după ultimii ani în care realitatea s-a arătat mai spectaculoasă decât ficțiunea. Romanul și poezia sunt înlocuite în preferința cititorilor de mărturia nudă a unor existențe fără drept de cuvânt până în decembrie 1989. Amintirile din închisoare, jurnalele de sertar, documentele din arhiva Securității, operele autorilor puși la index vreme de decenii, între care «Generația '27» (Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu), țin afișul. În 1997 cartea anului a fost *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Deși suntem doar în luna aprilie, un concurent serios pentru palmaresul anului 1998 este *Anatomia mistificării* de Stelian Tănase. Cele două cărți nu sunt doar best-selleruri, cu toate că Editura Humanitas se află în situația fericită de a face continuări de ediții. Este vorba de un impact profund al acestor cărți asupra conștiinței publicului, care, după lectura lor, redimensionează istoria învățată și, în cadrul ei, așezarea propriilor vieți. Acestui public îi aparținem noi toți cei ce am făcut școala în comunism și n-am putut să corectăm manipulările ei decât prin lecturi întâmplătoare și amintiri de

familie. Vocile unor martori din epocă ne-au revelat cu întârziere că în idealizata epocă interbelică coloane de manifestați strigau în stradă «Moarte jidanilor». «La moarte», «Moarte lor» s-a strigat, după 20 de ani, unor bieți artiști și intelectuali fragili, judecați pe scena Operei, cu ușile închise, pentru că citiseră niște cărți azi aflate la îndemâna oricui și avuseseră în șoaptă discuții libere (*Anatomia mistificării*). Cei ce cred că aceste timpuri sunt foarte departe să-și amintească de iunie 1990, când sub ferestrele viitorului editor al acestor cărți (Gabriel Liiceanu) s-a strigat «Moarte intelectualilor». Iar cei ce au pregătit spectacolul cu brutalități de stradă n-au rostit încă nici un cuvânt de scuză”.

11 aprilie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 13), utilizatorul semnăturii „Flagrant delir”, îl prezintă pe *Cel mai stabil om al săptămânii: Andrei Pleșu* – „Numirea Iluminăției-Sale, Prea-Independentul PD Andrei Pleșu, la Externe a fost cea mai inspirată mișcare a unei guvernări de neinspirati. Intrarea titularului unei catedre de «Demonologie & Îngerologie» în diabolica structură a Ministerului Afacerilor de-Afară s-a produs atât de firesc, încât cei mai mulți dintre tartorii vechi ai instituției încă-i mai zic: «Să trăiți, dom’ Meleșcanu». Fapt impar-donabil, întrucât, în tranziția de la plinuț la grăsuț, mai normal era să i se spună «Să trăiți, dom’ Severin». Într-o săptămână în care miniștrii se ocupă numai de probleme speciale, Andrei Pleșu e mulțumit că Ministerul său are doar probleme curente: diplomați cumpărați de arăbime la solduri, consulate puse pe trilaterale cu țigani apatrizi și spărgători de bănci persecutați politic, ambasade privatizate prin metoda MEBO, securiști care continuă să-și slujească patria din toate pozițiile. Și, ca garanție a faptului că rămâne cum s-a stabilit, un buget perfect adecvat unor ambiții mici și mijlocii. Spre deosebire de Adrian Severin, căruia îi trebuia o mulțime de cuvinte ca să nu spună nimic, omul de cultură Andrei Pleșu reușește același lucru cu mult mai puține. Din îndrăznețele sale tăceri la nivel înalt, am înțeles, mai bine decât din cuvântările Președintelui, că intrarea României în NATO e de actualitate mai multe decenii de acum înainte. Oricum ar evolua lucrurile, adică de la rău la mai rău, Andrei Pleșu e punctul de sprijin de care are nevoie politica coaliției ca să mute stagnarea din loc”.

● În „Jurnalul național” (nr. 1483), poetul basarabean Grigore Vieru își manifestă în scris „opiniile”, confruntat cu afirmația făcută, recent, de Mircea Mihăieș (cf. lui Vieru: „Un ciomăgar. Atât. Un ciomăgar care a înțeles greșit democrația”), într-o emisiune la postul de radio „Deutsche Welle”, că ar fi o „«nulitate poetică», alcătuită dintr-un «material dur al nesimțirii»”, și cu ofense mai vechi, venite din direcția aceluiași grup de intelectuali, care îl prezintă sistematic drept „bolșevic, kaghebig, cazac”: „Bineînțeles că nu sunt un geniu. Dacă aș avea geniu, nu aș chinui talentul. Dacă eram un martir,

zăceam unde zace azi Ilie Ilașcu. (Dacă ar fi în libertate bietul creștin, l-ar batjocori și pe el). Nu sunt nici erou. Dacă ai conștiința curată, mai trebuie oare să fii și erou?! Sunt un poet. Nu primul, dar nici ultimul. Așa cel puțin cred Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, ca să vorbim numai despre cei plecați la strămoși, pe care și morți nu-i lăsați în pace. Sunt, deci, un poet care a ocupat cel mai înalt loc în suferința sa de unde se vede întregul cer de lacrimi al Patriei. Îndrăznesc să cred că mi-a rămas dreaptă coloana vertebrală, deși spre deosebire de dta am viețuit într-un infern lingvistic, spiritual și moral. Este adevărat că, sub povara nenorocirilor, mai și cad uneori. Dar cad în genunchi ca în fața sublimiei icoane a credinței în izbânda Dreptății Românești. (Nimeni nu știe câtă lacrimă și câtă spaimă este în nădejdea mea). Sunt atent să nu lunec și să nu cad pe spate, știind că cine cade pe spate, cade în brațele satanei, ea aflându-se mereu în spatelul bietului om. Îmi știu, deci, calitățile. Îmi cunosc bine și defectele. Nu denigrarea lui Mihăieș mă supără. Pentru că, hai, domnule Mihăieș, să facem următoarea probă: hai să ne plimbăm puțin, la trei-patru metri unul de altul, prin fața blocului în care locuiești, să vedem câți români salută și îmbrățișează o nuliitate poetică și o nesimțire și câți buricul pământului... Să lăsăm, domnule Mihăieș, să vorbească despre goliciunea mea artistică cele 15 limbi ale lumii care mi-au omenit cărțile, traducându-le, și la fel cea mai prestigioasă distincție internațională, «Andersen», în domeniul literaturii pentru copii, iar despre nesimțirea mea să vorbească mulțimea de români care mă ascultă ore în șir fie la întâlnirile din București sau Iași, fie la cele din Brașov sau Craiova, sau Turnu Severin... sau chiar la cele, să zicem, din cătunele Fundul Moldovei sau Nemțisor... Iartă-mi nemodestia, dar să știi că și cărțile, și cântecele mele – au adus, nu o singură dată, bucurie în casele românilor basarabeni, iar o carte care aduce bucurie oamenilor este mai scumpă decât un rege. Dta ce bucurii ai adus românilor? Deci, mă supără nu desconsiderarea totală de către dta a osteneții mele poetice. Mă îngrozește faptul că oameni (oameni să fie oare?!) ca Mihăieș, care ieri se îndopau cu laudele aduse fostului regim, azi se hrănesc la fel de gras și unsuros din «lupta» cu fantomele lui. (Lupta cu primejdia comunismului, domnule Mihăieș, nu este o meserie cultivată în aburii visători ai cafeluței bucureștene, ci o suferință, o mare și îndelungată suferință). Nu apăr comunismul. Îmi apăr sărăcia, nevoile și Neamul. Ca dovadă pot servi cărțile, cântecele și articolele mele. Dovadă sunt și atacurile din presa bolșevică de la Chișinău care scriu negru pe alb că «m-am vândut românilor», adică propriei mele mame. Iar tipi ca dumneata mă întreabă ce caut în România, de ce nu plec în Basarabia?”. Pe un alt palier litigios este situarea lui Grigore Vieru, în circumstanța imediată a „cazului Eminescu, din «Dilema»”; și, pe această temă, poetul oferă, în stilul patetismului regional caracteristic, o serie de explicații: „Dacă mă alăturam celor care, fără scrupule și fără frică de Dumnezeu, atacă azi, în haită, pe Eminescu, eram, în gura lor, o mare personalitate poetică, așa cum, tot în gura

lor, eram un poet demn de toată lauda până la evenimentele din decembrie. Da, am divinizat și divinizăm pe Eminescu, iar prin el și Neamul, așa cum, în mod firesc, își idolatrizează celelalte popoare poezii lor naționali. Am văzut, bunăoară, în simple case țărănești din Ucraina portretul lui Șevcenko ridicat sus și împodobit cu șervet alb alături de icoana Mântuitorului. Te poți supăra pe mine, provincialul și chiar păcătosul, că fac o icoană din Eminescu. [...] Cum să vă spun!? Comuniștii, în păgânismul și agresivitatea lor, au încercat să învingă pe Dumnezeu, iar domniile voastre vroiti să-l învingeți pe Eminescu. Măi Mihăieș, măi!”. □ Conform unui comunicat Mediafax, IPS Bartolomeu Anania va propune Sfântului Sinod implicarea Bisericii în viața politică: „Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, IPS Bartolomeu Anania, a afirmat, joi, la Alba Iulia, în cadrul manifestării «Seri duhovnicești», că va propune Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române implicarea reprezentanților Bisericii în viața politică. IPS Bartolomeu Anania a declarat că implicarea Bisericii în viața politică nu presupune ca aceasta să-și creeze un partid politic, ci «să devină o instituție care să poată îndruma o cale electorală». Ierarhul ortodox afirmă că reprezentanții Bisericii Ortodoxe vor face recomandări electoratului în legătură cu formațiunile politice care participă în campania electorală. IPS Anania spune că, pentru aceste recomandări, reprezentanții Bisericii vor avea în vedere acele formațiuni și oameni politici care le pot reprezenta cel mai bine interesele. Domnia sa a recunoscut că, în urmă cu trei ani, s-a împotrivit implicării reprezentanților cultelor în viața politică, însă afirmă că, între timp, și-a schimbat opinia în legătură cu această problemă”.

13 aprilie

● Intervievat de Ion Predoșanu, pentru cotidianul „Jurnalul Național” (nr. 1484) „Eugen Simion, președintele Academiei Române, susține că” – afirmația apare sub formă de titlu: **„Inteligența este cea mai mare resursă a unei națiuni și e păcat să o pierdem!”**. Conținutul dialogului este inevitabil diversificat: I. P.: S-a spus că sunteți primul președinte umanist al Academiei Române din ultimii 35 de ani. E. S.: Dar și primul președinte, la înființare, a fost tot un scriitor – Eliade Rădulescu. Apoi a urmat Ion Ghica de mai multe ori. Cert este că, de vreo 35 de ani, au alternat numai președinți din domeniul științelor exacte. I. P.: Cum veți acționa pentru a trece pragul dintre milenii? E. S.: Noi avem câteva programe fundamentale. Cinci dintre ele au fost inițiate în cei patru ani cât mai activat ca vicepreședinte. Aceste programe funcționează, merg. Pe unele le-am și încheiat, cum ar fi *Dicționarul general al limbii române*, în cinci volume, altele sunt în curs de desfășurare. [...] Ambiția noastră, ambiția actualei echipe care conduce Academia este destul de mare. Vrem, pe de o parte, să facem cercetare fundamentală de performanță și în al doilea rând să ne manifestăm mai activ în viața societății românești, să

devenim, cum spunea Dimitrie Gusti, în 1923, o «Academia Militans». Adică o Academie care-și asumă treburile societății românești. În acest sens, vreau să spun că, în momentul de față se coace-n mîntea noastră un proiect extraordinar de ambițios. Ne gândim ca Academia să adune și alți specialiști care nu sunt în interiorul Academiei și să pregătim o strategie de dezvoltare a societății românești. [...] I. P.: De când ați devenit președinte al Academiei, mai predați? E. S.: Îmi țin regulat cursurile. N-am părăsit niciodată învățământul. Iar în ceea ce privește critica literară, continui s-o fac. Evident, cu mari restricții. Mă scol mai de dimineață și mă culc mai târziu. Ca să pot avea două-trei ore când pot scrie. Țin de vreo două luni de zile o rubrică în «Curentul», ceea ce pentru mine e o noutate. N-am scris niciodată în ziare. I. P.: Presa literară e și ea strâmtorată în ultima vreme. E. S.: Este strâmtorată și practic desființată. Eu aveam un public pe care-l cunoșteam, știam exact ce să-i spun, știam ce așteaptă de la mine. Public literar, mă refer la cititorii revistelor literare. Acum e obligatoriu să învăț, să descopăr publicul pe care-l am. Trebuie să-mi schimb stilul de a scrie, să-l fac mai publicistic, mai alert și mai analitic. Mult mai apropiat de nevoile lumii românești. Eu mă ocup numai de cultură. Nu am dreptul să fac politică. Doar politica culturii. I. P.: Cred că nici nu v-ar da inima ghes. E. S.: Nu. Sincer să fiu, nu-mi place să fac politică activă. I. P.: Nu v-ați rupt nici de preocupările universitare, dar nici de colegii de breaslă – scriitorii. Sunt ei mai protejați de președintele Academiei sau nu? E. S.: Cu universitarii mă întâlnesc și colaborez mai mult, cu scriitorii mai puțin. Cum știți, scriitorii s-au despărțit, s-au constituit în grupuri, grupurile se luptă între ele, se detestă între ele. Mulți nu-și vorbesc. Eu, personal, n-am mai călcat pe la Uniunea Scriitorilor de foarte mulți ani. I. P.: În cazul revistei «Literatorul», al cărui membru fondator sunteți, care vă este poziția? E. S.: Revista «Literatorul» nu mai apare. A fost desființată de Ministerul Culturii, care n-o mai finanțează. Am scris șase-șapte ani acolo, până la ultimul număr, fără să fiu plătit măcar o dată, pentru că revista nu avea bani de colaborări. Eu cred că mi-am păstrat o poziție favorabilă literaturii. [...] I. P.: Ați avut recent un dialog televizat cu Octavian Paler și, prin tăcerile dvs., ați câștigat în fața încrâncenării partenerului de dialog. De ce credeți că domnul Paler și apreciatul critic Adrian Marino sunt intoleranți? E. S.: Fiecare are, după părerea mea, justificările lui. Eu nu condamn pe cineva care-a trecut prin pușcărie și care e intolerant față de o anumită categorie de oameni politici. Nefiind în condiția lor, neavând experiența lor, totdeauna mi-am interzis acest lucru. Nu pot să judec pe un om care-a stat 14 ani în închisoare și care-a avut momentele lui de slăbiciune și are momentele lui de intoleranță. Dar, ca principiu al democrației, eu cred că principiul toleranței active este nu numai necesar, dar și o condiție fără de care nu există o veritabilă democrație. Trebuie să pornim de la principiul că nu numai noi avem dreptate. Poate avea dreptate și celălalt, iar democrația începe de la a se bizui pe acest principiu moral, care este și al

religiei creștine. Am încercat să-l conving pe Octavian Paler că toleranța nu înseamnă, într-o tradiție a sensului etimologic, a tolera pe cineva sau de a nu-i lua capul. Toleranța ca principiu moral și ca principiu religios reprezintă ceva mai mult. Un respect față de celălalt reprezintă respect esențial și inițial. Că celălalt există, are dreptul să existe, să gândească cu ideile lui, după mintea lui, să creadă în Dumnezeuul lui, să-și construiască destinul cum crede el de cuviință. Acesta e principiul toleranței active. Altfel sărim unul la beregata celuilalt, adică facem din intoleranță un principiu al junglei sociale. Bine, aici s-ar putea răspunde, cum să fiu eu tolerant față de un criminal, să fiu tolerant față de unul care mi-a făcut și mi-a dres, care a tăiat și a spânzurat într-un regim despotice? Este o deturnare a discuției. Nu despre acest tip de toleranță e vorba. Despre toleranța față de crimă, crima politică sau crima propriu-zisă. E vorba, repet, de un principiu al democrației europene. [...] I. P.: Ocupat cu atâtea, de când sunteți președintele Academiei Române, mai aveți timp de scris? E. S.: Cum să nu! Dacă nu m-aș gândi la cărți, aș muri. Cărțile fac parte din viața noastră și, citându-l pe Balzac, «istoria vieții mele este istoria cărților mele». O carte foarte specială pentru mine va fi una de convorbiri cu prima nevastă a lui Marin Preda. Va apărea la editura Albatros și va fi urmată de un grupaj extraordinar de scrisori ale tânărului Preda către Aurora, cum spuneam, prima sa soție. Sper ca în vară să închei un proiect al meu. Un studiu despre jurnalul intim. Cu titlurile provizorii: *Ficțiunea ficțiunii, Poetica jurnalului intim* sau, poate, *Jurnalul ca literatură*”.

14 aprilie

● „Academia Cațavencu” (nr. 15), sub semnătura „Jana de Parc”, prezintă pe *Cel mai ignorat om al săptămânii: Ana Blandiana* – „Nicăieri în lume, politica nu e bruiată, ca la noi, de atâția poeți. Între politică și lirism e aceeași relație ca între ștampila primăriei și coada vacii. Vivandiera anilor '90, patetica Doina Cornea, a băgat de seamă că, pentru ea, stagiunea s-a închis a doua zi după premieră și s-a resemnat cu condiția de emblemă în viață înconjurată de uitări prestigioase. Ana Blandiana a rămas grea cu duhul sacru al Alianței Civice și umblă să nască, fără mamoș prezidențial, o Românie din flori frumoasă, fâtoasă și devreme acasă. În rol de Jenica d'Arc a unei cauze pe cât de simpatice, pe atât de piezișe, făcătoarea de premier întoarce spatele țării și se îmbufnează pe sat. Ana Blandiana nu realizează că Piața Universității e ocupată definitiv de mașinile ONG-urilor, că ghitariștii de ieri sunt rockeri cu sponsori și că mitingurile nu se mai fac pe strigări, ci pe bani. Ea nu poate să priceapă că, ori e Guvern, și atunci Alianțele trebuie să se ocupe de cenacluri și sindrofii futuriste, ori e numai Alianță, adică o secție de propagandă a partidului cu dispensă pentru democrație și tain pentru ifose, și atunci nimic nu e. Dacă o mai ține tot așa, supărată pe neam și ofuscată pe orice Putere, Ana Blandiana o să se zidească pe sine, ca un Manole SRL, într-un perete de ipsos

ușor, și o să-și citească fabulele cu legume pentru un public dedat la cotlete. Și ce talentată era fata asta sub dictatură! Cum mai știa ea să-și tragă procent din banii alocați răsculaților rezonabili! Cum trece gloria mundi ca nourii lungi pe șesuri! Cu puțin noroc, lumea o s-o uite pe Ana Blandiana, ca femeie politică, și o s-o salveze, împotriva eforturilor ei de a nu se lăsa salvată, doar ca autoare de cărți, din care câteva chiar bune”.

● N. P. relatează, pentru „România liberă” (nr. 2447), cum s-au desfășurat „Zilele «Virgil Mazilescu»”, de la Corabia: „Poetul Virgil Mazilescu a trăit între 11 aprilie 1942 și 11 august 1984, fiind, pe rând, profesor la Greaca, redactor la «Revista Nouă» a lui Ștefan Bănuțescu și Nicolae Manolescu, și care n-a mai apărut niciodată, nici la Ploiești, unde era proiectată, și nici în altă parte, redactor, mai întâi cu normă întreagă, apoi cu jumătate de normă, la «România Literară». A publicat, în timpul vieții, câteva cărți de poeme: *Versuri, Fragmente din regiunea de odinioară, Guillaume, poetul și administratorul, Va fi liniște, va fi seară* (volum antologic, primul din seria «Hyperion», imaginată și condusă de Mircea Ciobanu la «Cartea Românească»), precum și o serie de traduceri din franceză și engleză. A fost prețuit de câțiva critici importanți, dintre care îl amintim pe Lucian Raicu, a avut o sumă de prieteni, nu toți scriitori, care au știut încă din timpul vieții sale ce mare poet era. În orașul natal al poetului, Corabia, au fost organizate, vineri și sâmbătă, «Zilele Virgil Mazilescu», în cadrul cărora au avut loc o evocare a poetului, de către Ileana Mălăncioiu, Eugen Negrici, Ioan Groșan, Nicolae Prelipceanu, și un colocviu despre poezia lui Virgil Mazilescu, la care au contribuit Nora Iuga, Ileana Mălăncioiu, Mariana Marin, Denisa Comănescu, Constantin Abăluță, Vlad Ciobanu, Nicolae Prelipceanu, precum și câțiva profesori din localitate și elevi. O sală cât o corabie mică a ascultat, timp de câteva zeci de minute, cuvinte despre poezia românească nouă, despre Virgil Mazilescu, despre resorturile ascunse ale actului de creație. Spre deosebire de alte asemenea manifestări, în general formale și festive, la Corabia s-a exprimat scriitori care nu au prea fost chemați, în anii trecuți, să o facă și nici nu s-au înghesuit să celebreze pe oricine, și care au vorbit despre o poezie altfel decât o fac specialiștii în discursuri, adică neconvențional și cu un vizibil efort de a-i face pe cei din sală să treacă dincolo de cortina de fier întemeiată de manualele școlare între literatura modernă și publicul contemporan ei. Un juriu prezidat de Eugen Negrici și din care au făcut parte Nora Iuga, Constantin Abăluță, Mariana Marin, a acordat premii literare. Premiul *Opera omnia* a fost acordat poetei Ileana Mălăncioiu. Premiul pentru *Cea mai bună carte de poezie a anului 1997* a fost acordat lui Aurelian Titu Dumitrescu, pentru volumul *Acolo unde plânsul nu atinge moartea* (Editura Semne). Premiul *Concursului de poezie «Virgil Mazilescu»* l-a primit Paul Vinicius. [...] Biblioteca orașenească aflată la a 45-a aniversare, a promis primarul Corabiei, va purta numele poetului, cum tot numele Virgil Mazilescu va fi dat și străzii pe care se află casa în care

s-a născut, aproape de Dunăre. La toate acestea au mai fost de față scriitorii Bogdan Ghiu, Gheorghe Iova, Eugen Suciuc, Călin Angelescu, Peter Şrager, ba chiar, sâmbătă, și Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor. [...]”.

15 aprilie

● Dumitru Țepeneag publică, în „Orizont” (nr. 4), fragmentul *Pont de Arts*. □ Alături în pagină, coincidență sau nu, apare o prezentare a Deliei Boca, la antologia *Momentul oniric*, realizată de Corin Braga, lucrare a cărei intenție este de a „șterge unul din stigmatele puse de cenzura comunistă pe harta literaturii noastre”. Antologia decurge din „tendința de a face lumină într-o zonă care, în urma tezelor din iulie 1971, intrase într-un con de umbră, dacă nu chiar de întuneric”: Dumitru Țepeneag „i-a potențat lui Corin Braga, încă din 1993, dorința de a demonstra faptul că *grupul* nu este doar «o legendă pioasă și nostalgică... a rezistențe culturale» de la sfârșitul anilor 60, ci o *mișcare* ordonată conform unui sistem estetic bine articulat” (*Momentul oniric*).

16 aprilie

● În „Adevărul” (nr. 2453), la pagina „Cultură. Spectacole”, este publicat „semnalul” ediției „selective, în patru volume”, *Scriitori români de azi*, de Eugen Simion, „recent apărută la Casa de editură «Litera» din Chișinău”: „Două sunt credințele tari de la care criticul literar Eugen Simion nu înțelege să abdice”, relatează autorul nesemnlat al articolului *Trei generații de „supraviețuitori”*. „Prima: spre deosebire de «scepticii postdecembriști», pentru care toată literatura ultimei jumătăți de veac este iremediabil «infectată» de ideologiile regimului totalitar, E. Simion crede că această literatură a supraviețuit datorită numeroșilor scriitori care «n-au făcut politică prin artă, ci au căutat să salveze arta în circumstanțele unei politici totalitare». În al doilea rând, credința sa neclintită este că în același interval «spiritul critic românesc n-a abdicat de la principiile lui estetice și morale», susținând arta autentică. «Când n-am putut să spun adevărul – recunoaște criticul – am preferat să tac». [...] Criticul nu și-a revizuit opiniile dinainte de '89, convins că judecățile sale rămân, în cea mai mare parte, valabile și azi. E rolul cititorilor să fie de acord sau nu, după cum rămâne un mare semn de întrebare și dacă aceste cărți scrise în ultimii 50 de ani se mai citesc azi. Fapt e că E. Simion a spus la timpul respectiv ce era de spus, inclusiv despre compromisurile făcute, în detrimentul operei, de M. Sadoveanu, G. Călinescu, Z. Stancu, M. Beniuc ș. a. E. Simion e printre pușinii care «rezistă» tentației de a privi creații precum *Cântare omului* sau *1907*, de Tudor Arghezi, ca tribut estetic oportunist plătit «comenzii sociale» a vremii. El recitește «apolitic» poemele, desprinse din context, face considerații savante, amendează prozaismele și abstracțiunile sociologizante și situează aceste opere – cel puțin fragmentar – în descendența marilor teme și motive din toată creația argheziană. În ce măsură noile forme sunt și expresii

«corupte» ale marilor teme argheziene, criticul evită să discute, spre previzibilă nemulțumire a criticilor săi. *Scriitori români de azi* conține studii monografice incitante despre autori din trei generații de «supraviețuitori»: de la Tudor Arghezi la Mircea Cărtărescu, și de la M. Sadoveanu la Mircea Nedelciu”.

● Octavian Soviany analizează, în „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 16), fenomenul „onirismului literar”. Studiul aprofundat, *Moștenirea onirică*, este prilejuit de apariția antologiei îngrijite de Corin Braga: Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, *Momentul oniric*, Ed. Cartea Românească, 1997. „Punctul de pornire al întregii poetici a onirismului”, consideră Soviany, „trebuie căutat probabil în conștiința acută a unei «infrarealități» care dublează lumea «realurilor» și al cărui criteriu de manifestare îl constituie visul”. O altă observație care reține atenția este că „teoreticienii grupului oniric [...] afișează față de reflexul literar al principiului corespondențelor (adică metaforă) o atitudine mai mult decât rezervată și formulează necesitatea trecerii de la o poezie «metaforică la alta, «metonimică», unde «transferul de sens se obține prin contiguitate spațială și temporală (descripția și respectiv narațiunea)»”.

17 aprilie

● În „Dilema” (nr. 272), cu tematica generală *INTERNETionala (Hyde Park la lupta cea mare, web cu web să ne unim)*, criticul Mircea Iorgulescu publică articolul combativ *Cultura rezistenței și rezistența culturii*, a cărui observație de fond – respingerea formelor alternative la cultura oficială, din perioada comunistă, a fost preludiul negării postdecembriste a „rezistenței prin cultură” – vine în succesiunea logicii descrierii situaționale următoare: „Bațjocorită îndelung, cu o voluptate aproape sadică, formula «rezistență prin cultură» a atins, pare-se, limita deplinei decăderi: e un fel de sinonim al derizoriului. Care cultură? Care rezistență?! Neant pretutindeni. Sertarele scriitorilor n-au fost ticsite de manuscrise dinamitarde, atelierelor pictorilor și ale sculptoilor n-au fost depozite de opere periculoase pentru ordinea comunistă. S-a căutat, s-a inventariat, s-a adjucecat: «rezistența prin cultură» nu este decât un abili al ticăloșiei intelectualilor. În sfârșit demascați, în sfârșit aduși – sau reduși – la dimensiunea lor adevărată, de colaboraționiști cu pretenții de opozanți. Cultura prin care pretindeau că ar fi rezistat nu a fost decît un paravan după care își ascundeau nimicnicia. Împăratul e gol! – s-a exclamat cu o satisfacție atît de copleșitoare încît probabil că destui foști activiști vor fi tresărit de invidie. Dar nu numai foști activiști. Când și cum a fost inventată formula «rezistență prin cultură», nu se mai știe. În orice caz, nu era – sau nu pare să fi fost – prea fericită. Cel puțin în contextul și în climatul în care a căpătat sensul unei explicații și al unei scuze. O explicație sfoasă și o scuză slabă, pentru că atunci nu mai era loc nici de explicații și nici de scuze. Explicațiile și scuzele funcționează doar în vremuri cît de cît normale. Revolta și răsturnarea din

decembrie '89 nu au luat prin surprindere doar pe cei aflați atunci la putere. Surprinși au fost și cei care s-au revoltat, surprinși au fost și cei care se împotrăviseră regimului, surprinși au fost și cei care doar suportau regimul comunist. Este una dintre dovezile categorice ale autenticității evenimentelor de atunci, în haosul cărora aveau să se proiecteze însă, ulterior, pentru a o contesta, fantastice scenarii diabolice perfect puse la punct, avînd ca numitor comun prezumția de invincibilitate a comunismului. Există de altfel și astăzi destule persoane care, deși URSS s-a destrămat de mult, cred și susțin că nu e decît o scamatorie, un act de iluzionism politic, un colosal truc menit să înșele vigilența Occidentului pentru a-i da lovitura de grație. Evidența nu e totdeauna un argument suficient. Prăbușirea comunismului în România a fost multă vreme negată după decembrie '89 și, într-o anumită măsură, este negată și astăzi. De aceea, probabil, România este țara europeană fostă comunistă unde există cel mai mare entuziasm politico-publicistic pentru declanșarea unui purificator «proces al comunismului». Detaliul că în Germania un «Nürnberg al comunismului» nici măcar nu a fost evocat nu are, desigur, absolut nici o importanță. Respingerea vehementă a existenței unei «rezistențe prin cultură» este probabil o expresie particulară a acestei intransigențe apărute după decembrie 1989. Și, poate, sigura eficiență, deocamdată cel puțin. Cultura nu mai inspiră încredere. Nu mai unește, nu mai solidarizează, dincolo și mai presus de toate. Numai e un baraj – fragil, cum altfel?, dar baraj... – în calea vulgarității, a primitivismului, a trișeriei intelectuale, a oportunistelor fandosite ce iau forma «principiilor morale». Căci *reforma morală* e redusă la o chestiune de dosare și de apartenențe. Dar a însemnat oare «rezistența prin cultură» doar producerea de bunuri culturale fătîș potrivnice regimului comunist? Nu este o reprezentare cam rudimentară, atît a ideii de rezistență, cît și a ideii de cultură? Rudimentară și, mai ales, pustiitoare? Sustragerea din imediatul lumii comuniste, fie această sustragere doar temporară, pe durata citirii unui poem sau a unui roman, a vederii unui film ori a unui spectacol de teatru, a ascultării unui concert, nu era și nu a fost, desigur, o atitudine marțial eroică. Era o evadare, să acceptăm, confortabilă și pasivă, deși a existat și o vreme cînd se făceau arestări și se dădeau ani mulți de pușcărie pentru citirea unei cărți interzise. Dar asemenea refugii însemnau totuși o alternativă la realitatea comunistă (inclusiv la cea propagandistică și ideologică). Erau forme de libertate și de eliberare. În spațiul lor se gîndea, se simțea și se trăia altfel, diferit. Grupările disidente și opozante din fosta Cehoslovacie, din Ungaria, din Polonia au avut ca scop tocmai formarea unei gândiri alternative, și nu peste tot în termeni politici. Dar acolo, după căderea comunismului, nu s-a considerat că seminariile private de filosofie sau discuțiile despre cărți ar fi fost îndeletniciri derizorii. În România, însă, curentele subterane de opinie, formate prin experiența culturală, au fost inhibitate, dacă nu chiar atrofiate voluntar. Așa s-a ajuns la certitudinea că nu a existat o «cultură a rezistențe»: I

refuzându-se «rezistența prin cultură». O atitudine ce ar putea explica multe”.

□ La rubrica „Dilematici din toată țara, vă ascultăm”, se dă cuvântul cititorilor Cristian Popescu și colonel (rez.) Ioan Bârzoii, ambii din București, expeditori ai unor scrisori pe tema dosarului *Eminescu*. □ Cristian Popescu: „[...] Să încep cu ce mi-a plăcut. Mi-a plăcut enorm descrierea proiectului arhitectonic al d-lui Răzvan Rădulescu, care trădează, pe lângă evidente calități literare, și imaginația unui regizor de geniu. (De altfel, când am încercat să vizualizez statuia respectivă, mi-a fugit gândul la ultimele cadre din *Shining*-ul lui Stanley Kubrick, acolo unde demența sticlește criogenizată în ochii galbeni de cirotic ai lui Nicholson). În al doilea rând, îmi place curajul d-lor Rădulescu și Bobe, și aș vrea să mă explic. Cu toate amenințările morocănoase ale d-lor Adrian Păunescu, George Pruteanu, Ion Rotaru, colaboratorii «Dilemei» nu vor repeta întunecatul destin al lui Grama sau al lui Macedonski. Problema e alta: Eminescu e un animal de mari dimensiuni, un Moby Dick, a cărui vânare riscă, înainte de toate, să te târască și să te lege de el, și a cărui rezistență, paradoxal și nu prea, crește cu fiecare harpon înfipt în cocoșa lui. În condițiile astea există, cum ar spune C. Noica, «pericolul să fii omul unui singur gest». La fel cum unii romancierii sau poeții de clasă sunt cunoscuți mai ales ca traducători, d-nii Rădulescu și Bobe ar putea deveni: «cei care au scris un pamflet despre Eminescu». Chiar dacă toată lumea ar fi de acord că pamfletul e reușit, nu văd cu ce l-ar încălzi asta pe scriitorul R. Rădulescu și, de aceea, cu atât mai mult merită celebrat curajul său. Să continuu cu ce m-a lăsat indiferent. Nu prea văd importanța descrierii amănunțit-somatice a lui Eminescu (la dl. Cărtărescu), precum și discutarea sentimentelor omului Eminescu pentru omul Veronica Micle în cântărirea valorii estetice a poeziei sale și nici măcar în demitologizarea lui. Să întreb cu cât a clintit opera lui P. Verlaine portretul grețos pe care ni-l lasă J. Renard în jurnalul său? Să încerc să demonstrez că și dragostea pentru bucătăreasa unei cazarme de pompieri poate fi înnobilită prin valorificarea sa artistică de către un tip genial (ca Eminescu)? Nu o voi face, tocmai pentru că am spus că-mi sunt indiferente argumentele de genul ăsta. În ce privește calitatea pur literară a producțiilor eminesciene, însăși ideea de a o pune în dezbatere în numărul unei reviste de 16 pagini ar reuși să ridice până și sprâncenele unui controlor de bilete. Încercând să mă feresc de ridicol, voi spune că esențialul nu mi se pare a fi faptul dacă Eminescu reușește sau nu să transgreseze limitele genului romantic (cea ce, pesemne, ar constitui o dovadă a valorii), ci acela dacă literatura română **chiar** a epuizat filonul romantic. Nu mă refer aici la formele de expresie, ci la substanța ideatică a acestui curent stilistic, la fondul subiacent din care se alimentează scriitorii români. Nu pot decât să închei abrupt, așa cum te-ai scula din fotoliu și ai închide televizorul la care ai urmărit letargic un talk-show politic. De aceea, pe viitor, sper din tot sufletul că veți evita asemenea subiecte enervante, la care toată lumea se pricepe și se simte

obligată să-și dea cu părerea, de la dl. A. Păunescu până la subsemnatul” (*O idee care ridică până și sprâncenele unui controlor de bilete*). □ Ioan Bârzo: „Scriu aceste rânduri măhnit de faptul că pe prima pagină a revistei «Dilema» nr. 265 – număr dedicat aniversării lui Eminescu – apare copia bancnotei de 1.000 lei, la care a fost modificat intenționat prenumele lui. La ora actuală această bancnotă este singurul loc unde se mai găsește inserat adevăratul prenume – Mihail. Este știut că până prin anul 1975 pe toate tipărițiile, plăcile memoriale, busturi sau statui, se scria prenumele MIHAIL; vezi edițiile de poezii ale lui Maiorescu, A. C. Cuza, I. Scurtu etc. De ce nu se ia de bun actul de naștere și de botez în care se vede clar că prenumele este Mihail, chiar dacă este scris cu litere chirilice? În fața tuturor autorităților, acesta este actul de bază pentru oricine. Eminescu este moldovean și acolo copiii primesc la botez nume de sfinți din calendar; ori nu există nici un sfânt **Mihai**, ci numai **Mihail**. De ce să nu schimbăm atunci și prenumele lui Kogălniceanu, Sadoveanu, Sturza, Sorbu etc.? Am auzit pe unii că schimbarea s-ar justifica prin faptul că Mihail este prea apropiat de rusescul Mihail (ex. Mihail Gorbaciov etc.); ori este acum la modă un fel de rusofobie, hai să schimbăm și prenumele lui Eminescu (pe Eminovici l-am schimbat mai demult, chiar cu asentimentul posesorului). Cei care i-au scris piatra funerară pe mormântul de la Bellu au greșit intenționat de au scris Mihail? Dar Titu Maiorescu a fost atât de neștiutor de a trecut pe ediția de poezii numele prenumele Mihail? Poetul a cunoscut această ediție și a mai trăit încă 6 ani, având destule momente de luciditate și niciodată nu și-a exprimat nemulțumirea că i s-ar fi schimbat prenumele. Ba a acordat acest volum cu dedicație unor cunoscuți. Atunci de ce venim noi după aproape 100 de ani ca să-i schimbăm prenumele?! La Rotonda scriitorilor din Cișmigiu, se vede cum la bustul poetului a fost răcăită litera L. Același lucru se observă și la statuia poetului din fața Ateneului Român. Cui folosește acest lucru? În parcul orașului Botoșani este amplasat primul bust al poetului, ridicat în anul 1890 și se vede clar că prenumele este **Mihail**. Cei din provincie nu s-au gândit încă să-l reboțeze pe Eminescu. Când a fost vorba să se revină la scrierea lui â din a – așa cum a fost înainte de venirea comuniștilor la putere – Academia Română și-a dat acordul imediat. De ce nu se repară și nedreptatea care i s-a făcut lui Eminescu?” (*Mihai sau Mihail Eminescu?*). Intervenția primește drept răspuns o notă ironică a redacției: „Scrisoarea D-voastră ne-a trimis – de la Gorbaciov la Kogălniceanu! – în toate direcțiile, până ne-am hotărât să ne scotocim în buzunare, căutând bancnote de o mie de lei. Surpriza emisiunii? Unele erau imprimare cu Mihail, altele cu Mihai! Ce ne facem”. □ Prin intermediul poștei electronice, cititorul Wolfgang Sheida, din Germania, simte nevoia de a împărtăși celorlalți o părere personală: „Cu numărul dedicat suporterilor Poetului Național, imparțiali ca toți suporterii, «Dilema» reeditează, într-o formă mai puțin sistematică, dar la fel de scandaloasă blasfemia Nu-ului ionescian. Ne aflăm, deci, după mai bine de șase

decenii, în fața unui gest incalificabil de impietate morală și culturală. Câțiva derbedei cu nume sonore ca Rădulescu sau Bobe (astea or fi pseudonime sau chiar numele lor adevărate?) au avut curajul inconștienței de a săpa, «von allen guten Geistern verlassen», la temelia sacrosantă a culturii, pilon indispensabil, pardon de expresie, al națiunii române. Această acțiune (sau mai bine s-o numim «conspirație») anti-eminesciană și antinațională, purtată cu o imperțință ieșită din comun și cu o vigoare polemică demnă de cauza aflată în discuție, îndrăznește să pună sub semnul întrebării cele mai profunde și (aparent) de neclintit certitudini existențiale, căci, știm cu toții, am învățat la școală, cultura ne determină identitatea. Isprava acestor «craks» dilematici lovește un adevăr care corepunde aceluși punct în arhitectura esoterică de care depinde stabilitatea unei clădiri. Revolta aceasta antieminesciană (și, poate, mai important, antimitologică) dispune de potențialul retoric și argumentat pentru a produce ceea ce, mai întâi în psihologia cunoașterii și apoi în epistemologie, s-a numit «Gestaltswitch», adică o schimbare fundamentală în percepția unui obiect. Uneori e nevoie de sute de ani și de dezbateri sângeroase pentru ca o asemenea modificare a viziunii să se producă și să fie acceptată. Alteori ritmul biologic este cel care, eliminând bătrânii susținători ai unui punct de vedere determină acceptarea unei noi perspective. Această transpunere a unui model de selecție a teoriilor științifice în domeniul cultural nu este câtuși de puțin deplasată. Dacă nu există criterii obiective de evaluare a unei teorii științifice, cu atât mai puțin vor exista astfel de criterii atunci când e vorba de «creații culturale» (că valoarea unui scriitor nu este, ci se face, utilizând toate mijloacele la îndemână, de la elogii și propagandă, la intimidări, amenințări și acuzații aduse celor care «s-au abătut de la linia partidului», este un lucru adeseori trecut cu vederea. Z. Ornea povestește cum i s-a propus să contribuie la instalarea lui Blaga ca *number one* în topul poezilor). Importantă este pluralitatea opiniilor, îndrăzneala de a rosti un punct de vedere, fie el cât de «nebunesc» sau «ireverențios», astfel încât, în bună tradiție liberală, «adevărul» să fie rezultatul (sau, mai bine, procesul) descotorosirii de păreri prefabricate, trezirii din «somnul dogmatic», comod și liniștitor, fără-ndoială, dar lipsit de relevanță” (*Anti-Eminescu sau Cum să te descotorosești*). O notă a redacției precizează: „Text primit prin E-mail. Firește că vom publica în continuare orice scrisoare interesantă pentru acest «dosar», pe care nu-l considerăm închis”.

● În „Jurnalul național” (nr. 1488), „corespondentul Mediafax” transmite că *Mitropolitul Moldovei IPS Daniel este de acord cu implicarea Bisericii Ortodoxe în politică*: „[...] Mitropolitul Moldovei și Bucovinei a declarat postului de radio ieșean Nord-Est că afirmația lui Anania trebuie văzută «în contextul tensiunilor care există între Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică din Transilvania». IPS Daniel a adăugat că «a constatat că regimul Iliescu a ținut un echilibru între cele două biserici, pe când, acum, au apărut

atacuri nejustificate împotriva Bisericii Ortodoxe». «Când fac politică preoții greco-catolici nu se sesizează nimeni, dar când un episcop ortodox de Cluj vorbește de o atitudine fermă se spune: de ce face politică? Când cei aflați acum la Putere erau în Opoziție spuneau că Biserica nu trebuie să fie neutră. Acum ar dori să nu ne amestecăm. Cred că nu trebuie să ne amestecăm, dar nu trebuie să rămânem indiferenți», a afirmat IPS Daniel”.

18 aprilie

● În cotidianul „Național” (nr. 258), eseistul, transformat în comentator media al actualității, Dan Petrescu face o serie de considerații, în două episoade succesive (vezi și nr. 259, din 25 aprilie a.c.), publicate cu titlul ***Eminescu trage fermoarul***, asupra „numărului tematic dedicat lui Eminescu și, după opinia mea – așa, de la distanță – cel mai bun pe care l-a dat această revistă, de când ființează ea”: „[...] Era, în fine, timpul să se examineze ce mai înseamnă figura eminesciană astăzi, pentru sensibilitatea cititorilor români activi (altfel zis, aceia care se țin la curent cu literatura de pretutindeni și gândesc la Eminescu din această perspectivă). Rezultatul a produs deja multă rumoare, televizată mai cu seamă, prilejuind, între altele, resurecția Cenaclului Flacăra pe canalul crescentic «Antena 1», plus arbitajul doct al faimosului Cărăbuș, veșnic traducător al lui Dante (din care a dat până acum câteva parodii de neuitat), fost «negru» al romancierului Corneliu Ștefanache (pe nedrept acuzat de plagiat, din moment ce «negrul» îi încurcase fișele), mai cunoscut, pentru publicul larg, sub numele de (dicționarul) Pruteanu. Minunată ebulițiune! Iată cum Eminescu, încă o dată, trage fermoarul de care vorbea T. O. Bobe și polarizează spiritele vieții noastre culturale, în funcție de străvechea fractură dintre vechi și nou, cum știm, scindează dintotdeauna istoria. Firește, «Dilema» atacă un *tabu*, așa că reacția era întrucâtva de așteptat; și totuși: atunci când Călinescu scria despre același Eminescu, în *Istoria...* sa, că e «un Mitică sumbru, corect gramatical», n-a protestat, după știința mea, nimeni; or, acum la un simplu exercițiu de mutație a valorilor estetice, se aude (și se vede) o corală de indignări, de la Gagademie la «Rromânia Marrre», acompaniată zdrăngănit de chitariștii lui Păunescu. Se combină, pesemne, în acest fenomen deruta unei anumite gregarități a noastre, care simte cum i se surpă un punct de sprijin, cu o sciziune de fapt a vieții literar-culturale, care, încă, neexplicită, izbicnește la răstimpuri sub felurite pretexte. Altminteri, orice român are dreptul la un Eminescu al său; spre exemplu, dacă acela al lui Paleologu e cam salonard, în schimb, pentru aurolacii din Gara de Nord, ca și pentru parlamentarii de Iași, Eminescu e mai curând numele unui tren *intercity* (o ctitorie Băsescu, ministrul transporturilor, tocmai revenit în funcție, care a trebuit să instaleze o linie telefonică specială, ca să afle cum se călătorește cu trenul în România), după cum, pentru Mugur Isărescu, este emblema bancnotei de 1.000 de lei (reprodusă, de altfel, în prima pagină a «Dilemei» de care

vorbim), pe care, ca guvernator al Băncii Naționale, și-a pus semnătura (totul valorând cam 13 cenți, la cursul zilei). [...] Prin urmare, cearta în jurul lui Eminescu este instructivă din cu totul alte pricini decât cele agitate de preopinienții vexați ai «dilematicilor»; și ea poartă amprenta timpului, a vremii noastre confuze în care vechi obsesii se lasă greu dezlocuite, însă în care e totuși ceva ce mișcă – un punct, «*Iată-l/ Cum din chaos face mumă, iar el devine Tatăl*», vom zice încheind cum se cuvine, prin apel la un text al Întemeietorului tocmai pus în discuție... (Întemeietor a ce? Ei bine, întemeietor ironic al totalei lipse de iluzii. Dar de ce ironic? Pentru că el însuși rămâne disputat între universalitate și cel mai crunt idiomatism, între metafizică și romanță, panseist peste poate, dar la originea modernității noastre literare și, pe deasupra, emblematic în existența-i contorsionată pentru ceea ce s-a numit «mitul pagubei» la români, acea fatalitate fără chip ce nu ne lasă nici astăzi bucuria finalizărilor depline, însă uneori ne convertește somnambulismul, somnia eminesciană, într-o neașteptată cale regală – postumă, mioritică, fantastică...).

22 aprilie

● La pagina culturală a „României liberă” (nr. 2452), se anunță, printr-o știre semnată de Alex. Todericiu, că **Andrei Corbea-Hoișie a primit premiul Herder pe 1998**: „Istoric, germanist, personalitate multiculturală de excepție, prof. Andrei Corbea de la Universitatea «Alexandru Ioan Cuza» din Iași obține anul acesta premiul Fundației Alfred Toepfer F. V. S. Hamburg pe anul 1998. După cum amintește o publicație a Universității, premiul român s-a remarcat prin studii asupra unor personalități ca Paul Celan și Manes Sperber. După ce au fost ani în care România nu a obținut nici un premiu Herder, iată că senatul academic al Universității din Viena a anunțat lista premianților, de unde de data aceasta țara noastră nu a fost exceptată. Premiul va mai fi acordat lui Imre Bak (Ungaria), Eliska Fucikova (Rep. Cehă), Ismail Kadare (Albania), Justinas Marcinkevicius (Lituania), Dorota Simonides (Polonia) și Elena Tanceva din Bulgaria. Prof. Corbea a propus ca bursier Herder pe Hans Paul Neumann. Premiul va fi acordat în Aula Magna a Universității vieneze de către rectorul acesteia, prof. Alfred Ebenbauer. *Laudatio*-ul va fi rostit de către profesorul Friedrich Scholz din Münster”.

23 aprilie

● Invitatul Clubului „Idea Europeană”, de sub auspiciile revistei „Contemporanul – ideea europeană” (v. nr. 17), este prozatorul Mircea Sântimbreanu. Dialogul acestuia cu Leo Butnaru, purtat la Neptun, se înscrie în genericul „*Timpul nu este egal cu sine însuși*”. Amplul material jurnalistic se remarcă, mai ales, prin pasajele biografice, referitoare la modelele (oameni și cărți), care i-au marcat creația („Au existat trei întâlniri. În Munții Apuseni, noi

vedeam puțini scriitori. Dar veneau. A fost o întâlnire cu Liviu Rebreanu, o întâlnire cu Octavian Goga și cea mai fabuloasă – posibil să nu credeți – cu Ion Minulescu. De la sobrietatea academică a lui Rebreanu, de la profetismul lui Goga, care venise într-o semicampanie electorală, la acest om inepuizabil, poetul Ion Minulescu [...]. Cabotin care juca totul, care era o orchestră. Asta a fost pentru noi ceva în alt gen. Am mai văzut ceva asemănător, dar eram deja student: l-am văzut pe Ionel Teodoreanu pledând, la bară, în București. [...] Teodoreanu era o cascadă cu curcubee. Pe mine asta m-a fascinat. [...] În ceea ce privește cărțile, trebuie să vă spun că în 1941, eram elev în clasa a șasea, a apărut *Istoria literaturii* a lui Călinescu. La liceul nostru din Brad, liceul ortodox român aflat sub epitropia Mitropoliei din Sibiu, cărțile veneau la zi, în biblioteci. Ei bine, această carte totdeauna mi-a dat senzația de literatură și de literaturi.”), și prin amintiri legate de viața editorială din perioada comunistă („Trebuie să vă spun că Eugen Uricaru a avut o carte, *Despre purpură*, senzațională. Dar nu putea s-o tipărească. Eu am găsit energia de a-i face o apărare, știind că sunt cititorul ultim înainte de apariție și că Dumitru Popescu-Dumnezeu va avea în mână cartea gata tipărită, când, evident, va avea și cartea mea de muncă în mână. Dar eu aveam apărarea acestei cărți în orice clipă, pe dinafară. [...] Într-adevăr, cartea a fost editată. Iar când a apărut *Urcarea muntelui* de Ileana Mălăncioiu, am fost chemat la... nu mai era Popescu-Dumnezeu, ci un altul care a murit între timp; chiar la timp a murit, Petre Enache, secretar al CC. Răspundea de cultură. El pusese capul în birou și dădea cu pumnul în masă, strigând: «Nu citiți nimic! N-ai citit nimic!». Eu îi spun că totul am citit. «Nu se poate! Dacă ați fi citit această carte, nu apărea!». [...] Alte cărți importante, ca *F-ul* lui D. R. Popescu, care n-a putut să fie publicată ani și ani de zile. A apărut totuși. După aia i-am dat drumul la *Vânătoarea regală*. Pentru că, vă spun, trebuie rupt sau înnodat odată. [...] Breban a avut foarte mari probleme cu *Îngerul de gips*. El a fost deznodat de mine ca, pe urmă, prin diverse interviuri să spună: «Domnilor, nici până astăzi nu pot să-mi explic cum am reușit să-i păcălesc». Domnule Breban, i-am zis, n-ai păcălit pe nimeni. Știu eu ce știu...”). Spre finalul interviului, Mircea Sântimbreanu caracterizează „viața literară” de după decembrie’89, în termenii unei comparații – total defavorabilă actualității – cu trecutul: „Sigur că viața literară, până în 1989, sunt absolut convins, a fost un filon al supraviețuirii societății. Oriunde te duceai, în orice comunitate, azeai discursuri literare... Se discuta cartea, se cumpăra cartea, se făcea coadă la carte. Cartea era afișul principal al interesului. Apăreau, de altfel, cărți bune și ediții foarte ieftine, în Biblioteca pentru toți, în Clasicii literaturii universale. Se dădeau în rate, ce să vă mai spun... Și a fost, realmente, un templu de refugiu, ca să zic așa. Pe vremea aceea, dacă se iveau o dispută literară, lumea era atentă. Cu alte cuvinte, și arbitrii erau în atenția publicului. Acum însă, nu e nimic, nimic. Eu nu aud decât rarism, la lumea mai mult sau mai puțin specializată. Dar nu de la

medici, nu de la profesori. Doar așa, veleitari, prin cenacluri, studenții discută literatură. Nu mai citesc. Și, în general, vedeți și dvs., revistele literare, cu returnări, poate nouăzeci la sută... ”.

24 aprilie

● Cu titlul generic, *Dreptul anonimilor la opinie*, revista „Dilema” pune democratic la dispoziție o parte semnificativă a nr. 273, participanților la intens disputatul dosar tematic: *Eminescu*. Astfel, coordonați de Tita Chiper, care le consemnează punctele de vedere față de reacțiile stârnite în presă, Cezar Paul-Bădescu, Ion Bogdan Lefter, Răzvan Rădulescu, Mircea Cărtărescu, T.O. Bobe, Z. Ornea, Cristian Preda, Alexandru Paleologu răspund, dau replici (în cheie realistă, istorică, metaforică, ironică, fiecare după talentul din arsenal), aduc precizări absolut necesare, pentru eliminarea neînțelegerilor: Cezar Paul-Bădescu: „Articolele celor scandalizați de «atacul mârșav împotriva lui Eminescu» ne oferă, ca orice reacție umorală, expresivități involuntare și date scăpate de sub control. Dintre toate acestea, cele mai interesante sunt informațiile despre autorii înșiși, care, în vârtejul indignărilor se lasă din când în când cu totul descoperiți. De aceea, în cele ce urmează, nu voi întârzia cu explicația că în discuție nu a fost persoana lui Eminescu, ci mitologia creată în jurul lui (am făcut-o și în *Argumentul* numărului respectiv și ulterior); mă voi opri, însă, la trei interesante slăbiciuni ale scandalizaților noștri compatrioți. 1. *Intoleranța și nostalgia, după totalitarism*. În primul rând, prin articolele lor, ei dau măsura valului de intoleranță de la noi. Într-o vreme în care, în lumea civilizată poți să ai păreri *diferite* și din punct de vedere ideologic, și religios, și sexual etc., ei nu permit diversitatea opiniilor nici măcar pe tărâmul gratuit al esteticului. Ba mai mult, unii – cum este cazul lui Alex. Ștefănescu sau George Pruteanu – afirmă chiar că dacă nu-ți place Eminescu ești un handicapat (ocazie cu care se pretează la observații umilitoare la adresa «ologilor», surzilor și orbilor), Următorul pas în raționamentul «Ei nu au convingerile noastre, deci nu sunt normali» este internarea celor incriminați într-un azil. În acest sens, ne putem aștepta ca dl. Pruteanu, în virtutea poziției pe care o are și o va avea în viața politică, să dea dispozițiile corespunzătoare. 2. *Lașitatea*. Cu toții și-au canalizat indignările în direcția numelor mai puțin cunoscute, evitând polemicile deschise cu persoanele celebre (atitudine observată, de altfel, și de Gheorghe Grigurcu într-un articol din «România liberă»). Și, cum cele afirmate de acestea din urmă îi deranjau deopotrivă, au existat cazuri în care «necunoscuții» au fost acuzați și de aserțiunile celorlalți. Este cazul lui Ion Rotaru, care, într-o emisiune de la *Antena 1*, punea pe seama lui Răzvan Rădulescu cele citate de Mircea Cărtărescu în textul său. Este, de asemenea, cazul lui George Pruteanu, care, pentru a nu-i supăra pe cei puternici, preciza încă de la începutul articolului găzduit de pagina 13 a «Dilemei» că nu pune în discuție cele afirmate de N. Manolescu, I. B. Lefter, M. Cărtărescu, Z. Ornea și

Al. Paleologu (nu știm cum de l-a uitat pe Șerban Foarță), ci lucrurile scrise de cei cu o «prea puțină autoritate»; cu toate acestea, se arăta nemulțumit de «dubiile» care planează «asupra etichetei *poetul-național*», făcându-se a uita că articolele lui Ion Bogdan Lefter și Z. Ornea se numesc, pur și simplu, «*Poetul național între comunism și democrație* și respectiv *Poetul național*. De altfel, întâlnirea lui Ion Rotaru cu George Pruteanu la această secțiune nu este întâmplătoare – ei aveau să-și dea mâna, sub binecuvântarea lui Adrian Păunescu, într-o altă ediție a eminsunii de la *Antena 1*. 3. **Incompetența profesională.** Când un critic literar afirmă că nu a auzit de Răzvan Rădulescu sau de T. O. Bobe nu poate decât să mărturisească faptul că literatura a încetat să îi mai stârmească interesul. În mod normal, un critic trebuie să aibă habar de mai tot ce se întâmplă în ograda proprie, adică în spațiul literaturii. Și aceasta cu atât mai mult cu cât te numești Eugen Simion sau Alex. Ștefănescu, deci îți place să crezi despre tine că ești un profesionist. Pentru a veni în ajutorul criticilor literari care, luați cu alte îndeletniciri, au uitat să-și mai facă temele, iată câteva repere: Răzvan Rădulescu este prozator și de câteva luni i-a apărut o a doua carte la Editura Cartea Românească (un roman); T. O. Bobe este poet și a publicat într-un volum colectiv care a fost comentat în majoritatea revistelor de cultură (inclusiv în «România literară» sau în revista d-lui Simion, «Caiete critice» – unde T. O. Babe a fost apreciat în mod deosebit), iar anul acesta a câștigat simultan concursurile pentru debut ale editurilor Cartea Românească și Univers. De ce un meseriaș trebuie să știe și despre piesele noi care apar pe piață pentru a fi considerat bun, iar un critic literar poate fi celebru, chiar dacă este incompetent? (*Caractere*)”; Ion Bogdan Lefter: „Am urmărit și eu – firește – «ecourile» numărului cu pricina al «Dilemei», cu mult interes și chiar cu unele speranțe. Nu neapărat foarte mari, căci – la urma urmei – atare operațiune publicistică, improvizată la scara modestă a câtorva pagini de revistă, n-avea cum să fie urmată de reacțiile colosale. Zarva care – totuși – s-a stârmit a depășit într-un fel așteptările. Din păcate, doar prin stridență. Altfel, speranțele mele – și bănuiesc că și ale redacției-gazdă – au fost înșelate: fiindcă, pe lângă înjurăturile previzibile, ar fi fost de așteptat și semnale pozitive mai serioase, care să ateste evoluția inteligenței românești – sau măcar a unora dintre zonele ei semnificative – către o nouă vârstă a culturii critice autohtone. Am remarcat extrem de puține lucruri în acest sens și destul de subțirele, mai degrabă simpatii impresioniste. Realitatea este că «Dilema» lansase o provocare curajoasă și care ar fi putut deveni importantă dacă de la ea s-ar fi pornit o dezbatere autentică. Nu s-a pornit, deocamdată. Ocazie ratată. În această ordine de idei, trebuie să spun că am o oarecare stinghereală față de întreaga poveste – și aș vrea să explic pe scurt de ce. Marea majoritate a «ecourilor», vehemente, teribil de indignate de îndrăzneala «blasfemiatorie» a numărului în cauză, au țintit către verigile slabe ale ansamblului. Din punctul de vedere al strategiilor polemice, era normal să fie așa: vajnicii apărători ai

«poetului național» și-au ales oponenții mai comози, care le-au pus la îndemână argumente pentru acțiunea lor de salvagardare a statuii eminesciene (și la figurat, și statuie la propriu!). Drept pentru care au fost citate aproape în exclusivitate exagerările iconoclaste, teribilismele, micile vulgarități care-mi displicuseră și mie. Stinghereala despre care vorbesc vine din faptul că nu mă număr – practic – printre «victimele» grav maltratate ale atacurilor împotriva «Dilemei»; textul meu și alte câteva au fost mult mai rar menționate în diatribele paznicilor lui Eminescu. N-aș vrea să fiu greșit înțeles: nu mă deranjează deloc o poziție mai discretă; însă păgubitoare nu e ignorarea unor nume ori a unor autori, pentru că – și o spun cu toată convingerea – nu persoanele contau în discuția asupra figurii lui Eminescu, ci ideile, ideea unei dezbateri lucide, a unei analize critice în noul context cultural postcomunist. Cu această intenție mi-am scris textul și de aceea l-am gândit ca pe o schiță cuprinzătoare a receptării operei și a simbolisticii eminesciene în ultimele decenii; în acest sens cred că se manifestă radicalismele adevărate, profunde, care pun în discuție idei mari, importante, mergând până la sensul de evoluție al unei întregi culturi; în sfârșit, din aceste motive regret că m-am văzut lăsat la marginea «polemicii», împreună cu ceilalți colegi care au pus probleme majore legate de receptarea lui Eminescu. Cu tot riscul de a fi acuzat de înclinații către «cenzură», aș spune chiar că redacția a greșit neintervenind pentru a elimina punctele compromițătoare ale numărului, cele de contestație mărunță, de suprafață. Lăsându-le în pagină, le-a oferit pe tavă materia primă gardienilor lui Eminescu, permițându-le să vorbească indistinct despre «detractorii» marelui poet. Ce vreau să spun în ultimă instanță – sărind peste – mai multe trepte ale demonstrației – e că noua lume culturală care se naște în acești ani sub ochii noștri va trebui să lase în urmă primitivele, retardatele opoziții între «apărători» și «detractori», dintre «revizionști» și «conservatori», dintre «politici» și «apolitici» care nu fac decât să prelungească anacronic maniheismele vechiului regim, în care unii erau «buni» și alții «răi», chiar dacă și între primii, și între ultimii se amestecau intelectuali și artiști de toate calitățile. Să-i lăsăm să se lupte în continuare între ei ca niște fantome ale unui timp revoluționar. Noua cultură critică a anilor '90 și a începutului de secol XXI prinde corp fără «contribuția» lor și împotriva ei. Aceasta – da – e o «cauză» pentru care cred că merită să ne mobilizăm toate energiile bune, novatoare, compatibile cu viitorul cultural dinamic și decomplexat pe care ar trebui să ni-l dorim” (*Pentru ideile mari, importante*); Răzvan Rădulescu: „Cum a fost? A fost ca și cum o echipă de speologi ar cerceta o peșteră vastă. Lanternele lor cu garnituri de cauciuc baleiază tavanul și pereții peșterii, la stânga și la dreapta lor se deschid puțuri fără fund și coridoare prin care nu poți merge decât pe vine, din vârful unui țurture mai picură, cu un «plic» convențional, o picătură de apă; speologii se târăsc pe burtă, vorbesc în șoaptă de teamă să nu tulbure nesfârșita singurătate a locului; deodată, ajung în inima peșterii. Aici se produce o scenă

tipică de peșteră: o sumă de lilioci, ațipiți în urmă cu mai multe decenii, tresar la unison, emit niște semnale ultra-acute de panică, își întind aripile lor translucide și străbătute de vinișoare, încep să se rotească amețitor pe sub plafonul calcaros. Temerarii cercetători, protejați de căști (de unde le au, cine le-a plătit?) privesc binevoitor la spectacolul naturii, străbat apoi drumul spre ieșire, ies. E seară, se desfac conserve în jurul unui foc, se schimbă impresii. Așa a fost. Și acum, despre cu totul altceva. Am aflat că în România te poți face rapid vinovat de delict de opinie. Cu două condiții: 1. Să spui, în deplină sinceritate (cum altfel), că nu-ți place Eminescu. 2. Să spui că nu vezi logica și nici măcar folosul atârnării la un geniu tutelar, național și universal. De ce la unul și nu la doi? De ce nu la douăzeci și șase de genii tutelare, naționale și universale? De ce unul singur, în cel mai rudimentar, tribal și falic gust? Poate să nu-ți placă Blaga, Barbu, Caragiale, Odobescu, Creangă, poți să te arăți circumspect (e chiar indicat) în privința lui Coșbuc și Vlahuță, dar Eminescu, ferească Dumnezeu. Poate să nu-ți placă Dumnezeu, să spui că n-a existat, că a murit, că e un ranchiunos cu barbă și alte asemenea insanități, dar nu se poate să nu te arunci pe fereastră într-o criză mistică, să nu faci o sută de flotări, să nu cazi fulgerat, să nu-ți aprinzi cu ochii duși bricheta, când auzi numele lui Eminescu. Cum, printr-o regretabilă lacună de legislație, delictul de opinie nu se poate pedepsi cu închisoarea sau măcar cu restrângerea drepturilor civile, și se aplică tratamentul uzual în această țară necivilizată, pe care tu o iubești, altminteri, sincer, la fel de sincer. Ești socotit invalid, ai un picior amputat și ești expedit într-un scaun cu rotile. Te consolezi la gândul că norma relativă. În definitiv, de ce ai avea tu un picior în mai puțin, pentru că nu-ți place Eminescu, și n-ar avea Alex. Ștefănescu trei fese în plus, sau George Pruteanu un număr mare și par de degete la mâna dreaptă, pentru că le place amândurora Eminescu? Și acum, despre cu totul altceva. Din scaunul meu cu rotile fac următoarele observații: la începutul secolului, Eminescu, evident că fără voia lui, a fost consacrat poet național unic. Nația, pe de altă parte, n-a dus-o grozav – un război, o criză, talmeș-balmeș parlamentar, două dictaturi, iar război. Sub comuniști, după o scurtă eclipsă, Eminescu este așezat la loc pe soclul național (și pe alte câteva socluri de un gust incert) și iarăși nu se poate spune că nației i-a mers bine. Eminescu rămâne unic poet național și în acest timp se construiește o democrație subțire ca peretele unui pahar de cristal, sub ale cărui încrustații se străvăd chipurile diverșilor adepți ai societății închise. În Basarabia, cu Eminescu poet și soldat al neamului prefer să mă opresc aici. Mă gândesc că poate ar trebui încercat și altceva. Tot din scaunul meu cu rotile, potrivit-mi mai bine pernița sub ciotul piciorului, fac semne prietenoase către C. Stănescu și Cristian Teodorescu, pentru limpezimea și onestitatea cu care au citit textele din «Dilema». Privesc zâmbitor spre Gheorghe Grigurcu, apoi manevrez căruciorul (este electric, are baterie) și mă îndepărtez pe un drum prăfos, mărginit pe dreapta de trei ploi, și pe stânga – de doi” (*Cum a*

fost?); Mircea Cărtărescu: „Sunt foarte mândru că am participat și eu la – de pe-acum – faimosul număr despre Eminescu al «Dilemei», cu toate că prezența mea a fost oarecum secundară, ca și miza articolului meu: o imagine neretușată a poetului. Numărul în sine mi se pare însă foarte important, poate chiar cel mai important eveniment cultural de după '89. Este pentru prima dată când este pus în discuție mitul sacrosanct de la temelie «ființei naționale», cu tot cortegiul său de embleme și simboluri. Și nu atât din articolele din revistă, cât din reacțiile pe care ele le-au stârnit s-a văzut pentru prima dată cât de precar, de fragil era acest mit. Nu este vorba nici de Eminescu aici (un om minunat și un mare poet, care merită din partea noastră adevărul și nu minciuna), nici despre narațiunea română, ci despre asocierea forțată, excesivă, tiranică, între ele. Atât patriotismul, cât și poezia sunt pervertite astfel, căci primul devine un fel de frăție tribală în jurul unui șaman infailibil, iar a doua, o litanie într-o limbă de cult, tot mai departe de limba vie. În al doilea rând, s-a văzut cât de puternice au rămas în noi reflexele autoritare, cât de intoleranți suntem la păreri altora. Câțiva oameni tineri au spus cu sinceritate și asumându-și evidentele riscuri, că poezia lui Eminescu nu le place și că statuia din fața Ateneului e ridicolă. Lucrul este laudabil încă de la început, prin tonul articolelor, dacă ținem seama de placiditatea și conformismul generațiilor de după '89. Textele lor sunt inteligente și, dacă sunt șarjate, e numai cât să atragă atenția. N-o să mă opresc la ploaia de invective împotriva lor, venite de unde toți ne așteptam (cu delicii anticipate) să vină, ci la reacțiile oamenilor serioși. Nu este posibil, de exemplu, să numești pe cineva *infirm* pentru că nu-i place un poet. Nimeni, *absolut* nimeni din toată poezia lumii nu a plăcut tuturor. În privința unui fapt atât de complex și fluctuant ca valoarea artistică un consens nu este, pur și simplu, de imaginat. *Trebuie* să existe oameni, la fel de sensibili și de inteligenți ca oricare alții, cărora poezia lui Dante sau Shakespeare să nu le spună nimic. Și este dreptul lor să o spună deschis, fără să se aștepte să fie priviți ca niște monștri. Înainte de '89 insubordonarea culturală era pedepsită ca și cea politică: cunosc o elevă care, la o *olimpiadă* de română cu tema *De ce ne place Eminescu*, a argumentat strălucit – pentru vârsta ei de 16 ani – de ce ei **nu** îi place poezia lui. Evident, a suferit consecințele cele mai neplăcute. Astăzi, cadrul coercitiv care ar putea sancționa asemenea «ieșiri» este în bună măsură dizolvat, dar se reface rapid și amenințător prin oameni care – deși la rândul lor cultivați și inteligenți – nu pot înțelege cum e posibil să nu-ți placă Bach și să-ți placă Prodigy, să nu-ți placă Eminescu și să-ți placă Gherguț, par exemple. Uite că e posibil și, dacă n-ar fi așa, lumea ar fi mai urâtă și mai săracă. Schema de gândire dezvăluită aici este specifică oricărui autoritarism: noi, majoritatea, cei «normali», cu valori «sănătoase», trebuie să impunem, fie și cu forța, aceste valori unei minorități deviate și turbulente, «infirme». Adică, până la urmă, *celuilalt*, monstrului inuman cu care ne confruntăm. Ei trebuie reduși la tăcere printr-o continuă bombardare cu nume mari, cu scenarii

grandioase. *Terra firma* a marii culturi trebuie să supună, în cele din urmă, măruntele și insignifiantele *terrae in-firmae* ale culturilor subterane, alternative etc. Puțini tineri scapă întregi din fălcile învățământului nostru, adevărată mașină de îndobitocit și de falsificare. Pot fi recunoscuți după un simptom care a făcut, de fapt, valoarea și celebritatea numărului din «Dilema»: *nesupunerea culturală*. Sunt, repet, foarte mândru de prietenii mei, Răzvan Rădulescu, T.O. Bobe și Cezar Paul-Bădescu, care au preferat să gândească – fie și rău – cu mintea lor, decât să rumineze și să regurgiteze înțelepciunea altora” (*Despre nevoia de nesupunere*); T.O. Bobe: „După ce am încasat cecuri grase de la boanghinele jidovite drept plată pentru că l-am bălăcărit pe Eminescu, m-am culcat pe o ureche, fără să-mi închipui că buciumașii se vor apuca pe siturile convexe ale spațiului mioritic și vor sufla în instrumentele proprii, vestind norodului spurcarea tezaurului de simțire neoașă. Iată însă că lucrul s-a întâmplat. Președintele Academiei Române îmi dă de înțeles să tac dracului din gură câtă vreme n-am Operă, o doamnă cu onoarea reparată de socialiști mă acuză de lez-maiestate, un domn, uitând că mai acum vreo doi ani le explica românilor, pe ProTV, că sexul oral nu constituie câtuși de puțin o perversiune, este scandalizat de expresia metaforică în care sunt implicați bigoții literaturii, iar un alt domn, sever, dar publicist, își mărturisește în cercuri restrânse dorința de a mă spânzura. Deoarece presupun că nici unul dintre ei nu îl știe pe Puiu, le semnez o notiță din cotidianul «Național» de luni, 6 aprilie, inserată la rubrica «Declarații de dragoste»: «De la Puiu pentru piuil lui din Corbeni (Elisa): Dacă Eminescu n-a existat, acum există. Este dintre noi, cu noi, pentru noi. Când ai nevoie de Eminescu îmbrățișează-i mugurii și voi fi lângă tine. Eminescu e veșnic». Doamnă și domnilor, contactați-l pe Puiu! Cei din aceeași familie de spirite trebuie să se cunoască și să-și îmbrățișeze reciproc mugurii” (*Muguri de bucium*); Z. Ornea: „Deși socotesc că inițiativa aceasta a «Dilemei» de a reveni, cu o justificare în plus, nu e nici necesară, nici oportună, dator sunt să mă alătur colegilor mei care au scris în numărul consacrat lui Eminescu. De fapt, ca să mă repet, o revistă de statura intelectuală a «Dilemei» are drept înalt la opinie, putând pune în discuție orice chestiune. Personalitatea și opera lui Eminescu nu fac excepție. Ceea ce am spus în intervenția mea din acel număr al «Dilemei» afirm, ca istoric literar ce sunt, de vreo două decenii și mai bine. Și nu voi înceta să o afirm până ce idolatria mortifiantă din jurul statuii nu va fi abandonată, iar spiritul critic nu-și va recuceri, și aici, drepturile. Avem, ca istorici literari, nu numai dreptul, dar și datoria să recitim opera poetului (inclusiv secțiunea publicistică), pentru a vedea cum se înfățișează ea, astăzi, exegeților și cititorilor. Firește, prin analize drepte și pertinente. O nouă lectură a unei opere este întotdeauna periodic necesară și născătoare de bune rezultate. Cei care au reacționat naiv și inutil revoltați la numărul cu pricina al «Dilemei» interzic, de fapt, dreptul la opinie al competențelor niciodată anonime și își asumă

dăunătoarea misiune de a petrifica o imagine a poetului, fixată de idolatri exaltați. Pentru că marii critici dinaintea noastră, exegeți știuți ai operei poetului (să-i amintesc pe Lovinescu, Călinescu, Vianu, Perpessicius, Cioculescu, I. Negoieșcu, Petru Creția) nu au pregetat să o înfățișeze așa cum a fost, cu luminile și umbrele așezate la locul lor, respingând idolatria întotdeauna dăunătoare. Și de ce sunt de condamnat cei care mărturisesc că, azi, chiar lirica poetului nu îi mai înfioară? Nu o spun, aiurea, alții despre alți mari poeți? Sau de ce aş tăinui că în publicistica sa (proza politică), pe care am citit-o îndelung în «Timpul», în edițiile Păulescu, Ion Scurtu, I. Crețu, cea academică, se află, bine încastrată, ideologie retrogradă, paseist tradiționalistă și xenofobă? Care exeget serios dinaintea noastră nu a recunoscut această realitate, atât de evidentă la lectură, încât e incontestabilă? Să fim nu numai dreți, dar și serioși. Vorba lui Caragiale: «a se slăbi» („*A se slăbi*”); Cristian Preda: „1. Îmi place poezia lui Eminescu. Cum nu sunt specialist în domeniu, mă abțin să mă pronunț asupra valorii ei. Lectura mea din poetul român rămâne o afacere strict privată. Regret faptul că majoritatea celor care se recomandă ca specialiști în literatură nu mai discută valoarea lui Eminescu azi, ci caută doar să-l facă intangibil. Nu regăsesc acest fenomen în marile culturi europene, culturi pentru care exercițiul critic a devenit regulă a receptării. 2. Sunt stupefiat atunci când descopăr că Eminescu e considerat (un mare) autor politic. Aici îmi îngădui să mă pronunț dintr-o perspectivă pe care toți cei care m-au numit «denigrator», «bătăuș» sau «spirit zeflemitor» nu au bănuț-o: e vorba de perspectiva istoriei filosofiei politice. [...] 4. Unii dintre cei care m-au atacat au sugerat că judecata mea referitoare la Eminescu este doar o persiflare, un verdict în registru minor, destinat să acopere ignorarea surselor eminesciene. Refuzând să răspund cu jigniri, eu voi presupune că toți criticii mei au citit nu doar publicistica politică a lui Eminescu, ci și unele din sursele sale, autorii englezi sau francezi din epoca în care a trăit poetul nepereche. Cum nu mi s-a propus – în replicile adresate – o lectură politică a lui Eminescu, voi sugera două din piste pe care se poate merge. [...] Lectura din *Democrația* lui Tocqueville făcută de Mill nu e doar o sursă importantă pentru înțelegerea autorului englez, ci face parte din orice manual serios de filozofie politică, datorită valorii sale universale. Eminescu nu e inclus într-un asemenea manual, tocmai pentru că observațiile sale, chiar și atunci când sunt inspirate de lectura lui Tocqueville, nu sunt altceva decât reacții la mediul politic românesc. Coerența lor e limitată, chiar dacă un istoric le poate folosi ca sursă a mentalității din epocă. Mill e filosof, Eminescu – doar comentator. Dacă gândirea lui Mill e un criteriu prea «tare», să-l comparăm atunci pe Eminescu cu un gazetar la fel de activ ca și el. Să luăm, de pildă, cazul lui Prévost-Paradol: acesta face parte azi dintre clasiicii gândirii politice franceze, dar nu pentru articolele sale polemice, ci pentru volumul *La France nouvelle*, o definiție a democrației și a evoluției sale după 1789. Spre deosebire de Prévost-Paradol, Eminescu nu a produs altceva

decât articole de gazetă. Jurnalismul și reflecția sistematică despre politică nu sunt același lucru. Gazeta e un moft. 5. Nu vreau să fac nimic pentru cultura română, așa cum o percepe dl. Eugen Simion. Tonul folosit de domnia sa, ca și d-nii Pruteanu sau Păunescu, nu mi s-a părut potrivit pentru a încuraja dialogul argumentat. Poate ar fi bine să li se spună că polemica nu are aceeași valoare cu critica rațională, așa cum injuriile și insultele nu servesc nici măcar statuii pe care vor să o protejeze de orice privire, în afară, bineînțeles, de cea a domniilor lor” (*Eminescu, Mill și Prévost-Paradol*); Alexandru Paleologu: „Țin bine minte, și nu sunt singurul, că de prin '80, în fiecare an, la 15 ianuarie, Geo Bogza mergea la statuia lui Eminescu și depunea o garoafă. Curios lucru, mare parte din cei foarte indignați astăzi de felul cum a fost tratat Eminescu în «Dilema» nu i se asociau, dimpotrivă, atunci priveau gestul lui ca extravagant, teatral, de o solemnitate căutată. Dar nu-i prea curios dacă ne gândim că nu i se asociau tocmai fiindcă-l pricepeau foarte bine: între 7 ianuarie, ziua Ei, și 26 ianuarie, ziua Lui, Bogza își găsea să omagieze pe *altcineva*, pe Eminescu! Cei doi nu mai sunt, intervalul din ianuarie – intens consacrat cultului personalității, s-a dus și el, dar reflexul unora a rămas intact, transferat de data asta asupra lui Eminescu. Cu acești strașnici păzitori nu-i nimic de făcut. Am întâlnit însă în aceste zile și mulți oameni onești, care nu-și fac din Eminescu o lectură familiară, dar care știu că el este poetul național, «Luceafărul», ș.a. și care au fost foarte șocați și sincer revoltați de «Dilema»: cum e cu puțință o asemenea împietate? Pe aceștia i-aș întreba: ce versuri din Eminescu știți dvs. pe dinafară? Și-am afla cu ocazia asta că dincolo de «Ce-ți doresc eu, ție, dulce Românie», «Tu ești Mircea? Da-mpărate», «Mai am un singur dor» – ei nu prea-și amintesc altceva. Poate și *Rugăciunea unui dac* – doar ca titlu, însă. Dar pe mulți tracomani și maniaci ai lui Decebal, *Rugăciunea unui dac* îi descumpănește, chiar îi revoltă, ca o știrbire a imaginii ceea ce credeau ei a ști despre daci. Această idolatrie, mai degrabă iconodulie, apare acolo unde faptul sună nobil: la Eminescu, la Decebal. În această idolatrie n-au intrat niciodată Caragiale, nici Kogălniceanu, să zicem – ei sunt cinici, n-au «imagine» solemnă și totdeauna tragică. În generația mea, și chiar mai târziu, am văzut tineri care umblau cu părul lung, zâmbeau sardonice, detestau râsul, considerându-l o împietate și se declarau emuli ai lui Eminescu. Dar Eminescu, om foarte inteligent, râdea din toată inima, îi plăcea compania lui Caragiale – și ce alt «contestatar» de tabu-uri și de judecăți gata făcute i-ar putea sta pe potrivă lui Caragiale? – se amuza copios de «corosivele» lui Creangă, alt nonconformist. Eu nu știu ce se va alege de tinerii care au îndrăznit astăzi să se arate în «Dilema» sătui de clișeele omagiale cu care este sufocat poetul și refractari la imaginea consacrată. Pot spune însă că anumite provocări juvenile întrețin climatul propriu necesar unei bune cunoașteri și înțelegeri a lui Eminescu. Totdeauna am avut suspiciune față de «tânărul modest»: conformist, la «locul lui», tânărul modest poate fi, virtualmente, o viitoare lichea, după cum bătrânul

orgolios, prea sigur de adevărurile sale, este prețios și ridicol și-și pierde farmecul. Omul trecut de o oarecare vârstă, dacă e inteligent și cultivat, poate să judece detașat, cu destul de multă nuanțare, răbdare, bunăvoință, cu aferentul zâmbet sau chiar râzând de anumite lucruri: nu înseamnă că dacă un tânăr face niște afirmații șocante, scrie niște «blestemății», el este cu necesitate odios, sau devine un iconoclast pe care trebuie să-l punem la stâlpul infamiei. Ce ne facem atunci cu *NU*, semnat de un oarecare Eugen Ionescu? Discuția ar fi prea lungă. Nichita Stănescu, cel care adesea îl numea pe Eminescu «Mișu» (!) – obișnuia să spună: «Vai de cultura care-l are pe *cel mai mare!*». Perfect de acord. Numai lumea prostiei este omogenă, lumea inteligenței, nu” (*Numai lumea prostiei este omogenă, lumea inteligenței nu*).

● În „România Mare” (nr. 406), poetul șaizecist George Alboiu este de părere că scriitorii din generația '80, care au participat la dosarul *Eminescu* din „Dilema”, sunt niște „impostori”, deoarece doar „se deghizează în urmașii modernilor”, recomandându-se drept „postmoderniști”, când, în realitate, ei sunt „postavangarzi”: „[...] Dacă avangardismul nu a dat mari poeți, ci numai fragmente de limbaj poetic specific avangardei, ei s-au gândit că ar fi mai bine să se considere urmașii modernilor. E o șmecherie la care s-au dedat nu numai poeții, ci și criticii lor. [...] Logic (în istoria literară), noțiunea *avangardă* (termen literar, concept literar) are o sferă mai mică decât noțiunea *modern*. Istoriceste, poezia modernă a cuprins și poezia avangardei. Postavangardismul acesta contemporan se dă drept altă noțiune: ea (chipurile) cuprinde poezia modernă, nu mai este cuprinsă și vrea să fie totalitară, vrea spațiu poetic vital. Bravo, domnilor, felicitări pentru reușita (aparentă) a acestei imposturi. Modernii dintre cele două războaie (Arghezi, Blaga ș. a.) l-au stimat și admirat pe Eminescu. Avangardiștii l-au urât. Postavangardiștii contemporani, ca niște demni urmași ai avangardei, îl urăsc mai departe (vezi «Dilema»). Da, dar *se deghizează în urmași ai modernilor*, ceea ce este incorect. Le place impostura. Adevărații urmași ai modernilor îl stimează și-l admiră pe Eminescu. În compoziția armatelor tradiționale sunt trei elemente: ariergarda, armata de mijloc (grosul armatei) și avangarda. O armată se confruntă cu un adversar. *În domeniul literar, adversarul avangardei este propria armată, ea se întoarce împotriva grosului armatei și împotriva ariergardei. Eminescu este ariergarda poeziei române. Avangardistul (sau postavangardistul) va lupta împotriva lui*. Sămânța avangardei are ce are cu ariergarda. Dacă postavangardiștii și-ar fi zis pe nume, ar fi fost lesne deconspirabili. Coerenți în impostură, postavangardiștii fac ce au făcut și strămoșii lor de acum câteva decenii. [...]” (*De ce atâta impostură în literatură?*).

25 aprilie

● Dan Petrescu revine, în „Național” (nr. 259), la dezbaterea provocată de „contestarea lui Eminescu”. De această dată, este descifrat mecanismul

blocajului intelectual de pe „piața ideilor”, principala cauză fiind, în opinia autorului articolului *Eminescu trage fermoarul (2)*, rezistența opusă tinerilor de vectorii de influență ai vechii ordini culturale: „Încep să vină din străinătăți ai noștri tineri proaspăt diplomați și puși pe fapte mari – îi întâmpinăm, de regulă, în spiritul unei parodii de odinioară a grupului «Ars amatoria», care zicea așa: «Veniți, dragi păsări, înapoi, veniți co nu vă facem nimic!». Nu vă recunoaștem diplomele, nu vă plătim ca pe valoroși funcționari ai regiilor noastre autonome și, în general, vă dăm peste bot de cum deschideți gura. Pontifii noștri îngălăți au grijă să vă denunțe că ați fi înfeudați unor interese străine, ba chiar direct lui Soros, binecunoscut antieminescian și deci antiromân prin excelență. Când mai aveți și împrudența de a scrie articole, cărți, orice, vă dăm pe mâna criticilor noștri, câți mai mișcă, și care au tot aplombul necesar ca să vă strivească (nu știu ei limbi străine, nu citesc prea multe, căci au fost iscați pe lume din nevoia scribilor autohtoni de a fi băgați și ei în seamă de cineva, dar uite că își fac și-așa meseria): ba că uzați de o bibliografie străină, ba că sunteți o «liotă» de «cosmopoliți», ba că ați fost favorizați pe nedrept de soartă, fiindcă v-ați născut după ce ravagiile stalinismului ne-au impus nouă, cestorlalți, umilitoare genuflexiuni, pe care aflați totuși că nu le-am făcut nici morți, atât cât ar fi vrut Chișinevski, Pantiușa, Popescu-Dumnezeu ș.a. – poftim de numărați, să vedem cum am trișat, ca Pristanda, la număr! [...] În Cenaclul Flacăra *redivivus*, numărul din «Dilema» consacrat poetului național a trezit indignări la scenă deschisă îndeosebit la ideea, scoasă din articolul lui Mircea Cărtărescu, că Eminescu ar fi fost păros, precum și la verdictul avansat de Cristian Preda în privința gândirii politice a poetului, calificată drept nulă”. Autorul articolului sancționează „lectura *terre-à-terre*, de gradul zero, fiind altminteri și cea mai obișnuită printre criticii noștri”, și reflectând un deficit de informare prin aprofundare: „[...] imaginea unui Eminescu păros este lăsată posterității de Matei Eminovici, o cimotoie pe care Cărtărescu o și citează. Oroare însă! Eminescu păros?! au exclamat în cor cei obișnuiți cu statuile superstilizate ale poetului – o Leonida Lari (infernala țată rimatoare), un Fănuș Neagu (care, cu tot numele și înfățișarea-i de birjar, a drenat o bună parte din producția mondială de vin în pânțelele-i de buhai de unde și îngălarea cu care scrie și cuvântează), un Romulus Vulpescu (care a *force de moult coups de vodka*, a început să se creadă un clasic în viață – afirmație, evident, de două ori greșită), un Adrian Păunescu (Partidul! Ceaușescu! România! Partidul! Ceaușescu! România! Partidul! Ceaușescu! România!...) – ei înșiși (culmea!) cu toții împăroșați (și... și... la fâlci umflați și... și... bugezi!). [...] Cu binecuvântarea lui Eugen Simion, demnul urmaș al ortofizicianului Drăgănescu la cârma Gagademiei, am asistat așadar până acum la o reacție violentă și complet aiurea dirijată (adică, în nici un caz asupra fondului chestiunii) de către un grup de *old boys*, împotriva tentativei temerare de a pune în discuție simbolul Eminescu; generația tânără nu se mai

recunoaște în acest simbol, de altfel supraîncărcat și manipulat în toate felurile; ea își marchează în acest mod, indirect, dar polemic, opoziția, diferența, ruptura față de generațiile anterioare, care și-au adăpostit debilitatea sub stindardul eminescian, impunând consensul asupra intangibilității acestuia și, prin contaminare magică, asupra tuturor celor adunați cu pioasă reculegere sub el, de-a valma, ca și când, în baza unei adulații formale, Eminescu ar elibera oricui i se prosternază astfel, cu ochii dați peste cap, câte un certificat de excelență [...].”

30 aprilie

● Anticipând comemorarea națională, anuală, de pe 15 iunie, jurnalistul Mihai Vicol publică, în „România liberă” (nr. 2459), un interviu cu poetul Mihai Ursachi („*Când am luat contact cu Eminescu m-am speriat*”), despre descoperirea operei lui Eminescu și influența pe care lirica acestuia a avut-o la nivelul creației personale: „[...] M. V.: Pe Eminescu îl cunoșteți din timpul copilăriei dumneavoastră de la Ipotești? M. U.: Nu prea îmi dădeau voie ai mei, nici bunicii, nici părinții, să îl citesc pe Eminescu. În bibliotecă se afla opera poetului în ediția originală, dar nu-mi dădeau voie să-l citesc. Ziceau ei că Eminescu este negativ, pesimist și că, dacă îl citesc, o să ajung să mă sinucid și că e bine să-l citesc pe Alecsandri. M. V.: Și le-ați urmat îndemnul? M. U.: Nu eram eu atunci în situația de a alege. Când ai șase ani citești ce ți se dă să citești. Și am citit Alecsandri. M. V.: Când ați conștientizat faptul că sunteți poet? M. U.: După vârsta de 25 de ani. Când am luat contact cu Eminescu, m-am speriat. M. V.: În ce împrejurări l-ați descoperit pe Eminescu la 25 de ani? M. U.: Îl aveam în bibliotecă, îl am și acum. Aveam și proza și poezia, dar nu-l citeam. Îmi fusese instilat în spirit să nu îl citesc pe Eminovici, pentru că este negativ, este sifilitic, este alcoolic, a murit nebun și nu trebuie să ai de-a face cu ăștia... Tu trebuie să mergi cu Vasile Alecsandri. De fapt, în pușcărie l-am cunoscut prima oară pe Eminescu. M. V.: Asta se întâmpla în anul 19... M. U.: Aflându-mă la Jilava în anul 1962. În pușcărie era un colonel, tot bucovinean, pe care îl chema Austriacu. Un colonel austriac, care mi-a spus: «Domnule Ursachi, matale ești băiatul căpitanului Ursachi, nu-i așa? Păi mata ai auzit de Eminescu?» I-am spus că îl am prin casă la Ipotești. Colonelul m-a întrebat: «Dar l-ai citit?» Colonelul Austriacu știa pe de rost toată opera lui Eminescu. Eu nu aveam intenții literare, eu vroiam să devin militar, vroiam să fac armată, nu mă interesau poeziile. Dar colonelul, ca și mine, nu numai că ne aflam în pușcărie, eram ținuți și la secret. Nu știi din ce cauză ne dosiseră la secret. Nu era de ajuns pentru ei că erai în pușcăria Jilava, ne mai vârăseră și la secret. M. V.: După câte știu, ați fost arestat pentru tentativă de trecere frauduloasă a frontierei... M. U.: Da. Însă înainte de asta am fost acuzat de activitate legionară. De împrăștiere de manifeste, în august 1956, când eram elev la Botoșani. Manifestele împrăștiate au fost câteva mii. Ele au fost făcute

de către noi. [...] M. V.: Care sunt poezii Magi ai inimii dumneavoastră? M. U.: E. A. Poe, Baudelaire și în continuare Eminescu. M. V.: Care este legătura dintre Poe și Eminescu? M. U.: Am aflat în timpul studiilor mele, care au durat mult, că Eminescu începuse să studieze și el engleza, ca și Caragiale. Eu l-am citit pe Poe, pentru că nu îl știam deloc în englezește. L-am citit în franțuzește. Am și acum ediția princeps a poeziilor lui Poe, traduse de Baudelaire, despre care se zice că ar fi mai bună decât originalul. Acum le citesc acasă și într-adevăr mi se pare că, în versiunea lui Baudelaire, poeziile lui Poe sunt mai bune. M. V.: Ce înseamnă Eminescu pentru magistrul Mihai Ursachi? M. U.: Este un foarte mare poet, de care te apropii cu greu. M-am apropiat foarte greu, este un foarte mare poet al lumii”.

[APRILIE]

● În nr. 4 din „Apostrof” sunt publicate *Poeme* de Liviu Ioan Stoiciu: *Mașinării bizare*, *Urlă împreună cu bibliotecile*, și „fragmente” de proză poetică, din *Manual de gânduri care liniștesc/ Manual de gânduri care neliniștesc*, de Iustin Panța. □ Dosarul aferent numărului, *Doctrina legionară și intelighenția interbelică*, este alcătuit de Marta Petreu și cuprinde: o cronologie interpretată a evenimentelor care au generat contextul favorabil apariției Mișcării Legionare (*Preludiul Mișcării Legionare*); analiza ideologiei legionare (*Codreanu și doctrina legionară*); analiza activității de teoretizare a *legionarismului* susținută de Vasile Marin (*Vasile Marin: completări la doctrina legionară*); scoaterea în evidență a influenței doctrinei legionare asupra tinerilor intelectuali interbelici, pe listă figurând „Tinerii ieșiți de la «seminariile d-lui Nae Ionescu», «generația dezagreabil mistică», cum îi numea Camil Petrescu, [...] pregătiți să fie receptivi la mistica naționalist-creștină a Mișcării Legionare. Unul dintre primii intelectuali tineri ce trece la legionarism a fost un criterionist, Mihail Polihroniade, în 1932. I-au urmat Cioran, în noiembrie 1933, Eliade, în 1936, Noica, în 1938. Tot din interiorul grupului criterionist, Haig Acterian, Marietta Sadova, Dan Botta, Arșavir Acterian, Petre Țuțea; apoi, Vintilă Horia, Radu Gyr, P.P. Panaitescu, Traian Herseni etc.”(*Doctrina legionară și intelighenția legionară și prolegionară*). □ Criticul Nicolae Bârna valorizează opera în proză a lui D. Țepeneag, printr-un studiu asupra imaginarului, elaborat sub influența teoretică a direcției Maurron, Bachelard, Durand: *O vizită în magazia de materiale a „mașinii de vise”. Bestiar, imagistică și „stări” recurente la D. Țepeneag*.

● Ancheta „Convorbirilor literare” (nr. 4), organizată de Nichita Danilov, reunește opiniile scriitorilor Ion Hadârcă, Liviu Ioan Stoiciu și Adrian Dinu Rachieru, despre *Antologia O mie și una de poezii a lui Laurențiu Ulici*. □ În articolul *Granițele antologiei*, poetul basarabean, Ion Hadârcă, povestește că „prin anul 1981”, „la Conferința Unională, cum era pe atunci, a tinerilor scriitori la Moscova, împreună cu regretatul Liviu Damian, care era șef de seminar,

și alți poeți de la alte grupări și seminarii” i-a cunoscut pe Laurențiu Ulici, Paul Anghel și Dan Tărchilă, dar „dintre toți cei prezenți, Laurențiu Ulici a fost singurul care a avut curajul să ia cuvântul în acel seminar, să intre în contact cu tinerii poeți ai Basarabiei”. □ Liviu Ioan Stoiciu prezintă relativ echilibrat, în intervenția sa (*Proiectele mamut*), plusurile și minusurile *Antologiei*: „consider că face un mare serviciu scriitorului român”, „reduce scriitorul român în centrul opiniei publice”, „Laurențiu Ulici este unul din criticii noștri care, având conștiința posterității sale, s-a situat totuși mereu în rândul doi al criticii românești. E un outsider”, „*Antologia* lui Laurențiu Ulici este coaptă de mult, este un proiect major. I se poate reproșa subiectivismul, dar știu că Ulici și l-a asumat. Pe de altă parte, pot să spun că a reușit să depășească rachiuna pe care mi-o poartă în mod public. Putea foarte bine să mă elimine, așa cum a făcut-o Eugen Simion în *Scriitori români*, volumul IV, care m-a eliminat în ultima clipă, fiindcă așa i se ceruse... După 1989 a publicat acel material în «România literară», cu explicații și cu scuzele de rigoare, dar asta nu îndreaptă situația cu nimic. Ulici putea și el să mă elimine, nu a făcut-o. Nu pot decât să-i mulțumesc și nu pot uita că totuși Ulici m-a debutat”, „Dacă s-ar face o antologie din această *Antologie* cred că ar fi un lucru extraordinar pentru străinătate. Noi avem, și aceasta este o dovadă, o poezie extraordinară. Eu sunt un mare îndrăgostit de poezia română. Și subiectiv, dar și obiectiv. Sunt, implicit, un cititor de poezie română. De aceea, îi pot reproșa că nu mă potrivesc cu gusturile sale, dar adeseori poezia pe care a ales-o el îmi place și mie. Eu însă aș fi ales altfel. Fiecare din noi, dacă ne-am propune un asemenea proiect, am scoate o astfel de *Antologie*. Dacă a făcut-o el, să o lăsăm așa cum a făcut-o el! Laurențiu Ulici este un norocos că a putut să publice o asemenea carte astăzi, când, repet, scriitorul român este muritor de foame”. □ Adrian Dinu Rachieru consideră că „o antologie este o întreprindere subiectivă prin definiție”, iar „Laurențiu Ulici chiar reținând niște nume, propunând o serie de autori, nu face decât să ne ofere opțiunile sale; în consecință, se dovedește responsabil de ceea ce ne propune” (*Funcția paralizăză pornirile belicoase*).

● În „Cronica” (nr. 4), se publică un interviu cu Al. Cistelean, prezentat „redactor-șef-adjunct al revistei «Vatra»”. Dialogul „neprotocolar” este dirijat de jurnalista Cristina Cârstea, sub semnul afirmației selectată drept titlu: „*Critica se declasează numai prin critici*”. □ La pagina „Un eveniment cultural (în viziunea lui Horia Gârbea)”, sunt menționate, în termeni apreciativi, însă cu tonalități victorios-revanșarde, eforturile editurii Axa din Botoșani, de a publica într-o colecție (coordonator: Gellu Dorian) poeți optzeciști: „Da, generația poetică '80, poate cea mai urgentă de după război, are azi ceea ce merita încă de-acum 20 de ani. Risipiți de viață prin lume, împinși de greutatea în politică, în gazetărie acaparantă și fără orizont, îndreptați, unii, spre iluzia că alcoolul poate aduce fericire, optzeciști se adună «din râpi și gropi adânci». Ei,

poezii risipiți pretutindeni, de la Ministerul de Externe la sinecurile cele mai umile, se strâng, mărșăluiesc ca elefanții lui Leconte de Lisle ca să se piardă în amurgul, neapărat violet, al nord-estului, în melancolia mortua-estului. Dacă unii, ingrați, se prefac a-i fi uitat pe optzeciști, Gellu Dorian le înalță, prin această colecție, o veritabilă făclie de veghe” (*Triplu-axel în jurul Axei*). Din grupajul de prezentări fac parte cărțile *Patinează sau crapă!*, de Traian T. Coșovei; *Arhipelagos*, de Bogdan Ghiu (caz tipic de optzecist: „A șomtat până la revoluție. A fost cooptat într-un fel de volum colectiv de debut care, pe vremea Odiosului, propunea poezi en-gros. A publicat în volumul *Cinci* pe banii lui. A debutat abia în 1989, cu o carte cât lama cuțitului. Abia în 1996, când părul și barba îi albiseră de așteptare, a mai publicat două volume și a luat și Premiul Uniunii. Atât cât, dacă mai punea ceva, să-și ia un computer second-hand. Când conducea și el o revistă, s-a desființat și aia. Unde-o fi răsfațul? Acum face parte din redacția revistei «Dilema» și, dacă ăsta se poate numi răsfaț, nu știu, zău, pe ce lume mai trăim.”); *Infernul migrator*, Gellu Dorian; *Întotdeauna ploaia spală eșafodul*, de Cassian Maria Spiridon; *Mai mult ca moartea*, de Ion Stratan.

● La rubrica sa permanentă din revista „Ramuri” (nr. 4), Gabriel Dimisianu își exprimă punctul de vedere asupra interpretării, semnificate valoric, a operei lui Mihai Eminescu. Articolul se intitulează *Eminescu revizuit*, iar ideile autorului susțin discernământul critic asupra unui „subiect” abuzat ideologic: „Trebuia deci mai demult să se încerce recuperarea pentru literatură a lui Eminescu, victimă tipică a sufocării prin adorare. Ce îl poate salva este numai readucerea lui în câmpul de acțiune a spiritului critic, aceasta neînsemnând, cum se sperie unii (sau cum se fac că se sperie) demolare, desființare, ci dimpotrivă, reclădire, reconstruire, regenerare prin scoaterea de sub incidența clișeelelor, a locurilor comune bombastice, omorâtoare literar. Reexaminarea critică lucidă, din puncte de perspectivă mereu altele, potrivit succedării generațiilor, numai ea îl poate readuce în atenție pe marele poet. Nu altfel a procedat G. Călinescu, în vremea lui, privit azi de școală drept model absolut de abordare critică a lui Eminescu, uitându-se prea adesea că tot școala (mentalitatea școlară sau, mai bine zis, învățătoarească) l-a considerat în epocă pe Călinescu blasfemator, pângăritor al imaginii poetului, în special prin felul în care l-a înfățișat viața. Deci este binevenită inițiativa «Dilemei» de a-l rediscuta pe Eminescu, precedată de câteva luări de poziție de aceeași factură, ale lui Eugen Negrici și ale altora, care și ele au scandalizat mentalitățile cultice, cum se întâmplă și acum. Chiar și contestările mai dure, lipsite de menajamente, ale unor tineri, le socotesc binevenite, pentru că pun pe gânduri, clintesc inerții, cu condiția, totuși, să nu fie numai dure (și uneori insolente), neprijinite pe o argumentație critică. Din păcate, excesele într-o direcție atrag, ca totdeauna, excesele de semn contrar, înfiorarea cultică atrage, ca reacție, vehemențele negatoare. Faptul se întâmplă și în câteva dintre intervențiile la

discuția din «Dilema», altfel atât de oportună, cum spuneam. Intră apoi în joc, stricându-l, aroganța unor tineri literați, deloc simpatică, deși ar fi putut fi, pentru că trădează o înverșunare întunecată și mai degrabă bătrânească, posacă, decât tinerească, senină. Critica lor, dacă poate fi numită astfel, și-l ia drept țintă mai mult pe Eminescu decât deformarea acestuia de către neche-mați, îl insultă, îl nedreptățesc. Eminescu poate fi pus în discuție, nu încapе nicio îndoială, trecut prin sita cea mai deasă, spre a vedea ce rămâne, dar nu prin simplul polemism de vorbe”. □ Nicolae Prelipceanu, la rubrica „Negru”, îl propune spre aducere-aminte pe Virgil Mazilescu, în articolul *Poetul la 42 de ani*: „Prin munții de hârtii care nu semnifică decât pentru mine, trebuie să mai existe o fotografie a lui Virgil, făcută, cred, în ultimul lui an de viață, cu câteva zile înainte de a muri, pe plaja celor goi de la 2 Mai. E o fotografie roșietică dacă-mi aduc bine aminte, în care Virgil e complet gol, prăbușit într-o rână, dar se vede puțin și sexul, ceea ce face, mă tem, poza nereproductibilă. N-am să mă aventurez pe drumul înșelător al considerațiilor de tipul: «pare o medie între un zeu european și un Buddha pe cale de formare», căci avea rotunjimi care în Orient sunt apanajul mântuitorului lor. Am primit-o după ce acel corp nu mai era, întors fiind în «ciclul elementelor» la Cernica. Cel care mi-a dat-o, Ermil Rădulescu, un prieten comun, nici el nu e altceva decât o componentă a aceleiași ciclu. Sau eu nu sunt decât materie vie... [...] Dacă răsfoiești cartea lui Virgil, căci tot ce a scris a fost, de fapt, o singură carte, ai ciudata senzație care se naște din textele ce sunt, încă din timpul vieții autorului lor, contemporane cu elementele în care acesta se va recompune. Virgil Mazilescu nu a fost un poet al elementelor, al celor ce se văd, ori se presimt. Pentru el alte lumi semnificau, ori alte părți ale lumilor se transformau în poezia lui. [...] A trăit probabil multe dintre întâmplările vieții sale cu intensitate, dar mai ales iubirea din urmă, aceea pentru care a pornit-o în galop către moarte, a scris-o și spus-o în poeme și în jurnal. Nu căutați să descifrați povestea iubirii sale în versuri, Virgil Mazilescu avea un mod numai al lui de a îngropa în cuvinte altceva, altceva decât suntem obișnuiți să căutăm, ba chiar să și găsim acolo. [...] Sunt oameni care-și fac apariția în viață din multiple motive: să facă avere, să construiască vreo casă. Virgil Mazilescu, am convingerea acum, când se împlinesc aproape 14 ani de la dispariția sa (11 august 1984), a apărut ca să ne spună că, oricum, *Va fi liniște, va fi seară*, că «ziua e pe sfârșite», că «dintr-un pământ stins nu vreau să mă mai smulg/ el a fost viața mea eu voi fi viața lui». Față de Leonid Dimov, Virgil Mazilescu este celălalt pol al onirismului în poezie. Dacă visul lui Dimov era colorat, baroc, al lui Virgil Mazilescu a fost mai mult întunecat, precum și viața lui în «societatea socialistă multilateral dezvoltată», pe care a detestat-o din suflet, cu șeful ei cu tot”. □ La rubrica „Disociații”, Monica Spiridon este prezentă cu articolul *Jocul de-a nimicul: P(r)oze la minut*, în care analizează, prin raportare la paradigma contextului tehnologic și a influenței acestuia asupra structurii creațiilor literare, narațiunile

scurte ale lui Radu Țuculescu, din cartea *Uscătoria de partid*: „[...] scriitorii afirmați în anii 80 s-au arătat extrem de receptivi la înnoirile tehnice din sfera *mass-mediei*. După ce prozele scurte ale lui Mircea Nedelciu dau tonul *transmisiilor în direct* de tip radiofonic, prozatorii optzeciști apelează în mod curent la serviciile unui casetofon de mare fidelitate, pe care îl poartă pretutindeni cu ei, când nu plasează indiscret microfoane prin colțuri. În *Zmeura de câmpie*, romancierul Nedelciu și personajele sale sunt fascinați de modurile în care povestirea se poate converti în scenariu de film. Stelian Tănase erijează o tehnică de uz curent în filmările televizate în metaforă generică pentru a se referi, în romanul *Play-back*, la mecanismele perverse de mistificare comunistă. În fine, Ioan Groșan este un maestru al stop-cadrului sau al prim-planului și trădează disponibilități aparte pentru arta montajului – în volumele de proze scurte ca și în roman.”

● În editorialul redacției, *Voci tinere*, semnat „T.” („Tomis”), este discutată situația din domeniul creației literare, după căderea comunismului și dispariția cenzurii: „Ce a însemnat cenzura, dacă nu un atentat la libertatea de a crea? Începând din 1990, recâștigarea acestei libertăți a relevat mai întâi un impas al limbajului artistic (s-au publicat extrem de puține titluri inedite în primii doi ani după Revoluție), apoi a dat naștere unui fenomen firesc și acesta: s-a editat o enormă *cantitate* de carte a unor autori răsăriți precum ciupercile după ploaie, ce puteau să apară în regie proprie la abia răsăritele, și ele, edituri particulare, interesate nu atât de calitatea, cât de afacerea în sine a editării. Dacă într-o vreme aceste fapte păreau îngrijorătoare, trebuie să remarcăm acum și uimitoarea rapiditate cu care s-au consumat. «Autorlâcul», ca să folosim o vorbă a lui Cornel Regman, ca și diletantismul și-au pierdut din agresivitate. «Frustrații» fără temei valoric, au părăsit scena. Mai mulți autori tineri, cu adevărat talentați, în mai puțin de cinci ani s-au impus atenției publicului, au inventat un nou limbaj artistic, în care se ghicește un dialog de profunzime cu literatura interbelică și cu literatura scrisă de autori români din țară și străinătate, în timpul celor patruzeci și cinci de ani de comunism („târgoviștenii”, oniricii, optzeciștii ș.a.m.d.). Se află aici, fără îndoială, performanța unei deosebite capacități creatoare, ce se manifestă în ciuda vicisitudinilor economice și sociale ale perioadei pe care politicienii au numit-o «de tranziție», pentru a se degreva de responsabilități. Încât fenomenul *real* (unul dintre ele) ce atrage atenția pe scena literară, este apariția unui mare număr de tineri autori remarcabili. Într-o bună tradiție, «Tomisul» a fost, cum se spune, «pe fază», publicând debuturi în critică, poezie și proză, descoperind valoarea și încurajând talentul. Pot fi amintiți aici: Dan Perșa, Evelina Cărligeanu, Gabriela Inea, Ștefan Caraman, Grigore Șoitu, Mircea Țuglea, Ileana Bâja, Mădălin Roșioru, Amalia Stănescu ș. a. m. d. [...] Începând cu numărul din martie a.c., revista «Tomis» își propune să publice sistematic cât mai mulți tineri talentați. Cititorii au făcut cunoștință deja cu poeții: Ion Gabriela, Elena

Vlădăreanu, Claudia Călin, Oana Dragomir, elevi din Constanța și Medgidia [...]. Credem că e absolut necesar ca literatura tânără să fie urmărită cu atenție și exigență. Exigența este condiția fără de care nu e posibilă nașterea unei literaturi viabile. Pentru că e vorba de o exigență de natură estetică, iar nu ideologică, așa cum s-a întâmplat în timpul cenzurii”.

● În articolul *Nepotrivire de caracter*, din suplimentul „Vineri” (nr. 6), tânărul critic Paul Cernat consideră că „este exagerat să vorbim despre o «instituție a criticii» în România de după 1990”, cuvântul „instituție” fiind utilizat cu tangență la nuanțele dirijismului și controlului de la centru, specifice sistemului totalitar: „Configurația actuală a câmpului nostru literar evidențiază, dimpotrivă, destructurarea ierarhiei axiologice de tip piramidal, autoritar, în favoarea ierarhiilor locale. Modelul anterior avea într-un fel structura rigidă a solidelor cristaline, ale căror componente se caracterizează prin ordine la distanță mare, în vreme ce modelul actual are mai degrabă o morfologie de tip lichid, în care domeniile de ordonare ale particulelor sunt locale și variabile, într-o permanentă «migrație»”. În noul cadru epistemologic, în „era mass-media” și a „obsesiei manipulării”, „vechea strategie de rezistență literară prin «autonomia esteticului» a devenit inoperantă și irelevantă în sine”, iar „criteriul eticului este, în pofida reacției vehemente a autonomiștilor, folosit drept criteriu de evaluare – tipologică – a literaturii”. Observând cu atenție „democratizarea perspectivelor”, criticul arată că „ostilitatea adepților autohtoni ai autonomismului față de partizanii liberalismului etic și respectiv ai liberalismului «consumist» are semnificația unui conflict între mentalități și modele culturale. Dacă modelele primilor sunt de găsit în special în modernismul francez și în filozofiile iraționaliste și esențialiste germane (ambele preluată într-o formă sau alta și în opere create pe sol românesc), modelele celorlalți se regăsesc în proiectul iluminist european și, respectiv, în «transplantul» acestuia pe sol american”. Concluzia (probabilă) la care ajunge, astfel, Paul Cernat este că „reacția de respingere a modelului «consumist» de peste Ocean de către «național-modernismul» canonului literar autohton are [...] un corespondent în nepotrivirea de caracter cu... multiculturalismul” (sau cu respectul față de punctul de vedere al celuilalt, sau cu lipsa mentalității democratice, valorizatoare a ideii de libertate). □ Un alt combatant pentru „democratizare”, însă profesând o linie de discurs mai tranșantă, este Bogdan Ciubuc. De la rubrica „Valea plângerii”, apreciind ideile lui Caius Dobrescu, dintr-un eseu publicat în revista „Interval”, nr. 2, cu privire la consecințele „echivalării Culturii [...] cu un canon utilitar, unic și relativ stabil din punct de vedere istoric”, îndeamnă cu entuziasm *Criticați, băieți...* Încurajând libera opinie și refractar la exercițiile de impunere forțată a „marilor feteșuri”, prin uzanța argumentului autorității, Bogdan Ciubuc se dezlănțuie: „Se înțelege acum de ce contestarea în plan etic și/ sau estetic a scriitorilor români care au colaborat, în forme sau mult sau mai puțin explicite, cu regimul comunist a trezit reacții atât de

violente. Bref, și-au dat cu firma-n cap... În fond, nu e oare mai preferabilă multiplicarea discursului critic actual, în variante concurente sau, de ce nu, chiar polemice, decât academismul (și nu de puține ori, superficialitatea insuportabilă) a cărților generațiilor anterioare? Câte dintre textele de critică scrise înainte de 1989 mai pot fi citite azi fără sentimentul pregnant al uzurii lor morale? La care, trebuie spus, nu a contribuit doar schimbarea de context socio-cultural, ci și necesitatea internă a modernizării intelectuale”. □ Alex. Leo Șerban îl interviuează pe Gellu Naum, „cel mai mare poet român în viață”, „cel mai secret poet român”. Într-unul dintre rarele dialoguri pentru gazete, acesta destăinuie detalii autobiografice („[Mama] Era poetă, Elena Naum, îi plăcea mai mult numele ăsta decât «Naumescu»: i se părea mai poetic. Și tata la fel și-a spus, Andrei Naum, tot poet fiind. Naum e un nume foarte răspândit în Macedonia. De fapt, «Naum» e mai mult nume de botez, un fel de Ion.”; „În liceu eram chiar căpitanul echipei [de rugby]. Se juca rugby aici peste drum. În general, jucau mai mult cei care erau studenți la Paris, sau la Londra, când veneau în vacanță. Pe atunci, rugby-ul era un sport de elită, mai de elită decât tenisul. Fotbalul era de maidan... Dar rugby-ul era un sport pentru «înalta societate». [...] E foarte frumos jocul ăsta, care pare brutal, însă de fapt este un joc de gentlemen: de tine depinde, atunci când plachezi un adversar, s-o faci în așa fel încât să nu-l rănești”) și prezintă contextul (mistic-suprarealistă) în care a compus poemul *Nigredo*: „Mă aflam în spital și trebuia să stau pe dreapta, ca să nu-mi apăs inima. Stăteam liniștit, poziția mea nu mă deranja deloc. Aveam pe noptieră un caiet și un creion. Câteodată îmi puneam caietul pe piept și scriam, fără să văd ce: intram într-o stare de extaz, asemănătoare celei pe care o aveam în copilărie când ședeam în iarba înaltă și mi se părea că mă aflu în centrul lumii... Într-o zi, în timp ce «scriam», mi-am dat seama că făceam altceva – nu scriam litere. Scriam semne. În general, chiar dacă aveam ochii închiși, știam când terminam un poem: puteau să fie scurte ca un hai kai «Ce faci cu mâinile? Le țin picior peste picior!», sau puteau să aibă șapte pagini. Intervenea un fel de oboseală și atunci știam că n-am isprăvit; a doua zi, reluam exact de unde-l lăsasem... De data asta, când m-am uitat a doua zi, să văd ce am făcut, am văzut că erau patru rânduri – ca o strofă. După asta, am avut ideea să număr semnele pe care le scrisesem și am constatat că erau unsprezece – cu excepția primului rând, care are douăsprezece semne. Și care are și o bară oblică; eu am interpretat acest lucru ca fiind titlul. Niciunul dintre semnele mele nu se repeta. Deci, nu puteau fi litere – sunt semne: chiar dacă primul este *gamma*, ultimul este *yin* și *yang*. Așa că am început să caut aceste semne; în scrierea feniciană, de exemplu, «gamma» – pe care o credeam literă din alfabetul grecesc – însemna «patru sute»! Apoi, în alte scrieri, am mai găsit câteva semne similare, dar ele nu aveau niciun înțeles împreună... Am notat data (29 noiembrie 1992), după care am așteptat să vină «starea de poezie» – pentru că eu credeam că era un lucru neterminat. Dar

când mă reapucam, scriam ca de obicei – cu caietul pe piept, făceam litere: nu mai erau aceleași semne. Ba chiar, într-o zi, m-am trezit că făceam ceea ce făceam în mod curent, scriam litere adică, numai că le făceam în aer! Era așa, ca un fel de oratorie... Șase luni am încercat să revin la semnele astea (între timp, făceam și cercetări să văd unde mai pot fi întâlnite), și-ntr-o bună zi mi-am dat seama că asta fusese tot... Titlul l-am adăugat mai târziu". □ În paralel cu interviul acordat de Gellu Naum lui Alex. Leo Șerban, „Vineri” pune în pagină un interviu luat Simonei Popescu, discipolă și exegetă a operei scriitorului menționat, „consemnat” și co-semnat de echipa critică Paul Cernat și Bogdan Ciubuc. Convorbirea este ocazionată de apariția romanului *Exuvii*, al universității bucureștene. „[...] toate cărțile pe care le-am scris se influențează între ele, iar *Exuvii* este doar o parte dintr-un *puzzle* al cărui model îl *văd* doar eu – un «model» pe care l-am avut în fața ochilor pe la douăzeci și ceva de ani, când am știut care sunt obsesiile mele și de ce trebuie să scriu despre ele cât timp o să pot să scriu”, declară Simona Popescu, iar într-o replică următoare insistă: „Îmi vine să spun că în *Exuvii* nu fac literatură: în *Exuvii* mă ocup cu cea mai mare seriozitate de mine! E adevărat doar pe jumătate că este o carte despre copilărie și adolescență, ceea ce înseamnă că pe jumătate e fals. O consider, mai degrabă, o carte despre maturitate, deși nici așa nu e bine spus. Poate mai potrivit ar fi să o descriu ca pe o carte despre metamorfoze, despre alchimia subtilă a ceea ce se întâmplă cu mine *dintotdeauna*. E și un soi de incantație de primire la ușa maturității, dar și un cântec magic care să mă ferească de primejdiile ei (meschinăria, rutina, banalitatea și celelalte)”. Deosebit și demn de remarcat, prin finețea jocului imaginației, este pasajul de final, în care Simona Popescu își expune senzațiile perceptive, generate de magia ideii de „scriitor”: „Eu cred că scriitorul seamănă foarte mult cu animalele astea «colateraloterestre». Vorbind despre ei înșiși, scriitorii creează, cu corpurile lor, cu simțurile lor, cu psihicul lor, cu vocile lor, tot felul de configurații «luminoase» cu geometrie variabilă – în speranța că se va găsi cineva care să priceapă exact mesajul lor. Cuvintele nu contează așa mult, nu cel mai mult, uneori ele sunt doar o diversiune. Dincolo de ele, sunt (sau nu sunt!) halucinantele și «poliglotele» *structuri...*”. Materialul este însoțit de un text al Simonei Popescu, *De trei ori m-am gândit azi...*, datat 16 martie 1998, o probă de spiritism poetic autobiografic despre/ cu Gellu Naum. □ Mircea Nedelciu propune ***Ce-ar fi să alegem cartea lunii martie?***, detaliind algoritmul de aplicare a Programului „Monitor 98”: „un operator central, adică eu, se roagă de toți EDITORII ROMÂNI (și moldoveni), prin telefon și prin fax, să-i comunice noutățile pe care le-au scos pe piață. Unii răspund, alții nu au timp pentru asta. În fine, lista se mai completează și cu titluri de care aflu întâmplător, ca voi toți, din presă, de pe la radio sau TV, de la prieteni. Listele de bază se trimit în fiecare săptămână altor 10 scriitori și critici literari pentru a fi ierarhizate prin note. Rezultă o **SELECȚIE SĂPTĂMÂNALĂ** pe cinci

categorii a 10 titluri fiecare. Selecțiile sunt afișate într-un număr de librării din provincie și din București, chiar lângă casa de marcaj a respectivelor librării. Dacă vi se întâmplă să treceți prin vreuna dintre aceste librării (lista am publicat-o în decembrie), s-ar putea să vi se adreseze întrebarea: *Doriți să votați pentru Topul Național de Carte?* Nu treceți mai departe indiferent(ă): opinia dvs. contează. Joi după-amiază recoltez prin telefon de la cele 10 librării punctele acumulate de la public de titlurile din lista selectată. Nu-mi mai rămâne, după asta, decât să introduc în calculator respectivele punctaje și astfel obțin TOPUL SĂPTĂMÂNII. Prin negocieri sau simple discuții reușesc să-l public pe ici, pe acolo (de exemplu, în «*Cotidianul*»).

[IANUARIE-FEBRUARIE-MARTIE-APRILIE]

● În principalul dosar tematic al revistei „*Caiete Critice*” (nr. 1-4), sunt publicate alocuțiunile participanților la Colocviul UNESCO, pe tema *Culturile Estului în epoca totalitarismului*, ținut la București, în perioada 28 septembrie-2 octombrie 1997. Pe listă figurează: Eugen Simion, Serge Fauchereau, Michael Metzeltin, Mircea Malița, Nicolae Breban, Octavian Paler, Dumitru Țepeneag, Dan Berindei, Marius Sala, Valeriu Cristea, Magdalena Bedrosian, Lucian Chișu, Răzvan Voncu, Daniel Cristea-Enache ș.c.l. □ Eugen Simion procedează, în arborescenta sinteză introductivă *Cultura în epoca totalitarismului*, la expunerea, pe larg, a strategiilor de aderență/ de respingere a totalitarismului instaurat politic, în domeniul activității artistice românești, în anii care au urmat încheierii Celui de-al Doilea Război Mondial: „ 1. După 1945 a fost întreruptă în chip brutal evoluția normală a culturii și a fost instalat un nou sistem cultural, fabricat la Moscova. Asta înseamnă, între altele, că toate formele culturii (de la poezie la filozofie) devin, în sensul arătat mai sus, instrumente ale politicii de stat. Ele trebuie, se spunea în epocă, să servească transformarea societății, economia și morala, procesul de educație, producția de cărbune și să-i convingă pe țărani să-și cedeze pământul și să se înscrie în marile gospodării colective (colhozuri). Autonomia artei începe să fie considerată o erezie primejdioasă, perfecțiunea unei poezii este suspectată de formalism. Arta trebuie să aibă un mesaj clar, mobilizator, tonic, să fie înțeleasă de toată lumea și să *slujească omul nou* pe cale să se nască. 2. În artă este admisă o *unică metodă de creație*, realismul socialist, inventată în 1932, la Moscova, de Stalin și Gorki, și exportată în cultura din estul Europei după cel de-al doilea război mondial. Realismul socialist înseamnă, cum spun ideologii vremii, metoda realismului clasic (verificată în sec. al XIX-lea) plus ideologia revoluționară a proletariatului. La apariția lui, celelalte metode de creație, stiluri, școli, curente de gândire artistică dispar. Modernitatea, în totalitatea ei, este «decadentă» și «antiumană». Revolta artistului modernist, zice o carte de ideologie literară cu mare circulație după 1950 în Est, este «o revoltă în genunchi». Experiențele lui în domeniul formei sunt pur formalisme,

avangarda artistică a secolului XX este considerată o diversiune, o trăsnaie, o aiureală, o batjocorire a artei adevărate... 3. Cultura europeană și, în genere, cultura mondială se împarte în două: *cultura burgheză* (decadență, formalistă, antiumană, dependentă de «sacul cu bani al capitalistului») (Lenin) și *cultura proletară* (revoluționară, angajată, umanistă, progresistă, instrument al revoluției proletare și factor esențial în procesul de formare a omului nou). Modelele artei se schimbă de a o zi la alta, marile opere moderne sunt trimise în exil (adică în rafturile cu cărți interzise), sunt recomandate *modele noi*... (în proză: *Tânăra gardă*; în poezie: *Demien Bednii*; în dramaturgie: *Tragedia optimistă*). Numele lui Proust, Joyce, al marilor romancieri americani sunt indezirabile și devin chiar culpe morale și ideologice majore... Arghezi și Blaga, cei mai mari poeți români din acest secol, sunt interziși. Un trist și celebru articol apărut în «Scânteia» (organul Partidului Comunist Român), intitulat: *Putrefacția poeziei și poezia putrefacției*, scoate pe Arghezi din circulație și, odată cu el, întreaga modernitate europeană. *Era proletcultismului* se instalează, se pare, pentru eternitate. Din fericire, n-a fost așa. Este resuscitată teza leninistă din 1905 despre cele *două culturi* în interiorul culturii naționale. Teza, aplicată cu devotament, duce la împărțirea culturii în două categorii (*cultură progresistă și cultură reacționară*), ceea ce vrea să spună eliminarea din spațiul culturii active (editări, studii etc.) a celor mai importanți scriitori și a celor mai importante curente literare. Acest maniheism ideologic acționează chiar și în cazul unei opere: o parte *bună, progresistă, acceptabilă, alta rea, conservatoare* ce trebuie *satanizată*... Absurdul se însoțește în asemenea cazuri cu fanatismul ideologic: estetica, filozofia, sociologia, teoria literară, critica literară sunt, toate, puse sub directa îndrumare a secției de propagandă și devin instrumente ale cenzurii ideologice... Era demascărilor, incriminărilor, analizelor partinice, revizuirilor în sfera «moștenirii literare» începe. Un coșmar din care părea că scriitorul din estul Europei nu va mai ieși niciodată... Cu această perspectivă în față, omul de cultură are trei sau patru posibilități pe la începutul anilor '50, când noul sistem cultural este deja instalat și toate mecanismele lui merg din plin:

- a. Să nu colaboreze, să tacă și să renunțe, astfel, la vocația lui artistică, dacă este artist. Unica lui șansă, ca om de creație, este să aștepte; după o vreme însă, această iluzie a dispărut; celui care a optat pentru tăcere, nu-i rămâne decât resemnarea sau, cum zice o vorbă țărănească, fatalistă: așa a fost să fie. Sau mai rău decât atât: să fie băgat în închisoare și să stea acolo. 8, 10 sau chiar 15 ani. Unii n-au mai ieșit deloc. Alții au fost condamnați la moarte (cazul Ion Caraion) și au scăpat ca prin minune. Când regimul totalitar s-a mai liberalizat (renumitele «dezghețuri» politice, urmate de regulă de «închideri ale șurubului»), supraviețuitorii au fost eliberați din închisoare (1964) și unii dintre ei au putut publica...

România cunoaște câteva cazuri în acest sens: Vasile Voiculescu, Constantin Noica, N. Steinhardt, Ion D. Sârbu ș.a.

- b. Să colaboreze cu noul sistem ideologic, să devină scriitor oficial, dacă e scriitor, să fie luat în seamă, distins cu premii de stat, să meargă la casele de creație amenajate în vechile palate regale sau în conacele aristocrației. Să fie invitat la recepțiile oficiale și să se bucure de toate avantajele... Dar, atenție, aceste bunuri pot fi oricând retrase dacă artistul «se abate» (un verb important în discursul politic și discursul cultural din epocă!) de la normele ideologiei partinice... Mulți oameni de cultură au optat pentru această soluție și opera lor reprezintă o lamentabilă prostituție a spiritului.
- c. A treia soluție este să părăsească limba, cultura și să se refugieze în Occident. Cioran vorbește într-o carte de-a lui despre drama scriitorului care, schimbându-și limba, trebuie să-și schimbe identitatea. Exilul este o probă inițiativă, zice Eliade, care a părăsit și el țara de origine, dar n-a părăsit, când este vorba de literatura de ficțiune, limba română... Există multe valuri ale exilului și s-a constituit, în mod cert, o literatură a exilului pe care o descoperim azi și încercăm s-o reintroducem în circuitul cultural național... Unii creatori (mă refer în special la români și, cu precădere, la scriitori) au făcut efortul după 1989 să se reintegreze, alții au adoptat atitudinea, mai comodă, de judecători ai culturii trecute prin experiența totalitarismului.
- d. Să nu se opună pe față regimului, să facă mici compromisuri, dar să nu trădeze în esență arta. Este, după mine, cazul cel mai interesant al creatorului în epoca postbelică... O categorie importantă de oameni le artă au adoptat această strategie și strategia a durat, sub diverse nuanțe, până în 1989. Scuza este: *să te faci frate cu dracul până treci puntea*. Numai că dracul nu-i deloc prost, dimpotrivă: este inteligent, abil, știe ce vrea și cântărește bine ceea ce cedează; iar puntea, ei bine, puntea părea nesfârșită... Așa ca «pactul cu diavolul roșu» – cum zice Petru Dumitriu este foarte complicat și foarte complex în estul Europei... Și trebuie judecat, cu grijă, de la caz la caz... Regula este că cine scrie, cine face cultură, dă ceva Cezarului roșu, face un compromis, mai mare sau mai mic, și întrebarea pe care ne-o punem azi obsedant este: cât de mare, de esențial este prețul acestei *colaborări* și dacă el merita sau nu ptătit?! ... Și, ca întrebarea complementară (în fapt, este tema pentru care ne-am adunat la acest colocviu): ce-a rămas de pe urma acestei strategii, ce-au pierdut și ce-au câștigat artistul și omul de știință și, mai ales, ce a putut salva cultura din estul Europei în ultima jumătate de secol?!...
- e. În fine, există și fenomenul de dizidență. Unii dintre «tovarășii de drum» sau chiar din interiorul Partidului comunist s-au desprins, dintr-un motiv sau altul, de ideologia oficială și au început să pună în discuție

ideologia ca atare sau abaterile (mai ales acestea) de la ea. Alt caz: unii tineri artiști din anii '60, '70 și '80 au început să conteste sub diverse forme cultura oficială și chiar politica oficială. Ei au devenit dizidenți și, după 1968, cei mai mulți dintre ei au fost nevoiți să plece în exil... România a cunoscut târziu acest fenomen. În alte țări din estul Europei dizidența a fost mai puternică și ecoul ei în viața culturală propriu-zisă mai puternic...

Cu aceasta, ne întoarcem, propriu-zis, la temele, colocviului nostru. A trebuit să facem acest lung ocol pentru că, altminteri, nu înțelegem prea bine care a fost experiența omului de cultură între 1945-1989 și care au fost mecanismele prin care cultura a putut funcționa într-un regim de tip totalitar... N-am intenția, în cele ce urmează, să dau un răspuns complet la această întrebare. Și, la drept vorbind, un răspuns definitiv nici nu poate fi găsit, după părerea mea, pentru că, atunci când este vorba de cultură, fiecare caz este specia și orice operă are istoria ei. Judecățile globale și radicale trădează mai totdeauna și sacrifică aproape totdeauna ceva ce are importanță în sfera culturii... Sper să fiți de acord cu mine că ne-am adunat aici nu să acuzăm, ci să înțelegem; să înțelegem ce s-a întâmplat cu omul de cultură și, cum ziceam, în ce măsură opera de cultură și-a păstrat sub presiunea unei istorii represive autenticitatea. În această privință s-a manifestat și se manifestă încă două puncte de vedere diametral opuse:

1. Într-un regim de tip totalitar cu un sistem ideologic autoritar, inflexibil, cultura moare sau acceptă să se mistifice, supunându-se canoanelor ideologiei oficiale... În consecință, în răsăritul Europei n-a existat timp de 50 sau 70 de ani decât o «Siberie a spiritului», cum a scris, undeva, un scriitor din exil. Acest punct de vedere radical este împărtășit mai ales de scriitorii (oamenii de cultură) din diasporă. Nu de toți, dar de o parte dintre ei. O opinie categorică, pe care, dacă o acceptăm, discuția nu mai este cu putință... L-aș cita, la acest punct, pe Petru Culianu, originar din România, profesor la Universitatea din Chicago... El a publicat pe la începutul anilor '80 un articol în care nega fără nuanțe *cultura politizată*, marginalizată, retardată, mistificată a Estului în epoca totalitarismului comunist... Eforturile făcute de unii (puțini) veritabili oameni de cultură de a salva valorile spiritului nu-i păreau că ar putea avea vreo șansă... Concluzia lui este fermă: ce trece prin cenzura totalitară iese deformat, strâmb, falsificat, inautentic; timp de 50 de ani Estul n-a produs, în plan cultural, decât cultură de propagandă... Într-o formulă mai puțin agresivă, această opinie este împărtășită și de alți politologi, sociologi ai culturii, istorici, scriitori... Ei pornesc de la ideea, enunțată mai sus, că o ideologie care limitează libertatea de gândire, deci libertatea de creație, nu poate produce capodopere, nici măcar

opere notabile. Dacă totuși au putut apărea scrieri valabile sau studii serioase, acestea constituie doar excepția care confirmă regula...

2. Opus acestui punct de vedere este acela care afirmă că totuși *suferința colectivă* n-a produs numai o cultură propagandistică. A produs și o cultură autentică și chiar opere de prim plan. Un romancier și un comparatist de origine română, Vintilă Horia, care și-a petrecut aproape toată viața în exil, scrie într-un loc această frază surprinzătoare: *cele două mari fenomene literare afirmate după al doilea război mondial sunt explozia romanului sud-american și literatura din estul Europei...* Chiar incomodul, imprezibilul Eugène Ionesco mărturisea, prin anii '70, că nu mai citește decât scrieri din estul Europei pentru că numai acestea spun ceva despre valorile omului... Între aceste judecăți extreme, se situează un spațiu cultural care cuprinde mai mult de jumătate din cultura Europei, dacă socotim, ca De Gaulle, că Europa se întinde de la Atlantic la Ural. Am impresia că, spiritualicește, ea ajunge până la Baical dacă ținem seama, de pildă, de prozatorii ruși din zisa *școală siberiană*... Un spațiu cultural care înseamnă: mai multe limbi, mai multe tradiții culturale, mai multe culturi naționale, în fine, câteva generații de creatori (aproape trei generații) și, evident, un număr mare de opere și de destine, câte au putut să se exprime timp de 50-70 de ani...[...] Vă propun doar câteva teme care mă preocupă și, remarc, preocupă și pe alții, în estul și în vestul Europei. Și chiar și în alte spații de cultură pentru că totalitarismul nu este numai un fenomen european...

A. După părerea mea există două perioade distincte în istoria culturii postbelice din Estul european:

- 1) perioada proletcultului, a realismului socialist, a culturii partinice, a luptei de clasă, a celor două culturi etc.
- 2) perioada poststalinistă care începe, în momente diferite, în culturile răsăritene... În Polonia și Ungaria mai devreme (momentul 1956-1957), în România după 1960 și, în chip vizibil după 1964, când România încearcă să-și regăsească identitatea culturală, tradițiile spirituale, valorile în cadrul sistemului socialist. *Primăvara de la Praga* ne-a dat tuturor mari speranțe, «comunismul cu față umană» părea că aduce o liberalizare a sistemului, și oamenii de cultură (scriitorii ca și istoricii) au încercat să profite de această liberalizare pentru a ridica colțul perdelei ce acoperise o realitate tragică... Am cunoscut bine această perioadă pentru că ea coincide cu debutul generației mele în literatură... Aveam sentimentul că trebuie și că putem să readucem cultura în albia ei firească... Chinezii lansaseră lozinca: «să înflorească toate florile» și lozinca a fost rapid preluată în estul Europei, îndeosebi de către tineri artiști care voiau să scape de «metoda unică» de

creație. Anul 1968 a fost crucial... Atunci s-a reaprins în noi speranța că putem să ne sincronizăm cu mișcarea de idei a Occidentului, că putem să ne regăsim rădăcinile spirituale, în fine, că putem readuce marile modele culturale, părăsite, excluse în 1945-1948... A fost un moment de ferveoare și de renaștere, care, din păcate, n-a durat mult... Intrarea trupelor aliate (mai puțin cele românești) în Praga a pus în discuție posibilitatea unei reale deschideri a culturii.

- B. Împărțirea de mai sus nu este strict valorică: până aici neantul, de aici încolo renașterea, regimul capodoperelor, libertatea spiritului. Cine a trăit sau cine a studiat istoria regimurilor totațitară știe că ea cunoaște alte ritmuri: *înghețuri* și *dezghețuri*, *închideri* și *deschideri* relative, urmate, de regulă, de străngeri șurub, cuvântări *încuietoare* când politica și economia (mereu în dificultate) le cer, apoi cuvântări în care se fac promisiuni de liberalizare relativă, promisiuni uitate, bineînțeles, la o nouă cotitură a istoriei... Îmi vine în minte o lozincă din epoca adolescenței mele, o lozincă absurdă, illogică, totuși amuzantă prin incongruitatea și comicul ei involuntar. Acea lozincă voia să spună că spiritul revoluționar este «neclintit», «neabătut» inflexibil, consecvent cu sine... Și, totodată, el merge înainte indiferent de sovăielnicii, fracționiștii, pseudorevoluționarii care uneltesc și vor să-i tragă într-o parte sau alta. Cumulând toate aceste nuanțe, lozincă suna astfel în limba română: «neclintiți, noi mergem înainte»... Eh, cam așa au stat lucrurile multă vreme în istoria politică postbelică și chiar în istoria culturii în epoca stalinistă. Fără să se miște (*neclintit*), ea progresa, atingea noi culmi, dădea lovituri de moarte culturii burgheze decadente etc... Paradoxal este că tocmai atunci au apărut câteva cărți importante. Mă refer îndeosebi la literatură. Câteva dintre cele mai bune romane românești (*Bietul Ioanide*, *Moromeții*, *Cronică de familie*, *Groapa*) au apărut, între 1953-1957, în plină dominație a realismului socialist și în plină desfășurare a strategiei «neclintiți, noi mergem înainte». Cum, prin ce miracol? Acesta este paradoxul culturii într-un regim politic de tip totalitar. Căci un fapt este sigur, cultura nu s-a aservit total politicii, cultura nu s-a predat în totalitate ideologiei oficiale. Avem, astăzi, posibilitatea să vedem mai bine și să judecăm mai drept ce a fost bun și ce a fost rău în cultura postbelică est-europeană, ce compromisuri (și cât de mari?) au făcut intelectualii pentru a-și salva pielea și opera, și în ce măsură aceste compromisuri le-au afectat opera...

C. După opinia mea, au existat *două culturi* (nu în sens leninist!) care au funcționat, nu zic total despărțite, dar au existat în același timp în impura, tensionată, tragică istorie de după 1945: *o cultură oficială, propagandistică, aservită total politicii, și o cultură neapărat clandestină, ci o cultură care nu-și abandonează criteriile, o cultură, dacă vreți, a rezistenței în spirit și prin valorile spiritului. În cazul artei, faptul a fost posibil printr-o strategie bazată pe ceea ce aș numi: obstinarea în estetic sau apărarea esteticului și a condiției umane a individului (în cazul prozei, dramaturgiei)... Această strategie a permis ca, după 1960, să apară o poezie originală și chiar o mare poezie în limba română... Romanul și-a schimbat, după 1964, structura narativă și temele. Marile modele lirice și epice au revenit în actualitate... În fine, critica și teoria literară au început să se sincronizeze... Această a doua cultură a devenit, în fapt, dominantă și ea a permis în ultimele decenii să schimbe într-o oarecare măsură mentalitatea în interiorul sistemului. Am să dau exemplul unui filozof C. Noica, pe care l-am citat înainte: ieșit din închisoare, el și-a propus să creeze o cultură de performanță în circumstanțele cunoscute și într-un domeniu ce părea totalmente ferecat (filozofia). Acțiunea lui părea o utopie. Dar, culmea, Noica a reușit să schimbe ceva. Și-a făcut, în primul rând, *opera* și opera lui vorbește nu de clișeele la modă atunci, ci de *filozofia ființei* și de *rostirea românească*. Un pariu cu scepticii săi prieteni parizieni (Cioran și Ionesco) pe care filozoful de la Păltiniș l-a câștigat... Și Noica nu este un caz izolat. Oamenii de talent și oamenii cu o conștiință morală au încercat să salveze ceea ce se putea salva și, azi, ne dăm seama că ei au salvat destul... Atât încât spațiul cultural est-european să nu fie «o Siberie a spiritului», nici un paradis al spiritului, ci un spațiu contradictoriu, cu multe morminte, sacrificii, temnițe, compromisuri, dar și cu eforturi extraordinare de a impune valorile culturii; cu opere remarcabile, în toate domeniile, în fine, un spațiu în care au reușit să se afirme câteva fenomene culturale de anvergură: mă gândesc la *școala de film poloneză*, la *proza siberienilor* și, în genere, la romanul rusesc din anii '70 și '80, la *școala de film cehă* și la *poezia românească din anii '60-'70*, la *poezia sârbă* din generația lui Vasco Popa, la *romanul de tip parabolic* cere a înflorit în estul Europei după 1960 și la critica și estetica inteligentă și abilă care a repus totul în discuție și a apărut talentele autentice; am în minte pe istoricii care, refugiindu-se în epocile îndepărtate, se păzeau de complezențele și compromisurile prezentului; nu pierd din vedere școlile de pictură din răsărit dezvoltate în umbra pompierismului oficial...*

- D. Aceste fenomene nu sunt suficient cunoscute în Occident. Nu sunt cunoscute bine nici în Est. Occidentul a selectat în ultimele decenii printr-o grijă preponderent politică. Este cazul să facem un efort de cunoaștere în profunzime, de ambele părți. Să începem prin a ne cunoaște valorile noastre. Noi, criticii, am făcut-o și până acum, cu un sentiment de disperare. Disperarea de a nu fi scoși din spiritul european, disperarea de a nu ne pierde rădăcinile, de a ne salva prin cultură. Am reușit? În bună parte, da... În perspectiva Europei de mâine (o Europă unită, fără cortine ideologice și economice), trebuie să redefinim termenii dialogului Est-Vest. Mai întâi, trebuie să-l începem ca lumea, nu în afara dialogului politic și a dialogului jurnalistic (care, oricum, sunt active și, deseori, agresive), dar în limbajul specific culturii și cu sentimentul respectului pentru valorile spiritului... La această întâlnire, Estul nu vine cu mâinile goale. Vine cu o experiență uriașă (*suferința noastră comună*), cu o gândire și o creație concentrată asupra condiției umane și vine, desigur, cu ceea ce considerăm a fi partea bună din istoria noastră tragică, și anume: am căpătat un sentiment mai acut al istoriei și am căpătat o conștiință mai vigilentă față de o istorie care ne-a trădat de prea multe ori ca să mai credem că ea acționează totdeauna rațional. Pe la mijlocul anilor '60 noi ne convinsesem deja că istoria nu are totdeauna dreptate și că arta trebuie să ia apărarea nu zeiței istoriei, ci omului, ca individualitate irepetabilă. Colocviul nostru este, din acest punct de vedere, un semn că o deschidere a dialogului Est-Vest este posibilă. A apărut deja ideea că vecinii noștri occidentali (oamenii politici) vor să ne abandoneze... Sper că este doar un zvon, o spaimă, o ipoteză fără temeii.
- E. În culturile din Est se poartă azi, discuții aprinse despre istoria culturii în epoca totalitarismului. Un veritabil «spirit al procesului», cum îi zice Milan Kundera, agită spiritele estetice... Fenomen firesc, fenomen inevitabil, fenomen până la un punct pozitiv, pentru că avem încă iluzia că, dacă ajungem să descoperim răul din istorie, împiedicăm repetarea lui... În România se duce, de câțiva ani, o bătălie crâncenă pentru *revizuirea valorilor*. O acțiune, în principiu, necesară, repet. S-a încheiat o epocă de cultură, trebuie să vedem exact ce rămâne de pe urma ei. Numai că acest proces firesc tinde să se transforme într-o acțiune de lichidare a marilor creatori pe motiv că au pactizat cu «diavolul roșu». Scriitori mediocri sunt foarte activi în această direcție. Cad capete și curge, iarăși, sânge intelectual ca în vremea proletcultului ...”.

□ Politologul Mircea Malița îi răspunde lui Eugen Simion, moderatorul dezbaterei, la întrebarea dacă „au fost produse opere durabile în epoca totalitară?”: „Desigur. Ele există. Apelând la toate ingeniozitățile și subterfugiile posibile, ele au reușit să se strecoare prin constrângerile ideologice dominante – o formă violentă, arogantă și intolerantă a culturii concepută ca sistem de credințe – și au păstrat în sânul publicului gustul valorilor universale și respectul față de cele care defineau o identitate seculară. Aceste opere au fost create de oameni. Ei se aflau acolo, respectați, activi.[...] Întrucât vorbim de știință, permiteți-mi să citez un exemplu de rezistență. A fost prezentată aici o tipologie a rezistenței antitotalitare a intelectualilor. Iată un caz care poate îmbogăți această clasificare. Nu trebuie neglijat faptul că drama culturii a fost trăită și de știință, în ciuda atracției pe care dictatorii au avut-o față de acest ingredient necesar progresului tehnic și puterii militare. Dar atenție, după epoca proletcultismului semnalat de raportul prezentat reuniunii, când genetica și cibernetica au fost considerate drept păcate burgheze, anii '60 au adus o răscoală anti-ideologică a ramurilor de știință, care au scos știința din suprastructura ideologică, plasând-o între tehnicile neutre și au acceptat înrudirea între legile biologice sociale și mecanice proclamată în cibernetică, teoria sistemelor și Legea lui Ashby, asupra rolului hotărâtor al varietății în societate, ca și în viață. Numai când calculatoarele, devenind aparate individuale, au amenințat cu eliberarea de sub controlul central și au devenit astfel o sfidare deschisă împotriva sistemului, cibernetica a redevenit suspectă, dar era prea târziu...” (*Culturi sub totalitarism*). □ Nicolae Breban declară biruitor: „*Sunt un supraviețuitor*”, iar pe fondul intervenției detaliază și în ce mod: „Cum am rezistat noi, noi supraviețuitorii? Printr-un tip de contract. Aici, în sală se află prietenul meu Țepeneag, care a făcut un alt parcurs decât al meu și al lui Eugen Simion. Noi am crezut posibilă creația literară și păstrarea valorilor, pentru că despre asta era vorba, prin lupta prin instituții, există calea luptei sau drumului prin instituții. Țepeneag a ales cealaltă cale, nu știu dacă mai dificilă – probabil mai dificilă – a opoziției franceze, mai, directe. Am eșuat și noi, și Țepeneag. Însă nu contează aici victoria sau eșecul. Contează ideea luptei: pentru că, de fapt, noi am câștigat. Din marile instituții române – care sunt asemănătoare în toate țările din Est, la noi există poate o instituție în plus, aceea a țărânimii, cum o numesc eu -- adică: țărâניה, armata, academia, universitatea, cultura, biserica, cultura a fost poate singura care a rezistat; cu mari pierderi; a rămas în picioare; pentru că, de fapt, lupta contra comunismului a fost în realitate o luptă interculturală. Noi ar trebui să nu uităm, să fim mândri de victoria noastră. Nu atât curajul jurnalistic, curajul fizic, uneori, e suficient. Noi uităm adeseori că această dictatură era o dictatură ideologică, nu era o simplă dictatură. Toată lumea știe foarte bine din istorie că rușii, spre deosebire de turci – noi am trăit cele trei agresiuni: cea austro-maghiară, eu sunt din Ardeal, din nordul Ardealului, cea rusească și cea turcească (cea mai tiranică a fost tocmai cea

rusească), au vrut nu numai stăpânirea teritoriului, ci au vrut și desființarea instituțiilor românești tradiționale și a sufletului românesc. Or, noi ne-am trezit nu numai într-o posesiune bolșevică – rusească (cu acordul Occidentului de atunci) – noi ne-am trezit în fața unui invadator flămând, flămând de instituții, flămând de identități, flămând de gândirea națională, și atunci lupta s-a transformat, s-a mutat în teritoriul ideologic, în sensul adevărat al cuvântului, în teritoriul culturii. Și noi am luptat contra ideologiei comuniste, pentru că era o tiranie ideologică. Vedeti, când Germania fascistă, ticăloasă, a cucerit Franța, n-a vrut să distrugă, să corupă modul de a gândi francez, nici instituțiile franceze, nici biserica franceză, nici Academia franceză. Rusul a vrut să distrugă ceea ce era aici, și era cu atât mai periculos, cu cât instituțiile noastre erau recente. Trebuie spus în paranteză că noi, românii, am trăit cea mai dură formă a comunismului, nu numai pentru că era comunism, ci pentru că echipa comunistă era cea mai barbară echipă din țările din Est. Poate Dvs. nu știți, în echipa comunistă de la început, parte venită – de la Moscova, parte din închisorile burgheze, au existat și câțiva intelectuali, ca Pătrășcanu. Ce au fost rapid izolați și uciși, pentru ca Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica și alții să pună stăpânire pe această țară cu ajutorul tancurilor sovietice. Or, această echipă era cultural vorbind, foarte joasă, adică cu un resentiment puternic nu numai contra burgheziei, ci și contra întregii culturi, contra elitelor acestei țări. Noi suntem o țară mică. Speranța noastră stă în elite. Or, ei au distrus elitele. În anii '50 marii noștri profesori de filozofie, marii noștri medici, marii noștri teologi, marii noștri politicieni au murit în pușcăriile – nu atât ale rușilor – cât ale acestei echipe barbare, antiromânești, antivalorice. Atunci noi ne-am trezit, cei care aveam 20 de ani, în fața unei sarcini enorme: de a crede că visul estetic e posibil; și am crezut. Am crezut și am scris de parcă am fi fost liberi. Ce e utopia, decât credința că ești liber? Am crezut că suntem liberi. Eu țin minte, când eram avertizat că unii dintre cei care mă vizitau erau securiști, mă făceam că nu aud. Nu mă interesa, nu voiam să intru în acea capcană a suspiciunii extrem de degradantă pentru un om. Nu voiam să aud că trăiesc într-o țară care nu e liberă, într-o cultură care e mică și neliberă. De altfel, adeseori sunt ironizat că sunt orgolios, și că nu mă satisface o cultură mică. Într-adevăr, eu nu cred că cultura română este mică, eu nu accept să fac parte dintr-o cultură mică. Și spun mereu, în paranteză, că această țară trebuie să-și respecte granițele, mai ales că suntem într-o regiune în care trebuie să trăim în bună vecinătate – și eu, ca ardelean, vorbesc mereu de cosmopolitismul necesar din Ardeal – ca națiune trebuie să ne respectăm limitele, dar ca cultură trebuie să fim expansioniști. Deci, am făcut contract cu puterea, mai mult sau mai puțin; și Paler, și eu. Țepeneag a fost mai, cum să spun, mai nebun. N-a făcut acest contract. Am făcut acest contract și l-am rupt la un moment dat. Pentru că eram singur, eram absolut singur și credeam în acest vis estetic și, doi, la un moment dat Puterea, adică Ceaușescu, în prima parte – au fost doi

Ceaușescu – primul Ceaușescu, vrând să se rupă de hegemonia moscovită și, rupându-se parțial, ne-a dat nouă puțin frâu liber, ne-a dat lesă, cum se spune, în momentul acela noi am putut să reluăm legătura nu numai cu trecutul nostru literar, cu anii dintre războaie, cu anii de cultură și știință dintre cele două războaie, dar am putut prelua și repune în discuție în universități și în cultură criteriile valorii. Noi am crezut în criteriile valorii, eu cred și azi în criteriile valorii”. □ Întrebându-se dacă *Este posibil, azi, un dialog real Est-Vest?*, Octavian Paler tranșează un răspuns care descumpănește prin antioccidentalism: „Ei bine, nu. Din ce în ce mai des, m-am izbit în ultimii ani de o constatare dezagreabilă. În locul cortinei de fier, stăruie, nevăzută, între Estul și Vestul continentului nostru, o cortină psihologică. O cortină mai discretă, dar mai greu de doborât decât prima. Între altele, și pentru că nu e recunoscută, fiind camuflată de retorica pe teme europene în care sfârșitul ideologiilor e privit, mă tem, cam superficial. [...] Ce poate înțelege un cititor occidental dintr-o literatură care s-a văzut obligată să împingă în *subtext* ceea ce, din pricina cenzurii, n-a putut încredința *textului*? Cititorul est-european s-a specializat, în comunism, într-o lectură pe care eu o numesc *radioscopică*, descoperitoare de sensuri subversive; specialitate de care cititorul occidental nu simte nevoia și, probabil, nici n-o apreciază. Nici măcar libertatea nu are același înțeles în Est și în Vest, probabil. Constrânși, atâta timp, să ne fie frică și, totodată, să constatăm zilnic că prin frica noastră îi ajutau pe cei care ne înfricoșau să ne înfricoșeze și mai mult, am uitat că libertatea are propria ei ordine. De aceea, am trecut de la *nimic nu e îngăduit* la *totul este permis*, ceea ce, firește, nu e libertatea adevărată. În plus, a dispărut frica politică, dar locul ei a fost luat de frica economică. Pentru a nu mai spune că aproape o jumătate de veac am idealizat Occidentul, am văzut în el un pământ al fângăduinței. Încât ceea ce ne contrariază azi capătă proporții mai mari decât cele firești. Vina, pentru această neputință a unui dialog real o poartă, înainte de toate, istoria. Chiar și înainte de război, estul și vestul Europei nu erau identice. În ce ne privește, am descoperit, practic, Europa, pe un plan mai larg, abia în prima jumătate a veacului trecut. De atunci, există, cumva, două Românii. Una care a vrut să se sincronizeze cu Occidentul, cu o dorință grăbită, isterică uneori, de a arde etapele. Alta care a vrut să rămână fidelă tradițiilor noastre. La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, ocupația sovietică a blocat lupta dintre aceste suflete, împiedicând o sinteză, și a pervertit termenii. Cosmopolitismul, care ne promitea o apropiere de Occident, a devenit un *cosmopolitism* roșu, ideologic, și ne-a împins cu patul puștii într-o direcție contrară. Iar tradițiile au fost interzise într-o primă perioadă (a comunismului internaționalist) și corupte, apoi, în perioada naționalismului demagogic practicat de Ceaușescu. [...] Occidentul nu înțelege, am impresia, ce se petrece acum în estul Europei. Postcomunismul nu este, cum pare, o convalescență. Este o nouă formă de boală, așa zice. O boală necunoscută până acum, pentru care nu există anticorpi,

ceea ce implică multe riscuri, multe pericole. Decolectivizarea mentalităților va fi, mă tem, o operație mult mai dificilă decât decolectivizarea economiei. [...] Aș mai spune o dată ceea ce am spus mai pe larg în *Don Quijote în Est*, că văd în Occident o nouă Romă, a treia Romă. O Romă fără ziduri aureliene, dar cu aceleași bogății și păcate, care fascinează lumea Estului, sensibilă la miraje, dar o și irită, deoarece est-europenii descoperă că sunt priviți ca *noii barbari* ai Europei. Înțeleg perfect că noua Romă e prudentă, se teme să nu fie ocupată de șomerii Răsăritului, dar ar fi bine să înțeleagă și occidentalii ce se petrece în sufletele noastre când vedem cozi interminabile, umilitoare, în fața ambasadelor apusene pentru obținerea unei vize, după ce atâta vreme ni s-a vorbit despre libera circulație ca despre un drept elementar al omului. Nu o dată, avem sentimentul că suntem tratați ca niște rude sărace la ospățul european. Cum să mai cred, în aceste condiții, că e posibil un dialog real între Est și Vest? Unica noastră consolare se află în *Odiseea*. Se zice acolo că zeii dau oamenilor nefericiri pentru ca generațiile următoare să aibă ce să cânte. Dacă Homer, are dreptate, țările din Est vor da multe capodopere în viitor”. □ Dumitru Țepeneag, în *Forme de împotrivire la dictatură*, operează disociativ, folosind departajarea conceptuală, cantitativă și funcțională, între „disident”, „opozant”, „rezistent”: „Deja într-un dialog cu Eugen Simion, în primăvara lui 1991, constatam că e nefuncțional să se vorbească numai despre *disident*. E un concept în aceeași timp ambiguu și supraîncărcat. Și-apoi fiind unic e și monopolizator. Obstruează și categoria de *opozant* și, mai ales, pe aceea de *rezistent* care a fost nu doar cea mai numeroasă, dar și cea mai eficace”. Referindu-se la „disident”, prozatorul convertit în teoretician susține: „În mentalitatea românească termenul a fost implantat sau, în orice caz, confortat de către jurnaliștii Europei Libere, ei înșiși disidenți sau foști membri de partid fugiți în Occident: de la Virgil Ierunca și până la Iacob Popper. Cum Departamentul de stat american, cenzura acestuia nu permitea accente de extremă-dreaptă, opozanții dintâi, scăpați între timp din pușcăriile românești ori aflați deja în Occident, nu erau acceptați la acest post de radio ascultat pretutindeni în România și deci *formator de opinie*. În ceea ce privește adevărații democrați, categoria aceasta era slab reprezentată în exilul românesc. Unul dintre ei era Ionesco, el însuși văzut de intelectualii francezi ca fiind de dreapta. (De extremă dreaptă fusese oricum Cioran, care pretindea însă că se află deasupra clivajului dreapta/stânga). Pentru a analiza deci împotrivirea la totalitarismul de tip comunist-sovietic trebuie să recurgem și la alți termeni. Căci categoria de *disident*, singură, nu poate cuprinde realitatea în toate aspectele ei. Mai trebuie adăugate măcar încă două: categoria de *opozant* și aceea de *rezistent*. [...] Nu sunt un specialist în teoria dictaturii. Sunt mai degrabă un actor care, ieșind la un moment dat din scenă – prea devreme! – a avut timp să reflecteze la cele întâmplate. Regimul de după 1948 – după abdicarea regelui – nu avea legitimitate. A fost impus grație ocupației militare

sovietice. Nu reflecta nici un fel de voință generală sau majoritară. Nu reflecta nici măcar voința majorității proletariatului în numele căruia își exercita dictatura. Țărănimea era, firește, încă și mai refractară la ideile de stânga. Intellectualitatea era și ea mai degrabă de dreapta. Înainte de război, membrii partidului comunist nu treceau de o mie. Conformismul și oportunismul erau principalele motoare ale vieții social-politice și culturale. Și atunci ca și acum ... Așa că tot din oportunism, la care se adăuga antifascismul în cazul evreilor, intelectualii au fost cei care au trecut printre primii de partea regimului. Dar nu imediat. În fața violenței, reacția primilor opozanți a fost și ea brutală, disperată și izolată. Acum se știe că a existat o opoziție armată până prin 1957-58. Formată mai ales din țărani și din foști militari. Mulți dintre ei activaseră în mișcarea de extremă dreaptă și se temeau de represiune. Opozantul intelectual era destul de rar. Scriitorul care se opune cu arma în mână era și mai rar. Poate chiar inexistent. Bineînțeles că nu era înarmat, cum ar fi putut totuși să fie în condițiile revoluției maghiare. Nu era înarmat pentru că e un *tâmpit*, cum zice Alexandru George? Nu e înarmat pentru că, de fapt, are ceva de prezervat și care *poate* fi prezervat: opera sa. Unii intelectuali și câțiva scriitori reușesc să fugă în Occident. Și aceștia sunt opozanți. Adevărații opozanți pe plan intelectual nu se pot manifesta, cel puțin până la un moment dat, decât în exterior. Eficacitatea acestei opoziții e însă destul de redusă, mai ales că foarte puțini au posibilitatea să se exprime și să fie auziți. Iar când se exprimă sunt priviți cu suspiciune de intelectualii occidentali. În retorica regimului comunist, sunt taxați de transfugi, de trădători. Operele lor sunt interzise. Numele lor sunt trecute sub tăcere. Mai trebuie spus că regimul comunist din anii aceia nu-i prea aștepta pe intelectuali să-și determine ei culoarea. Îi aresta cu sau fără motiv bine întemeiat. Când vor ieși din pușcărie vor fi cumițiți sau chiar recrutați în rândurile Securității. Unii dintre ei au făcut mărturisiri publice în acest sens. *Opozantul* e, în general, un personaj de tragedie. Are un rol eroic sau tragic prin absurd. Înfruntarea între opozant și regimul dictatorial se termină prin moarte, prin pușcărie, adică prin moarte civilă, prin exil sau prin *pactul cu diavolul*, care e un fel de moarte morală. Oricum, iese din luptă. Ori e eliminat. Dacă rezistă până la sfârșit și închisorii, și tentației exilului ori, dimpotrivă, a Securității, devine un personaj simbolic și se numește Havel. *Disidentului* îi vine ceva mai ușor să prelungească lupta. Cu condiția de a nu se transforma în opozant, așa cum s-a întâmplat cu Goma. Ceea ce nu e simplu și nu depinde numai de el, ci și de regim, precum și de faima peste hotare a disidentului și sprijinul pe care îl găsește în propria sa țară. Un exemplu foarte cunoscut ar fi Saharov. Se poate așadar spune că disidentul e mai ... rezistent. Are însă un statut care devine tot mai ambiguu din pricina mentalității generate care e, în general, manicheistă. De regulă, disident e cel care se abate de la linia partidului său. M.R.P., Goma, Kundera. Chiar și Soljenițin poate fi considerat un disident care se transformă repede în opozant. În momentul acela

însă se trezește în exil. Cu Goma s-a întâmplat cam la fel... Important e și faptul că disidentul e legalist. În luările sale de poziție, Goma invoca faimoasa conferință de la Helsinki sau chiar constituția RSR. Aici ar fi mai mult de discutat. Și nu prea avem timp. La prima vedere poate părea o naivitate din partea disidentului ideea de-a combate dictatura reclamând respectarea legilor și a angajamentelor internaționale; cu alte cuvinte, de a-i cere dictatorului să se transforme într-un democrat. În cazul dictatorilor de stânga e mai puțin absurd, pentru că ideea de democrație e acceptată teoretic; doar că aplicarea ei e suspendată din diverse motive, suspendare nici măcar recunoscută. Dictatura de stânga e bazată pe minciună și ipocrizie, mai mult decât pe cinism care e mai degrabă apanajul dictaturii de tip fascist. Disidentul intră deci și el în această ipocrizie generalizată. Acceptă ori se prefacă că le acceptă principiile generale ale tipului de societate în care trăiește și căreia îi critică imperfecțiunile. Se poate spune că disidentul e un personaj de melodramă, el stârnește mai degrabă interes decât înfiorare admirativă. Uneori el joacă într-o *tragicomedie*. Cu mult mai puține riscuri, acest tip de disident apare și în Occident: foști membri ai partidului comunist devin înfocați denigratori ai acestuia. *Rezistentul* e tipul cel mai răspândit de împotrivire la un regim dictatorial. Rezistentul ideal e acela care nici nu-și dă seama că rezistă. Anecdotală. Foarte pe scurt: doi inși la o masă, la fereastra unei cârciumi. Zice unul: – Uite, iar plouă. Celălalt (sastisit): – Mai dă-i în pizda măsii!... Rezistentul care conștientizează riscă să devină disident, dacă nu chiar opozant. El e un personaj de roman, mai precis de *Bildungsroman*: se formează pe măsură ce trăiește adaptându-se la realitatea care, grație și lui, capătă o raționalitate, nu ni se mai pare complet absurdă. Căci el, rezistentul, introduce un *modus vivendi* în ceea ce la început nu era decât o relație între stăpânul care domină și sclavul care se supune sau, mult mai rar, se revoltă. Rezistentul intelectual, scriitor sau artist, acceptă *transformarea* operei sale, dar făcând această concesie relativă el modifică, totodată, și perimetrul artistic care astfel evoluează. *Opozantul*, adică cel care refuză orice concesie și preferă, dacă e scriitor, să scrie pentru sertar, se păstrează curat și-și menține opera neîntinată, dar nu el are vreun impact asupra realității (fie aceasta și numai artistică). Când e vorba de mari scriitori dinainte de război, a căror operă e practic terminată, ei pot rămâne ca *modele* pentru noile generații; de fapt, opera lor e modelul, persoana lor morală influențează în mai mică măsură generațiile viitoare. Chiar și atunci când e vorba de unul ca Blaga: iresponsabil și în operă, și în viață. Probabil că pe mine totuși m-a influențat, a contribuit la voința mea de a nu face concesii și până la urmă la izgonirea mea în exil. Trebuie să-i port recunoștința pentru asta? Am fost izgonit din piesa în care, de bine de rău, aveam și eu un rol de jucat. Generația de intelectuali și creatori din care făcea parte și Blaga se caracteriza prin aceea că majoritatea lor avea o mentalitate de dreapta. Ba chiar de extremă dreaptă: cam 85%, dacă nu chiar mai mult, târau tinichele de

coadă. Nici nu știu dacă se poate spune că restul de 15% erau comuniști ori simpatizanți de stânga; probabil că puteau să se pretindă ca atare fără să riște mare lucru. Acești intelectuali cu mentalitate de dreapta s-au supus până la urmă total, uneori sărind chiar peste cal. Mai ales când regimul a început, sub Ceaușescu, să practice un anumit naționalism. Foști legionari, mai toți trecuți prin pușcărie, au fost atunci folosiți în propaganda regimului. Se adresau mai ales celor din afară, de peste hotare. În ceea ce privește poporul, masele largi, acestea erau mai degrabă depolitizate. Iar tinerii, cei crescuți și școliți în condițiile noului regim, noua generație de intelectuali, aceasta era apolitică, iraționalistă, estetică sau naționalistă. Această *nouă generație* constituie acum, după '89, *vechea generație*. Ea creează opinia curentă. Dacă nu era de acord cu ideile care stăteau la baza regimului intelectual avea de ales între două atitudini: tăcerea sau duplicitatea. *Tăcerea* a fost întotdeauna interpretată ca un mesaj de rezistență. De refuz. E forma cea mai *curată*, dar și cea mai ineficace de rezistență. Ar fi extrem de eficace doar dacă ar putea fi unanimă sau măcar majoritară. Vă amintiți de apelul lui Soljenițin care cerea o moralitate minimă și pasivă: să nu minți! A tăcea înseamnă măcar atâta – a nu minți. Deși, în cazul acesta, nu văd cum se poate evita minciuna prin omisiune. Vedeți cât e de greu să menținem analiza pe planul strict moral. O variantă a rezistenței prin tăcere a fost neparticiparea, neimplicarea în spectacolul social-cultural. Refuzul actorului cultural de a urca pe scenă ... Pentru un scriitor, a tăcea înseamnă a nu publica. Până prin 1964, nu se putea publica fără concesiile destul de grave. Dimov a debutat la 38 de ani în revistă și la 40 de ani, în carte. Au mai fost și alții în această situație, aceea de-a debuta tardiv: Radu Petrescu, Alexandru George, Livius Ciocârlie, Tudor Țopa etc. Dar ca să se poată publica după 1964 cu mai puține sau chiar fără concesiile desfiguratoare a fost necesar ca realitatea artistică și chiar ideologică să se schimbe, să evolueze în sensul toleranței și al diversității. Iar aceasta a fost cu puțință tocmai datorită concesiilor unor scriitori care acceptau, fie și din motive strict mercantile, să se plieze și să se adapteze la exigențele realist-socialiste ale regimului. Vorbesc bineînțeles de cei care se pliau, dar nu credeau că adevărata artă sau literatură e aceea care le erau comandate de către regimul dictatorial. Acesta încă mai miza pe puterea cuvântului. Dar numai până la un moment dat. *Duplicitatea* e alternativa tăcerii”. Partea finală a intervenției lui Țepeneag cuprinde exemple deja notorii din literatura română, de autori valoroși profesional, intrați însă treptat în dispozitivul de influență al regimului: „Breban nici n-a rezistat în situația în care se afla. Cât timp a fost în C.C. n-a mai scris nici un rând. Și-a dat demisia la Paris, a devenit disident. Cu mult înaintea lui Goma. Apoi s-a întors în țară: a redevenit rezistent. Nichita Stănescu, mai cinic, a suportat duplicitatea. În afară de articole de lingușire a dictatorului ori politicii sale, contribuția sa majoră la tehnica duplicității a fost concesiile ori numai sugestia acesteia în titlu. De pildă, *Roșu vertical*. Restul volumului era poezie curată.

Astăzi nici măcar titlul nu mai deranjează. Din păcate, mai târziu, concesiile sale au fost din ce în ce mai evidente. Și, culmea! perfect inutile. Marin Preda, țăran șiret, a fost mult mai abil și mai răbdător. Nu s-a grăbit să intre în partid. A intrat când nu se mai putea altfel, ca să-și mențină situația privilegiată de *romancier național* și de director al celei mai importante edituri. Și el a practicat jocul cu titlul (*Cel mai iubit dintre pământeni*) și a reușit să aibă o operă acceptabilă, mai ales dacă e privită global”. □ Editorul Magdalena Bedrosian, într-o „abordare” care „n-o să fie teoretică, ci mai degrabă memorialistică, sentimentală și emoțională”, este de părere că **După '70, literatura a devenit centrul culturii române**: „[...] maniera globală și globalizantă în care se vorbește de obicei despre epoca totalitară este cel puțin inadecvată. Vreau să vă spun la ce anume am fost eu martor; ca un om care s-a ocupat de literatură și a făcut literatură. După anii '65, imediat, literatura română a avut impresia că odată cu întregul ansamblu al societății poate reveni la instrumentele ei, după o perioadă proletcultă care a fost mai dură poate decât în alte zone ale spațiului socialist, ale spațiului de influență sovietică. Literatura română simțea că-și reia relațiile cu ceea ce fusese ea înainte de cel de-al doilea război mondial și mai ales cu spațiul vest european. Pe vremea aceea, România era considerată un fel de copil teribil, un fel de pionier al Estului și aici se întâmplau lucruri care pentru alții păreau miraculoase. S-a tradus foarte mult, autorii au început să experimenteze în sensul în care se producea literatură și cultură în toată lumea și sentimentul tuturor scriitorilor sau aproape al tuturor a fost că literatura trebuie să renunțe la funcțiile ei politice, sociale, care îi fuseseră impuse până atunci, pentru a redeveni literară, pentru a-și regăsi instrumentele. Acest lucru s-a întâmplat vreme de 6-7 ani, până la începutul anilor '70 când ceea ce păruse o liberalizare, o deschidere s-a închis din nou, după mica revoluție culturală din '71 făcută după model chinezesc și când cei mai buni dintre scriitori, mai ales dintre prozatori au început să simtă că datoria lor este nu de a face literatură literaturizată, ci de a face din literatură instrumentul principal prin care o întreagă societate se poate exprima, ei, restului societății, fiindu-i interzis dreptul la cuvânt și la libera expresie. Pentru istoria românească, pentru istoria culturală și politică românească este semnificativ că ea este socotită o cultură și o istorie literaturocentrică. De la 1800 de când România, Principatele Române au intrat în calea de modernizare mare europeană, ieșind treptat de sub influența otomană, turcească, literatura a reprezentat principala formă prin care oamenii politici au vrut să reeduce poporul, populația, pe diferitele valori noi practicate și infuzate după model occidental. Acest lucru s-a întâmplat și după '70 la noi. Literatura a devenit centrul culturii române, mai mult decât atât, centrul prin care se exprimau toate celelalte idei care nu aveau loc să se exprime, fie în eseistica filozofică, fie în sociologie, fie în politologie, fie în gazetărie. În acest sens, eu cred că între anii '70 și '90, '89, aici s-a creat în principal un roman de primă importanță care

este nu numai performant din punct de vedere estetic, dar care a încercat să cumuleze și să asocieze tot ceea ce era expresie de viață a unei populații care nu avea drept la expresie. N-am cum să vă spun, n-am cum să vă descriu ceea ce am pățit și am trăit noi timp de 20 de ani în această editură care făcea experiență zi de zi, ce a însemnat lupta cu diferitele forme de cenzură, până când textul respectiv apărea, care erau complicitățile, care erau chiar cu anumiți oameni de la cenzură, până când să treacă cât mai mult din ceea ce era de spus, din ceea ce era de transmis, care era apoi reacția publicului față de aceste cărți. Vreau să vă spun că o carte care a reprezentat un fel de sinteză a ceea ce pătimise poporul român între '45 și '70- '80 și care este cartea lui Marin Preda – *Cel mai iubit dintre pământeni* –, a fost cerută la așa-zisele comenzi de piață în 600. 000 de exemplare, la prima apariție. Noi când le vorbeam străinilor despre aceste tiraje mamut, astronomice, se minunau, dar ele, aceste cărți, reprezentau singura formă de absorbție de oxigen, singurul exercițiu de spunere a adevărului într-o perioadă în care nu atât mizeria a fost cea mai greu de suportat, ci umiliția falsului, batjocura că ești supus, și se impune să spui, să faci altceva decât știai, simțai, că trebuie să spui. Din această cauză, anul 1989 pe noi ne-a surprins, am fost profund surprinsă de ceea ce s-a întâmplat imediat după '90 cu privire la această experiență a noastră. Pentru literatul român, pentru cei mai mulți, pentru cei mai buni dintre ei, impresia era că ei își făcuseră datoria față de această țară, față de această istorie, față de poporul lor; că rezistaseră prin cultură, dar într-un sens, altul decât cel prin care a vrut să fie incriminată această propoziție. Cei care au spus – țara acesta a rezistat doar prin cultură –, au vrut să minimalizeze experiența; și s-a crezut că literatul român a vrut să facă o pură experiență estetică și pentru a-și proteja produsul el a făcut o grămadă de concesii. Rezistența prin cultură înseamnă însă cu totul altceva, rezistența prin cultură înseamnă acumularea, în cultură a tot ceea ce nu se poate exprima altfel, pe de o parte; pe de altă parte, alții au spus că *aici nu s-a creat nimic; aici a fost o Siberie a spiritului, aici a fost un dezastru, un deșert cultural, și practic, după un spațiu, o stază de 25 de ani, trebuie să reluați legătura cu propriul suflet.* [...] În 1990, unul dintre disidenții a căror absență este deplănsă astăzi, Andrei Pleșu, spunea că în România au existat nu numai disidenți, dar și instituții disidente. Și una dintre aceste instituții disidente a fost Editura Cartea Românească”. □ Criticul literar Valeriu Cristea, în partea sa de intervenție în plenumul colocviului, atrage atenția asupra valorii „culturii Estului”: „Fără cultura Estului, antitotalitară prin definiție, viața mea, indisolubil legată de ea, pentru totdeauna, ar fi fost infinit mai săracă, șchioapă, infirmă, incompletă; ar fi fost, de fapt, altceva. Fără cultura Estului însăși istoria Estului ar fi fost poate alta ... Să nu ne rușinăm prea tare, prin urmare, de rezistența noastră, «doar» prin cultură!” (*Să nu ne rușinăm prea tare...*). □ „Probabil, cel mai tânăr participant la acest colocviu”, Răzvan Voncu, este convins că *Timpul cultural poate să învingă*

timpul istoric: „[...] pot spune că dacă a rezistat ceva în cultura europeană din Est, în acești 50 de ani de totalitarism, această rezistență a fost posibilă numai și numai prin faptul că *au rezistat instituțiile*. Sunt întru totul de acord cu ideea că această perioadă de aproape 50 de ani nu este o perioadă unitară. Au existat fluxuri și refluxuri, după cum situația politică a evoluat către dezgheț, sau către îngheț. Probabil că perioada cea mai neagră ține până la moartea lui Stalin și poate chiar puțin după aceea – și în această perioadă supraviețuirea instituțiilor a fost dramatică și s-a confundat uneori cu supraviețuirea unor oameni care au acceptat să facă niște mici compromisuri sau să mimeze niște mici compromisuri, pentru a putea păstra viu un spirit. Așa a fost posibil, de pildă, ca o nouă generație de scriitori să apară în literatura română și din câte știu eu – cunosc bine literatura bulgară – și în literatura bulgară. Sunt convins că la fel s-au întâmplat lucrurile și în celelalte țări din estul Europei. Totodată, spiritul fanatic, spiritul acesta revanșard care a invadat după '89 viața literară, contestând totul, de la valori până la limbaj, nu a fost o găselniță, o descoperire a Răsăritului comunist. El s-a manifestat și în Occident atât în primii ani de după război, cât și odată cu ceea ce am putea numi relansarea stângii, care a ajuns la manifestări destul de violente în anii '60-'70, culminând, bineînțeles, cu primăvara lui '68. Revenind, ce era de făcut în acei ani ai totalitarismului? Existau puține alternative pentru omul de cultură. Există alternativa improbabilă a exilului, însemnând, practic, moartea sa ca om de cultură; există, desigur, alternativa de a deveni scriitor oficial, ceea ce echivala cu o trădare a condiției sale; există alternativa morții culturale, a acceptării sinuciderii culturale, care mie mi se pare, din punctul de vedere al unui scriitor cu vocație, o imposibilitate; și există – cum bine spunea domnul profesor Eugen Simion – și alternativa de a-ți continua cariera, acceptând să faci niște mici și relative compromisuri, fără să-ți pierzi substanța morală. E ceea ce au făcut marii scriitori români de după război. Chiar dacă astăzi sunt acuzați și puși la zid. Curios, nu atât de generația mai tânără, de generația mea, îndrăznesc să spun, cât mai ales de colegii lor mai vârstnici. Ei bine, acei scriitori au perpetuat ceea ce am putea numi instituțiile vitale ale culturii, au perpetuat în primul rând instituția scriitorului. Îmi amintesc – îmi amintesc e un fel de a spune – îmi amintesc valul de emoție și de spaimă care s-a produs la moartea lui Marin Preda, val care a fost continuat la moartea lui Nichita Stănescu, trei ani mai târziu. Odată cu ei, cu moartea lor, dispărea ceva care susținea edificiul literaturii, scriitorul, marele scriitor, încarnarea scriitorului. Sigur că au rămas ceilalți mari scriitori, unii sunt printre noi în sală. Dar edificiul părea să se șubrezească și asta a produs o spaimă uriașă. Apoi a existat instituția presei literare, foarte importantă; este de-a dreptul miraculos că niște reviste create pentru a sluji ideologia comunistă au sfârșit prin a deveni niște reviste subversive la adresa ideologiei comuniste și au reușit să treacă prin acești ani și să reziste până astăzi.[...] O altă instituție care a supraviețuit miraculos în

România, instituția editorială este și ea în pericol. Citeam undeva, într-o revistă economică, o relatare cu caracter triumfalist, în care ni se spunea că producția de carte în România, în anul 1996, a reușit să ajungă la jumătate din producția anului 1989 – și asta era prezentată ca o mare realizare. E o mare rușine, cu atât mai mult, cu cât trei sferturi din această producție editorială nu reprezintă cartea de cultură – și atât mai puțin cartea de literatură. Scriitorul român, la ora actuală, este amenințat chiar ca instituție. Fără îndoială că el nu va mai putea să fie în noua societate, ar fi absurd să pretindă să mai fie o instanță – să mai fie un soi de *guru*, cum au fost unii scriitori români până în '89. Dar el riscă să fie totalmente exclus de pe scena socială, atât ca profesie, cât și ca factor de reglare morală a societății”. □ Lucian Chișu își exprimă intuiția „că se petrece ceva grav în cultură”: „S-a vorbit în zilele trecute despre cultura Coca-Cola, care nu ne deranjează din punct de vedere al lichidului numit Coca-Cola, dar ne agresează sub toate chipurile, atât auditiv, cât și vizual. Ce s-a produs în acest timp? Pentru noi, cei din Est, este paradoxal și, dacă vrei, aproape dezastruos. «Statutul scriitorului» care avea un tiraj de 600.000 de exemplare, absolut real, a fost schimbat cu imaginea aceluiași scriitor, al cărui tiraj acum nu mai poate urca decât la 10.000 de exemplare, maximum. Tirajele revistelor au scăzut în mod dramatic. Publicații care aveau în mod normal 30.000 de exemplare, astăzi mai au, poate, 1.000. Au dispărut revistele de cultură, au dispărut tirajele, filme românești nu se mai fac. În paralel cu această stare de fapte, sprijinindu-se puternic pe publicitate, piața culturală a fost invadată de produse subculturale (cultura cu înlocuitori) de la cărți cu subiecte *comerciale*, până la reviste sexi și porno. Televiziunile au renunțat la emisiunile culturale și educative, ori le-au redus la minimum. În fața agresiunii inimaginabile de acest tip, e limpede că în cultura românească se petrec lucruri cruciale. De aceea mă întreb dacă nu cumva și aceasta ar fi o chestiune de discutat în dialogul nostru cultural, fiindcă fenomenul în Occident, este deja cunoscut. Am sentimentul că se petrece ceva profund și grav în domeniul cultural, că de fapt, cultura se îndreaptă din nou către – mă refer la cultura elitelor, evident, – către perimetrul monastic, rămânând să ființeze mai departe în instituții culturale, strict specializate, în academii, în unele universități, prin mici, ca tiraj, reviste de cultură și, din această cauză, cred că ar trebui să tragem un foarte serios semnal de alarmă, punându-ne întrebarea, dacă nu cumva, în ceea ce privește fenomenul cultural – așa cum personal îl resimt – nu ne confruntăm cu probleme foarte asemănătoare celor din ecologie, spre exemplu” (*Am sentimentul că se petrece ceva grav în cultură*). □ Daniel Cristea-Enache, în articolul *Estul: jocul mortal al ambiguității*, dezvoltă următoarea observație cu privire la mecanismul subversiunii literare, în perioada comunismului: „Poate că șansa literaturilor Estului a fost tocmai aceasta, a scrisului *oblic*, «pe dedesubt» (vorba lui Arghezi), printre rânduri. Sub cele mai plate, mai neutre contexte, se puteau întrezări, de către

citorul avizat, adevărurile dureroase ale zilei; o replică precum *Mi-e frig ori Mi-e foame* spusă pe un anume ton pe scena unui teatru avea, pentru spectatorul acelor ani, o certă valoare subversivă. Ca în portretele realizate după tehnica anamorfozei, dacă priveai cu atenție opera artistică dintr-un anume unghi, vedeai cu claritate imaginea Regelui gol-goluț. Neputând spune adevărul integral, creatorii autentici ofereau crâmpoșe din el – iar consumatorii de artă refăceau, pe cont propriu, un *puzzle* protestatar. Vestul n-a fost nevoit, spre fericirea sa (și, dacă ne gândim bine, și a noastră!), să aleagă o cale atât de întortocheată pentru a oferi câteva grame de adevăr. N-a cunoscut sinistrul joc în trei, în care artistul se străduia să facă semn cu ochiul publicului, pe sub nasul cenzurii. N-a trăit (și deci nu va înțelege niciodată!) atmosfera de teroare instituționalizată a comunismului, în care până și respirația – nu-i așa? – era un mic compromis. N-a fost deci silit să apeleze la «tehnică» și strategii de un bizantinism subțire, salvator. Într-un cuvânt, nu a avut nevoie să *mintă* puțin pentru a spune adevărul. Ce distanță astronomică față de Est! Aici, artistul onest se refugia într-un turn de fildeș, pentru a scăpa de miasmele istoriei; sau înfățișa această istorie în mod indirect: prin aluzie, alegorie, parabolă; sau, în fine, fugea din țara lui ori se apuca de o altă meserie, mai puțin visătoare ... Pe de altă parte, ce uriașă diferență în ceea ce privește *statutul* artistului! În Occident, un creator mediu era (și este) aproape ignorant, sub lumina reflecțiilor aflându-se doar crema *intelligentsiei* și drojdia *box-office*-ului. În Est însă, un artist onorabil avea (și, vai, nu mai are azi) o aură legendară pentru marele public, frustrat, privat de alte *refugii*, în afară de cultură, sport și bărfă. Tirajele de masă, drepturi materiale și facilități care ne lasă, azi, gura apă, un nimb de supraom care oferă oamenilor obișnuiți adevărul, travestit într-un adevăr estetic, sau subînțeles prin demascarea imposturii ...". □ Un alt *Dosar* propus de „Caiete Critice” are ca temă ***Figurile Dublului în cultura europeană***: „În toamna anului 1997 a avut loc la Nancy un colocviu internațional organizat de Universitatea din localitate (una dintre cele mai vechi și mai prestigioase din Europa) cu tema pe care o preia *Dosarul* revistei noastre: *Figurile dublului în cultura europeană*. Au participat comparațiști, istorici literari, sociologi, teoreticieni ai literaturii din Estul și Vestul Europei. Redacția mulțumește, pe această cale, profesorului Gérard Conio, organizatorul acestei dezbateri, pentru amabilitatea de a fi acceptat să publice lucrările colocviului în «Caiete critice». Mulțumește, de asemenea, compatriotului nostru, Vasile Măruță, pentru strădania de a aduna și de a ne expedia, cu promptitudine, intervențiile ce urmează. Ele dovedesc, între altele, că temele literare circulă în Estul, ca și în Vestul Europei și că dialogul cultural Est-Vest, de care vorbesc colaboratorii revistei noastre în cadrul colocviului *Culturile Estului în epoca totalitarismului*, nu este o simplă utopie: el există de mult în cultura europeană, și ideologia și politica din ultimii 50 de ani n-au reușit să-l curme. Sper să nu reușească nici de aici înainte. E.S. 15 aprilie 1998”. □ La

rubrica mult prea simplist intitulată „Comentarii”, sunt alăturate studiile docte ale unor veritabili specialiști ai fenomenului literar cunoscut drept „Momentul oniric”: unul îi aparține lui Nicolae Bârna (*Tânărul Țepeneag și „onirismul estetic”*), iar celălalt îl are autor pe Octavian Soviany (*Poetica onirismului*). □ Tot peste nivelul unui comentariu este și articolul de istorie și critică literară *Poezia ca libertate. „Primul Nichita”*, de Răzvan Voncu: „Putem, acum, să reconstituim cu destulă exactitate portretul misterios al «primului Nichita» chiar dacă marele poet a avut suficientă abilitate să-și camufleze rădăcinile prea vizibile, pentru a-și conserva imaginea «aeriană». Iese din ceata unor ani cumpliți pentru cultura română un adolescent blond, subțire, hiperborean, care cânta la pian (de unde melodicitatea versurilor sale ...) și scria poezii ușoare, hoinărea pe bulevarde și prin anticariate, se juca mai tot timpul cu limbajul (și niciodată *de-a* limbajul)... Un adolescent ale cărui urechi auzeau *Lazăr la Rusca*, dar care scria în maniera lui Arghezi, trecând, fără să le atingă, printre tancurile sovietice cântate cu patos de alții, plăcându-i compania pentru că, în fond, încă se căuta pe sine. E aproape un miracol că acest secret, al «primului Nichita», deloc genial, și totuși «neasemuit», s-a păstrat atâta timp. [...] Polivalența spirituală a lui Nichita Stănescu constituie garanția că opera sa va rămâne inatacabilă, oricâte mutații sociale, politice sau estetice ar trece peste ea. Nu-i mai puțin adevărat că, din păcate, Nichita Stănescu își așteaptă încă biograful și monograful”. □ Din categoria „Comentariilor” (*de tranziție*), se face remarcată, prin spirit combativ, panorama vieții culturale românești, realizată, ironizată și admonestată de prozatorul Nicolae Iliescu: ***Primele douăzeci de secunde netaxabile (o altfel de cronică a evenimentelor culturale ale începutului de an '98*** – „[...] singurul eveniment important al lunii ianuarie s-a consumat pe data de 16, atunci când *Academia Română* – cel mai înalt for cultural și științific al țării – și-a desemnat, după trei tururi de scrutin, președintele. În sfârșit, o personalitate umanistă de mare întindere: profesorul, criticul, scriitorul *Eugen Simion*. Domnia sa este, indiscutabil, unul dintre cei mai importanți critici literari din întreaga istorie a literaturii române, autorul unor cărți fundamentale ce vor figura în bibliografia obligatorie a oricărui specialist în domeniu. La numai câteva zile de la aceasta, printr-un anunț pitit la rubrica arhicunoscută a unei gazete de profil se declanșează ceea ce se poate numi «scandalul *Literatorii*». Ceea ce părea, de la bun început, o șicană la adresa lui Fănuș Neagu s-a transformat în timp într-o piesă proastă, aducându-l la rampă pe marele prozator și plasând Ministerul Culturii în postura de simplu figurant. Personajele care au pus la cale această reprezentare sunt I. Caramitru și G. Gricurcu [*sic!*], reeditarea unui vechi cuplu Bone și Sache sau a recentului Beavis și Butt-head. [...] Imediat după apariția anunțului, revista s-a înscris la OSIM sub egida Editurii Floare albastră. Pe 12 februarie a.c., G. Gricurcu și B. Cioculescu se prezintă la concurs în fața unui juriu condus de L. Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, ce nu cuprindea, măcar de formă, și un

reprezentant al «unității» pentru care era organizat acesta, deși în comitetul director al «Literaturului» figurează nu mai puțin de trei academicieni. Câștigător a fost desemnat G.G. (B.C. a reușit să smulgă și un «9»!). Paralel, Fănuș Neagu se constituie ca parte civilă, reclamând în instanță suspendarea și anularea unui pachet de hotărâri pripite, emise de minister. Cu o zi înainte de prezentarea în instanță (24 februarie), conducerea MC s-a grăbit să-l instaleze pe G.G. ca redactor-șef, în absența redacției (cu prezența singulară a lui V. Sava). Pe 25 ale aceleiași luni, instanța constituită pe lângă Curtea de Apel București admite suspendarea deciziei prin care numitul G.G. era însăunat redactor-șef. A doua zi după pronunțare, ministrul I. Caramitru, nesocotind hotărârea judecătorească, emite Ordinul 53 prin care redactor-șef al «Literaturului», pe o perioadă limitată la treizeci de zile, devine publicistul V. Sava. Asta după ce, în dimineața aceleiași zile, redacția se desolidarizează cu el. O minimă colegialitate ne împiedică să calificăm loialitatea cetățeanului V. Sava. Mai mult, este de înțeles dorința dânsului de a rămâne în redacție, nefiind cumular, ci cu normă întreagă, ca și fiul d-sale. Ca reacție firească, Fănuș Neagu demisionează din Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor. Acestea ar fi, în mare, datele problemei”.

[MARTIE-APRILIE]

● Revista „Poesis” aniversează o sută de numere de la apariție. Nae Antonescu, în articolul *Poesis – 100*, face bilanțul evenimentului, special, deoarece „«Poesis» este prima revistă literară care a ajuns la numărul emblematic o sută în Satu Mare”. Dincolo de tonul bucuriei exacerbate („O revistă de poezie la Satu Mare a devenit un miracol al entuziasmului literar tineresc”), realizările și, mai ales, supraviețuirea unei publicații de promovare a poeziei sunt notabile, în condițiile financiare ale tranziției din anii’90. □ În cronică *Spiridușul însetat de real*, Gheorghe Mocuța comentează o nouă carte de versuri, *Groapa de nisip și leagăne* (Ed. Magister, 1997), de Marius Daniel Popescu, arondat structurilor lirice practicate de „școala de la Brașov”: „Descopeream cu ocazia apariției volumului *Fotografal de muște*, Ed. Vlasie, 1993, poza nihilistă a poetului și miza pe efectul direct al discursului prin aducerea în centrul atenției a unor mijloace și procedee aflate la periferia literaturii: cartea de telefon, comunicatele de presă, jurnalul, circularele, fișa medicală, mica publicitate, inscripția, tatuajul, reclama, dictarea etc. Redescoperim acum la M.D.P. o poezie a banalului cotidian și a banalității reziduale, o poezie fără metaforă și poeticitate, un lirism fără fior sau mister, o analiză spectrală a realului, a subrealului, dacă ar fi să ne luăm după sugestia copertei. Citind aceste p-o-e-m-e îți dai seama că poetul a reușit să se descotorosească, încet și discret de toate teoriile și clișeele din jurul poeziei moderne și post-moderne, a celor din jurul textului, fiind cu un pas înaintea lor, experimentând un discurs alb, neutru, corect”. □ La rubrica „Plasa de fluturi”, Vasile Baghiu

aplică unghiul de observație cu deschidere „după părerea mea”, poeziei scrise de Nicolae Coande, Daniel Bănulescu, Liviu Ioan Stoiciu: „În cazul nostru răspunsul ar arăta cred de ce poezia lui Nicolae Coande este superioară (da, acesta-i termenul) poeziei unor autori precum Horia Gârbea, Lucian Vasilescu, Mihail Gălățanu și chiar Daniel Bănulescu (cărui îi lipsește ceea ce aș numi capacitatea vizionară sau, în termenii poeziei lor, «privirea din avion»). Intenția mea este de a opune curentului frivol din poezia generației nouăzeci câteva repere, altele, necunoscute încă, dar durabile și fără îndoială, autentice. Coande mi se pare unul din aceste repere. El aduce în poezie o disperare reală și un fel de a vorbi despre România cu luciditatea și dezamăgirea pe care de la pașoptiști și de la Eminescu nu le-am mai întâlnit” (*Poet în „secolul ăstora”*); „Daniel Bănulescu este figura cea mai interesantă a generației nouăzeci. Ironic și sentimental, talentat și suficient de cult încât să-și reprime tendințele exhibiționiste evidente la congenerii săi de la Universitas, el este o persoană la fel de agreabilă ca textele pe care le scrie. [...] De la Nichita Stănescu nu am mai avut un poet care să demonstreze convingător că poezia este un fenomen de limbaj, o trecere de la semiotic la semantic, adică de la limbă la vorbire, la acel «speech act» al poeticienilor americani” (*Daniel Bănulescu despre el însuși*); „Motivul pentru care Liviu Ioan Stoiciu suferă cel mai mult, indiferent dacă știe sau nu, este faptul că recunoașterea deplină a valorii excepționale a poeziei sale întârzie încă. Este evident că nici premiile pe care le-a primit în ultima vreme nu-l mulțumesc. Ceea ce-și dorește el cu ardoare este să fie declarat cel mai important poet al generației sale și la drept vorbind nici nu cred că pretenția lui nemărturisită ar fi exagerată. Dovada că așa stau lucrurile este că ori de câte ori este invitat să-și spună părerea despre literatura ultimelor decenii sau despre starea criticii nu se poate abține să nu amintească în treacăt, cu o studiată detașare sau de-a dreptul iritat, că Mircea Cărtărescu, devenit o adevărată obsesie pentru autorul *Singurătății colective*, are parte de o mediatizare și un sprijin de invidiat, adăugând că mai există și alți scriitori cel puțin la fel de buni care ar merita sprijin și mediatizare. Un alt scriitor care a devenit ținta atacurilor sale este Horia-Roman Patapievici, însă în acest caz L.I.S. se arată a fi surprinzător de nedrept, pentru că în persoana celui care a scris Zbor în bătaia săgeții se întrunesc calitățile intelectuale și morale ce nu pot fi găsite împreună la nici unul din reprezentanții generației sfârșitului de mileniu. Zăbovind încă puțin în spațiul acestor considerații biografiste, întotdeauna necesare de altfel atâta vreme cât ele luminează câtuși de puțin opera (ceea ce în cazul lui L.I.S. este evident, deoarece în toate cărțile pe care le-a scris amestecă referințele autobiografice și aluziile mitologice sau livrești într-un fel care ne și obligă la o interpretare biografistă), trebuie să subliniez că după părerea mea, Liviu Ioan Stoiciu este mai complex, mai profund, mai autentic și mai personal decât liderul oficial al optzeciștilor” (*Transcenderea biograficului*). □ Pe două pagini, sub titlul „Poemul contemporan”, este

publicat careul format din Nichita Danilov, Adrian Popescu, Ioan Moldovan, Ion Stratan. □ Ștefan Borbély recenzează antologia de versuri de Marin Mincu, *Despre fragilitatea vieții* (Ed. Eminescu, 1997). Articolul ***Bilanțul poetic*** pune în evidență și apropieri de comportament în mediul agresiv al vieții literare, între Marin Mincu și Adrian Marino, doi „incomози” („Amândoi au spus, la timpul convenit, adevăruri, pe care confrății au optat să le uite; ambii au construit o reputație internațională reală, într-o vreme în care neputința de a o creiona depășise gradul de stereotipie convivială, devenind mit cu funcție publică, inhibitivă. Și ambii au în urmă o operă, sustrasă vicisitudinilor conjuncturale, dar articulată pe o structură școlastică universalistă, asimilată ca aventură intelectuală solitară în timpuri râncede, de izolaționism colectiv, folosit adesea ca eufemism confortabil pentru inerție”). Cei doi sunt, în opinia universitarului clujean, posesorii unor „biografii exemplare ale culturii române actuale”, la antipodul modelelor consacrate, „atașate de cineva anume, așa cum a făcut-o Nicolae Manolescu cu reprezentanții Cenaclului de Luni, Eugen Simion de propria-i persoană sau Mircea Martin de eseistii cercului de critică pe care-l patrona”.

MAI

1 mai

● „Dilema” (nr. 274) dă cuvântul „colaboratorului constant de ani de zile” George Pruteanu, pentru a răspunde, în articolul ***Încondeieri scandalozose***, „insultelor”, „minciunilor, jignitoare la adresa mea”, „scornelilor”, „născocelilor vexante”, din direcția unor participanți la dosarul despre Eminescu. În finalul articolului, autorul consideră că „redacția «Dilemei» îmi este datoare o reparație morală”. Se rețin și cele trei „remarci secundare”: „1) N-am înțeles violența d-lui C. Preda, ale cărui idei, plivite de duritățile de limbaj, le pot priza. 2) Mircea Cărtărescu, pe care și eu, la rândul meu, îl socotesc un «om serios», nu are dreptate când spune, în «Dilema», 273, că «nu este posibil să numești pe cineva infirm pentru că nu-i place un poet». Eminescu nu e «un poet» oarecare. A nu avea «organ» pentru un fenomen liric, intelectual și sufletesc de asemenea grandoare este, pentru un om devotat literelor, un motiv de tristețe, o lipsă, o incompletitudine, metaforic spus, o infirmitate. 3) Cam același lucru l-aș transmite și d-lui R. Rădulescu, al cărui articol (***Cum a fost?***), scris cu destul umor, după ce repetă gândul meu de refuz al «poetului unic», se autotachinează fantezist (plecând tot de la cuvântul «infirm») cum că ar avea un picior amputat etc. Nu, d-le Rădulescu, nu un picior v-a lipsit când ați scris că poezia lui Eminescu vă lasă rece, ci cel puțin un ochi și cel puțin o ureche. N-am să vă constrâng niciodată, în nici un fel, să vă lase cald, n-am să vă compătimesc cu sila, dar nici n-am să vă admir pentru motivul că acolo unde oamenii cuminți văd abisuri, dv. nu vedeți nici gropile în care vă

poticniți”. Textul lui George Pruteanu primește, într-o „notă”, comentariul redactorului Cezar Paul-Bădescu: „Guarda e passa!”.

● În „România liberă” (nr. 2460), la pagina „Puncte de vedere”, Octav Păun reclamă ineficiența Academiei Române, în probleme de interes cultural național: „După trecerea aproape a unui deceniu de la revoluția sau, după cum spun unii, de la evenimentele din decembrie '89, Academia Română a intrat într-un inexplicabil și exasperant anonim. Deși se anunțase un program plin de nobile promisiuni [...], activitatea Academiei Române s-a rezumat la aniversări și comemorări ale unor personalități științifice și culturale, la debila și neisprăvita reformă a ortografiei și la primirea, uneori fără criterii riguroase, de noi membri. [...] Cu privire la așa-zisa reformă a ortografiei trebuie să relevăm faptul că aceasta nu a fost inițiată de specialiști din cadrul Academiei Române, ci de un inginer. Când a fost supus votului acest proiect, cei doi lingviști din secția de Filologie, Literatură și Arte au votat astfel: unul, regretatul Ion Coteanu, care era directorul Institutului de Lingvistică, a votat împotriva, iar celălalt, Emanuel Vasiliu, s-a abținut. Proiectul a fost întâmpinat de eminenți lingviști de la marile universități din țară (București, Cluj, Iași), cu numeroase și pertinente obiecții, dar care n-au putut pulveriza «fumurile filologice» ale inginerului care ocupa în acel moment cea mai înaltă funcție în cadrul Academiei Române. S-a întâmplat, totuși, ca unii filologi, e adevărat, puțini la număr, să reabiliteze și să îmbrățișeze «tezele» inginerului-șef, făcând o pledoarie deloc convingătoare și fără onestitate profesională. [...] După ce, timp de 4 decenii, s-a utilizat limbajul de lemn, astăzi asistăm, pe de-o parte, la folosirea abuzivă a anglicismelor, iar pe de altă parte, după aserțiunea unui profesor universitar într-o emisiune televizată, la *țigănierea limbii*. În calitatea sa fundamentală, ca instrument de comunicare, limba, atât scrisă, cât și vorbită, e absolut necesar să fie permanent prezentă în dezbaterile Academiei Române, ceea ce, din păcate, nu se întâmplă. Există în cadrul Academiei Române un colectiv având ca obiect principal cultivarea limbii române, care până acum nu s-a făcut remarcat prin nicio inițiativă”. Un subcapitol aparte este dedicat lipsei de atitudine oficială, din partea Academiei, în „polemica pe marginea operei lui Eminescu”: „După 1990 Eminescu a fost prezentat de unii critici și istorici naționaliști, xenofob, șovin și ateu. De curând revista «Dilema» a reluat temele demolării lui Eminescu. De astă-dată nu e vizată doar *Poezia*, ci, de asemenea, e vizat și *Omul*. Pot exista scriitori pe care noile generații să nu-i admire, să nu descopere în opera lor afinități cu literatura contemporană, dar de aici și până la negare, discreditare, demolare, e un drum lung și fără acoperire exegetică. S-au înregistrat câteva luări de cuvânt corecte, obiective, profunde, competente în autenticul spirit al istoriei și criticii literare moderne (N. Manolescu, Eugen Simion, George Pruteanu). S-ar părea că posteritatea lui Eminescu împărtășește aceeași soartă cu posteritatea lui Nietzsche. Din motive greu de explicat, autorul lucrării *Also Sprach Zarathustra (Așa grăit-a Zarathustra)* a fost

considerat de unii un precursor al nazismului. Nu din vina lui Eminescu opera sa a fost atașată când sămănătorismului, când naționalismului extremist, când național-comunismului. Permanent, Eminescu s-a aflat în ipostaza de aliat ideologic. Primul for științific avea datoria să intervină în această problemă. Vreo voce din Academia Română ar putea să afirme că Eminescu nu are nevoie de apărători, ci el se apără singur cu opera sa. [...] S-a întâmplat ca în regimul trecut Academia Română să fie consultată în privința editării integrale a operei eminesciene. Înainte de apariția volumului al IX-lea, rabinul Moses Rosen se adresase șefului statului ca să fie oprită editarea acestui volum, care cuprindea publicistica, deoarece Eminescu apare aici ca antisemit și xenofob. I s-a răspuns atunci rabinului că doar forul academic poate da un verdict în acest caz. Și Academia Română a dat aviz favorabil continuării ediției, așa cum fusese gândită de Perpessicius și de cei doi importanți colaboratori și continuatori, Petru Creția și Dimitrie Vatamaniuc”. Soluția la toate aceste probleme ar fi, în opinia lui O. Păun, „regenerarea Academiei Române”, desprinderea de influența politicului („cu puține excepții, primiriile în Academia Română după 1990 s-au făcut, în bună măsură, în funcție de atașamentul celui primit față de partidul aflat la putere – PDSR”) – *Academia Română în suferință*.

5 mai

● La „Tableta de marți” (*Scindarea literaturii*), din „România liberă” (nr. 2462), Gheorghe Grigurcu prezintă fundamentele istorice ale „angajamentelor» civice”, manifestate de scriitori, în consecința unui pact „imoral” cu puterea politică: „În chip tradițional, [...] aveau loc și «angajamente» civice. Dar îndeobște în vederea unor țeluri generoase, de anvergură istorică și – fapt hotărâtor – asumate printr-un act al libertății de opțiune. Alecsandri, Bălcescu, Eminescu, Maiorescu, Coșbuc, Goga, Iorga, Stere, Aron Cotruș erau militanții unor crezuri proprii. Nu le impunea nimeni nimic. După cum se știe, situația s-a schimbat radical o dată cu satelizarea țării de către Kremlin. Scriitorii, toți oamenii de artă și cultură au fost siliți a-și confecționa peste noapte o conștiință aidoma unei uniforme, fie că le convenea, fie că nu. Unii au refuzat, expunându-se unor persecuții, dintre care interdicția de publicare, scoaterea din slujbă, exilul nu erau cele mai grave. Alții au acceptat uniformă, presupunându-se că sub ea a rămas o conștiință diferită, reală, de rezervă, cum vrem s-o numim. Pentru majoritatea autorilor noștri, drama a început abia din acest moment. Frecvent, această conștiință intimă a degenerat, ducând la o contopire cu exteriorul, la o identificare cu masca. E drept că, dacă ținem seama de actualele declarații ale colaboraționiștilor mai vechi și mai noi, ajungem la concluzia surprinzătoare că aproape n-au existat, în România, fideli ai comunismului. Rând pe rând, până și entuziaștii «noii orânduiri», văzând ce întorsătură urâtă ia transpoziția proiectului său în real, ar fi fost cuprinși de lehamite și decepție, dacă nu de

revoltă...”. În partea a doua a articolului, focalizarea se îndreaptă către formele de influență ale vechilor mecanisme de duplicare asupra prezentului: „Ca urmare a duplicității cultivate timp de decenii, a rămas o dureroasă scindare a vieții literare. Literarii cu un chip-mască, așadar, în felurite grade, alienați, continuă a se afla în mijlocul nostru, asemenea unei enclave a trecutului. Dacă-i privim cu atenție, ne dăm seama că au adesea un aer artificial, de roboți telegidați. Mecanismul lor este unul ideologic, în pofida împrejurării că, deprinși cu mistificarea, își spun «apolitici» sau «echidistanți». În baza obișnuinței, «trag» către oficialitatea în vigoare. Alături de extremiștii cei pe buzele cărora încă nu s-au răcit osanalele răcnite întru slava dictatorului, ei configurează o zonă a literaturii cu o motivație exterioară, lipsită de o autenticitate morală, însă nu și de nocivitate”.

7 mai

● În articolul *Dumitru Țepeneag – avataruri ale unei expatrieri literare*, din „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 18), pagina întâi, Nicolae Bârna întoarce pe toate fețele receptarea operei scriitorului menționat, în contextul situațional delicat, reprezentat de îndepărtarea de țară, prin exilul în Franța: „De-a lungul celor douăzeci de ani în care până și existența acestei opere a fost ocultată pe canalele de informare publică din țară, au existat, în permanență, oameni – critici, scriitori, cititori așa-zis «simplici», adică fără legături personale cu activitatea literară – care îi citiseră primele cărți, își aminteau de ele, puteau întreține cât de cât, în jurul lor (în cercuri, de acord, foarte restrânse), fie prin «folclor» oral, fie făcându-le să circule, împrumutându-le prietenilor (fiindcă, deși puse la index, primele lui volume subțiri ca niște «lame de ras», nu fuseseră, totuși, confiscate din bibliotecile particulare), o anumită doză, fie și minimă cantitate, de interes și de cunoaștere. [...] Datorită ostracismului care îl viza, s-a ajuns la ciudata situație în care tinerele generații «cărturărești» de scriitori și teoreticieni ai literaturii ajunse la maturitate intelectuală și culturală deplină cam către 1980 să știe mai multe lucruri despre, de pildă, Robbe-Grillet și Claude Simon, despre Queneau și Perec, despre Kerouac, despre Barth, Pynchon și alți postmoderni americani, ori despre Vargas Llosa și alți latinoamericani, decât despre compatriotul lor, competitiv în materie de modernitate prozastică, dar «obliterat» de «vremi». Trecuți prin școală și prin facultate fie în chiar perioada, relativ favorabilă pentru resincronizarea cu valorile culturii universale moderne, în care se petrecuse și debutul lui Țepeneag, și afirmarea «scandaloasă» a «grupului oniric», fie în anii imediat următori, acei (pe atunci) tineri intelectuali nu prea avuseseră prilejul unui contact cu scrierile lui Țepeneag «în priză directă».

9 mai

● Citând „o constatare cinic dezabuzată a lui Emil Cioran” („«Ce faci de dimineața până seara? Mă suport»”), C. Stănescu dezvoltă ideea „suportării”, în

articolul *Un agent al fricii*, din „Adevărul” (nr. 2470), cu referire generală la inflația postdecembristă de pseudo-memorialistică și, punctuală, la confesiunile lui Nicolae Corbeanu, publicate ca *Amintirile unui laș*: „[...]Un mare număr de compatrioți au trăit până în 1989 *suportându-se* pe ei înșiși cu destulă neplăcere, dar și cu admirabil stoicism. După această memorabilă dată însă, deveniți brusc «cioranieni», ei au început să nu se mai *suporte* așa cum au fost. Privindu-se târziu în oglindă, au ajuns la concluzia că trecutul trebuie adnotat și amendat, pe ici, pe acolo, deseori chiar în punctele esențiale. Au început să scrie jurnale, memorii – deghizate sau nu –, confesiuni, amintiri subiective, scenarii și spovedanii cărora li s-a încredințat misiunea – în cele mai dese cazuri nemărturisită – de a restabili unitatea interioară a individualității sfâșiate iremediabil de obligația patriotică de a minți sau consimți tacit la cele ce au fost. Firește, s-a tăcut sau s-a mințit în diverse feluri, de la inocenta minciună prin omisiune și până la cele mai sfruntate și grosolane răstălmăciri ale adevărului și realității. S-a mințit și pe seama salamului cu soia, fiindcă nu puțini nici nu știau ce-i aia. Dedublarea personalității, scindarea ei schizoidă între adevărul gândit și minciuna spusă, constituie maladia de care suferă iremediabil trecutul multora dintre noi, de care niciun jurnal nu ne poate lecu. Cu extrem de puține excepții, confesiunile liniștite sau violente, apărute în proporții considerabile după 1989, duhnesc de adevăruri contrafăcute și adăugite, clocotesc de mincinoase atitudini marțiale față de regimul trecut. Mult mai mult decât mărturii, ele sunt *depoziții* abile, uneori avocățești, scrise cu talent indiscutabil, făcute cu scopul redobândirii a ceea ce se crede a fi onoarea pierdută. Principala cale de acces pentru recâștigarea acestui bun pierdut constă în supralicitarea în beneficiul așa-numitei dizidențe a unui număr de întâmplări și fapte lipsite, în mare măsură, de relevanță civică. Exceptând cazuri rare, precum un Paul Goma sau Dorin Tudoran, a căror împotrivire civică friza probabil eroismul, dizidenții noștri – mult mai mulți decât selectivele liste în uz – și-au exprimat neaderența exclusiv indirect, făcând cu tenacitate admirabilă tot ce era omeneste cu putință ca să-și conserve și îplinească, în domenii specifice, talentul și propria personalitate, într-o perioadă când delirul cultului personalității unuia singur luase proporții grotești. Mi se pare că aceasta este o formă de eroism intelectual ce-i scutește pe unii iluștri autori de jurnale și memorii de datoria de a-și confecționa o biografie eroică de dizidenți sau oponenti ai trecutului regim. Mulți deplâng ori se simt stingheriți de faptul că, spre deosebire de cehi sau polonezi, care și-au abandonat condeiul în schimbul baricadei civice, au continuat să scrie ori să picteze închiși în birouri, ateliere și cenecluri când în România se trăia ca vai de lume și dreptatea umbla cu capul spart. «Complexul Havel», alimentat și de muștrările unei părți a exilului, s-a instalat temeinic în conștiința «vinovată» a multora. Unul din reflexele acestui complex este tocmai abundența jurnalelor secrete, a confesiunilor «de sertar», a memoriilor menite să releve suferințele

și persecuțiile reale sau imaginare îndurate, și astfel să ridice post-festum deficitara cotă de eroism a elitei românești. Elită al cărei adevărat și uriaș merit rămâne însă infirmarea categorică a teoriei «deșertului cultural», o teorie ce face loc, între altele, supralicitării unor autori mediocri și opusculă din diasporă. Cunosc câteva edituri care nu mai conțin să publice, în numele «deșertului cultural», asemenea scrieri insignifiante – multe în regia autorului –, pretinzând că astfel îmbogățesc literatura și contribuie la restabilirea ierarhiei de valori. În aceste condiții, complexul eroismului mărturisit de puzderia de jurnale ivite în ultimii ani deplasează atenția de la terenul adevăratului eroism intelectual. În fine, după părerea mea, cele mai multe din aceste *jurnale* nu reprezintă și niște documente umane creditabile, pentru autori și pentru epoca în care ei au trăit și au scris opere rezistente. O admirabilă excepție de la această regulă a jurnalelor face un volum recent apărut la editura Albatros: *Amintirile unui laș*, de Nicolae Corbeanu, autor despre care n-am auzit până acum. Coleg de generație și de facultate cu strălucita echipă compusă din Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Matei Călinescu, Eugen Simion – Nicolae Corbeanu, fiu de pretor prin Caras-Severin, e un ardelean legalist, cu respectul *autorității*, care, deși «scârbit» de timpuriu de propaganda de partid, nu se dă în vileag, se adaptează, de bine, de rău, constrângerilor, e un nonconformist cuminte și laș, înfricoșat tot mai rău de consecințele dubiosului dosar pe care îl moștenește și ale excluderii din UTM. [...] Amintirile acestui «laș» vin din cea mai dură epocă a regimului comunist, din etapa înmulțirii amețitoare a dușmanilor de clasă, a Securității atotputernice, a proceselor din senin, a dramaticelor excluderi și exmatriculări studențești din 1956-'57, când revoluția maghiară a făcut destule victime și în amfiteatrele românești. Dedublarea la care naturalul instinct de conservare îl împinge nu-l scutește de excluderea din UTM când, de regulă, aceasta era urmată de exmatriculare și decădere civică. *În frica regimului*, trăiește cu teroarea în sân. Este coleg cu Eugen Simion, «Jean», student «temeinic pregătit», ambițios ca Sorel din *Roșu și Negru* al lui Stendhal, și el un «reacționar sângeros» ca și autorul acestor amintiri. Episodul excluderii din 1956 îl urmărește ca o umbră și, peste câțiva ani, profesor la Arad, Nicolae Corbeanu e șantajat de Securitate cu trecutul său «dubios». Consimte, sub teroarea fricii, să semneze «pactul cu diavolul». Cartea, înțelegem acum, e rodul căutării unui răspuns: «cum a fost posibil?», un răspuns care, în cele din urmă, nu pare destul de lămuritor și mulțumitor nici autorului însuși. Și cum ar putea fi?! Cu un remarcabil bun-simț etic și artistic, autorul evită să fie patetic, își învăluie depoziția în umor și sarcasm, lăsând tragedia să mustească în adânc, sub coaja unui ton degajat, pe alocuri chiar debutonat”.

11 mai

• Urmărind înfățișările de la Secția de Contencios Administrativ a Curții de Apel București, în „dosarul «Literatură»”, Valerian Sava dezvăluie, în

„România liberă” (nr. 2467), disfuncționalitățile din activitatea revistei conduse de Fănuș Neagu: „corvoada deplasărilor lucrative aproape săptămânale în localuri, la respectivele întruniri cvasiredacționale”, „virtualii săi locotenenți [...], salariați până în luna ianuarie, în virtutea trecerii prin redacție o dată la 2-3 săptămâni sau 2-3 luni sau și mai rar, cum ar putea să le surdă propunerea altei ritmicități, când câte unul dintre ei a izbutit să nu vină la redacție cu anii, în perspectiva deceniului, ceea ce nu a periclitat salarizarea, ci doar aparițiile revistei”, „lista scriitorilor stigmatizați prin polemicile din pagina 2 și interziși în paginile de cronici ale «Literatorului»”, „nedreptățile la care sunt supuși – unii antum, alții postum – «cei cinci fondatori» ai revistei «Literatorul», care au fost de fapt patru, reductibili la 1-2 în ipostaza aparițiilor efective în redacție. Ce importanță are că ei nu apăreau în redacție, dacă apăreau în cărțile de limba română?”, „unicul document doveditor al «inițiativei particulare» a «celor cinci» – grație căroră ar fi apărut «structura privată» «Literatorul» – e un manuscris olograf, într-adevăr cu totul privat, din sertarul fie-iertatului Gheorghe Tomozei, care nici în 1991, la înființarea revistei, nici în anii imediat următori, n-a făcut parte din comitetul director, nici de redacție, dar e pus la socoteală” (*Elucubrațiile lui A. Iorgovan sau Fănuș Neagu în contencios*).

12 mai

● Alexandru George, în prima parte a articolului *Problema istoriei literare*, din „Lucașul” (nr. 18) semnaleză, pe ton de gravitate, că: „Nu avem o istorie a literaturii române, mai ales pentru ultimii șizeci de ani în care valorile au fost răsturnate, trecute sub tăcere, nerecunoscute și, multă vreme a dominat impostura [...]”. Absența lucrării de referință canonică, adusă la zi, pentru spațiul literaturii noastre, nu se justifică decât prin serii de interogații cu răspunsuri în așteptare: „Dar cine să o facă? După ce criterii? Și cu câte șanse de a nu strica, la rândul-le, totul?”. Descriind contextul istoric al prezentului, în termenii incapacității dislocării din mecanismul ideologic al trecutului, și demitizînd metodologic *Istoria...* lui G. Călinescu, autorul articolului încearcă să ofere o explicație amplă asupra blocajului în alcătuirea unui etalon critic: „Recenta revoluționare pe care au adus-o în literatură, dar și în istoriografie, Evenimentele din decembrie 1989, s-a adăugat numai unei grave carențe a culturii și științei literare din timpul comunismului: nici atunci nu s-au scris istorii literare demne de acest nume, rezultatul acesta nefast nefiind datorat în exclusivitate ideologiei comuniste și cenzurii. Carența se datora lipsei de pregătire, lipsei de orizont, dar mai ales lipsei spiritului istoric pe care le vădesc toate încercările făcute atunci. În mod destul de curios, democrații din clipa de față s-au trezit cu o problemă care-i preocupase și pe comuniști: elaborarea (care la cei din urmă trebuia să fie urgentă) a unei istorii literare cu caracter cât de cât normativ și care să cuprindă pe cât posibil întregul tezaur

literar al trecutului – spiritele liberale pretinzând și cuprinderea anilor de comunism prin ceea ce au fost ei efectiv, nu doar prin câteva opere scăpate din tiparul și jugul oficial. Că scopurile democrațiilor de azi sunt restauratoare și reparatoare, în timp ce ale comuniștilor erau pur politice și deci exclusiviste – și chiar falsificatoare – este altceva; eșecul se constată în ambele momente. Coincidența face ca și în anii '50, dar și în cei care au urmat, problema istoriografiei românești să se lovească de acea monstruoasă numită *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu și care și astăzi constituie un reper de care nu se poate face abstracție. (În primii ani de comunism, ea trecea drept o operă recentă, scandaloasă, dar cu neputință de ignorat, deoarece autorul ei devenise peste noapte un om al regimului; astăzi ea are încă acest caracter, deoarece ediția – întregită de autor și rămasă necunoscută publicului – văzuse lumina tiparului abia cu câțiva ani înainte de căderea comunismului (1982) între timp făcând figură de mare operă misterioasă. Istoriografia noastră literară se află încă sub tirania ei, sau trăiește din multe ei izbânzi dar și erori.) [...] Dacă mai vorbim de «model», după șase decenii de la apariție, este un fapt destul de grăitor, care are multe implicații, În primul rând, pentru că autorul însuși s-a arătat sceptic asupra caracterului exemplar al acțiunii sale, pe multe planuri intelectuale. El a ajuns, cel puțin în discuții particulare, să afirme că *Istoria* sa este un... roman, definiție, totuși, departe de adevăr, mai mult o veleitate a ideii sale de «creație» în critica și istoriografia literară. El a refuzat titlul de «critic» și a afirmat că toată activitatea sa de acest ordin (mai ales cea de recenzent și cronicar literar, nu de eseist) a fost absorbită de istoriografia sa literară care-i ilustrează adevărata vocație. E un titlu pe care, cu greu i l-am putea recunoaște azi și pe care i l-a contestat drastic cel mai acut și mai profund critic al său, Șerban Cioculescu, într-un text capital pentru problema aflată în discuție și la care eu am mai făcut trimitere în câteva rânduri. Cartea lui Călinescu este o operă de un personalism acut, un fel de jurnal de lector, de fapt, de intelectual de altă formație, care și-a așezat în succesiune impresiile despre unul sau altul dintre autori. (Corespondența lui cu Al. Rosetti nu lasă nici un dubiu despre aceasta). G. Călinescu nu cunoștea în sensul actual al cuvântului literatura trecutului nostru literar decât prin unele adiacențe cu teme privilegiate și se vede clar că lua contact cu operele cronicarilor, dar și a multor scriitori vechi printr-o lectură *ad-hoc*. De aceea, Cioculescu l-a acuzat, cu dovezi, că la el tot trecutul este «dat peste cap», probleme sau personalități fiind trecute cu vederea sau tratate în fugă. *Istoria* sa ar fi, în aceste condiții, una a literaturii recente, în bună măsură contemporană autorului, fără perspectivă și înțelegere a epocilor istorice, dar mai ales fără preocuparea de a le hotărâni. Mai grav încă, autorul este un intelectual care ar privi trecutul prin prisma prezentului, dezvăluind, în scrierile vechi cu precădere, anticipări ale stilului modern, după gustul omului de azi. Este aici o acuzație gravă, aceea că lui G. Călinescu îi lipsea simțul

istoric, scrierea sa punând în valoare o orientare împotriva istoriei, ceea ce nu este integral adevărat, dar surprinde un adevăr. [...] Am semnalat această problemă pentru că și istoriograful literaturii de la «prezentul» lui Călinescu încoace (1937/1938) se lovește de grava problemă: ce va face cu atâtea opere scrise în comunism și care au reprezentat ceva, deși nu mai pot fi repuse în nici un caz în circulație? Epoca nu poate fi «salvată» prin crâmpie estetică valabile, ci caracterizată prin ceea ce au reprezentat unele scrieri la timpul lor”.

□ Gabriel Chifu, invitatul unui interviu realizat de Florea Miu, declară: 1. în privința debutului, considerat „spectaculos”, de propunătorul dialogului: „Aș înlocui, dacă-mi îngădui, *debut spectaculos* cu *debut* pur și simplu și aș mai înlocui *etape creatoare* cu *scrieri succesive pe pergamentul palimpsestului* care, vrând-nevrând, suntem fiecare cum bieteale noastre vieți.”; 2. despre motivațiile care îl determină să se exprime ca „poet, prozator, eseist”: „Între cele câteva, foarte puține, întâmplări neparazitare așez negreșit literatura. Merită să trăiești ca să scrii o carte frumoasă. Și apoi, prin literatură eu îmi pun la încercare limitele: conformismul, comoditatea, un schematism al gândirii, atâtea și atâtea defecte cu care am fost îndestulat.”; 3. despre sensul succesului („Ai fost distins, încă de la început, cu numeroase premii literare, iar cărțile tale au fost comentate de cei mai importanți critici literari”): „N-a fost totdeauna astfel, dar acum eu înțeleg succesul în felul următor: el vine numai dacă nu alergi după el. El vine dacă îl ocolești cu totul și îți îndrepti atenția și puterile asupra ta însuși, căutând să ajungi la adevărul care stă îngropat în tine, cum stă îngropat în fiecare om, căutând să trezești acele energii care dorm în tine, ca-n fiecare om și de care cei mai mulți dintre noi nu avem habar și ne sfârșim viața fără să bănuim că adăposteam un tezaur. În reprezentarea mea, succesul înseamnă să scrii atât de bine, să aduci atâta bucurie cu vorbele tale înșiruite pe hârtie, încât, și dacă pleci la capătul pământului, ceilalți să te caute, să vină ei spre tine și să te descopere. Cum îl închipui eu, succesul nu are nimic de-a face cu mondenitatea, cu notorietatea ieftină.”; 4. despre revista „Ramuri” și preluarea ei, după ce director fusese Marin Sorescu: „Nu mi-am dorit această schimbare, viața mea ca redactor era mult mai simplă decât aceasta de când s-a adăugat lângă redactor și cuvântul șef. Momentul acelei schimbări, una de adevărat scandal în epocă, a fost una dintre primele operațiuni de manipulare, de demonizare, de dezinformare de după '89. S-au decupat anumite momente din derularea conflictului, s-au pus în alt context, s-au schimbat între ele cauza și efectul, un gest de apărare a fost prezentat ca un gest de atac, atâtea și atâtea mici grozăvii zadarnice. Mi se face rău numai când îmi aduc aminte de acele zile. Mi se pare corect și de minimă demnitate cum am reacționat atunci, dar astăzi, știind consecințele, știind cum poți fi terfelit și transformat în monstru, probabil, de frică și din lașitate, nu aș mai repeta gestul de atunci...”;

5. despre „complexele” rezidentului în Craiova: „Nu mă simt acasă la Craiova. E un oraș care nu știe să-și prețuiască valorile. E un oraș în care mori strivit între ciocanul

veleitarilor agresivi și nicovala genioizilor care se autoprocلمă supremi înainte de a exista ca scriitori. Dacă ar fi să caut cauzele acestei stări de lucruri, aş numi Universitatea din Craiova care, în peste treizeci de ani, n-a izbutit să impună un anume tip de intelectual serios și cu măsură”. Titlul întregului material este „*Între cele câteva, foarte puține, întâmplări neparazitare așez negreșit literatura...*”.

● În editorialul *Europenii de nicăieri*, din „România liberă” (nr. 2468), Octavian Paler face o serie de confesiuni despre orientarea personală, pe care o are în zona ideologiilor: „Nu sunt un tradiționalist. Unele forme naive de tradiționalism, care au confundat patriotismul cu chiuiturile și cu dulcegăria idilică, m-au înduioșat. Altele m-au descumpănit. N-am înțeles cum au putut intelectuali serioși să-și închipuie că modernizarea societății românești reprezintă un pericol. Am copilărit într-un sat și duc cu mine lumina unui sat, dar îmi displace sămănătorismul, din pricina falsurilor lui, iar teoria că răul a început, la noi, cu revoluția de la 1848, că trebuie să ne decuplăm de ispitele corupătoare ale Occidentului și să ne baricadăm în «puritatea» tradițiilor noastre mi se pare nu doar utopică. Mi se pare iresponsabilă în plan istoric. De altfel, după opinia mea, ar trebui să evităm mitologizarea «tradiției». Întâi, fiindcă avem și tradiții proaste, ba chiar și jenante, formate sub dizgrațiile statului «sub vremi», de care s-ar cuveni să ne debarasăm bucuroși. Apoi, fiindcă nu se poate trăi într-o arhivă sau într-un muzeu. Lumea se schimbă. Există, însă, – și nu descopăr eu asta – două feluri de trecut. Unul abolit de curgerea timpului, altul care durează în noi, ca o umbră a prezentului. În acest sens, înțeleg nu numai nevoia de tradiție, ci și normalitatea ei, fără s-o opun modernizării. Mai mult, cred că una dintre nenorocirile aduse de comunism a fost strivirea conflictului, încă nerezolvat, dintre tradiționaliști și moderniști. În condiții istorice firești, s-ar fi ajuns, poate, la o «împăcare» în concluzia că trebuie să rămânem noi înșine, fiind, totodată, deschiși spre alții. Nu sunt nici naționalist (cum nu sunt nici internaționalist). Mi se pare că «a fi naționalist» e prea puțin pentru cineva care își iubește, sincer, cu adevărat, țara; care nu vrea s-o vadă izolată de lume și înstrăinată de spiritul critic, singurul în măsură să-i favorizeze progresul și s-o apare de demagogi; care nu ține să confunde patriotismul cu ifosele sau cu exaltarea mistică, dorind altceva decât să se bată cu pumnul în piept sau să-și clameze unicitatea într-o lume diversă. Dorind, de pildă, să atragă atenția compatrioților săi asupra unui paradox. Minoritățile din România, ajutate de instinctul de conservare, se bat – și bine fac – să-și păstreze nealterată, neștirbită identitatea, în numele dreptului la diferență. În acest timp, însă, majoritatea își pierde din ce în ce mai mult identitatea sau riscă să și-o piardă. Iată încă un motiv pentru a mă delimita de naționalism. Ocupați cu zgomotul ori cu imnurile, naționaliștii noștri nu observă, nu vor să observe că identitatea noastră națională e din ce în ce mai avariata, mai incertă, mai primejduită. În plus, naționalismul oferă un excelent camuflaj pentru

confuzia, dragă internaționaliștilor, dintre izolarea în național, păguboasă și chiar sinucigașă, și identitatea națională, necesară pentru oricine simte nevoia să-și aducă aminte că n-a apărut din neant, că vine «de undeva». Nu sunt nici anti-occidental, nici pro-occidental, dacă «pro-occidental» înseamnă a crede că Occidentul e paradisiac, fără păcate. Sunt valori admirabile în Occident, dar și lucruri mai puțin admirabile care ar trebui să ne facă să ne temem de servilism, de maimuțareală, de un dogmatism pe dos. Doresc să ne integrăm în Europa, să scăpăm de complexe (și de cel, provincial, de inferioritate, și de cel, stupid, de superioritate), dar nu văd de ce a intra în structurile europene ar presupune o prealabilă spălare a creierelor. Europeanii din Franța, din Germania sau din Anglia, ar accepta, oare, că nu sunt europeni din Franța, din Germania sau din Anglia, ci «de nicăieri»? Eu, unul, trăiesc cu convingerea că forme de intoleranță sunt xenofobia sau româno-fobia (sau orice altă fobie), nu neputința de a înțelege cum poți să fii «de nicăieri»”.

13 mai

● Titularul „Tabletei de miercuri”, Alex. Ștefănescu, scrie în „România liberă” (nr. 2469) despre *Singura minoritate persecutată*, în România, aceasta fiind ilustrată de categoria „oamenilor de valoare”. Majoritatea articolului este însă un elogiu adus consilierului președintelui Emil Constantinescu, istoricul Zoe Petre: „Este foarte semnificativ valul de atacuri care s-a îndreptat în ultima vreme împotriva doamnei Zoe Petre. El dovedește că în România de azi nu există nicio șansă ca un om de valoare să rămână neinsultat. Nici măcar unul discret, decent, preocupat exclusiv de îndeplinirea obligațiilor sale. Ca să fiu sincer, mă și miram că atacarea doamnei Zoe Petre întârzie atât de mult. Starea de spirit dominantă în nefericita noastră țară, condusă de comuniști o jumătate de secol (1946-1996), a ajuns să fie în momentul de față un fel de aversiune proletară față de oamenii superiori. Doamna Zoe Petre i-a enervat pe mulți, cu însăși descendența sa dintr-o dinastie de mari intelectuali. Să fii fiica lui Emil Constantinescu și nepoata lui Grigore Moisil, iată o origine greu de acceptat de către cineva care are educația intelectuală ruptă în fund. În plus, doamna Zoe Petre mai face și greșeala să fie ea însăși o profesoară universitară respectată de studenți și un eminent istoric. Printre consilierii lui Ion Iliescu s-au numărat semidoctii sinistri, pe care nu i-a atacat nimeni, niciodată. Erau «de-ai noștri». Iată însă că doamna Zoe Petre, principala sfătuitoare a lui Emil Constantinescu, capabilă să transforme până și cea mai banală intervenție la televizor într-un pasionant curs despre destinul națiunii noastre, are parte de insulte la scenă deschisă. [...]”

15 mai

● „Orizont” (nr. 5) publică *Poeme de Robert Șerban: Tatuaje în mișcare, Apa pe care o beau, Urme de var, De ce fug, Altfel decât pe pământ, Pricina*

războaielor ș. cl. □ La rubrica „Jurnal de cărți”, Alexandru Ruja se oprește și asupra incomodei antologii critice, gestionate de Gh. Grigurcu, *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori* (Ed. Jurnalul literar, 1997, postfață de Monica Lovinescu): „Critica lui Gheorghe Grigurcu are mult din existența și perseverența lovinesciană. Poate chiar o mai mare acuratețe a selecției prin actul critic. Văd filiația criticii lui Gheorghe Grigurcu pe linia E. Lovinescu-I. Negoïtescu. În acest volum, Gheorghe Grigurcu definește și adâncește trăsăturile mai multor fațete ale personalității lui E. Lovinescu. Pasiunea pentru personalitatea și critica acestuia s-a manifestat din anii tineri și i-a marcat evoluția”.

19 mai

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 418), Roxana Sorescu publică o amănunțită *Cronologie a vieții și operei lui V. Voiculescu* („*Tel qu'en lui-même l'éternité le change*”). □ Din același număr, se face remarcat, prin exercițiul de aplanare a teribilismului adolescentin, felul caracterizat de moderație, în care Interim prezintă mărturisirile „cititorului «Dilemei» Marius Chivu din Râmnicu-Vâlcea”, despre „«situația» lui Eminescu în școală”: „Sigur, e o naivitate să refuzi admirația pentru Eminescu sub cuvânt că l-am omagiat pe... Ceaușescu! Ceea ce mi se pare demn de reținut din scrisoarea tânărului cititor al «Dilemei» îl reprezintă acest sindrom al respingerii unei valori de mărimea lui Eminescu tocmai în «templul» unde se presupune că el este mai acasă decât oriunde, școala. [...] Orice s-ar spune, Eminescu n-a «devenit un strigoi» din pricina admirației și a laudelor ce i se aduc. Nu critica literară poate fi considerată «groparul» poetului național, din contră, numai cine nu vrea să citească și nu poate să înțeleagă va comite o asemenea judecată. Pricina situației semnalate mai sus trebuie căutată în altă parte: în școală, în predarea lui Eminescu. Cine nu crede, să deschidă manualele și să citească ce sunt obligați elevii să învețe despre Eminescu. Probabil că din această cauză până și un fost elev, eminent cu siguranță dacă judecăm după criticul literar care a ajuns – este vorba despre Mircea Iorgulescu –, la zece ani comite un sacrilegiu denunțat de colegul său de bancă: «Doamnă, vă rog, elevul Iorgulescu N. Mircea i-a făcut mustăți tovarășului Eminescu!» („*Pentru elevi, Eminescu a devenit un strigoi...*”).

● În „Lucefărul” (nr. 19), Ioan Stanomir ia spre discuție nr. 3-4/ 1998 al revistei „Manuscriptum”, în care se face cunoscută, restitativ, opera lui Vasile Băncilă (1897-1979): „Prin editarea parțială a manuscriselor sale, Dora Mezdrea recuperează un remarcabil «autor de sertar», unul dintre cazurile de analizat ale istoriei intelectuale postbelice. Reținerea de la publicare în timpul vieții, postumitatea lui Vasile Băncilă sunt datorate unei cenzuri interne – mai precis spus, lucrările din volum și multe altele aparțin unui om pe care oficialitatea comunistă îl exclusese pur și simplu din viața publică. Timp de

zece ani, între 1948 și 1958, lui Vasile Băncilă, fost profesor la Liceul «Mihai Viteazul» i se refuză dreptul la pensie. Filosoful a supraviețuit mizeriei și tentației colaboraționismului – plătind însă un preț, acela al tăcerii editoriale, al morții sale ca profesor, gazetar, eseist. Gândirist apropiat de Nichifor Crainic, fără o angajare politică, Vasile Băncilă e exegetul lui Blaga, poate unul dintre cei mai importanți, scriind despre Nae Ionescu unul dintre studiile cele mai surprinzătoare din câte s-au scris. Până în 1948, a rămas un activ participant la conferințele publice, pe teme pedagogice sau filosofice. Cenzura istoriei face să dispară o întregă rețea de contacte intelectuale și umane; în mare măsură, paginile de manuscris, scrise fără speranța de a fi publicate vreodată, cel puțin în timpul regimului comunist, (un caz apropiat de cel al lui I. D. Sârbu), își datorează existența unui impuls de supraviețuire spirituală. Citirea acestor manuscrise, multe plasate într-un regim precar al bruionului, poate fi pretextul unei interogații – cum ar fi arătat opera, întregă, a lui Vasile Băncilă în absența acestei tăceri îndelungate?” (*Biografie și istorie: Vasile Băncilă*). □

Alexandru George continuă să analizeze *Problema istoriei literare*, întorcând pe toate fețele raționamentului „grava dificultate pe care o întâmpină și trebuie să o recunoască istoricul literar, căci el s-ar dori un istoriograf al valorilor, dar, în fapt, acestea nu coincid cu situația lor istorică, adică în trecutul pe care el se silește să-l reconstituie”, și exemplificând „Uneori chiar ceea ce au crezut contemporanii unor scriitori la timpul lor este în directă opoziție cu ceea ce vedem noi astăzi: există și scriitori care au o anumită situație pentru că îndeplinesc o anumită funcțiune în timp, pentru că au jucat un rol de necesitate (Vlahuță, de pildă, care a lucrat indiscutabil asupra sensibilității contemporanilor săi, le-a deschis o anumită cale de înțelegere a unei literaturi, a avut un rol de mijlocitor, deși astăzi el nu mai poate fi citit decât la nivelul elementar al experienței poetice)”. Autorul consideră, în acest al doilea episod al dezbaterei, că *Istoria...* lui Călinescu a „provocat o blocare în istoriografia noastră”, prin „marea reușită (artistică) a cărții sale capitale”, însă rămâne „discutabilă sub aspectul istoric”. Totuși, „ceea ce a scandalizat pe vremuri opinia conformistă, mai ales emanată din mediile didactice (care, acum se prăpădesc după Călinescu) este o tablă de valori asupra căreia lucraseră deopotrivă «revizuirile» lovinesciene (uneori cu două decenii mai înainte), dar și noile valorificări ale clasicilor operate de criticii din succesiunea sa, sau repunerea în drepturi a câte un nedreptățit (cum a fost cazul lui Macedonski, reactualizat de T. Vianu). În multe privințe, *Istoria...* lui Călinescu este cântecul de lebedă al spiritului critic românesc, exercitat îndelung, fără menajamente, în mai multe generații. Partea amuzantă, de un haz tragic, a fost că deși autorul ei se dăduse în modul cel mai lamentabil cu noul regim adus de ocupația rușilor, cartea sa nu a putut fi luată drept piatră de temelie pentru noua ordine instaurată de comuniști, nici măcar folosită operativ, în linii mari, Călinescu însuși a iscălit mai apoi diferite manuale și schițe de istorie literară într-un spirit absolut străin orientării sale,

numai pentru a sluji pe noii stăpâni”. Referitor la situația istoriei literare în sistemul comunist, Alexandru George acreditează: „Anul 1948, al instaurării depline a comunismului în țara noastră este semnalul unei catastrofe pe plan literar pe care nici până astăzi istoriografia noastră nu a putut-o depăși; grava soluție de continuitate s-a combinat cu falsificarea interpretărilor și cu supunerea conștiinței artistice românești unor silnicii care încă nu s-au sters, deși regimul a pierit. [...] Epoca este un fel de gaură neagră pe care totuși mulți o neagă în gravitatea ei, pentru că nu are nicio consistență estetică, deoarece nu a descoperit și valorificat nicio linie de creație originală. Există desigur o literatură română în comunism; în paralel cu ea, una a catacombelor, una scrisă de românii scăpați în Lumea liberă, apoi peste Prut, printre eroii scrisului românesc, care au ținut să fie altceva decât scriitori sovietici de limbă română”.

● Cotidianul „România liberă” (nr. 2474) propune un editorial de Octavian Paler, pe tema *Există, astăzi, democrație în România?*, cu sursă a desfășurării ideilor în „recitirea unor texte de prin anii '30 unde Paul Valéry arată cum se naște o dictatură”: „[...] Ce ne spun ele? Că există circumstanțe când încrederea în instituții e «extenuată», binele public devine jucăria întâmplării, iar aplicarea legilor ține de capricii și de arbitrar; când «partidele își dispută plăcerile și avantajele inferioare ale puterii», senzația de dezordine tulbure ajunge să fie greu de suportat și «nimic nu mai merge»; când «impresia de neputință, de ruină iminentă se impune din ce în ce mai apăsătoare»; când «fiecare se simte călător pe o navă plecată spre pieire». Atunci, zice Valéry, «fiecare se simte, în sufletul lui, un dictator în fașă»; oripilat de haos și de risipirea forțelor, de nesiguranță și de confuzie, fiecare «dorește instinctiv intervenția cea mai promptă a unui singur cap». Căci libertatea este cea mai grea dintre probele care i se pot da unui popor”. Mărturisind că „aceste observații așternute pe hârtie în 1934, în Franța, dar de o neliniștitoare actualitate în 1998, în România” îl pot face să „tresară” pe cititor, prin similitudine, autorul articolului comentează: „E adevărat, deocamdată nu există riscul să credem și noi, ca Valéry, că «un dictator e în felul său un artist» și că dictatura e tot atât de contagioasă ca libertatea. Ne-am lămurit cât de «artiști» erau Gheorghiu-Dej, Ceaușescu și ceilalți obsedați de «estetica» terorii care au transformat România într-o cazarmă ideologică. Mai avem încă, în pori reziduurile coșmarului din care am ieșit în decembrie '89. Suntem încă imuni, cred. Sau, cel puțin, așa îmi place să sper. Dar, pe măsură ce amintirile se uzează, imunitatea noastră scade. Și nu mai e o noutate că societatea românească «e extenuată», că «tranziția» seamănă cu un sat fără câini sau, mai exact, cu un sat în care prea mulți câini își fac de cap. Să fi ajuns, oare, atât de repede la sfârșitul democrației? Mă tem că n-are cum sfârși ceea ce nici n-a început. Într-o recentă discuție la ProTV am mărturisit, de altfel, că, după părerea mea, de opt ani ne grăbim să confundăm libertatea cu democrația. Că

suntem liberi e dincolo de orice îndoială. Suferim, chiar, de un exces de libertate, în sensul că am trecut de la «nimic nu e permis», regula de bază în dictatură, la «orice e permis», inclusiv ce n-ar trebui să fie permis. S-a liberalizat nu numai dreptul la opinie. S-a liberalizat și posibilitatea de a urâ în public, de a fi cinic fără subterfugii sau mofturi «morale» (cum ar zice d-na Zoe Petre), ceea ce nu e prea normal, căci libertatea nu e, totuși, un deșert. Ea presupune și anumite limite. Și, apoi, este, oare, democrația doar negarea autocrației, a dictaturii? O democrație adevărată e de neconceput fără respectul legii și fără instituții serioase, care să se bucure de autoritate. Avem noi așa ceva? Ce democrație e aceea în care cetățeanul n-are încredere în Justiție, în Poliție, în Parlament, în lege? «Democrație cu înlocuitori», mi se va spune. Înlocuitori de partide. Înlocuitori de politicieni. Și chiar înlocuitori de demagogi. Dar eu, unul, m-aș feri de cuvântul «caricatură» din cauza dramei care rânjește în spatele lui. În fapt, ne aflăm, cred eu, într-o oligarhie – ce-i drept, cam încropită și pestriță, amestecată cu haos, un fel de baltă de lux unde prosperă învârtii și învârtelile, într-o țară în paragină [...]». □ La „Tableta de marți”, Gheorghe Grigurcu își manifestă nemulțumirea față de ***O strigătoare injustiție***. Este vorba despre dezechilibrul de forțe critice, identificabil, în ultima perioadă, în atacurile de presă asupra scriitorilor interbelici, simpatizanți, aderenți, asociați ai totalitarismului de dreapta: „Jean Daniel, directorul unui important hebdomad francez, cu simpatii de stânga, «Le Nouvel Observateur», se întreba: «Acest secol să fie doar cel al nazismului proclamat ca Răul absolut și unic? sau acela al comunismului care i-a făcut o atare concurență?». Nu e singurul intelectual occidental care-și pune o asemenea chestiune. Fondul ei amar constă în aceea că, la ora actuală, comunismul se află încă sub o stranie umbrelă de protecție. Faptul că a depășit cu mult regimurile de extremă dreaptă prin durată și prin numărul de victime – o sută de milioane față de douăzeci și cinci – nu pare a impresiona o sumă de conștiințe hipnotizate de utopia roșie, chiar acum, când prăbușirea sa instituțională are un caracter cvasi general. [...] Există o serie de cercetători care s-au dedicat cu hârmicie reconstituirii literaturii noastre «de dreapta». Lucru laudabil. Realitatea trebuie cunoscută, oricât de dezagreabilă ar fi. Întâmplător, osârdia exegeților cu pricina e ușurată de strădania anterioară, desfășurată sub egida forurilor marxist-leniniste, de a depista și blama orice sămânță de «fascism» și «legionarism». La capătul unei brazde trasate cu (inclusiv ideologică) vrednicie, ei nu-și domolesc satisfacția de a-i arăta cu degetul pe Mircea Eliade, pe Cioran, pe Noica drept un soi de strigoi verzi. Ridică la pătrat osânda precedentă. Cu atât mai puțin îi cruță pe un Nichifor Crainic sau Radu Gyr, denunțând «reabilitarea» lor. De fapt, nu e în majoritatea cazurilor, o apologie, ci doar o analiză critică dezideologizată. Vom trece peste împreriarea că scriitorii-martiri, căci ne îngăduim a-i socoti martiri pe cei ce au trecut prin Gulag, au dobândit prin suferința lor șansa unei răscumpărări a păcatelor.

Dar nu ne putem reprimă întrebarea: de ce onorabilii cercetători nu suflă o vorbă despre revenirea în forță a marilor tenori ai comunismului? Oare principalii poeți de curte ai lui Ceaușescu au făcut măcar o zi de închisoare spre a li se ierta comportarea abjectă? Oare un D. R. Popescu și un Dumitru Popescu, zis blasfemator «Dumnezeu», și-au exprimat măcar într-o singură frază căința, precum au făcut-o, în repetate rânduri, Eliade și Cioran – scuzată fie-ne apropierea de nume?».

21 mai

● În „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 20), Octavian Soviany publică un grupaj de traduceri din poezia lui Guillaume Apollinaire (*Marie, Saltimbancii, Clotilde, Noapte renană, Loreley*)

23 mai

● „*Academia Română nu doarme!*”, ține să atragă atenția acad. Eugen Simion, într-un conferință de presă, de la care prezintă informații jurnalista Viorica Rusu, în „Adevărul” (nr. 2482): „Criticile apărute în presă la adresa Academiei Române sunt pure speculații», a apreciat acad. Eugen Simion, președintele înaltului for cultural [...]. În opinia domniei sale, aprecierile negative sunt rodul necunoașterii preocupărilor, succeselor și dificultăților pe care le întâmpină atât Academia, cât și institutele sale de cercetare. Afirmările de tipul «Academia doarme», «e nevăzută în societatea românească» sunt gratuite, atât timp cât rămân neștiute greutatea financiară care apasă asupra cercetării românești, beneficiară a unui buget de 0,25 la sută din PIB, în comparație cu 1 la sută, cât se repartizează în celelalte țări din Europa Centrală și Răsăriteană (despre o comparație cu țările vestice nicinu poate fi vorba, acestea având un buget care variază între 1 și 2 la sută din PIB). Academicianul Eugen Simion s-a referit și la aceia care se întrebă tendențios dacă păstrarea celor 66 de institute de cercetare în subordinea Academiei Române nu este cumva o idee «bolșevică». Pentru o astfel de problemă, răspunsul este că «jumătate din academiile lumii au o asemenea rețea de cercetare, cu rezultate excepționale. Pentru România însă, indiferent ale cui sunt aceste institute, perspectivele sunt dintre cele mai negre». Acad. Ionel Haiduc a precizat că proiectul de buget pe anul '98 impune reducerea cu 10 la sută a personalului Academiei Române, urmând unei alte reduceri, făcută anul trecut. Totalizate, cele două restrângeri de personal înseamnă diminuarea cu o cincime a numărului de cercetători, 400 de posturi mai puțin. Acad. Ionel Haiduc a subliniat că aceste 400 de salarii nu vor salva economia românească. În schimb, efectele vor fi dezastruoase pentru cercetare și pentru statutul cercetătorului în societate. Trecând peste dificultățile pe care le are de depășit Academia Română, acad. Eugen Simion a prezentat și câteva dovezi că instituția pe care o conduce «nu doarme»: «în momentul de față sunt în curs de

realizare cinci proiecte fundamentale din domeniul umanist, între care Dicționarul general al limbii române (în 5 volume), un dicționar etimologic al limbii române, Tratatul de istorie a românilor (9 volume)»; un alt proiect se referă la monitorizarea patrimoniului cultural național, Academia Română și-a propus să aibă propriul sistem de inventariere și evaluare a stării patrimoniului; schimburile culturale cu Republica Moldova vor fi aprofundate printr-un proiect de integrare științifică; pentru că Academia e deseori certată pentru neimplicare în societate, își propune elaborarea unui proiect de strategie a dezvoltării, vizând compartimentele esențiale ale societății și un proiect referitor la reabilitarea agriculturii, propus de Secția de științe agricole. Ce ar mai fi de făcut pentru ca Academia Română să revină la prestigiul său interbelic? Prioritățile în acest sens țin tot de condițiile materiale: reformularea statutului de cercetător, retrocedarea proprietăților luate Academiei în 1948, optimizarea mecanismului de acordare a grant-urilor, susținerea centrelor de excelență. Conducerea Academiei Române a afirmat în fața presei că a pășit într-o etapă de înnoire, de clarificări și de concretizare a unor proiecte de anvergură”.

26 mai

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 419), rubrica de editorial i se încredințează, pentru numărul în curs, lui Daniel Cristea-Enache. Subiectul ales este cartea lui Gheorghe Grigurcu, *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori*, „ce reușește să ne treacă prin toate stările posibile: de la perplexitate la «domirire», de la voioșia inconștientă la cea mai adâncă tristețe. E, într-adevăr, o mare tristețe să constăți că E. Lovinescu a ajuns un simplu *pretext* pentru o nedemnă, uneori suburbană, reglare de conturi între unicul «continuator» și numeroșii «uzurpatori»; că însușirile și meritele sale sunt amintite doar pentru a le opune pretinselor defecte și culpe ale adversarilor; că, în fine, marea sa *lecție* e invocată doar pentru a-i demasca pe «virișii» ce au pornit, pâș-pâș, la o «ofensivă tăcută, fără precedent». E trist, dar adevărat – și definitoriu pentru *ultimul* Gheorghe Grigurcu, adică pentru criticul care s-a dispensat de spiritul critic, pentru a putea fi tendențios până la capăt”. Articolul se încheie printr-o imagine, în cadrele căreia rulează personajul critic Gheorghe Grigurcu: „un singuratic cavalier cruciat, hărtănit în luptele grele cu adevărul, cu logica și cu bunul simț, urmărind, într-un scurt moment de răgaz, cum dropii după dropii se pierd în zare – discret, alienant, terifiant” (*Cavalerul cruciat*).

● Octavian Paler caută un răspuns, în editorialul din „România liberă” (nr. 2480), la întrebarea – pragmatică, nu retorică – *Unde e locul intelectualilor?* Punerea în discuție a poziționării corecte a intelectualilor, în raport cu puterea politică, este determinată de sesizarea unor „voci, unele importante, ca a d-nei Cornea, care consideră că locul [*lor*] e, neapărat, alături de Emil Constantinescu și de Convenția Democrată, orice ar face (sau n-ar face) Emil Constantinescu și Convenția Democrată”. În opinia lui Paler, „locul intelectualilor e (spun o

banalitate, desigur) acolo unde se simt utili și sinceri”, indicându-i ca modele de referință pe miniștri Andrei Pleșu și Andrei Marga: „Există în guvern doi intelectuali de clasă care demonstrează că în elita noastră culturală se pot găsi excelenți manageri politici, extrem de prețioși într-un moment de cumpănă națională, năpădit de diletanți și de veleitari. Acești doi intelectuali care reabilitează, pe raza lor de acțiune, politicul sunt Andrei Pleșu și Andrei Marga. Pot exista – și există câțiva – intelectuali care activează în partidele aflate la putere și, în principiu, nu văd de ce n-ar exista și în Opoziție în viitor. Există, în fine, intelectuali care, din diverse motive, între care și acela că nu se simt atrași de politica propriu-zisă, se comportă ca niște francitiori, bătându-se, solitari, cum îi taie capul, pentru binele țării. Toate acestea intră, mi se pare, în normalitate. Dar ceva resping fără ezitare. Și anume ideea că, dacă ai rezerve în privința lui Emil Constantinescu și a actualei coaliții, oricât de justificate ți se par aceste rezerve, nu dai dovadă că pricepi vremurile și pericolele la care suntem expuși. Mai mult, sufli, inconștient, în pânzele lui Ion Iliescu sau ale lui C. V. Tudor. Pe scurt, nu e destul să te bați, cu mijloacele tale, explicând ce nenorocire ar fi ca nemulțumirile să aducă beneficii electorale fantomelor regimului Iliescu ori extremiștilor. Trebuie să fii avocat din oficiu al actualei Puteri. Sau, măcar, să pui surdină obiecțiilor. Cât mai e de aici până la mercenariat? [...] În aceste condiții, ce trebuie să faci un intelectual? Să apere un regim, orice se întâmplă cu țara? Sau să spere că acest regim se va trezi, în sfârșit, la realitate? E adevărat, există, azi, multe motive pentru a dori să te închizi într-un turn de fildeș. Dar, de vreme ce îmi e imposibil să fiu indiferent, aș vrea, cel puțin, să dovedesc că «îmi pasă»”.

28 mai

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 419), dramaturgul Paul Everac se achită de datoria de a-și spune public părerea, pe tema de actualitate a *Cultului personalității lui Eminescu*, luptându-se prin șarje verbale cu variate „specii” precum: „pontifi și agitatori din ordinul para-necrofil”, „șcăluți anonimi cu dențiția în dezvoltare”, „șacali”, „para-necrofori”, „demolatori”, „ziguorniști, și grigurciști și manoliști plus puiandri-rozători care stând pe lângă maeștri își fac masticăția, îmbibând-o cu acizi”, „para-hiene dilematice” ș.c. „Pentru mine unul această renaștere și reformă vin oarecum puțin tardiv”, mărturisește autorul articolului, într-un discurs orientat mai degrabă înspre deplângerea limitărilor bătrâneții. „Luciditatea mea s-a tocit mult prea mult ca să-i mai găsesc ponoase lui Eminescu, necum să i le caut. Contaminat încă de la început de mărimea neobișnuită a acestui corifeu al literelor românești, n-am mai știut să-l răstorn la timp și să-mi bag picioarele în el. Dimpotrivă, a ieșit bine, chiar strălucit, la toate verificările periodice făcute de-a lungul vremii, și la 70 de ani ai mei mi s-a părut la fel de grandios și inegalabil ca la 20, semn că am înțepenit în proiect, ca toți proștii din România, care sunt destui.

Eminescu s-a făcut mistică, apel la transcendență, erou tragic, arc de idei, vifor de patimi, cantilenă, și numai gândul (prostesc) la el, secretează la unii ca mine o stare de exaltare și plecăciune în fața unui verb ieșit din comun. El mai este pentru amărătul de mine și un pilon, cel mai important, fix, dar robust, la acest așezământ care e cultura românească, o cheie de boltă pentru ea, o arcadă de duh, ce o transformă în templu. Că a înghețat și s-a solidificat pilonul, nu mi se pare chiar atât de rău, dimpotrivă! Văzând cu câtă putere ține bolta, nu-mi prea vine să-l scot, să-l verific la microscop, să-l pun înapoi, cum s-a pus și coloana lui Brâncuși, pe principiul «na-ți-o frântă, că ți-am dres-o». Asta e treaba șcăluților, nu a mea. Vreau să spun că e treaba partidei inteligente, comportative, impertinente, nu a celor adormiți în cultul lui Eminescu ca niște rable retardate, fără discernământ, ca mine. Cântarul meu a ruginit, probabil, cu talgerul pe care stă Eminescu, plecat mult în jos, iar cu talgerul celălalt flotând pe sus destul de nedecis orice ai pune pe el, oricâți îi îngrămădi din detractorii și analiștii lui de astăzi. Când Tolstoi contestă pe Shakespeare și se așază pe cealaltă terezie se mai poate vorbi de un relativ balans. Dar aici poate să se așeze întreaga echipă a «Dilemei» și încă vreo câteva cooperative paraneurofile, balans nu este, terezia a doua rămâne în aer. Chiar dacă Eminescu e pilos, iar N. Manolescu e spân, chiar dacă Eminescu e nespălat pe picioare, iar Zigu Ornea miroase a lavandă, chiar dacă Eminescu a fost internat la Mărcuța, iar Șerban Foarță se plimbă în libertate! Poate veni să se adauge și întreaga operă filosofică și morală a d-lui Andrei Pleșu, cântarul abia se clintește. Ce să mai zic? Intoxicația națională e atât de mare încât față de iubitele mai obscure sau mai pempante ale acestor domni, mica provincială de târg moldav Veronica Micle devine, prin contagiune, o divă ideală în sufletele noastre, iar iubirea chinuită a celor doi o nobilă legendă lirică la care șcăluții n-au prea avut acces. E adevărat că și d-nii Pleșu și Manolescu iubesc probabil câteodată, și dl. Foarță cugetă și alde Grigurcu (care de data asta s-a abținut) scrie poezii, aforisme și articole pline de duh, dar eu parcă îl prefer pe Eminescu. Și alături de mine alți spurcați, câteva milioane bune!... [...]”.

29 mai

● Ziarul „Adevărul” (nr. 2487) anunță că *A murit un mare prozator: Ștefan Bănulescu*: „Luni, la ora 21, la Spitalul Panduri, a murit în cea mai adâncă tăcere, după o lungă și grea suferință, unul dintre cei mai mari prozatori români după Sadoveanu, autorul neuitatelor «povești» din *Iarna bărbaților* și *Cartea milionarului*: Ștefan Bănulescu. Marți, la ora 12, soția prozatorului internat la Spitalul Panduri mergea să-i aducă supa de prânz: nimeni n-o anunțase până la acea oră despre tragica dispariție a soțului său. Ștefan Bănulescu va fi înmormântat astăzi la Cimitirul Bellu. Slujba de înmormântare are loc la Biserica Amzei, unde, începând de la ora 9 dimineața, marele prozator va putea primi ultimul omagiu de la admiratorii cărților lui”. □

Dedesubtul ferparului apare menționat *Un document inedit: un film cu și despre Ștefan Bănuțescu*, urmând a fi difuzat „sâmbătă, pe programul II al Televiziunii Române, la ora 13.30”: „[...] Sub genericul «Lumea prin care am trecut...», pe parcursul unei jumătăți de oră, publicul telespectator are ocazia să-l asculte pe scriitorul Ștefan Bănuțescu evocând la Călărași (1997), într-una din ultimele sale apariții publice, lumea pe care a văzut-o și a descris-o în strălucitoarea sa operă”.

● În „România liberă” (nr. 2483), ferparul morții lui Ștefan Bănuțescu, semnat de N. P., evocă date ale personalității „unuia dintre acei scriitori care au marcat puternic această literatură [*română contemporană*], opera sa profund originală neputând fi comparată decât în termeni foarte generali cu altele, din alte părți ale lumii”: „[...] Cărțile sale, puține, *Iarna bărbașilor*, *Scrisori provinciale*, *Cartea milionarului*, au fost traduse în franceză, în germană, în rusă, apariția la Suhrkamp aducând romanul său în poziția de «carte a lunii» în Germania, ceea ce echivalează cu un mare premiu național. În urmă cu puțin timp, lui Ștefan Bănuțescu i-a fost conferit Premiul Național de Literatură al Uniunii Scriitorilor din România. Opera sa nu are, însă, nevoie de astfel de confirmări. Ceea ce a publicat până acum Ștefan Bănuțescu este doar vârful aisbergului. Sertarele sale cuprind surprize pentru cititorii români. Realcătuirea unora dintre cărțile sale anterioare în *Elegiile de la sfârșitul mileniului* nefiind decât un semn că acest scriitor perfecționist a lucrat până în ultima clipă a vieții sale, a gândit și a alcătuit o operă care se va vedea abia peste câțiva ani cât este de importantă” (*Ștefan Bănuțescu*).

[MAI]

● Din nr. 5 al „Apostrof”-ului sunt de semnalat: *Poeme* de Ion Stratan, din seria *Prințesa era bolnavă*; *Poeme* [fără titlu] de Octavian Soviany; traducerea în limba engleză de Adam J. Sorkin și Bogdan Ștefănescu a unui text de proză poetică, de Cristian Popescu, *Advice from my Mother*. □ Dosarul numărului, realizat de Ion Vartic, îi este dedicat lui **Victor Felea** care „ar fi împlinit, în această lună, 75 de ani”. Câteva extrase din „masivul jurnal al poetului, jurnal în curs de apariție la Albatros”: „26 februarie 1970 – Printre mulți alți «tovarăși minunați», Dodu-Bălan a fost ales membru corespondent al noi Academii de Științe sociale și politice. Ce comedie, Doamne! Unica știință a acestui Dodu, și a altora de teapa lui, este știința căpătuiei. [...] 1 martie 1970 – Cronica sportivă pe care Fănuș Neagu o ține în *România literară* e una din cele mai atractive rubrici apărute în săptămânalele noastre. Prin stilul și tonul lor inimitabile aceste tablete sunt mici capodopere ale genului. Rar poți întâlni azi îmbinate pe un spațiu atât de restrâns umorul și franchețea, ironia și indignarea transcrise într-un limbaj de mare expresivitate artistică, unde formula șocant-fericită se îngemănează cu naturalețea și lirismul discret. Autorul este de fapt un rafinat stilist care nu se dezmințe în nicio împrejurare”;

„1 martie 1970 – Cronica sportivă pe care Fănuș Neagu o ține în «România literară» e una dintre cele mai atractive rubrici apărute în săptămânalele noastre. Prin stilul și tonul lor inimitabile aceste tablete sunt mici capodopere ale genului. Rar poți întâlni azi îmbinate pe un spațiu atât de restrâns umorul și franchețea, ironia și indignarea transcrise într-un limbaj de mare expresivitate artistică, unde formula șocant-fericită se îngemănează cu naturalețea și lirismul discret. Autorul este de fapt un rafinat stilist care nu se dezmente în nicio împrejurare”; „7 martie 1970 – A sosit la Cluj pentru a participa la «Convorbirile *Stelei*» C. Noica. Personalitate agreabilă, discretă, având harul conversației, el e printre puținii care lasă impresia că stăpânește exercițiul adevărat al gândirii. Aflu că e creatorul unui sistem filosofic. Normal ar fi să-l poată publica, dând astfel posibilitatea «filosofilor» noștri marxiști să-l combată dacă sunt în stare. Am reținut că la noi se scrie prea mult *despre* lucruri și nu dinlăuntru acestora. Observația este a unui gânditor și bine ar fi să ne-o însușim. Exigența de a merge dincolo de ceea ce se vede e valabilă pentru orice creator”; „11 martie 1970 – Ideologii mi-au cenzurat în nr. 2 al «Stelei» un articol referitor la noile edituri. E interzis să critici aceste instituții care au început prin a-i trăda pe scriitori lăsându-i cu manuscrisele în așteptare și făcând jocul zeloșilor propagandiști ai unei culturi *restrânse*. Indicația tacită: numai «cărți care ne servesc», actuale și fără complicații”; „12 martie 1970 – Astă-seară la televizor Nichita Stănescu. Dincolo de binecunoscuta lui *poză*, nimic interesant. A răspuns la întrebările unui tânăr lipsit de idei și de experiență. Acești redactorași promovați de televiziune sunt niște bieți mimetici cu pretenții de subtilitate, lipsiți de cultură, de vigoare și de curaj. Aceste emisiuni au nevoie de gazetari cu o formație solidă, inventivi și sprinteni la minte, nu de versuitori ce se împleticesc între o întrebare stupidă și un elan inhibat. Stilul de recitare al poetului îl amintește pe acela al lui G. Călinescu – de o strălucită afectare, creând spații vaste și ciudate” (*Jurnalul unui poet leneș*). □ La rubrica „Arhiva «A»”, sunt date publicității câteva părți ale *Epistolarului I. Negoïtescu-Virgil Nemoianu*, din perioada 29 iunie 1981-24 august 1982. În Cuvântul înainte, Virgil Nemoianu face precizări necesare, legate de această „selecție”: „Au existat două seturi de corespondență între Ion Negoïtescu și mine. Cel dintâi datează din 1969-1971 când mă aflam la studii doctorale în sudul Californiei. După știința mea, acestea s-au pierdut sau au fost distruse. (Unele din cele trimise de mine către I. Negoïtescu în România au supraviețuit poate, dar mă îndoiesc). Al doilea a început în 1975 și a continuat până la moartea marelui scriitor. Toate scrisorile lui I. Negoïtescu au supraviețuit și se află în posesiunea mea. Corespondența s-a mărit după c. 1985-1986, când am început să vorbim mai des la telefon. Scrisorile mele către I. Negoïtescu au fost (parțial) recuperate: este vorba de cele pe care le deținea Ana Hagi-Mureșanu. Altele se află poate (sau probabil) în mâinile executorului testamentar, Emil Hurezeanu. Plasate dezordonat în saci mari

(împreună cu scrisorile de la alți corespondenți) sunt, pesemne, greu de sortat. Intervine și factorul complicant următor: Scrisorile lui I. Negoițescu (mai ales, dar nu numai ales lui) conțin referiri malițioase (deși adesea pur și simplu amical-ironice) la adresa unor persoane în viață, care ar putea fi lezate. Ele conțin de asemenea judecăți tranșante, dure, la adresa românilor și a României. După multă meditație, am socotit că e mai nimerit să se amâne publicarea integrală, oferind publicului intelectual interesat o selecție mărunță a acestei corespondențe. Spre această decizie am fost îndemnat și de faptul că dorința repetată și limpede exprimată a lui I. Negoițescu a fost ca jurnalul său intim (aflat tot în posesiunea executorului testamentar) scris în ultimul deceniu al vieții să nu apară decât la 25 de ani după decesul autorului”.

● La „Cronica criticii”, din „Convorbiri literare” (nr. 5), titularul rubricii, Cristian Livescu, scrie despre **Începuturile unui scandal literar: „cazul Eminescu”**. Autorul articolului întins pe o pagină de revistă remarcă: „A făcut și continuă să facă senzație un număr recent al revistei «Dilema», consacrat așa-zisului «caz Eminescu» simptomatic pentru starea de haos a valorilor, proprie oricărui sfârșit de secol (acum ne așteaptă și un sfârșit de mileniu), când lumea, cam de-a valma în fața obștescului cataclism al uniformității, probează noi table de valori, incomodată, saturată de cele deja existente. [...] Cert este că ne aflăm abia la începuturile unui mare scandal literar, care promite să împartă obștea scriitoricească în tabere, și ale cărui consecințe se anunță, paradoxal, a fi cu «prăzi» bune, din belșug pentru viața literară. De aceea, cred că «dilematicul» început de campanie trebuie luat în serios, confirmând pe de o parte acuta criză de receptare prin care trece nu numai nr. 1 al marilor noștri clasici, dar – în general – pleiada de referință a literaturii române, iar pe de altă parte sugerează deșertul defăimător, datorat ignoranței, superficialității și studiilor universitare de pripas (f.f.-ul, facultățile particulare, profesori improvizați, lipsă de orizont în cercetare, dominată încă de moda articulerii etc.) care amenință din ce în ce mai alarmant exegeza literară. [...] Istoria «la grămadă» din «Dilema» își are, din acest punct de vedere, motivațiile ei. Noul «desant» se războiește, am impresia, nu cu acel Eminescu fără de care literatura noastră putea să mai caute încă adevărata identitate europeană, ci cu un Eminescu prea căzut în desuetudinea comentariilor sezoniere, găunoase, pline de șabloane ingenue, netede, languroase, zonă în care manierismul festiv ține loc de spirit critic, deteriorând imaginea reală a poetului, mereu pradă în fața străinilor, unei adorații populare, mimetice și absolutiste, foarte adesea, fără explicații serioase. Mai mult, mă tem că populația școlară aflată acum pe băncile liceelor s-a îndepărtat și ea de Eminescu, poate tocmai datorită exceselor autoritare cu care este predat de la catedră, drept «cel mai...», «cel mai...», situația putând fi mai dramatică decât ne lasă a înțelege imberbii refuznici ai «Dilemei» în discuție”. Cât privește disputatul „naționalism” care ar contamina publicistica lui Eminescu, scriitorul

neamțean indică soluția studiului de context și de profunzime, realizat de persoane dispuse să interpreteze textele, cât mai puțin tendențios: „Pentru «legionarii» rătăciți de tinerețe, Eliade și Cioran s-au găsit apărători onești care să le explice atitudinea (G. Liiceanu, I. P. Culiuanu), în schimb Eminescu e lăsat în seama maimuțărelilor unor inși care scot limba la el cu dispreț, de parcă ar fi comis cine știe ce crimă, cu naționalismul său istoricește justificat... Numai că pentru a-l «apăra» pe Eminescu e necesar un studiu serios și pasionat, fără prejudecăți «orientate» din penumbră și mi-e teamă că, intrând în acest joc perfid și murdar, biografiile literare ale tinerilor semnatari vor fi puternic marcate, pe viitor, în această denigrare «cu ochii închiși» a lui Eminescu. În loc să fie îndemnați la studiu temeinic, riguros, tinerii filologi sunt ademeniți în tot felul de comando-uri literare pentru a se compromite!”

● În editorialul nr. 5 al „Cronicii”, Valeriu Stancu vorbește despre ***Dimineața Cuvântului***, o antologie care încearcă să aducă vizibilitate premianților concursului „Autori: copiii!”, organizat local „de peste 20 de ani”, cu bune rezultate pe termen lung: „De altfel, nu puțini dintre laureații edițiilor trecute ale concursului sunt astăzi autori de certă valoare, cu cărți publicate sau cu expoziții personale, sunt creatori bine primiți atât de critica de specialitate, cât și de publicul larg, beneficiar, în ultimă instanță, al actului de cultură ce i-a lansat. [...] Oricum, câștigătorul ediției din 1997 a concursului, Constantin Vică din Ploiești, a publicat deja un volum de versuri primit cu entuziasm de critică și de cititori. Creatori cunoscuți astăzi în lumea literelor românești, au fost de-a lungul vremii laureații concursului «Autori: copiii!» E suficient să-i amintesc pe Ioan Vieru, Ronald Gasparic, Alexandru Mălin Tacu, Alina Mungiu, Alina Tacu, Ana-Maria Caia”. □ Într-un mic articol, ***Academicienii și brânza***, Horia Gârbea își lasă impresiile pe marginea unei discuții de la televizor, purtată între doi academici: Nicolae Breban și Nicolae Manolescu. Surprins neplăcut de căderea în derizoriul unei teme populare (produsul național: telemeaua), acesta nu are cum să-și reprime întrebările: „dacă, efectiv, cei doi academicieni n-ar fi putut găsi într-o lume complexă și contradictorie, subiecte mai ofertante decât telemeaua și promovarea ei euro-atlantică. Sau dacă, pe acest subiect, în loc de academicieni, doi simpli ciobani-brânzari n-ar fi făcut față cu același succes. Ori dacă, în sfârșit, generația '60 politico-literară nu a ajuns la un stadiu de la care ar fi mai bine să lase altora marile griji ale nației și să se ocupe exclusiv de lactate”.

● Nr. 5 din „Cuvântul” conține un Dosar „M. Blecher”, alcătuit mai ales pe baza interviului, luat de Radu G. Țeposu, sorei scriitorului, Dora Wechsler Blecher („*M. Blecher era un om delicat și superstițios*”). „La scurtă vreme după apariția cărții mele consacrate scriitorului Max Blecher, *Suferințele tânărului Blecher*, am avut bucuria să primesc o scrisoare de la doamna Dora Wechsler Blecher, sora mai mare a prozatorului”, aduce lămuriri Radu G. Țeposu asupra contextului în care a avut loc dialogul, „prin care îmi făcea

cunoscute multe informații inedite despre autorul Inimilor cicatrizate. Bucuria a fost imensă, întrucât intram, în acest fel, în contact cu una din ființele cele mai apropiate de Max Blecher, de la care aveam să aflăm amănunte extrem de relevante din biografia scriitorului. Întrucât chiar în această lună, la 31 mai, se împlineste o jumătate de veac de la moarte, am socotit că cel mai potrivit mod de a-l omagia pe Max Blecher e de a publica acest dialog pe care l-am realizat cu doamna Dora Wechsler Blecher, sora sa, care locuiește în clipa de față în Chile și, temporar, în Israel. Scrisoarea inedită și fotografiile provin din arhiva d-nei Dora Wechsler Blecher”. Pe lângă numeroase detalii biografice, referitoare la locul nașterii, prenumele corect (Max, nu Marcel), numele de alint (Maniu), anii copilăriei, ai studiilor, debutul bolii etc., se dau detalii și în privința arhivei Blecher: „ – În urmă cu douăzeci de ani, cu prilejul unei vizite pe care i-am făcut-o lui Sașa Pană acasă, am avut prilejul să răsfoiesc manuscrisele lui Max Blecher, să-i citesc corespondența. Sașa Pană ținea toată arhiva Blecher într-o lădiță de lemn. De unde o avea? – Această ladă a fost comandată de tata unui tâmplar iscusit. Mi-o amintesc bine. Era lucrată dintr-un lemn ușor și putea fi folosită ca pupitru. Fiind imobilizat la pat, Maniu avea nevoie de un suport pentru scris. O ținea pe genunchi și scria pe ea. Înăuntru își ținea ustensilele de scris. După moartea lui Maniu, Sașa Pană a venit la Roman, iar tata i-a predat tot ce a rămas de la el: manuscrise, corespondență, fotografii. A pus totul în lădița de lemn și i-a dat-o lui Sașa, care i-a promis tatei că le va preda Academiei Române. Nu mai știu ce s-a întâmplat cu manuscrisele după moartea lui Sașa Pană”.

● În „Jurnalul literar”, f.n., se inițiază publicarea în foileton a romanului inedit *Viața nouă*, de Mircea Eliade, ediție îngrijită de Mircea Handoca, postfață de Nicolae Florescu. „În loc de notă asupra ediției”, Mircea Handoca aduce o serie de clarificări asupra specificului și provenienței documentului: „Tainele laboratorului de creație al lui Mircea Eliade n-au fost încă dezvăluite. Se știe că romanele *Întoarcerea din rai* (1934) și *Huliganii* (1935) au fost continuate de Ștefania (*Viața nouă*). Finalul trilogiei, scris cu intermitență între 1936-1939, a fost reluat între anii 1940 și 1941. Din proiectul amintit au apărut două fragmente în revistele românești din anii 1939-43. Eu însumi am reprodus câteva pagini în volumul *Nuvele inedite* (1991). În arhiva mea se află fotocopia unui fascinant manuscris: circa 200 de pagini *inedite* ale romanului Ștefania și *Jurnalul romanului* – ce urmează să apară în Editura Jurnalul literar. Reproducem prima parte a acestui roman, cu convingerea că avem de-a face cu o operă majoră ce trebuie să figureze în bibliografia eliadescă”. □ Răspunzând aducerilor de probe cu privire la simpatiile extremiste și atitudinea antisemită, manifestate în perioada interbelică de Mircea Eliade, revista „Jurnalul literar” încearcă să echilibreze balanța, dizolvând senzaționalul în percepții nuanțate, argumentate prin *Dosarul Mircea Eliade – Toladot, Corespondența* (din 1972-1973) a lui Mircea Eliade cu G. Scholem și F. Burton, *Piese din corpusul*

documentar Mircea Eliade. □ Sub titlul **Curat murdar!**, ARISTARC se ia la trântă cu responsabilii „campaniei de denigrare sistematică a lui Mircea Eliade, desfășurată cu o tenacitate aproape atavică nu numai în Occident, dar și în țară”: „adeptii de azi ai occidentalizării României (domnii V. Tismăneanu, Norman Manea, Z. Ornea, Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Leon Volovici, Victor Eskenazi, Ion Bogdan Lefter și, mai curând, Marta Petreu, Eugen Negrici și Vasile Popovici) se înverșunează să minimalizeze, să nege și să distrugă tocmai ceea ce Occidentul a recunoscut mai viabil din valorile românești ale acestui secol. [...] Nu «trecutul» lui Eliade, repetăm, deranjează, în ultimă instanță pe acești cetățeni a lumii, «ci ideea de românităte», specificitatea ortodoxă, conștiința statului unitar național român, valoarea sacrificială a libertății, dobândite odată cu independența cucerită a țării, sensul conservator al tradițiilor noastre sud-est europene, cu un cuvânt tot ce e mai **semnificativ românesc**”.

● Mai interesant și mai de actualitate decât tema generală, **Anul 1848**, la care participă nume de referință în lumea intelectualității române, precum Adrian Marino, (*Pentru neopașoptism*), Adrian Niculescu (*Olanda secolului XIX*), Alexandru Paleologu, acesta într-un dialog cu Răzvan Bucuroiu (*Pașoptismul între deriziune și ideologie*), se arată a fi grupajul „«Problema evreiască»”, din revista „Sfera Politicii” (nr. 60). Sunt reunite aici contribuțiile lui Dan Pavel, *Banalizarea răului*, Andrei Oișteanu, *„Evreul imaginar” versus „Evreul real” – stereotipuri (aparent) pozitive*, Alex Mihai Stoenescu, *„Problema evreiască” astăzi*, la care se adaugă prezentările pe marginea cărților *Evreii sub regimul Antonescu*, de Radu Ioanid (Alina Tudor), *Exterminarea evreilor în Europa*, de Raul Hilberg (Laurențiu Constantiniu). Materialul tratat din perspectivele politologiei (Dan Pavel), antropologiei culturale și imagologiei (Andrei Oișteanu), istoriei la firul documentelor (Alex Mihai Stoenescu) pregătește numărul următor al revistei, arondat tematicii *Holocaust vs Gulag*.

● Suplimentul „Vineri” (nr. 7) pune în paralel alți doi scriitori: pe latura „maestrilor”, figurează *Trei răspunsuri de la Mircea Horia Simionescu*; pe latura „discipolilor”, se află Mircea Cărtărescu, prins la un interviu (*Șase întrebări pentru Mircea Cărtărescu*). Ambii autori români de marcă sunt invitați, sub diverse forme, să vorbească despre sine, de către Mircea Vasilescu. Reprezentantul „Școlii de la Târgoviște” dă mărturie: *Despre scris/ scriitor, Despre citit/ cititor, Despre rescris/ recitit*:

a. „N-am fost niciodată mirat, nici îngrijorat că scriu mult, fiindcă de timpuriu, în adolescență, am fost puternic impresionat de masivitatea operei unor literați, dar și a multor oameni de știință, de lărgimea – destul de corect apreciată – a arie de investigat pentru construcția abia întrevăzută. Visând spații exotice, care să prelungească și să încunune bucuriile raiului din lunga mea copilărie, dar întâlnind îndată după război o lume urâtă, primejdioasă, mi-am convertit clocotitoarele energii

ale vârstei într-o hârnicie devenită ceva mai târziu, pe măsură ce s-au înmulțit aspectele mizerabile și împotrivrile, perseverență maniacală. [...] Întotdeauna am fost mult mai vrăjit (termenul nu-i întâmplător) de descărcările electrice bubuitoare din atelierul de lucru, decât de pagina izbutită, de satisfacția că ideea s-a întruchipat, de apariția numelui și a isprăvii pe o foaie de revistă sau pe coperta unei cărți. La dimensiunile impunătoare ale staturii mele din intimitatea laboratorului – eu pretind că *adevăratele* – ajung foarte rar, și de aceea îndârjirea săpăturilor și modestia și umilința cu care mă arăt în lume, ce-mi sunt sancționate amical de unii dintre cunoscuți”.

b. „O prostie destul de larg răspândită (și nu numai printre oamenii proști) pune imediat întrebarea [...] cine, ce cititor este amator să zăbovească pe paginile unui scriitor care leagă cu atâtea chingi și atâtea capse ascunse scenele, frazele, întâmplării, tempii diferiți, tablourile, intrigile, conflictele și mulțimea de elemente eterogene ce se adună într-o narație. [...] Un fenomen interesant mi se întâmplă în ultima vreme: prieteni și alți cunoscuți, cititori ai povestirilor mele fanteziste, îmi dau certe dovezi că au luat faptele narate în ele drept reale (acolo unde nu-s) și se îndoiesc zeflemitor la adresa fantezistului care sunt (atunci când află despre mine unele detalii ce s-au petrecut aievea și pentru care simt nevoia să fac numire de martori)”.

c. „Se află la tipar, la editura Vitruviu, o selecție de 400 pagini din jurnalul meu dintre 1963 și 1971, adică perioada când pregăteam primele volume ale tetralogiei *Ingeniosul bine temperat*. E un jurnal de atelier. Nu-i o carte de citit, ci de recitit – vorba Poetului. Ca atare, n-o recomand nimeni”.

□ Din răspunsurile lui Mircea Cărtărescu se rețin, mai ales, detaliile asumate cu privire la cadrul psihologic (sau psihanalizabil!) al debutului personal, „în '78 aveam 22 de ani și poezia era efectiv întreaga mea viață. Eram un puști buimac, aproape schizofren, fără nici un succes la fete. Locuiam cu părinții. Debutul meu propriu-zis, căruia nu i-am dat nicio importanță, a fost o biată poezie publicată în «România literară». Totuși '78 e un an important pentru mine fiindcă atunci am suferit primul șoc violent și determinant pentru voința mea de afirmare”. Neselecționat de Nicolae Manolescu printre poeții de la Cenaclul de Luni care trebuiau să citească la o emisiune de televiziune, aspirantul Cărtărescu se simte exclus dintre „primii zece poeți ai cenaclului” și se manifestă în forme convulsive „am plecat imediat și am umblat pe străzi până la ziuă, într-o stare de spirit de-a dreptul paranoică. Am știut atunci că n-am să pot supraviețui fizic dacă nu voi deveni atât de bun, încât «ei» să fie siliți să mă accepte”. Această istorisire își are pandantul în zona de final a interviului, când cenaclierul de odinioară ajunge să organizeze, la rândul său, o activitate literară similară, promotoare de scriitori noi, majoritatea studenți la

Facultatea bucureșteană de Litere: „Cenaclul e singura alternativă la lumea literară «mare», atât de adesea sordidă, ticăloasă, mefistofelică. Am urât întotdeauna lumea literară și nu m-am amestecat cu poheții (toți geniali) și cu procuratorii (toți mari) care o populează. Un cenaclu adevărat nu este propriu-zis o «instituție», ci o asociere liberă, deschisă, de oameni interesați de literatură, un club. Eu nu pot adera decât la astfel de grupuri. Este motivul pentru care nu pot adera cu adevărat la Uniunea Scriitorilor sau la ASPRO. Nu vreau statute, nu vreau prezidenți, nu vreau contabilitate, nu vreau patrimoniu. N-am nevoie de adunări generale. Cenaclul Litere este, la ora asta, singurul grup din care sunt fericit că fac parte. Aș fi și mai fericit dacă aș fi, acolo, doar un student printre alții, dar asta nu se mai poate. Îmi rămâne un alt rol, cel de garanție pentru o atitudine liberală, civilizată. Încerc să duc mai departe, în felul acesta, spiritul lui Nicolae Manolescu. Faptul că și eu sunt autor nu are la Litere nici cea mai mică importanță, nu vreau să-mi reproduc în scrierile tinerilor propria mea poezie sau proză, dimpotrivă, Cenaclul are, azi, un nucleu foarte bun și foarte unit de tineri scriitori care au o atitudine mai curând critică față de optzecism. După un prim val de poeți și prozatori care au publicat acum doi ani volumul colectiv *Tablou de familie*, aveam iarăși destul material ca să repetăm aventura. Și o s-o facem, dac-o să găsim sponsori, cât de curând, cu autori ca Marius Ianuș (revelația poetică a ultimului an, care ar merita să apară în volum separat), Victor Nichifor, Cecilia Ștefănescu, Iulian Băicuș și alți doi sau trei. Pentru mine, asta ar fi o mare realizare”. □ Grupajul cuprinde și un text de dimensiuni reduse, o tabletă care se concentrează asupra importanței operei lui Mircea Horia Simionescu, în nebuloasa de context a literaturii române (***Borges român și om de treabă***): „Cultura română, ca orice cultură provincială, este una a «plinurilor», a cărților masive și serioase, care construiesc, care instituie, care afirmă. Construim mereu, fără să privim înapoi, fără conexiune inversă. Zidul tot suie și, firește, peste noapte se năruie «inexplicabil», și ne bânuie gândul că, poate, n-am jertfit destul din noi ca să-l ținem în picioare, pe când zidul, de fapt, se dărâmă de propria lui greutate și masivitate. O cultură adevărată e făcută mai curând din goluri, din scrieri care de-construiesc, care de-stituie, care in-firmă. Din spații hialine în care pot avea lor reacțiile chimice ale gândirii. Din cărți care verifică în permanență sistemul, îl curăță și-l lubrificază. Aceste valori ale ironiei, îndoielii și relativizării, dublate de o conștiință fără egal a ficționalității, sunt valorile operei lui Mircea Horia Simionescu, Borges român și om de treabă care n-are nevoie, de fapt, de laudele mele. Îl iubesc foarte mult pe acest artifex dâmbovițean care ne mai spală de rușinea nesfârșitelor romane ale obsedantului deceniu, «importante» și «curajoase», ce au fost, la vremea lor, preferate «fanteziilor» sale! Cărțile lui au trecut intacte bariera lui decembrie’89, dovadă că, pe când utopiile sfârșesc în dezamăgire și uitare, heterotopia foucaultiană (mirajul artistic pur al exprimării inexprimabilului) supraviețuiește și își păstrează fascinația”. □ La

rubrica „Monitor”, Mircea Nedelciu prezintă *Cartea lunii martie*. Este vorba despre *Anatomia mistificării*, de Stelian Tănase, Editura Humanitas.

[APRILIE-MAI]

● În editorialul *Un popă dintre aceia...*, din revista „Calende” (nr. 4-5), Dumitru Augustin Doman identifică un „simpltom” al „culturii în tranziție”: „grupurile de presiune”, cu rază de acțiune în controlarea banilor proveniți de la Stat. „Revista noastră a apărut până acum (77 de numere, adică 77 de luni), fără vreo subvenție de undeva, supraviețuind într-o stare de criză financiară continuă, repercutată în neachitarea pe lungi perioade a salariilor, a drepturilor de autor, acumularea datoriilor către tipografie etc. Cât de greu ne-a fost nu mai are rost să vorbim, întrucât, la urma urmei, nimeni nu ne obligă să apărem. Dar în toți acești ani, am avut în coaste un grup de presiune care pur și simplu nu vrea să existe revista «Calende». La început, am fost intrigați, apoi revoltați, dar de vreo doi ani am devenit înțelegători. Ne-am spus că pe lume există și piromani, oameni bolnavi a căror unică fericire este să vadă un foc uriaș care mistuie tot ce-au construit alții. Trebuie să-i înțelegi și doar să dormi cu extincătorul la capul patului. Până aici am putea spune că totul e normal la Pitești. Aberația începe cu adevărat când la grupul piromanilor aderă părintele Nicolae Brânzea. Cum, nu știți cine e părintele Brânzea? Păi, prea cucernicia sa este parohul bisericii din Dobrești-Argeș, profesor de religie la liceul din Topoloveni, mai are o normă la Institutul Teologic Pitești, mai are o funcție pe la Episcopia Argeșului, a fost până de curând și purtător de cuvânt al PNȚCD Argeș, iar în jumătatea de an în care nu e în străinătate este și consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură Argeș. [...] degeaba se zbate la București ministrul Caramitru să facă programe, să inițieze proiecte de legi și hotărâri de guvern laudabile dacă în teritoriu există asemenea consilieri șefi hotărâți să ruineze totul”. □ Tot Dumitru Augustin Doman recenzează *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, de Mihai Cimpoi, recent apărută, într-o a doua ediție „revăzută și adăugită”, la Ed. ARC, Chișinău: „Avem de-a face cu o operă de pionierat, Mihai Cimpoi, critic și eseist strălucit, exeget pertinent al lui Eminescu și Blaga, pare a fi cea mai indicată personalitate a literelor din Basarabia de a scrie o istorie a literaturii românești din Moldova dintre Prut și Nistru. Cimpoi nu e dogmatic, îndochinarea sovietică nu l-a atins, el are minte flexibilă și capacitate de nuanțare, apoi nu e revanșard, nu are resentimente față de unul sau altul dintre confrăți, știind să-și impună o detașare mai mult decât recomandabilă unui asemenea demers” (*Literatura basarabeană de la începuturi până azi*). □ La pagina „Cronica literară”, Nicolae Oprea prezintă cartea lui Nicolae Bârna, *Țepeneag. Introducere într-o lume de hârtie* (Ed. Albatros, 1997), pe care o apreciază sub forma „unei imagini complete, recuperatoare, asupra unei creații, totuși, vaste, profitând de toate sugestiile provenite din comentariile critice curente (din oarece pudoare, adesea

nedivulgată)”. În plus, autorul, Nicolae Bârna, „reuşeşte, în fond, să devină ceea ce dezmente că şi-a propus, un «exeget şi istoriograf» avizat al operei lui Dumitru Ţepeneag”. Cronica poartă titlul: *Ţepeneag şi onirismul estetic*. □ Din discuţia lui Ioan Lascu, avută la Paris, cu scriitorul George Astaloş („*Îmi sunt suficient mie însumi*”) se reţin poziţionările ideologice în: „I. L.: [...] relaţiile dumneavoastră cu ceilalţi scriitori români din Franţa?”- „G. A.: Nu diferă de relaţiile oricărui scriitor din Bucureşti, să zicem, cu ceilalţi scriitori români. Adică îi văd pe cei cu care am afinităţi. Scriitorul cu care am o complicitate afectivă şi efectivă este Basarab Nicolescu, fondatorul mişcării transdisciplinare asupra căreia nu ajungem să ne punem de acord de peste douăzeci de ani. Dar într-un oraş de circa 10.000.000 de suflete ca Parisul (jumătate din România), viaţa de hârjoneală corporativă este pur şi simplu imposibil de orchestrat”; „I. L.: [...] relaţiile dumneavoastră cu scriitorii francezi?”- „G. A.: De aceeaşi natură ca acelea cu scriitorii români. Când am venit la Paris, scriitorii francezi (cu rare excepţii) erau ori comunişti, ori maoişti (grupul de la «Tel Quel»). Am terminat repede cu ei când am înţeles că se bălăceau în preistoria aspiraţiilor umane. Totuşi, prin afinitate comportamentală eram în superbe relaţii cu Eugène Guillevic (publicat în România încă demult) care demisionând din Partidul Comunist Francez prin 1979, a terminat prin a-mi da dreptate”. □ Luca Piţu publică *Exerciţii de burzuluire estivală*, vorbind, în stilul caracteristic, şi despre „urcarea singulară a lui Ionică cel Prost, zis şi Irimia, în DDR, cu prilejul unui simpozion eminescologic pus la cale de nu ştiu ce universitate teutonă, unde numai el este lăsat – et pour cause! – din patruzeci de cercetători moldovalahi: numai el este lăsat, cu gândul parşiv că va lovi cu oiştea în Zidul Intergermănesc şi-i va testa soliditatea”. □ În amplul eseu *Ion D. Sârbu şi teatrul ca filozofie*, Nicolae Oprea aminteşte detaliile de istorie literară cu privire la piesa *Arca bunei speranţe*, „creaţie dramatică de început, elaborată în doar câteva luni [...] septembrie 1967, la Petroşani şi Craiova”. Aceasta „ilustrează fidel concepţia despre «teatrul ca formă de filozofie» a lui Ion D. Sârbu”: „A fost şi piesa cu cel mai mare succes (de public şi critică dramatică), bucurându-se de cele mai multe puneri în scenă. După premiera absolută din 4 aprilie 1970, la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, a fost jucată în următorii ani în teatrele din Oradea, Timişoara, Craiova şi Bucureşti (Teatrul de Comedie). Tradusă în câteva limbi europene (franceză, germană, spaniolă, cehă, poloneză, maghiară), *Arca bunei speranţe* a avut ecou şi peste graniţă, fiind reprezentată de pildă, de Teatrul Powsechi din Lodz, în Polonia”.

● Revista „Steaua” (nr. 4-5) îi dă cuvântul criticului Constantin Cubleşan, autorul primului articol din sumar, pentru a efectua o apărare a ideii de conservare a tradiţiei. **Să nu neglijăm tradiţia!**, îndeamnă acesta, combătând „restructurările” şi comparând „revizuirile” de după ’89 cu „epurărilor” din anii ’50: „În mai puţin de un secol, România şi-a schimbat de două ori structura

politică și economică. [...] De două ori *restructurările* au vizat – ce spun, au vizat?, au viciat – sistemul de apreciere al valorilor din planul realităților culturale. De fiecare dată, ca un făcut, românul a simțit nevoia să dea pe ușă din dos, afară din casă, creatori de prim rang, cu care alte culturi n-ar ști cum să se fâlească mai mult, pe motive ce nu țineau și nu țin de calitatea operei, ci de *complexele* noilor judecători. Așa s-a întâmplat în anii '50 când Maiorescu era pus la colț pentru că era *estetician* și nu sociologizant, Vasile Alecsandri arătat cu degetul pentru că fusese *boier*, George Bacovia era *decadent*, Octavian Goga admonestat ca *naționalist* etc., etc. Au trebuit să treacă ani și ani, în care lucrurile să se limpezească și lumea să-și dea seama de impostura criticilor (să-i numim?) care propuneau în locul acestora niște valori epigonice, pe măsura idealurilor lor (Neculuță, Păun-Pincio, A. Toma, Victor Frunză, Dan Deșliu etc.). Evident, lucrurile au intrat în normal și după aceea nimeni s-a mai ținut seama de faptul că V. Voiculescu a fost medicul casei regale, că Adrian Marino a stat cu domiciliul forțat pe undeva prin Bărăgan, că I. Negoitescu iubea băieții mai mult decât fetele (însuși mărturisește în romanul biografic), argumente extraliterare, extraculturale ce nu pot dobândi calitate de criteriu serios în receptarea valorilor culturale. Iata însă, că acum, după '89, alți zeloși confrăți, contaminați de febra politichiilor, practică aceeași grilă de *epurare* a valorilor noastre naționale, profitând de bolmojeala din planul politic și economic al țării. Nu o dată și nu pe la colțuri am auzit voci care cereau răspicat *eliminarea* unor Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihai Ralea, Cezar Petrescu etc. etc. pentru că au preferat să facă... pactul cu diavolul, să rămână adică la catedrele univcrsitare pentru a instrui așa cum se cuvine, în cultul adevăratelor valori, generații de tineri, și nu au preferat să meargă și ei la Canal sau la Gherla, alături de alți confrăți trimiși acolo abuziv, pe nedrept. Dar, socoteala e limpede. Acești coloși trebuiesc scoși din *combinație* pentru a intra în vizor alți Frunză, alți Deșliu, alți Dragomir etc., combatanți zeloși pe frontul reformei și a intrării în Europa a țării. Ei bine, nimic mai fals! În marea cultură comună a Europei, important va fi să rămânem cu cât mai multe valori *naționale* și subliniez acest cuvânt, pentru că vom fi respectați cu atât mai mult cu cât vom avea, în corul general, mai pregnante și mai distincte voci individuale. Așa că, a fi național în sfera culturii nu e totuna cu a fi activist naționalist în nu știu ce conflict etnic din satul cutare, unde se bat românii, țigani și ungurii între ei pentru tabla din capătul localității scrisă ori nescrisă în trei limbi. În cultură trebuie să ne ocotim și să ne susținem valorile naționale cu orice preț. Iată, bunăoară, o revistă ca «Viața românească», cu o prestație inconfundabilă în tradiția literară românească, este ținută ca o cenușăreasă în colțul unde se alege meiul, în timp ce foite culturale, produse cu elan și efort sponsoricesc de entuziaști susținători ai unei democrații de paradă, primesc zilnic bonificații. Am dat exemplul «Vieții românești» pentru că este egala în suferință a «Stelei»... La Cluj apare,

iată, de cincizeci de ani (!) o revistă românească de cultură, care s-a încăpățânat încă din startul ei să cultive, fără preget, valorile perene ale culturii naționale și universale, depășind criza proletcultistă la vremea respectivă în calitate de spărgător de gheață și trecând peste toate meandrele idologice care au urmat, ale vechiului regim, cu o plată minimă, adesea neglijabilă, pentru a păstra conținutul său nealterat valoric, la nivelul înțelegerii majore a actului creației. Iată însă că acum, când «Steaua» face aceleași servicii de susținere și angajare în sfera culturii valorilor naționale românești și universale, este trimisă nu odată și ea, în colțul în care se alege meiul, după sobă. Or. pericolul acestei marginalizări (nu numai a «Stelei») este inestimabil la ora actuală, pentru mulți, pentru aceia ce nu înțeleg că în Europa trebuie să intri cu argumentele unei tradiții temeinice, mai mult decât cu asaltul unei prezențe (excelente), dar de abia o zi-două! Nu e rușinos să ne amintim întrebarea coșbuciană: Voi ce-aveți îngropat aici? Este exact ceea ce ne vor întreba europenii. Care sunt, adică, zăcămintele cu nestemate ale solului nostru cultural? [...] Tinerii de azi – pe care îi respect, îi iubesc și îi sprijin din toate puterile – trebuie să înțeleagă că literatura lor este minunată, dar, dacă în spatele ei nu au tradiția unei literaturi naționale, vor fi și vor rămâne mereu, puncte fără sprijin în cosmosul culturii universale. E timpul, așadar, după opt ani de restructurări, să ne luăm în considerare cu toata gravitatea și responsabilitatea tradiția, valorile perene ale culturii românești, clădind pe ele edificiul marcat de spiritul novator al timpului. Este de datoria noastră, a celor din sfera culturii, iar în egală măsură și a celor din sferele politicului și economicului. O idee artistică, de multe ori, este mai bine recepționată în universalitate decât o manevră politică sau o soluție tehnică, pe care nu le respingem, nu le minimalizăm, dar nici nu le putem absolutiza. Cultura națională românească de azi trebuie să se bazeze pe valorile ei perene. Numai așa, vocile noilor generații vor putea fi receptate în adevărata lor particularitate [...]». □ La împlinirea a 75 de ani de la nașterea lui Victor Felea, poetul Dumitru Cerna evocă momente din întâlnirile pe care le-a avut cu acesta: „Acceptase să-i iau un interviu. Mă frapa asemănarea între poezia sa și viața pe care-o ducea, deloc grăbit, ivit ca prin minune pe stradă, ca un semn de întrebare, agățată de el sacoșa ticsită cu ziare, cărți, poeme și pâine. S-a ferit să răspundă la întrebări. Inițial, îmi intitulasem interviul «Destinul ca un bivol greoi», un vers al său, publicat, ce trecuse de bănuielele atențiilor vremii. Mariana Bojan m-a sfătuit să-l schimb, să nu atrag atenția asupra lui Felea, făcându-i, mai știi, vreun rău. În anii aceia, celebrul vers putea fi răstălmăcit. Interviul a apărut în «Tribuna» cu titlul *Sămânța fermecată*. Este unul dintre puținele interviuri pe care Victor Felea le-a acordat. Împlinise 65 de ani!"; „Îl rugam să-mi vorbească despre A. E. Baconsky, cel de la «Almanahul literar». Mi-a vorbit despre *Biserica neagră*, despre refuzul lui Marin Preda de a-i publica romanul la C. R. («Monșer, țin mai mult la scaunul meu, decât la biserica dumitale

neagră»). Uneori zâmbea larg când îl evoca pe Baconsky. Mi-a povestit, cu plăcere, că, pedant și plin de farmec cum era autorul *Corabiei lui Sebastian*, pretindea și colaboratorilor săi aceeași eleganță, aceeași grijă pentru cum ar trebui să te îmbraci. Într-o zi l-a împrumutat pe Victor Felea cu bani și l-a trimis să-și cumpere stofă și să-și comande un costum, indicându-i și magazinul și croitoria. Evident, banii trebuiau returnați în rate, la salariu. «Așa m-am făcut c-un costum de care eram mândri, și eu, dar și Baconsky» îmi spusese Felea surzător” (*Victor Felea – „Destinul ca un bivol greoi”*). □ Cu titlul *Jurnalul unui poet leneș*, apar notații ale lui Victor Felea, din perioada 21 septembrie 1971-13 august 1972, „fragmente din volumul în curs de apariție la Editura Albatros”: „21 octombrie 1971 – O întâlnire dintre șeful statului și scriitorii (unii, personaje de vază, alții de paie). M-a surprins să-l văd (prin intermediul televiziunii) și pe Baconsky și, pe deasupra, printre cei care au luat cuvântul. Prezența lui acolo (el, ereticul și dezavuatul) atestă una din abilitățile perfide ale ideologilor, gata oricând să compromită pe oricine. Nu cred că Anatol a putut spune ceva deosebit, ceva șocant, astfel că participarea lui înseamnă un eșec față de poziția din ultimii ani. Dar cine e lipsit de atari *firești* slăbiciuni? [...]”; „11 octombrie 1971 – «Revoluția culturală» continuă cu îndârjire. Ideologii ne biciuie zi de zi pentru a face din noi niște agitatori culturali activi în viața uzinelor și satelor. Întreaga intelectualitate e scoasă din rosturile ei firești și obligată să execute o muncă dublă, o supranormă epuizantă și, în ultimă instanță, fără nici un rezultat durabil. Ni se dă de lucru a nu mai avea timp să gândim la atmosfera de închisoare în care trăim. Ce plească pentru conducătorii noștri de-a fi descoperit minunatul «instrument de tortură chinezesc», așa-zisa «revoluție culturală!»”; „28 noiembrie 1971 – Am primit ieri o scrisoare de la fiul lui Perpessicius, Dumitru D. Panaitescu. Se plânge că de-acum încolo volumele de *Scrieri* ale criticului vor apărea în ritm de unul pe an (la atât au dreptul la cei morți). Și când te gândești că sunt proiectate 25 de volume!”; „4 decembrie 1971 – L-am văzut pe Păunescu la televizor. A recitat două poezii. M-a surprins tinerețea lui atât de înfloritoare, pielea netedă, proștețime. Ca *fizionomist* însă, m-a surprins și un alt lucru: expresia feței nu pare încă fixată, trăsăturile (externe și lăuntrice) plutesc într-un fel de indecizie și nu te asigură cu nimic în privința caracterului. Accentele și ponderea vocii sugerează putere, dar nu și certitudinea statomniciei!”; „13 decembrie 1971 – O vizită la redacție a lui Al. Ivasiuc. (D. R. nu era prezent). Figură prosperă, infatuată, cu un aer de mare personaj. Spunea că a venit pentru câteva zile la Cluj spre a se recrea, fiind dezgustat de numeroasele intrigi ale *coteriilor* scriitoricești din capitală. Sper că va petrece clipe de reală destindere alături de mai tânărul său prieten, *eruditul* Mircea Vaida, spirit *prob* și *dezinteresat*”; „3 ianuarie 1972 – La televizor, o discuție ideologică despre literatură între Al. Ivasiuc, Ov. S. Crohmălniceanu și Aurel Martin. Convorbirea era dirijată de Ivasiuc. Acest proaspăt arivist a ajuns să dețină

rolul de «primă vioară» între mai vechii oportuniști. «Marele Croh.», care a fost atâția ani în fruntea criticii de conjunctură ședea cu «modestie» lângă «ideologul» locvace și versatil. Comedia falselor discuții și probleme continuă»; „13 august 1972 – Vizita la redacție a lui Ion Negoieșcu. Scurtă șuetă. Muncește la greu la istoria literaturii române. Dodu Bălan îi face greutăți ori de câte ori are ocazia. Îmi vine greu să-l definesc ca om; nu pare a avea o personalitate strălucitoare, dar deși pare să aibă câteva din trăsăturile «pragmatice» ale micului burghez, nu este un tip banal. Infinit mai interesant este în ceea ce scrie și acest lucru e destul pentru a-l prețui... de departe”.

IUNIE

2 iunie

● În vizorul „Academiei Cațavencu” (nr. 22) intră, la rubrica „Show biz da’ mulți”, *Un medic primar care a făcut-o de mogoșoaie*. Este vorba despre Dan Claudiu Tănăsescu. Nota este semnată: „Vadimineața poezilor” și are următorul conținut: „Dan Claudiu Tănăsescu, medicul personal al lui Fănuș Neagu, căruia îi trata mahmurelile, și al lui Marin Preda, căruia îi lua tensiunea, a scris câteva cărți și a hotărât că e scriitor. După ’89, constatând că scriitorii cam mor de foame, iar medicina o cam uitase, s-a făcut primar la Buftea. Unde s-a apucat să vândă pământurile palatului Mogoșoaia într-o veselie nebună. Acum a venit scadența și de-abia așteptăm să-i citim memoriile scrise în pușcărie”.

● În „România liberă” (nr. 2486), „Tableta de marți” a lui Gheorghe Grigurcu, *Despre inteligență*, combate vârful de lance al clișeisticii „românilor verzi”: „noi, românii, suntem un popor inteligent”. Amintind de distincția operată de Camil Petrescu, apoi de G. Călinescu, între „inteligență” și „deșteptăciune”, Gh. Grigurcu este de părere că „la noi, [...] predomină nu inteligența, ci deșteptăciunea”. Dacă „deșteptăciunea este coordonarea rapidă a reprezentărilor, cu scopul de a economisi timp, completând percepția anticipat”, „o «iuțeală de minte» comercială”, inteligența se fundamentează pe „două condiții” de existență: „Mai întâi e vorba de capacitatea novatoare a individului inteligent. Acesta nu numai că nu se adaptează mereu la mediu, așa cum pretinde o definiție simplistă a facultății sale, ci e capabil a i se împotrivi, a-l modela. A confrunța împrejurările cu ideea, depășind tiparul instinctelor și al memoriei. Și cum am putea neglija dimensiunea etică a inteligenței? Spunem dimensiunea, întrucât inteligența autentică nu e de conceput în afara moralei, așa cum un corp material nu e de conceput în afara unor elemente comensurabile. Nu e suficient jocul dibaci al abstracțiunilor care poate luneca în sofism spre a-l defini pe insul inteligent, după cum nu e suficient talentul care poate luneca în compromis spre a defini valoarea unui artist”. În consecință, se întrebă autorul articolului: „Câți intelectuali români de-o strălucitoare înzestrare, de la G. Călinescu la Mihai Ralea până la... (dar nu ne-am propus a

ne referi aci la contemporani), nu și-au diminuat, prin drumul sinuos ce l-au urmat sub semnul oportunistului, însăși inteligența, care, în pofida unor aparențe, nu e dată pentru totdeauna, ci se testează continuu în integritatea și demnitatea sa?”.

3 iunie

● De la Târgul Internațional de Carte București, jurnalista Viorica Rusu trimite o corespondență ziarului „Adevărul” (nr. 2491), despre aspectul general al ediției și cele mai importante evenimente de pe „agenda încărcată”: „Editurile expozante se întrec nu numai în conținutul și estetica standurilor. Trecute, de câțiva ani, de vârsta uceniciei în economia de piață, ele, editurile, știu că la târg «strigarea» e sufletul manifestării. Așa că tombolele, loteriile, ofertele de insigne, pungi, balonașe, afișe țin vizitatorul în priză, mai ales pe cel cu buzunarele cusute. Lansările de carte se țin și ele lanț, mai cu seamă în această primă zi, când publicul e mai numeros. În atmosfera caldă și la propriu, și la figurat, a spațiului oferit de Artexpo, lucrurile se vor petrece cam așa: la Lăptăria Enache, ora 15, ASPRO va fi gazda unor lecturi literare, prezidate de scriitorul Mircea Nedelciu, precedate de prezentări critice și urmate de discuții cu publicul. Tot la ora 15, Editura Albatros lansează volumul *Jurnal 4* al lui Mircea Zăciu. În sala de conferințe, la aceeași oră, Editura Pontica organizează dezbaterea *Poezii și Apocalipsa*. Participă poeții publicați în colecția «Euridice»: Angela Marinescu, Traian T. Coșovei, Liviu Ioan Stoiciu, Octavian Soviany și alții. [...] Anul acesta, Târgul de Carte beneficiază, pentru prima dată, de o campanie publicitară în presă, radio și afișaj stradat, datorită sponsorului său unic, nimeni altul decât CONNEX GSM”. Mai trebuie reținut detaliul tranzacției de *brand*: „CONNEX GSM a finanțat cumpărarea mărcii BOOKAREST de la creatorul său, Mihai Stănescu”.

4 iunie

● Prezent la o „întâlnire”, „din cadrul unei bogate «Săptămâni a Arhivelor» organizate de «Asociația arhiviștilor din România»”, C. S. înregistrează pentru „Adevărul” (nr. 2492) „o profeție” dintr-o intervenție a istoricului literar D. Vatamaniuc, pe tema demitizărilor, cu țintă predilectă la „poetul național”: „*Eminescu e contestat: urmează Lucian Blaga*”. Inițial ponderat în opinii, „prof. Dimitrie Vatamaniuc, «stâlp» de rezistență al ediției monumentale a operei lui M. Eminescu, autorul marilor bibliografii Blaga, Slavici, Agârbiceanu, probabil cele mai complete instrumente de lucru de acest fel din literatura română”, spune că reacția de „contestare a lui Eminescu” este „normală”, deoarece „doar marile personalități sunt contestate”. Discursul alunecă, treptat, către debușeuri sarcastice și scenarii cu tentă conspiraționistă: „[...] e păcat că acești «contestatari» sunt persoane pasagere, efemere și n-au cum să lase urme. Pe cine altcineva să contestăm, dacă nu pe Eminescu?! Poate pe Theodor

Neculuță?! Suspectă ar putea fi doar forma relativ organizată a «contestării», nu fondul ei. Profesorul Vatamaniuc e de părere că viitorul planificat pentru a fi contestat s-ar putea să fie autorul *Trilogiei Culturii*: «urmează Blaga». Dacă punem la socoteală și «asalturile» asupra Coloanei Infinite, Sărutului și Domnișoarei Pogany, ale lui Constantin Brâncuși, faptul nu pare neverosimil: avem prea multe «statui». [...]”.

● Despre arhiva criticului Șerban Cioculescu, anii copilăriei și relația cu figura „tatălui”, vorbește, în „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 22), Barbu Cioculescu, într-un interviu luat de Leo Butnaru („*Trebuie să ai talentul experienței*”): „Alte memorii scrise nu a lăsat. Cât era profesor, își cheltuia banii cumpărând manuscrise eminesciene, manuscrise ale lui Titu Maiorescu, autografe sau scrisori. Mai cu seamă că văduva lui Caragiale îi dăruise arhiva marelui prozator. Dar au venit vremurile comunismului, când timp de nouă ani nu a avut nici un mijloc de existență și a început să o cedeze, încetul cu încetul, Bibliotecii Academiei. Pe urmă, după ce a fost, cum se spune, reabilitat, a început să-și refacă o colecție, cu ceea ce se mai găsea pe piață, pentru că, de fapt, se mai strânsese piața. Și evident că are nenumărate autografe pe cărțile pe care le-a primit în calitatea lui de critic. Foarte multe scrisori de la cititori”; „Fiind temperamental diferiți, am avut și norocul că tata n-a intervenit în educația mea de așa natură, încât să facă din mine un fel de copie – cum să spun eu? – sau trasă la șapirograf sau micșorată geometric, așa, cu pantograful la scară. M-a lăsat să mă dezvolt cum am vrut eu. Și având un alt temperament, născut în altă zodie, difeream destul de mult, dar nu și în ceea ce privește criteriul etic și criteriul estetic. Aici ne-am înțeles foarte bine, pentru că trăind în aceeași casă toată viața și având de plătit urmările aceleiași atitudini politice și trecând împreună prin momente foarte grele, am fost – tata, mama și cu mine – o familie foarte unită”. Un pasaj aparte este legat de „raporturile delicate” dintre Șerban Cioculescu și Nichita Stănescu, explicate de Barbu Cioculescu, astfel: „Tatălui meu i se părea că se face un caz exagerat din lirica lui Nichita Stănescu. Cu atât mai mult cu cât, cel puțin în ultimul deceniu de creație, poetul a fost inegal și, la îndemnul unor prieteni, dădea drumul unor spirale de versuri, unor schițe de poezii fără să mai treacă printr-un laborator îndelungat. Genul îi permitea, pentru că soiul de poezie pe care îl practica el admitea asemenea versuri care să fie făcute din frânturi pe care cade soarele sau peste care trece apa mării. Erau niște reflexe lirice. Ceea ce l-a supărat e că, atunci când a vrut să-și spună opinia, i s-a spus că nu se poate, că, de fapt, Nichita Stănescu e un bun de patrimoniu și că el nu mai poate să fie atins. Or, chestia asta însemna moartea criticii. Nu se poate. Trebuie să poți să spui și: nu. Și poți să și greșești, dar poți să spui și despre un mare poet că nu este mare. De altfel, Alexandru George îl continuă pe Șerban Cioculescu. Și Grigurcu la fel. Au aceeași părere, că Nichita Stănescu a fost sacrificat sentimental”. Cât privește „literatura socialistă”, Barbu Cioculescu este de

păreră că „a fost o literatură de gunoi pentru că a fost o literatură la comandă în care eu, ca scriitor, m-am comportat exact ca și muncitorul din cooperativă căruia i se comandau trei lăzi de cuie. Și-atunci le dădea drumul la mașina de treflat sârmă și făcea respectiva normă de cuie. Iar eu primeam comanda unui roman despre agricultură, despre colectivizare... ”. □ Octavian Soviany publică traducerea unor sonete din creația lui Don Luís de Góngora y Argote: *Despre scurtimea amăgitoare a vieții, Ilustră și belisimă Maria, Spre amintirea iadului și a morții, Unei doamne pe care, cunoscând-o pe când era o copilă, am întâlnit-o în chip de prea-frumoasă femeie.*

● În „România liberă” (nr. 2488), la „Tableta de joi”, Gabriela Adameșteanu utilizează stilul de prozatoare pentru o biografie succintă a Monicăi Lovinescu, în relație cu sfârșitul tragic al mamei sale, Ecaterina Bălăcioiu: „Cu puțin înainte ca să se închidă granițele României în 1948, o fată de 20 de ani reușește să plece la bursa obținută în Franța. Deși pașaportul ei are vizele în regulă, traversează Germania ocupată de trupele sovietice, sub o grămadă de cărbuni, și are noroc că nu o nimeresc baionetele cu care soldații ruși căutau fugari din Europa de Est. Apolitismul cu care plecase, dorind doar să continue tradiția intelectuală a familiei, este zdruncinat de sentimentul trăit de mulți reprezentanți din primul val al exilului: responsabilitatea față de o lume lăsată în urmă, pradă suferinței. Dar la Paris, ea nu se lansează deocamdată într-o campanie pe față contra regimului de la București: este doar regizoare, apoi speaker la Radio France. Are în țară un ostatic: mama, Ecaterina Bălăcioiu. Bunica i-a murit, ca expropriată, pe o noapte geroasă, silită să meargă pe jos, legată cu lanțuri de o căruță. Mama fetei, însă, Ecaterina Bălăcioiu, trăiește existența cotidiană a profesorilor de marcă, formați în vechea Românie. În ciuda reformei din 1948, învățământul românesc nu a putut fi demolat pe loc, pentru că în țară mai existau «profesorii vechi». Cei trecuți prin școala românească între anii '50-'60, ca mine, le păstrează cu recunoștință pentru că, strânși de o programă școlară procustiană, ei reușeau să strecoare nu doar cunoștințe în plus, ci și un respect față de cultură și valorile ei morale. Profesionismul «profesorilor vechi» a dispărut, odată cu ei, iar actuala reformă a învățământului are de rezolvat problema «formării formatorilor». În afara profesiei sale, Ecaterina Bălăcioiu nu mai trăiește decât pentru fiica aflată departe, căreia îi scrie lungi scrisori, adevărate pagini de roman al cotidianului. Speră mereu să obțină pașaportul care i-ar permite s-o vadă. Ecaterina Bălăcioiu nu știe că drumurile, corespondența și conversațiile ei zilnice sunt urmărite și înregistrate de câteva echipe ale Securității. La 22 mai 1958 este arestată. Este inclusă într-un proces la fel de absurd și nedrept ca și cel care a înghițit «lotul Noica-Pillat». Sunt anii marii represiuni intelectuale din România, probabil nu fără legătură cu reprimarea revoluției înfrânte din Ungaria. Este condamnată la 18 ani temniță grea. Moare după mai puțin de doi ani și este aruncată la groapa comună. Ecaterina Bălăcioiu a fost soția lui E.

Lovinescu, cel mai mare critic literar român. O placă memorială, cu greșeli de ortografie, pusă pe zidul blocului în care au locuit, anunță că acolo s-au ținut ședințele cenaclului «Sburătorul» despre care există capitole în cărțile de școală. În apartamentul respectiv nici până acum nu s-a făcut un muzeu. Fiica Ecaterinei Bălăcioiu este Monica Lovinescu” (*În absența muzeului*).

5 iunie

● În „Adevărul” (nr. 2493), jurnalista Diana Popescu transmite de la Târgul internațional de carte: *Literații se bălăcăresc... ca la carte*. Relatarea are în centru reacția scriitorului Gh. Iova la adresa scriitorului Horia Gârbea (absent), după o lectură a lui Mircea Nedelciu. Tema litigiului este legată de versiunea lui Mircea Nedelciu la *Povestea poveștii*, recent publicată: „[...] Ediția din acest an a însemnat și demararea unui proiect al ASPRO, ciclul de lecturi literare în «Lăptăria lui Enache». Acestea, în număr de două pe zi, sunt alcătuite în formula autor + prezentator (ultimul critic de specialitate sau nu) și dau ocazia prozatorilor și poeților de astăzi, fie ei și foarte tineri sau ajunși la maturitate, să citească din opera proprie. Miercuri, 3 iunie, cei doi protagoniști ai lecturilor literare au fost prozatorul Mircea Nedelciu și poetul Traian T. Coșovei. Moderatorul acestui happening fiind criticul Bogdan Lefter. În fața confrăților și a unui număr considerabil de «civili», Mircea Nedelciu a citit o proză scurtă, *Alienum est*, în care experiența dramatică pe care scriitorul o încearcă în prezent este tratată cu umor și detașare. La rândul său, Traian T. Coșovei a încântat auditoriul cu câteva poeme cutremurătoare, în care viața, moartea și iubirea sunt ridicate la rang de religie. Ceea ce a agitat spiritele în «Lăptăria lui Enache» a fost intervenția lui Gheorghe Iova, imediat următoare lecturii lui Mircea Nedelciu. Pornind de la subiecte literare (în speță recenta carte a lui Mircea Nedelciu, *Povestea poveștilor*), nemulțumit de atitudinea unui alt confrate (Horia Gârbea – n.n.), vizavi de tipăritura cu pricina, dl. Iova s-a lansat într-o tiradă «la obiect», bazată în cea mai mare parte pe un cuvânt pe care, din considerente de ordin estetic, nu-l vom pomeni aici. Dar pe care Gh. Iova nu s-a sfiit să-l utilizeze din plin. Reacția sălii a fost contradictorie: în timp ce o parte a publicului se amuza (ce-i drept, cu rezerve), o altă categorie de spectatori s-au simțit lezați în intimitatea lor de vocabularul literatului. Ceea ce i se poate reproșa domnului Iova nu este atât limbajul «pastelat» specific multora dintre intelectuali, cât lipsa de fair-play. Întrucât Horia Gârbea, încondeiat cu aplomb în «Lăptărie», nu era prezent. [...]”.

● În „România liberă” (nr. 2489), la „Tableta de vineri”, Vitalie Ciobanu atrage atenția asupra situației financiare falimentare a editurilor de stat din Republica Moldova, salutând totuși inițiativa privată, concretizată în efortul participării la Bookfest '98: „La fel ca în anii precedenți, la Târgul de Carte de la București participă și edituri din Basarabia. Cu precădere particulare, pentru că sistemul de stat în branșă s-a prăbușit de câțiva ani buni. În perioada

sovietică, 5 edituri acopereau întregul necesar de carte tipărită, de diverse genuri. «Necesarul» e un fel de a spune. Pentru că majoritatea acestor titluri, mai ales cele din sfera umanioarelor, nu constituiau decât o maculatură ideologică. Astăzi, cele două edituri de stat, câte au rămas după ce agrarienii le-au desființat pe celelalte, n-au scos nici măcar 10 titluri în 1997. Sunt vechi structuri îngropate în datorii, cu angajați incapabili să răspundă unor cerințe moderne. Spre deosebire de România, privatizarea sectorului editorial în Republica Moldova s-a făcut foarte timid și reflectă stagnarea care domină în întreaga economie basarabeană. Constrânși de impozite exorbitante, editorii noștri particulari au de cucerit o piață sufocată de carte în limba rusă. Literatura editată în România pătrunde foarte greu la noi, din cauza prețului său de cost mai ridicat. În plus, taxele vamale și rabatul comercial al difuzorului (până la 50%) o fac de 2-3 ori mai scumpă în Basarabia decât în dreapta Prutului și practic inaccesibilă publicului moldovean. În schimb, importurile de carte din Rusia și Ucraina sunt scutite de taxe vamale. Din păcate, guvernele perindate la București și la Chișinău în ultimii 7 ani nu s-au arătat interesate să rezolve această problemă printr-un acord acceptabil. Astfel, deși în România există o supraabundență de carte, în Republica Moldova deșertul cultural se extinde amenințător. Acționând în condiții grele, cele 7 edituri mai importante cu capital privat de la Chișinău acoperă peste 90% din numărul de titluri editate. Să le numim: «Știința», «Litera», «Cartier», «Prut Internațional», EUS, «Museum» și «Arc». Aceasta din urmă va prilejui, se pare, evenimentul editorial nr. 1 al acestui an în Basarabia: volumul *Kakistocrația* de Dorin Tudoran, ce însumează texte celebre din perioada disidenței și de după 1989 ale acestui important scriitor român. [...]” (*Ofensiva analfabeților*).

8 iunie

● Tema „Tabletei de luni” din „România liberă” (nr. 2491) este *Cum sărbătorim?* Autorul, Romulus Rusan, se referă însă la o comemorare, „aceea a morții lui Mihai Eminescu”, motiv de procesiuni naționale: „peste câteva zile vor începe să sosească la Bellu sau la statuile poetului, puzderie de coroane și jerbe purtând banderole de cele mai importante (ca să nu mai vorbesc că tocmai acum a fost lansată bancnota de 1.000 de lei, «redesenată» cu chipul său)”. Într-un context impropriu „festivist”, Romulus Rusan mărturisește că „se simte dator să spună câteva fraze despre felul cum văd asemenea momente simbolice”: „În bibliografia de mii de tomuri și de zeci de mii de articole scrise despre Eminescu, o mică parte, dar cea mai provocatoare, dintre autori s-au grăbit să încerce să și-l însușească sau să-l nege potrivit intereselor momentului. Astfel, de la articolele lui Ion Vitner care spuneau că Eminescu nu mai e reprezentativ pentru poporul român, s-a ajuns, în anii-lumină, la acelea în care rușii protocroniști îl desemnau ca precursor al marxismului sau la altele, în care unii autori stângiști îl considerau părinte al extremei drepte.

Culmea rușinii a fost când, în sala Ateneului Român, la 15 iunie 1989, cu ocazia centenarului morții, Emil Bobu citea mesajul prin care Eminescu era socotit o încarnare a ideilor lui Nicolae Ceaușescu. Mai săptămânile trecute, Eminescu era din nou negat într-o revistă. Destinul adevăratei cercetări eminesciene este întrerupt periodic de astfel de apologii sau de contestări violente, care însă nu reușesc să destrame, ci doar să consolideze, chiar prin manheismul lor, memoria poetului. Ce nu trebuie, însă, uitat este acel fond de aur al cercetării, la care autorii polemiști uită de fiecare dată să apeleze, fiecare considerându-se primul și ultimul deținător al adevărului absolut. Pentru generația tânără, care paradoxal are acces destul de dificil la opera lui Eminescu și la exegeza eminesciană, aș prefera ca la fiecare aniversare sau comemorare din puzderia de gesturi simbolice să fie tipărită o astfel de ediție, care ar valora cât toate coroanele oficiale. [...]”. □ O știre nesemnată, transmisă de la Bookfest '98, anunță că *Mircea Ivănescu a primit marele premiu pentru traduceri al Editurii Univers*: „Marelui poet și traducător Mircea Ivănescu i s-a decernat ieri, de către prof. dr. Mircea Martin, director al Editurii Univers, marele premiu pentru traduceri al acestei edituri. După cum multă lume știe, Mircea Ivănescu este autorul unor traduceri din Faulkner, Kafka, Joyce, Musil, opera sa de traducător fiind nu mai puțin impresionantă, prin amploare și prin profunzime, decât aceea de poet. Deși trăiește retras la Sibiu, Mircea Ivănescu este prezent, traduceri sale marcând momente ale culturii românești. Decernarea premiului a avut loc [...] în prezența unor distinse figuri culturale, dintre care menționăm numele profesorului (la Universitatea din Bloomington) și criticului literar Matei Călinescu, prietenul de o viață al lui Mircea Ivănescu”.

9 iunie

● La rubrica „Show biz da' culți”, din „Academia Cașavencu” (nr. 23), cel care semnează „Absurdo-mut” difuzează zvonul reînțoarcerii lui Nicolae Manolescu în ambientul omologărilor și ierarhizărilor literare, prin continuarea lucrului la *Istoria PACritică a literaturii române*: „Gurile rele din București sunt gata să jure cu mâna pe inimă că omul politic Nicolae Manolescu s-a întors la o dragoste mai veche... istoria literară. Cum strălucitul critic literar de întâmpinare nu mai are PAC-ul pe cap, am fi fericiți să vedem în librării volumul II din *Istoria critică a literaturii române*”.

● Costică Brădățan trece în revistă, în „Adevărul literar și artistic” (nr. 421), fragmente din opiniile exprimate la conferința internațională *Cultura și politica identității în România modernă*, organizată și finanțată de „Journal of the History of Ideas”, Fundația pentru o Societate Deschisă, Fundația Culturală Română. Dosarul poartă titlul generic: *Cine suntem? Identitatea în România*, iar participanți sunt: Adrian Paul-Ilieșcu, *Surse romantice și conservatoare ale autohtonismului românesc din secolul XIX (Eminescu)*; Matei Călinescu,

Generația 1927: opțiuni ideologice și relații personale, Marta Petreu, **Cioran și politica: schimbarea la față a României**, Claude Karnoouh, **O întoarcere la spațiul mioritic blagian**, Sorin Alexandrescu, **Fenomenul legionar: cuvântul și fapta sau despre un caz colectiv de miopie politică**, Alexandra Laignel-Lavastine, **De la primul Constantin Noica la cel de-al doilea: ruptură sau continuitate?**, Mircea Flonta, **Filosofia analitică în România comunistă: cum și de ce?**, Vladimir Tismăneanu, **De ce nu a avut România disidență?**. „Aflat la răscrucea istoriei intelectuale și a celei politice, Noica întrupează într-un mod exemplar drama elitelor central- și est-europene din acest secol, sfâșiate între problematica păstrare a identității proprii și frica simultană de a se vedea alungați către periferia subdezvoltată a continentului”, se pronunță Alexandra Laignel-Lavastine asupra subiectului ales. „[...] tot așa cum umbra Auschwitzului marchează deraierile intelectuale spre dreapta, cred eu, și insist asupra acestui lucru, umbra Kolîmei așează opțiunile de stânga radicale ori staliniste sub semnul acela identic, al naufragiului moral. Tot așa cum anticomunismul visceral al lui Zelea Codreanu nu justifică, din perspectivă democratică, revoluțiile naziste, nici antifascismul nu poate fi acceptat ca alibi al ideilor staliniste...”, arată Vladimir Tismăneanu.

● „România liberă” (nr. 2492) găzduiește o „Tabletă de marți” cu potențialul incendiar la cote ridicate, prin comparația pe care Gheorghe Grigurcu o face între Eugen Barbu și Paul Goma: „[...] poate că scriitorul despre care discutăm [*Eugen Barbu*], înzestrat cu un incontestabil talent pe care a avut grijă a-l batjocori din plin, are și scrieri așa-zicând necorupte. Însă nu putem face abstracție de ansamblul activității sale, de caracteristicile dominante ale comportării sale ce justifică aprecierile pe care nu doar eu, ci și majoritatea confrăților am fost nevoiți a le face asupra umbroasei sale figuri. Oare nu există bolnavi, aflați chiar pe moarte, cărora unele analize le ies «bine»? N-ar fi ridicol a trage de aici concluzia «sănătății» lor. La antipodul lui Eugen Barbu se găsește Paul Goma. N-am putea contesta caracterul discutabil al unor detalii ale creației și declarațiilor sale, dar nici nu ne-ar fi permis a face abstracție de ansamblul personalității sale, de caracteristicile dominante ale producției celebrului disident, o figură de-acum istorică, orice s-ar spune. Nimeni nu e perfect. Găsim, vai, și la autorul *Calidorului* exagerări, consemnarea unor fapte incontrollable, mici fabulații mai mult sau mai puțin impetente pe seama contemporanilor, pe care nu ezită, uneori, a le recunoaște ca atare, însă pe un fond indenegabil de bună-credință și de independență morală. Pe un fond – am putea afirma – de antioportunism. Căci n-ar fi, oare, mai comod pentru Goma să evite o puzderie de conflicte? N-ar fi, pentru d-sa, mai favorabile, în plan social, anume adaptări, aranjamente, «diplomații»? Dar dacă ar recurge la ele ar însemna să-și trădeze spontaneitatea, temperamentul, stilul, în ultimă instanță conștiința (deoarece întotdeauna are măcar un miez de adevăr în ceea ce relatează). [...]” (*Goma*).

10 iunie

● În „Lucașfăru” (nr. 22), Mariana Șipoș, prozatoare și realizatoare la Televiziunea Română Liberă, publică un amplu articol (*Ce aveți cu Marin Preda, domnilor?*), în care lucrează pe mai multe planuri: a. îl apără pe Marin Preda de „insinuarea”, tratată ulterior ca „acuzatie gravă”, făcută de criticul timișorean, Cornel Ungureanu – „Marin Preda ar fi optat imediat după debut pentru regimul instaurat de comuniști în care [...] autorul își găsisse «părinții spirituali»”. Întorcând situația, Mariana Șipoș arată: „Citatul din Geo Dumitrescu nu e o dovadă de înregimentare, ci una de rea-credință, a celui care o interpretează așa, cum sunt și cele pe care le vor lansa cu surle și trâmbițe, după decembrie 1989, Gheorghe Grigurcu, S. Damian și Alexandru George. Spun «cu surle și trâmbițe» pentru că zgomotul produs a fost atât de mare, încât se vorbește acum de o «contestare» a lui Marin Preda (Răzvan Voncu în «Caiete critice», nr. 8-10, 1997)”; b. consideră inițial îndreptățită apariția unui întreg număr din „Caiete critice”, „numai pe răspunsurile la ancheta privind compromisurile pe care le-ar fi făcut sau nu Marin Preda” („pentru că în ultimă instanță la aceasta se reduc toate cele 8 întrebări ale anchetei!”, deși tema era „75 de ani de la nașterea scriitorului”); ulterior, Mariana Șipoș observă un alt detaliu care îi displace: „Dat fiind că directorul revistei «Caiete critice» este Eugen Simion (apărătorul din oficiu al lui Marin Preda) și dat fiind că majoritatea din cei 38 de scriitori care semnează sunt mai mult sau mai puțin din sfera de interese sau opinii ale lui Eugen Simion, nu era greu de prevăzut că răspunsurile aveau să fie mai mult sau mai puțin asemănătoare: nuu!, n-a făcut compromisuri Marin Preda sau, cele pe care le-a făcut sunt minore și scuzabile.”; c. laudă grupul de apărători ai lui Marin Preda, care și-au expus argumentele în cărți: „Monica Spiridon, Andrei Gligor [sic!], Vasile Popovici și Adrian Dinu Rachieru, critici din generațiile mai noi, autori fiecare a câte unei cărți despre Marin Preda, după moartea scriitorului când nu mai aveau interesul să-și vadă cărțile publicate la Cartea Românească (editura condusă de Marin Preda), interes pentru care îl lăudau criticii pe Preda în timpul vieții, crede Gheorghe Grigurcu.”; d. combate zvonul transformat în legendă de largă circulație, pe seama contului la CEC al lui Preda: „Povestea banilor pe care, nemeritat, îi încasa Marin Preda – fiindcă nu-i așa, era nomenclaturist și colaboraționist – se pare că a devenit obsesia multora din moment ce și Constantin Țoiu, din «prepeleacul» său de la «România literară» își amintește o scenă de la casieria Uniunii Scriitorilor, cu un Marin Preda căruia nu-i mai ajungeau buzunarele în care să-și îndese banii încasați. Ce aveți, domnilor, cu Marin Preda? Atât de mult vă stă în cale și acum, la 18 ani de la moarte, încât nu dormiți de grija banilor săi, în care buzunare îi punea sau la care CEC îi depunea?”. □ În același număr special: *Persoana și autorul*, în articolul *Greșelile grave*, redactorul-șef al postului „Radio România Cultural”, Liviu Grăsoiu, cântărește cazul general al „pactului cu diavolul” (în forma colabora-

ționismului roșu), din perspectiva eticii creștinismului militant, deopotrivă deschisă iertării, dar și sancționării publice: „Denigrarea, desconsiderarea, plasarea sub zodia purului efemer a ceea ce nu convenea tendințelor novatoare s-au manifestat din belșug în cei aproape 200 de ani de literatură română. La judecata supremă, aceea a timpului însă, s-a constatat că monumentele au rămas. Și au rămas în complexitatea lor, însumând virtuțile omului și calitățile estetice ale operei. Cei croiți rău de Dumnezeu nu au avut parte nici de o împlinire artistică superioară. Excepțiile confirmă regula, ca în atâtea alte cazuri. Se schimbă lucrurile și devine altfel judecata, atunci când contextul politic ajunge brusc altul. Menajamentele se uită, la fel și registrul în care se face aprecierea. Instaurarea brutală a comunismului de tip sovietic în România a răsturnat valorile în mod de liberat, dorindu-se distrugerea spiritualității naționale, concomitent cu ceea ce dădea specificul românismului, țărâimea. În deceniile ce au urmat invaziei bolșevice și în timpul regimului totalitar, politicienii au mizat mult pe desființarea, compromiterea celor mai importanți scriitori interbelici, odată cu atragerea celor ce nu își întemeiaseră conduita pe principii ferme sau nu fuseseră dotați cu caracter în sensul adevărat al cuvântului. Numele ce se vehiculează sunt cunoscute, unele reprezentând vârfuri ale literaturii noastre. Scuzele invocate după 1990 de unii confracți în apărarea lor, stau și nu prea stau în picioare, cei mai mulți făcând pledoarie pro-demo, mânați de teama că greșelile lor vor fi sancționate de generațiile sătule de minciună și compromisuri inutile. Pentru că eu unul nu văd utilitatea mizeriilor la care s-au pretat cei câțiva mari autori. Ei nu au salvat nimic, nu au apărut nimic, nici principii, nici pe confracții aflați în mare suferință. Dimpotrivă. S-au făcut de răs; au ajuns subiecte jenante în timpul vieții și aproape evitate după moarte. Bunurile materiale și onorurile regimului ce a distrus cinci decenii din istoria României le-au conferit o meschină bucurie, o satisfacție specifică ființelor inferioare, ale căror trăsături există în fiecare individ, ieșind la lumină în **condiții favorabile**, când Dumnezeu și-a luat mâna de pe capul celui ales. Pedepsa a venit de la sine: creația a scăzut calitativ până la un nivel incredibil, ce pune sub semnul întrebării însăși paternitatea asupra producției literare create după acceptarea pactului cu diavolul roșu. În mod firesc, întreaga lor operă va fi citită din perspectivă ultimă, impresia finală, ieșirea din scenă contând enorm în ochii posterității. Încă o dată: nu cred în scuze, în explicațiile altora, după cum nu înțeleg și faptul că nu oricui îi este dat să tindă spre sfințenie, să accepte condiția de martir. Nu micile păcate omenești dau măsura unui scriitor, ci greșelile grave, cu profunde reverberații în societate și în gândirea celor aflați inevitabil în zona sa de influență. Acestea cântăresc greu și dezmembrează întregul. Opera se va pulveriza prin citire și apreciere fragmentară. Iar omul va intra în galeria destinată mulților ticăloși despre care se va vorbi cel puțin cu dispreț”. □ De partea sa, în articolul **Memoria și memorabilul**, redactorul-șef al „Luceafărului”, Marius Tupan

divulgă scopul alcătuirii unui număr special de revistă, pe tema disjunctiei comportamentale și discursive dintre eul biografic și eul creator, în contextul specific al literaturii române din perioada comunismului. În mod particular, sunt prezentate studiile de caz asupra scriitorilor care, prin faptele lor cu tangențe politice, s-au pus singuri sub acuzația de oportunism, Petru Dimitriu, Adrian Păunescu, Aurel Baranga: „Cu acest număr special (sperăm cu succes, de vreme ce n-am primit reacții de negație, dimpotrivă, scrisoarea lui Paul Goma a venit în sprijinul afirmațiilor noastre) că și la noi a existat o literatură de sertar. Cu acest număr special punem în dezbatere o problemă delicată (ca să fim doar eufemistici) ce privește raportul autorului cu semenii săi, cu persoanele care-l înconjoară și-l impresionează, căci, în definitiv, artistul poate fi considerat, fie și în parte, o creație a unei colectivități, a unui timp și a unui mediu cultural, iar, în opera sa, oricât ar fi de fantezistă, prezența acestora e implicită în mai mare sau mai mică măsură. Care-s reacțiile lui față de mediul în care ființează și se emancipează? Iată doar una din interogații ce ne pune mereu în dificultate. Oricât am fi de idealști, n-am putea afirma că **memorabilul** exprimă, în aceeași măsură, opera și autorul acesteia. Memoria ne este adesea împovărată de imagini iconoclaste sau scandaloase, venite de la creatori care, la gradul lor de înțelegere a lumii și artei, sunt de neacceptat și de neînțeleș. Într-o asemenea ipostază, nu pot fi plasați Ion Potopin, Ion Crânguleanu sau Radu Selejan, refuzați de har și inteligență, cotizanții unei singure coarde, fiindcă n-au altă variantă de a părăsi anonimatul. Șocul se produce atunci când ocupă scena autori dotați, recunoscuți rapid pentru valențele lor artistice, capabili să devină conștiințe într-o vreme a pierderii reperelor morale. Ce-i lipsea în «obsedantul deceniu» scriitorului care semna *Drum fără pulbere*. Din câte s-a demonstrat în timp, numai onoarea. Căpătase ranguri, onorarii, deplasări în străinătate, privilegiu, articole encomiastice, acces la gospodăria de partid, favoruri ilimitate. Exilat în Occident (pentru motive care nouă ni s-au părut totuși bizare), afirmă nonșalant că a avut momente de lașitate și oportunism, fără prea multe ezitări, își pune cenușă în cap. Tardiv, dar înălțător gest! Și, când mai toți românii erau tentați să-l ierte și să-i elogieze mintea cea de pe urmă, fiindcă și căința îi stă bine artistului, Petru Dumitriu aterizează. taman într-o campanie electorală acerbă, în studioul Antenei 1, pentru a face propagandă unui congener al său, Ion Iliescu. Să nu fi fost prea bine informat de ce se petrecea? Ne îndoim. Să fi existat coincidență pur și simplu între revenirea lui în țară și emisiunea cu pricina? Exclus. Prea au fost gândite și potrivite evenimentele. Și, cu acest prilej, au fost evidențiate realele sale virtuți și propensiuni. Lamentabile. Ar mai putea cineva să-i accepte viitoarele mutații publicitare? Nicidecum Debutând în forță, stârnind chiar și invidia confrăților, căci vulcanul ce se anunța își arunca lava în toate direcțiile, Adrian Păunescu adulmecă urma lui Nicolae Ceaușescu, exact în clipa când acesta promite, abil, recompense pentru adulatori, și-i dedică cele mai onctuoase

poeme din câte se cunosc în literatura română. Nimeni n-a slăvit un cult al personalității ca semnatarul volumului *Mieii primi*. Amăgit de statuia gelatinoasă a lui Procopius din Caesareea, același bard publică în reviste cu tiraj confidențial versuri de revoltă (nu revoltătoare!) cu speranța că-și va retușa, în timp, imaginea maculată. Când simte un moment favorabil, mizând, poate, și pe memoria scurtă a unora, glisează în zgomote de zongore și piculine, spre zona protectoare a dizidenților, apare în calea revoltaților, ca și cum ar fi de-al lor și, uimit, primește oprobriul acestora, concretizat în valuri de spută. Merita altceva pentru șiretlicurile lui proverbiale? Nu confrății aveau să-l pedepsească, ci tocmai aceia pe care-i iritase și umilise, prin întreaga sa slugărmicie față de dictator. Nu prețuire și recunoaștere voia să obțină, ci numai onorarii și onoruri prezidențiale, sfidând orice bunăcuviință. Nu întâmplător Adrian Păunescu a devenit personajul cel mai ridicol în pamfletele colegilor, prezență caraghioasă în anecdotele de tot soiul. Cazul cel mai tipic și dezagreabil este al lui Aurel Baranga, uitat, se pare, prea repede, din motive care ne scapă. Intră în literatură în compania lui Nicolae Moraru, unul din campionii proletcultismului de la noi, scriind împreună *Pentru fericirea poporului*. Convinge repede stalinistii că e un cântăreț de nădejde, atașat cauzei lor, intră în nomenclatura roșie, conduce, netulburat de nimeni, revista «Urzica», din care face o feudă personală. Trece o dată pe an pe la redacție, angajează doar redactori mediocri, fără studii (altfel s-ar fi putut revolta!), îi folosește în scopuri personale (la piață, la curățenie, la obținerea unor adevăruri, fiindcă străinătatea îi era un mediu confortant și seducător), se preface că biciuiește moravurile comuniste, fără a ataca subiectele de profunzime și crede că marea realizare a vieții lui e amânarea editării «Urzicii» în zilele de doliu pentru tătuca popoarelor, I.V. Stalin. Devine un susținător al **Tezelor din iulie** (iunie?) 1971. Declară – cităm din memorie – că, dacă n-ar fi apărut acestea, el n-ar mai fi știut cum să scrie. Când află că e atins de o boală incurabilă, râvnește să se pună bine cu eternitatea și-și face *mea culpa* printr-o scrisoare, citită de un coleg la colocviul de dramaturgie. Statura sa morală trece de la compromis la ridicol cu etica personajelor din *Mielul turbat*. Geo Bogza promitea o colaborare la «Urzica» numai atunci când Aurel Baranga va fi spânzurat de limbă în piața publică. După o asemenea declarație, orice comentariu ar fi de prisos. Exemplele ar putea continua, dar lăsăm și altora libertatea de a le enumera și comenta, cu varii argumente. Reamintindu-ne deviațiile și surprizele ce ni le-au rezervat unii artiști ai cuvântului, nu înseamnă că dorim, neapărat, să-i condamnăm în absență, să destrămăm ierarhiile, pentru a institui altele, în funcție de opțiunile și operele noastre. Uitănd racilele unui trecut traumatizant riscăm să le regăsim în alte strategii, căci propensiunile unor condeieri sunt nelimitate, iar credința unor creatori că li se poate admite orice – doar providența i-a ales! – face noi și irecuperabile victime”. Lui Adrian Păunescu i se (re)publică, spre (re)aducere aminte,

poeziile patriotice *Viitorul României* și *Omul țării*, scrise în perioada în care național-comunistul Nicolae Ceaușescu era președintele Statului. □ Contribuie la dosarul de analiză a fenomenului de interferență a politicului cu literarul, Gabriel Rusu: „Se spune că hârtia suportă orice. Eu cred că, mai degrabă, viața suportă orice. Spre exemplu, este posibil, ca viața unui om care scrie să fie împănată cu abdicări de la principiile tinereții, cu lașități sociale, cu adultere, cu mercantilisme, cu come alcoolice, cu servilisme politice, cu trădări față de confracții de breaslă. Dar dacă omul care scrie este scriitor autentic, atunci hârtia pe care scrie adevărat nu riscă să devină maculatură. Pentru că, orice s-ar spune, textul nu este chiar identic cu viața – este sublimarea acesteia, este înțelegerea acesteia, este punerea acesteia într-o ecuație semnificativ umană. Piscurile umane și abisurile imorale ne sunt, deopotrivă, coordonate existențiale. Ca să le de/re/scrui, trebuie să le cunoști, pe amândouă. Să nu uităm că, mai întâi, sfinții de apoi au cunoscut păcatul și tăgăda. Cu cât trăiește mai mult, cu atât un scriitor este tentat de mai multe păcătoșenii: ale adolescenței, ale maturității, ale senectuții. Încet, încet, am învățat să nu îi confundăm scrierile cu tribulațiile sentimentalo-casnice. A avut mai multe neveste, o nevestă și mai multe amante, mai mulți copii din flori? E-n regulă, cele care vorbesc de la tribuna istoriei literare sunt, totuși, cărțile lui. Permisivitatea ne este, însă, pusă la grea încercare când vine vorba de atitudini politice și, mai cu seamă, de atitudinea în fața Puterii dintr-o clipită ori alta a istoriei. Cine a semnat pactul cu diavolul și a colaborat cu puternicii zilei este victimă sigură pentru rugul aprins de intoleranță – și el, și **toate** cărțile lui. De ce și **toate** cărțile? Ar fi mult mai bine dacă le-am pune la locul lor, critic, pe cele care suferă de astm în inspirație. Deoarece se întâmplă ca împrejurările, cu obligativitățile lor politico-sociale, să pună în mână unui scriitor de geniu un condei pedestru. Un articol plasat, pentru avantaje, într-o foaie de partid ori un discurs rostit, pentru avantaje, de la un prezidiu de partid nu atârnă în balanță cât o carte de referință pentru o literatură. Scriitorul poate fi apostrofat, admonestat și chiar condamnat pentru credința lui politică (sau jocul lui cu credințele politice) ce îi aduce profituri laice. Este dreptul comunității. Nedrept, însă, ca atunci când îi ardem cu fierul roșu destinul să le dăm foc, din răzbunare juxtițiară, și tuturor **scrierilor** lui.[...] Pe Arghezi nu l-au interesat niciodată ideologiile și programele politice cu tentă mesianică. O cvasi anecdotă de Ov. S. Crohmălniceanu într-o carte de amintiri ni-l înfățișează obligat să aleagă, ca gazetar, între două grupări liberale și optând pentru cea care îl plătea mai bine. Arghezi s-a folosit de politicieni știind că și ci se folosesc de el. Este o atitudine care intră în conflict cu morala. Cam aceleași atitudini le-au avut Sadoveanu, oblädui de două orânduri sociale și multe guverne, ori George Călinescu, dăruit, de către comuniști, cu funcții publice. Avem tot dreptul să îi culpabilizăm și să le dărâmăm statuile din istoria vieții literare. Dar cred că nu ne este permis să le scoatem **toate** cărțile din istoria literaturii române. Să le redistribuim axiologic

pe cele atinse de huzurul politic al autorilor, ceea ce a dus la lipsa de har, însă să le păstrăm în panteon pe celelalte. 1907 nu poate trage înapoi *Psalmii*, nici *Cronicile optimistului*, *Istoria...*, nici *Mitrea Cocor*, *Baltagul*. Dumnezeu și posteritatea îi judecă pe scriitori pentru micimile lor omenești. Istoria literaturii le pune în balanță cărțile. Oare la câți potențați ai timpului său a obținut favoruri Homer? Nu știm. Oricum, biografia trece și bibliografia rămâne” (*Biografia și bibliografia*); Caius Traian Dragomir: „Desigur simbolurile adoptate pot fi la fel de bine militare, culturale, literare: Hitler se imaginează napoleonian, Napoleon se proiectează peste imaginea lui Carol cel Mare, Karl Marx se identifică, parțial, cu mari creatori precum Jean Jacques și Honoré de Balzac. Mai aproape de noi, Gheorghe Gheorghiu-Dej încearcă identificări, tot parțiale, cu Mihai Ralea și cu Ionel Teodoreanu. Relațiile multor politicieni cu actrițe celebre reprezintă – și acestea – elementele unor fenomene de tipul transferului de identitate.[...] A. Toma a fost în mod clar un simbol al invaziei comuniste în România; la fel și Mihai Beniuc cel din perioada postbelică. Oamenii și cărțile lor au de suportat – în aceste cazuri – mai curând o judecată unitară. Ce fel de simboluri au fost însă Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Geo Bogza? Ce au spus istoriei, sub acest raport, simbolic – și ce mai spun încă, eventual – Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, George Călinescu, Tudor Vianu? Identificarea comunismului cu nici unul dintre aceștia nu este completă – în egală măsură ea este rareori egală cu zero. Chiar și tratarea, exclusiv sub acest aspect, a problemei om-operă-comunism ar necesita un volum enorm de reflecții. O primă disjuncție s-ar putea face între personalitățile/operele cultivate, neglijate sau persecutate de comunism. Situația pe acest teren a fost însă cât se poate de schimbătoare: cazul Tudor Arghezi apare, poate, drept cel mai ilustrativ pentru această condiție. Rămâne cred, simbolica pură. Comunismul și-a dorit o mască de un simbolism cultural avantajos și eficient. Oamenii de creație, de cultură, intelectualii, prin existența proprie și prin operă, în chip coerent sau disjunct, au corespuns acestei pretenții simbolice ori i s-au opus; punând în circulație simboluri de cu totul altă natură. În fond ceea ce dorea poporul acestei țări era o altă simbolică – o simbolică pentru o politică populară, torpidă de nevoie, însă oricum proprie – distinctă de aceea pretinsă de comunismul guvernamental și partidic. Întrebarea relevantă este în ce direcție înclina creatorul și în ce direcție înclina opera sa. Am putea spune astăzi, de pe o poziție firesc anticomunistă, precum altădată: cine nu a fost împotriva noastră a fost cu noi – aceasta desigur, în disputa pentru captarea unor simboluri de natură să ne facă să vedem un orizont dincolo de comunism. Capacitatea de simulare și disimulare în sfera simbolului, a comunismului însuși a fost însă nemăsurată. Personalități asemenea unui Petru Comarnescu, sau Vladimir Streinu, care au suferit în modul cel mai direct, opresiunea au acordat o mare încredere politiciii lui Nicolae Ceaușescu, la scurtă vreme de la instalarea ca stăpân al statului

român comunist. După amnistia din 1964, privind totalitatea cazurilor politice, ei nu au fost singurii care au gândit astfel. Constantin Noica – pentru a lua un exemplu – i-a însoțit pe o oarecare porțiune a acestui drum. [...] Istoria, de bună seamă, are un caracter vectorial – mai exact ea este rezultanta a două serii de vectori: unii care tind să impună un fenomen și alții care îl orientează către descompunere. Cea de a doua categorie de vectori a acționat constant împotriva comunismului. Într-o primă fază simbolurile anticomunismului erau intelectualii martirizați. Sau cel puțin victimizați – un Mircea Vulcănescu, un Radu Gyr, un Nicolae Steinhardt. Într-o a doua fază, speranța unei națiuni întregi se leagă de acele profiluri care ar fi putut fi identificate cu sistemul comunist și cu filosofia comunismului, dar în realitate, contuturile de pe acest fundal întunecat – este cazul unui Geo Bogza, unui Petru Dumitriu, unui Marin Preda, unui Tudor Vianu – fiecare cu un destin specific, dar de neseplat cu totul de un regim, arătau ca valoare de cultură, ca simboluri întrupate într-o direcție perfect distinsă în raport cu aceea care se dovedea a aparține mișcării regimului. Funcția opoziției lui Bogza din *Paznic de far* ori a lui Marin Preda din ultimele sale romane este net superioară istoric – nu și imediat politic – aceea realizată prin intermediul celor câteva acte de dizidență directă și efectivă ale altor autori.[...] Unde urmează să opereze criteriul estetic? Ca să răspund unei astfel de întrebări risc o ipoteză cu adevărat periculoasă: din tot ceea ce s-a scris în perioada comunistă, extrem de puțin se mai poate citi astăzi și aproape nimic nu va mai avea vreun interes mâine. Excepțiile – câte vor fi – vor privi poezia. Comunismul a indus celor care l-au trăit, chiar atunci când s-au delimitat de el, ori i s-au opus, localicism și nu universalitate, atitudine minoră și nu judecată în termeni finali. Personalitățile și operele unei întregi perioade vor rămâne ceea ce au și fost în acei ani: mari sau măcar necesare simboluri istorice.” (*Intelectualul și opera ca simboluri politice*); Mirela Roznoveanu: „Opera și autorul nu pot fi despărțite, chiar dacă viețile autorilor vor fi cu timpul uitate și interesante doar pentru exegeți, iar faptele reprobabile ale autorilor, săvârșite în timpul vieții lor, nu vor împiedica geniul acestora să strălucească prin opere. Totuși, faptele sunt fapte și trebuie consemnate, judecate ca atare de timpul istoric în care s-au săvârșit, ca și de posteritate, mai ales când în joc sunt lucruri care privesc limba, poporul, ființa națională a unei țări al cărei exponent este un autor reprezentativ pentru acea țară sau popor. Un scriitor important, devenit o figură publică, dă socoteală în fața poporului și a istoriei pentru faptele publice comise. Modul în care veacul nostru a înțeles să judece faptele publice ale autorilor de geniu este un exemplu pe care trebuie să-l avem în minte, și de ce nu, să-l analizăm trăgând învățămintele necesare. În anul 1945, Ezra Pound, considerat unul din cei mai mari poeți americani, a fost adus în fața tribunalului sub învinuirea de trădare de patrie. Trăind în Italia în timpul lui Mussolini, pentru care a exprimat simpatii profunde (cetățean american), a început din 1940 o serie de emisiuni la radio

Roma în care condamna Statele Unite ale Americii și lauda pe Mussolini și nazismul. Nu și-a încetat emisiunile nici când Statele Unite ale Americii au declarat război Italiei și Germaniei. În 1945, a fost luat prizonier de trupele americane, adus în fața unui tribunal, șase ani mai târziu a fost scutit de închisoare grea pe motiv că era «iresponsabil» și internat într-o clinică; în 1958, cu aprobarea Congresului american, tribunalul anulează acuzația de trădare de patrie, înlocuind-o cu aceea de boală mintală. I-au trebuit 15 ani operei lui Pound ca să-și regăsească drumul spre cititorii Americii.[...] Knut Hamsun a murit în 1952, în dizgrație, fără să primească onorurile de cel mai mare scriitor al Norvegiei, așa cum s-ar fi convenit. Este singurul scriitor norvegian care nu are o statuie în țara sa. Nici faptul că el a primit premiul Nobel în 1920 nu a putut să șteargă faptul că a fost atras de ideologia național-socialismului nazist, că a fost un colaboraționist al regimului nazist care îi ocupase patria, că a apărut în fotografii împreună cu Hitler, că și-a trimis medalia premiului Nobel lui Goebbels, că și-a exprimat durerea la anunțul morții lui Hitler. A murit la 92 de ani în sărăcie, după ani de domiciliu forțat, într-o casă de bătrâni. O amendă usturătoare care i-a epuizat toate economiile a fost una din pedepsele primite pentru colaborarea cu dușmanul. Opera sa a fost reabilitată, dar comportamentul omului este încă privit cu circumspecție, chiar dacă mulți spun că era deja senil când a început să-și manifeste simpatiile și sprijinul pentru ocupația nazistă. Sfârșitul celui de-al doilea război mondial a însemnat pentru Germania, Franța, Norvegia și alte țări – eliberarea. Ceea ce nu a fost să fie și pentru multe popoare din Estul Europei. Pentru România, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Cehoslovacia și o parte din Germania învingerea nazismului a coincis cu impunerea unei noi dictaturi, comuniste. În România, dictatura comunistă a avut și ea colaboraționiști autohtoni, mai întâi cu ocupanții sovietici, apoi cu ocupanții comuniști «din interior», care în 45 de ani au pus umărul la distrugerea a ceea ce are mai prețios un popor, limba, cultura, valorile morale. Deși 1989 a însemnat formal ieșirea de sub dictatura roșie, mulți încă se mai întreabă dacă trebuie să iertăm sau să ne amintim faptele reprobabile ale colaboraționiștilor, dacă pedepsirea lor ar provoca neașezare și eventual conflicte sociale. Punctul 8 al Proclamației de la Timișoara n-a avut șanse să devină o lege. Asta nu înseamnă că aceia care s-au făcut vinovați de distrugerea literaturii și culturii române, colaborare cu comunismul sovietic, impunerea cultului personalității în «Epoca de Aur», organizarea sistemului represiv al cenzurii, alterarea noțiunii de cultură, reeditarea fracturată a operelor clasicilor români, nu trebuie condamnați pentru trădare de patrie, mai precis, «pentru infracțiuni contra păcii și omenirii» deoarece, ceea ce a avut loc în România a fost un genocid cultural. Consemnarea faptelor reprobabile nu este suficientă, pagubele aduse poporului și culturii române trebuie pedepsite de lege. Cei ce s-au făcut vinovați de cele de mai sus trebuie să cunoască rigorile justiției, chiar dacă opera lor este de excepție. Nimic, nici

chiar valoarea operei nu acordă imunitate autorului ei în fața legii. Reprimarea memoriei nu poate avea decât un efect negativ, cu urmări greu de prevăzut pe termen lung. Exegeza, manualele școlare au datoria să consemneze colaboraționismul cu ocupantul sovietic al lui Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Tudor Vianu, George Călinescu, Mihai Ralea, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, George Macovescu etc. O pedeapsă pe care tribunalul ar putea să le-o dea postum ar fi ca în următorii douăzeci de ani orice reeditare a operelor lor să apară cu banderola neagră pe care să scrie «colaboraționist cu ocupantul comunist», iar un paragraf în acest sens să fie introdus în mod obligatoriu în toate manualele școlare. Nu trebuie, de asemenea, uitați cei care au distrus, îngeris să publice, împins să moară în mizerie, condamnat la domiciliu forțat, scriitori ca Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Vinea, Constantin Noica, și lista poate continua. Urmașii acestora au dreptul să ceară reparații morale și materiale. Impunerea realismului socialist care a dat înapoi literatura română cu un secol prin Veronica Porumbacu, Aurel Mihale, Petru Dumitriu, Dan Deșliu, Titus Popovici etc. și ideologiei ei, criticii literari din anii '50, trebuie pedepsită conform Codului penal, organizarea și impunerea monstruoasei cenzuri prin vârfuri ale propagandei comuniste ca Leonte Răutu, Cornel Burtică, Dumitru Popescu, Mihai Dulea etc, trebuie ca și pedepsită conform Codului Penal. Colaboraționismul unor faimoși directori de edituri și «direcții literare» (Valeriu Râpeanu, Liviu Călin, Vasile Nicolescu etc.), publicații literare (Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Dragoș, Gabriel Dimisianu etc.) care au mutilat sau au dat dispoziție să fie mutilate textele scriitorilor români până a le face ilizibile, impunând în final, conceptul infamant de «autocenzură», răpind cititorilor români dreptul de a trăi într-o lume normală.[...] Este ceea ce țările occidentale și Statele Unite ale Americii au fost făcut. Cultura română pretinde scriitorilor români, care au fost victime ale dictaturii comuniste, să ceară condamnarea celor vinovați de colaborarea fățișă cu ocupantul comunist al culturii române, indiferent dacă aceștia au fost scriitori, activiști de partid cu titlul de scriitori sau activiști de partid. Dacă aceste procese nu vor avea loc curând, atunci aceasta va fi o dovadă că scriitorii români nu au suferit sub regimul comunist, că cei 45 de ani de cenzură comunistă nu au existat, au fost în imaginația noastră, iar toată această discuție ar fi, desigur, fără obiect.” (*A se aminti sau ierta*); Dan Stanca: „Sadoveanu a fost, se poate spune, fără a roși, un laș, dar lașitatea sa, vecină cu detașarea și contemplarea, l-a împins să exploreze zorii noștri medievali, tradiționali și, neîndoielnic, acel mister al naturii în fața căruia comuniștii nu au avut nici o putere pentru a-l anihila sau răstălmăci. Opera nu scuză în nici un fel, ci acuză. Dacă e operă și nu maculatură, atunci ea te acuză împreună cu toată lumea, cu întregul cosmos, fie capitalist sau comunist, liberal sau concentraționar. Acuza venită însă din partea operei autentice, alunecă pe cărările melancoliei sau ale acordurilor tragice purificând

o lume inertă și nepăsătoare. Opera nu lovește cu pumnul, nu trage cu pistolul, nu scoate cuțitul, nu agită stindarde, nu pictează lozinci, nu cere pâine, libertate, nu cere moartea nimănui. În ultimă instanță, ea îl cere pe Dumnezeu și tot efortul ei liric, epic sau dramatic, e o scară mută care izbucnește în final într-un suspin mântuitor. Poți, astfel, să stai ani de zile în pușcărie și acolo să zgârie pe piatră niște poeme cu nimic mai valoroase decât poemele pe care le-ai fi scris acasă, după ce, în prealabil, ai semnat pactul de lașitate cu noii stăpâni. E scandalos ce afirm aici și mă doare sufletul c-o fac sperând că n-am dreptate, dar un vierme cuibărit în gaura creierului mă asigură că așa stau lucrurile. Suferința alimentează opera doar până la un punct. De acolo, mai sus, ea se dovedește total neputincioasă. Intervin cultura, rafinamentul, inteligența, pe scurt, talentul, dar nu acel talent calp, meșteșugăresc, ci sensibilul care modelează suprasensibilul, văzul care vede nevăzutul. [...] Ar trebui subliniat un aspect: apropierea față de dictatura de stânga nu a trădat același farmec otrăvitor tocmai fiindcă și conducătorii acesteia erau mult mai grosolani și imbecili. Secretarul de partid cu șapcă și duhning a rachieu de drojdie nici măcar nu are figură de dictator, deși metodele sale de coerciție sunt mult mai diabolice decât ale unui funcționar, să zicem, franchist... De aceea, majoritatea scriitorilor așa-zis inspirați de frontul transformărilor comuniste au eșuat în plan estetic, singura lor șansă fiind până la urmă căința, convertirea acesteia în alte opere. Cazul lui Petru Dumitriu, bunăoară, și al altora ce au știut să înghită otrava și apoi s-o folosească în scris. Trebuie din nou amintit refugiul lui Sadoveanu în istorie, lucru care, însă, nu i-a reușit lui Eugen Barbu, de exemplu. În ciuda butaforiei cusute cu ingeniozitate în *Principele* sau *Săptămâna nebunilor* a demonstrat că, rămâne tot locatarul *Gropii*, singura lui carte adevărată, dar lipsită de aerul de noblețe atât de necesar până la urmă cărții mari. În încheiere, doar două cuvinte: opera e oglinda în care apare chipul nostru adevărat. Cu câtă întârziere apare el este o problemă ce nu mai ține de talent, ci de destin” (*Opera nu scuză, ci acuză*); Gheorghe Grigurcu: „Ne putem amuza (cu sau fără o tristețe adiacentă) pe seama unor considerații din volumul, de altminteri substanțial, al mai vechiului Eugen Simion, intitulat *Întoarcerea autorului* (1981), prin care acesta îl amendează pe **noul** Eugen Simion, cel postdecembrist. Ca și cum, vaticinând o asupra propriei sale evoluții, actualul președinte al Academiei Române, și-ar face *mea culpa*, anticipat. D-sa se pronunță în contul a ceea ce ar trebui să spună azi, dar nu mai poate spune, blocat de-o devenire contradictorie. [...] O bizară blagoslovire târzie pogoară pe creștetele unor poeți care au slujit, îndelung, la amiaza vârstei, și la maturitatea creației, cu felurite răsplătiri notorii, regimul comunist. Ni se atrage atenția, cvasiamenințător sau amenințător de-a binelea, după gradul de rafinament al condeielor, că ei posedă o operă importantă. Importanța asupra căreia, evident, se poate discuta cu seriozitate. Dar împănată cu pagini lipsite de orice altă **seriozitate** afară de cea

a compromisului. Pagini care, de regulă, se multiplică, trec din an în an și din deceniu în deceniu, ocultând sensul mai înalt al creației și – nu numai atât – tinzând a-i da un curs industriuos. S-ar putea presupune că un dezechilibru intern, defel străin din postura de adulare a puterii și de supunere fără crâcnire la ordonanțele ei, adesea chiar izvorât direct din acestea, a perturbat mecanismul creator, l-a silit a suplini prin cantitate ceea ce s-a pierdut în calitate. Astfel, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru. Omeneste regretăm dispariția lor timpurie din viață (ori, în ultimul caz, din motive de boală, din viață literară), dar nu putem a nu reflecta la ravagiile pe care le-a produs în scrisul lor colaborarea cu interesele partidului unic. Colaborare nu totdeauna clamoroasă, primitiv-propagandistică, însă cu atât mai primejdioasă cu cât era mascată de-o anume discreție, de-o simulare a firescului. Iată-l pe Marin Sorescu girând regimul totalitar, în 1977 (anul Goma!), în «Scânteia», pe calea, aparent mai puțin compromițătoare, a proslăvirii «marilor realizări culturale»: «Dreptul și mai ales puțința de a beneficia larg în cultură, dreptul la cunoașterea a tot ce s-a creat mai valoros pretutindeni, este o cucerire de preț a revoluției noastre socialiste; un mare drept al omului; nu proclamat, ci dat». De altfel, pana soresciană a risipit, de-a lungul întregii sale cariere, puzderie de adeziuni la mentalitatea totalitară și post-totalitară, unele din ele cuprinzând notele prea puțin onorabile ale izolaționismului și naționalismului, ale atitudinilor antirevizuire și antidiaspora. Ioan Alexandru nu pregetă a se rosti patriotard – bisericos, bătând mătânii la altarul ornat cu stemele ateismului, al «patriei socialiste»: «Mai mare cinste pentru un scriitor nu poate fi decât de a-i vorbi aici în România socialistă fiului său, fraților săi, neamului său cu ochiul împăienjenit de lacrima bucuriei, despre împlinirile de azi din jurul său. [...] Căci aici există istorie, țara e ridicată la rang de patrie socialistă, iar omul e ființă a adevărului suveran și a libertății». Ardoarea bardului mistic n-a întârziat a se derula în volume-cărămizi, deviată cu spor într-o mistică a socialismului victorios în absolut. Sunt cunoscute îndemnrurile «bâtrânului» Nichita, adresate confrăților, de-a descinde cu proletcultistă voioșie în fabrici și-n uzine, spre a se convinge cu ochii lor de «grandioasele înfăptuiri» ale orânduirii roșii. Ca și atâtea închinăciuni ale sale în fața «vieții noi», a parlamentului, a cârmaciului. Iar despre poetul traco-româno-chinez, Ion Gheorghe, socotim că e de prisos orice comentariu. Cum am putea uita, cum am putea șterge cu buretele, cum am putea scuza ori – știu eu? elogia (nu ne mai miră nimic) atari aspecte ale «ritualului rușinii», conform sintagmei lui Virgil Ierunca? Mai devreme ori mai târziu, acești autori trebuie introduși în istoria literaturii, într-o istorie dreaptă, curățată de scoriile ideologice și o asemenea împrejurare măcar s-ar cuveni să ne împiedice a prelungi la nesfârșit o pietate păguboasă, un doliu sau o compasiune desemnificate.[...] Morala scrisului nu poate decât sluji talentul, imoralitatea lui nu-l poate decât compromite. Ce-a mai rămas din Beniuc, din Păunescu, din atâția alții, «unii

morți, alții plugari», după ce-au alunecat vertiginos pe panta compromisului devenit a doua lor natură și prima profesie, decât niște ruine morale și, în egală măsură, literare? Mai precis: a apărut vreodată o operă viabilă din respectarea întocmai a canoanelor ideologice, a prescripțiilor zeloase ale activiștilor? În schimb, câte exagerări de situație în umbra malefică a oficializării? Nichita Stănescu, apreciat drept un al doilea Eminescu, dacă nu... primul Lucefăr, aidoma unui secretar general al poeziei românești, Marin Preda tratat ca un extraordinar scriitor nu numai în *Moromeții*, ci și în epica sa cu subiecte urbane, evident mult mai puțin izbutită, Marin Sorescu exaltat fără a se menționa apartenența sa la «moftul» etnic, pe filiera popular-șugubeață a unor Teleor, Minulescu și Topîrceanu, asezonați cu puțin absurd, Ion Gheorghe și Ioan Alexandru, atrași în direcția unei industrializări lirice, rimând cu «dezvoltarea industriei socialiste, cu pivotul său, industria grea». Mai înainte de-a se îngrijora de supraprecierea autorilor neagreați de regim (nu doar calomnizați, ci și adesea decimați intelectualicește, pur și simplu radiați din evidențe, spre a nu mai aminti decimarea fizică). Nu s-ar cuveni oare a ne ocupa cu o mult mai mare răspundere de supraaprecierea celor ce, mai mult ori mai puțin pe față, i s-au raliat? Ni se pare că e o prioritate irecuzabilă. O obligație istorică ce ne revine. Abia după asumarea acesteia, să vedem ce drum li se poate deschide înspre conștiința actualității, ce loc li se poate acorda celor huliți, marginalizați, excluși, întemnițați, uciși, exilați din spiritul românesc și adesea de pe pământul românesc. Un spirit – să recunoaștem – el însuși, la ora de față, timorat, crispat, marcat de nedreptate, neștiind încă bine în raport cu cine să ia distanțe, pe cine să-mbrățișeze...[...] Date fiind cele de mai sus, e limpede că disjunția practică de unii între revizuirea eticii și cea estetică a scriitorilor nu stă în picioare. Cum așa, o revizuire exclusiv etică? Dacă am accepta-o, ar trebui să postulăm un autor mut, evoluând într-un spațiu deverbalizat, ca într-o pantonimă. Dar odată ce acceptăm ethosul său precum o virtute sau un viciu care se manifestă prin intermediul cuvântului, trebuie să acceptăm răsfrângerea acestuia în operă. Suntem întrutotul de acord cu Monica Lovinescu. Opera cuprinde tot ce-a scris autorul în cauză și avem dreptul de-a exclude dintr-însa *Drum fără pulbere* spre a «salva» *Cronica de familie* (las' că și ea suficient de tendențioasă!) sau *Desfășurarea* spre a «mântui» *Moromeții*. Ni se dă de înțeles cu condescendență că articolele, interviurile, reportajele, omagiile etc. ar trebui, de asemenea, dissociate de operă. Oare? Nu ilustrează ele un program, o atitudine, o conduită? Nu alcătuiesc ele un etaj al aceleiași construcții textuale, cu fundament existențial, pe care ne-o propune fiecare scriitor? Recititi, vă rog, propozițiile lui Eugen Simion, cel de odinioară. Reluăm câteva rânduri: «Nu putem fi, vorba dură a lui Tudor Arghezi, **porci** în viața de toate zilele și **îngeri** pe hârtie. Iar când se întâmplă (și s-a întâmplat în secolul nostru), nu e deloc sigur că sfântul de pe hârtie poate să-și ducă, în continuare, tihnită și curată lui existență». Oare n-are

dreptate? Încercarea de-a separa revizuirea estetică de cea etică, insinuând că ultima ar fi inferioară sau.. inutilă, nu e decât o încercare de-a scuza aventura oportunismului. Printr-un astfel de demers, avocatul oportunismului se solidarizează cu acesta.” (***O încercare de a scuza aventura oportunismului***); Bujor Nedelcovici: „De ce în România este nevoie să discutăm despre raportul dintre: Creator, Creație, Creatură? Sau despre: Scriitor-Scriitură-Scriptură? Este știut că opera nu scuza omul (viața) și nici invers. Dar viața explică opera și... invers. [...] Scriitorul (artistul) își poartă cochilia (opera) în spate fără să se poată despărți de ea. Dacă cineva ar mai încerca să facă o analiză unilaterală și diferențiată, ar însemna să taie melcul de cochilie. Rezultatul ar fi o monstrozitate: o cochilie vidă și animal (moluscă) mutilat.” (***Cochilia și melcul***); Marin Mincu: „Mă repet, dar ceea ce trebuie să se rețină aici – dincolo de orice digresiuni teoretizante arhicunoscute – este faptul simplu că revizuirea valorilor, ca act autonom, constituie o **acțiune obligatorie intrinsecă**, ce aparține legic manifestării oricărei culturi, atunci când aceasta se dezvoltă organic și se auto – reglează sub presiunea factorilor înnoitori. Într-o literatură scrisă – ca a noastră – ce nu poate fi documentată cronologic pe o durată prea întinsă, nu este deloc augural ca actul de revizuire a valorilor estetice să se repete prea des și după criterii cu totul aleatorii. Primul critic de anvergură care, prin **teoria mutației valorilor estetice**, pune în discuție chestiunea controversabilă a noțiunii de valoare literară și o rezolvă just în concordanță cu «spiritul timpului», este E Lovinescu. El postulează clar că la originea mutației valorilor se află principiul **diferențierii estetice**, construind și o sociologie **talequale** a funcționării «generațiilor de creație», cu termenul lui Vianu. Perspectiva lovinesciană se integra schimbării de paradigmă, cerută de modernism. Ce se întâmplă astăzi? Niște literați subțiri, impulsionați de unele complexe freudiene necontrolate, se agită incontinent pentru a se autopropulsa în atenția publicului și, precum în sport, aceștia speră să obțină un loc mai în față în «clasament». Dacă trebuie să exemplific, voi relua cele cinci nume, citate anterior, vehiculate obsesiv în presă și prin mijloacele mass-media: vasăzică, marii «colaboraționiști» sunt Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Marin Preda și Nichita Stănescu. În fond, mi se pare de-a dreptul absurd să-l acuzăm pe «aristocraticul» Mihail Sadoveanu pentru că avea meteahna să joace șah cu piese de fildeș și pentru că, din nobilă neatentie, a acceptat să fie semnat cu numele său emblematic un «roman» propagandistic despre anturajul Anei Pauker. Dar poate că aceste manipulări parțiale au fost un «tribut» voluntar, plătit conștient tocmai pentru a i se da șansa – permisă numai lui de Putere – să apere din interior breasla scriitorilor, impunând un statut aproape autonom al acesteia, care va fi apoi consolidat cu tenacitate de către Zaharia Stancu. În absența acestor două **Auctoritas** probabil că obștea scrutoricească s-ar fi transformat, în mod iremediabil, într-o turmă de oportuniști, instrumentalizați cu sânge de unii mentori marxiști transformat (precum S. Damian) să făurească

obedient realismul socialist în texte tricotate după modelul sovietic. Este ridicol să susținem ca Al. George, că G. Călinescu ar fi fost «colaboraționist» pentru că i s-a pus la dispoziție vehicolul Academiei Române ca să meargă la Universitate sau pentru că nu s-a manifestat în mod fățiș ca un «dizident»... Cum am mai spus, dizidența este conținută în operă și nu cred că există un act de dizidență mai eficient decât **să poți scrie și publica *Istoria literaturii române de la origini până în prezent***. La fel, rubrica din «Contemporanul» intitulată autoironic „Cronica optimistului” reprezenta o oază de bun simț estetic în deșertul proletcultist al epocii, indiferent că l-a elogiât acolo și pe Ion Bănuță, care nici nu era lipsit de talent. Esențial este că a scris și despre debutantul Marin Sorescu, confirmându-l scriitor adevărat, când încă era o pură virtualitate. Faptul că G. Călinescu a existat, a fost viu în acel timp nefast și că îl puteam auzi la curs sau la ședințele Academiei, constituia pentru noi toți o **fericită – sărbătoare a spiritului**. Fără el, marasmul ne-ar fi cotropit definitiv. Nici în ceea ce-l privește pe marele profesor și estetician Tudor Vianu – singurul european emancipat de complexe intelectuale al Universității postbelice românești – nu cred că există minime argumente pentru a fi blamat de către niște iresponsabili. De fapt, care scriitor nu se simte flatat când este trimis ambasador (fie și la Belgrad!), mai ales pentru că acesta se consideră în primul rând **exponentul** propriei culturi în afara țării și numai de recunoașterea valorii sale intrinseci depinde eficacitatea misiunii de ambasador. Afirmația de mai sus ar trebui acceptată cel puțin la modul ideal. Studiile de comparatistică și de stilistică ale lui Vianu sunt și astăzi un model de informare și competitivitate, iar *Arta prozatorilor români* nu a fost egalată încă. În același timp cu G. Călinescu, Tudor Vianu a reprezentat un factor catalizator de cultură europeană, când Ion Vitner și alții ca el se erijau agresiv în cenzori oficiali și promotori înverșunați ai ideologiei marxiste, sancționându-i inchizitorial pe cei doi «eretici». Să nu se uite niciodată că a fost posibil ca dentistul Ion Vitner să-l înlocuiască pe G. Călinescu la catedra de estetică literară. Sunt convins că atacurile la adresa lui Marin Preda aparțin mai ales veleitarilor, adică aceluia care n-au reușit să publice la prestigioasa editură Cartea Românească, transformată de marele romancier într-un bastion solid al autonomiei estetice. Despre Nichita Stănescu, al cincilea poet român cu valoare modelizantă din acest secol, nu pot vorbi de rău decât invidioșii. Evident că persoana **fragilă** a celor evocați a putut cădea uneori într-o slăbiciune umană lesne scuizabilă, dar **scriitorii**, ce proiectează în absolut existența aceluiași persoane însă, sunt superbi și inexpugnabili în intangibilitatea operei lor. Concluzionând, nici nu este cazul să dam atâta importanță acestor atacuri furișate împotriva marilor valori literare, deoarece gălăgia demolatoare nu a fost niciodată omologată, orice impostură fiind totdeauna sancționată de timp.” (***Gălăgia demolatoare***).

□ Cel mai echilibrat autor-contribuitor la tematica numărului este comparatistul și editorul Romul Munteanu, în articolul ***Dilemele procesului de creație***:

[...] Ideea că scriitura îi dictează autorului cum să-și scrie cărțile, profesată de unii teoreticieni ai structuralismului și ai semioticii, n-a constituit niciodată o circumstanță atenuantă pentru autoritățile fanatice. Principiile toleranței funcționează și astăzi extrem de subiectiv și incoerent. Faptul acesta atrage după sine anumite ricoșeuri și exagerări. Biografia unor autori se transformă în **hagiografie** și, implicit, excluderea unor informații ce pot să dezavantajeze imaginea unor oameni de litere. Personal nu cred că trebuie ascunse opiniile sau faptele unor oameni de cultură, indiferent dacă se cheamă Céline, Heidegger, Cioran, Mircea Eliade, Radu Gyr, N. Crainic, Petru Dumitriu și atâția alții. Într-un climat normal, operele lor se cuvine să circule așa cum sunt, manifestările încriminate din biografia lor nefiind necesar să ducă la «pedepsirea» scrierilor puse în discuție, ci doar la arătarea și explicarea lor». □ Pe o pagină întregă, se reproduc poezii ale unor *Cîntăreți de Curte veche*. Din distribuție fac parte: P. Ghelmez (*Pe cartea lui Lenin*), Nina Cassian (*Țara noastră-n sârbătoare*), Miron Radu Paraschivescu (*Celor de la „h”*), Mihai Dragomir (*Ședința*), Radu Boureanu (*Culoarea roșie și neagră*), Imre Horvath (*Crunt să-l urâm*), Alexandru Andrițoiu (*„PRAZNICELE” 8 mai 1921*), Mihai Beniuc (*Mândria cea mare*). □ Prozatorul Eugen Barbu este scos la înaintarea exemplificatoare, cu articolul *Arhitect al păcii*, intens saturat de patosul admirativ la adresa președintelui Nicolae Ceaușescu: „El este un arhitect al păcii, luptând pentru înțelegerea dintre popoare, știind că pentru a dura pacea este necesar mai mult curaj decât pentru a duce un război, cum spunea Titulescu. Aproape 60 de volume, tipărite în douăzeci și cinci de țări, în diferite graiuri și purtând semnătura președintelui Ceaușescu transmit mesajul românesc al politicii noastre de pace. A rămas de când îl știu aceeași personalitate dinamică, plonjând în cine știe ce continent pentru a trata treburi de stat și a se reîntoarce în vreun județ, unde se așeza lângă planșa de lucru a arhitecților, ce închipuie orașe noi pe hârtia de calc. A trecut cu noi de două ori marile încercări ale inundațiilor, fiind mereu acolo unde era mai greu, însufletind cu exemplul său neobosit mase de oameni pe care urgiile nu le-au iertat. Cu un an în urmă, aveam să-l vedem fotografiat într-o revistă, cu o lacrimă pe obraz, printre ruinele și morții lăsați de un seism cu România nu mai cunoscute de veacuri. Sigur că asemenea cumpene, de care alții nu au parte, pot să dea cronicarului o exaltare ce nu l-ar servi. Profilul președintelui nu trebuie înfrumusețat, exacerbât, pentru că el e împodobit de fapte. Cineva a găsit, pentru ceea ce afirm aici, o expresie foarte fericită: patria, cabinetul de lucru al președintelui, și nu există un adevăr mai bine exprimat decât acesta. Ducând o viață de o austeritate exemplară, deși nu aş putea afirma că nu știe să se bucure de o zi frumoasă sau de un fapt care cinstește pe un fiu al patriei; de o precizie a orarului său diurn de lucru demn de a fi pomenit ori de câte ori poate fi definită personalitatea sa neobosită; de-o consecvență a ideilor ce nu a fost contrazisă niciodată până acum în toată existența sa revoluționară de peste

patruzeci și cinci de ani; de o moralitate pe care aș numi-o de sfânt dacă nu maș teme de canoanele noastre marxiste, iată trăsăturile fundamentale ale portretului acestui fiu al Scorniceștilor, pe care neamul nostru l-a ivit, în momentele lui de cumpănă, totdeauna la timp. Scriam odată că e un om simplu, venit din zenitul unui sat molcom, aflat între niște dealuri blânde și ele împădurite, un bărbat rămas tânăr la o vârstă care-mi contrazice rândurile de până acum, un om care a dezlegat fântânile bunătății românești uitate de alții și ne-a trimis în locurile natale pentru a mai lua apa vie a izvoarelor în palme și a nu ne uita baștina. Are în biroul său de lucru portretul lui Mihai Viteazul și mie amănuntul mi se pare un semn cu totul semnificativ pentru sentimentul istoriei care-l domină, fie că se află cot la cot cu împărații, fie că sparge o ceapă pe masa unui țăran cu care prânzește. El a readus în memoria noastră acele măsuri grandioase ale «Tricolorului», care ne trezesc conștiințele. Are sentimentul întemeierii ca voievozii de demult și mă întreb ce simte când se suie pe uriașele pasarele ale cetăților oțelului sau privește primul val, ca o horbotă de mireasă, izbucnit dintr-o hidrocentrală nouă. Mereu în mijlocul poporului, plantând un copac sau punând cu mistria mortarul la baza unei academii. El ne-a chemat să cântăm România în vers și joc, pe scene și în atenee, dezlănțuind energii artistice nevisate. Națiunea trebuie să aibă un trup și o minte sănătoasă, și le are. El ne-a reînviat graiul revoluționar al lui Bălcescu și al altor oameni care au construit în timp națiunea română. El este dușmanul declarat al imobilismului în orice domeniu; prestigiul președintelui Ceaușescu înseamnă prestigiul României Să-i urăm deci din toată inima: «La mulți ani !».

□ Acompaniază din chenar versurile lui Demostene Botez (*Eu te cunosc*), Eugen Jebeleanu (*Fii slăvită*), Ion Brad (*Ctitorul*). □ Pentru un spor de efect inflamabil, revista publică articolul *Gaura din istorie*, în care Paul Goma aruncă acuzații în toate staturile ierarhice ale societății românești, dărâmă mituri și idoli, prin dezvăluiri vitriolante, susține că, în lipsa unor „îndrumători” autentici, morali, ai „comunității românești”, aceasta va rămâne întotdeauna o victimă a procesului pervers de manipulare colectivă: „Nu: comunitatea românească nu a avut – atunci când nevoia era mai urgentă intelectualitate. Din 1965 – Anul Unu al Iepocii – supraviețuitorii vechii generații erau deja striviți, descurajați – și mai ales trecuți în **proprietatea** Securității: rezistaseră la anchete, la torturi, la decenii de închisoare, însă nu rezistaseră la... «libertatea» cu care nu mai aveau ce face (doar n-or să spună Diaconescu, Țepelea, Coposu – dacă ar trăi – că ei știau: au să apuce momentul decembrie 1989!). Comunitatea românească a (supra)viețuit fără păstori, fără sfătuitori, fără învățători care să-i arate unde să pună piciorul, să o consoleze, să o încurajeze, spunându-i că nu mai este mult până la mal... Comunitatea românească nu a avut un cler demn de acest nume: preoții ortodocși au fost primii, cronologic, auxiliari ai Securității (și cu alibiul cel mai neinteligent: «Trebuie să salvăm credința strămoșească!») – de parcă, pentru a-ți salva sufletul, plătești

Diavolului, cu..., sufletul). Comunitatea românească nu a avut **inteligenție**, ca să folosim acest termen occidental de origine rusă: *dăscălii* și-au ascuns și ei colaboraționismul caracterizat îndărătul necesității de a nu-i lăsa pe tineri ne-instruiți (s-au văzut rezultatele, în succesivele generații școlite începând din 1948); *artiștii* (platici, muzicieni, dramatici) aveau totdeauna alibiul: «Noi facem artă, nu politică!», iar *scriitorii*... Această demisie națională și-a arătat fructele otrăvite. Nu în 1990, nu în 1991... nici chiar în 1992. Ci din clipa în care seniorul Coposu (tatăl nației – orfane ...), bine sprijinit, elegant justificat, frumos legitimat de două doamne: Ana Blandiana și Doina Cornea, a început a umbla (ier-te-mi-se vorba rea) cu Măgureanu', după el. Acest *după* nuvrea să spună, în cadrul relațiilor umane și al umane... subordonări – că cel din urmă este sluga, scutierul, aghiotantul celui din față; ci taman invers: personajul important fiind, nu neapărat Măgureanu, ci «instituția», altfel spus: Organul – de felul său foaarte muzical: **el cântă – ei bat pasul**. S-a văzut și mai limpede în 1996, când opoziția a câștigat alegerile, prin «Emil». Impresia, terifiantă: comunitatea românească (în fine, acea mare-parte a ei care nu-l mai voia pe Iliescu) era o turmă de oi capii: nu știa nimic, refuza să afle. Nu mai ținea minte nimic-nimic-nimic. Bine-bine, dar ce voia? Încă o consecință a absenței unor îndrumători: așa cum, în 17 decembrie 1989 Românii, în majoritate, au voit să se aranjeze cu Ceaușescu (ca să nu-i omoare nea Nicu și Neanea Nica chiar de tot, chiar de tot); așa cum la 22 decembrie fix, masele largi de români **ceaușiști** – dacă n-ar fi fost, de ce l-ar fi aclamat – au voit (*Box populi!*) moartea aceluiași Ceaușescu și nu (re)instaurarea libertății, a democrației (dacă mă înșel, să mi se răspundă: cum se face că la alegerile din 20 mai 1990 a câștigat tovarășul nostru Iliescu?) – tot așa, în 16 noiembrie 1996, Românii din opoziție (majoritatea) au votat pentru Constantinescu uitând, nemaștiind (nemaipăsându-le) că «țărăno-crcștinul» încheiase o alianță, nu doar violent împotriva naturii (și în poziție de vădită inferioritate) cu nr. 2 al neocomunismului: Petre Roman – dar că avea în spate (ca protector – dirigor-cenzor) Măguritatea Eternă. Ce s-a ales de speranțele românilor în «ai noștri» – se vede cu ochii închiși. Deziluzia (care, de la încheierea tratatului cu Ucraina, a devenit catastrofă) are, la origine («la bază», ar zice tovarășul Constantinescu, «intelectual» de culoarea peretelui, strălucit activist) **dezertarea deci: absența intelectualității din comunitatea românească**".

● Pe ultima pagină a „României literare” (nr. 22), la rubrica „La microscop”, Cristian Teodorescu sugerează un model după care ar putea funcționa competent și democratic **Bursa literaturii**: „[...] În lumea literară, chestiunea sfaturilor date altora pe necerute pare mai lipsită de consecințe decât în alt soi de întreprinderi. În realitate, și aici disponibilitatea sfătuitorului e primejdioasă. Scriitorul, care e un om de afaceri *sui generis*, poate marșa la bursa ideilor literare proaste dacă acestea sunt emise de *autorități* în domeniu. Or, cred că la această bursă a literaturii, ar fi normal ca periodic să fie întoarsă pe toate fețele

autoritatea autorităților. Nu mă gândesc la contestarea umorală care e, mai mult sau mai puțin, o formă de faliment a celui care contestă, ci la analiza onestă de idei, indiferent de temperatura la care ea are loc. Nu cred că autorul de ficțiune are nevoie de sfaturi, generic vorbind. Nu cred, la fel, că criticul literar are nevoie de îndrumări pentru a-și face treaba mai bine. Ceea ce mă fascinează la piața literară autohtonă a ultimilor ani e că în ea a apărut o relație de concurență brutală, în toate zonele ei. Văd în asta o redescoperire a spiritului liberal, fundamental pentru normalizarea vieții literare de la noi. Nu sfaturile de tot felul vor duce la această normalizare, ci acțiunea literară propriu-zisă, cu efectele ei imediate și de durată. Cine, de pildă, vrea să propună o ideologie de direcție are tot atâta libertate ca și cineva care visează la o literatură profund individualizată. Important e ca nimeni să nu încerce să-și impună punctul de vedere cu mijloace extraliteare, indiferent câtă dreptate de moment ar avea”.

13 iunie

● În „Adevărul” (nr. 2500), istoricul literar George Munteanu publică intervenția cu referire la „cazul Eminescu”: ***Cine, de ce și cum „se desparte” de Eminescu?*** Articolul caută să ofere răspunsuri la întrebările generate de observarea extremismului în receptare: „***de ce*** «antieminescianism» și «proeminescianism», amândouă deopotrivă de furibunde? Și de ce acționând nu ca odinioară, în chip mai robinsonic și mai sporadic, ci înregimentat și cu planuri strategice de durată?”. Autorul consideră că „nu «fenomenul Eminescu», nu «problema Eminescu», nu «ideea Eminescu» (după cum zisese Blaga) era ***în cauză***, ci anumite «menturii» socio-moralo-culturalo-politice basculând între «sanitas» și «insanitate». Toate – acut ***personalizate***”, adăugând: „Că unora sau altora nu le-a plăcut Eminescu nici înainte, nici acum nedându-se în vânt după el, e o chestiune de conformație individuală, de viziune asupra lumii, de antene perceptive cu anume lungimi de undă, de educație estetică ș.a.m.d. Or, dacă-s suficient de sinceri cu ei înșiși, dintr-atâtea motive greu de unificat s-au năpustit *in corpore* cei de la «Dilema» asupra lui Eminescu? Și, simetric, de aceea tot *in corpore* le-au ieșit întru foarte belicoasă întâmpinare ceilalți: unii dintr-o confrerie, care se cam dase la fund, iar alții numai potrivit unei anume concepții despre «bunul simț» și «bunul gust»? Un prim răspuns, încă imprecis, e că urâta dispută «anti» – «pro» eminesciană a declanșat-o un «mental» colectiv în derivă. Mult hărtănit e acest «mental», mult nelimpedit, mult angoasat, mult inflammat. Nostalgici de-ai comunismului confundă și acum natura elevat-«utopică» a personalității și operei eminesciene cu smintit-grosiera utopie a celor ce au schimonosit până în adâncuri ființa spirituală a poporului român vreme de aproape jumătate de secol. Oponenți ai celor dinainte confundă stagiul lor de acum, de «alfabetizare» într-ale democrației, cu unicul principiu al «dreptului la opinie», înțeles într-un mod tot atât de

dictatorial ca al precedenților. «Cine nu e cu noi e împotriva noastră», gândesc și acum – mai cu fereală, mai fățiș – cei dintâi. «Dreptul la opinie» e a se decreta strict egocentric și brutal, fără vreo sumară civilitate, (semi)raționează ceilalți. E *criza maldivă* a societății românești din vremea de față, în aproape toate compartimentele ei. Criză «de creștere»? Criză «de disoluție»? După câte am văzut și văd, mie unuia mai că mi-ar veni să răspund: «numai Dumnezeu știe!»; asta, dacă nu aș fi convins că avea dreptate Eminescu, atunci când repeta neobosit că «simțul istoric» de multe ori ne-a fost și ne mai poate fi binepovățuitor în momentele de cumpănă. [...] Prin urmare: *de ce* monumentală *gafă culturală* a celor de la «Dilema», acum, când parcă nu ne-ar ajunge celelalte bineștiute gafe săvârșite în destule alte domenii ale vieții noastre publice? *De ce* înverșunarea lor «antieminesciană» – și strigător de nedreaptă prin însăși concepția ei, și de o stângăcie penibilă, echivalentă cu un prost gust greu de întrecut? Eu unul nu-i văd noima decât în rău inspirata și plina de riscuri pornire de «a provoca». A provoca, în corectă limbă românească, se știe că duce cu gândul la «provocator». Le convine «desantaților» de la «Dilema», cu ce strânsură de aliați au mai sclipuit și de pe la alte publicații, să le rămână un renume ca acela al «băieților cu ochi albaștri»? [...]

● Ana Blandiana prezintă critic, în „România liberă” (nr. 2496), la „Tableta de sâmbătă”, *Cartea neagră a comunismului*, „prima sinteză serioasă dintr-o serie care va fi cu siguranță lungă”, „ea pune pentru prima oară problemele într-un mod sintetic și lansează temele”. Totuși, minusurile inițiativei editoriale sunt inerente, cartea nefiind „perfectă și exhaustivă” și conținând, deocamdată, „lacune și erori, inerente și numeroase”: „Printre lipsurile dureroase ale acestui tablou se numără – în ceea ce privește România – imposibilitatea unei estimări a numărului morților, din zecile sau sutele de mii dispăruți în închisorile românești fiind adunate până în prezent doar câteva mii de nume. Pe lângă această imposibilitate de a stabili măcar numele morților, lacunele sau necântărirea exactă a cuvintelor menționând meritul unui supraviețuitor sau al altuia sunt remediabile prin faptul că, din fericire, cartea viilor rămâne deschisă. Dacă moartea însăși este atât de ermetică pentru istoricii români, viața devenită istorie ne poate lăsa speranța că va fi într-o bună zi cunoscută și studiată cum se cuvine. Bineînțeles atunci când deschiderea arhivelor, pe care de atâta timp o cere societatea românească, va deveni o realitate” (*Istoria, în așteptarea arhivelor*).

16 iunie

● Pe două pagini din „Adevărul literar și artistic” (nr. 422), George Munteanu revine, într-o prelungire a articolului din ziarul „Adevărul” (nr. 2500), hotărât să câștige ceea ce numește „bătălia” pentru Eminescu, și declarând că pentru a o susține „are armele trebuitoare”. Iată două dintre ele, îndreptate cu precizie nominală către: „Unul, Mircea Cărtărescu, riscă să-și piardă «uzul rațiunii»,

din cauza aprecierilor mult exagerate pe care le-a recoltat cu *Orbitor*-ul său. Cartea nu-i rău scrisă, desigur, însă-i departe de a inaugura chiar «o nouă epocă» în dezvoltarea romanului românesc, marcând abia o etapă mai sofisticată a scriiturii «sado-masochiste»; a narativității specializate în zugrăvirea «rapănului» existențial, ca și într-a «halucinatoriului» confecționat din prefabricate «postmoderniste», – carent reținând în privința acesta «lecția» lui Sábato și a altor sudamericani”; „[...] Cu «antieminescianismul» lui Nicolae Manolescu, povestea e mai complicată, marcat fiind de fandări și replieri care nu vor putea fi semnalate aici decât prin puține elemente. Cu mulți ani în urmă, adică în «Contemporanul» din 1970, Manolescu a publicat un relevabil (și, firește, onest) articol despre *Vocile lirice ale Luceafărului*. Însă, mai târziu, în «*Romanul*» erotic eminescian (din «*Steaua*», 6, 1986), și-a amendat opiniile anterioare, încadrând Luceafărul în «ciclul iubirii misogine». Opinia aceasta de duzină rezultase dintr-o nebăgare de seamă, ori dintr-o incipient-insidioasă pornire minimalizantă? Să trecem... Acum câțiva ani, voindu-se «șocant» (cum îi e felul), l-a persiflat sumar pe Eminescu, afirmând în «*România literară*» cum că poetul ar fi elogiat «sărăcia românească». (În treacăt fie spus, Marin Preda debitase cu ani în urmă același lucru, numai că glumind așa... într-o doară). Să trecem și peste asta, poate numai mirându-ne că un critic arătându-se mereu încântat de «știința» sa ignoră ce-i aceea o «lirică a rolurilor» și în ce fel a recurs la ea autorul *Scrisorii III*. Dar iată că acum, în «*faimosul*» (după Cărtărescu) număr din «*Dilema*», autoproclamatul pontif al «antieminescienilor» își definește poziția cu asemenea superb-ridicolă încântare de sine: «În fond, problema actualității lui Eminescu mi se pare compromisă moral de faptul că noi am crezut că-l putem considera mereu la fel, ca și cum anii n-au trecut, nici peste el, nici peste noi, mai exact de faptul că *nu ne-am despărțit niciodată de el*». Aici e falsul: despărțirea de Eminescu era obligatorie pentru a avea speranța că facem din el contemporanul nostru. Dar cine a îndrăznit să propună acest gest? Toți naționaliștii l-ar fi pus la zid pe lipsitul de respect”. Din toată desfășurarea de admonestări, rămân până la urmă (mai ales, într-un amplu „supliment de concluzie”) atacurile concentrate, trimise în direcția persoanei și în cea a scrierilor lui N. Manolescu, articolul marcând, în fond, „despărțirea” autorului său de respectivul critic: „Iar cât îl privește pe N. Manolescu, atât de deprins cu deșertăciunea de a se ști mereu în «prim-planul» atenției publice, – el se simte agresat de presiunea în repede creștere a emulației «vedetizante» din Agora dâmbovițeană. Vede cum abia i se mai distinge prezența” printre acelea ale dezinvolților alcătuitori de «talk-show»-uri și de alte minunății. Îl sperie vremelnicele eșecuri politice și – mai grav – avertismentele vizând diminuarea spiritului său de improvizație asupra a orișice. De aceea forțează atragerea atenției asupra-i prin «provocări» mai inocente sau mai puțin așa, – dintre care cea cu minimalizarea lui Eminescu i-a devenit o veritabilă obsesie; după cum iarăși se va vedea, în cazul acestui «om

oximoronic» prin definiție»; „Discuției de față i se cuvine totuși un supliment de concluzie, pornind de la întrebarea pe care mulți și-au pus-o în sinea lor: «Cine este, în fondul lui adânc, Nicolae Manolescu – mai de demult instigându-i la viscerele porniri antieminesciene pe cei slabi de înger?» A fost «copilul teribil» al criticii de acum vreo patru decenii – și a rămas în mai mult de o privință cu reprezentarea infantilă despre sine de atunci. Prea dorlitot o bună vreme, i se cuvine de-acum a fi pus în fața unei oglinzi mai necosmetizante. E un om cu respirație scurtă, și «voce» mică, mată, puținel cârâită, – atât în vorbire, cât și în scris. O «voce» care nu stârmește ecouri sonice și nici rezonanțe persistente în sufletele cititorilor sau ale ascultătorilor. De aceea, intuind semiconștient *ce este* și *ce poate*, forțează neîntrerupt și obstinant «atenția» publică prin ciripitura sa foiletonistică și mai compact hârțogăresc. De aceea, în culegerile sale de găngăneli (multe, ce-i drept), se vrea mereu paradoxal, epatant, și nu e decât obositor de narcisic. Se crede «original», fără a fi. Nu există în tot ce a scris, vreo idee memorabilă; o «idee Manolescu». Pentru câțva timp, s-a hrănit din ideea critică a lui G. Călinescu. Apoi «s-a despărțit» de el și l-a luat în folosință pe Roland Barthes. Acum, cu «despărțirea de Eminescu», îl parafrazează pe un de mult oploșit pe alte meleaguri, rebarbativul Virgil Nemoianu, care vine periodic în țară spre a ne da «sfaturi» și care în revista «Contrapunct» de mai anii trecuți ne-a povăuit el, primul – inoportun și bont –, asupra urgenței de *a ne despărți de Eminescu*. Inițiativele mai de avengură ale lui N. Manolescu, de pildă aceea cu «doricul», «ionicul», «corinticul», seamănă cu o supă încălzită a nu știu câta oară, la noi și în alte părți, oricât termenii-cheie par să difere. În *Istoria critică a literaturii române I*, acest autor nu aduce nimic nou peste ce se știa din tratatele lui N. Cartoian și, îndeosebi, G. Călinescu, din care se extrage cam tot ce era mai inedit și mai frapant în sistemul medular de gândire istoriografică. Tot luându-se după G. Călinescu și supralicitându-i obișnuințele, Manolescu ne potopește cu «adjectivita» și «adverbita» lui, atingând excelența când recurge la superlativizarea gradelor de comparație: «absolut extraordinar», «cel mai extraordinar», «cu atât mai extraordinar», «extraordinare peripeții», «deopotrivă de extraordinare» etc. etc. Epitetele în năvală glotașă, precum și topica vocabularelor, a enunțurilor, sunt și ele... cele mai extraordinare, îmbogățind și limba română considerată în genere, dar mai cu seamă gramatica și stilistica. Luăm cunoștință astfel, de câte un «târgoveț destupat», de un anume «bun simț bornat», de o scrisoare «minunat de clasă» și redactată într-o «românească adorabilă» etc. (De se va impune cumva, voi spori considerabil recolta aceasta). Scriitorii de până la «Junimea» sunt tratați cu o bine marcată autoritate paternală – unii recuzați prin câte o concisă negație de mare indignare, alții is duși de mână cu indicibile duioșii și efuziuni admirative. [...] Vajnic osânditor al «protocronismului», cândva, Manolescu s-a trezit – în aceeași *Istorie critică...* – «protocron» și el pe la spartul târgului. Fie și mai

mult *intra muros*, dar nu numai. Descoperă, spre exemplu, că în cutare versuri de-ale lui Dimitrie Cantemir e anticipat Ion Barbu. Sau că *Țiganiada* e «comparabilă cu performanțele moderne ale unor Joyce, Borges și Nabokov». [...] Lejerul C. A. Rosetti, care-i în notațiile jurnaliere «ca și Flaubert», mai e și «izbitor» de «minulescian», sau anticipează «timbrul din *Ce e amorul* și din celelalte meditații erotice eminesciene». Mai înainte, excavatoristul de protocronisme descoperise că Alecu Văcărescu a anticipat *Lucefărul*. În schimb, ori de câte ori aduce vorba despre Eminescu (ceea ce se întâmplă des), nu îl mai minimalizează pe calea insidioasă a «anticipatorilor» pe care i-i pune în cârcă, ci îl sancționează satisfăcut prin *etichetări* sumare ca, bunăoară, în enunțul unde se referă la apariția «reacțiunii junimiste», «care culminează cu naționalismul și pesimismul lui Eminescu». Încât, spre a încheia, trebuie să observăm că ceea ce i se reproșează lui Bălcescu, spre exemplu («clasicismul de școală al epitetelor», «retorismul hiperbolizant» care-[i] face «scrierea monotonă» ș. cl.), se potrivește și pentru *Istoria...* aceasta – nici pe departe «critică», ci numai diletantă, amatoristică. Ca destui alți mânuitori de condei, emulați de la o vreme în chip primejdios de politicieni și «mass-media»-țiști, N. Manolescu, îndeosebi prin searbăda sa prestație editorialistică din «România literară», profesează un «europeism» foarte locvace. În lipsă de profunzime a ideății, măcar limbuție. Ca, de altminteri, cum li se întâmplă și altor «europeiști» ori «transatlantic»-iști, care par a voi să transforme țara asta într-o uzină de fabricat vorbe. Însă cu asemenea «europeism», ne vom tot împletici mult și bine prin mâlurile «tranziției»” (*Cine, și de ce și cum „se desparte” de Eminescu?*).

17 iunie

● Din spațiul rubricii „Tableta de miercuri”, a cotidianului „România liberă” (nr. 2499), Alex. Ștefănescu lansează un *Protest*, în direcția lui Norman Manea: „Un scriitor originar din România și stabilit în SUA, Norman Manea, a publicat nu demult în revista «The New Republic» un articol în care, printre altele, acuză societatea românească de azi că «ezită să-și recunoască propria contribuție la Holocaust». [...] În ce mă privește, ca membru al societății românești de azi, refuz să-mi recunosc vreo contribuție la fapte săvârșite înainte ca eu să mă nasc. Ceialți membri ai societății pot să reacționeze cum vor, dar eu, independent de reacția lor, nu admit să fiu culpabilizat în vreun fel. [...] Norman Manea (de altfel, un scriitor lipsit de talent, judecând după cărțile filosofarde și prolix pe care le-a publicat în România) are o atitudine de megaloman agresiv, acuzând de peste ocean întreaga noastră societate. Dar, repet, nu societatea mă interesează în această situație, ci propria mea demnitate. Mă consider insultat fără nici un motiv de Norman Manea. Eu, unul, n-am făcut niciodată rău vreunui evreu pentru că este evreu. Și nici nu știu vreun evreu (în afară de Norman Manea) care să-mi fi făcut rău pentru că

sunt român. Protestez, deci, împotriva acuzațiilor sale abuzive, care îmi aduc grave prejudicii. Printre altele, aceste acuzații tulbură relațiile mele – până acum firești – cu evreii. Cum să mă mai port de acum înainte când întâlnesc un evreu? Să stau cu ochii în pământ, considerându-mă vinovat față de el prin apartenența mea etnică? Sau să caut, la rândul meu, dovezi că și coreligionarii săi i-au oprimat cândva pe români, ca să nu mă simt mai prejos?”.

18 iunie

● Printr-o notă inclusă în registrul genului „Consemnări”, semnată I. P. și publicată încadrat de cotidianul *quality* „Curentul” (nr. 139), se atrage atenția, într-un act de recuperare a memoriei, asupra scriitorului interbelic M. Blecher: „Muzeul Literaturii Române găzduiește o expoziție comemorativă *M. Blecher – 60 de ani de la moarte*. Sunt expuse aici manuscrise, fotografiile, fragmente din presa culturală a vremii, cu articole semnate de M. Blecher, obiecte ce i-au aparținut, precum și primele ediții sale: *Inimi cicatrizate*, *Întâmplări din irealitatea imediată* și *Vizuina luminoasă*. La deschiderea expoziției, au vorbit despre personalitatea, viața și opera scriitorului criticii literari Alexandru Condeescu, Vladimir Pană, Radu G. Țeposu, precum și unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Blecher, cel ce s-a aflat în apropierea lui în ultimele clipe. După cum a arătat Radu G. Țeposu, care se ocupă de opera scriitorului de mai bine de 25 de ani, a venit astăzi vremea ca scriitorul să fie foarte citit, ca lumea să fie interesată de acest scriitor, care a trăit prea puțin, dar care a adus în proza românească o vibrație nouă, existențialistă” („*A venit vremea*” lui *M. Blecher*).

● În „România liberă” (nr. 2500), la „Tableta de joi”, Gabriela Adameșteanu îi susține pe Ana Blandiana și Romulus Rusan, în proiectul „Memorialul Sighet”, pledând și pentru accesul la documentele Securității: „Suntem singura țară care ținem arhivele, ca și dosarele, ferecate. Pe cine deranjează tragediile românești de acum 40-50 de ani?” (*Arhive închise*).

20 iunie

● În „Adevărul” (nr. 2506), la rubrica „Accente”, C. Stănescu aduce în actualitate personalitatea lui „*Șerban cel Rău*” (criticul Șerban Cioculescu); jurnalistul cultural evocă totodată și inevitabil întâlnirile din cadrul „Rotondei 13”, organizate la Muzeul Literaturii Române, inițiativă salutară prin care perioada interbelică revenea în sfera intelectuală de interes: „Pe la mijlocul anilor '70, anii de apogeu al ritmului construcției socialiste în țara dintre Dunăre și Carpați, puținii nostalgici ai unor ritmuri de viață interbelice, mai lente și mai suportabile, se întâlneau deloc conspirativ ca să evoce o altă Românie decât aceea frenetică de atunci, într-un spațiu public ce-și câștigase o notorietate incontestabilă, spațiu situat pe strada Fundației nr. 4 din București: Muzeul Literaturii Române, condus în acea vreme de istoricul literar

Alexandru Oprea. O dată pe lună, puținii, dar fideliu amatori de o Românie interbelică, altminteri atât de criticată de manualele școlare în uz, se puteau întâlni acolo, în deplină libertate, cu marile spirite ce au populat-o însuflându-i acea vivacitate culturală extraordinară, fără precedent și pe care ea nu o va mai cunoaște după ce zilele i-au fost curmate cu brutalitate de invazia eliberatoare a tancurilor sovietice pe pământul României. Cine trecea pragul venerabilei instituții din strada Fundației nr. 4 – creație a statului democrat popular! – dispunea de privilegiul legal («cu voie de la poliție») ar spune noii inchizitori de a întoarce pentru câteva ore spatele României de afară, fugind într-un exil imaginar, într-o altă țară și într-un alt timp, aidoma aventurii «transmigraționiste» din nuvela lui Mircea Eliade, *La țigănci*, și reeditând «cazul Gavrilescu» de acolo. Întâlnirile acestea mirabile cu o altă Românie se numeau «Rotonda 13» și ele veneau să facă, după o vorbă cu miez a lui Marin Sorescu, «dintr-un număr cu ghinion un mare noroc al literaturii române. Reiese – adaugă cel de-al doilea mare poet oltean după Tudor Arghezi – că scriitorii sunt mai interesanți morți decât vii». [...] «Rotonda 13», o «masă a marilor umbre» ale literaturii române, este opera «needitată» a unuia dintre cei trei proeminenți critici interbelici, cel mai longeviv dintre ei, Șerban Cioculescu, de la a cărui moarte se împlinesc în curând (25 iunie) zece ani. Unul din sensurile originare ale cuvântului «rotonde» ce a dat numele furtunoaselor întruniri lunare prezidate într-un stil inimitabil de Șerban Cioculescu e și cel de «compartiment în spatele diligenței»: «Rotondele 13» erau, dacă vrem, acele «compartimente» subversive și retrase, din spatele «diligenței» reprezentate de o Românie totalitară, «spații libere de comunism», cum era, în '90 -'91, Piața Universității ca spațiul civic. Șerban Cioculescu, strălucitul lor animator, mare însuflețitor de umbre, «pedepsit să apere morți, autori pe care i-a mâncat de vii» (cf. Marin Sorescu), rămâne în conștiința publică românească drept cel mai important editor și exeget al lui I. L. Caragiale – geniul tutelat, alături de Eminescu, al culturii naționale. El a fost evocat recent, într-o «Rotondă» omagială, la Muzeul Literaturii Române, de Alexandru Condeescu, actualul director al instituției, Simona și Barbu Cioculescu, Alexandru Paleologu, Alexandru George, Pavel Chihaia, Gabriel Dimisianu, Fănuș Băileșteanu [...]. Unul dintre evocatori, persoană însemnată!, a adus vorba, nu se putea altfel, și despre «colaboraționismul» criticului nostru, «compromisurile» pe care el le-ar fi făcut nu atât cu ideologia, cât cu puterea vremii, explicând originea și rațiunea unor cedări de care nu-i singurul care se face vinovat. Dacă este însă adevărată părerea unui scriitor ce a spus odată că o mare culpă morală nu poate fi răscumpărată decât printr-o mare operă, atunci justițiarul de azi, destui fără o cât de mică operă, pot rămâne liniștiți: opera lui Șerban Cioculescu, un critic care a făcut (scris) pentru Caragiale cât Călinescu și Perpessicius la un loc pentru Eminescu, atârnă infinit mai greu la cântar decât eventualul «colaboraționism» ce i s-ar putea pune în seamă. [...]”.

23 iunie

● „Academia Cațavencu” (nr. 25), sub semnătura „Carolina Ilicita”, la rubrica „Show biz da’ culți”, îl ridiculizează pe „domnul academician, profesor și multe alte chestii Eugen Simion”, care, făcând parte din juriul Asociației Scriitorilor din București”, „a susținut-o pentru premiul de poezie pe Carolina Ilica. Care carolină are două merite: este peuneristă și se îmbracă cu ie și fotă. Noroc că restul juriului nu a luat în serios fanteziile simioniste și a acordat premiul pentru poezie unei poete excepționale, Iolanda Malamen”. □ Același semnatar îi atrage atenția lui Norman Manea că, momentan, intelectualii români sunt implicați în punerea sub acuzație a comunismului, nu a perioadei antonesciene: „Dl. Norman Manea, «scriitor român-evreu» (sintagma îi aparține), stabilit înainte de ’89 în Statele Unite, s-a supărat foc pe câțiva intelectuali români. Drept pentru care, sub pretextul apariției *Jurnalului* lui Mihail Sebastian, publică un lung eseu în revista «The New Republic», eseu reluat în revista «22» (nr. 23). Principala obiecție adusă de dl. Manea câtorva intelectuali români (în principal domnilor Manolescu și Liiceanu) este că aceștia, prin ceea ce scriu sau spun, minimalizează antisemitismul românesc și genocidul evreiesc, minimalizare care ar putea bloca integrarea noastră în sistemul occidental. Îl asigurăm pe dl. Manea, «scriitor român-evreu», că nimeni nu încearcă să minimalizeze problema evreiască din perioada Antonescu, dar principalul rol, acum, al intelectualilor români și nu numai este acela de a încerca să analizeze cum de a putut avea loc celălalt genocid, cel roșu. Și poate nu greșim prea tare afirmând că intelectualii evrei ar trebui să se implice primii în acest demers (unii au făcut-o deja), mai ales că destui dintre ei au fost și artizani și victime ai «paradisului roșu»”.

24 iunie

● „Directoarea Editurii Albatros”, Georgeta Dimisianu trimite spre publicare, în „Adevărul” (nr. 2505), un articol în care își declară „nedumerirea” de „felul în care acad. Eugen Simion a întâmpinat apariția, la editura Albatros, a volumului *Marin Preda – Scrisori către Aurora, Eugen Simion – Aurora Cornu: Convorbiri despre Marin Preda*” („[...] în câteva ziare, acad. Eugen Simion acuză editura de comportare abuzivă față de ceea ce numește «manuscrisul cărții mele», prin faptul că i-a fost retrasă «calitatea de autor al cărții», schimbarea titlului și distribuirea «după o logică fantezistă» a «celor trei părți ale volumului»). Iată punctul de vedere, apărut cu titlul *Dacă vanitate nu e, nimic nu e...*, al Georgetei Dimisianu, cuprinzând meandrele activității de realizare a ediției: „Oferta publicării acaestei cărți ne-a fost făcută atât de acad. Eugen Simion, cât și de poeta Aurora Cornu. Eugen Simion, în calitate de realizator al convorbirilor cu Aurora Cornu despre Marin Preda, iar Aurora Cornu, în calitate de destinatară a scrisorilor lui Marin Preda și de posesoare a lor, precum și de aceea de coparticipantă la *Convorbirile despre*

Marin Preda. Acad. Eugen Simion afirmă că scrisorile i-au fost dăruite de către proprietara lor în 1983, dar ce i s-au dăruit erau **copiile** lor xeroxate, originalele aflându-se și azi în posesia d-nei Aurora Cornu. Ce a adus acad. Eugen Simion la editură nu era manuscrisul unei **cărți**, ci un material nestructurat reprezentând copiile xeroxate, greu lizibile, ale unora dintre scrisori, precum și trei numere din «Caiete critice» în care fuseseră tipărite *Convorbirile cu Aurora Cornu*. Ulterior a trimis studiul-portret de 50 de pagini, în loc de 15 cum convenisem. După culegerea textului din «Caiete critice», acad. Eugen Simion a intervenit masiv în corectură, intercalând în convorbirea cu Aurora Cornu pasaje inexistente în textul inițial, «actualizându-l» în sensul preocupării care-l obsedează în ultimii ani: aceea de a inventa detractori ai lui Marin Preda pe care tot el să-i combată. Editura își poate reproșa slăbiciunea de a fi acceptat aceste interpolări tendențioase care falsifică în fond spiritul inițial al *Convorbirilor*. O imensă bătaie de cap i-a dat editurii forma neglijentă în care și-a prezentat acad. Eugen Simion intervențiile în corectură, cu inadvertențe și ortografieri greșite de nume proprii. Semnalează două greșeli de tipar în cartea apărută, îi mulțumim, probabil că mai sunt, dar echitabil ar fi fost să ne mulțumească și domnia sa nouă pentru greșelile din propriul text, **scris de mână**, pe care i le-am corectat. Cine dorește să se convingă poate consulta la editură manuscrisele. În ce privește *Scrisorile către Aurora*, întrucât ce ne-a prezentat acad. Eugen Simion era și greu lizibil, și incomplet, ne-am adresat d-nei Aurora Cornu care ne-a trimis copiile după setul original aflat la Paris. Împreună cu ea, eu și redactorul de carte, Olga Turbatu, am făcut colaționarea prin telefon. Acestea fiind condițiile, ediția a fost realizată **în editură**, iar logica distribuirii părților nu este deloc «fantezistă», cum susținea acad. Eugen Simion, ci este aceea pe care i-ar fi impus-o oricărui editor ordinea de interes a celor trei secțiuni. De cel mai mare interes pentru cititor am considerat că este secțiunea «Scrisorilor către Aurora», cu toate piesele inedite și înfățișând un Marin Preda cu totul nou, surprinzător. Le-am așezat în fruntea ediției și nu «în anexă» unde le-ar fi vrut expediate acad. Eugen Simion care, deși a scris despre ele 50 de pagini, repovestindu-le cu vorbele sale, se pare că nu le-a înțeles valoarea. În al doilea rând, ținând seama de aceeași ordine a interesului, am așezat *Convorbirile*, ce nu apăreau prima dată, în al treilea, firește, **postfața** acad. Eugen Simion. Fie și numai pentru faptul că este o **post-față**, acolo îi era locul. Sursa supărării și protestelor d-lui Eugen Simion se află în convingerea sa eronată că ar fi **autorul** acestei cărți și nu doar unul dintre participanții la alcătuirea ei. Vorbește, am văzut, de «manuscrisul cărții mele», iar în altă parte de faptul că din 374 de pagini «aproape 300 sunt scrise de mâna mea», ba chiar că «le-am scris și le-am rescris de mai multe ori (inclusiv răspunsurile interlocutorului meu)». Cum vine asta? A scris răspunsurile Aurorei Cornu, atât de personale, atât de pregnante în formulări, configurând ele însele un personaj extraordinar? Poate

le-a **transcris** după bandă, un efort care nu-l poate califica, totuși, drept **autor** al cărții, cum ar fi dorit să apară consemnat pe copertă. Pentru că, de fapt, de aici a pornit toată supărarea. Văzând coperta, cu numele lui Marin Preda scris sus și al său scris dedesubt (dar cu același corp de literă) vajnicul apărător al memoriei lui Marin Preda a fost cuprins de furie. Firesc ar fi fost să se bucure la apariția acestei cărți, dar hipercongestionata sa vanitate nu îl lasă. Păcat!”

● Opera scriitorului **Marin Preda** este supusă unei „noi lecturi”, din perspectiva și după standardele de exigență ale criticului Alex. Ștefănescu, într-o serie de două comentarii găzduite de „România literară”, în numerele 25, din 24 iunie, și 29, din 22 iulie. Din tabloul biografic de acompaniament se rețin detaliile cu privire la profesiile avute de Marin Preda, imediat înainte și după încheierea războiului: „Nu lucrează nicio zi ca învățător. Până la începutul lui 1942, rămas în capitală, o duce foarte greu, neavând o sursă de venit. Vizitând, cu o vagă speranță, redacția revistei «Albatros» – publicație a unor tineri din generația lui –, îl cunoaște pe Geo Dumitrescu, care îi găsește un post de corector la ziarul «Timpul». [...] În 1943 lucrează câteva luni ca secretar de redacție la «Evenimentul zilei» al lui Ion Vinea. Timp de doi ani, în continuare, își face stagiul militar. În perioada 1945-1946 este corector la «România liberă» și publică proză scurtă în «Contemporanul», «Lumea» etc. În 1947 se angajează ca funcționar la Societatea Scriitorilor Români, iar în 1948 – ca secretar de presă la Ministerul Informațiilor”. Criticul fixează și imaginea succesului prozatorului la cota de nivel a publicului: „Fiecare nouă carte a sa constituie un eveniment literar. Fiecare nouă întâlnire cu publicul are mare ecou, punându-i în alertă pe lucrătorii Securității (deși scriitorul știe să rămână în relații bune cu oficialitatea). Romanul *Delirul*, din 1975, în care este evocat – fără ură, în discordanță cu uzanțele epocii – Ion Antonescu, găsește înțelegere din partea comuniștilor români, întrucât cuprinde și un episod măgulitor despre «tinerețea revoluționară» a lui Nicolae Ceaușescu. În schimb, îi irită pe sovietici. Momentul culminant la succesului îl constituie apariția trilogiei *Cel mai iubit dintre pământeni*, la lansarea căreia se face o coadă imensă și se sparg, sub presiunea mulțimii de admiratori, vitrinele librăriei. Lansarea are loc în februarie 1980. În dimineața zilei de 16 mai, scriitorul este găsit mort în camera lui din Palatul Mogoșoia (transformat de mai mult timp într-o «casă de creație și odihnă a scriitorilor»). [...]”. Evaluarea scrierilor se desfășoară după etapele: „Un scriitor de care era nevoie”, „Povestiri fără happy-end”, „Marin Preda și realismul socialist”, „Radiografia unui mod de viață dispărut”, toate articulând formulări precum: „Pentru societatea românească de după război, Marin Preda a fost mai mult decât un scriitor: a fost o conștiință. Faptul că el *veghea* dădea cel puțin intelectualilor un sentiment de siguranță. În comunitățile rurale există câte un om (preotul, învățătorul, uneori medicul) care îndeplinește o funcție de sfătuitor și de instanță morală. În orașe cazurile sunt rare, iar la nivelul unei țări și mai rare, aproape inexistente. Și

totuși, Marin Preda un astfel de rol a jucat, decenii la rând, pentru cetățenii cultivați ai României. În 1980, când a murit pe neașteptate, la numai cincizeci și opt de ani, mulți români au simțit că au rămas *singuri*. [...] În România comunistă, în care nimeni nu se mai ocupa de sufletul omenesc (decât, eventual, pentru a-l spiona și teroriza), apariția unor asemenea scriitori este *așteptată* cu ardoare. Iar ei se lasă mult așteptați (nu suntem la ruși!). Dacă totuși apar, chiar și în condițiile în care nu satisfac toate exigențele, au parte de o recunoaștere generoasă și rapidă, exagerându-li-se meritele. Fiecare frază a lor este citată cu evlavie, ca un enunț biblic, fiecărui gest făcut de ei i se atribuie o semnificație morală, astfel încât biografiile li se transformă în parabole. Marin Preda a fost probabil surprins când a înțeles rolul de moralist al societății românești, dar, înțelegând ce avantaje îi poate aduce acest rol, i s-a adaptat din mers, *schimbându-și modul de a scrie*". La fel ca atunci când analizează opera lui Nichita Stănescu, autorul bilanțului critic se întreabă ce anume a fascinat publicul, pe ce baze s-au coagulat mitul și succesul scriitorului: „Dacă îi deschidem azi cărțile pentru a înțelege cum a dobândit o atât de mare autoritate morală, s-ar putea să fim dezamăgiți. Stilul trudnic și uneori stângaci, efortul de a fi subtil investit în descrierea unei lumi primitive și, în același timp, naivitatea dovedită în judecarea civilizației moderne nu reușesc să se constituie într-o explicație. [...] Cărțile care l-au impus, *Întâlnirea din Pământuri*, 1948, și *Moromeții*, 1955, nu erau cele mai potrivite certificate pentru acreditarea unui moralist. Prima, o culegere de schițe despre viața satului, de un antiidilism ostentativ, se remarcă mai ales prin *cruzimea* descrierii unor scene de violență. Iar cea de-a doua, expresie a admirației unui fiu plin de complexe față de un tată puternic și decis, se înfățișa cititorilor ca un monument ridicat unui personaj – moral cel mult prin *seninătatea egoismului său*. Așa stând lucrurile, ce anume i-a făcut pe cititori să-l selecteze totuși pe Marin Preda pentru rolul care avea să devină rolul vieții lui? A contat, înainte de toate, *sobrietatea stilistică*, datorită căreia se restaura autoritatea cuvântului, în contextul unei revărsări de fraze propagandistice în spațiul public, fără precedent în România. Chiar și dificultatea vizibilă cu care Marin Preda folosea limba română, evitând neologismele, făcea o impresie bună, în comparație cu ușurința cu care erau utilizate în epocă stereotipiile lingvistice lansate de ideologii partidului comunist. Pe vremea aceea, Marin Preda nu comenta (așa cum, neinspirat, va face mai târziu), ci povestea. El se abținea să se pronunțe asupra faptelor istorisite, ceea ce înseamnă că nu-și uza prestigiul în discuții de la egal la egal cu cititorii. Totodată, se abținea să descrie ceea ce nu înțelegea, de exemplu necomunicarea dintre oamenii din marile aglomerări urbane, sentimentul ratării trăit de un intelectual realizat, capacitatea unui om de a supune voința a milioane de oameni și așa mai departe. Apoi, a inspirat încredere însăși predilecția prozatorului pentru lumea țărănească de altădată, considerată tacit de cititori o Atlantidă a moralității. Cine altcineva mai putea

să deosebească în România binele de rău decât un țăran? În mod curios, Marin Preda, care doar îl descriesese pe Ilie Moromete, era convocat, în imaginația multor admiratori ai scriitorului, să judece *moromețean* (ceea ce însemna cu bun-simț, cu detașare, rațional și eventual cu umor) diferite situații din viața de fiecare zi, neclare din punct de vedere moral. Pe măsură ce a devenit conștient de rolul său, Marin Preda a renunțat, lipsit de precauție, tocmai la atribuțiile genuine care făceau ca textele lui să aibă farmec. A început să scrie digresiv și tautologic, s-a avântat în discutarea unor probleme complicate pentru care nu avea competența necesară, s-a transformat tot mai mult dintr-un povestitor într-un comentator. Publicul aplauda frenetic această umanizare a idolului, această periculoasă trecere de la persoana a treia la persoana întâi, iar prozatorul, cuprins de beția succesului, nu înțelegea ce pierde îndepărtându-se de un mod de a scrie care îl dusesese cândva foarte aproape de marea literatură. [...]”.

25 iunie

● În „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 25), Arșavir Ațterian îl evocă pe *Aram Frenkian – om de mare finețe și erudiție*.

● „Curentul” (nr. 145) îi dă ocazia criticului literar Eugen Simion să își manifeste *O bucurie a culorilor*, scriind la rubrica „Viața ca literatură”, despre o serie de aniversări culturale. Majoritatea acestora sunt ancorate la sfera colecționarilor de artă (Vasile Grigore) și a artiștilor plastici (Ion Popescu-Negreni). Finalul grupajului îi este însă dedicat prozatorului Fănuș Neagu, la „sporul de ani: 66”, „numărul fiarei, cifră demonică”. Notațiile criticului divulgă varii tabieturi ale lui „Nea Fane”, din relația călduroasă cu prietenii săi: „[...] Și-o sărbătorește cu oarecare fast, la el acasă, în apartamentul situat lângă ambasada Rusă, vis-a-vis de altă instituție culturală, frecventată de cunoscători, Restaurantul «Doina». Când zic fast, mă gândesc la numeroșii lui prieteni din toate domeniile, de la sport la literatură. «Nea Fane», cum îi zicea prietenul nostru comun, admirabilul Ion Băieșu, și cum îi spun și astăzi prietenii lui mai tineri, Nea Fane, zic, îi primește pe toți în cămașă albă, deschisă la gât, cu bretele late bine întinse pe trupul lui robust și cu vorba lui colțoasă... Este singurul dintre scriitorii din generația mea care mai păstrează acest obicei vechi. Se bea la el un vin bun (întotdeauna alb și sec), se bârfește subțire, se înjură fără opreliște (de preferință miniștrii și, în genere, oamenii politici), se fac pronosticuri economice și, bineînțeles, toată lumea se plânge de sărăcie. Nea Fane declară, solemn, ca înaintașul său Creangă, că sărac ca anul acesta, ca anul trecut și ca în ultimii 66 de ani n-a fost niciodată... Anul acesta el și-a primit musafirii afară, în curte, îmbrăcat ca un cowboy dintr-un film cu John Wayne. Blugi largi, solizi, ținuți cu nădejde de faimoasele lui bretele cu flori galbene, pantofi încăpători, de o trăinicie cazonă, în picioare, mâinile bine înfipite în bretele. Este o după-amiază clară și înaltă de primăvară,

o după-amiază de demult – ar fi zis Mateiu Caragiale – un scriitor pe care Fănuș Neagu îl iubește și îl trece printre înaintașii săi. Încercăm să vorbim despre literatura de azi, dar discuția nu se leagă. Nimeni n-are chef, acum, de literatură, nici chiar cei care o fac. Revenim la viața politică și, deodată, spiritele se încing, discursurile se întetesc, vocile se amestecă. Capodoperele bat în retrage și, după o vreme, se retrag supărate. Nea Fane lansează, din când în când, câte un strigăt de luptă, încercând să-l stăpânească pe un amic pictor care spune, tare, prea tare, nu știe bine ce. Este ca un păstor care vrea să-și stăpânească bine turma rebelă. Amicul se potolește o clipă, apoi reia discursul de la început, cu o voce și mai ridicată. Păstorul intervine din nou, mai energic, dar fără folos, apoi abandonează. Prietenii mai tineri, sosiți de dimineață, dau semne de plecare. Nea Fane observă strategia, îi amenință cu represalii și prietenii, rușinați, se potolesc și așteaptă, cuminți, semnul de eliberare... Nea Fane stă pe trepte, solid și imperturbabil, ca un stâlp gros de lumină în această după-amiază mateină... La mulți ani, domnule Fănuș Neagu...”

● Cu titlul „*Fericitul muritor*”, Cornel Ungureanu continuă să publice, în „Orizont” (nr. 6), pagini din corespondența lui I. D. Sârbu: „Corespondența I. D. Sârbu – Deliu Petroiu”, precizează introductiv criticul timișorean, „este inaugurată de o scrisoare de pe front sumbră cât încape, așa cum se cuvine unei asemenea scrisori. Dar corespondența, plină de momente bufone, nu rămâne nici un moment în afara proiectelor salvatoare. El trebuie să se salveze, el – pe marginea prăpastiei – trebuie să găsească soluțiile. Soluții sunt. Încheiem grupajul cu o scrisoare dintr-un spital de boli nervoase. I. D. Sârbu traversează un moment depresiv. Nervii n-au mai rezistat: e bolnav. Data e pusă rău: nu e 1943 (suntem, probabil, în 1948!), dar ar putea fi”.

26 iunie

● Tema propusă dezbaterii în nr. 282 al „Dilemei” este *Prinț și cercetător?*. D.[elia] V.[erdeș], coordonatoarea materialului, descrie în *Argument* situația deloc de invidiat a unui domeniu de performanță intelectuală, rămas, la noi, cu statut de formă fără fond: „Cercetarea nu pare a fi o prioritate într-o țară în care majoritatea populației trăiește la limita subzistenței. Dar – dacă tot ne lăudăm cu «inteligența» românească, de ce n-o și exploatăm, în domeniile care ar avea, practic, de câștigat de pe urma acestei exploatarei? Dar – au fost evaluate sistematic și realist posibilitățile efective ale «comorilor noastre de inteligență»? Mai degrabă nu: cei care au condus România au părut indeciși și haotici și în privința politicii cercetării – ca și în privința economiei? Există, fără îndoială, domenii care au început să se bucure de atenție după '90: științele sociale, de pildă, încurajate mai cu seamă prin finanțări străine. Cercetătorii și cărțile circulă mai mult, astăzi (deși, încă, insuficient). *Ceva se întâmplă și în cercetare – s-o recunoaștem – dar impresia de ansamblu rămâne una pur și simplu tristă*”. Participă cu articole: Tudor Oprea (cercetător,

Göteborg), *Pledoarie pentru cercetarea științifică*; Liviu Ornea (matematician), *O justificare*; Adrian Mihalache (conferențiar universitar), *Îndemnuri pentru un cercetător doritor de succes*; Vlad Nistor, *Omul politic și omul de știință în post-tranziție*.

30 iunie

● În „Curentul” (nr. 149), scriitorul Caius Dobrescu, din postura de publicist-comentator, discută despre „gerontocrație”, fenomen considerat „o problemă reală a spațiului nostru public”. Articolul se intitulează *Între gerontofilie și gerontofobie – gerontocrația*, iar problematica esențială, selectată spre analiză rezidă în nedumerirea: „Cum reușește, atunci, total lipsită de prestigiu magic, de forță hipnotică, această ciudată «bătrânețe» să se mențină la putere în România?”. Spirit teoretizant, autorul articolului identifică mecanismul din care se compune *background*-ul ideologic: „nu puține dintre pozițiile cu putere de decizie, la mai toate nivelurile, sunt controlate de persoane care dau publicului impresia că au termenul de garanție expirat”, precizând, imediat, că acesta este întreținut printr-o deficiență: „sistemul în cauză este atât de îngrozitor de prost alcătuit, încât, dacă ai apucat să intri în el, dacă te-ai stabilizat într-un anumit punct, la un anumit nivel al acestuia, nu mai poți fi mișcat de acolo, ca să spunem așa, nici cu slujbe, oricât de prost ai fi”. Îmbătrânirea în funcție se datorează, în opinia lui Caius Dobrescu, „sentimentului intens de împlinire personală, de eșec”, acumulat de „aproape toate generațiile trăite sub comunism”: „Toate sunt convinse că meritau mai mult. În mod numai aparent paradoxal, cei mai vindicativi nu sunt aceia pentru a căror suferință există unități obiective de măsură (ani de pușcărie, de domiciliu obligatoriu, de privare de drepturi civile, de supraveghere și presiune psihică și morală). Într-o căutare disperată a timpului pierdut pornesc mai ales cei care au avut, în general, șansa unei cariere, în aparatul de partid, în structurile tehnocratice, în mediile academice sau culturale. Sentimentul de urgență care îi împinge de la spate pe cei intrați în scenă în timpul «liberalizării» din anii '60 nu pornește din nevoia de a îndrepta, de a redimensiona o operă personală născută, în general, dintr-o practică a jumătăților de măsură. Ceea ce râvnește această categorie socio-umană nu este decât puterea și influența pe care, în epoca trecută, nu le-a deținut decât pe sfert sau pe jumătate. De unde și tendința de a acapara funcții, onoruri publice și academice, sinecuri, călătorii în străinătate, burse de studii, locuri în *board*-urile fundațiilor etc. Din tot acest carusel se naște, fără îndoială, o gerontocrație. Dar una de un fel special, compusă nu atât din bătrâni propriu-ziși, cât din oameni care, îngrozitor de înspăimântați de spectrul apropierei bătrâneții (pe care o identifică automat cu uitarea din partea celorlalți), dezvoltă o ostilitate, uneori de-a dreptul feroce, pentru «tineri». Aceștia sunt detestați pentru că par să aibă toate șansele înainte, pentru că au beneficiat de o circulație relativ normală a informației

(monopolul informației reprezentând o principală sursă de putere pentru elita «prerevoluționară», fie ea «liberală» sau «naționalistă», după cum arată Alexandru Mușina încă din anii '80), pentru că nu sunt siliți, cel mai adesea, să piardă vremea cu descâlțirea propriului trecut întortocheat, într-un cuvânt pentru că există”.

[IUNIE]

● Tema nr. 6 al revistei „Calende” este *Mircea Horia Simionescu și „Școala de la Târgoviște”*. Editorialul îi aparține lui Nicolae Oprea care pleacă de la aserțiunea perceptivă: „Literatura autobiografică a prozatorilor din «Școala de la Târgoviște» reprezintă un caz special în dinamica fenomenului postbelic, întrucât ei fixează, în mod decisiv, condiția jurnalului ca text ce survolează frontierele literare”. Referindu-se la Mircea Horia Simionescu, editorialistul avansează observația disociativă: „se remarcă între acești împătimiți diariști prin forța de creație și voracitate textuală, vădindu-se un constructor de tip borgesian”. □ Numărul cuprinde: „bibliografia” *Date și coincidențe*; cronicile (reluete) ale lui Ștefan Ion Ghilimescu (*Proiectul „monumentelor” lui Caragiale după schițele lui Mircea Horia Simionescu*, din „Calende”, 1994, 4-5) și Mircea Bârsilă (*Mitul parantezei*, din „Calende”, 1994, 4-5); fragmentele *Trei oglinzi (jurnal 1946)*, „din volumul *Trei oglinzi*, Ed. Cartea Românească, 1987”, *Dicționar onomastic*, „din volumele *Ingeniosul bine temperat. Dicționar onomastic*, E.P.L., 1969, și *Jumătate plus unu*”, proză: *Doamna tăiată de o Secantă, Toamna, și târgoviștenii migrează...*, momente autobiografice (*Febra*), „din volumul *Febra, file de jurnal*, Ed. Vitruviu, București, 1998”; două interviuri cu Mircea Horia Simionescu, de Nicolae Oprea (având titlul: „*Fac consecvent politica scrierilor mele egoiste și inactuale*”) și de Ioan Ștefan Ghilimescu („*Înseși nevăzutele fiind viață, nu știi ce firioșor de energie sau formă închipuită ar putea rămâne în afara interesului literaturii*”).

● „Convorbiri literare” (nr. 6) publică răspunsurile date de Nicolae Breban la întrebările lui Lucian Vasiliu: „L. V.: Credeți în ceea ce se numește «criza culturii»? N. B.: Nu, nu cred. Poate să dispară națiunea, dar nu cultura română. De fapt, se susțin reciproc, națiunea și cultura. Unii colegi optzeciști spun că tot ce s-a scris în comunism este prost. Ne atacă pe mine, pe Marin Preda, pe Nichita Stănescu, chiar și pe Nicolae Manolescu, cum că noi am colaborat cu Puterea...”; „N. B.: [...] Nicolae Manolescu, ca om politic, a fost părăsit de Al. Paleologu, de Stelian Tănase, de Dan Grigore... E un mare critic, Nicolae Manolescu, mi-e prieten, dar pentru mine, marii critici sunt amfitrioni, sunt cei care primesc în literatură. Așa a fost Maiorescu...”; „L. V.: Cum era la revista «România literară», pe când o diriguiați? N. B.: Când am preluat revista, eram, într-un fel recunoscător lui Paul Georgescu, care fusese redactor-șef la «Gazeta literară». El l-a descoperit pe Nichita Stănescu, care era în anul IV de facultate.

Așa l-am cunoscut și eu, în 1958, pe Nichita – era corector la «Gazeta literară»... Tata îmi recomandase să fac o facultate tehnică și apoi să fug, nu să intru în gura lupului, la «Gazeta literară»! Eu eram fericit să merg pe... culoare, la «Gazeta literară», acolo se făcea totul. Grigore Hagiș mergea deja, deși încă nu publica. El mi-a spus să merg... În 1961 mi-a apărut prima schiță, apoi a doua. De aceea am și preluat «România literară»... Pe Nichita Stănescu l-a invitat acasă, în 1958. Mama a gătit ceva, tata ne-a întâmpinat. A apărut în ușă un lungan blonziu, îmbrăcat într-un palton militar, vechi, până în pământ. Personajul avea bocanci uzați, o căciulă cu clapete... Mama n-a zis nimic. Tata s-a uitat lung la el; el, care slujise câțiva episcopi, știa să se poarte... L. V.: Revenind la Paul Georgescu... N. B.: Când am preluat «România literară», mă simțeam obligat față de Paul Georgescu. Mergeam cu el la Capșa. Plăteam noi. Era o braserie unde se mânca în stil francezesc. Paul Georgescu era mereu atacat în ziarele de partid. După 3-4 poezii publicate, erau atacați în «Lupta de clasă» și Matei Călinescu și Cezar Baltag; îi simțeau idealști, ceva era putred cu ei... Când am lansat, în 1977, aici, la Iași, romanul *Bunavestire*, cu Nichita Stănescu și cu Nicolae Manolescu, am făcut tot discursul pe ideea lui Paul Georgescu, care spunea în tinerețea mea că unghiul meu este fals. Ziceam: are dreptate, numai că în jurul acestui unghi fals eu adun megatone de realitate. Totdeauna unghiul unui mare scriitor este fals, nu este unghiul bunului simț... Paul Georgescu mi-a spus: «Tovarășe Breban, mă bucur că *România literară* este condusă de un membru al Comitetului Central!». Am zis: eu sunt scriitor, asta contează. I-am propus o rubrică. A întrebat de ce? «Pentru că d-voastră ați fost amabil cu noi, cu grupul nostru, cu Nichita Stănescu, cu Cezar Baltag, cu Matei Călinescu». Era prieten bun cu Doinaș. Doinaș era supărat pe mine, că i-am dat rubrică lui Paul Georgescu, care atacase grupul de la Sibiu. I-am zis lui Doinaș să răspundă în presă, chiar în «România literară». Deși eram foarte ocupat (făceam și un film), m-am dus eu la Doinaș să iau textul. Lumea nu era obișnuită ca în aceeași gazetă, doi oameni să polemizeze. Pe amândoi îi respectam, inclusiv pe Ion Negoitescu, Nicolae Balotă, tot grupul...». Titlul generic al materialului este: „*Numai păsările zburau peste graniță*”. □ La pagina „Polemos”, în articolul *Eminescu-Ceaușescu*, Gheorghe Grigurcu readuce în actualitate, în contextul scandalizărilor provocate de dosarul „Eminescu”, din „Dilema”, conținutul unui alt dosar dinamitar: cel din „România literară” (nr. 24/ 1989), reunind intervențiile la „Simpozionul omagial”, dedicat de oficialitățile politice și culturale, „comemorării unui veac de la moartea Lucefărului”. □ Scriitorul Liviu Ioan Stoiciu, la rubrica personală „Contrajurnal bucureștean”, este de părere că *Puțină conștiință tragică nu ne-ar strica*. Relatând în genul confesiv experiența de autor-colaborator cultural („Pe vremea când eram licean – și-mi scriam de mână propriile reviste în familie la Cantonul 248, vorbesc serios –, descopeream revistele literare din Moldova cu simțăminte contradictorii, înțelegând din instinct că ele nu-mi sunt accesibile.

Din 1965 eu am dat și de gustul presei literare, nu numai de gustul creației artistice și al lecturii de carte originală de poezie sau de proză românească. Firește, aveam acces numai la «Poșta redacției» la revista lunară «Ateneu» din Bacău și la săptămânalul «Cronica» din Iași. Pe atunci «Iașul literar» nu-mi spunea nimic, era o revistă închisă, a elefanților, a supermembrilor Uniunii Scriitorilor, pe care debutanții naivi, de seama mea, nu aveau motive s-o asedieze cu poezie sau proză. În schimb revista «Convorbiri literare», continuare infidelă a «Iașului literar», m-a cucerit din start... Ca un făcut, atenție, niciuna dintre revistele literare ale Moldovei nu m-a băgat în seamă nici la debut, nici mai târziu. Am avut parte de adevărate execuții la «Poșta redacției» și la «Ateneu», și la «Cronica», și la «Convorbiri literare», titularii lor, personalități cu autoritate, de la G. Bălăiță și Ovidiu Genaru la Ioanid Romanescu și N. Turtureanu, asigurându-mă că tot ce scriu e fără valoare și că e cazul să nu-i mai tot stresez cu textele mele... Rememorez asta ca fapt divers, «la rece», fără părtinire. Abia după aducerea optzeciștilor pe tapet, infiltrați inclusiv în paginile de critică, după 1980, revistele literare ieșene mi-au întins un deget, nu și revista «Ateneu», culmea, care era din «regiunea» mea. Așa a fost să fie. Ba chiar eu n-am luat nici un premiu, nici măcar la «celebrul» concurs național de poezie «Nicolae Labiș» de la Suceava, care a împărțit zeci, dacă nu sute de premii de-a lungul anilor, degeaba am trimis grupaje de poezie acolo, de altfel, n-am luat niciodată nici un premiu la nici un concurs literar, la care am fost prezent cu texte, organizat în orașele Moldovei. După cum n-am reușit să debutez nici la Editura Junimea, prin concurs, deși am participat cu volume ani la rând și aici. [...] Eu am fost prezentat «ca poet» în «Familia», în 1974, de ardeleanul Ștefan Augustin Doinaș și am debutat editorial la București, în 1980, după ce în 1978 și 1979 am apărut cu cicluri de versuri în «Caietele debutanților», la Editura Albatros, de un juriu fără nici un membru moldovean... [...] Să nu uit, totodată: înainte de Revoluție, pe mâna optzeciștilor, am citit poezie la Cenaclul Junimea și la Clubul de Poezie din Iași, iar după ce am publicat primele cărți, m-am regăsit în paginile insurgentelor reviste literare «Dialog» și «Opinia studentească» – și cu asta cred că am epuizat lista revistelor literare «moldave» de care am idee în ultimii 30 de ani”), LIS face o panoramă critică a revistelor literare din zona Moldovei a căror activitate, prezentă, stă sub diagnosticul: „[...] din păcate, în absența spiritului critic tranșant, atât de accentuat cândva la moldoveni (noua generație pierde și ea vremea cu eseuri elitiste, de veșnici doctoranzi, eseuri ale «principiilor de literatură comparată», fără aderență la aparițiile editoriale originale românești de zi), cea mai mare parte a revistelor literare din Moldova se scaldă în confuzie și mediocritate, de ce să nu recunoaștem, într-o apă călduță a toleranței prost înțelese, apă a suficienței, care le-a încetinit mișcările și e gata să le adoarmă pe picioare și să le atenueze instinctul supraviețuirii. E vorba de un spirit critic fără direcție, pasiv, neimplicat moral, cu o autonomie a gândirii

surprinzător de atenuată, dacă nu chiar bagatelizată între timp – spirit caracteristic întregii prese literare care mai apare astăzi în România, de altfel. Asta când, după Revoluție măcar, în plin postmodernism, modificarea mentalității culturale ar fi trebuit să se facă din mers și mandarinatul intelectual să nu capete noi valențe nebănuite, de rău augur...”. □ La „Critica criticii”, în articolul *Creativitatea unui arhipelag de identități*, Cristian Livescu semnalează „câteva cărți remarcabile, apărute la editura ieșeană Polirom, între care la loc de cinste se situează *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*, antologie coordonată de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu (1997), urmată la puțin timp de *Mittleuropa* de Jacques Le Rider [...]”. Comentatorul plasează corect, „pe unul din primele locuri, fără ezitare”, „discuția cu totul pasionantă pe care au suscitată-o scriitorii timișoreni, pe tema apartenenței literaturii române la tipul de sensibilitate și cultura central-europene”, „într-o posibilă „ierarhie a celor mai importante evenimente ale acestui ultim deceniu, în domeniul exegezei comparatiste”. Rezultatele „interesului fără precedent manifestat în jurul acestei teme” ar fi din punctul de vedere al deschiderii către viitor a tentantei direcții de studiu: „1. să reformuleze destinul nostru cultural, considerat îndeobște când «adormit» în leagănul oriental, când cuprins de un exces adorativ, uneori îndrăgostit agasant, față de Occident; 2. să remodeleze unele concepte din perspectiva unei familii spirituale mai largi care a pus accentul pe preponderența esteticului, spre nebănuite limite hedoniste, dar și pe un etos aristocratic, mizând pe o elită discretă, în afara rangurilor nobiliare”. □ În articolul *Revizuri, demitizări, exagerări*, Gheorghe I. Florescu își exprimă opinia cu privire la reflexul instinctiv „al unei societăți care a reușit să treacă «dincolo» de presupusa graniță a unui sistem totalitar”, acela „de a considera că dobândirea liberății este egală cu «eliberarea»”, de a căuta, obligatoriu, „revizuirile necesare” care ar legitima „noul, deci începutul”. Un recent simptom al procesului de „instaurație”, privind „valorile” agreeate de noul context, se înregistrează, în opinia autorului articolului, în „cazul Eminescu”: „Schimbarea, clamată ca o lozincă ideologică ori gândită ca o treaptă a drumului către noi înșine, s-a transformat, pe nesimțite, într-un torent de proporții naționale, care ne-a înmlăștinat din nou, compromițând astfel asemenea relilor spirituale, cu care ne-am asumat gândul reînnoirii. [...] Intervenția noastră nu o dorim o voce nouă în corul adulțitorilor sau al contestatarilor, cu atât mai mult cu cât aceștia din urmă refuză, aprioric și nejustificat până la un punct, orice afirmație a nespecialiștilor în aria eminescologiei. [...] Contestarea lui Eminescu, care nu a ajuns niciodată la o nesocotire afirmată cu mândrie, așa cum se întâmplă azi, are un trecut al ei, intrat în istorie. Chiar și în anii dictaturii comuniste, după ce poetul a fost înveșmântat într-o «uniformă» sociologizantă și prezentat drept un «proto-marxist», cum remarca Katherine Verdery, au existat eminescologi care, printr-o persuadare voalată sau un pretins avangardism, insinuuau nedumeriri și

scepticisme capabile să erodeze, în liniște și într-un anonim convenabil, pedestalul pe care fusese înălțată statuia unui Eminescu reformat. *Luceafărul* a fost declarat o poezie oarecare, cu atât mai mult cu cât altcineva pretindea a fi văzut într-o ipostază întrucâtva asemănătoare cu un Hyperion marxist. Tonul odată dat, corul s-a dezlănțuit după 1990, dar nu fără «a beneficia» de atitudinile dirijorale, abia observate, ale aceluia care, în loc de a revizui și a demitiza, și-au continuat opera contestatară, tăgăduind și aruncând întrebări fără demonstrații, deci fără răspunsuri. [...] Imensul avantaj de care beneficiem azi este acela că despre Eminescu se poate discuta fără teama de a deranja cumva o autoritate nevăzută, care veghează «gloria sempiternă» a scriitorului. Numai că, în loc de a purcede la dez-interpretarea operei eminesciene, ca o obligație științifică firească și mereu necesară, dar și ca o favoare a acestui timp, au fost dezgropate vechi mituri și, dacă se va continua așa, vor fi create altele, mai prejudiciabile, care vor compromite revizuirea acceptată. Deconcertantă și periculoasă este campania declanșată de un timp, campanie în care au fost angrenate persoane pentru care dezbaterea este sinonimă cu refuzul și contestarea necondiționată. Curios este și faptul că această cruciadă *sui-generis* a fost prefațată de o originală pregătire fonică, în timpul căreia au fost aruncate, la întâmplare, vorba de clacă, nu pentru a se face loc unei schimbări, ci pentru a se exercita presiune asupra mentalului de moment, unul de acceptare bineînțeles, subterfugiu necesar pentru a se lua pulsul vremii și a afla direcția și tonul eventualelor reacții. Pedestrimea care a executat această șarjă recunoaște de altfel că «poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece», dându-ne a înțelege că lectura s-a redus la o simplă încercare, întreruptă sau nu de emoție, ci de un frig nervos, visceral. Înainte ca acest capriciu juvenil să se fi consumat, și-au făcut auzite glasurile – la început ca un murmur surd, iar apoi ca un zumzet amenințător –, atât adulatorii poetului, cei ce și-au însușit ipostaza de «apărători», cât și «contestatarii», adică aceia care nu numai că îi refuză statutul de «poet național» (formulă nefericită, aleasă într-o vreme când conținutul ei sugera altceva), ci nu-l recunosc decât ca pe un versificator oarecare, aparținând unui timp revolut”. Atitudinea asumată din unghi personal de Gheorghe I. Florescu constă în suita logică: „Poetul nu-i răspunzător pentru vinile imaginare atașate «dosarului» său, indiferent de perioadă, ci numai pentru opera și atitudinile sale, care pot fi interpretate diferit, ajungându-se la eventuale și chiar obligatorii semne de întrebare. Poezia și proza eminesciană trebuie recitate mereu, nu numai în situații de criză sau de tranziție. Lectura se face în liniște, iar judecățile care o succed nu au nici un rost dacă se reduc la spectacole de zgomot și acrobații funambulești. Publicistica eminesciană ascunde încă multe taine ce se cer a fi revelate înaintea avansării unor concluzii prestabilite, așa cum s-a procedat până nu demult. Vechile acuzații aduse poetului, prozatorului și filosofului politic au fost exacerbate gratuit în ultimul timp, nu pentru a se elucida ceva, ci pentru a se justifica o campanie

care nu-l are în vedere numai pe Eminescu. Or, fără o reîntoarcere la pagina scrisă de el, ca poet și ziarist, nu ca un *parti pris*, ci ca o obligație de conștiință, nicio revizuire demitizantă ori vreo acuzație, nu numaimedea aleatorie, nu vor putea deveni credibile. «Cazul Eminescu» există și va continua să existe, întrucât o operă, care nu e una oarecare, indiferent cum va fi ea citită, nu poate fi ascunsă sau eludată. Închiderea unui asemenea «caz» ar fi sinonimă cu uitarea. Efortul acelor care continuă zgomotoasa campanie de dezinformare, prin supralicitarea unor vechi incriminări sau prin minimalizarea unor imanente calități, intenționează să-l transforme pe Eminescu în subiectul unui scenariu la modă, după care ar urma o inexorabilă uitare. Așa ceva însă nu se va întâmpla niciodată. Paroxismele vor trece odată cu maturizarea emulilor ultimului «val antieminescian», maturizare imposibilă fără cunoașterea operei contestate. Preinșii «sanitari» ai literaturii române, care acționează în grup și se aruncă îndeosebi asupra acelor prăzi care le sunt accesibile după un examen eminent olfactiv, își vor da seama că atacul lor sanguinar este un gest gratuit și reprobabil. [...] Antieminescianismul de paradă, o modă nefirească, deci un kitsch mintal, ca și eminescianismul idolatru, mitizant și circumscris amăgirii par a fi devenit azi un *laissez-passer* românesc, inventat ad-hoc de niște «privilegiați» care se pretind a fi singurii îndreptățiți a circula într-un extravagant *no man's land*». □ De la Paris, cu data „2 iunie 1998”, Paul Goma trimite spre publicare *Gaura... din istorie*, evocarea unor evenimente grave, însă ignorate de istoria oficială, în legătură cu ceea ce se cuprinde în formularea „tragedia Basarabenilor căzuți sub ruși”: „Rezumat: în virtutea pactului Hitler-Stalin din 23 august 1939, Basarabia și Bucovina de Nord au fost ocupate începând din 28 iunie 1940. Funcționari de stat, preoți, militari, țărani, politicieni, industriași, comercianți, intelectuali, proprietari, teologi au fost arestați imediat și, dacă nu au fost executați fără judecată în pivnițe, apoi îngropați de-a valma în curțile numeroaselor imobile transformate în sedii ale KGB, atunci au fost trimiși în Siberia, de unde puțini s-au mai întors. După întâiul val de arestări și execuții, au urmat mai multe serii de deportări – pe categorii sociale, politice, profesionale: «culacii», membrii partidelor democratice, preoții, învățătorii – au luat și ei calea Kazahstanului și a Nordului Îndepărtat. În ajunul războiului (mai-iunie 1941), rușii au deportat cât au putut, au executat ce nu puteau transporta dincolo de Nistru, au incendiat, au dinamitat tot ce era piatră pe piatră. Începând din martie-aprilie 1944, frontul s-a întors pe pământurile românești ale Basarabiei și ale Bucovinei de Nord. Războiul avea să mai dureze încă un an și ceva, însă pe ocupanți altceva îi preocupa: «pedepsirea cetățenilor sovietici care colaborează cu *ocupantul român*». Așadar, pe lângă cunoscutele metode de terorizare a «trădătorilor moldoveni», arestări, execuții, deportări – care nu aveau să se sfârșească nici după moartea lui Stalin, din 1953 – basarabenii au îndurat și *infometatea programată*. Experimentat, Tatăl Popoarelor; tot el provocase Foametea din

Ucraina (1932-34) care pricinuisie pierirea a circa 6 milioane de suflete”. Afirmările lui Goma sunt susținute prin transcrierea unor documente de arhivă, întrerupte însă de pasajele vindicative precum: „De acolo li se trage lui Constantinescu, Zoei Petre, lui Severin, lui Ceaușu, lui Pleșu, lui Gabriel Andreescu, și a altor «români-verzi», dezgustătoarea-le ucrainofilie?”; „Și când ne gândim că supraviețuitorii unor asemenea «tratamente», care priveau de 50 de ani peste Prut, cu speranță, au fost dăruiți (nici măcar vânduți) de acești, nu imbecili – ca să aibă circumstanțe atenuante –, ci nemernici ca acest Constantinescu, mărunț activist de partid, purtat în zgardă de Măguritate, de Zoe Petre, putredă activistă de partid și de alți «factori», care nu au nici măcar scuza (!) că lucrează pentru KGB...”.

● În numărul 6 din „Cronica”, la pagina „tertium non datur”, apare un interviu cu Mircea Nedelciu, luat de Cristina Cârstea. „*Sunt prin naștere o natură deschisă dialogului*”, declară prozatorul din generația ‘80, afirmația fiind reținută în titlu. „C.C. – Ce se întâmplă cu proza actuală? Au apărut cărți importante în acest domeniu după 1989? S-a schimbat ceva în mentalitatea scriitorului vizavi de literatură? M.N. – Proza actuală înaintază în linie dreaptă spre orizont, cu calm și tehnici specifice. [...] Cărți? Desigur au apărut destule, poate chiar suficiente. Am asistat la dezvoltări ale unor teme și tendințe până atunci reprimite sau autoreprimite la unii poeți importanți. Cum ar fi Cărtărescu, dezlănțuit ca prozator în romane ca *Orbitor*, în același timp continuare și contrazicere a scrisului său. Cum ar fi Nichita Danilov, care în *Urechea de cârpă* și *Nevasta lui Hans* dezvăluie nebănuite până atunci calități de prozator situat între Cehov și Daniil Harms. Cum ar fi poeta Simona Popescu, autoarea unui volum subtitrat roman, dar complet inclasabil: *Exuvii*, Nemira, 97. Am asistat la apariția în volum a unor prozatori pe care-i știam din manuscrise dinainte de 89: Răzvan Petrescu, Cătălin Țârlea, Petre Barbu, Dumitru Ungureanu, Dan Lungu, Ion Manolache oameni pe care nu i-aș inseria la așa-ziii nouăzeciști, eu îi citisem cu mult înainte de ‘90. Cel puțin unul dintre ei, Răzvan Petrescu, mi se pare de departe o valoare certă, rezistentă prin sine, neintegrabilă în serii și clasificări. Cel puțin în proză, după cum se vede, există o mișcare vie, susținută de mult mai multe nume decât cele arătate mai sus. N-aș îndrăzni să mă avânt și într-o analiză a fenomenului poetic. Cât despre mentalitatea scriitorului «vizavi de literatură», cum ziceți, ar fi de remarcat o nepermisă întârziere în asumarea mentalității profesionale: cunoașterea drepturilor, tehnicile de negociere a contractului de editare și difuzare, organizarea profesională, lipsa societăților de gestiune colectivă a drepturilor de autor ș.a.m.d. În afară de o palidă inițiativă din 94 care a dus la apariția ASPRO, mentalitatea dominantă este aceea de «amator». Chiar dacă vorba asta – «profesionist» – place, prea puțini și-o asumă în toate criteriile ei. [...] Eu am mai spus-o, nu cred că aș fi devenit scriitor, dacă firul firesc al istoriei bazat pe evoluția normală, capitalistă, a economiei nu s-ar fi întrerupt

pentru România pentru 50 de ani cu doar câțiva ani înainte de nașterea mea. Cel mai probabil e că aș fi fost negustor de grâne în Bărăgan.[...] C.C. – Proza optzecistă este un fenomen care nu s-a epuizat. Cum vedeți dumneavoastră acest fenomen? M.N. – Într-adevăr, mai sunt multe de spus și proza optzeciștilor încă nu are de ce să tragă obloanele. Un ușor dezechilibru i-a încercat pe acești autori în momentul în care sofisticatele lor aparate de încifrare lucidă a mesajului au devenit peste noapte inutile. Dar n-a fost decât o ușoară ameteală, un vertij trecător. Unii și-au revenit mai repede: cred că George Cușnarencu a scos 3 sau 4 volume după 89. Alții mai încet: Cristian Teodorescu, Daniel Vighi, Ioan Mihai Cochinescu ș.a. CC – Dar proza generației '90? M.N. – Sincer să fiu, nu fac diferența, numai cu textul în față, între autori optzeciști și nouăzeciști. Sigur, îi citesc cu plăcere pe Daniel Bănulescu, Radu Aldulescu, Jolan Benedek, Adrian Oțoiu, dar nu-i găsesc prea depărtați de optzeciști. În schimb, atât pe optzeciști cât și pe nouăzeciști îi găsesc egal depărtați de, să zicem, proza anilor 60-70, Bălăiță, Buzura etc. Până la urmă, unii ca Țârlea, Gârbea și alții își zic nouăzeciști din orgoliu și pentru ca să aibă Dan Silviu Boerescu pe ce să-și bazeze demonstrațiile lui încropite post-modern din te miri ce și mai nimic. Dacă e să facem neapărat diferențe, aș zice că nouăzeciștilor le lipsesc ani buni de bibliotecă, dar acesta nu e un criteriu, nu-i așa? Talentul contează. [...] C. C. – Ați suferit un accident. Literatura reprezintă astăzi pentru dumneavoastră ceea ce a reprezentat și înainte de acest «accident»? M.N. – Da. Nu sunt diferențe esențiale în concepția mea despre literatura înainte și după ceea ce numiți dvs. accident. De fapt, nu a fost un accident, e o boală parșivă cu semnale de prin 88, cu acute și retrageri până la a te crede complet sănătos. Accidentul se petrece în câteva secunde, ceea ce încerc eu de aproape zece ani e altceva și, pentru că mai devreme vorbeam despre zona difuză dintre literatură și viață, aș zice că elementul comun ambelor e SPAIMA. Și în literatură și în viață, spaima este un element principal al construcției, nu poți lucra fără el, iar simularea nu e niciodată convingătoare. [...] C.C. – La ce lucrați în prezent? M.N. – În prezent scriu zilnic cel puțin 11 rânduri și șterg 8. La calculator e foarte ușor să ștergi, mai ușor ca oricând. Ce va ieși, vom vedea”. □ La rubrica „Jurnalul criticului (ca bară) de direcție”, Dan-Silviu Boerescu elogiază – poetizând pe baza sugestiilor unor *Întâmplări din Sud* – „ruperea pactului cu des-ființarea” orașului Călărași, devenit fatalmente „un loc unde nu se întâmplă nimic”: „De neînchipuit că un poet a făcut asta. Obstinația lui este să-și oblige concetățenii să ia parte la Cultură. Nu din an în paște – periodic. Cază de metronom. Luna poate să aibă astfel șapte săptămâni, săptămâna – zece zile, ziua – treizeci de ceasuri. Cele șase ore în plus smulse timpului dilatat (și care, aici, nu mai are deloc o infinită răbdare) pot fi consacrate, în cele trei zile suplimentare ale celor trei săptămâni adăugate calendarului, întâlnirii cu literatura și cu scriitorii. Într-un an de zile (îmbogățit cu multe altele, sfidând convențiile temporale

curente), la Călărași au venit așa, la vreo sută de scriitori. De la Bălăiță și Breban, la Aldulescu și Gârlea [*sic!*]. Se întâmplă în Sud. Dincolo de ficțiune, dincoace de Călărași lui Ștefan Drăghici, poet și administrator”.

● În rubrica „Polemos” a „Cuvântului” (nr. 6), se constată că **Dumitru Țepeneag** [a devenit] **un figurant de elită**, după cum reiese din discuția scriitorului, profund ofensat de locul atribuit în peisajul Târgului Internațional de Carte de la Leipzig, cu Ioan Buduca: „ – De ce ați plecat de la Târgul de Carte din Leipzig, a doua zi după deschidere? – Am plecat pentru că m-am simțit jignit. Cum adică să fiu invitat doar ca figurant? Să nu particip la nicio masă rotundă, la nicio lectură? Să vin tocmai de la Paris, unde cu câteva zile mai înainte avusese loc un alt târg de carte, doar ca să mă plimb printre standuri și să asist la lectura poemelor Elenei Ștefoi? Ori să-l admir pe Ion Bogdan Lefter cum le explică nemților despre ce e vorba în literatura română? Eu nu critic lista participanților și oricum nu ăsta e rolul meu. Au fost acolo și scriitori pe care-i admir, precum Cărtărescu, Marta Petreu, prietenul meu, Ioan Groșan, criticul de mare cultură Mircea Martin sau alții pe care-i stimez ori cu care sunt prieten, cum oare să condamn prezența lor? Dar aș fi vrut să fiu și eu printre ei. Aș fi vrut să particip și eu alături de ei la variatele manifestări din cadrul salonului și, în sfârșit, după atâția ani de ostracizare, să am și eu onoarea să reprezint, împreună cu alții, literatura română. Și eu, și Nicolae Breban, romancierul recunoscut al generației noastre, am crezut că suntem invitați să contribuim la afirmarea acestei literaturi care continuă să facă figură de Cenușăreasă în Europa. Ca să nu mai spun că Breban, a cărui mamă e nemțoaică, el însuși având și cetățenia germană, n-ar fi avut nevoie de interpret ca să se adreseze publicului și scriitorilor germani. Și totuși, chiar și el a fost lăsat în afara programului. E aberant!... ”.

● „Jurnalul literar” (nr. 11-12) oferă spațiu de prima pagină unui interviu cu scriitorul D. Țepeneag. Cele „Cinci minute cu...”, realizate de Ileana Corbea, aduc publicului o suită de scurte răspunsuri despre scopul întoarcerilor frecvente în România, după 1989: „cărțile, deci, mă aduc în țară” (sunt menționate *Momentul oniric*, *Călătorie neizbutită*, *Un român la Paris*); configurația literaturii postcomuniste, de la noi: „Eu m-am simțit foarte bine, cum să vă spun, chiar în timpul ceaușismului. În sensul că eram chiar ca peștele în apă, în apa mea firește. Acum sunt puțin stresat de toate luptele pseudo-literare și pseudo-politice, adică și literare, și politice, sau nici literare, nici politice... Nu știu cum să le numesc. Ele se consumă în jurul meu și, în general, sunt mai mult spectator la desfășurarea lor. Am făcut, totuși, greșeala să mă amestec în unele; dar, în sfârșit, e bine și așa. [...] Mie, deși n-am citit foarte mult, unele cărți mi-au plăcut. Cărtărescu, spre exemplu, ultimul Cărtărescu, cu *Orbitor*. Adevărata literatură post-decembriștă, sau post-comunistă, cum vreți să-i spuneți, cred că va începe acum, scrisă de generațiile mai tinere. Nu am impresia că este o ariditate în creația epică românească, doar un timp mai lung

de așteptare.”; cărțile personale aflate în lucru: „Am adus cu mine și am dat spre tipărire d-nei Georgeta Dimisianu, la Editura Albatros, ultima mea producție, romanul *Pont des Arts*, care face parte dintr-o trilogie, cea începută cu *Hotel Europa*. Sunt pe cale să încep – mă rog, la mine cel mai greu e să încep – cel de al treilea roman al ciclului; se va chema *Maramureș sau sfârșitul lumii*”. □ La rubrica „Procesul comunismului”, este restituit *Crugul mandarinului valah*, de Petre Pandrea, „text recuperat din arhiva securității”. Acesta cuprinde: I. *Jurnal intim*, notații din 1954, spre exemplu: „Țara mea este o țară de hapsâni și leneși. La bază este lenevia. Fiecare vrea să aibă cu minimum de efort, maximum de beneficii. Când leneșului i se prezintă ocazia să aibă profituri mari devine hapsân. Hapsân și leneș sunt cele două fațete ale unei singure medalii: definiția românismului.”; II. *Jurnal penitenciar* (1962-1964): „Marele burghez Vintilă Brătianu umbla cu ghetete pingelitate și cu tocuri cam avariate, cu palton ponosit și căciulă nițel jerpelită. L-am văzut, cu ochii mei, în iernile 1923-1926, umblând pe jos, ducându-se, punctual, la Ministerul Finanțelor. Bancherul Constantin Nemțiu, de la Craiova, trăia modest și puritan, iar soția și fiica sa se ocupau de artizanatul popular în viață fără prihană, ca și familia Gh. Tătărescu, ministru și prim-ministru pe un sfert de veac din 1922 până în 1947. Nu-s basme, ci realități contemporane. [...] Romancierii din R.P.R. evocă în mod eronat această epocă. Nu lucrează ca Rembrandt și Rubens în negru și alb, pentru a scoate reliefuri. Romanele numitului Petru Dumitriu erau mincinoase cu premeditare, pete negre de cerneală, un vast panopticum, dintr-o casă de nebuni sau manicomii criminale cu degenerați”.

● În articolul *Cine se teme de E. Lovinescu?*, din „Steaua” (nr. 6), Florin Mihăilescu își manifestă decepția în fața cărții lui Gheorghe Grigurcu, *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori* (Ed. Jurnalul literar, 1997), pe motiv că „personalitatea marelui înaintaș se metamorfozează pentru autorul nostru mai curând într-un pretext al unei bătălii, desigur intelectuale”. Cu toate acestea, „decepția istoricului literar a fost însă cu prisosință compensată de satisfacțiile spiritului critic. Gh. Grigurcu face parte dintr-o speță care deranjează, dintr-o familie de esești controversați și uneori de-a dreptul cârtitori, cărora mai nimic nu li se poate prezenta în cine știe ce lumină a desăvârșirii sau a invulnerabilității. Discernământul lui nu operează cu menajamente, iar bisturiul pare a se răsuci în rană cu o suspectă voluptate sadică. Reversul e impactul radical al unor adevăruri și disocieri, al căror ton tranșant și câteodată extremist le împrumută o vigoare nouă și provocatoare. Incontestabila vocație polemică și expresivă a lui Gh. Grigurcu ne pune astfel mai constrângător în fața unor întrebări răscolitoare, precum și a unor dramatice alternative. Chiar dacă figura sa de Robespierre vindicativ sau de instanță inchizitorială neliniștește și îi întărește pe mulți dintre contestatarii săi, conduita criticului nu rămâne mai puțin remarcabilă prin consecvența sau perseverența ei. În ultimii

ani, el s-a făcut nu numai avocatul, dar și procurorul unei cauze pe care, într-un termen foarte actual, am putea-o denumi procesul comunismului în literatura română. De necesitatea acestuia nimeni nu declară a se îndoii, dar mulți încearcă, din păcate, să-i bareze drumul, recurgând – pentru a ne menține în limbaj judiciar – la tot felul de incidente procedurale, ori tergiversând, deturnând, amalgamând și până la sfârșit abandonând. Iritarea, când nu de-a dreptul «sfânta mânie proletară», pe care le produce atitudinea combativului eseist ascund adesea interese oculte și inavuabile, din rândul cărora conservarea ierarhiei de valori stabilită până în 1990 pare a fi cel mai profund, căci el e convenabil și unor scriitori, dar și celor mai mulți dintre critici, cărora le vine, desigur, greu a recunoaște că în judecățile lor din trecut s-ar fi putut insinua și alte criterii decât cele estetice [...]”. □ N. T. [*Nicolae Trifoiu*, vezi *Cuprinsul*] oferă spre publicare *O scrisoare a lui Valeriu Gafencu, cel supranumit „Sfântul închisorilor din România”*, din 29 ianuarie 1946, cu următoarea introducere: „Studentul a cărui viață și moarte de martor-martir în închisorile comuniste e încă prea puțin cunoscută, s-a născut la 24 ianuarie 1921, la Sângerei, jud. Bălți, acum centru de raion în R. Moldova. Valeriu Gafencu este considerat, în România, drept cel mai reprezentativ, din generația lui, dintre foștii deținuți politici, intrați de tineri în închisori. De la el a rămas o bogată corespondență din închisoare (purată mai ales cu mama și surorile sale) până în 1949. Această corespondență s-a păstrat, cu riscuri, de către surori, dar multe scrisori ale lui Valeriu, îngropate în multe locuri, s-au pierdut. Intenționăm să publicăm scrisorile rămase, cu aprecierile elogioase și opiniile unui număr apreciabil (25) de foști deținuți politici”.

● La rubrica „Vatra-Dialog”, din nr. 6 al revistei târg-mureșene, cu prilejul unui interviu luat de Letiția Guran, teoreticianul Marcel Corniș-Pop descrie, redefiniște și delimitează aplicabilitatea conceptelor *realism* și *postmodernism*, cu trimitere și spre situații din literatura română: „– De ce sunteți atât de înverșunat împotriva realismului (și exclud orice referire la realismul socialist ale cărui tare sunt evidente)? – Aceasta e întrebarea pe care Adrian Marino și-o pune într-un articol: *De ce anti-mimesis?* de ce sunt preocupat de antirealism? Sunt preocupat tocmai pentru că [...] realismul nu poate fi delimitat de realismul socialist. Cu alte cuvinte este în esența realismului ca doctrină aplicarea spre dogmă, spre absolutisme caracterologice și ontologice (adevărul ultim, reprezentarea integrală, totalizantă, personajul reprezentativ etc.). În plus realismul (din nou ca doctrină literară) e într-o mare măsură identificabil cu un punct de vedere (mic) burghez, clasificator, compartimentalizat, așa cum argumenta și Mircea Horia Simionescu prin unul din personajele sale. Acest tip de realism doctrinar, pios, este adânc implicat în credințele și mentalitățile ultimelor două secole, greu de interogată [...]. Firește, accept realismul (mimeza) sub o altă definiție, ca ipostază (și aspirație) inevitabilă a oricărui act narator, dar o ipostază mereu complementată și corectată prin alte ipostaze și

aspirații (spre antirealism, auto-mimeză, realism magic, și așa mai departe). – Această teză a inovației, a experimentului vă face să-i considerați (în *The Unfinished Battles*) drept postmoderni pe autori din generațiile '60, '70, deși ei înșiși nu se revendicău ca atare și nu-și asumaseră poetica în discuție? – În *The Unfinished battles...* nu mă ocup numai de postmodernism, ci și de antecedentele experimentului postmodernist. De altfel, adesea linia de demarcație între modernism târziu și postmodernism este greu de stabilit. Postmoderni au fost, înaintea generației '80, reprezentanții Școlii de la Târgoviște, Sorin Titel, Mircea Ivănescu, Dimov, și poate chiar un Nichita Stănescu în momentul în care întreaga sa gesticulație poetică se prăbușește, acuzând o criză profundă a mijloacelor. Postmoderni sunt și echinoxistii (Generația '70), sau – prin unele cărți – Monciu Sudinski, Bălăiță, Bănulescu, Țoiu. Ceea ce considerăm noi postmodernism depinde foarte mult de perspectiva (teoretică și istorică) pe care o impunem fenomenelor discutate. A propos de perspectivă, primul care a aplicat termenul de postmodernism la literatura română a fost – după știința mea – traducătorul de poezie română Don Eulert. În prefața unei antologii de poezie română publicată prin anii 1980, el vorbea de postmodernismul... poeziei populare române – ironică, suprarealistă, carnavalescă, luând adesea lumea în răsăr”.

● Sub genericul paginii „Cu ochiul liber”, Andreea Deciu prezintă, în „Vineri” (nr. 8), câteva din lecturile unui *Cititor cu ziua*, în selecția categorială: *despre cărți care într-adevăr se citesc cu ziua și pe nerăsuflăte...* (antologia de povestiri evreiești, traduse de Andrei Chelaru, *La Lisabona într-o sâmbătă*; Nicolae Corbeanu, *Amintirile unui laș*; Lucian Boia, *Jocul cu trecutul*) ; ... *unele care se citesc pe-ndelete și cu folos...* (Caius Dobrescu, *Modernitatea ultimă*); ... *și altele care se citesc încet de tot și cu băgare de seamă* (Philippe Malaurie, *Antologia gândirii juridice*; Sfântul Augustin, *Confesiuni*). În structura acestor note, rețin cu precădere atenția pasajele de inserție în circulația ideilor, la nivelul discursului global, cu precizarea referințelor de autoritate, și verdictul critic, formulat în mod concis: „Este de mirare că modelul epic cultivat prin anii 1960 de scriitorii nemți și austrieci, gen un Heinrich Boll sau Wolfgang Borchert, ori în America de un Salinger, adică un model bazat pe proza scurtă, pe mici zvâcniri narative pe care le citeai în câteva clipe, dar le rumegai apoi pentru multă vreme, nu pare a mai fi în vogă literară tocmai acum, în plină amețeală, vorba lui Gyuri Pascu. Au cam revenit agasantele romane interminabile, de care numai cei binevoitori au vreme. Regăsim prietenoasa proză scurtă în câteva povestioare de scriitori evrei, adunate de traducătorul Andrei Chelaru în volumul *La Lisabona într-o sâmbătă*.”; „Pentru impresia de normalitate intelectuală pe care o creează, și eseurile lui Lucian Boia despre istorie ca adevăr și ficțiune sunt de devorat în plină viteză. [...] Ideea în sine e, evident, subiect de studiu serios și documentat, iar părerile autorului nu diferă deloc de ale unui Marrou sau Hayden

White. Ba chiar e greu ca la un moment dat să nu fii cumva agasat că afli, într-un ambalaj cam ușurel uneori chestiuni teoretice serioase, atent construite în discursul unor intelectuali contemporani din Europa occidentală sau din America. Dar faptul că în România apare o asemenea carte, asupra căreia autorul singur ne avertizează că nu e originală, e mult prea îmbucurător ca să mai facem pe cărcotașii. Lucian Boia improvizează, face asociații, meditează, descoperă uneori America cea de mult descoperită, dar cert e că scrie cu dezinvoltură intelectuală despre o temă actuală și importantă.”; „Caius Dobrescu debutează ca eseist cu un volum provocator [...]. O carte sfidătoare, impertinentă, enervantă chiar, au spus-o deja și o vor spune mulți. Și tocmai de aceea valoroasă, de mult necesară. [...] Evident, partea a doua este cea provocatoare, prin miza ei directă, dar și prin natura comentariului lui Caius Dobrescu, care intră și el în conversația autoglorificatoare a așa-zișilor «dizidenți culturali», spulberându-le iluziile de eroism cu un cinism savuros”.

□ Pentru numărul în curs, „Vineri” stabilește paralelismul Mircea Ivănescu-Alexandru Mușina. Cele două pagini alocate includ interviurile lui Marius Ianuș, cu fiecare dintre cei doi poeți, poezia lui Mircea Ivănescu, intitulată *lui a mușină*, plus considerațiile lui Alexandru Mușina despre poetul retras la Sibiu, văzut ca *Un domn și un tip tare*. Întrebat de Marius Ianuș „cum vede [...] tot ce a scris”, la „treizeci de ani de la debut”, Mircea Ivănescu răspunde confesiv: „N-aș putea spune că e vorba de o senzație anume – în afară de cea, fără îndoială, obișnuită pentru oricine încearcă să scrie și să citească literatură – și anume constatarea că închipuirile nu corespund aproape niciodată cu realitatea. Nu e cazul să amănunțesc acum de ce în adolescența mea (întârziată mult) îmi spuneam că nu va fi niciodată cu puțință să ajung ceea ce se cheamă un «scriitor» (însuși termenul mi se pare că implică o anumită calificare, recunoaștere a unor calități de care nu mă credeam capabil) și, de altfel, multă vreme punctul acesta de vedere mi-a fost confirmat de realitate (așa că, într-un fel, imaginația părea să corespundă faptelor – ca și cum acum n-ar mai face-o). Am avut privilegiul de a face parte dintr-un grup de scriitori tineri care au debutat pe la începutul anilor șaiszeci (de fapt, debutul în revistă se produsese pentru ei, și chiar și pentru cel care vă vorbește, cu zece ani înainte) și cei mai mulți dintre ei și-au câștigat cu toată îndreptățirea, obiectivă și subiectivă, un statut de scriitor (cu tot ce implică el și din punctul meu de vedere) și un prestigiu, verificat îndată. Și mai ales un prestigiu valoric, cu atât mai evident și mai real, cu cât survenea într-un context și într-un climat de mare secetă valorică, într-o literatură uscată de experiența așa-numitului realism socialist. Cel care vă răspunde acum (cum se spune) nu a participat decât foarte pe departe la reușita acestui grup. Scrisul meu nu se putea compara valoric și prin siguranța și independența creației (adică prin capacitatea de a crea o poezie, un text literar, care să devină independent și dincolo de notațiile strict personale) cu cel al lui Nichita sau Cezar Baltag, sau cu siguranța mânăirii valorilor și

rapoartelor literare și umane, cum se vedeau în textele lui Matei [Călinescu, n.r.] – toți scriitorii formați în acea vreme”. Pe firul conversației se deapănă detalii biografice (alegerea Sibiului ca loc permanent de rezidență și abandonarea Bucureștiului): „O explicație ar fi – nu spun dacă și este – demolarea sistematică a Bucureștiului, nostalgia mea din adolescență pentru un burg, nu numai provincial, ci și de munte, și Sibiul s-a ivit din neputința de a alege Brașovul – care e o altă poveste. Acum, de fapt, nici nu știu dacă aş alege Brașovul”; se face *lobby* pentru generația tânără de poeți, despre care Mircea Ivănescu declară că „are cea mai bună părere”: „Aceștia, poeți hibridi (despre care un poet bătrân a scris că vin să-l trezească din somn la ore neverosimile și-l întreabă: «ascultă, domnule, ai scris dumneata ceva atât de bun ca asta? și-au apărut ție texte în *Los Angeles Times*?» Răspunsul fiind: «nț»). Poeții tineri însă pe care îi am eu în vedere sunt mai autentici – firește – și mai blânzi. Unul din ei este Iustin Panța din Sibiu, care acum nu mai e tânăr, în înțelesul acesta al cuvântului, își are revista și operele lui – și revista lui ar fi foarte bună, dacă ar publica mai multe texte de poeți bătrâni. Și, mai există, luând un exemplu, care nu e deloc întâmplător, un alt poet tânăr – Radu Leluțiu (care continuă scrisul tatălui său, de asemenea un poet de excepție din Sibiu, din păcate cu opera acum încheiată) și care va face, fără îndoială, ceea ce vor să facă toți poeții tineri. Poate că el va și reuși”. De cealaltă parte, Alexandru Mușina aduce mărturie despre cum se revelează, fără avertisment prealabil, starea de poezie: „În anul doi de facultate, într-o primăvară, mă îndreptam pe jos, dinspre căminele «6 Martie» spre Universitate; era cam 10.30-11, niciodată nu mă sculam pe atunci înainte de 10. Mergeam pe stradă și, deodată, am descoperit că faptul că sunt viu, că trăiesc acolo, atunci, e ceva minunat, divin... nu «măreț», ci realmente plin de sens și adevărat, ceva **ireductibil**: am «văzut», am simțit lucruri pe lângă care trecusem ca orb”. Pasajul imediat următor arată cum se trăiește, în registru personal, această dispoziție a sensibilității creatoare: „Pentru mine, poezia e un mod de a fi viu. Desigur, trebuie multă «meserie» ca să poți crea un «obiect artistic» care să inducă în cititor senzația de viață deplină, miraculos de umană, pe care o ai când «descoperi» – în lume, în tine – un germen, un embrion de poezie. Discuția e lungă; oricum nu cred în poezia manieristă; în cea de simplu joc intelectual, de artificii, nici în cea «oraculară». Poezia are o dimensiune existențială, e un efort de a descoperi/inventa lumea (pe care am și încercat să-l explic într-un lung eseu asupra poeziei moderne). În poezie n-are rost să trișezi. Cum nici în viață n-are rost să trișezi. Personal, nu pot crede decât într-o poezie a vieții noastre de zi cu zi, centrată **pe mine**, cu corpul și fantezmele mele, aici și acum, într-un timp și un loc. Lumea noastră e desacralizată: în locul Divinității avem Corpul (strict biologic), în locul Eternității avem Clipa, și așa mai departe... Așa simțim, așa trăim; cel puțin asta e punctul de plecare pentru toți (deși «nostalgia paradisului»...) Am numit-o «poezia cotidianului», am numit-

o «poezia noului antropocentrism», am aproximat și eu cum am putut”. Despre instituționalizarea în structura de grup numită „școala de la Brașov”, Al. Mușina se exprimă în marja reticenței: „Nu știu dacă am constituit-o... Nici nu știu dacă există o «Școală de la Brașov». Se vorbește, din fericire pentru mine, de o astfel de școală, și în felul acesta apar ca un fel de «tătuc» literar, unul dintre mulții «tătuci» din literele române. Există, e sigur, un număr de poeți foarte buni, mai cunoscuți și mai puțin cunoscuți (Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Marius Oprea, Simona Popescu, Marius Daniel Popescu, Dumitru Crudu, Iulian Frunțașu, Mihai Vaculovschi etc.), legați cumva de Brașov, care mi-au fost discipoli (s-au considerat astfel) și care au (au avut) o poetică specifică, distinctă. Dar această poetică nu este o «exclusivitate» a lor, a noastră; și apoi, unii dintre ei sunt din Chișinău. Poate există o «axă poetică» Brașov-Chișinău, care vrea să impună o poezie care să nu mai fie interbelică, dar nici nu vrea să fie manierist-postmodernistă (la noi, din incompetență, se confundă manierismul poetic, «inflația de semnificant», cum ar spune Gheorghe Crăciun, cu postmodernismul poetic. E clar că nu se cunoaște poezia americană de după al doilea război mondial și se vorbește/ scrie după ureche). Junii mei prieteni m-au influențat în sensul că m-au ajutat să rămân, sper, un poet viu, să nu mă sclerozez, m-au ajutat să nu iau în serios ce au scris despre mine criticii, cu atât mai puțin «sfaturile» lor (inclusiv ale foștilor mei profesori din facultate)”. O secvență cu potențial incandescent este cea care redă mecanismul nepotrivirii de caracter dintre poeți și comentarii lor: „Vag subculturali, majoritatea poeților contemporani sunt dependenți chiar psihologic de critici. Iar criticii nu se pricep la poezie. Dacă citiți poeziile unora dintre ei, veți vedea că am dreptate: Grigurcu, mediocru, Ion Pop, mediocru, Ulici, submediocru. [...] Prefer opiniile lui Caius Dobrescu celor ale lui Nicolae Manolescu (nu din frondă, nu din complex, ci fiindcă unul e poet, iar celălalt nu)”. În finalul interviului, este luată în discuție „starea poeziei astăzi”: „Poezia română e într-o stare jalnică, cu un viitor mai mult decât promițător. Mai întâi, abia acum, în libertate, vedem cât de conformistă, de condiționată, de «evazionistă» a fost poezia română din ultimă jumătate de secol. O poezie de «lagăr», de animale ținute în cușcă. Obișnuite cu ea, ajunse să refacă tot universul într-o cușcă, să proiecteze «paradisul» (inclusiv cel postmodern) într-un/ dintr-un tomberon, în/ din lada de gunoi în/ din «Zona» lumii normale. Apoi, stupefiant, poeții (scriitorii) români refuză să vadă, să-și asume **vina tragică** de a fi fost nu doar victime ale comunismului, ci și părtași ai ororii. De a fi dat o aparență de normalitate, de a fi caționat (simbolic) un regim sinistru. Dar rezistența prin cultură? Să fim serioși! E plină țara de eroi, de «rezistenți». Tuturor le-a fost frică, tuturor ne-a fost (mai mult sau mai puțin) frică. Clar, inevitabil! De aici începe marea poezie! Dar, din păcate, nu prea văd (cu două-trei excepții) poeții care să fi avut o reacție normală (normală pentru cine?). De aceea, cred, atât Iaru cât și Coșovei, Stratan, Danilov, Ion Mureșan bat pasul pe loc, dacă nu involuează.

Cărtărescu a trecut la proză. Indecentă, însă, ieșirea sa isteroidă dintr-o «Dilemă» de mai an, în care îi vituperează pe cei care îndrăznesc să mai scrie poezie și după treizeci de ani. Dacă ai rămas impotent sau te-ai făcut homosexual (prozator), dacă te-a părăsit Marea Doamnă, Poezia, stai în banca ta și taci și aștepti... Cu atât mai mult cu cât ai fost considerat Don Juan-ul generației tale. Pe fondul **neasumării** vinei, a vieții, a poeziei adevărate de către cei realmente talentați, proliferază veleitarii de tot felul. Există chiar un fel de «ligă a mediocrilor» cu «lideri» în mai toate orașele: Timișoara (Rodica Draghinescu, Robert Șerban), Oradea (Ioan Țepelea), Satu Mare (George Vulturescu, Ion Vădan), Iași (Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu), Piața Neamț (Daniel Corbu)... ca să nu mai pomenesc de rizibilul «grup de la Ploiești» cu al său ceaușinic Ion Vergu Dumitrescu deghizat în Victor Sterom. «Centrala», normal, se află la București: o samă de poeți (care te deprimă prin lipsă de talent și «exces» de tenacitate, printr-un fel de vioiciune căznită de față de la țară care se pretinde demimondenă: Horia Gârbea, Saviana Stănescu, Lucian Vasilescu, Valentin Iacob ș.a.m.d.; sub «patronajul» lui Dan Silviu Boerescu, demn urmaș al lui Ulici, starostele veleitarilor din anii '70 și '80. «Poezia» lor e de compensație: sex și mătăanii, vorba lui Alexandru Cistelean. Rolurile sunt bine împărțite: «provincia» – mătăanii, Bucureștiul (plus Timișoara) – sexul. Păcat că Boerescu, cu aerul său de proxenet, și echipa lui, care ar face deliciul oricărui circ din lume, nu au continuat să scoată «Prostituția» – măcar acolo aveau haz: erau la locul lor). Totuși, dincolo de «zgomotul și furia» nechemaților, care – ca și acum douăzeci de ani – ocupă avanscena, se conturează un grup de poeți, care **continuă, amplifică, aprofundează, împlinesc** direcții deschise de generația '80. Nu știu care dintre ei va fi marele poet al mileniului (secolului, deceniului) viitor. Nici măcar dacă vreunul dintre ei e mare poet. Dar avem de-a face cu poeți adevărați, vii, plini de forță: mă gândesc la Nicolae Fechet, Dumitru Crudu, Iulian Frunțașu, Svetlana Cârstean, Mihai Vaculovschi, Ștefan Baștovi, Ruxandra Novac". □ La rubrica „Monitor”, Mircea Nedelciu anunță **Topul cărților lunii aprilie**: „POEZIE – Mircea Ivănescu, *Poezii*, Editura Vitruviu; PROZĂ – Paul Goma, *Garda inversă*, Editura Univers; NON-FICTION/ ESEU – Alexandru Mușina, *Eseu asupra poeziei moderne*, Editura Cartier; NON-FICTION/ ISTORIE – Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas; NON-FICTION/ EDUCAȚIONAL – Gheorghe Crăciun, *Introducere în teoria literaturii*, Editura Cartier”.

[MAI-IUNIE]

● Tema generală a numărului 5-6, serie nouă, al revistei „Interval” este **Scriitorul și Universitatea**. În **Editorial**, semnat colectiv „Redacția”, se arată că este vorba despre un subiect care „a trezit o interesantă și amplă dezbateră”, desfășurată după cum urmează: „Punctele de vedere care vizează «binomul»

scriitorul și universitatea sunt divergente, plecând de la simbioza posibilă a condiției de scriitor și a celei de universitar și ajungând până la separarea lor deplină, creatoare de neliniști intelectuale. Ca și până acum, «Interval» vă oferă un număr viu, ofensiv, polemic. Consecventă programului său, revista încearcă să alătore, și la această nouă apariție, autori consacrați și tineri aflați la început de drum. Sperăm să fi realizat un număr incitant, deschis către cititorii noștri tot mai numeroși”. □ Un prim grupaj de articole, virând ca perspective de abordare, de la teoretizant la autoreflexiv, cuprinde contribuțiile scriitorilor Daniel Vighi (*Scriitorul în Universitate sau meta-narațiunea privirii peste gard*): „În momentul în care am pătruns după revoluție în mediul universitar de la catedra școlii de cartier din Timișoara în care m-a ținut vechiul regim împreună cu Vasile Popovici, mi-am pus o întrebare pe care o aveam în minte și care posibil să fi fost, zic eu, prezentă și în alte minți ale generației optzeciste în clipa când se vor fi căfănit academic: se poate împăca literatura cu exigențele ursuze și binișor opace ale demersului universitar? Dacă am proiecta toată afacerea în strai liturgic (există în mediile academice o liturghisire, o ritualizare necesară) ne-am putea imagina întreaga afacere în felul ritului de caterisire, când ierarhul întreabă «Vrednic este?» și comunitatea liturgică murmură ceva, indiferent ce. De bună seamă că întrebarea despre vrednicie m-a urmat o vreme și m-a împins treptat să-mi construiesc un sistem justificativ, un sistem de alibiuri la întrebarea: ce caută, totuși, un scriitor în Universitate? Nu își pierde dumnealui contactul cu izvoarele vieții, cu zona aceea aculturală a creației care o ferește de cufundarea într-un livresc debil, cu gust de carton? Este posibil să gîndești așa și este cu puțință, fără îndoială, ca cititul și exigența argumentativă să îți rezeze aripile imaginației; există, pe de o parte, știința literaturii și, de cealaltă parte, literatura propriu-zisă. Orice s-ar spune, există o deosebire de adîncime între creația poeziei și a prozei, și aceea a unui curs universitar sau chiar și a unei cărți de critică. Creație e, fără îndoială, și într-o parte și într-alta, numai că diferă totuși De aici întrebarea inevitabilă: dacă diferă, atunci mă întreb și vă întreb, vrednic este scriitorul să stea la catedră, nu este el caraghios și ridicol, nu își falsifică dumnealui vocația stînd pe scaunul cu pricina? De bună seamă că așa este. Vorba omului din Banat se verifică: parcă nu îi stă bine poetului sau prozatorului pe scaunul acela, mai bine îi stă criticului acolo. Omul de la catedră are limitele lui, clișeele lui, conformismele dumisale, nu îndrăznește să forțeze literatura, o sistematizează, îi clarifică direcțiile pentru a putea fi asimilate; omul de la catedră are niște limite pe care le percepe și le acceptă, chestiunea asta intră în regula jocului, dacă n-ar fi așa atunci n-ar mai fi literatura-despre-care-cel-de-la-catedră-povestește și ar fi doar literatura-povestită-de-cel-de-la-catedră. Aceasta ar ține loc de literatură, adică literatura despre literatură ar fi chiar literatura. Nu e așa și probabil niciodată nu va fi o suprapunere perfectă între literatură și literatura despre literatură, chiar dacă cea din urmă a proliferat în

veacul XX și a sfârșit pentru mulți inși – studenți, elevi la bacalaureat sau la examenul de capacitate – să țină loc de literatură. Adică în loc să citim romanul *Ion*, citim, în caz fericit ce a creat Călinescu apropo de romanul cu pricina, dacă nu mai rău, le înlocuim pe amândouă pentru literatura de coportaj a comentariilor animate de spiritul creator al doamnei Constanța Bârboi, fostă șefă a comentariilor literare din vremurile ceaușiste, care astăzi, ca și ieri, ne spune ce și cum cu Liviu Rebreanu.[...]Și totuși: de ce scriitorul la catedră? O sa încerc să schițez în continuare câteva dintre argumentele cu care îmi motivez prezența în amfiteatru cu toate că nu sînt critic literar și nici nu mă interesează să devin așa ceva, după cum nu doresc să devin un cercetător al literaturii în sensul academic: sînt un scriitor care încearcă să înțeleagă mai bine literatura în speranța că va și putea, cândva, scrie mai bine ca urmare a acestui fapt. S-ar putea ca ambiția aceasta să fie una falsă și drum pregătit cu bună știință în vederea pierderii acelea zone de prospețime existențială pe care excesul cultural o metamorfozează într-un ceva livresc, artificial. Numai că pericolul acesta nu mi se pare actual, dacă ar fi să scrutez, și numai cu coada ochiului, cultura impresionantă a lui Radu Petrescu, Livius Ciocârlie sau Sorin Titel, care sunt vii, cu o pregnantă dimensiune existențială a scrisului, așadar, prin raportare la cultura dumnealor subțirimea subsemnatului în același domeniu este în măsură să-mi liniștească temerile. Mai e mult până la departele lor cultural. Așadar: 1. Scriitorul la catedră poate umaniza raporturile studentului cu literatură, prea adesea literatură este omorâtă didactic și apare în felul unui panopticum, un muzeu al figurilor de ceară. Urmarea: scriitorii sunt așezați pe un pedestal axiologic indistinct și lângă statuia lor cântă formații de la Academia de Poliție sau recită cu ochii dați pe dos diverși artiști de toate mărimile și de toate talentele de câteva ori pe an. Acuz școala că nu face niciun effort de a-și regândi obiectivele didactice dintre care unul urmărește cu obstinație și dintotdeauna formarea deprinderilor de a deveni un conformist de nădejde. [...] 2. Procesul didactic poate dăuna scriitorilor, poate deveni ceva similar unui atentat la imaginea și receptarea acestora: bunăoară impopularitatea printre liceeni a «happebe» – aflu, cum i se spune marei scriitoare Hortensia Papadat-Bengescu, ar diminua dacă i-am prezenta viața, sau măcar poza să vadă ce doamnă frumoasă fusese. În loc de astea, care nu au «greutate intelectuală», ne mulțumim să asaltăm tânăra generație cu valuri de comentarii inepte; scriitorul este individul care la catedră poate vorbi simplu despre lucruri simple, e și acesta un avantaj didactic de care nu a auzit o mare parte a învățământului românesc umanist în care se practică o păsărească dulceagă ce amestecă neologismele barbare de extract structuralist cu un insuportabil jargon simbólico-mitico-hermeneutic. [...]”); Gheorghe Crăciun (*Confesiunile unui resemnat*: „Până în toamna anului 1990, când am devenit lector de teoria literaturii la nou înființata secție de filologie a universității «Transilvania» din Brașov, publicasem două cărți de proză destul de «eretice» și ca profesor de

gimnaziu avusesem o contribuție «didactico-științifică» nici prea-prea, nici foarte-foarte la elaborarea unor dicționare literare, unul de proză și altul de personaje, apărute pe plan local, la Brașov. Realitatea este că până în anul cu pricina profesoratul n-a reprezentat pentru mine decât o muncă ceva mai curată – implicând, e adevărat, și «minunatele rigori» ale navetei care «m-au servit» mult ca prozator – pentru o aproape normală bucată de pâine, o muncă de rutină desfășurată pe alocuri cu pasiune – orele de compunere, și pe alocuri cu plictiseală – orele de gramatică, sub regimul unei plăceri de nevoie. În sinea mea eram convins, încă de la absolvirea facultății, că am ajuns profesor din lipsă de ceva mai bun, care să mi se potrivească cu adevărat, și nu din nu știu ce vocație specifică. De aceea am și căutat în Școala Generală Numărul 1 din Zărnești, Tohan-blocuri, unde am predat timp de 16 ani limba și literatura română, să inventez «activități» care să satisfacă și preocupările și «obsesiile» mele de scriitor: limbajul, imaginarul, percepția realului, conștiința actului de a scrie, intertextualitatea parodică, formele creative ale pastişei etc. Ca urmare, am înființat un cerc de creativitate infantilă în care am încercat să-i învăț pe copii responsabilitatea și libertatea scrisului, bucuria de a fi tu însuși atunci când pui creionul pe hârtie. Rezultatele – excepționale – se cunosc, pentru că textele membrilor acestui cerc au fost publicate, premiate, prezentate în emisiuni radio etc. Am reușit astfel să pun în practică, fără nicio teamă de constrângerile oficiale, un fel de educație estetică alternativă, normală în toate datele ei, în timp ce, după cum se știe, pe la cercurile literare de pe lângă casele pionierilor din întreaga țară se practica masiv îndoctrinarea ideologică și propagandistică, «cumplitul meșteșug de tâmpenie» al compozițiilor literare sfărăitoare, dedicate patriei comuniste și «conducătorului iubit», alimentând din belșug paginile revistelor pionierești. Unii dintre îndrumătorii acestor cercuri au ajuns astăzi directori de reviste literare «serioase», dar asta e o altă poveste. [...] N-am fost în perioada comunistă singurul profesor de creativitate din România. Dar nici din 1990 înapoi profesorii de creativitate nu sunt mai mulți decât înainte. Cred că și asta ar fi o chestiune pe care ar trebui să o discutăm cândva. Cursurile de «creative writing» sunt rare în România și nici universitățile nu se prea înghesuie să le integreze în planurile lor de învățământ. În ce-l privește pe profesorul din mine, astăzi încă, după 25 de ani de «activitate pe ogorul pedagogiei», mă întreb dacă am această vocație profesională de dascăl și dacă nu cumva pasiunea mea teoretică și didactică pentru literatură nu este decât reflexul generos, într-un alt plan al vieții, al preocupărilor mele de scriitor. Am făcut, de fapt, această introducere pentru a spune un singur lucru, anume că până la 40 de ani m-am simțit, în tot ceea ce a reprezentat existența mea intelectuală, înainte de toate prozator, și abia în al doilea rând profesor. De opt ani înapoi, de când m-am trezit brusc, adică prin concurs, în postura scriitorului universitar, condiția mea s-a schimbat, și această constatare e rezultatul unui sentiment interior, dar ea pare să se fi

schimbat nu doar în mintea mea, ci și în mintea celor care mă cunosc de mult. Cunoscuții și prietenii mei, scriitori sau ne, par să nu mai pună mare preț pe prozatorul din mine – care și-a cam terminat partitura și pe care ei îl considerau oricum un livresc și un textualist, deci nu un prozator în adevăratul sens al cuvântului care, vezi, Doamne, trebuie să se bălăcească în noroiul greu și uneori urât mirositor al vieții, pentru a-și merita numele. Constatări destul de neplăcute. Există însă în biografia mea din ultimii zece ani destule date care să le îndreptățescă. Știu că revolta mea e inutilă. În 1993 am publicat un roman început înainte de 1990 și de atunci încoace n-am mai scris nicio altă carte de proză. Lumea a început să mă cunoască mai mult ca autor de cărți didactice și ca eseist, având probabil toate motivele să nu mai creadă în fostul autor de texte ficționale. [...] cele două cursurile opționale pe care le predau de câțiva ani încoace, *Limbajul poetic* și *Poezia tranzitivă*, sunt mai degrabă rezultatul căutărilor eseistului decât ale profesorului. Și tocmai pentru a nu îngheța prea tare în propriile mele stereotipii, anul acesta mi-am propus o nouă temă, *Literatura și corpul*, în constituirea căreia obsesiile mele de prozator joacă un rol important. Acest curs opțional înseamnă atât lectura cărților altora, cât și o luptă cu mine însumi, o operație de reducere la rațional a scriiturii mele corporale. Fac pe profesorul, gândindu-mă la aspecte care intră în contradicție cu ideea de raționalism pedagogic. Cu atât mai bine. Îmi autosubminez condiția epică, îmi stimulez nonconformismul academic. Arăt că scriitura e a trupului, și nu a minții, și că de aceea e greu, dacă nu aproape imposibil, să vorbești despre ea în cadrele înguste ale didacticului. [...] Dar e nevoie de scriitori în universitate? Îi aduce vreun avantaj scriitorului faptul că el ia contact cu universitatea? Are în continuare nevoie învățământul universitar românesc de scriitori? Sunt scriitorii din generația mea niște universitari atipici și care încep să strice regulile rigide ale jocului academic, așa cum se spune tot mai mult în ultima vreme? Dar ce fel de specialiști în filologie vrea să producă învățământul superior românesc? Și lista întrebărilor ar putea continua. Să spun aici că pentru scriitorul adevărat intrarea în universitate – date fiind, firește, și condițiile precare, de-a dreptul mizerabile, ale învățământului nostru în general – reprezintă un sacrificiu personal – ceea ce l-a făcut nu de mult pe Mircea Cărtărescu să declare că și-ar lega teza de doctorat de gât și s-ar arunca cu ea în Dâmbovița, aș scandaliza multă lume. Așa că nu spun. S-o spună alții, mai puțin resemnați decât mine și, desigur, cu mult mai optimiști”), Ion Bogdan Lefter (*În Universitate ca și în pagina scrisă*), Simona Popescu (*Ca într-un tablou al lui Victor Brauner*), Romulus Bucur (*Insideri și outsideri: convergențe*). □ Nora Iuga răspunde la întrebările unui interviu realizat de Andrei Bodiu, care apare cu titlul: „*De când nu mai sunt onirică...*”: „A. B.: Ce înseamnă pentru dumneavoastră onirismul? N. I.: Pentru mine cuvântul onirism are o încărcătură magică; deoarece el m-a făcut să intru în poezie cu ochii legați, el mi s-a dictat, de cele mai multe ori am sărit din poem direct din

vis. Visam sintagme, versuri întregi, mă trezeam – mai aveam memoria – mi le notam și priveam consternată cum se așază poezia pe hârtie parcă dictată de o voință din afara mea. Atunci am descoperit că subconștientul e mai inteligent decât rațiunea... dar să lăsăm romanticăriile astea de modă veche. De fapt, la onirism m-a dus Miron Radu Paraschivescu. Prin 1966, MRP s-a înconjurat de un grup de tineri poeți, majoritatea nedebutați, care habar nu aveau de onirism, făcea mai fiecare ce îi trăsnea prin cap, mai ales în poezie, ceea ce ne unea era tinerețea spirituală și nonconformismul magistratului care ne alegea după chipul și asemănarea lui, necesitatea, chiar plăcerea de a ne deghiza și mai ales o ardentă dorință de deschidere europeană. Onirismul s-a născut la noi la sfârșitul anilor șaiszeci dintr-un proces întrerupt de război și de comunismul feroce ale primei perioade, fără ca să se fi consumat în timpul lui propriu; e vorba de avangarda românească – auzisem de Gherasim Luca, de Paul Păun, de Stephan Roll, de Tonegaru, de Gellu Naum și Virgil Teodorescu, pe unii îi citeam chiar pe sub mână; deși nu scriam ca ei, în linii mari, gândeam ca ei. Simțeam că acest proces cerea imperios o continuare, trebuia să-și ducă existența până la capăt ca orice organism viu. Și mai era ceva: noi, poeții care am optat atunci pentru onirism: Leonid Dimov, Vintilă Ivănceanu, Valeriu Oișteanu, Angela Croitoru, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, George Almosnino, Mihai Teclu, Nora Iuga, credeam că răul se poate anihila neraportându-ne la el, credeam că nici nu merită să vorbești despre el, că e de ajuns să nu-l numești ca el să dispară, vezi, din nou un fel de gândire magică ne făcea să evadăm într-o lume total apolitică, culmea, de fapt, în scopuri politice, acestea existau, fără îndoială în noi, dar nu le declarăm în poezie. [...] A. B.: Amintiți-vă o întâmplare din anii formării dumneavoastră. N. I.: Au fost multe întâmplări. Îmi amintesc că prima dată m-am dus cu poezii la «Gazeta literară», era prin 1965. Nichita Stănescu m-a întrebat de ce nu încerc să scriu ca poetesele afirmate deja în acea perioadă: Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea. Remarca lui Nichita m-a deconcertat, nu mă așteptam ca el să gândească așa. Probabil că și marile spirite gafează uneori. Dar fiindcă tot e vorba de întâmplare, nu pot să nu amintesc aici extravaganțele copilărești, dacă vreți, ale oniricilor. Noi socoteam cenaclul un adevărat spectacol, eram actori, simțeam până și nevoia costumului. Când am citit prima dată în sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor, acolo se ținea cenaclul, am împrumutat o blană de la o prietenă. Când a citit Vintilă Ivănceanu Cinste specială a venit cu joben și mănuși *glacé*. A. B.: Ce v-a îndepărtat de onirism? N. I.: În 1971, odată cu revoluția culturală și, mai ales, cu moartea mentorului nostru MRP, Cenaclul Uniunii Scriitorilor «Nicolae Labiș», practic o școală unde se năștea o nouă gândire, un nou stil, a fost desființat. Unii, cei mai mulți, au plecat în străinătate, ni s-a luat astfel posibilitatea unui contact permanent, devenisem indezirabili. Pentru că se pare că amenințam cu poezia noastră cosmopolită, ușor machiată, ușor frivolă, pășunismul autohton, am fost pedepsiți. Unora dintre noi – Turcea, Mazilescu,

Almosnino, Nora Iuga – ni s-a luat dreptul de a publica vreme de șapte ani măcar un rând în reviste literare sau în cărți. Cum s-ar zice, gruparea a devenit conspirativă, a intrat în ilegalitate. Pe urmă a venit, dacă vreți, o reformă a onirismului datorată lui Dumitru Țepeneag, care a devenit și teoreticianul grupului. La Virgil Tănase acasă se înjghebase și un cenaclu clandestin, unde se adunau mulți scriitori tineri care mai sperau într-o resurrecție. Mărturisesc că eu m-am retras, nu din teamă, nu din risc, ci pentru că îmi dădeam seama că entuziasmul acela de început în care noi toți descopeream aproape pe cont propriu onirismul, atât de gratuit, atât de boem, se pierduse. Mă deranja să scriu până și poezie după program. A. B.: Care credeți că este locul dumneavoastră, prin afinități și delimitări, în literatura română? N. I.: Cu mine e o situație specială, ca poet nu mă includ în generația mea de vârstă. Am debutat târziu, pe la 37 de ani, alături de poeți cu zece ani mai tineri decât mine, mă gândesc la Virgil Mazilescu, la Vintilă Ivănceanu, la Ileana Mălăncioiu, la Angela Marinescu, la Vasile Vlad, la Marius Robescu, la Mircea Ciobanu. Prin spirit și prin retorica poetică pe care o abordez mă simt mult mai aproape de aceștia. În același timp, poezia mea are o extremă elasticitate. Pot la fel de bine să stau în bancă lângă Gellu Naum sau lângă Daniel Bănulescu. Mă întreb până când am să mai duc în mine miracolul de a putea să-mi primenesc poezia. [...] A. B.: Ce credeți despre literatura tinerilor? N. I.: Ce cred despre literatura tinerilor. Îmi place. E stridentă, e derutantă, e nonșalantă. E poate prea lipsită de complexe, riscă să nu mai aibă nimic enigmatic. Când citesc după un text nouăzecist unul aparținând generațiilor anterioare e ca și cum aș trece de la un film color la unul alb-negru. Și totuși sunt filme pe care nu le poți vedea decât alb-negru, nu cred că mi-ar plăcea un Kafka color. Nouăzeciștii sunt excesivi, zgâlțâie, biciuiesc. În fața lor nu ai decât două alternative, ori să fii masochist și să-i iubești, ori să fugi de ei”. □ Un al doilea grupaj pe tema generală reține opiniile scriitorilor, majoritatea dintre ei și universitari, Luca Pițu (**Ștefan Cuciureanu ca universitar atipic, auctor prilejial și trickster**), Viorel Marineasa (**Culoarul aseptice**), Mihai Ignat (**Scriitorul față cu Universitatea sau schizofrenia ca utopie**), Andrei Bodiu (**A trăi cu ochii deschiși**), Adrian Lăcătuș (**Universitarul și literatura**), Cristian Munteanu (**Suprapuneri și ipostaze**). □ La „Club Interval”, sunt invitați să participe Svetlana Cârstean și Ovidiu Verdeș, cu poeme în proză (**Harta României, Cine am fost eu?, Sunt cuminte, promit**), poezii (**Cu unghii nevopsite, În acea vreme copiii, Ca tine, Pentru părinții mei**) și proză (fragmentul de roman: **Cum era să dau foc la casă**) □ La „Zona liberă”, sunt prezenți cu eseuri de politologie, istoria ideilor și filosofie: Caius Dobrescu (**Lumea burgheză, o lume a economicului prin excelență?**), Dana Theodora Pălășan (**Tipologie neoclasică: Un om al conversației, gentlemanul și sfântul**), Ștefan Ungurean (**Despre încredere și alte lucruri**). □ În dezbateră pe tema **Istoria literaturii române și Universitatea**, de la rubrica „Polemos”, intră: Marin Mincu, Ion Bogdan Lefter, Al.

Cistelecan, Andrei Bodiu, Gheorghe Crăciun, Ovidiu Moceanu, Alexandru Mușina. □ La rubrica „Document”, scriitorul și istoricul Marius Oprea publică *1948 – Anul nașterii securității*. □ „Biblioteca Interval” propune *Întâmplări*, de Thomas Bernhard, „în românește de Mircea Ivănescu”. □ **Premiile ASPRO pentru 1997** sunt acordate, conform desfășurătorului dintr-un comunicat de presă: „Juriul pentru Marele Premiu al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO pentru anul editorial 1997 a decis premiarea ex-aequo a două cărți: *Istorie și mit în conștiința românească* de Lucian Boia (Editura Humanitas) și *Ruinele poemului* de Liviu Ioan Stoiciu (Editura Pontica). Prin premiarea cărții lui Lucian Boia susținem în continuare noua reflexie critică, independentă, liberală, anti-mitologizantă, anti-naționalistă și anti-totalitară care a apărut în acești ani de postcomunism românesc. Spiritul independent și emanciparea morală sunt, de asemenea, caracteristice și poemelor din celălalt volum premiat, al lui Liviu Ioan Stoiciu. Autorul desfășoară o intensă activitate publicistică în apărarea acestor valori. Încercăm astfel să impunem o anumită consecvență, să susținem o anumită linie intelectuală pe care o considerăm vitală pentru reconstrucția culturii românești sub comunism”. Semnează: Adrian Marino, în calitate de Președinte al juriului pentru Marele Premiu ASPRO. Tot la această ediție, „în urma celui de-al doilea tur de scrutin au fost premiate următoarele volume: Poezie – Ioan Flora, *Iepurele suedez* (Asociația Scriitorilor din București/ Ed. Cartea Românească, București); Proză scurtă: Răzvan Petrescu, *Într-o după-amiază de vineri* (Asociația Scriitorilor din București/ Ed. Cartea Românească, București); Roman – ex-aequo: Simona Popescu, *Exuvii* (Ed. Nemira, București), Daniel Vighi, *Decembrie, ora 10* (Ed. Albatros, București); Critică, eseu: Gheorghe Crăciun, *Cu garda deschisă* (Institutul European, Iași); Debut: Mircea Daneliuc, *Pisica ruptă* (Ed. Univers, București). Premiile constau în statuete realizate de sculptorul Maxim Dumitraș și câte 2.000.000 de lei. Premiul pentru experiment: Juriul alcătuit din Gheorghe Iova (președinte), Gheorghe Crăciun, Caius Dobrescu, Gheorghe Ene, Alexandru Mușina a decis acordarea Premiului ASPRO pentru experiment pe anul 1997 lui Daniel Pișcu pentru volumul *Titlul poemului este aforism* (Ed. Axa, Botoșani). Premiul constă în trofeul transmisibil Cornul de berbec și 2.000.000 lei”.

● Editorialul numărului dublu 5-6 al revistei „Ramuri” poartă semnătura lui Gabriel Chifu, care propune *Marginalia la o reuniune literară*, sub forma unor reflecții personale pe tema: „*afirmarea spiritului neprovincial al scriitorilor craioveni, inacceptarea hegemoniei bucureștene*”. „Dacă înțelegem provincialismul scriitorului ca stare interioară, ca mentalitate definită prin caracterul minor, marginal al creației sale, atunci întâlnim scriitori de condiție provincială și în capitala administrativă (nu se zice despre București că e cel mai mare sat sau cel mai mare oraș de provincie?...), cum întâlnim și în provincia efectiv geografică. Tot astfel, reciproca e valabilă: scriitori de

condiție metropolitană, intelectualmente vorbind, se află peste tot în spațiul geografic”, disociază autorul articolului. „Sigur, scriitorii trăitori la București au un oarece avantaj ținând de ceea ce aş numi domeniul numerelor mari. Ei au la dispoziție *multe* piste – *multe* reviste, *multe* ziare, *multe* televiziuni de răspândire centrală. Ei sunt *mulți*. Ideea de a intra în literatură cu plutonul se manifestă cu o previzibilă regularitate, din zece în zece ani. Nu vreau să fac pe înțeleptul, dar îi asigur pe tinerii scriitori din Craiova, atât de înzestrați, că nu trebuie să fie îngrijorați; cu vârsta, acest «avantaj» al grupului devine aproximativ, dispare chiar, și fiecare rămâne singur cu demonii săi ori, eventual, cu Dumnezeuul cuvintelor sale. Iar pericolul dominației asupra provinciei nu cred cu nici un chip că ne paște. Dimpotrivă, asistăm oarecum neputincioși la fenomenul fărâmițării, al necoagulării, al pulverizării vieții literare. Din ce în ce mai evident, **lumea literară de la noi e o lume făcută din cioburi**. Dacă însă ne punem problema inversă, în ce mod un oraș de provincie poate să devină o capitală culturală, atunci e nevoie să se conjuge mai mulți factori favorizanți. Între altele, trebuie să existe în același timp câteva instituții culturale serioase, de valoare – universitate, reviste, edituri. Și trebuie să existe câteva mari spirite care să fie legate printr-o extraordinară *solidaritate*. Iar solidaritatea se construiește pe temeiul unor adevăruri de profunzime. Împărtășite de toți. Sunt tentat să aproximez un prim asemenea adevăr, dar mă abțin. Poate altă dată”. □ „Subiectul” atacat de Gabriel Dimisianu, la rubrica sa permanentă, este introdus prin întrebarea din titlu: **Un caz Tudor Vianu?** Interogație retorică, de altfel, cărturarul de elită fiind incriminat, „într-o emisiune televizată, din chiar zilele centenarului Vianu”, drept „colaboraționist notoriu” sau „protagonist de prim plan al colaboraționismului intelectualilor români cu puterea comunistă, în anii de după război”, după un sistem al reglării de conturi și de ștergere a propriilor urme: „Adaug acum că marele ziarist indignat de colaboraționismul lui Tudor Vianu este un fost adulator, sub semnătură, al Elenei Ceaușescu”. G. Dimisianu atrage atenția și asupra ieșirii în decor a prozatorului Bujor Nedelcovici, pe aceeași temă: „Acuzele de colaboraționism la adresa lui Vianu le reia cunoscutul prozator, prețuit de mine, Bujor Nedelcovici, agitat în ultima vreme de febrele unui justițiarism care-și caută obiectul. Crede a-l fi găsit în Tudor Vianu pe care, la un colocviu de la Paris dedicat marelui cărturar, cu același prilej al centenarului, îl taxează drept «complice» al regimului comunist, un «complice» care a făcut și bine, în plan cultural, dar care s-a bucurat de favoruri speciale în timp ce confrății săi sufereau. De pildă, în anii '50, G. Călinescu nu avea ce mânca, cineva, soția unui medic îi aducea de mâncare cu sufertașul, în timp ce Vianu, care «locuia la numai câteva sute de metri», nu s-a gândit să-și ajute «colegul de universitate»”. Până să se producă „trecerea de la polemică la istorie”, așa cum și-ar dori Ion Vianu, fiul intelectualului interbelic, se contată: „[...] deocamdată vedem că trecutul, marile figuri culturale și istorice sunt încă, la noi, obiect de

evaluare emoțională (sau mimat emoțională), la discreția răbufnirilor subiective și grav deformatoare, numai astfel explicându-se faptul că a putut să apară un caz Vianu în cadrul discuției despre colaboraționism”. În concluzia articolului, G. Dimisianu susține: „Este o mistificare, o sfidare a adevărului și o revoltătoare nedreptate ce i se face acestui mare om. Este, totodată, un act de intoxicare a conștiinței noastre publice și culturale față de care nicidecum nu voi osteni să protestez”. □ Scriitorul Daniel Vighi publică *Vremea preumblării pe la oșpețe*, cu subtitlul „eseu în proză despre Radu Greceanu și Sorin Titel” și „un fel de MOTTO: «La o beție, la birtul *Oltul*, înainte de revoluție, poetul Ion Monoran, cel care a oprit tramvaiul în Piața Maria din Timișoara și a strigat clar și pe înțelesul maselor largi *Jos Ceaușescu!* mi-a spus: *Ascultă la mine, bre Vighi, cred că și poezia și proza și critica, toate la un loc vin și peste o vreme nu o să mai știm cum e una și cum e alta. Atunci unul de la masă s-a grăbit să spună în propoziții bine cumpănite că nu e de glumă, că nu avem de unde ști dacă e bine ca proza să fie critică și amândouă poezie. Nu-i de glumă cu asemenea treburi, chiar dacă uneori ne vine așa un imbold să oprim tramvaiul și să strigăm jos cutare sau cutare»”.*

[APRILIE-MAI-IUNIE]

● În revista „Arca” (nr. 4-5-6), Vasile Dan scrie în editorial despre *Evadarea din real*, în consecința practică a „unei întrebări doar aparent stupidă”, care „a fost lansată mai zilele trecute de către un critic literar (unul dintre puținii care nu au abandonat, după ’89, critica literară, sărind, cu arme și bagaje, în căruța politicii românești)”: „câți cititori de literatură mai există în România?”. Editorialistul constată schimbarea de mentalitate, operată postrevoluționar, literatura ca formă de „evadare” fiind înlocuită de alte „tentații” și reflectări ale „prosperității personale”: „O asemenea interogare, înainte de ’89, era, ce-i drept, cu adevărat stupidă, dacă nu absurdă, fiindcă literatură citea (și, uneori, practica) oricine. De pe băncile școlii, până pe cele ocupate și acum de pensionari, literatura era și prima și ultima evadare a omului din sistem, o evadare în imaginar, într-o nouă dimensiune ce nu putea fi controlată de partid – omniprezent. Cum teritoriile imaginare spre care țâșnea românul – cărțile – erau limitate, precizate, clasate, iar pe de altă parte, îndreptate exclusiv spre trecut, nici o carte mare, ori măcar valabilă, nu se întâmpla în viitor. Nici măcar în prezent, prezentul socialist. Toate cărțile erau «proiecte de trecut!» O excepție juca, într-un fel, poezia: limbajul ei imprecis, lax scăpa ideologiei de partid. Poezia nu folosea propoziții clare, neechivoce ca sens, dimpotrivă, cultiva sensul figurat, ambiguitatea, sugestia, aluzia, parabola, limbajul esopic, trasul cu ochiul spre cititor. Era, prin chiar natura ei, avantajată: ea avea, asemenea plantelor acvatice, rădăcinile înfipte într-o realitate moale, fluidă, părelnică. Abia după 1989 populația țării a evadat, în masă, din ficțiune (literatură) în realitate, inclusiv spărgându-și capul de ea. Avea de recuperat un

curs normal al existenței: instrucție școlară, profesională ori universitară nepoluată ideologic, carieră, familie, plăceri omenești ale vieții. Evadările de astăzi nu mai sunt în ficțiune, ci în mult dorita prosperitate personală, în concedii, în excursii în Occident, în Orient, în zone mai mult sau mai puțin, exotice ale lumii acesteia. O lume de cucerit prin intermediul noului zeu: banul, așa încât întrebarea criticului este întru totul oportună: câți cititori de literatură au rămas în România? Autorul ei riscă și o cifră: 10.000! Pe ce se bazează? Pe numărul cititorilor fideli ai revistelor de cultură, adică pe numărul celor familiari ai acestor spații tipografice în care viața se distilează, se rafinează în sensuri și idei mai pure”. □ La „Cronica literară”, Gheorghe Mocuța comentează „antologia de autor” *Despre fragilitatea vieții* (Ed. Eminescu, 1997) a criticului Marin Mincu, în ipostază de poet: „O viziune polemică: spirit sincron, foarte receptiv la nou, poetul și-a pliat sensibilitatea în funcție de lecturile profunde ale criticului, rând pe rând, pe descoperirile avangardei, ale modernismului românesc, ale semioticii și textualismului și nu în ultimul rând, pe postmodernism. Nu este secret, Marin Mincu a dovedit o adevărată slăbiciune pentru poetica optzecistă căreia i-a și dedicat două cărți de critică și poate surprinde faptul că poezia sa, mai ales cea din ultima perioadă, trăiește într-o bună vecinătate cu poezia generației '80. [...] Poezia devine pentru Marin Mincu o specie totală care îi conferă maximum de libertate fără ca acest lucru să-i provoace complexe cărturarului, și în același timp, e mai mult decât poezia: «eu te văd pe măsură ce te vorbesc». Evident e vorba de o viziune polemică asupra lumii și imaginii pe care literatura o construiește în jurul ei. E genul de literatură pe care o practică Livius Ciocârlie în jurnalul său. O literatură contra literaturii. O căutare disperată a noului, în decadența «elenistică» a sfârșitului de secol XX. Cunoscător al mecanismelor intime, al ritualurilor și miturilor scriiturii, Marin Mincu a dovedit că poate modifica peisajul literaturii atât prin elaborarea unui scenariu propriu, cât și prin provocarea subtilă a structurilor interne ale literaturii, atitudini care îl propulsează în primul eșalon al poeziei contemporane. □ Viorel Gheorghită scrie, în schimb, despre Gheorghe Mocuța, poet pătruns pe terenul criticii, analizându-i, mai exact, volumul de versuri *Omul de litere/ viața de hârtie* (Ed. Mirador, Arad, 1998), în articolul *Sentimentul timpului concentric*: „De o bună bucată de vreme, Gheorghe Mocuța, poetul, și-a adjudecat și calitatea de critic. Am fost chiar ispitit să cred că a renunțat la poezie. M-am înșelat. Iată! Nu doar că revine, la prima lui dragoste, o face cu un plus de detașare, limpezit, după buimăceala inerentă începutului, cu un câștig, în plan estetic, cert. Exercițiul critic, se pare, a priit poeziei, mai mult decât a priit criticii poezia. Nu aș putea spune același lucru despre provincie, cu toate că ea, provincia, atât de limitată și limitativă, aparent, conferă spiritului și, implicit, poeziei, autenticitate, taină (farmec) și nemărginire”. □ Tot un poet, Romulus Bucur, intră în jocul criticii de poezie, evaluând cartea lui Emil Brumaru, *Dintr-o scorbură de morcov* (Ed. Nemira,

1998). Articolul se intitulează adresativ și, în egală măsură, permisiv, dat fiind imaginarul erotic: ***Pentru copii și rafinați***. „Într-un anume sens, cea mai recentă carte a lui Emil Brumaru reprezintă o dezamăgire”, comentează Romulus Bucur, „eliberarea, inclusiv sub aspectul tematicii sexuale, apărută în literatura noastră după decembrie '89, s-a văzut în poezia sa sub forma a două pagini de poeme, publicate în revistele «Interval» și «Contrapunct». Mărturisesc că la așa ceva mă așteptam în paginile volumului de față. Or, Emil Brumaru ne prezintă aici o versiune soft a acelei părți, hai s-o numim licențioasă, a poeziei sale, frumoasă, e adevărat, însă nu chiar ceea ce doream. Două aspecte mi se par de subliniat, și anume: e vorba, în primul rând, de o poezie a trupului, a fizicului, ca un substitut, un surogat al spiritului și, în al doilea rând, de modul particular de raportare a poetului, a vocii sale, la alți poeți ai literaturii române, cărora le aduce un discret omagiu.[...] Marele atu al poeziei lui Emil Brumaru e inocența – o inocență care contopește totul, percepția cu memoria, lecturile cu biografia, condimentează totul și ni-l servește proaspăt, chiar dacă e vorba de mâncare gătită și nu de verdețuri fragede, culese acum din grădină”. □ La secțiunea „Lecturi paralele”, Romulus Bucur îl prezintă pe ***Un nou poet al cotidianului***; este vorba despre Mihai Vaculovschi și a sa carte de debut *Nemuritor în păpușoi*, Ed. ARC, Chișinău: „Puține lucruri ar fi de spus despre Mihai Vaculovschi și acest prim volum al său pe care să nu le fi spus Alexandru Mușina – o adevărată autoritate în materie de poezie tânără din Basarabia, recunoscut ca atare pe ambele maluri ale Prutului – în generoasa sa prefață. Observația pe care o face, aceea a unui adevărat pluton/ grup de comando al noii poezii, e plauzibilă, și amintește de aceea a lui Eugen Suci, de acum douăzeci de ani, într-o de-acum faimoasă și bogată în ecouri de scandal anchetă a revistei «Echinoux». Unor nume deja intrate în conștiința publicului (cititor de poezie, trebuie s-o spunem, pentru că altfel, de glorie mediatică nu prea cred că e vorba), cum ar fi Emilian Galaicu-Păun, Ștefan Baștovoi, Iulian Frunțașu – toți spectaculoși ca expresie – li se adaugă încă un emul, într-un nimic inferior. [...] această dimensiune, a fanteziei erotice dezlănțuite și nutrite de lecturi, de cultură [...] constituie, în momentul de față partea cea mai promițătoare a poeziei lui Mihai Vaculovschi, o voce deja distinctă în noul val poetic basarabean”.

● Revista „Echinoux” (nr. 4-5-6) are în centru dosarul tematic *Visul*. În preambulul teoretic *Visul. Scurtă biografie*, comparatistul Corin Braga face cunoscută configurația intențională a articolelor omologate în sumarul numărului curent: „Acest număr al revistei «Echinoux» își propune să urmărească metamorfozele, pseudomorfozele și anamorfozele suferite de tema visului în cadrul marilor epoci și curente culturale ce s-au succedat pe continentul european”. Participă la dosar: Corin Braga, *Visul baroc – simbol al colapsului ontologic*; Ștefan Borbély, *Visul lupului de stepă*; Ruxandra Cesereanu, *Sipetele somnului meu*; □ Anca Noje, Laura Lazăr, Amalia Barbă analizează

cartea lui Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității* (Ed. Univers, 1995). În paralel, Mara Stanca, Ligia Gherman, Suzana Burlea recenzează cartea altui teoretician român de prestigiu internațional, Virgil Nemoianu, cu *O teorie a secundarului* (Ed. Univers, 1994). □ Poetul Ștefan Manasia este prezent cu versuri în grupaj: *Sonete nedesăvârșite, Doamna Nimeni aleargă și cheamă tăcerea, Raznă, Tragice dansuri, Judaism*.

IULIE

1 iulie

● În „Lucefărul” (nr. 25), la rubrica „Averse”, intră în discuție numărul din „Dilema” despre Eminescu. Comentatorul anonim adoptă, la rândul său, tactica atacului. Așa cum vede el lucrurile, direcția de contestare trebuie îndreptată cu prisosință către exemplele deja clasice de scriitori maculați politic pe timpul comunismului. Tot în logica atacului stă și amenințările la adresa contestatarilor de azi, contestaților de mâine, fiind evident că dreptul de axiomă nu îl au decât marii creatori, pentru tot restul existând posibilitatea trecerii prin demonstrație: „Nu-s atacați Neculuță, A. Toma sau Valeriu Râpeanu, fiindcă aceștia sunt prăzi prea ușoare și repede clasati la rubrica **goluri** sau **pete**, într-o istorie literară. Nici creatorii de o anumită condiție, morală și artistică, care au mai influențat din când în când literatura. Ținte au devenit celebritățile noastre, vârfurile, care prin anvergura lor, îngreunează (!) ocuparea pozițiilor (de altitudine) de cei care nu mai au răbdare, în condițiile în care sunt recunoscuți, comentați (uneori, mult peste valoarea lor reală), dar nu adulați. Aici pare să fie cauza. Vor să înceapă cu nemurirea mai întâi, apoi, treacă și prin viața obișnuită! După ce au fost puși la zid Călinescu, Vianu, Sadoveanu, Arghezi, Ralea, fiindcă numai în pomii cu roade se aruncă pietrele, era de așteptat să intre în cărți (voiam să zicem – în bătaia flintelor noilor clasicizați peste noapte) Eminescu. L-au ciuruit nonșalant, i-au descoperit chiar și ceea ce nu părea să fi avut vreodată, ba chiar s-au legat și de statura lui. Cine? Tocmai aceia care, la un control amănunțit (medical?), ar trebui să intre degrabă în alertă. Dar ce mai contează cine pune diagnosticul și crede că lumea are nevoie numai de deviațiile lui mintale! Importante sunt acum valurile, poluarea, ieșirea din anonim prin orice mijloace. Aici trebuie găsite complexe. Când ai sperat prea mult, când ai obținut tot soiul de certificate, numai fiindcă ai știut în fața cui să te pleci și cum să-ți construiești o platformă, realizezi că gogoșa s-a umflat prea mult. La aceste manevre, deloc abile, nicidecum fertile (scuzați rima!), intră în mișcare fenomenele fizice. Orice acțiune creează o reacțiune (reacție?), după cum știe orice licean. Lui Cărtărescu i se plătește cu aceeași monedă. De cine? Chiar de un aliat de generație. Nu mai vorbim de intervenția eminescologului George Munteanu, doctă, aplicată, plină de bună cuviință. Ironizarea lui Breban prin pana lui

Caius Dobrescu îl provoacă pe Alex. Ștefănescu, cel care va descoperi și fraze agramate în textele celui care speră să intre în prim plan prin lovituri necruțătoare. Mai tranșant decât oricând, clasicul brașovit (!), Alexandru Mușina, lovește nemilos și-n stânga, și-n dreapta, în sus, niciodată în jos. Să se observe cât e de responsabil și de temerar în vreme! Are și dreptul, după opera sa care a mișcat atâtea conștiințe și a răsturnat o sumedenie de opinii și curente. Slavă Domnului, trăim o epocă a contestărilor reciproce, a reașezărilor amânate, a reconsiderărilor de tot felul, să nu se mai zică, pe ici, pe acolo, că vegetăm, că ne însușim vechile și falsele ierarhii. E o plăcere să-i ascuți și să-i citești mai ales pe aceia care visează prim-planul și uneori chiar îl au. Numai să vedem pentru câtă vreme. Spectacolul e, oricum amuzant și tare mult am vrea să nu se încheie atât de repede. Fiindcă nicio minune nu ține prea mult” (*Sfășierea clasicilor*). □ Din perimetrul „Cronicii literare”, Ioan Stanomir analizează romanul lui Petre Barbu, *Ultima tresărire a submarinului legionar* (Nemira, 1998): „fresca unei României incapabile să se sustragă propriilor obsesii”, „cronică provincială [...] realizată apelându-se la grotescul fantastic al lui Gogol sau Bulgakov”, „Roman al provinciei profunde, cartea lui Petre Barbu e marcată structural de tipologia «romanului de mistere». Disparații, căutări spectaculoase, identități false sunt tot atâtea prezențe colorând provincia ceașistă și postrevoluționară” (*Apocalipsa după Petre Barbu*).

2 iulie

● „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 26) publică proză de Bogdan Popescu (*La Arest*). □ „Se poate spune că, odată cu apariția cărții lui Nicolae Bârna, *Țepeneag. Introducere într-o lume de hârtie*, literatura lui Dumitru Țepeneag suferă un început de «clasicizare», fapt oarecum paradoxal, dacă avem în vedere că, spirit eminentemente incomod, care are voluptatea gesturilor iconoclaste, dar și personalitate proteică, în permanentă și neliniștită metamorfoză, autorul *Nunților necesare* nu părea cătuși de puțin hărăzit prea curând unei asemenea treceri către paradigmatic”, își începe Octavian Soviany cronică intitulată „*Clasicul*” *Țepeneag*. În același context de interpretare, autorul recenziei apreciază că „[...] în Nicolae Bârna cărțile lui Țepeneag își găsesc un cititor ideal, care are capacitatea de a stabili ci textul misterioase legături empatice, păstrându-i nealterată întreaga polivalență”.

3 iulie

● Într-un post-scriptum la editorialul săptămânal din „România liberă” (nr. 2513) – *PNȚCD și metafizica*, Octavian Paler declară, din „obligație morală”, că „d-l C. Stănescu de la «Adevărul» nu și-a folosit niciodată calitatea de critic literar pentru a mă «demasca» în «Scânțea» (ori în alte publicații), cum se afirmă într-un articol, recent, din «România literară». Când nu m-a putut sprijini, d-l C. Stănescu a tăcut. Alții m-au «demască», în special după apariția romanului *Un om norocos*”.

4 iulie

● La rubrica „Accent”, din „Adevărul” (nr. 2518), C. Stănescu prezintă *Cea mai frumoasă declarație de dragoste a lui Marin Preda...*, oprindu-se și asupra controverselor din procesul editării: „Nici n-au apucat bine să apară și să-și ia drumul spre cititori, că aceste extraordinare *Scrisori către Aurora* au și stârnit un mic scandal între autor și editor: primul, reclamând o paternitate, totuși îndoielnică, asupra cărții, al doilea, argumentând, după mine convingător, că subiectul principal al volumului îl constituie chiar scrisorile marelui prozator și abia în al doilea rând vin exegeza și convorbirile, oricât de fine și subtile, dedicate conținutului lor. De fapt, dacă e să fim scrupuloși, ar fi vorba nu despre una singură, ci despre trei cărți: epistolarul unui mare îndrăgostit, Marin Preda; convorbirile dintre un critic, Eugen Simion, apropiat al scriitorului, și o poetă, actriță, regizoare, Aurora Cornu, prima soție a prozatorului și apoi, la Paris, fina cuiva numit Jacques Chirac; în fine, «portretul scriitorului îndrăgostit», respectiv, o parte dintr-o biografie mai complexă pe care criticul Eugen Simion promite să i-o dedice lui Marin Preda. Prioritate absolută, sub raportul semnificației scriitoricești și umane și al caracterului inedit revelator al documentelor, au, fără îndoială, scrisorile pe care Marin Preda i le-a trimis, între 1955-1958 soției sale, Aurora Cornu. Aceste scrisori nu sunt epistolele amoroase ale unui Conachi din «obsedantul deceniu», ci documentele tulburătoare ale unei mari iubiri năpădite, în plină amiază, de umbrele neliniștii, ale unci anxietăți bizare, străbătute de nu știu ce (pre)sentiment al provizoriului și fragilității, precum și de o mare tandrețe tragică, al cărei ton rivalizează cu acela din cele mai bune pagini dedicate iubirilor «pustiitoare» și totodată intens reflexive și ironice din romanele lui. [...] *Convorbirile...* cu Eugen Simion puteau constitui, după părerea mea, o altă carte autonomă, de un interes excepțional și ea. Cititorul nu va înceta să se întrebe, după parcurgerea scrisorilor și a explicațiilor furnizate de Aurora Cornu, de ce s-a despărțit ea de Marin Preda? Fiindcă nu se putea altfel. [...] În fine, cea de a treia «carte» din volumul apărut la Albatros este *Portretul scriitorului îndrăgostit* de Eugen Simion, un amplu fragment, plin de formule critice memorabile și de intuiții pătrunzătoare, din proiectata biografie a lui Marin Preda pe care o avem de așteptat de la acest important critic român. Singurul lucru nepotrivit din acest «fragment critic» mi se pare, poate greșesc, un anumit fel de exegeză pe cord deschis în virtutea căreia «scrisorile» (pe care Eugen Simion le voia în anexa studiului) îi apar criticului, după formula lui Denis de Rougemont, un «discurs îndrăgostit» în «obsedantul deceniu». Prea influențat încă, am impresia, de propria lui fermecătoare exegeză asupra primilor noștri poeți (*Dimineața poezilor*), Eugen Simion crede a descoperi și în scrisorile lui Marin Preda o strategie anacreontică a iubirii, o «retorică amoroasă» ca la Costache Conachi. Discursul critic invită o materie vie să încapă într-un pat de «mort», este, cu alte cuvinte, o încercare de a raționaliza iraționalul (ceea ce, într-un fel, critica

se și obligă să facă...). Cu această excepție, a unei erori de situație, studiul rămâne memorabil și ne face cu atât mai curioși de ceea ce va să fie promisa mare biografie dedicată lui Marin Preda de autorul *Scepticului mântuit*".

7 iulie

● La pagina întâi din „Adevărul literar și artistic” (nr. 425), începe să fie publicat „inedit” *Testamentul unui eminescolog*, de Petru Creția, „din volumul cu acest titlu, în curs de apariție la Editura Humanitas”. Continuarea în nr. succesive (426-437) ale revistei, din perioada 14 iulie-29 septembrie, pe parcursul a douăsprezece episoade, sub titlul „Eminesciana”.

● În revista „22” (nr. 27), Gabriela Adameșteanu aduce, în editorialul *Eficiența vechilor procedee*, „precizările necesare” unei note *Răspuns la răspuns*, din „România literară”, nr. 23-24, în care „Nicolae Manolescu se întreabă de ce Norman Manea i-a dat replica la editorialul său intitulat *Ce înseamnă să fii rasist*, în «22» și nu în «România literară»”. Comentând acuzația de eroare deontologică, jurnalista dezvăluie conținutul câtorva detalii din „sertarul” polemicii: „Intenționat sau nu, Nicolae Manolescu omite să spună că «22» nu a publicat în numărul respectiv (23) al revistei doar răspunsul lui Norman Manea, intitulat *Lectura infidelă*, ci și traducerea eseului *Incompatibilitățile* (apărut la 20 aprilie în «The New Republic»): cel care a stârnit polemica. Până la publicarea lui în «22», articolul lui Norman Manea a fost comentat doar din auzite. Ca atare, așa cum se poate constata la lectură, într-un mod simplificat, distorsionat. Strategia editorială a revistei «22», care a încercat să șteargă efectele vechii izolări a României, este, între altele de a face cunoscute, pe cât posibil, textele apărute în străinătate, referitoare la cultura și realitățile românești. Chiar dacă – sau mai ales atunci când – ele sunt incomode”. În consecință, toată discuția pe bază de informații „din auzite” a căpătat, în opinia Gabrielei Adameșteanu, forme alterate: „Cititorii eseului *Incompatibilitățile* au avut apoi posibilitatea să verifice în «22», faptul că Norman Manea nu îl acuza, într-adevăr, de extremism (cum s-a scris) ori de antisemitism (cum s-a spus) pe Nicolae Manolescu, ci doar de o «șocantă confuzie de termeni». Am fost surprinsă de nivelul scăzut al acestei polemici în care a intrat echipa de primă mână a «României literare» (Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Alex. Ștefănescu, doi critici literari de autoritate, iar între ei un polemist recunoscut). Conținutul eseului lui Norman Manea a fost ignorat (de N. Manolescu), enunțat în fugă (de Dorin Tudoran), ori parțial (de Alex. Ștefănescu), în timp ce, ca o adevărată diversiune, accentele celor trei replici au fost puse pe negarea talentului, notorietății etc. de scriitor a lui Norman Manea. Reproșurile făcute de Norman Manea lui Nicolae Manolescu (referitor la confuzia de termeni) și lui Gabriel Liiceanu (referitor la analogia între suferința evreiască și cea sub comunism) s-ar fi cuvenit analizate în contextul articolului *Incompatibilitățile*. Eventual respinse, ambele, dar cu argumente, într-o

discuție rațională”. □ La pagina „Mărturii”, Marius Oprea publică studiul de ideologie cu aplicație autobiografică, *Eu și Securitatea mea*. Materialul expune, în contextul vieții studențești din perioada de degradare socială a anilor '80, situația grupului majoritar din Brașov, intrat în regim de anchetă, din partea instituției Securității Statului: „Am făcut parte dintr-un grup de studenți, mai mic de zece, majoritatea ardeleni ajunși la facultățile umaniste ale *Universității din București* – filologie, istorie și filozofie, uniți mai întâi prin sila noastră față de praful unei capitale zdrențuite de buldozerele care trudeau la Casa Poporului și față de peștele stricat care ne era trântit seara la cantină în farfurie. Îi amintesc aici pe cei ce ulterior aveau să ajungă în colimatorul *Securității*: Gheorghe Ardelean, Caius Dobrescu, Florin Lobonț, Sorin Matei, Claudiu Secașiu, George Stoica, Ana și Sergiu Ștefănescu, Marius Ungureanu. Atunci, în atmosfera aceea de la mijlocul anilor '80, din ce în ce mai rigidizată, în aerul de cazarmă insalubră al Căminelor Grozăvești, unde locuiam, am început să descoperim și să cultivăm unul la altul un soi de refuz de a ne amesteca în apa mocirloasă a regimului, la fel de mocirloasă pe cât era și Dâmbovița de peste drum, în curs de «regularizare». Finalul tribulațiilor care urmează scenariul bătailor, intimidărilor, confruntărilor, inducerii unor date false despre ceilalți colegi ș.c.l., din timpul anchetei, apoi reținerea celor incriminați, are loc atunci când se intervine prin acțiunea prietenilor devotați (Mariana Marin, care „amenințase cu greva foamei”) și apelul la clemență, făcut de personalități binevoitoare, cu relații în arealul sistemului („domnii Doinaș, Manolescu și Mircea Nedelciu, puși la curent de Alexandru Mușina, i-ar fi cerut lui D.R. Popescu să intervină la *Securitate*”).

8 iulie

● „Luceafărul” (nr. 26) atrage atenția asupra unui proaspăt intrat în spațiul publicistic al „Parnasului liceal”, Constantin Vică: „Este cel mai tânăr debutant al revistei noastre. Abia acum se pregătește să intre la liceu. Elev la Ploiești, a cucerit mai multe premii și distincții în țară. I s-a tipărit o carte. Scrie cu aceeași bucurie poezie și proză. După cum gândește, s-ar putea să-l descoperim, într-o zi, atacând teatrul și eseul. N-ar fi nicio surpriză”. Până la alte performanțe, îi sunt publicate, în grupaj, poeziile: *deuș, regina autostrăzii, amin, peisaj, arlechin, acum, tristețe*.

11 iulie

● Într-o „Șuetă la o cafea”, publicată cu titlul „*Dacă n-ai umor, până la urmă devii țoapă*”, din „Adevărul” (nr. 2524), Andrei Pleșu, „ministru al Afacerilor Externe”, explică de ce, în *Jurnalul de la Păltiniș* – împreună cu Gabriel Liiceanu – a „descoperit că a făcut un liceu prost”: „Ceea ce vroiam, cred, să spunem la momentul cu pricina era că noi am fost o generație care nu a avut maeștri. Ne-am format în anii '50 – începutul anilor '60, ani în care o mulțime

de nume importante ale culturii românești erau interzise, în care programa era marcată de modelul sovietic, în care limba rusă era obligatorie – am făcut opt ani de rusă și îmi pare rău și acum că nu am fost un elev sânguincios, pentru că acum aș vrea să știu rusește, mi se pare o limbă superbă și utilă, dar era un blocaj psihic care ne-a făcut să nu asimilăm ceea ce, papagalicește, am învățat. Nu aș vrea însă să fac o nedreptate unor profesori de liceu pe care i-am avut. În anii aceia existau profesori de liceu supraviețuitori din generațiile anterioare, uneori foști profesori universitari puși în situația de profesori de liceu. Am avut atunci câțiva profesori de liceu – Gabriel Liiceanu la «Lazăr», eu la «Spiru Haret» – care aveau nivel de universitari, în vreme ce existau universitari (mai există și astăzi!...) care aveau nivel de liceu... Ambianța de atunci, interdicțiile în care ne mișcam ne-au făcut însă foarte doritori să găsim niște repere, niște măștri. Pe fondul acesta, am căzut cu atâta putere de absorbție asupra modelului Noica, model care reamintea un tip de intelectual și un tip de maestru, curent înainte de război și pe care nu l-am găsit în primii ani ai formării noastre”.

12 iulie

● „Cotidianul” (nr. 54), director Ion Cristoiu, publică o pagină de „interviu cu președintele Academiei Române”. Titlul selectează afirmația lui Eugen Simion: „**Noi, românii, am construit tot timpul din fuga cailor**”. Materialul este realizat de I. Constantin. „– Ați fost unul dintre cei mai apropiați oameni de Marin Preda. Dar n-ați scris o carte fundamentală despre Marin Preda. – O să scriu. N-am avut timp. – Și Preda este acum într-o cădere de imagine. – Nu, are adversari mulți, foarte îndârjiți și nu-l citesc pe Preda, îl comentează, îl acuză. N-am văzut o nouă interpretare a lui Preda”; „- Cum a ieși Academia din comunism? – A ieșit aproape distrusă... În decembrie 1989, Academia avea șapte salariați, începând cu portarul și terminând cu președintele Academiei. [...] – Revoluția a «revoluționat» această instituție? – În Academia Română, la ora actuală, 75-80% sunt oameni noi. Chiar președintele a fost primit în 1991 în Academie. Toți vicepreședinții sunt noi, toate structurile sunt ocupate de oameni noi”.

14 iulie

● Din convingerea că în România postdecembristă, pe fondul ieșirii din comunism și a practicării discursului agresiv-revanșard, nu există o pregătire specifică pentru manifestarea toleranței ideologice, revista „22” (nr. 28) publică „un studiu de Anne Applebaum”: **Nazism/ Comunism. Când o memorie ocultează o alta**. □ La pagina „Polemici”, articolul **Mersul de-a-ndaratele** al lui S. Damian critică modelul de gazetărie comercială, promovat de Ion Cristoiu: „Dotat cu o sprinteneală a condeiului și cu o energie a debitului retoric în stare să producă zi de zi un editorial pe teme arzătoare de actualitate,

totodată exersat să conducă pe o anumită parte a senzaționalului o echipă de subalterni – personajul nostru se bucură de faima unui făcător de presă. As al publicisticii de scandal, i s-au încredințat pe rând mai multe formații redacționale, a fost vânat cu zel de patroni, gata de sacrificii ca să-l racoleze, televiziunea l-a răsfățat invitându-l stăruitor, fără teamă că-i agasează pe spectatori, căci insul nu corespunde unui standard de fotogenie și nu strălucește în dialog printr-o dicție care să capteze atenția. L-ați recunoscut, desigur, omul nu poate fi confundat. Moda Cristoiu rezistă la trecerea vremii, fapt cu atât mai ciudat cu cât pretendentul curtat cu atâta risipă de mijloace s-a distins și prin alte beteșuguri, de neîmpăcat cu rigorile unei îndeletniciri care e merită, în principiu, să inspire încredere și certitudine”. Considerat de S. Damian un speculant al libertății de expresie din democrație, Ion Cristoiu se ocupă, de fapt, cu atacarea lumii democratice, fiind deprins a gândi că tot „ce vine din Vest e nociv, dubios, măsluit, necurat, putred. E bine să ferim cetățenii de contactul cu putrefacția, să păstrăm torsul sănătos al nației, el să se fortifice chiar cu prețul închiderii, al izolării”. Autorul articolului recurge la un vot de blam (în bună cunoștință de cauză): „Nu e dificil de identificat în acest jargon clișeele presei sovietice din perioada războiului rece sau stereotipul de cugetare al epocii lui Ceaușescu. La acest punct al înțepenirii s-a oprit Ion Cristoiu. Călătoriile în străinătate, răsfoirea magazinelor ilustrate, stagiile în bibliotecă, trâmbițate, întrevederile cu profesioniștii cuvântului de dincolo de ocean, răsucirile spectaculoase de la un președinte la celălalt – toate acestea n-au ajutat prea mult, nu s-au clintit o iotă în aparatul mental și în vocabularul mânuit. Schema trecutului e oricând vizibilă, omul e credincios dogmei cu cele două culturi opuse, cu decăderea filozofiei, artei și publicisticii occidentale”. □

Suplimentul gratuit al numărului are tema *Cultura și politica identității în România modernă*. Sunt transcrise lucrările unei secțiuni de simpozion, ai cărei participanți sunt prezentați de Sorin Antohi: „doamna Marta Petreu, de la *Universitatea Babeș-Bolyai* din Cluj, care va vorbi despre Cioran și politică, apoi, domnul profesor Matei Călinescu, de la *Universitatea Indiana*, care se va opri asupra generației 1927, pentru a discuta opțiuni ideologice și relații personale. Domnul Sorin Alexandrescu, profesor la *Universitatea din Amsterdam*, va vorbi despre fenomenul legionar sau despre un caz colectiv de miopie politică. Domnul Claude Karnoouh, de la *Centre National de la Recherche Scientifique* și de la *Universitatea Babeș-Bolyai* din Cluj, ne va întreține despre spațiul mioritic, întorcându-se la o exegeză pe care publicul francez și cel român o cunosc deja dintr-o foarte frumoasă și profundă analiză a culturii și a societății românești, apărută în urmă cu câțiva ani. În fine, cel care dă replica acestor distinși autori este domnul profesor Leon Volovici, de la Iași, și de la *Universitatea Ebraică* din Ierusalim”. Intervenția lui Sorin Alexandrescu duce la enunțarea unei „ciudate concluzii”: „România a avut 10 ani de pregătire a unei revoluții de dreapta, care a eșuat, și nu a avut nici un an

de pregătire a unui regim de stânga, care a ținut, totuși, 42 de ani. Unul din paradoxurile identității românești”. Mai participă la discuții: Irina Livezeanu, Catherine Durandin, Vladimir Tismăneanu, Mihaela Miroiu, Sorin Vieru, Maria Bucur.

15 iulie

● În numărul 27 al revistei „Luceafărul”, rubrica „Parnasul liceal” o propune pe Ioana Băiețică, posesoarea datelor biografice: „S-a născut în 20 ianuarie 1980 la Turnu Măgurele. Elevă în ultimul an a Liceului «Marin Preda» din localitate. Laureată a olimpiadei de limba română, edițiile 1997 și 1998 și a Concursului Național «Tineri condeie», ediția 1998. Debut literar în revistele «Examene» și «Limbă și literatură română pentru elevi» (nr. 1/ 1998). Scrie și sub pseudonimul Innana Endym. Are în pregătire un volum de versuri”. În grupaj, apar deocamdată: *Finis africae, Cuvintele, precum cuvintele, Noaptea cu lână moale și neagră, Universaliiile versus particulariile*.

● „România literară” (nr. 28) îl serbează pe scriitorul **Constantin Țoiu la 75 de ani**. Scriu despre opera și diversele detalii ale personalității celui aniversat criticii Cornel Regman și Alex. Ștefănescu. □ Cornel Regman: „[...] Veritabilul Constantin Țoiu e creația vârstei sale de maturitate dacă nu chiar a primelor atribute ale senectuții. *Galeria cu viță sălbatică*, romanul prin care s-a lansat în rândul prozatorilor noștri de prim rang a apărut când autorul împlinea 53 de ani. I-au trebuit alți cinci ani ca să scrie *Însoțitorul* și de două ori câte trei ani pentru *Obligado* și *Căderea în lume*, cartea din urmă fiind și ultima sa creație din epocă. Evoluția aceasta ne face să ne gândim la un alt scriitor al nostru afirmat în proză, cu autoritate, târziu – după 50 de ani. E vorba de Ion Marin Sadoveanu cu al său *Sfârșit de veac în București*, carte care nu prin cea mai puțin însemnată din trăsăturile ei aduce cu scrisul sărbătoritului de azi: cultul pentru detaliul savuros, plasticitatea notației prin evitarea oricărui metaforism, trăsături – aș spune – ale vârstei mai degrabă mature. La înaintaș firește, sub o formă mai neaoșă tradițională, la contemporanul nostru, ivit în schimb într-o epocă a libertăților și cutezanțelor stilistice, mai aproape de clasicitatea modernității, pe o linie ce ni-l evocă pe Thomas Mann, ba și pe Proust. [...]” (**Constantin Țoiu la 75 de ani**). □ Alex. Ștefănescu: „Multă vreme Constantin Țoiu a părut un «lunatic», ca personajele lui Ion Vinea: distins, absent, cu o pipă englezească în colțul gurii, dădea o impresie de solitudine inatacabilă. Și totuși, acest solitar și nu altcineva a lansat formula «echipa cu care trecem prin lume» – expresie a unui sentimentalism bărbătesc și a unei participări la aventura oamenilor din vremea sa. Scriitorul propunea contemporanilor un fel de comunicare fără cuvinte, cerându-le să simtă apartenența efemeră, irepetabilă la un moment istoric și să-i dea importanță, tocmai din cauza caracterului ireversibil al trecerii timpului. [...] Constantin Țoiu s-a născut la 19 iulie 1923 și în numai

75 de ani, câți împlinește în prezent, a reușit să intre în istoria literaturii române. Alții încearcă și câte 100 de ani și tot nu reușesc. Să sperăm că viața va fi generoasă cu noi și că vom avea ocazia să citim în continuare noi cărți de-ale sale. Aceasta, bineînțeles, dacă vom da dovadă de înțelepciune și ne vom întoarce la literatură” (*Distins, absent, cu o pipă englezească în colțul gurii*).

17 iulie

● Numărul 285, *varia* – „Hyde Park” al „Dilemei” oferă spațiu publicistic unei intervenții-bilanț a lui Pavel Gheo Radu, tânăr scriitor din Timișoara, pe tema reacțiilor întâmpinate de dosarul *Eminescu*. Articolul se intitulează *Despre Eminescu: o polemică simptomatică* și aduce, într-o analiză categorială, o sistematizare a punctelor de vedere exprimate de cei intrați în „durata nejustificat de lungă a scandalului”. De la început este remarcat „caracterul în mare parte partinic și resentimentar al luărilor de poziție (unele deloc academice)”, trădând „idiosincrazia foarte multor oficianți culturali din România față de posibilă reevaluare a unor figuri sacralizate ale culturii autohtone, dar și un amatorism festivist adânc imprimat în discursul critic din ultimele decenii”. Gheo își argumentează participarea la evaluarea „procesului Eminescu-«Dilema»”, prin seria de aserțiuni: „Încerc asta în primul rând pentru a marca lipsa de profunzime a polemicii iscate și neprofesionalismul multor intervenții, dar și datorită uimirii provocate de persistența reacțiilor «pro» și (mai ales) «contra». Se pare că – prin subiectul ales – redacția «Dilemei» a atins un punct nevralgic, o formă de religiozitate laică, devenind pasibilă de excomunicare din cauza «ereziei». Scopul acestui articol este de a face o analiză a luărilor de poziție în amintitul proces, considerând că – dată fiind importanța subiectului – reacțiile apărute au un caracter simptomatic pentru lumea culturală de azi. [...] «Dilema» 265 a reușit o «împărțire a apelor», o radiografiere a mediului intelectual de la noi tocmai prin această «lovitură» în piatra unghiulară a literaturii române”. Concluziile obținute de autorul articolului pun în evidență reacții grupate după tipologia: „a.) intoleranța la opiniile neortodoxe (neregulă de aur a intelectualității oficializate). Sterilitatea și slaba calitate a multor polemici literare ce alunecă adesea în invective extraliterare o dovedesc cu prisosință. În ceea ce privește «cazul» Eminescu, este știut faptul că sunt destui cei care și-au clădit faima (și) pe panegirice dezlănțuite în care lipsa de idei era mascată de un activism literar «pe linie», plin de formule ritualice. El a fost înlocuit în actuala perioadă de confuzie axiologică cu răbufnirile frustrate ale celor obișnuiți să decreteze în loc să dialogheze, conform tipicului discursului monologic. Fenomenul de intoleranță este însă foarte prezent și încă de multă vreme într-un spațiu cultural unde rămășițe ale spiritului idolatru rezistă luând forme din cele mai uimitoare. Spațiul cultural românesc este marcat din când în când de

reacții dure la adresa oricăror opinii ce neagă o credință majoritară adânc înrădăcinată în conștiința colectivă. De aici poate apar și reacțiile umorale ca acelea ale domnilor A. Păunescu sau C. V. Tudor. În aceeași situație îl descoperim, cu părere de rău, pe domnul profesor George Munteanu, care [...] CHEAMĂ LA LUPTĂ împotriva denigratorilor marelui poet. Fără a încerca să înțeleagă despre ce era vorba în articolele atacate, distinsul profesor academic universitar arată că pentru el literatura nu este un spațiu deschis, unul al dialogului și al reevaluărilor, ci o luptă a majorității împotriva deviațiilor. S-ar părea că nu avem nevoie dialoguri contradictorii, ci de unitate, acceptată sau impusă, căci nu se discută cu cei care se ating de aproape-sanctificatul Eminescu. Ei trebuie «uciși» cultural și pentru aceasta, în locul ședințelor, apar articolele demascatoare. Aici, fiindcă lucrurile se leagă, ajungem la o a doua problemă, mult mai gravă: b) *slaba calitate intelectuală*-a unei părți (se pare că destul de mari) a intelectualității cu diplomă, începând de la închistarea multor profesori de română al căror limbaj îi respinge mai degrabă decât să-i atragă pe tinerii studioși și terminând cu critici literari ale căror opinii reflectă (indiferent de vastitatea lecturilor) o mentalitate primitiv-conservatoare, o încremenire în șabloane și uneori un oportunism trist. Asta se poate vedea și în calitatea deplorabilă a multor reviste literare și în izul de colb cronicăresc al unor prelegeri citite de treizeci de ani, cu obstinație, la cursurile de literatură română în fața studenților obosiți. În esență însă simpla teoretizare fără acoperire a disponibilității spre dialog, lipsa diversității opiniilor critice, resentimentarismele, respingerea *ab initio* a părerilor contrare canoanelor instituționalizate, precum și mitificarea unui autor (fie el și genialul poet Eminescu) sunt calități negative ale unei culturi. Avem nevoie nu doar de o reierarhizare, ci și de o reevaluare a instrumentarului critic. Este clar că ierarhiile existente, cu toate ajustările cârpăcite la repezeală, tind să colapseze și că zeci de autori odinioară recunoscuți nu mai înseamnă pentru publicul de azi mai nimic (iar de data aceasta nu la Eminescu mă refer. Să ne gândim doar la autorii în vogă de acum 10, 20 sau 30 de ani și la vocile critice impuse atunci. Unii rezistă, dar numai unii...) Revenind la polemica în discuție, am putut observa că, din cauza unei orbiri intelectuale (uneori voite): c) *nu s-a înțeles obiectul principal al «atacurilor»* sau s-a trecut intenționat peste acest aspect. Majoritatea articolelor din «Dilema» 265 *NU* se refereau la valoarea literară a creației eminesciene. Dacă polemisti ar fi înțeles această idee s-ar fi văzut însă lipsiți de ocazia «ieșirii la rampă». Este adevărat că a fost pusă în discuție valoarea *universală* a creației lui Eminescu, valoarea particulară a încercărilor sale de dramaturg și mai ales fundamentalismul articolelor sale politice. Dar în esență cei mai mulți dintre apărătorii marelui poet *nu sunt deloc la obiect* și nici nu vor să fie, argumentând cu clișee discutabile sau atacând pur și simplu persoana autorului. Simplu: distrugând cauza, distrugem efectul... Mă tem că mulți n-au citit cu atenție respectivele articolașe și – în concepția lor – nici nu

era nevoie, fiindcă mentalitatea lor nu permite nici un cuvânt ireverențios la adresa lui Eminescu. Ar fi înfiorător să facem o comparație între atitudinea creștinului bigot față de imaginea cristică și între cea decelabilă în suficiente articole și studii despre marele poet. Pe de altă parte mă îndoiesc că rafinatul critic Eugen Simion nu a putut pricepe ceea ce era de priceput. Cred mai degrabă că a preferat să ia atitudine decât să riște o poziție obiectivă, dar mai puțin profitabilă. Dar ce nu s-a putut (sau nu s-a vrut) să se înțeleagă? Că multe din acele articole din «Dilema» (ca și cel de față) nu se refereau la Eminescu, ci la «Eminescu». Că, dincolo de misticoida prosternare în fața integralității geniului eminescian, poetul român este *un autor* a cărui operă și biografie se supun aceluiași criterii de evaluare comune criticii și istoriei literare. Altfel nu s-ar putea aprecia superioritatea unor autori sau a unor scrieri în fața altora. Nu trebuie să amestecăm critica literară cu spiritul patriotic. Iar în cadrul criticii și istoriei literare una este să analizăm opera poetică a lui Mihai Eminescu, alta este judecarea prozei și dramaturgiei sale și altele sunt criteriile de apreciere a articolelor politice ale poetului. La fel stau lucrurile cu distincția dintre poet și personaj biografic. A trecut destulă vreme de când Umberto Eco a definit distincția dintre personalitatea auctorială și cea biografică. În fine, alta este *imaginea* creată în timp asupra unui autor, imagine în a cărei construcție intră elementele cele mai neașteptate, determinând o opinie comună, acceptată necondiționat de majoritate în cadrul procesului educativ. Grav este că la noi a te atinge de imaginea poetului național înseamnă a atenta la cultura română și că orice punere sub îndoială a celei mai scurte fraze scrise de Eminescu devine un atac la imaginea acestuia. Ne lipsește încă spiritul critic obiectiv, nefetșizant, distanțarea de obiect. De fapt în numărul 265 al «Dilemei» personalitatea auctorială eminesciană nu este decât rareori contestată. Unul din autori-își exprimă inapetența pentru poezia acestuia (problemă de gust și nu judecată critică). Domnul N. Manolescu neagă calitatea dramaturgiei lui Eminescu, iar alți autori se referă la articolele politice. Cam puțin, cred, pentru o reacție atât de virulentă și atât de goală de argumente. Nu am detectat vreo «demolare» a autorului sau vreun atentat la poziția reală pe care acesta o ocupă în literatura română. De aceea cred că ar fi mult mai bine dacă altă dată preopinienții ar fi mai atenți la obiectul discuției și la premisele ei, adică (în cazul «Dilema» 265) tocmai incoerenta sanctificare a personalității poetului bombasticismul și încremenirea în șabloane fără conținut care au atras reacțiile de respingere ale multor tineri. De altfel cred că poeziile eminesciene sunt printre cele mai parodiate poezii în mediile școlare (de la *Luceafărul* până la câteva variante pur pornografice ale poemelor din manuale). Dincolo de sutele de comemorări, aniversări și celebrări desfășurate sub numele lui Eminescu, câte studii despre Eminescu au apărut în ultimii ani? De la Ioana M. Petrescu încoace cine a mai propus noi abordări ale liricii poetului? Dacă nu mai avem nimic de spus despre el înseamnă că l-am

supraevaluat. Iar dacă lucrurile nu stau așa înseamnă că problema nu e a lui Eminescu, ci a criticilor săi. d) În fine, dincolo de distincția între cei care au acceptat (fie și parțial) în «Dilema» și cei care le-au respins (uneori justificat) se observă o *diversitate a reacțiilor* mai ales în tabăra celor care apără imaginile canonizate”. De aici, discuția este translată în registrul categorial, delimitându-se grupele de „reacționari”: „1) *tulburății* care au stârnit atacul sau i s-au raliat, acceptând fie și parțial ideile nonconformiste. Aparent mai deschiși dialogului, unii dintre ei (cum ar fi «Interim»-ul «Adevărului literar și artistic», Costache Olăreanu, Gh. Grigurcu sau mulți dintre corespondenții «Dilemei» mai ales tinerii, adică viitorii creatori de canoane) au înțeles direcția blasfemiei în discuție sau au acceptat-o pur și simplu (fie și din spirit de frondă). Acceptarea dreptului la opinie disidentă este de altfel obligatorie pentru un dialog fertil și de aceea faptul că s-a înțeles că o cultură este supusă permanent judecății critice și că mentalitățile, ierarhiile sau canoanele se schimbă periodic este un punct câștigat din polemica iscată! Din păcate numărul celor incluși aici este sau pare destul de redus. 2) *domnul G. Pruteanu* și alții asemenea dânsului se pot încadra în categoria anterioară, cu o mică deosebire: aceea că au subiecte *tabu*. La atingerea lor spiritul critic pare a fi anulat sau cel puțin diminuat [...]. *Tabu*-urile transformă posibilele dialoguri polemice în monologuri paralele. 3) *intoleranții de tip magisterial*, care nu se mai întrebă (fiindcă au numai certitudini), nu dialoghează și nu comunică, ci emit sentințe. Activitatea acestora a golit de sens însăși imaginea poetului și a atras reacțiile de respingere existente. Grandilocvența activiștilor de aniversări și îngropăciuni și a flecarilor pompoși pentru care limbajul este un scop în sine devine într-o perioadă de libertate confuză mai dăunătoare decât tăcerea. 4) *oportuniștii politico-literari*, care au găsit în acest caz o ocazie de a se evidenția prin aliniere. Unii o fac și pentru a reaminti de existența lor (printr-o declarație de adeziune la linia de gândire oficială), cum se întâmplă cu nume pe cale de a fi uitate. Un bun exemplu este domnul Paul Everac, a cărui scrisoare [...], este exemplu de răbufnire umorală goală de idei critice și cu alunecări absurde spre spațiul politic. La fel s-a întâmplat cu mediatizării A. Păunescu și corifeii săi basarabeni-pe care îi puteți regăsi la numărul 6). Alții o fac pentru a se bucura de un transfer de prestigiu, poleindu-și astfel numele nu prea cunoscut prin asocierea cu acest caz fierbinte, cum fac domnul George Radu sau domnul Miron Blaga într-un editorial [...] unde apelează la limbajul suburban și agresiv ca argument suprem al impunerii propriei viziuni limitate. Atâta timp cât ideile lipsesc și articolele mențin doar tonul polemic, uneori cu totul extraliterar, e greu de apreciat cât câștigă imaginea poetului (căci despre asta este totuși vorba) de la astfel de apărători. 5) *revanșarzii*, cei care prin articolele lor, la fel de mult legate de opera lui Eminescu precum cele pomenite anterior, găsesc ocazia de a-și plăti unele polițe. O face spre exemplu domnul P. Everac și Aristarc-ul «Jurnalului literar» (nr. 1-2/ 1998) pe linie

politică (?), consumând inutil spațiul tipografic. O face însă și domnul George Munteanu [...], gășind oportun a-i ataca în acest moment pe criticul N. Manolescu și pe scriitorul M. Cărtărescu cu o superficialitate și o lipsă de profesionalism uluitoare, dovedind că n-a înțeles mai nimic nici din articolele din «Dilema» 265, nici din scrierile celor agresați cu patimă neliterară. Sau poate că frustrările domnului profesor Munteanu sunt mai importante decât spiritul său critic. Articolul său are mai degrabă darul de a pune sub îndoială buna credință a atacatorului decât a celor atacați. 6) *adorantes lacrimosi* asemeni poezilor Maria Banuș, Leonida Lari, Grigore Vieru, care nu spun nimic coerent, ci deplâng apariția acestui atentat la adresa clișeele mentale în care s-au hodinit vreme îndelungată. 7) *cei care au tăcut* și, deși erau în măsură s-o facă, nu s-au amestecat în această polemică, fie din indiferență, fie din bun simț, conform unui cunoscut precept biblic. În această categorie mă voi topi și eu, nu înainte de a aminti că unul din criteriile denigrării opiniilor unor autori din «Dilema» criminală a fost recursul la magisterialitate și invocarea irelevanței personalității autorilor în cultura română («pigmei», «strânsuri», «mărunți», «cioflingari», «nimeni ai culturii române», «puțoiști», «șcăluți anonimi» etc., etc.), ca și cum validitatea unor idei este dată doar de prestigiul celui care o emite, o preconcepție primitivă și păguboasă, dar fructuoasă în satisfacerea orgoliilor personale. Această atitudine este și o componentă a *tehnicii deturnării discuției*, a refuzului dialogului, cum sunt și navele «agățări», de exprimările mai greoaie, de unele amănunte irelevante sau deformarea voită a sensului clar. Ocolirea esenței este de fapt caracteristică unor personaje încremenite în refuzul de a pune probleme de teamă ca acestea să nu trebuiască rezolvate”. Finalul articolului oferă punctul de vedere al lui Pavel Gheo Radu, cu privire la reconfigurării necesare imaginii lui Eminescu: „În fine, orice ins cu oarecare judecată poate observa că în această bătălie pentru Eminescu despre Eminescu a fost vorba mai puțin. În multe cazuri s-au reînnoit clișee discursive cunoscute. Nimeni nu îi poate nega marelui poet contribuția esențială adusă crearea limbii și literaturii române. Dar ar fi timpul să se revină la o judecată critică atentă și dezinhibată în locul istoriei idolatre colective în care cei ostili să fie sacrificați. Ca imagine semnificativă a vieții culturale românești din această perioadă, polemica analizată aici nu oferă prea multe speranțe. Dar cel puțin de acum știm fiecare cu cine avem de-a face”.

18 iulie

● În „Adevărul” (nr. 2530), la rubrica „Mentalități”, Alexandru George scrie despre o formă de „*Marxism popular*”, cu țintă antisemită. Conform unei fixații perceptive din imaginarul colectiv, căreia îi „dă glas”, „într-o întreagă carte (*Huliganism*, 1938)”, scriitorul I. Al. Brătescu-Voinești, evreilor nu le place munca („Ai văzut, dumneata, evreu muncind?”). Scopul unei astfel de readuceri în actualitate „nu e de a o combate”, este de părere Al. George, „ci

de a-i dezvălui orientarea: ea se întemeiază pe o anume Concepție despre muncă. Pentru marxismul popular, numai «producția» obținută prin efort fizic contează; a fi medic, farmacist, profesor, chiar inginer sau avocat (profesiuni larg îmbrățișate de evrei) echivalează cu parazitismul. Nu mai pun la socoteală pe bancheri, oameni de bursă, finanțiști etc. [...] Marxismul popular (dacă nu și cel savant) este în mod firesc antisemit. «Evreii nu muncesc» este un vechi cântec pe care l-am auzit de sute de ori în trecut, ilustrând ideea sumară pe care și-o face românul despre muncă (Mentalitatea «minerilor», recent revelată, este similară). Nu-mi propun să iau în discuție «problema evreiască» așa cum a început să fie din nou numită; e vorba numai de o anumită înțelegere a muncii. Acuma, eu nu spun că în ampla galerie de evrei pe care i-am cunoscut nu erau și tembeli, delăsători, oameni de nimica, dar în genere, urmașii lui Israel erau mai curând agitați, ingenioși, combinații, în total supra-activi. Și calitățile acestea erau cu atât mai relevabile cu cât ei se manifestau într-un spațiu oriental, blocat de apatia fanariotă. [...]».

21 iulie

● În „Cotidianul” (nr. 62), se publică nota anonimă: *Un fost informator al Securității în redacția revistei „22”*. Rolul de „cărțiță” este îndeplinit de S. Damian, după cum afirmă „surse demne de încredere”: „Personajul în cauză era cunoscut ca sursă informativă a Securității în problema literară, fiind legătura lt.col. Marius Bojin”; „activitatea informativă a lui S. Damian ar fi continuat apoi și la Heidelberg, unde a fost profesor la Universitate și că aici, în Germania, ar fi fost agent dublu. Serviciilor de informații germane le furniza date despre oamenii de litere români, pe care îi invita profesorul de romanistică Klaus Heitmann, azi grupați chiar în jurul revistei «22», dar și în jurul «României literare», «Dilema»”.

● În săptămânalul bucureștean „Timpul” (nr. 29), Șerban Cionoff îl prinde în „off-side” (titlu de pagină), într-o răfuială de pe vremea Casei Scânteii, pe criticul și publicistul Alex. Ștefănescu („justițiarul fără prihană, Robespierre-ul PNȚCD-ului, cruciatul antistângismului în CNA-TVR”). Articolul combativ, de sesizare a opiniei publice asupra trecutului propagandistic al înverșunatului susținător țărănist de după decembrie '89 se intitulează: *Un anticomunist numai bun de «dat la întors»: Alex. Ștefănescu* și cuprinde următoarea depoziție: „[...] am «privilegiul» (fie la dușmani!), de a-l cunoaște pe (dar nu zic «dl.», fiindcă v-am mai spus și înainte, nu-i frumos să minți), Alex. Ștefănescu, de aproape un sfert de veac, adică mai precis de când eram, ambii și amândoi, colegi de redacție – și, nu-i așa? – de «romantism revoluționar» la «Scânteia Tineretului», organ al CC al UTC. Eu la secția propagandă, unde scriam despre *Programul ideologic al...* știm noi cui, el la secția de morală, reportaj, unde combătea militant, angajat și responsabil pe generoasa tematică «să discutăm despre tinerețe, educație, răspunderi»..., bineînțeles, sub flămurile de foc ale *Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor*,

ale eticii și echității socialiste. Cu titlu de informație, vreau să mai adaug că la aceeași secție «de bază» se formaseră și afirmaseră, în timp, și alți corifei ai luptei cu inerția «comunistă», firește!, alte glorioase victime ale «Siberiei spiritului» deveniți azi arbitri/ cenzori morali, cum ar fi Vartan Arachelian, Lucia Hossu-Longin, o vreme chiar secretar BOB pe redacție sau, mai târziu, Cornel Nistorescu. Dar să lăsăm asta pe altă dată. Deocamdată, să mai spun că personajul (iarăși repet, că nu pot zice «personalitatea», pentru că iar nu vreau să mint cu niciun preț!) cochetă abitur cu muza criticii literare, fiind chiar propulsat, printr-o intervenție directă (și, vă asigur, nu una oarecare) la primul secretar de atunci al CC al UTC, așa încât, venirea sa la secția «morală, reportaj» a «Scânteii mici» era doar un prim pas spre visul de aur al freneticului ins. Nu-i nimic, omul (vorbă să fie!) n-a disperat, a dus o sofianică trenă, până când a venit din nou redactor-șef adjunct, în barca ideologică a căruia a sărit minte naș. Și, iar cu titlu de informație, mă văd nevoit să mai adaug un amănunt deloc lipsit de interes: binefăcătorul său de atunci, «Jack», precum i se gudura la poale Alex, («Țuțu mic și dezvoltat», așa îl alintau, în dispreț, colegii de palier și de stat de plată) este una și aceeași persoană, acum da, pot să zic și «personalitate» cu cel pe care în «România Literară» îl bine alintă cu apelativul «editorialist cu vederi stângiste» și/ sau «adept al impoliteței scandaloase», ca să nu mai vorbim și de apelativul «as al proastei creșteri». Dar, oare, de ce stau să mă mir, dacă același imund personaj recidivează (de data aceasta în meschinul spațiu pe care îl pune la dispoziție publicația autarhic-solepsistă «22»), făcându-se a uita (?) numele colegului de gazetărie «vinovat» – da, acesta este cuvântul! – de opoziția sa la «Scânteia Tineretului». Deci «Ceafăgroasă», «Gâtlung», «Sprâncenedese», toate acestea insanițate fiind puse (vezi bine!) în gura unui «ins cu haine ponosite», care îl caută pe N. D. Fruntelată. Adică, repet, pe cel care i-a întins o mână de ajutor și l-a adus, cu chiu, cu vai, în plin... organ central al CC al UTC. Dar, parcă pentru a întări (dacă mai era nevoie?) ideea că nemernicia nu are culoare politică, același Alex. Șt. procedează ca (tot) «românul imparțial», așa că nici nu este de mirare dacă, atunci când interesele (partidului?) i-au cerut-o, l-a atacat mârșav și pe un alt hiper-binefăcător al său, pe «dl» Octavian Paler. Adică omul care l-a telepurtat din «S. T.» și SLAST («Suplimentul literar-artistic al Scânteii Tineretului», înființat din expresă indicație a tov. prim-secretar al CC al UTC, recte Nicu Ceaușescu), tocmai la «România liberă – cotidian al Frontului Democrației și Unității Socialiste» (președinte, Nicolae Ceaușescu), pentru ca, mai apoi, să îl ungă staroste al suplimentului «Magazin», publicație având ca sarcină expresă educația materialist-ateist-științifică a maselor. Și iarăși... «punct și de la capăt!» [...]

22 iulie

● În „Luceafărul” (nr. 28), de la pagina „Opinii”, Alexandru George lansează un *Avertisment* de încetare a colaborării, cu invocarea spiritului critic și a

gândirii în regim de libertate: „În toată cariera mea publicistică, de aproape trei decenii, mi-am oferit colaborarea oricui, celor mai variate reviste din București și din țară, atâta vreme cât păreau interesate de ceea ce scriam și chiar mă invitau întru aceasta cu simpatie. Nu am avut revistă proprie și nu am aparținut nici unei redacții, menținerea mea mai îndelungată printre colaboratorii câte uneia neînsemnând integrarea mea în politica acestora de grup. Am dat articole în care îmi exprimam cât mai verde gândul, atâta cât se putea într-un regim de opresiune și de cenzură, dar în care mulți profitau de anomaliile și de restricții pentru a cultiva și încuraja spiritul de gașcă, menținând un tip de control secund, în unele privințe și mai sever decât cel de «sus». Ca orice om de formație și mentalitate liberală, m-am bucurat de eliberarea de după dec. 89 și m-am folosit de ea pentru a publica unele cărți și a desfășura o acțiune de comentator și de critic în câmpul literar și politic. [...] Am constatat că în clipa de față, după atâția ani de tiranie comunistă, chiar și critici (de la M. Zăciu la George Munteanu) consideră opinia deosebită de a lor o crimă, iar cei care riscă așa ceva niște inși blamabili, dacă nu niște răufăcători. Ce să mai zici de scriitorii propriu-ziși care detestă critica din principiu și sunt înspăimântați de ea mai mult decât de moarte. Revista «Lucefărul», la care am publicat destul de susținut în ultimii ani, se face ecoul acestei atitudini și își deschide coloanele spiritului primar agresiv, intolerant și stupid, de ură împotriva libertății de opinie – singura rațiune de a fi nu doar a vocației mele, dar și a oricărui om care îndrăznește să-și dea cu părerea într-o chestiune literară, ba chiar a oricărei reviste care nu pentru altceva apare...”. Motivul punctual care a determinat reacția criticului îl reprezintă articolul semnat de Mariana Șipoș, pe tema: *Ce aveți cu Marin Preda, domnilor?* (vezi „Lucefărul”, nr. 22, din 10 iunie a.c.): „MȘ mă vâra pe mine într-un grup, după tipicul comunist al considerării inamicilor în bandă; am fi trei (S. Damian, Gh. Grigurcu și Alexandru George), dar ni s-a alăturat și Cornel Ungureanu, care după 89 am fi atentat la gloria idolului său («cu surle și trâmbițe»), cu scopul de a-l înlătura pe Marin Preda din calea noastră. Și urmează o discuție cu argumente specioase și mai ales contraargumente false, doamna în chestiune, deși convinsă că nu avem dreptate, invitându-ne pe o bancă în vis-a-vis cu Eugen Simion și «grupul său». Mulțumindu-i pentru invitație, o anunț pe funcționara de la TV că nu accept asemenea acte de generozitate, deoarece nu-i îngădui să mă trateze de sus, cu aere de superioritate întru nimic justificate și nu simt nevoia de a-mi justifica atitudinea: ea este cea mai obișnuită unui spirit dissociativ deprins să pună în discuție lucrurile. Afară de aceasta, Eugen Simion este omul care în viața lui n-a discutat cu nimeni; e un critic căruia îi repugnă dialogul, contradicția și confruntarea de idei, spiritul lui nomenclaturist blocându-l față de orice preopinență”. Cu privire la Marin Preda, considerațiile lui Alexandru George sunt sintetizate în frazele pe ton declarativ: „deși am motive grave să mă îndoiesc de acest astru, am cerut moderație și nu m-am

manifestat «după 89» imediat, așa cum mi se impută. Am scris unele lucruri amabile, altele defavorabile despre scriitorul și omul public pe care l-am cunoscut puțin, pentru că l-am ocolit și el a simțit incompatibilitatea dintre noi; știu însă lucruri îngrozitoare, mai ales despre Preda din tinerețe, un om pus pe căpătuială și pe făcut carieră, ajutat din plin de noul regim comunist, la care aderase integral. Am pretins chiar o pauză de reflecție și decantare în legătură cu el, deoarece spre sfârșitul vieții, el, ca mulți profitori ai comunismului (Geo Bogza, Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga, E. Jebeleanu), a păstrat o oarecare demnitate și s-a revărsat în unele gesturi de generozitate – dar numai cu cei pe care îi simțea că nu-i pot fi rivali. Dacă am scris și eu unele rânduri împotriva lui, un scriitor care din motive anti-Barbu a fost exaltat într-un mod nemeritat, a fost pentru că am văzut că simplele obiecții și îndoieli erau în continuare refuzate și combătute de cei din grupul lui Eugen Simion, care denunța pe toți cei care formulau critice ca pe niște criminali sau atentatori, ba chiar ca niște «ticăloși», după cuvântul lui Valeriu Cristea”. În cazul de a mai publica în „Luceafărul”, reacția lui Alexandru George sună tăios, introdusă fiind prin „Să fim bine înțeleși”, în deschiderea conținutului-mărturisire: „nu doresc imunitate, nici laude, mă înclin în fața criticii, a judecății literare, oricât mi-ar fi de defavorabilă, dar să mi se atribuie gânduri ascunse, intenții necinstite, invidii obscure este cu totul altceva. Dacă revista dorește, precum «România literară» mai demult și «Dilema» mai de curând, să se folosească de numele și de scrisul meu pentru spectacole extra-literare înviorătoare, mă văd silit să-mi revizuiesc atitudinea și să-mi încetez colaborare”.

● Editorialul numărului 29 al „României literare” asociază în titlu *Spiritul critic și insectele*, într-o scurtă incursiune de istorie literară pe urmele contestărilor lui Eminescu: „Nu s-au stins încă ecourile disputei provocate de numărul din «Dilema» consacrat lui Eminescu. E foarte limpede de ce. O întregă mentalitate subculturală alimentează, neobosită, reacții naționalist-pudibonde. (În paranteză fie zis, o poetă de peste Prut își reînnoia revolta determinată de anumite aprecieri, pe care le considera vexante, făcute de H.-R. Patapievicu într-o carte, cu privire la poporul român. Revoltă pur demagogică, inspirată de idolatria ceaușistă și condamnarea la hibernare a spiritului critic). Ne-am putea consola observând că mentalitatea cu pricina nu e de azi, de ieri, și nu reprezintă o invenție comunistă. Ea are rădăcini în bătăliile doctrinare din prima jumătate a secolului, ca să nu mergem și mai departe, la polemicile stârnite înainte de 1900 de inițiativele critice junimiste”. Din „excelenta ediție integrală a *Memoriilor* lui E. Lovinescu, îngrijită pentru Editura Minerva de dna Gabriela Omăt”, mai exact din „Addenda”, unde sunt dispuse „textele nereluate de autorul însuși în volume”, este citat articolul *Ploșnița eminesciană* (1937), „care răspunde campaniei declanșate în epocă împotriva felului în care poetul național era privit în romanul *Mite*. «O ploșniță ivită în romanul meu *Mite*, pe haina lui Eminescu, a făcut să strâmbe din nas de dezgust pe câțiva

critici subțiri, despre a căror curățenie nu s-ar putea avea totuși certitudine, ploșnița se suportă cel mult la domiciliu, dar nu se mărturisește în public» [...]”.

24 iulie

● Articolul de atitudine al lui Cornel Radu Constantinescu, despre o „*Inundație financiară*” – apărut în „Adevărul” (nr. 2535) – oferă un comentariu revoltat asupra sumelor de bani publici, alocați de Ministerul Culturii, prin „Comisia de feliat cultura scrisă”: „[...] Au venit fondurile: circa 4 miliarde și jumătate, plus vreo trei sute de milioane destinate achitării unor datorii restante. «Contemporanul», de pildă, a primit 120 de milioane, «Literatorul» cam aceeași sumă, sumă condiționată însă de revenirea conducerii acestei reviste la bune sentimente conjugale ca să nu zic patriotice (epurarea materialelor critice la adresa Ministerului Culturii, renunțarea la proces ș. a.). E bine, fără să fie bine. Această îndulcire a situației, pe ultimii metri, nu cred că va aduce și îndreptarea așteptată. Unele reviste își vor continua mărunta și provinciala lor politică redacțională, vor manifesta aceeași inerție în propria politică financiară. Mai apoi, aparițiile sincopate nu servesc impunerii unei publicații, care apare, dispăre, iar apare, iar... Întoarse de la sân, aceste făpturi de hârtie și cerneală nu știu dacă vor rezista tratamentului de urgență. Ceea ce nu pricep rămâne ambiția Ministerului Culturii de a subvenționa **64 de publicații**, veritabil record european în materie! E o tristă inutilitate propagandistică care și-a făcut cuib din banii călduți ai bugetului, suficienți unei morți amânate și unui trai precar. Au venit și banii pentru edituri: 6 miliarde și jumătate. Aproximativ 200 de edituri au solicitat însă aproape 53 de miliarde! Deschide lista editura Albatros cu 2,9 miliarde, urmează Du Style, Eminescu și Univers cu câte un miliard. Editura Academiei e mai modestă decât Anastasia (să zicem 700 de milioane). Editura Vinea strict specializată solicită o sumă egală cu cea a Minervei (1,5 miliarde), în vreme ce Humanitas, Meridiane, Enciclopedică se înscriu cu puțin peste două sute de milioane. [...] Cifrele pe care le-am avansat nu demonstrează nimic. Ele traduc în egală măsură necesități reale și calcule interesate (sunt edituri care țin la «cota» lor înaltă, iar sponsorizarea guvernamentală i-ar obliga să scadă prețul cărților). Nici ajutorul «generos» al Ministerului nu mă impresionează, atunci când este fărâmițat pe cât mai multe titluri, apărute la cât mai multe edituri, inundând piața cărții cu lucrări oarecare, datorate nu o dată unor veleitari. Lipsesc însă marile proiecte editoriale (pe autori, colecții, domenii). Tehnica sprijinului îmi evocă ciugulitul semințelor. Nu știu când va înceta furatul banilor de două ori, copios practicat de Ministerul Culturii în ultimii opt ani. Adesea, cartea subvenționată nu reflectă prețul fără profit, cu clauză, ori e achiziționată și împinsă spre biblioteci, firește din aceleași fonduri bugetare. Toată lumea știe, dar se face că nu vede, inclusiv juriștii Ministerului (câți vor fi fost și vor mai

fi), care știu la ce mă refer, care știu câte tunuri au tras «Arcadia», «Cultura Națională» și nu numai. [...]”.

28 iulie

● De la rubrica „Show biz da’ culți”, din „Academia Cațavencu” (nr. 30), se poate afla, în expresia lui „Depărățeanu și Topîrceanu” că „Stând noi la «răcoare», am răsfoit manualul de clasa a XII-a de, cică, *Limba și literatura română*. Acolo am constatat că cel mai folosit critic român pentru a demonstra cum e cu literatura română contemporană nu-i, așa cum am fi crezut noi, Nicolae Manolescu, ci mult mai aprigul la promovat imaginea de păpușă roză-n obraji, Eugen Simion. Păi, cum să nu fie dacă dl. acad. prof. univ. dr. Simion este președintele «Comisiei naționale de limba și literatura română?» („*Locuința mea de vară e la țară*”).

● „Adevărul literar și artistic” (nr. 428) atrage atenția, pe prima pagină, asupra temei în dezbatere: **Marin Preda „colaboraționist”**. Imediat dedesubt, sunt încolonate citate din: Alex. Ștefănescu, Z. Ornea, Mircea Nedelciu, Al. Paleologu, Radu Cosașu, Gabriel Dimisianu. La pagina a doua, la rubrica „Revista revistelor culturale”, INTERIM pune în paralel două extrase masive, în fond, două puncte de vedere de temperaturi diferite, din articolele lui Alex. Ștefănescu, febril-contestatar, în *Marin Preda, la o nouă lectură*, din „România literară”, nr. 29/ 22 iulie 1998 (*Un „colaboraționist” demascat de „România literară”*) și cel al ponderatului Gabriel Dimisianu, nr. cit. („*Diferiți comentatori” despre Marin Preda*). Materialul este ilustrat de o fotografie, cu legenda „*Nomenclaturistul” în vila sa de la Mogoșoaia....* □ La pagina „Restituiri”, Saviana Stănescu propune o secvență mai puțin cunoscută din biografia lui Eugen Ionescu: activitatea de diplomat. Conform notei de final, documentele reprezintă „Fragmente din numărul *Scriitori și diplomați* al revistei «Manuscriptum», aflat în curs de apariție”. „Puțini cunosc faptul că «dramaturgul absurdului», Eugen Ionescu, a lucrat câțiva ani (1942-1945) în diplomatie, ca secretar cultural pe lângă Legația Română din Vichy”, dezvăluie Saviana Stănescu, indicând subtil un colaboraționism de semn ideologic schimbat, cel cu puterea de dreapta. „Ca și alți colegi de generație, Ionescu a ajuns în această postură datorită – se pare – unui șef adjunct de la STATUL MAJOR care proteja pe front elita spirituală românească. Se poate observa în rapoartele găsite în Arhiva MAE, pe care le prezentăm în continuare [...], că autorul aceluși celebru *Nu de tinerețe* și al *Rinocerilor* de la maturitate își lua foarte în serios slujba de atașat cultural. Era conștiincios și perseverent, făcând realmente eforturi să promoveze cultura română, cu o generozitate și o responsabilitate proprii marilor creatori (care s-au hotărât să spună DA)”.

30 iulie

● La „Tableta de joi”, din „România liberă” (nr. 2536), Gabriela Adameșteanu combate „reglarea de conturi” a lui Paul Goma cu preotul Gheorghe Calciu,

susținută prin publicare de „Cotidianul” (21 iulie 1998), dusă cu arma unei „liste de prieteni” care „nu au semnat Scrisoarea deschisă”, pe vremea lui Ceaușescu: „Virgil Mazilescu, Dimov, Mihalaș, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Dana Dumitriu, Sorin Titel, Dorin Tudoran, Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu”. „Nu pun la îndoială faptul că majoritatea (ori toți) cei amintiți mai sus nu erau dispuși să părăsească atunci (sau niciodată) situația de scriitori români și să înceapă aventura disidenței, care se regulă se sfârșea, în cazurile fericite, cu exilul”, este de părere autoarea articolului, continuând apolitic: „Dar nu are fiecare om dreptul să-și aleagă prioritățile într-o viață dedicată în primul rând literaturii?”, apoi în registrul înțelegerii general-umane: „O viață, pentru mulți dintre cei enumerați (Virgil Mazilescu, Leonid Dimov, Marcel Mihalaș, Dana Dumitriu, Sorin Titel, Marius Robescu), destul de scurtă, dar demnă și care a lăsat în urmă opere memorabile”. Dincolo de orice rotație pe argument, situația mai aproape de realitatea istorică de atunci dovedea că: „Nu oricine era pregătit – fizic și psihic – pentru înfruntarea cu Securitatea, iar sufletește pentru exil (sfârșitul fericit al disidenței). Exilul însemnând aventura unei vieți noi, din care urma să lipsească un personaj esențial pentru scriitorul român, interesat de literatură”. Acuzându-l pe Goma că „își înalță propria statuie cu orice mijloace, inclusiv pe numele unor mari scriitori morți, care nu mai au cum să-i dea replica”, Gabriela Adameșteanu traduce lipsa de scrupule ca „revanșă devenită din ce în ce mai mult răzbunare. Iar apoi, răzbunare prin orice fel de mijloace”. Metoda folosită de Goma exprimă, conform comentatoarei, o formă de „frustrare”, bazată pe manevre neprocedurale: „Dar au fost ei, cei enumerați, cu adevărat prieteni cu Paul Goma? Prietenia este un sentiment profund și stabil, ce presupune reciprocitate și respect, o ierarhie a valorilor comună. Despre unul singur dintre cei enumerați se depune în genere mărturie că s-a declarat totdeauna prieten cu Paul Goma, Virgil Mazilescu. Cei vii pot depune mărturie singuri. Celorlalți, morți (colegi de redacție, cunoștințe de la Restaurantul Scriitorilor, «Madam Candrea»), Paul Goma le utilizează numele, asimilându-le, implicit, respectabilitatea și valoarea literară” (*Despre cei duși, numai de bine*).

[IULIE]

● La rubrica „Polemos” din „Convorbiri literare” (nr. 7), Gheorghe Grigurcu inițiază o serie de articole în care își „propune a analiza câteva texte ale criticii postideologice”: „Prin critică postideologică înțelegem acele comentarii care poartă amprenta ideologiei comuniste. O amprentă mai mult ori mai puțin apăsată, uneori iscusit introdusă într-un desen mai complicat, de genul celor rebusistice, în care ți se cere să «descoperi» ceva, care probează însă o continuitate indenegabilă. Tendințiozitatea acestei critici are un caracter obiectiv, indiferent de motivațiile subiective, adesea foarte distorsionate, ale practicienilor săi, care nu pregetă a pretinde, în duhul unui nou oportunism, că n-au

nimic a face cu vechea ideologie obligatorie. Prezența sa, sub nu puține condeie, constituie un fenomen în același timp firesc și nefiresc. Firesc, întrucât mentalitatea regimului totalitar nu putea dispărea, fără urmă, peste noapte. Ne-ar fi surprins doar inexistența oricărui recul, a oricărui simptom conservator. Nefiresc, deoarece mentalitatea în cauză a fost sprijinită, inclusiv în formele sale de manifestare acută, agresivă, de către puterea iliesciană, cu destule elemente neocomuniste și ea, din motivul egoist al augmentării bazei sale «agitatorice». Nu întâmplător, majoritatea reprezentanților criticii postideologice au cântat în strună regimului Iliescu, neezitând a-i elogia pe ceilalți aliați ai săi, chiar dacă erau slujitori de notorietate ai cuplului dictatorial, a saluta vandalismul mineriadelor, a ataca orientarea prodemocratică, a contesta diaspora. Dacă în variantele sale «ponderate», ea poate avea o aparență «rezonabilă», cele violente (vezi foile extremiste, dar și publicațiile «apolitice», care le preiau cu nonșalanță procedeele) nu lasă nici un dubiu asupra funcționalității sale de mașinărie intolerantă și distrugătoare, de Golem dezlănțuit pe ulițele iarăși năpăstuite ale cetății literelor românești. Între cele două fețe, cea «rezonabilă» și cea brutală, există o unitate de concepție pe care simplele diferențe de tactică nu izbutesc a o știrbi. [...]” (*Aspecte al criticii postideologice*). □ Prozatorul Dan Lungu publică povestirea *Bătrânul, Ceaușescu și planul*. □ În articolul *Semnele timpului în roman*, tânărul critic Antonio Patraș analizează *Lupul și catedrala*, romanul „postum, deși zăcuse prin edituri” al lui I. D. Sârbu: „[...] este o carte cu evidente conotații sociale și politice («dezghețul-îngheț» din 1956), dar valoarea ei transcende contextul istoric în care a fost scrisă. Scăderile ce i se pot reproșa nu se mai justifică, însă, dacă privim lucrurile din perspectiva tipului de literatură pe care dorea să-l practice I. D. Sârbu. Acest roman, deși mai puțin reușit decât *Adio, Europa!* este semnificativ pentru înțelegerea dramei trăite de autor (sentimentul neîmplinirii; obsesia totalității, a perfecțiunii) și pentru profunzimea sa umanitate. Având o vastă cultură și un viguros simț al limbii, I. D. Sârbu cultivă cu ingeniozitate parodia, citatul intertextual problematizând și interogând, într-un spirit total antidogmatic – semn al unei deosebite mobilități intelectuale. Călător fără voie dinspre munți către stepe și șesuri, cititor pasionat de cărți și de oameni, filosof itinerant, alungat de sicofanți din Cetate, filantrop neîmpăcat, scotocitor cu spiritul până la marginile damnării, colindător al abisurilor de tot felul și iubitor al frumuseților pure, I. D. Sârbu este un scriitor a cărui operă ar trebui reconsiderată. *Lupul și catedrala* este o carte despre om, despre iluziile și visurile, dorurile și disperările sale dintotdeauna – de aceea (ca și alte scrieri ale autorului) trebuie citită și recităta ca literatură deschisă”. □ La rubrica „Fantezii răsăritene și nu numai”, Dan Silviu Boerescu se străduiește, în *Viața transformată în literatură*, să ordoneze în discursul de întâmpinare critică „traseul” unui hibrid ficțional mai puțin accesibil: „[...] romanul *Compunere cu paralele inegale* (sau, se poate spune, alte *Acte*

originale/ Copii legalizate) poate fi considerat gramatica de bază a textualismului românesc. Proza lui Gheorghe Crăciun se clasicizează astfel, poate chiar împotriva voinței autorului. «Împotriva»? Deloc! Gestul de a publica o a doua ediție – probabil definitivă – subliniază faptul că romancierul brașovean consimte la transformarea operei sale în obiect de studiu, de nu chiar în manual al narativității, văzută ca o continuă reconversie a vieții în literatură, a literaturii în text, a textului în citat cultural, a citatului în aluzie pierdută, a aluziei în element de jargon cotidian, a jargonului în vorbire liberă, a vorbirii în marcă a libertății de a alege, a alegerii în manifestare asumată a ființei. Ființa de hârtie devine de-scriindu-se, animalul papivor, cinic și masochist totodată. Convenția «Vlad Ștefan» – a Autorului care (se) scrie, (se) arhivează, (se) în-scrie circuitul comunicării – devine, la limită, un mit al intertextualității. Dar un mit care se autodevoră parodic, cu o lucidă ironie, ce nu lasă loc narcisismului. Aceasta e înlocuită cu calofilia epură a romanului de dragoste arhetipal (Longos), cu povestea re-scrisă a jocurilor erotice dintre Dafnis și Cloe. Toate savantele strategii retorice imaginate, performate și amalgamate în abisul scriiturii se reduc finalmente la educația pură, cristalină, care cuantifică instinctul primar. Basic instinct – după care se realizează, la infinit, o aceeași copie legalizată: jurnal de autor, file, purtate de vânt la întâmplare, scrisori furate, improvizatii după tema dată, conspecte, ecorșeuri, compuneri după natură *et caetera*. [...]

● Din numărul 7 al revistei „Cronica”, reține atenția radiografierea problemelor întâmpinate de publicațiile culturale postdecembriste, în editorialul semnat de Valeriu Stancu. Acesta este intitulat „*Cronica*” – o stare de spirit și marchează împlinirea „unui an al seriei noi”: „Într-o societate convulsivă, pragmatică, instabilă, ce a făcut din cultură cenușăreașă bugetelor post-revoluționare, un an de supraviețuire pentru o publicație exclusiv culturală – pe agenda căreia, din nefericire, autofinanțarea e grija de zi cu zi – constituie o adevărată performanță. Ce se ascunde în spatele acesteia?: umilința de a fi un cerșetor; teama de a-ți vedea rezolvarea cererilor amânată sau refuzată, iar demersurile răstălmăcite; refuzurile din partea potențialilor sponsori; grija de a nu întârzia plățile furnizorilor și ale prestatorilor peste termenele prevăzute în contracte; durerea de a nu plăti salariile la timp (salarii care, oricum, sunt în flagrantă contradicție cu exigențele impuse de condiția de intelectual); regretul că «fondurile» de colaborare sunt atât de meschine, încât nu permit corelarea plății cu valoarea colaboratorilor și a materialelor publicate. [...] Un an al seriei noi. O neîntreruptă luptă pentru supraviețuire. Din datoria de 85 de milioane de lei pe care revista o avea în februarie 1997, 50 de milioane au fost achitate; în urmă cu un an, «Cronica» avea 8(opt!) abonamente – acum are câteva sute; tot pe atunci, revista era un hebdomadar ce apărușe de 11 ori într-un an – acum e un lunar ce-și respectă data apariției; era o publicație în 8-12-16 pagini și fără adresabilitate precisă – acum, fiecare din cele 32 de pagini are

un segment bine determinat de cititori cărora li se adresează și care-și regăsesc problemele și preocupările în rubricile revistei”.

● Editorialul nr. 7 din „Cuvântul” îi aparține lui Ioan Buduca. Sub titlul *Dictatura simbolurilor*, acesta comentează critic în marginea reacțiilor inflamatorii la Dosarul *Eminescu* din „Dilema”: „Th. O Bobe este student. Îl cunosc profesorii și colegii. Altă notorietate n-are. N-a avut, mai exact. Până de curând. L-au făcut faimos în târgul lui câteva voci faimoase și ele (pe raza unui județ și jumătate): Adrian Păunescu, Grigore Vieru, Mihai Ungheanu. [...] Cine e acest Th. O Bobe. N-are importanță. Important e că l-au publicat cei de la «Dilema». Acolo e buba. Andrei Pleșu și Z. Ornea. Țștia sunt capul răutăților. Țștia conduc conspirația împotriva valorilor naționale. Nu le ajunge că ne iau fabricile? Frați și surori, tovarăși. Patria e în pericol! Vor să-l omoare pe Eminescu! Dar dacă nu e vorba decât de o chestiune de gust? Lui Th. O. Bobe nu îi place poezia lui Eminescu și pace. Fugi d'aici, dom'le, e conspirație! Și dă-i și luptă. [...] E de râs? E de plâns? În orice caz, e o dovadă în plus că aproape fiecare corist din majoritatea anticeaușistă a vrut să-l vadă căzut de la putere pe fostul dictator numai ca să se poată instala pe ici-acolo micii dictatori care formau această majoritate. Nu *omul nou* s-a copt sub urgiile ceaușismului, ci o armată de mici dictatori... Fiecare pe moșioara lui se crede *nec plus ultra*. Ideologia acestora, când sunt și producători de artă, mai mult sau mai puțin importanți, este naționalismul. Purtarea lor: un fel de dictatură a simbolurilor. Jos laba de pe Eminescu! Jos laba de pe Enescu! Jos laba de pe Brâncuși! Secția de propagandă din capul lor are următoarea imagine despre țărișoară: de mii de ani ne batem cu marile imperii și rezistăm; geniul nostru este dăinuirea, sabotarea istoriei; misiunea noastră: să luptăm împotriva celor care au o misiune; limba română este un miracol, n-are influențe străine în fondul principal de cuvinte, dimpotrivă: limbile altor neamuri sunt pline de influențe românești. E limpede. Dictatura acestui rromânism nu este decât compensarea în plan simbolic a tot ceea ce în plan istoric este eșec, lipsă de glorie, neant. Ea vorbește *per contrarium* în numele realismului: când nu se poate lăuda cu fapte, patriotismul semidoctilor o ia pe arătura simbolurilor”. □ Al. Cistelecan prezintă primul loc în Topul de poezie, pe luna în curs: experimentalul Romulus Bucur, cu volumul *Cântecel(e). Fast-food poems*: „Pe foi de melancolie velină, rămase din setul de la mai vechea *Dragoste & bravură* din 1995, și-a scris Romulus Bucur și ultimul *Cântecel*. De fapt, poetul nu mai scrie, ci doar «printează», favorizându-și înclinația ludică prin oportunitățile aduse de computer și desfăcând unilateralitatea textului în coloane simultane ori jucându-se caligramatic de-a picto-poezia. *Cântecel*-ul (*de cibernet*) de pe copertă, devenită pagina suplimentară a volumului, e simptomatic atât pentru spectacolul grafic și scriptural în care se transformă textul lui Bucur, cât și pentru modul său de a revărsa melancolia pe Internet. Șansa de a trece de la simpla intertextualitate al încorporarea imaginii

face și mai programatică indistincția text-biografie sau, cu mai vechea sintagmă a poetului, «literatură-viață»” (*Fără bravură*).

● De pe prima pagină a „Jurnalului literar” (nr. 13-14) atrage atenția ancheta organizată de Ileana Corbea pe tema: *Există cu adevărat o literatură a exilului? Care ar fi caracteristicile ei?*. Sunt consemnate „opinii de: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Pavel Chihaiia, Nicu Caranica, Nicolae Stroescu-Stânișoară, Gheorghe Grigurcu”. Într-o notă a redacției este specificată sursa grupajului: „Texte radiodifuzate în emisiunea *Diaspora literară*, Canalul România Cultural, 28 iunie 1998”. Materialul jurnalistic alătură diverse perspective de abordare a răspunsurilor, de la viziunea integratoare a Monicăi Lovinescu („[...] *evident, există o literatură a exilului*. Mai e nevoie să o spunem?! Poate că e nevoie să o mai spunem. Știu că unii pretind că nu există decât o *literatură română* – ceea ce mi se pare indubitabil. Dar va exista o singură literatură română, când toată literatura exilului va fi integrată real, primită și publicată ca atare. Numai atunci va exista o *singură* literatură română. Pentru asta e nevoie, înainte chiar ca toată literatura exilului să fie publicată, până la actul final al integrării, să se facă și un fel de *scară de valori*. Nu înseamnă că literatura – dacă e doar o literatură a exilului – trebuie cu obligativitate să-și impună unele cărți, mai bune decât altele, publicate în țară. Și nici invers. Am ajuns să fim, cum să vă spun eu, pe două fronturi, care n-ar avea de ce să se opună. Pentru că, în fond, *patria* este – așa cum s-a afirmat adesea – limba în care scrii”), la spiritul deschis prin nuanțe al lui Virgil Ierunca („M-am opus totdeauna scriitorilor din exil care credeau că în timpurile cele mai grele ale stalinismului literatură s-a făcut numai în exil: *noi suntem* – spuneau acești scriitori – *noi reprezentăm literatura română*. Teza mea este contrarie: oricâte greutate și năpaste ar cădea asupra României staliniste și neostaliniste, literatura română se face întâi în România și numai după aceea în exil. [...] Cred că, totuși, exilul adaugă sau pune în conștiința scriitorului din exil ceva suplimentar. Un fel de *conștiință responsabilă* și care se vede până și în stil; în stil și în opțiuni de viziune a lumii”), de la configurațiile de istorie literară ale lui Nicu Caranica („Eu cred că da! Pentru ca să existe însă o *literatură a exilului* se cereau îndeplinite cu adevărat două condiții. Întâi, existența mijloacelor de exprimare și, apoi, existența personalităților majore, care să o reprezinte. Pentru prima condiție, încă din 1950 activa la Buenos Aires, Editura Cartea pribegiei, unde apar printre altele, scrieri de Eliade și Vintilă Horia. Ce e mișcător în această primă editură? E sărăcia! Coperta tipărită, iar paginile cărții bătute la mașină. Tot bătute la mașină apar la Paris în 1951 «Caete de dor» și, câțiva ani mai târziu, «Anotimpuri», așadar două din primele reviste literare. În Spania, românii sunt mai bogați și, ca atare, aici se înjgheabă impunătoarea revistă «Destin», a lui G. Uscătescu, cu bogăția și paralela ei editură. Tot acolo, și tot la început, Aurel Răuță publică pe Eminescu, iar Vintilă Horia, după ce realizase în 1950

la Buenos Aires prima antologie de poezie a exilului, face să apară prin 1953 a doua sa antologie poetică. La Paris, răsare după aceea tipografia lui Ioan Cușa, care pe lângă o seamă de scriitori, poeți și personalități culturale, a publicat pe rând revistele «Prodomos» și voluminoasa «Ethos». După moartea lui I. Cușa, Virgil Ierunca realizează «Limite», dar finanțată de poetul Nicolae Petra din Mexic. La Roma, apoi, am avut «Revista scriitorilor români», continuată – după dispariția lui Mircea Popescu – la München. [...] Cât privește personalitățile care reprezintă *literatura exilului*, mai e nevoie să-i amintesc pe Eliade, Stamatu, Vintilă Horia? Ei au scris opere ce vor conta nu numai pe plan național, ci pentru umanitatea și originalitatea lor, și în plan european și universal. *Literatura exilului* a existat și încă bine structurată, atât în ceea ce privește, mai ales, poezia, dar și critica și, de asemenea comentariul istoric și politic. Mai puțin, în fine, proza; cu unele excepții însă. Atunci când e vorba de poezie, sunt de reținut câteva nume: regretatul Horia Stamatu, poet mare și autentic, Ștefan Baciuc, Alexandru Gregorian, Nicolae Petra. În ceea ce privește critica se cunoaște activitatea Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca. S-ar mai adăuga cea a lui Mihai Niculescu și, desigur, sunt și alții de amintit.”), la predilecția teoretică a lui Nicolae Stroeșcu-Stănișoară („[...] tipologia acestei *literaturi de exil* este foarte bogată, de la modurile distilării frustrării până la introversiunea mistică. *Drama* exilului s-a transformat și în *literatura exilului*, iar *literatura exilului* își are propria dramă, în raport cu mediul neoriginar în care s-a născut și în raport cu diferitele dificultăți de receptare în teritoriul exilului și în teritoriul natal.”), pentru a se ajunge, în final, la combativitatea lui Gheorghe Grigurcu („Un patriotism tribal, izolaționist, sângeros și totemic – totemul fiind, neîndoios, genialul cărmaci – a produs și întreținut prejudecata «trădării de patrie» în legătură cu exilul. Că Bălcescu, Ion Ghica, Bolintineanu, Caragiale, Panait Istrati au fost exilați, treacă-meargă, doar nu fugeau de binefacerile «celei mai înaintate orânduiri» pe care a cunoscut-o omenirea. Dar cum ar fi putut fi cruțați contemporanii noștri care au cutezat a se stabili peste hotare, nevoind a împărtăși idealul comunist? Ei deveneau fie obiectul oprobiului oficial, arătați cu degetul drept primejdioși dușmani ai propriului popor, fie morți civil, scoși din biblioteci, radiați din toate tipăriturile, în speranța că vor dispărea complet și din conștiința publică. [...] Chiar dacă interdicția oficială a fost suspendată după 1989, umbra maleficului nu s-a destrămat întrutotul. În măsura în care s-au înjghebat la noi și persistă încă trăsăturile «omului nou» – care n-a fost numai o legendă, ci, din păcate, și o malformație ontologică – se păstrează și o îndărătnică rezervă față de creația literară a exilului. Cu binevoitorul concurs atât al criticii ideologice, cât și al celei postideologice, puse la contribuție cu ambele-i aripi, «apolitică» și «echidistantă». Dacă Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Cioran au fost, de voie de nevoie, «acceptați» – prea mare ar fi scandalul refuzului lor în continuare, cu toate că regimul totalitar i-a șicanat și cenzurat mereu, alți scriitori de seamă ai

diasporei, de-ar fi să-i amintim doar pe Monica Lovinescu, Virgil Ierunca sau Paul Goma, se văd minimalizați, răstălmăciți, contestați, inclusiv de unele opere «subțiri», universitar-academice. Alți autori exilați sunt ignorați masiv. Este elocvență împrejurarea că nici până la ora actuală acești scriitori, trup din trupul spiritual al țării, valoare din valoare românească, n-au fost nici măcar primiți în Uniunea Scriitorilor”).

● La pagina „Cărți și semnificații”, din „Tomis” (nr. 7), R. I. prezintă singurul volum, *Calendarul meu. Prietenii, momente și atitudini literare*, de Radu Gyr (Ex Ponto, Constanța, 1996), parte dintr-un „proiect memorialistic [...] intersectat cu istoria și critica literară”: „Radu Gyr e un portretist fascinant și crochiurile sale sunt memorabile. La poeți ca I. Pillat sau Lascarov-Moldoveanu apreciază omenia și bunătatea exemplară, dragostea sinceră față de tinerii care bat la porțile consacrării. Lipsit de «veninul invidiei» e și I. Minulescu care-l sărută pe Gyr când acesta se așteaptă să fie palmuit pentru un mai vechi pamflet corosiv la adresa autorului *Romanțelor pentru mai târziu*. Generos și iertător este și Mihail Dragomirescu, cel care nu visa altceva decât o vie la țară și o bicicletă. Și tot astfel vor defila prin fața cititorilor figurile impunătoare ale profesorilor săi de la Universitate: T. Vianu, P. P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, Demostene Russo (reputat bizantinolog), I. Bianu («soarece de bibliotecă»), Nicolae Iorga (pierzându-se în digresiuni care-i dinamitau spiritul de sinteză și căruia nu-i iartă atât faptul că făcea confuzii de istorie literară dat fiind că lucra cu colaboratori neserioși, cât și obtuzitatea față de literatura modernă, marele savant preferând edulcorările sămănătoriste pe care le promova în publicațiile sale) sau Mihai Ralea (politician versatil, cu o cultură precară, prins de studenți cu inexactități și confuzii de nume proprii etc.)” (*Dreptul la neuitare*).

● Într-un interviu, luat de Dumitru Crudu și apărut în „Vatra” (nr. 7), Simona Popescu, proaspăt deținătoare a „Premiului ASPRO pentru cel mai bun roman al anului 1997”, *Exuvii*, clarifică asocierea la „grupul de la Brașov”: „ – Ce mai reprezintă pentru tine Grupul de la Brașov? Mai crezi în ideologia, în estetica acestui grup? – Grupul de la Brașov?... Era pe când nu se zărea, azi îl vedem și nu e! «Grupul de la Brașov» – așa am fost numiți noi (Andrei Bodiș, Caius Dobrescu, Marius Oprea și cu mine) prin anii '80. Cred că eram percepuți de colegii noștri mai mari din generația '80 sau de colegii noștri, studenți din marile centre universitare, drept un grup pentru că știau că suntem prieteni și că veneam toți patru din Brașov. Eram un grup de prieteni destul de... vizibil. Adică ne vedeam pe unde ne duceam. Asta pentru că eram foarte radicali. Lansaserăm și niște teorii pe atunci, cum că amicii noștri mai vârstnici, optzeciști, nu-și respectaseră programul teoretic, că nu democratizaseră destul limbajul, poezia, că nu erau destul de subversivi! Ne plăceau pe atunci mai mult poezii germane din România decât cei de la Cenaclul de Luni, de pildă. Le reproșam acestora din urmă că produc o poezie prea

încărcată de imagini, enumerativă și ruptă de realitatea adevărată de atunci. Ni se păreau cei din *Aer cu diamante*, un fel de continuatori ai lui Voronca. Îi reduceam foarte mult, pentru ca să ne fie mai ușor să ne desprindem de ei, să ne clarificăm. De atunci lucrurile au evoluat mult. Și nici nu le văd așa simplist. Astăzi, de pildă, e la îndemâna tuturor să facă o simplă poezie a cotidianului, de peste zece ani tot coboară poezii în stradă și atâta s-au democratizat că nu-i mai ascultă nimeni. [...] Prin anii '94 am citit transcrierea unei mese rotunde despre generația '90 sau cam așa ceva. Și acolo, nu mică mi-a fost mirarea când am dat peste niște «specialiști» care analizau «grupul» nostru, ne comparau pe unul cu celălalt, ne luau la cântărit «radicalitatea», «sinceritatea», «simplitatea» noastră sau mai știu eu ce. Vorbeau de «ideologia» noastră, de «estetica» noastră și tot așa. Asta în condițiile în care noi înșine nu mai purtaserăm o discuție serioasă despre ceea ce facem fiecare de ani de zile. Acum câteva zile, la târgul de carte, m-am întâlnit cu Andrei Bodiu. Aveam păreri atât de diferite despre lucruri și oameni încât el mi-a spus că nici nu are rost să mai vorbim, numai ne enervăm. Și poate avea dreptate. [...] Andrei, Caius, Marius rămân prietenii mei. Nu știu ce mai scriu, ce mai gândesc cu adevărat. Nici ei nu m-au mai întrebat demult. Sunt scriitori excelenți și mă bucur că sunt prietenii mei. Scriu în continuare și pentru ei. Cât despre ideologii, estetică... îi las pe alții să-și bată capul. Și-apoi ele, ideologiile, esteticile se perimează. Prietenia rămâne. Grupurile, generațiile îmbătrânesc. Nu și poezia, dacă o scrii nu pentru scriitori și nu pentru competiții și nu pentru istoria literară, ci pentru tine și pentru prietenii tăi”.

● Suplimentul „Vineri” (nr. 9) are tema prioritară: **Fantezie, fii deșteaptă!**. Propunătorul acesteia, Liviu Papadima scrie în șapou: „Cu fantezia nu e de glumă. E singurul produs de lux de largă consumație. Se produce cel mai adesea clandestin, se vinde sub etichetă falsă și se consumă din greșală, din neputință, din voluptate și din celelalte motive. Despre fantezie poți spune cu mâna pe inimă că, neavând nicio nevoie de ea, îți e absolut indispensabilă. Ceilalți or să zâmbească puțin jenați și or să te ierte”. Colaborează: Dan Stanciu, *În preajma unei fante*, Corin Braga, *Visul continuu* („Introducere pentru volumul *Oniria. Jurnal de vise. 1985-1995*”), Mihai Grecea, **Fantezii onomastice pe linia una**. □ Același Liviu Papadima îi ia un interviu lui Gabriel Liiceanu, directorul Ed. Humanitas. Materialul apare cu titlul **Comunismul – „irealitatea” unei grozăvii istorice**, fiind ocazionat de traducerea în limba română a *Cărții negre a comunismului*, volum colectiv, elaborat de istorici străini (printre care Stéphane Courtois). Este, în egală măsură, vorba despre un prim-element din seria editorială „Procesul comunismului”. Întrebat de Liviu Papadima despre motivele care împiedică opinia generală să echivaleze, în privința consecințelor negative, totalitarismul de formă fascistă cu acela de formă comunistă, G. Liiceanu apreciază de la început că se află în fața unei „întrebări grele”, argumentând: „Să ne gândim întâi (idee marxistă!)

că fiecare om e limitat la experiența vieții sale și gândește în principal dinlăuntrul acesteia. Occidentul s-a confruntat în principal cu experiența nazismului, și nu cu cea comunistă. Fiecare consideră că răul pe care l-a cunoscut e cel mai mare. Mai cu seamă francezilor, care au cunoscut umilința unei înfrângeri și apoi a unei ocupații în care se pare că nu au fost la înălțime, le vine greu să accepte că a existat ceva la fel de detestabil ca nazismul. Există apoi ideea, din partea victimelor nazismului, că această comparație ar răpi ceva din extraordinarul suferinței lor și, de ce nu?, a unicității acestei suferințe. Or, nimeni nu poate contesta extraordinarul și paroxismul acestei suferințe, în schimb, iată, poate contesta *unicitatea* ei. S-a omorât, în *ambele* cazuri, pe criterii abstracte, s-au omorât categorii decretate *apriori* vinovate, și nu inși vinovați, s-a omorât «cu sistem», adică în cadrul *criminalității sistematice*, dirijate statistic, cu plan și cu cotă, și s-a omorât, în ambele cazuri, în numele unei *pedagogii a urii*. Nu cred că de acum această echivalare mai poate fi oprită, oricât de înverșunată este încă opoziția la ideea ei”. □ La rubrica „Monitor”, prozatorul Mircea Nedelciu sesizează „conurența dură”, odată cu începerea Campionatului Mondial 1998 dintre „vedeta mediatică a timpurilor noastre postmoderne – Fotbalul” și „vedeta tuturor timpurilor – Cartea”. O consecință asupra *Topului național de carte* este primirea „de data aceasta a foarte puține scrisori”. Alta ar fi că „nicio carte nu a însumat un număr semnificativ de voturi pentru a fi desemnată cartea lunii mai”. În topul de Poezie conduce Emil Brumar, *Dintr-o scorbură de morcov*, Nemira, cu 253 p.; la Proză scurtă și roman: Ștefan Bănuțescu, *Un regat imaginar*, ALLFA, 325 p.; la Eseu, critică și istorie literară: Caius Dobrescu, *Modernitatea ultimă*, Univers, 218 p.; la Istorie, politologie, sociologie, memorii, jurnale: Mircea Florian, *Introducere în filozofia istoriei*, Garamond, 177 p.; la categoria Educațional&Practic: Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, Polirom, 279 p. □ *Fundoianu/ Fondane – redescoperit în Franța*, semnaleză în titlul articolului trimis „de la Paris” corespondentul Dinu Flămând, scriind pe larg despre numele speciale „Revue Europe” și „Suplimentul literar al ziarului «Liberation»”: „Prilejul îl constituie nu numai apropierea datei când se împlinește un veac de la nașterea lui, dar mai cu seamă publicarea unei serii întregi de opere editate sau inedite care îl readuc în actualitate”.

[IUNIE-IULIE]

● În revista „Contrapunct” (nr. 6-7), poetul Ion Stratan îi trage etic la răspundere pe colegii optzeciști, Viorel Marineasa, de la Timișoara, Liviu Antonesei, de la Iași, Mircea Cărtărescu, de la București, plus mai tânărul Alex. Leo Șerban, pe motive de oportunism carieristic, ante- și post-revoluționar. Întreaga „revistă” comentată a presei, poartă titlul generic: *De ce unii români se trag din haimanale?*: „În numărul 5 din 15 mai al revistei «Orizont» citim însemnările lui Viorel Marineasa din Germania, după o bruftulială a

«securiștilor sadea». Adică nu precum aceia care au înzestrat Editura MARINEASA, în care sunt publicate cărți cu atacuri la persoană grobiene, de ar trebui târâți prin tribunale până s-ar isprăvi toată coșmelia, ca și ticăloasa antrepriză «Mașina de scris» care îl publică pe Titus Popovici. Deci aceeași «Putere», același «Adevăr», nu? În rest, H. –R. Patapievici (a propos, unde sunt medicamentele foarte scumpe și rare încredințate acum un an de eseistul Călin Mihăilescu din Canada pentru cineva, patafizicianule?). Din excelenta revistă «Familia», nr. 4/ 98 parcurgem (și plătim fără vină) *Prețul erorilor optzeciste*, o «întâmpinare» a criticului Ion Simuț la articolul lui Ștefan Borbély, *Generația irosită*. Dintre «argumentele» lui Ș. B. sunt numite printre «erori» «lipsa de fermitate în implicarea politică prin PAC». Nu cunoaștem decât două «oferte» ale PAC – una referitoare (și împlinită) pentru eseistul și poetul Liviu Antonesei de la Iași (cel care, din păcate, după multe calități, își permite acum, - în calitate de președinte al Consiliului județean, să afirme, pe coperta unei cărți cum că filozoful Platon susținea multe prostii...). Și mai așteptăm educație umanistă, specializare în clasici și de ce nu... idealism de la alte generații. A doua ofertă PAC este prezentarea de către Președintele partidului la Cotroceni, prin '93 a poetului tânăr oficial – al ceaușismului, Mircea Cărtărescu, ca un nou Eliade, drept pentru care M.C. (Mircea Cărtărescu) a putut ocoli Planeta Pământ de câteva ori, fiindu-i și tradusă proza în unele limbi străine, în care poate se înțelege ceva («carnetul roșu», săracul...). [...] Deschidem «Dilema» și ne aducem aminte, cu neplăcere, de rândurile de întâmpinare ale lui Alex. Leo Șerban de la debut – «revista noastră este deschisă, dintre *optzeciști*, lui Mircea Cărtărescu și Florin Iaru». Nu trebuia să se îngrijoreze A. L. Ș. că altcineva s-ar înghesui să preamărească filmele românești. Mitocănia tot mitocănie se cheamă, indiferent de articolul de lege, abrogată sau nu. Și nici la Cannes nu ne grăbeam, ocupați să îl citim pe Lacan, pentru psihanalizarea ipochimenului. [...] Considerăm că puțină lume scrie poezie numai pentru că nu se poate duce la bișniță la Istanbul, să scrie cronici după cronici la «opera» lui Dumitru Popescu, spre deliciul Școlii de fete sau să sublinieze, precum Cărtărescu în 1990 «zâmbetul luminos» al lui Ion Iliescu”.

AUGUST

4 august

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 429), fostul ziarist de la „Scânteia” – Sorin Toma – intrat în istoria literaturii române din perioada comunistă, prin articolul de contestare a poeziei lui Tudor Arghezi (*Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei*, 1948), dă replica lui Pavel Țugui, fost membru al Direcției de propagandă a C.C., autor al cărții *Amurgul demiurgilor* (1998): **Între adevăr și fantezie. O punere la punct în „cazul Arghezi”**. Relatând pe larg, din punctul propriu de vedere, contextul politic al scrierii articolului

incriminat, autorul nu uită să relativizeze, prin uzanța trecerii în generalitate, a *omeniei* activiștilor de partid față de situația intelectualilor interbelici: „dl. Țugui, în cartea sa, subliniază «eforturile regimului însuși de a-i *recupera*» pe oamenii de cultură excluși sau nedreptățiți și pune în evidență propria sa contribuție la asemenea acțiuni. Fără îndoială, aceste eforturi au fost reale și dl. P.Ț. a participat la ele. În această privință, d-sa nu constituia o excepție. Cam în aceeași perioadă s-a întâmplat să asist, în cabinetul șefului Direcției de propagandă, la o parte din instrucțiunile pe care le primea un activist ce trebuia să plece în Transilvania pentru a se întâlni cu Lucian Blaga. Activistul (dacă memoria nu mă înșală, Aurel Duma) urma să discute cu Blaga toate aspectele referitoare la sănătatea, starea materială și reintegrarea sa în viața culturală, pentru a se lua măsuri corespunzătoare”.

● Revista „22” (nr. 31) reacționează prompt, printr-o *Scrisoare a Gabrielei Adameșteanu către Ion Rațiu*, la „o notă nesemnată”, apărută în „Cotidianul”, din 21 iulie a.c., venind astfel în apărarea lui S. Damian, acuzat de a fi fost «informator al Securității» și «spion dublu»: „[...] De mirare este și că nota anonimă adaugă infracțiunii de calomnie o atitudine antisemită, printr-o paranteză insinuantă. Nu ne așteptam ca tocmai dumneavoastră să girați acest gen de presă. Ne amintim că în 1990 v-ați întors în țară cu intenția declarată de a ajuta România ca să preia, măcar în parte, experiența seculară a democrației britanice. Prin tolerarea unor practici care încalcă deontologia jurnalistică, aruncați o lumină defavorabilă și asupra partidului din care faceți parte, întrucât dumneavoastră, domnule Ion Rațiu (fondator, proprietar și girant moral al acestui ziar), sunteți vicepreședinte al PNȚCD și vicepreședinte al Comisiei de politică externă a Camerei Deputaților”. □ Răspunsul în 6 puncte, dat de S. Damian la „nota” din „Cotidianul”, este publicat, în cele din urmă, în săptămânalul „22”, după ce ziarul finanțat de Ion Rațiu pusese deoparte materialul. Este de reținut declarația acuzatului, care figurează la punctul 1: „N-am semnat niciun angajament la Securitate, n-am scris nicio notă informativă, n-am fost supus controlului serviciilor secrete nici în perioada muncii la publicațiile din București, nici în perioada exercitării funcției didactice la Universitatea din Heidelberg”.

5 august

● În „România liberă” (nr. 2541), la „Tableta de miercuri”, titularul de rubrică, Alex. Ștefănescu, publică articolul *The best*, despre „ierarhizarea profesioniștilor dintr-un domeniu, după valoarea lor”. Referindu-se la mentalitatea existentă „în România”, autorul sintetizează două tipuri de atitudini: a. „riști să provoci un scandal”; b. „se supără chiar și cei mai bine situați dacă nu ocupă chiar primul loc”. „În domeniul culturii”, descrie Alex. Ștefănescu regula generală, „acest egalitarism rămas ca amintire din timpul comunismului devine evident – și ridicol – când se acordă premii de către diferite foruri, fundații sau

asociații. Tendința este de a se acorda cât mai multe premii, pentru ca numărul celor «jigniți» prin nepremiere să fie cât mai redus. Adeseori rămân nepremiați cei mai valoroși creatori, datorită convingerii juriului că ei au, oricum, suficiente satisfacții și că de consolat trebuie consolăți ceilalți». În final, este indicat cazul „celui mai valoros filozof pe care îl are România în momentul de față”, „directorul celei mai bune edituri din țară, Humanitas”: Gabriel Liiceanu, pe care „românii ar trebui să îl asculte ori de câte ori urmează să ia o hotărâre de care depinde soarta lor” și care, în consecință, „ar putea fi cel mai bun director al Televiziunii Române din câți a avut această instituție vreodată”.

□ Într-o „Corespondență din Paris”, Ion Andreiță semnalează apariția „la Editura Stock, în limba franceză, a romanului lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani*, traducere semnată de Alain Paruit”. Dincolo de satisfacția unei prezențe românește pe piața editorială din Franța, autorul articolului vorbește despre *Un nefast serviciu post-mortem*, și anume cenzurarea prefetei lui Nae Ionescu: „În schimb, i se lipește o postfață care se vrea o explicație a eliminării prefetei; postfață semnată de traducător și care debutează astfel: «În 1936, evocând *De două mii de ani* în *Jurnalul* său, Mihail Sebastian nota: *Aș fi foarte fericit să reeditez această carte într-o zi fără prefața lui Nae și nicio explicație din partea mea*». Noi respectăm această dorința a autorului. Dacă s-ar fi oprit aici, fără nicio altă explicație – după însăși dorința (aș zice) testamentară a lui Sebastian – traducătorul Alain Paruit ar fi realizat un lucru în egală măsură util și nobil”. Și, totuși, jucând cartea „scandalului” literar, Alain Paruit „transformă personalitatea lui Nae Ionescu într-o butaforie de bălci: «stălp de cafea», «frizer», «șarlatan»”: „Domnul Paruit comite astfel două acte greu de trecut cu vederea unui avizat într-ale istoriei literare: 1. citează numai anumite opinii despre Nae Ionescu – evident cele nefavorabile; 2. face referiri – incriminatorii – la adresa prefetei («este de o consternantă sărăcie intelectuală» etc.) pe baza unor citate selectate abil, fără a o reproduce integral (aceasta nefiind mai mare decât postfața sa) spre a sluji lectorului ca bază de verificare a judecăților emise”.

6 august

● Pentru „Tableta de joi”, din „România liberă” (nr. 2542), scriitoarea Gabriela Adameșteanu alege tema *Seninătatea literaturii* sau felul în care „literatura compensează viața scriitorului”, „dăruindu-i (pe terenul *iluziei*, nu al *vieții cotidiene*) puteri asupra spațiului, timpului, ființelor”: „[...] «Munca scrisului» nu-i doar cântărirea cuvintelor, unele raportate la altele și toate la ceea ce încearcă scriitorul să spună. Dificil este efortul de a intra într-o stare meditativă anume, ce-i permite scriitorului adevărat să întrezărească rădăcinile complicate ale întâmplărilor, determinările ambigue ale comportamentelor umane, jocul fascinant al destinului. Nu oricine ajunge aici. Și nici oricând. Minte scriitorului «stochează» continuu imagini – idei pe care memoria le va

înregistra, ca un aparat rece, până în ultima clipă când el (sau ea) mai respiră. Pentru ca ele să devină literatură (bună) trebuie atinsă însă o stare de imparțialitate în contemplarea existenței: ca și când trupul omenesc al scriitorului ar fi locuit din când în când de un extraterestru”. Dezvăluind aparent dezinteresat această „practică” a *poiesis*-ului, Gabriela Adameșteanu țintește, după cum se observă în partea a doua a articolului, în direcția recalcitrantului Paul Goma, un „trădător al literaturii”, în sensul că „o tratează drept modalitate de revanșă a scriitorului-om, frustrat de semenii săi”: „Desenul personajelor devine în astfel de cazuri schematic: în cel mai bun caz ai de-a face cu caricaturi în care autorul răzbunător speră că oamenii care l-au supărat în viață vor rămâne atârnați ca spânzurații în ștreang, lăsați ca să fie mâncați de ciori. Am observat această alunecare spre revanșă, apoi spre pură răzbunare, în pagini din ultima vreme scrise de Paul Goma, pe care mi-au căzut, întâmplător, ochii”.

8 august

● Cotidianul „Adevărul” (nr. 2548) urmărește îndeaproape scandalul legat de „participarea României la Expoziția Mondială de la Lisabona”, eveniment „organizat în pripă și sub nivelul cerințelor”, cu varii „disfuncționalități” (*Radu Vasile l-a convocat pe comisarul Marius Sala*). Știrea este redactată de C. G.

9 august

● În „Adevărul” (nr. 2549), Claudia Guran relatează despre cauzele și dimensiunea anchetei guvernamentale cu privire la Pavilionul României de la Expo '98: „Marius Sala, comisar general al Comitetului Interministerial, responsabil cu organizarea Pavilionului României la Expoziția Mondială de la Lisabona, convocat de urgență de premierul Radu Vasile, a avut ieri o discuție cu acesta la Palatul Victoria. Sala i-a prezentat șefului executivului un raport cu privire la participarea României la Expo '98. În acest raport, el susține că Pavilionul României este considerat de diverse personalități din Canada, Filipine, Monaco, Belgia, Polonia, Brazilia, Andora, Bolivia, Bahamas, un pavilion sobru, inteligent și de bun gust. Este cazul să amintim aici că președintele Emil Constantinescu a refuzat să meargă la Lisabona pe motiv că pavilionul nostru a fost prost organizat. Sala mai susține că până la 20 iulie a.c. pavilionul românesc a fost vizitat de 720.000 de persoane, având o afluență de 8.000 de vizitatori pe zi, această sumă reprezentând o șeptime din totalul vizitatorilor Expo '98. De asemenea, el a ținut să sublinieze că valoarea fizică a pavilionul românesc a fost de 5 ori mai mică decât a pavilionului croat, de 20 de ori mai mică decât a pavilionului Venezuelei și de 30 de ori mai mică decât a celui german. Pentru organizarea pavilionului românesc a fost plătită suma de 173.000 dolari SUA unui antreprenor portughez – J. Sarmento – «agreat de

Expo '98», spune Sala, și 2.736.235.000 lei firmei Twins Design. În final, comisarul general al României la Expoziția de la Lisabona consideră că cele mai multe disfuncționalități au fost remediate, rămânând nerealizate doar un panou cu trei hărți și inventarul de filme despre Deltă, repertoriul muzical ar mai fi trebuit îmbogățit, lucruri care se vor realiza până la închiderea Expoziției. Premierul Radu Vasile, se pare nemulțumit de explicațiile lui Marius Sala, a cerut Corpului de Control al Guvernului să întreprindă o anchetă asupra organizării pavilionului românesc de la Lisabona” (*Departamentul de Control al Guvernului va ancheta cazul «Lisabona»*).

11 august

● Mereu cu ochii la ieșirile în mass-media, ale lui Alex. Ștefănescu, ziaristul „Timpului” bucureștean, Șerban Cionoff, îl scoate încă o dată în „*off-side*”, în articolul *Dacă Alex. tăcea, Gabriel filosof rămâne...* (nr. 32). Motivul incriminării este dat de un articol din „cotidianul cu pricina” (i. e. „România liberă”), în care Alex. Ștefănescu „înalță UN NOU CULT AL PERSONALITĂȚII”, numindu-l pe Gabriel Liiceanu, „cel mai valoros filozof pe care îl are România în momentul de față”: „Mă rog, asta mai treacă-meargă, dar delirul misticoid al «apologetului» abia acum începe. «Românii ar trebui să-l consulte ori de câte ori urmează să ia o hotărâre de care depinde soarta lor». Dincolo de aberația în sine, «românii ar trebui să-l consulte», avem aici de-a face cu o sfruntată tentativă de RESTAURARE A MITULUI POLITICO-IDEOLOGIC AL GÂNDITORULUI SUPREM «ULTRAPROVIDENȚIAL, OMUL-SCIENT ȘI OMNIPOTENT». Cu alte cuvinte, a unui NOU CULT AL PERSONALITĂȚII. Mai direct spus, cu un CAZ TIPIC DE ÎNSTRĂINARE ȘI MANIPULARE POLITICĂ. [...] Dacă, însă, vom depăși simpla reacție de bun-simț în favoarea unei analize lucide, riguroase, aplicate, vom vedea că, în fapt, în «filosofia» lui Alex. (dar nu numai a lui) transpare nostalgia profund nocivă a MITULUI POLITIC AL... CELUI MAI BUN DINTRE CEI MAI BUNI. Indiferent de numele generic ce i s-ar da, eventual, acestuia, «SUPREMUL... GENERALISSIMUL» sau, de ce nu?, că tot a învățat atât de bine Alex. lecția la «Scânteia tineretului» – organ al CC al UTC – «CEL MAI IUBIT FIU» etc. [...]”.

15 august

● La „Revista revistelor”, din „România liberă” (nr. 2550), D. S. comentează pe marginea editorialului-răspuns al lui Nicolae Manolescu (vezi „România literară”, nr. 32), *Cum am devenit rinocer*, „în care polemizează cu un articol al lui Michael Shafir, publicat în «Sfera politicii», ce face o serie de aprecieri insuficient controlate asupra faptului că antisemitismul acum la noi s-ar fi deplasat dinspre cercurile extremiste tradiționale spre centru democratic al vieții spirituale românești, dinspre mercenari ultranaționaliști ca Vadim Tudor

spre intelectuali moderați proeuropeni și antiautohtoniști ca Mihai Zamfir și Dorin Tudoran”: „[...] Sarcasmul dlui Manolescu este nimicitor, afirmând că pentru a vedea lucrurile atât de negru, dl Shafir și-a pus pe șaua nasului o pereche de ochelari fumurii și, ca să demonstreze un neadevăr, pornește dinainte convins fără a mai lua în seamă argumentele și a le analiza. Nicolae Manolescu observă un lucru de natură să înspăimânte: «se încearcă fabricarea unor antisemiți de tip nou». Ambiția dlui Shafir de a contribui la o asemenea fabricare nu e inedită, ci ea continuă o campanie dusă în acest sens de Norman Manea și Radu Ioanid. [...]”

18 august

● „Timpul” bucureștean (nr. 33), într-un articol al lui I. Madoșa, cel intitulat *O falsă îngrijorare: „A căzut Ceahlăul!”*, intră pe firul dezvoltărilor legate de „capitularea” filosofului Lucian Blaga, prin „semnarea de către el a unei «adeziuni» față de regimul «democrat-popular» [...] prin articolul *Probleme și perspective literare*, apărut în «Contemporanul» din 29 aprilie 1960 și reluat în «Scânteia» de a doua zi”: „[...] A căzut Ceahlăul? N-a căzut! A fost constrâns la un gest dificil, simbolic, probabil pentru a salva (cum presupune V. Băncilă) căsnicia fiicei sale, Dorli Blaga, cu un alt «anticomunist» notoriu, Tudor Bugnariu, cel care se dezicea public de filosofia socrului său și care, prin 1973, se întreba retoric dacă nu cumva propoziția «stelele neamului nostru au trecut în grija și-n paza tinereții», dintr-o prelegere a lui Blaga, se referă la «tinerețea legionară». A fost constrâns, cu doar câteva luni înainte de a se vedea că este grav bolnav și cu doar un an înaintea morții, a acelei nopți de coșmar de la Clinica Medicală I din Cluj (mai multe amănunte la I. Oprișan, *Lucian Blaga printre contemporani*). [...] E trist, e deprimant ca drama existențială a unui geniu nepereche să poată fi tratată să poată fi tratată într-un asemenea registru de ură și defăimare. E trist, e revoltător! Dacă împrejurarea nu ar fi mai curând sinistră, întrucât de vizează denigrarea unei nobile conștiințe scriitoricești, ar trebui amintit, poate, singurul lucru cu adevărat important din cartea dlui Pavel Țugui [*Amurgul demiurgilor*]: inițiativa de a i se cere lui Blaga o declarație limpede de adeziune la regim, ca preț al renunțării la ostracizarea sa, pare să-i fi aparținut lui Ceaușescu, pe atunci o «stea» în ascensiune a PMR! Și aceasta, spre deosebire de modul mult mai suplu, mai îngăduitor, cum se procedase cu Argezi, cu G. Călinescu și cu ceilalți. Este unul dintre motivele pentru care eu, cel puțin, mai concesiv în alte privințe, nu-l voi uita și nu-l voi ierta niciodată pe fostul lider român. Dar e trist, e lamentabil să se insiste asupra unei asemenea «revindicări» împlinite, atâta timp cât ținuta morală a lui Blaga a rămas ireproșabilă și se află, în absolut, la o distanță de mai multe «poduri de raze» de etica mult prea lumească a denigratorilor săi. Este absurd! Și imponderabil! [...]”

22 august

● În „Adevărul” (nr. 2560), poeta Mariana Marin comentează vehement, la rubrica „De pe o zi... pe alta”, în articolul *Zdreanța de Duminică*, lipsa de competență în organizarea evenimentelor culturale internaționale, la care este invitată România: „Orice om, cât de sărăntoc ar fi, mai păstrează undeva, pusă bine, o zdreanță mai acătării, cu care iese în lume la zi de sărbătoare. Prin tradiție, aceasta e o modalitate de-a separa un timp al sacrului, fie el religios, fie personal sau interuman. E și o formă de respect, atât pentru sine, cât și pentru Celălalt. Așa procedează orice sărăntoc de bun-simț. Darmite o țară! Nu știu cum o arăta pavilionul românesc al Expoziției Universale de la Lisabona, dar refuzul domnului Emil Constantinescu de a participa la Ziua României și la manifestările pe care aceasta le presupune este extrem de semnificativ și pune degetul pe-o rană veche și pe o meteahnă pe măsură. Dacă până și Emil Constantinescu, care cioplește din greu și cu sudoare la imaginea sa externă și «nu precupește nici un efort», renunță la un asemenea prilej, înseamnă că s-a îngroșat gluma, iar vechii metehne funcționărești i s-a îngroșat obrazul. Fie că sunt expoziții tehnice, saloane de carte sau de artă plastică, simpozioane științifice sau orice alt tip de întrunire în spectru internațional, acestea sunt concepute cu aceeași «nimicnicie» de forurile abilitate de la București, ca și pe vremea lui Ceaușescu. Aceeași sărăcie materială și de idei, aceeași cârpăceală, aceeași lipsă de bun-gust, fundamental, aceeași nesimțire. Ai zice că nimic nu s-a întâmplat între timp, deși, slavă Domnului, mulți funcționărași și funcționărașe au luat drumul bursier către țările civilizate, uneori însoțiți de propriii plozi, tocmai pentru a învăța **cum se gândește** și **cum se face** o asemenea manifestare. În Franța, mi s-a întâmplat să văd și chiar să particip la câteva acțiuni culturale de acest tip. Și, fără nicio melodramă menită a vă stoarce ofuri, ajungeam de multe ori acasă cu ochii-n lacrimi și extrem de jenată, ca și cum aș fi fost o servitoare surprinsă de ochiul ager și ironic al conașului într-o stângăcie nu atât rușinoasă, cât analfabetă. La unul din Saloanele de carte, de exemplu, m-a înlemnit sărăcia de lumea a treia în care se bălăcea standul pe care francezii, infatuați de felul lor, dar generoși când e vorba de a-și susține simpatiile, îl oferiseră gratuit României. Dacă, din întâmplare, se oprea câte un curios, atunci se izbea, de obicei, de incapacitatea «reprezentantului oficial» român de a lega două vorbe în limba lui Voltaire sau ceva anglo-saxonă, cât un elev de gimnaziu de nivel mediu. Cât despre reprezentantul însuși, inutil să mai spun că era de o țopenie desăvârșită. Aceeași senzație de oroare la Nantes, când am asistat la niște învărtite folclorice împiedicate, însoțite de o expoziție de artă populară, la fel de învărtită între prostie și lipsa oricărui firicel de talent sau autenticitate. Și exemplele ar putea continua. Ce o fi fost în mintea celor care au prins în clame de fier cărțile la Târgul de carte de la Leipzig, de pildă, făcând, vorba poetului, «de neatins de neatins» pentru vizitatori obiectul setei de informație... Când

asemenea manifestări presupun și prezența la nivel înalt a oficialilor români, imaginea României în lume e făcută praf și pulbere sau e de tot răsul. Așa că întâmplarea de la Lisabona nu surprinde pe nimeni. Să sperăm că explicațiile date de lingvistul Marius Sala, un om cumsecade altminteri, vor fi cel puțin corecte din punct de vedere gramatical... Cât despre decizia lui Emil Constantinescu, ea mă liniștește, într-un fel. Numai că, la noi, dușurile reci pe care șefimea le aplică propriului orgoliu și propriei imagini mediatizate au un mare defect: din când în când și apoi de tot se oprește apa. Pas de a te mai rățoi atunci la cineva pentru o biată zdreanță de Duminică!”.

25 august

● În „Academia Cațavencu” (nr. 34), „Rudotel Aviv” comentează, la rubrica „Show biz da’ culți”, în articolul *Rinocerii și cântăreața cheală*, „atacul dlui Michael Shafir, analist regional principal la postul de radio «Europa liberă», împotriva «României literare», directorul revistei și împotriva lui Dorin Tudoran, atac destul de balmăjit”, care „nu a făcut nici un bine comunității evreiești din România”: „[...] Fiindcă atât dl. Nicolae Manolescu, cât și dl. Dorin Tudoran, jigniți de acuzele aduse – «rinocerizarea» intelectualilor români – au răspuns pe măsură! Astfel, dl. Dorin Tudoran repune în discuție o declarație făcută presei israeliene de, pe atunci, rabinul-șef al comunității evreiești din România, Moses Rosen. Iată ce declara pe 22 decembrie 1989 rabinul-șef: «Dacă, ferească Dumnezeu, regimul Președintelui Ceaușescu va cădea, evreii vor fi primii care vor pătimi cu miile. Să nădăjduim și să ne rugăm ca așa ceva să nu se întâmple. Regimul democratic nu e întotdeauna bun pentru evrei». Declarația e stupefiantă și, citind-o, nu ne rămâne decât să ne întrebăm: Dacă regimul democratic nu e bun pentru evrei, care e ăla bun? Acuzat că s-a rinocerizat, dl. Dorin Tudoran reproduce un pasaj din ce a scris vizavi de declarația rabinului-șef: «Poate că, în schimb, românii consideră că regimul democratic le-ar prii măcar din când în când. Măcar de acum înainte. Pe cine și de ce deranjează asta?». Dl. Shafir crede că întrebarea dlui Tudoran este un efect al «rinocerizării» noastre și, în loc să tacă și să-și pună cenușă în cap pentru cinismele unui bătrân șef-rabin, bate câmpii”.

● La pagina „Document”, din „Adevărul literar și artistic” (nr. 432), este readus în actualitate, sub titlul ironic *Limitele rezistenței*, articolul *Ochii se bucură și inima cântă*, semnat Radu Demetrescu-Gyr, apărut în „România liberă, 14 iulie, 1963”. După optsprezece ani de închisoare și condamnări sonore („pentru crime de dezastru al țării”, „degradare civică”, „detențiune riguroasă”, „confiscarea averii”, „condamnare la moarte”, „muncă silnică pe viață” etc.), poetul emblematic al Mișcării Legionare ajunge în „adâncul maturității de vârstă”, care face posibilă scrierea unei retractări sau deziceri de sine: „Aș vrea să se știe de către toți că Radu Demetrescu-Gyr se desolidarizează complet și pentru totdeauna de legionarism. Am pus un lacăt mare și

greu la ușa trecutului meu politic. Nici vremea, nici istoria și nici ideile nu stau pe loc. Îmi dau seama cu claritate că trăiesc într-o mare epocă istorică, în care socialismul creator se găsește în vie cadentă, în plin și triumfător marș. Desprins de trecut, înțeleg să mă integrez noi ere socialiste. Voi consacra restul vieții mele acestei lumi noi – căreia îi voi închina operele mele viitoare. Da, ochii se bucură și inima cântă”.

27 august

● Conform unei știri apărute în „Adevărul” (nr. 2564), semnată de Viorica Rusu: *Nichita se întoarce acasă*; mai precis: „Casa părintească a poetului Nichita Stănescu a intrat în patrimoniul cultural” („[...] Ministerul Culturii a reușit să răscumpere edificiul de la actualii proprietari, contra sumei de 500 de milioane de lei. Eforturile de recuperare a casei au durat aproape opt ani, pentru ca, în sfârșit, proprietarii să accepte vânzarea. Destinația ei va fi aceea de casă memorială și, poate, chiar de centru cultural, după cum vor hotărâ Ministerul Culturii și autoritățile județului Prahova. În prezent, tot la Ploiești, există un muzeu Nichita Stănescu, găzduit într-o clădire fără legătură cu biografia poetului și în care au fost strânse obiecte personale, manuscrise, fotografii, cărți. Toate acestea vor fi mutate în casa părintească a lui Nichita Stănescu și vor putea fi văzute de către marele public abia peste un an, când va expira dreptul foștilor proprietari de a mai folosi imobilul. Până atunci, vechiul muzeu Nichita Stănescu va funcționa în «casa de târgoveț» amintită, care este improprie acestei destinații și care, în urmă doar cu trei zile, a fost spartă de un puștan iubitor al colecției de ceasuri aparținând poetului. Din fericire, gândul lui nu s-a înfăptuit, fiind surprins la timp. Lucrul cel mai important este însă acela că Ministerul Culturii a făcut, în această vară, primul pas în direcția recuperării unor case memoriale, chiar dacă fondurile alocate în acest sens sunt insuficiente”).

29 august

● Titularul rubricii „Accente”, C. Stănescu scrie, în „Adevărul” (nr. 2566), despre inițiativa revistei „Jurnalul literar” („un fel de «spărgător de gheață» al flotei revuistice actuale”), de a „publica masive fragmente din *Jurnalul intim* și *Jurnalul penitenciar* (1962-1964) de Petre Pandrea, manuscrise recuperate de la Securitate și încredințate revistei de d-na Nadia Pandrea, domiciliată la Paris”. Articolul „*Nu-mi plac guvernamentalii...*” reconstituie portretul unui „intelectual atipic, de stânga, de la a cărui moarte se împlinesc în această vară treizeci de ani, cumnat cu liderul comunist Lucrețiu Pătrășcanu (căsătorit cu sora acestuia), înscris, timp de zece ani, între 1923-1933, la cinci universități europene (București, Berlin, München, Heidelberg și Paris)”, și care „va fi, împreună cu prietenul său de «dreapta», Petre Țuțea, pensionarul *Academiei de sub pământ* de la Ocnele Mari, din 1948 până în 1952”. Așa cum reiese din

documentele recent puse în circulație, „modelul îndepărtat al lui Petre Pandrea este M. Eminescu: mare caracter, insubordonabil, un om liber, produs incoruptibil al propriilor convingeri, democrat, dar disident în orice formă de organizare, lesne sufocat de spiritul de partid și de «căldura de grajd» a oricărei coterii gregare, fie că-și zice «de dreapta» ori «de stânga»”. Sunt citate atât „inactuala” (la modul ironic) „profesiune de credință”: „«Nu iubesc miniștrii, vicepreședinții de consiliu și premierii ajunși la putere chiar dacă am fost rudă, prieten intim și colaborator în opoziție. Spiritul critic se află în disonanță cu spiritul turiferar, iar eu sunt un criticastru acerb și înnăscut. Numi plac guvernamentalii. Stau cu urechea la vuietul popular și încerc să dau glas adâncurilor, aspirațiilor și suferințelor. Ca avocat penalist, durerea socială bate, permanent, la poartă. Eu am fost și am rămas un soi de avocat de cruce roșie. Am și ajuns la o concepție a advocaturii ca medicină de leproși», cât și disprețul față de „iluziile” românismului propagandistic, în realitate: „«Țara mea este o țară de hapsâni și leneși. La bază este lenevia. Fiecare vrea să aibă cu minimum de efort maximum de beneficii. Când leneșului i se prezintă ocazia să aibă profituri mari devine hapsân. Hapsân și leneș sunt două fațete ale unei singure medalii: definiția românismului. Nu sunt român decât prin naștere, dar mă lepăd cu oroare de asemenea tare îngrozitoare caracterologie»”.

[AUGUST]

● „Criticul este din fire transparent; artistul este din fire refractar. Esența criticului este de a flexibil la impresiile poezilor, esența poetului este de a fi inflexibil în propria sa impresie. De aceea criticul trebuie să fie mai ales nepărtinitor, artistul nu poate fi decât părtinitor”, disocia Titu Maiorescu, citat fiind, în prima parte a editorialului *Poeți și critici* al lui Cassian Maria Spiridon, din „Convorbiri literare” (nr. 10). Plasând ponderea discuției în prezent, autorul articolului ține să verifice „dacă poeții mai fac sau nu critică și cât de bine, dacă domnii critici sunt la fel de «impresionabili pentru razele răsfrânte din prisma altora» etc.”. Rezultatele observațiilor la zi demonstrează că, o dată cu reprofilarea postdecembristă a principalilor critici de odinioară, pe spațiul din ce în ce mai liber al cronicilor de întâmpinare a cărților au pătruns, de voie, de nevoie, poeții: „O primă constatare, repede vizibilă, este prezența masivă în critică a poezilor. De vom face o ochire rapidă printre revistele literare active, vom remarca că mai în toate, cu puține excepții, poeții sunt și critici: la Cluj – Adrian Popescu, Aurel Rău, Marta Petreu ș.a., la Oradea – Ioan Moldovan, Traian Ștef, Ioan Țepelea ș.a., la Craiova – Nicolae Coande, Romulus Diaconescu ș.a., la Satu Mare – George Vulturescu, Grigore Scarlat ș.a. Exemplele ar putea continua, oriunde apare o revistă vom întâlni acest fenomen. Nici «Vatra», revista cu cea mai puternică echipă de critici nu face excepție – Iulian Boldea – a început ca poet și bănuim că nu a renunțat.

Revistele bucureștene stau ceva mai bine, poetii sunt mai puțin prezenți ca autori de articole critice de întâmpinare. Se-nțelege, de interes în discuția noastră este, în primul rând, critica de întâmpinare care, implicit, poate deveni și de direcție. La «Convorbiri...» sunt alți câțiva poeți care scriu critică: Gellu Dorian, Adrian Alui Gheorghe, Cristina Scarlat, Nichita Danilov, Ana Maria Zlăvog, Daniel Corbu, N. Panaite, George Bădărău, Lucian Vasiliu, Cristina Cârstea ș.a. Sunt, tot la o ochire rapidă, și multe condeie critice prezente în paginile publicațiilor literare românești, atât din generațiile afirmate și impuse înainte de '89, cât și critici mai noi, în curs de consolidare. Se observă, totuși, dispariția unor semnături frecvente înainte de '89 și care ori au abandonat activitatea critică pentru una mult mai pragmatică, dar și mai profitabilă social și material, ori s-au automarginalizat, preferând să publice mai rar și de multe ori în reviste mai periferice. Sunt cazuri chiar la lași, dar – din motive evidente – voi evita să le nominalizez. Înainte de Revoluție era, se pare, profitabil pentru ierarhia socială, să fii critic, mai ales oficial, la o publicație sau alta, literară; după, altele au devenit prioritățile, încât iubirea de literatură și bunul ei mers n-au mai fost *rentabile*. De aici și înmulțirea poezilor care semnează articole critice. Ca orice organism viu, și literatura și-a creat noi mlădițe sau a determinat, ca o necesitate, direcționarea poezilor și spre critică. Se vede, fără mare efort, că cei care au iubit cu adevărat literatura înainte de decembrie '89 au continuat, în pofida atâtor sacrificii, nu în ultimul rând materiale, să o facă și după. Cei care au făcut-o din varii interese și nu pentru mai marea glorie a literaturii s-au orientat, în noul climat economic, spre activități sigur mai profitabile. Drept urmare, mulți critici temuți înainte, în prezent sunt prosperi oameni de afaceri, respectați oameni apolitici, vedete de televiziune ș.a.m.d. Menționăm că este doar o constatare sociologică, fără urmă de reproș la adresa acestora. Este firesc ca fiecare, în condiții de libertate și democrație, să-și urmeze chemarea. Se pare că poezii – și în noile condiții – au rămas fideli primei lor iubiri. Să sperăm că noile voci critice, tot mai numeroase și în plină afirmare, vor reuși să alunge poezii critici la uneltele lor, deoarece, cum spunea Titu Maiorescu în același articol: «Puterea lor intelectuală trebuie întrupată în operele de artă, și nu mistuită în elaborări de critică»”.

● În episodul aferent numărului 8 al „Cronicii”, la rubrica „Jurnalul criticului (ca bară) de direcție”, Dan-Silviu Boerescu își mărturisește „o manie inofensivă”: pescuitul, sau în alți termeni, șaizeciștii cu telemeaua (vezi, nr. 5, articolul de Horia Gârbea), optzeciștii tardivi, cu „*bambina*”: „Pescuiesc sau am pescuit cu mai mulți scriitori: Horia Gârbea, Mihail Gălățanu și Cătălin Țârlea sunt diletanți ca și mine, animați mai mult de plăcerea divertismentului în natură. La Tulcea, am de-a face cu un profesionist al blincherului, voblerului sau linguriței: știucarul Ștefan Caraman. El e aproape un profesionist. Cele mai strălucite partide le-am reușit la Strachina, loc binecuvântat de Dumnezeu, lângă Țândărei, unde îmi exercit rolul de critic în prezența unui

poet, Augustin Frățilă, și a unui prozator, Florin Șlapac, ambii posesori ai unei logistici impresionante și adevărați împătimiți ai acestui sport” (*Hobby & Manie: pescuitul*).

● În „Jurnalul literar” (nr. 15-16), la rubrica „Dialoguri esențiale”, Antonio Patraș realizează un foarte substanțial interviu cu Alexandru Paleologu, despre biografia lui I. D. Sârbu. O parte bogată, plină de informații de ancadrament istoric, se referă la perioada detenției în lagărul de la Salcia: „Ei, întâlnirea cu Sârbu a fost miraculoasă și fericită. Mai erau acolo, la Salcia, câteva persoane cu care aș fi putut să am o plăcută comunicare, dar au plecat repede. [...] Era istoricul Alexandru Zub, care a plecat la altă colonie puțin după ce am venit eu, și un tânăr – (eu aveam patruzeci și doi de ani, el avea puțin peste douăzeci), Ion Varlam, pe care îl cunoșteam prin relații de familie și care era un băiat deștept cu care se putea conversa. Dar am rămas cu Gary Sârbu și cu încă cineva, cu care m-am împrietenit de-abia mai târziu, afară de închisoare – arhitectul Nae Rădulescu, care a devenit amic cu mine și cu Sergiu Al-George, cu Teodor Enescu și cu ceilalți cu care mergeam vara la mare, la Doi Mai. Întâlnirea cu Gary a fost providențială. În timpul petrecut împreună, descoperindu-ne unul pe celălalt, între noi s-a stabilit o înțelegere minunată. Atunci am descoperit la Gary inteligența lui extraordinară și marele lui talent de povestitor. Când aveam timp, când se putea, când era lumea mai relaxată sau când era mai puțină muncă (asta se petrecea mai ales în timpul intemperiilor, când nu se putea lucra), acolo aveau loc conferințe. A ținut conferințe, de altfel foarte frumoase, Gary Sârbu despre Blaga, despre filosofia culturii, și în general despre elemente legate de prima lui formațiune academică, cea de la Cluj și de la Sibiu”. Un alt paragraf valoros documentar are în vedere dezvoltarea „preferințelor literare ale scriitorului I. D. Sârbu”: „Ce m-a surprins la el” – își amintește Al. Paleologu – „este că, deși era un om (era, săracul) cu o mare cultură literară și cu un simț lexical foarte viu, foarte concret, foarte palpabil – cuvintele parcă le cântărea în mână și le simțea catifelarea sau asprimea – el nu avea o prea mare afinitate (admirație avea, desigur) pentru Caragiale. Deși era un om cu simțul comicalului, un om cu un răs sănătos și robust, el avea aceeași rezervă ardelenescă față de Caragiale pe care o avea și Doinaș (care mai târziu a ajuns să recunoască geniul lui Caragiale). Gary era mai apt, era mai apropiat, avea, după mine, un simț mai viguros al limbii decât Doinaș – asta o spun fără a aduce prejudiciu marelui talent liric al lui Doinaș. Mie îmi place Doinaș ca poet, mai puțin îl gust ca eseist și critic – scrie lucruri interesante, inteligente, care merită să fie citite dar rareori se manifestă aici puterea creatoare pe care o are în poezie. Or, Gary o avea în vorbire în orice caz, și o avea și în scris dar, din păcate, prea puțin l-am citit în timpul vieții, căci marile lui opere sunt cele apărute postum”. Spre final, o discuție particulară este purtată în jurul dactilogramei romanului *Adio, Europa!*: „, A.P. – Înainte de moarte, I. D. Sârbu v-a încredințat textul unui

roman al său inedit, *Adio, Europa!* pentru o lectură confidențială. Ce semnificație a avut acest gest pentru dumneavoastră? Al. P. – Gary mi-a trimis printr-un prieten al nostru comun de la Craiova dactilograma romanului ca s-o păstrez la mine și să văd ce se va putea face cu ea la un moment dat, când va fi posibil. Ei bine, atunci nu era nimic posibil, însă nici lectura nu era posibilă, fiindcă era un exemplar ilizibil, o dactilogramă pe care ochii mei nici măcar cu ochelarii și cu lupa nu puteau s-o descifreze. Și-am zis: «Măi Gary, n-am ce face, n-o pot citi...» Și așa, mi-a trimis repede, la scurt interval, prin același prieten, un alt exemplar cu care am rămas și de care, după moartea lui, nu m-am mai putut ocupa, căci am fost numit, după 22 decembrie 1989, ambasador în Franța și am plecat relativ repede. Și atunci m-am gândit să dau dactilograma unui om în care să am încredere că se va ocupa de acesta. [...] m-am dus să i-o dau lui Cornel Regman, care mi s-a părut, dintre oamenii din Cerc, omul cel mai deschis afectiv, un om de spirit, hâtru care, cu vârsta, a căpătat acel chip de bătrân înțelept și simpatic” (*I. D. Sârbu – restituiri*). □ Pe parcursul interviului, desfășurat sub genericul „Cinci minute cu...”, Ileana Corbea obține răspunsuri de la Gheorghe Grigurcu, îndeosebi pe teme: a. experiențele personale de viață („Prima mea carte, una de poezii, intitulată *Un trandafir învață matematica*, a apărut după suficiente tergiversări – a intrat pe mâna unuia dintre cei mai sadic-rafinați cenzori, care îți arunca în ochi praful livresc îmbelșugat ce i se afla la îndemână: Vasile Nicolescu –, când aveam vârsta de 32 de ani. [...] Nici următoarele volume, sub regimul ceaușist, însă, uneori, și după 1989, nu s-au bucurat de o soartă prea favorabilă din acest punct de vedere. Un record: *Critici români de azi* a văzut lumina tiparului la Cartea Românească, după nu mai puțin de opt ani de așteptare, abia după decesul lui Marin Preda, care i se împotriva din rațiuni personale inavuabile – pe față, mă amâna de la un trimestru la altul, de nenumărate ori, într-un stil aproape... convingător, menținându-mi astfel o speranță deșartă; într-un târziu mi-am dat seama că-l deranjau opiniile mele asupra câtorva critici cu care nu voia să-și «strice» relațiile mutual avantajoase, preferând a mă sacrifica pe mine.”); b. problema insistentă a revizuirilor („Revizuirile – de câte ori să repet? – alcătuiesc o condiție *sine qua non* a supraviețuirii literaturii noastre. Nu se află în cheștiune acum doar recurențele schimbări de gust, de optică, de preferințe etc., ce intervin natural în procesul oricărei evoluții a fenomenului literar în raport cu conștiința publică, ci o reîntoarcere într-un regim al firescului. Ca și cum ne-am fi aflat într-o capsulă cu condiții atmosferice ori de gravitate speciale și revenim la sol, reîncepem a respira în atmosfera pe care am părăsit-o pentru un experiment ce s-a dovedit greșit conceput, extrem de primejdios. Tocmai acest firesc ne pune, paradoxal, în dificultate. Unii se cramponează de trecut, dovedind că s-au alienat în mediul experimentului nefast, care le-a asigurat, frecvent, roluri avantajoase. Alții acceptă revizuirile doar în principiu, ofuscându-se ori de câte ori se ivește cheștiunea traducerii

lor în act. Alții, în fine, practică un soi de revizuire «în genunchi», scoțându-i din cauză pe toți autorii influenți cu care s-au întâmplat a avea relații de amicitie ori cu care au în prezent conivențe lucrative. [...] Sunt extrem de puține numele comentatorilor de literatură ce răspund cu oarecare sistem imperativului revizuirilor, în conformitate cu imensa-i importanță. Nu un «front», ci câteva persoane răzlețe, care s-ar putea însă a izbuti să catalizeze conștiința literară de mâine, care presupunem că nu se va mai scandaliza de discuția liberă în jurul unor G. Călinescu, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Camil Petrescu, Mihai Ralea, care nu va mai jura pe «genialitatea» transformată în fetiș a unor Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Marin Preda și, cu atât mai puțin, pe «exemplaritatea etică» a ambiguității lor. Revizuirile reprezintă singura punte spre viitor pe care o avem la dispoziție. Nevoind ori neîndrăznind a o trece, vom rămâne prizonierii unui timp revolut, nu dintre cele mai onorabile”).

● În suplimentul „Vineri” (nr. 10), Mircea Cărtărescu publică eseu autobiografic *O amintire de la «ARTIS»*, colaborare la tema generală a revistei inițiată prin întrebarea: „vă puteți imagina Cultura/ cultura fără prezența animalelor? Vă puteți închipui istoria și viața făr’ de Bestiar?”. □ Ioana Vlașin își încheie articolul *Homo omnis creatura*, despre „bestiarul eterogen” al lui Urmuz, cu indicarea unei situații concurențiale, care a împiedicat pentru multă vreme recunoașterea valorică pentru autorul lui *Algazy și Grummer* („Virgil Ierunca afirmând în acest sens despre Tristan Tzara că în timpul vieții sale «s-a opus ca Urmuz să fie cunoscut în Franța și s-a slujit de toată influența sa pentru ocultarea lui»”). □ La rubrica „Monitor”, Mircea Nedelciu se vede pus în fața unei noi dificultăți de stabilire a „Cărții lunii” (iulie): „Voturile primite la CP 573 pentru Monitor au fost atât de puține încât nici de această dată nu putem acorda premiul”. *Topul național de carte* arată însă după cum urmează: Poezie – pe locul întâi, se menține Emil Brumar, *Dintr-o scorbură de morcov*, Nemira 430 p.; Proză scurtă și roman: Ștefan Bănuțescu, *Un regat imaginar*, ALLFA 518 p.; Non-fiction (eseu, critică și istorie literară): Caius Dobrescu, *Modernitatea ultimă*, Univers 361 p.; Non-fiction (istorie, politologie, sociologie, memorii, jurnale): Lucian Boia (coord.), *Miturile comunismului românesc*, Nemira 307 p.; Educațional și practic: Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, Polirom 465 p.

[MAI-IUNIE-IULIE-AUGUST]

● Dosarul-anchetă al nr. 5-8 din „Caiete Critice” reunește o largă serie de opinenți, cu diverse grade de specializare, de la membri ai Academiei, până la gazetari, care se străduiesc să răspundă la întrebarea *Eminescu – un model depășit?*: D. Vatamaniuc, Romul Munteanu, Dumitru Micu, Mihai Cimpoi, Matilda Caragiu-Marioțeanu, Mircea Zăciu, Al. Hanță, Florin Mihăilescu, Dorin Tudoran, Caius Traian Dragomir, Henri Zalis, Tudor Dumitru Savu, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Nedelciu, Nicolae Iliescu, Gabriel Rusu, Emil

Mladin, Ion Brad, Crișu Dascălu, Ioan Lăcustă, Lucian Chișu, Fănuș Băileșteanu, Tudor Nedelcea, Vasile Bardan, Elisabeta Lăsconi, Nicolae Bârna, Răzvan Voncu, Eugen Simion. □ **Argumentul Dosarului**, nesemnat, incită la o dezbateră organizată după structura ideatică următoare: „Pornind de la disputa creată de contestațiile postrevoluționare ale lui Eminescu (ca și ale altor mari scriitori români: Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu), revista noastră a luat inițiativa de a deschide o anchetă literară privitoare la poziția lui Eminescu în spiritualitatea românească de azi. Au răspuns la întrebările noastre scriitori, critici și istorici literari, oameni de cultură, universitari, din toate generațiile și de toate orientările. Ancheta, desigur, rămâne deschisă tuturor celor interesați, răspunsurile sosite după apariția prezentului număr fiind găzduite în numerele viitoare. Am primit pentru dosarul nostru și câteva eseuri, reprezentând de fapt, alte modalități de răspuns la întrebarea ce tutelează numărul de față. Dar, iată întrebările adresate colaboratorilor noștri: 1. Sunteți la curent, probabil, cu discuția ce se poartă azi în legătură cu valoarea operei lui M. Eminescu. Împărtașiți ideea (exprimată de unii colaboratori ai revistei «Dilema» că poezia lui Eminescu este «depășită»? Vă «lasă rece» și pe dumneavoastră poezia și proza lui? 2. Credeți că este o eroare să-l socotiți pe Eminescu un *scriitor național*? Este el, cum demonstrează un comentator actual, un «spirit conservator» și, dacă este, ce legătură are acest fapt cu mitul unui mare poet național? 3. Ce vi se pare *învechit* în literatura lui Eminescu? 4. Cum judecați, azi, publicistica lui Eminescu? S-a spus, în repetate rânduri, în ultimii ani, că ea a încurajat ideologiile politice extremiste (de dreapta sau de stânga), în lumea românească. Un critic literar crede chiar că publicistul Eminescu este un «proto-legionar» ... Alții spun că Eminescu a fost confiscat de naționaliștii comuniști. Ce este adevărat și ce este aberant în asemenea comentarii? 5. Ce a făcut și ce n-a făcut critica românească pentru Eminescu? Considerați că «mitul Eminescu», așa cum este perceput azi, este benefic sau primejdios, pentru o lume care își caută locul și identitatea într-o Europă democratică? Titlurile intervențiilor aparțin redacției”. □ D. Vatamaniuc, **Un model de integrare europeană**: „1. Eminescu este marea personalitate a spiritualității românești prin opera sa, demnitatea și conștiința profesională și prin identificarea cu destinul poporului român, supus tuturor vicisitudinilor istoriei. Ne aflăm în fața unei personalități de excepție și nimic nu demonstrează mai bine acest lucru decât tocmai atacurile succesive la adresa sa, în cursul anilor. Soclul pe care se află Eminescu este opera propriului destin, indiferent de adulatori sau contestatari. Acțiunile de demolare, întreprinse de la Grama încoace, s-au soldat, cum se cunoaște, cu eșecuri lamentabile și aceeași soartă îi paște și pe contestatarii de astăzi. Explicația este simplă. Nici o acțiune de demolare nu are sorti de izbândă dacă în locul celui coborât de pe soclu nu se pune un altul cel puțin egal în valoare cu cel înlăturat. Acțiunea concentrată împotriva lui Eminescu ne dă dreptul să

presupunem că contestatarii au pregătită o personalitate pe care să o așeze în locul lui Eminescu. Este dreptul lor să păstreze, în această privință, cea mai mare tăcere. Dacă pentru unii opera lui Eminescu este «depășită» sau îi «lasă rece» este o chestiune personală. 2. Sintagma «poet național» îi reunește pe contestatarii lui Eminescu într-un cor pe aceeași voce. Sintagma a fost folosită, suntem informați în «Dilema», de un «gazetar obscur» și a făcut, cu toate acestea, o carieră neașteptată. Sintagma este impusă în cultura noastră de G. Călinescu în a sa monumentală *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* și marele critic nu poate fi trecut între persoanele obscure. Demonstrația sa este, pe de altă parte, magistrală. Nu este de acceptat ca acești contestatari să nu cunoască acest lucru. Atunci când este vorba de ignoranță mai poți spera să ai și sorti de izbândă. Atunci, însă, când este vorba de rea credință, orice discuție este inutilă. 3. Subscriem la opinia lui N. Iorga cu privire la datoria de-a recupera tot ce a scris Eminescu în scurta sa activitate scriitoricească. Dacă pentru unii ceea ce ne-a lăsat este «învechit», este o chestiune personală. 4. Ediția academică a operei lui Eminescu tipărește, pentru prima dată publicistica sa integral și deschide un câmp larg de investigații și dezbateri publice. Publicistica eminesciană aparține unei epoci de tranziție spre România modernă, epocă cu foarte multe similitudini, din păcate, cu epoca de tranziție pe care o traversăm și noi. Meritul principal al lui Eminescu în publicistica sa stă în proclamarea muncii, ca principiu prioritar, în progresul societății omenești. De la acest principiu nu face nici o derogare pe întreg parcursul activității sale gazetărești. Aplicarea lui, cu rigoarea cerută de Eminescu, lipsește și societății românești de astăzi. Cunoșcător profund al realităților sociale din vremea sa, Eminescu intuiește și direcțiile spre care se a va orienta societatea românească mai târziu. El are privilegiul geniului în tot ce susține și nu este vina sa că unii caută să se revendice de la el, indiferent de orientarea lor politică. Asistăm astăzi la sute de emisiuni la televiziune, paginile ziarelor sunt pline de tot felul de considerații asupra societății românești. Mărturisim că nu găsim, în tot ce se spune, nici o demonstrație cât de cât credibilă, să ne putem face o imagine despre cum va arăta societatea românească, fie și numai peste un deceniu, să nu mai vorbim de un viitor îndepărtat. Acuzațiile la adresa lui Eminescu, potrivit cărora publicistica sa dăunează poeziei, sunt partizane și se citează opiniile lui Petru Creția, pentru care personalitatea lui Eminescu se mărginea la un număr de poezii. [...] Atacurile la persoană, violențele de limbaj din publicistica lui Eminescu sunt simple figuri de stil în raport cu ceea ce ni se relatează zilnic la televiziune și citim în presă despre oamenii politici de astăzi. Important rămâne însă altceva. Pretutindeni în lume posteritatea se revendică de la înaintași, dar nicăieri înaintașii nu sunt sancționați că în viziunea lor devansează vremea în care trăiesc, uneori cu secole. 5. [...] societatea românească de astăzi are mari datorii față de Eminescu la acest început de mileniu. a.) Să găsească mijloacele

materiale necesare pentru multiplicarea manuscriselor spre a pune la îndemâna noilor generații un model de muncă creatoare, unic în cultura noastră și spre a servi și exegezei eminesciene. b.) Să găsească mijloacele materiale necesare pentru reluarea ediției integrale și realizarea acelei ediții *ne varietur*, cum există pentru scriitorii reprezentativi în marile culturi. c.) Să găsească mijloacele materiale necesare pentru trecerea operei lui Eminescu pe calculator, operație pe care nu o putem ocoli în mileniul următor. Eminescu este scriitorul român format în climatul culturii germane, iar prin opera sa se situează la nivelul literaturilor europene. Avem în personalitatea sa un model de integrare europeană, departe de a fi valorificat la adevăratele sale dimensiuni. Dezbaterile publice privind integrarea europeană, fără să se propună și modele credibile, rămân simple declarații de intenție și chiar vorbărie goală, fără finalitate”. □ Romul Munteanu, **Poetul nu poate fi făcut răspunzător de mitul său**: „1. Așa cum în evoluția societății pot să apară periodic unele *conflicte generaționale*, care scot în evidență *revolta copiilor împotriva părinților*, la fel se poate întâmpla și în istoria sensibilității literare. La un moment dat, anumite modele artistice care au stimulat generații de-a rândul impulsurile creatoare ale tinerilor, încep să fie considerate perimate și privite cu o evidentă detașare. [...] Eu, ca istoric literar, consider că poezia lui Eminescu stă pe același plan cu lirica lui Novalis și Hölderlin. Dar spiritul meu critic nu poate să nu opereze anumite diferențe de valoare în creația eminesciană. 2. Eminescu este un poet național prin amprenta specifică a creației sale, prin doctrina literară și politică și, evident, prin valoarea poeziei, ca și prin motivele de inspirație. Idealul său de societate patriarhală, țărănească, nu-i anulează specificul național. Și Novalis, de pildă, era speriat de perturbarea produsă de începuturile societății capitaliste, bazate pe puterea banului, dar atitudinea aceasta nu-l diminuează valoarea de mare poet romantic german. Spiritul conservator al lui Eminescu se deduce din doctrina politică, mai puțin din tenta ideatică a liricii sale. Diferențele de puncte de vedere, exprimate în poezie și doctrina politică sunt întâlnite în gândirea celor mai mulți poeți romantici din Europa. 4. Publicistica eminesciană este atât de complexă încât mi se pare firesc să fi inspirat doctrine politice diverse. Dar extremismul de stânga sau de dreapta nu se bazează pe un nucleu radical, existent în articolele sale de ziar. Cu ce este vinovat Nietzsche, bunăoară, dacă națiztii au împrumutat teoriile sale despre supraom, care au o altă motivație? Ce vină are Shakespeare, dacă posteritatea l-a considerat pe plan literar clasic, baroc și romantic? Întotdeauna mișcările extremiste s-au justificat prin ideile unor precursori de prestigiu. Unele accente xenofobe din poezia și publicistica eminesciană se explică prin migrațiile imense ale străinilor, coborâte din Polonia sau venite din Ucraina și Rusia în Țările Române, unde clasa mijlocie era încă foarte slabă. Ele au fost încurajate de autoritățile române”. □ Dumitru Micu, **Mitizarea e, pentru om, o necesitate vitală**: „1-5 Eminescu e cel dintâi (și cronologic și ca pondere) dintre poeții

mari prin ale căror scripturi mi-am «clădit» (cum ar zice, poate, Ion Barbu) ființa interioară. Prestigiul operei sale în conștiința mea a fost întotdeauna, și este atât de intimidant, încât, deși o doresc din adolescență, nu m-am încumetat, și nu știu dacă am să mă încumet vreodată, să încerc o exegeză de proporții. Aș putea spune, adoptând conotațiile date de d. Heidegger și Noica termenilor, că «locuiesc» întru Eminescu. Nu știu dacă acest fapt exprimă doar o opțiune, inerentă formației intelectuale, educației, sau o determinare. Înclin a crede că sufletul în formare se îndrepta spre Eminescu în virtutea unui principiu structurat aprioric, a propriei *entelehii*. [...] Dragoste cu sila nu se poate. A obliga pe cineva să-i placă ceea ce îmi place mie e un viol, și somitățile nelipsite de simțul umorului preferă elogiului convențional, și, cu atât mai mult, adulației mincinoase – injuria. Dacă ar învia, Eminescu s-ar ridica, presupun, împotriva propriului său cult. Ar reacționa la divinizarea sa întocmai ca, în prima piesă a lui Blaga, Zamolxe, care, coborât din munți, sfârșimă statua ce i se cioplise în absență. Indiferent însă cum ar proceda, în asemenea situații, o personalitate sau alta, o adeziune de orice fel, rămâne formală, pur declarativă, dacă nu se declară în absolută libertate. E ca o convertire forțată. Creștinările în masă de la intersecția mileniilor post-cristice n-au fost adevărate creștinări. Prin ele au apărut doar noi denumiri și s-au înlocuit ritualuri, fără ca păgânității să i se substituie realmente credința și morala creștină. Decât să admire cineva pe Eminescu de frică, mai bine să-l deteste. Acum și aici, în cauză sunt niște păreri formulate într-o gazetă bucureșteană. Fără a le împărtăși, găsesc că li se exagerează gravitatea. Eminescu rămâne «luceafăr», orice s-ar trântăni pe socoteala lui. Nu-l pot doborî de pe cer nici «porțile iadului», necum o campanie de presă. Opiniile avansate de poeți (și scriitori, în general) pot fi luate, de altfel, și ca autodefiniri. Emițătorii își definesc orientarea estetică prin delimitare și opoziție. Nu, evident, fără a-și asuma riscuri. Macedonski mai trage ponoase și azi pentru stupida epigramă la adresa lui Eminescu. Unii dintre semnatarii articolelor din «Dilema» au ținut să specifice că obiectul contestării nu este Eminescu, ci imaginea lui oficializată, «chipul cioplit» (și desfigurat prin «cioplire»), canonizat. Un asemenea iconoclast se legitimează prin oroarea de fals, de mistificație, și concordă cu revolta argheziană împotriva dumnezeului impostor, substituit adevăratului Dumnezeu. Atenție, însă! Omul nu poate exista ca om fără a crede în ceva și fără să adore ceva. [...] Mitizarea e, pentru om, o necesitate vitală, și icoanele nu pot fi scoase din existență. E agasant, desigur, să vezi reduse valorile la poncife, să asști la proliferarea clișeelelor, dar situația aceasta e, și ea, un implicat fatal al existenței sociale. [...] Adevărat că Eminescu a fost utilizat de organizații politice extremiste, de regimuri totalitare, că azi încearcă să și-l anexeze până și biserica, cea pravoslavnică și diferite culte, dar aurul rămâne aur, orice destinație utilitară i s-ar da. Parcă tricolorul n-a fost terfelit! Fluturat de cele mai abjecte partide, arborat de

guvernările cele mai sinistre, el n-a fost aruncat, totuși, după aceea, în lada de vechituri. Dacă s-ar fi procedat astfel, am fi avut succesiv tot atâtea steaguri câte stăpâniri s-au succedat de când există România.[...] Progresul tehnic, restructurarea din temelii a economiei, prefacerile democratice nu amenințau ființa neamului. Răscolită de acest semnal de alarmă, proza eminesciană de ziar (și unele versuri) avea să devină sursa curentelor autohtoniste și etniciste, inclusiv a exceselor acestora, și dacă este impropriu a-l eticheta pe autorul *Doinei* «protolegionar», e un fapt că adoratorii «arhanghelului din cer» și-au făcut din el un «arhanghel» pământesc. Mai târziu, aveau să abuzeze de numele și măreția sa și comuniștii. În treacăt fie zis, pomenitul calificativ nu e, azi, în înțelegerea tuturor infamant. E, din contra, un titlu, de glorie. Unii văd în «legionarii noștri» eroi, și le consacră numere de publicații, evocări, studii, cărți. Obiectiv, Eminescu e tot atât de răspunzător pentru atrocitățile legionare ca Hristos pentru crimele Inchiziției”. □ Mihai Cimpoi, „*Trăim într-o țară ciudată... ca la noi la nimeni*”: „1, 3 «Dilematorii», acum sinonimizați pe bună dreptate cu «demolatorii» lui Eminescu, au pus la cale nu atât o discuție estetică obișnuită din perspectiva actualității și mentalităților în jurul unui mare poet, ci o provocare, o diversiune ideologică. Exponențialitatea lui Eminescu (de altfel ca și cea a lui Dante, în cazul italienilor, a lui Shakespeare, în cazul englezilor, a lui Goethe, în cazul germanilor sau a lui Pușkin, în cei privește pe ruși) s-a impus ca *dat ontologic* al culturii românești, ai cărei reprezentanți de seamă s-au *recunoscut* în el. Să fie acesta un semn doveditor al provincialismului congenital al culturii românești? Căci ar trebui conform logicii «dilematorilor», să-i considerăm «depășiți» și pe Arghezi care îl numește «Sfântul ghiersului românesc» și pe Stănescu pentru care însuși numele de «Eminescu» devine (a devenit) «criteriul cel mai înalt de apreciere». Deci și Arghezi și Stănescu ar fi niște bieți poeți provinciali. Este limpede că reacția împotriva lui Eminescu a «dilematorilor» este o reacție generalizată împotriva întregii culturi («provinciale») românești. 5. Critica literară românească a făcut multe pentru Eminescu, nu însă și *mult* sau *tot multul*. A luminat și valorificat unele dimensiuni ale personalității, a reconstituit pompeian opera din laborator, din labirintul dedalic al manuscriselor (Perpessicius, Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga), a stăruit asupra unei *faculté maîtresse*, a fondului romantic, a dezvăluit marile teme ființiale (viața, moartea, geneza, fortuna labilis), «armonia» (Tudor Vianu), elementele structurale ale depărtării, aproapei, concentrării, bestiarului (Edgar Papu), i-a pus în lumină caracterul național și universal. Prea mult cantonată în sursierism (depistarea influențelor), în tematism, analiza tematist-socială, în departajarea compartimentelor (antume-postume) și genurilor (poezie-proză-publicistică), ea a regăsit totuși albia firească a studierii întregului Eminescu sub semnul unității ontologice a operei și personalității. De remarcat că perspectivele înnoitoare veneau însă din afara Țării (Rose del Conte, Alain Guillerrou, Svetlana

Paleologu-Matta). De aceea rămâne actuală necesitatea izbăvirii de cele două păcate de care vorbea Constantin Noica, înfierat de «dilematori» pentru sintagma «omul deplin al culturii românești» acela de a nu-l cunoaște noi înșine pe Eminescu și acela de a nu-l face cunoscut așa cum se cuvine lumii. «Mitul Eminescu» nu este atât un mit sacrosanct cât unul lucrător, adică unul ce ne luminează permanent știința. «Dilematorii» nu au nevoie de această lumină, Eminescu nefiindu-le, după părerea lor, «obiect». Se vede că nici unul dintre ei nu au ținut în mână Caietele eminesciene, considerate de Manolescu maculatoare, în care simți pulsul culturii universale. Bineînțeles că și de acum înainte miile de cititori se vor apropia sufletește și vor crea o «unio mystica» cu Eminescu și nu cu «T.O. Bobe, scriitor». □ Mircea Zăciu, *Nicio manipulare nu se poate justifica istoric sau moral*: „1. Am citit cu întârziere (nu eram în țară la apariția numărului din revista «Dilema») răspunsurile unor autori care au ținut să-și exprime acordul/ dezacordul cu Eminescu, actualitatea sa, valoarea ș.a. Mi-am adus aminte de propria mea adolescență când, la examenul de admitere în facultate, examinatorul, profesorul clujean D. Popovici, eminent studios și comentator al operei eminesciene, a dat – spre stupefarea multor candidați adunați în amfiteatrul Pârvan al Universității «Regele Ferdinand» din Cluj – următoarea întrebare ca subiect al probei scrise: «Ce înseamnă Eminescu pentru generația mea?» Din motive amestecate, pe care le-am evocat în alte confesiuni ale mele, și mai ales fiindcă eu dorisem să urmez Literale la București și să-l am profesor pe G. Călinescu, am răspuns îmbufnat (pe patru pagini cu scris destul de mărunț) că pentru mine vorbind prezumțios în numele «generației» Eminescu ... nu însemna nimic! Că, după experiența simbolistă, apoi cea modernistă și, mai ales, avangardistă a anilor '20, '30 din lirica românească, Eminescu era pur și simplu «depășit», că reprezenta un nivel tradițional-conservator al poeziei și că lectura lui azi (adică atunci în anii imediat următori războiului) nu mai răspundea sensibilității noilor generații. Punct. Citam, ca să mă grozăvesc, și pe Jean Cocteau, cu sintagma căutării continue a «Locului rece de pe pernă» în poezie etc. etc. Am fost foarte sigur că voi fi respins, cunoscând patima profesorului pentru Eminescu, iar eu, dorind, în secret, să cad la acel examen, pentru a avea acasă încă un argument de a studia, ulterior, la București! Or, spre surpriza mea, nu doar am fost admis, dar teza mea a fost notată de D. Popovici cu calificativul maxim. Astfel, am urmat apoi, un an, cursul său consacrat *Poeziei lui M. Eminescu* (viitoarea sa excelentă carte), iar la examenul final am fost invitat – după proba scrisă, al cărei subiect era *Elemente preraphaelite în poezia lui Eminescu* – în cabinetul profesorului, «să discutăm». Avea lucrarea mea în față, notată iarăși cu zece, a comentat-o, a făcut unele obiecții, apoi – fără tranziție, dar dându-mi a înțelege clar că mă ținuse minte de la faimoasa probă de admitere – m-a întrebat privindu-mă lung, părintește: «Tot mai crezi că Eminescu nu înseamnă mai nimic *astăzi?*» Astfel, la începutul meu de drum în studenție,

carieră universitară, dar și în cea de critic, istoric literar, am primit o admirabil-usturătoare lecție de la un mare om al școlii. Cred că așa ar trebui să-i tratăm și noi pe acei câțiva «rebeli» care semnează cu ușurătatea vârstei și puțină pătrundere în adâncurile operei eminesciene câteva din textele din «Dilema» ce au stârnit atâta zgomot. Într-un fel, am impresia că li s-a acordat mult prea multă importanță – ceea ce s-a și scontat probabil. Dacă bunul meu dascăl D. Popovici – ar fi lăsat în voia unei legitime indignări și n-ar fi ținut seama de atâția factori: teribilismul vârstei, confuzia de valori provocată de răsturnările războiului, euforia lecturilor «avangardiste» ale adolescentului etc., etc., respingându-mi accesul în Facultate, poate destinul meu ar fi fost cu totul altul: un eșec la o nouă admitere, la București, n-ar fost exclus, dar și intrarea mea, acolo, atunci, putea fi pândită de mari riscuri: peste numai un an-doi, G. Călinescu era scos de la Catedră, «înlocuitorii» lui erau celebrii felceri proletcultiști I. Vitner et Co. și cine știe ce s-ar fi ales de mine! 2. Nu e nicio eroare în conceptul «scriitor național», chiar incluzând în el coeficientul «conservator»». □ Florin Mihăilescu, *Nu valoarea lui Eminescu se schimbă, ci situația operei sale*: „1, 3 [...] Este așadar Eminescu «depășit»? Nu se poate altfel răspunde decât prin «da» și «nu» (fără «sau»), căci ambele situații sunt reale și verificabile. El este depășit ca om al unei epoci care nu mai e a noastră și ca artist al unei sensibilități și școli estetice în ale cărei limite noi, cei de azi, nu ne mai recunoaștem decât foarte parțial. Dar Eminescu ca valoare istorică și mai cu seamă literară, nu este depășit și nici nu poate fi depășit, atâta timp cât este vorba, în cazul lui, de una dintre valorile pe care le socotim, pe drept cuvânt, supreme. El poate fi desigur concurat și la rigoare chiar și egalat. «Rivalii» săi din acest secol, Argezi, Bлага, Barbu sau Bacovia, nu sunt și ei valori supreme? Nu valoarea lui Eminescu se schimbă, ci situația operei sale. Fiecare moment al secularei lui posterități și fiecare generație și-au avut un «Eminescu» al lor. Ba chiar concomitent, precum se vede bine astăzi, exista nu o singură imagine a personalității lui, ci două (cel puțin), sau și mai multe încă, unele foarte diferite, altele explicit contradictorii. Eferescența din jurul statuii culturale a poetului, departe de a-i dăuna, îi consfințește actualitatea, vitalitatea, durabilitatea și necesitatea. Iar Eminescu nici nu e statuie. În geografia noastră de valori, e mai curând un munte. Iar munții, după cum se știe, nu pot fi demolați decât eventual prin catastrofe naturale. Dacă respingem însă spiritul contestatar sau numai cărtitor, pomirea herostratică ori contrazicerea de dragul excentricității, cu-atât mai tare exaltăm regalitatea spiritului critic. Se va putea vedea astfel că nici valoarea autentică, fie chiar și supremă în substanța ei, nu e egală integral cu sine însăși. Cel dintâi care a avut «curajul» de a distinge ce e viu și ce e mort în opera geniului eminescian a fost, să nu se uite, Lovinescu în *Mutația valorilor estetice*, iar monumentul exegetic al lui Călinescu nu e nici el lipsit, din loc în loc, de cuvenitele surdine sau bemoluri critice. 2, 4 Toți marii scriitori sunt *ipso facto* naționali. A spus-o Ibrăileanu,

dar o poate constata oricine. Fiind un produs superior al matricei noastre spirituale, Eminescu ne reprezintă mai bine ca alții. Poezia lui e chipul în oglindă al sufletului românesc, numai – firește – într-o latură a lui, căci pe cealaltă ne-a surprins-o tot atât de sigur Caragiale. Nici unul și nici altul nu epuizează însă acest suflet național, care se dovedește permanent o veritabilă realitate virtuală. [...] Manipularea postumă a publicisticii eminesciene este o problemă de istorie a ideilor, de scoatere a intențiilor din ambianța lor particulară și de ipostaziere conjuncturală. Eminescu a fost un adversar onest, dezinteresat (și chiar sublim în impersonalitatea sa) al liberalismului, de unde și inevitabilitatea «depășirii» lui, dar ar fi incorect și ilegal de a-l socoti un mentor al ideologiilor și al politicilor extremiste, în ciuda virulenței sale pamfletare și a retoricii unui patriotism ardent și prin urmare mult prea pasional. Eminescu nu a fost călăuzit de ură, ci mai presus de toate de iubire pentru neamul său. Iată ce-i conferă și-i va conferi mereu poziția excepțională în istoria conștiinței noastre naționale. 5 Critica și istoria literară au făcut enorm pentru Eminescu. Le mai revine încă de făcut, prin ample și speciale cercetări comparatistice, a-l instala, dincolo de orizontul său autohton, în acela al valorilor universale, omologate și recunoscute ca atare, în rândul cărora poetul român își merită pe deplin locul de cea mai înaltă considerație. În rest, lăsând la o parte «mitul Eminescu» și ocupându-ne mai mult de creatorul Eminescu, trebuie să discutăm despre el mereu și chiar în toate felurile cu putință, până la cea mai inedită provocare, fără alergii și fără inhibiții, din ferma convingere, deja exprimată mai sus, ca și cu alte prilejuri, că numai astfel îl cinștim cu adevărat și-i întreținem actualitatea. Și bineînțeles că una dintre cele mai frumoase și mai convingătoare manifestări ale identității noastre în Europa de mâine, ca și în cea de azi sau de ieri, se cheamă și se va chema întotdeauna Eminescu. Contestația subtilă și sofisticată sau simpla bășcălie românească, pe care ne-a înfățișat-o Caragiale, nu au decât să-și caute alte direcții de manifestare. Căci, din păcate, încă sunt destule!”. □ Dorin Tudoran, *Eminescu mă lasă rece – de admirație și de invidie*: „1. Poate că este depășită. Întrebarea ar fi cine și pe unde a depășit-o? Reglementar, pe stânga, sau «infrațional», pe dreapta? Noroc de Homer. Orb fiind, nu observă cum tot e depășit, de sute bune de ani, de cei care deși l-au «devansat» tot în ceafă îi suflă. Poezia lui Eminescu mă lasă, în continuare, rece de admirație, iar proza tot în continuare, rece de invidie. Pe mine unul, acel de-acum istoric număr al «Dilemei» m-a trezit la viață și mi-a dat chef de literatură. M-am ciupit și am răspuns «Io-te, domne, sîntem vii!». 2. Chiar dacă ar fi, Eminescu, a devenit scriitor național. Și împotriva acestui lucru, ca și în ajutorul lui nu se mai poate face mare lucru; ba, aproape nimic. Eminescu este și un spirit conservator. Și nu există nicio legătură între această ipostază și mitul unui mare poet național. La o adunare, mi-e teamă că foarte mulți din marii scriitori ai lumii sunt spirite conservatoare. Chestiunea este ce propunem drept model,

conservatorismul lor sau marea lor literatură? 4. [...] pe când lucram la «Lucefărul», sabotând dinăuntru protocronismul, am avut zeci de nopți sfâșiate de insomnie după articolele unor Ilie Bădescu, M. Ungheanu, Artur Silvestri ori Dan Zamfirescu. Dar am rezistat. A rezistat și maltratatul Eminescu. Suntem rezistenți cu toții, cu mic cu mare. Asta nu înseamnă că, în timpul nenumăratelor *robepierride* pe care le provocăm sau care ne provoacă, cei mici devin mari și cei mari intră la apă. Dar e bine să clevetim, e sănătos să clătinăm și e în firea lucrurilor să tremurăm – de răs, de frică ori de plăcere. 5. Îmi e greu să judec cât de datoare îi este critica literară celui alintat, cu dragoste cred eu, prin Mișu. Problema miturilor este ceva mai complicată decât ne-ar îngădui să însăilăm spațiul unei asemenea întrebări. Cât privește istoria literară, la care probabil vă gândiți, v-aș răspunde, indirect, prin câteva rânduri din fascinanta carte a lui Lucian Boia, *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*: «Și apoi, ce istorie invocăm? Noi nu ne întâlnim cu istoria reală, ci cu propriul nostru discurs despre istorie. Noi alegem, noi decidem ce este bine și ce este rău, noi elaborăm modelele. Nu istoria ne învață, ci noi îi spunem istoriei ce trebuie să ne învețe. Morala ne aparține, iar istoria nu este decât un argument suplimentar de validare a propriilor noastre opțiuni». Istoria literară, veți recunoaște, este parte a istoriei. Totul este opțiune. Restul, polemică sau hibernare”. □ Tudor Dumitru Savu, *Găsesc numărul «Dilemei» o aberație publicistică*: „1-5 Cred că la începutul acestei discuții este necesar să formulăm noi câteva întrebări: Fundația Culturală Română, finanțată (generos!) de la buget, are menirea după câte știm, de a susține și de a atrage atenția, în afara granițelor, asupra valorilor culturii românești. Tot F.C.R. editează revista «Dilema» care, (oare de ce?), îi declară «război» lui Eminescu, «omul deplin al culturii române». Semnăturile din gazeta suspomenită sunt de categoria a doua și a treia, «furioșii» sunt o masă de manevră de o foarte îndoielnică valoare intelectuală, dedați la lecturi ușoare, de navetiști. Astfel că, ne întrebăm: ce fel de cultură slujește Fundația Culturală Română și, mai ales, ce reprezintă gazeta «Dilema» în strategia culturală a Fundației? Mai departe: Cine sunt «furioșii» semnatari și cine-i manevrează? În ce scop? Ce au mai scris ei, la ce gazetă de perete au mai colaborat? [...] Eminescu este periculos pentru că e scriitor *național*, iar nu regional, iar nu local. Exact ca în anii '50. Dreptul la *național* și *universal* este rezervat altora. Nimeni nu judecă în Germania valoarea *națională* a lui Goethe, nimeni în Franța nu-l ia astfel la refec pe Hugo. *Învechit* la Eminescu este cititorul navetist în stare de conversații de salon – cazul de față – sau de amvon, cazul popii Grama, hotărât și el să-l scoată pe Eminescu din literatură, dar din cu totul alte pricini. Între Grama de acum o sută de ani și Gramele (neglijabile) ale «Dilemei» nu este, de fapt, nicio diferență. Sigur că «te lasă rece» stilul înalt al tragediei, al sublimului tragic [...] și că-ți e mai familiar râsul, bațjocura, miștocăreala de bulevard, tonul vulgar. Eminescu este creatorul care sălășluiește numai în aerul

tare și înalt al tragicului. El are împăcarea eroului mioritic și seninătatea marelui creator. Atitudinea aceasta este și greu de înțeles și greu de digerat, dacă modelul tău este derizoriul, dacă gustul tău e dominat de luarea în ușor a lumii. Și ar mai fi o problemă: sfârșitul acestui veac și al acestui mileniu este dominat de tendința globalizării. Or, globalizarea se împiedică întotdeauna de individualitate, de național. Globalizarea culturală are alte stindarde și cu totul alte intenții decât cele ale pozițiilor naționale. Iată de ce, la nivelul culturii globaliste, Eminescu reprezintă un obstacol foarte serios care trebuie compromis, minimalizat, eliminat. Numai că nu acesta este drumul pe care-l așteaptă națiunile, mari și mici, de la integrarea europeană și internațională. «Dilema» a adunat semnăturile și a satisfăcut cererile comanditarului, dar a făcut-o mediocru, cu argumente jalnice, puerile, de peșteră. Critica românească, cea mare și serioasă, nu are a se teme de asemenea ieșiri. Destinul universal al operei eminesciene nu în numerele speciale ale unei foi oarecare stă. Că opera lui Eminescu ar trebui susținută prin colocvii internaționale de răsunset, unde să participe cercetători serioși din cele patru colțuri ale lumii, cum pot fi făcute acestea etc., asta este o altă problemă care ar trebui dezbătută de universitari, de scriitori, de dascăli și de academicieni, dar și de Ministerul Culturii. Anulându-și miturile, un popor se dezrădăcinează, iese din istorie și alunecă în neant. Cu atât mai mult va fi nevoie, pentru noi, românii, de Eminescu în mileniul care vine». □ Liviu Ioan Stoiciu, *Subconștientul-Eminescu*: „I. Eminescu – «depășit»? Iertați-mă, nu pot fi nici în vis până într-atât de frustrat, încât să-l contest pe Eminescu, pe acel mit Eminescu din subconștientul meu, cu care m-am născut (și cu atât mai puțin să-l contest pe acel mic Eminescu din subconștientul colectiv). Dacă vreți neapărat un răspuns la adresa spiritului nefast al colaboratorilor «Dilemei» (deși nu merită efortul de bunăvoință), apoi cereți rezultatele analizelor lor fiziologic-umorale (au neapărat psihiatrice, cu aplicații creatoare) ... Personal, cred că nici acești colaboratori (de toată mâna) ai «Dilemei» nu l-au citit niciodată cu adevărat pe Eminescu. Mai mult, sunt convins că tocmai acești șoricei politici de bibliotecă sunt depășiți de fenomenul Eminescu. Cu atât mai mult cu cât ei sunt «niște nimeni», nu? Bătrâni la tinerețe, «scriitori postrevoluționari», cărora de câte ori li se arată pisica de către sponsori morali (sponsori ai «minimei moralia», firește, tip FSN, care demolează în numele unui snobism elitist obscur), pac la războiu!, publică la «Dilema» (revistă mediocră, altfel, a unui mandarinat intelectual agresiv, căreia tare i se mai dă importanță) și se miră că nu sunt ignorați. Există o «josnicie cetățenească a prezentului», în acest sens, care în cazul lor a căpătat lustru ... [...] Îmi pare rău că am intrat în jocul dumnea-voastră și că trebuie să mă justific de ce Eminescu «e» sau «nu e» – pentru mine sau pentru alții. Eminescu a fost lăsat de Dumnezeu așa cum a fost lăsat, de la începutul literaturii române culte (care a coincis cu un moment de grație și de înnoire al poporului român), să ne călăuzească mintea și inima nouă,

urmașilor lui, celor ce scriem și gândim «în limba română», cu mai mult sau mai puțin har. Prin el întâi, firea românului și literatura română au căpătat o identitate (recunoscută pe plan universal). Pot să pun pariu că la toți cei ce se străduiesc să-l terfelească inutil pe Eminescu, subconștientul-Eminescu se va răzbuna la masa de scris, mai degrabă sau mai târziu. 3. *Învechită* e doar mentalitatea noastră de cititori, care îmbătrânim și murim degeaba, nu literatura lui Eminescu. Spiritual-înnoitor, Eminescu e permanent tânăr, îndurerat și sceptic – reînviind anual. Se schimbă an de an generațiile, dar Eminescu rămâne același stoic înăscut, «resemnat și disprețuitor față de întreaga agitație a vieții», care repetă: «Lumea-i visul sufletului nostru»... Eminescu aparține zădărnicii epocii unei lumi romantice care nu mai e. El trebuie recunoscut «ca om» în coordonatele acestei istorii «de decepție și reacție», apoi trebuie dimensionat conform nevoii noastre metafizice de azi de eliberare. Eminescu rămâne și un model moral irațional, dacă vreți, subînțeles. 5. Prin Eminescu am intrat de la începutul acestui secol în Europa, el este un punct de reper spiritual recognoscibil, specific enciclopediei României, adăugat munților Carpați sau capitalei București, dacă vreți. Ce a făcut critica românească pentru Eminescu? Critica de azi lasă senzația că Eminescu e supralicitat și că nu mai merită să fie recitit, pur și simplu. Critica nu i-a mai reevaluat opera, l-a ținut în penumbră, nu l-a mai readus în lumina noilor sensibilități artistice. Mai mult, din păcate, «eminescologii» l-au îngropat pe Eminescu în simpozioane academice fără audiență și în volume aniversare inaccesibile, neoriginale. În plus, «clasele consumatoare de Eminescu», noii culturnici (din mass-media sau din inspectoratele de cultură) fac din «mitul Eminescu» un produs publicitar comercial și o manifestare anuală bună doar de bifat în scripte, la care să se bea și să se mănânce pe gratis, «ca la pomană», fără să se i aducă vreo contribuție credibilă «istoricității» lui literare. S-a format demult o structură statică a realității lui Eminescu, indiscutabil. Vinovată de această situație e critica românească, în primul rând”. □ Mircea Nedelciu, *Îi prefer pe demitizatori*: 1. Sunt, firește, la curent și, ca de obicei, simpatizez cu contestatarii. Valoarea nu este niciodată valoare în sine, ci valoare prin raportare la ființa care valorizează. Ceva are valoare pentru mine dacă răspunde unor nevoi ale mele: sufletești, materiale etc. E drept că în îndelungul proces de valorizare opera lui Eminescu a răspuns de nenumărate ori unor astfel de nevoi ale vorbitorilor de limbă română și astfel ea a devenit o valoare publică. Nu putem însă, din această cauză, să eliminăm definitiv mecanismul personal de «valorizare» al fiecărui individ, mai pe scurt nu putem să-l obligăm pe un individ pe care opera lui Eminescu «îl lasă rece» s-o considere valoare numai pentru că alții, mulți, foarte mulți, o consideră valoare. În acest context, cuvântul «depășită» are o semnificație precisă: ceva esențial s-a schimbat în modul în care literatura este valorizată de fiecare cititor, a devenit mai răspândit la cititorii autentici un alt sistem de valorizare și, acestui sistem

opera eminesciană nu-i mai face față. Putem să criticăm noul sistem, să-l considerăm superficial, degradat etc., dar nu putem obliga pe nimeni să introducă în sistemul lui de valori elemente pe care nu le-a descoperit singur ca valori. Sunt cu atât mai periculoși indivizii care, necitind din Eminescu decât fragmentele din manualele școlare, jură pe valoarea lui Eminescu pentru că așa li s-a spus: Eminescu e valoare și «poet național». Ei sunt oportuniști – n-au ajuns la această concluzie în urma unei experiențe personale de lectură. Și sunt mulți, foarte mulți. În ce mă privește, n-am încercat recent nevoia irepresibilă de a reciti Eminescu. 2. Cred că este o eroare să-l socotim «poet național» pentru că această sintagmă are un conținut ambiguu. De exemplu: sunt convins că spiritul național românesc este ceva mai larg decât ceea ce Eminescu a reușit să sintetizeze. Dacă îl considerăm pe Eminescu poetul nostru național, rezultă că toate căutările creatoare neeminesciene sunt și nenaționale? [...] 3. Destule. 5. În mare, critica românească și-a încetat de mult rolul critic în legătură cu Eminescu. Istoria literară și-a făcut datoria prin încheierea ediției critice a *Operele*. De fapt, miturile nu mai fac obiectul criticii, ci, cel mult al criticii sociale. Pentru evoluția României în context european mitul Eminescu (și subliniez: *mitul*) mi se pare mai degrabă primejdios. □ Nicolae Iliescu, *Ce este chestia aia, „Dilema”?*: „1. Nu suntem la curent cu discuția, căci nu citim nici ziare prea multe, nici reviste (doar pe cele de programe de cablu, fosta «Pariu trio» – care, din lipsă de aderenți, s-a terminat – și «Caiete critice»). Știm, totuși, că Eminescu a devenit un obstacol pentru orice prost căzut în câmpia literaturii, pentru orice plumitiv aflat la început. Sigur, conform drepturilor omului și ale cetățeanului poți avea părerea ta, dar numai după ce l-ai citit. Și Eminescu e cam greu de citit! Eminescu este sinonim cu limba română (și cu gândirea în limba română), mult mai important decât Caragiale (un bun observator și un vodevilist uriaș, ce-i dreptul!), fiindcă are în text codul real al românului. Firește, nu totul este ideal, chiar poemele geniale sunt vreo duzină, ca și la bătrânul Shakespeare, dar celelalte sunt ratate cu măreție. Ce n-aș da să scriu *Icoană și privaz* sau *Richard al II-lea*, piesa masacrată de tembelii ăștia de la «Naționalul» bucureștean! Depășită de către cine? Pe străzile mari ale literaturii, depășirea este interzisă! Cunosco o carte veche cam de două mii de ani ce nu va fi depășită în veci de vecii, vorba altui de nedepășit poet român, Vechiul și Noul Testament. Eminescu este Biblia în limba română, scurt și fără comentarii. Iertați-mă, dar ce este chestia asta, «Dilema»? 4. Totul este aberant. Câți nebuni nu-l înjură pe Dumnezeu sau pe Hristos? Câte crime nu s-au făcut în numele Evangheliei? A dogmatiza un text este o uriașă prostie. Orice text trebuie interpretat, decodat, cântărit, revăzut și adăugit. Citesc seară de seară câte un pasaj, mai amplu sau mai ba, din Biblie. În «Matei», glava 15, slovele 21-28, cele cu femeia canaaneancă, Hristos are o reacție foarte ciudată, refuzând s-o vindece și zicând: «nu este bine să iei pâinea copiilor și s-o arunci la căței». Vă mai amintiți ce răspunde femeia?

«Da, Doamne, dar și cățeei mănâncă din firimiturile care cad de la masa stăpânilor lor». Deși refuză inițial, fiind alt popor, până la urmă Hristos îi vindecă fiica. Oare câte greșeli are bietul Eminescu, un om nefericit, bolnav, trăind pe apucate? Dar le are Eminescu, nu Gricurcă! Bineînțeles, nu tot din publicistica eminesciană este de citat, multe sunt lucruri strict date și rămân descifrabile din context, dar foarte multe alte lucruri sunt de o actualitate tulburătoare și trebuie să ne pună și acum pe gânduri. Eminescu este primul gazetar și, chiar așa, primul politician. Pe Brătianu, de exemplu, nu-l ia în târbacă, îi recunoaște valoarea (de altminteri, Brătianu, alături de Kogălniceanu, sunt cam singurii oameni politici din secolul trecut!). Ce nas! [...] 5. Prea multe nu a făcut. Mi-amintesc că un plumitiv (un «comentator pentru scriitorii de raftul doi», cum admirabil îl definea cineva) trântea piatra în baltă: *Doina* este xenofobă și nu trebuie învățată în gimnaziu. Dar «Marseieza» cum o fi? Dar imnul Italiei? Dar toate imnurile? Ce n-aș fi dat ca Eminescu, și nu un lingău ardelean oarecare, să fi scris imnul României! Părinții ți-i dă Dumnezeu, pe prieteni ți-i alege! Eminescu nu cade el de pe soclu chiar la orice adiere pornită din «galaxia proștilor, numită Grama» sau de la F. Sicioie. Dacă ar fi căzut, nu trebuia cocoșat acolo. Dar n-a fost să fie așa. Într-o lume a mediocrităților, Eminescu nu-i Hagi sau Lady Di, el este chiar conducătorul limbii române, capul de pod dintre noi și lume, matricea noastră stilistică”. □ Lucian Chișu, *Câte sunt de făcut!*: „2, 4 [...] Eminescu spirit conservator? Un mare poet, fapt recunoscut chiar și de contestatari, spirit conservator! Cred că e un nonsens. Există numeroase «fracturi» în logica denigratorilor poetului. Aceștia ignoră cu bună știință aspecte importante ale vieții și operei insistând, în schimb pe așa-zisa cecitate a poetului (surprinsă nu în contextul epocii și evenimentelor trăite de Eminescu, ci din perspectivele momentului politic contemporan). Spre a fi mai explicit adaug că o poezie precum *Doina*, considerată xenofobă, exprimă, cu câteva decenii mai devreme, idealul de viață și de moarte al poporului nostru. Pentru ce oare și-au jertfit românii viața în timpul primului război mondial? Ar trebui, atunci, să-i considerăm în corpore, fie xenofobi, fie... proto-legionari. 3, 5 Au trecut mai mult de o sută de ani de la încetarea vieții lui Eminescu. Literatura a progresat îndeajuns încât să concludem că, în mod covârșitor, autorii de acum un secol sunt învechiți. Dacă, totuși, Eminescu nu e învechit azi, faptul se datorează nu numai contestatarilor care se împiedică de el (evident pentru a atrage atenția, altfel decât Descartes, că există și ei), ci, mai ales, pentru răspunsurile cu care suntem datori în fața operei lui Eminescu. [...] Câte sunt de făcut! Și toate acestea în regim de urgență, pentru că Eminescu rămâne un poet de geniu, un creator providențial pentru evoluția ulterioară a literaturii române și, chiar dacă nu vor unii, o prezență, alături de Caragiale, Sadoveanu, Marin Preda, Eugen Ionescu, în marile enciclopedii, inclusiv cele din nou creată civilizație multimedia. Se discută mult astăzi despre necesitatea promovării «imaginii»

României în lume. S-au scurs, se pare inutil, valuri de cerneală. Se mai spune, de asemenea, că principalul nostru argument în această tentativă aproape disperată, îl reprezintă cultura. Dacă această afirmație, cu totul și cu totul adevărată și importantă, care nu ne aparține, n-a devenit deja un clișeu, înseamnă că aceste eforturi sunt susținute într-un mod extrem de original”. □ Tudor Nedelcea, *Mitul Mihai Eminescu*: „I. [...] acțiunea de demolare a lui Eminescu nu este una singulară, ci constantă. O dovedește *Argumentul* lui C.P. Bădescu din «Dilema», care este tezig, direcționat în acest sens. În loc de o analiză pertinentă a operei eminesciene, la care să participe eminescologi recunoscuți spre a aduce «un sănătos aer de prospețime» s-a apelat la cvasinecunoscuți (Răzvan Rădulescu, Pavel Gheo Radu, T.O. Bobe, Cr. Preda), deși aceștia se autointitulează, frizând paranoia, «scriitor», «scriitor, critic, eseist, profesor, redactor» etc. Paginile din «Dilema» dovedesc că unii nu au reușit să se despartă nu de Eminescu, ci de etichetările «realist-socialiste din anii 1950». În paginile «Dilemei» nu e atacat numai Eminescu, ci și reputații critici literari sau filosofi care s-au pronunțat asupra perenității creației eminesciene, precum și unele personalități ale culturii românești contemporane (Marin Sorescu, Grigore Vieru, Gh. Anghel, Sabin Bălașa). Deci este un atentat perfid asupra valorilor culturale naționale și se înscrie în moda revizuirii nu pe criterii axiologice, ci de dragul revizuirilor. Eminescu este în prim-planul demolării, pentru că el a devenit o instituție națională, el este «constelația care ne-a adaptat și care ne-a arătat cine suntem și ce suntem, transformându-ne și pe noi» (Edgar Papu); el «are meritul de a fi salvat onoarea spirituală a poporului român» (Petre Țuțea), dar noi «continuăm să rămânem descoperiți față de el» (C. Noica). Al. Paleologu salvează din penibilitate paginile «Dilemei» în interviul său cu Tita Chiper referitor la aspectul fizic și comportamentul civic al lui Eminescu [...]. Și Al. Paleologu este îndreptățit să facă aceste afirmații, fiind posesorul unui «depozit familial» – unchiul său, M. Paleologu, fiind coleg de redacție cu fericitul poet. Deci, nu pot împărtăși ideea că poezia sa este «depășită» (mai degrabă total necunoscută acestor criticaștri) și nu pot rămâne indiferent la celelalte sectoare ale creației eminesciene. 5. Critica românească și cea universală, reprezentată de personalități în ținută științifică, a făcut ce trebuia pentru Eminescu. Adică l-a așezat unde îi este locul: în vârful spiritualității românești, scriitor național și universal. Avem nevoie de mituri naționale ca repere morale, mai ales într-o societate în derivă, iar mitul Eminescu este unul dintre ele, un mit benefic într-o perioadă ca cea prezentă, când România trebuie să-și afirme identitatea națională în concertul națiunilor europene. Critica românească contemporană a rămas, în bună parte datoare lui Eminescu, în condițiile în care beneficiază, în sfârșit, de ediția integrală Eminescu, apărută sub egida Academiei Române, ediția începută de Perpessicius, continuată de Al. Oprea și finalizată de D. Vatamaniuc, în colaborare cu un eminent grup de specialiști. Este nevoie de o

catedră Eminescu, care să abordeze plenar și obiectiv întreagă creație eminesciană, inclusiv publicistică (în unele facultăți se acordă spațiu pentru studierea lui Emil Cioran în detrimentul lui Eminescu. Este îndreptățit N. Manolescu să se întrebe dacă se mai citește azi cu adevărat Eminescu, cât de profund se citește, cum și cât de utilizată este ediția academică, într-adevăr intruvabilă, iar observațiile sale sunt pertinente: cititorul de azi nu mai este preocupat de «acea lectură spontană și individuală, care să facă din poeziile lui Eminescu o carte de căpătâi», în stare «să creeze un nou interes pentru o operă gândită și scrisă în secolul trecut». Nu are dreptate, după opinia noastră, când recomandă «despărțirea de Eminescu». Vastitatea, profunzimea, perenitatea operei eminesciene ne obligă să nu ne despărțim niciodată de Eminescu, ci să-l abordăm de fiecare dată în contextul istoric și social-politic în care și-a scris-o printr-o relectură critică, pertinentă și obiectivă”.

□ Vasile Bardan, ***Eminescu – mitul poluat***: „1, 2 [...] pe mine poezia lui Eminescu nu mă poate lăsa rece cu toate că, în mod paradoxal, după ce ea a făcut să mă regăsesc, descoperindu-mi noua vocație, după ce mi-a marcat definitiv formarea spirituală din prima tinerețe, pe parcursul existenței mele au survenit mai multe despărțiri și apropieri de Eminescu. Cu timpul despărțirile au devenit din ce în ce mai rare și apropierile tot mai dese, fapt ce a dus la achiziționarea ediției princeps a poeziilor sale, prin mai 1995. De atunci contactul meu mai ales cu poezia lui Eminescu, este constant, necesar, aproape zilnic, luând uneori forma unor dialoguri tot mai precise și mai naturale cu puțință, ca și cum aș discuta cu oricare dintre contemporanii mei. Într-o zi, prin 23-24 octombrie 1996, l-am numit pe Eminescu *sponsorul neamului*, în sens spiritual, desigur, spunând că «De un secol, mereu trează/ Umbra lui în noi e vie/ Și ne tot sponsorizează/ Cu divină-i poezie», fără a cădea în damblaua unor fani foarte profani de la «Dilema» care ar fi în stare să șpreieze pe un zid inscripția «M.. e Eminescu», așa cum unii se referă la echipa Steaua sau Rapid. [...] Nu numai «idolatria e caracteristică subculturii», am putea răspunde dlui Manolescu, ci și opusul ei, manipularea în negativ a unui spirit (național sau internațional). Una e să vii în arena detabuizării, a demistificării sau demitizării și să spui: Eminescu e sufocat de clișee, stereotipii și prejudecăți, de false imagini ale sale sau ale operei sale tabuizate, degradate de atâtea imagini kitsch, imagini de care trebuie să *ne despărțim* cu profesionalism și cu totul altceva, echivalent cu impostura, e să declari public «nu sunt un fan al poeziei lui Mihai Eminescu... [...] pe mine poezia lui mă lasă rece. Mai rece decât poezia predecesorilor săi înșirați în *Epigonii*. Nu cred că Eminescu este poetul nostru național și universal», cum declară irațional un oarecare Răzvan Rădulescu ce se mai dă și «scriitor» (în fapt, el abia a debutat). În acest caz orice reevaluare critică, orice *relectură critică* cum o definește cu îndreptățire dl. Nicolae Manolescu, este exclusă. Ca să te poți despărți de Eminescu, trebuie mai întâi de toate să ai cunoștință de cine și de ce te despărți. Și mai ales în ce scop. Poți vorbi de un

«Eminescu văzut de departe», numai după ce i-ai cunoscut viața și opera îndeaproape. Eu nu văd o eroare în faptul că Eminescu este considerat «poetul național». Nu cred că «poetul e îngropat sub respectul datorat poetului național, ca sub o nefericită formulă», cum crede Dl. Manolescu în articolul din «Dilema». Formula despărțirii de Eminescu nu o consider *obligatorie* pentru a avea speranța că facem din el «contemporanul nostru». Asta este o problemă intimă a fiecăruia. Nu cred că formula «poetul național» ar fi *în parte* [...] răspunzătoare de *dezinteresul politicos* (s.n.) pe care-l arătăm astăzi lui Eminescu. Noroc de «politicoșii» de la «Dilema» care mai înviorează interesul națiunii române față de «poetul (ei) național». În realitate, faptele unora seamănă mai degrabă de teribilism cultural. Raționamentul profund greșit al Dlui Manolescu este că dacă ne despărțim de «nefericita formulă» – «Eminescu-poet național», ne-ar dispărea subit «dezinteresul politicos pe care-l arătăm astăzi lui Eminescu». Constat că unii indivizi din comandoul condus de Cezar Paul-Bădescu (inițiatorul noului SLOGAN), adică a noii chemări la luptă împotriva «poetului național», punând în practică despărțirea «obligatorie» cerută de Dl. Manolescu, fac dovada că nu-s decât niște efemere bășici în raport cu obiectul urii lor. Pentru unii dintre aceștia Eminescu a devenit un obiect bun de lovit cu piciorul precum o minge. Așa procedează tinerii colaboratori ai «Dilemei», despre care Dl. Manolescu crede că «au sărit uneori calul». Să fim realiști! Mai degrabă se vede că au rămas împiedicați printre picioarele calului. Ei au pus totuși eminescologii în alertă. În rest nu este nici o urmă de «un sănătos aer de prospețime» așa cum crede «inert și ridicol» D.P.B.-ul. În peisajul nostru literar «mahalagiu, agricol sau haiducesc», cum ar zice Ion Barbu, astfel de *ieșiri de piață* nu ne mai miră. 5. Critica literară românească a dus toată bătălia pentru impunerea lui Eminescu în conștiința noastră ca *Poet național*, concept în jurul căruia văd că se ridică acum grave întrebări acuzatoare. Tot ea cred că va fi în măsură să acționeze cu profesionalism pentru a dovedi valabilitatea sau nevalabilitatea acestui concept. Tot spiritul critic va trebui să elimine toate stările astea patologice adunate în jurul lui Eminescu, tot vâscul laudativ și toxinele negatoare, debarasându-se de starea de asediu (ca acum), sau de starea glorificatoare (ca mai an). Singura valabilă rămâne starea de urgență pentru că *Mitul lui Eminescu e poluat*. Moștenirea transmisă nouă de Eminescu nu e ușor de dus și nu poate fi lăsată la cheremul unor manipulatori de profesie, sau a unor neaveniți cum sunt unii pripășiți pe la «Dilema». Eminescu este o problemă cum ne spune și Ioana Bot într-un articol din «România literară» (nr. 1/1998, p. 3), iar «peisajul eminescologiei actuale, agresat de bruiatul nespecialiștilor și al politicizării la ordinea zilei, ne vorbește mai degrabă despre toposurile, capcanele (în ultimă instanță, dar de ce să ne temem de ele?) eșecurile asumării modelului eminescian». Model sau *Mit*, Eminescu nu mi se pare deloc primejdios pentru identitatea noastră națională, care-și are locul și rostul ei într-o Europă care nu-

i atât de inocentă și generoasă, așa cum caută unii să ne-o prezinte în mod triumfalist acum”. □ Nicolae Bârna, *Mitul în sine nu poate fi contestat*: „1-5 [...] Nu propriu-zis valoarea poeziei eminesciene – dacă percep bine – e contestată în discuțiile recente, ci, în principiu, *mitul* lui Eminescu, ori, mai precis spus, formele concrete de întreținere ale acestui mit. Aici ar fi de observat că mitul în sine nu poate fi contestat: «miturile» sau mitificările de acest fel sunt, dacă nu necesare, oricum inevitabile, irepresibile forme de cult profan care însoțesc mai pretutindeni, ieri și azi, glorificarea valorilor culturale: există, cine n-a remarcat-o?, un mit Shakespeare, un mit Flaubert, un mit Baudelaire. Ca să nu mai vorbim de miturile unor Rimbaud sau Edgar Poe și de atâtea altele. Orice mare creator e, în cele din urmă, mitificat (cu recurs la ingrediente biografice etc.), fiind aceasta o formă de întărire a prezenței lui în conștiința populară, în vreme ce referirea strictă la text și exercițiul neslăbit al spiritului critic rămân, de regulă, practici rezervate «specialiștilor» (specialiști care, de altfel, sunt cei care pot formula «certIFICATELE» ori «recomandările» spre mitificare). Există însă, de altfel, nu la scară națională sau universală, ci în cercuri restrânse, în chiar interiorul breslei literaților și literatorilor – cu eventuală difuziune și în sfera cititorilor «luminați» – mitificări de acest gen: mitul Queneau, mitul Péric, ori, la noi, mitul Radu Petrescu, dar și, de pildă, un mit Mircea Horia Simionescu ori mitul (e adevărat, esoteric) Gheorghe Iova. Asistăm, în imediata actualitate, la automitificarea scriitoricească optzecistă și nouăzecistă. Așa că de ce să-i refuzăm tocmai lui Eminescu un fenomen îngăduit atătora? În ce privește formele concrete în care e celebrat mitul Eminescu, ele merită, ce-i drept, în bună parte, o contestare viguroasă, fiind deseori detestabile. Desuete, inestetice (pentru sensibilitatea actuală), marcate de conotații «ceaușiste», incontestabile (mă gândesc, de pildă, la des incriminatele recitări pompos-«înfiorate», cu acompaniament muzical-coregrafic desuet ori de-a dreptul kitsch, vizibile uneori pe ecranul televizorului, înainte ca și după 1989, dar și la alte «manifestări» de acest fel), atingând uneori cotele extreme ale convenționalismului, ele ajung să aibă deseori un «efect pervers», devenind contrare scopului pe care se pretinde că-l slujesc. Perpetuarea lor ca atare nu face bine apărării valorii naționale care e marele poet, și o radicală schimbare de strategie în materie de celebrări, aniversări și comemorări – prin «modernizarea» lor profundă și serios gândită – se impune, fără îndoială. Încercând însă să zgâlțâie forme de manifestare neavenite ale mitului eminescian, unii – unii colaboratori ai «Dilemei», de pildă – au ajuns să conteste și valoarea poetului. Alții, afirmând explicit credința lor în importanța poetului, ajungeau totuși să-l pună în chestiune, în cele din urmă, prin lexicul utilizat, prin pedala ironică sau sceptică pe care o aplicau considerațiilor lor. Toate acestea – fără, cred, rele intenții deliberate (iată, refuz să-i numesc... agenți străini!). Totul având însă, cumva – cu unele excepții – aerul unui demers concertat, al «alinierii» sau conformării la o

«indicație» prealabilă, unor spirite mai prepuielnice decât al meu ar putea să le încolțească suspiciunea relei credințe... Problema «învechirii» scriitorilor și literaturii mi se pare specioasă, înșelătoare, doar aparent relevantă. Nu tot ce e vechi e prost și nu tot ce e (mai) nou e bun, și nici invers. Pe de o parte, toți scriitorii (mai) vechi sunt «învechiți» prin mii de aspecte. Pe de altă parte, dacă opera unui scriitor e viabilă, dacă interesează încă, nu prea are importanță – decât la nivelul descripției istoriciste, demers stimabil și desigur util, dar nu crucial pentru proclamarea valorii – ce e învechit în ea. Operele scriitorilor mai durează – sau, dacă vrem, se verifică în calitate de scriitori mari cei ale căror opere durează – în pofida «perimării» tematicilor, viziunilor și tehnicilor, în pofida abandonării acestora de către succesorii lor, mai «noi», nu neapărat mai «buni». Simplificând la extrem, am putea spune că scriitorii se «învechesc» cu totul sau deloc. Atâta vreme cât, esteticeste, interesează efectiv, sunt viabili, iar urmele de «vechi» din opera lor nu deranjează ca atare, ci, dimpotrivă, îi dau acesteia o savoare specială. Chestiunea mi se pare a fi fost arhidiscutată, în timp, și nu acum voi relua, în detaliu, o argumentație în principiu cunoscută de toți. Personal cred că opera lui Eminescu este viabilă, și nu mă lasă rece (chiar dacă pot fi conștient, în chiar momentul relecturii, de determinările ei istorico-literare). «Învechit», deci, despre Eminescu, nu prea se poate zice că ar fi. Conservator? Vorbind de poezia lui, cred că a fost, în literatura română – aflată, pe vremea lui, în plină sincronizare, încă ne-sincronizată cu cele din Europa occidentală –, un mare *novator*. [...] Mitul lui Eminescu nu e, în sine, primejdios: și extrema modernitate recurge, și încă masiv, la mituri, și nu numai pentru glorificarea valorilor literare, ci și în atâtea alte domenii (doar și imaginea Europei democratice este, în fond, tot un mit, ceea ce nu înseamnă că e neapărat irealizabilă...). Se cade însă ca formele lui de manifestare să fie primenite, vitalizate, aduse la cota de bun simț a actualității. Cât despre valoarea creației eminesciene, ea se cade să fie apărată prin izvodirea unor exegeze – ample, solide, inspirate, incitante: demers laborios și devorant, desigur... –, mult mai necesare și mai «productive», în vremi de cumpănă, decât orice «gâlcevi». Ușor de spus, mult, mult mai greu de făcut. Gâlcevile, însă, pot avea și ele doza lor de utilitate: dacă, prin provocarea pe care o lansează, vor determina (sau vor contribui cât de cât la) ivirea, cândva, dar într-un viitor, totuși nu prea îndepărtat, a unei sinteze remarcabile – a « marii » sinteze, pe care o așteptăm – despre Eminescu, înseamnă că n-au fost cu totul de prisos”. □ Răzvan Voncu, *Nicio cultură serioasă nu-și pune sub semnul îndoielii valorile reprezentative*: „1. Discuția purtată, azi, la peste 100 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, despre «valoarea lui Eminescu» este una dintre cele mai stupide purtate vreodată în cultura română. Nicio cultură serioasă nu își pune sub semnul îndoielii valorile reprezentative, și nici chiar pe cele de raftul al doilea (iar pe cele de raftul al treilea *le uită*, cu discreția de rigoare). Am însă convingerea că nu asta s-a dorit, deoarece, dacă se intenționa

cu-adevărat o dezbatere asupra valorii universale a poetului, era suficientă convocarea exegezelor eminesciene publicate în străinătate, unele foarte recente, spre a ne convinge că nimeni, nici măcar adversarii noștri tradiționali, nu a pus sub semnul întrebării valoarea sa. Este cunoscută, sper, popularitatea lui Eminescu în Rusia și Ungaria... Cred că se intenționează, în realitate, devalorizarea scriitorului (confundat, probabil, cu bancnota ca ilustrează tendențios numărul din «Dilema»), iar malversațiunea este îmbrăcată, ca într-o perdea de fum, în haina, aparent mai rațională a discuției despre *actualitatea lui Eminescu*. Cu alte cuvinte, Eminescu o fi – poate! – bun, dar opera sa e depășită. A pune problema în acești termeni dovedește – să mă scuze cititorii! – o lipsă desăvârșită de cultură estetică și o concepție buticară despre literatură. Firește că Eminescu e «depășit»! E «depășit» de Argezi, de Blaga, de Ion Barbu, de Nichita Stănescu, de Marin Sorescu, chiar și de Mircea Cărtărescu, neașteptatul și neinspiratul său detractor. După cum «depășii» sunt și Homer, Dante, Shakespeare, Racine, Molière, Goethe, Schiller, Petöfi, Pușkin. Niciunul nu vorbește despre noua ordine mondială, liberalism, drepturile omului, inflație, șomaj, căști albastre, coaliții sau algoritmi. Unii dintre cei citați sunt chiar scandalos de neeuropeni, alții sunt, vai!, *des rustres*, spirite patibulare, care s-au inspirat din literatura populară și au vorbit în limba vulgului... O mică observație, totuși. *A depăși*, în cultură, înseamnă *a asimila*, a încadra în temelia noului edificiu cărămizile celui vechi. *Exempli gratia*: cărămizile smulse din Colosseum și înglobate în superbele palate renascentiste ale Romei. Gloria bătrânei arene antice nu a fost, cu toate acestea, diminuată. Este exact ceea ce s-a întâmplat cu opera eminesciană: a fost zidită în edificiul literaturii și limbii române de azi. Paradoxul în care cad mărunții detractori ai poetului este de-a dreptul ridicol – să-l contești pe Eminescu, folosind limba lui... (Îi trimit pe «genialii» tineri participanți la dezbaterea «Dilemei» la orice curs de istoria limbii române literare; se vor convinge că, efectiv, fără Eminescu, limba noastră poetică și, în ultimă instanță, chiar limba pe care o vorbim ar fi fost alta!). Cât privește afirmația nu știu cui, că «îl lasă rece» opera lui Mihai Eminescu, nu e nimic de comentat. Ce să comentezi la o asemenea gogomănie? 2. Nu este nici o eroare în a-l considera pe Mihai Eminescu un *scriitor național*. Și alte literaturi și-au definit marii clasici ca scriitori naționali, înțelegând prin asta scriitori reprezentativi pentru spiritul culturii respective, cei care dau seamă (cum ar spune Noica) de acea cultură în fața lumii. Îmi permit însă să adaug – și aici găsesc o oarecare justificare celor nemulțumiți de idolatria unor eminescologi – că Eminescu nu este singurul scriitor național al literaturii române. Scriitori naționali (fațete ale spiritului european în România) sunt și Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir, Creangă, Caragiale, Argezi, Blaga, Marin Preda, Sadoveanu, Nichita Stănescu. Monomania eminescolatră e extremistă – ca orice monomanie – păcătuiește prin reduționism și coboară cultura română la nivelul culturilor bananiere, ceea ce

e inexact și vexant. Oricât de tânără ar fi cultura română în forme moderne, ea este suficient de veche și de complexă pentru ca un singur scriitor, chiar de geniu, să nu o poată epuiza și monopoliza. [...] 5. Critica noastră a făcut extrem de puțin pentru Eminescu. Mai bine zis, s-a străduit să facă mult pentru *mit*, dar a realizat destul de puțin pentru scriitor. Pentru impunerea universală a unui scriitor este foarte important ca între opera sa și receptarea peste hotare să existe o relativă sincronizare. Concret, «campania pentru Eminescu» trebuia dusă de către Maiorescu. Acesta, însă, s-a oprit după un studiu. Nici Gherea, Ibrăileanu sau Lovinescu nu s-au ocupat sistematic de Eminescu. Practic, până la apariția biografiei și monografiei lui G. Călinescu, receptarea critică a lui Eminescu nu a contabilizat decât studii fragmentare, extrem de puțin utile. Nici după seria lui G. Călinescu nu înregistrăm o «explozie» critică, măcar compensatorie, doar câteva titluri intrând în categoria celor cu adevărat remarcabile ... «Mitul» Eminescu nu e rezultatul acțiunii critice, ci al emoției provocate de destinul său tragic, suprapus geniului artistic și al acțiunii unui grup de prieteni și epigoni, între care se detașează Vlahuță. Cât despre prestigiul său internațional – în creștere –, critica românească nu își poate aroga vreun merit... Am răspuns astfel și la a doua întrebare. Dacă Europa îl acceptă (și îl acceptă), nu văd de ce am fi noi mai «vigilenți», mai intransigenți și mai intoleranți. Mitul său nu este nici primejdios, nici benefic în chip intrinsec. El este, pur și simplu. Este un mit fondator al conștiinței românești moderne, cel dintâi, după părerea mea. P. S. O precizare și pentru fostul meu coleg Răzvan Rădulescu: Eminescu a văzut marea. Se știe și când: marți, 15 iunie 1882. Dacă se discută despre biografia poetului, bibliografia obligatorie include și *Viața lui Mihai Eminescu*, de G. Călinescu. Asupra chestiunii «Eminescu și marea», vezi și N. Georgescu – *Cercul strămt. Artă de a trăi în vremea lui Eminescu* Măcar generația noastră să citească mai multe cărți decât scrie!” □ Eugen Simion, ***Cred că mitul Eminescu trebuie să existe, azi, ca și ieri...***: „I. Am răspuns în două articole din «Curentul» la această chestiune. Adaug că, după opinia mea, nu trebuie să acordăm acestor tineri necopți la minte o importanță mai mare decât o au în realitate. Vor să intre și ei în istorie și, neavând operă și nici autoritate intelectuală, cum să intre altfel decât injuriind miturile și făcând indecențe pe statuile marilor scriitori?! Nu trebuie, pe scurt, să-i luăm prea mult în serios, excesul nostru de indignare ar putea să-i facă celebri... Chestiunea, în sine, se poate discuta. Orice operă întâmpină legea mutației estetice și orice scriitor se confruntă cu sensibilitatea generațiilor ce-i urmează. Eminescu rezistă de mai bine de 100 de ani acestei confruntări. Românii s-au regăsit, în partea lor cea mai frumoasă, în poezia lui și tot ei au creat o legendă în jurul iubirilor și a suferinței sale. Mitul Eminescu e susținut, desigur, de poezia lui. Continu să cred că Eminescu este un mare poet și, când îl citesc, nu mă lasă deloc rece (o expresie neghioabă !). L-am citit în diferite faze ale vieții mele și am aflat la el, totdeauna, ceva ce m-a

mulțumit esteticeste și nu numai. Căci întâlnirea cu Eminescu nu este numai estetică. Este o întâlnire a ființei în totalitatea ei, o deschidere enormă, o întoarcere la cele profunde și esențiale... De aceea toți criticii se plâng când este vorba de a analiza poezia lui Eminescu: pentru că ei trebuie să-și învingă un mic complex. Un complex care pornește dintr-o mare iubire deja asumată... Am scris, la debutul meu, pentru a mă vindeca de acest complex un studiu despre proza lui Eminescu în 1964, după ce i-am editat (în colaborare) narațiunile sale. Revenind la întrebarea revistei, răspund: nu Eminescu nu este depășit în esența lirismului său; marii poeți nu sunt «depășiiți», pentru că, explică undeva Goethe, marea artă nu evoluează, marea artă se fixează pe un cerc al spiralei. Sau, cum ar zice Noica, arta nu este o ființă pentru devenire, este o ființă pentru ființă. Nici proza nu este anulată de legea mutației estetice, deși se scrie altfel de proză azi decât în epoca romantismului. Depinde ce cauți în ea și depinde, desigur, cu ce instrumente ale sensibilității te apropii de ea. Dacă, întrebând-o, nu-ți răspunde, nu este totdeauna de vină opera literară (parafrarez un proverb zen). 2. Nu, nu este o eroare. Eminescu *este* un poet național din cel puțin două motive: 1. pentru că românii îl socotesc ca atare și 2. pentru că opera lui susține această alegere, nu toți marii poeți sunt scriitori naționali, dar nu cunosc un singur scriitor național care să nu fie exemplar în genul pe care îl ilustrează. «Spirit conservator»? Poate, dacă judecăm lucrurile ideologic sau politic. Dar marea poezie nu este nici *conservatoare*, nici *progresistă*. Ea este doar mare poezie și îi ajunge această determinare. Ideea că, fiind anti-liberal și opunându-se «drumului de fier», Eminescu nu poate fi un scriitor național este vulgară. Mitul lui Eminescu se bazează pe alte date. Și, apoi, este Goethe un spirit progresist și, dacă ar fi fost, ar fi scris altfel *Faust*? Vorba lui Maiorescu: «cam fleacuri» aceste speculațiuni în jurul unui mare poet... 4. [...] E aberant să-l penalizăm pe Eminescu pentru ceea ce fac alții cu el. Eminescu este un poet de geniu și, cum am spus mai sus, românii se găsesc în el, cu tristețile, mâniile și nenorocul lor. *Odă în metru antic* este cel mai patriotic poem scris în limba română. Am scris această propoziție în anii '80, ca să sugerez că nu poemele despre patriotism (ce se scriau atunci) sunt reprezentative pentru spiritul unei nații, ci un mare poem despre nefericirea și singurătatea geniului ... Nu mi-am schimbat ideea nici azi. 5. Cred că mitul Eminescu trebuie să existe. Azi, ca și ieri. Și, desigur, în viitor, câtă vreme se va vorbi această limbă romanică orientală. Este nevoie de el pentru că el și alții (îndeosebi poeții) exprimă spiritul național, felul nostru de a ne situa în lume. În lumea în care trăim și în lumea europeană care se pregătește. Noi, românii, avem mare nevoie de Eminescu pentru că, repet, poeți ca el sau Arghezi, Bлага, Bacovia, Goga, Barbu, Nichita Stănescu ne ajută, nu să intrăm în NATO, dar să fim luați în seamă și să nu pierim într-o federalitate cenușie și opulentă (dacă o fi să fie). Cultura este, totuși, șansa noastră ... Poeții noștri nu sunt cunoscuți aproape deloc. Dar acest fapt (întristător, desigur) nu înseamnă

că ei nu există și că, cine știe, într-o zi zeii nu vor sta și în preajma lor. Până atunci, măcar să nu-i batjocorim, măcar atât să facem pentru ei. Căci, tot ce mi s-a părut inacceptabil pentru o cultură care se respectă, în articolele din «Dilema», n-a fost atât negația poeziei sau a prozei lui Eminescu, ci zeflemeaua cu care este întâmpinată opera lui. Zeflemeaua noastră balcanică, aceea pe care un alt poet, Nichita Stănescu, o considera a fi jegul inteligenței”.

□ Valeriu Cristea, *Corabia beată*: „În urmă cu vreo douăzeci de ani încercam să public, fără să reușesc, un articol în care îndrăzneam să susțin că Eminescu nu este cel mai mare poet din lume. Mă stârnise să scriu acel articol poeta – acum pot și vreau să-i dau numele – Ileana Mălăncioiu care, cedând, și ea, o dată șovinismului cultural afirmase că pentru noi Eminescu este, dintre toți, cel mai mare poet. O combăteam, fără a-i dezvălui, pentru că îi prețuiam deopotrivă talentul și incisivitatea unor luări de poziție publice, identitatea, insistând asupra caracterului relativ al sintagmei *pentru noi* (vezi mai jos). Dar altceva vreau să subliniez: cât de *singur* mă simțeam în timp ce umblam, cu slabe speranțe, să-mi plasez articolul; ce bine mi-ar fi prins, *atunci*, măcar o ceată din armata de europeni și euroatlantici autohtoni ce ne-a invadat în ultima vreme! În cele din urmă, cu unele tăieturi, textul mi-a apărut – grație regretatului Ioanichie Olteanu, cu care am avut o ultimă rundă de tratative în holul Sălii Mici a Palatului, unde se ținea nu mai știu ce adunare scriitoricească (la care nu participam) cu paginile în discuție așezate pe teșgheaua garderobei, acum pustie, căci era în plină vară – în «Viața Românească» sau în suplimentul ei, ce se numea sau urma să se numească ... «Caiete critice». În forma lui integrală, articolul *Gust și măsură* a fost tipărit în volumul *A scrie, a citi*. [...] se va admite poate că, în atitudinea față de clasici în general și față de Eminescu în special, nu am făcut și nu fac parte din categoria idolatriilor, a comentatorilor encomiastici, a iubitorilor de vorbe mari și goale sau de clișee răsuflete, că nu am recomandat și nu recomand respectul *religios* față de înaintași, că nu am dat și nu dau dovadă de șovinism cultural etc. Nu cred nici că Eminescu trebuie *să ne judece*, căci nu cred că el poate lua locul lui Dumnezeu. Tocmai de aceea mă simt îndreptățit astăzi să resping, cu aceeași fermitate, alte atitudini excesive, de semn contrar, față de Eminescu. Atitudini care îmi confirmă mai vechea convingere că societatea românească este o corabie beată care se apleacă, primejdios, când într-o parte, când în cealaltă. De ieri până azi s-au schimbat, radical, multe și în privința poetului (era să zic *național*): de la insuportabilul Luceafăr al poeziei românești s-a ajuns la dezgustătorul *Titi cel păros*; de la «cel mai mare ...» la *nulitate*. Curajul de cârpă al acestor lamentabili conformiști ce se văd pe ei în chip de anticonformiști necruțători (cu Eminescu, de data aceasta) este un fenomen curent, la ordinea zilei. Altceva trebuie să ne îngrijoreze. Într-adevăr, nu destinul lui Eminescu («Clasicii nu sunt statui de sticlă ...»: dar nici locuri de depozitare a gunoaielor!). Ci soarta unei culturi în care încearcă să-și facă loc mentalitatea

că astfel de manifestări reprezintă tot atâtea dovezi de libertate de spirit, descătușare de prejudecăți, emancipare, într-un cuvânt de *europenism*. Gata cu pășunismul, am intrat în Europa, ceea ce presupune că trebuie să ne luăm nițel peste picior valorile. Bietele rumegătoare nu-și dau seama că au rămas ce au fost – numai nutrețul, de import acum, le-a fost, între timp, schimbat. Preferabil era ca în loc de a fi negat cu insolență, Eminescu să fie discutat, și chiar criticat, cu deferență. Așa cum stau, din păcate, lucrurile, avem totul despre pilozitatea omului și nimic despre idiosincraziile xenofobe ale omului politic. Antipășuniștii noștri ultraeuropeni, temerarii «nedilematici» sunt tot atât de departe de a combate judecățile eronate ale poetului despre alte popoare ca și ultranaționaliștii noștri antieuropeni, românii mari, ca să le zicem astfel, velicoromânii. Pariez pe orice că nici unii, nici alții nu vor sufla vreodată o vorbă despre deșertul sufletesc pe care Eminescu îl atribuia rușilor, tocmai lor, celor ce au dat lumii – nu, nu voi cădea în capcana enumerării, iar și iar, a șirului lor de scriitori faimoși, ci mă voi limita la a-i pomeni doar pe (dar ăștia cine or fi, mă tem că se vor întreba și unii și alții), Nikolai Fiodorov și Pavel Florenski. De altfel, un simplu cor rusesc ar transforma într-o clipă «deșertul» în furtunoasă pădure”. □ Contribuie cu noi interpretări de factură eseistică, aplicate unor scrieri literare ale lui Mihai Eminescu: Octavian Soviany, ***Pornind de la Epigonii și Alexandra Crăciun, Ochiul eminescian de la gineceu la crematoriu***. □ La secțiunea „Lecturi”, Răzvan Voncu recenzează cartea *Primăvara, când înmuguresc căinii...* (Ed. Cartea Românească, București, 1998), de Mihai Ispirescu, propus cititorilor ca „unul dintre cei mai originali și mai inventivi succesori ai lui Caragiale”, „ploieștean ca și Nenea Iancu, este redactorul-șef al noii serii «Moftul român»”: „[...] Valoarea și funcția novatoare a scriiturii sale în proza românească de azi mi se par evidente. Desprinsă de curente, de formule, de aderențe de grup, ea realizează câteva din dezideratele majore ale prozei actuale, îmbogățind cu încă o scriitură personală tabloul atât de variat al prozei noastre de azi. Între tulburătoarele adâncimi analitice ale lui Nicolae Breban și tumultul epic al lui Fănuș Neagu, între ciclurile mitice ale lui D. R. Popescu și manierismul modern al lui George Cușnarencu, între fabulosul lui Tudor Dumitru Savu și avangarda lui Daniel Bănulescu, proza lui Mihai Ispirescu, cel puțin la fel de valoroasă ca dramaturgia sa, ocupă o poziție meritorie și meritată. Discreția și distincția personală a scriitorului nu sunt motive pentru a fi ignorat de critica literară. Dimpotrivă” (*Mihai Ispirescu – fantasmale orfevrului literar*). În *Post scriptum*, Răzvan Voncu strecoară cererea de scuze, adresată ziaristului C. Stănescu, pe care recunoaște a-l fi „nedreptățit într-un mod absolut gratuit”, sub influența unor persoane rău-intenționate: „În urmă cu un an de zile, rău sfătuit de unii amici literari, am comis o impardonabilă impolitețe (ca să nu spun mai mult) la adresa domnului C. Stănescu. Întrucât timpul, se știe, e un sfetnic bun, mi-am dat seama că l-am nedreptățit într-un mod absolut gratuit,

drept pentru care prezint scuze și, sper, ca ele să fie primite”. □ O altă analiză de carte, din cadrul aceleiași rubrici, este făcută de Nicolae Bârna, tema fiind confesiunile lui Valeriu Cristea, din *Bagaje pentru paradis* (Albatros, 1997), analizate în parametrii unui profil psihologic definit prin *Modestie (neprefăcută) și orgoliu (justificat)*: „[...] Memorialistica lui Valeriu Cristea e una netradițională. Interesul scriitorului nu vizează consemnarea unor fapte sau portretizarea unor personaje, ci consemnarea **trăirii** unor fapte și reconstituirea ei ca stare complexă, ori înregistrarea trăirilor prilejuite de întâlnirea cu anumite personaje («personaje» în sensul cel mai larg: persoane de tot felul, de obicei deloc celebre, anonime ori chiar necunoscute de memorialist, doar zărite de el, evocate nu sub forma portretului, ci în calitatea lor de rezonatori pentru conștiința naratorială, care este, în cazul de față, cu siguranță, cea auctorială). [...] Este vorba de o memorialistică centrată pe subiectivitate nu numai la nivelul enunțării și al comentariului, ci și la cel al «referentului», al «conținutului». Și, prin aceasta, asemănătoare cu ficțiunea, în sensul că nimeni nu poate «certifica», ca reale și obiective, cele ce fac esența cărții lui Valeriu Cristea, el fiind unicul lor depozitar, așa cum autorul de scrieri de ficțiune e unicul «stăpân» al lumii sale ficționale. Dar – și doar aparent paradoxal – această carte de o subiectivitate extremă este totodată și una de mare interes «documentar», o dovadă a asemănării esențiale între oameni, a fraternității lor structurale. E un «document» în plus privind o evidență ce reclamă, totuși, mereu, noi atestări, și anume faptul că suntem, cu toții, mai mult sau mai puțin asemănători în instanțele noastre lăuntrice. La Valeriu Cristea cititorii descoperă, sub anumite întruchipări particulare, etape și coordonate ale drumului personalității – al oricărei personalități umane – spre frumos și spre adevăr, spre cinste și spre bunătațe. Criticul, în postura lui confesivă, se dezvăluie ca un moralist de înaltă condiție. Iar fragmentele eseistice ori comentariile netributare, în sens restrâns, **amintirii** (deși diferența e greu de stabilit: confesiuni ne-datate neapărat în trecut, comentarii de secvențe cinematografice, meditații ori luări de poziție față cu evenimente ori stări de actualitate – toate sunt înfățișate, în fond, ca **amintiri**, fie ele de dată foarte recentă...) completează armonios autobiografia spirituală și adevărata epopee a luptei pentru fericire care formează trama de ansamblu. Totul, repet, e subordonat subiectivității – scrutată cu maximă exigență față de sine –, dar nu «închis» spre autocontemplarea unei subiectivități suficiente sieși, ci deschis spre destinatar – cititorul, neamul omenesc – în vederea nu numai a comunicării, ci și a comuniunii”. Întâmpinarea critică plină de empatie este și prilejul „câtorva precizări sistematice privind chestiuni «extratextuale»”, care apar, pentru că „se impun totuși”: „Unii dintre oportuniștii de dinainte de 1989 au rămas oportuniști și după. Cu (pentru ei) folos, și înainte, și după. Alți foști oportuniști, dimpotrivă, nu s-au mai manifestat, după Revoluție, ca atare, amenajându-și o respectabilitate tardivă. Dintre cei care nu se manifestaseră ca oportuniști «înainte» (în

raport cu conformismul oficial, unic, al statului totalitar), unii au devenit, în mod surprinzător, oportuniști «după» (cu observația că, acum, conformismul profitabil prin care se manifestă oportunismul a devenit pluralist, astfel încât a fi oportunist nu mai însemna neapărat a simula adeziunea față de curentul politic aflat la putere, iar pentru scriitori, a fi conformist, până în noiembrie 1996, însemna a fi **adversar și contestatar** al puterii politice, totuși, democratice, constituite prin alegeri libere și corecte). În fine, unii dintre cei care n-au fost oportuniști «înainte» au rămas așa: n-au devenit oportuniști «după». A fost – și este – cazul lui Valeriu Cristea. Cei din categoria precedent enumerată nu i-au iertat-o. Agresivitatea pe care i-au arătat-o l-a surprins și dezamăgit. Nu era vorba de șocul constatării unei diversități de păreri: natură profund democratică, criticul pare să fi fost mult mai pregătit decât mulți alții pentru acceptarea, ca firească, a unei asemenea diversități. Era vorba de ceva cu deosebire grav pentru o fire care, după cum o învederează chiar aceste scrieri confesive ale sale, pune un preț enorm pe comunicarea și **comuniunea** interumană: imaginea pe care și-o formase despre putința unei asemenea comunicări (să știi «alții cum sunt»!), și comuniuni a fost sensibil zdruncinată. Nu în mod radical, și nu ireversibil, și asta datorită rarei generozități sufletești a scriitorului. Dar stupefianta ostilitate manifestată la adresa lui în acești tumultuoși ani '90 l-a marcat – nu atât **în sine**, ca atentat la orgoliul personal, cât prin caracterul regretabil al versatilității morale pe care o dezvăluia –, iar amărăcina transpare în notațiile din acest volum, *Bagaje...*, care, prin aceasta, diferă de primul (*După-amiaza...*). □ C. Rogozanu scrie despre *Avatarurile "martorului" Liviu Ioan Stoiciu*, într-o cronică la romanul acestuia, *Femeia ascunsă* (Asociația Scriitorilor din București, Ed. Cartea Românească, 1997): „Poet al anilor '80, Liviu Ioan Stoiciu se afirmă după 89 ca un important prozator și mai ales ca un veritabil scriitor al cetății prin *Jurnalul unui martor*, carte apărută în 1992 la Humanitas. Problema poziției scriitorului în societate capătă alte nuanțe o dată cu romanul *Femeia ascunsă*, editat de Cartea Românească, anul trecut. În '92 aveam un tablou al literaturii ca necesitate stringentă, dar și ca piedică unor relatări ce se doreau exacte – martorul era atunci, din fericire, dar și din nefericire, literat. După șase ani scriitorul își flutură penelul parcă mult mai liniștit, semnele resemnării fiind totuși reperabile. [...] *Femeia ascunsă* este afirmarea posibilității unei literaturi pure neorgolioase; o literatură pură de circumstanță, care să se constituie ca mediu de întâlnire – un canal de comunicare. Lectorul nu mai este provocat, ci convocat la o ședință de literatură”. □ Mizând pe talente critice din varii generații, revista „Caiete critice” oferă spațiu de exprimare lui Dumitru Micu (*Studii bucovinene*, despre monografia universitarului sucevean Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Viața și opera*), Bogdan Popescu (*Carte de vacanță*, despre romanul lui A. Ganci, *Zodia lupilor*), Ileana Comănescu (*Efecte ale realului sau momente din istoria unui oraș damnat*, despre romanul lui Cătălin Țârlea,

Anotimpuri de trecere), Alexandra Crăciun (*Dincolo de infernul diseminării*, despre *Poetica postmodernismului*, de Liviu Petrescu), Luminița Marcu (*Rodica Braga – liniștită «neliniște»*, despre volumul de versuri *A doua neliniște*), Elisabeta Lăsconi (*Romanul ca autoportret spiritual*, despre „*Regele sperietorilor de ciori*, primul roman al lui Adrian Costache”). □ În interludiul „Comentarii”, universitarul Ion Coja amintește de *Lecția*, o anume lecție, „despre conferința ținută de Constantin Noica în amfiteatrul Odobescu, în fața studenților de la Universitatea București, îndeosebi filologi și filosofi”. Într-un text introductiv, I. C. relatează pe larg contextul de referință istorică: „Să fi fost pe la începutul anilor '80, după amiaza, pe la ora 5. În fața unei asistențe numeroase, plin amfiteatrul la capacitatea sa maximă, Constantin Noica s-a prezentat însoțit de profesorii Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Eugen Simion. Se auzise deja că decanul, Coteanu, refuzase să participe la partea protocolară, ca gazdă. Noica adusese cu el un teanc de fotocopii după anumite manuscrise eminesciene și, gentil, a dăruit cu o foaie (deci fotocopie, nu xerox – pe atunci inexistent la noi) pe toți cei care l-au ajutat cu vreo întrebare. Toată lumea aștepta să audă pe marele profesor criticând în vreun fel – aluziv, firește, era cel mai probabil – realitatea dezasperantă a «universului concentraționar», după moda de la «Europa liberă». Surpriza a fost totală și, pentru naționalistul subsemnat, reconfortantă, Noica punându-i cu severitate la colț pe toți neputincioșii cărora le venea la îndemână să se plângă de vitregia vremurilor pentru a-și justifica astfel neputința și vidul, pustia din suflet, pe scurt, lipsa operei. N-a negat Noica nici cu o iotă neajunsurile «epocii de aur», dar a tunat cât se poate de răspicat împotriva comodității, a veleitarismului și suficienței, asigurându-ne pe toți că dacă e să fii subiect, iar nu obiect al vieții, al lumii, al istoriei, nimic nu te poate opri. «Să nu dai vina pe altul și nici pe societate dacă nu se alege nimic de capul tău!», cam aceasta a fost concluzia aspră cu care Noica și-a trimis auditoriul la culcare în seara aceea. Ciudat, trepădușii de la Centrul Universitar PCR aflați printre noi au priceput numai sensul întrebărilor – naiv și chiar penibil protestatate câteva, dar nu și sensul răspunsurilor pe care Constantin Noica le-a dat! drept care Eugen Simion, am aflat cu toții, a fost chemat la ordine și invitat să nu mai repete asemenea întâlniri, asemenea «acțiuni», care le «fac probleme» tovarășilor de la raion. Însuși textul de față, predat redacției «Flacăra», a suferit la «secție», la secția de presă a CC al PCR, o severă concentrare de cuvinte și idei pe care autorul, din lipsă de timp, nu reușise s-o opereze singur. Aluzia pe care o făceam la un coleg de generație al lui «Dinu» Noica îl privea pe Petre Țuțea. În rest, regretul că deși la vremea aceea eram într-un schimb de scrisori cu Noica, totuși, n-am îndrăznit să mă înfățișez privirilor sale. Mi-era destul că mi le bucurasem pe ale mele într-un spectacol de neuitat”. □ În compartimentul „Literatură străină”, Ileana Ioanid comentează romanul lui Franz Werfel (n. 1890, Praga – m. 1945, Beverly Hills), *Patruzeci de zile pe Musa Dag* (ed. Europa Kiado,

Budapest, 1957), atrăgând atenția asupra genocidului armenilor, de către „Junii Turci”: „Iar despre evrei, iar evreii?», se aude vocea saturației în legătură cu un capitol deloc încheiat din istoria acestui secol. Așa cum și cel al gulagului, de abia urmează să scrie ... Dar acum, nu, nu este vorba despre evrei! Acum este vorba despre «un genocid uitat». Despre care azi aproape nimeni nu vorbește. În afara câtorva specialiști. Unii, totuși, vrând să dezvăluie crima cea mai abominabilă al acestui început de secol. Alții, vrând, în mod sistematic să șteargă până și azi urmele. Negând – «revizuiesc». Deci, acum nu este vorba de holocaustul din timpul celui de-al doilea război mondial, ci de *genocidul armenilor* din timpul primului război mondial. *Un debut*, pe cât de răsunător pe planul «ștergerii» de pe suprafața Turciei, prin mijloace «tradiționale» de exterminare a unei etnii, pe atât de amănunțit planificat ideologic și politic de «Junii Turci», a etniei armenice. Rezultatul este cifra de 800.000-1.200.000 de armeni asasinați (dacă nu mai mulți) în 1915. Dar această cifră, minimală/ maximală, oare ne spune destul despre suferințele acestui popor? Despre traumele istorice, care se vor perpetua în memoria sa la infinit? Desigur, despre holocaust scriu, în primul rând, evreii, despre genocidul armenilor scriu de obicei ... armenii. Sau, nici măcar, în acest ultim caz. Și așa se afundă în uitare marea crimă, ca «soluție finală» în *premieră*, devenită sistematică și chiar «eficientă», pe măsura «programelor» acestui secol. [...] *Cele patruzeci de zile ale lui Musa Dag* extrage doar un fragment din procesul exterminării unui popor. Incredibilele lupte de autoapărare ale unui grup. Și mai presus de toate, zbererile sale interioare. Bătălia care se dă în conștiința a. Acel *concret* al supliciuului, pe care nu poate reda nici un document de arhivă. Nici măcar martorii și mărturisirile de care dispunem. Nici rapoartele, nici memoriile ... Și totuși, acestea din urmă au o importanță covârșitoare. În fața istoriei. *Ca dovezi*, fără de care adevărul masacrului pare că nici nu a ... existat” (*Franz Werfel: Patruzeci de zile pe Musa Dag. Din „Istoria unui genocid ignorat”*). □

La rubrica „Note/ Contranote”, N. B. semnaleză *Poezie românească în reviste pariziene. Gellu Naum, Ion Mureșan*: „Două dintre revistele de poezie care apar la Paris, amândouă de aleasă ținută, «PO&SIE» și «Poésie 97» au făcut loc, în ultima vreme, în paginile lor, unor traduceri din poezia contemporană românească. [...] «Poésie 97», revistă editată de asociația Casa Poeziei din Paris (fondator al revistei: Pierre Seghers, director: Yves Bergeret, redactor șef: Pierre Dubrunquez), cuprinde, în numărul său din februarie 1997, în cadrul dosarului tematic *Frumusețea Diavolului*, zece poeme de Gellu Naum, remarcabil traduse de Sebastian Reichmann (traducător, amintim, singur ori în colaborare, a două volume de poezie de Naum, apărute în Franța: *Mon père fatigué*, 1983 și *Zenobia*, 1995), care semnează și o prezentare (de fapt, o densă biografie literară, redactată fără cusur) a marelui poet. «Grupajul» Gellu Naum e întregit de un desen-scrisoare de Victor Brauner (adresat poetului în 1958) și de o fotografie (într-un peisaj de câmpie, poetul, în picioare, între

șinele unei linii de cale ferată) făcută de Helmuth Fraundorfer (în 1994), ambele oferite spre publicare de însuși poetul. «PO&SIE» (director: Marie-Claude Brossolet, redactor șef: Michel Deguy), revistă publicată de editura Belin, cu concursul Centrului Național al Cărții, include, în numărul 83 (primul număr din 1998), șapte poeme de Ion Mureșan, excelent traduse de Ed Pastenague (e, după cum se știe, pseudonimul – nu numai – de traducător al prozatorului D. Țepeneag, pentru care, după cum a mărturisit-o el însuși, «poezia [e] soră veche»”.

[IULIE-AUGUST]

● Editorialul intitulat *Lecțiile de pe ARGO*, din „Bucovina literară” (nr. 7-8), poartă semnătura lui Mircea A. Diaconu și este un omagiu adus activității stăruitoare a poetului Alexandru Lungu: „Ca și alți cititori de poezie din România, de o bună bucată de vreme primesc din Germania, de la Bonn, revista ARGO, cu extraordinara ei grafică, semnată în mare parte de Gabriela Melinescu, de Sorin Anca ori chiar de Alexandru Lungu, cu versurile ei nu o dată mai puțin convenționale și, parcă fără s-o spună, cu reproșul, dar și cu bucuria că, risipită pretutindeni, poezia continuă să fie un dar al ființei. [...] În fine, de ce să-l invoc acum pe Alexandru Lungu?! Nu pentru poezia lui, despre care vom mai scrie, nu despre verticalitatea sa fizică și morală, nu despre competența-i extraordinară în ale medicinei, ci pentru curajul de a spune răspicat și deschis, dar nuanțat. ceea ce gândește. Și nu numai pentru atât. Exemplul românilor din Occident este unul remarcabil. Nu știu dacă se datorează Occidentului în sine – nu prea cred – sau faptului că din țară au plecat, ca să zic așa cei mai buni. Dar Alexandru Lungu continuă să scrie despre cărțile colaboratorilor fără de care revista nici nu ar putea să apară cu un echilibru însoțit de o intransigență care nu supără pe nimeni”. Cu extensie la mediul receptării literare din țară, Mircea A. Diaconu comentează: „[...] pentru astfel de cuvinte, în România sau –cine știe? – poate numai în provincie, ești aproape pus la zid. Dacă nu scrii despre o carte, ești ingrat, dacă scrii, trebuie s-o faci doar în cheie apologetică. Multă lume chiar așa face, pentru că în România, ca întotdeauna, și azi se scrie foarte mult. Mult narcisism gratuit în toată povestea aceasta. Glorii pe nisip se clădesc, oricum, de pe o zi pe alta, și aici intră și acelea ale criticilor. În realitate, scriitorii atât de mult de glorie și nu de opinia sinceră a unui cititor avizat și, de ce nu?, chiar onest, pe lângă lașitate, suferă de boli incurabile care-i scot definitiv din zona artiștilor. Or mai fi fiind, conced, și excepții. Dar înainte de toate sunt prietenii, nevestele lor, micile aranjamente și obligații, și dacă uiți de toate acestea și vrei să dai puțin relief, și nu doar de dragul reliefului, la ceea ce faci, ești acuzat, dacă nu de incompetență, măcar de orgoliu necreștin. În fine, poate că ei au dreptate. Și nu vorbesc, nu-i așa?, din experiență”. □ La „Cronica literară”, Ovidiu Morar prezintă producția de referință în actualitatea edito-

rială, consemnată în articolul *Misterele prozaice ale Bucureștilor*: „Dintre volumele apărute anul trecut în seria de proză a colecției «Biblioteca București» voi aduce în discuție trei texte aparținând unor prozatori, indiscutabil, de certă valoare în peisajul literar contemporan. Este vorba de romanele *Un univers cu o singură ieșire*, de Vasile Andru, *Femeia ascunsă*, de Liviu Ioan Stoiciu și de ciclul de povestiri grupate sub titlul *Misterele Bucureștilor*, de Horia Gârbea. Deși atât de diferiți sub raport stilistic, comună celor trei scriitori le este totuși predilecția pentru fantastic, pentru elementul de mister ascuns în mijlocul realității celei mai banale și aprehendabil numai de către inițiați (textul însuși, ca replică a lumii, necesitând o anume inițiere a lectorului, fără de care acesta s-ar putea rătăci cu ușurință în labirintul său inextricabil). Motivul «lumea ca labirint», străvechi topos decelabil în creații literare și artistice aparținând unor creatori deosebiți și epoci diferite în istoria culturii, e ușor recognoscibil și în textele în chestiune, la diferite nivele, atât în ceea ce privește semnificatul, cât și semnificantul (mai evident în romanul lui Vasile Andru, unde labirintul e sugerat încă de la început chiar de sintagma-titlu). Creatorul-narator își asumă implicit și rolul de hierofant, de călăuză a naratarului (cărui îi pretinde însă *ab initio* un anumit grad de inițiere – condiție *sine qua non* a oricărei lecturi) prin labirintul-text și, chiar dacă uneori, dintr-o anume voluptate ludică (inocentă ori perversă), îi întinde capcane perfide, încercând să-i momască pe căi lăturalnice, «plăcerea textului» merită fără îndoială riscul rătăcirii în hățșul său inextricabil. [...] Dacă pentru Vasile Andru literatura înseamnă traducerea unei experiențe existențiale, pentru Liviu Ioan Stoiciu realitatea e convertită în ficțiune și invers, astfel încât granița dintre cele două planuri e până la urmă abolită. În romanul *Femeia ascunsă*, Alecu Florea, protagonistul acțiunii, scrie un roman al cărui subiect este o poveste de dragoste cu o femeie despre care crede că a fost creată de propriul subconștient, femeie care în final ajunge să se întrebe ea însăși dacă nu cumva «totul este vis». [...] De un univers dedalic pare să fie vorba și în povestirile lui Horia Gârbea, din volumul *Misterele Bucureștilor*, care stau «sub pecetea tainei», după cum indică în primul rând elementele de paratext (titlul și motto-ul din *Craii de Curtea-Veche*), precum și predilecția pentru fantastic (în accepția lui Caillois și Todorov), care totuși alternează – nefericit, aș spune – cu gustul pentru frivol. Pentru anecdotica vulgară (vezi povestirile *Căderea Bastiliei* și *La scăldat*). Astfel, națiunea fantastică în manieră borgesiană, în care misterul irumpe neașteptat în mijlocul cotidianului banal, rămânând până la urmă neelucidat, interferează cu poanta groasă, trivială, relatată într-un registru stilistic adecvat (argoul mahalalei bucureștene). Protagonștii acțiunii sunt în primul rând naratorul, dar și alte personaje din lumea literară (Aldu Rădulescu, Rafael Bădulescu, Altea), ori din cercul de prieteni intelectuali (Sony, Jean, Sandu) sau cunoscuți (părintele Ioan), ceea ce înseamnă că intenția autorului a fost aceea de a ne prezenta o

veritabilă comedie umană, o imagine quasi-completă a lumii intelectuale bucureștene. Titlul volumului anunță de fapt o replică la romanele realist-senzaționale din secolul trecut (*Mistere din București*, de I.M. Bujoreanu, *Misterele Bucureștilor*, de George Baronzi ș.a.); cu alte cuvinte, ne avertizează că avem de-a face cu un hipertext, cu o replică la un model cunoscut (hipotext)”.

● Revista „Ramuri” (nr. 7-8) amintește, prin voce titularului rubricii „Subiecte”, Gabriel Dimisianu, că „se împlinesc la sfârșitul lunii iunie 10 ani de la moartea lui George Ivașcu”: „Știu că sunt tot mai puțini cei cărora acest nume le spune ceva. Știu și că dintre acești tot mai puțini destui sunt cei cărora acest nume le spune mai degrabă ceva rău. Am auzit că a fost omul tuturor compromisurilor, versatil, prea adaptat ticăloaselor vremuri. A făcut, ce e drept, și ceva pușcărie, dar închis de ai lui, de comuniști, cum și el a fost și a rămas. Cât despre operă, prea iute pieritoare, improvizată, fragilă. Iar cât privește singura lui lucrare solidă, acea *Istorie a literaturii române* (vol. I), apărută în 1969, cineva a pretins că el i-a scris-o, a pretins, e adevărat, cam la mulți ani după apariție și după ce Ivașcu nu mai era în viață. Dar îndoiala a fost strecurată. Mai sunt cu toate acestea contemporani ai lui George Ivașcu ce gândesc bine despre el, printre care și eu mă număr. Eu cred că oamenii trebuie judecați după efectele faptelor lor, și cum puțini au făcut *numai* bine, doar sfinții, oamenii obișnuiți îi vom judeca după ce a precumpănit în ce au făcut, binele sau răul. Ori la George Ivașcu binele a fost precumpănitor, dacă ne referim, desigur, la profesia, la acțiunea lui de critic și istoric literar, de publicist și constructor de reviste. Viața lui personală nu o am în vedere, nu sunt pregătit să o judec și nici nu am căderea” (*Ivașcu*). □ Romulus Diaconescu scrie despre **Poncifele amintirilor confuze**, ilustrându-le cu un episod particular, ilar, legat de biografia unui pseudo-Marin Preda: „M-am oprit asupra unui interviu cu domnul Ion Medrea, veteran de război, președintele asociației patriotice «Cultul eroilor». Reporterul nu-i precizează și gradul. Ce m-a determinat să citesc acest interviu? Un pasaj despre Marin Preda, evocat de veteran la provocarea reporterului: «Printre alte personalități, pe care le-ați întâlnit în război, am înțeles că a fost și Marin Preda. Cum vi-l amintiți?». Ei bine, iată cum și-l amintește veteranul: «Preda era ofițer de rezervă. Mi-a fost comandant de pluton la cercetare [...] Atunci nu purta ochelari. Era o fire meditativă, nu era făcut pentru armată. Totuși Marin Preda a fost omul care mi-a salvat viața. [...] Eram adunați la marginea unui sat, în Ungaria. Din cer, de undeva, a ricoșat un proiectil de 81 mm, care a căzut chiar lângă noi [...]. Preda a luat proiectilul și l-a aruncat în fântâna din apropiere [...]. Atâta curaj nu mai văzusem». [...] «După război l-ați mai întâlnit?» insistă reporterul. «Da, înainte de a muri cu o săptămână eram la Trocadero în București, cu câțiva colegi și l-am zărit la o masă, povestind cu alți scriitori. M-am dus direct la el: *Eu sunt de la plutonul de cercetare. Vă mai amintiți de fântâna de la Salonta unde căzuse proiectilul?* S-a ridicat în picioare și m-a îmbrățișat: *Da, îmi*

amintesc, cum să nu? Mă bucur să te revăd. Formidabil cu trece timpul. Când ne putem întâlni?. I-am promis că-l caut peste o luna [...]. N-a fost să fie așa. Preda murea tânăr și plin de glorie, printr-un accident stupid în propriul pat. Câte romane au murit, înainte a se naște, odată cu el? » Deci acesta este pasajul din amintitul interviu. Nu integral. Am sărit câteva fraze care nu aveam nicio relevanță în contextul amintit. Recitindu-l, s-au iscat câteva nedumeriri, câteva semne de întrebare ca pentru orice om atent la fenomenul literar. Veteranul nu citise cu siguranță *Viața ca o pradă* unde ar fi găsit atâtea detalii capabile să-l ferească de confuzii. Trec peste câteva inexactități «delicate», ca să le spunem astfel. Dar altele se cuvin amintite. Preda a purtat ochelari încă din adolescență; în Ardeal a studiat câțiva ani la școala normală, dar prin Salonta n-a trecut niciodată. În *Viața ca o pradă* mărturisea că a fost incorporat doar câteva luni spre sfârșitul războiului. Fără să ajungă pe front. Pe front ajunge Paul Ștefan, personajul din *Delirul*, dar în calitate de reporter. La mijloc este, deci, o confuzie enormă, în sensul că e posibil să fi fost mulți inși cu numele marelui scriitor. Marin Preda nu a fost ofițer luptător, a fost doar un ostaș cu reputație pe câmpul literelor române. Arma lui principală a fost condeiu! □ Teoreticianul și comparatistul Adrian Marino publică un alt „capitol din *Biografia ideii de literatură*, vol. 5, în curs de apariție”: *Criza ideii de literatură*. „Parcurgem cea mai gravă criză din întreaga istorie a ideii de literatură”, constată autorul. „Ea are două aspecte esențiale: 1. a *conținutului definiției*, care se diversifică până la pulverizare și 2. a *mecanismului definiției*, a modului său de funcționare, care se dovedește imperfect, uzat și, în cele din urmă, nefuncțional. De unde și negarea sa radicală. Termenul de *literatură* apare total compromis. Numărul enorm de obiecții, contestări și obstacole este fără precedent. Toate definițiile secolului 20, trecute în revistă, sunt puse critic în discuție și respinse una după alta. Ideea pare să fi ajuns la saturație și la o evidentă imposibilitate de a se clarifica și defini. Este considerată arbitrară, artificială, în plină derută și pierdere de viteză. Imprecizia devine totală și fatală. S-ar zice că se resimte chiar o adevărată repulsie pentru formulările limpezi, explicite și obiective. Se observă totodată că fenomenul general al «crizei» este specific «modern», sau, cu un termen și mai recent, «post-modern». În sfera definițiilor literare, ea face mai mult, poate, decât în alte domenii adevărate ravagii”. □ Conform editorului M.M., „încredințăm revistei «Ramuri», la care Petre Pandrea a colaborat, după eliberarea din detenție, în urma amnistierii deținuților politici din 1964, și cu prilejul împlinirii a trei decenii de la moartea scriitorului, ultima parte, inedită, a capitolului «19 Decembrie 1879», din romanul *Tragedia de la Mărgăritărești 1880*. Prima parte a capitolului a apărut, tot în «Ramuri», nr 5(311), Serie nouă, din 1990, p. 6”.

● Revista „Sfera politicii” (nr. 61) propune, spre dezbatere și reflecție, tema: **Holocaust vs Gulag**. Editorialul, **Despre Holocaust și Gulag**, îi aparține

istoricului Victor Neumann. □ La rubrica „Dezbateri”, în ampla intervenție cât un dosar, *O tragicomedie în desfășurare?*, Michael Shafir, „Ph. D., analist regional principal al postului de radio Europa Liberă la Praga”, caută să corecteze nuanțele neconforme ideologic, sesizate în articolele de atitudine ale unor intelectuali români, în calitatea lor de persoane publice și formatori de opinie. Cazurile „celebre” citate, spre ilustrarea „rinocerizării”, se referă, mai ales, la Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran („«prietenul» Tudoran, trăit în America, este mult mai versat – dar mai ales versatil! – în mânuirea argumentelor decât domnul Manolescu. În consecință, spune una, apoi o întoarce pe cealaltă parte mimând respingerea argumentelor pe care le adusese el însuși; ba, mai mult, introduce «remarci ironice» tocmai acolo unde cititorul neatent ar fi înclinat să-i acorde cele mai înalte calificative «democratice»”); dar sunt nominalizate și alte „voci” din spațiul mediatic românesc: Mihai Ungheanu („în calitatea sa de ministru adjunct al culturii, participa în 1993 la dezvelirea primului bust al mareșalului Antonescu”), Mihai Zamfir („nu am văzut nicio luare de poziție împotriva celor publicate de ambasadorul României la Lisabona, scriitorul Mihai Zamfir, atunci când acesta din urmă i-a luat apărarea lui Maurice Papon, după condamnarea de către un tribunal francez pentru crime împotriva umanității”), Cristian Tudor Popescu, plus „bunica din Israel”, Ileana Vrancea („și-ar dori pentru nepoții ei un ministru al educației de calibrul lui Petrovici”): „Este vorba de metamorfizarea unor intelectuali considerați, pe bună dreptate până nu demult, drept personalități simbolice ale gândirii «liberale», «prooccidentale» și «antiautohtoniste». «Studiul de caz» se referă în special la Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran, dar ar putea fi cu ușurință extins. Mai mult, este vorba de îngrijorătoare alunecare a acestor intelectuali în capcanele «teoriilor conspirative» [...]. Nicolae Manolescu ajunge să își asume poziții similare cu cele ale unui Dan Zamfirescu, autorul *Războiului împotriva poporului român* (Roza vânturilor, 1993), cu a cărei ridiculizare începea *Dreptul la normalitate* (Litera, 1991). Cel puțin tot atât de surprinzătoare sunt personificările acestor apostaze venite din pana unui Nicolae Manolescu sau a curajosului disident anticeaușist Dorin Tudoran, ale cărui luări de poziție împotriva național-comunismului au fost aproape fără de pereche. În ciuda aparențelor, acest articol (mai bine zis, reacție) nu vine să apere «cauza evreilor» din România, cu atât mai puțin să contribuie la scolastica holocaustului. Problema ridicată aparține unui spectru mai larg, afectând mai degrabă prezentul și viitorul României, decât prezentul și viitorul evreilor în această țară, ale căror soluții vor fi, oricum, biologice. Dar nu mai puțin surprinzătoare este lipsa de cunoștințe a acestor intelectuali presupus occidentalizați în ceea ce privește dezbaterile ce are loc în rândul cercetătorilor evrei (dar nu numai) ai holocaustului. [...] Mă văd, din păcate, nevoit din nou să fac o digresiune. Legionarii au avut în închisori un comportament exemplar, în covârșitoarea lor

majoritate. O atestă nu numai memoriile unui Ion Ioanid în capodopera sa literară, dar și câteva memorii ale sioniștilor, ca de exemplu Theodor Lowenstein-Lavi. Acest comportament i-a determinat pe mulți dintre cei intrați în pușcării fără să fi fost legionari să se convertească la acest crez acolo, sau cel puțin la antisemitism. Salut sinceritatea unui Ion Ioanid, chiar dacă ea nu mi face plăcere, și o prefer fariseismului multor altora. Dar problema care se pune este dacă suferința comună în gulagul comunist este suficientă pentru a șterge distincția dintre cei azvârliți în aceste temnițe deoarece erau democrați și cei care (de multe ori în prelungirea întemnițării lor de către Antonescu) au opus un totalitarism celuilalt. În ochii mei, cel puțin, o asemenea identificare este o impietate la adresa unui Iuliu Maniu, pentru a menționa doar unul din câteva zeci de mii de nume de democrați funciari exterminați de comuniști.[...] În același articol, domnul Manolescu aduce scriitorului Norman Manea acuza de a-l fi învinovățit de extremism într-un articol recent apărut (20 aprilie), în «The New Republic». Acuză nefondată, provenind numai din faptul că «într-un editorial apărut în iunie anul trecut, aș fi deplâns îndelungata marginalizare a unor scriitori ca Hamsun și Céline, faimoși pentru opiniile lor antisemite și filonaziste». Drept pentru care directorul «României literare» exclamă: «Iată-mă bănuir de simpatii extremiste!» și adaugă «Cum nu e vorba doar de mine, dar și de câțiva colaboratori ai revistei, mă văd obligat-să răspund». Aș fi primul care să adere la necesitatea diferențierii între etic, etnic și estetic, și nu m-aș aștepta ca lovinescianul care este Nicolae Manolescu să facă altfel. Céline și Hamsun, doar două dintre mai multe nume care nu pot fi excluse din literatură fără a o păgubi de adevărate comori, nu trebuie și *nu pot* fi de excluși, așa cum, de acord cu dl. Manolescu, nu văd cum Mircea Eliade ar putea fi exclus dintr-o istorie a literaturii române. Numai că s-ar impune câteva condiții în acest demers, prima ar fi să nu operăm, pe de altă parte, cu categorii estetice asupra altora. Dacă ne asumăm distincția Monicăi Lovinescu între estetic și «est-etică», ignorarea contribuției lui Eugen Barbu la literatura română postbelică este nu numai legitimă, dar și necesară. Și este inutil să menționez că, pe plan estetic, scriitorul (pentru care, după cum se poate ghici, nu am nici o simpatie ideologică) este ignorat, și nu numai la «România literară». A doua condiție ar fi aceea de a rezuma, totuși, necesitatea distincției dintre estetic și «est-etic» la cei care au avut de-a face cu estetica. Îmi este greu – ba nu, imposibil – să văd cum intră în această categorie un Roger Garaudy, în apărarea publicării căruia dl. Manolescu vine în numărul 9 al editorialului publicat anul acesta sub titlul, din nou emblematic, *Holocaustul și Gulagul*. Presupunând că aș fi fost capabil, aș fi scris și eu o asemenea pledoarie pentru o tratare echivalentă (ceea ce nu înseamnă neapărat identică) a celor două atrocități ale secolului, sau, cel puțin, aș fi fost dispus să-mi alătur semnătura la ea. Iată însă întrebarea pe care și-o pune domnul Manolescu în cadrul aceluiași editorial: «Cineva se teme că pierde monopolul dezvăluirii crimelor contra umanității?»

O probă indirectă în sprijinul bănuielii mele este procesul intentat lui Garaudy în Franța, care nu spusese că nu a existat holocaust, dar că s-a făcut un teribil lobby în jurul lui. Ei bine, chiar pierderea monopolului asupra acestui fel de lobby pare că-i neliniștește pe unii». Identitatea acestora din urmă nu este precizată, dar nu cred că există un singur cititor al editorialelor domnului Manolescu care să nu fi priceput. Mai ales că aceiași cititori sunt ajutați întru a înțelege (am ales expresia cu bună știință) de «colaboratorii» domniei sale, în a căror apărare sare în editorialul din 20 mai. [...] Ce înseamnă, deci, să fii rasist, după domnul Manolescu? Domnia sa se distanțează de afirmațiile lui Andrei Cornea în revista «22» (28 aprilie-4 mai), potrivit cărora rasismul trebuie judecat în primul rând din perspectiva victimei, a «cazului», mai degrabă decât din cea a ideologiei care produce această victimizare. Sunt perfect de acord cu această distanțare. Numai că, atunci, nu văd cum și de ce denunță domnul Manolescu ceea ce domnia sa consideră a fi un atac din partea lui Norman Manea la adresa lui Gabriel Liiceanu pentru articolul și conferința intitulată *Sebastian, fratele meu*. A fost domnul Liiceanu amenințat cu anihilarea fizică în numele ideologiei comuniste și s-au numărat printre torționarii săi «evrei care împărtășeau ideologia criminală», așa cum scrie domnul Manolescu? După câte știu, nu numai că nu este așa, dar nici nu putea să fie. Când dl. Liiceanu a început să fie persecutat, de mult nu se mai aflau evrei «printre torționari». Persecuțiile, detestabile și condamnabile, desigur, nu mai atrăgeau cu sine amenințarea anihilării fizice. Și, ca să punem lucrurile într-un context bio-bibliografic mai exact, acestea nu au început când domnul Liiceanu devenise unul din vizitatorii Păltinișului, ci ceva mai devreme, când a încercat să facă disidență marxistă, lucru de care, poate, nu își amintește cu cea mai mare plăcere azi. Că au existat evrei care au o responsabilitate morală pentru prigoana comunistă, nu poate și nu trebuie pus la îndoială. Nu voi evita să mă refer, în cele ce urmează, la acest aspect. Dar el nu se aplică nicidecum cazului Liiceanu care, potrivit celor publicate în vestita *Carte albă a Securității*, era ridicol urmărit de «băieții cu ochi albaștri» în timpul plimbărilor cu profesorul Henry Wald pe cheiul Dîmboviței. A fost Gabriel Liiceanu căutat de mineri din cauză că era de origine «nesănătoasă» sau, poate, în numele unei ideologii? Fără a diminua cu nimic trauma acelei experiențe, trebuie subliniat totuși că minerii l-au căutat pe el personal și pe încă alte câteva zeci ca el. Niciînd nu a fost vorba în acele momente de un destin colectiv hărăzit «liicenilor», în ciuda lozincii «noi muncim, nu gândim». Putea, pe de altă parte, Mihail Sebastian, să se sustragă destinului colectiv pe care i-l destinaseră ideologii vremii? Nu lui Sebastian personal, ci tuturor celor care aparțineau acestei etnii. Îmi amintesc că după ce l-au căutat minerii, vorbind la telefon cu Liiceanu, care se afla la Paris, l-am sfătuit să-și amâne întoarcerea în România. Ar fi avut Sebastian această opțiune, presupunând că ar fi reușit să părăsească țara? Răspunsul îl găsim în destinul lui B. Fundoianu.

Dar dacă analogia «fratelui Sebastian» este greșită, intențiile atribuite lui Norman Manea atunci când scrie că această analogie «nu lasă loc pentru evocarea, așa cum se cuvine, a antisemitismului și a Holocaustului» sunt de-a dreptul scandaloase. Ar fi vorba, potrivit domnului Manolescu, de o «imorală confiscare a suferinței». Mai mult, «dacă dl. Liiceanu a văzut în Sebastian un frate, de ce n-ar vedea domnul Manea în victimele comunismului pe frații săi?». Numai că Manea nu face nicăieri afirmația unei asemenea indisponibilități. Poate fi ea dedusă din cele scrise de Norman Manea? Cătuși de puțin. Ar putea fi vorba de o fraternitate intelectuală, și rămâne ca dl. Manolescu să demonstreze că Manea o refuză. Ceea ce nu îl împiedică pe distinsul critic literar să-i atribuie lui Manea intenția de a evita condamnarea tuturor formelor de «rasism». «Logica» este demnă de urmărit în detaliu. Mai întâi, comunismul ar fi, și el, o formă de rasism. Nu a fost și nici nu este. Ceea ce, desigur, nu înseamnă că anihilarea fizică în numele «luptei de clasă» ar fi cu ceva mai justificată decât cea în numele «luptei de rasă». Ideologia criminală rămâne criminală, dar escatologia ei este diferită. Nu am spus, *să fim bine înțeleși*, că ar fi și justificată. «Nu poate fi considerat antisemit», scrie domnul Manolescu, «cineva care batjocorește ori omoară un evreu care aparține acestei etnii. Rasistul este un criminal (uneori doar potențial), dar nu toți criminalii sunt rasiști». Perfect de acord. De aceea crimele comuniste nu sunt crime rasiste. Și nici toate crimele colective nu sunt rasiste. Rasist a fost genocidul turcesc asupra armenilor la începutul secolului; tot rasist este și genocidul din Rwanda, precum și «curățirile etnice» din fosta Iugoslavie. Dar nu genocidul comunist. Este una din distincțiile pe care trebuie să le facem între cele două fenomene, dacă vrem, totuși, să evităm o confuzie totală. Dar din «logica» domniei sale, dl. Manolescu conchide că Manea ar solicita o «discriminare pozitivă», în sensul că ar considera că «anumite persoane se bucură de intangibilitate întrucât aparțin unei confesiuni, unei rase». De aici rezultă că «antisemit nu este acela care ar contesta, să zicem, valoarea literară a romanelor și eseurilor sale, ci cel care le-ar considera mediocre pentru că domnia sa este evreu». Să fie, oare, aceasta explicația ignorării aproape totale a acestui scriitor de limbă română de către critica literară actuală din România? Sau alta o fi «culpa» lui Manea? Nu cumva o culpă derivând de la articolul «Felix Culpa», în care analiza trecutul legionar al lui Eliade? Cum altfel se explică faptul că scriitorul emigrat cu cel mai mare succes în Occident cu cele mai multe distincții literare este quasi-ignorat în țara lui de origine? Ce mai reproșează domnul Manolescu lui Radu Ioanid și lui Norman Manea? Faptul că aceștia ar funcționa ca «monitori» ai României, în scopul de așeza «România în colimatorul organismelor internaționale la care ea dorește să adere». [...] dacă criticului literar Nicolae Manolescu i se poate trece cu vederea o anumită ignoranță politică, nu așa stau lucrurile cu un fost șef de partid, un fost candidat prezidențial și cu un (actualmente) președinte al

Consiliului Național al unuia dintre cele mai importante partide politice din România. Dacă este vorba de Consiliul Europei, atunci bine ar fi ca domnul Manolescu să știe că toți, dar absolut toți membrii acestei organizații sunt supuși procesului monitorizării. Ceea ce domnia sa vrea să spună, în fapt, este că România riscă să fie plasată pe «lista specială» de monitorizare, ceea ce este cu totul altceva. Această listă urmărește evoluțiile în anumite state unde există destule motive de a ridica semne de întrebare sau îngrijorare în ceea ce privește înrădăcinarea democrației acolo. Sunt însă «monitorii» de vină? Ce rol joacă în acest proces articole de genul celui scris de proaspăt-reîntorsul Popescu? Nu este prea facil să atribuim, pentru a câta oară în istorie, «străinului» vina pentru «neînțelegerea» propriei națiuni de către străinătate? Cu ce se deosebește această atitudine de cea a precedentilor guvernanți? Și nu ar fi mai rațională o poziție titulesciană, potrivit căreia o politică internă «sănătoasă» este cea mai bună rețetă pentru un succes pe plan internațional? Las acum la o parte faptul că lobby-ul evreiesc de la Washington s-a angajat să sprijine aderarea României la NATO sau că în 1997 profesorul Cajal a fost numit ambasador special în același scop. Cine este de vină că ea nu a fost încă obținută? «Monitorii» de origine etnică a lui Ioanid și Manea, desigur. La urma urmelor, dacă evreii vor, pot. Și una, și alta. [...] Este vorba de «rinocerizare», un fenomen, este necesar să subliniem de două și de trei ori, care survine *treptat*. Dar, o știm de la (*Horribile dictu!*) Karl Marx, o tragedie repetată devine comedie. Despre tragicomedia comunismului românesc a scris deja Tismăneanu, *What next?* Praga, 27 mai 1998. P.S.: Am început această analiză cu cuvintele «la început a fost sfârșitul». Sfârșitul este de multe ori dureros, inclusiv când e vorba de prietenii. Țin și avertizez că nu voi răspunde nici măcar atacurilor la persoană. Scrierea acestor rânduri m-a costat deja prea mult efort sufletesc. Mai țin să subliniez că articolul reflectă pozițiile autorului, nicicum al instituției unde el lucrează. Cu atât mai puțin reflectă acest articol pozițiile directorului publicației unde el este găzduit, care, fără a încerca într-un fel sau altul să se substituie unui «cenzor», l-a avertizat pe autor cu sincere sentimente de prietenie că stilul folosit nu este în avantajul reputației sale. Încercările de revizuire ale articolului s-au lovit însă de noi dovezi ale procesului de «rinocerizare», publicate în «România literară» ulterior completării lui. «Cronicarul» le va înregistra ca atare. «Monitorul», de asemenea. Praga, 15 iunie 1998”.

● În numărul dublu 7-8 al revistei „Steaua”, Petru Dumitriu anunță „începutul unei noi cărți «pe românește»”. Lucrarea (*Încă fără titlu...*) are caracter autobiografic și este introdus de pasajul dedicativ: „Sunt un vechi prieten al «Stelei» și al echipei redacționale, încă din vremea neuitatului Baconski. Acuma, după o jumătate de veac, revista îi va sărbători amintirea. Tot din vremea aceea sunt prieten și cu Aurel Rău. Lui, și «Stelei», și amintirii lui Baconski, îmi permit să ofer schița primului capitol al unei cărți pe care sper s-

o văd tipărită la anul la cincizeci de ani de existență a «Stelei», la șaptezeci și cinci de ani ai mei, dacă trăiesc până atunci... Ne jucăm, precum se vede, cu sferturile de secol”. Conținutul cuprinde mărturisiri patetic-intim-revelatoare, în stil de autocritică, precum: „Am trăit cincisprezece ani, de la douăzeci și unu la trezeci și șase, în țara noastră chinuită de Ruși, și n-am supraviețuit decât făcându-mă sluga literară a lor și a partidului comunist român tot al lor, și a politicii și ideologiei lor, care se știe la ce triumf (prăbușire) a dus.”; „I-am slujit cu scârbă și căinându-mă în fiecare clipă. Am scris întâia mea carte, *Euridice, 8 proze*, înainte de a mă supune și vinde lor, scrâșnind din dinți, dar tânăr, înzestrat cu darul scrisului, muritor de foame și doritor de a scrie o viață întreagă, că asta știam să fac. În ciuda sclaviei ideologice, am scris cea mai cuprinzătoare carte a mea, *Cronica de familie*, cu sute de personaje și zeci de povestiri, carte pătată, ca să nu zic spurcată, de robia ideologică în care mă țineau Rușii și uneltele lor. Și totuși rămâne o carte puternică, pe care ar fi păcat s-o aruncăm la gunoi”. □ La grupajul aniversar *Mircea Zăciu – 70*, participă: Adrian Popescu (*La mulți ani, Domnule Profesor!*) și Valentin Tașcu (*Eminența*). Cu același prilej, sunt publicate noi fragmente din *Jurnalul* ținut de literatul clujean, considerat de cei din generațiile mai tinere, „Profesorul emblematic”, „un maestru afectuos cu discipolii, dar exigent”. □ Ruxandra Cesereanu este prezentă, în sumar, cu fragmente dintr-un *Jurnal barcelonez*. □ Caius Traian Dragomir se face remarcat prin articolul *Antimoralistul*, în care construiește faza defensivă a memoriei scriitorilor canonici, dar contestați în ceea ce privește etica adoptată sub comunism: „[...] cine este în stare să îl judece astăzi pe Mihail Sadoveanu, cel trăit într-o epocă în care, voi repeta, nouăzeci și cinci la sută din intelectualii Europei Occidentale erau comuniști sau comunizanți – să îl judece sub raportul moralei politicii sale, uitând sau neuitând excepționala sa operă? Cel care ar îndrăzni judecarea ar putea avea, moralmente, dreptate, dar este acesta criteriul care trebuie aplicat scriitorului? Destinele lui Céline, Hamsun, Hauptmann, Heidegger, Furthangler sunt acte de dreptate, sunt rușine la adresa Europei, sau și una și alta? Bătrânii lui Israel, la cuvântul lui Iisus, au refuzat să mai arunce cu pietre în femeia adulteră. Lapidarea devine principalul sport românesc actual și, poate, general modern, rezultat al dispariției simultane a morale și antimoralei. Mai este cineva neînstare să ridice piatra împotriva lui Tudor Vianu, lui Zaharia Stancu, lui Geo Bogza? Dar, atunci, de ce nu s-ar ridica piatra împotriva celor care nu au ridicat piatra pe când aceștia erau vii și puternici? Disidența anti-comunistă, în perioada regimului totalitar – firavă cum a fost, extrem de demnă, însă, riscantă la maximum și astfel, superbă – a vizat aspect limitate ale regimului și, mai niciodată, autoritatea marilor intelectuali care, într-o oarecare măsură s-au identificat cu regimul, iar sub numeroase aspecte s-au delimitat de acesta. Morala nu este judecata principală sub care stau regele David, Ștefan cel Mare, Victor Hugo, Goethe, Eminescu, regele Solomon, apostolul Petru, regale

Ludovic al XIV-lea, Céline, Sadoveanu, Hamsun, Arghezi, Lorenzo Magnificul, Bill Clinton și mulți alții. Dacă nimeni nu este mai presus de lege, aproape că nu este nimeni care să nu merite a-și afla locul deasupra judecății semenilor". □ Adrian Popescu recenzează, în articolul *Consecvența morală*, cartea *Kakistocrația*, de Dorin Tudoran: „Poet autentic, remarcabil, al generației '70, Dorin Tudoran s-a impus criticii literare prin originalitatea creației sale, unde talentul și cultura bine asimilată, departe de orice stridențe naționaliste, sau incongruente avangardiste, nelipsite în epocă, recomandau un nume sigur și-o anume eleganță stilistică, a omului și a scrisului deopotrivă. Un aer omogen, consecvent sieși, o răbdare de a citi nuanțele și ambiguitățile morale caracterizau ultimele volume de versuri înainte de ruptura din 1981, când Dorin Tudoran își da demisia din Consiliul Uniunii Scriitorilor, apoi, după radicalizarea dizidenței sale (demisia în '82 din PCR) memoriu și greva foamei, pleacă în Statele Unite, demn și întristat de cele lăsate în urmă, de imposibilitatea dialogului cu dictatura. Până în 1984 anul plecării sale, epuizează toate mijloacele de luptă cu puterea și-i respinge toate ofertele tentante. În 1983, dă un interviu incendiar corespondentului de la Viena al postului de radio «France Press» («România se află în punctul culminant al dictaturii lui Nicolae Ceaușescu»), în 1984 reușește să plece, spuneam, din țară, părăsind însă nu «Țara, ci o dictatură», cum va preciza curajosul poet. (...) Aici stă forța lui Dorin Tudoran, în situația sa inspirată în curentul, în fluxul contestatar al Școlii Ardelene care prin exponenții săi (Inochentie Micu Clain, în special), prelungit în episcopii prigonii după 1948 îndrăznesc prin memorii și exemplară demnitate să conteste sisteme inechitabile. Un răzvrătit în urmă cu 300 de ani, scriind Împăratului, celălalt secretarului general, ambii cu argumente de bun simț, cu sentimentul demnității persoanei ultragiutate, a unei națiuni care se simte umilită și lipsită de drepturi civice elementare. E meritul lui Dorin Tudoran de a fi fost alături de Paul Goma și abia urmat de alții o conștiință protestatară. El răscumpără păcatele grele, sau ușoare, ale versatilității poezilor (inclusiv ale celor din generația sa) de-a nu fi spus un mai hotărât nu, dictaturii". □ Mihaela Ursa comentează ediția „epistolarului american al Ioanei Em. Petrescu”, *Molestarea fluturilor interzisă. Scrisori americane, 1981-1983*, realizată de Ioana Bot (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998): „Dincolo de atuurile evidente ale volumului (între care voluptatea reală a povestirii – gustată în ciuda afirmației de debut: «N-am nicio umbră de spirit epic»-, zâmbetul autozeflemitor care atenuează toate semnele crizelor de adaptare) mi-a plăcut să descopăr aici, cu patetică înduioșare, componenta care-i lipsea generației mele (o generație frustrată, pentru că a început facultatea sub semnul morții absurde a Ioanei Em. Petrescu) din portretul Doamnei. Nu este vorba atât de proverbiala sa căldură umană, nici de fragilitatea de fluture a existenței sale, cât de o coerență a priorităților, o coerență intelectuală, dar mai ales existențială, în prezența

căreia identitatea personală este perfect adăpostită" (*Despre „mângâierea” ideilor*). □ La „Revista revistelor”, C. Grigore-Nearsova prezintă un nou număr al „Art Panoramei”: „La cel de al 8-lea număr al său (iunie 1998), revista «Art Panorama» (București), editată de Fundația Arte '90 și Editura Maxim, sub direcția lui Dan-Silviu Boerescu, este fără îndoială cea mai bogată și cea mai reprezentativă pentru ilustrarea creației celor mai tinere generații de scriitori, cărora li se alătură, firește, creatori din generațiile anterioare, aleși după afinități și gusturi comune, ca să nu spunem după un program artistico-ideologic. Sumarul, extrem de bogat și variat, se impune prin calitatea (în general) remarcabilă a scriiturii. Altfel, în penumbra apăsătoare ce s-a lăsat de câțiva ani asupra epicii românești, mai cu seamă în privința editării producției autohtone, revista propune cu siguranță, într-un maraton al povestirilor, pagini narative de cea mai bună calitate, semnate de Mircea Nedelciu, Ștefan Caraman, George Cușnarencu, Doina Cetea, Mihai Gălățanu, Cătălin Mihuleac, Ioana Drăgan, Emilian Blaj, Ovidiu Dunăreanu, Cezar Petry, Mihail Grănescu, Daniel Ilea, Valentin Simionov, Florin Șlapac, Adrian-Christian Kuciuk, Francisc Nona, Ioan Neșu, Florica Bud, Dumitru Ungureanu, arătând preocuparea, în acest sens, a directorului publicației, care a și realizat, editorial, o antologie de referință pentru proza scurtă actuală. Dacă mai adăugăm și fragmentele de roman semnate de Paul Goma, Nichita Danilov, Gheorghe Iova, Dan Stanca, putem spune, fără vreun risc de contradicție, că în paginile acestei reviste se plămădește, într-o bună orientare literară, viitorul de marcă al epicii românești postdecembrist postdecembriste. Revista acordă spații ample poeziei, traducerilor, eseului, artelor. În total, o revistă ce se impune cu o autentică reușită”.

● Revista „Viața Românească” (nr. 7-8) publică: *Poeme aniversare*, de Ștefan Aug. Doinaș (*Timpul mă desleagă, Ascultă Bach, Ridic paharul, Acasă, Cartea de căpătâi, Călătorie toamna, Tenebra trupurilor răscolite, Urmează-mă, Robinson*); „capitolul final din Biografia ideii de literatură, ultimul volum, în curs de apariție”, *Critica română și antiliteratura*, de Adrian Marino; un studiu recuperator al activității literare a comparatistului Nicolae Balotă, pus de criticul Florin Mihăilescu sub titlul *Întoarcerea acasă a lui Nicolae Balotă* („[...] După 1989, Nicolae Balotă, la fel ca numeroși alți reprezentanți ai exilului, se reîntoarce în țară în mai multe rânduri, cu gândul de a sprijini noul curs către democrație. Fără a renunța la domiciliul parizian, neprimind de altfel înapoi, cel puțin deocamdată, vechea locuință din București, ține o seamă de cursuri ca profesor invitat la universitățile din Capitală și din Cluj, dar mai ales își reia prezența publicistică și editorială atât de vie, de activă și de incitantă altădată. Chiar dacă împrejurările schimbate nu-i mai permit să reintre în vechiul și febrilul ritm al anilor '70, când își publică cel mai mare număr dintre cărțile sale, Nicolae Balotă redevine totuși acum o personalitate referențială a culturii românești contemporane. Două dintre volumele ultimilor ani sunt inedite, *Parisul ca o carte* (1994), o fermecătoare excursie intelectuală prin

universul de miracole al bătrânei Luteții, și *Calea, adevărul și viața* (1995), o reuniune de docte și stimulative meditații creștine despre credință, biserică și viață duhovnicească. Alte patru apariții, încă și mai recente, toate datând din 1997, sunt reeditări ale onora dintre cărțile sale cele mai reprezentative: *Urmuz*, *Opera lui Tudor Arghezi*, *Arte poetice ale secolului XX* și *De la Ion la Ioanide*, acesta din urmă, acum, sub titlul eronat, decis de editură, *Romanul românesc în secolul XX* și, corectat *manu propria* de autor prin *Prozatori români ai secolului XX*, adică subtitlul cărții la data primei sale apariții. [...] Este o bucurie sinceră de a-l vedea pe Nicolae Balotă întors acasă, de nu în sensul propriu al cuvântului și pentru totdeauna, măcar prin intermediul cărților reeditate în 1997, cărți vechi, de multă vreme intruabile, dar noi și disponibile acum pentru mai tinerele generații, ce vor putea descoperi în ele cu plăcere, dar și cu inestimabile câștiguri intelectuale cele mai reprezentative însușiri și merite ale uneia din eminentele personalități ale criticii noastre contemporane”). □ Octavian Paler oferă „fragmente dintr-un volum în pregătire”, *Deșertul pentru totdeauna*. □ Criticul Marin Mincu este prezent cu poeme în proză, grupate sub titlul *Intermezzo*. □ Gabriel Țepelea amintește, în *Pagini de jurnal. Februarie 1983. Mihai Beniuc de ieri și de azi*, episoade din viața scriitorilor și a Uniunii care îi reprezenta în anii '50, '60: „Cam în aceeași perioadă am încercat să obțin sprijinul lui G. Călinescu pentru intrarea la Institutul de Istorie și Teorie Literară în calitate de cercetător, sau o recomandare pentru învățământ. Într-o convorbire la el acasă m-a întrebat ce părere aveam despre Beniuc, eu, ca ardelean. Maestrul voia să scrie sau să-și revizuiască unele aprecieri despre Beniuc și încerca o verificare pe ocolite a impresiilor? I-am spus ce credeam: «Volumul *Cântece de pierzanie* din 1938, părea a anunța o voce nouă în peisajul liricii ardeleno. Poezia era directă, colțuroasă. Reînnodând firele spre Beniuc astăzi (în 1956) după atâtea volume, mă gândesc la fraza lui Eugen Ionescu din *Nu*: „Arghezi se autopastează”. Nu știu cât de exactă e caracterizarea pentru Arghezi, dar pentru Beniuc mi se pare certă. Arsenalul său metaforic fiind restrâns, el nu face decât să clameze mai tare, reușind abia să se facă observat ca membru al unui cor masiv. El nu are ritmul abrupt al lui Cotruș spre a deveni un Maiakovski autohton și nici polivalența semantică a lui Blaga. După mine, Beniuc nu a realizat decât variații pe aceeași temă, cum ar spune muzicologii. Iar temele de luptă legalizându-se, nu beneficiază de suportul curajului, cum era cazul în trecut». G. Călinescu mi-a părut contrariat. În orice caz nu i-a făcut plăcere caracterizarea suplicantului, ce eram. A trecut la alt subiect. Greu de precizat originea întrebării”; „Cică unul dintre oratorii, care-l acuzau pe Beniuc, ar fi spus în finalul perorației sale (după zvonuri Geo Bogza): – Uitați-vă, scaunul acesta pe care a zăcut într-o nerușinare și persecutarea adevăratelor talente M. Beniuc, trebuia să fie ars, să nu mai rămână nicio urmă de la trecerea lui pe la conducerea Uniunii. Aplauze furtunoase. Ședința se suspendă, urmând a

continua după amiază. La ora 16, la redeschidere, în curte foc mare ciobănesc. Vecinii și trecătorii sunt alarmați. E un incendiu sau se ard iar cărțile din biblioteci?! Portarul cu conștiința datoriei împlinite îi lămurește. – S-a cerut în ședință să se dea foc scaunului pe care a stat tovarășul Beniuc. Eu am executat hotărârea maselor. Poftim focul”. □ Octavian Soviany publică versuri din *Cartea Teutoniei*. □ La secțiunea „Provocațiuni”, Al. Paleologu, directorul revistei, în articolul *Cui îi e frică de Andrei Pleșu?*, îl tachinează pe intelectualul în cauză, pentru tentațiile sale politice, dar îi și ironizează pe cei care, la numirea lui Andrei Pleșu ca ministru de externe, au strâns rândurile în „coalitia împotriva inteligentului”: „[...] În ce mă privește, cred că îl cunosc bine pe Pleșu, îl admir și îl iubesc. (Evident, având în vedere că e ministru de externe, s-ar putea să fie lichea declarând aceste lucruri. Am avut, totuși, și eu, la un moment dat, anumite reticențe sau rezerve față de Pleșu, pe care nu le-am ascuns și care nu s-au confirmat). Când le aveam, erau unii care mă aprobau cu ochii strălucitori. Când nu le-am mai avut, am dezamăgit. (Remarc însă că înțelegerea noastră a fost ceva mai îngreunată în perioada când, pe lângă barba lui potrivită din brici, a lăsat să-i crească și mustața, și toată barba, dându-i o înfățișare mult mai întunecată. E o simplă constatare, care poate n-ar avea vreo semnificație). Mărturisesc că numirea lui la Externe m-a cam îngrijorat. În primul rând, mă gândeam la sănătatea lui, știind din propria experiență ce primejdioase sunt ispitele gastronomice ce-l pot împresura. Apoi, mi-am zis: «Păcat! N-o să mai aibă timp de șuete, de lecturi și de scris!»). În al treilea rând, știind că pentru generația lui studiile de drept nu mai aveau trecerea de odinioară și că mentorul său, Constantin Noica, le disprețuia, mă temeam că s-ar putea să fie în situații în care să n-aibă replica juridică necesară (nu poți avea mereu un consilier juridic, ca un telemobil, în buzunar). Acum, nu mai am ocazia să-l văd, decât la întâlnirile lui cu comisiile parlamentare de politică externă (sunt și eu membru în una din ele). L-am auzit răspunzând la una dintre întrebările răuvoitoare, unele ce se voiau dificile. Răspunsurile lui erau întotdeauna exacte, complete, convingătoare și pe tonul acelei modestii clarvăzătoare, care e virtute mai mult tehnică decât morală. Cred astăzi că, de la un Titulescu sau un Gafencu, nu am mai avut un ministru de externe mai perspicace și mai lucid (știința dreptului, în definitiv, se rezumă la aceasta: prima, perspicacitate, adică aprehendarea exactă a realității; și a doua, lucid, în sensul formulării netede, lapidare și oneste a acelei realități). Au mai fost miniștri de externe foarte buni, dar aceștia doi au fost cei care au marcat istoria diplomației române, adică istoria șanselor ei de nondispariție. Mă mai gândeam că farmecul personal al lui Pleșu riscă să nu fie perceput de marile mediocrități ale politicii mondiale. Dar farmecul acesta al său își impune totuși autoritatea chiar acolo unde lipsește puțința de a-l gusta (mă gândesc la o informație poate apocrifă cu o replică dată de el doamnei Madeline Albright). La ultima întâlnire a sa cu membrii comisiilor de politică externă ale

Parlamentului am întârziat, dar am aflat că până atunci fusese criticat că numise secretar de stat un intelectual prea tânăr și fără experiență: Mihai Răzvan Ungureanu. Un tânăr istoric strălucit, de la Iași. Eu l-am felicitat pe ministrul de externe pentru intuiția de a numi un tânăr capabil și pentru curajul de a-și asuma un risc: trecerea anilor nu aduce omului mediocru niciun spor. Experiența este asimilare intelectuală sau nu e nimic. Cavalerul Nigra, mâna dreaptă a lui Cavour în regatul piemontez, a fost ambasador de la 19 până la 91 de ani [...]”. □ La secțiunea „Restituiri”, istoricul literar Marin Diaconu îl prezintă pe Dumitru Drăghicescu (1870-1945), specialist în psihologie socială, după „un început deosebit de promițător, cu un doctorat la Paris (1904, cu E. Durkheim) și câteva lucrări tipărite”, cunoscut mai ales prin cartea *Din psihologia poporului român. Introducere* (1907). Fragmentul propus în acest număr al revistei, *Geneza și evoluția divinului în omenire*, face parte din etapa de interes științific al lui D. Drăghicescu, pentru filosofia religiei. În 1942, acesta elaborează cartea *Originea și rostul ideii de Dumnezeu*, iar „în manuscris, rămâne ultima lucrare scrisă în anii războiului mondial, *Dumnezeu și destinul Universul*”, unde „pe parcursul a două volume, de aproape 500 p., gânditorul se străduiește să pună în acord știința vremii cu credința tradițională creștină, să argumenteze ideea cu privire la originea «supraterestră» a omului. Iată titlurile capitolelor din primul volum: 1.) Evoluția cosmică; 2.) Originea și evoluția vieții; 3.) Omul și evoluția sa istorico-spirituală; 4.) Paralelismul celor trei evoluții (cosmică, vitală, spirituală)”. □ Tot Marin Diaconu dă publicității, de această dată la secțiunea „Documente”, un schimb epistolar *Din arhiva Constantin Noica*. Este vorba despre texte din perioada octombrie-noiembrie 1973, primite sau trimise de Noica lui Octavian Buhociu, la Dortmund. Sunt de reținut câteva modalități de exprimare ale filosofului, în legătură cu situația din România ceaușistă: „Între timp, noi cei rămași în țară încercăm să facem o ispravă românească, uneori cu umilințe care – în ultimul deceniu – nu au venit niciodată de sus, ci de la câțiva ne-trebnici de jos, ce pot face rău oricând și oricui, dar nu și bine țării, nici regimului, cu înverșunarea lor. Folosesc acest prilej ca să cer și românilor din străinătate – despre a căror activitate pentru țară știm din nefericire prea puțin – să atenuze ceva din intransigența aceea, pe care am avut-o cândva, cu alte riscuri, și noi, unii dintre cei rămași de bunăvoie în țară, dar care și-a pierdut din actualitate, cum își poate da seama oricine. În orice caz, dreptul de a judeca pe alții cred că nu-l are nimeni – cel puțin în cultura noastră, singura pe care înțeleg s-o slujesc – în afară de istoria de mâine, dacă există un «mâine» pentru lumea aceasta europeană, încărcată de atâtea primejdii și spaime, dar provizoriu aflată, cu țara noastră cu tot, într-un ceas nemaisperat de destindere și emulație. Așa fiind, ne străduim între timp ca România să nu mai fie o codașă între țările de cultură, așa cum nu mai este una în politica ei externă” (11. XI. 1973); „[...] vă cer să nu vă supărați pe țară din pricina cine știe cărui dobitoc. Noi ne-am deprins, aci, să facem

deosebirea între dispozițiile date și execuția lor, și cum intervin pe drum tot felul de birocrați sau nătângi pur și simplu, se întâmplă – ca la edituri, redacții etc. – tot felul de inadvertențe. De câteva ori am vrut să mă supăr și eu pe câte o instituție, editură sau redacție. Pe urmă am văzut că nu era cazul s-o fac, căci intervenise câte un întârziat și speriat, care până la urmă dispărea. E drept, în lumea noastră, oricine, cât de mic, poate face rău și prea puțini au curajul de a lua hotărâri și a face mai repede binele. Dar lucrurile trebuie luate cum sunt, și în orice caz să nu vă simțiți jignit în așa măsură încât să nu ne vizitați țara. Anul trecut niște caraghioși de la legația din Paris au refuzat Sandei Sfințescu viza de intrare sub cuvânt că e «indezirabilă». La vară o invit din nou, și sunt sigur că va trece peste ofensa suferită, venind aci câteva săptămâni”.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● „Realitatea Evreiască” (nr. 79) acordă un număr special (*La nedespărțirea de Sava*) personalității muzicologului și omului de cultură Iosif Sava, recent decedat.

● În „România liberă” (nr. 2564), Gheorghe Grigurcu dezbate, într-o „Tabletă de marți”, fenomenul „adaptării” intelectualilor „la împrejurările totalitarismului și post-totalitarismului”. Articolul poartă titlul *Treptele „adaptării”* și se face remarcat prin acuza de „cameleonism” aplicată unor „personaje” ale lumii culturale: „1. Un bard desprins parcă din «Răcnetul Carpaților» spre a-l proslăvi pe geniul Carpaților, vulgar în obezitatea sa patriotardă, în adulara sa slugarnic-isterică. Nu are nici un fel de scrupule. Se tăvăleşte porcîn (recunoaște el însuși similitudinea) în nămolul propriului discurs, la fel de țipător, agresiv, trivial și după '89, pus acum în slujba resturilor nomenclaturii, a național-comunismului conservat și stimulat de cârmuirea Iliescu. Factor antidemocratic manifest, trubadur macabru al restaurației, asupra căreia nu mai încap nicio îndoială. 2. Un profesor universitar de literatură, cu o aproximativ corectă reputație până în Decembrie, aducând ca ofrandă noii sale tabere flamura «apolitismului». Un apolitism trucat, ascunzând dorința de gestionare a moștenirii «epocii de aur», pentru unii mănoasă și, evident, impulsul unei noi ascensiuni, impuls de altminteri pe deplin satisfăcut. E o postură medie, fără obscenitatea celei anterioare, dar încă tulbure de reziduurile unei demagogii insuficient prelucrate. 3. Un elitist «echidistant», ale cărui servicii sunt tarificate scump, neezitând a declara că-i «miroase urât» ordinarul național-comunist. Personaj de lux, balansează cu o acrobatică abilitate între FSN și CDR, între Iliescu și Constantinescu, între monarhie și republică, între PD și poziția de independent. De o condescendență zdrobitoare, e un clovn alb, aproape perfect. Unul din numerele sale preferate e jocul de-a demisia neefectuată. Optimismul d-sale e trecut prin alambicurile celei mai sofisticate condiții

intelectuale. E rafinat sută la sută. Mai mult nici că se poate. Are parte de aplauze unanime” (*Treptele „adaptării”*).

5 septembrie

● În „Adevărul” (nr. 2572), la „cinci ani de la moartea lui Eugen Barbu”, Cornel Radu Constantinescu arată că: „Opera lui Eugen Barbu, ca și opera altor scriitori importanți ni se dezvăluie în timp”, în cazul strict al primului menționat fiind vorba despre *Victoria unui exclus*. Articolul este incisiv la adresa criticii de întâmpinare a anilor '60-'70, care a avut „talentul” de a acomoda cărțile de ficțiune ale lui E. Barbu poncifelor ideologice ale momentului: „[...] Încep să cred că bună parte a ei [*a operei*] are un caracter istoric, evocatoare a unor existențe temporale paralele, chiar și atunci când lumea scrierilor lui era doar una pe cale de dispariție. E un fel de recuperator fantast, crud, suculent al crepusculului local și al moștenirii bijuteriilor limbii române. Universul *Gropii* e un univers închis, cu valorile sale, salvat pentru memoria colectivă ca și cel din *Principele*, de o ticăloasă frumusețe. Prezentul n-a servit operei sale, decât prin experiența de viață transfigurată, cheie a oricărei lecturi a istoriei. [...] S-a greșit mult, greșim încă mult. Să luăm, de pildă, nuvelistica lui, pătrunsă de-acum în marile antologii de gen ale lumii. În ciuda unor observații subțiri, risipite pe ici, pe colo, Nicolae Manolescu scrie în 1965: «Dar Barbu este interesant în nuvele, mai ales prin conștiința proletară. Preda studiază conștiința revoluționară a țaranului, Barbu pe cea a muncitorului. Eroii lui sunt, cu puține excepții, comuniști, luptători sau măcar pe cale să devină». Fals ca o pictură de amator aplicată peste un Velazquez original. Preda n-a scris *Mitrea Cocor*, iar Barbu, *Cetatea de foc*. Poate că acest compliment politic să fi servit pentru moment celor doi într-o oarecare măsură, dar niciunul nu era atât de naiv cred, încât să se fi pătruns sincer de această deturnare. Împrejurarea vădește înainte de toate lipsa de bun-simț, a tăcea cuvintele în continuare sau a le întoarce pe dos ca pe o mânășă ne aruncă în aceeași lipsă de bun-simț. Povara vorbelor e povara pietrei. Ce artă angajată? În *Prânzul de duminică*, eroul e simțul olfactiv, ridicat în rangul fizicii și metafizicii sociale: mirosul cepei sparte de coșai în compartiment bate parfumul șuncii de Praga a celorlalți călători de subțire. *Patru pești* uitați într-un acvariu notifică subtil, sub aparențe absurde, despărțirea definitivă a unui cuplu. *Pe ploaie*, nuvelă terifiantă se concentrează în privirea mamei celor trei fii trăsniți, pe care-i caută la înălțimea ochilor, refuzând să-i caute cu ochii în jos, la picioarele ei, îngropați până la piept în pământ. Nuvela e construită pe stupoarea crâncenă în fața unei morți violente, fără sens, întâmplătoare, și a unei agonii inumane, în care se parodiază expresionist viața și bucuria unei nunți. *Un pumn de caise* pare să evoce drama unui ocaș comunist. Dar nuvela aduce în prim-plan o istorie de dragoste neconsumată, o viață întregă redusă la câteva ore, proiectate hiperbolic într-un posibil destin.

Ana oferă câteva caise la început din compasiune, sfârșind cu o imensă tristețe a se comporta marital. Ce elogii aduse comunismului? Ca și în cazul oricăror scrieri profunde, abia silabisim înțelesul frazelor. Și se mai uită ceva. Pamfletele, usturătoarele pamflete anticomuniste din *Principele*, fracturarea unui roman publicat pe jumătate, și anume *O lume de câștigat*, cenzurarea nuvelei *Mormânt dulce*, unde Barbu imagina moartea lui Ceaușescu, viitorul alai unde ispravnicii roșii rearanjau cu hangerele la brâu viitoarele jilțuri. Balansul între trecut și prezent a servit scriitorului, care poate în accepțiunea zilei n-a fost un disident ca Nicolae Breban și atâția alții, colegi de bancă capitonată și de congrese, dar nici prost nu era, ca să nu-și priceapă vremea și vremelnicia. Trecutul din literatura lui Barbu zădărește și mușcă prezentul. [...] Nu știm ce e dincolo. Dacă nu e nimic, nu e, vorba rabinului, dar dacă e, Barbu se plictisește oricum. Eternitatea ca lene fericită și monotonie fără viitor n-are cum să-i priască, chiar dacă primele două secole sunt gratuite. Prea-albul e dezolant. Când nu-ți mai înghiontește nimeni memoria, ești mort și pentru moarte. [...] Singura culoare a târâmului ceresc, și ea părelnică, ar fi pentru scriitor scâncetul în vis al îngerului lui Tomi, (neapărat cu y), un cățel cu pene, care, atavism universal, se vrea urgent **afară**. Dar și stăpânul său caută a fugi, când și când, din internatul raiului. Opera lui mare îi acordă complice câte un bilet de voie. La fiecare 7 septembrie, îl simt pe Eugen Barbu undeva în preajmă”.

8 septembrie

● Sub titulatura generică „*Imbecilitatea îndoctrinată e mai greu de suportat decât imbecilitatea pură...*”, „Adevărul literar și artistic” (nr. 434) semnaleză și publică un document de arhivă (notă: Arhivele Naționale, fond CC al PCR – Căncelarie, dos. 78/1948), care ar putea aduce lămuriri asupra circumstanțelor morții lui Mihail Sebastian. Este vorba de un text de „autocritică”, adresat Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., de către Grigore Preoteasa, datat 27.II.1948. Cercetătorul documentului, Radu Bogdan, se oprește în articolul introductiv, mai ales asupra unui detaliu pe care îl consideră semnificativ din depoziția lui Preoteasa: „[...] grupul pe care îl strânsese în primele zile la «România Liberă» (Belu Silber, Mihail Sebastian, Golopenția, actualul director de la Statistică) și alții, au părăsit redacția foarte curând, chiar în primele săptămâni, din cauza nepotrivirii de principii și metode dintre mine și ei. Sunt convins că urmam linia Partidului. De pildă, chiar la prima ședință de redacție, în noaptea de 23-24 August, la propunerea mea de a publica un avertisment pentru sași, avertizându-i că-i vom trata fără cruțare în cazul în care se vor ralia trupelor germane, toți cei de față – Silber, Elena Pătrășcanu, Sebastian, Golopenția – au cerut să adresăm același avertisment și ungarilor din Transilvania. Le-am argumentat, fără să-l conving, că ar fi nejust politicește și practic o provocare, și nu l-am publicat. Belu Silber a părăsit definitiv

redacția «României Libere» tocmai pentru că am refuzat să-i public un articol neștiințific, antimarxist, dar laudativ la adresa cărții tov. P. *Probleme de bază ale României*. Mi-am dat repede seama că elementele din jurul tov. P sunt străine de spiritul Partidului sau chiar dușmane”. Pornind de la acest pasaj, Radu Bogdan dezvoltă inferența: din „grupul de persoane – menționat în autocritica lui Preoteasa – care îl înconjură pe Pătrășcanu la sfârșitul lui 1944, una singură nu mai era în viață în februarie 1948: Mihail Sebastian. Soarta celorlalte se cunoaște și – judecând după aprecierile conținute în documentul pe care îl public – fără îndoială că Sebastian ar fi fost implicat în procesul asasin. Modalitatea găsită pentru eliminarea scriitorului a fost însă mai promptă, mai comodă și pe moment mai puțin sonoră”.

9 septembrie

● În „Lucefărul” (nr. 31), Alexandru George publică articolul *Alăturări*. Citând articolele *Niște netrebniți*, de Mircea Iorgulescu (din „Dilema”), și *Marin Preda*, de Alex. Ștefănescu (din „România literară”), autorul de la pagina „Opinii” ține să dezamorseze o falsă problemă, a cărei principală carență se află în perimetrul stilului de a reacționa la critică: „[...] doi scriitori sunt judecați în două reviste literare (și care chiar sunt așa ceva, nu doar pretind prin «denumiri» – sau mai corect prin titluri). Nicio legătură între ele, nici de intenție, nici de structură, nici de finalitate. M. Iorgulescu crede a putea afirma că ambele pun în cauză «colaboraționismul» celor doi intelectuali [n.m. C.B.: *Liviu Rebreanu și Marin Preda*] – sau mai exact scriitori. Admițând chiar că așa ar sta lucrurile. Nu e nimic reprobabil nici misterios în tot acest demers: subiectul e la modă și s-ar putea găsi în aceeași săptămână și alte articole pe ici pe colo, care atacă problema. Dar de fapt, nici în materialitatea lor, cele două «apariții» nu pot fi puse decât cu greu alături; [...] serialul *Marin Preda* de Alex. Ștefănescu («România literară», aug. 1998). E un articol de critică literară, mai aproape de «revizuirile» lovinesciene, referindu-se la întreaga activitate și personalitate a unui scriitor; nu e vorba de un bilet de regret la moartea cuiva. Judecata este în primul rând estetică și dacă se vorbește și de chestiunea politică, aceasta provine din îngemănarea lor, inevitabilă în epoca tiraniei comuniste, sub al cărei destin a stat autorul *Moromeților*, și fără de care nu se pot înțelege structura și evoluția operei sale cuprinsă toată în acest regim. Preda nu a fost un Bacovia pierdut în reveriile și contemplațiile sale nocturne sau vespérale, un artist la care mai curând prin reflex poți descoperi mediul de existență și inspirație. Articolul lui Alex. Ștefănescu (neîncheiat la ora acestor consemnări) este o interesantă și așteptată punere în discuție, cu atât mai demnă de remarcat, cu cât apare în bastionul predist numărul 1, care până foarte recent nu a întreținut în jurul scriitorului decât stilul uralelor admirative și al tămâierilor excesive. Nu cred, întrucât mă privește, că finalul acestui studiu va stabili că Preda a fost un mare scriitor, de

o ținută intelectuală și morală demnă de laudă. Îl felicit oricum pe critic pentru acțiunea sa, chiar dacă nu sunt întru totul de acord cu unele constatări și judecăți. Este tocmai vorba de această problemă a «colaboraționismului», care nici măcar nu poate fi numită astfel. El nu a fost un colaboraționist de tipul celui al unui Drieu de la Rochelle sau Céline, nici măcar asimilabil cu Rebreanu. Aceștia au fost scriitori dintotdeauna orientați spre «dreapta», intelectuali antidemocrați, iubitori ai autoritarismului și admiratori măcar în secret ai Germaniei. Ei au comis eroarea de a se comporta cu consecvență într-un regim care, deși admis tacit de milioane de francezi, era unul al nenorocirii patriei lor, iar ceva mai târziu, un regim care se făcea pe zi ce trece mai impopular, mai tiranic și mai slugarnic față de ocupant. Dar nici unul dintre acești colaboraționiști nu a fost creația regimului de la Vichy, nici nu a câștigat ceva în stima criticii sau în popularitate datorită aderenței lor la politica de atunci a statului. (Cum nici Rebreanu la noi nu își datorează gloria unui moment al «trădării» sau supunerii). Dar Preda e în cu totul altă situație; dacă el nu merită calificativul de colaboraționist, aceasta se datorează unor motive total în defavoarea sa. Preda este până la un punct înaintat creația regimului comunist, care a început prin a-l recupera pentru că simțea în scriitorul cu orientare realist-naturalistă din *Întâlnirea din Pământuri* un artist apt de a fi convertit la realismul socialist și mai departe la temele și sloganurile regimului (care, în treacăt, fie spus, fusese impus de Moscova, în condiții de ocupație, și era departe de a se bucura de popularitatea reală și adâncă în straturile populare a guvernelor Pétain). Preda era înclinat spre natură, fără să-și facă vreo violență, spre o literatură de orientare socială și populară; apoi, el nu avea la activ nici trecutul dubios al lui Zaharia Stancu, nici sclifosclile estete ale tânărului Petru Dumitriu din *Euridice*. Era un tânăr incult, de origine joasă, care trăise și își făcuse experiența socială în mediile cele mai sărace, chiar în lumpenproletariatul bucureștean. Era garantat de câțiva scriitori de «stânga», de la Miron Radu Paraschivescu la Geo Dumitrescu (ba chiar și de Ștefan Popescu, dacă ar fi să-l credem pe acesta din urmă). Legăturile cu aceștia, dar și cele matrimoniale cu o rusoaică, validau în acea vreme un tânăr ușor de recuperat pe care s-a întâmplat să mizeze Nicolae Moraru, omul de Partid pe care Preda îl numește în scrisorile către Aurora Cornu «Maxilar», și care îl va sprijini pe tânărul fără adresă și fără situație precisă, până în pânzele albe. Marin Preda nu a avut o carieră normală, nici măcar aceea care se întrezărea după micile lui succese în revistele vremii, adică în perioada războiului. Tot ceea ce i s-a întâmplat nu a fost determinat de o voință încordată, de șansă și de un scop propus dinainte, de dragul căruia a făcut oarecari concesii oportuniste. Pentru el regimul comunist a fost mediul fără de care existența și personalitatea lui nu pot fi nici măcar înțelese. Partidul i-a dat recompense exorbitante, avantaje materiale, privilegii și condiții de viață care, refuzate mai târziu tinerilor, nu pot fi de aceștia nici măcar concepute. În dialogul mamă-

copil sau pedagog-elev intrau și «criticile» venite totdeauna de sus, chiar dacă se monta o reacție «de jos». Marii și micii aderenți la noul regim se bucurau de câte o critică, poate pentru a fi avertizați părințește, poate din dorința de a da vieții literare o oarecare mișcare «dialectică». Așa a ajuns să fie Preda blajin criticat pentru «schematismul», din *Ana Roșculeț*, după ce nu i se uitase «naturalismul» din cartea sa de debut. Tot așa Nina Cassian era sistematic avertizată cu câte o pălmuță asupra «decadentismului» ei, o poetă care trăgea cu coada ochiului, culpabil, la «avangarda» din Occident, în timp ce Maria Banuș era denunțată din când în când pentru «intimismul» ei, o reminiscență bine cunoscută mic-burgeză. (Bineînțeles că nici o critică de acest soi nu a împiedicat sau întrerupt favorurile cu care ploua cu nemiluita, mergând de la repartiții în vile și apartamente speciale, și o existență de huzur consumată între Capșa și Peleş, până la Premiul de stat acordat cu aceeași generozitate și echivalent, singur cu o avere). A pune alături asemenea manifestări de partid, în activul său care acționa bine plătit pe «frontul literar», cu adevărata critică ilustrată în literatura română anterior de atâtea spirite superioare e o gravă falsificare a unor foarte simple și comune concepte”.

10 septembrie

● „Adevărul” (nr. 2576), prin jurnalistul cultural Cornel Radu Constantinescu, relatează despre o întrunire de protest, sub forma unei conferințe de presă, organizată la Uniunea Scriitorilor, pe tema „*Nu ucideți cartea*”: „Ieri, la Uniunea Scriitorilor, a avut loc în prezența unor personalități culturale (scriitori, editori, ziariști) o conferință de presă, ocazionată de îngrijorarea față de o posibilă hotărâre de guvern prin care se ridică TVA-ul la produsul finit carte sau publicații cu 11 la sută. Gabriel Liiceanu, Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu, Cristian Tudor Popescu, Ileana Mălăncioiu, Mihai Oroveanu, Geta Dimisianu, Horia Alexandrescu au epuizat cu argumente dintre cele mai convingătoare că măsura este o eroare, câștigul firește ipotetic, datorită scăderii vânzărilor, nu «salvează» bugetul, nu extirpă excepțiile, care înfloresc abuziv, cu binecuvântarea Minsiterului Finanțelor, torpilând cultura scrisă ca pilon de rezistență a conștiinței naționale și identității românești. Cineva vrea să mai câștige trei cărămizi, demolând brutal o clădire, ca într-un sindrom medical. Dincolo de protestul vehement al tuturor personalităților prezente la Uniunea Scriitorilor, s-au conturat mai multe opinii asupra motivelor adoptării acestei hotărâri, certamente ucigașe. Unii cred că este încă un atac, destul de rudimentar, la adresa spiritului, a demnității, a onestității (Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, care observa că la noi «oamenii cinstiți sunt amendați, iar ticăloșii răsplățiți»). Alții (Gabriel Liiceanu, Cristian Tudor Popescu) opinau că e semnul singur al degradingoladei actualei guvernări, care «gestionează» o prăbușire, de tipul celor cunoscute de aeronave străine, în care e îmbarcat un întreg popor. Personal, mă tem că acest protest civilizată (în cuvinte, fără

manifestații de stradă, bate și răngi) e inefficient. Nu există partener de dialog. E un strigăt în pustie, de unde răspund, în chip de ecou, răcnetele fiarei ce stă să crească în noi. O soluție metaforică, tragic-hilară, a avansat Nicolae Manolescu: să salvăm bugetul țării, printr-un impozit substanțial pe prostie. Dar elefanții putrezesc în visul lor fericit, la umbra conturilor lor bancare grase. România e un manual de geografie și istorie pentru refuzații vieții, pentru corigenții supraviețuirii. Și un drapel care imită un stat la competiții sportive și politice internaționale. Literele românești vor agoniza în camera insalubră de reanimare a unui ținut din Estul Europei”. □ În *Comunicatul de presă*, redactat cu această ocazie și semnat de: Gabriela Adameșteanu, Horia Alexandrescu, Petre Mihai Băcanu, Daniela Crăsnaru, Georgeta Dimisianu, Sorin Dumitrescu, Ovidiu Enculescu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Mihai Oroveanu, Cristian Tudor Popescu, Alex. Ștefănescu, Laurențiu Ulici, Doina Uricariu, sunt exprimate următoarele puncte de vedere: „În anii '80, serile se auzea prin blocuri un strigăt: «S-a luat lumina!». Guvernul lui Ceaușescu, vrând să economisească energia electrică, în loc să retechnologizeze mamuții industriali, ataca puține procente ale consumului individual și ale iluminatului public. Câte tâlhării se vor fi comis pe întuneric și câte cărți vor fi fost împiedicați să citească românii în acei ani n-o poate spune nimeni. Și iată că, pentru iluzorii miliarde, guvernul de azi vrea să introducă TVA-ul pe cărți și ziare. E drept, taxa pe valoarea adăugată ține de normalitatea economică. Dar, într-o țară condamnată încă să-și subvenționeze găurile negre din industrie, această măsură financiară are un efect mortal asupra unui domeniu a cărui rentabilitate nu se măsoară în bani. Că așa stau lucrurile o arată scăderea drastică din ultima vreme a producției în sectorul poligrafic editorial. În lunile ianuarie-iunie 1998, producția în acest sector a scăzut cu 69,8 % față de aceeași perioadă a anului trecut, în timp ce, pe ansamblul industriei, scăderea a fost de doar 18,6%. Ideea introducerii TVA-ului pe cărți și ziare nu i-a trecut prin minte nici guvernului Văcăroiu care, altfel, n-a dat semne că ar fi prețuit opinia publică sau cultura. Că efectul măsurii asupra bugetului țării e infim, o știu fără îndoială guvernării noastre care își maschează inabil incapacitatea de a rezolva problema mamuților industriali – cauza sărăciei noastre de azi și de ieri. Ceea ce poate că nu știu e că urmarea introducerii TVA-ului pe cărți și ziare va fi dispariția culturii scrise. Iar aceasta nu e doar problema scriitorilor, gazetarilor și editorilor. Dacă istoria e în primul rând istorie scrisă, atunci măsura guvernului Vasile va duce la ieșirea noastră din istorie. Iar românii vor ajunge să strige: «S-au luat cărțile! S-au luat ziarele!»”.

11 septembrie

● Continuă protestele la adresa Guvernului, în problema „introducerii TVA de 11% pe cărți și ziare”. O parte sunt publicate în „Adevărul” (nr. 2577): este

vorba de „poziția PEN Clubului”, semnată de Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, și de Ana Blandiana, președintele Centrului PEN România, „a cercetătorilor de la Institutul de Istorie și Teorie Literară «G. Călinescu»”, semnată de directorul acestora, prof. univ. dr. Dan Grigorescu, membru corespondent al Academiei Române, „a scriitorilor și editorilor prezenți la Târgul de carte de la Constanța”. Un detaliu pitoresc, precizat în textul de protest al cercetătorilor, care îl consideră, pe bună dreptate, „nepotrivit și jignitor”, este „încadrarea tipăriturilor în rând cu alcoolul și jocurile de noroc”.

12 septembrie

● În „Adevărul” (nr. 2578), la rubrica „Accente”, în articolul *De ce m-am răzgândit să dau la Litere...*, C. Stănescu prezintă „gugumăniile înaripate” (E. Negrici), revărsate în cascadă, din capitolul *Eminescu*, inclus în auxiliarul didactic *Literatura română*, autori: Dumitru Ioan și Vasile Molan (Ed. Teora, 1998): „[...] Prima observație care se impune în urma dificilei lecturi constă în natura eminescolatră, a unui discurs pretențios și, vai, sforăitor, gol de conținut, în schimb, plin de o exaltare incompetentă și calpă. Într-adevăr, nu i se poate pretinde unui manual de acest fel să fie mai mult decât o compilație, dar măcar o compilație onestă, făcută cu bun gust și normală în conținut și formă. Prea puțin din toate acestea într-un manual sau mă rog, «prețios auxiliar», pentru buna pregătire a tinerilor. Eminescu din cele 11 pagini ale acestei cărți de școală din 1998 este cel din «Cântarea României», din ultimul deceniu al regimului totalitar, când, sărbătorit ca avanpremieră la ziua de naștere a «geniului Carpaților», pe umerii poetului național începeau să curgă valurile de epitete «înaripate», ce urmau să-l încoroneze delirant și apoteotic pe «ctitorul României socialiste». Un rău mai mare nu i se poate face poetului național. [...] Toate acestea – și altele – sunt deplorabile «modele», cu o covârșitoare putere de circulație în manualele dinainte de 1989, ceea ce dovedește două lucruri. Primul: că nicio schimbare nu s-a produs în programa de învățământ, poetul național – și nu numai el – urmând a fi predat după vechile șabloane, încărcate de stilul propagandistic dinainte. În al doilea rând: că destui dascăli încremeniți în aceste tipare de gândire continuă să-l zeifice pe Eminescu, înconjurându-l de astfel de «gugumăniile înaripate», ce-l fac în realitate... nesuferit pe poetul național, stărnind, pe bună dreptate, reacții de respingere și, chiar, prăpăstioase declarații de «despărțire»... În realitate, însă, a invoca excesele posterității pentru a ne «despărți» de Eminescu ori de alt mare creator este pueril: nu de Eminescu, dar de noi înșine trebuie să ne despărțim. *Mihai Eminescu – scriitor nepereche între național și autentic; scriitor; singurul geniu autentic al literaturii noastre* se intitulează capitolul dedicat poetului național. Ce înseamnă «singurul geniu autentic» doar autorii pot ști. Ceea ce e sigur e că ei – pe urmele altora – perpetuează astfel o relație de adversitate între poetul național și «restul» literaturii române. Devenit, pe

de altă parte, «luceafăr», «arhanghel», «arheu», «martin», «sfânt» și «Christ» al nostru, poetul înfricoșează prin feroarea mistică a adorării (adorare, cel mai adesea, de o calitate intelectuală îndoielnică). Cultul ce i se dedică și intangibilitatea în care este «alungat» («singurul geniu autentic»!) îl fac netransmisibil, o valoare fără preț și, vai, cu o putere de circulație din ce în ce mai mică. [...] Eminescu nu e însă vinovat de excesele posterității lui, nici de a fi devenit, pentru unii, «protolegionar», nici de a fi fost pus să scrie, de către alții, fraze din... Programul PCR. Cum se vede, în ciuda aspirației lui, poetul n-a putut rămâne, de-a lungul timpului, «nepăsător și rece». Diversele ideologii au avut grijă (!) să-l facă să «cotizeze» la diverse partide și să-i încarce «dosarul» cu respingeri și adeziuni la orientări străine de vederile lui. Dușman al demagogiei, a intrat în discursul multor demagogi, «pedagogi» de școală veche sau nouă. Ceea ce poate face școala (inclusiv manualele) este să prezinte tinerei generații, fără ură și părtinire, chiar acest «dosar» al posterității eminesciene. [...]». □ În articolul *3.000 de DM pentru căutarea operelor lui Brahma în Germania*, ziaristul Bogdan Berneanu lansează acuzații grave, „delapidare, abuz în serviciu și evaziune fiscală”, în direcția lui Tudor Nedelcea, „fostul director al Editurii Scrisul Românesc”: „[...] 3.000 de m[rci] germane au fost virate în contul editurii pentru publicarea unui volum de versuri, pare-se de către un autor din Austria, dar cine va fi fost poetul deja nu mai are importanță, important și grav în același timp este că T. Nedelcea a ridicat și ultimul șvanț din cont, invocând și o călătorie în Germania, țară care i-a apărut, eventual, în visele sale despre sursele lui Eminescu de informare religioasă, căci în evidența contabilă a editurii nici vorbă de un asemenea decont și nici în pașaportul celui care ar fi fost în stare să plece în căutarea operelor lui... Brahma, nu s-a găsit urma de viză neamțească. Delapidare, abuz în serviciu și evaziune fiscală sunt cele trei infracțiuni care au ajuns deja în atenția poliției, chiar dacă Nedelcea a avertizat noua conducere a «Scrisului Românesc» că are pe cineva la Miliție. Firesc ar fi să dea socoteală pentru lovitura trasă în primul rând culturii, și nu neapărat editurii, pe care, oricum, tot el a transformat-o în discoteca preferată a cuțișailor arabi și în atelierul de producție a saltelelor Gin-Gin Flex, ba chiar și pe proprietarul saltelelor amintite a reușit să-l plimbe pe culmile sensibilității eseistice, făcându-l din milițian neprins cărturar cinstit. Mărturie stă volumul patriotic *România*, a cărui prefață este însoțită de chipul sacru al lui Lucian Blaga, pentru ca, într-un soi de postfață, să fie nemurite, cum ar veni în contrabalanta spirituală a cărții, cuvintele fostului milițian Dinel Staicu – deși pentru dânsul singurele cuvinte care rimează în limba română sunt Gin-Gin”.

15 septembrie

● În revista „Orizont” (nr. 9), în cronica la ediția bibliofilă: Vasile Voiculescu, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducerea imaginară a lui V.V.*, îngrijită de Simona Cioculescu și publicată de Muzeul Literaturii

Române, în colecția Manuscriptum, 1998, Cornel Ungureanu își transcrie descumpănirea provocată de aserțiunea lui N. Steinhardt, dintr-un dialog cu Zaharia Sângeorzan: „V. Voiculescu nu a fost un adevărat ortodox. A fost un spiritualist, da, desigur, dar compozit, cu elemente indianiste, extrem-orientale, gnostice, mistice”: „E greu să treci peste aceste afirmații atât de decise”, spune criticul, „după cum e greu să treci peste lungile liste de poeți religioși români întocmite de Monahul de la Rohia: pe nici una nu apare numele lui V. Voiculescu. Deși pentru o seamă de autori, și ei de subliniată calificare, V. Voiculescu e cel mai important poet religios al românilor!” (*Voiculescu, Shakespeare și țiganii*). □ La „Cronica edițiilor”, Alexandru Ruja discută Anton Holban, *Opere I* (Ed. Minerva, 1997), îngrijită de Elena Beram, cronologia vieții și operei de Elena Beram și Nicolae Florescu, salutând călduros inițiativa reluării într-un nou format: „Cu Anton Holban, *Opere I*, și Antim Ivireanul, *Opere I. Didahii*, Editura Minerva a inaugurat o nouă colecție: *Clasicii Români Minerva*. Gândită într-un spirit modern și interactiv, colecția aduce spre cititori opere fundamentale ale literaturii române, de la cronicari până la marii scriitori ai secolului XX. Nu sunt ediții critice și nu cuprind exhaustiv creația scriitorilor; sunt făcute, însă, de profesioniști și oferă operele esențiale din care se poate realiza o bună cunoaștere a scriitorului”.

16 septembrie

● Alexandru George comentează, în articolul *Între documente*, din „Luceafărul” (nr. 32), o „fraudă în argumentare și informare”: „[...] Am amintit aici de cazul unor articole «critice» pe care Mircea Iorgulescu le alătura fără a tine seama de epoca în care au fost scrise, de publicul care le putea citi și de expresia unui sentiment pe care-l comanda și pe el împrejurarea. Publicistul comunist, care a rămas până în ultima-i fibră M.I., descoperă un complot în aducerea la cunoștință a acestor «critice» dintre care de fapt doar una singură, cea a lui Alex Ștefănescu, avea obiective estetice. Că și autorul în cauză acolo ar fi fost un «colaboraționist» era o realitate, dar nu una esențială. Și sugera M.I., cu logica-i strâmbă: și Rebreanu a fost acuzat și chiar insultat; așadar și Marin Preda este nevinovat. Nu mai intră în amănunte: Rebreanu a fost găsit vinovat, dar în ciuda exagerărilor de ton, cei care-l atacau aveau dreptate; ei nu au avut în vedere valoarea estetică a romancierului și prestația publică a omului de cultură Rebreanu. Dar Preda nu a avut parte de nici un fel de critică normal estetică; abia după moarte s-au articulat unele obiecții, căci cenzura comunistă, interzicea acest lucru. Abia după Eliberarea din 1989 a început să se vorbească liber despre scriitorul și omul public atât de contestabil. Preda nu a fost un scriitor oarecare, ci un monument al epocii mai ales recente, dar abia acum asistăm la prăbușirea sa de pe soclu și transformarea în ceea ce ar fi trebuit să rămână, un artist cu meritele și scăderile lui de ordin estetic. Numai printr-o falsificare a realității M.I. poate evoca unele «critici» la care el a fost

supus pentru «schematismul» din *Ana Roșculeț*: în realitate, lovitura primită atunci a fost așa de cumplită, încât foarte curând el va primi Premiul de Stat, o distincție cu valoare fabuloasă, care (dată fiind și mizeria în care se trăia pe atunci) nici nu poate fi apreciată de tinerii care nu i-au fost martori. Ceea ce au făcut comuniștii la instalarea lor (în defavoarea sau avantajul unora sau altora) este fără precedent; distorsiunea în desfășurarea lucrurilor nu este de comparat cu alte momente «revoluționare» din trecutul nostru, dar și din ceea ce s-a petrecut în alte țări comuniste. Și asta pentru că noi aveam chiar și atunci un regim cât de cât liberal, o tradiție de permisivitate, critică și drept la opinie. Preda constituie doar un exemplu. În cazul lui, înainte de a beneficia de orice favor, s-a bucurat de consecințele unei imense crime perpetuate împotriva literaturii și culturii noastre literare: eliminarea adevăraților săi rivali și a celor mai temuți. Mircea Eliade, autor foarte activ, dar și Mihail Villara, proaspăt revelat de un succes senzațional, au dispărut în străinătate; tot astfel, C. Virgil Gheorghiu, Sorana Gurian, Al Vona. Alții mai vârstnici precum Radu Tudoran sau Cella Delavrancea (câștigătoarea în 1948 a unui concurs, împotriva autorului *Întâlnirii din Pământuri*) au fost amuțiți pentru o bună bucată de timp, pentru ca un Pavel Chihaiia și Dinu Pillat, tineri de mari promisiuni să se cufunde în obscuritate sau închisoare, lăsând oricum terenul liber. Ce să mai spunem de unii venerabili maeștri precum Vasile Voiculescu sau Ion Marin Sadoveanu, care au fost striviți de regim ori și-au curmat cariera imediat după instalarea acestuia! Să mai pomenesc de cei încă mai tineri, de la Radu Petrescu la Mircea Horia Simionescu și până la Tudor Țopa sau Alexandru George, care, dacă ar fi fost cunoscuți la timp, ar fi dat altă configurație prozei românești?...” □ Marius Tupan intră într-un interviu-dialog cu universitarul clujean Ion Pop, înregistrat în sumar cu titlul „**România n-a excelat în acțiuni de susținere a literaturii (și culturii) sale în străinătate**”: „ – Vreți nu vreți, sunteți șef de școală literară, chiar dacă această sintagmă vă irită. De ce ați simțit nevoia să rupeți rândurile și să migrați în grup? Ați descoperit un mediu simpatetic, ați surprins unele consonanțe? – Titlul de șef de școală literară mi se pare, foarte sincer vorbind, excesiv, – iar apoi cred că în legătură cu «Echinox»-ul se poate vorbi despre o școală literară numai în sensul voluntarei supunerii la exercițiul creației, al antrenamentului și uceniciei într-ale scrisului, cu cultivarea – se înțelege – a spiritului critic și auto-critic necesar fiecărui «școlar». Neexistând un program (o «programă»!) – Universitatea le oferea cu prisosință – liantul l-au construit într-adevăr afinitățile sufletești, acel «mediu simpatetic», cum spuneți, care sau încheat mai întâi din dialogurile de cenaclu, dar și în orele de seminar, în alte momente din viața universitară. Gândiți-vă că din primul grup echinoxist făceau parte poeți ca Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămând, Mariana Bojan, Franz Hodjak, Balla Zsofia, prozatori ca Eugen Uricaru, critici ca Marian Papahagi, Peter Motzan, Petru Poantă și încă alții, toți talente remarcabile, toți pasionați de literatură, toti gata

de fapte mari, deloc obsedați de «concurența darwiniană a formulelor individuale»... Dimpotrivă, a face împreună o revistă visată de atâția ani era pentru toți o mare bucurie, iar sentimentul constituit pe temeiurile amintite mai înainte a fost de la început și a rămas o minunată sursă de energie. Astăzi, când orgoliile individuale iau forme aproape maladive, când orice formă de solidaritate e privită cu suspiciune ca un atentat la libertatea proprie și când văd că atâta lume dă din coate ca să iasă cât mai în față, împingându-l la o parte pe celălalt, mă gândesc cu nostalgie la tinerețea echinoxistă și la ce a rămas – și a rămas mult – din ea. În ce mă privește, «migrația în grup» nu mi-a luat aerul de sub aripi, și sunt convins că s-a întâmplat la fel cu cei mai multi dintre noi, de vreo treizeci de ani încoace. Căci «Echinox»-ul n-a cultivat uniforma și nivelarea, ci mai discreta și poate mai profunda consonanță spirituală între niște oameni ai Cărții, cu o memorie culturală activă pusă în fața întrebărilor prezentului, irigată de pulsul vieții imediate. Tocmai acest aliaj dintre natural și cultural, dintre Bibliotecă și Viață a atras atenția de la început, aproximând «aerul comun» al grupării. Cum am mai spus însă și cu alte ocazii, «Echinox» rămâne pentru mine mai ales emblema unei **stări de spirit** în care se confundă toate elementele evocate până aici, sub semnul unei încăpățanate voințe de construcție și de cucerire a libertății interioare într-o lume neliberă. [...] – Nici înainte de '89, nici după, literatura română n-a surprins Occidentul. Cine-i de vină? Lipsa traducătorilor inspirați? Provincialismul autorilor români? Decăderea Apusului, incapabil să recepteze vitalitatea est-europeană? – Răspunsul nu-i foarte ușor de dat, problema e complexă. În primul rând, nu cred că intră în joc foarte mult numitul «provincialism». Oricât am fi de exigenți și de autocritici, nu se poate spune în mos serios că, măcar prin câteva nume, literatura noastră n-ar fi depășit «provincialismul», atingând un nivel european. Numai că, și în trecut, și în vremurile ceva mai noi, România n-a excelat în acțiuni de susținere a literaturii (și culturii) sale în străinătate, cum au făcut și fac toate țările dezavantajate de «marginalitatea» lingvistică, însă cu mult mai ambițioase și mai solide în astfel de demersuri. Căci, orice s-ar spune, sunt rare cazurile când chiar opere majore apărute în aceste spații se impun de la sine pe plan internațional; mai trebuie și un efort cât de cât organizat, de informare, de contacte și dialoguri cu editori și traducători, de sprijin financiar al unor case de editură importante, dispuse să tipărească lucrări românești (așa ceva fac și țările de înalt prestigiu cultural, și nu pentru autori de mâna a doua). Spun: edituri importante, cu prestigiu și posibilități de difuzare semnificative, al căror interes trebuie mereu căutat, cultivat, încurajat și la modul «prozaic», financiar (căci se poate presupune că singur tirajul cărților românești, publicate nu poate asigura decât rareori un profit oarecare), dar și într-o manieră mai «nobilă» – de exemplu, invitații în România, la colocvii și alte manifestări culturale, distincții ale statului român etc. Un lucru deloc de neglijat este și alegerea momentului celui mai potrivit

pentru receptarea unui anumit gen de literatură, prin studierea atentă a pieței străine care interesează: el poate fi de ordin politic, însă și de «modă», ca să spun așa, determinată de focalizări ale interesului public pentru anumite perioade geografice, teme, stiluri. Cât despre traducători, ar fi, de asemenea, foarte multe de făcut. După eșecul clar și evident al traducerii (și publicării) în țară, de către români, a unor opere fie și fundamentale, soluția serioasă se arată a fi cea a încurajării transpunerii lor în limbile respective de către vorbitori nativi (francezi, englezi, germani etc.) care posedă foarte bine și limba română, – altminteri se riscă stângăcii de neiertat, ce compromit definitiv un autor; sau, în orice caz, traducătorul român ar trebui «asistat» de vorbitorul limbii în care se traduce. În rest, se înțelege că se impune o întregă politică de interesare și a traducătorilor reali sau virtuali printr-un sistem de burse, stagii de formare, întâlniri și dezbateri periodice de informare ș.a.m.d. Nu mi se pare fără însemnătate nici existența unui fel de – să-i zicem – «lobby» de promotori ai literaturii române; contează și «vorba bună» pusă de unul sau altul, român sau străin, pe lângă un traducător, o editură, o instituție de sprijin cultural din țara de recepție. Din păcate, s-a întâmplat, nu o dată, tocmai invers, din invidie, resentiment și altele asemenea. – Așa-zisa «decădere a Apusului» nu cred că intră în discuție în mod serios, iar limitele înțelegerii față de partea noastră de lume (inclusiv literară) nu țin neapărat de această «decădere»; a avut și Estul decăderile lui, le mai are, cât despre vitalitatea reală, ea mai trebuie și vândută de cineva care știe să-și «laude» marfa: plus-valoarea, iată, precede uneori valoarea... Și, pentru că veni vorba despre vânzare, îmi aduc aminte că s-a ivit, la un moment dat, ideea deschiderii unei librării românești la Paris, foarte bună idee, ce pare a se fi pierdut pe drum. Și-mi mai e amintesc că a existat, în primii ani după '89, o frumoasă revistă «Les Nouveaux cahiers de l'Est» a lui Dumitru Țepeneag, unde literatura română avea un spațiu apreciabil; a sprijinit-o cineva din țară? Înainte de a ne plânge că nu suntem cunoscuți, că Occidentul ne ignoră etc., cred că ar trebui ca toate aceste probleme ale difuzării valorilor românești, nu numai literare, să fie o dată analizate ca lumea, în termeni pragmatici, de cei cu putere de decizie și, cât de cât, cu niște mijloace de susținere. Oricât sar miza pe liberalizarea economiei de piață, în astfel de chestiuni nu se poate face mai nimic fără o politică culturală bine articulată. Cum să afle, însă, lumea cât de minunată e literatura română, dacă nici Ministerul Turismului nu e în stare să lanseze pe piața (internă, nu numai externă) ghidurile și albumele care să atragă atenția asupra vitalei noastre părți de Europă? Ce-ar fi să ne punem, mai serios, pe treabă? – Cultura română e în pragul unei catastrofe. Mor reviste, se închid teatre, scriitori și actori șomează sau acceptă funcții umiltoare. Cum ne vom salva? Din experiența dumnea-voastă, din cunoașterea culturii europene actuale, întrevedeți vreo rezolvare? Care ar fi aceea? Sau acelea? – Dificultățile, multe dintre ele grave, despre care vorbiți, sunt reale și destul de îngrijorătoare. Dar și explicabile, în bună

măsură. Schimbările de sistem, aflate în plină desfășurare, nu pot să nu afecteze, într-un fel sau altul, și domeniul cultural. Este limpede că statul nu va mai putea acorda de acum înainte în exclusivitate sprijin acestui spațiu, că legea concurenței se impune treptat, că va învinge cel mai puternic, mai priceput, mai talentat, mai bun organizator, mai gospodar. Un amestec de exigențe care deplasează centrul de greutate pe inițiativa individuală, privată, și pe capacitatea reactivată a unor grupuri și societăți foarte atente la «pulsul vremii», în toate dimensiunile sale. E de înțeles, așadar, că un număr de publicații literare fără vlagă vor dispărea sau își vor reduce audiența (dar vor apărea altele) că unii scriitori nu-și vor mai găsi cititori (și nici editori), că anumiți actori nu vor mai primi roluri etc. Zisa economie de piață își va face, a început să-și facă, efectul. Dar, oricât s-ar miza pe ea și pe eliberarea, în acest fel, a statului de anumite poveri de ordinul susținerii fenomenului cultural, este clar – cum o arată chiar țări cu o solidă economie de piață – că instituțiile culturale de bază, printre care și marile reviste de tradiție și prestigiu național, teatre ș.a.m.d., nu vor putea supraviețui fără indispensabilele subvenții de stat. O ediție critică, un volum de versuri, traducerea unor cărți de specialitate și altele, care nu aduc în mod direct și imediat un profit sunt sprijinite financiar în orice țară responsabilă de cultura ei. Nu e greu de observat, pe de altă parte, că statutul scriitorului în societate tinde să se schimbe că, în orice caz, locul său în ierarhia socială nu mai este cel care a fost sub vechiul regim, și se știe de ce; încetând să mai fie un mijloc de propagandă al vreunui partid, mai ales unic, condeierul servitor supus al Puterii dispăre și nu mai poate fi plătit ca «inginer al sufletului omenesc» și activist pe tărâm literar în nobila misiune de formare a «omului nou». Este, apoi, lucru cunoscut că scriitorul nu mai este investit cu acea aură de aproape unic purtător de cuvânt al adevărului, cum era în lumea închisă și cenzurată sever a comunismului, unde prelua adesea, cum s-a observat, și o parte din sarcinile istoricului, jurnalistului, comentatorului politic mai «liberal» etc., drept care și audiența lui este, în general, mai scăzută, tirajele cărților sale mai mici și obligația de a căuta și alte surse de prozaic venit se impune. Șocul e brutal, desigur, însă o astfel de schimbare este, de fapt, normală. Situația e, de multă vreme, aceeași în Occidentul european, unde scriitorii profesioniști, ce se pot dispensa de «funcțiile umilitoare», nu sunt foarte numeroși. Scriitorul român va trebui să suporte și el acest purgatoriu al modestiei. Literatura nu moare, totuși, și valorile autentice – deși concurate de invadatoarea «literatură de consum» – nu rămân, până la urmă, nerecunoscute. Mi se pare că și la noi, cu tot fundalul încă destul de cenușiu, o revitalizare a fenomenului literar și cultural în genere se simte tot mai mult. În ciuda marilor dificultăți, câteva edituri s-au impus și funcționează bine, câteva reviste literare sunt foarte vii, nu lipsesc nici cărțile de calitate publicate. Subvențiile de stat nu sunt, evident, prea multe, sponsorii nu se lasă încă prea ușor convinși, contează însă și va conta și calitatea ofertei din partea

scriitorului: câte din marile romane așteptate, despre dramele, tragediile sau speranțele simplu umane din România comunistă au fost **scrise**? Sunt convins că ele, ca să le dau doar acest exemplu, ar avea și succes de public, fie și ceva mai limitat de prețurile mari. Calea de ieșire din greutățile momentului, se desface, așadar, într-un evantai de căi deschise deopotrivă de dorita politică culturală sensibilă la valorile spiritului și de efortul individual. Dacă statul va înțelege că literatura și artele nu trebuie abandonate total darwinismului economiei de piață, iar producătorii lor nu vor aștepta, pasivi, ca pe vremuri, să se mai «dea» ceva la coada magazinului cu alimente raționale, se poate spera într-o redresare. Mai trebuie însă cultivat și respectul pentru actul de cultură, mai trebuie pregătit și virtualul public, cititor, spectator, privitor. Din păcate, lecția oferită națiunii, de pildă, de televiziune, care marginalizează în chip scandalos și literatura și arta autentică, nu e de natură să sporească interesul, necum, simțirea mai profundă a vitalului consumator de imagini din spațiul mioritic. El învață, și nu e rău, să folosească ceva mai mult detergenții și săpunul, dar cealaltă purificare, pe dinăuntru, va fi având cel puțin tot atâta însemnătate. S-ar zice, așadar, că măcar o parte dintre căile de ieșire din criză sunt căi de întoarcere și de regăsire”.

18 septembrie

● „Dilema” (nr. 294) propune spre dezbatere tema: *Spune-mi cu cine te însotești – breasla și casta*. □ Detaliind mecanismele funcționării, ca instituție, a asociațiilor tutelare de scriitori (SSR, US), Mihai Dinu Gheorghiu (sociolog) face, în articolul *Societate, care va să zică...*, următoarele considerații sau mostre exemplificatoare de interpretare-explicare și de gândire în sistem:

- a. „Scriitorii păreau a constitui o «elită» până în 1989, beneficiind de statutul aparte al profesiei lor: lipsa de specializare profesională, eseismul ca diletantism superior, gradul scăzut de instituționalizare («nu funcția-l face pe scriitor»), ireductibilitatea artei la «meșteșug» erau câțiva dintre indicatorii acestui statut de excepție. La aceasta se adăuga nerecunoașterea unui statut de elită conducătorilor de partid, «contra-elita» intelectuală fiind singura în măsură să se considere autentică. După 1989, acest model difuz și de multe ori ambiguu a fost pus în cauză de o nouă figură a elitei intelectuale, consacrată prin opoziție și disidență, urmând alte exemple internaționale (cel polonez în special). Apariția intelectualului critic – de multe ori pe locul fostului critic literar, preocuparea pentru problemele «civice» și descalificarea «esteticii» ca o formă de dezangajare politică vinovată au dus la declinul literaturii ca rezervație a elitei intelectuale. În România, poate mai mult decât în alte părți, scriitorii continuă să fie foarte bine reprezentați în noua «sferă», chiar dacă scrisul lor s-a schimbat și au acum parteneri din alte domenii..., sociologie, economie în special”.

- b. „Schimbările de după 1948 din economia politică a producției literare constau în conducerea planificată a producției literare într-un mod asemănător celei industriale sau agricole. Marile linii ale producției erau definite printr-un plan centralizat, pe care scriitorii aveau a-l aduce la îndeplinire. Totuși, apariția unui public potențial de patru ori mai mare decât cel antebelic și a unui public intelectual specializat ca urmare a politicii de școlarizare intensivă au dus la multiplicarea pozițiilor intermediare dintre aparatul central de comandă al economiei literare și scriitorul de rând, la lărgirea spațiilor de joc. Critica literară a ocupat aici o poziție cheie: oficial aliat al cenzurii, destinată să traducă în viață sarcinile de partid, ea făcea apologia scrisului ca artă independentă («formă de viață»), cerea pluralism metodologic împotriva «sociologismului» ori a noului dogmatism semiologic. [...] Schimbările structurale intervenite în baza economică a producției literare au avut efecte asupra organizației înseși: revendicări de autonomie (apariția de grupuri literare nonconformiste, presiunea exercitată «de jos» asupra conducerii Uniunii și relativa ei democratizare, reinventarea tradiției autohtone și glorificarea ambiguă a perioadei interbelice), ceea ce a atras măsurile de retorsiune ale aparatului de partid, precum «minirevoluția culturală» ori specializarea aparatului de securitate în supravegherea intelectualilor.”
- c. „După 1990, se poate vorbi de un proces de dezinstituționalizare și descentralizare, concomitent cu pierderea monopolului de reprezentare de către vechile asociații profesionale. Incapabile să mai asigure o producție socială colectivă, scindate în funcție de orientări politice sau de grupuri de interese, ele au cedat locurile de prim-plan instituțiilor impuse de piață (edituri, fundații) sau asociațiilor internaționale distribuitoare de credite. Șila nivelul discursului public se poate observa un fenomen de «deliteraturizare», limbajul metaforic și tendința spre eufemizare concentrându-se mai mult la extremele spațiului politic. Pe de altă parte, criza structurală (absența unui sistem național de distribuție) și criza de supraproducție (scăderea tirajelor și multiplicarea titlurilor) au dat naștere la noi fenomene de concentrare organizațională, în special în comitetele de acordare a subvențiilor”.

□ Atrage atenția, în egală măsură, o notă din subsolul substanțialului studiu, în care se menționează că „după o informație transmisă de prof. Mircea Zăciu, o istorie în manuscris a SSR ar fi fost depusă prin anii 1980 la Cartea Românească, dispărând apoi fără urme (?)”.

19 septembrie

● În „Adevărul” (nr. 2548), publicistul Cornel Radu Constantinescu revine, la rubrica „...Pasă lirică”, asupra *Revizuirilor, tristelor revizui...* postdecembriste executate în legătură cu biografia și, mai ales, cu valoarea operei lui

Eugen Barbu: „Am scris un articol despre Eugen Barbu, la cinci ani de la dispariția scriitorului. Firește, fixându-mă în primul rând asupra operei. Nicio clipă nu mi-a trecut prin minte să-i rescriu ori interpretez eu biografia. Eugen Barbu n-a fost un sfânt, a fost nedreptățit, dar a și nedreptățit pe mulți, apelând, zic unii, la cele mai neortodoxe procedee. Nu m-au interesat disputele lui, am ocolit invitația de a colabora la «Săptămâna» (care m-a și pocnit în vreo două rânduri). Literatura lui mi-a impus întotdeauna și nu văd de ce m-aș dezice conjunctural de ea, acum. Domnul Nicolae Manolescu îmi consacră (de fapt, consacră «problemei Eugen Barbu») ultimul editorial din «România literară», sub titlul *Infernul scriitorului*. Într-o altă situație, m-aș fi grăbit să-i respect opinia. Aceste rânduri sunt, înainte de toate rodul unei uimiri. Domnul Nicolae Manolescu n-a înțeles prea bine de unde și de cine a fost exclus Eugen Barbu. Inutil să insist: nu din viață, nu din restaurant. Îl numește autor al romanului *Incognito*, tot așa cum cineva l-ar face pe Sadoveanu autorul romanului *Mitrea Cocor*. Domnul Nicolae Manolescu înaintează în articolul său pe două direcții: nemernicia omului și absența operei (parte **plagiată**, parte **scrisă de alții**). Las **omul** în sarcina celor cu vocații pentru dosare polițienești. Afirmatiile privind paternitatea și valoarea operei lui Eugen Barbu trebuie însă și demonstrate. Întrebarea morometjană e de rigoare: **pe ce te bazezi?** Venind de la domnul Nicolae Manolescu, om cu prestigiu în critica literară, profesor universitar, insinuarea poate avea efecte dintre cele mai rele. În privința valorii scrierilor lui Eugen Barbu, trăiesc alte uimiri. Domnul Nicolae Manolescu (n-o să scriu niciodată N. M.) s-a pronunțat nu o dată elogios asupra operei lui Barbu, alături de alți confrăți iluștri (Matei Călinescu, Ș. Cioculescu, Gh. Grigurcu, Perpessicius, Eugen Simion, ca să citez doar câteva nume). Astăzi, în chip surprinzător, domnul Manolescu nu-i mai recunoaște defunctului decât că «avea mână de scriitor» și a realizat «câteva nuvele remarcabile». Irelevant pentru istoria literară din ultima vreme că unele («dacă nu toate!»), «prozele, eseurile, poeziile, jumalele» nu-i aparțin cu adevărat. Gravă remarcă, ce trebuie obligatoriu **susținută**, altminteri se întoarce, la fel de grav, asupra celui ce o produce. În treacăt, domnul Nicolae Manolescu ia prea în serios joaca mea de-a raiul și iadul scriitorilor (cred, ca să ne jucăm în continuare, că viața de dincolo e un fel de neant al teleaștilor care își fac meseria... pe întuneric). Și tot în treacăt mă surprinde «în pasă lirică». Mai greșesc, recunosc. Sunt și puțin, foarte puțin, mai tânăr ca domnia-sa. S-ar putea să mai cad în păcatul poeziei, ca domnul Manolescu în «Contemporanul» din 1963: «Universul, în *Groapa*, e mirosit ca o livadă cu fructe coapte, mângâiat ca un trup de femeie și, mai ales, ascultat cu înfiorările lui, de la șoapta frunzei ce cade la vuietul viscolului, de la susurul vântului prin tufele uscate de scaieti la lunecarea zăpezilor, primăvara»... Domnul Nicolae Manolescu e un critic important și nu poate avea asupra literaturii două opinii tranșant diferite, oricât s-ar **revizui**. Altfel, se discreditează. O ultimă, tristă uimire: furia postumă cu care se repede

asupra păcătosului Eugen Barbu. Brusc, coliva memoriei lui s-a alterat...”.

□ La rubrica „Accent”, C. Stănescu semnalează cazul „academicienilor fără Academie”, într-o evocare a personalității folcloristului Mihai Pop, „creator de școală, savant”: „[...] Elev al lui Ovid Densusseanu, cu care-și ia licența în litere la Universitatea din București (1929), cu studii de specialitate la universitățile din Praga, Bonn, Varșovia, Cracovia, Bratislava (1929-1935), colaborator al Grupului de Cercetări Sociologice de la Institutul Social Român al profesorului D. Gusti (1929-1943), asistent al profesorului D. Caracostea (1935-1939), conducător, împreună cu Anton Golopenția, la Grupului de Cercetări Sociologice din plasa Dâmbovicului, jud. Argeș (1939), atașat cultural la Praga (1941-1944), doctor în filologie al Universității din Bratislava (*Vechea slavă bisericească la români*), director al Institutului de Etnografie și Folclor din București (1954-1974), doctor docent al Universității din București (1963), vicepreședinte, director și apoi președinte al Societății Internaționale de Etnografie și Folclor (1964-1983), laureat al Premiului Internațional Herder (1975), profesor invitat la universități din SUA (Berkeley, Ann Arba), Germania (Marburg), Franța (Paris 10 Nanterre), în fine, membru al mai multor Academii (SUA, Austria, Italia etc.), savantul Mihai Pop, profesor al unora dintre academicienii de azi și conducătorul științific al multor zeci de doctori în filologie și folclor – și ei viitori academicieni! – nu a corespuns cu toate acestea, nici înainte, nici după 1989, «exigențelor» celui mai înalt for științific autohton, Academia Română. Nu este academician. Și, probabil, datorită vârstei înaintate (n. la 18 noiembrie 1907, com. Glod, jud. Maramureș), nici nu va mai beneficia de atenția venerabilei instituții: un savant fără Academie nu e o nenorocire, dar o Academie fără savanți ca Mihai Pop spune destul despre instituția condusă de acad. Eugen Simion. Firește, fiind el însuși o **instituție** și o **școală** – Profesorul Mihai Pop n-are nevoie, decât în ochii ignoranților, de o consacrare academică; Academia Română, în schimb, consacră astfel o dezonoare, printr-o regretabilă excepție, care, după cum se știe, întărește regula. La împlinirea vârstei de 90 de ani, singurul «for academic» care a găsit de cuviință să-l omagieze pe savantul și profesorul Mihai Pop, coleg de generație și aflat mereu în strânse relații științifice cu «niște» Roman Jakobson, J. Greimas, Cl. Levi-Strauss ș. a., n-a fost cel din Calea Victoriei din București, ci unul din Râmnicu-Vâlcea: «Centrul județean de conservare și valorificare a tradiției și creației populare» [...]. Mihai Pop este un savant atipic și, firește, ar fi fost, din această pricină un academician... excentric. În ochii academicienilor din Academie, Profesorul Mihai Pop a părut că este un savant fără operă. Or, cum se vede că Academia prețuiește tona de hârtie scrisă mai mult decât mia de kilometri străbătuți în căutarea culturii populare la fața locului, «la izvor» (vorba «primul academician» de pe vremuri!), Profesorul multora dintre noi s-a văzut exclus din grațiile înaltului for academic. Cele două volume apărute zilele acestea, de *Folclor românesc*,

spulberă însă ideea «savantului fără operă». E drept că aproape jumătate din studiile și articolele ce-i poartă semnătura au apărut în prestigioase publicații de specialitate de peste hotare, mai greu accesibile probabil «contabilității» săracei noastre Academii. Este, pe de altă parte, și «vina» profesorului însuși, nu atât neatent cu propria operă, cât consecvent cu o conduită pe care sunt foarte rari aceia ce o adoptă: «Acum, când mă uit la sumarul acestor două volume, cuprinzând 700 de pagini – scrie într-un scurt *Cuvânt lămuritor* – nici nu-mi vine să cred că eu am scris și am publicat atâta, fiindcă toată viața mea m-am ferit să scriu și să public cu toptanul, zicându-mi că și în puține rânduri poți spune multe, dacă ai ce spune». [...]» (*Un academician fără Academie*).

22 septembrie

● „Academia Cațavencu” (nr. 38), la rubrica „Show biz da’ culți” (*Viața și O. P[al]lera*) îi aduce în prim-plan, în două notițe diferite, semnate „Corneliu Fepeselea-Codreanu”, pe intelectualii Octavian Paler și E. Simion: „Zvonul cum că președintele Constantinescu l-ar considera pe Octavian Paler «un instrument» în mâna lui Virgil Măgureanu nu ne-a mirat deloc. În definitiv, Octavian Paler a fost «instrumentul» altora mai ceva decât Măgureanu. A fost «instrumentul» partidului și al lui Gheorghiu-Dej în cea mai cruntă perioadă stalinistă: redactor-șef adj. la Radio din 1948, corespondent special la Berna, alături de Ion Gheorghe Maurer, în 1956, la procesul țărăniștilor anticomuniști care ocupaseră ambasada română. Care ambasadă era officină KGB. Apoi s-a pus în slujba lui Ceaușescu: director-general al Televiziunii Române, apoi redactor-șef la «României libere» de unde, fiind «pensionat», s-a hotărât să se facă disident ca și Ion Iliescu. Așa că ce ne mai mirăm că dl. Constantinescu nu-l prea înghite pe bătrânul «democrat» Paler?»; „În disperare de cauză, nemaștiind cum să se opună revizuirii scării de valori din literatura română, acad. E. Simion a acceptat o teză de doctorat cu titlul *Viața și opera lui Alexandru Piru*. Că Piru a știut să trăiască, e un fapt notoriu. Cu opera rămâne de discutat. Dacă va continua așa, dl. acad. Eugen Simion va fi obligat să accepte în curând subiecte ca: *Viața și opera Veronicăi Porumbacu* sau *Viața și opera lui Victor Tulbure*”.

● În „Adevărul” (nr. 2586), scriitorul Tudor Nedelcea răspunde printr-o scrisoare acuzațiilor „neconforme cu realitatea, neverificate, inexacte”, din articolul *3.000 DM pentru căutarea operelor lui Brahma în Germania*, de Bogdan Berneanu (vezi „Adevărul”, nr. 2578): „Astfel: 1. Tudor Nedelcea n-a fost directorul Editurii Scrisul Românesc, ci redactor-șef; 2. Dinel Staicu n-a primit «cadou» superba clădire din centru Craiovei a «Scrisului Românesc», pentru simplul fapt că, conform HG 731/1994, clădirea e proprietatea Ministerului Culturii. Or, nu poți face cadou ceva ce nu-ți aparține; 3. Prin ce mod Dinel Staicu îmi «întreține cumplinele eforturi intelectuale»? 4. Editura nu moștenește o datorie de 8,1 milioane lei (sumă oricum mică) ca urmare a

«neregulilor depistate în evidența administrației (!) Nedelcea», ci moștenește un profit, la 31 dec. 1997, de 106.094.000 lei și lunar 1050 \$, contravaloare chirie. 5. Contul valutar al «Scrisul Românesc» n-a fost desființat «grație unei escrocherii». Fiind instituție publică în regim de autofinanțare, editura a primit, într-adevăr, 3.000 DM – «și care se referă la dl. Tudor Nedelcea», cum precizează adresa BCR, din care citează autorul articolului – nu din bugetul statului sau al Ministerului Culturii, ci de la cetățeanca Ana Andrei din Germania (și nu de la «un autor necunoscut din Austria») pentru tipărirea unui volum de versuri. Din această sumă s-a achitat contravaloarea manoperei tipografice pentru două volume de versuri *Cearta cu Dumnezeu și Inimă, de ce te zbați?*. Crisoarea d-nei Ana Andrei către subsemnatul privind destinația acestei sume, precum și referatul aprobat de Marin Sorescu, directorul editurii, sunt concludente. 6. Autorul articolului trebuie să dovedească că subsemnatul «a avertizat noua conducere a *Scrisului Românesc* că are pe cineva la Miliție» (sic); 7. Foarte gravă este acuzația că aș fi transformat editura «în discoteca preferată a cuțitașilor arabi și în atelierul de producție al saltelelor Gin Gin Flex». Discoteca și atelierul în cauză există din 1992, **dar nu în imobilul editurii**, iar dacă ar fi fost în imobilul editurii, Ministerul Culturii, proprietarul clădirii, ar fi fost în măsură să analizeze o asemenea transformare; 8. Prefața albumului *România* nu «este însoțită de chipul sacru al lui Lucian Blaga» pentru simplul fapt că prefața este semnată... de Octavian Goga (dovadă că autorul articolului n-a avut curiozitatea să răsfoiască volumul!). Prof. dr. Tudor Nedelcea” (*Primim la redacție*).

● Comentând, în „Adevărul literar și artistic” (nr. 436), la rubrica „Revista revistelor culturale”, pe marginea numărului tematic *Literatura Sudului/ Sudul în literatură* al gazetei „Sud” a Fundației „Dimitrie Bolintineanu”, orașul Bolintin Vale, j. Giurgiu, INTERIM întoarce pe toate fațetele scuza „rațiunii de stat”, în relația poluată a scriitorului cu mediul politic, așa cum se vede din perspectiva universitarului Ion Rotaru: „Ceea ce se cheamă «rațiune de stat» în cazul nostru, se pare că funcționează foarte frecvent, nu numai în politică (de la declararea unui război sau a unei păci, când într-un sens, când într-altul, până la de tot meschina trecere a cutărui deputat, după ce a fost de cutare partid, într-unul mai... promițător). Scriitorii, care la noi fac politică mai abitir decât în alte părți ale lumii, chiar și atunci când declară că nu fac, aplică și ei «rațiunea de stat»: Alecsandri, ca s-o luăm chiar de la '48, nu era cel mai bun prieten al lui Cuza, pe care l-a trădat din rațiune de stat? Dar Kogălniceanu nu a procedat la fel?, dar, mai înainte, mult mai înainte, cronicarii, chiar cei moldoveni (de cei munteni nu mai vorbim), nu aveau drept model de «domn bun» câte un Petru Șchiopul (Grigore Ureche), câte un Miron Barnovschi (Costin), un Nicolae Mavrocordat (mult adulat de Neculce)? Dar, un alt vlăscean, Gala Galaction, nu a «colaborat», ca și Arghezi de altminteri, cu nemții lui Makensen, când ocupaseră Bucureștii în primul război? Dar

Rebreanu, marele Rebreanu, era cu totul neutru ca opțiune politică? Dar... Marin Preda nu beneficiază de pe urma scrierii nuvelor *Ana Roșculeț* (criticată aspru tocmai de cei pentru care fusese scrisă), *Desfășurarea*, *Friguri*, *Ferestre întunecate*, putându-și numai în acest fel publica capodopera *Moromeții?*» Înțelept ca un bătrân cronicar, profesorul Ion Rotaru se resemnează cu fatalismul «rațiunii de stat» ce ar sta la baza **oportunismului** ce ne caracterizează. Viciul acestui tip de explicație constă în faptul că **egalizează** oportunismul victimelor cu al călăilor: primele se dedau la compromisuri ca să supraviețuiască, iar ceilalți «schingiuiesc» pentru că n-au încotro. Personalizată, **rațiunea de stat** ne destinează dilematic unui **oportunism** egalizator, din care n-avem cum scăpa. Mihai Ralea spunea că românul e un tip acomodant: dar una e să te acomodezi cu pușcăria și să faci compromisuri după gratii și alta să dai compromisului funcția acomodantă cu rolul de supraveghetor al celor de după gratii. Compromisurile scriitorilor nu se explică (justifică) prin nevoia de supraviețuire, ci prin lipsa de caracter: și nu chiar toți pot invoca «rațiunea de stat» pentru compromisurile săvârșite”.

23 septembrie

● „Luceafărul” (nr. 33) consemnează câteva *Mărturii* ale lui Alexandru George, „despre trecutul trăit”, „mai exact despre epoca adolescenței, aceea în care comunismul se instala cu forța și cu puteri discreționare, abătând cursul firesc al literaturii noastre, blocând creația, purtându-se pe dirijat și pe osândit, operând excluderi și ridicări de glorii vane”. Literatura română din perioada primelor două decenii postbelice se prezintă, în conformitate cu „realitatea” trăită de istoricul literar, după următorul montaj logic: „[...] imediat după ce comuniștii au început să se manifeste liber în viața politică și publică (sept. 1944) ei aveau prea multe treburi și prea puține efective pentru a se ocupa în stilul lor ulterior de literatură sau de arte; au arătat deci o stranie indiferență, o oarecare toleranță, au făcut apel la forțele «democratice» fără nici un exclusivism. [...]”.

● „România liberă” (nr. 2583) include, într-un grupaj despre „Condiția literaturii române și a traducătorilor”, un interviu cu Marco Cugno, în calitate de traducător din limba română și „profesor la Universitatea din Torino”: „ – Ați tradus mult din românește în italiană. Ce credeți despre traduceri? – Ca profesor de literatură română la Torino dau uneori, când am posibilitatea, traduceri ca lucrări de diplomă. Sigur că traducerile făcute de tineri trebuie supravegheate, dar totuși este un fel de inițiere. Tinerii aceștia trebuie însă ajutați. Ar fi problema burselor de vară. Anul trecut am primit asemenea burse, anul acesta n-au mai venit. Trebuie să discut cu ministerul. E vorba de cel puțin zece burse pe an. – Care e situația literaturii române în Italia? – În ceea ce privește Italia, eu cred că situația actuală nu mai e chiar cea din 1936, când Cioran vorbea de «tragedia micilor culturi». Ceva în orice caz s-a făcut, dar

sunt unele lipsuri, unele lucruri care ar trebui să fie sprijinite mai mult. Îmi permit să dau ca exemplu ultimul meu gest donquijotesc, care este antologia de poezie română (premiată de Uniunea Scriitorilor – n.n.). În antologie sunt cuprinși numai cincizeci de poeți, de la Bacovia la Mircea Cărtărescu. Au rămas în afară poeți importanți. Aveam un spațiu tipografic restrâns și a trebuit să renunț, la un moment dat, la foarte mulți poeți, unii importanți. Am făcut un fel de selecție naturală. E punctul meu de vedere, desigur, dar n-aș mai vrea să vorbesc de antologia aceasta. Eu continui să cred în inițiativele particulare, dar acestea nu sunt suficiente. Asta mi se pare clar. În privința aparițiilor editoriale din literatura română [...], vizibilitatea unei culturi se construiește prin cărți. Trebuie publicate cărți. Cum și cu ce mijloace? Asta e problema! În Italia avem acum două spații editoriale care ar putea să fie favorabile. Roberto Scagno a vorbit deja de o colecție de scriitori români apărută la o editură italiană. Deocamdată e vorba doar de două nume, o mare parte din proza lui Eliade și o carte de proză a lui Culiianu. Aceștia li s-ar putea adăuga alte nume. E vorba de o editură care cere sprijinul pentru ceea ce vrea să traducă. În ceea ce privește proza, ar trebui să mergem în această direcție. Să recuperăm unele traduceri foarte bune din clasici, apărute în Italia. Ar trebui revăzute puțin și retipărite. – E cunoscută la dvs. proza română contemporană? – În Italia nu este cunoscută deloc proza din perioada lui Ceaușescu. Sunt foarte multe nume care ar merita să fie recuperate. Nu dau exemple, dar le am în cap. O carte care ar fi trebuit să apară în Italia a fost *Ostinato* a lui Goma, pe care o tradusesem eu la începutul anilor '70 și care urma să apară la o mare editură, dar oficialitățile comuniste din România – pe cât se pare – au reușit să-i blocheze apariția. Nici capitolul acesta al exilului, care ar fi trebuit să înceapă cu Goma și să continue cu alți scriitori, n-a fost realizat. – Despre scriitorii ultimului val din România, ce credeți? – Scriitorii actuali care au publicat romane după revoluție, scriitorii tineri, unii extrem de interesanți, sunt foarte greu de descoperit pentru noi. E foarte greu să fii la curent cu ce apare nou în România. Sunt multe de făcut în viitor. [...] – Care credeți că e importanța inițiativelor personale în traducerea unor culturi? – Inițiativele personale trebuie să continue. Eu am unele legături, fac propuneri, dar dacă aceste propuneri ar fi sprijinite la editurile italiene de Uniunea Scriitorilor, de Ministerul de Externe, prin diverse mijloace, cred că am reuși să facem ceva mai mult. De pildă, antologia mea de poezie românească am publicat-o la o editură universitară și a avut o subvenție de la un departament din care fac parte și eu. De fapt, în ce constă subvenția? Sunt banii pe care noi, profesorii, îi primim pentru cercetare și publicații, în fiecare an. Am adunat acești bani câțiva ani și, când am avut suma necesară, am folosit-o pentru a publica cartea. Sigur, e o carte de poezie, care nu prea «se mănâncă». E un fel de manual universitar, ca să spunem așa, are un studiu substanțial despre poezia românească, o bibliografie bogată, e o carte universitară care conține texte

bilingve. Are o distribuție națională și au apărut unele recenzii favorabile. Totuși, poezia este ceva aparte și trebuie sprijinită prin toate mijloacele!”. Interviu este luat de N. Prelipceanu și apare, la pagina culturală, cu titlul: „**Vizibilitatea unei culturi se construiește prin cărți**”.

● În „România literară” (nr. 38), intră „La o nouă lectură”, în două episoade consecutive, prozatorul șaizecist **Augustin Buzura**. Încercând să explice „atracția exercitată de proza lui Augustin Buzura”, în pofida numeroaselor abraziuni stilistice și a insistenței monotone în transcrierea confesiunilor psihologice („Această proză este scrisă într-un stil greoi și suferă de monotonie. Predomină analiza psihologică, făcută la persoana întâi, cu o minuție obositoare. Personajul care realizează introspecția este aproape mereu deznădăjduit, fiindcă viața i-a contrazis brutal idealurile – înălțătoare, dar și naive. Uneori există o disproporție între intensitatea nemulțumirii și cauza – minoră – care a provocat-o. Se observă, în asemenea situații, că dramatismul este întreținut artificial, întrucât convine, mai mult decât oricare altă stare de spirit, temperamentului artistic al scriitorului. *Înainte* de a avea motive să fie grav, scriitorul este grav, din principiu. [...] romanele sale nu au ritm. «Acțiunea» înaintează lent, se împotmolește în ea însăși, cu vâscozitatea unei lave de vulcan”), autorul articolului, Alex. Ștefănescu, stabilește într-o evaluare de ansamblu, întărită de artificii analogiei vizuale: „Explicația constă, probabil, într-un anumit suflu care armonizează la un nivel superior stridențele și autentifică, prin consecvență, ceea ce este artificial. Se simte, în timpul lecturii, că scriitorul crede în scrisul său și că mijloacele artistice, fie și precare, pe care le folosește se subordonează unui scop înalt, urmărit cu tenacitate, cu devotament și chiar cu spirit de sacrificiu. Nu este exagerat spus că romancierul se înfățișează ca un om angajat pe viață și pe moarte în lupta pentru bine, adevăr și frumos. Cine a vizitat o fabrică de sticlă a văzut cum focul transformă nisipul în cristal. La fel se întâmplă în proza lui Augustin Buzura, unde flacăra mereu nestinsă a încrederii în menirea de scriitor face ca un conglomerat de impurități să devină literatură”.

29 septembrie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 39), la rubrica „Show biz da’ culți”, semnatarul „Prostinato” descoperă că **Toate drumurile duc la Goma**: „Dl. Paul Goma este un bărbat bine inervat și din cauza asta suferă de enervare cronică. Enervarea i-o produc prietenii și colegii scriitori din țară și străinătate. De data asta s-a supărat pe Gheorghe Grigurcu care a scris: «Dar nu putem trece ușor peste un fapt foarte posibil și anume că Ion Caraion a scris înainte de plecarea sa în Occident, la porunca Securității, pagini calomnioase, impardonabile, despre vechii săi prieteni Monica Lovinescu și Virgil Ierunca...». Dl. Paul Goma crede că poetul Ion Caraion ar fi scris niște pagini calomnioase, dar în nici un caz la porunca Securității, fiind vorba de fapt despre un jurnal pe care

Securitatea i l-a confiscat după plecarea poetului în Elveția. În realitate, revista «Săptămâna», condusă de Eugen Barbu, a publicat începând din 1981 trei feluri de materiale semnate Caraion, materiale puse la dispoziție de fosta Securitate: **declarații** din timpul celor două procese politice (Ion Caraion a fost condamnat de două ori, 1950-1955 și 1958-1964); pagini din **Jurnalul** găsit în apartamentul poetului și **note informative** pe care poetul le scria împotriva unor confrăți pe care îi antipatiza”. Tot în cadrul rubricii sunt incluse o afirmație abruptă a lui D. Țepeneag cu privire la M. Eminescu: „«Oricât l-am iubi pe Eminescu, n-are rost să pierdem vreme și bani pentru a-i convinge pe vorbitorii altor limbi că e poetul nostru național. Să fie sănătos! În alte părți nu există acest concept», a declarat la Neptun prozatorul Dumitru Țepeneag. Cum poetul național e nemuritor, iar bieții scriitori în viață nu, Eminescu poate să mai aștepte!”, și un mic anunț despre „doi scriitori propuși de Ministrul de Externe, dl. Andrei Pleșu, pentru postul de ambasador”: „Este vorba despre poeta Magda Cârneci, propusă pentru Dublin, și de profesorul universitar Mircea Martin, propus pentru Roma. Cum cei doi nu au făcut și ziaristică pentru a trăi, sperăm că dl. Constantinescu nu se va opune numirii lor”. □ La rubrica „Munca cu cartea”, se comentează Marin Preda, Scrisori către Aurora; Eugen Simion, Aurora Cornu, Convorbiri despre Marin Preda (Ed. Albatros, 1998). Articolul este semnat „Amoromeții”. „Dragostea e un fenomen normal în natură. Numai oamenii îl fac înspăimântător. Și când unul dintre îndrăgostiți este Marin Preda – prozatorul ăla ciufut, căruia îi cam plăcea să scrie despre bătăi, violuri, schilodiri și alte drăgălășenii – monșerilor, povestea devine atrăgătoare. Acest volum, măcar în prima sa parte, ar putea oferi o mică revelație. Pentru literatură – probabil că nu. Pentru istoria literaturii – cu siguranță. Un Marin Preda tandru, duios, îndrăgostit până la pierderea de sine, până la pierderea de stil – cine ar fi crezut? Câți, oare, din cititorii de *Moromeți*, *Deliruri* și alți iubiți pământeni, zău, ar fi putut bănui că seriosul, încrâncenatul și colțosul prozator, profundat ambetat de amor, nu se sfia să scrie în dulcele stil romanțios. [...] confesiunile Aurorei Cornu, prima soție a romancierului, nu fac decât să sporească mirarea de a descoperi această stranie ipostază predistă. O femeie poate prea zbuciumată și deșteaptă, de o rasă infinit superioară aceleia pe care o au văduvele de profesie, evocă lucid și calm – acum, la zeci de ani distanță – amintirea unei mari iubiri. Un love-story din vremea proletkult-ului, pe care se grefează, adeseori picante, interesante bârfe despre politichia culturală a epocii. Păcat că Eugen Simion (iscoditor, nu zicem nu!) se tot încapățânează să pună niște întrebări mai lungi decât orice posibil răspuns, ține morțiș să-și etaleze toate concepțiile erotico-esteticofilosofice, ba mai și încearcă, spre final, să se răfuiască cu adversarii săi literari. Ar fi totuși nedrept să nu-i recunoaștem actualului prezident de Academie meritul de a fi îngrijit o frumoasă carte despre – vorba aia – iubire și

despărțire. Și chiar putem să spunem: Dacă dragoste e, atunci până și Simion e!” (*Cel mai îndrăgostit dintre pământeni*).

[SEPTEMBRIE]

● Pe prima pagina a revistei „Ateneu” (nr. 9), apar poeme inedite de Marin Sorescu, „materiale provenite din arhiva Fundației «Marin Sorescu», București”: *Jerfă, Artă poetică, Omul cavernelor*. □ Un consistent interviu, care depășește deja tradiționala limită de o pagină, le propune cititorilor Sergiu Adam. Protagonistul este scriitorul Gheorghe Crăciun, iar materialul reține ca titlu considerația că „*Nicio societate nu-și acceptă scriitorii fără să fie străbătută de un anume frison de neliniște*”: „ – Când și cum v-ați descoperit vocația de scriitor? – Vocația de scriitor? Nu știu nici acum dacă o am. Cred că am început să scriu încercând să fac ceva cu o anume stare de hipersensibilitate, pe care o simțeam în mine. Asta pe la ia 11-12 ani. Constatam cum se adună în copilul din mine nevoia de a spune ceva de genul «și cu exist» sau «și cu vreau să spun că exist» și atunci încercam la modul cel mai mimetic cu putință să versific, pe urmele lui Alecsandri, Topârceanu, Eminescu. În liceu eram deja imitatorul lui Blaga și Nichita Stănescu. N-am înțeles cu adevărat cum se face poezia până la cartea lui Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*, care mi-a produs o adevărată revelație în clasa a XII-a, când am citit-o prima dată. De fapt, în toată această lungă perioadă a mea mimetică, intenția de a scrie a fost tot timpul mai importantă decât «conținuturile» propriu-zise, care nici n-aveau cum să-mi aparțină. Am învățat să fac imagini, metafore, am învățat să descriu, n-am prea înțeles care e rostul dialogului în proză, un fel de corp străin al discursului pe care îl refuz instinctiv și astăzi, nu mi-a plăcut să povestesc, nu cred că știu să povestesc și nici nu vreau, deși îmi place epicul întemeiat pe povestire. Simțeam clar că e în mine o nevoie de altceva, că ceva nu e în regulă cu «stilul» meu, cu temele pe care le atacam. În realitate nici nu știam cine sunt și descopeream în mine o singurăătate, o nemulțumire și o ambiție de a atinge ceva esențial care să fie numai al meu pe care nu le puteam mărturisi nimănui. Abia în 1970, după nopți de discuții nebunești, sublime și exasperante cu Iova, Ene și Nedelciu, am început să înțeleg ce vreau. Dar și atunci mi s-a părut mai important să vrem ceva împreună. Recunosc, există în mine o irezistibilă vocație a grupului. M-am simțit bine în interiorul grupului nostru, mi-a plăcut să mă dăruiesc oricărei inițiative. Abia următorii 2-3 ani de după terminarea faeultății au reușit să mă apropie de ceea ce cred eu că este acum identitatea mea. Am scris poezie până când am rușit să ajung în punctul în care poezia nu mai era cu putință. Cred că abia pe la 26 de ani am trecut fără să-mi dau seama la proză. Multe din textele perioadei 1976-1978 sunt și acum îngropate prin dosare. Vreau să fac din ele un volum. Va fi vorba, firește, de un volum de căutări experimentale. [...] – Câte satisfacții și câte insatisfacții v-a adus profesiunea de scriitor? – Nu-mi place să vorbesc despre aceste

implicații ale scrisului. Insatisfacțiile pe care mi le provoacă propriul scris, actul și textul ca atare, mi se par implacabile, normale. Niciodată, oricât de «performant» ar fi ceea ce scriu, nu voi ajunge la sentimentul că am pus cu adevărat degetul pe rană. Scrisul e o boală care te roade pe dinăuntru. Poți să încerci să uiți de ea – pentru că e o boală care se poate duce toată viața pe picioare – sau chiar să vrei să te vindeci. Dacă pentru tine ca scriitor miza e una ontologică, nu se poate face nimic. Vei încerca mereu să-ți exorcizezi spaimetele, obsesiile, anxietățile, culpele și vei face asta cu o anume voluptate. Ei bine, putem cădea de acord asupra faptului că această voluptate masochistă poate conduce la o formă de satisfacție. Pun problema la nivel de ființă. Ca persoană, lucrurile sunt cu mult mai simple. Am trăit și eu micile bucurii și satisfacții ale succesului public (cronici elogioase, premii, invitații onorante la simpozioane, dezbateri etc.). Dar asta nu înseamnă mare lucru. Nu mă simt făcând parte dintr-o elită literară ca Dl. Nicolae Breban. Și nu cred că în literatură democrația e un lucru fără căutare. Efectele exterioare ale cărților pe care le scrii sunt benefice, recunosc. Cei mai slabi de înger nu pot trăi fără o continuă recunoaștere publică. Voi fi trecut și eu prin așa ceva. Acum nu mai contează, persoana publică din mine a început să mă obosească teribil. Și cred că încet-încet singurele lucruri cu adevărat importante vor rămâne problemele ființei mele. E clar că nu se poate scrie cu adevărat decât despre eu, despre eul tău profund și despre conflictele lui cu tot ceea ce-i agresează natura. [...] – Ce calități apreciați cel mai mult la un om? Dar la un scriitor? – În ce privește pe omul pur și simplu: conștiința propriei sale individualități, de unde cred că pleacă totul. Apoi, demnitatea, onestitatea, puterea de a se dăruie în ceea ce face, intensitatea cu care știe să iubească ceva, orice, pe oricine, simțul prieteniei și al recunoștinței, tăria morală și de caracter, preocuparea pentru știința și arta de a-și trăi viața proprie, responsabilitatea, curajul de a risca, puterea de a se reechilibra în orice situație, sinceritatea și mai ales voința de a face ceva cu sine, fără să-și uite părinții și măestrul sau să calce peste cadavre. Calitățile scriitorului sunt și ele calitățile unui om. Dar scriitorul trebuie să aibă și un fanatism al propriului său adevăr [...], să știe bine că Iov nu a fost un nebun, să nu se sperie de abisurile din sine, ci chiar să plonjeze fără rușine și remușcare în ele. Nu cred că scriitorul trebuie să fie un fel de guru care le știe pe toate, cum cred unii. Există o umilință măreață în actul scrisului, pe care nu mulți o înțeleg. Nu mi-au plăcut niciodată scriitorii eroi. Modelul meu de scriitor este – se știe asta – Radu Petrescu. – Ce sfaturi îi dați uneori scriitorului care sunteți și cum reacționați când el nu vă ascultă? – Aș vrea să pot avea o natură de scriitor mai dezinvoltă. Aș vrea să fiu mai spontan și mai simplu, să am mai mult curaj în a-mi ataca fisurile, complexe, zonele de opacitate și autism existențial. Văd că nu sunt în stare, deși mi-o cer. Aș vrea să scap de un anume dezgust de mine și de lume, care mă încearcă tot mai insistent în ultima vreme. Îmi pretind asta aproape fără niciun succes. Îmi cer

să nu-mi mai deplâng singur suferințele și eșecurile, să nu mă mai las furat de tentațiile cotidianului, să devin mai ferm, mai direct și să vorbesc mai puțin. Aș vrea să fiu în tot ceea ce fac mai conștient de relativitatea fiecărui gest și mai puțin exaltat. Nimic din toate astea. Știm bine că, în general, sfaturile nu ajută la nimic. Așa că reacționez scriind despre toate acestea. Dar scrisul cât (te) ajută? – Ce sfaturi îi dați uneori scriitorului care sunteți – Ce aveți pe masa de lucru în momentul de față? – Cărți de eseistică, teorie literară și publicistică, etape mai vechi din scrisul meu, de recuperat, jurnale, un roman, *Păpușa rusească*, început în urmă cu 7 ani, a cărui încremenire în proiect (profesorul din mine e de vină, pentru că, din 1990 încoace, la 40 de ani, m-am trezit universitar și noua mea condiție m-a stors de energie și m-a făcut să-mi impun să uit plăcerea de a scrie proză) mă terorizează deja”. □ La rubrica „Voci din Basarabia”, Leo Butnaru publică, în grupaj, poeziile: *Mă încumet, O brad frumos!..., Vieți neparalele, II, Adnotare la volumul Sâmbătă spre duminică (1983), Lăsare de sânge*.

● Mircea A. Diaconu, în editorialul din „Bucovina literară” (nr. 9), scrie despre **Rezistența prin cultură**, impulsionat de „prelecțiunea pe care, în fața unei săli arhipline, Nicolae Manolescu a ținut-o la Onești, pe 17 septembrie, cu ocazia «Zilelor culturii călinesciene», ediția a XXX-a”: „[...] am fost pentru aproape o oră în fața unei... prezențe maioresciene. Nicolae Manolescu, autorul unei celebre cărți despre Maiorescu, a știut să fie cuceritor, să invoce odiseea celor treizeci de ediții trecute ale manifestării, să ni-l reamintească pe Călinescu, cu, s-a demonstrat, cele trei fețe ale personalității sale în devenire, în fine, să vorbească despre și cu fiecare dintre cei prezenți, printr-un accent ori printr-o aluzie, lăsându-i impresia unui dialog firesc și stimulator. Cam așa, îmi ziceam, ar fi arătat Maiorescu astăzi”. După enumerarea participanților prestigioși („s-au adunat anul acesta câteva din numele cele mai sonore ale vieții literare românești, de la Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Sergiu Adam și George Pruteanu, la Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Cărtărescu, moderatorul unui aprins colocviu pe tema *Literatura română postbelică. Generații și promoții*, ori la Adriana Bittel, Ioan Groșan, Mariana Șipoș, Constantin Dram și Cezar Paul-Bădescu”), autorul articolului subliniază importanța reuniunii anuale de la Onești, manifestare „de rezistență prin cultură și de miracol”, atât înainte, cât și după 1989: „[...] într-o vreme de dictatură financiară, când banii pentru cultură sunt tot mai puțini și cine știe cum distribuți, organizatorii au știut să pună în discuție, prin numele pe care le-au invitat, probleme importante ale identității noastre culturale și literare, într-o atmosferă de civilitate stimulativă, de parcă te-ai fi aflat într-o capitală a spiritului, dar nu în vreme de restriște, ci de bunăstare. Când aud tot mai des că preaplinul material înseamnă decadentă culturală, că absența cenzurii duce la moartea literaturii, că fără știu eu câte condiții nefaste mari opere nu s-ar fi născut, aproape că-mă înspăimânt. Ar fi cinic, un cinism blamabil, să spui că preferi

dictatura și criza financiară de azi ca să îl ai pe Călinescu așa cum îl ai la Onești. În același timp, nu poți să nu vezi că, deși sacrificiile se fac pentru orice altceva decât pentru cultură, aceasta este singura care ne poate salva”.

□ Într-un interviu luat de Mircea A. Diaconu, scriitorul Liviu Ioan Stoiciu declară: „*Eu scriu pentru mine, pentru a-mi salva sufletul*”: „M.A.D.: Vă faceți un titlu de glorie din inflexibilitatea D-voastră? Altfel spus, e vorba de o inflexibilitate studiată? L.I.S.: Să fie clar, în viața literară îmi place să trăiesc «natural, de la sine», nu artificial! Nu sunt un geniu neînțeles. Nu scriu după formule și cu atit mai puțin nu-mi «studiez» mișcările – sau «inflexibilitatea». Sincer, nici nu prea te înțeleg: am lăsat și las impresia inflexibilității? Ba chiar mi-am făcut în mintea cuiva un titlu de glorie din inflexibilitate? În ce sens, în poezie? Doamne ferește. Sau fiindcă nu accept compromisul public și cer onestitate scriitorului de valoare? Sau sunt un inflexibil fiindcă spiritul autocritic îmi e suprad dezvoltat și mă crispează? N-ai să crezi, dar eu «iau scriitorul așa cum el», în particular, de stînga sau de dreapta, cinstit sau necinstit, talentat sau nu, nebun sau cabotin, așa cum e lăsat de Dumnezeu. Dar în public, dacă e să mi se ceară să optez, să ierarhizez și să-mi dau cu părerea despre unul sau despre altul, despre o mentalitate sau alta, despre «om» sau despre «scriitor», atunci apăr ferm principiile moralității creștine. Ar fi împotriva naturii să fiu atît de flexibil încît să laud un creator torționar, lipsit de demnitate sau un creator descurcăreț, imoral, fără talent literar. Altfel, păcatul meu esențial e că iau totul în serios și că mă îndoiesc de propriile puteri de seducție. Nu sunt un creator fericit, îmi caut mereu noduri în papură.[...] M.A.D.: Din câte știi, ați avut cu critica literară o relație profitabilă. Noutatea poeziei D-voastre, care i-a inhibat pe mulți, s-a impus până la urmă, unii vă susțin, alții vă dau premii, mulți vă respectă. Ați fi de acord să spuneți: Critica moare, trăiască criticii? L.I.S.: Fără criticii anilor '80 eu n-aș fi existat în poezia română, e un lucru lămurit. Am avut norocul să fiu băgat în seamă și în anii '90, fiecare carte a mea (am publicat deja zece, opt de versuri «inedite»), una de publicistică-jurnal și un roman). Sunt dezolat că în ultimii ani criticii literari s-au reorientat spre alte zări... Bîntuie printre noi deja o maladie anticritică. Funcționează eficient, tacit, astfel, un ferment al autodistrugerii în literatura română. Noua formulă de recenzie politicoasă de tip occidental (de prezentare în doi peri, preluată la noi mai aies de poeți și prozatori, care își citesc amical colegii) n-are nici o legătură cu cronică literară, care valorizează... Câtă vreme Al. Cistelean, Gh. Grigurcu sau Ion Pop și Stefan Borbely mai stau pe baricadele criticii de poezie (cea mai pretențioasă), mai există o speranță să nu cădem «în afara condiției umane». Pe moment, traversăm o perioadă de declin a gândirii critice... M.A.D.: Din câte știi, aparțineți optzecismului. Poate că nu-i așa. În fine, vă structurați mitologiile pe ore și pe zile. Opuneți gratuității o energie teribilă, care acționează nu numai asupra imaginilor, ci și asupra limbajului poetic. În condițiile

acestea, credeți că optzecismul e în agonie? Sau că e agonic prin natura lui? L.I.S.: Eu sunt mai apropiat, prin vârstă de șaptezeciști (Mircea Dinescu, Daniela Crăsnaru, Doina Uricariu sau Mircea Florin Șandru, la modă, sunt născuți chiar în același an cu mine, 1950). Ciudat, însă, nu aparțin sensibilității șaptezeciste, ci celei optzeciste. În 1974 am definitivat primul meu volum de versuri, pe care l-am trimis la concursurile editoriale – dar el n-a avut succes. Tocmai fiindcă depășea faza manierismului și calofilismului șaptezecist. Deja eu reacționez la poezia celebrităților șaptezeciste și scriam «altceva», o «poezie directă», mai «ruptă din viața de zi cu zi» mai credibilă în fața propriilor ochi, mai «existențial-biografică». Demitizam «metafora». Au trebuit să treacă vreo cinci ani și juriile să dea de gustul poeziei unei noi sensibilități, să pot și eu să debutez editorial. Nu uita, eu am trăit complet izolat la Focșani din 1975, rupt de viața literară cenaclieră studentească bucureșteană, ieșeană sau clujeană, care a dat tonul noii poezii «recunoscute azi ca optzecistă». În 1977 debutam cu un ciclu de versuri în «caietul debutanților Editurii Albatros» – am fost, deci, un precursor al optzeciștilor (pe atunci Mircea Cărtărescu era licean nescrisor), dar nu mă pasionează deloc «ascendența» asta... În privința agoniei optzecismului, de care se tot face caz de la Revoluție încoace – de unde până unde? Poeții de valoare șaptezeciști, în viață, își văd de opera lor, la fel poeții șaptezeciști și toți cei neînregimentabili în generații și promoții – care e problema? Fiecare merge pe drumul lui, e în firea lucrurilor. Apariția nouăzeciștilor, fără să provoace vreo gaură în cer, n-a îngropat optzeciștii, din contră, i-a reevaluat. După cum optzeciștii nu și-au îngropat predecesorii... Optzeciștii scriu și publică în continuare, au vigoare și credibilitate, chiar dacă se exprimă mai rar cu volume pe piața literară, furați cum sînt cu toții de liberul arbitru postrevolutionar (care a înlocuit autocenzura)... Optzeciștii conduc majoritatea revistelor literare românești, și tot ei au înființat o alternativă la Uniunea Scriitorilor (inclusiv la premiile anuale), ASPRO, și au reviste literare și edituri particulare remarcabile, sînt universitari, ziariști, politicieni, sînt personalități atotprezente în public... Angoasa recunoscută în literatura optzeciștilor răzbuună pe mai departe imobilismul suflesc al românului. M.A.D.: În fine, credeți –sau sperați măcar – că până la urmă critica literară își va face datoria? Sau este asta o iluzie comunistă? Am impresia că mulți scriu azi de dragul unei competiții girate de critici. L.I.S.: Datoria criticii e să alimenteze istoria literaturii române cu valori perene, nu conjuncturale. Nu pricep ce legătură are datoria criticii cu comunismul. Istoriile valabile ale literaturii române s-au scris înainte de venirea comunismului în România. Că mulți scriu de dragul criticii? Iartă-mă, eu nu fac parte dintre aceștia mulți. Eu scriu pentru mine, pentru a-mi salva sufletul. Că intru, vrînd-nevrînd în aceeași competiție «girată de critici», publicînd o carte, foarte bine, orice carte e un bun public, îmi asum răspunderea... Sau competiția asta girată de critici e percepută ca «o ispită diavolească»? Atîta pagubă. Eu

mă tem că o mare amenințare spirituală urmează abia de aici înainte să se dezvăluie scriitorului român – anume, lipsa competiției critice. Fără această competiție, va triumfa cinismul, falsul, arbitrariul, dictatura submediocrității și a amatorismului. □ Știrea ***Scriitori suceveni în topuri mondiale*** este marcată printr-o coloană aparte, având următorul conținut informativ: „Critical și istoricul literar Mircea A. Diaconu, lector dr. la Universitatea «Ștefan cel Mare» din Suceava și poetul Constantin Severin, redactor la cotidianul «Monitorul de Suceava», vor fi incluși în ediția din acest an a dicționarului *International Who's Who of Twentieth Century*, publicat de Institutul American de Biografii. Selectat pentru a face parte din Comisia de Cercetare și Avizare a acestui institut, M.A.D. a fost desemnat și Omul Internațional al anului 1997-1998 de către Centrul Internațional de Biografii din Cambridge, Anglia, fiind precedat în această performanță de alți doi bucovineni: dr. Dragoș Corlățeanu și reputatul eminescolog Dimitrie Vatamaniuc”.

● „Caietele de la Durău” (nr. 6), prin articolul ***Noua mitologie și poezia contemporană (de la A. Toma la A. Păunescu și retur)***, de Cassian Maria Spridon, propun o dezbatere pe marginea cărții istoricului Lucian Boia, *Miturile comunismului românesc* (Ed. Universității din București, 1995), și a antologiei lui Eugen Negrici, *Patru decenii de agitație și propagandă* (Ed. PRO, 1997), amintind câteva cazuri de patologie propagandistică, derivate din resemnificarea abuzivă a simbolicii creștine: „[...] literatura și creatorii ei au fost intens utilizați întru fabricarea noilor mituri. În câțiva ani de la instaurarea comunismului, literatura și manualele școlare au fost purificate și anexate noii ideologii. Iată, spre exemplu, lista întregă a marilor scriitori, conform noilor grile, incluși în manualul de clasa a VII-a, din 1953: Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Dumitru Theodor Neculuță, Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Alexandru Sahia, Mihail Sadoveanu și Alexandru Toma – exact douăsprezece personalități – cât apostolii lui Iisus. [...] Fiind o nouă religie, comunismul era interesat să șteargă orice urmă de manifestare a vechii religii. Au fost interzise sărbătorile religioase. În anii '50, de Crăciun sau de Anul Nou, erau urmăriți și amendați cei care, după obicei, umblau cu uratul, ursul, capra etc. De Paște, din varii motive, mai totdeauna fără acoperire în realitate, oamenii erau chemați la serviciu sau erau organizate întâlniri tovarășești ș.c.a.l. numai, nu cumva, din lipsă de vigilență, să dea misticismul peste noi. Dar, se știe, oamenii, pe lângă cele materiale, mai au nevoie și de temple și ritualuri fără de care, în timp, riscă să-și piardă calitatea de ființe sociale – comunitare în esență. Așa s-a transferat 1 Mai în «paște roșu», chiar și în prezent 8 martie este cultivat, deși a fost compus de propagandă pentru a afirma și promova tovarășele femei. Multe sărbători comuniste au căpătat tente religioase, ce tindeau să înlocuiască pe cele veritabile. [...] Între autorii de imnuri închinat noii religii, adunați de Eugen Negrici în culegerea sa, merită enumerați câțiva,

spre aducere aminte: Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Dan Deșliu, Nina Cassian, Nicolae Tăutu, A. Toma, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu etc. Se luca cu sârg, ca să folosim limbajul epocii, la formarea noii mitologii. Prin calchiera elementelor constitutive ale religiei creștine, dar cu un fundament de pol opus acesteia, pe ura între clase, imnuri înălțate «conducătorului iubit», «partidului», «patriei socialiste» etc., prin aberantă repetare, difuzate în mass-media zi de zi, ceas de ceas, de «sacerdoții» noii religii, nu au provocat, nu au indus în rândul «enoriașilor» fervoarea, ci greața și plictisul. Dacă această maculatură imundă e normal că va intra în noaptea uitării, rămâne în urmă «compromiterea imaginii scriitorului» față de cititorii săi. [...] Rămâne să ne deparazităm de această *nouă mitologie* propăvăduită aproape cinci decenii de propagandă comunistă, de la A. Toma la A. Păunescu și retur. Cu luciditate și detașare să înțelegem nenorocirea care s-a abătut asupra literaturii noastre și să ne eliberăm de fantomele grotești ale unui trecut care ne urmărește încă”.

● În nr. 9 din „Cuvântul”, *Redacția* propune să se discute despre *Cei care vin*, în cadrul *unei anchete cu concluziile la urmă*: „Vorbim adesea despre nouăzeciști, despre cei mai tineri scriitori, cu interes, dar, luați pe nepregătite, abia putem numi la repezeală câțiva autori ai ultimului val. Fiindcă mulți dintre noi sunt înclinați să-i trateze cu suficiență pe noii veniți în literatură, ne-am gândit că cea mai fidelă imagine despre ultimul val de scriitori o pot contura chiar criticii literari ai acestei grupări, colegii lor de promoție. Ne-am propus, prin urmare, să-i provocăm, pe rând, pe toți criticii nouăzeciști, propunându-le tuturor să răspundă la următoarele întrebări:

1. Cum se câștigă, azi, statutul notorietății în critica literară?
2. Care vi se par a fi cei mai talentați scriitori care au venit pe scena literară după 1990?
3. Ați putea încerca un succint tablou al revizuirilor necesare în scara de valori impusă de criticii literari până în 1990?
4. V-ar interesa un proiect intitulat *Istoria universală a literaturii române*?
Ce autori români și ce titluri ați propune pentru acest proiect?

La sfârșitul anchetei, care – în așteptările noastre – ar trebui să radiografeze cu precizie ultima promoție de scriitori, dar și să dezvăluie o nouă identitate culturală, un manifest estetic, un program de grup, un nou fel de a percepe literatura, vom încerca să conturăm portretul în mișcare al acestor autori – cei mai mulți, foarte înzestrați –, să le găsim locul pe care-l merită cu prisosință în istoria literaturii române. Căci anonimul nu e o fericire nici pentru anahoreți, darămite pentru scriitori. Cel dintâi care răspunde provocării noastre este criticul Dan-Silviu Boerescu, liderul necontestat al criticilor nouăzeciști”. Scriind pe tema dată, nominalizatul Dan-Silviu Boerescu cântărește pe toate părțile problema configurării unei „generații nouăzeciști”. Cu privire la poziția „tânărului critic al generației”, se uită în preajmă și, la modul serios, găsește

multă agitație, însă puțină activitate stabilă: „*Azi*, literatura nemaivând ponderea socială pe care o deținea *ieri*, nici instituția criticii literare nu se mai bucură de ecoul avut cândva în masse. Ca urmare, nu prea se mai înghesuie nimeni să-și câștige vreun statut aparte în meta-literatură, când nici literatura propriu-zisă nu mai face față concurenței celorlalte forme mediatice. Desigur, au mai apărut câteva nume de *tineri critici*, nu foarte multe și fără să rupă gura târgului [...]”. Mai departe, autorul își prezintă profilul, condițiile de acțiune, strategiile de marketing personal: „Astăzi, după (aproape) 13 ani fatidici, sintagma [*tânăr critic*, s.m.] mi se aplică în continuare, chiar și când am ajuns să primesc ex-aequo distincții literare împreună cu un Zigu Ornea (care, ce-i drept, mi-ar fi putut fi bunic – dar nu-mi e deloc). Ce să câștigi, deci, și în competiție cu cine? Desigur, alergând de unul singur poți să ajungi și pe locul doi sau, chiar, să fii descalificat de-a dreptul. Bătălia pe care trebuie să o dai este tot cea cu «venerabilii», cu «dinozaurii», cu dragii de ei, Ulici, Alex. Ștefănescu, Mihăieș, Cistelean (e drept, ultimii doi provin din ere geologice mai recente. [...]) Când a scrie în revistele altora, exercițiu obligatoriu prin austeritatea presupusă, nu mai e de ajuns pentru ego-ul în curs de hipertrofie (și deranjând pe câte un șef de publicație cu orgoliul invers proporțional talentului), n-ai decât să-ți faci, cu «mănuțele astea două/ propria-ți revistă nouă». În cazul meu, lunarul «Art-Panorama» (echivalentul a 450 de pagini dactilo standard). Nu e suficient: profiți de breșele lăsate (intenționat sau nu) în jurii și te insinuezi în forurile care pretind că gramaticalizează valoarea (e nevoie, nu, și de un «tânăr critic»!). Creezi cenacluri: eu am condus mai multe – la Club Litere, la Club A și, mai ales, cel mai reprezentativ, Clubul Profesionist de Lectură de la Muzeul Literaturii din București [...]. În plus, circuli: la festivaluri inter-, infra- și supra-județene, la concursuri de (re)creație, la întâlniri cu oameni entuziaști din localitățile sub 20.000 de locuitori, dar și, dacă găsești sponsori, la târguri destul de internaționale: Leipzig, Frankfurt etc. Dacă ai noroc, Uniunea te mai trimite o săptămână la Chișinău”. În lista nouăzeciștilor de top, Boerescu îi înscrie pe: Ioan S. Pop, Daniel Bănuțescu, Lucian Vasilescu, Cătălin Țârlea, Marian Ilea, Radu Aldulescu, Horia Gârbea, plus „cei trei mari nouăzeciști debutați înainte de 1990: Cristian Popescu [...], Răzvan Petrescu și Radu Sergiu Ruba”, plus „post-nouăzecistul de cea mai autentică vână”, Răzvan Rădulescu, plus Mihail Gălățanu, Rodica Draghinescu, Augustin Ioan, Iustin Panța, Valentin Iacob, Saviana Stănescu, Petre Barbu, Caius Dobrescu, Florin Dumitrescu, Cristina Cârstea, Ștefan Drăghici, Adrian Kuciuk, Cristian Mihuleac.

● În „Jurnalul literar” (nr. 17-18), comparatistul Dan Grigorescu publică *Peisajele amintirii*, un articol autobiografic despre descoperirea personală a operei și, ulterior, la distanță de câteva decenii, în anii '70, în Statele Unite, a omului Ștefan Baciu, devenit profesor la Universitatea din Honolulu (Hawaii): „Generația mea a cunoscut poezia lui Ștefan Baciu către sfârșitul anilor '40,

când vibrațiile liricii românești, care căpătase o asemenea amploare polifonică în perioada interbelică, începuseră să sune tot mai slab, acoperite de fanfarele stridente, zgomotoase ale producțiilor emfaticе, grandilocvente, ritmate pe lozinci realist-socializante. Îmi aduc aminte că am descoperit cărțulia scoasă de Fundațiile Regale într-un raft al librăriei Pavel Suru, aflată nu departe de școala noastră, Sfântul Sava, că am răsfoit-o și, după ce am citit trei sau patru poeme, am cumpărat-o imediat. În după-amiaza aceea, acasă, am citit-o din scoarță în scoarță. Și am simțit un aer proaspăt, o candoare necontrafăcută, însoțită de o luciditate uneori calmă, alteori de o energie explozivă. Era exact ce ne trebuia nouă atunci, pe la 15-16 ani, câți avusesе și poetul când își scrisese versurile. [...] Au trebuit să treacă mai bine de 20 de ani până să-i descopăr versurile de după plecarea lui din România. Eram atunci foarte departe, tocmai în colțul de nord-vest al Statelor Unite, pe țărmul Pacificului, la Seattle. Fusesem invitat de Departamentul de Literatură Comparată al Universității din acel oraș să țin cursuri în semestrul de iarnă-primăvară al anului 1969-1970. În biblioteca universitară, am dat de cărțile tipărite de Ștefan Baciu după 1946. [...] Mă întâlneam, astfel, după un sfert de secol, cu poetul adolescenței mele. Cel mai emoționant amănunt al biografiei intelectuale a lui Ștefan Baciu de după ce se îndreptase spre orizonturile de dincolo de Atlantic era că prima lui carte de exil, fusese un temeinic studiu filologic, *Analiza cuvântului «dor»*, și că apăruse în 1951, în Argentina, la o editură care se chema, semn al Destinului, «Cartea Pribegiei». Bibliografia lui Ștefan Baciu e copleșitoare – peste 100 de volume, versuri, studii, eseuri, participări la antologii publicate în românește, în spaniolă, în germană, în engleză. Deschideți orice istorie a literaturii latino-americane din ultima jumătate de secol și veți găsi numele lui printre cele ale reprezentanților majori ai poeziei și ai eseisticii continentului”. □ Istorical literar Marin Diaconu, specialist al documentelor lumii literare interbelice, își permite științific, în articolul *Între judecata istoriei și...*, să avanseze ierarhii de influență („Cel mai în spiritul lui Nae Ionescu este, poate, Emil Cioran, n. 1911. A refuzat ostentativ erudiția și a trăit filosofia – desigur, pe meleaguri filosofice și nu în cotidian.”) și judecăți globale asupra generației’27: „Așadar, chiar dacă am admite că Nae Ionescu n-a fost un mare filosof, în schimb, trebuie să recunoaștem că el a adus pe lume trei mari filosofi: Mircea Vulcănescu, Constantin Noica și Emil Cioran”.

● La pagina întâi a „Literaturului” (nr. 29), sunt publicate versuri: de Fănuș Neagu, *Gânduri de septembrie*, și, pe colț-dreapta, jos, Marin Sorescu, ineditul *Dedublare*. □ Ceea ce domină, însă, vizual pagina este titlul: **SENZAȚIONAL ! Un prof îl plagiază copios pe universitarul Tudor Vianu**. □ La pagina a doua, cu „un fragment ce evocă unul dintre cele mai dureroase și, din păcate, ascunse aspecte ale stalinismului în România”, **Marin Preda** este pus să se pronunțe post-mortem **despre universitatea maghiara de stat:**

„[...] trăim în România, și nu sub ocupație maghiară, nu cumva n-avem dreptul să ne manifestăm sentimentele față de martirii și eroii noștri, când cei care îi martirizaseră de-a lungul secolelor ne provocau?” (*Cel mai iubit dintre pământeni*). Scopul acestei restituiri este, conform „Literaturului”, „speranța că aceia care iau decizii în învățământul românesc vor cântări foarte bine înainte de a semna hotărâri ireversibile”. □ Se continuă publicarea „câtorva însemnări” ale criticului Eugen Simion; de această dată „despre eseurile biografice ale lui Petru Dumitriu”: *Un intelectual care, căutându-l pe Dumnezeu, se caută pe sine în furia și nebunia secolului* – „Fără să vrea să devină la rândul lui un guru, Petru Dumitriu îndeamnă pe tinerii din vremea lui să construiască o civilizație după preceptele lui Cristos. Aceștia trebuie să tindă spre o lume bazată pe echitate și solidaritate. Omul trebuie să primeze în toate, nu structurile, regulamentele, Partidul, « condițiile obiective », Organizația, Planul, Piața. [...] El aduce în analiză ceva ce vine din experiența lui de intelectual din est: un mod, aproape tragic, de a gândi condiția omului prins în labirintul unei ideologii... Aceasta dă o notă de seriozitate excepționalului său eseu autobiografic...”. □ Două pagini centrale îi sunt alocate *Maestrului Plagierii: Eugen Negrici*. Mai întâi, într-un chenar evidențiat prin chenar și culoare, apare următorul text neasumat prin semnătură: „Ceea ce grecii zic *om*, latinii *ens*, românii zic, pe scurtătură *ins*. Un asemenea «ins» este universitarul craiovean Eugen Negrici, care și-a adus la Facultatea de Filologie de aici întreaga clientelă politică, inși fără pregătire și fără scrupule. El plagiază fără nerușinare din contemporanii săi. Cel care se dă drept « creatorul » sintagmei « expresivitatea involuntară », crede că a emis și teoria dublei intencionalității a limbajului și a fundamentat cercetarea stilului. În lucrarea sa *Istoria limbii române literare (Reprografia Universității din Craiova, 1979, cota de bibliotecă: ITI 16958/F)*, Eugen Negrici copiază vijelios din Tudor Vianu: *Dubla intenție a limbajului și cercetarea stilului; Cercetarea stilului*, în *Opere*, vol. IV (București, Minerva, 1975). Nu numai că omite să-l citeze pe Tudor Vianu, dar, spre a nu fi prins «cu mâța-n sac» nici nu-l citează la bibliografie pe ilustrul savant”. Dedesubtul introducerii la caz, se prezintă fotocopia scrisorii expediate de Constantin Barbu, cu textul dactilografiat, având la final semnătura autorului: „Stimate Domnule Director, Alăturat vă trimit un articol despre un infect plagiat, «opera» unuia care se crede mare intelectual. Fac mențiunea că acest material a fost inițial înaintat «României Literare» a domnului N. Manolescu (din acest motiv vă trimit exemplarul!), dar, care, din motive de gașcă, n-a apărut («trecut-au anii»). Sper să nu fie cazul trimiterii acestui material unei a treia reviste. Cu prietenie și prețuire, Const. Barbu”. Pe margine, Fănuș Neagu scrie de mână „Primim la redacție”, aplicând mențiunea: „Se publică. Invit redacția să publice în numărul imediat următor un eventual drept la replică al d-lui prof. univ (!) dr. Eugen Negrici. Fănuș Neagu, 14 septembrie 1998”. Dispozitivul de presă cuprinde: citări în paralel din

cărțile acuzatului și din cele ale victimelor sale (Tudor Vianu, Nicolae Balotă, Emilia Parpală), comentarii muștrătoare, precum: „[...] Dar insul Eugen Negrici nu se oprește aici. În lucrarea sa *Figura spiritului creator* (Cartea Românească, 1978), capitolul *Precedența și consecințele ei* este copiat aproape în totalitate din *Universul baroc* de N. Balotă («Lucefărul» 1970, nr. 6) și din Emilia Parpală, *Elemente de poetică barocă în Țiganiada* (Analele universității din Craiova, Seria «Științe filologice», 1977). Aici metoda plagierii este ingenioasă; de la identificarea cu modelul se trece la prelucrarea lui, «contribuția» lui E. Negrici fiind doar de suprimare sau adăugare de epitete, parafrazări, corelări sau false polemici. Iată și aici faptele din plagierea grosieră a lui Nicolae Balotă (NB)”; „[...] Plagiatul este de un ridicol înfloritor și logica ne spune un singur lucru: că poți să faci oricând o mare filosofie cu condiția să știi Carte. Prietenia cu «lectorul cărții», Mircea Ciobanu de la Cartea Românească nu l-a ajutat cu nimic. Sau poate, dimpotrivă, plagierea grosieră a lui Eugen Negrici îl ajută să parvină în cariera universitară. C. BARBU, 1992”. Un amănunt cu semnificație este că același Constantin Barbu, în timpul scandalului de „recuzare” a lui Marin Sorescu de la conducerea revistei „Ramuri”, adresase un denunț la Uniunea Scriitorilor (*Domnule Ștefan Augustin Doinaș, domnule Mircea Dinescu*), reluat de presă, în care îl acuza pe M. Sorescu de oportunism, dorință de a deține cu orice preț bani și putere literară, afaceri personale derulate cu fonduri publice și comportament de exploatator al „tinerilor de la «Ramuri», (care au muncit în locul lui mai mult de un deceniu, unii – tot așteptând să-și mai publice traducerea viitorului Premiu Nobel, interviurile cu mari scriitori mondiali – pe care le cam compunea la Craiova, din memorie)”. □ Dumitru Micu scrie un studiu amplu despre *Simbolismul belgian în România*. □ Traian T. Coșovei îi dedică lui Tudor Jebeleanu poemul *Depoul de locomotive vechi*, „din volumul *Lumină de la frigider*, în curs de apariție la ed. Cartea Românească”.

● Numărul 62 al revistei „Sfera politici” tratează subiectul general: *Cărți și autori*. □ La rubrica „Dezbateri”, Mihai Dim. Sturdza scrie despre *Vadimizarea lui Michael Shafir*, căruia îi aplică succint verdictul: „Vinovatul acestor aere de superioritate sectară folosite de doctorul Michael Shafir este acela pe care, de ani de zile, îl monitorizează și îl traduce în limba engleză: Corneliu Vadim Tudor. Pacientul l-a contaminat pe supraveghetorul său, care a devenit un fel de C.V. Tudor inversat, cu alte obsesii, dar la fel de agresiv și de rea credință”.

● În „Steaua” (nr. 9), Grigore Scarlat are o scurtă intervenție la dosarul *Eminescu* din „Dilema”, îndemnând la păstrarea contactului cu opera, chiar dacă, periodic, apar fenomene (normal)-demitizante, sub incidența cărora cade persoana scriitorului: „[...] Poate că lipsa de respect a unei imense părți românești constă în faptul că orice poate fi persiflat, că nici un efort nu merită chiar tot respectul nostru. Nu ar fi rău – sau chiar foarte rău – dacă ne-am opri

la contemporani – înșii pe care îi vedem pe stradă, la un spectacol de teatru, la un concert simfonic. Dar noi mergem până în pânzele albe – chiar dacă mergem de-a racul –, ajungând să producem un devastator seism în lumea celor așezați, coborându-i în cel mai banal cotidian, citindu-i, adică necitindu-i cu bună credință, trăgându-i la «obiectul» conversației noastre tocmai pentru a demonstra și a ne demonstra că nici noi – adică ei – nu suntem chiar așa de prejos, dacă ținem cont că ne grozăvim la încheieturile mileniilor. Este și mult discutatul caz Eminescu, în unele publicații. Culmea este că ori de câte ori am traversat crize morale – desigur, impuse de diverse conjuncturi – o parte din semenii noștri s-au apucat să-l – în cel mai bun caz – demitizeze pe Eminescu. Așa se întâmplă și acum. Ideologia comunist-naționalistă făcuse din Eminescu un scut în calea perestroicii lui Gorbaciov. Nu întâmplător se brava publicând – după amar de ani – *Doina*. Poetul umilit de internaționaliștii-comuniști era, iarăși, umilit! I se republica proza publicistică tocmai pentru a întărâta ursul sovietic. Astăzi – cu și fără lupa omului ce consumă cu un alt timp, mai occidental – i se caută și i se găesc lui Eminescu fel de fel de tare. S-a bătut prea tare monedă calpă în această direcție, încât nu mai insistăm. Oricum, cu sau fără voia lor, mai tinerii ori vârstnicii «eminescologi» ignoră timpul, contextul, respirația unei realități când Eminescu a trăit și a scris. Împotriva detractorilor de ultimă oră s-au luat numeroase poziții. Ar fi ridicol – cel puțin – să-i luăm apărarea lui Eminescu. El nu are nevoie să fie apărat, el are nevoie să fie receptat de fiecare generație, pentru vorba lui Umberto Eco – Opera este deschisă. Și pentru a cita un autor român, pe Constantin Noica, să fim de acord cu el și să «nu-l ținem pe Eminescu la icoană». Dar, să avem grijă, să nu distrugem – în același timp – icoana și universul poeziei sale. Să fim de acord că este «nemuritor», dar nu și «rece» („*Nemuritor*”, dar nu și „*rece*”). □

Petru Dumitriu publică proză autobiografică, sub titlul *Trei lupte cu...*: „[...] povestirea, prima mea povestire, a fost scrisă pe franțuzește și intitulată *Cele trei lupte cu hidra*. Pe românește, să zicem: *cu dihania*. Sau: *cu balaurul*. Aveam treisprezece ani. Eram înalt pentru vârsta mea. Scăunelul, măsuța fuseseră întocmite anume pentru mine, de către tâmplarul satului. [...] Manuscrisul – primul din cariera mea scriitoricească, nu mai există. Mai târziu, un manuscris intitulat *Incognito* s-a pierdut când eram în exil: e cea mai de preț operă a mea. Nu rămâne decât versiunea franceză, de mâna mea ca și originalul român. Versiunea franceză a fost primită bine și nu prea, atât de către poporul cititor cât și de aristocrația criticilor literari [...] Așezat pe al doilea scaun, am scris, pe masa de care ținea el, prima mea carte de povestiri. *Euridice*. 8 proze. Aveam șaptesprezece și optsprezece ani, și la publicarea cărții douăzeci și unu. Tot pe atunci, piesa *Preludiu la Electra*. Eram primul și am rămas singurul discipol al lui Jean Giraudoux în literaturile europene. După aceea am fost strivit de apăsarea Rușilor asupra țării noastre, ca și a întregii Europe între marea Baltică, marea Neagră și datorită «lor», întunecată ca să nu

zic Sinistră, și marea Adriatică. De foame, m-am dat pe brazda roșie și făceam gazetărie, articole tendențioase și reportaje așijderea, chiar și pentru «Scânteia», ziarul întunericii. Toate ziarele erau ale Partidului, Partidul nu era Parte, era Totul. Comuniștii, bogați în comun, puternici în comun, toți împreună în poziție de «drepti!» față de Tovarășul Tiran al poporului, ei Totul și poporul Nimicul (uitați-vă la voi înșivă, popoare apusene, Nimic față de birourile birocrățiilor voastre, care vă stăpânesc și vă storc după plac). [...] Europa adormită, neștiutoare în istorie, neștiutoare de limbi străine, curvă bătrână gata-gata să se lase «posedată» de mujici (cuvânt care înseamnă «bărbătuș», de la *muj*, «bărbat, mascul»). Parcă o auzi, bătrâna, cu glas tremurat: «Cumpărați-mă, voi frumoșilor, tinereilor încăletori. Încălecați-mă pe gratis. Mă dau vouă pe credit. Cu bătrânele-mi coapse larg crăcănate, îi ofer oricărui trecător rușinea mea încărunită». □ La secțiunea „Cronica literară”, Victor Cubleşan prezintă romanul Simonei Popescu, *Exuvii*: „o carte despre «simonism»”, „O curajoasă, sinceră și fascinantă lecție de anatomie pe care autoarea o operează în public asupra propriului eu. Și care își fascinează cititorul, îi incită latura latentă de voaieurism și îi oferă posibilitatea de a contempla experiențelor profunde ale celuilalt. Carte fascinantă prin stil, prin luciditate, prin apelul la logică și la sentiment. Prin complicitatea pe care o instituie între cititor și scriitor”; „un volum de certă valoare în peisajul aparițiilor actuale. Și dincolo de gustul amestecat, dulceag amar pe care îl lasă lectura, rămân pagini de literatură, de o frumusețe aparte, delicate și crude” (*Amintiri, copilărie, eseistică*). □ La secțiunea „Cărți”, Florin Lazăr acordă un scurt comentariu critic debutului Adelei Greceanu, cu *Titlul volumului meu, care mă preocupă atât de mult* (Ed. Eminescu, 1997): „Textele [...] conțin fiecare în structura sa – ca un leitmotiv – secvențe ale unei continue metamorfoze a obiectelor, a stărilor sufletești, supuse unui regim al onorificului, invitând în acest spațiu la o cunoaștere mai îndeaproape a lucrurilor, prin această putere a imaginației, care poate schimba forma realului, reconstituind-o în imagini noi. [...] Acest univers în care eul plonjează pentru a se putea regăsi în esența obiectelor reține în nucleul său și o altă semnificație: aceea a dublului, regăsit în oglindă, dar care, la capătul acestei aventuri inițiatice, în care a cunoscut «mila» lucrurilor, se desparte de ființa reală, ce intră în labirintul realului. Este o carte interesantă care te poartă în meandrele fanteziei, târâm pe care autoarea se simte stăpână, și care totodată evidențiază un stil original, plăcut lecturii, cu atât mai mult cu cât este doar începutul”.

● Revista „Tomis” (nr. 9) găzduiește un interviu cu scriitorul Mircea Nedelciu, realizat de Gabriela Inea și publicat cu titlul „*Tot ce am scris îmi asum*”: „[...] G. I.: Ați fost considerat lider de generație. Postura asta v-a flatat, v-a încurcat, v-a făcut mai responsabil vizavi de scrisul Dvs.? M. N.: Atmosfera din interiorul generației noastre a fost, și este încă, mai degrabă colegială. Ideea asta de «lider» a fost introdusă din afară, de critici de alte vârste, eu efectiv n-

am «trăit-o». G. I.: Se întâmplă să recitiți din volumele publicate cu ani în urmă? V-ați gândit la reeditări (*Aventurile dintr-o curte interioară*, de pildă, prozele cu care ați debutat în '79)? Ce ați schimba dacă ar fi să rescrieți vreuna sau alta din cărțile Dvs.? M. N.: Nu e nevoie să recitesc. Îmi amintesc ușor ce-am vrut să fac și ce a ieșit efectiv sub fiecare titlu tipărit. De reeditare nu sunt foarte tentat dintr-un fel de superstiție: asta înseamnă că nu mai ai nimic nou de spus. Au fost, totuși, reeditate la inițiativa editurii All romanele *Tratament fabulatoriu* și *Femeia în roșu* (cu ocazia ecranizării). N-am simțit nimic special și nici nevoia de a rescrie vreun rând: ce e scris, e scris. Asta și spun într-o a doua prefață ad-hoc la *Tratament fabulatoriu*. Tot ce-am scris îmi asum. G. I.: *Tratament fabulatoriu* pare a fi cea mai cunoscută, mai citită și mai comentată carte a Dvs. Nu vi s-a părut oarecum nedrept faptul că astfel au fost puse în umbră celelalte proze pe care le-ați scris (*Efectul de ecou controlat*, *Amendament la instinctul proprietății*, *Zmeura de câmpie*, *Și ieri va fi o zi*)? Dacă ar fi să judecați detașat, pe care dintre volume l-ați considera cel mai izbutit și de ce? M. N.: Nu cred că e adevărat. *Tratament fabulatoriu* e un roman prea puțin spectaculos, o dezvoltare aproape teoretică a ideilor mele despre rolul nefast al utopiei când se încearcă realizarea ei în societate. O temă tragică atunci și sper definitiv eliminată din societatea umană după căderea comunismului. Cartea nu este însă nici cea mai citită și nici cea mai comentată, vă contrazic. Altfel, sunt și lucid și nepărtinitor. Toate cărțile mele au lucruri reușite și hibe pe care eu le cunosc cel mai bine. G. I.: Care a fost povestea ecranizării *Femeii în roșu*? Ați mai repeta azi experiența din urmă cu un deceniu, a scrierii «în echipă», într-un asemenea ritm, într-un asemenea stil? M. N.: Ecranizarea *Femeii în roșu* este o poveste tristă ea însăși. Abia mă întorsesem din Franța după un tratament radical (autogrefă de măduvă osoasă) și eram în convalescență. Mircea Veroiu mi-a propus să scriu scenariul (pentru că Mihăieș și Adriana Babeți au zis că numai eu îl pot face) și chiar mă apucasem să lucrez, când boala mi-a dat efecte secundare, dureri, am fost operat la coloană, imobilizat în cărucior, n-am mai avut chef de nimic. Atunci, Mircea Veroiu a făcut el scenariul și s-a apucat de filmări. În toată perioada asta mă încuraja, el pe mine, în privința bolii: lasă că trece etc. Pe urmă a avut loc premiera filmului și, la vreo două luni după, s-a stins din viață tocmai el, cel care mă încuraja pe mine că boala-i trecătoare. Pe el boala îl lucrase pe dinăuntru mai rapid. Îngrozitor. Dacă aș mai scrie astăzi «în echipă», în același ritm, același stil? Nu știu. Deși ne-am promis unii altora să reluăm experiența pe o altă temă, viața, pur și simplu, nu ne lasă s-o facem. Înseamnă că e o experiență care trebuie să rămână unică. Aproape că mă tem de ideea reluării ei, mai ales după nefericirea ecranizării de care v-am vorbit înainte. Sunt niște forțe care se opun și mie mi-e teamă să le mai stărnesc. Tehnic, ar exista posibilitatea prin e-mail, dar nu mai e același lucru. Punct [...]». □ Dosarul *Scoala de la Târgoviște* reunește articole de Lăcrămioara Berechet (*Întârzieri*

în interstițiile unui discurs imaginat) și Lena Lazăr (*Un experimentalist*). Cea dintâi autoare comentează „jurnalul de creație” al lui Radu Petrescu, *Oceanul întors*, în cadrul unei sinteze de teorie și istorie literară care vehiculează concepte precum „arta ascetică”, „estetica rupturii”, „plăcerea scriiturii”, „omul de hârtie”, fiind citați frecvent Flaubert, Jauss, Barthes, Starobinski: „Școala de la Târgoviște reprezintă în experiment literar cu importante modificări în proza anilor '80. Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu și Tudor Țopa, ultimul integrat grupului de «caligrafii» scriu o proză textualistă, performează lumea ca pe un text primordial, purtător al unui mesaj semantizat și o interpretează printr-un cod cultural; literatura se transformă într-un fenomen al metalimbajului. Naratorul, «homo artifex», construiește textul, eliberat de orice constrângeri, ca pe o aventură a scriiturii. Accentul cade pe meșteșugul artistic, pe tehnică, praxisul poetic demască un fundament teoretic solid. Instanța naratorială dezvăluie iluzia prozei clasice și în special conceptele de verosimilitate, veridicitate, *imitatio-naturale*. Textul construiește o lume posibilă descoperită prin privirea secundă. Plăcerea de a privi este o formă de cunoaștere sensibilă, o formă de *aisthesis* [...]. Jurnalul renunță la fabulă. Revine discursul trăit, poetica memoriei proustiene, o memorie analogică și o dată cu ea re-povestirea, autobiografia, documentarul, factualul. *Aisthetica* noii priviri impune în Jurnalul lui Radu Petrescu descrierea obiectelor, a evenimentelor, ca și cum ar fi văzute pentru prima dată. Scriitorul urmărește trăirea autentică și, implicit, autenticitatea scriiturii. Nu e importantă reflectarea autentică a realului, ci inventarea sa într-un mod autentic. [...]”. Cea de-a doua contribuție recenzează forma literară de „joacă”, o nouă invitație-experiment făcută cititorului de către prozatorul Mircea Horia Simionescu, prin romanul *Paltonul de vară* (Ed. Albatros, 1996): „[...] aproape 450 de pagini, un întreg inventar de «obiecte» asumate de actant într-un real aparent existent. Ușor parodic, *avertismentul* lui Mircea Horia Simionescu recuperează întreaga literatură referitoare la călători spre «țara de dincolo» a unui individ deja obișnuit cu parcurgerea unui drum inițiativ, acum de-sacralizat prin repetarea lui. Romancierul găsește pre-text al scriiturii într-o serie de elemente comune, fiecare încărcat însă cu o memorie afectivă ce trimite *dincolo*, mai departe de propria materialitate. Existențialul este provocat de diverse fragmente dispartate, înșiruite fără logica unui roman construit «cuminte». Perspectivele sunt respectate numai în măsura în care îi servesc narativității. Scriitura sa se deschide oricărei receptări, gratuit, scopul fiind în ultimă instanță *literaritatea*. Ca metodă narativă, *Paltonul de vară* este labirintic și ambiguu, adunând în paginile sale elemente de jurnal, povestiri, descrieri, pasaje lirice, toate «născute» din acele *urmel* amintiri ale obiectelor din jur. [...] Textul său reface realitatea din interior, căpătând autonomie. Mircea Horia Simionescu adoptă această formă de scriitură, simțind că aceasta va rezista în contextul literaturii contemporane. Romanul său devine *meta-*

roman, scriitura – *meta-scriitură*, textul, *meta-text*. Orizontul de așteptare al lectorului se modifică continuu, iar metoda adoptată de prozator îi asigură *public*, atâta vreme cât poate fi citit în diverse moduri”.

● Numărul 11 din „Vineri” aduce în discuție problema *Tradiției*. În acest cadru, universitarul Ion Pop vorbește cu aplicație despre *Tradiții în mișcare*, propunând câteva schimbări asupra perspectivei de abordare conceptuală: „[...] în momentul actual, invocarea Tradiției ca model cu majusculă, în sensul trasat de romantici și de tâzii lor urmași din secolul nostru, nu mai poate avea ecoul pe care l-a avut până în epoca interbelică și, mai rar, chiar la generația «recuperatoare» din anii '60. «Ritualul tradiționalist» nu mai poate fi preluat – e evident – decât cu libertatea timpului de acum, în decupaje și restructurări stilistice supuse inevitabil regimului «critic» sub care intră orice element al trecutului mai îndepărtat sau mai recent, ca fapt de cultură (re)trăită, în dialog cu sensibilitatea actuală. [...] Literatura română are deja un suficient de semnificativ trecut al modernității pentru a nu mai insista în vechile clișee dihotomice. Până și avangarda a devenit «istorică», face parte din bibliografia obligatorie a scriitorului de azi. Ar fi mai productiv, atunci, să ne reamintim, împreună cu T.S. Eliot, că suntem, în fond, contemporani cu toate tradițiile, că moștenim în fiecare clipă tot trecutul. Literatura cea mai nouă, se vede limpede, a depășit frontierele artificiale cu o libertate pe care «umbrela» postmodernistă o protejează generos, încurajând îngăduința față de un trecut cultural pluralist, dialogul intertextual, o fortificată conștiință critică”. □ Semnatarul rubricii „Monitor”, Mircea Nedelciu, observă în introducerea la *Topul cărți* pe luna iulie că și în România funcționează o dinamică a pieței editoriale, care depinde mai ales de perioadele calendaristice de studii: „Analizând creșterea semnificativă a scrisorilor de la cititori primite după numărul de la începutul lui august, constatăm că, într-un fel, ritmul pieței de carte este dat și la noi de ciclurile școlare și universitare. Ne-au scris, așadar, tot mai mulți studenți și elevi de liceu. Editorii români vor trebui să se adapteze acestor cicluri și, firește, îi vom aștepta an de an cu o cascadă de noutăți în septembrie. Poate vom asista și la noi la fenomenul de relansare energetică și bine mediatizată care în Franța se numește «la rentrée»”. Pentru luna iulie 1998, configurația *Topului* este următoarea: „CARTEA LUNII: Pavel Șușară, *Urmuz*, Ed. Crater, și Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, Ed. Polirom. Poezie – pe locul întâi, același Emil Brumaru, cu *Dintr-o scorbură de morcov*, Nemira 561 p.; Proză scurtă și roman – Ștefan Bănuțescu, *Un regat imaginar*, ALLFA 678 p.; Non-fiction (eseu, critică și istorie literară) – Caius Dobrescu, *Modernitatea ultimă*, Univers 443 p.; Non-fiction (istorie, politologie, sociologie, memorii, jurnale): Lucian Boia (coord.), *Miturile comunismului românesc*, Nemira 368 p.; Educațional și practic: Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, Polirom 582 p.”. □ De la pagina intitulată „Noduri”, pusă sub semnul indicațiilor tematice „...utopici/ distopici/ hetero-

topici, alcătuiind o rețea”, se remarcă eseurile teoretizante ale Mirelei Adăscăliței, *Păpuși mecanice și cyborgi*, și Oanei Fotache, *Agonia fantasticului?*.

[AUGUST-SEPTEMBRIE]

● Tema suplimentului „22 literar”, nr. 1-2, este *Scritori în închisori*. Pagina întâi etalează mini-portretele față-profil, de la încarcerarea lui Constantin Noica, Nicolae Steinhardt, Alexandru Paleologu, Dinu Pillat, Păstorel Teodoreanu, Vladimir Streinu. □ Articolul de fond al lui Mircea Martin, „vicepreședintele Centrului PEN Român”, se referă la *Un alt monument al recunoștinței fără sfârșit*: inaugurarea Memorialului de la Sighet, la 29 iunie 1997. „În mesajul pe care l-a trimis spre a fi citit [...], actualul președinte al României, domnul Emil Constantinescu, a avut bunul simț istoric de a cere iertare, în numele statului român, tuturor victimelor directe și indirecte ale opresiunii comuniste. Întrebarea este dacă există cineva, persoane sau instituții, în stare să-și asume crimele comise în numele comunismului aici, la Sighet, în România, în Europa și în lume? Cum poate fi iertat ceva ce nu e recunoscut și asumat? *Memorialul de la Sighet* își propune să dea seama despre victimele tuturor închisorilor, lagărelor de muncă, deportărilor și persecuțiilor din România comunistă. În paralel, un *Centru internațional de studii* își va extinde cercetările cu aceeași tematică și asupra întregului spațiu est-european aflat în orbita sovietică. Sighetul este, de altfel, un orașel aflat nu numai în inima (geografică) a Europei, la răscrucea axelor Est-Vest și Nord-Sud, dar și în Centrul fostului lagăr socialist. Deja documentele și obiectele colectate în legătură cu deportarea bănățenilor în Bărăgan sunt prețioase și emoționante; ne putem imagina ce impact va avea reconstituirea deportărilor succesive ale basarabenilor în Asia Centrală și în Siberia, a uciderii ofițerilor polonezi la Katyn, a germanilor (autohtoni) de pe Volga, ori a reprimării revoluției maghiare. Fiecare fotografie, fiecare articol, fiecare mărturie orală vor contribui la construirea unei imagini cuprinzătoare a ceea ce a însemnat instaurarea regimului comunist în Europa de Est și vor reprezenta argumente convingătoare în legătură cu existența unui Holocaust roșu, care a precedat și a continuat Holocaustul hitlerist. [...] Organele de represiune din România dețin, însă, o tristă *unicitate* în ce privește regimul rezervat deținuților politici în genere și intelectualilor în special. Toate mărturiile converg în a stabili că în nicio închisoare din România comunistă deținuții nu aveau dreptul să citească sau să scrie. Mai mult, orice inițiativă în acest sens era pedepsită cu zile de carceră neagră. Teribila și penibila interdicție s-a prelungit din anii '50 până în anii '80, când Mihai Creangă sau Petre Mihai Băcanu au fost supuși aceluiași supliciu. Niciunde în țările lagărului socialist nu s-a mers atât de departe: deținuții politici aveau dreptul să citească, să primească anumite cărți din afară și să scrie ori, cel puțin, să poarte o corespondență. [...] Prin comparație,

existența prizonierilor politici în penitenciarele românești a fost un adevărat coșmar tocmai pentru că nu li se satisfăcea această elementară nevoie de hrană spirituală. Intenția anihilatoare este vădită: condamnaților trebuie să li se stingă spiritul, să li se atrofieze sufletul, pentru ca rezistența la foame, la torturi și la mizerie să dispară treptat. Libertatea spirituală, teoretic posibilă în măsura în care gândurile rămâneau libere, era, în practica detenției, refuzată, căci ce mai reprezenta ea în absența dreptului de a comunica, de a citi și de a scrie? Niciun alt regim comunist n-a ofensat mai grav drepturile elementare ale omului și intelectualului: indiferent de reputația lor anterioară, cei arestați deveneau automat niște «bandiți» cărora urma să le putrezească oasele în închisoare. Și, totuși, nu puțini au supraviețuit acestei execuții lente, și-au cultivat, în ciuda opreliștilor, mintea și sufletul, și-au trecut unul altuia competența, informația, creația chiar, prin pereții celulelor, în intervalul scurt al plimbărilor sau prin ingenioasa utilizarea a cojii de săpun impregnată cu DDT drept tăbliță de scris”. □ Scriitorul Romulus Rusan, în intervenția *Cuvântul nu era mai liber în afara zidurilor*, vine în apărarea metodei de „rezistență prin cultură”, argumentându-și afirmațiile cu exemple concrete și specifice din lumea literară, rezultate dintr-un pact tacit autor-cititor: „Dacă [...] în închisoarea cuvântul era interzis până la exterminare, afară, în afara zidurilor, acolo unde libertatea fizică era aparentă, el nu era cu nimic mai liber. Și, așa cum în închisoare s-a folosit alfabetul Morse pentru transmiterea prin pereți a poeziei, în oceanul de lozinci și minciuni dinafara închisorii s-au stabilit coduri de transmitere a adevărilor neconvenabile regimului. În poezie, proză scurtă sau roman, scriitorii găseau calea cea mai scurtă către cititor peste capul cenzurii. Iar cititorul, autodotat cu un cod special, recepționa mesajul. Nu trebuie să ne imaginăm că această rezistență prin cultură era organizată de cineva (cel puțin la noi în țară, unde solidaritatea intelectualilor n-a excelat). Ea era doar un complex de inspirații și tactici individuale, din care rezulta un adevărat război între scriitori și regim. Unii comentatori, înclinați să ia în considerare doar disidența politică, sunt disprețuitori sau ostili față de rezistența prin cultură, considerând-o chiar dăunătoare. În optica lor, ea era un anesteziant care dădea cititorilor iluzia că sunt liberi și care îi scutea de luptă politică! Dar nu trebuie să uităm că, în România, lupta politică pură era practic fără sorți de multiplicare, pentru că protagoniștii erau instantaneu izolați, prin «destrămarea anturajului», prin arestare sau expulzare. În timp ce versurile interzise se difuzau prin samizdat spontan (copiere manuală sau mecanică) în zeci sau sute de mii de exemplare și aveau un rol formativ, menținând și structurând revolta împotriva dictaturii. Cu alte cuvinte, acolo unde oamenii nu puteau să pătrundă, pătrundeau scrierile. Dacă despre un disident arestat se auzea doar prin posturile de radio occidentale, aceste scrieri se răspândeau și deveneau notorii în mari mulțimi de oameni, împreună cu autorul lor, care – prin această notorietate – era relativ apărat de represiuni mai brutale. Pentru că, altfel, s-ar fi

spus că se răfuiește cu poezii, regimul le dădea acestora «doar» interdicție de publicare și căuta să-i discrediteze public prin zvonuri, calomnii și supraveghere la vedere. Era o reprimare aparent blândă, dar care nu era ușor de suportat. Cine consideră rezistența prin cultură nedemnă să stea alături de disidența politică nu trebuie să neglijeze faptul că ea a rămas de departe cea mai vie în memoria intelectualilor, și, deopotrivă, a oamenilor simpli. De asemenea, nu trebuie să judece România, automat, după canoanele de apreciere aplicate altor țări. În țările din Centrul și Estul Europei, metodele împotrivrării au fost foarte subtil dozate, iar proporția lor a diferit de la o țară la alta, în funcție de psihologia publică, de tipul și gradul represiunii aplicate de regim. În România anilor '80 s-a înregistrat chiar o victimă din rândul scriitorilor (nemaivorbind de numeroșii scriitori exterminați în anii '50 de regimul stalinist). Este vorba de poetul inginer Gheorghe Ursu, ucis de Securitate la 17 noiembrie 1985, în cursul anchetei, pentru că scrisese în jurnalul său intim o cronică a epocii Ceaușescu. Evident că, dacă ar fi fost cunoscut ca scriitor mai mult decât în cercul său de prieteni, Ursu nu ar fi fost arestat și ucis, ci s-ar fi ales cu una din pedepsele administrative de care vorbeam înainte. Moartea sa arată cât de mult se temea regimul de adevărul literaturii. Și, totodată, probează că, dacă nu s-ar fi temut de reacțiile internaționale, el ar fi procedat mult mai dur în toate cazurile". □ O secțiune specială este dedicată celei de-a doua conferințe internaționale a *Centrului PEN* din România, organizată la Sighet, între 23-25 iulie a.c., tema fiind *Scriitori în închisori: între libertatea fizică și libertatea spirituală*, „propusă *PEN Clubului* mondial, la cel de-al 62-lea congres de la Guadalajara, de către Ana Blandiana. Propunerea ca această întâlnire să fie ținută la Sighet îi aparține lui Mircea Martin. [...] S-au trimis invitații scriitorilor români care au trecut prin experiența închisorii. Unii nu au putut veni din cauza vârstei sau bolii (Ion Ioanid), alții nu au acceptat (Paul Goma)". În „cuvântul introductiv” al Anei Blandiana, „președinta Centrului PEN România”, intitulat *A rămâne în viață prin poezie*, se justifică alegerea tematică, urmând a se contura o panoramare a mecanismelor complementare de *represiune și rezistență*, în anii comunismului: „Alegerea acestei teme pornește de la convingerea că suferința a fost întotdeauna material primă (poate cea mai importantă) a artei, dar mai ales că această suferință a fost în același timp materia primă a unei jumătăți de secol de istorie est-europeană care, pentru a-și putea valorifica într-adevăr sensurile, trebuie cunoscută, analizată și înțeleasă și de colegii noștri din Europa de Vest. Pentru că minunatul vis al unei Europe unite pe care, mai mult sau mai puțin dramatic, îl visăm cu toții, poate deveni realitate printr-o unificare nu doar a monedelor, ci și a mentalităților. Și, conștient sau nu, dincolo de mentalitățile noastre stau suferințele noastre. În cursul celor două zile de dezbateri care vor urma, colegii noștri care au fost închiși (în România sau Ungaria, Lituania sau Polonia, Basarabia, Portugalia sau Slovenia) vor

vorbi despre experiența lor carcerală, după cum noi, ceilalți, vom analiza percepția noastră de ieri și de azi asupra experienței lor, ca și propria noastră experiență de un fel sau altul. Pentru că experiențele se deosebesc de la un loc la altul, dar mai ales de la un timp la altul, cei aproape cincizeci de ani de comunism european cuprinzând etape deosebite între ele în care și rezistența, și represiunea, ca și îngrozitoarea dependență dintre ele, primeau accente diferite. Rezistența care, pentru generația tânără de imediat după război, se făcea cu arma în mână, pentru generația următoare, generația căruia îi aparțin, se făcea, în cel mai bun caz, cu creionul în mână. Deosebirea nu constă însă în cantitatea de curaj, ci în cantitatea de timp care reușise să schimbe între timp însăși percepția noțiunii de normalitate. În timp ce în 1947 normalitatea era democrația de dinainte de '40, în 1967 normalitatea era teroarea de după '50. În ceea ce privește represiunea, ea a evoluat de la forma sângeroasă la forma profilactică. Paradoxal, rezultatele celei de a doua au fost mult mai spectaculoase decât ale celei dintâi, dar asta pentru că cea de-a doua beneficia în timp de reflexele condiționate create din prima. După '70, măiestria securității – a cărei capodoperă absolută urma să fie spălarea creierelor întregii populații – consta nu din a inventa mijloacele reprimării revoltei, ci din a inventa mijloacele creării unei spaime preventive care să facă revolta imposibilă. [...] Poezia a fost de-a lungul unor decenii întregi, în cea mai neagră perioadă stalinistă, exercițiu intelectual și mod de supraviețuire spirituală; dar în oricare dintre ipostaze – gimnastică mentală sau artă a cuvântului – poezia a fost o armă a vieții împotriva morții, a frumuseții împotriva urâteniei, a ființei umane împotriva brutei. Mai târziu, în generația următoare, când formele rezistenței dispăruseră treptat din resorturile noastre sufletești, poezia a rămas în ultimă instanță felul de a continua să respirăm un aer puțin mai liber. Nu foarte liber. Nu cred că trebuie să ne complimentăm, nu cred că avem foarte multe motive să fim mândri, dar este clar că prin literatură, prin poezie mai ales, s-a supraviețuit mental, că – așa cum a fost – scrisul și cititul cărților a fost o formă de a ne opune spălării totale a creierelor noastre, ale scriitorilor, cât și a creierelor cititorilor noștri. Astfel – în anii '50- '60, ca și în anii '70- '80 – poezia nu a fost doar o formă de rezistență politică, ci și o formă de rezistență pur și simplu. Un fel de a rămâne în viață”. □ În *Riscul și suferința scrisului în închisoare*, Nicolae Balotă expune „experiența personală”, „vorbind despre cei din jur”. Sunt readuse în actualitate cazuri de scriitori („dintre cei mai de seamă”) încarcerati, puși sub urmărire, persecutați de regimul instaurat după încheierea Celui de-al Doilea Război Mondial. Și cu ajutorul intertitlurilor redacției avem mărturii despre *Terorizarea lui Lucian Blaga*, prietenii Tudor Vianu și Edgar Papu, Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu, despre *Literatură și religie prin Morse*, cu amintiri despre Alexandru Ivasiuc, N. Steinhardt, Ovidiu Cotruș. *Mântuirea prin poezie* îi vizează pe Nichifor Crainic și Radu Gyr. Se poate și *Salvarea prin umor*, la Radu Cioculescu. Contribuția se

încheie cu *Lecția poporului evreu* și o pledoarie pentru conservarea memoriei”. □ Pe două pagini de revistă, Stelian Tănase publică fragmente dintr-un amplu „studiu de caz”: *Intelectualii ca masă de manevră*. □ Cu titlul generic *Soluții de rezistență înăuntrul Gulagului românesc*, Ruxandra Cesereanu îndosariază bibliografia esențială a „literaturii carcerale”, pentru spațiul nostru cultural.

[IULIE-AUGUST-SEPTEMBRIE]

● Revista „Arca” (nr. 7-8-9) sărbătorește cele 100 de numere de la apariția publicației, în 1990. Editorialul redactorului-șef Vasile Dan se intitulează *Arca 100!* și este construit nu doar pentru a marca un eveniment fericit, cât pentru a sublinia modul miraculos în care s-a obținut supraviețuirea în toată această perioadă de turbulențe postdecembriste: „În aceste vremuri de tranziție – cel puțin aculturale – revista «Arca» a ajuns, iată, (ce încăpățănare!), la numărul 100. [...] Nu vom exagera deloc dacă vom spune că fiecare apariție (ediție) a fost o aventură, nu doar intelectuală, profesională (porneam, practic, de la zero, într-un oraș căruia i-a fost mai întâi răpit, apoi interzis dreptul la o astfel de instituție – revista de cultură – peste cinci decenii), dar, mai ales, financiară (ne-am născut în cel mai nepotrivit moment istoric: al isteriilor și nevrozelor politice, al disoluțiilor structurilor și instituțiilor existente, inclusiv culturale, al confiscării patologice, a interesului public pentru politică, fără tipografii și echipamente de culegere și imprimare elementare, respinși cu dispreț ori ironie, de rețelele de difuzare a presei ce au supraviețuit cutremurului din decembrie 1989, iar, peste toate, într-un haos de nedescris în administrația și gestiunea bugetelor județene și locale, fără sponsori – încă nu s-au născut, poate nici astăzi, numiții în cultură «Mecena», aproape fără publicitate). Achitarea fiecărei facturi tipografice ne crea emoțiuni puternice, deloc poetice. Stări care nu ne ocolesc, întrutotul, nici la numărul 100. La apariția numărului 100, aș vrea să mulțumesc prietenilor și văzuți, și nevăzuți – cititorii – din Arad, din țară și din afara ei, colaboratorilor noștri valoroși – cu merite atât de mari în apariția ei –, publicațiilor similare sau cele cotidiene centrale sau posturilor TV care nu o dată au remarcat-o cu simpatie, cu spirit critic, elogios ori, alteori, făcându-ne sugestii pertinente. [...]”. □ La „Cronica literară”, Gheorghe Mocuța prezintă romanul *Căderea Bastiliei* și pe autorul lui, Horia Gârbea: „*Căderea Bastiliei* e un microroman autobiografic, pseudoironic, satiric cu o cheie transparentă și actuală, o proză savuroasă și crudă, cu săgeți muiate în otrava pamfletului și în veninul caricaturii. [...] Mai aproape de literatură decât de viață, mai aproape de Marin Sorescu și Viorel Căcoveanu decât de Ionesco sau Vișniec, mai aproape de Paul Goma și Eugen Barbu decât de Marin Preda, divizia nouăzecistă își are în Horia Gârbea, deschizătorul de drum și experiment, un exterminator periculos al condeiului în fața căruia mulți literatori încep, de pe acum, să tremure” (*Exterminatorul providențial*).

□ La secțiunea „Eseu”, Rodica Ilie publică o hermeneutică a ideii de *agapé*, în *Dragostea: Eu, lumea și Dumnezeu*. □ În spațiul paginilor de „Proză”, Gheorghe Schwartz oferă cititorilor fragmentul *Al treizeci și cincilea (362-395)*, „din romanul *Cei o sută. Oul de aur* (în curs de apariție)”.

OCTOMBRIE

1 octombrie

● Cotidianul „Ziua”, director general Sorin Roșca Stănescu, dă pe prima pagină a numărului 1303 știrea de senzație: *Cei doi miniștri spioni ai lui Coja sunt patru, doi nefiind spioni: Berceanu, Caramitru, Dăianu și Pleșu. Dar și Petre Roman*. Din caseta asumată pe semnătură de Mihai Toader, se poate afla că „Ion Coja, lider al Partidului Dreapta Românească, a declarat aseară, în cadrul unei emisiuni televizate, că miniștrii Radu Berceanu, Andrei Pleșu, Ion Caramitru și fostul ministru al finanțelor Daniel Dăianu sunt trădători de țară. El a precizat că doi dintre cei nominalizați au dosare operative întocmite de serviciile secrete române, iar ceilalți doi au fost menționați pentru «a crea un joc psihologic». Coja i-a cerut premierului Radu Vasile să dispună o anchetă pentru cercetarea veridicității afirmațiilor sale. Liderul Partidului Dreapta Românească a mai spus că președintele Senatului, Petre Roman, a făcut parte din rețeaua lui Mihai Caraman din Franța și că a spionat pentru KGB”.

2 octombrie

● Revista „Dilema” (nr. 296) găzduiește o convorbire utilă între jurnalista Magdalena Boiangiu și istoricul Lucian Boia, pe tema *Recursului la istorie*. Este un prilej de a afla direct de la autorul unor controversate cărți de profil, cum se raportează la conceptul de *istorie*, ce perspectivă de lucru adoptă pentru a-și provoca intelectual publicul, cum ar trebui predată-învățată istoria la școală: „Istoria este un nesfârșit dialog între prezent și trecut, între multiplele dialoguri ale prezentului cu trecutul. Eu vreau să-i fac pe studenți să înțeleagă că nu există o singură istorie și că ar fi păcat să existe doar una. Sunt nenumărate posibilități de a ne apropia de trecut, pentru a căuta răspunsuri la întrebările noastre. Țin, în același timp, să precizez că nu consider orice istorie legitimă. Trebuie respectate niște norme, o abordare metodologică, pentru că nu există o unică metodologie corespunzătoare standardelor profesionale.”; „Școala n-ar mai trebui să se poarte ca și cum ar fi în posesia unei materii în care este cuprins tot adevărul. Ar trebui depășită această concepție îngustă dacă ne propunem să formăm oameni deschiși spre ziua de mâine. Dacă îi obligăm pe elevi să accepte cunoștințele și interpretările de până acum se formează oameni pentru ziua de ieri. Ceea ce reproșez eu manualelor de istorie și felului cum se predă istoria în școală este că nu prea se vede multă inteligență în procesul de transmitere. Misiunea istoriei ar fi să stimuleze

inteligența și creativitatea elevilor. Ar fi foarte productiv dacă școala i-ar face pe elevi să participe la interpretarea fenomenelor istorice, să le stimuleze spiritul critic. Discursul nostru istoric este «românii au luptat, au suferit, ceilalți sunt mereu de vină, am rămas în urmă fiindcă istoria a fost atât de vitregă». Ar trebui găsit ceea ce ar fi criticabil în diverse momente și acțiuni din istoria noastră. Mereu alții sunt vinovați și lipsa exercițiului critic este foarte dăunătoare nu numai pentru interpretarea istorică (ăsta-i răul cel mai mic), dar incapacitatea de a ne judeca critic, cu asprime, este un blocaj în acțiune și pentru proiectele prezentului.”; „Un istoric important are stil, în sensul general și complet al cuvântului. Pentru mine, într-o operă istorică este importantă nu doar încărcătura de idei, ci și maniera în care sunt exprimate ideile. Nu-i strică istoricului o oarecare doză de umor: capacitatea de a te distanța puțin de obiectul cercetat, de a înțelege relativitatea lucrurilor, de a renunța măcar din când în când la tonul tragic și patetic. Dacă umorul nu ne strică în viață, nu ne strică nici în istorie”. □ La rubrica „Oul de ciocolată”, în articolul *Disperări clișeizate*, Paul Cernat îmbină critica literară cu psihiatria, prezentând un „thanatotext” creat de „o tânără studentă”, în regim de cenaclu *underground*, aplicându-i diagnosticul: „semi-autismul «disperării de a fi» încearcă, intermitent și naiv, să polemizeze cu o alteritate imună la asemenea apeluri disperate. Poemul se intitulează, nici mai mult, nici mai puțin decât... *Mi-au ucis Muza* (cu trei semne de exclamare)”.

3 octombrie

● În „Adevărul” (nr. 2596), la rubrica „Accente”, C. Stănescu îl contrazice pe politicianul N. Manolescu, în privința unei declarații neinspirate, pe tema universității maghiare: „[...] Întrebat de Andreea Esca, joi seara, ce crede despre decizia partidelor din Convenție de a dăruii inflexibililor lideri ai UDMR universitatea mult visată, dl. Nicolae Manolescu și-a declarat acordul personal cu înființarea acestei forme de învățământ segregacionist, deși, cu câtva timp în urmă, părea mai sceptic, dacă nu chiar îngrijorat cu privire la poziția dificilă în care liderii maghiarimii îl împing pe un absolvent instruit într-o limbă ce nu circulă cu aceeași iuțeală chiar pe tot cuprinsul României mari. Poate vom ajunge și acolo, nimic nu-i exclus, deocamdată continuăm să ne înțelegem mai mult pe românește. Însă, firește, dacă asta-i părerea de ultimă oră a d-lui Manolescu, n-avem ce obiecta. Critic literar cu autoritatea unei opere proeminente, universar eminent, politician lucid, în fine, intelectual marcant în toate privințele, dl. N. Manolescu vede, probabil, mai bine decât noi, cetățenii de rând, într-o chestiune ce agită opinia publică. «Agită» am spus?! Tocmai aici e problema: e adevărat sau nu că înființarea universității maghiare în România agită, preocupă opinia publică? Dl. Manolescu crede și afirmă cu serenitatea unei siguranțe absolute că nu, nici vorbă, cetățeanul obișnuit (despre cetățenii neobișnuiți nu-i vorba) nu se frământă prea mult din

pricina sus-zisei universități. Pe cetățeanul obișnuit, crede dl. N. Manolescu, nu-l preocupă decât altele, are el destule griji și «priorități», cum ar fi impozitele ce-l încovoiaie, taxele sufocante, «coșnița zilnică» etc., etc. O ploaie de necazuri ale tranziției îl țin la distanță de asemenea chestiuni ca universitatea maghiară. Cetățeanul obișnuit e, cu alte cuvinte, «robul stomacului». Finețuri abstracte ca universitatea maghiară nu-i dau insomnii: altele sunt în sufletul (stomacul) lui. [...] Disprețul strecurat în declarația amintită – despre lipsa de «preocupare» – e cu atât mai caracteristic, cu cât, sunt sigur, e involuntar. Ca exponent al unei părți din electorat – căci, vrând-nevrând, are în spate, măcar formal, «masa» susținătoare a partidului său – dl. N. Manolescu acordă cu siguranță toată considerația sa acestui electorat compus din «cetățeni obișnuți». E în logica acestei considerații ca politicianul cu acest nume să se prefacă măcar că cetățeanul obișnuit, chiar «rob al stomacului», merită creditat cu o preocupare mai vie și față de problemele mari ale țării, cele subsumate interesului național sau chiar de unele de tot abstracte. Pe de altă parte însă, dl. N. Manolescu este nu doar politician, ci în primul rând un intelectual de elită: nu politicianul, inabil, ci acest intelectual din el a putut să declare cu seninătate că pe cetățeanul obișnuit nu-l preocupă atâta chestiunea universității maghiare, ci taxele și impozitele. Iluzia intelectualului elitist că finețuri ca, bunăoară, acum îndepărtatele și imprezizibilele consecințe ale segregării învățământului românesc (alături de alte benigne simptome separatiste) nu-s de nasul omului de rând e veche. Învie mereu din propria-i cenușă. În fine, dacă ar fi fost vorba despre o dispută scolastică în jurul «sexului îngerilor», i-aș da dreptate d-lui Manolescu și i-aș împărtăși iluzia dezinteresului cetățenesc. Dar între «sexul îngerilor» și universitatea maghiară în România de azi diferența e sensibilă. [...]”.

6 octombrie

● Pentru „Adevărul literar și artistic” (nr. 438), Daniel Cristea-Enache scrie o cronică de întâmpinare negativă („deficiențe structurale”, „confuzia criteriilor”, „«originalitatea» judecăților de valoare emise”), a eseului *Modernitatea ultimă*, „ultimul volum de până acum al multilateralului Caius Dobrescu (deja „afirmat ca poet și ca romancier”, în opinia lui Mircea Martin)”. În dezacord total față de contestarea lui Mihai Eminescu, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Adrian Păunescu, tânărul critic este convins că problema de fond stă în „dogmatismul ideologic”, iar acesta „se vede imediat în spatele acestui tip de raționament și comentariu «cultural», care se dispensează de valoare ca de un element de recuzită”. Vinovatul moral, intuiește Daniel Cristea-Enache, poate fi identificat în modelul Al. Mușina, „un punct de reper fix și iradiant în constelația de valori a lui Caius Dobrescu: maestrul său. [...] Poziția intelectuală și morală a lui Alexandru Mușina e descrisă și comentată cu evlavie cu care «masele largi» de chinezi scoteau din sân cărticica roșie a

lui Mao, pentru a-și exorciza lenea „burgheză” și a munci mai cu spor. Întregul *establishment* se cere de urgență refondat, astfel încât pilda maestrului Mușina să apară cât mai sus, în vârful ierarhiei – pentru a-și putea exercita de acolo acțiunea binefăcătoare”. Îndemnul plin de ironie, din finalul articolului, urmează aceeași schemă logică personală: „Avangardiști și postmoderni, adepți ai orientării estetizante și intimiști, blagieni leșinați și mistici, feministe și de-constructiviști, nietzscheeni și degustători ai experimentului – vi se mai dă, de către Caius Dobrescu, o șansă de a supraviețui în conștiința generațiilor ce vin: aruncați toate convingerile și toate stilurile voastre peste bord și purcedeți fără zăbavă la singura treabă la care, pariez, nici măcar nu v-ați gândit: *Imitatio Mușinae!*” (*Imitatio Mușinae*).

7 octombrie

● În partea a treia a articolului *Între documente*, din „Luceafărul” (nr. 35), Alexandru George constată valoarea autenticității absolute a unor cărți recent publicate de „memorii” (sunt citate numele autorilor Ovid S. Crohmălniceanu, Pavel Țugui, Aurora Cornu): Una dintre cele mai mari erori ce se pot comite în legătură cu realitatea «literaturii noi», (cum numeau comuniștii primele foarte abundente produse propagandei de Partid, despre care arătau convingși că vor dura cât veșnicia) este să consideri cele patru decenii cât a durat această nenorocire ca un tot și să crezi că fenomene foarte cunoscute în ultimii ani se pot compara cu cele din epoca de Teroare ce s-a declanșat în țara noastră imediat după 1948 și a durat până după moartea lui Stalin. Cei care se «documentează» asupra epocilor respective pot avea impresia că în țara noastră nu a existat unul și același regim politic; din punct de vedere al discursului cultural, ultimii ani ai regimului Ceaușescu se apropie mai mult de epoca Antonescu decât de aceea a consilierilor și directivelor venite direct de la Moscova și aplicate cu zel de agenți de ai lor, care numai pentru că nu știau românește lăsa oarecare inițiativă coșilor locale de topor și mulțimii de tineri «idealiști», candizi ca niște iezi sau niște porumbei. Din fericire, aceștia se mai află într-o oarecare proporție în viață și mai mărturisesc câte ceva...[...] Am susținut totdeauna că trebuie dată cuvenita importanță oricărei mărturisiri, oricărei ridicare de colț de cortină, chiar dacă (sau mai ales dacă) e făcută de cineva pe care respectiva calitate îl acuză. Nu mă așteptam însă la potopul de falsuri pe care-l descoperi în memorialistica unui Ov. S. Crohmălniceanu și mai recent la Pavel Țugui, care ne-a dat un întreg volum de pledoarii pro domo, intitulat pompos și impropriu *Amurgul demiurgilor* (!?!) din care rezultă că autorul a fost un fel de înger păzitor al lui Arghezi, Călinescu și mai ales Blaga, uitând să spună cum de ajunseseră acești mari scriitori în situația de a avea nevoie, în regimul comunist, de un ex-legionar, care, cu competența lui de învățător de școală rurală, era intercesor (dacă va fi fost numai atâta!) între atotputernicii politici ai zilei și cei pe care, după moarte, îi venerază. Dar culmea candorii

(încă până astăzi neegalată) este atinsă de mărturisirea Aurei Cornu care în afara unor merite literare nu prea clare nici până în ceasul de față, dar mai ales, în calitatea de soție (timp de mai mulți ani) a lui Marin Preda, spune tot felul de lucruri, își amintește fapte secrete sau de oarecare intimitate, pe care trebuie să le credem rurale, de vreme ce nu le putem contrazice. Nu chestiunea titlurilor sale de glorie ne interesează acum, ci candoarea cu care dezvăluie existența, uneori de fiecare zi a doi nomenkturiști, din eșalonul secund al sistemului, pe scurt, doi scriitori tineri, care beneficiau de favorurile regimului comunist. În deosebire de unii persecutați precum Ion Caraion «pușcăriașul» (cum îi spunea Preda pe atunci și a cărui apropiere și frecventarea era de evitat), cei doi se învârtesc între Capșa și Peleş, au un apartament pe Jules Michelet (cu repartiție specială, desigur), beneficiază de «împrumuturi» cărora nici nu li se spune așa deoarece erau în fapt niște pomeni sau niște retribuții suplimentare secrete, de care nu beneficiau decât favoriții regimului, dar pentru bune temeieri acordate. Simplele remunerații erau totuși exorbitante; un amic al meu de aceeași vârstă cu mine, care a debutat firesc, în ultimul an de facultate, nu ca mine la 40 de ani, îmi povestea cât a luat pe o recenzie apărută într-o gazetă de la începutul anilor '50, un text de 2-3 pagini: a luat 480 de lei, într-o vreme în care kg de carne costa 8 lei. Să admitem că în regim de cartelă era vorba de o carne de categoria a II-a, dar totuși asta ar face un ; milion două sute de mii de lei, salariul unui funcționar mediu. Mai putem să ne mirăm atunci că pe Preda l-a obsedat toată viața acel deceniu care, în cazul lui s-a prelungit și mai mănos cu încă vreo două!...«Ce bine trăiau scriitorii!» Ar putea exclama un cititor din zilele noastre, căruia i-ar cădea în mână astfel de «documente». Desigur, dacă ar trece peste citirea fugitivă a unui Caraion care totuși nu poate fi omis de pe o listă de favoriți ai muzelor. El probabil că nu avea nici ce mânca. Și dacă cititorul curios ar merge mai departe, s-ar putea să ne întrebe ce făceau atunci Dinu Pillat și Pavel Chihaiia și de nu erau pomeniți prozatori așa de interesanți ca Mihail Villara și de Constantin-Virgil Gheorghiu? (Dinu Pillat fusese categorisit într-un articol al suavei poete Nina Cassian drept mucegai – asta pentru a ajuta pesemne darea lui afară de la Catedra lui G. Călinescu). Sensul acestui document, oricum l-am considera nu se dezvăluie așa de ușor, dar el trebuie luat chiar pentru aceasta în seamă și tot ce a apărut în comunism (o spun pentru cei care se vor aventura în această operație) să fie «citit» după un cod sau măcar cu o necesară prudență [...] Deși am recomandat totdeauna celor care se aventurează să deslușească epoca primă a comunismului în cultură să nu cadă în greșeala de a se conduce după «logicismul» firesc în orice anchetă, deoarece acest sistem a fost, pe lângă toate, și absurd, așadar greu comunicabil, mi se întâmplă să mă mir și cu de ce s-a întâmplat, câteodată, și de imposibilitatea le a explica totul printr-o experiență care îți stă cât de cât la îndemână. Ei bine, voi cita un fapt care s-a întâmplat în viața culturală a epocii, surprinderea unei gazete, dintre cele

puține pe care comuniștii le făcuseră să apară în primii lor ani de la instalare. Revista a purtat numele «Rampa» și era condusă de un agent sovietic bine verificat, celebrul Nikolai Moraru. A desființa o astfel de publicație în 1948 era nu doar de o avitate extremă, dar și un fapt excepțional, o condamnare severă, sub pretextul unor mari erori comise de acel individ, dacă nu mă înșeală memoria într-un editorial în două părți. Nu-mi aduc aminte să se mai fi procedat vreodată așa de drastic; în mod normal «eroul» afacerii ar fi fost doar muștrătovărășește. N. Moraru n-a pățit nici măcar atât; și-a continuat activitatea pe același post de terorist literar pentru care era «angajat». Dacă ar mai trăi azi s-ar putea înfățișa cu solide temeieri printre cei care au suferit în comunism. (Sau eroismul lui ar fi descoperit un semn istoriograf, pe bază de «documente»)”.

● În dialogul cu Grigore Ilisei, publicat în „România literară” (nr. 40) și datat ca înregistrare „aprilie 1997”, Ștefan Bănuțescu nu își poate reprima revolta împotriva sugestiilor de a aborda și romanul cu tematică extrasă din lumea satului: „Pe mine nu m-a tentat să mă ocup în scrierile mele de problema țărănească. De asta nu trebuie, după părerea mea, să se ocupe literatura. Trebuie să se ocupe administrația de stat. Nici măcar asta. Societatea civilă trebuie să aibă o preocupare pentru problema țărănească. Societatea în întregimea ei. Literatura n-are de ce să se placheze în segmente sociale. Literatura e un univers, domnule! Nu, nu poate să se specializeze. Literatura meșteșugului, literatura țărănească, literatura citadină. Asta-i fals. Numai socialismul a inventat lucrurile astea, despărțiturile, împărțiturile de acest fel”.

9 octombrie

● În „Dilema” (nr. 297), la rubrica „Trecerea prin reviste”, în articolul *Conformism și ortodoxie*, a.l.ș (Alex. Leo Șerban) se exprimă critic față de „eseul – ton de manifest – intitulat *Noua identitate a omului occidental*, avându-l autor pe neo-conservatorul Ovidiu Hurduzeu, tânăr intelectual român, emigrat în Statele Unite (vezi „România literară”, nr. 37): „Principalul viciu al textului este amalgamul asociativ, din care decurge neatenția la nuanțe. Multiculturalismul apare sub forma unei hidre care înghite tot – de la ierarhii artistice la strategii macro-economice. Vulnerabil în veriga sa cea mai slabă (i.e. relativismul axiologic aplicat artelor), rezultă că e inacceptabil în ansamblu – mai mult, un pericol... ! Este unul din locurile comune ale polemicilor de tot felul: sacrificare adevărilor parțiale de dragul «întregului». În realitate, dacă pretenția de a introduce criteriile «democratice» în domeniul artistic (Da Vinci «egal» cu o țesătură aztecă, Shakespeare «egal» cu un scriitor obscur din Burundi...) este o stupiditate – sancționată ca atare de «minoritari» lucizi ca Harold Bloom sau George Steiner! –, relativitatea multiculturală este binevenită și necesară în spațiul social. Nu vedea *acest* «detaliu» este poate mai grav decât a vedea *numai* detaliile ... Ca și în cazul lui Sorin Matei (tânărul

universitar de la USC care-l contesta pe Patapievici), dă de gândit tendința anumitor intelectuali români proaspăt strămutați peste Ocean de a opera cu «argumente» globalizante! Căci paradoxul este că, deși O. Hurduzeu deplânge trecerea Occidentului de la individ la colectivitate – pornind de la observații mai curând anecdotice –, felul în care polemizează cu această «realitate» (în fapt, imaginară ...) ține tot de un mental colectiv. (Unei dogme i se răspunde (tot) printr-o dogmă!). Este lucrul cel mai neplăcut din «demonstrația» dlui Hurduzeu; celălalt lucru – derapajul auto-proiectiv care ar vrea să «explice» lumea occidentală printr-o teorie unică, atotînglobatoare – este mai degrabă ridicol... El ne aduce aminte că *la chose du monde la mieux partagée* este, astăzi, paranoia – teoria conspirației universale. Aici, dl. Hurduzeu nu mai este nici «original», nici paradoxal, ci pur și simplu banal, îngroșând rândurile unei legiuni de spirite care, de la C.V. Tudor la Pavel Coruț, recită «aria calomniei» pe mai multe voci... Singurul «detaliu» nostim, este că, în cazul dlui Hurduzeu, vocea sa străbate mări, țări și-un Ocean pentru a spune același lucru. N-ar trebui oare să afișăm «Complet!»?”

13 octombrie

● „Academia Cațavencu” (nr. 41) atacă problema închirierilor de spații ale editurilor importante de dinainte de 1989: „După ce editurii Cartea Românească i s-a măritat sediul pe mai nimic de către fosta tovarășă directoare Magdalena Popescu-Bedrosian, și editura Scrisul Românesc din Craiova a fost dusă la nuntă de către un tătuc dornic să scape de piatra din casă. Socrul mic (da’ șmecher) a fost un domn Tudor Nedelcea, altfel cică prof. și fost redactor-șef al miresei, iar mire un om de afaceri prosper, decăzut din funcția de milițian, pe nume Dinel Staicu. Așa se face că sediul editurii-mireasă a fost închiriat pe 25 de ani și, cu excepția a trei camere și un depozit, a fost reciclat în discotecă, atelier de saltele, casă de schimb valutar, iar, mai nou, miliardarul Dinel vrea să deschidă acolo «primul cabinet de medicină naturistă». Asta n-ar fi nimic, fiindcă, în definitiv, cine poate spune că acest tip de activități nu aparțin celor culturale? Problema e alta! Dacă Ministerul Culturii (după ce se va trezi din somnul dogmatic în care a căzut după ’90) i se va năzări că totuși sediul cu pricina îi aparține, va trebui să plătească omului de afaceri Dinel frumoasa sumă de «350 de mii dolari», pentru a fi din nou proprietar pe casa lui”. Articolul *Editură de schimb valutar* este semnat „Businessimțirea”. □ Nici criticul Alex. Ștefănescu nu primește un „tratament” mai bun, fiind ridiculizat în *File din istoria literaturii române contemporane*, de „STeVeRe Gulea”, pentru laudele excesive în presă, la adresa reprezentanților noii puteri politice: „Cei care îl știau pe Alex. Ștefănescu – puțini, e drept – îl știau drept un critic destul de oarecare, fost pe vremuri redactor-șef la revista «Magazin». Mutarea lui după ’90 la «România literară» i-a sporit brusc ambițiile și s-a apucat să scrie o istorie a literaturii române contemporane. Pentru asta și-a luat

un an de concediu fără salariu, chestie care l-a enervat pe Vadim. De i-a zis Vadim «Elefantu' cu breton». Cu breton sau nu, criticul nostru a constatat că fără salariu mori de foame. Așa că într-o dimineață s-a sculat în capul oaselor și a trompețit: «Aș vota PNȚCD și dacă ar fi condus de un dulap». Cu dulap sau nu în frunte, PNȚCD a devenit atent la elefanțel. Pe urmă, în altă dimineață, s-a gândit la Zoe Petre așa: «doamna Zoe Petre... capabilă să transforme până și cea mai banală intervenție la televizor într-un pasionant curs despre destinul națiunii...» și, după ce s-a mai dumirit a cugetat adânc: «Este salutară prezența la conducerea țării a lui Emil Constantinescu». Ca să nu fim răi cu el, trebuie să recunoaștem că nu l-a uitat nici pe ministrul Culturii, Ion Caramitru, «un exemplar uman ales», «personalitate multilaterală» și altele. Și uite așa, domnu' critic cu breton a ajuns în CNA și candidat din partea PNȚCD pentru postul de, în fine, ceva cu TVR, Lucia Hossu-Longin și alții”.

● „Adevărul literar și artistic” (nr. 439) dă cuvântul celor implicați, E. Negrici (acuzat), Constantin Barbu (acuzator), în revelația senzațională din revista „Literatorul” a cazului de plagiat. Apărarea universitarului craiovean E. Negrici poartă titlul *Ca un strigoi al latrinelor...* și oferă următoarele explicații: „Dovedind că poate reînvia, ca un strigoi al latrinelor, doar hrânindu-se cu dejecții, revista «Literatorul», îndeplinindu-și misiunea de a spurca tot ce mai rămăsese neterfelit de «Săptămâna», se ocupă în numărul 29 de persoana mea. Nu e prima dată când o face. Fiindcă mi-am exprimat indignarea față de lovirea nedreaptă, cu accente antisemite, a unui coleg de facultate, am fost făcut colonel de securitate și expedit la origini. Mă așteptam ca, de data aceasta, să fiu declarat, conform graficului cunoscut, homosexual, pedofil și spion. N-a fost să fie așa, sunt doar un plagiator oarecare, apelând nu la cine știe ce obscur și greu de dibuit critic străin, ci la însuși Tudor Vianu și la un text al lui arhicunoscut, intrat în manualele școlare. Materialul denunțator nu e nou. Confectionat în anul turbării naționale (1990) de câțiva ticăloși din Craiova speriați de propriul trecut și hotărâți să nu lase pe cineva nematiculat, el a fost respins de ziarul «Adevărul», care a avut răbdarea să verifice faptele. Fragmente incriminate reprezintă comentarea în detaliu, pentru uzul studenților, a tezei lui Vianu referitoare la dubla intenție a limbajului. Ele fac parte dintr-un curs de **istoria limbii literare**, alcătuit după notițele studenților, xerografiat în câteva exemplare, niciodată **tipărit**, și pe care nu l-am inclus în lista făcută publică de câteva ori, a cărților semnate și chiar scrise de mine. Constatând ținuta filologică precară, absența trimerilor și a bibliografiei (la 3 din cele 5 capitole) și dactilografierea jenantă, am solicitat de mai multe ori conducerii Universității Craiova [*sic!*], prorectorului cu cercetarea, retragerea celor câteva exemplare rămase în bibliotecă. Dacă nu s-a făcut încă operația, o cer cu acest prilej în chip oficial. Cât privește restul «dezvăluirilor», ele sunt simple aberații, părelnicii paranoice”. De cealaltă parte, cea a acuzării, vine să

mărească deruta și potențialul conspiraționist o scrisoare a lui Constantin Barbu, prin care este denunțat furtul de identitate. „*Scrisoarea*” lui **Constantin Barbu către „Literatorul” este un fals...** trece în titlu redacția „Adevărului literar și artistic”, pe baza precizărilor făcute de semnatar: „1. Scrisoarea este un fals. Nu am scris niciodată și nimănui o astfel de scrisoare. Semnătura și cuvintele *Cu prietenie și prețuire* sunt copiate după un autograf. De altfel, se observă ușor proasta făcătură (a se vedea disproporțiile de literă). «Scrisoarea» este compusă de vreun ipochimen agramat. [...] 2. Nu am scris niciodată acest articol. 3. L-am avertizat telefonic pe domnul Fănuș Neagu să nu difuzeze nr. 29 din «Literatorul». I-am explicat că sunt falsuri. L-am anunțat că voi da în judecată publicația. Lucrul acesta i l-am comunicat luni, 5 octombrie, ora 8,30. De ce a publicat Fănuș Neagu” aceste falsuri? Va trebui să răspundă și nu-i va fi ușor. 4. Pentru cultura, atât cât este, a lui Fănuș Neagu îi voi spune că primul rând al textului *Maestrul Plagierii: Eugen Negrici* este **plagiat** din Samuil Micu. Învățătura metafizicii. De asemenea rândul 4 de la sfârșitul articolului este tot un **plagiat**, și anume dintr-un text al meu scris în 1998. Așadar, doamna și domnul care se ascund sub denumirea de «C. Barbu. 1992» plagiază în «Literatorul» lui Fănuș Neagu, un prozator din Brăila care, din **membru corespondent** al Academiei Române, riscă să devină din ce în ce mai puțin corespondent și din ce în ce mai mult membru”.

14 octombrie

● „România literară” (nr. 41) serbează 30 de ani de existență. Pe lângă rememorări, instantanee foto, detalii din redacție, își face loc un material despre felul în care Securitatea „reflecta” activitatea angajaților și a colaboratorilor publicației: „Lucian Raicu: un alt capitol. Criticul oficial al revistei. Este coordonatorul secret al activității de critică literară a revistei. El este cel care hotărăște ce este de contestat sau de preaslăvit. Numele său adevărat – Leon Bernstein, mi se pare. El este cel care dirijează și influențează pe colegii săi, pe colaboratori; se scrie cu predilecție și extrem de elogios despre autori evrei. [...] L-a propulsat până la absurd pe marele Duda, fratele său; Raicu este generatorul politicii filosemite. Extrem de inteligent, continuă linia neromânească a lui Gherea în spațiul esteticii și al literelor.”; „Valeriu Cristea: executant fidel al politicii lui Raicu (căsătorit cu o evreică); a combătut vehement valori mari ca Eugen Barbu, Edgar Papi ș.a. și a susținut cu patos nonvalori ca Dan Deșliu. Face o politică de partizanat literar, agresivă.”; „Mircea Iorgulescu: apărătorul Ilenei Vancea, defăimătoarea lui George Călinescu, susținător al mai multor campanii agresive împotriva unui scriitor român de talia lui George Călinescu. Autor de articole care contestă necesitatea patriotismului în literatură, a conducerii de partid (în cronică la volumul de critică al lui C. Stănescu, criticul de la *Scânțea*). Funcție și spirit de mercenar; este folosit și se lasă folosit. Este controlat și manipulat de cercuri culturale și politice care îi transferă ideile lui

Ștefan Voicu, Nina Cassian, Jebeleanu, Gogu Rădulescu și alții; Raicu, prea vizibil într-o vreme, se dă la fund și-i scoate pe Iorgulescu și pe alții în față. Concluzie: sectorul de critică a structurat o revistă literară care întreține un climat de inadeziune și suspiciune la adresa culturii socialiste, a culturii naționale, la opera unor scriitori ca Paul Anghel, Ion Lăncrânjean, Eugen Barbu și alții. Practic, sectorul de critică a organizat și tipărit cele mai multe atacuri nejustificate, pornite din sectorul secret, la adresa unor mari opere: *Delirul* de Marin Preda, lucrările lui Constantin Noica etc. Toate aceste lovituri au avut caracter dogmatic, amintind vremea când Crohmălniceanu și alții dominau cultura.”; „Nicolae Manolescu: colaborator; se spune că el face legea în lumea literelor; promovează o critică al cărei scop este evitarea conținutului exaltat, așa-zice valori estetice, lăudând de fapt literatura criticastră, cu substrat politic, lipsită de valoare (Augustin Buzura). A atacat mari valori literare – pe Eminescu, cu prilejul apariției cărții lui Noica despre Eminescu (1975). Merge pe ideea că literatura română este nejustificată, minoră, nu se poate și nici nu va putea vreodată să se înscrie în fenomenul spiritual european. Practică o politică de partizanat. Este promotor al grupărilor literare create în cenacluri universitare și aruncate în literatură cu sensuri electorale (Cenaclul de luni).”; „Eugen Simion: critic de mare suprafață, dar cu opțiuni unilaterale, filosemit.”; „Ovid. S. Crohmălniceanu: vă este cunoscut, nu insist asupra semitismului său; s-a lansat în promovarea de cenacluri universitare de unde ridică eșaloane de scriitori, cu rostul de a le introduce în Uniunea Scriitorilor, în vederea unor preponderențe electorale (cenaclul *Junimea*)”.

16 octombrie

- La rubrica de notații și observații din zona cotidianului, „Cu ochii-n 3, 14”, din „Dilema” (nr. 298), C.P.-B. (Cezar Paul-Bădescu) consemnează un schimb de replici avut cu o „vânzătoare de la un chioșc RODIPET”: „ – Aveți «Caiete critice». – Numai studențești și de română, îmi răspunde ea”.
- Revista „Realitatea Evreiască” (nr. 82-83) anunță, la pagina întâi, manifestări de înalt nivel, arondate Centenarului B. Fundoianu: „[...] sub auspiciile Fundației Culturale Române, s-au desfășurat la București, în zilele de 10 și 11 noiembrie a.c., două sesiuni de comunicări și o masă rotundă, la care au participat exegeți din România, Franța și S.U.A. ai operei marelui poet și eseist, alți oameni de cultură, lideri ai F.C.E.R. Cu acest prilej, au fost lansate volumul *Benjamin Fondane et les Cahiers du Sud*, editat de Fundația Culturală Română, și Caietul Cultural nr. 2, Fundoianu – strigăt întru eternitate, editat de revista «Realitatea Evreiască»”.

17 octombrie

- La rubrica „Show biz da’ culți”, din „Academia Cațavencu” (nr. 46), „Fănuș Nea Guiț” dezvăluie că „academicianul pe puncte Fănuș Neagu s-a apucat să

scrie și el, ca mulți alții, liste negre. Pe prima lui listă d-asta, pătată cu vin, sunt toți universitarii (și nu numai ei) care și-au permis să protesteze împotriva atacului antisemit publicat de revista (fostă) «Literatorul», revistă care îl trimitea pe profesorul Paul Cornea acasă la el (poți să citești: Israel). Primul pe care turmentatul de-o viață vrea să-l execute este profesorul Cezar Tabarcea, în casa căruia proaspătul academician a grohăit de nenumărate ori. Îl așteptăm pe dl. Fănuș Neagu să treacă la gânduri mai negre și-i sugerăm să scrie pentru uz personal – și nu numai – o listă cu toți cei care au semnat pentru a-i lua apărarea dlui Pleșu. Ar fi măcar la zi cu evenimentele. Dar cum poți să-i ceri unui nimeni să fie consecvent măcar în mârșăvie?!”

● „Adevărul” (nr. 2608) include, la rubrica „Accente”, articolul *Reflecții la o aniversare...*, de C. Stănescu, ocazionat de împlinirea a treizeci de ani de activitate a revistei „România literară”. Autorul explică, prin mărturii ale unor membri ai echipei redacționale din 1968 (G. Dimisianu, C. Țoiu), în ce a constat specificul ideologic al distanțării de formula editorială a „Gazetei literare”, proces tradus prin trecerea de la „modelul sovietic” al „Gazetei literare” către consolidarea modelului neaoș, al unui naționalism cu rază (potențială) de valorizare în context internațional. Materialul mai reține atenția prin formulări conceptualizabile, de tipul „comunism bastard”, lanțul causal „complexe” – „legitimări”, perspectiva sprijinită pe intuiție („să «ghicim»”) asupra trecutului: „«România literară» intră cu acest număr (41) în al 31-lea an de existență... «Trei decenii reprezintă, pentru o publicație periodică, o durată excepțională», constată cu o rece satisfacție, în editorialul său, Nicolae Manolescu, sub al cărui directorat, al cincilea de la noua serie din 1968, apare «nava-amiral a publicisticii noastre», cum o numește primul său redactor-șef, poetul Geo Dumitrescu. Cui își datorează «România literară» lunga, neobișnuita ei supraviețuire? «Unei anumite inerții pe care o observăm în vremea comunismului» – e de părere directorul revistei. Așa și este, dar nu este totul, ci doar o parte din explicație. Multe treburi, bune, dar mai ales rele, «au mers», în vremea comunismului, în virtutea inerției, mai ales în ultimul deceniu. După ce izbutise să schimbe lumea din temelii, îngropând la propriu rămășițele trecutului – oameni, idei, structuri – în «groapa comună», comunismul debene, spre sfârșit, nu doar *conservator*, ci de-a dreptul *reacționar*, manifestând o *frică* viscerală față de orice *schimbare*. Acestui *conservatorism* ai regimului exprimat în frica de schimbări îi datorează, în bună măsură, existența «România literară» și celelalte reviste, ca și numeroase alte structuri din multe sfere de activitate. Supraviețuirea lor, ca frunzele prinse într-un bloc de gheață, este, până la un punct, expresia glaciațiunii regimului. Dezghețul, survenit în forma știută din 1989, le-a lăsat în voia valurilor, unele au sucombat, altele, ca «nava-amiral», vâslesc din răspuțeri și rezistă. Dacă *frica* de care vorbeam a dispărut, *conservatorismul*, în multe alte structuri, a rămas, ceea ce se vede cu ohiul liber în confuza noastră *tranziție* și *reformă* devenite, prin cronicizare,

«locuri unde nu se întâmplă nimic». Pe de altă parte, supraviețuirea revistelor, în primul rând a «României literare», se explică și prin permanenta nevoie de *legitimare* culturală a unui regim politic bastard, fără părinți legitimi. Complexul paternității n-a dispărut până la prăbușirea regimului comunist și uciderea ultimului său conducător. Caracteristic pentru mentalitatea comunismului bastard este un *respect* superstițios și formal (ritual!) față de cultură, în general, dublat însă de un *dispreț* ranchiunos, de lacheu, față de oamenii de cultură, în particular. Supraviețuirea formelor de expresie culturală se datorează acestui *complex* persistent în toată vremea comunismului. Abia apoi vine la rând, ca o cauză de ordin secund, «prețul» de care vorbește Nicolae Manolescu, atunci când constată că «revistele reprezentau o formă necesară de propagandă, de care regimul comunist nu s-a putut dispensa». Însă tot nevoii de *legitimare*, mai mult decât unei «forme necesare de propagandă», își datorează însăși apariția nouă «Românie literară» în 1968, răsărită, cum spune Constantin Țoiu, «de sub metrul de omăt siberian» Apariția noii «României literare» era, în 1968, un semnal: al desprinderii de *modelul moscovit*, un gest de independență națională. Lucrul este evocat, în perfectă concordanță cu «adevărul istoric», de Gabriel Dimisianu, când observă că apariția noii «României literare» după lunga domnie a.. «Gazetei literare», cu nume calchiat după *Literaturnaia gazeta*, survine în atmosfera «micului dezgheț ideologic», când s-a pus chestiunea apariției unei reviste a scriitorimii române care să exprime un «spirit nou», național. Acest «spirit nou» însemna reclădirea punților cu trecutul național, distruse în anii dinainte, abandonarea modelului cultural sovietic, refacerea legăturilor cu spațiul de cultură european și universal. «Noul spirit n-a fost scutit de *opreliști*», evocate de Constantin Țoiu: «Să nu uităm, însă, repet: rezolvarea din umbră a apariției primului număr al *României literare* i-o datorăm lui Niculescu-Mizil, omul de treabă și cu mulți copii, căruia Ceaușescu avea să-i taie vocabula *Mizil* din coadă». Nu e singurul «nomenclaturist» cu simț național și patriotic. C. Țoiu îl evocă, în acest context, și pe Constantin Mitea, câteva luni secretar al CC al PCR, care, între altele, i-a salvat romanul *Căderea în lume* de la topire, opunându-se cu succes lui Gogu Rădulescu, după a cărui opinie (preluată și susținută cu mult «aparatură ideologică» azi de S. Damian), respectivul roman făcea apologia «naționalismului» și chiar reabilita... «legionarismul». «Au existat în cultura română oameni benefici. Să nu uităm» – atrage atenția C. Țoiu, același care, – «să nu uităm!» – s-a înfuriat și i-a replicat dur lui Dumitru Popescu-Dumnezeu când acesta a cerut unui grup de scriitori, în preajma ultimului congres al PCR, să «curețe grajdurile lui Augias de la Uniunea Scriitorilor». Sunt de amintit asemenea lucruri pentru ca să «ghicim» mai corect trecutul, căci de viitor suntem siguri...[...] Aniversarea «României literare» este o sărbătoare a tuturor scriitorilor, a literaturii române de ieri și de azi. Ceaușescu însuși nu scăpa asemenea ocazii pentru a trimite, ca președinte al țării, mesaje de felicitare și

«înalță prețuire», după care, în același text, amintindu-și că e și «secretar general», se apuca să dea prețioasele «indicații» – garanția înaintării pe «noi culmi de civilizație și progres». Să vedem la ce mesaj către scriitorimea română de azi s-o gândi președintele Constantinescu. Aniversarea «României literare» e o ocazie minunată...».

● În „Orizont” (nr. 10), Mircea Mihăieș ia apărarea grupului de cercetare „A treia Europă”, a cărui activitate de asociere a literaturii marginii („periferiei”) bănățene, la aria de influență a Europei Centrale (*Mitteleuropa*), nu este înțeleasă corespunzător de academicianul Eugen Simion. Acesta percepe inițiativa comparatistă, de identificare și punere în valoare a unei ideologii comune spațiului aflat sub incidența Imperiului Habsburgic și a „spiritului Vienei”, în termenii unor atacuri la adresa națiunii române. Articolul *Un desperado la porțile Europei: Eugen Simion* este o descătușare în forță de antipatii cumulate, cel vizat fiind atins pe mai multe planuri: profesional (în logica prietenilor), comportamental (cum ia bani pe mai multe state de plată, cum nu a putut să devină șeful Uniunii Scriitorilor ș.c.), toate aceste detalii acuzatoare, mai mult sau mai puțin anecdotice, întreținând misterul personajului enunțat în șapou – „Important critic literar prin anii ’70 și ’80, apărător în acele vremuri, al autonomiei esteticului în literatură, dl. Eugen Simion reprezintă astăzi capul de lance al unei viziuni centraliste și naționaliste nu numai asupra culturii, ci și asupra vieții sociale. Autor al mai multor culegeri de studii și articole, nu fără ecou în epocă, el trăiește astăzi drama de a nu mai înțelege (și de a nu mai fi înțeles!) de lumea în care trăiește. Apărându-și cu ghearele și cu dinții propriile ierarhii literare, stabilite printr-o muncă mai degrabă încrâncenată decât realmente durabilă, dl. Eugen Simion s-a plasat, după 1989, de bunăvoie și nesilit de nimeni, în afara culturii”.

19 octombrie

● În ziarul „Ziua” (nr. 1318), febra demascării conspirațiilor străine asupra României îi atinge pe investigatorii George Roncea și Adrian Artene, care descoperă că *Fundația ministrului Pleșu a primit un milion de mărci*. Împrumutând stilul exaltat-senzaționalist al lui Ion Coja, cei doi salariați scriu pe prima pagină: „«Ziua» dezvăluie un caz fără precedent în istoria diplomației românești: unei organizații non-profit i se acordă o sumă uriașă imediat după ce capul ei este numit ministru de Externe al României. Între condiția de înalt demnitar și cea de reprezentant al unei fundații apare un flagrant conflict de interese. Situația minează credibilitatea lui Andrei Pleșu și a țării. Donatorul, fundația Volkswagen, este o instituție a intereselor Germaniei. Spre deosebire de țările occidentale, România nu reglementează statutul demnitarului. Demnitarii români pot primi fără grijă bani și cadouri, direct, indirect sau mascat”. La pagina „Eveniment-Dezvăluiri”, se relatează pe larg împricinarea cu trimitere la manevre ale oculte geopolitice, de tipul planului Ratzel: „Interesul major al

Germaniei, de exemplu, este de penetrare și control a întregii regiuni central și est-europene. Nu este o noutate pentru nimeni că, după dărâmarea Zidului Berlinului, eveniment ce a marcat căderea Cortinei de Fier și prăbușirea lagărului sovietic, spațiul de influență al fostei URSS în Est este ocupat cu vigoare de către Germania. Republica Federală a redevenit lider regional și continental, un adevărat pivot al Mitteleuropei (Europa Centrală), așa cum o visa și o teoretiza faimosul precursor al geopoliticii germane, Friederich Ratzel, la sfârșitul secolului XIX. Visul său avea două variante: Europa Centrală sub forma unui singur stat german sau o Uniune politică central-europeană constituită în jurul nucleului german. Pentru Ratzel granița de est a Mitteleuropei trebuia să se afle pe crestele munților Carpați. Mult mai recent, celebrul director al Institutului de Studii Strategice de la Harvard, Samuel Huntington, afirma exact același lucru: granița Europei Centrale trebuie trasată pe linia Carpaților. Visul lui Ratzel ar putea fi un coșmar pentru multe națiuni europene”. În acest context exploziv, urmașii de Fundația Volkswagen, ai lui Ratzel, s-ar fi gândit – în logica lui George Roncea – la „Fundația ministrului Pleșu”, pilotând-o către invadarea României: „La sfârșitul lunii mai a anului curent o scurtă notă de presă a Ambasadei Republicii Federale Germania, aproape nebăgată în seamă de nimeni, anunța că Fundația Volkswagen din Hanovra a «decis să sprijine *Centrul de știință și cultură Colegiul Noua Europă* din București în construirea unei noi clădiri a institutului». În textul comunicatului se mai preciza că «pentru Republica Federală Germania, Colegiul Noua Europă din București se numără printre instituțiile de seamă din România» și că «din acest motiv Fundația Volkswagen se implică acum în construirea unei clădiri proprii a Colegiului». Suma pusă la dispoziție de fundația germană era de un milion de mărci. Nicăieri în cuprinsul notei nu apare vreun alt nume decât acela al Colegiului Noua Europă”. De cealaltă parte, Adrian Artene face o cercetare de catastif contabil-administrativ, întoarce documentația după principiul de vânzare al senzaționalului și dă verdictul ***Fundația Noua Europă funcționează fără respectarea legii.***

21 octombrie

● „Adevărul” (nr. 2611) publică solicitarea Ministrului de Externe, Andrei Pleșu, adresată „SRI, SIE, Parchetului și GF”, de „a fi anchetat de urgență”: „În ultimele săptămâni au apărut în presă acuzații grave [...]. Bănuiala de spionaj și aceea de agent de influență cumpărat de statul german sunt de natură să submineze ireversibil autoritatea instituției pe care, temporar, o reprezintă. Corupția, trădarea, jocul dublu sunt incompatibile cu funcția de ministru al afacerilor externe. Constat, însă, că instituțiile și organismele abilitate să clarifice asemenea situații nu se grăbesc să reacționeze. Cer, prin urmare, SRI, SIE, Parchetului și Gărzii Financiare să întreprindă de urgență cercetările necesare. Cer, de asemenea, primului-ministru și președintelui țării să ia măsurile de

rigoare ce se impun la capătul acestor cercetări: fie eliberându-mă din funcție pentru a mă deferi justiției, fie amendând drastic pe aceia care, lezându-mi, fără teamei credibilitatea, se fac vinovați, dată fiind funcția pe care o dețin, de subminarea siguranței naționale”.

● În editorialul din „România literară” (nr. 42), *Din nou despre Eminescu*, Nicolae Manolescu concluzionează: „De multă vreme nu s-a mai discutat despre Eminescu (mitul, omul, opera) ca în lunile din urmă. [...] Un lucru e necontestabil: o anumită actualitate a poetului și publicistului Eminescu. Paradoxal, pornindu-se de la ideea că Eminescu nu mai este actual, s-a ajuns la o dispută atât de pătimașă, încât actualitatea celui mai de seamă romantic român a fost, la aproape 110 ani de la moartea sa, încă o dată probată. Fie și numai sub acest raport, inițiativa *Dilemei* și-a dovedit actualitatea”. În urma lecturii dezbaterilor purtate recent în revistele „Dilema”, „România literară”, „Caiete critice”, criticul observă: 1., „nu atât valoarea operei eminesciene este în cauză [...], cât perspectiva asupra operei.”; 2., [...] Eminescu pare mai mult mai des *citat* decât *cittit*. Zecile de intervenții critice din ultima vreme mi-au întărit această convingere. Cele mai multe au rămas la nivelul general al afirmării sau negării: prea puține au coborât la texte și nici una n-a întreprins o analiză aplicată, cu exemple și argumente. Cunoașterea lui Eminescu nu are însă cum progresa fără o nouă lectură. Iar o nouă lectură implică reeditări, nu doar de uz curent, dar științifice, însoțite de aparat bibliografic”.

22 octombrie

● În „Curentul” (nr. 247), Eugen Simion publică *Felurite*: „Înterup cronica la *Jurnale infidele* pentru a face loc altor evenimente culturale, mai presante. Voi începe cu un fapt pe care nu-l întâlnim în fiecare zi: un membru de onoare al Academiei Române – și anume profesorul francez Robert Ficheux – a împlinit o sută de ani”. Pe final, adaugă academicianul, de această dată, referitor la actualitatea literară strict românească și cu tangență personală: „Dintr-o notiță apărută în «Adevărul» aflu că «România Literară» împlinește 30 de ani. Așa este, au trecut deja atâția ani, parcă ieri pregăteam împreună cu Geo Dumitrescu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ovid Crohmălniceanu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Marcel Mihalaș, G. Dimisianu, Andriana Fianu și alții primul număr al revistei. Păstrez printre hârtiile mele numărul de probă. Vremuri eroice, vremuri trecute... Nota din «Adevărul» amintește că «România Literară» a avut mulți ani o bună echipă de critici literari și citează câteva nume. Nu mă regăsesc printre ele. Curios! Am scris săptămână de săptămână, peste douăzeci de ani, în revistă, și, iată, redactorul «Adevărului» n-a reținut acest fapt sau n-a dorit să-l rețină. Nu face nimic... nu ne sinucidem din această cauză. Cel mult domnul Constantin Stănescu o să ironizeze orgoliul meu într-un număr viitor al «Adevărului literar și artistic», cum a făcut-o și cu alte prilejuri. Nici redacția actuală a «României Literare» nu-mi dă prea multe

semne de simpatie. Aș zice chiar că nu-mi arată deloc, dar, iarăși, trecem, obiectivitatea și cordialitatea nu sunt însușirile care au azi cea mai mare trecere. Voiam, în fapt, să spun că, dincolo de fidelitățile și infidelitățile lumii românești, «România Literară» a avut un rol major în viața literară până în 1990... A creat, într-adevăr, o admirabilă echipă de critici literari și a impus în bună parte scara de valori a literaturii. Tot acolo s-a format o strălucită generație de poeți și prozatori care au dat tonul, cum se zice, în literatură și au reabilitat epica și lirismul românesc...”

● „Ziua” (nr. 1321) titrează pe prima pagină *Andrei Pleșu se simte acuzat de spionaj*: „Ministrul de Externe cere sancționarea celor care i-ar fi lezat credibilitatea, pentru subminarea siguranței naționale. Impresia sa s-a născut în urma unui articol din «Ziua» în care s-a probat că fundației sale i s-a alocat suma de un milion de mărci de către o fundație germană, la nici două luni după ce a fost numit ministru la Externe. Nici un ziarist de la «Ziua» nu l-a numit pe Pleșu spion sau agent. Ministrul de Externe a adresat ieri scrisori cu caracter personal redacțiilor unor cotidiane centrale”. La pagina „Eveniment-Dezvăluiri”, se arată că „*Scrisoarea personală* a ministrului de Externe conține cererea acestuia adresată SRI, SIE, Parchetului, Gărzii Financiare, primului ministru și președintelui Emil Constantinescu, de a lua măsuri și de a cerceta acuzațiile grave apărute în presă la adresa sa. El susține că din cauza articolelor din presă, asupra sa planează bănuiala de spionaj și de agent de influență cumpărat de statul german, situație care subminează ireversibil credibilitatea instituției pe care o conduce. În finalul declarației sale, Andrei Pleșu cere ca, la capătul cercetărilor efectuate de instituțiile abilitate, dacă nu va fi considerat vinovat și nu va fi eliberat din funcție, să fie amendat drastic cei care i-au lezat, fără temeii credibilitatea. El susține că cei vizați sunt vinovați de «subminarea siguranței naționale»”. Rezumatul scrisorii se publică pe semnăturile lui George Roncea și Adrian Artene.

23 octombrie

● Tema numărului 299 al „Dilemei” este *Snobismul*. Participă la dezbateră organizată, ca de obicei, pe mai multe planuri și perspective disciplinare: Radu Ionescu (critic de artă), *Snobi și snoabe*; Ioana Părvulescu (scriitoare), *Oameni cu carte*; Simona Popescu (scriitoare), *Scurtă privire asupra speciei*; H.-R. Patapievic (scriitor), *Tradiție; modă sau invers?*; Augustin Ioan (arhitect), *Arhitectură snobiliară*. □ Este publicat *Răspunsul Fundației Noua Europă la afirmațiile apărute în ziarul „Ziua” din 19 octombrie 1998*. Amplul material justificativ este însoțit de un *Protest* al „bursierilor și membrilor alumni ai Colegiului Noua Europă”: „[...] Gândul că această instituție de cultură a putut fi considerată, cum se sugerează în ziarul «Ziua», avanpostul politicii de dezmembrare a României, ne umple de indignare și dezgust. Este de datoria Fundației Noua Europă să înlăture inexactitățile

răuvoitoare care s-au făcut pe seama gestiunii ei și să lămurească opinia publică despre netemeinicia sugestiei că *ministrul* Andrei Pleșu ar avea vreo legătură cu donația sumei de un milion de mărci, destinată construcției unui sediu pentru Colegiul Noua Europă. În ce ne privește pe noi, bursierii și membrii alumni ai Colegiului Noua Europă, resimțim ca pe o datorie de onoare să apărăm demnitatea academică a instituției Colegiului și a rectorului ei. Dorim să ne facem public respectul și încrederea pe care d-l Andrei Pleșu ni le-a inspirat ca rector: o facem în mod cât se poate de ferm, acum, sub forma solidarității pe care o resimțim cu domnia-sa *împotriva* acuzațiilor scandaloase care i-au fost aduse”. Semnează: Vlad Alexandrescu, Radu Bercea, Ștefan Borbely, Ioana Both, Magda Cârnci, Mircea Cărtărescu, Virgil Ciocâltan, Virgil Ciomoș, Andreea Deciu, Mircea Dumitru, Augustin Ioan, Mihaela Irimia, Ion Manolescu, Mircea Miclea, Mihaela Miroiu, Ioana Pârvulescu, Horia-Roman Patapievici, Monica Spiridon, Florin Țurcanu ș.c.

● „Ziua” (nr. 1322) continuă tirul asupra lui Andrei Pleșu. Pe prima pagină, folosind caractere îngroșate, este indicată cu degetul *Elena, dilema lui Pleșu*, prin semnalarea „Încă un conflict de interese în vârful MAE. Șefa de cabinet a lui Andrei Pleșu, Elena Ștefoi, lucrează și pentru Guvernul român și pentru cel francez”. La pagina 3, „Eveniment-Dezvăluiri”, tandemul justițiar George Roncea-Adrian Artene prezintă acuzațiile: „Ea este corespondenta Radio France International, post finanțat de guvernul de la Paris. Colac peste pupăză, Elena Ștefoi este și redactor-șef al revistei Dilema, al cărei director este Andrei Pleșu. Dilema este editată de Fundația Culturală Română, finanțată și de MAE. Pleșu își finanțează astfel propria revistă”. □ Pagina „Cultură-Editorial” îi lasă spațiu directorului Sorin Roșca-Stănescu să marcheze „Punctul” pe tema *De ce a sărit ca ars Andrei Pleșu?*: „[...] nu îmi doresc altceva decât să aflu că donația este în ordine. Câștigul ar fi imens. Din toate punctele de vedere. Și pentru omul Pleșu și pentru ministrul Pleșu. Și unul și altul ar demonstra că reacția săritului în sus ca ars este mai degrabă temperamentală și departe de sindromul celui cu musca pe căciulă. Și instituțiile abilitate ale statului ar ieși în câștig. Și-ar dezvolta reflexul de a-i controla pe demnitari. Iar reflexul ar fi extrem de util dacă mă gândesc că el se cere extrapolat asupra tuturor fundațiilor cu demnitari de stat la vârf. Care s-au cam înmulțit. Ca ciupercile”.

26 octombrie

● În „Ziua” (nr. 1324), aceiași George Roncea și Adrian Artene insistă: *Fundația Culturală Română minte pe barba lui Pleșu*. Ca de obicei, cei doi sunt iritați de răspunsurile primite sub formă de replici, descoperindu-le varii erori de procedură: „am primit la redacție un fax din partea Fundației Culturale Române, nesemnat și neștampilat”. Convinși de posesia adevărului unic, îi consideră mincinoși pe toți probatorii altor scenarii decât acelea utilizate de ei: „replica Fundației Culturale Române este un lanț de minciuni”, „Fundația Culturală Română minte” ș.c.

27 octombrie

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 441), la rubrica „Revista revistelor culturale”, pomind de la parabola publicată de Ion Beldeanu, în „Bucovina literară”, prin care autorul își exprima „nemulțumirea față de imaginea idilică și falsă în care este înfățișat satul românesc din unele proze de astăzi”, INTERIM intră pe fluxul memorie și „își amintește de mirarea stupefiată a lui Marin Preda, care, trecând prin satele triste și pustii, sărăcite de cote și golite de «sistemizare», constata marea veselie de la căminele culturale, răsunând de cântece de voie bună și dansuri îndrăcite!”. □ În *Dl. Sorin Toma și jocul între adevăr și mistificarea lui. „Cazul” Tudor Arghezi*, fostul membru al CC, Pavel Țugui, îi dă replica politrucului Sorin Toma, căruia îi detaliază – printr-un amplu material continuat în numărul succesiv al revistei – jocurile de culise ale apariției unor articole de clarificare a „execuției” lui Arghezi, din 1948. Aceste materiale au fost până la urmă acceptate în revistele literare ale anilor ’80, spre exemplu în „Steaua”, prin acțiunea „naționaliștilor” și reacțiunea „internaționaliștilor”: „Dl. Aurel Rău mi-a telefonat și a cerut să-i expediez materialul despre Tudor Arghezi. A urmat corespondența cu redacția «Steaua», așa că, în februarie 1980, dl. Aurel Rău mi-a comunicat hotărârea redacției de a face tot ce e posibil ca textul să fie publicat. Astfel, în «Steaua» nr. 5, mai 1980, număr omagial închinat lui Tudor Arghezi, apare ampla evocare: *Avatarurile spulberării unor erori...* Prima reacție a venit din partea lui Leonte Răutu, pe atunci membru în Comitetul Executiv al CC al PCR și rector al Universității «Ștefan Gheorghiu». Fostul meu șef (1948-dec. 1952 și febr. 1956 – oct. 1960) a criticat vehement articolul, pentru că ar «denigra» (?) pe unii membri de partid și chiar activitatea partidului etc. Pe parcursul dialogului a reiterat convingerea sa privitoare la rolul pozitiv, benefic pentru literatură, al foiletonului lui S. Toma și a făcut unele precizări despre împrejurările în care foiletonul a fost definitivat și aprobat de membri din conducerea PCR. Nu a acceptat să notez pe larg spusele sale”.

28 octombrie

● La rubrica „Primim”, din „România literară” (nr. 43), C. Barbu atestă, printr-o scrisoare trimisă redacției, că articolul *Maestrul Plagierii: Eugen Negrici*, publicat cu semnătură proprie în „Literatorul”, nr. 29(355), septembrie 1998, este un fals. El contestă inclusiv autenticitatea unei “scrisori însoțitoare”, adresate Directorului revistei incriminate (Fănuș Neagu).

● Ziarul „Ziua” (nr. 1326) trece de la atac la primire: *Postul de radio Vocea Germaniei atacă dur ziarul „Ziua”* – „Sindromul muștei pe căciulă. Pleșu este apărat de acuzații care nu i s-au adus. În urma publicării unor materiale despre Andrei Pleșu ni se aruncă în spate un complot antinațional, legionarosecurist”. Este publicat la pagina 3 un material radiofonic de Mircea Mihăieș, prezentat de Deutsche Welle: „Ieri la ora 12.00 (ora României) [...], postul de

radio al guvernului german a difuzat un material semnat de Mircea Mihăieș în care suntem acuzați că am duce o campanie împotriva lui Andrei Pleșu, dirijată de cercuri xenofobe, legionare și securiste”. Scenariul avansat de Mihăieș are următoarele coordonate: „Atacurile împotriva d-lui Pleșu au demarat în clipa în care acțiunile sale de restructurare a putredului Minister de Externe au început să dea rezultate. Brusuc treziți din starea de letargie, profitorii de decenii ai afacerilor necurate derulate, în deplină impunitate, au intrat în alertă. Dintr-o dată, ei își vedeau primejduite interesele, riscând să fie eliminați din comodele funcții în care-i plasaseră mai mult colaboraționismele vinovate decât meritele profesionale. [...] În mișcarea anti-Pleșu s-au coalizat, până în clipa de față, două tipuri de indivizi: reprezentanții ireductibili ai naționalismului xenofob, reprezentați de Ion Coja și ale sale aberații de spionaj la adresa lui Andrei Pleșu, și personaje legate, în trecut, de serviciile secrete externe ale țării”.

29 octombrie

● Pe prima pagină din „Ziua” (nr. 1327), este publicată declarația lui Emil Hurezeanu, „directorul secției române a postului de radio Vocea Germaniei (Deutsche Welle)”, care „l-a contactat telefonic, ieri, pe Sorin Roșca Stănescu pentru a-i explica cum de a fost posibil atacul la adresa ziarului «Ziua» difuzat marți de Vocea Germaniei”. În opinia lui Hurezeanu, **Atacul la adresa ziarului „Ziua” nu reprezintă poziția oficială a Deutsche Welle**, „ci a unor colaboratori ai postului care fac parte din anturajul ministrului român de Externe, Andrei Pleșu”. În plus, „Emil Hurezeanu a explicat că, deși nu-i stă în obicei să cenzureze textele care intră pe post, de data aceasta a tăiat anumite pasaje din materialul difuzat, care însă au fost citite în cadrul emisiunii lui Mircea Mihăieș”, cum sunt, de exemplu: „[Sorin Roșca Stănescu], colaborator dovedit al Securității”; „Astfel de probabilități nu intră în calculele profesioniștilor dezinformării, pentru care reabilitarea generalului Pacepa, cel care și-a trădat comandantul suprem, Ceaușescu, a devenit o adevărată prioritate națională”.

30 octombrie

● „Dilema” sărbătorește **Numărul 300. Noi și-ai noștri**. □ La rubrica de istorie literară, Z. Ornea amintește și despre importanța unei alte sărbătoriri din presa culturală românească, împlinirea a 30 de ani de la apariția „României literare”: „[...] Nu se poate spune că revista nu a făcut până în decembrie 1989 concesii ideologiei timpului. Dar paginile care plăteau tribut politicii oficiale erau umplute de condeieri fără har, encomiastici de serviciu care fie nu erau scriitori (ci un fel de istorici), fie nu contau în viața literară. Altfel, scriitorii care își meritau numele nu-și îngenucheau condeiul. Fără «România Literară» fizionomia vieții noastre literare, în acei ani grei, ar fi fost alta sau, e posibil, n-ar fi fost deloc. Aici, în această cetățuie a rezistenței prin cultură, s-au apărât

valorile, s-a vestejit non-valorile și s-a luat atitudine, cu curaj care nu va putea fi niciodată îndeajuns omagiat față de pornirile grobian naționaliste promovate de revistele înfeudate «Săptămâna» și «Luceafărul». Și cum aş putea uita rubricile fixe semnate de Geo Bogza, Șerban Cioculescu, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Radu Cosașu, Romulus Rusan, Laurențiu Ulici, a mea o menționez la urmă), mult citite, așteptate și apreciate. Stăpânirea privea cu ochi răi aceste rubrici fixe, voind să le desființeze. Și cum George Ivașcu s-a opus, le-a spațiat unora apariția (mie, de pildă, câțiva ani cadența bilunară mi-a fost prorogată la o dată la trei săptămâni). Să nu comitem eroarea de a diminua din importanță actul rezistenței prin cultură a scriitorilor (nu numai, desigur, ei) în anii înnegurați ai ceaușismului, cum procedează, azi, unii radicali iviți după 1990. Această rezistență a însemnat, atunci imens și a fost o formă eficientă de refuz militant a ceaușismului naționalist. Asta a dat curaj și celor temători, organizând nesupunerea. Cine citește astăzi acele pagini rezistente (și estetic) din acele vremuri realizează, instantaneu, curajul și tăria de care au fost animați scriitorii români din jurul «României literare». Și sunt convins ca istoric literar ce sunt, că bunii mei colegi de meserie de peste ani vor aprecia la fel «România literară» din 1968 până în 1998. Din fericire, «România literară», care și-a prăznuit 30 de ani de existență, continuă să ființeze, neobosită și sagace, în noua atmosferă a peisajului literar-cultural actual. Continuă să fie, din fericire, cea mai importantă publicație literară a țării” (*La aniversarea „României literare”*).

31 octombrie

● „Adevărul” (nr. 2620) îi dă cuvântul scriitorului Augustin Buzura, încă președinte al Fundației Culturale Române. Într-un dialog cu jurnalistul C. Stănescu, acesta adoptă tonul dur și declară: „*Fundația Culturală Română nu are obligația de a reanima diverșii morți din străinătate...*”; replica apare în urma diverselor afirmații considerate calomnioase, făcute în presă de prozatorul D. Țepeneag, pe tema lipsei de atenție a FCR, în promovarea autorilor români din străinătate: „[...] te poți întreba ce este mai important: să te înjure Țepeneag sau cineva asemănător lui în vreo obscură publicație dâmbovițeană sau să te accepte să colaborezi Smithsonian Institution, pe departe cea mai mare instituție de acest fel din lume?”; „Ar trebui să-l dau în judecată [*pe D. Țepeneag*], dar deocamdată am alte treburi. E adevărat, romanul meu *Drumul cenușii* a apărut la o editură pariziană care nu este chiar atât de obscură. Și, ca în gluma răsfiută, nu era locomotivă, ci samovar, nu eu le-am dat bani lor, ci ei mie, cum lesne se poate verifica fie din actele noastre contabile, fie din actele editurii respective. În rest, în Franța au mai apărut și alte cărți. Ultima: A. E. Baconsky, *L'Église noire*, și sunt în curs de apariție o importantă istorie a românilor, o carte despre Fundoianu și cu o altă editură foarte, foarte bună am contractat multe, foarte multe chiar, volume de poezie și

de proză. **Nu dau nume pentru că doresc într-adevăr să apară cărțile respective**”; „C. S.: Același autor e foarte supărat pe dvs. că ați refuzat să preluați și să susțineți revista sa, «Les Nouveaux Cahiers». Vă reproșează că «patrioții de la Fundație, în frunte cu Buzura, nu suportau ideea de a sprijini o revistă la Paris, condusă de un român». El propune apoi ca promovarea literaturii române să nu se facă de către **indivizi**, ci de către un «for cu posibilități de coordonare» (parcă am mai auzit asta...)? A. B.: Fundația Culturală Română nu are obligația de a reanima diverși morți (literari etc. etc.) din străinătate, chiar dacă aceștia sunt români. Era de la sine înțeles că între o revistă de mare prestigiu cum este «Lettre Internationale» – care între timp a primit premiul Stendhal pentru cea mai bună publicație europeană și care **apare și azi** în zece mari orașe europene (Roma, Berlin, Belgrad, Madrid, Budapesta, Zagreb, Sankt Petersburg, Skopje, Sofia, Paris) – și o publicație falită, dar condusă de un român, orice instituție care își cunoaște bine bugetul și scopurile n-ar fi avut ezitări. «Trebuie spus că înfruntăm și concurența unei reviste în plină expansiune cum este *Lettre Internationale* – scrie Dumitru Țepeneag – pe care Fundația condusă de Augustin Buzura a preferat-o *Caietelor*. Numai când îmi aduc aminte și mă enervez...». Sigur că D. Țepeneag are toate motivele să se enerveze, dar nu din cauza opțiunii noastre, ci pentru că a făcut o publicație care n-a reușit să intereseze. Citatul pomenit sugerează că, aflat în situația noastră, nici el însuși nu și-ar fi ales propria-i revistă. Mă întreb însă dacă, optând pentru o publicație slabă condusă de un român, aș fi fost cu adevărat patriot. Un «for cu posibilități de coordonare», cum ar fi Consiliul Culturii și Educației Socialiste sau secția de propagandă a C.C., sunt sigur că ar fi luat o altă decizie. Trăim într-o țară liberă și nimeni nu-l împiedică pe dl. Țepeneag să înființeze unul. Nu ne vom simți concurați și nici nu vom protesta în presă”. □ La rubrica „Accente”, C. Stănescu prezintă lucrările „simpozionului academic «Civilizația rurală 2020»”, recent organizat la Slătioara, jud. Vâlcea, de Fundația națională pentru civilizație rurală „Niște țărani” a scriitorului Dinu Săraru („un indisciplinat cunoscut înainte de 1989 și pentru «abaterea» ce a făcut din Teatrul Mic de la București una din cele mai moderne și revoluționare instituții teatrale ale României”). Pe lista participanților la „această academie țărănească de la Slătioara”, s-au numărat: Eugen Simion, președintele Academiei Române, Răzvan Theodorescu, Dan Berindei, Constantin Ionete, Octavian Paler, Mihai Ungheanu, Grigore Arbore, Georgeta Filitti, Raoul Șorban, Achim Mișu, Ilie Șerbănescu, Ilie Bădescu, Ion Ghinoiu: „Câteva cuvinte despre dezbaterile pricinuite de «Semnalul de alarmă pentru satul românesc» tras de Fundația națională pentru civilizația rurală «Niște țărani». Un comentator mai răutăcios observa pe drumul spre Slătioara că «niște academicieni», cercetători și scriitori, în fine, intelectuali de elită călătoreau într-un somptuos Mercedes către satul din Vâlcea, în timp ce pe marginea autostrăzii «niște țărani» trăgeau brazda cu pluguri de lemn. [...] Nu

împărtășesc această viziune caricaturală. Cred că misiunea și meseria intelectualilor este să discute, înfruntând ridicolul din ochii acelor ce-i văd ca niște muște la arat. Dezbaterile de la Slătioara, academice, cu puțini țărani în sală, au fost animate, uneori pătimașe: ce rămâne de făcut în condițiile în care «satul copilăriei» a murit, iar civilizația rurală e înghițită și ștersă de pe fața pământului de puternice aluviuni eterogene, care spală memoria țăranilor și a puilor de țărani ce se nasc în număr tot mai mic la țară? [...] Costatăm încă o dată că intelectualul român continuă să fie foarte bogat în resurse pesimiste și viziuni catastrofice. S-a consumat o importantă energie în plângerea frumoasă pe ruinele satului românesc. Octavian Paler se întreba chiar dacă asistăm la o slujbă de înmormântare sau la una de înviere. [...] Nimic nu mai poate fi reconstituit așa cum a fost. *Reconstituită* poate fi doar minunata «friză a potecașilor» ce înlănțuie într-o superbă călărire în zori biserița din Vioreștii Slătioarei, dar nu și viața care zace îngropată în această bijuterie arhitecturală și picturală ce întruchipează «istoria celor mici», de care vorbea N. Iorga. Dacă Fundația «Niște țărani» și Centrul Național pentru Civilizația Rurală cu sediul la Slătioara vor izbuti să facă mai multe asemenea «reconstituiri» – singurele posibile și necesare – va fi de ajuns să-și merite existența. Restul ține de un viitor a cărui istorie n-o putem prepara în eprubeta nici unui proiect. Iar dilema țăran sau fermier, întoarsă pe toate fețele, atât cele optimiste, cât și cele pesimiste, rămâne irezolvabilă. Probabil că nici n-are obiect. Însă faptul că o parte a elitei s-a dus să discute la Slătioara «chestiunea țărănească» este cu siguranță un semnal optimist, indiferent că nu acolo se va rezolva soarta țăranului român. Meseria intelectualului era să discute, iar datoria lui este, deseori, să bată câmpii, ținând astfel pe tapet «chestiunea țărănească», o chestiune totuși fundamentală a statului național român...” („*Niște țărani*” în *Mercedes*).

[OCTOMBRIE]

● În „Cronica” (nr. 10), criticul Liviu Leonte ține să demonstreze că romanele lui Marin Preda depășesc încadrările reduționiste care insistă pe „inspirația rurală”. Opțiunea de analiză pune în valoare reflectarea prin ficțiune a „condiției umane”, Preda fiind asociat lui Kadare, Camus, Malraux. Paradoxal, conform spiritului de observație al lui Liviu Leonte, „este în opera lui Marin Preda o continuă dispută cu mari spirite din literatura și cultura universală și, în același timp, o conjuncție nemărturisită cu ideile lor în modul de a contura personajele, de a releva gândirea, sensul acțiunilor întreprinse. Dacă, împotriva polemicii cu Dostoievski, unele personaje poartă marca marelui scriitor rus [...], polemica cu scriitorii și teoreticienii absurdului descoperă și ea înrudiri neașteptate în fibrele adânci ale operei” (*Marin Preda – romanul condiției umane*).

● „Cuvântul”, nr. 10, oferă spațiu de expresie, opinie și disculpăre criticului Eugen Negrici și scriitorului Constantin Barbu, protagoniștii involuntari ai „montajului” incriminator, organizat de revista „Literatorul”, nr. 29/ 1998, pe o temă de presupus plagiat. Considerând acuzele **Aberații și părelnicii paranoice**, Eugen Negrici arată: „Dovedind că poate reinvia, ca un strigoi al latrinelor, doar hrănindu-se cu dejecții, revista «Literatorul», îndeplinindu-și conștiincios misiunea de a spurca tot ce rămăsese neterfelit de «Săptămâna», se ocupă în numărul 29/ 1998 de persoana mea. Nu e prima dată când o face. Fiindcă mi-am exprimat indignarea față de lovirea nedreaptă, cu accente antisemite, a unui coleg de facultate, am fost făcut colonel de securitate și expedit la origini. Mă așteptam ca, de data aceasta, să fiu declarat, conform graficului cunoscut, homosexual, pedofil sau spion. N-a fost să fie așa, sunt doar un plagiator oarecare, apelând nu la cine știe ce obscur și greu de dibuit critic străin, ci la însuși Tudor Vianu și la un text arhicunoscut la acestuia, intrat în manualele școlare. Materialul denunțător nu e nou. Confectionat în anul turbării naționale (1990) de câțiva ticăloși din Craiova, speriați de propriul trecut și hotărâți să nu lase pe nimeni nemaculat, el a fost respins de ziarul «Adevărul» care a avut răbdarea să verifice faptele. Fragmentele incriminate reprezintă comentarea în detaliu, pentru uzul studenților, a tezei lui Vianu referitoare la dubla intenție a limbajului. Ele fac parte dintr-un curs de *Istoria limbii literare*, alcătuit după notițele studenților, xerografiat în câteva exemplare, *niciodată tipărit*, și care nu face parte din lista, făcută publică de câteva ori, a cărților semnate și chiar scrise de mine. Constatând ținuta lui precară, absența bibliografiei și a trimiterilor la trei din cele cinci capitole, dactilografierea cu erori jenante și tehnoredactarea neglijentă, am solicitat de mai multe ori conducerei Universității Craiova, prorectorului cu cercetarea, retragerea celor câteva exemplare rămase în bibliotecă. Dacă nu s-a făcut încă operația, o cer și cu acest prilej, public. În ce privește restul așa-ziselor dezvăluiri, ele sunt – în chip vizibil – aberații și părelnicii paranoice”. Următorul la cuvânt este însuși reclamantul, un purtător al prenumelui și numelui de Constantin Barbu, de vreme ce recunoaște că deși se cheamă exact așa, nu este el autorul sesizării: „[...] Precizez: 1) Scrisoarea este un fals. Nu am scris niciodată și nimănui o astfel de scrisoare. Semnătura și cuvintele «Cu prietenie și prețuire» sunt copiate după un autograf. De altfel, se observă ușor proasta făcătură (a se vedea disproporțiile de literă). «Scrisoarea» este compusă de un ipochimen agramat. Exemplu: «Fac mențiunea că acest (sic!) material a fost inițial înaintat *României literare* a domnului N. Manolescu (...), dar care, din motive de gașcă n-a apărut...». Ce n-a apărut? Articolul sau Nicolae Manolescu? 2) Nu am scris niciodată acest articol. 3) L-am avertizat telefonic pe domnul Fănuș Neagu să nu difuzeze nr. 29 din «Literatorul». L-am explicat că sunt falsuri. L-am anunțat că voi da în judecată publicația. Lucrul acesta i l-am comunicat luni, 5 octombrie, orele 8.30. De ce a publicat Fănuș Neagu

aceste falsuri? Va trebui să răspundă și nu-i va fi ușor. 4) Pentru cultura, atâta cât este, a lui Fănuș Neagu, îi voi spune că primul rând al textului *Maestrul plângerii*. Eugen Negrici este plagiat din *Învățătura metafizicii* de Samuil Micu. De asemenea, rândul 4 de la sfârșitul articolului este tot un plagiat, și anume dintr-un text al meu scris în 1998. Așadar, chiar doamna sau domnul care se ascund sub denumirea de «C. Barbu, 1992» plagiază, în «*Literatorul*» lui Fănuș Neagu, un prozator din Brăila care, din *membriu corespondent* al Academiei Române, riscă să devină din ce în ce mai puțin corespondent și din ce în ce mai mult membru. Cu mulțumiri, Constantin Barbu”. □ Ioan Buduca discută despre *Generația optzeciștilor*, care „are o problemă”, însă „Nu e ușor de spus care”: „Modul în care apare această problemă e dat de interminabilele colocvii pe care optzeciștii le organizează pe tema optzecismului. În opinia mea, o problemă care nu produce decât vorbărie e suspectă de fals intelectual. Numesc *fals intelectual* credința că ceva fals ar fi autentic. Cred că falsa noastră problemă are următorul aspect: încercăm să ne convingem pe noi înșine că am reprezentat în literatură mai mult decât o continuitate; încercăm să ne convingem că am produs o ruptură. Nu cred că e adevărat...”. Cu alte cuvinte, Buduca are dubii față de existența unui „postmodernism românesc”, interpretând manifestările literare ale anilor 80 drept neomoderniste, de influență livrescă anglo-saxonă: „Generația optzeciștilor a scris în siajul modernismului. Numai că, spre deosebire de generațiile imediat anterioare, a ieșit de sub mantaua modernismului românesc și a preluat haina celui anglo-saxon. Cei mai mulți dintre optzeciști erau școliți într-o schimbare de paradigmă a receptării culturale care a făcut ca limba engleză să înlocuiască limba franceză. Efect al subculturii de masă din era post-Beatles”.

- În nr. 10 din „Familia”, Daniel Bănulescu publică poeziile *Școala Generală numărul 27, Grădina Zoologică, Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu”*.
- Știrea că lui Nicolae Manolescu i s-a acordat Marele Premiu de Literatură al Municipiului Craiova pe anul 1998 face prima pagină a revistei „Ramuri” (nr. 10): „La inițiativa Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor din România, începând din acest an Primăria decernează Marele Premiu de Literatură al Municipiului Craiova. Conform regulamentului, Comitetul de conducere al Filialei a nominalizat pentru acest premiu cinci scriitori. La prima ediție aceștia sunt: Mihai Șora, Adrian Marino, Nicolae Manolescu, Laurențiu Ulici, Petru Cârdu. Dintre aceștia, un juriu național format din: Gabriel Dimisianu, Eugen Negrici, Nicolae Prelipceanu, Dan Cristea, Eugen Uricaru, Alex. Ștefănescu, Adrian Popescu, Mircea Mihăieș și Gabriel Chifu a ales, prin vot secret (cu notări de la 1 minim, la 5 maxim), laureatul primei ediții: criticul literar Nicolae Manolescu”. O notă de subsol aduce precizări suplimentare, extrase din regulamentul competiției: „la decernarea Marelui Premiu de Literatură al Municipiului Craiova, laureatul trebuie să citească un text dedicat Craiovei”. În consecința clauzei, dar și în virtutea contextului absenței de la

festivitate, Nicolae Manolescu se adresează publicului craiovean printr-un eseu autobiografic, în formă epistolară: „Doamnelor și domnilor, Nu mă simt deloc în largul meu, trebuind să vă adresez aceste cuvinte de departe, prin intermediul unui coleg și prieten, în loc s-o fac eu însumi, cu gura mea, așa cum se cade și așa cum am făcut-o întotdeauna când mi s-a oferit prilejul. Dar nu depinde totdeauna de noi să fim acolo unde e normal să fim. Iar eu mă aflu astăzi, fără voia mea, în celălalt capăt al țării. M-am întreat, o clipă, aflând că am primit premiul orașului dumneavoastră, nu atât dacă-l meritam (păreră mea este că nu, dar decizia juriului a fost alta), cât ce mă leagă de Craiova; sau, dacă doriți, nu ce însemn eu pentru Craiova, care mi-a făcut onoarea unui premiu (întrebare la care nu eu sunt chemat să răspund), dar ce înseamnă Craiova pentru mine. Încerc să răspund scurt și simplu. Pentru mine, născut la Râmnicu Vâlcea, Craiova înseamnă, întâi, adevărata Oltenie. Oltean eu însumi, după mamă, m-am considerat totdeauna un marginal. Când eram elev, în orașul natal, și învățam la geografie regiunile istorice ale României, îmi închipuiam, împotriva cuvintelor din manual, că Oltenia începe undeva mai jos, pe hartă, cam pe la Piatra Olt. Închipuire care era cât pe ce să mă coste o corijență. Fiindcă n-am tăcut-o. Habar n-am de unde mi se trage această geografie personală. Poate de la limbă, care nu e la fel de... oltenească la Râmnicu Vâlcea. Poate de la unele obiceiuri oltenești, despre care am aflat din cărți, nu din viață. Am fost, așa dar, de când mă știu puținel frustrat ca oltean. Vă mulțumesc că încercați să-mi lecuiți rana cu pricina. Și sper că nu-mi înjumătățiți premiul (Oare cum vorbește jumătatea mea adevărată de oltean?) În al doilea rând, trăind câțiva ani în Ardeal, de unde provine familia tatălui meu, am privit mereu spre Craiova așa cum au privit spre sud toți nordicii Europei. Craiova a fost Roma mea. Oltenia a fost Italia mea. Mi-a plăcut să cred că am temperament meridional. Am purtat întreaga viață în suflet nostalgia unui sud căruia îi aparțineam doar pe jumătate. Cealaltă jumătate din ființa mea tânjea după Craiova ca după ceva care-mi lipsea ca să fie întreagă. În al treilea rând, am văzut în Oltenia cea mai vie și mai colorată provincie românească. Deși, politic vorbind, sunt mai degrabă evoluționist decât revoluționar, nu-mi pot reține atracția spre inima tuturor revoluțiilor românești care este Oltenia. Pesimismului criticist al Moldovei, bunăoară, Oltenia îi opune un optimism naiv, încântător și plin de voieșie. Călinescu spunea că o anumită poezie a olteanului Arghezi pretinde, spre a fi gustată, un cer al gurii datat cu mirodeniile. Craiova este, ca și Oltenia adevărată, un oraș picant. Spui Oltenia, și te înțeapă limba. Așa cum spui Ardeal, și limba îți devine solemnă. Nu e doar lingvistica: viața e altfel în Oltenia decât oriunde altundeva. Oltenii știu să trăiască. Să glumească. Și, mai ales, lucru rar, pe care alții nu-l știu, să accepte glumele făcute pe seama lor. Nu sunt scortșoși. Nu sunt supărăcioși. Sunt voieși. În ce mă privește, țin voieșia aceasta spirituală la mare cinste. Cu voia dumneavoastră, o consider și a mea. Ei, dacă n-aș fi pe

jumătate oltean, cum ar suna această scrisoare! În al patrulea și ultimul rând, am un motiv personal să văd în Craiova altceva decât văd alții. Familia mea dinspre partea mamei a numărat câțiva boieri olteni, cu moșii pe la Balș, de exemplu. (Mărturisirea n-am făcut-o în dosarul meu de la cadrele de pe vremuri!). Acolo, la Dobrinceni și la Laloș, am fost, copil, la primul și ultimul conac din viața mea, cu ocazia unei nunți. Înainte de reforma agrară (vârsta îmi permite să fi fost contemporan și cu burghezo-moșierimea, nu numai cu proletariatul rural și urban). Aveam șase ori șapte ani, când, întrebat de un prieten al părinților mei ce vreau să mă fac când voi fi mare, am răspuns, cu gândul la conacul cu pricina: boier. Nu era tocmai politic răspunsul, comunismul bătând la poarta istoriei românești. Dar de unde era să știu eu? Prima oră de învățământ politic am avut-o peste câțiva ani buni. Boier, deci, dar nu orice fel de boier: boier oltean. Cam de pe atunci – și au trecut aproape cinci decenii și jumătate – craiovenii sunt pentru mine niște boieri. Nicidecum niște târgoveți ori negustori, cum sunt pentru cei mai mulți. Boieri: în toate înțelesurile cuvântului. Nu pot încheia fără să vă mulțumesc, boieri dumneavoastră”. □ La rubrica „Subiecte”, Gabriel Dimisianu se manifestă neobișnuit de incisiv, criticându-i pe contestatarii de profesie (sunt nominalizați: Octavian Paler, Ileana Mălăncioiu, Dorin Tudoran), care, după ce și-au declarat opoziția față de regimul lui Ion Iliescu, odată cu alegerea președintelui Emil Constantinescu au rămas pe aceeași treaptă a veșnic nemulțumiților: „Această întoarcere a armelor executată de scriitorii dedicați publicisticii militante [...] i-a descumpănit pe mulți dintre cititorii lor. Cum așa, pe cei pentru a căror cauză ai luptat îi «ataci» cu aceeași necruțare pe care ai pus-o, ieri, în combaterea adversarilor lor? Este loial să țintești în «ai tăi», chiar dacă mai și greșesc, după ce le-ai dat girul, după ce i-ai convins și pe alții să-i sprijine, făcându-i să creadă că vor fi mai buni dacă vor lua puterea, decât cei care o deținuseră înaintea lor? Nu reprezintă această întoarcere a armelor o răsucire capricioasă, dictată de orgolii nesatisfăcute sau de veșnica pomire cărtitoare proprie artiștilor? Eu înțeleg contrarierea multor cititori în fața criticismului reorientat al scriitorilor amintiți și al altora, atât contrarierea celor care au salutat schimbarea din noiembrie '96 cât și a celor care i s-au împotrivit. Pentru că și aceștia trebuie să fie contrariați și poate chiar mai mult decât primii. Cum, își vor fi zicând Paler, Mihăieș, Ileana Mălăncioiu, Tudoran, cei care au lovit ieri în «ai noștri», azi lovesc în «ai lor», tocmai când au venit la putere!”. Mai substanțială decât pledoaria pentru condiția intelectualului „cu ochi critic”, în raport cu puterea politică, din articolul *Întoarcerea armelor*, este descrierea contextului ideologic postdecembrist de practicare a jurnalismului: „După decembrie 1989, în presa noastră devenită liberă atât de pe neașteptate, liberă și proliferată, scriitorii s-au manifestat cu ferveare, atacând subiecte pe care cu puțin timp înainte nici nu visau că vreodată le-ar putea ataca. Euforia din primele zile post-decembriste s-a curmat repede și ei au devenit critici, cu

puține excepții, față de puterea nou instalată, din ce în ce mai critici pe măsură ce aceasta comitea, una după alta, nelegiuiri de felul diversiunii sângeroase de la Târgu-Mureș sau al mineriadelor repetate. Multă muniție publicistică a fost consumată împotriva regimului Iliescu, până ce, de la o vreme, scriitorii au început să-și rărească prezența în presă, iar unii chiar să se retragă cu totul. Erau dezamăgiți de ineficiența unei lupte care, pe lângă alte inconveniente, le mai fura și timpul. Alții au rămas totuși pe baricade, exprimând în continuare opinii critice față de amintitul regim, adeseori violent critice, contribuind substanțial la ruina imaginii publice a acestuia și, indirect, sau chiar direct, la construirea unei bune imagini a forțelor opoziției democratice. Când, în sfârșit, în noiembrie 1996, căzu regimul Iliescu și oamenii săi trecuseră în opoziție, scriitorii care i-au combătut șase ani nu au mai știut cum să procedeze mai departe. Să-și îndrepte tot spre ei tirul criticii, urmărindu-i în postura de opozanți, sau ce să facă? Viața, mai repede decât se așteptau, i-a scos din încurcătură, fiindcă noua putere (fosta opoziție), aproape de îndată ce a luat pârghiile guvernării în mâini, a început să comită erori cu toptanul, erori și gafe, iar în ce privește oamenii pe care i-a scos în față, aceștia, mulți dintre ei, s-au dovedit la fel de blamabili ca și cei pe care i-au înlocuit. După un moment de recul, criticii cei mai duri ai regimului Iliescu, cum au fost Octavian Paler, Ileana Mălăncioiu, Mircea Mihăieș, Dorin Tudoran, spre a mă referi numai la scriitori, au devenit critici la fel de duri ai regimului Constantinescu, ba poate cu accente de severitate mai apăsate, ca expresie a decepției amare. Și cum să nu fi fost amar decepționați când cei care i-au sprijinit, fie și numai discreditându-le adversarii, vedeau, mulți dintre ei, aceleași metehne, aceeași lipsă de principii și chiar de scrupule ca și cei pe care îi schimbaseră? Puteau să nu le sancționeze comportarea dezamăgitoare? Criticii puterii de până în '96 sunt astfel, cu unele excepții, și ai celei de azi". □ În *Fișele unui memorialist (4)*, Gheorghe Grigurcu scoate la rampă chipul unui alt inconsecvent al vorbelor cu faptele: Constantin Țoiu („dl. Țoiu nu s-a mulțumit să facă nițel politică în viață, ca adjunct preafidel și prearespectuos al Derepeului la conducerea Uniunii Scriitorilor, făcând și nițel politică în proza d-sale – o pârtie deschisă național-comunismului. În acele profitabile circumstanțe, nu s-a temut că politica «sufocă» literatura? Nu s-a temut că politica îi «ofensează» ori îi «plictisește» pe cititorii d-sale? Sau nu cunoștea încă opinia lui Stendhal, pe care a descoperit-o, atât de oportun, abia după 1989?”). Autorul materialului retrospectiv prezintă detaliat și propria perspectivă asupra lucrărilor Congresului Uniunii Scriitorilor din 1968: „Priveam, în holul vast, îmbulzeala scriitorilor. Era o atmosferă de confuză așteptare, fiecare conversație având un rost nespus în contextul acesteia. Concesiile regimului ajunseseră la un grad nesperat cu câțiva ani înainte și întrebarea presantă era, pentru noi toți, ce va urma. Se va merge în direcția bună sau...? Până una-alta, se reconfigurau cele două tabere: liberalii și oficialii, aceștia din urmă oarecum ascunși, neîndrăznind a se roti pe față,

așteptând și ei reacția exactă a autorităților de a căror protecție aveau nevoie. La tribună, vorbitori interesați. Leonid Dimov, hirsut, cu o încordare demnă a siluetei sale subțiratică, însemnate de sărăcie, cu acel ușor frison de reținere al unui profet căruia abia i s-a dat voie a se înapoia în cetatea sa; năclă de inteligență plutind cu mult deasupra creștetelor mulțimii. Teribilistul Vintilă Ivănceanu, prematur gras și bonom, în figură de acuzator, denunțând nocivitatea «funcționarilor culturali» și – culmea! – indicându-l cu degetul, din această tagmă, pe Mihnea Gheorghiu, care sta trufaș, încremenit, cu brațele încrucișate (evident, nu impasibil, ci gândindu-se că nu se poate duce de răpă așa de ușor tot ceea ce «construise» împreună cu «tovarășii» d-sale în ultimele două decenii). Beniuc renunță la cuvânt «în favoarea unui tânăr». Fără îndoială, nu se simte în apele sale și nu riscă să fie apostrofat, în climatul ce devine aproape exploziv. În locul său vorbește romancierul deja de succes, Petru Popescu, cu un aer aferat și vanitos, începând prin a descrie detaliat nu știu ce zbor ce l-a făcut cu avionul, ca și cum ar fi un fapt de domeniul istoriei literare. Victor Eftimiu (79 de ani) încurcă paginile discursului și nu le mai poate rânduia, chinându-se penibil, greoi, cu ochelarii căzuți pe nas și gura întredeschisă. Îi sare în ajutor Eugen Jebeleanu (57 de ani), un... bătrân mai tânăr. Urmăresc pe fața ultimului un amestec de amabilitate și condescendență satisfăcută de sine. Părea a spune: «sunt de-ai casei, răspund pentru ce se întâmplă aci, importanța mea mă obligă la buna desfășurare a programului». G. Ivașcu greșește numele lui Marin Tarangul, când îi dă cuvântul, pronunțându-l, spre hazul meu, Țarangul. Urmărim cu încordare parada «conducerii superioare», în cap cu Nicolae Ceaușescu și Ion Gheorghe Maurer, care ia loc în prezidiu. Geniul Carpaților vorbește, ca de obicei, lat, grosier, ca și cum ar folosi toponimul acolo unde ar fi fost nevoie de o lamă. Declară că a «citat», zilele acestea, Istoria lui G. Călinescu, ceea ce, bineînțeles, pare îndoielnic. În jurul său se rotește, cu dibace plecăciuni, Zaharia Stancu, în nădejdea realegerii sale ca președinte al Uniunii, plecăciuni pe care statura sa impunătoare, solemnă, le împlânzește întrucâtva, deși ele rămân vizibile ca atare. Comică e strădania prozatorului de-a părea mai scund decât Ceaușescu, care e, în realitate, mult mai puțin la trup decât el! În pauze, mă uit iarăși la mișcarea scriitorilor, în sală, Al. Philippide, de-o paloare maladivă, tăcut, absent, ca și cum ar spune: «aflându-mă aici, deși obosit și neîncrezător, îndeplinesc o îndatorire, dar nu-mi cereți prea mult». Alexandru Lungu, înalt, elegant, cu o seninătate jovială, de nuanța unui demnitar britanic. Ion Sofia Manolescu e câteva clipe alături de doctorul Lungu, puternic contrastant, mult mai mic, rustic, proptindu-se când pe unul când pe altul din picioarele-i curbate ca de jocheu, cu tălpi plate care se desprind greu de sol, ghem de mișcări frânte, ce încearcă și nu izbutesc a se desfășura. Îl văd pentru prima oară pe Ion Th. Ilea, care încă nu și-a lăsat barbă, cu o urmă fugară de tinerețe pe masca sa mongoloidă, triumfiulară, așa cum a avut, în generația următoare, Ioanid Romanescu. În cursul dezbaterilor, i-am auzit

vocea puternică, de fost actor, protestând, la un moment dat, de la galerie. Când facem cunoștință, prin mijlocirea lui Ion Sofia Manolescu, mă privește mefient, superior. În altă parte, I. Negoitescu. Înveșmântat și de astă-dată cu mare grijă, haină strânsă pe talie și tocuri înalte, fruntea amplă, părul lăsat să curgă în voie, «eminescian», nu poate a nu produce o impresie de artificial, întărită de gesturile sale cumva imature, nesigure, consonante cu vocea sa al cărei contur nu poate fi satisfăcător umplut de dicția precipitată, sincopată, cu timbru subțire. Pare o figură decupată dintr-un album de modă de pe alte meridiane, care încă n-a ajuns la noi. Nu s-ar putea afirma cătuși de puțin că e «timid», așa cum se pretinde, deși inadaptația, incongruența sa cu mediul, inclusiv cu cel de scriitori și cărturari, sar în ochi. În pofida alurei sale de gentleman, nu e prea luat în seamă. Nimeni nu se grăbește să-i ofere un loc în prezidiul care se primenește mereu. Cu toate că – îmi dau seama prea bine – acestui marginal, acestui «original» tratat cu suspiciune îi va reveni cândva un loc de frunte. Va fi unul dintre puținii aleși ai acestui parter zgomotos și forfotitor de ambiții în bună parte vane, de pretenții care vor cădea curând în uitare”. □ La rubrica „Disociații”, Monica Spiridon aduce *Un omagiu aniversar: Monica Lovinescu la 75 de ani*. Teoreticianul literar evaluează temeinic, în mod sistemic, activitatea radiofonică, la postul Europa liberă, practică de autoare, ca „voce” a exilului românesc, și transpusă, ulterior, în cărți care „pot fi distribuite în trei grupe”: „În prima intră *Unde scurte I* (1990); *Seismograme. Unde scurte II* (1993); *Posteritatea contemporană. Unde scurte III* (1994); *Est-etice. Unde scurte IV* (1994). Referindu-se la rețeta lor narativă, autoarea le distribuie într-o clasă formală numită *Jurnal indirect*. Un asemenea model de expresie cultivă distanțele formale dintre autor și personaje, consacrate, mai ales, de romanul zis obiectiv, la persoana a treia. Sub presiunea clandestinității, transmisia *pe unde scurte* a afișat cu ostentație strategică o anumită rezervă securizantă: ea proteja pe autorii comentați de excesele cenzurii, când nu de represiune. A doua categorie este ilustrată de volumul *Pragul. Unde scurte V* (1995). Acesta face practic trecerea dintre etapa conspirativă și cea desfășurată la scenă deschisă. Prin urmare, autoarea dublează vocea relativ prudentă, din primele patru volume, existentă și aici în prim-plan, de o alta, care se exprimă într-un *Jurnal direct*. Aceasta intervine contrapunctic, relevându-ne fața ascunsă a evenimentelor prezentate în *Jurnalul indirect*. E vorba mai ales de complicitatea responsabilă, dar subterană dintre exilul extern și acela intern. Contextul particular al textului critic din *Jurnalul indirect* devine astfel public, își pierde calitatea de subtext. În decembrie 1989, textul și contextul se întâlnesc, *in prag*. Un prag în primul rând de conștiință, căruia autoarea celui de-al cincilea volum îi consacră pagini cu un statut aparte. Ele nu sunt nici recitate, nici reinterpretate în vederea publicării. Ca să nu compromită starea ingenuă de grație care urmează coșmarului, autoarea le *retranscrie* pur și simplu, cu o emoție bine strunită. În fine, a treia categorie de scrieri este

reprezentată de volumul *Insula șerpilor. Unde scurte VI* (1996), deocamdată unicul de *dincoace de prag*, acoperind perioada 1990-1995. Textele țin pasul cu prezentul, făcându-i cu luciditate radiografia. Inovația constă în **contextualizarea** insistentă a comentariilor critice, situate comparativ în orizontul cultural european: cel din Vest ca și cel din Est. În Occident, reperul esențial rămâne stângismul intelectual postbelic și sechelele sale de azi. Zona central și est-europeană beneficiază însă de o atenție particulară. În viziunea autoarei, o atare viziune are o funcție recuperatoare. Ea compensează ușurința cu care cultural postdecembristă s-a *insularizat* față de marele imperiu post-colonial comunist. Este, de altfel, principalul simptom al *sindromului Insula șerpilor* care dă timbrul aparte al climatului intelectual din anii 90-95 [...]. Dintre nuanțele definatorii ale acestei nedorite *tradiții locale*, cartea înregistrează îndeosebi două. Una se numește în chiar termenii autoarei **turcirea**, adică măsluirea cuvintelor. De aici, urgența igienizării verbale, urmând să lichideze reflexele condiționate ale unui trecut cultural dominat de mistificare. Cea de-a doua privește o falsă alternativă: *Cultural sau Politic?* stârnind după 1990 controverse sterile. După Monica Lovinescu, plasarea celor doi termeni într-o ecuație corectă ar trebui întreprinsă numai în context: mai precis, în cel istorico-literar românesc, unde ei au funcționar întotdeauna complementar și s-au susținut reciproc”. În finalul analizei, pentru Monica Spiridon, Monica Lovinescu „rămâne una dintre figurile cele mai luminoase și mai pregnante ale vieții intelectuale postbelice”, iar argumentele care justifică această rezoluție sunt: „comentariile critice sagace”, „luciditatea și demnitatea intelectuală”, „contribuția semnificativă la perpetuarea axiologică a creației în limba română în condiții potrivnice”. □ Alex. Ștefănescu publică *Scurte secvențe din istoria literaturii române contemporane*, tablouri de imagine și formulă percutive, în care sunt încondeiați, pentru erorile și slăbiciunile lor: *Camil Petrescu* („În ultima perioadă a vieții, Camil Petrescu a *construit ruine*, ceea ce este mai dramatic decât dacă ar fi asistat, pur și simplu, la ruina opera sa de altădată. Le-a construit, surprinzător, cu aceeași feroare și aceeași conștiințiozitate cu care și-a edificat adevărata operă. Romanul *Un om între oameni* ni se înfățișează, nu numai pentru că este neterminat, ca un uriaș morman de moloz literar.”); *Mihail Sadoveanu* („După vizita în URSS din 1945, Mihail Sadoveanu publică, în 1946, un volum cu impresii de călătorie, *Caleidoscop*. Tabloul vieții de fiecare zi din Uniunea Sovietică este idilic. Autorul se străduiește să fleteze, în fiecare paragraf, țara vizitată. Cu o naivitate disimulată, în stilul diplomației orientale, el se miră copilărește, descoperind că bagajele nu se fură la aeroport sau că șoferul Academiei nu se răstește la pasageri. [...] În mod inevitabil, împotriva dorinței autorului, textul devine ironie. Un cititor tânăr, care nu ar cunoaște biografia lui Mihail Sadoveanu, ar putea crede că toată publicistica acestuia după război constituie o imensă satiră la adresa comunismului, o satiră la fel de caustică ca aceea a lui Orwell. [...] Numai Ion

Budai-Deleanu, în *Țiganiada*, și-a mai bătut joc cu atâta vervă de o utopie. El însă chiar își bătea joc, spre deosebire de Mihail Sadoveanu care laudă cu toată seriozitatea și este doar involuntar ironic.”); G. Călinescu („În starea noastră de spirit de acum trebuie să evităm să citim articolele lui G. Călinescu din perioada stalinistă: publicistul își folosește extraordinarul talent literar pentru a-l caricaturiza, de exemplu, pe Iuliu Maniu și a-l idealiza pe Petru Groza, cu o iresponsabilitate care ne traumatizează și ne poate îndepărta pentru totdeauna de spiritul călinescian. Chiar și unele dintre comentariile critice – cum sunt cele despre Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, Maria Banuș – îl prezintă pe G. Călinescu, infailibilul degustător de literatură de altădată, ca pe un expert ratat sau, și mai rău, corupt. Ne trebuie o mare putere de detașare pentru a sesiza ceea ce este admirabil în opera călinesciană. Importanța lui G. Călinescu trebuie estimată cu alte unități de măsură decât cele obișnuite. După cum în cazul unui mare poet este absurd să identificăm și să blamăm abateri de la regulile gramaticii, în cazul lui G. Călinescu nu are nici un rost să dovedim că uneori s-a contrazis, că a exagerat, că și-a declarat adeziunea la o doctrină estetică primitivă, adică să procedăm ca exegeții meschini ai lui G. Călinescu, Ileana Vrancea, S. Damian ș.a. Dincolo de o diplomatie de moment, de altfel, ineficace, și de inconsecvențele datorate mai curând mobilității gândirii și spiritului ludic decât urmării unor interese, scriitorul a rămas el însuși într-un mod spectaculos și riscant. El s-a exprimat nu printr-o afirmație sau alta, ci prin totalitatea creației sale eruptive sau, mai exact formulat, prin însuși caracterul eruptiv al creației. Stilul intelectual și artistic călinescian, bazat pe neașteptate asocieri de idei, paradoxuri și imagini șocante, a avut *propriul său mesaj*, fundamental antidogmatic. Profesând libertatea de gândire și bucuria de a crea într-o perioadă în care scriitorii aveau ca principală îndatorire cetățenească să fie dogmatici și plictisitori, «oportunistul» G. Călinescu a fost de fapt marele inoportun al momentului.”), Eugen Ionescu („Ziaristii care îi luau interviuri lui Eugen Ionescu erau de compătimit. Scriitorului îi plăcea să întrebe, nu să răspundă. Iar când, împotriva dorinței lui, i se adresa totuși o întrebare, el oferea, în loc de răspuns, o întrebare și mai dificilă. Un spectaculos meci de ping-pong, care îi obligă pe privitori să-și întoarcă rapid capul într-o parte și-n alta. De fapt, chiar și când nu avea un interlocutor, scriitorul proceda ca și cum ar fi participat la un schimb de replici. Ei își imaginează un interlocutor, atribuindu-i tot felul de prejudecăți și contrazicându-l. Pe Eugen Ionescu, orice opinie îl enerva. Și aceasta nu pentru că el s-ar fi situat pe o poziție nedemocratică, nu pentru că ar fi avut un complex de superioritate, ci pentru că nu suporta mortificarea pe care o presupune o idee în momentul când se consacră. Cine a vizitat o fabrică de aparate electronice își aduce aminte, fără îndoială, la ce probă sunt supuse televizoarele după parcurgerea întregului flux tehnologic: un fel de brațe metalice apucă fiecare aparat în parte și îl zgâlțâie violent, parcă anume pentru a-l distruge. Iar după aceea televi-

zorul este pus în priză pentru a se costata dacă mai funcționează. Așa proceda și Eugen Ionescu ori de câte ori examina o creație intelectuală sau artistică de mare prestigiu. Iar dacă ea trecea cu bine prin această încercare, era aproape sigur că va rezista în timp mai mult decât altele. «Negativismul» lui Eugen Ionescu era de fapt o atitudine antientropică, o formă de vigilență față de orice început de infiltrare a morții în valorile culturii. Nu-ul pe care îl spunea el, departe de a fi emfatic și disprețuitor, avea semnificația unui țipăt de groază.”); *Magda Isanos; Șerban Cioculescu; Ion Băieșu; Marian Popa* („[...] Cine citește cărțile lui Marian Popa și nu-l cunoaște pe autor chiar poate să creadă că a intrat în contact cu opera unui computer. Miile de informații manipulate riguros și operativ, dar și fără o economisire meschină a efortului intelectual, intonația mereu neutră, ca a unei voci sintetice, capacitatea de a executa cu același zel programe diferite, uneori de-a dreptul opuse, totul te face să te îndoiești că Marian Popa există.”); *Adrian Păunescu* („După 1989, Adrian Păunescu nu și-a schimbat modul de a scrie. Funcționează, în continuare, ca un aparat de versificat, în care se pot introduce, ca materie primă, și articole de ziar, și discursuri parlamentare, și scrisori de amor. Și tot ca în trecut, nu observă că numai uneori toată această proză se transformă în poezie. Cazurile de fericită metamorfoză se întâlnesc mai ales în poezia de dragoste. Recurgând la binecunoscuta sa retorică fulminantă și adoptând întotdeauna un ton melodramatic, contrazis în surdină de un optimism înnăscut, poetul face iubitei declarații sonore, insistente și ingenioase. Versurile respective – în care se reconsideră spontan mituri sau se configurează cu o rapiditate de scamatorie viziuni îndrăznețe asupra existenței – amintesc de prodigioasa inteligență artistică dovedită de Adrian Păunescu în primele sale cărți. Din nefericire, însă, lipsa de spirit critic, a autorul, dar și a consilierilor săi, favorizează tipărirea unor versuri de un prost-gust apocaliptic [...]). □ Intervievat de Romulus Diaconescu, prozatorul Mihai Sin dezvăluie „culisele” romanului *Quo vadis, Domine?*, explicând de ce „a fost editat, dar nu a mai fost difuzat”: „[...] am evitat să fac publice unele aspecte legate de apariția romanului *Quo vadis, Domine?*, pentru a nu provoca «un scandal». Detest «scandalurile», de care avem parte din belșug, și pentru care există un public mereu «înfometat», cele mai multe dintre ele fiind tipice de mahala. Sunt, de asemenea, conștient de faptul că trăind izolat la Târgu-Mureș, n-aveam nicio șansă dacă ajungeam prin tribunale cu editura Humanitas și cu directorul ei general, Gabriel Liiceanu, cu atât mai mult cu cât mai toată lumea, snobi și sufragete «intelectuale» de-a valma, dar și oameni serioși vorbesc despre el folosind sintagma temător-respectuoasă «distinsul filosof și intelectual». Mărturisesc că și eu m-am dus la Humanitas cu manuscrisul volumului I al romanului în primul rând pentru Gabriel Liiceanu, pe care nu-l cunoșteam și despre care citisem destule pentru a-mi forma o idee că voi avea de-a face cu un gentleman, într-o lume și într-o perioadă în care numărul secăturilor se înmulțise brusc și alarmant.

Omul Liiceanu a fost însă o mare dezamăgire, e drept, nu de la primele întâlniri. Nu voi intra în detaliile acestei urâte și penibile «povești», și nu doar din rațiuni de spațiu tipografic. Dar câteva sumare explicații sunt strict necesare: în primul rând, toate necazurile pe care le-am avut cu volumul al II-lea au pornit de la volumul I. La puțină vreme de la apariția acestuia, Gabriel Liiceanu mi-a dat să înțeleg că nu va mai publica și volumul al II-lea, pentru că nu se... vinde. Atitudinea lui față de roman și de mine se schimbase cu 180 de grade. Aproape nici o iotă din contractul pe care îl aveam – poate exceptând faptul că romanul a fost tipărit, totuși – n-a fost respectată, cum n-au fost respectate promisiunile, cuvântul dat – și doar «distinsul intelectual», cunoscător de germană, cunoaște expresia «Ein Mann, ein Wort», angajamentele ferme. N-am avut parte nici măcar de o «lansare de carte». În schimb, am fost mințit în diverse situații cum de puține ori mi s-a întâmplat în viață. Nici azi nu cunosc numărul exemplarelor vândute, deși, prin contract, trebuia să fiu informat și, în plus, am solicitat asta verbal și în scris. Într-un târziu am cerut să fie cedat *copyright*-ul – abuziv însușit – pentru a republica volumul I la o altă editură împreună cu cel de-al doilea. Chestiunea asta se putea rezolva, de pildă, printr-o simplă reziliere a contractului. Posed o scrisoare de la Gabriel Liiceanu în care se declară dispus să-mi cedeze *copyright*-ul, și-o alta în care s-a... răzgândit. Au fost destule cazuri, înainte de '89, în care director sau redactori de editură își șicanau propriii autori și «bruiiau» cărți apărute în «ograda» lor. Motivele sunt în general cunoscute. Dar ca un director de editură să-și «bruieze», în anii noștri, cărți – căci nu sunt singurul caz – pe care le-a tipărit pentru mine rămâne un gest incalificabil. Explicațiile pe care le posed și îngăduința și înțelegerea pe care am încercat întotdeauna s-o am față de slăbiciunile omenești, inclusiv ale mele, firește, nu mă fac mai dumirit și mai puțin contrariat astăzi. Să zicem că asupra lui Gabriel Liiceanu s-au făcut mari presiuni, sau să presupunem că e un om influențabil și «anturajul» sau alte «înalte rațiuni» i-au impus o radicală schimbare de atitudine și de optică. Dar atunci ar fi trebuit să-mi ofere alt tip de explicații, să-și ceară scuze ca un adevărat gentleman, ceea ce n-a fost cazul” („*E uimitor câte falsuri grosolane se comit sub ochii noștri*”).

● În „Monitorul” ediția de Brașov, este publicată o primă variantă a *Manifestului fracturist*, scris de Dumitru Crudu și Marius Ianuș: „E un curent pe care l-am inaugurat – D. C. și M. I. – în noaptea de 10 spre 11 septembrie '98 (cînd am fost bătuți pe stradă), ca să terminăm odată cu poezia. Din acel moment scrierile noastre s-au numit fracturi. Cînd am publicat prima oară acest text n-am avut timp să facem o radiografiere pe îndelete a curentului, ci doar să-l descriem în linii generale. A doua variantă, ceva mai bogată, a fost îngropată într-o revistă de istoriografie literară. Apariția de față reprezintă varianta definitivă a manifestului nostru. Fracturismul are mai multe niveluri: socio-cultural, psihologic, estetic și, în consecință, curentul nostru este

reflectarea literară a unei realități noi. În plan politic este reprezentat prin anarhism. Anarhia noastră este revolta unor mai mult sau mai puțin falși marxști care văd cum niște fascști nenorociți ca Fukuyama pledează pentru o lume care distruge valorile spirituale ale umanității. Mai bine să distrugem noi lumea. Pentru a vă oferi cel mai simplu exemplu al fracturii mesajului în lumea în care trăim: în registre diferite, e o fractură între un film mizerabil de la vreo televiziune și reclamele scârboase care îl întrerup. E normal ca aceste fisuri, vizibile cu ochiul liber, să se reflecte în scris. Creierul nostru funcționează (dacă o face) asemenea lumii în care trăim. Fracturismul desfide șoarecii de bibliotecă și poeții «premianți», cît și o poezie scrisă pe diplomele de absolvire a facultății. Fracturismul urăște poeții «făcuți», roboțeeii liricii române. Poeții contemporani (indiferent de curentele sau mișcările în care se înscriu), prezentați cu larghețe în revistutele scoase de admiratorii lor, sînt niște mafioți care încearcă să folosească puținele lor reușite poetice în scopuri sociale (mulți dintre ei au cinci slujbe și nu mai scriu nimic valabil), impuși fiind după modelul sicilian al familiei (care-i include acum și pe președinții asociațiilor de scriitori). Ei s-au strîns în jurul unor teoreticieni (foști scriitori), care le-au băgat în cap unor premianți că pot să ajungă poeți. Sînt jalnici. Acești scriitori, după ce au bătut cîmpii pustii vreo zece ani, mai nou și-au descoperit adevărata vocație: negustori de idei depășite, dar fixe, de literatură ieșită din uz sau compendii didactice. Poeții tineri calcă pe urmele maștrilor (primind burse în străinătate de care numai ei au auzit), însă nu în poezie, care a rămas la fel de «exoftalmică» (adică lectorul rămîne cu «ea» în mînă, năuc, cu ochii bulbucăți, așa cum fac și lamentabilii acoliți ai lui Dan Silviu Boerescu sau ai altor meșteri județeni). În totul, acești poeți au trădat poezia pentru un ideal mic-burghez. Fiecare pasăre pe limba ei piere. În rest, nu trebuie să vă speriați. Fracturismul nu va omori pe nimeni dacă nu e necesar. Ar mai fi de spus doar că, deși nu are nici un precursor autohton, fracturismul e un curent prefigurat de cîțiva poeți străini (Yves Martin, Allen Ginsberg, Robert Creely, Velimir Hlebnikov, e. e. cummings, Keneth Koch, John Ashbery...) și pare în vogă printre poeții tineri din tot Estul Europei. Un exemplu ar fi «noii barbari», grup de poeți polonezi ai anilor '90. Dintre poeții români sînt fracturiști: Ștefan Baștovoi, Mihai Vakulovski, Ruxandra Novac, Domnica Drumea, Sandu Vaculovschi, Zvera Ion, Răzvan Țupa și – presupunem – noi. Fracturismul este un curent al celor care există așa cum scriu, eliminînd din poezia lor minciuna socială. Fracturismul nu este o afacere poetică, o fraudă mic-burgheză sau o spargere la băncile goale ale poeziei de azi. Nu este așa ceva. Fracturismul este un curent al celor care nu au speranțe carieriste, al celor care nu percep arta ca pe o tranzacție socială, iar viața ca pe o afacere din care să poți scoate cu orice preț profit. Foarte mulți consideră că (sau se comportă ca și cum) literatura s-ar fi terminat la sfîrșitul anilor optzeci, iar poezia tînără ar fi o palidă copie a poeziei cotidianului, a luniștilor sau a

tot felul de textualiști/ ioviști sau a postmodernismului (îmbrăcat în straine românești). Nu este adevărat. Fracturismul desfide cotidianul și jocurile textuale ale lui Gheorghe Iova. Fracturismul este suficient de puternic încât să existe pe propriile lui picioare. Brașovul sau Bucureștiul sînt niște orașe moarte. Poezia a crăpat în ele. Cei care au scris cîndva poezie sînt cuprinși astăzi de un putred spirit comercial, sînt înghițiți de mlaștina banilor. Prin modul în care trăiesc, acești «foști» nu mai au nici o legătură cu poezia. Fracturismul, după ce a descoperit fisurile realității și existenței, vrea să instituie o legătură extrem de strînsă, o coeziune între felul cum trăiești și poezia pe care o scrii. Fracturismul a înțeles că aceste două lucruri nu pot fi despărțite. Nu poți fi, în același timp, un profesor universitar-academician, un mic-burghez carierist- comerciant-politician și un poet nonconformist. E o discrepanță aici și o fisură. Fracturismul desfide poezia optzecistă a realului, derivată din cultură și împănată cu o multitudine de planuri «științifice». Ce limbaj prețios folosesc acești poeți care pretind că scriu o poezie a concretului! Ei le vorbesc iubitelor «exoftalmice» și «suturate» despre «lobotomii» sau despre cum mănîncă semințe «decorticate». Sînt jalnici și ridicoli. Ei pretind că scriu o poezie a realului, a omului comun și obișnuit, dar fac acest lucru pornind dinspre cultură (de multe ori una nici măcar bine asimilată). Așa ceva însă nu se poate. Asta e o minciună. Fracturismul reclamă o subiectivitate necontrafăcută, nouă, care să poată institui puncte de vedere necunoscute asupra realității. Poeții fracturiști pornesc de la ceea ce le este caracteristic doar lor. Fracturismul este primul curent care nu mai are nici o legătură cu poezia realului, cu noul antropocentrism sau cu textualismul. În sfîrșit, fracturismul este primul model al unei rupturi radicale față de postmodernism”.

● În numărul 12 al suplimentului „Vineri”, se continuă dezbaterea pe tema *Tradiției*. De această dată, contribuie la sumar: criticul de teatru, Marian Popescu, *O haină cu două fețe* („Dezbaterile despre tradiție, mai ales în domeniul umanist, al literaturii, al culturii în genere, dau, de multe ori, senzația că au în vedere când o «haină» bună pentru vremuri rele când... invers. Totul e în funcție de contextul socio-politic al perioadei. În ce momente se produce apelul la tradiție? Vedem asta în fiecare zi. E de ajuns ca un lucru să se întîmple de cel puțin trei ori și se vorbește de «tradiționala deja...»). Un reflex al arivismului, al ciocoismului cu alură intelectuală favorizează adesea arborarea steagului aurit al tradiției când e vorba, mai ales, de organizarea unor «acțiuni», «manifestări» etc. Cel mai adesea, un deficit al substanței, al valorii marchează grăbitul apel la tradiție. Care, în aceste circumstanțe, devine un fel de centură de siguranță pentru un exercițiu ferit, adesea, de risc, de tentativa experimentală sau pentru o grăbită «legitimare» a unei valori încă neomologate. [...] Apariția cărților unor Alina Mungiu, Horia-Roman Patapievic sau retipărirea aceleia a lui D. Drăghicescu de pe la începutul secolului, ori studiul lui Zigu Ornea despre extrema dreaptă în România în anii '30 sau, din altă

perspectivă, culegerea de articole a lui Dorin Tudoran, *Kakistocrația*, determină, în anii din urmă, și o repunere subtilă în discuție a ceea ce *credem noi că este conceptul de tradiție.*”); tinerii Angelo Mitchievici, *Bocet de motoară și doină de baladă* („Ca orice regim totalitar proaspăt instituit, regimul comunist căuta o legitimare culturală care să dubleze pe cea istorică și, pentru a se plasa sub semnul continuității, își revendica o tradiție, ficționalizând datele realului și eludându-le la modul manufacturier pe cele incomode. Mai mult, impunea o hermeneutică paralizantă pentru polisemia lor constitutivă, astfel încât atât textele cât și evenimentele să fie constrânse la un sens unic și totalizator. Este recuperat numai ceea ce susține ideologia. Atunci când e necesar, contextul va fi cu desăvârșire ignorat, un text de letopiseț fiind tratat de aceeași manieră cu, să spunem, poezia de utopie umanitaristă a lui Cezar Bolliac. Istoria, ca și literatura, e citită în cheie ideologică, sunt exploatare diverse texte cu tematică socială din care va fi constituit arborele genealogic al proletcultismului. Opere inegale ca valoare vor beneficia doar de un clasament cronologic în funcție de capacitatea lor de predicție, întrucât comunismul e văzut ca o stație terminus, ca ultimă revelație.”), și Paul Cernat, *Tradiții acomodante* („Într-o societate care nu a interiorizat decât superficial modernitatea, dar se vede nevoită astăzi să facă față provocărilor postmodernității după decenii de totalitarism comunist, raportările la «tradiția locală» tind să favorizeze, mai degrabă, dialectica păguboasă a atitudinilor extreme. Cum Tradiția asigură, prin excelență, principala sursă de protecție simbolică la nivel comunitar, este important să înțelegem cum anume s-au adaptat în această perioadă – și, mai ales, cu ce consecințe – instituțiile considerate a fi depozitare ale tradiției, de pildă, Școala, Biserica, și, mai ales, cum a evoluat imaginea modelelor tradiționale la nivelul diferitelor grupuri socio-profesionale, la nivel microsocioal ș.a. Contractul social pe care fostul regim l-a instituit la un moment dat cu tradițiile dominante sub forma național-comunismului ține, desigur, de valorificarea și transformarea unei anumite stări de fapt «specific locale», operațiune facilitată într-o primă fază a sistemului de reducerea la tăcere a elitelor liberale și de distrugerea burgheziei, ale căror tradiții – evident minoritare – nu au putut fi însă anihilate, ci mai degrabă inhibitate și cumva «deviate». Fapt este că blocarea oricărei dezbateri libere la nivel instituțional asupra tradiției canonice, a specificului național etc. în favoarea exploatarei centralizate a unor Vulgate tradiționaliste convenabile autorității de partid și de stat a condus, de pe o parte, la apariția unor conservatorisme de cazarmă ori la ghettoizări culturale mai mult sau mai puțin autiste, dublate adeseori de comportamente acomodante, și, pe de altă parte, la resentimente nevrotice, fatal contraproductive. [...] sub aparența lor rigiditate dogmatică, adepții vulgatelor tradiționaliste și specifiste se dovedesc încă suficient de abili și de... adaptabili în a-și asigura propriile strategii de conservare a pozițiilor. De altfel, «simularea» unor modele externe de-a lungul unei istorii marcate de

discontinuități, a sfârșit prin a se constitui ea însăși într-un model «specific», hibrid, bazat pe sinteză și paradox»). □ *Topul cărții*, rubrica susținută de Mircea Nedelciu, evoluează pe un fond financiar din ce în ce mai precar: „Luna septembrie a fost una de rău augur pentru destinul cărții românești. Cărpind bugetul național, dl. Dăianu, pe atunci încă ministrul finanțelor, s-a gândit să introducă TVA de 11% cărților și ziarelor. Măsura în sine nu e anormală, ci pare așa din mai multe motive; unul ar fi acela că starea de dinainte era anormală. Cartea nu se afla în situația de TVA – cota 0 (ca produsele de export, de exemplu), ci în situația de «produs exceptat», invenție nebrețată a sistemului de fiscalitate văcăroist.[...] Cert este că dl. Dăianu a plecat din fotoliul ministerial și a venit dl. Remeș, care promite diverse relaxări fiscale. Vom trăi și vom citi. Incidentul a fost totuși un prilej de reflecție asupra problemelor industriei cărții, cu neliniștitoare cifre de la Statistică. Oricum, că producția a scăzut rămâne evident și în Programul MONITOR. Dacă în prima parte a anului listele noastre de bază trecuseră de 500 de titluri, acum ne aflăm undeva între 350 și 400 de titluri active pe piață”. Locurile întâi din clasamentul pe luna septembrie sunt următoarele: Poezie – Emil Brumaru, *Dintr-o scorbură de morcov*, Nemira 673 p.; Proză scurtă și roman – Ștefan Bănuțescu, *Un regat imaginar*, ALLFA 762 p.; Non-fiction (eseu, critică și istorie literară) – Caius Dobrescu, *Modernitatea ultimă*, Univers 551 p; Non-fiction (istorie, politologie, sociologie, memorii, jurnale) – Lucian Boia, *Jocul cu trecutul*, Humanitas 650 p; Educațional și practic – Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, Polirom 730 p..

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE]

● În numărul 9-10 din „Viața Românească”, Al. Paleologu apelează la un exemplu de istorie culturală, care o are drept protagonistă pe eseista Alice Voinescu, într-o încercare de a da răspuns întrebării dacă *Se poate ajunge la Dumnezeu prin filozofie?*: „Îmi pare că cel mai corect, firesc și liber răspuns la această problemă e cel dat de tânăra pe atunci doctorandă Alice Steriade (Voinescu) la prima sa întâlnire cu maestrul ei din Școala de la Marburg, Hermann Cohen, care, invitând-o la ceai în familia sa, i-a pus întrebarea: «Domnișoară Steriade, aveți vreo convingere religioasă? Căci doctrina noastră, care este agnostică, ar putea să vă contrarieze». «O, nu, domnule profesor, i-a răspuns tânăra doctorandă, credința mea, care sunt ortodoxă și practicantă, este profundă și de nezdruccinat, la adăpost de orice tulburare. Dar filozofia este una și religia este alta. Filozofia nu este credință, ci gândire»”. □ Mircea Ivănescu publică în grupaj poeziile *Poveste veche*, *Numele, firește*, *Denisei*, *Scenă veche, însă cu însuși*, *Linii tremurate*, *Un drum (același)*, *Denisa și Virginia Woolf*, *Povești în cerc*. □ Ion Bălu face cunoscute publicului „Documente din arhiva Securității”- *Lucian Blaga între contemporanii săi*. „În vara anului 1958”, se relatează în cuvântul introductiv, „s-a răspândit

zvonul că, la Cluj, s-a constituit un «gubern subversiv», având ca «președinte al Consiliului de Miniștri» pe Lucian Blaga. O Notă nesemnată și nedată sintetizează aceste informații. Ca măsură preventivă, Securitatea a arestat o parte dintre cunoscuții lui Lucian Blaga: medicii Mihail Iubu, Sorin Perian, profesorul Ion Boantă și conferențiarul universitar Gabriel Tarta, toți formând un «grup», pentru a se crea impresia unui «complot antistatal», de a căru «organizare» și «conducere» urma să fie acuzat Lucian Blaga. Fiecare dintre arestați a fost interogată de numeroase ori pentru a spune tot ce știa despre filosof. Mihail Iubu, arestat încă din anul anterior, a relatat că Lucian Blaga «scria un roman ce urma să cuprindă viața sa», roman ce va fi publicat după 1990, de editura Humanitas, sub titlul *Luntrea lui Caron*. «Organele» de anchetă bănuiau că Mihail Iubu nu a declarat tot ce știa în legătură cu Lucian Blaga. De aceea, i s-a introdus în celulă o «agentură» care raportează, după câțva timp, că inculpatul deține date despre «obiectiv», pe care nu le-a divulgat la interogatoriile anterioare. La 12 septembrie 1958, Mihail Iubu este reinterogată timp de aproape șapte ore. Înfricoșat, el își acuză «prietenu» cu vehemență. Dar peste ani, aceste acuzații dezvăluie profilul moral adevărat al filosofului. Documentele reproduse integral provin din Arhiva S.R.I., Fond «D», Dosar 64, vol. 1,2, Cluj, menținând redactarea și ortografia, amândouă deficitare». □ Redactorul-șef, Caius Traian Dragomir, îi ia un lung interviu, cu 20 de întrebări, academicianului și criticului literar Eugen Simion, prezent, după mărturisirea proprie, pentru „prima oară în ultimii 30 de ani când numele meu apare în «Viața Românească» sau, mai exact, când public în «Viața Românească». „Reparația” de vizibilitate, în revista editată de Uniunea Scriitorilor și Redacția Publicațiilor pentru Străinătate „România”, se realizează prin următorul set de întrebări și răspunsuri: „C. T. D.: 2. Aș fi foarte interesat să știu ce rol atribuie literaturii în interiorul istoriei naționale? E. S.: Literatura face în bună măsură istoria unei națiuni sau, mai corect, o exprimă și în bună parte o creează. Oricum, o națiune supraviețuiește în istorie prin cultura ei. Și, cum știți, cultura română este în primul rând o cultură de poeți. Mari poeți. [...] Unii comentatori români susțin că, neavând o epocă a tragediei și nici un mare tragic, n-am putut să ne creăm un stil de existență notabil. Sau avem un stil, dar acesta este creația unui mare comic, I. L. Caragiale. De aceea modul nostru de a ne situa în lume și stilul nostru ar fi esențialmente miticesc, neserios, combinagiu, descărcăreț... Nu accept această viziune. I. L. Caragiale este un mare scriitor, dar nu cred că românii se poartă, toți, ca Mitică sau Lache și Mache. De ar fi așa, n-am putea explica apariția marilor poeți și n-am putea motiva multe în comportamentul nostru. Înaintea *Scrisorii pierdute* există baladele noastre și acestea arată alt mod de a gândi existența și alt mod de a umbla prin existență... Caragiale a marcat, desigur, viața noastră politică și comportamentul omului politic. Continuă, cred, să producă, să educe (indirect) pe «mitocanul» național pe care îl găsim în toate sferele societății

noastre, în forme chiar mai degradate decât le prezenta Caragiale cu un secol în urmă. Nesperiosul Mitică are momente de duiosie, este afabil, ține la amicii săi, respectă «damele» nu-i în întregime odios, este doar superficial... Mitocanul de azi este cinic, nu mai respectă nici o lege morală și, când se bagă în politică (și de regulă, se bagă) nu te mai înțelege deloc cu el. Eu sper că va învinge cealaltă tradiție și se va impune, în cele din urmă, celălalt *stil românesc*: tradiția lui Kogălniceanu, Maiorescu și a marilor creatori români... O țară care dă pe Argezi și Brâncuși are și alte calități decât veșnica trâncăneală și vesnica aflare în treabă. Generația lui Eliade, sesizând primejdia de a fi identificați cu o nație culturală de Mitică, s-a despărțit de Caragiale și a vituperat ironia care împiedică accesul la tragic. Nu cred însă că ironia trebuie izgonită din cultură și, chiar dacă vrem s-o izgonim, nu putem. Și nici n-ar fi bine. Ironia spală spiritul de jegurile lui și, mai ales, ironia ne ajută să trăim tragediile vieții (care se abat ciclic asupra noastră). Și, apoi, nu poate ironia să ne vindece de excesul de zeflema (ruda săracă sau mitocănia din ironie, partea ei degradată). Convingerea mea este că nu ironia împiedică simțul contemplației și accesul nostru la tragic, ci zeflemeaua care tinde, din păcate, să se generalizeze și să devină un stil de existență, cel puțin pentru o parte a societății românești. Este stilul care nu are nimic sfânt, nu vede decât mofturi și nu respectă nici o ierarhie de valori. Citiți presa noastră mai mult sau mai puțin culturală și îmi veți da dreptate. Legea care guvernează aici este: *nimic nu se respectă, totul este luat la mișto*... Sub acest drapel, mă îndoiesc că literatura poate face istorie sau că poate ajuta istoria în sens bun, în sens major. Zeflemeaua nu produce decât zeflema, adică veselia într-un neant moral, adică civilizația irespectului și a inculturii... Grav este faptul că s-au contaminat de acest spirit, domnule Caius Dragomir, chiar oamenii de cultură sau, mă rog, cei care pretind că fac cultură. În articolele publicate de «Dilema» împotriva lui Eminescu nu deranjează faptul că este pus în discuție mitul lui Eminescu sau că este contestată opera lui (un fenomen ce poate fi normal), ci vulgaritatea comentariilor. Modul zeflemitor în care este tratat un mare poet. Un fenomen care ar trebui să ne îngrijoreze pentru că, dacă observați bine, sub pretextul revizuirii valorilor, băieții noștri rad tot, într-o veselie continuă... Citiți, vă rog, numărul dedicat recent de «Luceafărul» acestei teme. Cu câteva excepții – printre care vă prenumărați (l-aș mai cita pe Marin Mincu, care are o poziție de veritabil om de cultură în această chestiune) – cei care scriu în revista condusă de chiar președintele Uniunii Scriitorilor, dl. Laurențiu Ulici, neagă cu fervoare, în continuare, pe marii scriitori. Dl. Grigurcu publică al 500-lea rechizitoriu, dând sentimentul că el publică, în fapt, același articol. D-na Mirela Roznoveanu, în trecere prin țară, ne propune să punem o banderolă pe cărțile lui Sadoveanu și Argezi pe care să scriem: *atenție, acest scriitor a colaborat cu bolșevismul* sau, dacă, îi mai lăsăm în manualele școlare, să nu care cumva să nu-i avertizăm pe profesori și pe elevi asupra păcatelor lor cam

așa: *acești scriitori pe care sunteți siliți să-i studiați în școală au colaborat cu regimul comunist*. Eu propun să mergem mai departe și să montăm pe marile bulevarde lozinci enorme cu numele scriitorilor care au săvârșit aceste păcate morale capitale. Ar fi mult mai bine... Ce se uită în acest delir colectiv este că în literatură, cea mai gravă probă de imoralitate este lipsa de talent... Dar această neliniște nu tulbură, am constatat, pe cei care judecă atât de aspru greșelile lui Arghezi... Delirul continuă... C. T. D.: 6. Ce rol a jucat literatura în viața dv. – aceasta dincolo de profesie, în imaginea dv. globală asupra lumii, ca și în existența intimă? E. S.: Datorz literaturii mai multe lucruri: a) m-a salvat la propriu; la începutul anilor '60, când am început să scriu, nu aveam nici o identitate; critica literară mi-a dat o șansă intelectuală și socială; b) literatura a devenit un mod de existență; este, poate, o propoziție umflată, dar așa se întâmplă lucrurile; c) literatura te formează, te obligă să ai o viziune asupra lumii, să-ți asumi sarcina lumii, vrei, nu vrei; d) mi-ar plăcea să spun: literatura împinge lumea înainte; încă nu știu dacă este adevărat; e) partea proastă este că, dacă o iei în serios, literatura te împiedică să mai faci altceva; și ce este mai curios și mai grav: nu mai vrei să faci altceva, făcând mereu literatură... Când sunt întrebat: care este hobby-ul dv., mă uit mirat la cel care mă întreabă: cum adică? Mai pot face altceva?!... Totul este să nu te lași copleșit de *răul de literatură* (sau *răul de scris*) care apare din când în când... C. T. D.: 7. Vorbiți-ne despre viața universitară în unii studenției dv. – în anii formării și ai afirmării vocației și marelui dv. talent. E. S.: Paradoxul este că, în cea mai nenorocită perioadă a istoriei noastre, cea mai tragică (începutul anilor '50), Universitatea din București avea, probabil, cei mai buni profesori pe care i-a avut de la înființare, cel puțin în ramura filologică. Am scris în mai multe rânduri despre acest paradox. Mulți îl contestă. Cum?, zic ei, să fie posibil ca în plină dominație stalinistă să existe profesori mari și să se facă știință adevărată? Un nonsens, o neconcordanță. Poate nu-i o concordanță, dar este un adevăr. Vianu, Rosetti, Iorgu Iordan – profesorii mei – nu erau niște ficțiuni. Existau în realitate, țineau cursuri cinci ani de zile, comunicam cu ei... Ei au constituit șansa generației mele. Le datorăm enorm. Mai era G. Călinescu, scos de la catedră. O absență activă, ca să zic așa. Îl citeam cu încântare și-l urmăream atent ori de câte ori apărea în public. Puțin teatral, prea «călinescian», sigur genial. Vianu s-a oferit, încă de la prima oră de curs, ca un model intelectual și moral. L-am iubit. Beizadeaua Rosetti aducea cu el legenda prieteniei lui cu Arghezi, Barbu, Călinescu, Camil Petrescu... Știa multă carte, dar ce sugera în afara științei sale filologice era, parcă, mai important. Apoi severul Iorgu Iordan, un monstru de erudiție filologică, mereu supărat parcă pe lume... Stima față de el era amestecată imperceptibil cu frica față de profesorul care, oricând, te putea face de răs... Apoi, colegii (Nichita Stănescu, printre ei) și voința noastră de a nu ne pierde într-o istorie total ostilă. Apoi speranța din 1956-1957 și represiunile sălbatice care au urmat.

Aveam 23 de ani și, fiind șef de promoție, m-am ales cu... cinci ani de șomaj... Au fost, trebuie să recunosc azi, anii mei cei mai buni. Tânăr și inconștient, așteptam ca răul să treacă. Am citit în acest răstimp zi de zi în Biblioteca Academiei și, în calitate de colaborator extern (plata din doi în trei ani!) în colectivul «Eminescu», condus de neuitatul Perpessicius, am citit toate manuscrisele lui Eminescu. Am copiat proza literară și dicționarul de rime cu mâna mea. A ieșit o carte (debutul meu cu *Proza lui Eminescu*, în 1964) și am ieșit fără ură în mine din această imensă, crudă injustiție ce mi se făcuse. N-am păstrat ranchiună față de colegii și profesorii care mă dăduseră afară. Asta m-a salvat, cred, moralmente. Ura – sunt nevoit să mă repet – nu este creatoare. Norocul meu a fost că fac parte dintr-o generație puternică. Am dorit să fiu criticul acestei mari generații de poeți, prozatori și critici literari –, o generație care a prins un moment de dezgheț politic (1960-1971) și a profitat de el... 8. Aveați, pe atunci, o concepție formată în spațiul filosofiei culturii? Dar în cel al politicii? Au rămas ele neschimbate în timp sau au evoluat și, în acest caz, cum? Nu mă refer, desigur, la exprimarea unor opinii în acest sens, ci la simpla lor existență? E. S.: Aveam, în mod sigur, capul plin de idei și aveam o disperată ambiție de a nu mă lăsa pierdut într-o istorie absolut bezmetică. O concepție în spațiul filosofiei culturii? Asta vine greu și uneori nu vine deloc. Știu bine că voiam să fac critică literară și lecturile mele au fost de la început orientate în acest sens. G. Călinescu și T. Vianu au fost modelele mele. Cu cel din urmă am putut comunica și în chip direct, cu cel dintâi numai prin cărți. Rarele întâlniri cu «marele Gim» (două sau trei) au fost inesențiale... Omul nu era mai prejos de opera sa, dar omul era aproape inaccesibil. N-am insistat. Cu Vianu era altceva. Puteai comunica relativ ușor cu el și, când te accepta în intimitatea sa, aveai surpriza să descoperi nu numai un spirit învățat, dar și un suflet bogat. Mai este un moment important în existența mea intelectuală: pregătirea studiului *E. Lovinescu, scepticul mântuit*. L-am citit integral pe Lovinescu și i-am citit, ca să spun astfel, *epoca* și sursele lui intelectuale. A fost o revelație. Scriind despre el, am preluat un model moral. Un transfer jumătate voit, jumătate impus... Impus fără să știu, prin contagiune. Am descoperit, urmându-i opera, un om care a sacrificat totul (cariera socială și viața afectivă) pentru literatură. Ceilalți critici (Maiorescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu) au avut și alte satisfacții în viața lor. E. Lovinescu aproape niciuna. Și, apoi, inteligența și bunătatea lui, convingerea lui neștrămutată în opțiunea estetică pe care a ales-o în tinerețe... stăpânirea lui în fața atâtor conflicte din viața literară, altitudinea lui morală și intelectuală... Caracter puternic, scriitor de clasă... Am ieșit altfel de cum intrasem din această aventură... Sunt sigur de acest fapt. Mi-am format, cred, stilul și mi-am fixat modelul... C. T. D.: 9. Ce rol a jucat experiența franceză în definirea globală a personalității dv.? E. S.: Franța a sosit la timp. O experiență capitală, în alt sens decât cea de care am vorbit până acum. Aveam 37 de ani când am sosit în Franța. Aici am

descoperit *noua critică* și tot aici am înțeles condiția mea de intelectual român. Parisul m-a spălat de prejudecăți și mi-a dat un veritabil gust european. Atunci m-am vindecat, îmi vine să cred, de complexe intelectualele române. Nu le mai numesc. M-am întors după trei ani cu 3.000 de cărți de critică și teorie literară, cu un jurnal intim (publicat, parțial, în 1977) și cu o mare liniște în spiritul meu. Dacă pot face ceva, să fac aici, în cultura română. Restul nu mai ține de mine. Nu regret decizia mea. Nu spun că tot ceea ce am trăit și am văzut în Franța mi-a plăcut. Dar a fost o mare șansă pentru mine contactul cu o lume în care, cum se zice cu o vorbă nu totdeauna adevărată, omul este condamnat să fie liber... C. T. D.: 13. Cum ați caracteriza – paradigmatic – mișcarea literaturii române, dinamica ei de ansamblu, dacă așa ceva există, în ultimele două secole? E. S.: Am reușit în bună parte să refacem handicapurile. În 1941, când G. Călinescu publica *istoria* lui, literatura română era sincronică în toate compartimentele ei. Nu mai alergam înnebuniți de spaimă, în urma Europei. Dădusem chiar o mișcare de avangardă, aveam o mare poezie modernă (Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Fundoianu), romanul își schimbase deja modelele (apar «proustienii», «gidienii» și chiar «joycienii» – Eliade publică în 1934 primul roman joycian – *Lumina ce se stinge*, tradiționalismul românesc se spiritualizase și – fapt paradoxal – se sincronizase (vezi Pillat traducătorul lui Rilke, Saint-John Perse și al expresioniștilor; vezi, mai ales, complexitatea poeziei lui Blaga) etc. Apoi a venit din nou istoria peste noi și sistemul cultural, care începuse să funcționeze normal, a fost totalmente schimbat. Ce-a urmat, se știe. După 1989 încercăm să intrăm în normalitate. Nu-i ușor, ce-i stricat se reface greu. Nefericirea este că intelectualii, cu precădere scriitorii, s-au blocat în propriile complexe și resentimente. Nici o dezbatere serioasă nu se poate duce. Intervine numaidecât criteriul politic și totul ia altă întorsătură. Urmăriți, vă rog, așa-zisa discuție despre «revizuirile» necesare. O continuă bălăcăreală. Scriitorii buni (inclusiv criticii literari) ar trebui să înțeleagă că nu va exista o autentică viață literară dacă nu vor face în așa fel încât criteriul estetic să funcționeze normal. Cei care au de pierdut, în zăpăceala, mahalaua actuală, sunt ei, scriitorii autentici, nu publiciștii mediocri care, ca și neostenitul Costăchel, n-au astâmpăr și injuriază totul. Am avut un secol și jumătate bun de literatură, poate chiar mai mult, în care am trecut de la faza eroică (faza întemeietoare, faza *logothetilor*) – la faza în care a început să funcționeze spiritul critic și disocierea estetică a valorilor (epoca Maiorescu); norocul literaturii române a fost apariția, acum, a scriitorului de geniu (Eminescu, Caragiale) care a recuperat imensul handicap istoric și literar și a dat modele literaturii culte, după ce – până atunci – funcționase doar modelul literaturii populare; a început, rapid, procesul sincronizării cu mișcarea literară din Apus (prin Macedonski), urmat de redefinirea și afirmarea unui tradiționalism spiritual (prin Coșbuc, Iorga, Goga etc.), necesar – ca factor de opoziție – într-o cultură. Mulți contestă – azi ca și ieri – necesitatea unui tradițio-

nalism spiritual, văzând în el ceea ce vedea la începutul secolului E. Lovinescu și ceea ce era, în realitate, mișcarea sămănătoristă: inerție spirituală, conservatorism, ruralism exacerbat și triumfalist, confuzia eticului și etnicului cu esteticul sau invers, în fine, cine zice tradiționalism zice literatură minoră, opoziție față de spiritul veacului, localism, izolare nord-dunăreană etc. Nu-și așa. După Blaga, Arghezi, chiar Barbu (care jura pe trei sau patru Grecii eterne), Eliade, Noica, Preda – tradiționalismul spiritual înseamnă cu totul altceva... El trebuie să existe, repet, într-o cultură pentru că în ecuația sincronismului, tradiționalismul spiritual reprezintă elementul *diferențierii*, grila care filtrează. Nu trebuie lăsate arhetipurile, miturile, tradiția – în genere – pe seama scriitorilor minori și a spiritelor localiste primitive. Trebuie să ne redefinim conceptele cu care operăm. Multe dintre ele și-au schimbat sensurile sau și le-au pierdut în ultima jumătate de secol. Suntem nevoiți să regândim, azi, totul. Mă consider un lovinescian și acțiunea mea critică s-a fixat de la început în sensul gândirii sale critice. Mă despart, azi, de el în privința tradiționalismului spiritual românesc. Îi înțeleg (și accept) reacția față de sămănătorism și admir lupta pe care a dus-o cu mișcarea patronată de Nicolae Iorga la începutul secolului. Dar nu mai primesc azi, necondiționat, ideile sale radical negative despre valoarea și rostul tradiționalismului spiritual (repet înadins termenul *spiritual* în această formulă) într-o cultură tânără, schimbătoare, cu ierarhii flexibile, cum este cultura română. Tradiționalismul – așa cum îl gândesc – este factorul stabilizator, e «degetul de lumină» pe care îl invocă, în 1940, E. Lovinescu, într-o literatură care, în dorința ei legitimă de a ține pasul cu mișcarea de idei a timpului și sub presiunea circumstanțelor (îndeosebi din această pricină) poate să piardă sensul valorilor... Din nefericire, discuția despre traditionalism-modernism se înfundă, inevitabil, în cearta dintre *rurali* și *urbani*. Ceartă ridicolă și inutilă pentru că modernitatea unei literaturi nu depinde de tema ei, ci de spiritul în care este gândită și tratată estetic această temă... Numai la noi se mai pune atât de primitiv chestiunea temei de inspirație în artă. Vă sugerez, d-le Caius Dragomir, să deschideți în «Viața românească» o dezbateră în legătură cu tradiționalismul spiritual românesc... C. T. D.: 14. Ați dori să caracterizați succint nu operele și nu scriitorii respectivi, ci câteva modele ale românismului: Arghezi, Barbu, Blaga, Preda, Stănescu? E. S.: Subiect foarte interesant. Merită o discuție specială: «modelele românismului»... Am amintit mai înainte despre această chestiune. În calitatea mea de critic literar, mi-e greu să aleg. Toți pe cei care îi citați sunt mari scriitori și un critic literar nu are dreptul să judece emoțional. Fiind vorba însă de *modele* spirituale, morale, naționale, nu de valoarea estetică, pot să spun că, după mine: 1. Există un *model al modelelor* într-o cultură pe care trebuie să-l acceptăm pentru că din suma modelelor (suma diferențierilor) iese un model național, un stil al culturii, un spirit care poate ilustra o națiune... La acest punct n-am de ales pentru că Eminescu și Caragiale reprezintă două laturi ale

aceluași fenomen. Absența unuia ne-ar dezechilibra. 2. Sunt, în genere, de partea *tragicilor*, *metafizicilor*, *mioriticilor*, *religioșilor*, *contemplativilor* – pentru că din rândul lor apare marea poezie. Și poezia exprimă mai bine decât oricare alt gen artistic spiritul și stilul unei nații. În acest caz aleg, fără ezitare, modelul Eminescu, modelul Blaga, modelul Arghezi... Poeți uriași, fiecare în felul lui, expresii ale geniului românesc și, deci, modele plauzibile ale românismului. Nu l-aș uita, la acest punct, pe Sadoveanu. 3. I. L. Caragiale reprezintă rădăcina noastră sudică și vocația noastră pentru comic. Un geniu ironic. Cum am putea să-l ignorăm? De ce să ne supărăm pe el? Argumentele lui Eliade și Noica nu țin. Ironia – folosită de un comic uriaș, ca I. L. Caragiale – spală spiritul și-l iuțește, ca alcoolul. Caragiale exprimă și el spiritul românesc: în latura lui înveselitoare, sărbătorească și... petrecăreață. Caragiale a creat o tipologie formidabilă și o *țară imaginară* (țara lui Mitică) în care se mișcă, trâncănește, bagă intrigi, tachinează și se confruntă o lume pestriță pe un fond de *petrecere* continuă. O lume, zicea Preda, *bui măcită de cuvinte*. Splendid. Exprimă ea spiritul nației, modul nostru de a fi? Nu în totalitate și, în mod sigur, nu în esența românismului. Dar ceea ce exprimă face parte din noi, din comportamentul nostru din faza «formeii fără fond». E. Lovinescu a greșit atunci când a pus în discuție durabilitatea în timp și, în genere, valoarea estetică a operei sale. Cea mai mare eroare estetică a sa. Pe scurt, I. L. Caragiale oferă un *model întors* al românismului, un model, dacă vreți, *negativ*, *derizoriu*, partea ce se ascunde, latura rușinoasă... Forța estetică a literaturii sale dă însă credibilitate și, până la un punct, purifică acest model negativ... Urâtul, derizoriul trecut prin marea artă pot atinge dimensiunile tragicului, contemplativului... Modelul Caragiale corectează excesele modelului mioritic... C. T. D.: 15. Alegeți trei opere eterne scrise în perioada comunistă, în România. Vă rog să vă motivați, pe scurt, opțiunile. E. S.: Aleg poezia lui Nichita Stănescu, în totalitatea ei, *Moromeții* lui Preda și teatrul lui Sorescu, iarăși în întregime. Nu-mi motivez opțiunile. De treizeci și mai bine de ani nu fac decât să-mi justific estetic aceste opțiuni... Acestea și altele. C. T. D.: 16. Ce ați fi dorit să se îplinească, în istoria noastră, o dată petrecută Revoluția din 1989, și nu s-a împlinit? Ce s-a împlinit din ceea ce sperați? E. S.: Am căpătat libertatea de expresie. Un câștig enorm. S-au deteriorat relațiile umane și comunitatea intelectuală românească s-a destrămat... Păcat. Ce a urmat, se știe, se vede... O confuzie strașnică de valori, o bătălie între orbi. O ceartă continuă. Degradantă, ca la mahala... Mi-am pierdut aproape toți prietenii literari și suport aproape zilnic insulte absurde: apolitism, Cotroceni etc. Cineva scrie recent într-o gazetă că E. Simion de azi l-a trădat pe E. Simion de ieri (cel de dinainte de Decembrie 1989). Cum? De ce? În ce chip? Pentru că sunt apolitic și am votat cu cine nu vrea confratele care mă acuză de aceste păcate capitale? N-am zis niciodată că sunt apolitic. Am zis doar că nu sunt de părere ca literatura să intre din nou sub obediența politicii și am spus, într-

adevăr, că, personal, nu vreau să fac decât *politica literaturii*. Cât despre simpatii și antipatii politice – ce să spun? – într-o democrație autentică astfel de chestiuni nu se pun. E interzis să se interzică!... Se manifestă, apoi, în lumea intelectuală, o intoleranță înjosoare. Nu este un spirit democratic cine împiedică pe *celălalt* să judece altfel decât el... Iată ce-am dorit și ce-am primit după 1989, domnule Caius Dragomir. C. T. D.: 18. Ce speranțe aveți în legătură cu literatura care se va scrie în România? E. S.: Criticii literari nu sunt buni profeți. De câte ori au prevestit ceva, nu s-a adevărit. Pot spune doar că sper din toată inima ca timpul «tipătorilor» să piară și să apară, în literatură, conștiințele și talentele puternice. Atunci totul se va schimba... C. T. D.: 19. Care socotiți a fi fost principala realizare a dv., sub raportul creației? Dar în plan personal? Ce mai doriți să realizați și ce credeți că ați mai putea reuși? E. S.: Principala mea realizare este critica mea, în totalitatea ei, cu plinurile și golurile ei. Consider o izbândă însuși faptul că am putut ajunge critic literar și am putut să exercit această profesiune decenii de-a rândul, în vremuri grele, fără mari compromisuri morale și estetice. Când n-am putut să spun ceea ce cred, am tăcut. Tăcerea – am mai spus acest lucru – nu-i o notă bună pentru un critic literar, dar am preferat – uneori – să tac decât să spun ce nu trebuie. Sper să-mi dea Dumnezeu timp și sănătate să-mi duc proiectele la capăt. Restul depinde de mine...” (*Prima oară în ultimii 30 de ani*). □ Dosarul numărului are tema: *Tendințe postmoderne în proza românească*. Participă cu articole de opinie, de teorie sau de bilanț: Cornel Moraru, *Un mozaic de tendințe postmoderne*; Gabriel Dimisianu, *Proza biografică*; Mircea Nedelciu, *Tineri prozatori – speranța nu moare*; Dan-Silviu Boerescu, *Scurtă privire asupra prozei nouăzeciste*. □ Cel dintâi critic prezent în dosar, Cornel Moraru, găsește un punct-cheie de referință teoretică, pe teren românesc, și totodată „un bilanț exemplar”, într-un „studiu al lui Mircea Martin, din «Euresis» (nr. 1-2/ 1995)”; teoreticianul citat „identifică tendințe postmoderne, în proză, începând cu Mircea Horia Simionescu și cu «școala de la Târgoviște», în general, pentru a culmina, în bloc, cu reprezentanții generației optzeciste”. Un alt punct de vedere, luat în considerare, „într-o viziune critic și mai cuprinzătoare”, îi aparține lui Liviu Petrescu: „[...] în *Poetica postmodernismului*, îl așează drept cap de serie pe Mircea Ciobanu cu insolitul său roman, *Martorii* (1968), urmat de Sorin Titel cu *Lunga călătorie a prizonierului* (1971), *Țara îndepărtată* (1974) și *Pasărea și umbra* (1977), apoi Mircea Nedelciu cu *Zmeura de câmpie* (1984) și *Tratament fabulatoriu* (1986), dar și Constantin Țoiu cu *Galeria cu vișă sălbatică* (1976), Norman Manea cu *Plicul negru* (1986) și Paul Georgescu, «într-un spirit mai accentuat ludic» – spune criticul, cu seria de romane începând cu *Mai mult ca perfectul* (1984). Desigur, prin Mircea Nedelciu sunt vizați și ceilalți prozatori optzeciști (critical îi are în vedere, în primul rând, pe romancierii), pe care-i regăsim și în sumarul numărului special din «Euresis», deja citat mai înainte, cu o mențiune special pentru Ștefan

Agopian, Gh. Crăciun și Mircea Cărtărescu”. În al treilea rând, este menționată perspectiva „unui critic din interiorul generației optzeciste”, Gheorghe Perian: „[...] în cartea sa de debut editorial în critică, intitulată fără niciun echivoc, *Scriitori români postmoderni* (1996), în capitolul special dedicat prozei, selecția e nu mai puțin semnificativă, sugerând și o reasezare axiologică, în vădită opoziție cu stereotipiile de-acum obișnuite ale criticii fenomenului optzecist. E vorba, în ordine, de Alexandru Vlad, Ioan Groșan, Gheorghe Crăciun, Cristian Teodorescu, Daniel Vighi, Mircea Nedelciu (care, de astă dată, încheie plutonul, nu-l deschide)”. Concluzia incursiunii prin bibliografia critică este că „putem vorbi de un postmodernism al prozei noastre contemporane, cu două aspecte distinct, dar pe deplin convergente. Pe de o parte, o generație întregă de prozatori se revendică de la o poetică a postmodernismului (generația '80 – chiar dacă poetica lor pare mai mult un amestec – cam nediferențiat – de ermetism, avangardism, textualism), iar pe de altă parte, grila de lectură postmodernă poate fi extinsă și la alți prozatori practic din toate generațiile postbelice, cum am văzut, de la Țepeneag și reprezentanții «școlii de la Târgoviște», la Breban și la regretatul Petru Creția, poate și la Ștefan Bănulescu, de curând plecat dintre noi, dar și la un Constantin Țoiu (încadrabil, thematic cel puțin, așa-numitului roman la «obsedantului deceniu»)”. Într-o notă de final este remarcată „proză poezilor”, reconversia fiind privită drept „simptomatică”, un „fenomen absolut revelator în spațiul literaturii actuale, afirmând un nou sincretism al discursului literar de tip postmodern”, în sensul specific al „unei convergențe sincretiste de adâncime, chiar la nivelul scriiturii, depășind deja faza experimentului”: „Dincolo de renunțarea la o venerabilă prejudecată, aceea a genurilor, miza reală o constituie șansa unei restaurări substanțiale a textului, [...] tot mai mult astăzi proza modernă, respectiv postmodernă, se revendică de la un nou principiu de subiectivitate, autoreferențialitate, și nu de la unul de construcție epică obiectivă. Lista «poeților-prozatori» luați în vizor, inclusiv în vizorul criticii, reprezintă deja un eșantion reprezentativ: Mircea Cărtărescu, Simona Popescu, Liviu Ioan Stoiciu, Sergiu Radu Ruba, Constantin Abăluță, Ana Blandiana, Ilie Constantin, Gabriel Chifu, Rodica Draghinescu, Mariana Bojan, Nichita Danilov, Em. Galaicu-Păun, Florența Albu, Andrei Codrescu, Adrian Popescu, Ruxandra Cesereanu, Mariana Codruț, Nicolae Motoc, Victor Vezan, Augustin Pop, Ștefan Amariței, Traian Ștef, Judith Meszaros, Vasile Baghiu, Orlando Balș, Gheorghe Izbășescu”. □ Gabriel Dimisianu, în articolul *Proza biografică*, își începe discuția de la starea actuală a prozei, care i se pare „bogată în titluri și diversă ca formule”, contrazicând astfel „previziunile sumbre ale celor ce anunțau, la începutul acestui deceniu, criza literaturii, provocată de invazia politicului”: „În proză cel puțin, dar și în poezie și în critica literară, au apărut cărți de interes incontestabil și chiar de mare interes”. Fenomenul de care este interesat, cu precădere, G. Dimisianu îl reprezintă „înflorirea fără precedent a literaturii

jurnaliere și de memorii, explicabilă în condițiile abolirii cenzurii și a oricăror interdicții ideologice”; în consecință, articolul ia în calcul scrierile de factură biografică, având calități stilistice de literatură, nefiind numai documente istorice: „Mă refer [...] la cărți care au, unele, aspect de roman, altele de amintiri din copilărie intersectate de episoade din prezent, altele de memoriale de călătorie, numitorul lor comun fiind acela că materia lor constitutivă este exclusiv biografică. Ce le deosebește de memoriile clasice este că în atenția lor principală nu stau evenimentele exterioare, ci evenimentele lăuntrice, că vorbesc mai mult despre cel ce le scrie decât despre marea istorie (nici aceasta, totuși, nu lipsește), în ele autorii neapărând numai în postura de autori, ci și în aceea de *personaje*. Sunt personajele unei literaturi care se vrea și altceva decât literatură, dar care tot literatură rămâne în primul rând. Mă refer, spre a exemplifica, la scrieri precum *Bagaje pentru paradis*, de Valeriu Cristea (în continuarea *După-amiezei de sâmbătă*), la *Cap și pajură* de Livius Ciocârlie (în continuarea *Vieții în paranteză* și a celorlalte volume din marele ciclu biografic al autorului), la *Târziu*, de Vera Călin, la *A muri în Tibet*, de Cornel Ungureanu, la *Amintirile unui laș*, de Nicolae Corbeanu, la ciclul *Intermezzo* al lui Marin Mincu și încă la altele. Cărți precum acestea, întemeiate decisiv pe factorul biografic, par a configura un curent distinct în proza noastră din ultimii ani”. □ Mircea Nedelciu: „După umila-mi părere proza optzeciștilor încă nu are de ce să tragă obloanele. Un ușor dezzechilibru i-a încercat pe acești autori în momentul în care sofisticatele lor aparate de încifrare ludică a mesajului au devenit peste noapte inutile. Dar n-a fost decât o ușoară ameteală, un vertij trecător. Unii și-au revenit mai repede: cred că George Cușnarencu a scos 3 sau 4 volume după 89. Alții mai încet: Cristian Teodorescu, Daniel Vighi, Ioan Mihai Cochinescu ș.a. Pe de altă parte, dintr-un fel de reflux aritmetic se tot aruncă pe piață ideea de «nouăzeciști». Nu știu prea bine cum stau lucrurile în poezie, dar eu nu fac diferența, numai cu textul în față, între autorii optzeciști și nouăzeciști. Sigur, îi citesc cu plăcere pe Daniel Bănulescu, Radu Aldulescu, Jolan Benedek, Adrian Oțoiu, Petre Barbu, Dan Lungu, dar nu-i găsesc prea depărtați de optzeciști. În schimb, atât pe optzeciști, cât și pe nouăzeciști îi găsesc egal depărtați de, să zicem, proza anilor 60-70, Bălăiță, Buzura etc. Până la urmă, unii ca Țârlea, Gârbea și alții își zic nouăzeciști din orgoliu și pentru ca să aibă Dan Silviu Boerescu pe ce să-și bazeze demonstrațiile lui încropite post-modern din te miri ce și mai nimic. Dacă e să facem neapărat diferențe, aș zice că nouăzeciștilor le lipsesc ani buni de bibliotecă, dar asta nu e un criteriu, nu-i așa? Talentul contează. Și pentru că veni vorba de talent, unul într-adevăr de excepție în proza momentului este Răzvan Petrescu. [...] Ei bine, dați-mi două-trei pagini nesemnate din diferiți autori și pe Răzvan Petrescu îl ghicesc singur. E inconfundabil. Și despre el chiar n-aș ști să spun dacă e optzecist (debutând totuși înainte de 89) sau e prozatorul secolului următor – atât e de distinct. Glisarea unora către drama-document (cărțile lui

Vighi sau Marineasa despre deportații în Bărăgan) este iarăși un filon optzecist despre care eu cred că va fi explorat cu succes. I-am și propus editurii Nemira o colecție de romane scrise «la comanda editurii» de autori care și-au ales ca pretext al construcției cazuri reale. Am primit vreo zece propuneri, una mai incitantă decât alta, printre alții de la Marius Oprea, Dumitru Ungureanu, Dan Lungu, Dan Părpăuță, Sorin Preda, Radu Sergiu Ruba. Din datele de plecare eu vedeam romane fabuloase, dar până azi unul nu a venit cu zece pagini scrise să mi le arate. Probabil că trebuie să fii și leneș ca să fii un mare prozator”. □ Dan-Silviu Boerescu: „[...] 1. Proză scurtă. Indiscutabil, capul de coloană al prozei scurte «nouăzeciste» este un autor promovat de Mircea Martin la «Universitas» și care a reuși să-și publice prima sa carte, *Grădina de vară*, în chiar anul de grație 1989. Mă refer la rafinatul prozator care este Răzvan Petrescu, al cărui joc intertextual, deși s-a complicat baroc în timp, n-a pierdut nimic din naturalețea sa în următoarele volume, mai ales în antologicul *Într-o după-amiază de vineri*, în care permanenta metamorfoză a registrelor tematice și stilistice inducând un veritabil «curcubeu al gravitației». Venit ca mulți alți congeneri dinspre poezie, Radu Sergiu Ruba practică o eficient expresivă *Contrabandă a memoriei* în prozele sale tulburătoare, în care patetismul este îngenuncheat de un umor comprehensiv. Un alt lider al prozei recente este Marian Ilea, care conturează în cele două volume din ciclul *Desiștea* un Macondo maramureșean cu propensiuni spre spațiul redescoperit al Mitteleuropei, operațiune efectuată, din perspectiva experimentului post-textualist, și de bănățeanul Viorel Marineasa. [...] În sfera barocului citadin ardelean se impune Ruxandra Cesereanu cu ale sale viziuni onirice, după cum tot din poezie vine și Mihail Gălățanu, sensibil la ecourile fantasticului post-eliadian. Prin contrast, Ioana Drăgan explorează, în *Vietăți și femei*, elemente ale cotidianului mediocru, pe care le reinterpretează cu maliție neconcesivă. [...] 2. De la proză scurtă la roman. Este o mutație pe care o exemplifică cel mai bine Cătălin Țirlea, maestrul scurtisimelor *Povestiri cu pensionari* și, apoi, al pamfletelor epice grupate în ciclul *Prostia la români*, care contrazicându-și în chip fericit filiația brebaniană, dă cu *Anotimpuri de trecere* un roman amplu însă neobstinat în tratarea temei masochiste a relației călău-victimă, preocupat în contrapartidă de revelarea dimensiunii sociale a unui spațiu dat. De la *Misterele Bucureștiului*, adică de la fantasticul domesticit cu inteligență și farmec, Horia Gârbea trece cu ușurință la spumosul roman al vanității scriitoricești care este *Căderea Bastiliei* și în care portretul de grup cu romancierii devine o metonimie cu accente de commedia dell'arte. Aidoma procedează Cătălin Mihuleac, care metamorfozează micile schițe ale absurdului cotidian din *Garsonieră memorială confort trei* într-un roman de moravuri noi cum este *Disparația orașului Iași*. Cornel George Popa obține o altă finalitate din această metamorfoză, el ajungând de la *Blitz-uri și alte chestii* la un roman al ratării masculine în decor contemporan, un eseu asupra impotenței generice.

[...] Ion Manolescu, după ce s-a exersat în *Întâmplări din orașul nostru* în câmpul prozei scurte, propune și el o nouă mitologie, de această dată în cheie fractalică, protagonistul din *Alexandru* reflectând printr-un feed-back omotetic universul unui întreg sistem post-cărtărescian. Cel mai incitant autor din această paradigmă este, în opinia mea, Răzvan Rădulescu, a cărui impecabilă construcție din *Viața și faptele lui Ilie Cazane* dezvăluie un ingenios chirurg epic, operând simultan pe mai multe paliere ale memoriei afective, demitizate continuu. 3. Romanul. Dacă Radu Aldulescu descrie prin cele patru romane ale sale (ultimul titlu – *Istoria eroilor unui ținut cu verdețură și răcoare*), cel mai viguros traseu narativ de după 1989, marcat de revenirea la un naturalism *sans rivages*. Daniel Bănulescu este cel mai important poet al romanului, *Cei șapte regi ai orașului București*, consacrand deopotrivă o viziune (cea bulgakoviană a Diavolului ordonator) și un stil (al prozei cu respirație de poem amplu, bogat în conexiuni și în tropi reconvertiți). După distopia temporală s.f. *Quirinale Avenue*, Sebastian A. Corn (alias Florin Chirculescu) realizează în *Să mă tai cu tăișul bisturiului tău, spuse Josephine* o excelentă dislocare în spațiu, care-l atestă ca pe unul din cei mai inventivi tineri romancieri. *Dumnezeu binecuvântează America și Ultima tresărire a submarinului legionar* îl confirmă pe Petre Barbu în chip de autor extrem de stăpân pe mijloacele sale, neocolind paradoxul unui sublim pe dos al unei lumi aberante. Dacă un prozator cum e Corin Braga evocă, în ciclul său de romane încă neîncheiat, un peisaj citadin cu accente gotice, puternic marcat de reflexivitate, autori precum Caius Dobrescu sau Simona Popescu, proveniți din «Școala de la Brașov», își transformă cărțile în eseuri românești, în care emoția, una de factură intelectuală garantată de parcurgerea bibliografiei de specialitate, este mai degrabă un alibi epic. Vlad T. Popescu, cu al său *Vrăjitoarele grase nu sunt arse pe rug*, constituie haloul underground al unui oraș bântuit de demonism, în timp ce o altă surpriză e Dan Perșa cu *Vestitorul*, o panoramă rezultată din juxtapunerea diferitelor secvențe temporale gravitând în jurul aceleiași teme date – mesianismul. Dintre romancierile care s-au produs cu succes în ultimii ani, se cuvin remarcate Rodica Draghinescu (cu un spectaculos roman pseudo-epistolar *Un bărbat îmbrăcat și o femeie așa cum e*), Jolán Benedek (cu o inedită proiecție a feminității mereu neîmplinite în *Suflețelul Iustinei*, o reușită monografie de gen) și Niadi Cernica (autoare aproape inclasabilă, ale cărei texte – *Indiile greșite și În timpul fratelui* – sunt parabole morale în decoruri exotopice). Departate de a se fi fixat în clase și subclase precise, proza nouăzeciștă se prezintă ca o paradigmă în evoluție, ai cărei reprezentanți continuă să exploreze, dezinhibați, noi teritorii epice. De radicalizarea textelor lor depinde, în bună măsură, viitorul și... trecutul prozei românești, marea hartă narativă a literaturii noastre nefiind încă definitiv cartografiată, multe din miturile ei fiind, prin comparație a-temporală, pe cale de a-și afla reformulări adecvate”.

□ La secțiunea „Restituiri”, M. D. publică *Economia de război*, „conferință

rostită de Mircea Vulcănescu, în 6 aprilie 1935, la Academia Comercială din București, în cadrul unui ciclu organizat de Asociația Generală a Economiștilor”. Editorul dactilogramei menționează, într-un fragment introductiv: „Conferențiarul era pe-atunci asistentul de etică al profesorului Dimitrie Gusti, profesor de economie politică și de științe juridice la Școala Superioară de Asistență Socială și la Școala Superioară de Statistică, referent la Oficiul de Studii al Ministerului de Finanțe. În aceeași vreme el ținea cronică externă în cotidianul «Prezentul» [...]. Iar doar peste două luni și jumătate va fi numit director general la Direcția Vănilor. Vulcănescu răspunde solicitării Asociației Generale a Economiștilor, al cărei membru era (chiar în consiliul de conducere; președinte: Virgil Madgearu) [...]”.

[AUGUST-SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE]

● Revista „Contrapunct” (nr. 8-10) are pe copertă fotografia scriitorului-invitat: Magda Cârneci, prezentă, la nivel de creații, cu *Fragmente despre poezie și actualitate* (cugetări), *Diariu – 1984, Diariu – 1989* (notații cotidiene: „22 aprilie 1984: Articole rele în presă, la «Luceafărul» și «Săptămâna», împotriva poeziei «generației '80», cu remarci foarte acide și atac la persoană. E o luptă «care pe care», să vedem cine va rezista până la capăt. [...] Scandal în presă cu ultimul volum al lui C. V. Tudor, de un antisemitism vulgar”; „2 aprilie 1989: Evenimente tari, grave. Joi, o scrisoare de protest împotriva tratamentului la care sunt supuși Mircea Dinescu, Dan Deșliu etc., semnată de câteva nume culturale cu importanță: Bogza, Șora, Paleologu, Paler, Pleșu, Doinaș și Hăulică. A fost depusă la Uniunea Scriitorilor. Lumea scriitoricească freamătă. Tot joi, o veste-bombă. Andrei Pleșu e somat la Institutul de Arte Plastice ca în decurs de trei zile să se mute la Muzeul de artă din Bacău, sau i se desface contractul de muncă! Stupoare generală. Am aflat abia ieri dimineață. În același timp, razie la condica de prezență de la Institut și o «anonimă» despre personalul TESA care «discută politica guvernului și emisiunile de la Europa Liberă». [...] Tot joi seară, a murit N. Steinhardt. Doamne, nu-mi vine să cred! Abia acum aflu că era grav bolnav de inimă și că știa că nu mai are mult de trăit. Și eu, care n-am fost la Bistrița astă-iarnă, ca să-l mai văd o dată! Și el, care mi-a răspuns la felicitarea de Anul Nou, atât de cald, atât de atent, spunând că-i pare rău că nu m-a văzut acolo, la Bistrița! Era bolnav și totuși atât de activ, de energetic, de neastâmpărat și neobosit. Îi văd încă în minte ființa mărunță, în sutana sa neagră, cu capul ras, fără păr, cu barba lungă, patriarhal de albă, cu sfânt micuț cu ochii vii și energici”), un grupaj de *Poeme – Nuntă în cer, De-ar veni, Un creier apocaliptic, Viață, Glossă, Crepuscul, Experiența bujorilor, Într-o zi se va produce un salt, Nenumărate Fecioare (I)*, fragmente în proză: *O imagine licențioasă în cosmos, O biserică pentru amândouă*. □ Gheorghe Grigurcu publică eseu *Mașinăria oportunistului*; conform unei note de final, acesta

„reprezintă debutul rubricii cu același titlu, pe care [...] o va susține în paginile revistei «Contrapunct»”. Prin tehnica extragerii citatului semnificativ, este incriminat „oportunismul [...] cea mai gravă plagă a spiritului românesc din perioada comunistă”, rămas pe hârtie și pe semnătura scriitorilor: Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Micu, Eugen Simion, Mihail Sadoveanu, Mihai Ralea, Victor Eftimiu, Eugen Jebeleanu, Marin Sorescu, Marin Preda, Gala Galaction, Cezar Petrescu, G. Călinescu, N. Tertulian. Autorul articolului stabilește șase culpe sau șase strategii de manipulare, care îi privesc, în parte sau în totalitate, pe cei nominalizați: „1. *Afirmarea unor principii tendențioase*, având un învederat caracter anticultural, în răspăr cu ceea ce ar fi evidențiat o liberă apreciere a chestiunilor. Avem a face aici cu trasarea unor coordonate ale îndoctrinării comuniste, putând alcătui, prin adăugare, un veritabil breviar ideologic. [...] 2. *Întoarcerea pe dos a adevărului curent*. De regulă, mercenarii regimului totalitar nu se dădeau în lături a susține că albul e negru, iar negrul e alb, într-o manieră de rudimentară sfidare a percepției comune. Faptul e cu osebire simptomatic pentru degradarea morală ce caracterizează actul propagandistic. Nu se mai respectau nici măcar aparențele bunului simț. [...] 3. *Comparația defavorabilă*. Pentru a-și amplifica șansa minimă a credibilității, autorii «angajați» recurgeau și la confruntarea unor elemente ale realului comunist, desigur contrafăcute conform utopiei, cu cele corespunzătoare din trecut sau din țările occidentale, spre a scoate în relief pretinsul contrast. [...] 4. *Mixturi derutante*. Uneori penele ce și-au propus a sluji ideologia partidului comunist au recurs la asocieri cu valori și simboluri din sfere eterogene, cu scopul de-a susține, prin prestigiul acestora, miturile recente ale «invincibilei învățăături». Firește că sunt asocieri forțate, frizând impostura. Ele dau discursului în cauză o notă de grotesc. [...] 5. *Panegiricul căpeteniilor comunismului*. Mobilul unor atari texte este adularea cea mai neîngrădită. Ele alcătuiesc una dintre cele mai nedemne figuri ale literaturii politic aservite, întrupând înjosirea în fața persoanei vremelnice aflate în vârful piramidei, ceea ce indică o consimțire la caracterul duplicitar al mitologiei comuniste, concomitent deterministă și voluntaristă, supusă normei colectiviste, dar și arbitrariului individual. [...] 6. *Denigrarea comandată*. Reprezintă reversul apologiei comandate. Ditirambii deșănțați ce se înălțau întru slava conducătorilor partidului, ai «eroilor» săi, erau dublați de înjosirea celor socotiți a fi irecuperabili din punct de vedere ideologic, exponenți ai «regimului burghezomoșieresc», «dușmani ai poporului», «trădători de țară», «transfugi» ori cel puțin «artiști decadenți», «idealiști», «mistici», «cosmopoliți». Sare mereu în ochi similitudinea dintre conceptul de «artă decadentă», instrumentat de comuniști, și cel de «artă degenerată» al naziștilor [...]”. În partea conclusivă a articolului, Gh. Grigurcu indică modul în care propaganda acționează încă, subliminal, îndemnând la contracararea mesajelor ei, printr-o implicare colectivă: „Cineva ar putea exclama: așa s-a scris, într-adevăr, «deși – versul lui

Bacovia – acestea sunt lucruri din trecut!»! Oare? Este drept ca proporțiile citate mai sus și altele asemenea nu mai pot fi reluate *tale quale*, fără riscul compromiterii. Ele fac parte din «muzeul de antichități», vorba lui Engels, ori, dacă preferați, au căzut în «groapa istoriei», vorba lui Troțki. Dar atmosfera lor nu s-a risipit. Majoritatea românilor actuali s-au școlarizat în circumstanțele ideologizării obligatorii și au fost siliți a suporta diferite forme de îndoctrinare. Dorind a da o mână de ajutor, și în planul «suprastructurii», regimul formal răsturnat în 1989, cârmuirea lui Ion Iliescu (care avea, întâi de toate, o răfuială cu câteva din vârfurile lui, în frunte cu «geniul Carpaților»), i-a încurajat pe corifeii săi ideologici să-și continue acțiunea pe linia nefastă a național-comunismului, i-a asmuțit împotriva adversarilor comuni. În consecință, producția propagandistică de inspirație totalitară s-a perpetuat și s-a diversificat. Pozițiile conservatoare, *id est* neo-comuniste, au avut posibilitatea de-a se consolida. Adularea noului regim, deși, frecvent, în tonalități mai discrete, utilizând fardul «liberal», avea loc prin reciclarea exponenților experimentați ai adulării puterii comuniste, care a atins un grad patologic către sfârșitul «epocii de aur». Firește că au apărut și personaje noi, gata a cânta în struna restaurației. După un scurt moment al speranței, atmosfera s-a tulburat. S-au ridicat destule voci împotriva revizuirilor, pledând, în fond, pentru menținerea ideosincrasiiilor ideologice, a clasamentelor, omisiunilor, manipulărilor cu pecețe de partid și de stat. Nu este oare însuși actualul președinte al Academiei, dl Eugen Simion, un înverșunat partizan al *status quo*-ului, declarând cu aplomb că nu are nimic de autorevizuit? Nu are oare dl. Ov. S. Crohmălniceanu încă un statut de vedetă în manualele școlare (în paginile cărora sunt abia menționați ori absentează cu glorie I. Negoïtescu sau Monica Lovinescu sau Virgil Ierunca sau Paul Goma), celebrat fiind de miopia unor optzeciști, care dovedesc a nu se sinchisi nici măcar de istoria cea mai apropiată? Astfel discursul procomunist își continuă cursul ambivalent, subteran în cazul «apoliticilor» și «echidistanților», la suprafață în cazul neocomuniștilor declarați, numiți, de regulă, extremiști. Plin mijlocirea sa, își continuă cursul – logic, nu-i așa? – și «noua istorie» a lui Marx, care, între rea-credință și torpoare, ori pur și simplu dezinformare, mai nutrește nădejdi de cruntă revanșă. Descrierea, analiza și sancționarea atitudinilor neocomunismului devine astfel o obligație a noastră, chiar dacă nu contăm decât pe o luciditate parțială, pe o stare încă suficient de confuză a unei societăți care se regăsește cu greu în matca firescului. [...] Nu avem dreptul a obosi atâta timp cât aceste scrupule nu se vor manifesta în voia lor, atâta timp cât nu vor izvorî spontan dintr-o conștiință colectivă ce încă nu-și dă seama că e debitoare cu ele față de sine”.

● Tema revistei „Echinox” (nr. 7-8-9) este **Copilăria**. □ Ovidiu-Gheorghe Ruța și Ovidiu Mircean, laureați ai „Premiilor revistei «Echinox»”, publică, în grupaj, poemele *Vârstă*, respectiv *Exodul*. □ Corin Braga studiază *Copilul divin în „Faust”*, într-un amplu și documentat eseu tematologic. □ Ruxandra

Cesereanu este prezentă cu poemul suprarrealist în proză *Zepelinul Ursulina*. □ Doru Pop se ocupă într-o investigație de *Cazul Domnica Enache. Copiii fără copilărie*, despre influența deformatoare a ideologiei totalitare asupra educației formative.

NOIEMBRIE

3 noiembrie

● Săptămânalul bucureștean „Timpul” (nr. 44) îi dă ocazia scriitorului Fănuș Neagu de a compune un text de publicitate electorală, pentru candidatul PSDR la Primăria Capitalei, Sorin Oprescu: „Să te aliniezi la stânga când poți să faci averi într-o țară în care fac averi mii de pungași, să treci la stânga și să-i aperi pe cei din ce în ce mai scufundați în sărăcie înseamnă să fii un om de mare onoare. Dl Sorin Oprescu este chemat să facă ce n-a făcut un șir de primari: fie că n-au putut, fie că nu le-a păsat, au fost mulți cu o nepăsare de gheață la conducerea Bucureștilor, fie că au fost împotriva noastră. Și cei ce sunt împotriva noastră ajuns miliardari. Uitați-vă la ei. Noi nu avem altă forță decât votul, nu umblăm cu arme, nu avem pe dl Dejeu lângă noi cu pistolarii de elită; noi avem o singură mândrie, votul nostru. Aceasta este marea noastră putere și puterea noastră șade în noi înșine. Dacă nu vom învinge, vom fi din nou noi de vină. Și nimeni alții. Fănuș Neagu”. □ În articolul *O javră metaforică*, Dumitru Motorga îl acuză pe Alex. Ștefănescu de linguşire a Puterii PNȚCD. Este incriminat, punctual, materialul publicat de criticul literar în „România liberă”, din 28 octombrie a.c., în care își declara atașamentul fără rezerve la doctrina țărănist-postrevoluționară. „Mai toți disdenții noștri lirici au zdruncinat totalitarismul, izbindu-l la temelie lui ideologică prin cel puțin un poem țepăn închinat cravatei de pionier, carnetului de utecist sau de partid, toate roșii, cum bine se știe”, lovește Motorga. „Carnetele mai ales, și cele de partid cu deosebire, provocau accesese lor lirice cele mai febrile. Nu am putea spune, prin urmare, că poemul în proză comis de dl Alex. Ștefănescu [...] este, tematic, foarte original. Dar ce pană! Ce devotament! Dar ce metafore inavuate! [...] Pentru a putea trage și niște concluzii cât de cât mai practice din frumosul poem al dlui Alex. Ștefănescu, trebuie să-i amintim cititorului care erau amăgirile sale cele mai recente ale perfecte nuliități cu același nume, remarcabilă prin devotata slugărnicie sacerdotală și înainte de decembrie 1989. Devenit «teleast» și intrat în Consiliul de Administrație al TVR ca reprezentant al «partidului lor», adică al PNȚCD, amăgirea dânsului era că iubitul partid conducător îl va înălța la conducerea instituției. Nu e prea multă vreme de când, în același scop și în aceeași «România liberă», dl Alex. Ștefănescu a comis cea mai băloasă lingere a mâinii cu ciolanul, scriind că pentru el veșnicia se cheamă PNȚCD, căruia i-ar rămâne unul umil «chiar dacă PNȚCD ar fi condus de un dulap». Textual! Nu e mai puțin adevărat că, într-un alt

articol de convingeri și de demnitate, Alex. Ștefănescu, la fel de devotat, își mărturisea idealul ascuns de a deveni «portar la Cotroceni». În PNȚCD întâmplându-se ceea ce se întâmplă și dl Alex. Ștefănescu ajungând șef la TVR, dar nu prea de tot, marele luptător anticomunistoid a băgat de seamă că dulapul s-a mutat la Cotroceni și că adevăratul anticomunist intratabil este fostul secretar PCR și fostul geolog de balcon Emil. Firește că numai în dl Constantinescu mai poate dl Alex. Ștefănescu să intre ca într-o mânăstire, copleșit de respect și flămând de oxigen, gata să-i sărute mâna ca unui sacerdot intransigent. Concluzia concluziilor nu poate fi, prin urmare, decât una, și anume că dl Alex. Ștefănescu este ceea ce, vulgar, se cheamă o javră, firește, în sensul metaforic al cuvântului. Cât privește abilitatea (ca să-i zicem așa) politică, dl Alex. Ștefănescu, în ciuda aspectului de Alina Mungiu cu pantaloni, seamănă mai mult cu Viorel Lis, bineînțeles cu mai puțină barbă. Poate și unde nu a apucat nicio bursă mai acătării prin străinătățile rafinate!”

4 noiembrie

• În „Luceafărul” (nr. 39), la rubrica „Acolade”, redactorul-șef Marius Tupan, în *Paznicul și parastasul (I)*: „Mic sau mare, cu răsunset în epocă (eventual în iepoca de aur!) sau ignorat ca o pălămidă, orice creator dorește să fie omagiat în viață; comemorat dincolo de aceasta, convins că aportul său sporește minunile pământului, determină o anumită parte a lumii să se uite în oglindă sau să contemple frumusețile din jur. Până aici toate-s firești, căci, ajuns la o maturitate de gândire și trăire, artistul așteaptă recompensele promise, deși, în cazul multor condeieri, acestea întârzie să apară. Motivele sunt mai multe, dar nu vom încerca să le depistăm cu acest prilej, fiindcă altceva ne-am propus să comentăm. Îngrijorați de propria lor postumitate, căci ziua bună de dimineață se cunoaște (când nu sunt tulburări meteorologice!), ignorați de semeni, mai ales de aceia care nu se grăbesc să-i comenteze sau să-i citească, unii condeieri forțează destinul prin tot felul de strategii, bine controlate în secret, suportă cu stoicism ironiile și umilințele confrăților, numai pentru a-și putea savura momentul sărbătoresc, pentru a-și vedea chipul într-o publicație, eventual, pentru a căpăta un studiu despre opera lor, chiar dacă acesta este de circumstanță, glacial, pompieristic. Într-o vreme a lecturilor sumare, imaginea parțială e de dorit în confruntarea cu tăcerea amputată de semnificații. E amuzantă, uneori, sânguința (chiar tenacitatea) cu care unii autori desferecă lacăte și pătrund acolo unde cred că merită să adaste, fie și pentru un timp scurt, sunt uimitoare învăluirile la care recurg destui pentru a-l paraliza pe acela care le poate înlesni intrarea. Momelile, capcanele iar, la nevoie, șantajele rămân singurele monede de schimb, într-un târg necuviincios, greu de sesizat de cititori. Până la urmă (sau în cele din urmă) – sunt dispuși să se pronunțe cei însetați de glorie – vâltoarea în jurul numelui contează, nu calitatea spectacolului, undele ce se propagă pe diverse posturi, nu reacțiile ce se stârnesc. O filosofie simplă,

elementară, transmisă în vreme de la Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Dinu Săraru, Valeriu Râpeanu sau Adrian Păunescu, e însușită cu sfințenie (era să zicem drăcovenie!) de unii ciraci, încrezători în șansele lor de câștig, chiar și pe această cale, deloc meritorie. Zgomotele contează, teoretiza unul dintre aceștia, discreția e moarte curată. Nicidecum sănătoasă!”. □ Marin Mincu, în „*Evanghelia*” poetului: „Cred că cei mai autentici continuatori ai lui Cristian Popescu, în direcția unei reveniri la o topografie sentimentală, sunt Mihail Gălățanu și Adela Greceanu. Începând cu *Familia Popescu*, ce anunță post-textualismul, discursul poetic s-a emancipat definitiv de toate sechelele retorice explicite sau numai implicite: registrul **prioritar solemn** al formelor poetice românești a fost **slăbit**, escamotându-se treptat procedeele canonice care întrețineau condiția solemnității ca marcă specifică. Poezia post-textualistă recuperează lipsa de constrângere a prozei și își creează propria retorică, ceea ce nu înseamnă decât că criteriile de construcție a textului vor funcționa diferit, după alte traiecte care nu mai sunt în mod obligatoriu «estetice»”. □ Fănuș Neagu solicită: „Stimate domnule redactor-șef, în virtutea dreptului la replică, vă rugăm să publicați textul anexat, ca răspuns la «intervenția» domnului Negrici, apărută în revista dumneavoastră. Cu mulțumiri”. Materialul propus are titlul „senzațional”: *Eugen Negrici, tâlhar pe drumul mare al literelor, minte de rupe pământul*, și următorul conținut: „În revistele «Luceafărul» (nr. 36, din 14 oct, pag. 19) și «Adevărul literar și artistic» (nr. 439), ascuns de privirile cititorilor, tocmai în perioada în care se comenta febril plagiatul comis de Eugen Negrici, găsim răspunsul acestuia – o înșiruire de insulte și acuze aberante adresate revistei «Literaturul». În schimb, nimic despre problema de fond! Suntem datori să facem următoarele precizări: a) Uzul plagiatului săvârșit de Eugen Negrici va face obiectul unui amplu articol în următorul număr al revistei noastre. b) Orice lector de bună credință va constata că prof. Eugen Negrici se depărtează premeditat de fapta sa odioasă. E drept că nici n-ar fi avut ce răspunde, dar, total cuprins de isterie, lasă să-i scape și unele explicații ridicole, de genul: (1) «Cursul a fost reconstituit de câțiva studenți, xerografiat în câteva exemplare, (2) niciodată tipărit și care nu face parte din lista făcută publică de câteva ori, a cărților» autorului: (3) «Solicitată intempestiv de conducerea Universității Craiova [...] lucrarea, încropită într-o singură noapte a ieșit la vreme»; (4) «Constând ținuta ei filologică precară, absența bibliografiei și a trimiterilor la trei din cele cinci capitole, dactilografierea cu erori jenante și tehnoredactarea neglijentă, am solicitat de mai multe ori, conducerii Universității Craiova, prorectorului cu cercetarea, retragerea celor câteva exemplare rămase»; «Dacă nu s-a făcut încă operația, o cer și cu acest prilej, public». Nedumeriri: (1). Eugen Negrici lucrează cu «negri»? După câte cunoaștem, practica, datând încă de la începutul secolului, a studenților de excepție, de a multiplica – subliniem, cu știința profesorului – cursul acestuia, era însoțită de onoarea de a li se fi

publicat numele. Se întâmplă acest lucru și cu «negrii» lui Negrici? Nu vă răspundem noi. E limpede, prin urmare, că Eugen Negrici își asumă autoritatea întregului plagiat. (2). De când cursurile universitare sunt scutite de criterii științifice de elaborare? Eugen Negrici trebuie să ne mulțumească pentru că, iată, facem publică cererea lui de a i se retrage cursul din bibliotecă. Se poate începe chiar cu Biblioteca Academiei (cota II 61584). (3). Nu ne interesează că Eugen Negrici și-a încropit lucrarea într-o singură noapte. Concedatului nostru Florică Florescu, înaintașul lui Negrici în lumea interlopă, spârgea o bancă în cinci minute. E adevărat că umbla cu gură de lup și nu cu limba scoasă după un os universitar mai bine remunerat. Amândoi acești hrăpăreți au lucrat după principiul: banul câștigat strâmb nu șchioapătă. (4). De-a dreptul stupefiant! Pe lângă faptul că ai plagiat, domnule prof. Negrici, te descalifici cu propria mână, afirmând că te-ai mulțumit doar să soliciți Universității Craiova retragerea cursului. Unde? Când? Se păstrează actul în arhiva universității? Noi spunem că dacă ai fi fost cinstit, te-ai fi disculpat măcar într-o notă dintr-una dintre cărțile publicate ulterior. N-ai făcut-o! Atragem atenția Uniunii Scriitorilor că: Cine adăpostește un tâlhar la drumul mare dovedit și nu-l denunță se cheamă gazdă de hoți. Sperăm totodată că senatul universitar, aflând de grosolanul plagiat săvârșit de Eugen Negrici va lua măsurile de cuviință. P.S. Domnul Fănuș Neagu, redactorul-șef al «Literaturii» a primit un telefon din partea domnului Constantin Barbu care a anunțat în termeni foarte politicoși că nu este expeditorul textului incriminat, rugând să i se retragă semnătura, despre care susține că ar fi un fals. Era prea târziu s-o facem, revista apăruse. De aceea ne uimește peste măsură limbajul folosit în intervenția sa din publicațiile menționate mai sus. Obrăznicia textului său ne împinge spre concluzia că cine se aseamănă se adună. *LITERATORUL*". O *Notă a redacției* aduce precizările: „După cum lesne se poate observa, publicăm, fără întârziere, reacția – întârziată totuși – a revistei «Literaturii», care, în stilul-i caracteristic, ne răsfață cu sintagma «gazdă de hoți». Atragem atenția pe această cale că academicianul Fănuș Neagu rămâne restanțier redacției pentru o replică datorată intervenției lui Constantin Barbu, în care cunoscutul nostru prozator este acuzat de favorizarea publicării unui fals”.

● În editorialul din „România literară” (nr. 44), Nicolae Manolescu identifică și sintetizează *Câteva trăsături ale literaturii române*:

- a. „Prima trăsătură [...] este capacitatea de a recepta cele mai diverse influențe: idei și forme. Într-o tipologie a culturii, literatura română se situează la mijloc, între acelea «altruiste», exportatoare, și acelea care joacă rolul de curele de transmisie. În parte, din cauza limbii fără circulație, în parte, din cauza condițiilor istorice și geografice ale țării noastre, literatura română a importat întotdeauna mai mult decât a exportat. [...] După 1918, ca și după 1989, tot tendința de integrare

europăeană, prin împrumuturi care au determinat o sincronizare rapidă, a fost esențială”.

- b. „A doua trăsătură este legată de aceasta. Ea constă în încercarea de autohtonizare a elementelor străine. Nu atât «localizarea» împrumuturilor ne caracterizează [...], cât obstacolarea lor. [...] cultura română trăiește dintr-o polemică, repetată de câteva ori din secolul XVIII încoace, între înnoire pe calea influențelor și respingere a acestora, printr-o aroganță a specificului propriu. Orice contact prelungit cu alte culturi, orice deschidere spre lume au fost contracarate rapid de tendințe de izolare și de închidere. Exemplele sunt nenumărate. Pașoptismul, de pildă, a debutat atât ca un europenism, cât și ca un naționalism, introducând genurile și speciile romantismului francez; începând prin a scrie în franceză, pașoptiștii au propus, chiar din *Introducția* la «Dacia literară», un program literar naționalist. Sincronizarea de după Marea Unire a fost dublată de creșterea mișcării naționaliste, de antisemitism și legionarism, lucru observabil și în deceniul scurs de la Revoluția din 1989”.
- c. „Contradicția aceasta provine din și întreține – aceasta este cea de-a treia trăsătură – caracterul eterogen al culturii române. Limba, formele culturale și instituțiile culturale n-au fost niciodată pure. Iată o iluzie a naționaliștilor. Mai degrabă, asimilarea dificilă și refuzată teoretic a creat amestecul pe care-l observăm în toate manifestările noastre literare. Și mai interesant este că eterogenitatea nu exclude elemente extrem de diferite și câteodată incompatibile. Sinteza românească nu e o sumă, cum e aceea japoneză, dar nici nu beneficiază de ștergerea tuturor urmelor lăsate de influențele cele mai diverse. În vocabular, ca și în literatură (în poezie, în roman), acestea coexistă, neromânizate complet, deși radical modificate prin chiar alăturarea lor îndelungată”.

6 noiembrie

● În „Dilema”, nr. 301 (tema generală: *Interdicție și tabu*), directorul Andrei Pleșu clamează „dreptul de a lăsa, oricând, scaunul gol”, mișcare mai greu de practicat în societatea românească, unde trebuie să ții cu grupul, dacă nu vrei să devii „străin”. Textul apare ca scrisoare publică: *Dragi (foști?) colegi* – „I.«Dilema» nu s-a constituit ca tribună a unui grup omogen, cu afinități, ideologii și programe pre-stabilite. Când ne-am adunat laolaltă, toți ne eram mai mult sau mai puțin străini. Profilul distinct al publicației pe care am produs-o, «marca», parfumul ei, – s-au alcătuit în timp, fără directive și scremete. Ne-am *descoperit* afinitățile, în efortul comun – și discret – de a construi. N-am stat sub jurământ, sub o strategie: am stat sub firescul unei asocieri libere, în care fiecare își păstra identitatea, «străinătatea» sa. Nu ne legau «frății», fatalități de «familie», interese solidare. Ne legau doar un fel de

grație, un fel de umor, bucuria de a risca, săptămânal, o piruetă. 2. Îndrăznesc să spun că, în încercarea ei de a nu fi partizană și isterică, de a nu se dizolva în accident local și dispută pasageră, «Dilema» a fost – și este – în peisajul publicisticii românești, un fecund «corp străin». De aici, nervozitățile pe care le-a stârnit adesea, aspectul ei «ne-situabil» («cine sunt, de fapt, ăștia?», «ce urmăresc?», sau, mai rău, «cine-i plătește?»). A fi dilematic înseamnă, în fond, a-ți lua distanță față de evidențele gata-făcute, a te simți neîncetat suficient de străin pentru a nu te grăbi să judeci, adică să impui ordinea ta altora. N-am fost mai puțin român. Am mers chiar până la a fi imens și intens bucureșteni. Dar am crezut că poți fi român și altfel decât cu steagul purtat între dinți, ca un cuțit. În accepțiunea aceasta, Eminescu a fost «străin» («... ca și când n-ar fi viața-mi...») și Caragiale a fost străin (și a vrut să moară străin). «Străin» nu înseamnă indiferent. Străinului nimic nu-i e străin. Cum nici «Dilemei» nimic nu i-a fost străin vreme de 300 de numere”.

7 noiembrie

● Rubrica „Accente”, din „Adevărul” (nr. 2626), cuprinde intervenția lui C. Stănescu, de această dată pe semnătură proprie, nu din punctul de vedere al lui „Interim”, cu referire la demitizarea „poetului național”. Articolul ***Eminescu și „incendiatorii”*** este construit pornind de la sesizarea unei deformări în receptare: „«Scandalul» Eminescu – respectiv «contestarea» lui de un grup de iconoclaști – nu prea are legătură, cum deja s-a observat, chiar cu poetul național, cu opera, valoarea și eterna actualitate a acesteia. E doar un «scandal» ce prelungeste, ca multe altele de azi, vechi animozități și dușmăanii între «tabere» de intelectuali ireconciliabili. Eminescu nu e decât un *pretext* ca vechile dușmăanii să se reaprindă, între, bunăoară, scriitorii autointitulați înainte «albi» (adică: rezistenți, disidenți și chiar oponenți etc.) și rămășițele de azi ale celor numiți tot pe atunci «roșii» (adică: privilegiați, colaboraționiști, nomenclaturisti etc.). Observ în trecut, ca o ironie a soartei, că până și această subterană, dar populară împărțire autohtonă, pur românească (!) a combatanților de pe cele două *fronturi* literare dinainte de '89 se inspiră – ca atâtea altele – din aceeași inepuizabilă experiență a marelui popor sovietic: numele «albilor» și al «roșilor» care se războiau pe viață și pe moarte în, mai ales, «satanicul deceniu» '80, erau împrumutate, nu doar în derădere, de la cele două celebre forte ce se înfruntau atât de sângeros în războiul civil din Rusia anilor 1917-1919. Însă în «războiul civil» din literele române n-a prea curs sânge și nici n-a fost omorât nimeni”. Cu toate acestea, conform informațiilor „dintr-o recentă, admirabilă carte a d-nei Ileana Ene, *Farmecul discret al manuscriselor*”, entuziasmul cercetătorilor de referință asupra operei lui Eminescu, spre exemplu cel manifestat de „eminescologul național de mai apoi, Perpessicius”, s-a blocat deseori în fața inerțiilor politico-instituționale: „[...] prin anii '50 – aflăm tot din volumul d-nei Ileana Ene – marele editor al lui Eminescu rezuma

în cuvinte amare răsplata acestui drum anevoios, pe care nu pleci decât înarmat cu idealism și eroism: «Mă întristează boala *d-tale*, în chip deosebit – îi scrie el lui Al. Colorian, alt *truditor* pe manuscrisele eminesciene, ultima oară, când ne-am văzut în pripă, pe la Palat, unde umblam după sală pentru expoziția Eminescu, arătai restabilit. Nici eu nu stau mai bine cu inima, rinichii, hipertensiunea, însă îngrozitor cu ochii, care mi-au slăbit foarte mult. Lucrez cu lupa și greu. Merg mai puțin, chiar foarte rar pe la Bibliotecă. Proiectul integralului Eminescu a căzut baltă, dar și pentru că Academia nu-l mai agreează». Șicanele academice mai vin o dată sub condeii său: «Nimeni, dar absolut nimeni, cu Academia în frunte, notează el în 1954 – nu se interesează de ediția Eminescu, decât în principiu și doar ca să tortureze oamenii. Cred că și inchiziția era mai puțin barbară decât Instituția noastră culturală, cea mai de sus. Experiența anului trecut a avut însă un bun: m-a calmat și m-a cumișit. Acum nu mai aștept nimic de la oameni». „Din fericire nu s-a «cumișit»”, comentează în final C. Stănescu, „și, cu tragicul preț știut, și-a dus mai departe marea-i operă, chemând tinerele generații să-i ia torța din mâini”.

13 noiembrie

● „Dilema”, nr. 302, se interesează în cadrul temei generale de problema: ***Cine mai moare de ridicol?***. Istoricul Florin Țurcanu intervine, pentru a restabili igiena dialogului civilizat, în campania conspiraționistă de presă, organizată de ziarul „Ziua”, împotriva Colegiului „Noua Europă”: „Ce află cititorul obișnuit despre activitatea fundației și a Colegiului «Noua Europă» din articolele publicate în «Ziua» de dl. Roncea și colegii săi? Mai mult decât atât, dl. Sorin Roșca Stănescu își permite să scrie că «timp de patru ani Fundația „Noua Europă”, care a dat naștere «Colegiului», *n.n.*) a stat, în general, în amortiție”. Pe jurnaliștii de la «Ziua» nu îi interesează faptul că sediul Colegiului este un loc de sociabilitate intelectuală și un centru de studiu dotat cu o excelentă bibliotecă ce se îmbogățește într-un ritm rapid. Nu îi interesează că, în fiecare an, sute de profesori, cercetători și studenți asistă la conferințele și mesele rotunde organizate de Colegiu, găsind aici un nivel al dezbaterii intelectuale și o ospitalitate pe care nu le mai poți întâlni în majoritatea instituțiilor culturale românești. Nu le pasă că zecile de burse pe care Colegiul le acordă cercetătorilor și profesorilor români contribuie la ridicarea nivelului cercetării și învățământului în institute și universități (amintesc numai faptul că fiecare dintre bursierii incluși în programul *relink* are obligația de a dona bibliotecilor unor facultăți și institute românești cea mai mare parte din zecile de cărți pe care le primește. Numărul actual al bursierilor *relink* este de 25 și el va crește anul viitor la 30). În sfârșit, domnilor Roșca-Stănescu, Roncea și celorlalți nu le pasă nici de faptul că bursierii prezintă colegilor lor din universitățile europene și americane o altă imagine a țării decât cea pe care o dau tagma corupților și incapabililor ori bandele de hoți și cerșetori. Domnii jurnaliști

sugerează, în schimb, cu iresponsabilitate și meschinărie, că activitatea Fundației și a Colegiului «Noua Europă» este aceea a unor instrumente în serviciul intereselor ascunse ale Germaniei în România. În aceste condiții, dl Răsvan Moldoveanu, «așteaptă» o «dezbateră asupra spinoasei chestiuni lansate de ziarul «Ziua» cu bursierii Colegiului și cu toți intelectualii legați de Fundația Culturală Română și săptămânalele «Dilema» și «22». El și colegii domniei-sale au anulat, însă, de la bun început, premisele unei dezbateri pe care nu au dorit-o, de fapt, niciodată. Ca să învețe ce este o dezbateră și ce grad de civilizație presupune ea, dl Răsvan Moldoveanu ar fi trebuit să calce din când în când pragul Colegiului «Noua Europă» și să asiste la activitățile sale. Ar fi fost bine primit”.

14 noiembrie

● În „Adevărul” (nr. 2632), la rubrica „Accente”, C. Stănescu amintește de o dată „istorică”, din procesul plin de turbulențe al receptării operei lui M. Eminescu: *12 octombrie 1980*. „Ce am uitat și trebuia să aniversăm la *12 octombrie 1980* și mereu după aceea?”, lansează întrebarea jurnalistul, iar declicul memoriei colective, dacă nu se activează, măcar primește o provocare la informare și cunoaștere: „În această istorică zi, comunitatea scriitoricească din România are de «aniversat» o *consternare*: «Ne exprimăm deci *consternarea* că este cu puțință ca în anul 1980, în Republica Socialistă România, sub egida Academiei, să se publice asemenea materiale care incită la ură rasială, care afirmă idei de bază ale fascismului, care îndeamnă la huliganism». Cine incită la *ură rasială*, răspândind *idei de bază ale fascismului* și îndeamnă la *huliganism*? Nimeni altul decât atât de «mitizatul» *poet național*, Mihai Eminescu. Apariția volumului IX din marea serie academică de *Opere*, ctitorită de Perpessicius, îi prilejuia șef rabinului dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România, semnalarea marelui pericol reprezentat de Eminescu, mort la acea dată de nouăzeci și unu de ani: «Girul celui mai mare poet român dat fundamentării antisemitismului – se *consterna* expeditorul în scrisoarea adresată Academiei Române – constituie atât un act periculos pentru populația evreiască din această țară, cât și unul de răspândire a unor idei diametral opuse celor cari călăuzesc România Socialistă». În concluzie, se cere *retragerea de pe piață* a acestui protocronic *Mein Kampf* al fostului student de la Berlin: «Protestăm împotriva acestui fapt și vă rugăm să supuneți forurilor superioare de Stat și de Partid rugămintea noastră de a retrage din circulație volumul sus-amintit. Primiți, vă rog etc. etc.»... În definitiv, cererea șef rabinului Moses Rosen nu era o noutate. [...]”. Într-o incursiune în „postumitatea operei lui Mihai Eminescu”, C. Stănescu susține că aceasta „este sfâșiată de un permanent proces de interzicere și «retragere din circulație»”, în funcție de „cenzura” ideologică a momentului istoric, frecvent oscilant între extreme („începând cu

antologiiile tăiate din scrierile sale cu scalpelul doctrinar al unui A. C. Cuza și până la îndelungata legare la gură a *Doinei eminesciene*”). Cu referire punctuală la „antisemitismul” și „xenofobia” din articolele politice, se observă o accentuare a interesului critic, manifestat prin acte „demascatoare”, în contexte de „ocupație” internaționalistă: „teza *xenofobiei* lui Eminescu, aplaudată de A. C. Cuza, a fost repusă pe tapet, dar «demascată» de ideologii proletcultismului anilor '50, M. Roller și I. Vitner, pentru ca să fie resuscitată în 1980 de șef-rabinul dr. Moses Rosen, cu ocazia apariției volumului IX (Publicistică – 1870-1877)”. Autorul articolul oferă, în plus, detalii dintr-un alt caz de „antisemitism” al scriitorilor canonici români: denunțarea de către același dr. Moses Rosen, „prin 1957”, a romanului *Baltagul*, de Mihail Sadoveanu, mai exact „prima pagină, aceea unde scriitorul – cunoscut pentru antifascismul său, care i-a și pricinuit arderea cărților în piața publică! – face o șarjă tandră la adresa unor nații ca turcii, rușii, românii, evreii, ungurii etc., cu o desăvârșită detașare”.

15 noiembrie

● Semnalând, în „Orizont” (nr. 11), „*Această exaltare a culturii*”, cu referire la apariția volumului *Europa Centrală. Memorie, paradis, apocalipsă*, (coord. Adriana Babeți, Cornel Ungureanu), cuprinzând „texte confesive (nu și scrisori), jurnale, memorii, romane, articole despre finalul Imperiului și ce i-a urmat”, Vasile Popovici prinde ocazia de a-și apăra colegii de acuzația de „secesionism”, adusă de Eugen Simion: „Grupul «A treia Europă», condus de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu, există de-acum cu adevărat. În urma lor se strânge o mică bibliotecă, influența lor publică crește și, ce e mai îmbucurător, au apărut și reacțiile – detractorii. Între ei, nu oricine, însuși președintele Academiei Române, dl. Eugen Simion, până acum zece ani cunoscut drept criticul ce-și făcea un titlu de glorie din a susține noile talente. Schimbarea regimului a avut asupra Domniei sale un efect ce nu încetează să ne uluiască pe cei ce i-am fost în oarecare măsură apropiați și a căror afirmare a prezidat-o. Pentru noi, el, azi, e o altă persoană, din care unii dintre noi – printre ei mă prenumăr – așteaptă încă să-l vadă reapărând, eliberat ca dintr-un vis urât, pe Eugen Simion de-atunci, omul generos, senin, păcătuind eventual printr-un exces de bun simț. Unde sunt acestea toate acum? [...] Profit însă de discuția iscată, deși discuție tocmai nu e, pentru a face la rândul meu o observație critică membrilor grupului. Dacă ar fi să le aduc un reproș fundamental, acesta e exact contrariul celui dezvoltat și amplu neargumentat de dl. Simion. În esență, el vede în proiectul timișorenilor o (inexistentă!) dimensiune politică: ideea ar fi că în spatele recuperării spiritualității central-europene s-ar ascunde o intenție de secesiune. [...] Și, cu toate acestea, vin și torn gaz pe foc: proiectul «A treia Europă» ar trebui să aibă o miză politică. El nu are – și

aici văd eu slăbiciunea lui. Demersul grupului este pur cultural. Cultură de dragul culturii”.

16 noiembrie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 46), la rubrica „Show biz da’culți”, semnatarul „Fănuș Nea Guiț” joacă pe calambur, în titlul unui text despre „culisele” prezenței unor *Ghiolbani albi pentru liste negre*: „Aflăm că academicianul pe puncte Fănuș Neagu s-a apucat să scrie și el, ca mulți alții, liste negre. Pe prima lui listă d-asta, pătată cu vin, sunt toți universitarii (și nu numai ei) care și-au permis să protesteze împotriva atacului antisemit publicat de revista (fostă) «Literatorul», revistă care îl trimitea pe profesorul Paul Cornea acasă la el (poți să citești: Israel). Primul pe care turmentatul de-o viață vrea să-l execute este profesorul Cezar Tabarcea, în casa căruia proaspătul academician a grohăit de nenumărate ori. Îl așteptăm pe dl. Fănuș Neagu să treacă la gânduri mai negre și-i sugerăm să scrie pentru uz personal – și nu numai – o listă cu toți cei care au semnat pentru a-i lua apărarea lui Pleșu. Ar fi măcar la zi cu evenimentele. Dar cum poți să-i ceri unui nimeni să fie consecvent măcar în mărșăvie?!”.

● La rubrica „Document”, revista „Adevărul literar și artistic” (nr. 444) prezintă pe larg, în reluare grupată, dosarul cazului Eminescu, acuzat de antisemitism în 1980, de șef-rabinul Moses Rosen. Titlul materialului este, fără ghilimelele vreunei citări: *Un antisemit periculos care îndeamnă la huli-ganism: Eminescu*.

18 noiembrie

● „Luceafărul” (nr. 41) se ocupă, la rubrica „Averse”, într-un material fără semnătură, de *Morala academicianului*: „Multe din zvonurile care circulă pe seama academicianului Eugen Simion nu-s doar vorbe în vânt, destule-s certitudini, adeseori, căderi din proiect (și proiecții!). Că a fost distribuit (!) în scenariul scris de Ion Iliescu, nu mai are cineva vreo îndoială. Că ține (mortiș!) să părăsească o corabie pentru a se salva în alta, grație timonierului Gabriel Țepelea, se observă cu ochiul liber. Puțini au descoperit, însă, că aterizarea lui Petru Dumitriu taman în studiul televiziunii Antena 1, pentru a îngroșa imaginea lui Ion Iliescu, în plină campanie electorală, e tot o contribuție (echi-distantă!) a președintelui Academiei Române, dispus să slujească (doar!) arta și știința, nicidecum pe nostalgicii și revanșarzii ahtiați după putere. Sigur, Eugen Simion, cunoscut și recunoscut pentru prezențele sale oportune (!) în viața cetății, își plătește rapid datoriile, în speranța că, țipând mai tare decât inamicii săi, s-ar putea să-i intimideze. Calculele-s de cele mai multe ori greșite. Sub o mască – apolitică, nu? – tremură chipu-i inflammat. Fiindcă Bujor Nedelcovici și-a permis să-i dezvăluie obsesiile, trăirile, simpatiile și idiosincraziile într-un jurnal, de pe înaltul fotoliu academic, E. S. s-a grăbit să dea

note: «de unde vine plăcerea intelectualului român de a se boci cu atâta fervoare? Iar când nu bocește sau se bocește, scrie pamflete. B. Nedelcovici trece și el, ca bun român, prin aceleași stări». Pesemne că nu toți intelectualii români trec prin stări de beatitudine ca E. S., care trăiește pe roze, acelea care simbolizează un partid atât de drag academicianului moralist. Inițiat în multe domenii și doctrine, E. S. are adesea iluminări, după cum o mărturisește: «Este rândul meu să fiu iluminat și dumirit asupra caracterului fluctuant al domnului Bujor Nedelcovici, devenit subit procuror moral al națiunii române...». Ajunși aici, trebuie să zăbovim puțin. Dacă reacționează atât de rapid, ca un vindicativ, înseamnă că E. S. nu-i dumirit, ci alarmat. O fi știind de ce. Uneori, și noi. Dacă un creator percepe realitatea în funcție de dinamica și metamorfozele acesteia, înseamnă că are un caracter fluctuant? Și, nu în ultimul rând, dacă același creator interpretează evenimentele și evidențiază adevărul (fie și cu subiectivism) devine, subit, «procurorul moral al națiunii române?». Nu cumva e o obligație de conștiință a oricărui scriitor să ajute la asanarea morală a unei societăți? Preocupat să iasă învingător din orice încercare a destinului, atent, până la sacrificiu, la schimbările de registru (și regimuri!), Eugen Simion încurcă (voit?) conceptele, ca imaginea sa, atât de șifonată în ultimii ani, să recapete puritatea râvnită. Zadarnică e arta fugii!». □ Criticul Mircea Mincu îl prezintă, la pagina „Intermezzo”, pe *Un samurai basarabean*, în persoana lui Emilian Galaicu-Păun („a fost pentru mine, când i-am ascultat poeziile, într-un fel de cenaclu improvizat, la solicitarea mea de către Mihai Cimpoi la Chișinău – aproape imediat după 1989 – garanția singură că și în Basarabia poezia poate fi competitivă. Până atunci mă obișnuisem cu ideea – justificată istoricește – că **provincia literară** dintre Prut și Nistru va rămâne cantonată iremediabil într-un discurs mimetic, cvasi-folclorizant. Cu ocazia acelui «cenaclu» de testare, am auzit destule voci care încercau să răzbată orgolios dincolo de maniera caducă, inevitabil provincială, impusă de tandemul Păunescu-Vieru, dar chiar și cele mai curajoase tentative nu se ridicau cu mult deasupra unor mimetisme oneste, dar în același timp neaglutinate, incongruente; adică nu reușeau să atingă **pulsiunea autenticității**, reperabilă imediat la lectură în discursul poetic textualist și post-textualist. În acea împrejurare cenaclieră ocazională s-au mai deslușit și alte accente originale, precum acelea conținute în poemele unor tineri deja afirmați – Nicolae Dabija, Irina Nechit, Grigore Chiperi, Vasile Gârneț, Nicolae Popa, Leo Butnaru, Aura Christi etc. Dar după părerea mea, doar Galaicu-Păun și Aura Christi au reușit să se sincronizeze definitiv, după ce mai întâi au luat un contact mai profund cu atmosfera literară din țară. După ei au urmat Dumitru Crudu și Iulian Frunțașu, aceștia patru fiind singurii poeți deodată omologabili, în sfera complexelor desincronizării impuse. [...] Oboseala efortului textualist, agonizant în anii ceaușismului, dă la iveală, în prezent, produse crepusculare, în linia debilă a unui manierism textualist agasant. Meritul esențial al lui

Emilian Galaicu-Păun constă, în acest context alexandrin, chiar în capacitatea sa vizionară de a se înnoi și a înnoi discursul poetic post-textualist”).

20 noiembrie

● Pe prima pagină din „Adevărul” (nr. 2637) apare știrea Mediafax: **Corneliu Vadim Tudor a pierdut procesul cu Uniunea Scriitorilor** („Senatorul PRM Corneliu Vadim Tudor a pierdut procesul intentat de Uniunea Scriitorilor, fiind obligat, potrivit unei sentințe civile a Curții Supreme de Justiție, să plătească Uniunii 20 de milioane de lei, pentru că, în urmă cu trei ani, politicianul i-a acuzat pe scriitori că au cheltuit sume mari de bani pe «beții și chefuri» la primul Congres al Scriitorilor Români din Diaspora. [...]”).

● „Dilema” (nr. 303) se ocupă de tema generală **Cât de publică poate fi televiziunea publică**. În cadrul rubricii sale permanente, Mircea Iorgulescu realizează o analiză de bilanț al personalității Monicăi Lovinescu, la sărbătorirea de către aceasta a celor 75 de ani. Premisa articolului **Monica Lovinescu: teze și antiteze** este că atunci „când spiritul critic amortește, mai bine o contestație nedreaptă decât un elogiu deviat”: „Monica Lovinescu a avut însă parte [...] și de unele, și de altele. Cu asupra de măsură. De îndată ce s-a putut scrie liber despre ea în România, adică după decembrie ’89, elogiile deviate și contestațiile nedrepte s-au împletit într-un turbure șuvoi aluvionar, când torențial și când apatic, întotdeauna însă cu aceleași consecințe nefaste: substituirea esențialului prin secundar, sacrificarea nuanțelor, instrumentalizarea detaliilor abuziv exacerbate, fetișizarea deformantă și canibalizarea dezlănțuită. Cel mai influent, cel mai *ascultat* (și nu doar la propriu) critic literar român vreme de aproximativ trei decenii, a fost prefăcut într-un soi de anost și rigid combatant politic travestit în literat sau chiar – ce oroare! – în jurnalist. Căci, se știe, pentru adevărații intelectuali, «jurnalist» echivalează cu o injurie subînțeleasă. Această reducere odată operată, calea era deschisă pentru golirea de sens și de conținut, pentru evacuarea în conjunctural, pentru scoaterea din literatură și din cultură. Admiratori și denigratori, s-au unit, desigur că fără intenție, în a face din Monica Lovinescu un vestigiu, pentru unii sacru, pentru alții derizoriu, al militantismului anti-comunist”. Finalul propus de Mircea Iorgulescu se desfășoară ca o pledoarie pentru echilibru, în receptare, între antiteze: „A fost un noroc pentru cultura și literatura română, a fost un destin asumat pentru Monica Lovinescu. Și va veni, poate, cândva, timpul senin al evaluărilor lucide și al revizuirilor neîmpovărate de balastul dezgustător al vechilor și noilor cameleonisme, când opera ei va fi citită și înțeleasă din aceeași perspectivă ca și opera lui E. Lovinescu: a «făcliei de lumină îndrumătoare»”. □ La rubrica „Oul de ciocolată”, Paul Cernat pune lumina pe un nou episod din viața „bizarei revistute”, în circulație *underground* la Facultatea bucureșteană de Litere: „Radical din cap pătrat”. Ambientat urmuzian, articolul consemnează peripețiile de circulație și editare

a unui format alternativ de expresie, care la vremea respectivă contribuia la întreținerea mitologiei boeme a locului destinat studiilor superioare: „Nu mică mi-a fost mirarea când la câteva săptămâni de la semnalarea, în cadrul acestei rubrici, a existenței bizare revistute «Radical din cap pătrat», am primit chiar din mâna tăcutului ei părinte, autor și difuzor unic (student la Litere), un nou exemplar al «Radicalului», proaspăt retrogradat în Serie C (ANU'DOI, NR. 11 SERIA C, 13 Oct. '98) ale cărui coperte aveau imprimare, tot la fotocopiator, «recenzia» mea despre el”.

24 noiembrie

● Revista „22” (nr. 47) are pe prima pagină un articol extrem de critic, în general, față de regimul politic de după alegerile din 1996, și, în particular, față de președintele Emil Constantinescu. Titlul este *Hainele cele noi ale președintelui*; autor: Horia Roman Patapievici – „Se împlinesc în curând nouă ani de la căderea comunismului și au trecut deja doi ani de când mulți dintre noi au crezut că, prin alegerea lui Emil Constantinescu, România are în sfârșit un președinte care ne va despărți de trecut. Asemenea climatului de victorie de la începutul lui ianuarie '90, debutul administrației Constantinescu a fost, și el, plin de speranțe. Apoi lucru curios pentru un regim atât de tânăr, au început să fie vizibile stagnările și revenirile. Dacă lichidarea speranțelor în regimul Iliescu s-a făcut prin violența mineriadelor, pierderea speranțelor în administrația Constantinescu s-a produs lent, prin înnămolirea în mediocritate și apatie. A trebuit să descoperim, uimiți, că politica profesorului universitar nu reușește să fie mai bună decât politica fostului activist de partid. Dacă lui Ion Iliescu i s-a putut reproșa *voința malignă* de a lăsa țara pe macazul greșit al socialismului, lui Emil Constantinescu i se poate reproșa *incoerența voinței*: actualul președinte al României fie nu pare convins că anumite lucruri trebuie obligatoriu schimbate (funcțiile Statului, raportul cu moștenirea *Securității*, regimul proprietății etc.), fie, pur și simplu, nu le poate schimba. Este ca și când ghemul de ineficiență, venalitate și prostie din care e alcătuită administrația românească poate face de răs atât impotența cinstită, cât și potența vicioasă. [...] Deși a venit la putere pe o platformă care avea ca premisă clară lichidarea *morală* a moștenirii fostelor regimuri nefaste (comunist și Iliescu), administrația Constantinescu a avut, față de moștenirea și urmașii fostei *Securități*, atitudinea standard a regimul pe care a pretins că îl înlocuiește: toleranță față de mașinațiunile subterane, speculare în beneficiu politic a informațiilor confidentiale, întrebuințare a elementelor de șantaj cuprinse în dosarele *Securității* în scopul dobândirii unei puteri mai mari, mai cuprinzătoare, mai depline. Că această putere, prin natura ei, nu face decât să întărească tarele unei societăți deja corupte și să sporească dezesperant toxinele pe care existența surselor oculte de putere le secretă continuu, substituind cu cinism spațiului public *spiritul sordid al subteranei*, nu a părut să fie un motiv de

îngrijorare pentru oamenii noii administrații. Căzuți în patima puterii (și în neputințele ei) ca alții în pofta după plăceri deșucheate, oamenii pentru care toată opoziția intelectuală a luptat timp de șase ani au reușit, în doar doi, să spulbere orice iluzie că România ar putea fi salvată *prin ei*". □ Suplimentul „22 literar” (nr. 5) este dedicat *Târgului de carte Gaudeamus*. □ În articolul-editorial *Soarta cărții*, Eugen Uricaru scrie despre mecanismele – voluntare sau involuntare, asumate sau neasumate – ale pieții de carte, cu aplicație la cazul românesc al ultimelor decenii: „Soarta cărții stă în gustul publicului. Această afirmație este aproximativă și de cele mai multe ori nu reprezintă decât un alibi stângaci pentru cei care nu înțeleg adevăratul mecanism al vânzării de carte (nu mă refer la *citirea de carte*, pot exista cazuri în care o carte nu se cumpără, dar este citită, circulă, situația aceasta va fi tot mai des întâlnită odată cu răspândirea în masă a fotocopiatoarelor). Despre România înainte de 1989 se poate spune că era una dintre țările în care exista un public extrem de numeros, avid chiar, de lectură, o țară în care cererea de lectură depășea cu mult oferta. Cauzele reale ale acestei situații sunt cunoscute, de la absența practică a surselor alternative de informație culturală până la motivațiile diverse, uneori contradictorii, pentru care era citită o carte. Beletristica se bucura de tiraje sau de audiență într-un public foarte larg și eterogen, deoarece acel public căuta în textul de ficțiune dacă nu realitatea, măcar aluzii mai mult sau mai puțin critice la această realitate. Motivele pentru care era citit un roman erau nu neapărat legate de gustul literar, de necesitatea de a citi literatură, ci mai ales de nevoia de a găsi confirmări de natură istorică, jurnalistică, politică, etică etc. în acel text. Criteriul literar era poate pe ultimul loc în ierarhia stringenței motivelor de lectură. Fapt ce s-a văzut imediat după liberalizarea informației și abolirea cenzurii oficiale. Începând cu anii 1991-1992 cartea de beletristică suferă o cădere drastică a tirajelor. Singurele care mai rezistă un timp sunt traduceri pentru ca apoi acestea să se prăbușească spectaculos. O creștere sensibilă au înregistrat-o cărțile destinate instrucției de orice tip, cărțile de *hobby* și literatura documentară. Toate aceste creșteri luate la un loc nu vor reuși să atingă normalitatea unui tiraj la o carte «curajoasă» a anilor '70-'80. Sursele alternative de informație au așezat în normalitate tirajele oricărui tip de carte. Abia în acest moment se poate face o corectă evaluare a potențialilor cititori ai României – câți sunt și ce vor să citească. Toate aceste lucruri sunt valabile, sper, într-o viziune microsistemică. Dar ele suferă corecturi destul de serioase dacă ne vom apropia de intimitatea relației scriitor-editor-difuzor-cititor. Vom observa că scriitorii (autorii) au suferit un șoc destul de puternic în urma confruntării cu «concretența» – traduceri, televiziunea, ziarul, documentele publice sau făcute publice. Scara valorilor, a interesului tematic, chiar a autorității literare a suferit modificări și nu întotdeauna dintre cele mai bune sau dintre cele mai așteptate. Modificarea relațiilor economice cu editorii, precum și modificarea raportului de autoritate

dintre autor și editor, în detrimentul celui dintâi, a produs o bulversare a imaginii publice a literaturii române contemporane. Editorii s-au văzut sporiți la număr, dar acest fapt a dus la confuzie, instabilitate și mai ales la o depreciere sensibilă a autorității actului editorial. Pirateria editorială și amatorismul au produs mari pierderi onorabilității editorului din România. [...] Sunt extrem de puține editurile ce pot să funcționeze *fără* subvenții, iar acest fapt arată că sunt foarte puțini editorii care au avut o viziune cultural-comercială asupra activității lor. Acest fapt a dus la polarizarea, cu puține excepții, către un mic grup de editori care trăiește exclusiv din subvenții și a altui grup care a transformat actul editorial într-un act de comerț. Se înțelege de aici că soarta cărții și mai ales a autorului nu poate fi o soartă normală. Și cum poate ea să fie altfel când problema principală rămâne cea a distribuției. Distribuție care înghite cel mai mult din bugetul unei apariții, distribuție care nu acoperă decât zone disparate ale teritoriului, distribuție care este cel mai puțin cultural act din procesul ce se desfășoară între autor și cititor, dar în schimb este cel mai lipsit de moralitate. La acest moment, adevăratul stăpân al pieței de carte este distribuitorul, cel care este interesat doar de procentul și valoarea acestui procent încasat pe cartea distribuită. S-a ajuns până acolo încât cartea este scumpă nu din cauza editorului (autorul nici nu mai contează în această infernală dinamică a prețului cărții), ci a distribuitorului. *Distribuitorul nu mai vrea să vândă cărți ieftine!* Iată de fapt cine hotărăște *soarta cărții* în România”. □ Rodica Palade dialoghează cu scriitorul Mircea Nedelciu. Interviu este publicat cu titlul *Gaudeamus cu Mircea Nedelciu* și cuprinde: mărturisiri autobiografice – „[...] Cred că, dacă n-ar fi fost comunismul în «istoria vieții mele» și a atâtor altora, totul putea să fie diferit. Tatăl meu, în anii '38-'40, devenise al doilea om într-o firmă de import-export de cereale. Aici, la Fundulea, era silozul, cu un patron grec, care l-a cununat pe tata și l-a urcat în ierarhia firmei. Cred că, dacă nu venea comunismul, eu ar fi trebuit să-l continui pe tata, fiind singurul băiat din familie. Iar ideea de a fi negustor nu mi-a displicut niciodată. Mi-ar fi plăcut chiar foarte mult. Dar a venit prea târziu”; secvențe din istoria generației '80 – „[...] Toată această generație care se află în jurul anilor '80 reprezintă un grup coerent. Am dus o viață de cenaclu vreme de 10 ani, timp în care am produs literatură de calitate absolut comparabilă cu cea care era publicată. De aceea, în momentul când literatura generației '80 a apărut pe piață, a apărut foarte coerentă și fără stângăciile debutului. E foarte interesantă diferența între premiile de debut ale Uniunii Scriitorilor pe anul '78 și pe anul '79. Acela e momentul când apar primii optzeciști. Pe '78, mi se pare că la proză este premiat pentru debut Mircea Săndulescu, iar pe '79, Ștefan Agopian și Mircea Nedelciu. Săndulescu aproape că poate fi înscris într-o serie întregă care vine din anii '70, și '60 chiar. Din '79, aproape toate premiile de debut intră în altă serie, și la poezie, și la proză, și evident diferit de ce se scosese până atunci. Această activitate de

«marketing», deși marketingul cultural este altceva decât ceea ce discutăm noi acum, am făcut-o chiar în grup: am fost atenți la ce se întâmplă și ne-am gândit de ce acum și de ce nu mai târziu. Chiar unele dintre aparițiile noastre de grup, cum a fost *Desant '83* sau antologiile de poezie *5, Aer cu diamante*, erau niște semnale ale apariției acestei generații, niște strategii de pătrundere într-o literatură pe care o resimțeam oarecum ostilă. Și, după ce primii ani ai optzecismului, '81, '82, '83, au dus la un oarecare succes, a apărut o reacție a *establishment*-ului literar, ca să zic așa. Piedici artificiale, care nu veneau din câmpul literaturii, evident. Trebuia, la un moment dat, să fii și membru de partid, și angajat în câmpul muncii, și să debutezi colectiv. Or, lucrul acesta nu exista în '79-'80. Succesul primilor veniți ai generației '80 a dus la dificultăți din ce în ce mai mari pentru cei care au urmat. În ultimul an, '89, chiar trebuia să fii membru de partid, să ai loc de muncă, să ai referințe la locul de muncă și să debutezi într-un volum colectiv. Intrarea în *Uniune* devenise un dosar întreg de partid. Au fost măsuri de reacție ale unei categorii care se simțea amenințată de concurență”; desfășurarea „primei adunări a US în libertate” – „Da, era un fel de chermeză, nu o adunare generală. Aceea a rămas frumoasă, ca întâlnire cu toată lumea. Dar a fost destul de periculos, pentru că lăsarea tuturor barierelor jos a permis pătrunderea unor viruși ș.a.m.d., în acel moment de entuziasm. Sigur, era frumos să fii alături de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, dar una era festivitatea și alta erau alegerile. Cu o bucurie imensă am ales un Consiliu de administrație de 120 de oameni. Cum să iei decizii cu 120 de oameni! Se crease reflexul că, dacă ești în Consiliu, ești un scriitor mai bun decât ceilalți. Și atunci s-a hotărât ca acel Consiliu să fie cât mai larg, ca să mulțumească pe cât mai mulți”; înființarea ASPRO ca alternativă democratică la Uniunea Scriitorilor – „În '94, când a avut loc o adunare generală a US, mi-am dat seama că Uniunea nu semăna deloc cu ceea ce-mi închipuiam eu că trebuie să fie o structură a societății civile. US, din cât învățasem între timp, trebuia să fie o asociație de tip nonprofit, neguvernamentală, în care oamenii își pun împreună interesele prin aderarea la un statut”; „[...] Au lansat [*cei din conducerea Uniunii Scriitorilor*] ideea că vrem patrimoniul și trebuia să fim diabolizați din cauza asta. Revin la acea Adunare generală din primăvara lui '94, în care nimic din procedurile obișnuite de vot – era cvorum-nu era cvorum – nu se respecta. Tot pe aceste manevre, «hai să votăm dacă votăm sau nu», adică «să mergem mai departe fără cvorum» etc., lucruri complet nestatutare, a fost ținută toată Adunarea. Asta ne-a exasperat pe câțiva. Ne-am întâlnit în Cișmigiu vreo 12 și am spus: «Ce-ar fi să facem o asociație de scriitori? În fond, e liber». Și am înscris ASPRO, cu vreo 60 de membri fondatori. După aceea, când ne-am dus să ne înregistrăm la tribunal, Uniunea Scriitorilor a descoperit că de fapt ea nu e înregistrată la Registrul persoanelor juridice. Asta în 1994! [...] Ea avea identitatea pe care i-o dăduse inițial, la crearea ei, partidul. Continua să fie o secție a Secției de propagandă a partidului

comunist. Ea nu se gândise, din '89 până în '94, să se ducă la Registrul persoanelor juridice de la un tribunal de care aparține, să se înregistreze. O face în septembrie '94, cauza înființării ASPRO, pentru că au realizat imediat că, dacă vor interveni procese între noi, ei pur și simplu n-au identitate juridică. De fapt, în februarie '95, a avut loc adunarea generală a US în care s-a mai modificat statutul (nu știu cât de legal), dar era înregistrat ca persoană juridică”; proiectul unui roman „cu care nu știu ce să fac” – „Când au început problemele mele de sănătate, aveam un roman ajuns pe la pagina 80. Și tot timpul m-am gândit că trebuie să scriu ca să supraviețuiesc. Nu știu cum se făcea, dar atunci când mi-era mai greu, aveam tratamente cu efecte secundare neplăcute, mă apucam de a scris din obligativitatea de a scris ca să supraviețuiesc. Când mă simțeam mai bine, o lăsam baltă și lucrul nu prea mai avansa. În anii '93-'94, când n-am avut nimic din punct de vedere medical, n-am scris un rând. În '95, când m-a întors boala, am mai scris vreo 90 de pagini și am ajuns pe la pagina 170. De când sunt imobilizat la pat, am avut o perioadă foarte dificilă. Am ajuns la ideea că îl scriu, îl termin și cu asta s-a și terminat viața mea și atunci mai bine îl las neterminat, ca să o prelungesc cât mai mult. Fie cealaltă variantă, numai dacă îl termin mă mai ridic pe picioare. Și încă nu știu care dintre cele două variante este cea mai bună. Așa că îl las. Uneori mai scriu 10 rânduri (și șterg 8), dar nu știu ce să fac cu el. Să mai avansez sau nu”; „Este, într-un fel de actualitate, din '35, până după '90. Are niște scene care se petrec chiar în 1935, când am «documente» că Mateiu Caragiale bătea porumbul la conacul lui de la Fundulea, care se afla la vreo 2 km de casa în care m-am născut eu. Un roman postmodern”.

25 noiembrie

● Rubrica de polemici („Averse”), din „Luceafărul” (nr. 42), ia în discuție *Vânatul vânător*, adică pe un „locuitor de elită în cortul lui Eugen Simion”: Tudor Dumitru Savu, intervenient în cazul „Dilema. Dosarul Eminescu”: „S-a întâmplat ceea ce era firesc pentru o literatură în plină maturizare: punerea în discuție a unui creator de geniu. Eminescu nu putea satisface toate gusturile și așteptările românilor, de ieri, de azi, de mâine. Dreptul la opinie nu-i este nimănui interzis, mai ales că și prin aceasta o persoană se descalifică uneori, fără intervenția alteia, sau, cum se zice adesea, fiecare pasăre pre limba ei pierde. Ei bine, aflați mereu la pândă, după ce au fost aruncați din diferite circuite favorizante, marțialii de serviciu își încearcă arsenalul (în parte, ruginit), în speranța că vor căpăta aplauze, fie și conjuncturale. Așadar, nu îndeletnicirea ca atare ne intrigă (aceasta e evidentă la cei complexați și frustrați), ci armele cu care jinduiesc execuția. Avocat din oficiu sau pușcaș montan se trezește, din când în când, și Tudor Dumitru Savu. Sperând el să lovească la țintă, după atâtea antrenamente bachice, simte degrabă tremuratură a mâinilor. Normal, prada se salvează ușor, atâta vreme cât nu e identificată.

Focoasele se risipesc în aer, iar fumul acestora (și acestuia!) trădează îndeletnicirile primare și primitive. [...] chinându-se să-i vâneze pe alții, Tudor Dumitru Savu devine un vânat ușor pentru oricine”. □ Un comentariu inedit la „Odiseea”, făcut de Nichita Stănescu, în mai 1978, la o întâlnire cu publicul din Slobozia, este restituit de Marcel Fotache: „În luna mai a anului 1978, într-o zi a cărei identitate strict cronologică ne scapă, din păcate, NICHITA STĂNESCU s-a aflat la Slobozia. Poetul avea să se întâlnească cu iubitorii de literatură (iubitorii săi, în fond), în marea lor majoritate – profesori, care l-au «provocat», pe o temă sau alta, răspunsurile sale fiind, se înțelege, unul mai seducător decât altul. Textul [...] reprezintă una dintre intervențiile sale, cea mai amplă, de altfel – o insolită lectură a *Odiseii* lui Homer. Poate mai important decât ideile propriu-zise și felul său de a le «povesti», a fost, pentru mine cel puțin, bucuria cu care Nichita Stănescu se împărtășea din Homer. Nu mai puțină – bucuria cu care, la rândul-mi, m-am împărtășit, în acea memorabilă noapte de primăvară, din inefabilul unei prezențe despre care, spre a ne face, cu adevărat, înțelegeți, nu s-ar cuveni să ne exprimăm decât în idiomul magic al necuvintelor sale”. □ La pagina „Istorie literară”, Liviu Grăsoiu scrie despre un *Moment de referință în editarea operei voiculesciene*: „Prin energia și perseverența fiului său Ion (care a plătit cu viața lupta inegală cu instituțiile comuniste pentru «reabilitarea» tatălui său și impulsivitatea tipăririi postumelor), apoi a celui alt fiu, Radu, a fiicei sale Gabriela, precum și a câtorva scriitori, critici literari și ziariști fascinați de personalitatea omului și a operei, numele lui V. Voiculescu a început să se impună treptat-treptat și să-și ocupe locul meritat în istoria literaturii române. Au trecut însă 30 de ani pentru ca acest lucru să devină realitate și până să poată fi tipărită și cartea *Călătorie spre locul inimii* (1995), aceea care nu avea nici o șansă în timpul regimului ceaușist. Editarea s-a produs în conformitate cu perioadele comunismului: în deceniul de relativă deschidere (1960-1970) au apărut volumele amintite deja, apoi au urmat ediții mai atent lucrate, înlocuind în tăcere cuvintele considerate «neoportune» de către cenzură, sau introducând fraze, propoziții și chiar paragrafe eliminate în prima fază. Astfel încât, în linii generale, până la 1990, erau stabilite în majoritate textele. După anul acela s-a reușit, în fine, adunarea între coperte a prozelor rămase prin reviste sau încă inedite, proze în totalitate de inspirație religioasă, perfect integrabile în ansamblul operei voiculesciene. Anul 1998 s-a dovedit unul aparte pentru aceasta, Editura Fundației Anastasia reușind să scoată în librării *Integrala prozei literare* într-o ediție de lux, îngrijită de d-na Roxana Sorescu și în viziunea grafică a d-nei Doina Dumitrescu. Este, fără dubii, un moment de referință într-un proces îndelungat și mai complicat decât își închipuie mulți dintre noi. Principala «izbândă» este aceea că, pentru întâia oară, s-a izbutit tipărirea într-un singur tom masiv, a tuturor textelor cu caracter literar devenite publice până acum. În afara celor cuprinse în volume, au mai fost selectate și altele, rămase în periodice, ele

compunând «Addenda». D-na Roxana Sorescu a folosit versiunile edițiilor celor mai exacte, iar uneori a fost nevoită să facă și confruntarea cu manuscrisele, atunci cât au existat dubii asupra transcrierii. Spre a se evita discuțiile inutile, editoarea avertizează că a folosit normele ortografiei din 1953, acelea acceptate și de V. Voiculescu. Originalitatea întreprinderii d-nei Roxana Sorescu se manifestă pregnant în gruparea textelor, în Cronologia oferită și în studiul introductiv intitulat «Proza lui V. Voiculescu sub pecetea tainei», adică acolo unde se probează la maximum calitățile de critic și istoric literar bazate pe solide cunoștințe filologice.[...] Editarea Integralei prozei voiculesciene poate fi considerată printre adevăratele evenimente ale anului literar 1998. Pasul următor ar fi îndelung așteptata ediție critică”.

● La centenarul nașterii lui B. Fundoianu, „România literară” (nr. 47) publică incursiunea istoriografică a lui Mircea Martin despre una dintre fațetele **Eroismului intelectual**: „Puțină lume știe că Fondane ar fi putut scăpa de la moarte fără altă concesie decât aceea de a fi mai puțin motivat și mai puțin generos. Jean Paulhan și alți prieteni ai săi (printre care Ștefan Lupașcu și Emil Cioran) au reușit să obțină eliberarea lui. Poetul însă n-a acceptat să-și părăsească sora mai mare, de care era foarte atașat și al cărei destin l-a împărtășit până la urmă. Ar fi putut să scape, de altfel, cu mult înainte, – prietena sa, Victoria Ocampo asigurându-i plecarea în America de Sud – și însăși arestarea ar fi putut fi evitată cu oarecare prudență. Prietenii lui Fondane erau speriați și contrariați de dezinvoltura cu care acesta se plimba pe străzile Parisului de câte ori venea din zona liberă spre a-și îmborsăzi rezerva de cărți. Nimeni nu l-a putut convinge să se ascundă, să se ferească măcar. Ne putem, totuși, întreba dacă e vorba despre o simplă lipsă de prevedere în întoarcerile lui frecvente în Parisul ocupat sau, mai degrabă, despre aceeași atitudine provocatoare care i-a pecetluit opera și existența. Văd în comportamentul lui o provocare lucidă, nu a hazardului, ci a destinului, modul său omenesc de a sfida evidențele, de a opune Forței brute normalitatea muncii intelectuale. Fondane a vrut să trăiască liber, așa cum a gândit; din această cauză nu a ieșit, ci s-a păstrat mereu în câmpul tragic. Provocarea destinului nu înseamnă altceva pentru el decât asumarea lui până la capăt. În ultima lui scrisoare, Fondane îi reamintea soției sale ceea ce îi spusese mai demult și anume că «există în figura destinului nostru lucruri ce nu pot fi schimbate». Deși scrisă în pragul despărțirii definitive, această scrisoare, ca și întreaga opera a lui Fondane, refuză tonul patetic. Am convingerea că nu vom cădea în el dacă vom recunoaște că omul acesta a fost un *erou*”.

27 noiembrie

● Tema generală a dezbaterii din „Dilema”, nr. 304, este **Vârsta de aur dintre cele două războaie**. În **Argumentul** responsabilului de număr, C.[ristian] M.[unteanu] se precizează principalele paliere de interogație și nedumerire:

„După decembrie '89, revenirea la «normalitate» a însemnat reluarea vieții din punctul în care aceasta a fost brusc deviată odată cu preluarea puterii comuniste? Să căutăm, altfel spus, continuarea unei evoluții așa-numite «firești» (care ne-ar fi dus unde?), întreruptă cândva în mod brutal? Sau dorind să uităm trecutul recent, cu care nu ne prea mândrim, ni-l amintim pe cel mai îndepărtat, pe care, tocmai de aceea, îl idilizăm? Este perioada interbelică – poate nu în întregime, dar mai ales anii '30 – o «vârstă de aur» sau un interval de «normalitate» (asta însemnând că peste 40 de ani ne-am permis luxul de a fi «anormali»)? Astăzi, când sunt redescoperite instituțiile și cutumele anilor dintre marile războaie, când au reapărut partidele «istorice», când elitele culturale și politice se revendică de la doctrine și personaje cenzurate timp de peste patru decenii, «Dilema» pe care v-o propun încearcă să răspundă, direct sau indirect, la aceste întrebări și la altele, fără a pretinde să despartă pământul de ape”. Contribuie cu articole: Ion Bogdan Lefter (critic literar): „De-a lungul anilor '90, două prejudecăți au deformat din direcții opuse noile imagini, dominante ale perioadei interbelice. Pentru că despre *imagini* vorbim, despre felul în care istoria e percepută la nivelul mentalităților colective: într-un fel ieri, altfel astăzi, cine-știe-cum mâine. Din acest punct de vedere, primul deceniu postcomunist a înregistrat mutații de interpretare foarte spectaculoase, favorizate prin contrast de utilizarea până în 1989 a prefabricatelor ideologizate cunoscute. Și ele – niște *imagini*. Nu înseamnă neapărat că locul lor a fost între timp luat de adevărurile până acum oculuate/ parțiale/ amputate/ distorsionate. Într-o anumită măsură, se poate spune – desigur – că adevărurile istoriei nici nu există ca atare. Nu există decât *imaginile* lor succesive. Să acceptăm – totuși – că ele au grade diferite de «legitimitate»: unele sunt mai apropiate, altele mai îndepărtate de parametrii «obiectivi», factuali («factologici») ai *adevărurilor* pe care – altfel – n-avem cum să le recuperăm integral. Vasăzică, nu adevărul despre perioada noastră interbelică a ieșit la iveală în acești ani, ci *imagini* ale acelei epoci: rezultate ale unor operațiuni distribuite între arheologie și mistificări. Au contribuit la constituirea noilor imagini ale interbelicului zone socio-politice, culturale și economice diverse: partide, parlament și venerabili supraviețuitori ai scenei publice de dinainte de comunism, vechi autori recirculați sau proaspăt descoperiți, istorici, sociologi, politologi, filozofi, literați, alți intelectuali speculativi, studenți, elevi, mult popor, în genere. Teme, toposuri, nume (într-o scurtă selecție): România Mare, provincii, administrație centrală, monarhie constituțională, Brătieni, Maniu, alegeri, jocuri de culise, politicianism, progres economic, industrie, agricultură, bănci, specific național, minorități, extremisme, antisemitism, legionari, Antonescu, Nae Ionescu, Eliade-Cioran-Noica etc. etc. Ce *imagini* vor fi ieșit din amestecul acestora și al altora asemenea (sau ... diferite!)? Vorbeam despre două prejudecăți care au produs două – deformări în sensuri opuse. Iată-le: Prima prejudecată e pozitivă. Ea exagerează în bine: înfrumusețează,

idilizează, idealizează, împingând *imaginea* perioadei interbelice către perfecțiune. «Maximalistă», absolutizează valorile epocii în cauză, creând o utopie retrospectivă. Atunci a fost minunat, a fost democrație, a fost capitalism, România și-a avut aristocrația ei franțuzită, ofițerimea nobilă și educată, politicienii patrioți, elite intelectuale, presă, cultură, de toate, aici, în «Belgia Orientului» și în «Parisul Estului». Voga postcomunistă a «tinerei generații» a anilor '30 (Eliade & co.) a transformat-o într-un etalon al excepționalității intelectuale, ceea ce explică ascensiunea ei într-o poziție centrală în sistemul cultural al epocii, așa cum tinde el să fie reconstruit în anii '90. Chiar dacă puțintel contradictorie, jumătate democratică, jumătate naționalistă, România acestei prime prejudecăți e etalat[nu doar ca o mândrie istorică, ci și ca un deziderat: să ne modelăm viitorul cu ochii ațintiți spre trecut!: să mergem înainte spre a o regăsi! A doua prejudecată e negativă. Ea exagerează în rău, urâște, demonizează, împingând *imaginea* aceleiași perioade către mizerabilism. «Minimalistă», îi reduce meritele către zero. Nimic n-a fost atunci cum ar fi trebuit, cum ar fi fost bine să fie: capitalismul nostru era de mucava, România rămânând o țară «eminamente agrară», democrația din epocă a fost caricaturală, demagogică, fragilă, alegerile – truate, politicianismul a făcut legea, au domnit bizantinismul, lichelismul, corupția, franțuzismele au fost ridicole, patrioții – patrihoți, elitele noastre intelectuale au rămas naive, provinciale. Tablou] epocii devine astfel o panoramă a deșertăciunilor în versiune românească, considerată ilustrativă pentru felul nostru inconsistent de a fi și – în consecință – o sursă a păcatelor prezentului, un fel de viciu originar, pentru care am plăti și astăzi.” („*Adevăruri*” și „*imagini*”); Andrei Bodi (scriitor): „În deceniul '80 eram fascinat de perioada interbelică. Dogmatismul accelerat al ultimei etape a ceaușismului nu a făcut decât să adâncească senzația că epoca dintre cele două războaie mondiale a fost una paradisiacă. Nu eram atras atât de modelul cultural major pe care l-a oferit respectiva perioadă, cât de libertatea românilor, a scriitorului român. Mă fascina deci libertatea, posibilitatea de a spune cu voce tare ceea ce gândești, de a fi tu însuși până la capăt. Născut și crescut în comunism, într-o societate ipocrită, duplicitară, priveam spre anii interbelici ca spre un model imposibil de atins. Mai presus de toate puneam libertatea, esența tare a paradisiului pierdut. Cu atât mai acută devenea senzația libertății pierdute, cu cât îmi luasem gândul să-mi văd poemele tipărite într-o carte. Priveam cu jind spre trecut, nevăzând în viitor decât un mers orbecăit. Priveam spre trecut deși aveam numai 20 de ani, cei mai frumoși. După Revoluție, după ce ne-am câștigat libertatea n-am mai trăit aceeași fascinație adolescentină și juvenilă. Ca scriitor am început să fac analogii, de-acum posibile, între soarta scriitorului român de astăzi și a celui care a trăit în epoca interbelică. Asemănări și diferențe. Asemănare: nici atunci nu exista, nici acum nu există un interes mai mare pentru literatura română decât pentru literaturile străine. Cu excepțiile de rigoare, cărțile scriitorilor

români apăreau în tiraje mici. Astăzi ele au, aproape fără excepție, aceeași soartă. De aceea cred că discuțiile privind criza literaturii de azi sunt sterile. Libertatea a dus și posibilitatea esențială a omului de a alege, dintr-o mulțime de variante, ce fel de literatură să citească. Pe o gospodină cititoare de Sandra Brown n-o poți face să citească Luca Pițu, nici dacă-i dai pe gratis *Naveta esențială* și o însoțești și de o punguță de detergent sau de cuburi Maggi. Ce îl deosebește pe scriitorul român de azi de scriitorul din perioada interbelică? În primul rând mentalitatea cu care e privit rodul inteligenței și talentului artistic. A vorbi încă astăzi despre drepturi de autor e ca și cum ai vorbi o limbă uitată. În perioada interbelică un scriitor ca Mihail Sebastian, de exemplu, își permitea să trăiască, fie și modest, din diversele colaborări pe care le avea la ziare și reviste. Astăzi acest lucru e imposibil, indiferent de greutatea numelui celui care semnează un text. Sigur, sunt publicații care plătesc mai bine, dar sunt și reviste care, conformându-se unor hotărâri guvernamentale, plătesc un eseu, la maxim, cu suma de 6.000 mii lei. Mă întreb dacă din respectiva sumă un scriitor român, poate să mai pună și deoparte, să mai facă și o călătorie la Paris, de exemplu, asemenea amintitului Mihail Sebastian. Comunismul a adus cu sine disprețul pentru intelectual și pentru munca lui. Scriitorii s-au obișnuit să trăiască asemeni milogilor, cu tot felul de fărâmituri care cad de la mesele șefilor, inclusiv ale șefilor lor. Ei au uitat să-si negocieze, să-si vândă munca așa cum făceau predecesorii lor interbelici. S-au obișnuit să fie dădăciți, mângâiați și apostrofați precum copilașii cei neascultători. Din acest punct de vedere scriitorul român nu și-a asumat încă bunul cel mai de preț, libertatea. E drept unii au devenit atât de dependenți de «vremea» comunistă, încât n-o pot depăși, ba o mai și regretă pe deasupra. Într-o societate în care cea mai prețuită trăsătură de caracter a devenit tupeul, scriitorul român ar trebui să se adapteze. Nu de alta, dar «brânza-i pe bani». Cu asta ar trebui obișnuiți inclusiv mai marii zilei, guvernanți și oameni de afaceri, dar cu propriul statut, cu noul statut, cel apropiat de normalitate trebuie să se obișnuiască, mai întâi și întâi, scriitorul român. Modelul interbelicilor e exemplar și din acest punct de vedere” (*Lecție de libertate*). Li se alătură tânărul Paul Cernat, cu o coloană despre *O „vârstă de aur” a crizei și a criticii*: „Magia anilor '30 – marele boom al modernizării noastre culturale – se «întunecă» treptat, odată cu degradarea climatului politic din epocă. În fapt, se crease deja un evident numitor comun între contextul nostru intern și cel european; «sincronizarea» devenise evidentă și deplină – din nefericire – și în privința «crizei parlamentarismului» (ceea ce presupunea, oricum, existența lui ca fundal, oricât de fragil), dublată de proliferarea și radicalizarea mișcărilor extremiste antidemocratice și antiburgheze, în special a celor naționaliste. Pe de altă parte, perioada 1920-1930 (*les années folles* – anii zvâpâiați) fusese la noi o perioadă de maturizare instituțională, de expansiune și exuberanță aurorală, constructivă, a modernității estetice și liberale. Punctul de maxim al graficului acestei curbe

ascendente este atins în jurul anului 1933, momentul de maximă acutizare a crizei economice și, mai ales, politice europene (care va reverbera imediat și pe plan intern). Una dintre consecințele cele mai semnificative ale acestui fenomen mi se pare a fi încercarea de suplinire *ofensivă* a curențelor politicului de către cultural și – având în vedere puternica noastră tradiție literaturocentrică – de către literar. Realitatea «din teren» a dovedit însă idealismul utopic și handicaparea etico-politică de diferite grade a majorității apostolilor culturalului. Adepți ai filosofiei post-eminesciene, un fenomen de suplinire *defensivă* și, de fapt, profund perversă, apare la noi în anii '70, când naționalismul este «recuperat» (de) la vârf sub forma protocronismului și prin contaminarea cu lirismul cultic neomodernist – după ce, mai bine de un deceniu, argumentul colaborării cu extrema dreaptă fusese instrumentalizat abuziv de către «internaționalismul proletar» în vederea distrugerii integrale a modelului liberal interbelic. Diferența esențială este ea însăși de natură politică și instituțională. Mistica purității (naționaliste și/sau culturale) vine, însă, din același filon romantic iraționalist și cultic. Cât despre moda recuperărilor entuziaste și necritice de după 1989 – perfect normală, de altfel, până la un punct – ea trădează, adeseori, o reacție nostalgică autoritaristă și o atracție tulburătoare, nu întotdeauna ingenuă, mai degrabă față de vulgatele spiritualiste ale perioadei în cauză. E drept, pe fondul unor dezorientări teribile de actuale. Dominanta noilor mișcări literare din România anilor '30, fie că vorbim de «tânăra generație» criterionistă sau de freudo-marxismul avangardei suprarealiste, era una «nocturnă», abisală și mesianică, având ca port-drapel radicalismul programatic, tentația limitei, căutarea autenticității în identificarea dramatică dintre artă și «trăirea» cât mai intensă. Obsesia sexualității și a morții, angoasele existențialiste și «disperările» metafizice își făcuseră o zgomotoasă intrare în scenă. «Tinerii furioși» ai generației lui Eliade, Cioran & co. nu erau însă doar niște victime frenetice ale unor turmentări juvenile sau, după caz, ale fascinației unui guru filozofic, mesmerian și cabotin precum Nae Ionescu, ci și personalități extrem de diverse, de formație universitară solidă, apte de «performanță culturală» la nivel internațional, spirite erudite energetice și dezabuzate. Unii dintre ei, ca Mihail Sebastian sau Petru Comarnescu, s-au ținut departe de rătăcirile colegilor lor, iar Eugen Ionescu (un spirit critic radical, ludic și tragic, în același timp) a rămas, până la sfârșit, un adversar al totalitarismelor de orice nuanță. Fascinația «modelului» Nae Ionescu ține, în bună măsură, de magia (neagră) a unui climat ideologic fanatizat de iluzia soluțiilor extreme și de cultul «eroic» al forței autorității și a barbariei «virile», – în fapt, de propriile pulsiuni (auto)distructive, colective și individuale. Vina tragică stă în incapacitatea de a accepta o condiție umană «slabă» (etică) și de a depăși alternativa – iresponsabilă – nihilism vs. masificare. Consecințele nu putea fi decât dezastruoase. Dincolo de toate aceste fenomene radicale de esență totalitară, nu trebuie uitat însă modernismul liberal al «centrului», faptul

că anii '30 au însemnat – poate, în primul rând – o «vârsta de aur» a criticii și eseisticii noastre literare. Dar și o perioadă de maximă înflorire a școlii filozofice și sociologice românești, precum și a romanului. O perioadă de efervescentă a dezbaterilor literare și filologice fără precedent în cultura română, în care scriitori importanți se dovedeau a fi nu o dată, la fel de buni teoreticieni (și viceversa), iar spiritul critic și civilitatea constituiau, încă, regula în eteroclitile noastre medii culturale. Însuși prestigiul «radicalilor» noștri se datorează, în bună măsură, atât de imperfectului, «meschinului» fundal «burghez» în raport cu care au încercat, cu insolența agresivă a tinereții, să se autodefinească. De fapt, «vârsta de aur» din România anilor '30 este tocmai aceasta relativă normalitate și maturitate a instituțiilor culturale, pe ultima sută de metri înaintea totalitarismelor”. □ Ioana Vlașin realizează ancheta publicată cu titlul *De la Păstorel Teodoreanu la Nietzsche*. Intervievații, „câțiva studenți ai Facultății de Litere din U.B.”, au trebuit să răspundă la întrebarea: „Ce perioadă literară vi se pare foarte semnificativă pentru literatura română, așa cum se vede ea azi?”: „Alexandra Olivotto, anul I: Știu că sunt subiectivă, dar din punct de vedere valoric aș merge pe avangardă. Cei care nu știu foarte multe despre asta nu-și dau seama ce pierd, mai ales dacă n-au trecut nici prin antologia lui Marin Mincu despre avangarda literară românească. Oricum îți trebuie o viziune de ansamblu ca să vezi în nuanțe mai precise fiecare părticică de literatură. Astfel, consider că în perioada interbelică sunt scriitori foarte buni neglijați complet. O parte din ei nici măcar nu sunt incluși în canon, ba mai mult am aflat că nu se studiază nici în facultate...; Adina Dinițoiu, anul II: Nu știu, e foarte greu de spus ... Pe mine acum mă preocupă cel mai mult **literatura contemporană**, cea care se scrie azi și care e atât de controversată. Nimeni nu poate să spună cu exactitate ce se întâmplă acum și în asta stă tot farmecul. Desigur că sunt scriitori valoroși și în alte perioade, cum ar fi cea interbelică. Ei au fost cei care au realizat sincronizarea cu literatura europeană; au renunțat la naționalismele de tot felul și s-au privit critic. Era necesar să se intre în consonanță cu ceea ce se scria în restul centrelor culturale europene. Iar faptul că se rediscută permanent valorile, dezvăluindu-li-se și acestor autori din când în când câte o parte proastă mi se pare firesc... Nimic nu rămâne pe loc ...; Marius Ianuș, anul III: Vreau să spun că eu, Marius Ianuș, scriitor român, un scriitor român, nu știu dacă bun sau onorabil, sunt distrus de sistem... Nu sunt înscris la facultate în anul trei deși am citit toate cărțile cerute... Vreau să se știe că lumea mă sinucide... Tovarăși, nu vreau să mă sinucid! Asta vreau să se știe despre mine!... Iar din literatura română... ce-mi place din literatura română e **perioada interbelică, anii '40**, Dimitrie Stelaru și Geo Bogza sunt cei mai mari poeți români. Aștia nu sunt avangardiști... sunt doar POEȚI. Din proză nu mă interesează decât *Nostalgia* lui Cărtărescu și un roman pe care îl va scrie George Gorcea și care se numește *Colivia*...”ș.cl.

● În „22” (nr. 43), două pagini cu titlul „Polemici” îi sunt acordate comparatistului Gelu Ionescu, pentru a-și exprima un prim punct de vedere asupra rolului de „complice pozitiv”, jucat de prestigiosul intelectual Tudor Vianu, conform opiniei provocatoare a scriitorului Bujor Nedelcovici („asistând la seara omagială dedicată lui Vianu ce a avut loc la Centrul cultural român din Paris”). *Despre Tudor Vianu în ultimii săi 20 de ani* răspunde, pe larg, acuzațiilor din articolele apărute în „22”, numerele 6 și 14/ 1998: „[...] paradoxal, discuția despre «colaborarea» sau numai «complicitatea» cu regimul comunist a unor personalități de mare însemnătate în cultura și literatura noastră (discuție abia schițată de unii, respinsă programatic sau evitată de alții, trezind iritări sau răfuieți, anateme și false justificări) începe a avea un caracter public mai semnificativ și mai detaliat cu una dintre personalitățile cel mai puțin «vinovate» pentru o astfel de colaborare: cu Tudor Vianu care, pentru mulți dintre noi, a fost și o «victimă» a dictaturii comuniste, chiar dacă nu a trecut prin închisori și a avut parte de numai câțiva ani de cvasiinterzicere a semnăturii”. Schimbând macazul complicității, Gelu Ionescu arată că mai există și alți potențial vinovați, de această dată prin tăcerea la nedreptate: „putem la rândul-ne să recunoaștem că și noi am tăcut, că ne-a fost teamă, că am făcut compromisuri mai mici sau mai mari pentru a supraviețui sau pentru a ne exercita profesia (sau vocația), că am acceptat duplicitatea, uneori fără a o mai băga în seamă. Și, mă întreb fără urmă de retoricism, câți dintre noi suntem dispuși a recunoaște acum aceste mici sau mari lașități, asumându-ni-le?”.

[NOIEMBRIE]

● Apare, la Deva, revista trimestrială de cultură „Arhipelag”; consilier editorial: Ioan Sicoe, director: Radu Ciobanu. În editorialul numărului 1, *O șansă pentru bunele intenții*, Radu Ciobanu etalează declarația de intenții, demarcând teritoriul noii publicații printre celelalte publicații de profil: „Apărem într-un moment de eflorescență fără precedent a publicisticii noastre culturale. În pofida redutabilelor dificultăți materiale de toți știute și asupra cărora nu insistăm, – greutăți cauzate de unii clamoros, suportate de alții cu demnă discreție, în virtutea principiului «tacând și făcând» – apare în toată țara un număr semnificativ de reviste de o mare diversitate de concepție și, firește, de valoare. Îmbucurătoare e însă constatarea că – dacă exceptăm câteva publicații iremediabil diletante, care-și propun doar misiunea caritabilă de a oferi un debușeu veleităților locale – peisajul publicistic e dominat de reviste care, într-un timp relativ scurt, și-au dobândit o personalitate distinctă sau și-au primestit-o salutar pe cea veche, afirmându-se ca promotoare în varii soluții a valorilor autentice, într-un moment în care crucea întregii noastre societăți pare a fi tocmai confuzia valorilor. Exemplele sunt îmbelșugate și se află la îndemâna oricui. Nu le vom da pentru a nu fi suspectați de captarea unor bunăvoințe, așa cum ne aflăm acum, la prima apariție. Ceea ce vrem să

spunem este că, încă pe când idea acestui «Arhipelag» abia se contura, ni s-a impus, ca o primă încercare, întrebarea insidioasă și potențial inhibantă: în climatul unei astfel de efervescențe publicistice, mai are oare șansă și rost încă o revistă care pornește de la cota zero, decisă a surmonta inerentele dificultăți sau chiar adversități ale debutului și cuceririi prestigiului? Noi credem că da. Considerăm chiar că actualul climat concurențial nu ne poate fi decât prielnic întrucât ne impune o exigență sporită și o permanentă mobilitate în adoptarea soluțiilor publicistice celor mai profitabile în vederea rostului pe care ni-l asumăm. Iar rostul acesta este de a ne situa într-o poziție de complementaritate în peisajul publicistic actual. Ne aflăm aici, la Deva, într-un loc lipsit de o tradiție culturală majoră, alta decât cea arheologică sau etnofolclorică. E de asemenea un loc în care, din unghiul geografiei culturale, poate fi considerat un fel de pământ al nimănui: zonă de interferență regională, fără o identitate distinctă. Că lucrurile stau astfel, o dovedește și un detaliu amuzant, o expresie folosită *in illo tempore* de recruții ardeleni, pe care ne-o atestă recent Horia Stanca în *Așa a fost să fie*, al doilea volum al memoriilor sale: «Sănătate bună, Ardeal, că mă duc cătană-n Deva!». Ardelenii nu percep Deva ca aparținând arealului lor, bănățenii, nici atât. În căutarea unei identități culturale, așadar, «Arhipelag» își propune să devină o «placă turmantă» între oamenii de cultură, care vor fi de acord cu intenția noastră declarată de a proteja și promova în spirit european multiculturalitatea care definește de veacuri aceste ținuturi. Contăm în aspirația noastră, ca o garanție a împlinirii sale, pe aportul noii generații de intelectuali, școlită, poliglotă, temeinic știutoare de carte, emancipată de sechelele antichilozate ale vechiului regim, capabilă de o viziune și lucrare proaspete și integratoare asupra fenomenului cultural. În esență, «Arhipelag» se vrea un tărâm al colaborării și al unei mai bune cunoașteri interculturale, cu convingerea că aceasta este una dintre căile cele mai eficiente, alături de cea economică, pentru realizarea în timp a trudnicei aspirații de (re)integrare europeană [...]». □ Ana Selejan publică incursiunea istoriografică *Mircea Eliade și strategia exilului*: „Adevărul este că ambele mitologii și paradigme literare (și cea întemeiată pe Ovidiu și cea simbolizată de Dante) se regăsesc în literatura exilului românesc postbelic. Dar, așa cum a profetizat Mircea Eliade, varianta Ovidiu a generat o literatură minoră, cu șanse mai puține de a fi încorporată literaturii universale (poezia lui Ștefan Baciu, Aron Cotruș, Vintilă Horia ș.a.), pe când varianta Dante (literatura ecumenică, inițiativă, «cosmopolită» cum o numește undeva) se putea integra mai ușor în circuitul și limbajul universal, supranațional. Opera lui Mircea Eliade (științifică, filosofică, precum și literatură fantastică) ține de paradigma dantescă. Ca și teatrul absurd al lui Eugen Ionescu, fabulosul balcanic al lui Panait Istrati, ori europenismul promovat în unele în unele romane ale lui Vintilă Horia, Constantin Virgil Gheorghiu, Dumitru Țepeneag și alții”. □ Ion Horea este prezent în sumar cu poemul tradiționalist *Bătăi în dungă*. □ La

„Cronica literară”, în articolul *Un scenariu soteriologic*, Sorin Tomaș mizează pe cartea *Peștele pescar*, Ed. Marineasa, Timișoara, 1998, a lui Ștefan Baștovoi („student la filosofie, personaj în aceeași măsură ca și poet, el are, la doar 22 de ani!, un palmares notabil: trei volume de poezie, unul din ele premiat de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, un maldăr de manuscrise în sertar, versuri și proză. S-ar zice, cu o undă de răutate, că omul e mistuit de viciul grafomaniei, dar cine îl cunoaște, înțelege prea bine firescul stării de creație la Ștefan Baștovoi. Mai mereu absent de la cursuri, din care pricină se iscă numeroase conflicte cu aparatul birocratic al facultății, el își petrece o mare parte a timpului la masa de scris, unde, așa cum se vede, nu-i copleșit de nicio inhibiție”). Recenzentul are ocazia de a sublinia delimitarea dintre generația patriotică a poeților basarabeni și generația „sincronă” cu modernitatea poeziei din România: „La vârsta când exploziile puberale nu și-au epuizat de tot ecourile, Ștefan Baștovoi pătrunde în arena literară cu insolența elegantului toreador care își doboară taurul doar din priviri. Într-adevăr, poezia sa, trădând pe alocuri vârsta juvenilă a autorului, depozitează suficiente rezerve de energie freatică pentru a pulveriza probabila mefiență cu care va fi fiind întâmpinată în astă lume. De bună seamă, îmbucurător e faptul că noua poezie basarabeană, al cărei merituos exponent este Ștefan Baștovoi, s-a sincronizat perfect cu lirica de dincoace de Prut; nicicând n-a fost, se pare, beligeranța mai rodnică. De-o parte a baricadei poeticești, la Chișinău, e vechea gardă, sobră, solemnă chiar, infuzată de un clocotitor naționalism, suprema-i muză, propunând drept fugură centrală *poeta vates*. În vreme ce dincolo se află tinerii esteți, permeabili la experiment, decizi s-o rupă cu tradiția poeziei sacralizate a lui Grigore Vieru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi”. □ La rubrica „Viața ca o scenă”, Dan Câmpean oferă „un interviu inedit” cu Marin Sorescu, „realizat în 1987, după o întâlnire pe care împreună cu alți colegi și cadre didactice, am reușit să o organizăm la Facultatea de ziaristică, încalcând toate restricțiile la care era supus pentru cine știe ce închipuită prezență a sa la mișcarea transcendentală”: „ – În februarie 1981, a avut loc la Deva «Seminarul Național de Dramaturgie – Marin Sorescu». Ce rol a avut pentru dumneavoastră această manifestare de o autentică respirație spirituală? – În primul rând îmi amintesc de prietenul meu, regretatul Romulus Guga, care a fost președintele acestei manifestări. Și, asta, pentru că, atunci, a dovedit, încă o dată, că a fost un adevărat dramaturg și un adevărat prieten totodată, știind să creeze și să mențină o atmosferă de intelectualitate, o atmosferă plăcută și o permanentă tensiune culturală. Au venit acolo specialiști de teatru din toată țara. M-am simțit înconjurat de prieteni, care văzuseră piesele mele și care mă cunoșteau în detaliu, unii chiar mai bine decât îndrăznesc să afirm că mă cunosc eu însumi. [...] – Cei peste 20 de ani trecuți, de când ați scris prima piesă de teatru, înseamnă mult sau puțin pentru dramaturgul Marin Sorescu? – Eu nu i-am numărat, iar acum, când îmi

spui că este vorba de 20 de ani, mi se pare că sunt foarte mulți. Dacă te gândești ce greu se scrie o piesă. Am căutat adineauri o explicație a faptului că nu am reușit să termin o piesă anunțată de mult. Trebuie ținut însă cont că în procesul creației acționează legi obscure, legi greoaie, și legi tainice, care te implică într-un mod acaparator și care nu te lasă din cleștele lor decât când te-au epuizat. Deci teatrul este o fericire pentru dramaturg. Este un fel de chin... – De ce continuai să scrieți teatru, atunci? – Pentru că acest chin este voluptos, un chin plăcut, pentru că este vorba de creație. Desigur, teatrul mi-a oferit multe satisfacții. Dar mă gândesc că aș putea să scriu mai mult. Aici e de vină și instabilitatea mea, ca să zic așa, dorința mea de a răspunde multor solicitări din afară. Uneori e bine să fii mai retras, să fii mai taciturn, să fugi de lume și să te ascunzi într-un bârlog, unde să ai timpul necesar scrisului. Căci teatrul, ca și proza, îți cere un timp calup. Îți cer cel puțin două luni pentru subiect. Și acest timp îl găsești foarte greu, când ești antrenat într-o serie de mecanisme care te solicită. – Să înțeleg că sunteți mai puțin sociabil? – Nu. Eu mă consider un om sociabil. E drept că vorbesc mai puțin, dar caut societatea. Am nevoie de prieteni, mă dăruiesc întâmplărilor cotidiene. Poate o mai bună organizare mă va duce în viitor la o mai mare forță de creație în domeniul teatrului. – Am întâlnit deseori înșiruirea: Ionescu, Beckett, Brecht, Sorescu. Ce părere aveți de raportarea teatrului dumneavoastră la dramaturgia absurdului? – Cred că teatrul meu merge pe o linie proprie, care începe cu mine și care se va termina cu mine, pe o linie care nu poate fi imitată, pentru că nici eu n-am încercat să imit. Dar această ambianță și această așezare, într-o familie de spirite, desigur că mă onorează. Sunt dramaturgi de mare valoare, dramaturgi care au dus până la ultimele consecințe o anumită stare care plutea în atmosfera de după război. – Și, totuși, teatrul dumneavoastră vizează absurdul? – Include o parte din absurd, însă într-o manieră creatoare și cu o finalitate, așa spune, logică. Este vorba de o logică a metaforei, o logică a poeziei, o logică dincolo de logică, dar nu o logică a absurdului. [...] – Îmi vine greu să cred că vă lasă indiferent soarta pieselor dumneavoastră. Chiar nu luptați pentru ele? – Am încredere în destinul viitor al pieselor mele. După ce le-am scris, însă, și după ce le-am publicat, încerc să le uit, considerând că nu este de datoria mea să le moșesc, ca să spun așa, ca spectacol, ci a celor ce se ocupă de teatru. Spun asta pentru că la început am căzut în capcana de a mă crampona în aducerea lor pe scenă. Am consumat astfel o energie cel puțin de două ori mai mare decât energia pe care am cheltuit-o scriindu-le. Scriam încă 4-5 piese, cel puțin, în timpul cât m-am zbatut să se joace *Matca*, *Iona*, *Răceala* și chiar *A treia țearpă*".

● „Cuvântul”, nr. 11, serbează **30 de ani de echinoxism**, conform titlului editorialului, semnat de Ion Simuț: „Toamna anului 1968 a propulsat în viața literară două reviste ce și-au probat vitalitatea culturală: «România literară» și «Echinox», prima susținută de Uniunea scriitorilor, cea de-a doua, ca șansă de

exprimare a studenților clujeni. Născute într-un climat politic de speranță a liberalizării, amândouă au rămas de-a lungul a trei decenii fidele aceluiași exigențe și, la aniversare, pot privi înapoi cu mândrie, cu satisfacția consolidării unei tradiții clădite pe valori durabile și pe refuzul compromisului. [...] «Echinoux» a însemnat, de-a lungul vremii, nu numai o școală de literatură cu program lovinescian prin filieră cerchistă, nu numai o solidaritate morală și estetică, ci și o școală ludică”. La Dosarul aniversar, mai colaborează: Ioan Groșan, cu amintiri despre *Umbra lui Wellek și Waren. La miliție*, și Radu G. Țeposu, cu pagini din corespondența cu profesorul Ion Pop. Tonul general este dat de cuvântul Redacției: „Revista «Echinoux» a însemnat, pentru treizeci de promoții de studenți, mai mult chiar decât facultatea pe care o urmau în vreme ce erau și redactori ai acestei reviste. Climatul «Echinoux» era adevărata ucenicie la care s-au supus cele treizeci de promoții ale echinoxismului. O ucenicie în care maeștrii erau aproape la fel de tineri ca și ascultători-neascultătorii lor discipoli. O ucenicie în aer liber, în aerul liber, dar sever, al spirtului. Fără catedre, fără examene. Dacă au existat totuși și examene, toate acestea fac una cu paginile revistei «Echinoux» din ultimii treizeci de ani. Câte pagini, atâtea examene. Câți ani, atâta melancolie, azi”. □ Universitarul târg-mureșan Iulian Boldea, fost, în perioada 1986-1989, după mențiunile din fișa biografică, „redactor și redactor-șef al revistei «Echinoux»”, actualmente redactor la revista „Vatra”, răspunde la ancheta *Cei care vin*. În opinia sa, dinamica și sensul *revizuirilor*, în regim de libertate postdecembristă, s-ar derula după cum urmează: „În primul rând trebuie reconsiderată, reevaluată opera marilor scriitori, esești, filosofi dintre cele două războaie (Cioran, Eliade, Ionescu, Țuțea, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic etc.), creația unor I. D. Sârbu sau I. Negoieșcu ș.a., autori a căror operă a fost neglijată sau ignorată cu bună-știință până în 1990. S-au făcut multe lucruri în acest sens, mai ales în privința reeditărilor, însă aceste reevaluări trebuie să se concretizeze în studii critice sau monografii care să pună în adevărata lor lumină/ dimensiune aceste creații. Pe de altă parte, trebuie reconsiderat statutul unor scriitori dinainte de '90, al căror prestigiu s-a datorat, în nu puține cazuri, unor ingerințe ideologice, unor criterii extraestetice sau, mai rău, unor practici colaboraționiste. «Revizuirile» atât de necesare azi, au, astfel, un dublu resort: pe de o parte, consolidarea și afirmarea valorilor puse în umbră în vremea comunismului și, pe de altă parte, denunțarea simulacrelor de valori impuse prin «directive» și derogări de la normele, singurele viabile, ale esteticului. Toți cei care au cântat în strună dictatorilor și acoalaților lor, în versuri inflamate, dar nule din punct de vedere expresiv, trebuie să-și afle locul meritat în contextul istoriei literaturii române. Care nu e unul de prim rang. Dimpotrivă”. Cât despre scriitorii cu șanse de a figura într-o *Istorie universală a literaturii române*, Iulian Boldea îi enumeră pe: „Eminescu, Caragiale, Lovinescu, Blaga, Arghezi, Ion Barbu, Liviu Rebreanu,

Eliade, Cioran, Noica, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, George Călinescu, Tudor Vianu, Marin Preda, Nichita Stănescu”. □ Eugen Negrici publică un fragment (*Figura eroică a spiritului creator*) din anunțata carte *Literatura română sub comunism*. Cuvântul introductiv al Redacției prezintă succint profilul, metodologia și scopul viitoarei lucrări tipărite: „Preocupat în ultimii ani de literatura scrisă sub comunism, criticul literar Eugen Negrici a definitivat chiar o carte pe această temă, care urmează să apară cât de curând. Nu este vorba de o istorie a acestei perioade literare, ci de teoretizarea punctului de vedere care s-ar adecva cel mai bine unei producții literare scrise sub presiunea cenzurii și autocenzurii. Specializat în ceea ce el însuși a numit expresivitatea involuntară, Eugen Negrici aplică de astă dată această metodologie pe un corp de texte care, vrând-nevrând, vorbesc și despre ele însele, acolo unde gheara cenzurii ori aceea a autocenzurii au lăsat semne evidente. O asemenea lectură poate pune în lumină, pe de o parte, strategii ale esopismului literar sub comunism, iar, pe de altă parte, o istorie implicită a cenzurii comuniste. Tabuurile ideologice ale acestei cenzuri pot vorbi implicit despre o tablă de materii umane, istorice și politice care este adeseori mai interesantă decât conținutul propriu-zis al mesajului explicit din textele literare ale acestei perioade”.

● Nr. 11 al revistei „Familia” continuă consemnarea intervențiilor la Colocviul cu tema *Criza romanului?*: Ovidiu Pecican – „Nu împărtășesc îngrijorarea cu privire la epuizarea mirajului pe care romanul îl exercită asupra publicului”; Florin Șlapac: „Romancierul trebuie să aibă cheia de la porțile imaginarului, voința și putința și libertatea de a o folosi”; Petru Cimpoeșu, „Nu de talente ducem lipsă, ci de cărți scrise cu dragoste pentru literatură, cu nădejde și cu credință în puterea ei”; Ioan Buduca: „Cred că ne aflăm de ani buni într-o acută criză a romanului românesc”; Tudorel Urian: „Romanul românesc parcurge un drum dramatic”; Ion Bogdan Lefter: „Romanul postmodern nu e în criză. [...] Așa-zisa *criză* pe care ar travers-o romanul românesc în acești ani e un caz particular al acestei conjuncții de neînțelegeri. Prima o deghizează pe cealaltă. Nu mai avem *roman social*, *roman politic*, *roman istoric*, *problematici majore* și *personaje puternice* pentru că le-a trecut vremea. Eroziunea modelelor omogene – balzaciene sau proustiene – ale epicului se produsese încă dinainte de anii '90. Atunci și nu acum s-a trecut înspre tipuri noi, mai complexe și mai «jucate» de construcție narativă. Atunci și nu acum s-au răspândit experimentele bazate pe mixarea procedeelelor retorice «înalte», etilitare, cu cele «joase», «de consum». Și așa mai departe. Totul într-un sens «autenticist» care a fost – și el – puțin înțeles. Nu vreau să spun că balzaciانية sau proustianismele nu se mai pot sub nici un cuvânt întoarce. Istoria creativității ne arată că vechile forme revin din când în când, fie în haine noi, cu altă croială, fie ca resuscitări tipologice anacronice. Ele pot impune câteodată mari valori în contra curentelor dominante ale momentului. Dar

romanul epocii noastre este postmodern. Ideea că ne-am putea întoarce pur și simplu la – de pildă – realismul tradițional, la «panorame» și «fresce» care să ignore mutațiile de profunzime produse între timp în sistemul literaturii, nu e decât o dulce iluzie a inadecvării...”.

● În „Tomis” (nr. 11), Lena Lazăr publică eseu *Declinul optzeciștilor*, în care sistematizează construcția și de-construcția „fenomenului literar” care „a inaugurat o nouă direcție în literatura română contemporană, o nouă mentalitate/ sensibilitate, un nou limbaj, o altă decodificare a textului”: „[...] Nicolae Manolescu și Eugen Simion au analizat fenomenul în paralel cu realismul, ludicul, ironia și biografismul, dar optzeciștii depășesc aceste categorii folosind conceptele lirism, simbol, reconstruire a unui text, coerență interioară. «Textualiștii sunt postmoderniști când postmodernismul s-a consumat», afirmă Livius Ciocârlie, sunt mai aproape de semioză prin transparența semnului, democratizarea lor (clișee, banal, vulg, literaturitate) și intertextualitate – înțeleasă ca amestec de coduri. Textele propuse apar în perioada de plină criză a limbajului metaforic, fiind caracterizați de «stilul lipsei de stil». Reprezentanții prezintă enunțuri manieriste, mimează teoria, «poetizează problematica semnului și posibilitățile codului». Modelul '80 a fost interpretat din perspective diferite; Eugen Simion și Gheorghe Grigurcu au aplicat metoda criticii impresioniste; Mircea Cărtărescu – autocritica și Marin Mincu – critica semiotică. Concluzia celor trei tipuri de analiză este că fenomenul recuperează întreaga literatură și că funcționează ludic (Gheorghe Grigurcu). Dincolo de «vâlva» pe care au făcut-o în deceniul opt, în urma lor va rămâne *dăra* unui fenomen literar antiestetic, hiperrealist, anti-intelectualist.[...]”.

● Tema generală a numărului 12+1 al suplimentului „Vineri” este *Violența*. Contribuțiile care o ilustrează au profiluri cât se poate de diverse: Mircea Cărtărescu egotizează cu *Poeți vorbind discuții la Căminul Central*, pe baza retrospectivei „Ieri eram un june poet famelic care-și pierdea vremea în hruba de la subsolul facultății, uitându-se pe furiș la fete (intangibile! intangibile!) și făcând imagini peste imagini. Azi cobor iarăși în hrubă (devenită cafenea), dar junele poet nu mai sunt eu, ci amicul care mă însoțește, și căruia aș putea să-i fiu tată dacă l-aș fi făcut la douăzeci de ani”; alături pe pagină compozitorul Dan Dediu scrie despre violența în muzică (*Allegro barbaro. Din ciclul Acul Urechii III*). Mai participă cu eseuri tineri universitari sau aspiranți la cariera universitară: Ion Manolescu, Cecilia Ștefănescu, Laura Mesina. □ Criticul timișorean Cornel Ungureanu răspunde întrebărilor lui Mircea Vasilescu: „ – Cum vedeți statutul criticii literare astăzi? A pierdut sau a câștigat în autoritate și prestigiu, față de perioada de dinainte de 1989? – Înainte de 1989 criticul literar (mă refer la cronicarul posesor de rubrică permanentă) era singurul autor care își putea permite să fie liber: să se afirme într-un domeniu interzis altora: acela al *antipoliticii*. Am putea spune, firește exagerând (dar nu foarte) că dumnealor, cronicarii, «criticii actualității culturale» erau singurii

oameni politici admiși de stăpânire. Ei își puteau permite inițiative, care stimulau alianțe de durată. Ei exprimau nu numai opțiuni culturale. Ei propuneau o strategie a rezistenței. În 1967 se scria superelogios despre Negoșescu nu doar fiindcă era un strălucitor stilist, ci și fiindcă exprima o solidarizare anticomunistă. Se scria cu șiruri de superlative despre Ion Caraion fiindcă el aparținea unei generații fracturate, asasinate ș.a.m.d. Numele de succes ale ultimelor trei decenii evocă o strategie a rezistenței. Criticul literar era un personaj cu autoritate fiindcă foiletonul lui orchestra o opoziție. Dădea tonul acelor NU care făcea ridicolă propaganda oficială. Literatura a devenit, după 1989, altceva: și-a schimbat sensul, rosturile. A intrat în alt sistem de ierarhii. Dacă înainte un roman sau un poem sau un eseu recuperau vocile unor politologi, sociologi, istorici ș.a.m.d., în momentul de față zona de irradiație a cărții de literatură e simțitor micșorată de alte cărți: de alte domenii care își au vedetele lor, criticii lor specializați, fanii și audiența aferentă. Literatura, prin urmare și critica literară, au un public mult mai redus. [...] – *Sunteți implicat de câtăva vreme într-un proiect legat de identitatea culturală a Europei Centrale. Ce «bătălii» aveți de dus pentru realizarea lui și cu ce satisfacții?* – Cam de-aici ar începe (în ceea ce mă privește) rostul proiectului privind identitatea culturală a Europei Centrale. Singura zonă care exprimă Timișoara aceasta este. Timișoara poate fi o poartă, dar și un turn de control – un centru pentru un spațiu european dornic nu de federalizări, ci de unitate. Bătăliile care trebuie duse... sunt multe, mai toate legate de suspiciunea creată în jurul ideii de Europă Centrală. Conceptul a fost manipulat politic, chiar din momentul nașterii sale. Naumann (el este tatăl) cerea pentru Germania spațiul vital, apoi ideologii lui Hitler au perfecționat rostirea. După un scurt respiro, el a devenit din nou un concept polemic: exprima opțiuni anticomuniste la Konrad, Kiș și, mai alea, la Kundera și Havel. L-a sistematizat într-un șir de cărți Claudio Magris. În anii optzeci a existat chiar o modă a meselor rotunde consacrate «Europei Centrale» la care venea cine vrei și cine nu-ți trecea prin minte. Băieții itineranți ai culturii europene care participau la toate festivitățile culturale circulau și pe-aici. Mulți au încercat (și după 1990) să exploateze politic tema. Spaima de linia Huntington a instaurat, între cei care studiază conceptul, alergii durabile. Prima bătălie care, probabil, trebuie dusă, e să-i convingem pe alergici că urmărim afirmarea unor valori naționale în alte contexte decât cele utilizate până acum. Știu că-i greu să-l convingi pe cetățeanul Mache, știutor el că Banatul n-are scriitori, că, totuși, există în Banat nume importante, care au creat un climat cultural. Dacă întâistătorul Academiei zice că Banatul n-a dat decât un singur scriitor mai acătării, ce să mai zică Mache? Camil Petrescu visa, în 1920, granițe culturale. Întâistătorul visează independență prin pustietatea marginilor de valori literare, culturale, spirituale. [...] – *Cum se vede, din Timișoara, raportul dintre «centru» și «margine», cum apare dinamica vieții culturale de la noi?* – Cineva –

persoană importantă – mă interpela de la o înaltă tribună: cum se integrează Ion Barbu și Ion Luca Caragiale Europei Centrale? Aș fi putut povesti cum. Dar cum totul se desfășura în contratimp, n-aveam cum să spun că sunt autori pentru care și Grecia face parte din Europa Centrală. Mai puteam să spun că există la români obiceiul, bine lustruit vreo patruzeci de ani, să cântăm cu toții după un dirijor unic. Dacă pe noi ne interesează Europa Centrală nu înseamnă că-i disprețuim pe cei care studiază componentele noastre sud-est europene. Ele nu sunt *mai puțin*, sunt *altceva*. Ce-i altceva decât noi e Răul, suna o lozincă de oarecare circulație. Dacă judecăm Timișoara ca un Centru al culturii, îl judecăm ca aparținând unei rețele care acordă egală îndreptățire altor centre. Epoca post-modernă a înlocuit ideea de *ierarhie* cu ideea de *rețea*. Din păcate, nu numai noi avem supervedetele noastre («IMGB/ Face ordine»), ci și ungurii, și nemții, și sârbii. Totuși, Timișoara își păstrează, în linii mari, liniștea, tradițiile, posibilitatea de a-i neutraliza pe pitecantropi. Dar mai știi? Parcă poți să știi?» („*Într-o lume dominată de suspiciune*”).

DECEMBRIE

1 decembrie

● La rubrica „Introspecții. Biografii. Confesiuni”, Iulia Deleanu prezintă, în „Realitatea evreiască” (nr. 85), activitatea profesorului universitar Paul Cornea: „Cine a participat la celebrările spiritului organizate la «ore» de profesorul Paul Cornea a avut privilegiul să trăiască un fascinant *reality show*, în care verva, ironia scânteietoare a comentariilor desființa barierele temporale. Cu rigoare analitică, expertiză dusă până la infinitezimal, secolul trecut era filtrat prin sensibilitatea modernă. Situațiile de viață și de artă erau privite *sub specie aeternitatis*. Seducția cursurilor sale venea din avalanșa de întrebări pe care știa s-o stârmească auditoriului tânăr, din comunicare profesor-student, din bucuria estetică. [...] Prin observații fine și de bun simț, într-un stil ușor contemporan tuturor epocilor, Paul Cornea și-a deprins, în cei 33 de ani de carieră universitară, atâtea promoții de studenți cu puritatea gustului, respectul pentru adevăr, grija potrivită pentru a potrivi expresia și ideea, simțul nuanțelor, limpezimea gândirii, moderația, subordonarea sensibilității, a imaginației în fața rațiunii. Dacă ne gândim că Paul Cornea a șovăit între medicină, drept, economie, putem înțelege, poate, mai bine, de ce a continuat și continuă să prefere, în modul de abordare a fiecărui subiect literar, prudența și înțelepciunea. «Dacă vreți să stați de vorbă cu mine, definiți-vă termenii», obișnuia să spună, citându-l pe Voltaire. Energia intelectuală ieșită din comun, erudiția, cartezianismul reprezentau nota specifică a cursurilor sale. Și chiar dacă, astăzi, unii încearcă – prin incriminări ignobile – să conteste meritele profesorului Cornea, sunt mai mulți cei care fac zid în jur. Dar, mai presus de contestări și proteste, o operă solidă, profundă, de altitudine depune mărturie

asupra valorii și performanțelor sale intelectuale. Trebuie spus că Paul Comea este nu numai un diagnostician al problematicii literaturii, al receptării ei, un as al cercetării istoriografice, cu o capacitate de sinteză puțin obișnuită, ci și un stilist foarte exigent cu sine, un portretist sagace al perioadelor de intersecție socio-politică (epoca luminilor, romantismul românesc), combinând precizia fermă a limbajului cu interogația incitantă”. („*Regula jocului*” *intelectual, destin și demnitate profesională*).

● Revista „22” (nr. 48) publică, pe două pagini intitulate „Polemici”, prima parte din eseu de critică ideologică *Salturi și piruete. Controverse în jurul fenomenului legionar*, autor: S. Damian. Baza discuției o reprezintă studiul universitarului Sorin Alexandrescu despre *Fenomenul legionar*, care se poate regăsi în nr. 35, 36, 37, 38/ 1998 ale aceluiași periodic. S. Damian este deranjat de „reabilitarea inocenței și de grațiere în caracterizarea fenomenului legionar” care „nu rezistă la o confruntare cu adevărul”: „oricât de ambițioasă și înveșmântată în culori fermecătoare, teoria despre acei nebuni simpatici, marionete într-un acces de somnambulism ucigaș, nu ne duce prea departe în analiză”. Incursiunea critică pornește cu o strategie de imagine construită prin analogie: „Despre un anumit balerin rus s-a zis că performanța sa consta nu atât în înălțimea la care sărea, cât la durata menținerii în aer, după piruetele diverse încercate. Mă simt îndemnat să caracterizez într-un fel asemănător dibăcia în expunerea unor variante de interpretare, mereu surprinzătoare prin ineditul lor, dibăcie pe care am recunoscut-o într-o cercetare critică recentă. Nu dau însă acestei aprecieri un sens neapărat pozitiv”. Cu abilitate, secondată însă de o doză sesizabilă de ironie, autorul articolului începe prin a-și preciza „motivele de satisfacție”: „Profesorul Sorin Alexandrescu are darul de a spune simplu lucruri complicate și de a se mișca dezinvolt pe terenul abstracțiunilor, dar și pe cel al aplicațiilor concrete, fără a fi stânjenit de prejudecata că trebuie să dovedească mereu că e erudit și competent. Este, într-adevăr, o marcă a intelectualilor autentici puțința de a se scutura de povara unei obligații, aceea de a se înscrie modest în rând, cu lecțiile făcute, cu dovada hărniciei și a acoperirii materiei. [...] Cu felul degajat spontan al discursului său, Sorin Alexandrescu mai aduce ceva în dezbaterile bucureștene, un aer al marilor universități europene, al locurilor pe care le-a traversat, asimilând un spirit liber, deschis, neipocrit în abordare, ceea ce îi asigură șansa de a demara pe anumite porțiuni până la capăt, cu îndrăzneală de pionier. În ce privește înmagazinarea de informații și de cunoștințe, ea rămâne în fundal, lesne de ghicit, dar nu e afișată didactic ostentativ. Prin aceste însușiri de netăgăduit, demonstrația profesorală a lui Sorin Alexandrescu îmbogățește vizibil peisajul. Retractivez, însă, de la început, ceea ce ar părea o laudă nediferențiată, semnalând că, din captivanta retorică, emană pe alocuri și un ton strident, puțin agreabil. La ce mă refer? Nu dispăre, câteodată, impresia că profesorul din Amsterdam, pe pieptul căruia atârnă medalii prestigioase, dorește să sublinieze

un decalaj. El vine de undeva, de la o altitudine, iar pe acele sfere ale rarefierii a tratat de la egal la egal cu somități ale cugetului occidental. De aceea, nu ar trebui să provoace consternare pretenția sa legitimă de a i se deschide respectuos porțile, căci el a sosit să introducă ordine, claritate. În tot ce face e justificată și o grabă de a înlătura confuziile și de a defrișa o cale pentru soluțiile eficiente fiindcă n-are mult timp la dispoziție și nu se va lăsa deturnat de la țintă de șicane, de mici invidii sau orgolii, acțiunea lui e determinată de rațiuni superioare. Confruntat în țară cu o invazie de neorânduială și anarhie, cu un provincialism desuet, el nu pregetă să dăruie o parte din experiența acumulată spre a urni carul împotmolit. [...] Se resimte însă parcă o aroganță în maniera de a descalifica drept ratată munca antecesorilor, prizonieri ai unei înțelegeri înguste, sterpe”. După lunga fază binevoitoare asupra eselui, verdictul sosește în mod tranșant, într-o expresie clară, limpede, concentrată: „Nu e nevoie de prea multă perspicacitate pentru a observa că Sorin Alexandrescu caută, în limitele obiectivității și ale unei demonstrații științifice, să salveze ceea ce se poate salva, adică să reabiliteze sub o anume formă o grupare greu clasabilă, debarasând-o în mare măsură de aspectul compromițător [...]”.

2 decembrie

● În editorialul său din „România literară” (nr. 48), *Adio, domnule Goma!*, Nicolae Manolescu admonestează tipul de discurs agresiv-egocentric al disidentului de altădată: „D-sa a dovedit, și nu o dată, că nu cunoaște (în orice caz că nu respectă), în raporturile cu colegii de breaslă, nici o normă de comportare civilizată. Ne-a aruncat pe toți într-o troacă. Ne-a calomniat. Ne-a umplut de noroi. Simțindu-se capabil să fie judecător suprem, deținător unic al adevărului, n-a avut nici o rușine în a ne pretinde, nouă, să păzim cu strășnicie reguli (și de bună cuviință) pe care d-sa le-a încălcat cu atâta strășnicie. Chiar și dintre cele elementare. A expediat exact același text la mai multe publicații. Am căzut și noi în această cursă puștească și ne-am trezit că «dublăm» *Cotidianul*. A fi respins de la tipărire i se pare dlui Goma o imposibilitate. Cine ar cuteza? Cine ar risca represaliile unui polemist atât de redutabil? Ei bine, iată, îndrăznesc eu să-i comunic dlui Goma pe această cale că nu-i voi mai publica un singur rând în «România literară», câtă vreme articolele ori scrisorile d-sale, emanând mirosul ranced al frustrării, vor continua să înjurieze și să mintă. Consider, de aici înainte, că războiul dlui Goma cu toată lumea este o problemă personală a dlui Goma și care nu privește pe nimeni. [...] Dacă s-ar tăia cablul, dl. Goma s-ar sufoca. D-sa trăiește exclusiv din ură și din furie. Toate celelalte sentimente l-au părăsit. Dl. Goma a devenit un banal caz patologic. I se va da mai puțină importanță, cu timpul. Cândva, la o curățenie generală, va fi scos pe fâraș. Ca gângania în care s-a metamorfozat comis-voiajorul din Kafka. Adio, domnule Goma!”. □ Mircea Cărtărescu

prezintă o selecție de versuri scrise de *Tineri poeți de la cenaclul „Litere”*: Marius Ianuș, Ioana Vlașin, Iulian Băicuș, Cecilia Ștefănescu, Doina Ioanid. „Cu exact douăzeci de ani în urmă – căci, vai! timpul nu stă pe loc...”, precizează Cărtărescu în preambul, „revista «România literară» publica o pagină dublă de poezie intitulată *Poeți studenți din București*. Aveam pe atunci douăzeci și doi de ani și nu publicasem încă absolut nimic. Când am aflat că Nicolae Manolescu inclusese și un poem al meu era să mor de fericire: nu numai că debutasem, că îmi vedeam numele pentru prima dată tipărit, dar o făceam în prima revistă literară a țării și girat de cel mai important critic! Nici nu visasem la așa ceva vreodată. De-a lungul anilor m-am gândit că marea generozitate față de tineri a profesorilor noștri (ce am fi fost noi, optzeciștii, fără Manolescu, Crohmălniceanu, E. Simion, Mircea Martin, Ion Pop și atâția alții?) a fost o lecție de etică profesională, și că darul primit de la ei fără arginți ar trebui transmis mai departe de asemenea fără arginți. Grupul de studenți și proaspeți absolvenți de la «Litere» care publică în aceste pagini – găzduite de aceeași mereu tânără revistă – se pregătește să debuteze editorial în acest an cu volumul colectiv *Ferestre '98*, din care poemele ce urmează sunt un eșantion. Sper că ele vor trezi interesul pentru antologia așteptată”.

3 decembrie

● Editorialul nr. 1, din noua serie, reîntinerită, a „Contemporanului”, este scris pe ton programatic de Nicolae Breban, cu ocazia lui 1 Decembrie, și are ca temă ***Direcția în cultură***: „Profilul și coloanele ei de susținere vor fi, în mare, aceleași, ne propunem doar o mai clară, mai vie «actualizare» a revistei, o apropiere politică de societatea civilă, de literatura vie, dramatică azi și de susținerea ei critică – se pare, zona cea mai deficientă a scrisului românesc de azi. (Nu pentru că nu ar exista forțe critice aparținând diverselor «generații» sau grupuri literare ci, probabil pentru că sectorul criticii și istoriei literare este, mereu, în modernitatea literaturii noastre, bastionul ce trebuie să reziste până la asaltul vremii. Critica este și trebuie să fie Generalul ce organizează și conduce, lucid și calm, atacul sau defensivă!...)”. □ Sub titlul de pagină „Politica literară și viceversa”, în articolul ***Pornim!***, Cătălin Țârlea detaliază asupra intențiilor redacționale: „[...] vom încerca să propunem în paginile revistei un discurs, sperăm cât mai coerent, asupra a două dintre ideile care au străbătut întreaga existență a culturii române și a căror dezbateră ni se pare a fi astăzi folositoare: **spiritul critic și specificul național**. De ce **spiritul critic**? Pentru că spiritul critic este cel care modelează structurile în mișcare ale unui anumit moment cultural. Și pentru că, așa cum vedem din întreaga istorie a literaturii române, de la Maiorescu, trecând prin Lovinescu, Ibrăileanu, Călinescu și până la criticii generației '60, conștiința critică a fost cea care și-a asumat importantul rol al sintezei. [...] O întrebare ar fi: de ce este nevoie de un nou spirit critic? Nu vreau să fac aprecieri riscante la adresa unei generații

de critici aflate încă în activitate, dar grava criză de autoritate pe care o traversează critica literară în acest deceniu este un fapt care se datorează în bună măsură și migrării criticilor importanți către alte zone ale exprimării publice. În paginile 4 și 5 ale «Contemporanului», cititorii noștri vor întâlni un desant de critici tineri excepționali, al căror discurs va fi, sigur, unul unitar, încercând să creioneze o imagine a literaturii contemporane dintr-o perspectivă a anilor '90. Nu-i ușor! Ne punem mari speranțe în acest desant care, alături de cronicarii de artă, reprezintă coloanele esențiale ale revistei. **Specificul național** se impune astăzi ca o temă majoră de meditație și de dezbateră. Conceptul are o istorie glorioasă în cultura română [...]. Dar specificul național nu este un concept imuabil, el se adaptează permanent spiritului epocii. Multe dintre problemele puse în studiile clasice asupra subiectului sunt astăzi desuete. Astăzi, când lumea se mișcă mai repede, când granițele încep să nu mai conteze, când mondializarea depășește chiar și barierele lingvistice, specificul național trebuie redefinit. Nu o vom face neapărat în mod explicit. Considerăm că specificul național al unei culturi la acest sfârșit de mileniu se conturează mai cu seamă prin afirmarea valorilor sale și mai puțin prin cercetări riscante asupra dominantelor spirituale. Vom publica în paginile «Contemporanului» marile valori ale culturii române de azi, și prin aceasta ne vom aduce contribuția la determinarea și la afirmarea specificului național. Este, cred, cea mai onestă formă de a o face. Pornim, așadar! Pe umeri cu responsabilitatea unei tradiții culturale de peste o sută de ani și pe buze cu zâmbetul autoironic ivit din conștiința faptului că, la urma urmei, doar ni se pare că începem ceva. Sau vrem să ni se pară! Dar dedesubtul acestui entuziasm ușor ridicol nu stă decât dorința de a afirma încă o dată că astăzi, în România, cultura este o componentă națională esențială. Într-un stat adeseori anticultural și de cele mai multe ori indiferent la cultură, s-ar putea ca acest lucru să nu conteze absolut deloc. Dar dacă, totuși, contează?”. □ Pentru numărul în curs, „Cartea săptămânii” este desemnată *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, de Eugen Simion, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Mercurio, Buc., 1998. Despre aceasta „carte incomodă, de citit cu creionul în mână”, scrie Răzvan Voncu, pornind de la întrebarea: *Cui i-e frică de Petru Dumitriu?* și observând: „Cu toată cordialitatea ce animă dialogul, el seamănă deseori cu o confruntare între un mare prozator, dominat de spaima că treizeci de ani de exil nu vor șterge culpa realist-socialistă, și un mare critic, înclinat să înțeleagă, să integreze, să nu scape nimic din ce ar putea interesa literatura română. Rezultă o discuție densă, cu pasaje scilicitoare, despre viața literară românească, Marin Preda, ruși, staliști ș.a. O carte care plonjează într-un capitol dureros al vieții literare postbelice. Cum judecăm «trădarea intelectualilor»? Putem pune în balanță valoarea literară și cea morală? Una o răscumpără pe cealaltă?”. □ În josul aceleiași pagini, Dan-Silviu Boerescu prezintă una dintre *Legendele textului* și arată de ce „lova este mult prea

inteligent pentru a fi (și) poet. Este un causeur prea spumos pentru a fi și scriptor frivol. Este prea citit(or) pentru a mai cocheta (și) cu talentul. Este mult prea juisant pentru a fi și penetrant. Și, totuși, intră în istoria poeziei drept acela care, nu o dată, a reușit s-o anihileze”. □ „Viziunea istoriei ca «mașină de catastrofe», care străbate obsesiv ultimele cărți de poezie ale lui Liviu Ioan Stoiciu, își atinge, neîndoielnic, punctul de climax în bufonada sinistă din *post-ospicii* (Ed. Axa, 1997)”, observă Octavian Soviany, în paragraful introductiv din cronică la volumul menționat. „Unde scriptorul ia ipostaza panglicarului grotesc, a saltimbancului sau a nebunului ce devină figură antropomorfă a dezordinii cosmice, antrenând transformarea «vehiculului textual» într-o deconcertantă «corabie a nebunilor» și a călătoriei inițiatice într-o derivă, care cuprinde nu doar lumea, ci și scriitura. Astfel încât formula lirică predilectă este acum «cântecul de ospicium» care dă expresie unei stări maladive a spațiului scriptural, transformat într-un vortex de semne, antrenate într-o dinamică nimicitoare care sugerează dinamitarea tuturor legilor cosmice, haosul apocaliptic” (*Temperatura de descompunere*). □ Ștefan Aug. Doinaș publică un grupaj de versuri: *Ducipal, Sahara, Încreștinarea cerului, Arderea pe rug a cărților, Cauza războaielor*. Textele sunt însoțite de următoarea prezentare: „Prin volumul în lucru, intitulat provizoriu *Muzică de cameră*, marele poet Ștefan Aug. Doinaș revine la unele din registrele poeziei sale de altădată. Umorel hipermuantat din poemele oferite revistei noastre ne aduce aminte că acesta ar putea salva lumea. Ca și sublimul. Ca și tragicul. Umorel, sublimul, tragicul (acesta din urmă relevat în *Psalmii* publicați anul trecut) – trei registre abordate de tălmăciul lui FAUST care, asemenea poetului român, «se ține de legământ», având «puterea năzuinței mai departe». C.”. □ Radu Cosașu oferă la rândul său fragmente dintr-o „carte aflată în lucru”, intitulată provizoriu *Reznicek și literaturicidul*, „plină de scrisori, note informative și momente muzicale”. Textul este însoțit de prezentarea redacției: „Prețuim la Radu Cosașu, modul profund original în care înțelege să se raporteze literar la propriul său trecut. Un amestec de sarcasm și căldură, de cinism și înțelegere umană care face din proza sa de după ’89 una dintre cele mai interesante mărturii despre perioada proletcultistă”.

● „Cotidianul” (nr. 281) publică știrea ***Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa a încetat din viață***: „Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa, de la Mănăstirea ortodoxă Sihăstria, din județul Neamț, a decedat marți noaptea, la vârsta de 86 de ani, a declarat pentru Mediafax consilierul de presă al Patriarhiei Române, Costel Stoica. Considerat unul dintre cei mai apreciați duhovnici ortodocși nu numai în România, ci și în întreaga ortodoxie, părintele Cleopa s-a născut la 10 aprilie 1912, în comuna Sulița, județul Botoșani, într-o familie de țărani și a mai avut nouă frați. Părintele Ilie Cleopa a intrat în monahism la vârsta de 15 ani. El a fost hirotonit preot în 1933, fiind apoi numit stareț al mănăstirilor Slatina, Putna și Sihăstria. Ilie Cleopa este autorul mai multor cărți religioase.

Presa centrală anunțase, la sfârșitul lunii martie a.c., dispariția părintelui Ilie Cleopa, care ar fi dorit astfel să se retragă în munți pentru a se pregăti, după modelul Sfinților Părinți din primele secole creștine, în vederea morții. Părintele monah al Mănăstirii Sihăstria, Antonie Macria, a înfirmat imediat știrea privind dispariția părintelui Cleopa și a precizat că, în fiecare duminică sau sâmbătă, călugării mănăstirii îl aduceau pe părintele Cleopa la liturghie cu mașina, acesta avându-și chilia destul de departe de biserica complexului religios Sihăstria. În mormântarea părintelui Ilie Cleopa va avea loc sâmbătă, 5 decembrie, la Mănăstirea Sihăstria”. □ La pagina comentatorilor *quality*, Octavian Paler își trece în contul rubricii personale („Judecăți și prejudecăți de tranziție”) articolul *Între „Miorița” și Vlad Țepeș*, o panoramă asupra efectelor nocive produse în societate de politicienii interesați de afaceri ilicite, care folosesc pe post de camuflaj oportunitatea, teoretic, democratică a alegerilor: „Cauzele imediate le înțeleg. România e sărăcită, uzată nervos, împinsă în nesiguranță și ruină, în timp ce demagogia prosperă. E greu să mai găsești un mădular sănătos în organismul statului. Infecția corupției pare cvasigeneralizată. Hoții și escrocii își fac de, cap sub nasul autorităților ori cu complicitatea lor. Exasperarea și oboseala, după atâtea așteptări înșelate, se accentuează, răbdarea devine o povară. Cu puține excepții, politicienii, și de la putere, și din opoziție, au obrazul gros. Și, oricât s-ar detesta unii pe alții într-o privință sunt solidari, având un instinct de castă. Pentru ei – sau, oricum, pentru mulți dintre ei – România nu e o țară. E o vilă, o limuzină, un fotoliu, un girofar. Și, evident, o urnă. Să ne mai mire că, după o veritabilă isterie politică, asistăm acum la o extinsă silă de politică? Sau că ne amintim cu melancolie crispată fiestele din noaptea ultimelor alegeri? Președintele ne spune că nu e răspunzător pentru ceea ce ne-am închipuit noi atunci. Guvernul promite mereu că va lua taurul de coarne pentru ca, a doua zi, să se întoarcă la băutul apei în piuă și la interesele mărunte care lasă pentru discursuri interesul național. Parlamentul a uitat demult, se pare, pentru ce a fost ales. Democrația, atâta câtă este (noi ne grăbim să confundăm democrația cu libertatea), scârțâie sub poleială pe măsură ce sporește sentimentul că suntem imbarcați pe o navă care merge, în derivă, spre nicăieri. [...] Aș zice că Țepeș este, chiar, o obsesie națională. Un sindrom. Exasperarea mătură, brutal, uneori, filosofia din *Miorița*, semn că se întâmplă ceva, alarmant, cu capacitatea noastră de a gândi cu dreaptă judecată. În fond, nu e nevoie să li se dea foc «smintiților» și «mișeilor», într-o casă de nebuni și într-o pușcărie, ca să folosim vorbele lui Eminescu. Ar fi suficientă «țepa» votului. Nici unul dintre «panglicarii în ale țării» n-a ajuns acolo unde se află impus de vreo fatalitate. S-a găsit pe o listă care a primit voturi. În consecință, problema noastră ar fi să înțelegem că resemnarea și «Țepeș» sunt ceea ce erau, ca primejdii, în mitologia geacă, Scylla și Charybda. Restul e speranță”. □ La pagina „Curentul cultural”, se anunță că „la Academia Română” a fost sărbătorită *Ora astrală a României de la 1918*.

„Academia Română a marcat, în cadrul unei sesiuni științifice solemne, împlinirea a 80 de ani de la Marea Unire de la 1918. În deschiderea lucrărilor a luat cuvântul președintele Academiei Române, Eugen Simion, care a apreciat că Academia, înființată în 1866, acum, aproape 133 de ani, a anticipat marel eveniment de la 1918, ea constituind în fapt, simbolic vorbind, prima unire integrală a românilor. În cadrul Academiei Române s-au întâlnit și au lucrat împreună, în spiritul fraternității și cu acută conștiință a datoriei naționale, Maiorescu, Hasdeu, generația lui Iorga. Goga, Delavrancea, Ibrăileanu, Lovinescu, Sadoveanu. În finalul intervenției sale, președintele Academiei a adresat oamenilor politici și intelectualilor români un apel la unitate, responsabilitate, înțelepciune, luciditate. Evenimentele care au marcat și au făcut posibilă ora astrală a României de la 1 decembrie 1918 au fost evocate, de asemenea, de către acad. Dan Berindei, prof. Mihai Cimpoi, acad. Cornelia Bodea, prof. Camil Mureșan. Prezent la manifestare, președintele României, Emil Constantinescu, a adus un omagiu Academiei Române și lucrării sale în folosul națiunii. Cultura elitelor din Țara Românească, Moldova și Transilvania a dat numele identității noastre de neam, a mai precizat președintele României”, consemnează de la fața locului M.P.B. [Magdalena Popa Buluc]. Sunt publicate integral, unul sub celălalt, discursurile cu tematică încrucișată ale celor doi președinți, de țară și de Academie; mai întâi, cel al lui Emil Constantinescu, **Academia, păstrătoare a memoriei noastre colective:** „[...] Înainte de toate, este remarcabil că Academia Română a adus un prinos de grațitudine, alături de toate instituțiile care au întemeiat și reprezintă statul român, ceasului de izbândă, care a desăvârșit lucrarea secolelor în care acest stat s-a clădit. În al doilea rând, Academia Română, cel mai înalt for de cercetare, a adus și aduce mereu în conștiința noastră fapte și idei noi, contribuind la o cunoaștere și mai adevărată a unei perioade decisive din istoria noastră. Dar, mai presus de orice, prin vocația și prin propria sa istorie, Academia Română a reprezentat o parte integrantă a marii mișcări intelectuale, culturale și politice care a făcut posibilă marea unire. Fără de comunitatea de limbă, de credință și de cultură, unitatea de neam a românilor, această piatră unghiulară a unității noastre statale, nu s-ar fi păstrat. Fiindcă apartenența la un spațiu național nu ascultă neapărat de legile sistemului juridic. Ea este mai ales legată de o lege culturală, care semnifică recunoașterea explicită a apartenenței la un spațiu ideal comun [...]”; apoi, alocuțiunea lui Eugen Simion, **Apel la unitate, înțelepciune, luciditate:** „[...] Dați-mi voie să profit de acest prilej pentru ea, în numele Academiei Române, simbol al unității spirituale a românilor, să adresez un mesaj oamenilor politici de azi. O chemare, dacă vreți, la luciditate. România trece acum prin momente dificile. Nu este cazul să insist. Le cunoaștem, le trăim cu toții. Economia merge rău, cultura este în stare critică, românii nu se înțeleg între ei și, cu spectrul mizeriei în față, au ajuns să nu mai creadă în nimic. Mai grav: nu mai cred nici în ei înșiși. În timpul acesta, oamenii noștri

politici se ceartă, guvernele se schimbă, miniștrii cad și intelectualii români sunt dezbinați... În alte părți, se vorbește de construcția Europei și chiar se pregătește o nouă Europă, o Europă comunitară, cu o economie unică și o monedă unică. Până unde se întinde această nouă Europă? Nu se știe ... Dacă este să-i dăm crezare politologului american Samuel P. Huntington, ea se va întinde până acolo unde se întinde creștinismul și începe... ortodoxia... O gafă care poate ascunde un scenariu neliniștitor pentru noi, românii, latini și ortodocși. Românii ar trebui să fie mai mult decât oricând uniți în jurul idealului național, acela înfăptuit la 1918. Ei trebuie să participe la construcția Europei și să-și apere, în același timp, identitatea națională ... N-o facem sau, oricum, n-o facem cum trebuie. Ne îngrijorează faptul că în Parlamentul României și, în genere, în cercurile politice este pusă în discuție limba română ca limbă de învățământ pe teritoriul României. Ne neliniștește profund faptul că tinerii născuți în această țară nu sunt lăsați să învețe împreună. Există proiecte pentru a-i separa definitiv și pentru a-i pregăti astfel pentru dezbinare, ură, xenofobie, intoleranță, rasism ... Ne îngrijorează, de asemenea, faptul că nu există o strategie de dezvoltare a României post-comuniste și că oamenii noștri politici în loc să pregătească una credibilă, eficientă, trăiesc, într-o continuă și iresponsabilă fervoare electorală... În fine, Academia Română își exprimă îngrijorarea că generațiile tinere de intelectuali pleacă din cercetare și, mai grav, pleacă din tată. Hemoragia creierelor este un fapt alarmant pentru că ea ipotechează, ca să zicem așa, viitorul culturii române. Facem, de aceea, un apel către oamenii politici (cei de la putere și cei din opoziție): de a-și depăși idiosincraziile și intoleranțele, de a nu permite ca limba și cultura națională să fie obiect de târguială politicianistă, fiți buni români pentru a putea fi buni europeni, puneți interesele naționale mai presus de interesele personale, lichidați vrajba dintre dumneavoastră și faceți în așa fel ca știința și artele românești să nu cadă, pentru că o țară fără cultură este o țară cu viitorul incert... Academia Română nu i face, se știe, politică, în afară, de politica – nobilă – a culturii. Academia Română găsește, cu toate acestea, să adreseze acest mesaj de înțelepciune și luciditate oamenilor politici români și intelectualilor români pentru ca, în spiritul marii uniri de la 1918 și în spiritul generațiilor de atunci, să caute și să găsească în ei forța de a depăși dificultățile în care se află, acum, România.” □ La aceeași pagină, Daniel Cristea-Enache, în articolul *Un secol foarte încăpător*, comentează proiectul de enciclopedie „CLIPA 2000”, inițiat de revista „Lumea magazin”, „la 35 de ani de la fondarea revistei «Lumea» și la 5 ani de la prima apariție a revistei «Lumea magazin»”: „, «CLIPA 2000», un «almanah» cu totul și cu totul special, care se citește, literalmente, pe nerăsuflăte – dar fără a face, pentru satisfacerea unui asemenea deziderat al captării lectorului, concesi de ordin comercial. Dimpotrivă, acuitatea analizei și deschiderea perspectivei (lărgirea ei pentru a cuprinde și a epuiza, pe cât posibil, o temă), precum și tonul echilibrat – un ton

al argumentației, nu al formulilor de succes facil – asigură celor 256 de pagini o remarcabilă **consistență**. O consistență cu un indice de exhaustivitate: căci «CLIPA 2000» trebuie să «cuprindă» (fie și apelând la rezumare ori esențializare) un secol, la rândul său, foarte încăpător.[...] Românii intră, așadar, în ecuația universalului, iar universalul, cu fenomenele care îl definesc astăzi sau care l-au modelat de-a lungul unui secol, ne este apropiat, făcut familiar și **inteligibil**. Ar mai fi foarte multe de spus despre modalitățile și diversele «lentile» prin care «CLIPA 2000» studiază și analizează acest **background** spațio-temporal ce ne conține și ne determină (chiar dacă mulți nu o conștientizăm). Dar dacă un secol atât de încăpător a încăput, cu greu, în cele 256 de pagini ale acestei minieniclopedii (ceea ce e o adevărată performanță), cum ar putea fi el «înghesuit» în spațiul unui articol de ziar?”. □ La pagina „Curentul Internațional”, în articolul „*Decât ministru la Viena, mai bine chelner la Chicago*” sau *note despre simțul oportunității*, Emil Hurezeanu îndeamnă la dezbateri argumentată prin cunoștințe istorice, în locul manifestărilor patriotice, dirijate după slogane: „Națiunea și statul ies mai puternice din încleștările unor dezbateri despre oportunitate și eficiență, cu argumente «pro» și «contra», decât prin impunerea unui discurs oficial sau oficios unic și taxarea implicită a opiniilor diferite drept manifestări antipatriotice, secesioniste sau aberații. Europa acestui sfârșit de secol înseamnă și abandonarea acestor mecanisme de exclusivism ideologic patriotic și intelectual”.

4 decembrie

● În „Curentul” (nr. 282), Mircea Nedelciu notează la *Întoarcerea din Târg*: „Așa cum prevăzusem, căldura cărții a avut puterea să oprească viscolul, ninsoarea și chiar să dezăpezească orașul cu ocazia Târgului de Carte Gaudeamus. Organizatorii au raportat peste 20.000 de vizitatori, ceea ce ne dă speranță că și votul pentru topul nostru se va reorienta în săptămânile viitoare în funcție de noutățile lansate la târg. Din păcate, sponsorizarea programului Monitor’98 (acordată de Fundația pentru o Societate Deschisă) se apropie de sfârșit. În acest moment nu știm dacă vom putea continua programul și în 1999, motiv pentru care nu ezităm să-i îndemnăm pe acei cititori care cred că ne pot sponsoriza pentru continuare să ne contacteze. Mișcările din această săptămână se rezumă la simple schimbări de locuri: la *Poezie*, Cărtărescu trece în fața lui T.T. Coșovei, la *Proză*, Paul Goma îl înlocuiește pe George Cușnarencu pe locul 5, iar la *Eseu*, Nemoianu i-o ia înainte lui Luca Pițu”. □ La paginile „Curentul cultural”, Mircea Cărtărescu publică articolul teoretizant *Biografismul* („Una dintre poeticile marginale din anii ’80 poate fi numită «biografistă», «prozaistă» sau, cu un cuvânt creat de Frank O’Hara, «personistă». Este direcția inițiată la noi de Mircea Ivănescu sub directă influență americană și urmată de foarte puțini poeți ai anilor ’70, între care

Petre Stoica și Constantin Abăluță. Succesul enorm al acestei formule în poezia tânără de azi se poate explica prin nevoia acesteia de spontaneitate și directețe, prin oralitatea poemului care-l face mai asemănător mesajelor mediatice, prin oboseala mijloacelor poetice sofisticate și a marilor teme metafizice, existențiale, culturale etc. Poemul biografist este spontan și aleatoriu, «a meditation in an estate of emergency», după expresia aceluiași O'Hara. Cum am văzut, o tendință spre prozaism, stil «plebeu» și exprimare colocvială există, de altfel, ca ingredient și în formula optzecistă clasică, dar acolo ea se combină cu o mare desfășurare de resurse poetice de altă natură. Formula biografistă pură trebuie căutată printre marginalii generației '80. [...] poezia optzecistă a fost vedeta incontestabilă a artei anilor '80 în România, fiind mișcarea cea mai conștientă de sine și cea mai coerentă estetic a momentului. Ideea existenței unei *generații* a artei tinere (mulți pictori, muzicieni, oameni de teatru etc. s-au declarat mai apoi, cu diverse ocazii, «optzeciști») i se datorează în mare măsură, așa cum i se datorează și *comportamentul* socio-cultural, reflexele ideologice și de politică literară ale majorității grupurilor care i-au urmat, indiferent dacă ele s-au manifestat ca aliați sau ca adversari. Poeții și prozatorii optzeciști au fost redutabili teoreticieni literari, capabili să reflecteze inteligent și matur la sensul operei lor. Mulți sunt astăzi universitari cu o reputație stabilită și în lumea academică. Pornind la drum cu aceste calități pe care puțini dintre predecesorii lor le-au avut, având în plus șansa de a-și fi făcut studiile într-o perioadă de deschidere culturală, ca și aceea că schimbarea de regim politic i-a prins încă tineri, optzeciștii au toate atuurile necesare pentru ca în câțiva ani să devină «clasicii» contemporaneității. Cât timp acest lucru nu înseamnă «clasicizare», oficializare și satisfacerea orgoliilor personale, faptul este normal și binevenit. Dar închistarea în optzecism, mitizarea acestui grup literar (de altfel atât de viu și divers), folosirea sa ca ambarcațiune de salvare pentru nenumărați autori fără nume, afilierea forțată a tuturor scriitorilor mai tineri la «mișcare» – într-un cuvânt *dogmatismul* optzecist în curs de constituire – nu vor putea decât să deformeze spiritul tineresc și anticonvențional al optzecismului adevărat. Marea valoare teoretică a poeziei optzeciste constă în *descoperirea postmodernismului* ca lume artistică relevantă și centrală, ceea ce a echivalat cu deschiderea unui continent estetic, explorat doar sporadic până atunci și fără conștiința găsirii unei lumi noi. Fără această revelație, înțelegerea modernității (în sens de *postmodernitate*) literaturii române de după război este imposibilă. *Pattern-ul* postmodern este, astăzi singurul în stare să genereze imagini alternative, coerente și credibile, ale scrisului românesc, care să termine cu ticățile istoriei tradiționale”). □ Comparatistul Nicolae Balotă se arată preocupat, într-un eseu, de relația *Literatura și cultura versus istoria*, semnalând instaurarea unei forme de relativism care dizolvă și obligă la reinterpretarea conceptelor „tari”, de autoritate: „În acest sfârșit de secol, mutații semnificative sunt pe cale de a

se produce în sfera raporturilor dintre literatură și cultură. Acestea afectează îndeosebi relațiile conceptelor respective cu istoria. Concepții demult osificate, devenite adevărate teze dogmatice, ce se revendică de la autorități presupus indiscutabile, își pierd în mod tot mai manifest validitatea. Științele omului, teoria culturii, cercetările literare sunt în plină reformă a structurilor; orientările lor se modifică, deci și pozițiile lor față de istorie”. □ Pe colțul din dreapta, jos, al paginii, apare poezia lui Marin Sorescu, *Este pământ*. □ La „Cronica literară”, ținută de Laurențiu Ulici, este prezentat volumul de poeme al lui Emil Brumaru, *Dintr-o scorbură de morcov*: „Maestru în «menu»-uri lirice dintre cele mai fascinante, poetul ieșean se află, probabil, acum în plin proces de restructurare «chimică» a «rețetarului» său liric. Piperul frivolității nu contrazice, ci, mai curând, completează sarea galanteriilor erotice. Spuneam cândva, chiar cu vorbele lui, că Emil Brumaru e un «poet de duminică». Acum, după textele din această carte și dincolo de jucarea frivolității, a-și zice că tinde să devină și un «poet de luni» adică de un nou început. Argumentul este ivirea în aerul poeziilor a unui curent de gravitate, deocamdată și el jucat, dar promițând, dacă intuiesc bine, o apropiată schimbare de registru. Cu alte cuvinte, la această oră Emil Brumaru este – și nu e singurul – în tranziție. Motivată de febra timpului sau de «teroarea istoriei», tranziția aceasta s-ar putea să ne ofere, în ce-l privește, o mare surpriză. Ceva ca o mutare de pe «insulă»” (*Manieră și mit*). □ La rubrica „Teme”, Nicolae Manolescu adoptă postura de comentator al actualității culturale externe, analizând „o informație culeasă din presa săptămânii trecute: autoritățile cubaneze au decis interzicerea romanelor siropoase”: „Nu trebuie să ne luăm după faptul că, în plin proletcultism, la începutul anilor '50, presa noastră culturală abunda în critici la adresa idilismului și să tragem de aici concluzia că cenzorii caștriști sunt, după decenii, adepții aceleiași atitudini ideologice. Mai întâi că idilismul e totdeauna asociat, în critica pe care i-o fac comuniștii, cu negativismul. În fond, tocmai ca să poată lovi în viziunile negre și în simțămintele anarhice, au nevoie ideologii stângiști de idilism. Problema lor adevărată o reprezintă contestația regimului, nu edulcorarea imaginii sale, negativismul, nu idilismul. Contestația trebuie reprimată drastic și din fașă. Idilismul e scos din mână din rațiuni de simetrie ideologică, nu ca inamic real. Și apoi, propovăduind realismul, cenzorii comuniști sunt niște ipocriți: nu de realitatea, pe care o cunosc prea bine, au ei nevoie în paginile literaturii, ci de acea reflectare a realității în ideologie care ar putea determina pe oameni să creadă că sistemul comunist e cel mai uman și evoluat dintre toate. Suntem în plin idilism, oricum am suci-o. Siropul ideologic este ingredientul fără de care hrana spirituală li s-ar părea celor care trăiesc în comunism exact așa cum este în realitate: fadă, dacă nu dezgustătoare de-a dreptul. Îmi vine în minte o comparație: ca să nu-și dea seama clienții restaurantului că nu e proaspătă carnea de friptură, bucătarul adaugă usturoi cu lingura; tot așa procedează și cenzura comunistă, încercând în

usturoi ideologic viața împuțită de zi cu zi a oamenilor, în speranța că se vor lăsa păcăliți și nu-i vor simți mirosul” (*În Cuba au fost interzise romanele siropoase*). □ La rubrica personală „Cultură și democrație”, Șt. Aug. Doinaș inițiază un studiu despre binomul conceptual *Național și universal*: „[...] factorul principal al circulației operelor literare în lume îl constituie limba în care sunt scrise. Scriitorii din țări cu limbi de mică răspândire au ajuns, nu numai o dată, să trăiască un dramatic paradox: limba lor maternă, care este însăși condiția existenței lor ca creatori, le este totodată ca un fel de închisoare invizibilă, dar cu atât mai neliniștitoare: oricât de bine s-ar înțelege ei în această sfântă limbă cu Dumnezeu și cu Diavolul, cu marile idei filosofice ale umanității, ei constată cu durere că nu se pot înțelege deloc cu Maghiarul sau cu Francezul pe care-l întâlnesc, căruia îi oferă operele lor; mai constată astfel că fiecare în limba sa – nu vorbește decât un biet dialect al omenirii. Problema se pune mai ales pentru un gen literar ca poezia, a cărei traducere este un pariu aproape niciodată câștigat. De câteva decenii, noi – scriitorii români – ne întrebăm mereu cum poate fi depășit acest inhibitor «complex al limbii». Există, desigur, un răspuns combinat, la nivelul teoretic al problemei, și la cel practic, al soluționării ei”.

● „Dilema” (nr. 305) lasă spațiu de manifestare *Generației PRO și CONTRA*. Într-o anchetă, de context informal (*Cu prietenii la chef*), Cezar Paul-Bădescu „stă de vorbă cu niște tineri ceva mai apropiați de această generație [...] (cel puțin la nivel de vârstă). Am preferat, totuși, să apelez la tineri care, pe lângă avantajul vârstei lor, să aibă și capacitatea de a se obiectiva și de a analiza critic fenomenul. Prin urmare, m-am adresat câtorva membri ai Cenaclului «Litere» din Filologia bucureșteană [...]. Iar ei au fost foarte receptivi la rugămintea mea. M-au invitat, împreună cu soția (ca pe un *old boy*, prin urmare) la un chef în căminul studentesc din Măgurele și, înainte să înceapă distracția, mi-au făcut hatârul. Pe lângă intervențiile lor, din care reproduc câteva fragmente, s-a înregistrat, desigur, și ceva muzică”: „Ioana Vlașin, 24 de ani: Eu cred că există o Generație PRO. Ei au reușit să impună un stil – tinerii se manifestă foarte liber, iar libertatea aceasta e un lucru bun. Au reușit să instituie o modă, un stil”; „Cecilia Ștefănescu, 24 de ani: Și eu cred că există o *Generație PRO*. Tineri dezinhibați. Liberi în exprimare, în mișcare, în mentalitate. Această generație a fost, bineînțeles, formată, dar aceasta nu înseamnă mai puțin că există. Apariția ei a fost dictată de anumite interese comerciale, dar eu nu văd nimic rău în aceasta, peste tot există așa ceva. *Generația PRO* este un exercițiu bun pentru tineri de a avea acces la media, de a se exprima în public, de a comunica – chiar dacă această comunicare e facilă”; „Iulian Băicuș, 27 de ani: Conflictul dintre generații este vechi de când lumea și, de exemplu, și eu am făcut parte dintr-un fel de *Generație PRO avant la lettre*, la 18 ani, când purtam bocanci și ascultam *Metallica*. Ca și noi, atunci, cei din *Generația PRO* își propun să schimbe valorile părinților. Din

păcate, însă, ei nu au valori culturale, ci numai valori de imagine. Cred, totuși, că ei sunt un factor pozitiv, pentru că România este o țară rămasă mult în urmă și foarte conservatoare și aerul de libertate adus de tineret e întotdeauna binevenit. Noi ar trebui să fim puțin șmecheri și să-i atragem spre valori culturale, folosind valorile lor. Să le explicăm, de exemplu, că valorile materiale sunt importante, dar ele nu fac o societate capitalistă. Că dincolo de societatea capitalistă americană există universități americane, profesori americani, literatură americană ș.a.m.d.”; „Paul Cernat, 26 de ani: *Generația PRO* există ca generație, iar PRO TV-ul nu a făcut decât să-i dea un nume. Ea este o generație de tineri integrați social, care se bucură de viață în mod hedonist și nu-și pun probleme existențiale. Nu cred că trebuie să dramatizăm, cu atât mai mult să-i demonizăm. Mi se pare un fenomen mai mult decât pozitiv. Nu cred că trebuie să ne punem problema să-i atragem spre valori culturale înalte, în fond este opțiunea lor; cred că în fiecare generație sunt tineri mai mult sau mai puțin atrași de studiu, mai mult sau mai puțin interiorizați.”; „Mihai Grecea, 24 de ani (care, printre altele, lucrează și într-o mare agenție de publicitate): Ca și în publicitate, nimic nu este întâmplător în ceea ce face PRO TV-ul; totul se bazează pe niște cercetări și date concrete luate de pe teren. Aici este, de fapt, vorba de industrie. Oricum, fenomenul în sine este foarte interesant și mie mi se pare un lucru pozitiv. Pe de altă parte, toate emisiunile de la PRO TV sau PRO FM costă foarte mult. Aceste sume mari nu sunt cheltuite degeaba de către investitori – și astfel intrăm pe tărâmul publicității. Pentru un analist al publicității românești, este foarte interesantă bătălia pentru piață dusă între cei doi mari operatori GSM din România (*Connex* și *Dialog*). *Dialog* co-finanțează emisiunea «Alo, Generația PRO», iar publicul-țintă al *Dialogului* este generația până în 20 ani.”; „Marius Ianuș, 23 de ani: «Generația PRO este o generație foarte superficială și starea asta de superficialitate este întreținută de niște tipi, tipii de la PRO TV care au prins niște puștani de discotecă și îi zăpăcesc cu fazele lor. Pe mine mă enervează foarte mult Generația PRO”. Pe final, intervine – din nou, scenic – vocea lui Cezar Paul-Bădescu: „... După cum se vede, Marius Ianuș a depășit vârsta publicului-țintă al «Dialogului». Oricum, cert este că, după ce cheful s-a încins, ne-am zbântuit cu toții, întocmai ca cei din Generația PRO. Muzica era, într-adevăr, diferită – mai cu pretenții –, dar rezultatul era același”.

5 decembrie

● Răspunzând, „deși nu obișnuiește”, unei scrisori expediate de Victor Eschenasy, „după toate semnele un om foarte citit, dacă nu chiar un adevărat țadic”, C. Stănescu revine, în articolul *Popor bun, dar cu lipsuri...*, din „Adevărul” (nr. 2647), la problema „antisemitismului” manifestat de M. Eminescu, în publicistică, și combătut în 1980 de șef rabinul Moses Roses: „[...] Este aici, cred, un foarte răspândit tip de judecată, viciată de idei precon-

cepute. Ca și în cazul antisemitismului lui Eminescu: «Problema – spune dl. Eschenasy – a fost corect pusă de Moses Rosen, dar, neînțeleasă (și deci greșit rezolvată... sau nerezolvată) de Academie, inclusiv de Alexandru Graur» (care, în legătură cu vol. IX afirmase răspicat că nu *incită* la răzmeriță antisemită – n. n.). Era vorba – precizează cititorul nostru – mai puțin de intensitatea (sau adâncimea, sau extensia) antisemitismului lui Eminescu, personal. De la moartea acestuia trecuseră nouă decenii. Era vorba, mai mult, «de gradul în care difuzarea volumului ar fi alimentat sau argumentat *antisemitismul latent, difuz, al maselor de potențiali cititori*. Așa a văzut, just, Moses Rosen (în plină deviere anticomunistă și naționalistă a lui Ceaușescu)». Nu discut «devierea anticomunistă» (!) a lui Ceaușescu. Mă limitez să repet că *naționalismul* nu presupune cu necesitate *antisemitismul*, destui naționaliști români au fost în același timp filosemiți (deși o iubire care-ți scoate ochii, cum e și aceea de patrie bunăoară, e indecentă...). În privința «devierii» naționaliste din epoca invocată aici, trebuie să spun, pe scurt, că printre nenumăratele ei rele (mai puțin însăși tinerețea noastră!) nu s-a înscris și antisemitismul «maseslor largi populare». Neam de țărani blânzi și îndelung răbdători, românii s-au vădit în istoria lor chiar iubitori de «lifte» păgâne, de toate națiile și culorile. (Mă întreb mereu – n-am răspuns! – de ce se face atâta caz de «antisemitismul», major!, al lui Eminescu, trecându-se sub tăcere, ca un fapt minor, filosemitismul lui Caragiale ori Sadoveanu?). Instituția cârciumii în mediul rural – copleșitor în satul care era România în regimul burghezomșieresc – dacă n-ar fi existat, ar fi trebuit inventată. Nu cred că-l apăr pe Ceaușescu spunând că nici sub regimul lui românii nu s-au manifestat ca antisemiți față de cârciumarii lor. Însă, în virtutea unei grave și persistente, *interesate* prejudecăți, ideea «antisemitismului» trebuia cultivată cu orice preț, ca și astăzi de altfel. Volumul IX din *Operele* lui M. Eminescu nu reprezenta nici pe departe un pericol de «recrudescență» a antisemitismului, ci era doar ocazia ca un asemenea pericol să fie întreținut și difuzat nu doar în mentalitatea colectivă, dar și în mentalul conducătorilor de atunci: dispariția acestui pericol «potențial» (!) i-ar fi lăsat fără «obiectul muncii» pe înșiși susținătorii antisemitismului. [...] Volumul IX al *Operele* lui M. Eminescu rămâne un pretext pentru Moses Rosen de a semna un pericol inexistent în realitate, iar cererea de a fi *interzis* exprimă o tipică «vânătoare de vrăjitoare». Din fericire, însă, nici atunci, nici azi, acest îndărătnic și neînțelegător popor român («masele de potențiali cititori») n-a vrut și nu vrea să priceapă, în ruptul capului, de ce *trebuie* să fie el *antisemit*, și continuă să fie, cel puțin în privința asta, «prost de bun», adică înțelegător și tolerant. Dintre multele rele ce sar mereu din cutia Pandorei în capul poporului român, *antisemitismul* lipsește. Este o lipsă serioasă. Popor bun, dar cu lipsuri...”.

● Gabriel Pleșea continuă cu insistență, în „Lumea Liberă românească” (nr. 531), acuzele în direcția lui Nicolae Manolescu, pe care îl consideră „un

dictator”, deoarece blochează opiniile contrare punctului de vedere personal și al grupului de influență literară din care face parte: „După ce a desființat cu de la sine putere un partid (Partidul Alianța Civică) cu aceeași viteză cu care l-a creat și pe care, chipurile, l-a condus ca președinte (fără a putea fi măcar contactat telefonic de cei din conducerea propriului partid), Nicolae Manolescu, «om politic» cum se auto-alintă mai nou, și-a asigurat un loc mai în față în parcajul Partidului Național Liberal. Nu mult după aceea au apărut și veleitățile liberalilor de a deveni vioara întâi în orchestra pe cale de risipire a Convenției. Nu ar fi exclus ca prin aceste machiavellicuri «Nicolò»-ul româno-literar să încerce să revină în plutonul râvnitorilor la fotoliul de la Cotroceni. Dar N(icolae) M(anolescu) nu este de calibrul lui (N)icolò (M)achiavelli și nu despre manevrele lui politice este vorba în rândurile ce urmează. Este vorba despre cârdășia întru cenzură cu asociații săi (pe care «uită» mereu să-i recunoască ca atare) – Gabriel Dimisianu și Alex. Ștefănescu – de la conducerea săptămânalului *România Literară* care apare la București (NM fiind șeful, Directorul adică). Ca orice director ce se respectă, Nicolae Manolescu își rezervă spațiul din fruntea revistei pentru propriul său editorial. Mi-am exprimat opinia despre editorialele sale într-o altă corespondență, în toamna lui 1997, intitulată *Deraparea criticului*, și nu aș fi insistat dacă nu aș fi observat, între timp, că Nicolae Manolescu folosește rubrica și pentru a-și regla conturile cu alții. Răspunzându-mi la întrebarea, firească pentru unul care a plecat din țară de mult, «În fond cine e acest Manolescu de se vrea președinte?», cineva (în totală cunoștință de cauză) mi-a spus, «Ce era Ceaușescu în politică, asta era Manolescu în literatură!». Un dictator, deci. Lui Emil Constantinescu i-au trebuit doi ani de la câștigarea alegerilor prezidențiale ca să-și dezvăluie antipatia față de cei care îi atrag atenția în presă că lucrurile nu stau pe roze, încurajând chiar justiția să condamne câțiva jurnaliști. Actuala opoziție îl acuză de tendințe de despotism, inițiind tot felul de acțiuni pentru a-l revoca din funcție. Cu Nicolae Manolescu lucrurile, în caz că ar deveni președinte pe listă liberală, vor fi mai simple și mai rapide. Căci lui Nicolae Manolescu nu-i pasă dacă va fi învinuit că a reintrodus cenzura, iar pe cei care îl contrazic în deciziile sale literare îi desființează cu un sarcasm vădit împrumutat de la «preluații» (din structurile dejiste și ceaușiste) Dimisianu și Alex. Ștefănescu. Despre ce este vorba? În ultimul lui editorial, *Adio, domnule Goma!*, (*România Literară*, din 2 decembrie 1998) Nicolae Manolescu declară textual: «M-am decis, de cum le-am citit (n.a. – două texte trimise de Paul Goma spre publicare), să nu le public.» «Indiferent de ce va spune autorul lor. După toate învinuirile pe care mi le-a adus (n. a. – dar pe care nu le menționează!), aceea că reînviez cenzura nu mai contează». Urmează o întregă denigrare a lui Paul Goma, mai dură decât toate învinuirile pe care i le aduce înfieratul Paul Goma lui Nicolae Manolescu; învinuiri care, în ceea ce îl privesc pe Nicolae Manolescu, sunt adevărate și verificabile ca adevărate. Le știe, de altfel, toată

lumea. Că nu a făcut nimic înainte de Decembrie 1989 (s-a exilat interior și a pus rezistență prin cultură și criterii estetice). Pentru că nu a aderat la acțiuni anticomuniste, «care nu aveau, oricum, nici o șansă de izbândă», Nicolae Manolescu nu și-a pierdut dreptul la semnătură, ba, «prin indulgența organelor de pașapoarte» securist-comuniste, a căpătat vize de ieșire (ca să-i poată cunoaște pe Eliade, pe Monica Lovinescu, la Paris, firește). Că l-a legitimizat pe Ion Iliescu, după ce acesta a adus la București minerii să bată și să strige «moarte intelectualilor». Că a deschis paginile revistei, lui Gelu Voican. Și altele. Ai zice că recurgerea la cenzură de către Nicolae Manolescu este un act singular, de frustrare, în urma repetatelor «abuzuri» ale lui Paul Goma – și privindu-l doar pe acesta. Criticul-director este foarte atent să-și justifice decizia. Cauza imediată? Paul Goma minimalizează sărbătorirea (cu fast) a trei decenii de existență (de fapt «supraviețuire», datorată «și unei anumite inerții» etc.) a «României Literare» sub comunism, neocomunism și constantinism, după cum, tot Goma, îi dă o replică deloc plăcută «colaboratorului nostru», dl. Gh Grigurcu (ca și cum acesta, cu nimic mai prejos decât Goma la plasat loviturile, ar avea nevoie de cenzura lui Manolescu, să-l scape dintre corzile ringului!). Nu, nu este un act singular. Paul Goma nu este singurul cenzurat. Acum mai bine de un an («România Literară» nr. 35 din 2 septembrie 1997), într-un alt editorial, intitulat *Dreptul la replică*, Nicolae Manolescu explica, profesoral de altfel, că «refuzul nostru are de fiecare dată un temei». Atenționati pentru «lipsa de civilitate a unor replici» la acea dată erau Ion Crețu și un preot, al cărui nume N. Manolescu îl trece sub tăcere. Au mai fost cenzurați și criticii Alexandru Geolge, Nicolae Florescu și alții. Criteriile de respingere a textelor variază de la «caracterul lor pur personal și neliterar» la nerespectarea «în raporturile cu colegii de breaslă» a normelor «de comportare civilizată». Precum a făcut Nicolae Manolescu pe vremea dictaturii, de i s-au publicat toate scrierile și i s-a dat și pașaport de bună purtare. Căci, potrivit aceluiași Nicolae Manolescu, în perioada dictaturii comuniste, în România, nu a fost nevoie de samizdat – tot ceea ce era de valoare s-a publicat. Nici vorbă de cenzură! [...] Este tot mai evident că omul politic Nicolae Manolescu îl înlocuiește pe cel ce se vrea ultimul cuvânt în ale criticii estetic-literare. Printre editoriale de circumstanță, dedicate ortografiei, manualelor școlare, bacalaureatului, trăsăturilor limbii române și în apărarea limbii române, Nicolae Manolescu se vede tot mai des obligat să explice «ce înseamnă să fii rasist», «cum am devenit rinocer», ce se mai întâmplă cu «stângismul, boala comuniștilor nostalgici». Pe cei care îl bănuiesc de asemenea ipostaze, Nicolae Manolescu îi «rade», asigurându-i că nu i-au citit cum trebuie articolele lui, că nu sunt obiectivi, că nu au aplicat criterii estetice și literare etc, etc. Iar când e vorba să le publice acestora opiniile în paginile «României Literare», nu se sfiște să-i cenzureze. Indiferent de ce o să spună autorii. De fapt, Nicolae Manolescu nu face altceva decât să cadă în frenezia protejării propriei sale

imagini, nu diferit de eforturile isterice ale legitimizatului emanat Ion Iliescu și, ne pare rău să o spunem, ca și la acela, rezultatele nu pot să fie decât penibile”.

8 decembrie

● Istoricul Lucian Boia, colaborator al ziarului „Curentul”, publică în numărul 285 articolul de atitudine *Istoria, încotro?*: „În România totul este de refăcut, inclusiv trecutul. Multora o asemenea afirmație ar putea să li se pară un nonsens. [...] Problema românilor astăzi este de a privi istoria, în primul rând propria istorie, din punctul unde ne aflăm acum. Consider inacceptabilă comoditatea intelectuală a unor istorici sau autori de manuale care se mărginesc să preia și să ducă mai departe schemele istoriografice de dinainte de 1989, ca și cum, cu unele mici amendări și adăugiri (trecerea în prim-plan sau retragerea din prim-plan a diferitelor personalități și evenimente), sensurile majore ale istoriei nu ar avea de ce să fie afectate. Să nu fim întrebați ce gen de istorie s-ar cuveni practicat în prezent, fiindcă nu există un singur gen. Proiectul unei istorii unice este un proiect totalitar, însă nici măcar comunismul nu a reușit să anuleze unele îndrăzneli punctuale sau nuanțe limitate în oarecare dezacord cu stricta ideologie. Astăzi, într-o societate pluralistă, istoria nu poate fi decât plurală. Ce trebuie să i se pretindă este **onestitatea**. Și, cu siguranță, **inteligenta**. Avem nevoie de o istorie inteligentă, vreau să spun de o istorie capabilă să formuleze fără încetare întrebări și să caute mereu noi răspunsuri. Ar fi jenant pentru istorici dacă nu s-ar dovedi capabili să facă altceva decât să repete o nesfârșită litanie.[...] De fapt, ar trebui să fim mai prudenți în raporturile noastre cu trecutul. Suntem, într-un fel, «bolnavi de istorie». Nu înseamnă să nu ne iubim trecutul și să nu ne respectăm tradițiile (dar oare îl iubim și le respectăm cu adevărat?), însă trebuie să înțelegem că ceea ce avem astăzi de făcut nu are prea mare legătură cu ce a fost. Nu Ștefan cel Mare și nici măcar Ionel Brătianu (atât de des invocați) nu or să ne spună cum avem de reinventat o economie de piață, de făurit o democrație de tip modern sau de procedat la integrarea europeană. Răspunsurile pentru ziua de astăzi noi trebuie să le dăm; să nu pretindem istoriei ceea ce nu este în măsură să ne ofere sau chiar atunci când pare că ne oferă este o falsă impresie (fiindcă istoria tot noi o formulăm!). Distincția necesară între trecut și viitor ar fi un semn de maturizare culturală, cu dublu efect pozitiv: pe de o parte, măcar parțiala eliberare a istoriei de sub tirania politicii curente, pe de altă parte, eliberarea proiectelor prezente de întreaga gamă de prejudecăți justificate prin istorie”.

● În nr. 49 al revistei „22”, Asociația „Prietenii lui E. Lovinescu” inițiază o campanie de presă, în vederea înființării *Muzeului E. Lovinescu*, prin restituirea proprietății asupra apartamentului de pe Bdul Elisabeta nr. 95A, către moștenitoarea legală, Monica Lovinescu, și evacuarea chiriașului care

„refuză să părăsească” spațiul: „Asociația «Prietenii lui E. Lovinescu» (continuatoare a societății culturale cu același nume, organizată pentru puțină vreme în 1946) își propune să înființeze în locuința scriitorului o casă memorială în care să adune documente, manuscrise, cărți și fotografii care astăzi sunt împrăștiate în toate colțurile lumii și amenințate astfel cu dispariția”. Despre soarta bibliotecii „dispărute”, a lui E. Lovinescu, scriu martori, specialiști, editori, factori cu decizie culturală: Alexandru Paleologu, *Rușinea perpetuă*; Ileana Vrancea, *Biblioteca lui Lovinescu: Fondul 270/’59*; Alexandru George, *Trebuie pus capăt acestei profanări*; Gabriela Omăt, *Cine trebuie convins?*; Eugen Simion, *Un spațiu simbolic pentru cultura română*; Laurențiu Ulici, *Un paradox care spune multe despre starea societății*; Dan Alexandru Condeescu, *Cei neduși la școala literaturii române*. Coordona-toarea paginii este Doina Jela. □ În caseta cu „Întâmplări”, Alex. Ștefănescu rememorează o întâlnire anecdotică de lucru cu Nichita Stănescu, de pe vremea când viitorul critic era jurnalist, iar poetul șazecist devenise unul dintre miturile boemei: „În 1971, la douăzeci și patru de ani, eram cel mai conștiincios redactor de la o revistă din provincie. Buzuindu-se pe seriozitatea mea, redactorul-șef mi-a dat sarcina să mă duc la București și să aduc zece poezii de Nichita Stănescu. Nichita Stănescu nu avea pe atunci nicio adresă. Locuia la diferite admiratoare (uneia dintre ele i-a scris pe peretele dormito-rului, cu creionul dermatograf, un lung poem drept chirie). Așa stând lucrurile, ajuns la București, am făcut-o pe detectivul și am aflat că îl pot găsi pe poet seara, la Athénée Palace. Seara, Nichita Stănescu se afla, într-adevăr, la una din mese, înconjurat de prieteni. Când i-am spus pentru ce venisem, m-a întrebat cu o gravitate jucată: – Exact zece? – Da, zece. Înțelesese, de fapt, de la început ce voiam, dar îl amuza stilul meu funcționăresc, inadecvat la viața boemă pe care o ducea, și voia să prelungească situația, ca să o guste din plin. Ceea ce țin însă minte cu precizie este că n-a făcut din aceasta un spectacol pentru toată lumea. Mi-a vorbit mereu în șoaptă, delectându-se de unul singur cu umorul involuntar al solicitării mele. Și mai țin minte că amuzamentul lui, departe de a fi batjocoritor, iradia tandrețe. – Poemele se află la dumneavoastră? l-am întrebat ușor îngrijorat de evidența faptului că nu avea servietă. – Da, m-a asigurat el. Te rog să scoți un carnet și un pix. M-am conformat, nedumerit, și Nichita Stănescu a început să-mi dicteze poemele cerute, improvizându-le unul după altul. Comesenii nu urmăreau scena, fiind absorbiți de o discuție despre fotbal. Eu notam înfrigurat, cucerit de frumusețea stranie a versurilor. După ce am terminat de scris și cel de-al zecelea poem, Nichita Stănescu m-a somat să desprind din caiet o foaie albă. – Am să-ți dictez acum al unsprezecelea poem, mai frumos decât toate celelalte. Mi l-a dictat și era, într-adevăr, cel mai frumos. – Ți place? – Da. Era un *da* înflăcărat și compe-tent. Cu toată naivitatea pe care o arătam la vârsta aceea în relațiile cu oamenii, despre literatură știam câte ceva. – Bine, a spus poetul, atunci să-l ardem, ca să

rămână numai al nostru. Mi-a luat foaia din mână și i-a dat foc de la o brichetă. În timp ce hârtia ardea răsucindu-se ușor, vedeam literele devenind întâi roșietice pe negrul celulozei carbonizate și dispărând apoi fără urmă. Nu mai primisem și nici nu mai aveam să primesc vreodată un asemenea dar” (*Al unsprezecelea poem*). □ Revista consemnează evenimentul **Premiile NEMIRA, 1998**: „Grupul editorial Nemira a marcat șapte ani de la înființare prin organizarea, pe 10 decembrie, la Casa Oamenilor de Știință a *Zilelor Nemira 1998*. [...] Juriul: Simona Popescu, Mircea Nedelciu, Caius Dobrescu, Tereza Petrescu, Dan Petrescu, Cristian Preda. Premiile: secțiunea *Societatea politică*: Mihaela Czobor pentru *Modernitatea conciliată sau post-modernitate? Ipostaze ale ideii moderne de raționalitate*; secțiunea *Totem*, Silviu-Dan Lupașcu pentru *Pelerinajul senzual*; secțiunea *Purgatoriu*: Dan Coridaleu pentru *Mortul vesel. Istoria mișcărilor democratice și Camelian Propinațiu pentru *La un colț de cotitură (Punctul atomic)*”.*

9 decembrie

● La pagina „Curentul de opinie” din cotidianul „Curentul” (nr. 286), se pronunță, pe teme politico-sociale ale actualității haotice postdecembriste, scriitorii-comentatori H.-R. Patapievici (*Adulatori și catastrofici*) și Gheorghe Crăciun (*Așezarea în structură*). □ H.-R. Patapievici: „[...] Majoritari în presă pe vremea regimului Iliescu, adulatorii au lăsat azi locul catastroficilor. Deși categoriile sunt diferite, servilismul atitudinii este identic. Din punctul de vedere al spiritului critic, la fel de mult au valorat elogiile aduse lui Iliescu de adulatorii de ieri, pe cât de puțin valorează azi avertismentele de catastrofă clamate de vestitorii noului apocalips. Nu pentru că situația noastră ar fi cumva mai bună, ci pentru că diagnosticul a fost greșit orientat când se credea că Văcăroiu știe ce face și a rămas greșit orientat acum, când se crede că orice ar face guvernul Vasile este rău. Cum Emil Constantinescu nu dă semne că ar fi altceva decât cel mai democrat președinte *de până acum* al regimului Iliescu, nu situația mai gravă i-a transformat pe adulatori în catastrofici, ci ușurința. Înainte era mai profitabil să fii adulator; azi e mai onorabil să fii catastrofic. După ce și-au făcut averile adulând, pleșcarii de ieri își consolidează azi tresele respectabilității chibițând în marginea nenorocirii, fără să fie în ea. Au profitat primii de pe urma degringoladei sistemului în care au învățat arta adulației fără scrupul, sunt primii care se distanțează de întinderea mizeriei colective, devenind catastrofici, *după* ce s-au pus în prealabil la adăpost. Lichele și sub formă de adulatori și în chip de catastrofici, avem tot atâta nevoie de prostia și oportunistul oamenilor de partid, ca și de cinismul iresponsabil al pleșcarii apocalipsei. Adică deloc. Trebuie altceva, un alt tip de om. Trebuie un om construit pe ținută, având caracter și acționând cu onoare. Altfel, totul e fad. Nu merită să trăiești într-o lume în care *numai* limonada evoluează și nimeni nu știe decât să trișeze”. □ Gh. Crăciun: „Senzația generală pe care o provoacă

actuala societate românească în fiecare individ e aceea de neașezare. Trăim într-o ordine stricată a lucrurilor, în care cuvintele cele mai frecvente sunt: sărăcie, mizerie, delincvență, evaziune, fraudă, mafie, compromis, remaniere, disponibilizare, șantaj, șomaj, mită. instabilitate etc. Lumea românească a ultimilor ani ar trebui să fie o lume în curs de structurare, deși – deloc surprinzător – eforturile făcute până acum de echipele guvernamentale au fost doar în direcția restrukturării ei. Aici e paradoxul încremerii noastre în așteptarea unei schimbări fără modificări și a mersului înainte prin rămânerea pe loc. Să pornim de la premisa că vechiul regim comunist reușise să producă o ordine a vieții – care se răsfrângea până la nivelul familial și individual al traiului zilnic – previzibilă, chiar dacă, la rigoare, insuportabilă. Prin forța lucrurilor, lumea comunistă își avea propriul ei imaginar și propriile ei perioade de realizare a unor proiecte de viață, dată fiind condiția sa socială sigură. În atâția și atâția ani puteai să-ți cumperi mobilă, apartament, mașină pentru familie și apoi mobilă, apartament și mașină pentru copii. La mai mult decât atât nici nu puteai spera, dar și aceste realizări însemnau foarte mult. Într-o lume închisă, cum a fost lumea comunistă, ordinea se creează de la sine. Aici, nu poți să sari peste propria ta umbră decât prin integrarea în structurile puterii și ale mecanismelor ei represive. În raport cu o morală colectivă întemeiată pe onestitate și puritatea conștiinței, asta înseamnă să pui în practică o formă de imoralitate. Toți activiștii ideologici ai vechiului regim, de la cei mărunți la cei mari, au fost niște parveniți care au știut să speculeze avantajele materiale ale compromisului cu puterea. E însă de văzut dacă, într-o lume ale cărei legi păreau bătute definitiv în cuie, acest compromis a fost înțeles de către comunitatea socială la nivelul lui real de gravitate sau a intrat în categoria compromisurilor tolerabile. Nu știi să existe studii sociologice pe această temă, dar ele s-ar putea dovedi utile în înțelegerea individului de azi care dorește schimbarea, deși are toate motivele să nu vrea să o facă și preferă, dacă i se oferă, «aranjamentul», «învârteala», toate modalitățile obscure ale compromisului”.

● Din sumarul revistei „România literară” (nr. 49), care semnalează împlinirea a 15 ani de la moartea lui Nichita Stănescu, iese în evidență editorialul lui Nicolae Manolescu, *Doi poeți*. Criticul trasează o contextualizare istorico-literară a profilului creativ-licric al generației anilor ’60, pornind de la analiza celor două repere definitorii, Nichita Stănescu și Marin Sorescu: „Să nu uităm că debutul și, până la un punct, prima parte a activității lor coincid cu emergența noii poezii lirice din anii ’60. Proletcultismul își încheiase socotelile. Marea lirică interbelică începea să fie descoperită. Nu însă și lirica universală a secolului XX, care fusese și ea pusă sub cheie în deceniul precedent. Se vede bine, dacă răsfoim parodiile din *Singur printre poeți*, care era cultura literară a tinerilor autori români formați în scurtul interval de tranziție dintre marele dogmatism și mica liberalizare. Ca reacție la versificația transparent reporte-

ricească, impregnată ideologic de clișeele comuniste și orientată aproape exclusiv propagandistic din anii '50, dar și sprijinită discret de o cenzură care părea să înțeleagă că evazionismul e preferabil criticii sociale și morale, poezia noi generații reînnoadă brusc cu modernismul de dinainte de război. De aici, caracterul uneori «abstract», dificil, purist al limbajului, tot de aici, tematica «filosofică», pretențioasă și elitistă. La Nichita Stănescu, acestea se văd cu ochiul liber. Oricât ar părea că Marin Sorescu se «abate» de la această paradigmă a generației, el se înscrie totuși în ea, chiar dacă, de pildă, poezia lui ia calea fabei lirice, iar limbajul pe cea a expresivității orale. Nici Stănescu nu e, îndeșnitiv, un poet cu adevărat ermetic, nici Sorescu, unul cu adevărat popular. Ambii evadează într-un esopism tolerat: doar că unul îl alege pe acela conceptual, în registru stilistic înalt, iar al doilea, pe acela parabolic, al poveștii cu tâlc, în registru jos. Toată poezia generației arată așa, esopică și evazionistă, cel puțin o vreme”.

10 decembrie

● În „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 2), Cătălin Țârlea, titularul paginii „Politica literară și viceversa”, rememorează câteva episoade neplăcute din biografia personală, cu tangență la scriitorul Paul Goma: „Cu vreo 2-3 ani în urmă, am avut proasta inspirație să scriu un articol despre o carte a lui Paul Goma, *Scrisori întredeschise*. Pe autor nu-l cunoșteam, cum nu-l cunosc nici astăzi. Pe la începutul anilor '90 i-am citit câteva romane. Era o inflație de Goma pe piață. Unele dintre ele mi s-au părut interesante, dar nu mai mult decât atât. *Scrisorile întredeschise* însă m-au revoltat. Mă rog, e un fel de-a spune. Am și revolte mai interesante decât asta. Cartea nu mi-a plăcut pentru că lăsa în urma ei o imagine jenantă asupra breslei scriitoricești, imagine care avea să fie augmentată în imensul *Jurnal* publicat ceva mai târziu. Toate mizeriile vieții de zi cu zi, toate lamentabilele relații interumane ale autorului sunt ridicate la rang de experiență semnificativă și întreaga lume literară pare una compusă din șacali, prostituate și scursori. Am îndrăznit să spun că acea carte, pe mine, unul, nu mă interesează. N-am zis că trebuie dată la topit, n-am zis nici că nu trebuia publicată, nici că autorul ei trebuia pus la zid. Doamneferește! Cred prea mult în libertatea de expresie ca să nu înțeleg că orice carte, bună, proastă, odioasă, sinceră sau ticăloasă trebuie să apară. Atât doar îmi pot permite: să nu mă intereseze. Și, eventual, chiar să scriu că nu mă interesează! Replica a venit prompt din partea d-lui Laszlo Alexandru, până nu demult un fel de avocat din oficiu al lui Goma în România. O mai fi și astăzi, dar se exprimă mai discret. În coloanele revistei «Timpul» de la Iași, dl. Laszlo îmi trăgea o muștruluală pe cînste, cum că să nu mă erijez în reprezentant al tinerei generații, că vezi-Doamne, tinerii, în general, sunt foarte interesați de frazele d-lui Goma și eu aș fi un element declasat. Mă rog, o fi avut dreptate! Am pus ochii în pământ și am tăcut. În fond, ce-mi trebuia să mă bag în

chestia asta?! Atâta am încercat să-i explic doar că nici prin cap nu-mi trecea să mă erijez în... exponent! În fine! Dar represaliile nu s-au oprit aici. Peste doar câteva săptămâni, același domn «avocat» publica în «România literară» două pagini incendiare în apărarea generică a lui Goma, care se terminau cu amenințarea fermă cum că toți acești nemernici care se ating de scriitorul de la Paris (printre care mă număram și eu) vor plăti amarnic și... mă rog se încheia cu vorbele memorabile: «Nu-i vom uita!» Abia atunci mi-am ridicat ochii din pământ și m-am uitat câteva clipe atent la d-l Laszlo Alexandru. Și nu numai la el. Fraza d-sale fusese tipărită într-o revistă democrată condusă de unul dintre cei mai importanți critici literari contemporani, profesor universitar și stimabil lider politic. Cum de-i scăpase, oare?! Auzi: «Nu-i vom uita!»...». Conform autorului articolului, după publicarea *Scrisorilor întredeschise* și, mai ales, a *Jurnalului*, fostul disident a devenit **Sărmanul domn Goma!**, un punct de sprijin al celor care echivalează anticomunismul cu neolegionarismul: „Sărmanul domn Goma! Acuma, dacă stau bine să mă gândesc, câteva dintre cărțile d-sale chiar sunt interesante. Și, la urma urmei, nici *Scrisorile întredeschise* parcă nu mi se mai par așa de odioase. În fond, domnul Goma talent are, asta-i sigur. De multe ori paginile d-sale sunt memorabile. Mi-aduc chiar acum aminte câteva scene dintr-un roman... în fine! Iar meritele biografiei... astea sunt incontestabile! Nu noi, eu sau dl. Laszlo Alexandru, ne-am opus lui Ceaușescu, ci domnul Goma. Nu noi, eu sau dl. Laszlo Alexandru, am stat cu securitatea în casă, călare, ci domnul Goma. Nu noi am făcut pușcărie sub comuniști, ci tot domnul Goma. Sincer vorbind, mie parcă nu-mi vine să-mi iau atât de repede adio de la domnul Goma! Dar dacă «România literară» o face, măcar un ce profit pot să trag și eu de-aici: anume nădejdea, esențială pentru biografia mea, că dl. Laszlo Alexandru, în sfârșit, mă va uita!”. □ „Cartea săptămânii”: *Tineri poeți români de dincolo de Styx*, antologie de Gellu Dorian, Ed. Timpul, 1998, este comentată de Dan-Silviu Boerescu, propunătorul, în deschidere, al unui joc de imaginație: „Cum ar fi arătat astăzi poezia română dacă n-ar fi trăit doar opera lui Virgil Mazilescu, Cristian Popescu, Daniel Turcea, Marius Robescu, Aurel Dumitrașcu, ci și acești uimitori poeți, plecați din prezentul cotidianului într-un etern la vârste la care au apucat să dăruiască atât de puțin și, totuși, atât de mult?” (**Prezența unei amintiri**). □ La rubrica de „Cronică literară”, Octavian Soviany prezintă „poemul scenic” *Proscrisa* (Cartea Românească, 1997), de Saviana Stănescu, în termenii de caracterizare: „Veritabilă tragedie a rebours, elaborată cu o infatigabilă vervă deconstructivă, *Proscrisa* proiectează astfel de la început perspectiva spațiilor carcerale concentrice (variantă parodică a «spațiului tragic» teoretizat de Barthes în considerațiile sale despre Racine), care reprezintă temnița ontologică, dar și textuală, unde excesul de sensibilitate al unei feminități agresate de mizeriile propriiei sale condiții este deturnat în direcția bufonadei sinistre” (**Cartea proscrisei**). □ Nora Iuga publică „un

fragment” din romanul *Sexagenara și tânărul*. Textul beneficiază de o introducere din partea redacției: „Un autor consacrat, poet «și atunci când nu are aerul, când face totul pentru a se apăra de poezie ca de o calamitate naturală, ca de o nenorocire venită din senin» (Lucian Raicu), după mai multe cărți de poeme [...] Nora Iuga e tot mai evident interesată de proză. Cum poate fi proza scrisă de un poet după Rainer Maria Rilke, după Anna Ahmatova, după Marina Țvetaeva, după mulți alți poeți – fie entuziasmați de acest gen literar, fie timorați de dificultățile ce țin de arta dialogului, arat de a construi un personaj...? Romanul *Sexagenara și tânărul*, din care publicăm un fragment, este, mai întâi, o provocare; o provocare puternică a sinelui, a iubirii, a lumii, a infernului luminos și zbuciumat prin care trecem. C.”.

● „Curentul” (nr. 287), la rubrica „Judecăți și prejudecăți de tranziție”, publică opiniile lui Octavian Paler despre *Un Nürnberg intelectual românesc* și rolul Monicăi Lovinescu de a fixa în memorie traumele literaturii române după instaurarea comunismului: „Într-o amiază caniculară bucureșteană, o asistență care umpluse până la refuz librăria «Humanitas» din pasajul Kretzulescu și întreg spațiul din fața ei o omagia pe Monica Lovinescu, la lansarea ultimului volum din *Unde scurte*. Mărturiseam atunci că, pentru mine, cele șase volume din această serie, ce reunește textele rostite de Monica Lovinescu de la microfonul «Europei libere», reprezintă un eveniment, într-adevăr, excepțional. Și n-a fost o reverență protocolară făcută unei mari doamne care, într-o vreme de haos moral, a reprezentat pentru noi, cum a spus Gabriel Liiceanu, o busolă ce ne anunța încotro e Nordul. Era exact ce gândeam. Dacă acceptăm că «Nürnbergul» poate fi și altceva decât un tribunal al învingătorilor, și anume un simbol, utilizabil inclusiv în cultură, după ce am schimbat, firește, tot ce e de schimbat, cred că n-am exagerat socotind *Unde scurte* un Nürnberg intelectual românesc în care Monica Lovinescu e și procuror, și apărător, și martor, și judecător, și grefier. Ca procuror, Monica Lovinescu a acuzat în acest proces *est-etic* tot ce merita să fie acuzat. A acuzat impostura, lașitatea, demisia morală, duplicitatea. A acuzat, uneori, cu mânie, alteori cu tristețe, și niciodată din plăcerea de a acuza. A fost, la drept vorbind, destule ori și foarte înțelegătoare, ca procuror. Ca apărător, a apărat permanent trei lucruri. Onoarea intelectuală, cultura română și România. Le-a apărat, uneori, și împotriva noastră. Ne-a apărat pe noi de noi înșine. Ne-a exagerat, nu o dată, cu bună știință, meritele, ne-a atribuit mai mult decât ni se cuvenea. Șoaptele noastre erau luate ca strigăte, ca țipete, chiar și când ele nu erau decât niște biete șoapte. Dar nimeni n-a jucat mai prodigios rolul de agent sanitar în cultura română postbelică. Buna noastră critică literară din țara a avut în Monica Lovinescu cel mai bun aliat. Ca martor, a depus mărturie și în numele său și în numele celor care nu îndrăzneau sau nu puteau s-o facă. S-a întâlnit în secret cu mulți scriitori și artiști români, aflați în trecere prin Paris, și, apoi, apărându-le clandestinitatea, a vorbit în numele lor. Ca judecător, a avut o

viziune mai cuprinzătoare decât a noastră. De aceea a putut să dea verdicte mai puțin «locale», bazate pe analiza metehnelor autohtone, dar și pe ceea ce arăta «trunchiul comun al fenomenului comunist». În fine, ajungând la rolul «grefierului», adică la cea care a scris «dosarul» acestui Nürnberg intelectual românesc, trebuie să spun că avem în *Unde scurte* ceva unic, după părerea mea. O istorie a rezistenței intelectuale românești în regimul comunist și, totodată, o dreaptă judecată a îndrăznelilor ei, câte au fost, și a limitelor ei. Cine va vroi să înțeleagă cum am trăit noi, intelectualii, împotriva vremurilor sau «sub vremi» nu va putea face abstracție de acest «catalog de obsesii», cum îl consideră Monica Lovinescu, dar care e mai mult decât atât. În el se află și ceea ce trebuie să regretăm. Și ceea ce trebuie să ne bucure. Și speranțele și disperările noastre. Și îndrăznelile noastre, câte au fost, și poticnelile noastre. Și reușitele. Și eșecurile. Povestite cu inteligență, cu talent și cu un mare, generos sentiment al solidarității care ne-a ajutat să ne simțim mai puțin singuri într-o vreme când «teroarea istoriei» nu mai era deloc doar o temă filosofică”.

14 decembrie

● În „Curentul”(nr. 290), jurnalista Magdalena Popa Buluc relatează de la festivitatea decernării Premiilor Academiei Române. Articolul preia în titlu o formulare a lui Eugen Simion, președintele forului științific de prestigiu, ***O țară fără cultură are un viitor incert***. Discursul noului președinte al Academiei, în care „a reiterat apelul său la luciditate și înțelepciune adresat oamenilor poltici”, este transcris aproape integral: „Menirea Academiei Române este de a încuraja, prin mijloacele ei specifice, valorile spiritualității naționale și de a păstra tradițiile care ne leagă și ne țin împreună într-o istorie accidentată și nesigură... Premiile Academiei Române reprezintă o recunoaștere a talentului și a devotamentului pentru științe și artă. Ele sunt acordate cu precădere oamenilor tineri pentru a-i încuraja în aspra lor devoțiune pentru cultură. Recompensa materială este, cum se știe, foarte mică. Aproape simbolică. Recompensa intelectuală și morală este, în schimb, mare. Premiul Academiei Române rămâne totuși un punct de referință în lumea științifică românească, în ciuda lipsurilor, vicisitudinilor și, vorba lui Noica, în ciuda «nemerniciilor» noastre. Rebreanu a primit, în anii '30, Premiul Academiei Române, el a putut să-și cumpere domeniul de la Valea Mare, o mașină Peugeot și să stea un an în Franța. Merita cu prisosință. Azi, un scriitor și un cercetător în biologie premiat de noi primește prețul unei călătorii cu taxiul de la, să zicem, Bariera Vergului până la Calea Victoriei nr. 125... Pentru întoarcere trebuie să caute alte mijloace de transport sau alte subvenții... Noroc că mai sunt, oameni de bine care ne ajută sau, mai bine zis, vă ajută. Există, adică, sponsori (în termeni care au devenit o fantasmă și o fantasmă care a intrat deja în imaginarul nostru colectiv!). Academia Română are 66 de

institute de cercetare și aproape 4.500 de cercetători și oameni care ajută cercetarea. Este o forță de creație importantă. Din păcate, plătim prost, mizerabil de prost, după buget, cum știți. Și bugetul este mic pentru că economia este slabă. Academia Română primește 0,3% din PIB, cât este bugetul cercetării. Este foarte puțin, primejdios de puțin pentru cercetarea fundamentală. Suntem îngrijorați de faptul că tinerii părăsesc câmpul cercetării pentru a pleca în străinătate sau a pleca în alte profesii, mai rentabile. Suntem îngrijorați că nu există încă o strategie a dezvoltării cercetării și, în genere, o strategie a dezvoltării societății românești. De curând, cu ocazia, sărbătoririi a 80 de ani de la înfăptuirea Marii Uniri, Academia Română a lansat un apel către oamenii politici români, pentru a-și depăși idiosincraziile, interesele de grup, certurile dintre ei și pentru a face ceva pentru această biată țară care, sub ochii noștri, se duce de râpă [...]”. Laureatii Premiilor pentru literatură ale Academiei au fost: poezii Liviu Ioan Stoiciu, Shaul Carmel, Aura Christi – premiul „Mihai Eminescu”; prozatorul Emil Mladin – premiul „Ion Creangă”; dramaturgii Virgil Tănase și Matei Vișniec – premiul „Ion Luca Caragiale”. □ La rubrica „Liberul arbitru”, în articolul *Instituția premiului literar*, scriitorul Cătălin Țârlea consideră că „euforia de premii a lunii decembrie” valorează cât efectul emoțional instinctiv, la deschiderea sticlei de spumant: „Disperarea mă apucă abia pe 1 ianuarie, când văd că din zecile de premianți și din laurii lor aferenți nu am reținut nimic și pe nimeni. Și asta nu pentru că scriitorii premiați ar fi niște necunoscuți. Din contră, de cele mai multe ori este vorba despre celebrități naționale, despre oameni cu mari merite culturale. Chiar dacă se vede, mai mereu, cât de comode și de previzibile sunt juriile de la noi, ele greșesc totuși rar. Problema este aceea a prestigiului Premiului literar în România de azi. Oricât de valoroase ar fi ele din punct de vedere pecuniar, și unele chiar sunt, premiile nu sunt valoroase decât în măsura în care conferă laureatului, după aceea, un oarece prestigiu. În măsura în care el, premiul, afectează în mod favorabil cariera scriitorului laureat. După ce a luat, anul acesta, Premiul Goncourt al liceenilor, un mic romancier francez a devenit brusc un scriitor de succes european. Asta nu se întâmplă după un premiul luat la Slobozia și nici măcar, să fiu iertat, după ce iei Premiul Academiei. [...] Nu premiile ne lipsesc nouă, în România. Avem destule și foarte bine că sunt. Ne trebuie instituția Premiului literar, acea instituție care să ne stârnească, printre atâtea emoții mici, marea emoție”.

16 decembrie

● Din răspunsurile date de Ursachi, într-un interviu luat de R.V. Giorgioni și C. Buiciuc, publicat în „România literară” (nr. 50), cu titlul generic „*O poezie bună e o poezie bună, indiferent dacă apar în ea Arhanghelii sau Patria, melcii sau mărarul*”: „Colecția de poezie contemporană «Hyperion», inițiată de Marin Preda și Mircea Ciobanu la Editura Cartea Românească la sfârșitul

anilor '70 a constituit, cred eu, cea mai curajoasă, mai dificilă și mai reușită acțiune de a face cunoscută partea altminteri ascunsă a poeziei române din acei ani. Unii autori oficiali, ca A. Păunescu, M. Sorescu, N. Stănescu erau publicați pe toate drumurile și în tiraje de masă, în ediții de mare lux sau în BPT, pe când alți autori erau practic trecuți sub tăcere. La «Hyperion» s-a încercat a se pune în lumină și adevărata poezie, cea «neoficială», prin publicarea (deși în tiraje iarăși mai curând confidențiale) a unor poeți ca Daniel Turcea, Vasile Vlad, Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Emil Brumaru și alți câțiva, până când, sub directoratul lui G. Bălăiță, colecția a fost desființată, ultima carte apărută fiind, mi se pare, chiar a mea. Deși majoritatea tirajului a fost rapid retrasă din librării, pentru că apăruse știrea «defecțiunii» mele, un număr de exemplare au ajuns totuși în mâinile cititorilor și prin unele biblioteci (unde, împreună cu restul operei mele, a fost deîndată trecută la «fondul secret», consultarea sau menționarea cărților din acest fond fiind strict interzisă). În ciuda unor cosmetizări minime, volumul a apărut totuși și este acela pe care l-am prezentat eu editurii, fapt pentru care nu pot decât să le mulțumesc, lui Mircea Ciobanu, redactorul de carte, acum decedat, și lui George Bălăiță, atunci directorul Editurii Cartea Românească. Știu ce a însemnat pentru ei istoria asta. (Regretatul Ioanichie Olteanu, membru al Cercului Literar și director, la un moment dat, al Editurii Eminescu, a fost destituit din funcție pentru a nu fi executat ordinul de topire a volumului meu, *Missa Solemnis*, 1971)”; „Nu am citit numărul respectiv al revistei «Dilema», dar după numeroasele ecouri îmi pot da seama despre ce e vorba. Nici o surpriză pentru mine. [...] Pentru varii motive, Eminescu și opera lui au devenit obiectul unui gen de cult care nu are nimic a face cu literatura. Departe de a folosi la ceva, această sacralizare a operei și persoanei unui autor dăunează de fapt atât autorului respectiv cât și culturii din care face parte. Orice operă literară este, în lumea civilizată, obiect de critică, controversă ori chiar contestație radicală. Nimeni nu a fost numit «trădător» sau «antifrancez» pentru că nu-i place, parțial sau integral, Victor Hugo. În literatură, un autor, oricât de «clasicizat», poate fi oricând obiectul contestării sau deriziunii: aceasta e condiția artei noastre. Pot fi un «intelectual» altminteri rezonabil, dar să nu am organ pentru Hölderlin sau Rilke, ori să-i detest pe Aragon, Eluard etc. Eu însumi consider *Doina* lui Eminescu una dintre cele mai slabe dintre antumele sale, și-i înțeleg pe acei ce-i contestă o parte din publicistica politică. De aceea găsesc reacția celor de la «Dilema» perfect previzibilă și în esență binevenită, deși se pare că uneori termenii folosiți nu au fost de perfectă urbanitate. Dar prostioare de genul «Eminescu n-a existat», «Luceafărul poeziei» etc. cu care am fost bătuți la cap decenii la rând, ajung să scoată pe unii din pepeni, și pe bună dreptate. Prin renunțarea la asemenea primitivisme vom putea în fine pretinde că am ajuns la un grad de maturitate culturală. Firește, însă, că tot atât de neserios și păgubos ar fi a pretinde serios că

«Eminescu n-a existat», adică n-a existat sau nu există nicicum. Ori că existând, n-a fost decât un simplu sifilitic sau naționalist arierat. Faptele literare sunt fapte ca oricare altele, existența lor se constată și nu poate fi contestată ca atare, în timp ce interpretările, judecățile de valoare, gusturile pot varia la infinit. Iar «părinților fondatori» li se cuvine un minimum de respect, fie el doar subînțeles. Și ce dacă Jack Jefferson era văzut uneori beat? Iar bunul Homer nu ațipea din când în când psalmodiindu-și *Iliada*? Iar Ezra Pound, pentru că a fost cu adevărat fascist, trebuie cu totul și definitiv eliminat din istoria literară?”. □ La pagina de poezie, Octavian Soviany publică *Textele de la Montsalvat*, iar la rubrica personală, «Cerșetorul de cafea», Emil Brumaru inserează *Apocrifele lui Julien Ospitalierul*.

17 decembrie

● Prin articolul *Unii poeți pleacă iarna*, din „Contemporanul – ideea europeană” (nr. 3-4), Cătălin Țârlea vrea „să puncteze excelentul editorial [despre Nichita Stănescu și Marin Sorescu] al lui Nicolae Manolescu din nr. 49 al «României literare»”, detaliind și argumentând: „M-a încântat, în demonstrația sumară a lui Nicolae Manolescu, profunzimea observației care «îi adună» pe cei doi aparent atât de diferiți poeți: începând cu o poezie «livrescă» în sensul atitudinii față de actul literar, poeții în cauză, și se pare că nu numai ei, termină prin a produce un discurs liric de destin personal. M-a frapat această observație pentru că ea mi-a adus aminte de lungile discuții pe care le-am avut în acest sens, ani de zile, cu un alt poet, și el plecat tot într-o iarnă: Cristian Popescu. Pledam, eu, pe vremea aceea, pentru o literatură «artificială», văzută ca un produs în sine, expresie a unui act de voință, asta ca reacție la «miturile fundamentale» contraproductive. Cristi nu mă contrazicea în acest detaliu, dar încerca să mă facă să văd întregul: anume sensul superior al gestului literar, care este produsul unui destin dincolo de voința auctorială”. □ Criticul Dan-Silviu Boerescu îl prezintă pe *Un dandy între oglinzi paralele*, localizat mai exact „la intersecția dintre dandysmul matein și spiritualitatea de cartier tip B.U.G. Mafia”. Cel desemnat astfel este poetul Traian T. Coșovei: „Destinul hărăzindu-i un loc de fruntaș optzecist pe malurile Dâmboviței (postlunediste), T.T. și-a mai netezit asperitățile interioare în tradiția bunei toleranțe balcanice, dar aparenta sa frivolitate nu l-a putut păcăli, bunăoară, pe un Nichita Stănescu, care a avut revelația descoperirii în versurile tânărului poet a unei «imense și înalte purități dure» (poate, unul dintre puținele diagnostice exacte ale marelui generos, cel mai prolific distribuitor de certificate de poet). [...] Dacă în conservatoarea Engliteră există instituția poetului laureat, consfințind – în fața reginei – excelența, T.T., cel hătru și trist deopotrivă, ar putea să-și fie propriul poet de curte, arlechin subtil al giumbușlucului tragic, jonglând cu mansuetudine cuțite și săbii, popice

multicolore, eșarfe, dar și înghițind cu o masochistă voluptate flăcările unei patimi autodevorante, autocolante. El este perversul de o sensibilitate maladivă, care își ritualizează emoțiile într-o cameră de tortură a cărei preoteasă sadică știe «să rupă poeme», exorcizând excitația lirică – altminteri de nestăpănit. Din acest orgasmotron al senzațiilor delirante, poetul victimizat de erosul nestăpănit al unei existențe, totuși, nu foarte imprevizibile (monotonia false boeme) se retrage în versuri ca într-o melodramă înșelător sprintară pentru a se reculege, spectaculos, între coapsele fecunde ale lucidității”. □ Este restituită publicului lucrarea *Douăzeci și șapte trepte ale realului*, de Constantin Noica. „Publicată în 1969, a marcat sfârșitul ostracizării culturale la care Noica fusese supus timp de 15 ani. Subiectul cărții este unul dintre puținele câștiguri sigure ale filosofiei: categoriile. La cele consacrate – 10 aristotelice și 12 kantiene – Noica adaugă categoriile analizate de Platon în *Sofistul*. Înainte de a fi discursive, spune autorul, categoriile sunt reale. Dacă sunt puse una lângă alta, ca trepte ale unei scări ascendente, aceste idei cu substrat ontic «reprezintă radiograma lumii, adică acea configurație intimă ce nu poate fi surprinsă decât de ochiul minții». Trăsătura distinctivă a lucrării stă în arta cu care filosoful și-a construit discursul. Cititorul are impresia că toate cele 27 de categorii se mișcă singure, fără intervenția autorului, antrenate de motorul ascuns al evoluției – devenirea într-o ființă. Cartea lui Noica este, de aceea, o odisee a ființei povestită cu ajutorul categoriilor. Volumul va apărea în curând la prestigioasa editură Humanitas”, lămurește redacția istoria textului. □ Prozatorul Fănuș Neagu este inclus în sumar cu „fragmentul” *Marea doamnă Dracula*. □ Lui Iustin Panța i se publică o nouă parte din *Manual de gânduri care liniștesc/ Manual de gânduri care neliniștesc*.

● La rubrica permanentă de joi, pe care o deține în „Curentul” (nr. 293), „Viața ca literatură”, Eugen Simion „rezumă intervenția” avută la „un colocviu internațional organizat de Centrul European Internațional cu tema etnografie și propagandă”: „Nu demult a avut loc la Nancy un colocviu internațional organizat de Centrul European Universitar cu tema *Etnografie și propagandă*. Ce relație poate să fie între aceste două noțiuni așa de îndepărtate? Un antropolog din Nancy a publicat în anii '30 un studiu cu acest subiect în «Revue lorraine d'anthropologie» și organizatorii colocviului (profesorii Mouton și Laprév...) s-au gândit să-l rediscute, în circumstanțele socio-politice actuale. Împreună cu romanistul Marius Sala și Vasile Măruță (profesor de mulți ani la Universitatea din Nancy) am participat la lucrările acestei importante reuniuni științifice, încercând să prezint punctul de vedere al unui intelectual din răsăritul european.[...]”. Pe latura aplicativă a celor două concepte „foarte actuale”, președintele Academiei Române își exprimă punctul de vedere, citând din *Arta războiului* a lui Sun-Tzu: „Mulți cred că propaganda este o descoperire a politicii moderne. Nu este așa. Ea există de când lumea.

Am citit scrisoare unui comandant chinez. O scrisoare trimisă aproximativ acum 2500 de ani, și am descoperit că încă de atunci propaganda funcționa perfect ca instrument de cucerire și nimicire a dușmanului. Despre ce este vorba? Comandantul militar al unui stat chinez vrea să cucerească un stat vecin și, cum era un om puternic și avea o armată numeroasă și bine echipată, a pornit război împotriva statului vrăjmaș... S-a luptat ani în șir, nu mai știu câți (în orice caz mulți), și n-a reușit pentru că vrăjmașii erau și ei vitezi și puternici... Și pentru că comandantul era și un om înțelept, a oprit luptele și a schimbat strategia, a trimis spioni în țara vrăjmașă și le-a dat următoarele instrucțiuni: risipiți-vă printre ei, atacați-le miturile, dărâmați-le credința, demoralizați-i, faceți în așa fel încât ei să nu mai creadă în ei înșiși, să se conteste, să-și disprețuiască tradițiile, până vor ajunge să nu mai respecte nimic și să nu mai creadă în nimic, atunci eu nu mai am nimic de făcut, ei sunt deja înfrânți... Să recunoaștem că principiile propagandei sunt deja fixate în această veche istorioară. Și, de asemenea, să admitem că propaganda modernă n-a făcut și nu face decât să-și perfecționeze mijloacele. Nu este nevoie azi de mulți spioni, este suficient să acționeze mass-media și să fie de față un număr de gazetari abili pentru a crea o **imagine** în bine sau în rău despre **Celălalt**” (*Etnografie și propagandă*).

18 decembrie

● La pagina „Curentul cultural” a cotidianului „Curentul” (nr. 294), este comemorat, printr-un grupaj „*Aicea, între vârste, șezum și plânsem*”, cuprinzând amintiri ale prietenilor, scriitorul Nichita Stănescu. Textul de introducere, nesemnat, subliniază o realitate incredibilă și tristă: „15 ani fără Nichita. «Primul tip de material al poeziei este cuvântul și are ca rezultat înțelesul cuvintelor, iar a doua etapă a poeziei este tragicul, ca material al ei, având ca rezultat destinul», spune Nichita. Destinul a făcut ca Nichita să nu mai fie printre noi, a făcut ca *Antimetafizica* să fie cântecul de lebedă, posibilul său testament literar. Cei mai triști sunt cei care nu l-au cunoscut, celorlalți «ne e un dor imens de dânsul», mărturisea Johnny Răducanu. Nichita a fost sărbătorit la Muzeul Literaturii Române de prietenii săi. Au depănat amintiri: Nicolae Breban, Sorin Dumitrescu, Mircea Dumitrescu, Alexandru Paleologu, Mihai Șora, Augustin Frățilă, Călin Căliman, Caius Traian Dragomir, Johnny Răducanu, Ioana Crăciunescu. Nicu Alifantis a cântat cu suflet frumoase melodii pe versurile lui Nichita. Cu acest prilej, a fost lansat și volumul *Antimetafizica*. Reeditată după 15 ani, cartea este un jurnal al lui Nichita Stănescu într-un dialog cu Aurelian Titu Dumitrescu, care a avut curajul a-l provoca la un continuu turnir poetic. [...]”. Participă: Nicolae Breban, *Între minciună și mit*; Augustin Frățilă, *Singurășaptea*; Călin Căliman, *Studentul, ca și soldatul...*; Alexandru Condeescu, *Fotografia, între biografie și text*.

19 decembrie

● În „Adevărul” (nr. 2660), C. Stănescu salută, la rubrica „Accente”, inițiativa „eruditului istoric literar Geo Șerban”, de a „alcătui și publica un caiet cultural” – *Strigăt întru eternitate* – dedicat de revista „Realitatea evreiască” memoriei lui Benjamin Fundoianu, la 100 de ani de la naștere. Citând formularea lui E. Lovinescu, din *Memorii*, jurnalistul cultural apropie cazul Fondane, de cel al unui alt scriitor român, „stabilit la Paris”, E. M. Cioran, în ceea ce privește raportul cu patria natală, deopotrivă tensionat și nostalgic remanent: „Poet cu o evoluție paradoxală, născându-se bătrân, cu două tradiții în spate, ca să moară tânăr, lepădându-se succesiv de pieile unoe experiențe ce l-ar fi putut confisca sau fixa, B. Fundoianu a stârnit devreme, la nici 24 de ani, o mare furtună în mica lume literară românească, izbutind să-l scoată de sub masca placid-apoloniană pe însuși E. Lovinescu, al cărui portret acid și, în esență, nedrept, din *Memorii* va face carieră până azi: «Inteligent, aproape ca toți cei ai rasei sale cu facultăți apreciabile de asimilare, și, deși ostentativ, dar numai provizoriu înfipt în băligarul național cu antenele îndreptate spre Apus, Fondane, încă de pe când era Fundoianu și poate chiar Wechsler, spirit european, el a militat frenetic idei gidiene și maurrasiste, expuse pe cont propriu, cu superioritate de ton și cu o familiaritate condescendentă, în timp ce concetățenilor săi întâmplători le rezerva numai neîncredere, mândrie sau chiar dispreț». [...] *Dezrădăcinatul* în stare de asemenea iubire pătimașă în obiectul căreia își proiectează, nu încapă îndoială, propriile neliniști și spaime nu poate fi învinuit că, trecut de la Wechsler la Fundoianu și de acolo la Fondane, «a uitat de băligarul de la Hârlău», cum nici un Emil Cioran, disperat de o iubire plină de ură și hotărât să se despartă n-a putut uita niciodată cu adevărat colțul său de paradis din Coasta Boacii de la Rășinari. De altfel, cazul dezrădăcinatului B. Fundoianu devenit scriitor francez și rămas cu un picior bine înfipt în cultura română, îl prefigurează în mare măsură pe acela al lui Emil Cioran: ambii sunt scriitori care lărgesc hotarele coloniei de unde au fugit, proiectând-o mai sus, pe Coloana lui Brâncuși...” (*Wechsler, Fundoianu, Fondane...*). □ În articolul *Istorie și surf politic*, scriitorul Costache Olăreanu comentează „o carte [...] care se citește pe nerăsuflăte și care te îndeamnă s-o pui în raft în locul celor după care, nu peste puțin timp, vei întinde din nou mâna”. Scriind despre studiul *Paradoxul român*, de Sorin Alexandrescu, apariție editorială recentă, la Univers, autorul articolului din presă notează impresia generală, avută în urma lecturii: „[...] mi-a produs toate acele delectări pe care orice cititor avid le simte la contactul cu o scriere bine construită, surprinzătoare și expresivă. Încercând să facă o radiografie a politicii românești, de la începutul secolului până în zilele noastre, domnia sa aduce în scenă, cu talentul conjugat al cercetătorului detașat, dar și al filosofului deprins cu uzul ideilor generale, câteva constante ale istoriei noastre atât de frământate și de controversate în această perioadă. Nu e opera unui specialist, și cred că e mai bine așa:

factologia, de care sunt pline manualele și cărțile obișnuite de istorie, deseori ne împiedică să vedem sensuri mai profunde, țeluri mai îndepărtate și să accedem la acele adevăruri de ordin moral-filosofic care ne permit ceea ce Epictet desemna ca fiind originea oricărei încercări de explicare a lumii, și anume «perceperea propriilor slăbiciuni și neputințe». [...] Între grandoare și cecitate se «derulează» mai toate carierele marilor bărbați politici de la noi. Dar ceea ce reprezintă cheia întregii demonstrații a acestei cărți e înfățișarea așa-numitelor paradoxuri românești, de care ar trebui să țină seama orice cercetător serios și aplicat al istoriei naționale: – disponibilitatea de a balansa între marile puteri și de a o «trăda» pe cea perdantă în favoarea celei învingătoare; această tactică, din păcate, n-a dus decât la succese formale pe termen scurt și la pierderi de substanță pe termen lung, precum și la «minarea încrederii marilor puteri, a oricăreia dintre ele, în România, ca partener fiabil» (vezi trecerea de partea aliaților spre sfârșitul celui de-al doilea război mondial!); – un bizar servilism politic, un fel de adăpostire «pe după piersic», în iluzia salvării independenței țării prin păstrarea puterii în mâini proprii (vezi Carol al II-lea, Antonescu, Ceaușescu) și sacrificare unor drepturi naționale pe care le-ar fi putut la fel de bine sacrifica și eventualul ocupant; a-ți «ocupa singur țara», pentru că ori vin nemții, ori vin rușii sau unguri – iată unul din modelele complexelor românești mai greu de găsit prin alte părți; – crearea de mituri ale «omului forte», singur salvator al nației (și exemplele, slavă Domnului, sunt la îndemâna oricui!), însoțite de un **complex al adeziunii**, dar și de unul al **lepădării** bruște și irevocabile, sau, cum scrie atât de bine Sorin Alexandrescu: «Legea aspră și ironică a istoriei pare să fie că acela ce ia puterea în pofida formelor legale precedente, o pierde în pofida formelor ilegale de el însuși decretate, în favoarea următorului om forte ilegal»". □ Jurnalista Diana Popescu consemnează declarațiile președintelui Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici, făcute la „o conferință de presă având ca temă realizările pe anul în curs și proiectele pentru cel următor”: „[...] Am putut afla astfel că Uniunea s-a achitat onorabil anul acesta de obligațiile asumate prin statut: protecția literaturii române, protecția socială a scriitorilor și activitatea literară propriu-zisă. În ceea ce privește protecția literaturii autohtone, Uniunea Scriitorilor sprijină creația literară prin cele 12 reviste de profil pe care le co-editează. Uniunea Scriitorilor nu mai editează integral nicio revistă. Capitolul «protecție socială» este unul important pentru Uniune din mai multe motive: din cei 200 de membri ai săi, foarte mulți au un venit uneori chiar sub venitul minim pe economie. În plus, profesiunea de scriitor a fost recunoscută oficială doar de un an, în nomenclatorul meseriilor. «Am fost nevoiți să introducem o măsură de protecție care poate că nu se potrivește cu vremurile în care vrem să intrăm», ne-a mai spus dl. Ulici. «Trimitem acasă masa gratuită pentru 120 de colegi din București». În același timp, comisia socială a acordat ajutoare nerambursabile pentru scriitori aflați în situații

dificile. Cuantumul acestor sume a fost de aproximativ 20 milioane lei lunar. La sediul Uniunii funcționează o cantină-restaurant, la care membrii instituției au o reducere de 50%. Activitatea literară propriu-zisă a rămas totuși preocuparea principală. «Nu este zi în care să nu se petreacă un eveniment la sediul nostru», a declarat președintele Uniunii. În plus, Uniunea Scriitorilor a acordat în 1998 premii literare de peste 350.000.000 lei, a sprijinit financiar foarte multe festivaluri de literatură din țară și a deschis librării-cafenea ale scriitorilor. Proiectele pentru 1999 sunt și ele ambițioase; 3 manifestări foarte importante pentru România: Colocviul «La mine acasă», primul colocviu european al literaturii minorităților, cu invitați din țările vecine și nu numai. «Uniunea Scriitorilor se mândrește cu modul democratic în care sunt priviți scriitorii minoritari», a declarat satisfăcut șeful ei. De asemenea, se va organiza colocviul «Drumul Mătășii», împreună cu scriitorii de primă mărime din țările prin care a trecut Marco Polo. Anul 1999 va prilejui și o a 3-a întâlnire a scriitorilor români din afara granițelor țării. «Prin aceste colocvii ținem loc unor instituții și unor inițiativă pe care ar trebui să le aibă statul», spune dl. Ulici”. În final, este făcută publică „realizarea cea mai importantă”: „înființarea Institutului Român, dedicat promovării culturii românești (nu doar literaturii) peste hotare. Institutul Român va fi creat după modelul British Council, Goethe Institut sau Institutul Francez, și va fi o instituție de stat, bugetară, autonomă și apolitică. Centrele culturale de peste hotare vor trece în custodia acestui Institut – a spus dl. Ulici, care a adăugat: «România se află în proces de deculturalizare foarte accentuat», avertizează Laurențiu Ulici. «Cred totuși că acest proces poate fi oprit. Iar primul pas către oprire este limba română»” (*„România se află într-un proces de deculturalizare foarte accentuat”*).

24 decembrie

● Poeta Mariana Marin scrie, în „Adevărul” (nr. 2664) ferparul scriitorului Dan Laurențiu: „În noaptea de 21 spre 22 decembrie, pentru poetul și eseistul Dan Laurențiu «poziția astrilor» s-a schimbat: de la o vreme, însuși scriitorul se retrăsese într-o «călătorie [...] ca martir și erou al timpului», acolo unde, probabil, i s-a confirmat că «Neantul nu e pagina goală/ neantul este sub pagină/ cine se ocupă cu arta/ se ocupă cu neantul [...]»” (*A murit poetul Dan Laurențiu*).

29 decembrie

● În „Luceafărul” (nr. 47), la pagina „Opinii”, comparatistul Nicolae Balotă prezintă romanul *Femeia cu oglindă* (*La femme au miroir*, 1988), de Petru Dumitriu, scriitor trecut printr-o „adevărată conversiune la o credință exigentă”. Chiar dacă titlul articolului trimite la comercialismul ieftin-pasabil al unui *Roman de gară*, conținutul analizei încearcă, totuși, să îl pună în

valoare pe „inteligentul scriitor”, nu să îl critice pe un eventual autor de compromisuri cu gustul publicului de masă: „Rareori am întâlnit prin romanele pe care le citesc atâtea chircituri, atâtea șabloane ale unei ficțiuni pentru marele public ca în acest *Portret cu oglindă*, începând cu portretul însuși, descins direct și el din butaforiile unui film «superproducție». Sunt atâtea bucle blonde, amurguri însoțite, nori de un mov muzical, copulări violente, dar mai ales surâsuri enigmatice; și constelații, și mobile de stil, și trimiteri la Hieronymus Bosch, îngrămădite una într-alta, încât te surprinzi întrebându-te dacă nu cumva inteligentul scriitor Petru Dumitriu n-a pus în scenă intenționat (și malițios) o ficțiune burdușită cu capcane pentru publicul inocent”.

30 decembrie

● La sfârșit de an, „Curentul” (nr. 302) alocă întreg spațiul paginii culturale temei ***Personalități și proiecte....*** Consimt să își dezvăluie planurile imediat următoare: Răzvan Teodorescu (secretar general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene), Eugen Simion (președintele Academiei Române): „Ca președinte al Academiei Române, doresc ca în 1999 Academia să poată publica Dicționarul general al literaturii române, operă în cinci volume, aflată în faza de revizuire. Sper, de asemenea, cu sprijinul financiar al Guvernului și al Parlamentului României și acela al oamenilor de bine din această țară să permită încheierea lucrărilor la Biblioteca Academiei. În sfârșit, aș vrea ca salariul cercetătorilor din Academia Română să crească în așa fel încât aceștia să nu mai simtă nevoia să plece din cercetare. În ceea ce mă privește, proiectez publicarea, în primele trei luni ale anului viitor, a două cărți: *Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian* (text integral) și volumul al doilea din *Fragmente critice*. Îmi doresc să termin cartea la care lucrez acum, *Poetica jurnalului intim*. Sper ca anul ce vine să fie un an mai bun pentru cultură. Cultura este o investiție pe termen lung. Cine mizează pe cultură nu pierde niciodată... Nici individul, nici națiunea din care face parte...”, Mircea Angheliescu (vicepreședinte al Fundației Culturale Române): „În 1999, Fundația Culturală Română va continua o serie de acțiuni pe care le pregătește – așa cum e firesc – de multă vreme. Cea mai importantă și cu un impact de care nu mă îndoiesc că se va auzi chiar și în ziarele noastre este marea expoziție «Folklife», organizată la Washington în iulie-iulie, împreună cu Institutul Smithsonian. Vor fi prezentate în această expoziție tradițională și celebră în toată lumea viața și stilul artistic tradițional românesc, cel din sat și cel din oraș, cultura spirituală, ca și cea materială, viața religioasă, viața casnică, felul nostru de a ne îmbrăca, de a mânca, de a sărbători. Bineînțeles, vor fi prezentate și vreo 20 de cărți despre diferite aspecte ale acestei culturi (în engleză), CD-ROM-uri, pliante, filme. Vor urma și alte acțiuni (cărți, Salonul de carte de la Paris în martie, o sesiune consacrată culturii române, lansarea revistei «New International Journal of Romania», coordonată de Sorin Alexandrescu) și multe

altele despre care vă vom informa din vreme. [...]”, Răzvan Theodorescu: „Anul 1999 reprezintă pentru mine un an extreme de important: organizarea pentru prima dată în calitatea mea de secretar general, a unui congres internațional al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene în perioada 24-29 august, la București. În vederea acestui congres, coordonez o mare lucrare, sub egida UNESCO, dedicată Sud-Estului Europei ca răscruce a civilizațiilor, precum și un volum al Catedrei UNESCO de studii sud-est europene pe care am înființat-o la Universitatea de Arte din București (*Politică și cultură în sud-estul Europei*). Tot în acest an, urmează să mai apară un volum în limbi străine (*Român și balcanic în civilizația sud-estului european*) la Editura Enciclopedică, un alt volum de eseuri la Editura Fundației Culturale Române, precum și o carte electronică (CD-ROM), intitulată *Grădina valahă*, dedicată monumentelor religioase din Oltenia. Pentru un an este un proiect suficient de cuprinzător. Mai ales că este și anul în care schimb un prefix”, Cristian Hadji-Culea (președintele TVR), Horia Bernea (director al Muzeului Țăranului Român) ș. cl.

[DECEMBRIE]

● Nr.12 din „Apostrof” conține un dosar substanțial, îngrijit de Ion Pop, cu ocazia *Centenarului B. Fundoianu*. În sumar: „finalul unui text mai amplu pe care, sub titlul *Scriitorul în fața revoluției*, Benjamin Fondane voia să-l rostească la așa-numitul Congres pentru apărarea culturii, organizat la Paris de către un număr de scriitori cu simpatii comuniste și prosovietice, precum Louis Aragon, sau Romain Rolland”, *Corespondență F. Brunea – B. Fundoianu*. Un document inedit este interviul cu E.M. Cioran, luat de Leonard Schwartz și tradus de Liviu Bleoca: „ L.S.: Vedeți vreo legătură între Paul Celan și Fondane? E.M.C.: I-am cunoscut bine atât pe Fondane, cât și pe Celan și cred că într-adevăr aveau ceva în comun. Ei proveneau aproape din aceeași zonă geografică a României: Bucovina și Moldova sunt două provincii care se învecinează. Dar erau poeți evrei; și amândoi aveau o curiozitate intelectuală care nu este absolut normală la un poet. Ei erau însă diferiți ca oameni. Fondane era o prezență copleșitoare; totul se însuflețea în jurul său; ne făcea plăcere să îl auzim vorbind. Lângă Celan simțea un fel de stânjeneală. După cum și-am mai spus, Celan era atât de sensibil, atât de vulnerabil: totul îl rănea. [...] cu Celan trebuia să fii întotdeauna în gardă. El era un om rănit, în sensul metafizic și psihologic al cuvântului, și de aceea te simțea atât de stânjedit. În timp ce Fondane era opusul său: simțea că nu e nevoie să te concentrezi. Dar, bineînțeles, Celan a fost mai mare ca poet, nu-i așa? L.S.: Ați fost apropiat de Celan? E.M.C.: Eram prieteni. El mi-a tradus una dintre cărți. Dar am încetat să mai fim prieteni când s-a mutat în [arondismenul] XVI. Pentru mine, aceea este o altă lume! – marea burghezie și așa mai departe locuiesc acolo: și Celan, a cărui soție era marchiză. S-a terminat. În Paris,

prieteniiile sunt o chestiune de cartier”. □ Tema „Anchetei Apostrof” (realizatoare: Dora Pavel) este: **Cum, când și cu ce scriu scriitorii români?** („1. Deconspirați-vă mecanismul creației, răspunzând, mai întâi, la o întrebare foarte simplă. Cum vă scrieți texte: cu creionul, cu pixul, cu stiloul sau direct la mașina de scris sau la computer? 2. Creați ușor, spontan, sau, dimpotrivă, în urma unui proces elaborat, chinuit? Obișnuiți să reveniți asupra textului pentru a-l reface? 3. Vi s-a întâmplat ca, odată ce ați publicat o carte, să nu vă mai placă, după un timp, să n-o mai recunoașteți, să regretați, poate, că ați tipărit-o? 4. Aveți nevoie de un anumit mediu, context sau spațiu pentru a scrie sau creați în orice loc și împrejurare? Sunteți mai creativ într-un anotimp față de altul? Preferați, pentru scris, un anumit moment al zilei? 5. Ați fost tentat vreodată să renunțați temporar sau chiar definitiv la scris?”). Răspunsurile vin din partea lui Mircea Ivănescu, Ilenei Mălăncioiu și a lui Aurel Pantea. □ Mircea Ivănescu: „1. Prefer, în general, să scriu la mașina de scris, în primul rând, pentru că scrisul meu de mână e teribil de indescifrabil. Eu însumi, dacă nu-mi transcriu textele foarte repede a doua zi sau după câteva ceasuri, seara, am dificultăți să le descifrez și, în afară de asta, în urma unui exercițiu îndelungat – multă vreme mi-am câștigat existența, cum tot zic eu, pe o poziție înaintată pe frontul ideologic, fiind gazetar –, m-am deprins să scriu la mașina de scris. Așa că scriu mai repede și, în orice caz, mai sigur, la mașină. 2. Ar trebui, firește, să revin, dar n-am totdeauna răbdare pentru asta – presupunând că ar fi vorba numai de răbdare –, n-am nici timpul și, mai ales, nu mă pot reciti, pentru că, nu știu, am fugă de idei – în general am fugă de idei și din cauza vârstei –, iar în textele astea produse de mine însumi mă împiedic și ajung să recitesc, să zicem, o pagină sau două, și constat că m-am gândit între timp la diferite alte lucruri mai atractive. În general, eu am fost de părere că nu trebuie revizuite textele. Eu mergeam – pe vremea când scriam poezie, pentru că n-am mai scris de mult –, mergeam pe principiul unei sincerități absolute. Și atunci, mi se părea că, dacă aș încerca să îmi reconstitui textele, aș face un prim pas spre nesinceritate. Sigur că asta nu e recomandabil, pentru că există riscul să permanentizez, să perpetuez niște stângăcii. Nu, nu știu, n-aș putea să spun, în orice caz, cum constat în ultima vreme, nemscriind poezie, nu știu dacă era mai bine pe vremea când scriam așa, spontan, fără să recitesc, sau dacă e mai bine acum, când nici nu mă recitesc, dar nici nu scriu. De ce nu mai scriu și de când? De vreo câțiva ani, cred. În orice caz, de un an și jumătate, nu. Poate din cauză că m-am despărțit de adevăratul meu prieten adevărat, Ioan Drăgănoiu, poetul și prietenul Drăgănoiu, pe care-l întâlneam des într-o vreme la București, și care-mi dădea titluri. Sau comenzi. Adică, el îmi spunea să-i scriu până a doua zi un număr de poeme, intitulate, să spunem, *Pădurea de mesteceni*, și eu le scriam. Acum, viața despărțindu-ne, cum se spune, nici măcar nu-i mai am numărul de telefon ca să-l rog să-mi trimită titlurile în felul ăsta. Tot așa, adică dintr-o obligație, să zicem, prietenească, Marta Petreu a

avut amabilitatea să-mi ceară poeme pentru «Apostrof», și chiar să-mi indice titlurile și dimensiunile. Din moment ce n-a mai face de câțeva vreme, vă dați seama că eu, personal, nu pot să-i cer... Cred că da, am nevoie de provocări. 3. Pe vremea când scriam, aveam un oarecare orgoliu al textelor proprii și-mi făcea plăcere, la un moment dat, să le recitesc. Nu cred că am repudiat vreodată vreun text. Dar acuma, din fericire – sau invers –, n-am mai recitat de mult texte proprii, în general citesc mult mai puțină poezie în ultima vreme. Iar poezie proprie, în niciun caz. Pe vremea când o făceam, n-aș putea spune că aș fi remarcat vreodată că nu-mi mai plac sau că aș prefera să le anulez. [...] 5. Pe când scriam, eu am avut și privilegiul de a fi prieten, chiar bun prieten în anumite momente, cu niște oameni de vârsta mea, care luau foarte în serios literatura și nu s-ar fi pus problema pentru noi, atunci, să renunțăm. Dar, cred că și din cauza evoluției în timp și pur și simplu a maturizării, am ajuns eu, personal, la o dezabuzare și, am constatat, lucrul ăsta-i mai general, m-am întâlnit, de exemplu, acum câteva luni cu un foarte bun prieten din acea perioadă și am observat și la el aceeași dezabuzare. Chiar dacă noi am considerat la vremea respectivă că literatura, așa cum o înțelegeam noi, era susceptibilă să creeze o revoluție, să schimbe sau să adauge ceva foarte important prin lucrarea asta a noastră, am ajuns să constatăm că nu era cazul. Chiar și zilele trecute mi-am pus o întrebare de genul ăsta. Noi, cu toții, eram convinși că Nichita Stănescu o să facă o revoluție reală și durabilă în poezia românească. A făcut-o probabil, adică sigur a făcut-o. Dar a făcut-o și atât. Dacă ar fi trăit, probabil că nici el n-ar mai fi scris acum. Faptul că trece astăzi printr-un con de umbră e o chestiune mai mult sau mai puțin firească și nu cred că pe el l-ar fi deranjat și-n nici un caz nu ne deranjează nici pe noi, cei care am ținut pe vremea aceea și care ținem și acum la el. Sunt accidente care nu cred că sunt semnificative. În ce mă privește, constat că poezia nu a rezolvat, așa cum m-aș fi așteptat eu să rezolve, niște – să zicem – probleme personale. Și, nerezolvându-le, cu atât mai puțin îmi vine să cred că contribuția mea în sensul ăsta are vreo valoare durabilă și *nec plus ultra*". □ Ileana Mălăncioiu: „1. Întrebarea mi-a mai fost pusă, căci am primit în dar un computer, am primit premiul «Adevărului literar și artistic», pe care, de altfel, l-am înființat, pentru că mi-a fost dăruit prima dată. Și mi s-a dăruit, așadar, un computer de ultimă performanță tehnică și toată lumea aștepta fericită să spun cum voi revoluționa eu literatura cu computerul acela. Și, când m-au întrebat cu ce-am scris până atunci și cu ce-am să scriu de-acuma, am zis: cu creionul și tot cu creionul, bineînțeles, voi scrie și de-acuma încolo. Și probabil voi transcrie la acest computer, când voi reuși să-nvăț. Deci, îmi ascut vreo 5-6 creioane, până nu le văd aliniate pe masă nu mă apuc. Dacă creionul este harnic și este frumos ascuțit, scrie perfect. În clipa în care scriu cu pixul, deja mi se pare că mă aflu în faza de final și, risc să nu trec prin toate fazele și textul să aibă hibe. Așa că nu voi scrie niciodată, sper, direct la computer, sper să nu scriu niciodată atât

de ușuratic încât să mă fure tehnica modernă. [...] 4. Sunt ușor tipică, pentru că multă vreme n-am putut să scriu, în București locuiam în cămin studentesc, și m-am obișnuit să plec din București, a devenit o legătură psihică între munte și scris. Mi-am scris acolo, la munte, la Sinaia, *Urcarea muntelui*, am devenit și superstițioasă fiindcă a devenit cumva un simbol. Obișnuința asta s-a creat din studenție, când n-aveam unde locui. Acum locuiesc normal, am o casă în care aș putea să scriu, dacă n-ar fi această dependență psihică de un loc în care am scris mult. E aproape o religie a muntelui. [...] 5. Nu, eu iubesc scrisul. Eu m-am născut într-o casă fără cărți, la mine nu a mers nimic lin: n-am intrat direct la facultate, n-am intrat direct într-o redacție, toate lucrurile s-au făcut greu și, ca la toate lucrurile pe care le-am obținut greu, eu țin la ele. N-aș vrea să renunț, îmi iubesc meseria asta, uneori renunță ea la noi, fiindcă nu ai mereu ceva de spus, dimpotrivă, fac eforturi în perioada în care există riscul să renunțe profesia la mine și nu eu la ea. Eu o iubesc, o socotesc importantă, cu atât mai importantă cu cât e batjocorită, ca și în vremuri grele, de sus, în care nu se poate trăi din ea, adică trăim ca păsările cerului, dar mie îmi plac păsările cerului și nu e așa de rău să trăiești ca ele”. □ Aurel Pantea: „1. Eu fac parte dintre scriitorii săraci și conservatori de nevoie. Scriu, bineînțeles, și cu creionul, dar mai mult când nu sunt acasă, altfel scriu direct la mașina de scris. De destul de mulți ani scriu la mașina de scris și din comoditate, dar mai ales de teama propriului meu scris. Am un scris – totdeauna am avut complexul acesta – anticaligrafic. Cele mai mici note în școala generală știu că le luam la caligrafie. Nu am un computer ca să scriu la computer, deși mi-aș dori, așa că mă consolez cu o mașină de scris, și, dacă nu sunt acasă, prefer creionul. Dacă aș scrie cu stiloul cu cerneală, rămâne ceva lichid pe pagină și am oroare de lucrul acesta. Nu merită psihanalizat, este pur și simplu o chestiune care privește senzația fizică. [...]”. □ Din ultima parte a *Epistolarului I. Negoșescu-Virgil Nemoianu*, merită consemnată o mică referire a lui V. Nemoianu, la „politica intelectualilor”: „[...] vreme de 15 numere la rând sau mai mult un anume Artur Silvestri (mic, gras și negricios, slinos – pe vremuri se declara admirator al nostru al amândurora) ține un serial în «Lucașfărul» în care caută să demonstreze 2 lucruri: 1) că de fapt intelectualii români «de valoare» din vest nu se bagă în politică, sunt total neutri etc. (și că toată politica literară e făcută de un grup de 9, Monica, Virgil Ierunca, Ute Gabanyi etc.), oameni fără valoare, 2) că acest grup de 9 discută lucrurile numai moral-politic, că a uitat total de «estetic» (vezi, Doamne, «Lucașfărul» a devenit deodată gardian al esteticului!!) [...]”. □ Dumitru Țepeneag publică fragmentul ficțional-autobiografic: *Maramouresh*.

● O cronică plină de superlative este realizată de Petre Isachi, la romanul *Vestitorul*, de Dan Perșa, la rubrica „Autori și cărți”, din „Ateneu” (nr. 12): „[...] tânărul și talentatul scriitor Dan Perșa supune retorica romanescă la condiția ilimitată a Poeziei și a Istoriei. Recompunând poematice romanul,

autorul îmbogățește dilemele poeziei românești. [...] Dan Perșa este un romancier căruia i se impune nu observarea realității în stil balzacian, ci recompunerea ei vizionară, grea de semnificații, simboluri și mituri. Citind astfel, o istorie veridică fără sfârșit, «fiindcă multe s-au mai petrecut și încă se vor mai petrece, iar atunci când sunt, e ca și când ar fi dintotdeauna» (*Vestitorul*). □ La rubrica „Sport”, Cristian Teodorescu, în articolul *Pluta și necunoscutul*, face observații asupra stilului de pescuit, caracteristic unor scriitori pasionați și de acest mod de a se organiza (re)creativ: „Am fost la pescuit cu diverși scriitori, oameni care aveau sau nu o justificare personală pentru această îndeletnicire periodică. Mircea Sântimbreanu era, de pildă, un pedagog desăvârșit. Pescuitul ca la carte însemna pentru el să citeze autorități din domeniu. Avea stil, chiar dacă i se întâmpla să se întâlnească cu ghinionul. Ioan Groșan, greu de neliniști, ca să zic așa, nici nu-și dădea seama când schimba un loc cu altul în căutarea locului ideal. Psihologie de undițar. Mircea Nedelciu, cu totul paradoxal la prima vedere – el era cel care organiza un mers la pescuit, el avea grijă ca fiecare în parte să își găsească locul și, în final, el umbla cu undița, o singură undiță, în căutarea capturii. Ștefan Bănuțescu, pescar așezat, bucuos dacă prindea, amuzat dacă nu. Avea un juvelnic mic, dar îi plăcea când neîncrederea lui în șansă era contrazisă de peștii pe care îi prindea. Îi simțea. Mai știi, de asemenea, pe cineva, pescar cu ideal și cu delicatețe simple, dar și șofer de rasă – altfel eu n-aș mai fi apucat să scriu despre el, iar el n-ar mai azi redactorul-șef al «Ateneului». [...] Pescuitul e, poate, singurul sport din România în care te poți înscrie în competiție din curiozitate și poți concura liniștit cu orice fel de scule. Fiindcă miza nu e scorul, ci necunoscutul, pe care fiecare îl sondează de unul singur”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 12), Cassian Maria Spiridon semnalează în editorialul *Scriitorii în cazarmă*, „o utilă și necesară carte, cu o selecție de documente privind viața scriitoricească din decembrie 1947 până în ianuarie 1962 (limita permisă de lege pentru acces la Arhive fiind de 30 de ani de la consemnarea evenimentelor)”. Referirea se face la *Cazarma scriitorilor (Documente)*, de Marin Radu Mocanu, volum „apărut recent la Editura Libra”. „Materialele sunt grupate pe câteva tematici, cu titluri nu totdeauna adecvate, însoțite de punctul de vedere al realizatorului volumului. Marin Radu Mocanu motivează afirmarea accentuată în spațiul românesc a realismului socialist ca «venind dintr-o stângă scriitoricească interbelică solidă». Afirmatia este cel puțin hazardată și ruptă total de contextul real de după invadarea țării de tancurile sovietice. Se scapă din vedere interzicerea, marginalizarea sau închiderea în pușcăriile comuniste a scriitorilor care nu și-au «însușit ideologia marxist-leninistă» sau/ și promovarea politicii partidului unic. În concluzie, singurii cu acces în presă și edituri erau cei de stânga sau proaspeții convertiți prin recompense grase de noua ideologie. [...] Cartea nu este, din păcate, însoțită de un aport critic minim lămuritor, obligatoriu la o astfel de lucrare.

Sînt numeroase date și întâmplări de neînțeles pentru cititorii mai tineri. Sperăm că va veni vremea cînd, din astfel de documente, unul sau mai mulți istorici literari vor putea scrie adevărata, trista și tragică istorie a impunerii realismului socialist și a luptei ideologice conduse de partidul unic în contra literaturii naționale”.

● Nr. 12 din „Cuvântul” publică lista *Superlativelor anului 1998*: Poezie – Alexandru Lungu, Proză – Nicolae Breban, Exegeză literară – Ion Simuț, Publicistică – Dorin Tudoran, Ideologie – Lucian Boia, Teatru – Mihai Mănuțiu, Muzică – Mariana Nicolesco, Arte plastice – Ion Grigorescu, Omul anului 1998 – Majestatea Sa, Mihai I al României.

● Ion Simuț coordonează, în nr. 12 din „Familia”, grupajul tematic *Marin Sorescu la judecata de apoi*, al cărui scop este declarat în paragrafele de introducere: „Dacă nu vom realiza o revizuire spectaculoasă a judecăților, cel puțin ne vom împlini dorința unei priviri retrospective cumpănite, capabile să țină cont decît mai mult argumente și de cît mai multe puncte de vedere în re-interpretarea operei unui scriitor dispărut. [...] Critica are datoria permanentă a unor astfel de reevaluări”. Principalele compartimente ale „dosarului” sunt: a. *Vămile posterității*, cuprinzând articole de analiză postumă a operei soresciene, de Ion Pop (*Prezența lui Marin Sorescu*: „[...] oricât s-ar mai nuanța judecățile de valoare, se va recunoaște mereu, clar înscris pe fundalul ei, un stil Sorescu, un mod numai al lui de a privi și reconstrui în imaginar universal”), Nicolae Manolescu (*Imprevizibilul Sorescu*: „Ca mulți alții, bănuiesc, în epocă, n-am dat o mare atenție articolului lui G. Călinescu despre Marin Sorescu, apărut în *Contemporanul*, după ce necunoscutul autor îi expediase binecunoscutului critic șase poezii. Îl veneram pe Călinescu, dar nu puneam preț pe intuițiile lui cînd erau în discuție noii poeți. Aprecierile lui erau, deseori, stupefiante. Destui veleitari, unii tenace, urmînd a publica în deceniile 7 și 8 volum după volum, s-au bucurat pe atunci de girul lui Călinescu. [...] Nu sunt convins că poeziile acelea anunțau cu adevărat lungă și fructuoasă carieră a unuia dintre liderii generației noastre. Dar să trecem! Fapt e că, dacă nu la parodiile de la debutul editorial, în orice caz, la cel dintîi volum, să-i zicem original, Sorescu era deja un poet format: insolit și puternic. Succesul a venit numaidecât. Cel mai «popular» poet al epocii s-a numit, trebuind să poarte un nume, Marin Sorescu”), Nicolae Balotă (*Marin Sorescu sau jucătorul*); b. *Poetul*, despre care scriu Crenguța Gânscă (*Arta de a fi subtil*), Marian Victor Buciu (*Cum și-a scris Marin Sorescu tema morții*); c. *Dramaturgul*, secțiune incluzînd articole de Mircea Cornișteanu (*Sorescu și eu*), Mircea Morariu (*Sorescu și «vărul» său, Shakespeare*); d. *Prozatorul*, discutat de Valentin Chifor (*Două experimente epice*); e. *Criticul și eseistul*, de care se ocupă critic Ion Simuț (*Trasoare și focuri de artificii*). Alături de aceste contribuții istorico-literare se află cîteva reproduceri după manuscrise autografate Marin Sorescu, poeziile *Șah*, *Contabilitate*, precum și desene în

creion. În finalul grupajului, sunt publicate „Poeme postume din volumul Efectul de piramidă, în curs de apariție, Ed. Fundației «Marin Sorescu»”: *Biografie, Ca la o vânătoare de lei..., Copacul care strigă, M-am culcat, O lună....* □ În același număr al revistei, se remarcă „dialogul” epistolar dintre optzeciștii Ion Bogdan Lefter și Traian Ștef, pe tema *Descentralizare=«anti-bucureștenism»?!*, cu derivația *Și două vorbe despre «Contrapunct»*. Puse în contrast, punctele de vedere ale celor doi sunt următoarele: Ion Bogdan Lefter – „Anii’90? Mi se pare că ei înregistrează nu o «descentralizare», ci o «atomizare» (în sens rău) a vieții culturale de la noi, o «provincializare» (tot în sens rău). [...] În orice caz, mi se pare teribil de contraproductiv ca orgoliile regionale să se hrănească din «anti-bucureștenismul» pe care mi se pare că-l întrezăresc și în textul tău, ca și în multe alte ocazii recente, mai mult ori mai puțin semnificative în sine, dar relevante pe ansamblu. Dă-mi – așadar – voie să te îndemn la oarecare precauții în diagnosticarea «descentralizării» culturale din România anilor’90 și – respectiv – a «eșecurilor» bucureștene. Obsesia «centrului de putere» nu e cel mai bun instrument de analiză în atare privință”; Traian Ștef: „Nu cred că orgoliile locale se hrănesc din antibucureștenism. Simpla negație nu poate hrăni. În ce privește orgoliul, el se hrănește, eventual, dintr-o supradimensionare a diferenței. Dar nu cu Bucureștiul sau cu bucureștenii avem noi, ardelenii, ce avem. Nu descentralizarea față de București este în cauză, ci față de Capitală. [...] Capitala reprezintă pentru noi vârful birocrăției. Acolo sunt ștampila și semnătura. Acolo trebuie trimise cererile și rapoartele, de acolo vin inspectorii. [...] Cel puțin pentru optzeciști, Capitala nu mai este un centru de putere culturală. Și nu mai este nici dacă ne referim strict la generația noastră. Scriitorii optzeciști din București nu domină în nici un fel, pentru că nu au nicio instituție cu această funcție și nici nu e vreun semn că ar vrea”.

● Editorialul redacției revistei „Tomis” (nr. 12) inventariză manifestările care contribuie la „sabotarea crizei receptării” literaturii române. Articolul *Pentru cine mai scriem?* (semnat „T”) menționează „licăriri de normalitate, oaze de lumină într-un deșert de indiferență și apatie”: „Problema difuzării dezastruoase, de pildă, a fost rezolvată – în parte și doar endemic – odată cu deschiderea librăriilor Uniunii Scriitorilor unde, de bine, de rău, mai poți găsi câte un volum de literatură românească contemporană, după ce ai citit despre el sau ai auzit vorbindu-se pe undeva – absolut întâmplător, pentru că obiceiul de promovare publicitară a cărții nu există la noi. Mai e apoi efortul criticilor tineri de a suplini vidul de autoritate, deși vocile lor sunt destul de firave, iar criteriile de selecție a cărților comentate nu totdeauna cele mai riguroase. Sabotând puternic criza receptării, mai există și târgurile de carte, care, dacă sunt bine organizate, oferă o imagine aproape ideală a vieții culturale românești: oameni înghesuindu-se să cumpere cărți, lansări de volume la care sunt prezenți scriitorii, critici și editori, dezbateri pe diverse teme, decernări de

premierii. [...]”. □ La ancheta *De ce mai scriu?*, răspund: Ioan Radu Văcărescu, Radu Țuculescu, Petru Cimpoieșu. □ Ioan Radu Văcărescu: „[...] În privința «cititorului ideal», pot spune, prins în continuare în dulcea capcană, că, pentru mine, el este reprezentat prin dublul meu: iubita-amanta-soția cea de toate zilele, îngemănate de senzualitate și melancolie, prezență viguroasă și *absentia*, trup de carne și trup de suflet, corp de literă și corp de spirit”. □ Radu Țuculescu: „[...] O carte editată la Cluj nu se găsește nici măcar la Turda, ce să mai vorbim la Constanța. Difuzarea este lamentabilă. E o batjocură. Scriitorul luptă pentru a-și scrie cartea. Urmează editorul să lupte pentru cartea pe care a tipărit-o. Să-i facă publicitate, să o «împrăștie» în teritoriu. Dar în deruta (ca să nu zicem mizeria) economico-politico-socială în care trăim, o asemenea cerință pare un lux. Pare doar. O editură nu e un butic, cum cred (sau își doresc) mulți dintre patronii acestora. La noi există edituri «cu lopata». Și veleitari pe măsura respectivei lopeți. Bieții cititori (atâția câți există) sunt derutați. Mai contribuie și unele traduceri la această derută. Dar nu trebuie să fim îngrijorați. Veleitarii nu se pot ascunde multă vreme în spatele unor coperte licioase și puternic colorate. [...] Să nu ne facem iluzii. Nu schimbăm lumea cu o carte. Nici cu mai multe. Scriem pentru un anumit cerc. Mai mici mai mare. Doar discursurile politice sunt pentru toată lumea. Precum apa de ploaie”. □ Petru Cimpoieșu: „[...] Problema are două soluții cel puțin la fel de valabile. Prima: nu scriem pentru nimeni, deoarece suntem înțelepți și știm că lumea frivolă în care trăim nu merită acest efort. În cazul în care nu scriem, ce facem totuși? Ne dăm cu părerea, intrăm în politică, înființăm partide, ca Nicolae Manolescu, ajungem parlamentari ca Laurențiu Ulici, conversăm în *talk-show*-uri cu Tucă, băiatul acela isteț și cult de la Antena 1 – și pentru toate compromisurile morale la care ne dedăm formulăm câte o justificare foarte estetic alcătuită, căci un om cult și inteligent găsește cu ușurință construcția logică și citatul potrivit, pentru a ieși din orice încurcătură. A doua: scriem, dar nimeni nu ne citește, deoarece publicul este absorbit de probleme ca șomajul, rata inflației, scăderea nivelului de trai, afacerea Țigaretă II, scandalul Monica Lewinski, telenovele, chestiunea universității maghiare etc. Asta din cauză că publicul e stupid, frivol, incult. [...] Totuși: a apărut în acești ani vreo carte de valoare care să treacă neobservată, să rămână nevândută? Răspunsul e mai degrabă optimist: nu! – și voi explica de îndată de ce sunt optimist. Chiar și cărți mediocre s-au vândut foarte bine (nu dau nume, ca să nu se supere autorii), dar mite dacă ar fi apărut, Doamne ferește, o capodoperă! Dacă tot ce s-a întâmplat din '90 încoace are vreun sens pozitiv, apoi acela nu este decât libertatea. Astăzi cititorul este liber (și mă refer aici la libertatea lui interioară, de care se poate nici să fie conștient) să nu mai citească literatură mediocră. Nu mai e nevoie nici de romanele «obsedantului deceniu», nici de experimente textualiste, nici de post-modernisme de circumstanță, toate bazându-se pe o mică șmecherie, ascunzând îndărățul unui artificiu oarecare lipsa de vocație și

de seriozitate. Toate aceste surogate fudule și ipocrite sunt astăzi înlocuite cu surogate cinstite și adevărate: reviste porno, ziare de scandal, telenovele. Rămâne literaturii un domeniu destul de îngust, dar autentic, al cărților autentice și cititorilor autentici. Mă rog, ce-i rău în asta? Raportându-ne la criteriul valorii, cred că cititorul român este încă foarte îngăduitor și are o mare răbdare cu scriitorul român. Raportul preț/ calitate încă îl avantajează, chiar și în condițiile actuale, atât de vitrege, pe scriitor. Dacă însă va continua să nu se ia în serios, dacă va scrie la fel de prost, dacă va continua să-și disprețuiască cititorii sau să-i subestimeze, s-ar putea să-și piardă și bruma de autoritate intelectuală pe care o mai are. În încheiere, pentru a răspunde scurt, direct și personal la întrebarea revistei «Tomis», voi spune: scriu pentru Dumnezeu. L-aș putea oare păcăli să-mi cumpere romanul, chiar dacă e slab?». □ La pagina de poezie, Romulus Bucur publică parodii la poeme de Ovidiu: *Adio. La Axiopolis, Chipuri de flacăra, caier de praf.*

● Numărul 14 al suplimentului „Vineri” are tema dosarului: **Clasa de mijloc a culturii române.** Criticul Dan C. Mihăilescu își exprimă punctul de vedere asupra „mijlocului”, perceput drept loc simbolic al „rușinii” (al „căldicelului”, al inconsistenței), nu al echilibrului: „Ce mai, a fi la mijloc, a fi productiv la nivel mediu este, *hic et nunc*, o rușine. Mania polarizării face ravagii. Așa cum pentru omul politic a fi de centru este o dovadă de slăbiciune, fripturism, indecizie împăciuitoare, deci o dezonoare, tot așa – să zicem – dramaturgul nostru este oripilat de ideea de a scrie piese la comandă. Adică, mă-nțelegi, el este inspirat doar de Dumnezeu, el are o misie sacră, națională, el lucrează pentru posteritate, nu pentru clipă și contingent, deci cum să accepte el subiectul și numărul de personaje dorite de teatru spre a-și face norma la actori și la public? A fi pur și simplu meseriaș al scenei, a scrie azi o piesă despre marinari sau despre afaceriști machedoni, cerută de un teatru din Constanța, mâine – o dramă cu mineri pentru teatrul din Tg. Jiu, iar poimâine o piesetă pentru vreun festival finanțat de Consiliul Europei (cu, firește, doi țișigani homosexuali și bolnavi de SIDA) este ceva de neimaginat pentru blazonul dramaturgului nostru. La fel, a fi un prozator mediu, unul dintre zecile de autori de zdravăn roman comercial – iată un *coșmar* tipic slujitorilor epicii noastre. Fals: abia humusul acesta compus dintr-o sută de Cezar Petrești și Anișoare Odeanu fecundează rădăcinile celor doi, trei copaci de mâine. Iar dacă, tot visând capodopera, dai trei, patru bune romane medii, pe care critica le consideră ca atare, apoi asta-i jignirea maximă la noi! Același lucru se întâmplă cu bunul, vechiul, dar foarte prost prizatul (la noi) concept de «popularizare» sau «vulgarizare», lucru cum nu se poate mai sfânt, mai cerut și mai profitabil pretutindeni în lume. Dar acest lucru absolut onorabil și necesar la modul sălbatic, așa zice, în România, este disprețuit inclusiv la modul agresiv, de dragul unui snobism găunos, totalmente contraproductiv. Așa se face că am ajuns să nu dispunem nici de marile, esențialele instrumente de

lucru (dicționare etc.), dar nici de cele mai elementare cărțului informative. Toată lumea strâmbă din nas la ideea antologiilor, a volumașelor de inițiere, a *que sais-je*-urilor care fac adesea sarea și pâinea unei culturi. La noi, ori *Istoria* lui Călinescu, ori nimic!” (*Rușinea de mijloc*). □ În articolul *No man’s land*, universitarul bucureștean Mircea Vasilescu face câteva observații asupra „obișnuințelor”/ „automatismelor” de gândire și acțiune din sfera studiilor culturale: „Una dintre obișnuințele – dacă nu chiar automatismele – noastre în modul de a ne privi istoria culturală este aceea de a raporta totul la «marile creații», de a ne parcurge trecutul sărind din capodoperă în capodoperă, neatenți la interstii și, de multe ori, nepăsători față de contexte, ci doar seduși de vârful (de aisberg?) ale unei epoci. Fenomenul e generalizat, de la criticii care exclamă despre alți critici că «n-au dat sinteze, n-au Operă», până la manualele și la profesorii de liceu care, prezentând doar texte literare fundamentale, sfârșesc prin a da o imagine hieratică a literaturii române și prin a-i deforma iremediabil pe tinerii cititori; ei rămân la impresia că una înseamnă literatura («cărțile de citit») și alta este «ceea ce se învață la școală». [...] Cine ne învață, însă, să citim o carte? Cine ne «traduce» limbajul literaturii într-o formă accesibilă, astfel încât să căpătăm *practica* de a ști cum să ne apropiem de un text chiar dacă nu am terminat studii filologice? Mai nimeni, dacă ne uităm atenți în jurul nostru. În școală suntem învățați tot felul de lucruri, dar nu suntem învățați *să fim cititori*. Dar după școală? O instituție care are un rol fundamental în procesul comunicării literare este, evident, critica literară. Pe acest teren, probabil că prejudecata «marilor cărți» este mai puternică decât oriunde. În opinia comună a mediului nostru literar se consideră că orice critic, din momentul când a publicat prima recenzie în vreo revistă, trebuie negreșit să tindă către «marea sinteză», eventual către – desigur – o «istorie a literaturii române». Nu i se recunoaște omului dreptul de a fi toată viața foiletonist. Și, mai ales, se uită că a scrie cărți de sinteză și a face cronici/ recenzii săptămânale sunt două profesii diferite, la fel de îndreptățite, și nu două etape obligatorii dintr-o carieră literară (faci întâi zece ani pe cronicarul literar, ca să ajungi, într-un final triumfător, să dai «marea sinteză» așteptată de toată lumea și care să-ți confirme vocația). Au existat de pildă, în perioada interbelică, voci critice de mare prestigiu, precum Șerban Cioculescu ori Pompiliu Constantinescu. Ei n-au dat sinteze, dar cine are răbdare să le parcurgă cronicile și eseurile apărute în reviste va descoperi nu doar inteligență critică și claritate a stilului, dar și o implicată *viziune de ansamblu* asupra literaturii, cu nimic mai prejos decât a autorilor de sinteze critice. Astăzi, spațiul cronicarilor literari «de serviciu», care să recomande competent ce e de citit și ce nu, la ce să ne așteptăm de la o carte sau alta, care să *selecteze* și să *evalueze* constant producția editorială, este un spațiu destul de rarefiat. Nu pentru că revistele n-ar publica sistematic cronici literare. Atât paginile culturale ale ziarelor, cât și revistele literare prezintă permanent aparițiile

editoriale. Numai că stilurile și, mai ales, categoriile de public cărora le sunt adresate se intersectează mai mult decât e permis pentru o bună comunicare: cronicile din pagina literară a unui cotidian sunt de multe ori prea înalte pentru suta de mii de cititori (și mai bine) a ziarului, iar gazetele culturale cu tiraje mici, se mai pot adresa doar «cunoscătorilor». Mai sunt și micile prezentări din publicațiile populare (de la lunarele ilustrate pentru publicul feminin la săptămânalele de divertisment), adesea pline de greșeli, care sunt mai curând forme de reclamă mascată. Teritoriul mediu, care să poată atrage un public cât mai numeros spre lectură, care să atragă atenția asupra cărților bune și să țină seama de *diferite gusturi* și de diverse categorii de cititori, și s-o facă deopotrivă cu competență și cu autoritate, rămâne încă aproape un *no man's land*. □ La rubrica „Valea Plângerii”, tânărul colaborator al revistei, Bogdan Ciubuc, își împărtășește public rebeliunea punctului de vedere, deschizând articolul *Soluții simple greu de găsit*, cu raționamentul: „O discuție asupra compoziției, a importanței și a statutului actual al «clasei de mijloc» a culturii noastre se impune din cel puțin două motive. În primul rând, pentru că într-o cultură bântuită, decenii de-a rândul, de obsesia – aparent intratabilă – a genialității creatoare, instituția profesionistului, fie că e vorba de un autor de ediții critice sau de un simplu corector, funcționează întotdeauna ca un reper stabil, căci ea, în fond, dă măsura unei maturități care la noi – din păcate – întârzie să se facă simțită. Iar în al doilea rând, pur și simplu pentru că existența unei asemenea «clase» (termenul e, evident, metaforic; el reunește de fapt o serie de categorii socio-profesionale extrem de diverse) nu e deloc marginală în raport cu sistemul, ci dimpotrivă. Probabil că n-ar fi fost o nenorocire dacă Eminescu nu s-ar fi născut; în schimb, e imposibil să ne imaginăm o cultură fără biblioteci, muzee, editori, distribuitori de carte, agenți literari, paginatori sau chiar profesori de bună calitate”. □ La pagina intitulată „Cu ochiul liber”, Paul Cernat, din postura de cronicar-gourmet literar, propune un *Meniu de cărți* („nu e un *menu fixe*, ci unul *à la carte*”). Pe lista „preparatelor editoriale proaspete și de bună calitate” figurează traducerea romanului-cult al beatnicilor, *Pe drum*, de Jack Kerouac (*Viața ca hoinăreală benefică*); „un solid și provocator eseu” – este vorba despre *Modernitatea politică și românismul*, al politologului de nouă generație, Cristian Preda (*Liberalism și democrație*); „o carte a unui clasic în viață al filozofiei etico-morale de tip raționalist” – *Ultimul cuvânt*, de Thomas Nagel (*Polemici filozofice contemporane*); romanul *Marginea*, al lui André Pieyre de Mandiargues, „un maestru al prozei artiste” (*Frumusețea crepusculară a manierismului*). □ La pagina „Modem”, a literaților interesați de computeristică, Ion Iovan semnaleză situl *Biblioteca românească*: „Proiectul este conceput de Editura Folium și are suportul de Internet asigurat de rețeaua Starnets. Primul scop al *Bibliotecii* este realizarea unui corpus de texte literare românești, constituind varianta electronică a unui posibil canon literar autohton. Textele vor fi

însoțite de comentarii, cronologii, bibliografii, iconografie. O secțiune specială va fi dedicată indicațiilor bibliografice; cititorul care dorește să-și facă un plan de lectură sau de achiziții, va găsi aici datele căutate, indiferent dacă volumele respective sunt sau nu traduse în românește, dacă sunt accesibile în varianta tipărită sau *on-line*. O vitrină virtuală cu cărți noi se va înfățișa la intrare; aparițiile recente, îndeosebi cele cu conținut literar-umanist, vor fi prezente aici, eventual însoțite de un capitol sau de prefață. Biblioteca va găzdui și topul cărților din librăriile românești, asumându-și un rol distinct de intermediere între cititori și editori”. (*Biblioteca românească virtuală*)

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● „Jurnalul literar” (nr. 21-24) o aniversază pe Monica Lovinescu, la împlinirea celor 75 de ani. Cu acest prilej, este publicat un substanțial fragment (1947-1952), din *Jurnalul unui jurnal*, ținut de criticul-reper de la „Europa Liberă”. □ În articolul de pagina întâi, **La Monica Lovinescu**, Gheorghe Grigurcu îi omagiază personalitatea: „Mai întâi am avut o critică cu caracter cultural, de la pașoptiști până la sămănătoriști, poporaniști și succesorii lor. Apoi o critică estetică, inițiată de Titu Maiorescu și întemeiată de E. Lovinescu, susținută de pleiada celui din urmă, dominantă în perioada interbelică, părănd a avea șansa succesului deplin. Apoi a venit – spre a urma firul pozitiv – critica etic-estetică, impusă de împrejurările năpraznice ale istoriei, care ne-au lovit după al doilea război mondial, menită a purifica spațiul literaturii de cele mai grave impurități ce le-au afectat vreodată, a restabili valoarea interzisă, mistificată, batjocorită. În fruntea acestei critici «funcționale» într-un chip aparte, în slujba principiului estetic, s-au aflat Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Paladini neînfricați ai postului de radio Europa liberă, ei au reprezentat, neîndoios, un vârf al conștiinței noastre critice. Voci «de la capătul nopții» totalitare, n-au ostenit a o vitupera și a vesti lumina. Cu toții îi suntem adânc îndatorați Doamnei fără egal a Spiritului românesc, Monica Lovinescu, care a rostit ceea ce noi nu puteam rosti, care ne-a îmbărbătat, care ne-a clarificat și îmbogățit sufletele nu o dată atinse de îndoială, oboseală, dezgust. În epoca noastră, rolul d-sale nu a fost mai puțin însemnat decât, în epoca anterioară, cel al lui E. Lovinescu. Îi urăm acum, la aniversară, nu doar multă sănătate și înalta bucurie a datoriei împlinite, ci și realizarea unui deziderat, cel puțin al nostru, dacă nu și al d-sale, și anume acela de a-și relua, alături de nu mai puțin strălucitorul Virgil Ierunca, activitatea sistematică de analiză a peisajului nostru literar și cultural, încă atât de tulbur, de neașezat. Mai exact spus, de a reveni la catedra d-sale radiofonică, de semnificație națională, de care și-a legat numele ca de-o identitate și de care avem uriașă nevoie”. □ La pagina „Inedit”, se dezvăluie conținutul **Dosarului de cadre al lui Constantin Noica**. Materialul *Autobiografie* reprezintă – conform notei redacției – versiunea iulie 1965, cea fără omisiunile

din octombrie 1965. □ Anca Mateescu publică două interviuri, unul cu Sorin Vieru, altul cu Sorin Dumitrescu, despre *Constantin Noica și înțelesurile vieții* („Din emisiunea radiodifuzată *Portrete și evocări literare*, 15.1.1991”): „Sorin Dumitrescu: Pe 4 decembrie 1988, de dimineață, dis-de-dimineață, m-a sunat domnul Pleșu, ca să mă anunțe, extrem de marcat, că «învățătorul» lui și al lor, al discipolilor pe care i-a avut, decedase. Printre altele, mi-a spus că, stând în preajma lui Noica, în preziua poate chiar a morții, l-au întrebat: *Domnule Noica, dumneavoastră credeți în Dumnezeu?* Iar el le-a răspuns așa – eu rețin asta fiindcă mi-am notat replica într-un *caieșel* pe care vroiam, înainte de '89, să-l fac *jurnalul* meu – *Tema profundă a întregii mele gândiri, de-a lungul vieții, a fost misterul întrupării Logosului, al Fiului lui Dumnezeu*. La care domnul Pleșu și ceilalți din jurul omului aflat în pragul morții, uimiți oarecum l-au chestionat iarăși: *Bine, dar de ce nu ne-ați spus, de ce nu ne-ați atras atenția asupra acestui lucru, asupra temei credinței ce va obsedat și care a intrat astfel în consistența nucleului operei dv?* Noica le-a dat atunci un răspuns pe măsură... [...] Noica a spus: *Generația mea a considerat întotdeauna credința ca pe un lucru intimissim*. Este chiar cuvântul lui Noica – *intimissim* – și mă face să observ același lucru la generația părinților mei, care – ca generație – a refuzat și refuză ideea *omului apostolic* □ Istoricul literar Mircea Handoca, specialist al biografiei și operei lui Mircea Eliade, oferă un grupaj *Constantin Noica inedit: Jurnal epistolar de la Păltiniș*, alcătuit din elemente ale corespondenței proprii cu filosoful retras la Păltiniș, din perioada 1978-1987. Din bogatul material documentar, este de reținut răspunsul dat de C. Noica, „la o singură întrebare dintre cele treisprezece”, propuse de Mircea Handoca, într-un interviu pentru revista „Limba și literatura română”: „M.H. – Ce sfaturi și îndemnuri ați dori să adresați celor peste 150.000 de cititori ai revistei «Limba și literatura română»? C.N. – Nu cred că am căderea să dau sfaturi și îndemnuri celor peste 150.000 cititori ai revistei. În schimb, aș da câteva sfaturi celor dintre dânșii care vor să devină cărturari, în particular celor ce nu au trecut de 25 de ani. Viața unui cărturar mai deosebit (întocmai vieții unui artist) se decide între 15-25 de ani. Câteva ecuații sau probleme de fizică rezolvate în plus, câteva verbe neregulate la limbile clasice sau o limbă străină însușită iarăși în plus, o lectură nouă sau o experiență proprie în natură, o bună *mirare* ce poate trezi și susține o vocație, toate acestea pregătesc cumva un alt buletin decât cel cenușiu. Cine n-a ieșit din statistică (inclusiv premianții) între 15 și 25 de ani va rămâne în statistică pentru restul vieții. Va ascuți nuiete pentru cei care trag cu arcul. Este din plin nevoie de primii, firește, ba încă în foarte mare număr, dar societatea se afirmă și sporește prin cei care trag cu arcul. Există în lumea românească trei exemple de tinerețe excepțională prin vrednicie, nu numai prin învrednicire. Primul este cel al lui Eminescu. Tinerii care vor să devină cărturari și chiar creatori ar face bine să răsfoiască manuscrisele lui Eminescu. Majoritatea sunt fotocopyate, la Biblioteca

Academiei, iar fotocopiile se dau spre citire. Hârtia lor este groasă, ca de clișeu, astfel că tinerilor care le vor răsfoi, uimiți, le vor sângera poate degetele. Să le sângereze! Al doilea exemplu este cel al lui Iorga. Orice tineri de la noi ar trebui să citească primul volum din *O viață de om*, spre a vedea ce înseamnă tumultul unui început. Poate, după aceea, ar face bine să vadă și ce înseamnă un destin de cărturar, răsfoind, în picioare, vreo oră și jumătate, cele două fișiere cu lucrările lui Iorga, aflate tot la Biblioteca Academiei. Al treilea exemplu de vrednicie tânără, o vrednicie care merge până la delirul culturii: va fi cel al lui Mircea Eliade. N-a ieșit la iveală decât o mică parte din vâlvătaia unui tineret, dar și atât este de ajuns spre a isca un incendiu în câteva cugete tinere. Dacă însă vreun tânăr cu chemare cărturărească, ar spune că împrejurările vieții proprii, condițiile exterioare, ba chiar ceasul istoric îl împiedică să se împlinească pe măsura înzestrării sale, atunci nimeni nu-i poate da un sfat. Îl îndemnăm, cel mult, să consulte bacteriile și virușii care au fost atacați de sulfamide până la desființare, dar care au știut să se adapteze, să se refacă și să sfideze pe Luminăția sa, omul”. □ La pagina „Restituiri”, este publicat un studiu amplu al lui Horia Stamatu: *Locul lui E. Lovinescu în literatura română*, a cărui istorie contextuală este rezumată într-o precizare de autor: „Această notă trebuia să apară în limba franceză, ca replică sumară la un articol pe cât de simplist și tendențios ideologic, pe atât de incompetent, scris de un străin într-o limbă străină și acceptat de o publicație scoasă de un român din Occident, tocmai în vremea în care directivele culturale staliniste eliminău și pe Maiorescu și pe Lovinescu din literatura română. Punerea noastră la punct nu a mai apărut din motive pe care le ignorăm. [...] Am căutat mai ales să arătăm cum trebuie înțeles *modernismul* criticului, arătat în caricatura mai sus amintită ca un fel de «mentor al decadenței». Nu știm în ce măsură contribuie la aceasta, suficiența profesională a unuia care consideră pe români ca pe niște abisinieni ignoranți, sau pur și simplu ignoranța proprie. Nota noastră, sumară și schematică după cum am spus, nu amintește contribuția lui Ovid Densusianu, care încă înainte de Lovinescu a militat pentru o poziție «modernă». Un studiu asupra lui Lovinescu, în care să fie cercetat tot câmpul criticii post-maioresciene, până în 1940, cere dimensiunile unei cărți masive”. □ La „microancheta” revistei, *Ce vă spune astăzi numele Monica Lovinescu?*, răspund: Ana Blandiana („Monica Lovinescu, azi, ca și de câteva decenii încoace, reprezintă pentru mine ca și pentru majoritatea scriitorilor români, o instanță morală și intelectuală de neeludat. Aș putea spune chiar, fără frica de a exagera, că scriitorii români s-au definit de-a lungul unei întregi istorii în funcție de acceptarea sau neacceptarea acestei instanțe și de către această instanță” – *Firescul*), Barbu Cioculescu („Nu știu ce să văd mai întâi în Monica: sinteza harurilor marelui clan Lovinescu, o prezență de farmec sau acea conștiință formativă care decenii de-a rândul, cu o formidabilă tenacitate, a contraatacat propaganda comunistă în România, spulberându-i coloanele și prin aceasta

impiedicând activ opera de dezumanizare a trecutului regim” – *Harurile marelui clan*), Pavel Chihaia („Acum, Monica Lovinescu reprezintă pentru generația tânără un temei al principiilor de libertate individuală și socială, politică și culturală, conform idealurilor pe care le-a afirmat permanent. Este un exemplu de statornicie și demnitate în găsirea soluțiilor celor mai fericite în gravele probleme pe care le traversăm” – *Statornicie și demnitate*), Alexandru Paleologu („Pentru mine, Monica a fost întotdeauna un fel de *ceasornic* sau – mai degrabă – un *termometru*, un aparat foarte sensibil însă, dar totodată extrem de clar în verificare a ceea ce *credeam* și asupra a ceea ce *speram*. Când apăreau, fatalmente, anumite neconcordanțe sau unele aspecte divergente, ivite dintr-o firească necunoaștere a întregului context, marele ei scrupul de a se informa exact și de a înțelege situația nesesizată la prima vedere, o determina să revină, să corecteze cu noi detalii imaginea fixată anterior. Nu s-a cantonat niciodată în infailibil. Am, de aceea, o mare încredere în judecata ei. Ca și în aceea a lui Virgil Ierunca, fără discuție. Monica Lovinescu este vechea mea prietenă, dar și o persoană al cărei rol în cultura românească a fost și continuă să fie – aș putea să spun – prin alte mijloace, pe alte căi și în alt timp istoric, analog cu al tatălui ei” – *Un fel de «ceasornic»*), Octavian Paler („Numele Monica Lovinescu înseamnă pentru mine enorm, atât în plan personal, cât și în cel mai general. Pot să mărturisesc, fără nici un fel de complezență, că Monica Lovinescu, împreună cu Virgil Ierunca mi-au influențat destinul fără să mă cunoască. [...] Monica Lovinescu este personalitatea ce a influențat în mod absolut decisiv cultura română din perioada postbelică. Mai mult încă, și-a sacrificat o carieră literară de excepție pentru asta, căci ea este un scriitor adevărat, un critic remarcabil, ce pune în lumină o reală vocație. E trist că astăzi unii dintre noi înclină să uite că generozitatea și solidaritatea extraordinară de care Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au dat dovadă chiar în salvarea destinului lor. Fără ei, fără Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, literatura și cultura românească din ultima jumătate de veac ar fi arătat desigur mai săracă, mai puțin încăpățânată să reziste cât a rezistat și să producă valorile pe care le-a produs, iar promiscuitatea s-ar fi extins, probabil, cu mult mai mult decât a fost extinsă” – *O instanță morală*), Cornelia Ștefănescu („Ce înseamnă, astăzi, doamna Monica Lovinescu? [...] ce a însemnat dintotdeauna. Prin nume – E. Lovinescu – istorie a literaturii noastre. Casa din București, față în față cu Facultatea de Drept, plasată între drumurile mele, aproape zilnice, intră și ea în această istorie. La fel, revistele literare din fondul Bibliotecii Academiei Române. Ele păstrează în paginile lor, imagini de la întrunirile cenaclului Sburătorul. Printre atâția oameni maturi, fetița cu ochii mari, care se voia fotografiată printre ei, este Monica Lovinescu de astăzi. Sfâșiată sufletește, prin suferința mamei, tot Monica Lovinescu de astăzi este. Cine ne-a scos din toropeala zădărniceii, prin istoria vie a culturii și literaturii, rostită la postul de radio, de dincolo de spațiul nostru îngrădit? tot Monica

Lovinescu de astăzi este” – *Totul nu este decât afecțiune*). □ Pagina „Procesul comunismului” are în vedere restituirea „stenogramei adnotată și comentată a celor mai importante momente din ceea ce s-a numit *Procesul așa-zisei «Internaționale a trădătorilor»*, consemnată în «România Muncitoare. Revistă socială și politică a sindicaliştilor din exil», nr. 5/ mai 1952”. □ *Înapoi, la grădinarit, „școlari”!*, îndeamnă Aristarc, de la rubrica „Punctul pe i”, revoltat că mitul „Școlii de la Păltiniș”, considerat un truc al „securismului cultural al ceaușismului”, lovește prin fascinație asupra generației tinere (este nominalizat, aici, Cristian Bădiliță). În consecință, utilizatorul pseudonimului alexandrin cere să se mediteze, în regim de libertate față de gândirea șablonardă, asupra câtorva aspecte: „«Cazul» Noica, la un deceniu de la «băjenirea» gânditorului pe drum eternității – cum ar fi spus eventual Creangă – continuă să fie unul dintre cele mai manipulate securistic din destinul culturii românești actuale.”; „Un fapt cu totul caracteristic pentru situarea *ultimului Noica* în raport cu timpurile *biografiei* sale îl marchează opera propriu-zisă a acestei etape. Cărțile maturității filosofului au fost furate și distruse de *securitate*, așa cum i-au fost încătușate și gândurile sau schingiuite credințele. Noica face parte dintre acei puțini, dacă nu chiar este singurul «caz» la noi, ce au fost obligați să-și *rescrie*, să-și *repovestească*, în condițiile conjuncturale ale comunismului, propriile cărți, tocmai acelea ale maturității interzise, sau, mai bine zis, ucise. Persoana sa reabilitată sub aspect social-politic a fost «încadrată» la vârsta senectuții unei societăți a *dictaturii*, repetându-se parcă un scenariu mistificant, cel al miracolului *învierii lui Lazăr*, cam la aceleași dimensiuni de interpretare a mitului pe care Leonid Andreev le-a fixat în celebra sa nuvelă. Dincolo de privirea senină, chemând parcă, în răstimpuri, imagini nostalgizante dintr-o altă viață, filosoful a fost obligat să-și amputeze, sub cenzură marxizantă, viziunea și preocupările inițiale, cele ale *tânărului Noica* în fond; mai mult încă, să-și disimuleze *mesajul* lucrărilor sale până la desfigurare reflexivității și la adaptarea unui descriptivism păgubitor și a unei tonalități expozitive. [...] Nu cred, de altfel, că există o umilință mai mare și totodată o insultă mai profundă emisă pe adresa posterității noiciene decât aceea de a fi socotit «împlinit» într-un univers concentraționist, într-un «lagăr de exterminare», care l-a nenorocit”; „[...] nu ne rămâne decât să ne întrebăm și să întrebăm unde erau atunci «receptorii» potențiali sau «școlarii» de la Păltiniș, când Miron Constantinescu interzicea accesul lui Constantin Noica pe postul național de radio și cerea intransigent sancționarea imediată a redactorului? Câți dintre acești «receptori» au citi vreodată dezolarea în ochii blânzi ai gânditorului și s-au cutremurat până în adâncul ființei lor de umilința traumatizantă pe care el o trăia în astfel de clipe?”. □ Un „dialog inedit” între Ștefan Bănulescu și Farkas Jenő, „profesor de literatură română la Universitatea din Budapesta”, este adus *in memoriam* pentru cel dintâi și pus sub titlul, cu sugestii de tactică antitotalitară, *Fantasticul ca semn al libertății*: „Pentru a

ajunge să scriu acest roman [*Cartea de la Metopolis*; n.m. C.B.] am consumat lecturi imense de istorie, de sociologie, de religie. [...] Marele avantaj al unui scriitor – care nu se confundă nici cu jurnalistul, nici cu retorul, cu oratorul, în general, cu limbuția – este că trecând de la planul real la ficțiune este un om total liber. Libertatea, un scriitor, în literatura lui, nu și-o atinge decât prin ficțiune. Ficțiunea dă posibilitatea unei aspirări a unei multitudini de realități din care să extragă sinteze”.

[SEPTEMBRIE-DECEMBRIE]

● În revista „Caiete Critice” (nr. 9-12/ 1998), Eugen Simion continuă cronică la *Jurnalul Aicei Voinescu (II)*. **Un martor indiscret care, dispărând, devine un confident privilegiat**, și imprimă concluzia: „Jurnalul Aicei Voinescu este o scriere complexă, credibilă, un document existențial de prim ordin. Este, cum am precizat, un indirect roman de familie povestit de o Madame Bovary a misticii ortodoxe, cum crede autoarea, dar mai sigur romanul este povestit de o femeie care încearcă să privească drept lumea prin fereastra nenorocirilor sale. Neavând o idee originală despre jurnalul intim, reușește să aducă o notă de originalitate în literatura confesivă, în afară de experiența ei care este, într-adevăr unică, prin schimbarea radicală, imprezvizibilă a strategiei diaristice și a destinatarului. Numai dragostea și tăria de caracter a unei femei umilite de istorie pot transforma un martor indiscret și un lector nedorit într-un confident ideal și într-un personaj erotic spiritualizat”. □ Un voluminos „Dosar” este acordat lucrărilor Colocviului UNESCO, pe tema: *Dialogul Est-Vest în pragul mileniului trei*. Din prezentarea făcută de Gabriela Tarabega, manifestarea a avut loc la Brașov, în perioada 30 august-2 septembrie 1998, iar organizatorii au fost: Comitetul Național pentru Dezvoltare Culturală – Centrul pentru Integrare Europeană, în colaborare cu Academia Română. „Desfășurate sub egida UNESCO, lucrările colocviului au fost salutate de doamna consilier Rosa Guerreiro, reprezentant al Directorului General UNESCO, de Secretarul de Stat Mihai Korca, reprezentant al Ministerului Educației Naționale, precum și de reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe. Personalitățile distincte, deosebit de puternice ale participanților la colocviu (acad. Mihai Metzeltin, prof. Radivoje Konstantinovic, Victor Erofeev, prof. Marco Cugno, Dumitru Țepeneag, Nicolae Breban, acad. Mircea Malița) au conferit deseori o notă memorialistică, fiecare venind cu experiența lui, vorbind despre el”. În deschidere, ca „*une mise-en-thème* la o problemă care ne interesează pe toți”, Eugen Simion a vorbit despre *Dialogul Est-Vest în preajma mileniului trei. Șansele culturilor naționale*. „*A treia Europă*”?...: „Cum gândim astăzi, cu puțin timp înainte ca secolul nostru să se sfârșească, dialogul Est-Vest? [...] Toată lumea recomandă dialogul, toată lumea vrea integrarea culturală europeană, în fine, toți suntem de acord că Europa culturală nu se oprește la Viena sau în altă parte și că, din punct de vedere spiritual, nu există două sau

trei Europe, ci una singură, bazată pe coexistența și colaborarea dintre culturile naționale. Bogăția acestei Europe depinde de bogăția și diversitatea culturilor naționale. Unii culturologi cred că termenul național nu mai are relevanță și că a te agăța de el și de ideea unei culturi specifice, naționale, este a te condamna la provincialism, localism... Nu sunt de partea lor, nu cred că au dreptate. Câtă vreme vor exista comunități etnice și limbi naționale, vor exista și culturi naționale, cu tradițiile și modelele lor ... Și este bine să fie așa. Diversitatea înseamnă, încă o dată, bogăție spirituală. Să n-o îngrădim, să nu-i limităm posibilitățile de afirmare. O capodoperă poate apărea chiar și într-o limbă vorbită de un număr mic de indivizi. Dumnezeu a făcut în așa fel lucrurile încât un geniu se poate naște și într-o iesle... ”. Referindu-se la „problema pe care o ridică unii intelectuali, azi, cu vehemență, despre «A treia Europă culturală»”, și cerând o „reflecție împreună *sine ira et studio*”, noul președinte al Academiei arată în ce constă, din punctul său de vedere, potențialul de risc național al situației geoculturale create: „Nu știu în ce măsură sunteți la curent cu această nouă împărțire a Europei. Pe scurt: din punct de vedere cultural, n-ar fi două Europe, ci trei, cea de a treia fiind cultura Europei Centrale, care cuprinde vechile teritorii ale defunctului imperiu austro-ungar, de la curbura Carpaților până la Viena-Praga-Bratislava-Budapesta... Din cultura română nu intră, în această nouă Europă culturală, decât cultura Transilvaniei. Restul, nu... «A treia Europă», așadar. [...] am constatat că, într-o epocă a integrării europene, sunt destui intelectuali (cu precădere oameni de litere) care trag cu feroare noi granițe spirituale... Nu știu dacă Milan Kundera a fost cel dintâi care a pus problema celei de a treia a *Europe culturale*, oricum a îmbrățișat cu ardoare, cu vehemență ideea, spunând (el și alții) că este vorba de o tradiție spirituală comună, de modele care s-au perpetuat, în fine, de o puternică școală a barocului care, răspândită în mai multe regiuni din Europa Centrală, a influențat dezvoltarea culturii europene, de la arhitectură la romanul lui Musil și Herman Broch... A influențat-o și, se înțelege, a particularizat-o. Se cuvine, în acest caz, să vorbim de o altă Europă, transnațională, distinctă, cu granițe proprii, cu mentalități și modele ireductibile... Ea este predominant catolică și în ceea ce privește Transilvania, îngăduitor, tolerant și minoritar ortodoxă, de preferință greco-catolică... Câteva observații personale în legătură cu această problemă: a. orice fenomen cultural regional merită să fie studiat, cultura, în fond, este formată din asemenea culturi, școli locale, experiențe istorice și modele culturale specifice. E bine să cunoaștem ce-a fost, care sunt tradițiile, modelele noastre culturale în diverse provincii ale culturii naționale. Transilvania, care a trăit, până în 1918 sub ocupație austro-ungară, a fost, cultural vorbind, influențată adevărat de cultura Vienei. Se poate vorbi de un baroc specific vienez în arhitectura transilvăneană. Dar trebuie spus că barocul vienez a ajuns și la Iași, nu numai la Timișoara. Și bine a făcut, pentru că operele în stil baroc sunt frumoase. Există chiar un roman de tip baroc în

literatura postbelică, acela al regretatului Sorin Titel, un prozator născut în Banat și care s-a mutat și a scris cele mai importante romane ale sale, la București... Fenomene similare (surse spirituale, modele) există și în alte provincii românești. Bizantinismul, pe care Keyserling îl găsea încă viabil și, pasibil de dezvoltare în cultura română, a influențat benefic spiritualitatea noastră. Fenomene firești, rădăcini spirituale, modele culturale pe care le regăsim, în fond, în toate culturile; b. nu cred însă că un fenomen cultural regional trebuie detașat de cultura unei națiuni în totalitatea și unitatea ei. Cultura este, în fond, un raport de raporturi, vorba lui Sartre, și ea nu poate fi văzută decât în conexiunea acestor raporturi care se cheamă și se întrepătrund; c. nu este cazul, cred, să inventăm o *a treia Europă*. Destul că o jumătate de secol Europa a fost împărțită în două și cele două părți n-au comunicat sau au comunicat greu între ele. N-am reușit să desființăm ca lumea consecințele cortinei de fier dintre cele două Europe și să refacem unitatea spirituală a Europei și, iată, inventăm alte frontiere, alte vize culturale, o altă Europă. O parte să fie acceptată în NATO, alta numai în condiție de parteneriat, una să fie în Comunitatea Europeană, alta să fie înscrisă doar pe lista de așteptare. N-a fost suficientă divizarea politică a Europei, nu este suficient de dramatică diferențierea economică a Europei, azi trebuie s-o mai separăm, o dată, și, cultural, recitând în acest răstimp discursul integrării; în fine, d. nu-mi scapă faptul că în umbra acestor noi frontiere culturale europene există concepte politice și interese politice, visuri federaliste, nostalgii imperiale etc. Convingerea mea este că aceste interese, visuri, nostalgii nu trebuie încurajate. Oricum, cultura nu trebuie să se pună în slujba lor. Cultura nu trebuie să ne despartă, trebuie să ne apropie pe noi, europenii din Est, din Vest, din Sud-Est, din centrul sau din nordul Europei... Ceea ce aparține unei părți a Europei aparține întregii Europe a spiritului și cercetările regionale trebuie făcute în acest spirit. Un spirit, repet, care să descurajeze naționalismul agresiv, intolerant, revanșard, să descurajeze rasismul de orice fel, xenofobia, aroganța de mare putere culturală, confruntările religioase, mefiența față de *Celălalt*... Convingerea mea este că, din punct de vedere cultural, nu există două, trei sau patru Europe (în fond, dacă apare *a treia Europă*, de ce nu s-ar naște, din motive similare și a patra Europă culturală?!), ci una singură, în splendida diversitate a culturilor naționale și cu rădăcinile ei spirituale multiple și adânci... ”. Un alt element de pe listă, considerat de interes și, în consecință, inclus în dezbateri este „cultura Coca-Cola”, privită de E. Simion ca fiind „un fenomen anticultural, primejdios, cu mare audiență...”, care „proliferează, în timp ce cultura autentică lovită de cenzura economică găsește din ce în ce mai greu posibilități de afirmare”. În opinia vorbitorului, strategia tactică de acțiune are următoarea configurație: „Ar trebui să examinăm cu mai mare atenție acest proces. Nu-i suficient ca noi, oamenii de cultură, să respingem cu indignare, cu dezgust... E necesar să vedem ce-l generează și ce orizont de

așteptare favorabil găsește. Mijlocul cel mai important de expansiune a pseudoculturii Coca-Cola este, neîndoios, filmul. Filmul T.V., filmul sexist, filmul de violență, telenovela siropoasă și stupidă pentru care unii, sute de mii de femei pleacă mai devreme de la slujbă pentru a nu scăpa episodul 79 sau 112, în fine, filmul care propagă mai discret sau mai brutal rasismul, xenofobia, ura împotriva omului. Am scăpat, slavă Domnului, de lupta de clasă (cel puțin teoretic, ca ideologie de stat). Dar, descoperim zi de zi și noapte de noapte pe ecranul televizorului ura bestială a individului față de alt individ. *Celălalt (l'Autre)* este de vină, el este totdeauna culpabil. O imensă pornografie se lățește sub privirile noastre curioase, seduse, pe ecran ... Asta înseamnă *o cultură a inculturii, o cultură imensă a Kitschului* ... O incultură care vine pe cablu și care educă (nu vă temeți de acest cuvânt, există și o educație a grosolaniei, a irespectului față de valorile umane!) în spiritul *unei morale a imoralității sau amoralității*. Nu vreau să devin moralist și pedagog, dar este limpede că în timp ce prostul gust are, cu ajutorul televiziunii, o audiență maximă și, în timp ce cartea bună, teatrul, muzica adevărată sau sălile de expoziții sunt din ce în ce mai puțin solicitate, cultura autentică are de ce să fie îngrijorată ... Televiziunea, care a devenit agresiv, insuportabil de prezentă în viața noastră, îndeosebi televiziunea particulară, cultivă aproape în exclusivitate cultura de tip Coca-Cola, adică anticultura. Cealaltă, televiziunea zisă națională, s-a predat total politicii, puterii instalate... Nu vreau să insist, fenomenul este de ordinul evidenței... O răsturnare spectaculoasă de valori s-a produs și se produce, zilnic. Vedeta societății este omul politic și modelul social este omul politic. Creștinul poate să aștepte. Și așteaptă, tăcut, până moare ...". Pe final, este sancționată „pedagogia sinistrozei”, „un alt fenomen nociv care amenință individul și, în chip fatal, cultura în epoca noastră”, pe care coordonatorul viitoarelor discuții o percepe sub forma unei „pedagogii a disperării, o pedagogie a apocalipsului. Ziarele și, din nou, mass-media excelează prin a ne da cu precădere vești proaste, fapte abominabile, întâmplări înjositoare pentru condiția și prestigiul omului. Este drept că asemenea fapte există, asemenea lucruri abominabile se întâmplă în societatea actuală, că omul nu este perfect și nu este întotdeauna frumos... Nimic de zis în această privință. Totuși, cultivarea abominabilului din existență nu-i o pedagogie înțeleaptă, pedagogia sinistrozei nu-i o pedagogie de recomandat... Omul face și fapte bune, societatea umană nu, este numai o societate a răului, și apoi, chiar dacă urâtul, răul, impurul, violența, intoleranța, lașitatea, oportunismul și atâtea alte păcate ale omului contemporan ne sugrumă, nu cred că trebuie să ne abandonăm sinistrozei, nu trebuie să practicăm cu ferveare pedagogia deznădejdiei... Alt spirit trebuie să conducă acțiunea noastră. Simțul valorilor și pedagogia valorilor morale și estetice. Nu zic că, pudibonzi, trebuie să ascundem urâtul și răul din existență (el există, el se manifestă în om), dar un ziarist adevărat, sau un om de televiziune trebuie să știe ce loc și ce

însemnătate să acorde în articolul său, în emisiunea lui, acestor fenomene degradante pentru condiția omului. Impresia mea este că demascarea răului a devenit un viciu, un drog și, mă iertați, o sursă importantă de venituri într-o societate care își caută modele care sunt cu ferovare demolate, valori ridiculizate sistematic... Cu ce rămâne? Cu mizeria din bucătărie și cu urâtul de pe ecranul televizorului... Cultura devine pentru acest individ agresat, încolțit de peste tot, un lux aproape inaccesibil...". Dintre alocutori, se cuvin menționați: mai întâi, Dumitru Țepeneag (*Plecând de la un dicționar...*), care încearcă să utilizeze judicios momentul, pentru a direcționa avantajos o afirmație imprudentă de „acum câțiva ani”: „Literatura română e Cenușăreasa Europei”. De această dată, prozatorul se întrece în acuze proferate la adresa *Noului Dicționar de Opere*, secțiunea *Literatură română*, întocmită de Jean-Louis Courriol: „Răsfoind într-o librărie *Le Nouveau Dictionnaire des Œuvres*, apărut la editura Laffont în 1994, mi-am zis că un asemenea dicționar mi-ar permite să-mi dau seama cu mai multă exactitate cum și la ce nivel e prezentă literatura română în lumea francofonă. Studiarea dicționarului va infirma sau, dimpotrivă, va sprijini ceea ce altfel ar putea socoti doar simplă bănuială și anume marginalitatea și aparenta sărăcie a literaturii noastre”. Pe bază de caracterizări și observații cu titlu personal, în absența celui incriminat („Pe Jean-Louis Courriol îl cunosc destul de vag. Prima oară l-am văzut la Aix-en-Provence, în toamna lui 1990, la un colocviu consacrat literaturii române: un bărbat încă tânăr, cu trăsături agreabile, dar, în conversație, trecând ciudat de repede de la lingușire la agresivitate.”; „Fostul meu prieten Sorin Mărculescu, în prezent sclavul lui Liiceanu, s-a arătat și mai sever într-un articol consacrat colocviului de la Aix-en-Provence”; „După atâta cadoare teoretică, acum, la spartul secolului – expresia e a președintelui Academiei, prof. Eugen Simion – ne trece prin minte gândul că profesorul din Lyon [*Jean-Louis Courriol*] își cam lua peste picior interlocutorii. Poate că tot așa s-ar putea explica și perorația anti-semită în care s-a lansat acum doi ani la Neptun, când a fost auzit, era de față și Alexandru Vona, făcând elogiul Gărzii de Fier. Provocator? Simplu oportunist? Un biet belfer care își dă importanță? Un autentic impostor? Nu e ușor de tranșat”), prozatorul își deapănă nemulțumirile: „În *Le Nouveau Dictionnaire des Œuvres* nu găsim decât patru scriitori contemporani, dintre care doi deja decedați. Generația 60 e reprezentantă doar de Augustin Buzura, Marin Preda și Marin Sorescu. Generația următoare, de unul singur: Mircea Dinescu. De ce lipsesc Nichita Stănescu, Breban, Dimov, Bănulescu, Sorin Titei? Gellu Naum nu putea figura, devreme ce specialistul în literatură română detestă suprealismul. Dar nu figurează nici Ileana Mălăncioiu. Și de ce nu e nici un optzecist? Nici măcar Cărtărescu care a fost publicat în Franța, Spania, Germania etc. Nu e menționat nici un critic literar: de la Maiorescu și Lovinescu și până la Manolescu (George Călinescu e prezent ca romancier), nici unul, nici măcar Eugen Simion, care, ce-i drept, pe

vremea când se pregătea ultima ediție a dicționarului încă nu fusese ales președintele Academiei. Să fie asta cheia enigmei? Augustin Buzura, președintele fundației „România”, Mircea Dinescu, președintele Uniunii Scriitorilor, iar Marin Sorescu, ministru al Culturii. [...] Dacă ghidul lui Courriol în hățișurile poeziei românești era bardul Tudor Gheorghe, iar singurul dicționar de care se putea servi – acela al lui Marian Popa (altui nu exista și așa putea adăuga: nici nu există!), eu cred că putem spune că specialistul în literatură română din Lyon s-a descurcat onorabil. Probabil că l-a ajutat și Sorescu, ceea ce se vede mai ales după numele poezilor omiși”. Aflat în stare de război-total, Țepeneag bănuiește pe toată lumea și schimbă des ținta atacurilor. Pentru absențele din dicționarul citat, sunt, eventual, de vină: fie exilul ale cărui acțiuni au fost eclipsate de mișcarea Goma („în lupta sa îndreptățită împotriva regimului comunist, corifeii exilului au acordat prioritate criteriului politic și așteptând un Soljenițan român s-au trezit pe cap cu Paul Goma”); fie „scriitorul în general, și scriitorul român poate mai mult decât alții, e egoist și orgolios, lingușitor în față și agresiv în spate, gata oricând să-și bârfească confrății ori să se facă frate și cu dracul până trece de pe un mal lingvistic pe celălalt. Nu i se putea cere, în 1990, nici înțelepciune, nici strategie rațională. Abia ieșit dintr-un regim opresiv și corupt în care pentru a spera mai mult decât supraviețuirea trebuia să se prostitueze, bineînțeles că nu putea pricepe imediat că, izolat, nu are șanse să ajungă prea departe. În primii ani după dictatură, a încercat să procedeze ca și înainte; cu deosebirea, importantă, că libertatea politică permitea o concurență furibundă. Cei mai mulți n-au reușit decât să-și pună piedică unul altuia, dar erau atât de preocupați de această politică, încât, firește, uitau de literatură. Unii, foarte puțini, au reușit totuși să ajungă în posturi de conducere, dar pentru asta au sacrificat politicului timpul și opera. Iar când își aduceau aminte de literatură, își aduceau aminte numai de literatura lor nu și de-a altora”; fie instituții ale statului, conduse discreționar: „Subiectivitate și slăbiciune omenească !... Dacă luăm în considerare ce-a reușit să impună Fundația Culturală România ca valoare literară în perimetrul francofon situația e de-a dreptul caricaturală: un roman al directorului fundației! La rândul ei, cea mai importantă editură românească, și, trebuie adăugat, cea mai ajutată din țară și din afara țării, editura Humanitas, n-a izbutit nici ea decât să facă să apară o carte a directorului său, filozoful comerciant Liiceanu. Cel puțin Sorescu, fie-i țărâna ușoară, era mai eficace: și-a publicat mai multe cărți în mai multe țări. Ce să mai spun atunci de Uniunea Scriitorilor? Care-i rolul ei în promovarea literaturii? Excelenta idee a președintelui Uniunii, Laurențiu Ulici, de-a înființa o agenție literară cu sediul la Paris a rămas în stadiu de proiect. E oare de-ajuns să avem idei de care să ne servim pentru a intra în politică? Tot ce s-a găsit până acum ca metodă aplicabilă pentru promovarea valorilor culturale românești a fost deplasarea fizică în diverse puncte ale globului a celor care produc aceste valori și, mai

ales, a celor care primesc salarii pentru a contabiliza preocuparea aceasta. La târgul de la Leipzig, au participat mai mulți funcționari decât scriitori. Oricum, cu sau fără funcționari, această mișcare e o mișcare aș zice browniană, fără nici o raționalitate precisă și cu o eficacitate aproape nulă”. Soluțiile avansate de Țepeneag sunt următoarele: „Ce se cheltuie pentru toate aceste deplasări infructuoase ar putea fi investit cu o țintă precisă, editorială, asigurându-se, de pildă, plata traducerilor unor cărți, așa cum fac vecinii noștri ungurii, sau editarea unui compendium de istorie a literaturii redactat de critici români competenți. Iar alegerea cărților de tradus să fie făcută de o comisie care să prezinte garanții de obiectivitate și să aibă drept criterii nu doar valoarea în sine. Trebuie, în urma unor discuții serioase între persoane inimoase și competente, să se stabilească o adevărată strategie de pătrundere pe piața occidentală. Tactica adoptată să combine pledoaria pentru valoarea literară cu seducția pe plan comercial. Accentul să fie pus pe scriitorii contemporani”. În fond, susține vorbitorul: „Oricât l-am iubi pe Eminescu n-are rost să pierdem vreme și bani pentru a-i convinge pe vorbitorii altor limbi că e poetul nostru național. Să fie sănătos! În alte părți nici nu există acest concept. Iar când profesorul din Lyon vorbește despre Hugo în sensul acesta, doar ați văzut cum îl paște ridicolul”; decanul Facultății de Litere din București, profesorul Dan Horia Mazilu, expune cu claritate și realism, în *Așteptând integrarea...*, că: „Modernizarea învățământului superior românesc, compatibilizarea lui cu școala universitară europeană reprezintă, în afara oricărui interes local sau regional, o necesitate a integrării României în structurile europene, o necesitate a conexării învățământului nostru cu calificările solicitate de piețele muncii și de societate”. Ca o aplicație practică, este prezentat un model de succes, de la București: „Pe fondul acestei motivații, Facultatea de Litere a Universității din București a organizat, începând cu anul universitar 1998-1999, specializarea Studii culturale europene, pornind – deocamdată – la drum cu o grupă. Dacă ar fi să argumentez această intenție, aș spune că o asemenea specializare (unică, după știința mea, în sistemul românesc) oferă pieței muncii un manager cultural modern, profesionalizat, capabil să ajute la buna gestionare a resurselor și energiilor instituțiilor culturale, să contribuie la dinamizarea unor segmente – cu funcții administrative în cultură – importante. Acest manager specializat în problemele culturii Europei, beneficiar al unor cunoștințe solide de istorie, filosofie, drept, tehnici de informatizare și limbi străine va fi un bun cunoscător al problematicii și dimensiunilor integrării europene.[...] Modelele noastre declarate sunt departamentul corespunzător de la Universitatea din Amsterdam (cu care secția noastră va întreține relații strânse de cooperare, schimburi de cadre didactice și studenți, va organiza stagii de specializare și documentare etc.) și Facultatea de Studii Europene de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Specializarea Studii Culturale Europene va oferi viitorilor specialiști o alternativă pragmatică în consens cu

criteriile de convergență și dinamism impuse de dezideratul pieței europene, de perspectiva aderării României la aceasta”; prozatorul Nicolae Breban aduce sublinieri *Legăturii dintre cultură și politică la sfârșitul acestui secol*, cu accent deosebit pe cazul propriu: „Noi, scriitorii români, am avut privilegiul sau neșansa de a face o intimă și aproape violentă cunoștință cu politica în acest secol. Marele nostru critic modern, Eugen Lovinescu, care a fost ghidul spiritual al intelectualității române, deși ocupa un post modest de profesor de liceu și avea o foaie mărunță în anii '20-'30, avea un vis, vis pe care îl am și eu astăzi, îl avem și noi, îl avem cu toții, visul sincronismului, cum îi spunea Eugen Lovinescu, – meritul prietenului meu Eugen Simion este că a fost primul care după război a propus o monografie amplă asupra acestui mare spirit, a acestui mare sintetizator al culturii și al curentelor de gândire românești – visul sincronismului cu Europa. El avea o formulă care redusă înseamnă cam așa – să încercăm să imităm formele occidentale în cultură, păstrând specificul nostru național. [...] Unii scriitori mai tineri ne acuză, astăzi, că am colaborat cu editurile comuniste, uitând că atunci când am debutat eu și amicii mei – Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Matei Călinescu, Eugen Simion, Țepeneag și alții din generația noastră care se cheamă '60, noi aveam două alternative. Ori fugeam, dar era falsă alternativa pentru că nu puteam fugi – granițele erau închise. Eugen Ionescu m-a întrebat peste câțiva ani de ce nu rămân în Franța; am răspuns că aș fi rămas dacă puteam fugi la 20 de ani, dar la 40 de ani nu mai pot părăsi pământul cultural românesc, nu știu de ce, nu-mi puteam explica de ce, probabil din motive iraționale. [...] Eu am mers și mai departe decât amicii mei, am intrat în Comitetul Central. După un an de partid, după o tinerete de excludere și de marginalitate extrem de lungă. Anii tineretii sunt foarte lungi, mai ales anii de nesiguranță și de falsă sau de reală ratare – pentru că ratezi de multe ori în viață înainte de a te realiza. [...] După un an doar de partid, când în '67 părea că România are un conducător de bun simț și bun manager care știe să se strecoare printre blocurile mari politice, deci după un an de partid, m-am apropiat de *acel* Ceaușescu, am fost ales în Comitetul Central. Dar în '71, rapid, mi-am dat seama că România se îndreaptă spre dictatură și a trebuit să lupt, nu numai în țară, întorcându-mă în țară, cu unii prieteni ai mei temători și oportuniști, dar a trebuit să lupt și în Franța și în Germania cu mulți simpatizanți ai lui Ceaușescu, mulți scriitori francezi. Țepeneag îmi este martor că am avut câteva întâlniri în vara lui '71 cu unii scriitori francezi care condamnau atitudinea mea și a noastră, susținându-l pe Ceaușescu. Un foarte bun filozof și un bun prieten al meu Jean Pierre Fay, considera că îl trădez pe acest mare umanist – așa era văzut Ceaușescu în '71 la Paris. În Germania la fel, mi s-au închis nu puține uși în universitățile germane tocmai pentru că-l trădam, părea că-l trădez pe Ceaușescu. Eram o voce care venea prea devreme, eram profet și suportam soarta profetului. [...] Noi am avut un proletcult mai scurt, dar teribit de ticălos, pentru că așa cum o

spuneam, nu atât comunismul a fost distrugător pentru cultura și națiunea română, ci tipul de comunism care s-a făcut la noi, echipa barbară în conducere, antiintelectuală, antinațională, spre deosebire de țările din jurul nostru, de Ungaria sau Polonia, spre exemplu.”; aflat pe lista invitațiilor, tânărul critic Răzvan Voncu îndeamnă, în contribuția pusă de redactorii dosarului sub titlul *Ideologia iluministă și dialogul cultural european*: „Să redevenim, prin urmare, iluminiști. Să nu mai fim liberali, social-democrați, creștini-democrați, cel puțin între noi și în societate. Să facem mai abil și mai generos o politică a culturii și a Europei prin cultură. Rolul major revine, după părerea mea, intelectualității occidentale. Noi, cei din Răsărit, le vom aduce, colegilor noștri mărturia și experiența noastră deloc neglijabilă și înțelepciunea noastră mai specială, mai pățită. Dar nu trebuie să se uite că aparținem unor țări prea puțin putincioase economic și politic”. □ La grupajul aniversar „Dumitru Micu – 70”, participă foștii doctoranzi și studenți: Nicolae Bârna (*Șaptezeci*), Daniel Cristea-Enache (*Casa unui profesor universitar*), Răzvan Voncu (*Un enciclopedist al criticii contemporane*). Aniversatul însuși publică un fragment-cadou memorialistic: *Ziarist la „Scânteia”*, „din volumul inedit *Vârste și timpuri*”; el descrie aspecte ale vieții literare din anii ’50, unul dintre acestea avându-l protagonist pe ideologul Leonte Răutu, implicat în obstrucționarea activității lui G. Călinescu: „În timp ce discutăm, apare Leonte Răutu. Fiindu-i prezentat, liderul suprem al culturii a dat puțin capul pe spate, a surpriză, și, cu un zâmbet strâmb, a început să-și frece mâinile: «Eeei, ce bătaie o să-ți dăm! Cum poți să-l lauzi cu atâta slugărnicie pe Călinescu? Toți îl laudați! Îl lingeți fără jenă în anumite părți. Sunteți niște lingăi ideologici!» Vorbea ca în ședințe: cu precipitări, opriri insidioase și țcăniri. Dacă vocabula-pivot conținea un *ă* și cădea pe el accentul silabic, *ă*-ul se preschimba în *â*: un *â* înfundat, scremut cu obidă: «Sunteți niște liin-gâi ideologici!» Îl ascultam cu atenție reverențioasă, și tot astfel Toma [*Sorin Toma*]. Nu realizam până unde voia să ajungă. Părea indignat și amuzat, simultan, în proporții egale. Pronunța cuvintele zâmbind, însă zâmbetul îi era acru și cumva amenințător. «Știi – m-a fixat cu severitate – că nu mai predă la facultate? De ce nu predă?» «Fiindcă nu i se dă voie!» am răspuns, cu o tentă de indignare, nesesizată, din fericire. «Ei, vezi! Partidul nu-i dă voie să predea, și voi îl lingeți! Ar putea să vă fie rușine! Noi suntem angajați într-o luptă ideologică. Nu ne putem permite să analizăm calm. Asta o s-o facem peste cincizeci de ani... Acum nu putem trece cu vederea fapte revoltătoare, ca acela că, la Institut, Călinescu patronează un cuib de legionari!»”. □ La rubrica „Lecturi”, face notă discordantă un comentariu critic de C. Rogozanu, la cartea unuia dintre prietenii și colaboratorii revistei, Vasile Bardan: *Ioanid Romanescu în apărarea poeziei*. Deranjat de respingerea, din principiu, a elementelor de teorie critică, într-o monografie declarată drept „studiu analitic”, C. Rogozanu se distrează, pe text, vorbind despre „lupta lui Bardan cu critica” și „formele ei

surprinzătoare”, din care „am putea chiar desprinde un fir narativ al unui roman al anxietății”. Din confruntarea lui Bardan cu „fantoma care-l bânuie prin toată «monografia»”, Gheorghe Grigurcu, comentator la rândul său, în *Existența poeziei*, al operei lui Ioanid Romanescu, învingătorul este cel care constituie deja „un punct de referință în bibliografia critică” și căruia *challengerul* îi „răspunde furios, copilăros, aberant”. Un alt nivel al bătăliei critice pentru I. Romanescu se desfășoară pe bază de citate din autorități ale culturii române, tehnică strategică sancționată cu plăcere de C. Rogozanu: „Pe lângă acest personaj agresiv din «romanul anxietății» apar și blânde fantome ale unor autori care sucombă în citate complet nesincronizate cu vreun fir al demonstrației. Aflăm gânduri ale lui Nicolae Titulescu, Rădulescu-Motru, oameni, se știe, cu un cuvânt greu în critica de poezie de la noi. Critica rămâne însă o forță neagră, ubicuă, care ne poate sări oricând în spate”. Găsindu-și victima, autorul recenziei o supune, fără menajamente, tirului până la final: sunt observate cu umor cinic „o ciudată predilecție pentru geologic”, „afirmații de genul: Ioanid Romanescu este «un Antares al poeziei române»”, „preamărirea unei poezii cu valențe îndoielnice, o poezie «orfică», o «yoga lirică»”, „polemicile cu «lăutari» anonimi pe care i-am fi vrut totuși numiți”. Tonul articolului *Tainele monografiei* determină inserarea unei „note a redacției”: „Deși nu împărtășim opinia domnului C. Rogozanu despre cartea unui alt colaborator al nostru, poetul Vasile Bardan, am publicat articolul de mai sus fără nicio intervenție, deoarece credem în libertatea de opinie, chiar în paginile aceleiași reviste. Vom publica și alte opinii despre cartea în discuție”.

□ Întâmplător sau nu, după recenzia lui C. Rogozanu, în sumarul rubricii este inclus un comentariu al lui Vasile Bardan asupra *Micii antologii a poeziei române*, coordonată de „ferocele interpret și devorator de poezie, Dan Silviu Boerescu”. Din stilul titlului, *Bancul secolului sau antologie mică bună pentru o piscică*, se face observabil apetitul minimalizator. Pentru un recenzent care se întreabă „Unde sunt Alecsandri, Minulescu, Topârceanu, Voiculescu, Goga, Ioanid Romanescu, A.E. Baconsky, Labiș, Doinaș, Adrian Popescu?”, prin urmare pentru un amator de „poeti având cel puțin câte un text «fundamental», oferit poeziei române”, o antologie după selecția unui „D.S. Boerescu [...] promotorul declarat al *poeziei de sliț*, WC public, fiind un critic lipsit de simțul rigorii, al realei valori estetice și seriozității. În materie de poezie nu are gust”, așa cum „toată lumea literară cunoaște”, nu poate fi decât plină de „figuranți fără operă sau fără har, mimanți ai poeziei, sau actanți ai nonpoeziei”. Nedumeririle lui V. Bardan vizează predilect categoria scriitorilor afirmați post-89 („Aici se «răsfață» poezia fără chiloți à la Rodica Drăghinescu, pilaful textual 7,62 de Mihail Gălățanu, salata anonimei Ramona Fotiade, numită «atelaj de hârtie», Caius Dobrescu, Cristina Cârstea, ca să dăm câteva exemple concludente”) și politica de grup de interese a promovării lor („Minimalizând poeziile unor poeți importanți precum Ion

Mircea sau Mircea Dinescu, maximalizând în schimb pe cele ale lui Horia Gârbea, Ioan Es. Pop sau Daniel Bănulescu”; „Un bun text ales din poezia grupului *celor pe care eu îl reprezint și patronez*, contra unor texte mai slabe, mai obosite de uzura istoriei sau mai puțin realizate, din Stănescu, Sorescu, Naum, sau, de ce nu, din Bacovia sau chiar Eminescu”). □ Dosar: **Romanele anului 1998**. Pentru echipa de critici ai „Caietelor...”, acestea sunt scrise de: Nicolae Breban și Dumitru Țepeneag, în opinia lui Nicolae Bârna, care le prezintă celor doi producțiile *Ziua și noaptea* (Ed. ALLFA, 1998), respectiv *Pont des Arts*; tânărul critic Răzvan Voncu mizează pe *Anotimpuri de trecere*, al tânărului prozator Cătălin Țârlea; Alexandra Crăciun indică în direcția *Celor șapte regi ai orașului București*, de Daniel Bănulescu, iar Bogdan Popescu face o alegere în afara *mainstream*-ului, prin *Insula Guvernatorilor*, a Gabrielei Marin-Thomton. Într-o notă finală a grupajului, se menționează cu regret o importantă întârziere editorială: „La puțină vreme după încheierea acestui număr, a apărut romanul *Champs-Elysées*, al proaspătului laureat al Premiului de proză al Academiei Române, Emil Mladin. Nu numai din acest din urmă motiv, romanul *Champs-Elysées* merită inclus în dosarul nostru. O vom face în numărul viitor”. □ Rubrica destinată „Comentariilor” are o largă variație tematică și valorică. Elisabeta Lăsconi scrie despre **Benjamin – „fiul norocului, al fericirii”**, cu ocazia *Centenarului Fundoianu*. Grupate aparte (*Varia*) sunt studiile de istorie și critică literare, de Henri Zalis (**Desenul românesc la Aderca**), Florin Mihăilescu (**Critica literară – o istorie în nuce**), Gabriela Gabor (**Imaginarul brâncovenesc. Prelatul – Sacerdotium**), Mircea Platon (**Președintele de Broses și Chamfort**), Fănuș Băileșteanu (**Constantin Virgil Gheorghiu. Începuturile literare**) ș.cl..

[IULIE-AUGUST-SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE-NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Nr. 7-8-9-10-11-12 al „Calendelor” abordează **Literatura și erotomania**, sferă de interes literar, considerată de editorialistul Dumitru Augustin Doman, *O temă tabu până mai ieri*: „Nimic din ce e omenesc nu-i este străin scriitorului. De ce-ar face excepție erotismul? De la Vechiul Testament până la cartea ultimului debutant, literaturii lumii abundă de pagini în care sexualitatea este descrisă amatoristic sau, dimpotrivă, cu mare artă. Dar tot așa, de-a lungul istoriei, fariseismul unor societăți, falsele pudori, ipocrizia au cenzurat adesea asemenea pagini. În acest sens, timp de o jumătate de secol, în România s-a făcut exces de zel. Este tocmai motivul pentru care am hotărât să dedicăm un întreg număr teme în discuție. Importantele nume care semnează ne scutesc de eventualele nazuri ale fariseilor și ipocriților actuali”. □ Chiar de la pagina întâi, poetul Emil Brumaru oferă un *Autograf*. □ Antologia de literatură pe teme erotice include: Pascal Bruckner, Alain Finkielkraut, *Șarja dezordinei ușoare*, „*Concluzia* volumului *Noua dezordine amoroasă*”; Judecătorii 19, 20;

Leonid Dragomir, *Trupul ca prezență ambivalentă*; Mario Vargas Llosa, fragment din *Războiul sfârșitului lumii*; Günther Grass, *Niobe*, „fragment din volumul *Toba de tinichea*”; Dumitru Ungureanu, cu un fragment, *Spiritul marchizului de Sade la Drăculești*, din romanul *Cartea Păcatelor*; Luca Pițu, *Gândeme și praxe erotosofice la Magistrul din Cajvana*; un fragment din *Filozofia în budoar*, a marchizului de Sade; capitolul II din *Cele unsprezece mii de vergi*, de Guillaume Apollinaire; Ion Creangă, *Povestea poveștilor (povestea pulei)*.

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Revista „Contrapunct” (nr. 11-12) acordă un număr special scriitorului Radu Țuculescu, căruia, pe prima pagină îi urează „La mulți ani!”, cu ocazia apropiatei aniversări (la 1 ianuarie). □ O utilă și competentă introducere în opera lui Radu Țuculescu este realizată de criticul Radu G. Țeposu, în articolul *Flautistul bine temperat*, unde aduce argumente în favoarea aserțiunii globale: „Prin astfel de performanțe, Radu Țuculescu se alătură plutonului fruntaș al generației sale, chiar dacă discreția l-a împiedicat să defileze întotdeauna alături de campioni”, susținând că: „Proza lui Radu Țuculescu s-a exercitat de la început pe fapte cotidiene, deși autorul folosește experiența vieții ca pretext pentru a imagina complicate raporturi umane, parabole ale puterii și adevărului, ale mecanismelor sociale. Cel mai bine se vede acest lucru în romane, după ce prozele din *Portocale și cascadori* (1978) și *Ondina suspendată* (1981), cărora ar trebui să le alăturăm și cele din volumul de mai târziu, *Portrete în mișcare* (1986), schițaseră o posibilă rețea de desfășurare a conflictelor prin decupajul fragmentar. *Vânătorul de aripi* (1982) iese de sub mantaua lui D.R Popescu. Regăsim aici obsesia, aproape vicioasă, a adevărului, pe care personajele o trăiesc înfrigurate, încercând s-o deslușească prin procedeele anchetei. Destinul lui Cristian Manta e o enigmă, în esența lui, iar desfolierea adevărului în ipoteze succesive, o încercare de a ilumina conștiința. Raporturile dintre personaje, înainte de a figura o fizionomie a individualității și de a produce mari revelații, se manifestă ca articulații ale puterii, ca vârtej social. Ancheta, pe scheletul căreia se organizează narațiunea, amestecă deliberat planurile, copilăria și maturitatea protagonistului interferează într-un punct abstract și înalt care e cel al judecății de existență. Un roman fluent, fără mari surprize, este și *Ora păianjenului* (1984), construit în jurul personajului Miș Dron, un voluptos al amurgului, al clipei vespérale, care pot sugera și fondul obscur al conștiinței acestuia. Miș Dron e o variantă de personaj balzacian în registru derizoriu, un perseverent care ajunge administratorul unui bloc și care-și descoperă, brusc, veleitatea puterii. După ce fusese un contemplativ, un marginalizat, el își construiește o pragmatică a terorii, care, sub aparența nevoii de ordine se exercită în forme diavolești. Transformarea lui Miș Dron nu e atârțată de mirajul unei noi gnoze, nici de exercițiul ludic al

puterii, fiind, în sens psihanalitic, o defulare. Obsesia ordinii și a curățeniei e, desigur, o mască a platitudinii, un triumf al aparențelor goale, o imagine a oportunismului. Radu Țuculescu știe, de astă dată, să calculeze bine contrastul dintre mediocritate și manifestarea ei agresivă, dintre inconsistența spiritului și veleitatea lui ordonatoare, deși viziunile sunt ale unui satiric, cu șarjari nu tocmai spectaculoase ale portretului: Miș Dron e «un tip înfiorător de banal, plat, lipsit de expresie. Un om submediocru, fără idealuri, fără cultură, fără prea multă școală». Cu *Degetele lui Marsias* (1985), prozatorul iese însă din zodia corectitudinii amorțite, oferind un foarte interesant roman despre condiția ingrată a artistului, izolat în haloul propriei creații, din care face un exorcism și o terapeutică morală. Flautistul Timotei Alidor e un însingurat în vreme de război, solist în orchestra orașului, condusă de Carol Vătan, un fost coleg, obtuz și oportunista, în stare să schimbe textul Odeii bucuriei pentru a fi pe placul unui maior, meloman snob și veleitar. Personalitatea lui Alidor e mereu subminată și compromisă de opacitatea dirijorului, încât talentul său nu poate sparge niciodată crusta exercițiului mimetic, a profesionalismului tern. Flautistul se retrage, afectiv, din lumea artei, coborând printre fapăturile neînsemnate, printre destinele umile, unde află o etică normală. Portarul Filarmonicii, omul de serviciu, care-i va și schimba, într-un fel, destinul lui Alidor, vecinii de apartament, bătrâna Maia, măturătorii de stradă sînt prezențe înfățișate impecabil, cu o vibrație lirică înaltă, cu intuiții precise ale mișcării psihologice și ale umilității lor candidă. Investigația socialului e mereu întreruptă, contrapunctic, prin secvențe excepționale ale singurătății flautistului, în care-și exercită, înfrigorat, arta sa înaltă. Imaginile au o consistență cinematografică și o poeticitate adîncă, demnă de filmele lui Fellini: «îmi lipesc flautul de buze (e călduț, neschimbat, pare construit dintr-o fișie de piele catifelată, ăsta ignora totul, nu se vede ce se petrece în jurul său? nu simte nimic? ia să vedem ce sunete scoate), cutia a alunecat în buzunarul larg al hainei. Întotdeauna mi-s hainele prea largi, ori eu sunt mereu prea slab, prea deșirat, prea adus de spate, aș avea nevoie de croitori speciali, răbdători, plini de fantezie... Ce tâmpenii îmi trec prin cap? Încep în piano cantabile și doar după câteva măsuri constat că este vorba de propria mea lucrare, introducerea concertului. N-am avut această intenție, nu m-am gândit... Degetele singure au hotărât... Și nici măcar ele, ci flautul. A fost dorința lui. Pentru prima oară își impune dorința, nu mă întreabă ce doresc să cînt, nu ține cont de mine... Dar eu oare am dorit altceva? Strada, în continuare, pustie (nu au de gând să iasă din adăposturi? Or fi ieșit în grabă, și s-au ascuns—, de coborât a coborât toată lumea...), casele încremenite într-o nesfârșita așteptare. Sunetele flautului nu produc ecou, ele se preling printre degetele mele și o pornesc apoi, înlănțuite, de-a lungul străzii, fără intenția de a se înălța la cer ori de a se rostogoli în vreo gură de canal». Atmosfera e de încordare generală, de deprimare surdă (acțiunea se petrece în timpul războiului), însă astfel de pasaje par niște

iluminări subtile ale existenței. Rolul lor e și acela de a sugera o cheie muzicală pentru partiturile pe care Alidor le interpretează în concert. Finalul îl surprinde pe flautist încordat de durere, cu degetele strivite de capacul pianului, trântit de Pătruc, cu numai o zi înainte de concertul care avea să reinstituie adevărata ordine valorică în orchestră. Febrilitatea pregătirilor se complică cu o poveste de dragoste: Alidor cunoaște o tânără evreică, aceasta se îndrăgostește de el și ține ca noaptea dinaintea plecării ei spre Auschwitz s-o petreacă împreună. Totul e încărcat de vibrație și de o resemnare superioară în acest roman, narațiunea e fluentă, pulsind de tensiunea vieții, dialogul are cadențe naturale, firești. Alidor, care e și naratorul romanului, știe să țină în echilibru planul inferiorității și acela al vieții din jurul său, știe să lase loc pentru observația condescendentă, replierea în fața oportunității agresive e calmă, fără explozii satirice. Romanul are o armonie interioară și o muzicalitate fină a relatării, e scris cu un patos rafinat și distilat de excese, deși construcția lui n-are nimic inovator. O tulburare adâncă, asumată și trăită sub semnul melancoliei, îi dă consistență și savoare”. □ Dosarul cuprinde și un amplu interviu, de trei pagini, luat scriitorului, de I. Maxim Danciu. Titlul acestuia este: *„Începe să dispară frumusețea orgoliului artistic... ”*: „I.M.D.: Radu Țuculescu, ne-am cunoscut în 1969 în prima redacție a revistei Echinox, prin intermediul regretatei Pia Radu și a lui Vicu Iluțiu. Mi-aduc aminte, pe atunci te preocupa pantomima și spectacolele de teatru. Să începem discuția noastră cu amintiri din perioada studenției... sau chiar mai devreme. R.Ț.: Am sosit în Cluj în anul 1963, în clasa a IX-a, la Liceul de muzică. Veneam într-un oraș mare, după ce copilărisem într-un mic orașel de provincie -Reghinul – pe burta unui deal, între o minunată pădure de stejari și malul Mureșului. Amplă biblioteca a tatălui meu mă pusese «în contact» cu operele lui Cehov, Gogol, Balzac... O idee genială a mamei a făcut să urmez școala germană din localitate și să încep studiul vioarei. Eram pasionat de acest instrument pentru care am compus piese solo, sonate, chiar și un concert, cu toate că habar n-aveam ce înseamnă orchestrație. Pe ascuns, scriam poezii și caraghioase «romane» de aventuri... În primii ani clujeni, am continuat să fiu pasionat de poezie. Țin minte cum, aflând adresa Anei Blandiana, i-am lăsat, de câteva ori în ușa, un buchet de flori și... un plic cu poezioare. Nu ne-am cunoscut personal nici pînă în ziua de azi și nici nu știu dacă a desfăcut vreodată plicurile. Sper că nu... în 1966 am debutat cu poezie în revista «Steaua», alături de poeți precum Dinu Flămînd sau Aurel Șorobetea. Ar fi trebuit să fie un adevărat eveniment pentru mine, să mă impulsioneze, să mă facă să «bîntuiesc» și pe la alte redacții, cu încrederea sporită că voi publica tot mai des. S-a întîmplat exact pe dos. După ce mi-am recitat poeziile tipărite, am ajuns singur la concluzia că sunt lamentabile și, de atunci, n-am mai scris nici un rînd de poezie... între timp, se născuse pasiunea pentru teatru. Eram ferm hotărât să dau admiterea la regie de teatru. Începusem să montez mici spectacole școlare și să urmez cursurile de

regie la Școala populară de artă. Dar, cu toată «fermitatea» hotărârii mele, n-a fost să fie așa. Deoarece urmam un liceu de specialitate, bacalaureatul presupunea cîteva examene în plus față de alte licee, examene care se suprapuneau cu data admiterii la regie. Astfel, am ajuns student al Conservatorului «Gh. Dima» – secția vioară. Dar nu am renunțat la teatru. Din contră. încă din primul an, am înființat o trupă de teatru studentesc, la Casa de cultură, cu care mi-am montat numeroase piese proprii, dar și din repertoriul universal. În anul următor, am înființat și o trupă de pantomimă-prima de acest gen la noi. Abia pe urmă a apărut trupa doamnei Kovacs Ildiko, cu care am colaborat excelent, fără urme de orgolii artistice ori... etnice. Adică, am făcut pantomimă și... în limba maghiară! Și acum ajungem la «Echinoux». Aflasem de înființarea aceluși minunat cenaclu, dar mi-era teamă să-l frecventez. Eram violonist, nu filolog, și din această cauză, mult timp m-am simțit complexat. Dar echinoxii veneau la spectacolele mele, curioși să vadă cine e violonistul «ăla» care îndrăznește să scrie piese de teatru, ba le mai și montează, fără ca ele să fi trecut, înainte, prin «filtrul» cenaclului... Încă de la primele numere ale revistei, am fost aspru comentat (ca dramaturg, ca mim, ca regizor) de către cel care avea să-mi devină prieten și pe care l-am uitat, prea repede, cu toții: regretatul prozator Marcel Constantin Runcanu. Îmi spunea că trebuie să fiu mândru că apar comentarii în revistă, nu să mă supăr. Nu mă supăram. Îmi vedeam, mai departe de spectacolele mele. Dar tot n-am îndrăznit să citesc în cenaclu. M-am limitat doar la a public, din când în când, pagini de proză. Complexul de care am amintit a persistat încă multă vreme, până când tot un echinoxist m-a scăpat de el. Un critic căruia îi datorez mult pentru cariera mea literară, chiar dacă nu a comentat, în scris, decât puține cărți de-ale mele. Timp de patru ani, am fost vecin de bloc cu Petru Poantă. Îmi amenajasem o «masă de scris» în baie, din lipsă de spațiu. Acolo îi citeam din prozele mele scurte și apoi mă lamentam că nu urmez cursurile facultății de litere. Iar Petru, în felul său hâtru, inconfundabil, mă privea ironic prin lentilele groase ale ochelarilor și-mi spunea: «Bătrâne, ești prost. E mai bine că freci arcușul -pe vioară și să faci muzică, decât să-ți împuie capul cineva cu teorii literare...». Apoi urmau comentariile sale acide pe marginea textelor. Mai târziu, ne-am întâlnit mai rar și nu mai comentam cărțile mele, ci vorbeam mai mult, despre starea vremii... a vremurilor. Dar, în fond, pentru mine începutul a contat. I.M. D.: Atunci, dacă ai scris atâtea piese de teatru, cum de nu ai debutat cu un volum în genul respectiv? R.Ț.: Nu s-a mai putut. După «celebrele» teze din 1971, teatrul a fost primul care a avut de suferit. Se puteau publica doar piesele care au fost jucate de o trupă profesionistă, deci trecute prin filtrele cenzurii. În '71 am vrut să pun în scenă *Așteptându-l pe Godot*. Am fost oprit, în termeni destul de duri. Dar, în tot răul a fost și un bine. Din cele nouă piese pe care mi le-am pus în scenă, doar una ar mai merita acum vreo atenție. Restul le-am rupt, le-am aruncat, să nu rămână decât afișele... – Se împlinesc, în acest an, trei decenii

de la înființarea revistei «Echinox». [...] I.M.D.: Te simți mai aproape de Generația '80 decât de prima generație echinoxistă? R.Ț.: Sincer să fiu, sunt chiar mândru că am fost atras de sfera de gravitație a unei generații... O astfel de «generație» este, în fond, o stare de spirit și contează mai puțin vârsta biologică. Eu am debutat în 1978, iar Mircea Nedelciu, de exemplu, în 1979. Mă simt mult mai aproape de generația «spionului» – alias Ioan Groșan. De Damaschin, Simuț, Cistelecan, Perian, Țeposu, Savu ori Dragolea... Ori de Ioan Holban. Ori de Sandu Vlad. Ori de Bedros, de Crăciun, de Agopian. Pe unii dintre ei nu-i cunosc decât din ceea ce au scris (și publicat) și, poate, e mai bine așa... în fond, această «catalogare» ține de «meseria» de critic. Dacă un prozator de talia lui Radu Cosașu mi-a scris (și expediat) câteva scrisori cu comentarii pertinente despre prozele mele scurte, înseamnă că «granițele» dintre asemenea «generații» sunt, uneori, de-a dreptul invizibile. I.M. D.: Ajungem la debutul tău literar. Cum ți se pare acum? R.Ț.: Am debutat la Editura Dacia din Cluj – cu volumul de proză scurtă *Portocale și cascadori*, în 1978, după o așteptare de peste cinci ani. Un volum despre care s-a spus că e cam «pestriș», că adună, la un loc, proze satirice și poetice, realiste și fantastice. Dar mie nu-mi place să cânt pe-o «singură strună», nici doar într-o singură tonalitate. Nu sunt un scriitor care-și scrie cărțile de proză pentru a-și susține o teză ori teorie literară, mai mult ori mai puțin proprie. Volumul de debut e un produs al diverselor ipostaze în care m-am aflat pe post de observator al vieții exterioare și interioare. Al diverselor mele stări afective, emoționale... Nu sunt scriitorul care se poate detașa de text în timp ce-l scrie, care și-l poate controla «cu sânge rece». Pe mine, deseori, mă domină personajele, întâmplările, situațiile... își ies din matcă și pornesc să se lupte cu mine. O luptă, de cele mai multe ori, epuizantă. Dar, până la urmă, plăcută. Pentru că ajungem la o «înțelegere», în care punctul meu de vedere contează. [...] I.M. D.: Nu ai fost un răsfățat al premiilor literare. Te deranjează acest lucru? R.Ț.: Nu mă deranjează și nici nu mă încântă. Cunosc scriitori care nu se înfățișează la festivaluri ori saloane decât atunci când știu că primesc un premiu. În rest, pentru ei aceste manifestări, aceste întâlniri, sînt egale cu zero. De acești oameni nu-ți poate fi decât milă... Premiile «adevărate», fără echivocuri, unde nu există dubii, unde le primesc într-adevăr cei care merită, nu există decât în sport. În anumite discipline: fugă, săritură în înălțime, în lungime, aruncarea suliței, a ciocanului etc. Eu nu am fost (și nici nu sînt) omul care să se intereseze de membrii juriilor (în marea majoritate de cazuri, habar n-aveam că urmează a se da «oarece» premii), să-i năucesc cu telefoane, să le duc damigene pântecoase pentru a le reaminti (cu respectivele damigene) cât scriu eu de genial. Să spun că e timpul să-mi vină și mie rândul la un premiu, ca și cum premiile ar fi un soi de ajutor social. Toate acestea înseamnă o lipsă minimă de demnitate. O carte pe care am scris-o aproape în joacă – *Cuptorul cu microunde* – a primit trei premii! Se pare ca, așa, în joacă, se nasc

marile valori... Au fost, însa, câteva cazuri când am fost mândru aflând – post festum – că la cutare jurizare, cărțile mele s-au impus singure (fără «aportul» meu), ajungînd pînă-n finală. Mi-ar fi plăcut ca aceste nominalizări să se fi făcut și publice, cum e obiceiul prin vecini. Astfel, romanul *Degetele lui Marsias* a fost nominalizat pentru un premiu al Academiei Române, iar *Umbra penel de găscă* a ajuns pînă în finală, pentru premiul Uniunii Scriitorilor. O finală în care au rămas doi scriitori aflați la aceeași literă a alfabetului: Țepeneag și Țuculescu. Atunci s-a trecut la cea de-a doua literă din numele fiecaruia și s-a premiat în ordinea alfabetică. Mie are să-mi vină, deci, rîndul data viitoare... I.M.D.: Câți cititori crezi că mai ai azi, cînd librăriile și tarabele sînt invadate de cărți de mîna a doua, cînd valorile se amestecă cu nonvalorile într-un creuzet năucitor pentru cumpărătorul de carte care, și așa, nu mai are posibilitatea să cumpere ca altădată? R.Ț.: Nu mai are posibilitate, nu mai are apetitul, nu mai are timpul... A intrat într-o economie de piață care la noi, încă, nu are nici un contur clar și trebuie să facă rost, întâi de bani, și-apoi se gîndește la hrana spirituală. Eu, însă, nu sînt atît de sceptic, chiar dacă, momentan, nimic bun la orizont nu se arată. În afară de primele două cărți, restul cărților mele au avut un tiraj între 30.000 și 45.000 de exemplare. Năucitor, nu? Chiar și *Umbra penei de găscă*, apărut în 1991, a avut un tiraj de 15.000 de exemplare la cerere! Din moment ce cărțile s-au vîndut la timpul lor, înseamnă că am un număr oarecare de cititori. Aceștia, însă, azi nu-mi mai găsesc cărțile pe care le tipăresc. Bineînțeles, tirajele sînt mult mai mici. E firesc. Dar, oare, la fel de firesc este ca o carte tipărită la Cluj, de exemplu, să fie vîrșată doar într-o librărie din oraș, iar la Turda, la Alba-Iulia, Oradea, Baia Mare, Brașov să nu se găsească nici un exemplar? Ce să mai vorbim de celelalte regiuni ale țării. Primesc, uneori, telefoane de la prieteni din Moldova care mă întrebă dacă am mai scris, am mai publicat ceva. Nu au văzut prin librăriile lor... Nici nu vor vedea, decît în cazul în care o editură din orașul lor îmi publică o carte. Pe care, sigur, n-o vor vedea-o clujenii. Dar aceasta nu este problema mea. A mea e să scriu, nu să umblu cu valiza prin țară ca să-mi difuzez cărțile. Să-mi improvizez tarabe și să le vînd, precum pepenii...[...] I. M. D.: Regreți ceva de dinainte de decembrie '89? R.Ț.: Regret prieteniiile literare care au început să se destrame. Regret că nu mai avem obiceiul să ne scriem. Am devenit mult mai egoiști, mai nepăsători unii față de alții, în felul acesta, și invidiile sau accentuat Nu ne citim, în schimb ne bîrfim. Întotdeauna au existat asemenea bîrfe, acum îmi par, însă, mai hidoase. Începe să dispară frumusețea unui orgoliu artistic. Locul lui este luat de calomnii, de injurii grosolane, de denunțuri obscene... I.M. D.: Atunci, spune-mi sincer, pe care prozator (ori prozatori) din generația ta-să ne limităm la ea – îl (sau îi) consideri mai valoroși decît tine, chiar dacă acest cuvânt – valoros – nu-mi prea convine...? R.Ț.: Singurul prozator mai bun decît mine este fiul meu. Dacă te apucă zâmbetele, citește-i cartea de debut de-acum doi ani...□ Monica

Spiridon publică fișa de dicționar *Un post-textualist avant-la-lettre*: „Imposibil de ținut într-o formulă oarecare, Radu Țuculescu se lasă greu sedus de programe sau de rețete în vogă. Chiar când aparent o face, nu cedează niciodată definitiv, continuînd să se miște, neliniștit, între opțiuni divergente, încoace și încolo. Într-un anume sens, l-am putea eticheta drept autor marginal- termen aflat astăzi pe tapet și cotate cu nota maxima în cataloagele culturii contemporane, unde tot ce este pulsativ, poliform, în fine soft și nu se mulează pe calapoadele unor paradigme hard. este reputat periferic. Clujean ca origine, muzician ca formație și neprovenind din incubatorul echinoxist, scriitorul prizează un timp formule paralele de creație, până când falanga macedoneană a optzeciștilor contemporani îl recuperează post factum în sfera sa de gravitație, așa cum procedează după consolidare cu toți asteroizii izolați. O atare situație face ca prozatorul Radu Țuculescu să aibă o serie de trăsături comune cu generația sa, dar să-și conserve, fără emfază, o diferență specifică marcată. Genul proxim este textualismul optzecist. În varianta sa autohtonă, proza de reputație textualistă uzează de un arsenal sofisticat și divers de mijloace, care îi îngăduie să profite de toate posibilitățile de autoreferire aflate în stocurile literaturii. Dincolo de diversitatea și de caracterul sau centrifug, fronda textualizantă a promoției camuflează un proiect bine articulat teoretic. El pune în cauză statutul consacrat al realului, dar și al discursurilor canonice despre el, implicând un proces contemporan al literarității, problematizarea decisă a tot ce pare din comoditate și rutină natural și firesc în creație, revizitarea ironică, ludică, parodică a modelelor tradiționale prestigioase. În această ramă perceptivă comună, pe parcursul decadei a noua, diferența specifică a lui Radu Țuculescu a putut părea mai curând o inerție conservatoare în mînuirea balanței dintre fabulație și autoreflexie, mai precis o anemie sau o lipsă de nerv a autoreflexiei. Acum după epoca de boom a textualismului, ceea ce părea anacronic mai curând devansează tendința târzie a textualiștilor hard de a-și deschide porțile spre epic, spre anecdotă, spre fabulație, spre detectivism, spre comercial și chiar spre kitsch”. □ În articolul *Concert cameral*, criticul Ion Simuț mizează pe „modelul unei arhitecturi muzicale”, în construcția romanelor lui Radu Țuculescu, și plusează, în ordinea discursului critic, făcându-i scriitorului un portret, în specificul creației, nu al analizei: „Îl văd pe Radu Țuculescu bine plasat între scriitorii contemporani și-mi imaginez astfel portretul lui simbolic: cu vioara sub un braț, cu romanul *Degetele lui Marsias* sub celălalt și purtând pe umăr geanta de reporter TV. Cu atâtea bagaje e cam încărcat și nu prea are libertate de mișcare, dar el și-a ales și muzica, și literatura, și televiziunea, pe care trebuie să le ducă simultan spre o țintă ce se pierde în zare”. □ Din scrierile lui Țuculescu, este selectată spre publicare povestirea *Scorpionul galben*. □ În același context, îi apar și câteva articole de atitudine civic-socială (*Printre lacrimi de sudoare...*, *D'ale teveriștilor*, *O țară de second hand*, *Autogara*

noastră cea de toate zilele și învățământul preuniversitar, Dacă ești bun român, semnează..., Panglici și panglicari, Gropi bilingve ș.c.l.), grupate sub genericul comercial-senzaționalist: *Adolescenți căzuți de pe balcoane, incendii, violuri, invazii de rozătoare*.

● Revista „Steaua” (nr. 11-12) cuprinde un grupaj: **Centenar B. Fundoianu**, din care fac parte un eseu al lui Aurel Rău, **B. Fundoianu. Discontinuitate și unitate**; extrase din *Corespondența Fondane-Maritain*, „publicată de editura Paris-Méditerranée, în 1997. Cititorul este pus în fața unui dialog «pasionat, din care urma să se nască o mare prietenie», cum spune în prefață Michel Carassou, între Jacques și Raissa Maritain, pe de o parte, și soții Fondane, Benjamin și Geneviève, pe de alta. În prima secvență, «1936-1940», sunt grupate scrisorile care reprezintă o comunicare directă între cele două spirite atât de diferite, «filosoful catolic, ardentul apărător al tomismului», și autorul cărții *La Conscience malheureuse*, adept al antiraționalistului Léon Chestov, iar în a doua, «1944-1954», scrisori dintre Geneviève și cuplul Maritain, texte în care marele dispărut din mișcarea de rezistență franceză e o prezență neîntreruptă, ca o lumină subtextuală, animând parcă un capitol de roman al sfârșitului celui de-al doilea război mondial”; poemul *Prefață în proză* (1942), în traducerea Rodicăi Baconski. □ La rubrica „La răsfoit cărți”, Ruxandra Cesereanu trece în revistă: Daniel Bănulescu, *Cei șapte regi ai orașului București*, Ed. Nemira, 1998 („Nu atât roman cât poem camuflat [...], o scriere cu miză bulgakoviană”); Petre Barbu, *Ultima tresărire a submarinului legionar*, Ed. Nemira, 1998 („Un carnaval social-cultural are în vedere Petre Barbu în scrierea sa cu un titlu atât de neobișnuit. Nucleul provinciei, al cenaclului și al cozeriei veleitar-intelectuale îl stimulează pe autor să creeze un spațiu «bolnav», aproape balamuc, protector însă față de nebunia cotidiană. [...] Viziunea lui Petre Barbu este ironic-duioasă și, de aceea, căutarea submarinului legionar este tocmai potrivită pentru a da un sens aiuritor poveștii de față”); George Cușnarencu, *Requiem*, Ed. Allfa, 1998 („George Cușnarencu pare să fie obsedat de destinul lui Hristos, din moment ce reia oarecum tema după ce a mai publicat deja un alt roman pe povestea lui Iisus, *Ultimul Iisus-magnificul*. De data aceasta, scriitorul este interesat de o ipostază apropiată mai degrabă de poetica Vechiului Testament: Iisus este Mielul lui Dumnezeu, răzbunătorul. Romanul este scris sub forma unui delir programatic, apt probabil în concepția scriitorului să susțină o astfel de formulă narativă religioasă. [...]”); D. Țepeneag, *Călătorie neizbutită*, Ed. Cartea Românească, 1998 („[...] nu este un jurnal de călătorie, ci istoria unei polemici dizgrațioase, aceea petrecută în 1996, între Dumitru Țepeneag și Gabriel Liiceanu, pe tema dreptului de a-l traduce în franceză pe Blaga, poetul. Evident, Țepeneag adoptă o poziție promoțională: el este nedreptățitul, jignitul, iar cartea sa este una «amară», după cum singur recunoaște. Deși Țepeneag încearcă să înțeleagă ce s-a petrecut în 1996 și din ce pricină poziția sa a fost discreditată, el rămâne

consecvent cu poziția sa de odinioară”); Mircea Horia Simionescu, *Febra. File de jurnal 1963-1971*, Ed. Vitruviu, 1998 („Vârsta de aur a jurnalului poate fi delimitată cu siguranță după 1989. *Jurnalul fericirii* al lui N. Steinhardt, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, *Jurnalul* lui Mircea Zăciu, *Jurnalul* Aliciei Voinescu, apoi triplul *Jurnal* al lui Paul Goma. Și iată acum mărturia lui Mircea Horia Simionescu: un jurnal al creației, un jurnal politic. Pare să fie un jurnal destul de onest, căci autorul nu se iartă pe sine nici ca om, nici ca scriitor, nici ca posibil nomenclaturist: Simionescu se investighează lucid mai ales în deziluziile și abdicările sale. De aici, poate, șansa jurnalului său”); Adriana Babeți, *Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir. Strategii de lectură*, Ed. Amarcord, 1998; Daniel Vighi, *Între hanger și sofa*, Ed. Marineasa, 1998; Iosif Sava, *Muzica și spectacolul lumii*, Polirom, 1998; Otilia Hedeșan, *Șapte eseuri despre strigoi*, Ed. Marineasa, 1998.

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Vasile Dan, în editorialul *Proba de turnesol*, din „Arca” (nr. 10-11-12), pomește de la observația generală asupra defectării mecanismului politic: „înainte de a pierde puterea sau de a se prăbuși în hău, cei de la cârmă îi pierd, întâi și întâi, pe intelectuali”, și particularizează în cazul sistemului românesc, ante- și postdecembrist: „Nu altfel s-a întâmplat înainte de decembrie 1989, când nici un creator de valoare, dar nici unul, nu mai era de partea regimului. (Dacă îmi veți da repede contraexemple tip Adrian Păunescu care, recunosc, este un poet – ce-i drept inegal, iar, în anumite producții, dezgustător, vă voi spune, la fel de repede, că în ultimii ani și aceștia se remarcă prin «texte subversive», prin disociere, chiar dacă echivocă, de regimul de dictatură). În timpul regimului Iliescu, el însuși recunoaște că a pierdut pe mâna intelectualilor. (Sub el au avut loc «Piața Universității» și «mineriadele», atunci s-a scandat: «Noi muncim, noi nu gândim!» și «Moarte intelectualilor!»). Iar actuala putere – CDR, PD și UDMR – s-a ajuns și datorită sprijinului explicit – dacă nu entuziast – al tuturor intelectualilor de valoare. [...] Atâta doar că actuala putere n-a înțeles două lucruri extrem de simple. Întâi că susținerea ei de către intelectuali era condiționată. Această condiție purta numele: schimbarea. Trebuia trecut de la societatea postcomunistă-criptocomunistă, la una neechivoc democratică, europeană, capitalistă în economie, morală, cu cultul valorilor etc. etc. O societate care să stimuleze, în al doilea rând, performanțele – academice, intelectuale, artistice; moral, dar și financiar. Nefiind o mare putere economică, nici militară, pentru România stimularea creațiilor spirituale ar fi fost o formă înțeleaptă de afirmare europeană, internațională. Or, actuala Putere n-a făcut nici, nici. Adică nici «schimbarea», nici protecția valorilor creatoare, a «materiei cenușii». Dimpotrivă, în acești doi ani și-au luat lumea în cap mii și mii de tineri performanți sau mai puțin tineri, dezamăgiți sau definitiv convinși că aici nu mai e de trăit. Încât tot mai

multe voci nu doar retractează ceea ce au susținut în noiembrie 1996, ci chiar acuză: impotența politică a actualei Puteri, ingratitudea, veleitarismul, jocurile de culise, politicianismul. La jumătatea mandatului său, actuala Putere se poate definitiv compromite – și odată cu ea, vai, toate proiectele proeuropene și proatlantice ale țării. Sau poate să-și ia inima în dinți. Să rupă mâța. Să confirme «minte românilor cea de pe urmă»». □ Tânărul basarabean Mihai Vaculovschi, recomandat „poet, Brașov”, publică în grupaj: *poemul cu titlul la mijloc, autobiografie*. □ Ara Alexandru Șişmanian, „poet, București”, este prezent în sumar cu poemul *radere-de-cap*. □ Mircea Stepan dedică un poem în proză memoriei lui Virgil Mazilescu: *Amănunte personale sau poemul contrar opiniilor dumneavoastră*: „Conversam despre veniturile iminente și despre ce/ se va petrece atunci când POETUL va purced la/ plimbarea prin urbe. De ani de zile ieșirile lui la/ preumblare dau măsura BOEMEI și-i revoltă pe/ pudicii săi concetățeni. Pașnici și încorsetați de/ morga desuetă a PROVINCIEI – tipicari – ei își/ (pe)trec viața între limitele șabloanelor știute:/ o cafea, taifasul cu iz politic – nelipsita plimbare pe/ centru; monotonia obositoare, tabieturile, nimicul.../ Afară plouă iar POETUL – aproape beat -/ comandă al nu știu câtulea pahar de vodkă și/ încearcă să-i explice MUZEI sensul prefixului/ grecesc katá.../ Aspectele beției pe umărul lui drept și pe umărul/ ei stâng – așadar idila se transformă în happening:/ acum POETUL începe să recite versuri deocheate.../ Ipsissima verba poeta sic! Stau și privesc aceste/ stranietăți evidente iar el, POETUL, bea și o înjură/ pe Clio Oligofrena cea care de-a pururi dănțuie/ prin lume./ Aspecte comune: vine milițianu’... și trosc și poc – trosc și poc; palme și pulane, admonestări... «hai cu/ noi bagabondule, îț’ scoatem noi pohezăia din cap!»/ Sic transit gloria mundi; dar POETUL ce face?/ fuge pe străzile urbei scandând din JUVENAL”. □ Tot Mircea Stepan semnalează, în articolul de tip „revista presei” *Ziare, suplimente culturale...*, fericita inițiativă a cotidianului bucureștean „Curentul”, de a aloca, săptămânal, 8 pagini, unui supliment cultural, „întinzând mâna culturii scrise”.

● Revista „Echinox” (nr. 10-11-12) evidențiază activitatea *Bursierilor români la Paris*. Participă cu articole, studii, confesiuni, intervenții: Adrian Papahagi (*Datoria vieții noastre*), Corin Braga (*Cultura română și Occidentul. Povestea unei descumpăniri*), Smaranda Bădiliță (*Plutarque sur les Oracles: leur forme et leur fonction seion le De Pythiae oraculus*), Gabriel Marian (*Eseu postmodern despre el însuși*), Petre Guran (*A propos de la translatio imperii – le témoignage iconographique de la légende de Barlaam et Josaphat*), Radu Negruțiu (*Gâlceava sistemelor de referință*). □ Ioan Curșeu publică traduceri ale unor poezii de Ch. Baudelaire, printre care *Le Revenant (Stafia)*, *Parfum exotique (Parfum exotic)*, *L’Ennemi (Vrășmașul)*, *Causerie (Conversație)*, *Spleen 4* ș. cl. □ În categoria studiilor de caz, intră articolele Ralucăi Bran, despre primul volum al romanului *Orbitor*, de Mircea Cărtărescu (*Dinspre și dincolo de Orbitor*), și al lui Ștefan Borbély despre

Jurnalul de la Păltiniș. Ambele contribuții se remarcă prin aprofundarea contextelor culturale și punctele de vedere noi pe care le oferă în receptare. □ Raluca Bran: „Entuziasmul care a întâmpinat *Orbitor*, normal în fața unei apariții de excepție, a dus la o «mitizare» precoce a cărții; privit ca o carte cum nu s-a mai scris în literatura română, *Orbitorul* poate fi deja pus în raftul volumelor pe care e de *bon ton* să le citezi, eventual și să vrei să le citești. De fapt, de unde vine o asemenea percepție? Probabil dintr-o perspectivă unilaterală, s-a accentuat foarte mult latura fantastică a romanului, experiența halucinatorie a lecturii, stilul indefinibil care amestecă referințe livrești, limbaj arhaizant, dar mai ales explozii neologice, dovezi de stăpânire a terminologiei științifice. Ceea ce voi încerca să fac este să prezint o altă perspectivă posibilă asupra cărții, legată, bineînțeles, de circumstanțe particulare și confirmând încă o dată că numărul de lecturi virtuale ale unei cărți de către același cititor este nelimitat. [...]”. □ Ștefan Borbély: „Prin factura sa atipică, *Jurnalul* reprezintă un caz de sociologie culturală, ecourile apariției sale persistând și azi, când conturul admirației populare irațională față de Constantin Noica pare să se fi estompat, pe fondul distanțării critice impuse de către timp, al apariției unor lucrări exegetice detașate, din rândul cărora se distinge cartea eseistei franceze [Alexandra Laignel-Lavastine, *Filozofie și naționalism. Cazul Noica*, Ed. Humanitas, 1998; n. m.], ca și în cazul Irinei Livezeanu, al lui Dennis Deletant sau al lui Claude Karnoouh, analizele «la rece» ale naționalismului autohton sunt elaborate de către străini, sau de către oameni desprinși, prin distanțare geografică și sentimentală, de prejudecățile autohtone paralizante, și al relevării unor detalii biografice menite să confirme armistițiul tacit existent între filosof și Putere (mărturiile exilului românesc la Paris sunt, în această privință, esențiale). Interesant e că jurnalul lui Gabriel Liiceanu a fost scris tocmai din dorința de a-l răpi pe filosof cercului calp și alienant al adulăției comune, pentru a-l restitui solitudinii protectoare a creației; astfel, *Jurnalul* deconstruiește mai întâi un mit popular, pentru a-l înlocui apoi cu unul de factură elitistă, inițiativă («al catarilor de la Păltiniș» – cum va titra ambiguu N. Steinhardt!), bazat pe logica cercului închis, impenetrabil, specific afinităților selective. Repudierea literarului, prezentă în volum, va stârni repulsia multor pene subit inflamate, Al. George sau E. Simion excelând polemic (în scris și oral), în avangarda unor cohorte de comilitoni, zeloși în vituperanțe și covârșitori ca număr. [...] Ca trăitor al timpurilor în care cartea a fost aruncată pe piață, îmi amintesc că stupefacția de a fi fost posibilă a contat ca prima dintre reacțiile de receptare stârnite: eram la trei ani după decizia lui Ceaușescu de a-și sacrifica poporul pentru plata integrală a datoriilor externe, la puțin mai mult de un an de la faimoasele teze culturale de la Mangalia, din perioada estivală a lui '82, prilej de maximă culpabilizare oficioasă a intelectualului român, prin urmare, apariția intempestivă a *Jurnalului* în acest segment de îngheț ideologic și de frustrare editorială «nu intra în peisaj», părându-le multora ca fiind aproape

neverosimilă. Textul era unic, magistral, copleșitor; prin urmare, ne întrebam cu toții, ce se ascunde în spatele scenei, acolo unde autorului nu fusese invitat? Unde se termină conturul fin al inocenței? – nu a autorului, ci a contextului, fiindcă volumul a fost – și continuă să fie un mister contextual. Mai mult: e sigur acum – din perspectiva anilor scurși de atunci – că a fost un *semn*, un indiciu, o demonstrație. Altfel spus – apariția *Jurnalului* a contat în economia noastră culturală de atunci – cu totul independent de intenția explicită a autorului – ca *mesaj public*, ca *gest politic*. Uzând de un termen de dată mai recentă, lansat în circulație în România de către Virgil Nemoianu, putem afirma că *Jurnalul de la Păltiniș* și discuțiile pătimașe stărnite în jurul lui au reprezentat, la noi, la data apariției, o «bătălie canonică», prin contestarea publică a supremației pârghiei de consacrare socială pe care o reprezenta literatura. Ani de-a rândul, subminarea prin ideologie marxistă a filosoficului și demonetizarea acestuia printr-un verbiaj ignorant, autosuficient, orgolios-totalitar au avut drept consecință crearea unor pârghii publice de consacrare care avea în centrul lor *exclusiv literatura*. O tradiție de sorginte romantică și herderiană, bazată pe ideea că autenticitatea ființei naționale se măsoară primordial prin coeficientul de expresivitate al limbii literare, a susținut în mod tacit, în timp, această perspectivă, ea fiind adoptată organic și după înlăturarea exagerărilor culturale sovietofile din perioada acutizării formelor simbolice de beligeranță specifice războiului rece. Ca o consecință pragmatică, imediat după instaurarea regimului roșu, un scriitor (M. Sadoveanu) devine președintele Marii Adunări Naționale; alții (M. Beniuc, E. Jebeleanu, Dan Deșliu, A. Toma etc., etc.) se lansează furibund în campania de modelare a «omului de tip nou». Puterea nouă nu ignoră literatura, ci o cultivă (selectiv) o integrează. Sub aspect instituțional, Uniunea Scriitorilor prosperă spectaculos, după bunul model sovietic al sarcinii de a forma «luminători ai poporului». Indiciul cel mai limpede al acestei eflorescențe dirijate de la Centru îl reprezintă cuantumul premiilor literare de atunci, suficient de mari pentru a-i asigura beneficiarului accesul investițional la un apartament (uneori vilă), sau la o casă de odihnă personală, undeva la țară. Pe termen lung, privind consecințele din perspectiva zilelor noastre, acest proces canonic a avut drept efect sporirea fără de număr a literaților din toate zonele țării, România fiind, la ora aceasta, țara cu cel mai mare număr de poeți pe metru pătrat din Europa. Tot acest eșafodaj a fost serios zdruncinat prin apariția *Jurnalului de la Păltiniș*, prin intermediul căruia canonul filosofic își revendică în mod fățiș superioritatea în raport cu cel literar. Nu întâmplător, efectul bulversant a fost pe măsură. Mai mult, această preeminență (care sugerează că tot ce se află în afara filosoficului e cel mult disciplină propedeutică) a fost afirmată prin invocarea tradiției antice, și în numele reînnoșării legăturilor cu marea generație interbelică a lui Mircea Eliade sau Emil Cioran, palier sufletesc sensibil al tuturor promoțiilor literare românești postbelice. [...]”.

INDEX DE NUME

A

- Abăluță, C.[onstantin] , 70, 132, 213, 537, 586
- Acosmei, Constantin, 70
- Acterian, Arșavir, 234, 333
- Acterian, Haig, 234
- Adam, Sergiu, 37, 173, 471, 473
- Adameșteanu, Gabriela, 83, 154, 158, 207, 300, 327, 366, 381, 392, 393, 453
- Aescht, Georg, 39
- Agârbiceanu, Ion, 193, 298
- Agopian, Ștefan, 14, 154, 537, 558, 641
- Ahmatova, Anna, 599
- Alboiu, George, 231
- Albright, Madeline, 445
- Aldulescu, Radu, 137, 343, 478, 538
- Alecsandri, Vasile, 37, 99, 233, 267, 294, 466, 471, 476, 635
- Alexandrescu, Grigore, 476
- Alexandrescu, Horia, 452, 453
- Alexandrescu, Sorin, 39, 139, 168, 194, 196, 304, 369, 577, 578, 606, 607, 609
- Alexandrescu, Vlad, 508
- Alexandru, Horia, 167
- Alexandru, Ioan, 106, 111, 197, 315, 316
- Alexiu, Lucian, 132
- Al-George, Sergiu, 402
- Alifantis, Nicu, 605
- Alighieri, Dante, 220,227, 409, 423, 569
- Almosnino, George, 53, 356
- Alui Gheorghe, Adrian, 70, 132, 401
- Anastasiu, Călin, 61
- Anca, Sorin, 432
- Andone, Eugen, 141
- Andreescu, Gabriel, 289, 342
- Andreescu, Ioana, 79
- Andreev, Leonid, 625
- Andreiță, Ion, 393
- Andricu, Mihail, 12
- Andriescu, Radu, 118
- Andrițoiu, Al., 319
- Andru, Vasile, 433
- Angelescu, Călin, 214
- Anghel, Gh., 418
- Anghel, Paul, 235, 501
- Angelescu, Mircea, 19, 40, 85, 135, 195, 609
- Angelescu Irimia, Mihaela, 195, 508
- Antim, Ivireanul, 456
- Antipa, Grigore, 76, 113
- Antoși, Sorin, 61, 141, 369
- Antonescu, Eftimie, 76
- Antonescu, Ion, 10, 85, 329, 331, 436, 437, 495, 563, 607
- Antonescu, Mihai, 76
- Antonescu, Nae, 263
- Antonesei, Liviu, 123, 141, 390
- Apollinaire, Guillaume, 97, 280, 637
- Apolzan, Mioara, 19
- Applebaum, Anne, 368
- Arachelian, Vartan, 377
- Aragon, Louis, 602, 610

- Ardelean, Gheorghe, 367
 Ardeleanu, Ion, 82
 Arendt, Hanna, 24
 Argetoianu, Constantin, 152
 Arghezi, Tudor, 10, 50, 61, 72, 79,
 87, 91, 94, 105, 115, 122, 160,
 177, 197, 214, 231, 243, 260, 309,
 328, 363, 391, 396, 404, 405, 442,
 444, 466, 495, 509, 516, 530, 572
 Artene, Adrian, 504, 507, 508
 Arun, George, 93
 Asavei, Gheorghe, 155
 Astaloș, George, 70, 293
 Aura, Christi, 132, 554, 601
 Avramescu, Cătălin, 195
- B**
- Baba, Corneliu, 156
 Babeți, Adriana, 61, 160, 339, 484,
 552, 645
 Bachelard, Gaston, 234
 Baci, Ștefan, 387, 478, 569
 Baconsky, A. E., 23, 295, 296, 635
 Bacovia, G., 91, 94, 205, 294, 411,
 450, 468, 533, 543, 636
 Baghiu, Vasile, 42, 46, 70, 263, 537
 Bak, Imre, 221
 Bakhtin, Mihail, 66
 Balotă, Nicolae, 194, 337, 443, 481,
 490, 586, 608, 615
 Baltag, Cezar, 9, 118, 270, 337, 348,
 506, 633
 (de) Balzac, Honoré, 100, 212, 310,
 639
 Banciu, Carmen Francesca, 155
 Banuș, Maria, 50, 375, 452, 522
 Baranga, Aurel, 28, 307
 Barassovia, Ioan, 58
 Barbă, Amalia, 362
 Barbu, C., 480, 481, 499, 500, 509,
 514, 515, 547
 Barbu, Eugen, 16, 28, 63, 65, 94, 128,
 149, 183, 192, 205, 226, 299, 304,
 310, 314, 319, 411, 425, 437, 448,
 449, 437, 448, 449, 463, 464, 470,
 491, 500, 501, 531, 533, 534, 546
 Barbu, Ion, 120, 149, 160, 326, 408,
 420, 423, 572, 576
 Barbu, Marga, 16
 Barbu, Petre, 65, 42, 364, 478, 538,
 540, 644
 Bardan, Vasile, 405, 634
 Barna, Marius Th., 80
 Baronzi, George, 434
 Barth, John, 268
 Barthes, Roland, 52, 325, 485, 598
 Baștovoi, Ștefan, 64, 175, 185, 351,
 362, 525, 570
 Baudelaire, Charles, 48, 103, 234,
 421, 646
 Băcanu, Petre Mihai, 109, 453, 487
 Bădărău, George, 401
 Bădescu, Ilie, 146, 413, 512
 Bădescu, Horia, 78
 Bădiliță, Cristian, 70, 625
 Bădiliță, Smaranda, 646
 Băicuș, Iulian, 291, 579, 588
 Băieșu, Ion; Băiașu, Ion, 333, 523
 Băiețică, Ioana, 370
 Băileșteanu, Fănuș, 328, 405, 636
 Bălan, Ion Dodu, 284, 297
 Bălașa, Sabin, 418
 Bălăcioiu, Ecaterina, 300
 Bălăiță, George, 141, 338, 343, 347,
 538, 602
 Bălănescu, Sorina, 125
 Bălcescu, N., 267, 320, 326, 387, 476
 Băncilă, Vasile, 91, 276, 396
 Bănescu, Florin, 40
 Bănulescu, Daniel, 37, 47, 70, 113,
 132, 168, 197, 264, 343, 347, 357,
 427, 486, 515, 538, 540, 630, 636,
 644

- Bănulescu, Ștefan, 171, 213, 283,
284, 390, 404, 478, 497, 528, 537,
614, 625
- Bâja, Ileana, 238
- Bârna, Nicolae, 234, 262, 268, 292,
364, 405, 522, 634
- Bârsilă, Mircea, 336
- Bedrosian, Magdalena, 242, 257, 498
- Beldeanu, Ion, 509
- Benedek, Jolan, 343, 538
- Beniuc, M., 44, 91, 214, 310, 444,
477, 519, 648
- Beram, Elena, 456
- Berindei, Dan, 242, 512, 583
- Berlogea, Ileana, 107
- Bernea, Horia, 610
- Berceanu, Bogdan, 455, 465
- Bernhardt, Thomas, 358
- Berza, Maria, 23, 32, 89
- Bianu, I., 388
- Biberi, Ion, 11
- Biemel, Walter, 11
- Bittel, Adriana, 473
- Blaga, Dorli, 396
- Blaga, Lucian, 11, 39, 41, 54, 61, 79,
87, 94, 101, 177, 197, 205, 219,
226, 231, 243, 255, 277, 292, 298,
299, 313, 322, 392, 396, 402, 408,
411, 423, 425, 444, 455, 466, 471,
490, 495, 528, 529, 533, 534, 535,
572, 644
- Blaga, Miron, 374
- Blaj, Emilian, 443
- Blandiana, Ana, 9, 17, 59, 109, 111,
129, 154, 158, 206, 212, 321, 323,
327, 356, 454, 489, 511, 537, 623,
639
- Blecher, Max, 20, 183, 287, 327
- Bleoca, Liviu, 610
- Bloom, Harold, 119, 497
- Bobe, T. O., 61, 98, 148, 153, 161,
217, 220, 223, 385, 410
- Boboc, Marian, 54
- Bobu, Emil, 303
- Boca, Delia, 214
- Bodiu, Andrei, 54, 61, 70, 80, 132,
185, 350, 355, 388, 564
- Bodnaru, Adrian, 185
- Boerescu, Dan-Silviu, 6, 8, 60, 66,
117, 123, 133, 164, 198, 343, 351,
383, 401, 443, 477, 525, 536, 580,
598, 603, 635
- Boeriu, Eta, 10
- Bogdan, Radu, 449, 450
- Bogza, Geo, 11, 44, 76, 147, 180,
230, 308, 379, 441, 444, 511, 541,
567
- Boia, Lucian, 140, 154, 347, 358,
404, 413, 476, 486, 492, 528, 593,
615
- Bojan, Mariana, 295, 457, 537
- Boldan, Emil, 35
- Boldea, Iulian, 400, 572
- Boldon, Mihai, 5
- Bolintineanu, D., 37, 387, 466
- Böll, Heinrich, 347
- Borbély, Ștefan, 49, 71, 265, 362,
391, 646
- Borchert, Wolfgang, 347
- Boroianu, Radu, 123
- Bot, Ioana, 137, 420, 442
- Botez, Demostene, 320
- Boureanu, Radu, 319
- Boz, Lucian, 172
- Brad, Bianca, 59
- Brad, Ion, 320, 405
- Braga, Corin, 55, 70, 132, 140, 194,
214, 215, 362, 389, 540, 543, 646
- Braga, Rodica, 430
- Bralower, Rica, 5
- Bran, Raluca, 646
- Bratu, Savin, 5
- Brauner, Victor, 20, 355, 431
- Brădășan, Costică, 303

Brătescu-Voinești, I. Al., 375

Brătianu, Gh., 76, 84

Brătianu, Ionel, 593

Brătianu, Vintilă, 345, 417

Brâncuși, Constantin, 283, 299, 385,
530, 606

Brânzea, Nicolae, 292

Breban, Nicolae, 21, 48, 59, 65, 128,
146, 158, 174, 222, 242, 250, 287,
336, 344, 363, 427, 449, 472, 537,
579, 605, 615, 626

Breton, André, 113

Broch, Hermann, 38, 627

Bruckner, Pascal, 636

Brumaru, Emil, 125, 361, 390, 404,
486, 528, 587, 602, 636

Brunea-Fox, F., 20

Bucur, Maria, 370

Bucur, Marin, 19

Bucur, Romulus, 40, 58, 132, 185-
187, 355, 361, 362, 385, 618

Buciu, Marian Victor, 615

Bucuroiu, Răzvan, 289

Bud, Florica, 443

Budișteanu, Radu, 76

Buduca, Ioan, 31, 93, 133, 206, 344,
385, 515, 573

Bugnariu, Tudor, 396

Buhociu, Octavian, 446

Buiciuc, C., 601

Bujoreanu, I. M., 434

Bulei, Ion, 23, 40

Bulgăre, Gheorghe, 50

Burlea, Suzana, 363

Buruciuc, Radu, 71

Butnaru, Leo, 221, 299, 473, 554

Buzea, Constanța, 111, 139, 356

Buzilă, Boris, 149

Buzura, Augustin, 21, 40, 129, 145,
158, 193, 343, 469, 501, 511, 538,
630

Byron, George Gordon, 25, 95, 163

C

Caillois, Roger, 433

Cajal, N., 82, 440

Camus, Albert, 78, 513

Cangeopol, Liviu, 141

Cantemir, Dimitrie, 113, 160, 326,
423, 645

Caracostea, D., 9, 464

Caragiale, I. L., 19, 32, 59, 72, 88,
91, 99, 100, 141, 143-145, 160,
187, 226, 229, 230, 234, 299, 328,
36, 387, 402, 412, 416, 417, 423,
427, 476, 529, 530, 533, 534, 535,
549, 572, 576, 590, 601

Caragiale, Mateiu, 149, 205, 334, 560

Caragiu-Marioțeanu, Matilda, 404

Caraiman, Iosif, 185

Caraion, Ion, 51, 243, 469, 496, 575

Caraman, Ștefan, 133, 238, 401, 443,
492

Caramitru, Ion, 32, 59, 89, 94, 147,
156, 262, 292, 492, 499

Caranica, Nicu, 70, 386

Carassou, Michel, 644

Carianopol, Virginia, 143

Carmel, Shaul, 601

Carol al II-lea de Hohenzollern, 607

Carp, P. P., 141

Carpov, Maria, 125

Cartojan, N., 25, 325

Cassian, Nina, 43, 70, 111, 113, 132,
175, 178, 236, 319, 351, 400, 452,
476, 496, 501, 614

Catanoy, Nicholas, 70

(de) Cavour, Camillo Benso, 446

Căliman, Călin, 605

Călin, Claudia, 184, 239

Călin, Liviu, 313

Călin, Vera, 5, 538

Călinescu, G., 5, 11, 19, 20, 25, 28,
29, 33-36, 39, 44, 79, 99, 102,
115, 143, 144, 151, 159, 162, 170,

- 180, 214, 220, 222, 229, 236, 271-273, 277, 28, 294, 297, 309, 310, 313, 317, 318, 325, 328, 353, 359, 363, 396, 404-406, 409, 410, 411, 424, 444, 454, 473, 474, 495, 496, 500, 516, 519, 522, 531-533, 542, 573, 579, 615, 619, 630, 634
- Călinescu, Matei, 11, 86, 118, 168, 182, 270, 303, 337, 349, 363, 369, 463, 633
- Cărtărescu, Mircea, 47, 58, 85, 93, 97, 124, 137, 139, 148, 153, 154, 167, 183, 189, 198, 215, 217, 223, 232, 264, 265, 289, 290, 323, 342, 344, 351, 355, 363, 375, 390, 404, 423, 468, 473, 508, 537, 567, 574, 578, 585, 630, 646
- Cârligeanu, Evelina, 238
- Cârlova, V., 37
- Cârnci, Magda, 80, 92, 172, 196, 470, 508, 541
- Cârstea, Cristina, 175, 235, 342, 401, 478, 635
- Cârstean, Svetlana, 61, 351, 357
- Ceașescu, Elena, 75, 109, 359
- Ceașescu, Nicolae, 5, 12, 16, 18, 33, 35, 45, 49, 73, 85, 104, 112, 113, 146, 149, 157, 160, 191, 232, 251, 252, 256, 276, 278, 280, 303, 307, 309, 310, 319, 320, 321, 331, 337, 369, 377, 382, 383, 396, 397, 398, 442, 449, 453, 465, 468, 489, 95, 503, 510, 519, 590, 591, 598, 607, 633, 647
- Celan, Paul, 71, 114, 196, 221, 610
- Céline, Louis-Ferdinand, 65, 319, 437, 441, 451
- Cerna, Dumitru, 295
- Cernat, Paul, 76, 140, 239, 493, 527, 555, 565, 589, 620
- Cesereanu, Ruxandra, 41, 54, 120, 132, 362, 441, 491, 537, 544, 644
- Cetea, Doina, 443
- Chelaru, Andrei, 347
- Chifor, Valentin, 615
- Chifu, Gabriel, 71, 121, 132, 139, 175, 273, 358, 515, 537
- Chihăia, Pavel, 328, 386, 457, 496, 624
- Chioaru, Dumitru, 118, 132
- Chiper, Tita, 103, 223, 418
- Chirac, Jacques, 365
- Chirot, Daniel, 61
- Chișinevski, Iosif, 232
- Chișu, Lucian, 15, 90, 242, 260, 405
- Chițimia, I. C., 34
- Chivu, Marius, 251, 276
- Chomsky, Noam, 172
- Ciachir, Dan, 31
- Cilibi, Moise, 20
- Cimpoieșu, Petru, 617
- Ciobanu, Mircea, 213, 357, 481, 601, 602
- Ciobanu, Radu, 41, 568
- Ciobanu, Valeriu, 35
- Ciobanu Vitalie, 301
- Ciobanu, Vlad, 213
- Ciocan, Iulian, 80
- Ciocârlie, Alexandra, 195
- Ciocârlie, Livius, 38, 39, 68, 177, 256, 363, 361, 538, 574
- Cioculescu, Barbu, 262, 299, 328, 623
- Cioculescu, Radu, 490
- Cioculescu, Simona, 455
- Cioculescu, Șerban, 11, 36, 118, 180, 229, 272, 299, 327, 328, 463, 490, 511, 523, 619
- Cionoff, Șerban, 376, 395
- Cioran, E. M., 23, 51, 73, 90, 118, 129, 142, 150, 172, 176, 195, 207, 234, 244, 248, 253, 268, 279, 287, 304, 319, 369, 387, 419, 467, 479, 562, 563, 572, 606, 610, 648

- Ciorbea, Victor, 42, 157
 Cisek, Oskar Walter, 41
 Cistelecan, Al., 31, 47, 235, 351, 358,
 385, 474, 478, 641
 Ciubuc, Bogdan, 140, 239, 620
 Cleopa, Ilie, 581
 Clinton, William (Bill), 442
 Coande, Nicolae, 70, 264, 400
 Cochinescu, Ioan Mihai, 343, 538
 Codrescu, Andrei, 61, 70, 537
 Codruș, Mariana, 123, 141, 537
 Coja, Ion, 430, 492, 504, 510
 Coloșenco, Mircea, 120
 Comanescu, Petru, 310, 566, 572
 Comănescu, Denisa, 59, 213
 Comănescu, Ileana, 429
 Conachi, Costache, 365
 Condeescu, Alexandru Dan, 117,
 178, 327, 328, 594, 605
 Condurachi, Emil, 275
 Conio, Gérard, 261
 Constantin, Ilie, 44, 70, 179, 537
 Constantinescu, Cornel Radu, 16,
 380, 448, 452, 462
 Constantinescu, Emil, 19, 275, 281,
 282, 321, 342, 394, 397, 398, 447,
 465, 470, 487, 499, 504, 507, 517,
 518, 545, 556, 583, 591, 595
 Constantinescu, Marina, 139
 Constantinescu, Miron, 625
 Constantinescu, Pompiliu, 619
 Constantinescu, Romanița, 85
 Constantinescu, V.[irgiliu]
 N.[iculae], 13, 17
 Constantiniu, Florin, 139, 289
 (del) Conte, Rosa, 409
 Coposu, Corneliu, 320
 Corbea, Ileana, 344, 386, 403
 Corbea-Hoișie, Andrei, 196, 221
 Corbeanu, Nicolae, 269, 347, 538
 Corbu, Daniel, 133, 351, 401
 Cordoș, Sanda, 188
 Cornea, Andrei, 5, 6, 140, 207, 289,
 438
 Cornea, Doina, 212, 281, 321
 Cornea, Paul, 5, 6, 33, 34, 82, 83, 85,
 88, 120, 134, 199, 390, 404, 486,
 502, 428, 553, 576, 577
 Corniș-Pop, Marcel, 120, 346
 Cornișteanu, Mircea, 615
 Cornu, Aurora, 329, 365, 451, 470,
 495
 Coroiu, Constantin, 9
 Cosașu, Radu, 23, 32, 123, 381, 511,
 581, 641
 Costache, Adrian, 430
 Costache, Maria, 109
 Costea, Sorina, 116
 Coșbuc, George, 100, 226, 267, 476,
 533
 Coșovei, Traian T., 58, 70, 90, 132,
 236, 298, 301, 350, 481, 585, 603
 Coteanu, I., 266, 430
 Cotruș, Aron, 267, 569
 Cotruș, Ovidiu, 10, 490
 Cotuțiu, Cornel, 116
 Courriol, Jean-Louis, 630
 Courtois, Stéphane, 389
 Crainic, N.[ichifor], 79, 93, 180, 204,
 277, 279, 319, 490, 572
 Crăciun, Alexandra, 427, 430, 636
 Crăciun, Gheorghe, 31, 49, 52-54, 58,
 63, 80, 131, 190, 50, 351, 353,
 358, 384, 471, 537, 595
 Crăciunescu, Ioana, 605
 Crăsnaru, Daniela, 453, 475
 Crânguleanu, Ion, 307
 Creangă, Ion, 38, 54, 141, 226, 333,
 423, 476, 487, 601, 625, 637
 Creția, Ofelia, 13
 Creția, Petru, 13, 99, 229, 267, 366,
 406, 537
 Cristache, Nicolae, 89

- Cristea, Valeriu, 15, 32, 75, 107, 157,
 169, 177, 242, 258, 379, 382, 426,
 428, 429, 500, 506, 538
 Cristea-Enache, Daniel, 11, 26, 77,
 168, 242, 260, 281, 494, 584, 634
 Cristofor, Ion, 132
 Cristoiu, Ion, 43, 206, 368
 Crohmălniceanu, Ovid S., 5, 29, 58,
 128, 296, 309, 495, 501, 506, 542,
 579
 Croitoru, Angela, 356
 Croitoru, Nicolae, 108
 Cruceanu, Mihai, 180
 Crudu, Dumitru, 54, 350, 388, 524,
 554
 Csejka, Gerhardt, 22
 Cubleşan, Constantin, 293
 Cubleşan, Victor, 198, 483
 Cuciureanu, Ştefan, 357
 Cugno, Marco, 51, 467, 626
 Culcer, Dan, 53, 78
 Culianu, Ion Petru, 130, 245, 287,
 468
 Culic, Nicolae, 160
 Curşeu, Ioan, 646
 Cuşa, Ioan, 387
 Cuşnarencu, George, 343, 427, 443,
 538, 585, 644
 Cuza, A. C., 101, 146, 218, 221, 466,
 552
 Cvasnii Cătănescu, Maria, 85
- D**
- Damaschin, Dan, 641
 Damian, Liviu, 234
 Damian, S., 123, 168, 305, 317, 368,
 369, 376, 378, 392, 503, 522, 577
 Dan, Vasile, 132, 185, 360, 491, 645
 Danciu, Ion Maxim, 53, 80, 639
 Daneliuc, Mircea, 139, 358
 Daniel, Jean, 279
 Danilov, Nichita, 70, 132, 141, 199,
 234, 265, 342, 350, 401, 443, 537
 Darwin, Charles, 97
 Dascălu, Crişu, 405
 David, Naftuli, 5
 Dăscălescu, Constantin, 112
 Deciu, Andreea, 85, 138, 139, 195,
 347, 508
 Dediu, Dan, 574
 Delavrancea, Cella, 457, 583
 Deleanu, Daniel, 182
 Deleanu, Iulia, 576
 Deletant, Dennis, 647
 Deleuze, Gilles, 39, 114, 139
 Densusianu, N., 97
 Densuşianu, Ovid, 623
 Derrida, Jacques, 52
 Descartes, René, 100, 417
 Deşliu, Dan, 17, 50, 151, 294, 313,
 477, 500, 541, 648
 Diaconescu, Romulus, 122, 400, 434,
 523
 Diaconu, Marin, 446, 479
 Diaconu, Mircea A., 429, 432, 473,
 474, 476
 Dima, Al., 11, 34
 Dima, Simona-Grazia, 131-133
 Dimisianu, G., 59, 78, 79, 123, 173,
 236, 313, 328, 359, 360, 381, 34,
 473, 502, 503, 506, 515, 517, 536,
 537, 591
 Dimisianu, Georgeta, 329, 345, 452,
 453
 Dimitrescu, Florica, 140
 Dimitriu, Daniel, 37, 110, 307
 Dimov, Leonid, 70, 111, 118, 132,
 143, 215, 237, 256, 347, 356, 382,
 519, 630
 Dinescu, Mircea, 16, 59, 154, 158,
 475, 481, 541, 630
 Diniţoiu, Adina, 567
 Djuvara, Mircea, 160
 Dobrescu, Al., 176
 Dobrescu, Caius, 23, 31, 32, 58, 80,
 93, 132, 137, 154, 155, 185, 239,

- 335, 347, 348, 350, 357, 358, 364,
367, 388, 390, 404, 478, 489, 494,
495, 528, 540, 595, 635
- Dobrogeanu, Elena, 184
- Doinaș, Șt. Aug., 9, 10, 11, 21, 31,
59, 89, 129, 195, 197, 337, 367,
402, 443, 481, 541, 581, 588, 635
- Doman, Dumitru Augustin, 42, 112,
133, 175, 292, 636
- Dorian, Gellu, 70, 123, 132, 235,
236, 401, 598
- Draghinescu, Rodica, 70, 132, 185,
351, 478, 537
- Dragoescu, Anton, 139
- Dragolea, Mihai, 641
- Dragomir, Caius Traian, 310, 404,
441, 529, 530, 534, 536, 605
- Dragomir, Oana, 184, 239
- Dragomir, Leonid, 637
- Dragomir, Mișu, 319
- Dragomir, Silviu, 76
- Dragomirescu, M., 33, 388
- Dragoș, Grigore, 97
- Dragoș, Nicolae, 313, 477
- Dram, Constantin, 118, 473
- Drăgan, Ioana, 128, 131, 443, 539
- Drăgănescu, Mihai, 143, 157, 203, 232
- Drăgănoiu, Ioan, 611
- Drăghicescu, D., 446, 526
- Drăghici, Marian, 61, 344, 478
- Drieu la Rochelle, Pierre, 451
- Drimba, Ovidiu, 6
- Duda, Virgil, 123, 500
- Duma, Aurel, 392
- Dumitraș, Maxim, 358
- Dumitrașcu, Aurel, 70, 598
- Dumitrescu, Aurelian Titu, 213, 605
- Dumitrescu, Constantin Ticu, 154
- Dumitrescu, Doina, 561
- Dumitrescu, Florin, 69, 478
- Dumitrescu, Geo, 21, 305, 331, 451,
502, 506
- Dumitrescu, Sorin, 453, 605, 622
- Dumitrescu-Bușulenga, Zoe;
Dumitrescu, Zoe, 5, 11, 409, 430
- Dumitrescu, Mircia, 605
- Dumitriu, Anton, 11, 172, 173
- Dumitriu, Dana, 382
- Dumitriu, Petru, 62, 63, 72, 79, 152,
244, 307, 310, 311, 313, 314, 319,
345, 440, 451, 480, 482, 553, 580,
608, 609
- Dunăreanu, Ovidiu, 64, 443
- Durand, Gilbert, 234
- Durandin, Catherine, 370
- Durbacă, Alina, 61
- Durkheim, Émile, 446
- Dușu, Alexandru, 195

E

- Ebenbauer, Alfred, 221
- Eftimiu, Victor, 50, 519, 542
- Eliade, M.[ircea], 11, 23, 126, 150,
173, 199, 207, 210, 234, 244, 279,
287, 288, 319, 328, 386, 391, 437,
457, 468, 530, 563, 569, 572, 592,
622, 648
- Eliot, T. S., 91, 486
- Éluard, Paul, 602
- Eminescu, Aglae, 44
- Eminescu, Matei, 44
- Eminescu, M.[ihai], 9, 13, 14, 17, 25,
27, 28, 37, 40-44, 59, 61, 87, 91,
94-105, 111, 112, 115, 137, 141,
146, 147, 148, 150-156, 158-167,
172, 175, 177, 182, 183, 185, 199,
200, 201, 209, 210, 217, 218, 220,
221, 223, 225-232, 233, 234, 236,
237, 264-267, 276, 282, 283, 286,
287, 292, 298, 302, 303, 316, 322-
326, 328, 339, 340, 341, 363, 371,
372-375, 379, 380, 385, 386, 400,
405-427, 441, 454, 455, 470, 471,
476, 482, 494, 501, 506, 530, 532-

535, 549, 551, 552, 553, 560, 572,
582, 589, 590, 601, 602, 603, 620,
622, 632, 636
Eminovici, Gh., 44
Eminovici, Harieta, 98
Eminovici, Matei, 232
Enache, Petre, 222
Enache, Puiu, 64
Enășescu, Artur, 104
Enculescu, Ovidiu, 453
Ene, Claudia, 85
Ene, Georgeta, 19
Ene, Gheorghe, 358
Ene, Ileana, 549
Enescu, Radu, 10
Enescu, Teodor, 402
Erofeev, Victor, 626
Esca, Andreea, 493
Eskenazi, Victor, 289
Eulert, Don, 347
Everac, Paul, 129, 282, 374

F

Farkas, Jenő, 625
Fati, Vasile Petre, 70, 132
Fauchereau, Serge, 242
Fay, Jean Pierre, 633
Fechete, Nicolae, 351
Felea, Victor, 284, 295
Filimon, Nicolae, 96
Filip, Eugen, 54
Finkenthal, Michael, 72
Finkielkraut, Alain, 636
Firan, Florea, 61
Fischer, Iancu, 20
Flaubert, Gustave, 326, 421, 485
Flămînd, Dinu, 639
Flonta, Mircea, 304
Flora, Ioan, 70, 132, 358
Florea, Rodica, 19, 61, 273, 433
Florescu, Gheorghe I., 34, 339, 340
Florescu, Nicolae, 288, 456, 592

Florian, Filip, 31
Florian, Mircea, 130
Foarță, Șerban, 96, 148, 153, 162,
182, 194, 224, 283
Fotache, Oana, 85, 487
Fotache, V., 94
Fotiade, Ramona, 635
Frățilă, Augustin, 402, 605
Frenkian, Aram, 333
Fruntașu, Iulian, 350, 362, 554
Frumelată, Nicolae Dan, 10, 75, 313,
377
Frunză, Victor, 294
Fucikova, Eliska, 221
Fulga, Laurențiu, 379
Fundoianu, B.[arbu], 20, 183, 390,
438, 501, 511, 533, 562, 606, 610,
636, 644

G

Gabor, Gabriela, 636
Gafencu, Grigore, 346
Gafencu, Valeriu, 445
Galaicu-Păun, Emilian, 60, 362, 537,
554
Gană, George, 11, 85
Garaudy, Roger, 437
Gaster, Moses, 20
(de) Gaulle, Charles, 246
Gălățanu, Mihail, 264, 401, 443, 478,
539, 546, 635
Gânscă, Crenguța, 615
Gârbea, Horia, 133, 235, 264, 287,
301, 343, 351, 401, 433, 478, 491,
538, 636
Genaru, Ovidiu, 338
George, Al.[exandru], 29, 51, 62, 67,
254, 256, 271, 277, 278, 299, 305,
328, 375, 377-379, 450, 456, 457,
467
Georgescu, Paul, 5, 35, 336, 424, 536
Ghelmez, Petre, 319

- Gheorghe, Ion, 106, 111, 315, 316, 465, 519
- Gheorghe, Nicolae, 154
- Gheorghe, Tudor, 107, 631
- Gheorghică, Viorel, 361
- Gheorghiu, Constantin Virgil, 496, 636
- Gheorghiu, Mihai Dinu, 461
- Gheorghiu, Vasile, 38
- Gheorghiu, Virgil, 457, 569
- Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 7, 10, 157, 278, 310, 465
- Gherghel, Valeriu, 141
- Gherguț, Sorin, 61, 227
- Gherman, Ligia, 363
- Gherman, Sabin, 61
- Ghica, Ion, 210, 387
- Ghilimescu, Ștefan Ion, 336
- Ghiu, Bogdan, 58, 70, 90, 132, 214, 236
- Ghițescu, Michaela, 196
- Giorgioni, R. V., 601
- Giurescu, C. C., 76
- Glodeanu, Gheorghe, 20
- (von) Goethe, Johann Wolfgang, 25, 38, 77, 95, 163, 409, 441, 608
- Goga, Octavian, 79, 91, 204, 222, 267, 294, 425, 466, 533, 583, 635
- Gogea, Vasile, 116
- Golopenția, Anton, 449, 464
- Goma, Paul, 31, 42, 108, 124, 140, 145, 151, 158, 180, 202, 203, 254, 269, 304, 307, 341, 351, 381, 388, 394, 442, 468, 469, 489, 491, 543, 578, 585, 591, 597, 631, 645
- Gorbaciov, Mihail, 157, 218, 482
- Gorki, Maxim, 242
- Got, Petre, 111
- Grama, Sebastian, 133, 217, 405
- Grass, Günther, 637
- Graur, Alexandru, 20, 590
- Grănescu, Mihail, 443
- Grăsoiu, Dorina, 19
- Grăsoiu, Liviu, 305, 561
- Grecea, Mihai, 140, 389, 589
- Greceanu, Adela, 181, 360, 483, 546
- Gregorian, Alexandru, 387
- Greimas, A. J., 464
- Grigore, Vasile, 333
- Grigore-Nearsova, G., 443
- Grigorescu, Dan, 11, 82, 85, 90, 164, 205, 454, 478
- Grigorescu, Ion, 615
- Grigurcu, Gheorghe, 45, 49, 60, 77, 83, 91, 92, 94, 148, 158, 168, 178, 182, 223, 267, 276, 279, 281, 283, 297, 299, 304, 305, 337, 345, 350, 374, 378, 382, 386, 403, 447, 463, 469, 474, 518, 530, 541, 574, 592, 621, 635
- Grosu, Jean, 41
- Grosu, Mitu, 25, 35
- Grosu, Mugur, 51, 52
- Groșan, Ioan, 59, 154, 189, 213, 238, 344, 473, 537, 572, 614, 641
- Groza, Petru, 204, 522
- Guattari, Félix, 139
- Guerreiro, Rosa, 626
- Guga, Romulus, 570
- Guillermou, Alain, 409
- Guillevic, Eugène, 293
- Gulea, Stere, 9, 498
- Guran, Claudia, 394
- Guran, Letiția, 346
- Guran, Petre, 646
- Gurian, Sorana, 457
- Gusti, D.[imitrie], 76, 211, 464, 541
- Gyr, Radu, 180, 234, 279, 311, 388, 398, 490, 572

H

- Hadârcă, Ion, 234
- Hadji-Culea, Cristian, 610
- Hagiu, Grigore, 285, 337

- Hamsun, Knut, 312, 437, 441
 Handoca, Mircea, 288, 622
 Hanță, Al., 404
 Harms, Daniil, 8, 342
 Hasdeu, B. P., 27, 149, 583
 Havel, Václav, 109, 254, 269, 575
 Hedeșan, Otilia, 645
 Heidegger, Martin, 24, 176, 319, 408, 441
 Heine, Heinrich, 103
 Herseni, Traian, 234
 Heitmann, Klaus, 376
 Heliade Rădulescu, Ion, 21, 37
 Hitler, Adolf, 10, 120, 310, 341, 575
 Hodjak, Franz, 457
 (von) Hofmannsthal, Hugo, 39
 Holban, Anton, 456
 Holban, Ioan, 641
 Hölderlin, Friedrich, 15, 177, 407, 602
 Homer, 79, 253, 310, 412, 561, 603
 Horasangian, Bedros, 65, 193
 Horea, Alexandru, 163, 167, 452, 453
 Horia, Vintilă, 129, 130, 196, 234, 246, 386, 387, 569
 Horvath, Imre, 319
 Hossu-Longin, Lucia, 377, 499
 Huber, Viorica, 5
 Hugo, Victor, 39, 96, 161, 163, 413, 441, 471, 602, 632
 Hulubei, Horia, 76
 Hurezeanu, Emil, 31, 145, 285, 510, 585
- I**
- Iacob, Valentin, 253, 351, 478
 Iancu, Marcel, 120
 Iancu, Traian, 16
 Ianoși, Ion, 11, 41
 Ianuș, Marius, 291, 348, 524, 567, 579, 589
 Iaru, Florin, 58, 61, 70, 132, 187, 189, 350, 391
 Ierunca, Virgil, 51, 75, 108, 127, 196, 203, 315, 386, 404, 469, 543, 559, 613, 621
 Ignat, Mihai, 13, 61, 357
 Ilea, Daniel, 443, 478, 519, 539
 Ilica, Carolina, 111, 329
 Iliescu, Adrian-Paul, 195, 303
 Iliescu, Ion, 7, 8, 18, 20, 63, 72, 75, 107, 113, 128, 145, 157, 158, 206, 219, 275, 282, 307, 321, 383, 391, 447, 465, 517, 518, 543, 53, 556, 592, 595
 Iliescu, Nicolae, 262, 404, 416
 Ilieșu, Petre, 54
 Ilin, Stancu, 19
 Ilinca, Ingrid, 125
 Ilișoi, Viorel, 118, 123
 Iluțiu, Vincențiu, 639
 Inea, Gabriela, 64, 238, 483
 Ioan, Augustin, 70, 132, 196, 78, 507, 508
 Ioan, Dumitru, 454
 Ioanid, Doina, 579
 Ioanid, Ileana, 430
 Ioanid, Ion, 437, 489
 Ioanid, Radu, 83, 84, 289, 396, 439, 440
 Ion, Dumitru M., 111, 508
 Ion, Gabriela, 238
 Ionescu, Marie-France, 48
 Ionescu, Andrei, 195
 Ionescu, Emil, 85
 Ionescu, E. (Ionesco, Eugène; Ionesco, E.), 11, 20, 47, 51, 53, 73, 161, 172, 231, 381, 387, 417, 444, 522, 523, 566, 569, 571, 572, 633
 Ionescu, Gelu, 168, 568
 Ionescu, Ghiță, 61
 Ionescu, Nae, 59, 129, 173, 234, 277, 388, 393, 479, 563, 566
 Ionescu, Radu, 507

Iordache, Emil, 125
 Iordan, Iorgu, 91, 531
 Iorga, N.[icolae], 59, 149, 160, 205,
 267, 388, 406, 513, 533, 583, 623
 Iorgovan, Antonie, 271
 Iorgulescu, Mircea, 14, 58, 59, 87,
 145, 151, 169, 193, 215, 276, 450,
 456, 500, 555
 Iosif, Marius, 53, 55
 Iosifescu, Silvian, 5
 Iova, Gheorghe, 52, 190, 214, 301,
 358, 421, 443, 471, 526, 580
 Iovan, Ion, 620
 Irimia, Dumitru, 140, 195, 293, 508
 Isachi, Petre, 613
 Iscovescu, Barbu, 20
 Iser, Iosif, 20
 Istrati, Panait, 387, 569
 Iuga, Nora, 53, 67, 70, 132, 154, 213,
 355, 598
 Ivanovici, Victor, 41
 Ivasiuc, Al., 41, 128, 296, 490
 Ivașcu, George, 5, 44, 145, 434, 511,
 519
 Ivănceanu, Vintilă, 356, 519
 Ivănescu, Ruxandra, 80
 Ivănescu, Cezar, 114, 141
 Ivănescu, Emil, 51
 Ivănescu, M.[ircea], 9, 12, 51, 111,
 113, 114, 118, 181, 194, 303, 347-
 349, 351, 358, 528, 585
 Izbășescu, Gheorghe, 67, 80, 537

J

Jakobson, Roman, 464
 Jeanrenaud, Magda, 125
 Jebeleanu, Eugen, 50, 180, 310, 379,
 477, 481, 501, 519, 542, 648
 Jela, Doina, 19, 594
 Jianu, Ionel, 172
 Jowitt, Ken, 61
 Joyce, James, 194, 243, 303, 326

K

Kadare, Ismail, 221, 513
 Karnoouh, Claude, 304, 369, 647
 Kemenov, V., 93, 205
 Kenereș, Adina, 22
 Kerouac, Jack, 268, 620
 Kessler, Erwin, 196
 (von) Keyserling, Hermann, 628
 Kierkegaard, Søren, 111, 139
 Kirileanu, G. T., 38
 Kiropol, Miron, 70
 Kittner, Alfred, 41
 Kligman, Gail, 61
 Klimt, Gustav, 39
 Kluback, William (Bill), 72
 Kogălniceanu, Mihail, 96, 218, 230,
 417, 466, 530
 Konstantinovic, Radivoje, 626
 Korca, Mihai, 626
 Kovacs, Ildiko, 640
 Kraus, Karl, 38
 Kremnitz, Mite, 97
 Kubrick, Stanley, 217
 Kuciuk, Adrian-Christian, 443, 478
 Kundera, Milan, 249, 254, 575, 627

L

Labiș, Nicolae, 111, 178, 310, 338,
 356, 494, 635
 Laignel-Lavastine, Alexandra, 83,
 304, 647
 (de) Lamartine, Alphonse, 96
 Lari, Leonida, 152, 165, 201, 232,
 375, 570
 Lascarov-Moldoveanu, Al., 388
 Lascu, Ioan, 60, 293
 Laszlo, Alexandru, 126, 142, 597
 Laurențiu, Dan, 9, 12, 59, 608
 Lazăr, Florin, 483
 Lazăr, Laura, 362
 Lazăr, Lena, 485, 574
 Lăcătuș, Adrian, 357

- Lăcustă, Ioan, 405
 Lăncrânjan, Ion, 192, 546
 Lăsconi, Elisabeta, 405, 636
 Leahu, Lucian, 12, 23
 Lefter, Ion Bogdan, 24, 52, 80, 85,
 96, 136, 148, 153, 154, 183, 223,
 289, 301, 344, 355, 563, 573, 616
 Leluțiu, Radu, 349
 Lenau, Nikolaus, 103
 Lenin, V. I., 130, 243, 319
 Le Rider, Jacques, 339
 Lermontov, Mihail, 103
 Levi-Strauss, Claude, 464
 Lewinski, Monica, 617
 Liiceanu, Gabriel, 18, 81, 129, 142,
 145, 154, 174, 208, 287, 329, 366,
 367, 389, 393, 395, 436, 452, 523,
 599, 630, 644, 647
 Livescu, Cristian, 286, 339
 Livezeanu, Irina, 370, 647
 Lobonț, Florin, 367
 Lotoțchi, Dan, 52
 Lovinescu, E., 19, 74, 103, 148, 159,
 160, 194, 205, 229, 276, 281, 317,
 345, 379, 411, 424, 532, 534, 535,
 555, 572, 579, 583, 593, 594, 606,
 621, 623, 624, 630, 633
 Lovinescu, Monica, 19, 47, 74, 76,
 108, 127, 129, 149, 196, 203, 206,
 300, 301, 316, 386-388, 437, 469,
 520, 521, 543, 555, 559, 592, 593,
 599, 600, 621, 623, 624
 Lovinescu, V.[asile], 6
 Lovitchi, Jacques, 92
 Lowenstein-Lavi, Theodor, 437
 Luca, Gherasim, 113, 114, 116, 356
 Lungu, Alexandru, 9, 12, 70, 432,
 519, 615
 Lungu, Dan, 116, 178, 342, 383, 538,
 539
 Lupaș, I. , 76
 Lupașcu, Silviu, 65, 595
 Lupașcu, Ștefan; Lupasco, Stéphane,
 196, 562
 Lupescu, Silviu, 123
- M**
- Macedonski, Al., 32, 99, 157, 217,
 277, 408, 533
 Macovescu, George, 313
 Madoșa, I., 396
 Maiakovski, Vladimir, 49, 444
 Maier, Petru, 54
 Maiorescu, Titus, 40, 44, 59, 91, 98,
 126, 141, 149, 163, 205, 218, 267,
 294, 299, 336, 400, 424, 473, 530,
 579, 583, 621, 630
 Malaicu Hondrari, Marin, 179
 Malamen, Iolanda, 70, 132, 329
 Malaurie, Philippe, 347
 Malița, Liviu, 140
 Malița, Mircea, 242, 250, 626
 Mallarmé, Stéphane, 103
 Manasia, Ștefan, 363
 Mancaș, Mihaela, 85
 (de) Mandiargues, André Pieyre, 620
 Manea, Norman, 127-129, 155, 173,
 182, 193, 289, 326, 329, 366, 396,
 437, 438, 439, 536
 Maniu, Iuliu, 84, 288, 437, 522, 563
 Manoilescu, Mihail, 160
 Manolescu, Ion, 85, 93, 508, 540,
 574
 Manolescu, Ion Sofia, 519, 520
 Manolescu, Nicolae, 11, 21, 41, 45,
 58, 59, 71, 83, 95, 109, 129, 142,
 146, 148, 151, 153, 155, 159, 168,
 169, 170, 178, 179, 180, 182, 190,
 199, 200, 213, 223, 265, 266, 283,
 287, 290, 291, 303, 324-326, 329,
 336, 337, 350, 366, 367, 373, 375,
 381, 395, 398, 410, 419, 420, 436,
 437, 440, 452, 453, 463, 473, 480,
 493, 494, 501-503, 506, 511, 514-

- 516, 547, 574, 578, 579, 587, 590-592, 596, 603, 615, 617, 630
- Manu, Emil, 50
- Marcinkevicius, Justinas, 221
- Marcu, Luminița, 430
- Marcus, Solomon, 196
- Marga, Andrei, 16, 59, 282
- Marian, Gabriel, 646
- Marian, Mircea, 62
- Marin, Mariana, 58, 213, 367, 397, 608
- Marin, Petrică, 35
- Marin, Vasile, 234
- Marin-Thornton, Gabriela, 636
- Marineasa, Viorel, 58, 64, 70, 80, 132, 184, 187, 357, 390, 539, 570, 645
- Marinescu, Angela, 180, 298, 357
- Marino, Adrian, 6, 31, 35, 59, 61, 120, 211, 265, 289, 294, 346, 358, 435, 443, 515
- Maritain, Jacques, 644
- Maritain, Raissa, 644
- Marrou, Henri-Irénée, 347
- Marta, Mihai, 85
- Martin, Aurel, 296
- Martin, Mircea, 11, 47, 78, 79, 85-87, 93, 120, 155, 265, 303, 344, 470, 487, 489, 494, 536, 539, 562, 579
- Martin, Yves, 525
- Marx, Karl, 25, 92, 310, 440, 543
- Mateescu, Adrian, 51
- Mateescu, Anca, 622
- Mateescu, Dan, 88
- Matei, Sorin, 81, 367, 497
- Maurer, Ion Gheorghe, 465, 519
- Maurron, Ch., 234
- Mavrodin, Henry, 196
- Mavrodin, Irina, 59, 194, 196
- Maxy, M. H., 20
- Mazilescu, Virgil, 90, 143, 213, 237, 356, 382, 598, 602, 646
- Mazilu, Dan Horia, 164, 194, 632
- Măgureanu, Virgil, 109, 321, 465
- Mălăncioiu, Ileana, 9, 110, 156, 213, 222, 357, 382, 426, 452, 517, 611
- Mănescu, Manea, 108
- Mănuțiu, Mihai, 615
- Mărculescu, Sorin, 158, 630
- Mărgeanu, Nicolae, 192
- Măruță, Vasile, 261, 604
- Mândra, Vicu, 5, 35
- Mecu, Nicolae, 34
- Medrea, Ion, 434
- Mehedinți, S., 38
- Melinescu, Gabriela, 9, 12, 111, 132, 356, 432
- Mesina, Laura, 85, 574
- Metzeltin, Michael, 242, 626
- Mezdrea, Doina, 91, 276
- Micle Veronica; Veronica; Nicuța, 99, 155, 217, 283
- Mickiewicz, Adam, 103
- Micu, Dumitru, 82, 85, 404, 407, 429, 481, 542, 634
- Micu-Klein, Inochentie, 41, 140, 442
- Mihai I de Hohenzollern, 615
- Mihaiu, Virgil, 132, 197
- Mihalache, Adrian, 335
- Mihăilescu, Călin-Andrei, 391
- Mihăilescu, Dan C., 19, 130, 618
- Mihăilescu, Florin, 62, 140, 345, 404, 411, 443, 436
- Mihăilescu, Gabriel, 85
- Mihuleac, Cătălin, 123, 443, 478, 539
- Milcu, Ștefan, 12
- Mill, John Stuart, 101, 229
- Miller, Henry, 140
- Miloș, Al. Cristian, 116
- Mincu, Marin, 29, 51, 52, 54, 114, 120, 132, 265, 317, 357, 361, 444, 530, 538, 546, 554, 567, 574
- Mincu, Ștefania (vezi și: Plopeanu, Ștefania), 51, 120

- Minulescu, Ion, 222, 316, 388, 635
 Mioc, Simion, 25
 (della) Mirandola, Giovanni Pico, 81
 Mircea, Ion, 177, 194, 457
 Mircean, Ovidiu, 543
 Mirodan, Al., 123
 Miroiu, Mihaela, 31, 196, 370, 508
 Mironescu, Gh. Gh., 76
 Mitan, Claudiu, 58
 Miu, Florea, 273
 Mladin, Emil, 405, 601, 636
 Moangă, Emil, 11
 Mocanu, Marin Radu, 614
 Moceanu, Ovidiu, 358
 Mocuța, Gheorghe, 54, 132, 186,
 263, 361, 491
 Moisil, Grigore, 275
 Moisin, Anton, 139
 Molan, Vasile, 454
 Moldovan, Andrei, 116
 Moldovan, Ioan, 43, 432, 265, 400
 Moldovan, Rareș, 194
 Monciu Sudinski, Al., 347
 Monoran, Ion, 185, 360
 Morar, Ioan T., 47
 Morar, Ovidiu, 432
 Morariu, Mircea, 615
 Moraru, Cornel, 116, 536
 Moraru, Marin, 59
 Moraru, Nicolae, 308, 451, 497
 Moraru, Petru, 59
 Moroianu, Cristian, 85
 Mortier, Robert, 194
 Motzan, Peter, 58, 457
 Movilă, Ieremia, 41
 Mugur, Florin, 51, 53, 220
 Müller, Herta, 180, 181
 Müller, Max, 104
 Munteanu, Cristian, 357
 Munteanu, George, 322, 323, 363,
 372, 378
 Munteanu, Romul, 59, 318, 404, 407
 Mureșan, Ion, 61, 116, 188, 189, 350,
 431, 432
 Mureșan, Lucia, 107
 Murgulescu, Ilie, 12
 Musil, Robert, 38, 303, 627
 (de) Musset, Alfred, 103
 Mussolini, Benito, 311
 Mușat, Carmen, 58
 Mușat, Mircea, 82
 Mușina, Alexandru, 54, 132, 185,
 187, 336, 348, 358, 362, 364, 367,
 494
- N
- Nabokov, Vl., 326
 Nadeau, Maurice, 21, 31
 Nagel, Thomas, 620
 Nanu, D., 5
 Nasta, Marius, 12
 Naum, Andrei, 240
 Naum, Elena, 240
 Naum, Gellu, 9, 113, 154, 156, 240,
 241, 356, 357, 431, 630, 636
 Năstase, Ada, 118
 Năsturel, Petre Ș., 194
 Neagoș, Ion, 52
 Neagu, Fănuș, 21, 32, 82, 85, 90, 91,
 94, 107, 142, 156, 165, 192, 202,
 232, 262, 271, 284, 297, 333, 427,
 479, 500, 501, 509, 514, 544, 546,
 553, 604
 Necula, Damian, 78
 Neculuță, D. Th., 5, 25, 294, 299,
 363, 476
 Nedelcea, Tudor, 405, 455, 465, 498
 Nedelciu, Mircea, 55, 189, 215, 238,
 241, 292, 298, 301, 342, 351, 367,
 381, 390, 404, 443, 471, 483, 486,
 528, 536, 558, 585, 595, 614, 641
 Nedelcovici, Bujor, 73, 78, 93, 149,
 203, 317, 359, 553, 568

Negoîtescu, I.[on], 10, 146, 203, 229,
276, 285, 294, 337, 520, 543, 572,
575, 613
Negrici, Eugen, 35, 59, 85, 183, 213,
236, 289, 454, 476, 480, 499, 509,
514, 515, 546, 573
Negruțiu, Radu, 646
Negulescu, P. P., 388
Nemoianu, Virgil, 120, 140, 168,
182, 195, 285, 325, 363, 585, 613,
648
Neșu, Ioan, 443
Neumann, Hans Paul, 221
Neumann, Victor, 31, 436
Nichifor, Victor, 93, 180, 277, 279,
291, 490, 572
Nicolaiescu, Sergiu, 73
Nicolesco, Mariana, 615
Nicolescu, Basarab, 293
Nicolescu, G. D., 5
Nicolescu, Vasile, 313, 403
Niculescu, Adrian, 289
Niculescu, Alexandru, 49
Niculescu, Mihai, 387
Nietzsche, Friedrich, 39, 103, 266,
407, 567
Nimigean, Ovidiu, 118
Nisbet, Robert, 194
Nistor, Vlad, 335
Nistorescu, Cornel, 377
Nițescu, M., 130
Noica, Constantin, 16, 19, 23, 79, 81,
102, 151, 174, 176, 197, 217, 234,
244, 248, 279, 285, 300, 304, 311,
368, 408, 445, 479, 482, 487, 501,
534, 563, 573, 600, 604, 621, 647
Noje, Anca, 362
Nona, Francisc, 443
Novac, Constantin, 64, 171
Novac, Ruxandra, 351, 525
Novicov, M., 25, 35, 77
Nușfelean, Olimpiu, 116

O

Oancea, Florin, 54
Odeanu, Anișoara, 618
Ogășanu, Virgil, 107
Oișteanu, Andrei, 289
Oișteanu, Valeriu, 356
Olariu, Dragoș, 80
Olăreanu, Costache, 68, 374, 485,
606
Olivotto, Alexandra, 567
Olteanu, Traian, 67, 426, 602
Oprea, Al., 328, 418
Oprea, Leonard, 160
Oprea, Marius, 350, 358, 367, 388,
539
Oprea, Nicolae, 292, 293, 336
Oprea, Tudor, 334
Oprescu, Dan, 61, 544
Ornea, Liviu, 335
Ornea, Z.[igu], 24, 101, 127, 148,
153, 154, 160, 162, 163, 182, 219,
223, 224, 228, 283, 289, 381, 385,
478, 510, 526
Oroveanu, Mihai, 452
Oțoiu, Adrian, 58, 343, 538

P

Paciurea, Dimitrie, 167
Palade, Rodica, 83, 558
Palaghia, Florentin, 70
Palanca, Stan, 104
Paleologu, Alexandru, 7, 53, 62, 93,
103, 111, 148, 160, 182, 220, 223,
224, 230, 289, 328, 336, 381, 402,
418, 445, 487, 528, 541, 594, 605,
624
Paleologu, Mihai, 103, 418
Paleologu-Matta, Svetlana, 410
Paler, Octavian, 59, 88, 143, 201,
211, 242, 251, 274, 278, 281, 364,
377, 444, 465, 512, 517, 541, 582,
599, 624

- Panaite, Nicolae, 132, 141, 401
 Panaitescu, P. P., 160, 234, 296
 Pană, Sașa, 20, 114, 288, 327
 Pandrea, Nadia, 399
 Pandrea, Petre, 345, 399, 400, 435
 Pangrati, C., 38
 Pantea, Aurel, 58, 70, 611
 Panța, Iustin, 49, 70, 234, 349, 478,
 604
 Papacostea, V., 76
 Papadat-Bengescu, Hortensia, 79, 99,
 149, 192, 313, 353, 573
 Papadima, Liviu, 67, 85, 139, 389
 Papadima, Ovidiu, 35, 36
 Papahagi, Adrian, 646
 Papahagi, Marian, 457
 Papillian, Alexandru, 155
 Papon, Maurice, 80, 436
 Papu, Edgar, 11, 409, 490
 Paraschivescu, Miron Radu, 11, 44,
 179, 319, 356, 451
 Parhon, I. C., 79
 Parpală, Emilia, 51, 481
 Paruit, Alain, 393
 Pascu, Carmen, 51
 Pascu, Ioan Gyuri, 347
 Patapievici, H.[oria]-R.[oman], 31,
 81, 111, 124, 154, 155, 264, 379,
 391, 498, 507, 526, 556, 595
 Patraș, Antonio, 383, 402
 Pauker, Ana, 72, 75, 317
 Paul-Bădescu, Cezar, 94, 133, 148,
 151, 223, 266, 420, 473, 501, 588
 Pavel, Dan, 61, 160, 206, 289
 Pavel, Dora, 611
 Pavel, Toma, 120
 Pălășan, Dana Teodora, 357
 Părpăuță, Radu, 125, 539
 Pătrășcanu, Elena, 449
 Pătrășcanu, Lucrețiu, 23, 251, 399,
 449, 450
 Păucescu, Grigore, 101, 229
 Păun, O.[ctav], 266, 267
 Păun, Paul, 114, 356
 Păun-Pincio, Ion, 294
 Păunescu, Adrian, 13, 16, 19, 43, 83,
 107, 108, 111, 112, 129, 159, 165,
 183, 201, 204, 217, 220, 224, 232,
 296, 307, 372, 385, 476, 494, 523,
 546, 554, 602, 645
 Pârvan, V., 59, 410
 Pârveu, Ilie, 120, 196
 Pârvulescu, Ioana, 69, 85, 139, 507
 Pecican, Ovidiu, 187, 199, 573
 Podlipny-Hehn, Annemarie, 41
 Pelin, Mihai, 109
 Perahim, Jules, 172
 Perec, Georges, 268, 421
 Perian, Gheorghe, 48, 190, 529, 641
 Perjovschi, Dan, 67
 Perpessicius (Dumitru S. Panaitescu),
 36, 38, 95, 229, 267, 296, 328,
 409, 463, 532, 549, 551
 Peșșă, Dan, 65, 80, 133, 238, 540,
 613
 Petőfi, Sándor, 103
 Petra, Nicolae, 387
 Petrescu, Camil, 11, 79, 93, 192, 234,
 297, 404, 521, 531, 573, 575
 Petrescu, Cezar, 103, 294, 542
 Petrescu, Dan, 88, 126, 220, 231, 595
 Petrescu, Ioana Em., 43, 373, 442
 Petrescu, Liviu, 193, 430, 536
 Petrescu, Radu, 256, 353, 421, 457,
 472, 485
 Petrescu, Răzvan, 133, 187, 199, 342,
 358, 478, 538, 539
 Petrescu, Tereza, 595
 Petreu, Marta, 154, 234, 289, 304,
 344, 369, 400, 611
 Petric, Gabriel, 54
 Petroiu, Deliu, 334
 Petrovici, Ion, 79, 436
 Petry, Cezar, 443

- Philippide, Al., 44, 103, 519
 Pillat, Constantin (Dinu), 19, 35, 36,
 300, 357, 487, 496
 Pillat, I., 388
 Pinteia, Ioan, 7
 Pinteia, Mihai, 52, 53
 Pintescu, Alexandru, 80
 Pintilie, Lucian, 187
 Pippidi, Andrei, 152, 158
 Piru, Al., 35, 465
 Pișcu, Daniel, 70, 132, 358
 Pituț, Gheorghe, 111, 114
 Pița, Dan, 73
 Pițu, Luca, 126, 141, 194, 293, 357,
 565, 585, 637
 Platon, Mircea, 100, 391, 604, 636
 Pleșea, Gabriel, 108, 202, 590
 Pleșu, Andrei, 14, 16, 59, 67, 81, 129,
 142, 145, 154, 157, 159, 183, 199,
 208, 258, 282, 283, 342, 367, 385,
 445, 470, 492, 502, 504, 505, 507,
 508, 509, 510, 541, 548, 553, 622
 Plopeanu, Ștefania, 52
 Poantă, Petru, 457, 640
 Podaru, Aurel, 116
 Poe, E. A., 234, 421
 Poenar, Horea, 63, 196
 Poenaru, Vasile, 111
 Poenaru-Lecca, Cleopatra, 104
 Polihroniade, M., 234
 Pop, Augustin, 537
 Pop, Doru, 63, 197, 544
 Pop, Dumitru, 8
 Pop, Ioan Es., 60, 70, 478, 636
 Pop, Ioan F., 43, 432
 Pop, Ion, 53, 114, 175, 350, 457, 474,
 486, 572, 579, 610, 615
 Pop, Mihai, 163, 164, 167, 464
 Popa, Cornel George, 126, 133, 539
 Popa, Dumitru Radu, 138
 Popa, Dorin, 125
 Popa, Marian, 523, 631
 Popa, Mircea, 172
 Popa, Nicolae, 554
 Popa, Vasko; Popa, Vasco, 248
 Popa-Buluc, Magdalena, 21
 Popescu, Adrian, 132, 177, 265, 400,
 441, 442, 457, 515, 537, 635
 Popescu, Bogdan, 364, 429
 Popescu, Cristian, 60, 61, 70, 181,
 217, 284, 478, 546, 598, 603, 636
 Popescu, Cristian Tudor, 140, 156,
 207, 436, 452, 453
 Popescu, Diana, 93, 301, 607
 Popescu, Dumitru (zis Popescu-
 Dumnezeu), 28, 30, 129, 222,
 232, 280, 313, 391, 503
 Popescu, D. R., 83, 190, 191, 222,
 280, 367, 427, 637
 Popescu, George, 51, 120
 Popescu, Gheorghe (Gică), 59
 Popescu, Marian, 140, 526
 Popescu, Marius Daniel, 188, 263,
 350
 Popescu, Mircea, 387
 Popescu, Petru, 519
 Popescu, Sanda, 196
 Popescu, Simona, 52, 58, 68, 85, 132,
 139, 164, 241, 342, 350, 355, 358,
 388, 483, 507, 537, 540, 595
 Popescu, Ștefan, 451
 Popescu-Negreni, Ion, 333
 Popescu, Vlad T., 540
 Popovici, D., 410, 411
 Popovici, Titus, 49, 79, 313, 391
 Popovici, Vasile, 289, 305, 352, 552
 Popper, Iacob, 253
 Porumboiu, Arthur, 64
 Potopin, Ion, 307
 Preda, Cristian, 68, 99, 148, 153, 154,
 160, 162, 223, 229, 232, 265, 418,
 595, 620
 Preda, Marin, 23, 31, 49, 50, 63, 106,
 115, 138, 212, 257, 258, 259, 295,

- 297, 305, 310, 311, 316-318, 324, 329, 330-333, 336, 365, 366, 368, 370, 378, 379, 381, 403-405, 417, 423, 434, 435, 448, 450-452, 456, 457, 467, 470, 479, 491, 496, 501, 509, 513, 534, 535, 542, 573, 580, 601, 630
- Preda, Sorin, 539
- Predoșanu, Ion, 210
- Prelipceanu, Nicolae, 213, 237, 469, 515
- Preoteasa, Grigore, 449
- Pricăjan, Mircea, 29
- Proust, Marcel, 243, 370
- Pruteanu, George, 126, 139, 145, 164, 217, 220, 223, 265, 266, 374, 473
- Puslojic, Adam, 196
- Pușkin, Aleksandr, 103, 163, 409
- Pynchon, Thomas, 268
- Q**
- Queneau, Raymond, 268, 421
- Quince, Peter, 181
- R**
- Rachieru, Adrian Dinu, 116, 234, 305
- Radu, Olimpia (Pia), 639
- Radu, Pavel Gheo, 101, 148, 371, 375, 418
- Răicu, Lucian, 11, 29, 168, 213, 382, 500, 506, 599
- Rălea, Mihai, 11, 79, 294, 297, 310, 363, 388, 404, 467, 542
- Rălian, Antoaneta, 140
- Rață, Nicolae, 85
- Rățiu, Ion, 392
- Răducănu, Johnny, 605
- Rădulescu, Aldu, 433
- Rădulescu, Ermil, 237
- Rădulescu, Gogu, 501, 503
- Rădulescu, Răzvan, 61, 96, 133, 148, 153, 155, 161, 162, 199, 217, 219, 223-225, 228, 265, 418, 419, 424, 478, 540
- Rădulescu-Motru, C., 388, 635
- Rădulescu, Nae, 402
- Rău, Aurel, 132, 171, 400, 440, 509, 644
- Răutu, Leonte, 28, 91, 205, 313, 509, 634
- Răuță, Aurel, 386
- Râpeanu, Valeriu, 49, 313, 363, 546
- Rebreanu, Liviu, 39, 177, 222, 353, 450, 456, 467, 572, 600
- Regman, Cornel, 10, 238, 370, 403
- Reichmann, Edgar, 78, 128, 431
- Rhea, Cristina, 86
- Rilke, Rainer Maria, 71, 177, 533, 599, 602
- Rimbaud, Arthur, 100, 421
- Robbe-Grillet, Alain, 268
- Robescu, Marius, 114, 357, 382, 598, 602
- Robu, Ioan, 155
- Rogozanu, C., 429, 634
- Rolland, Romain, 610
- Roman, Petre, 145, 321, 442
- Roman, Valter, 72
- Romanescu, Ioanid, 111, 338, 519, 634
- Roncea, George, 504, 507, 508, 550
- Rosen, Moses, 128, 267, 398, 551, 553, 590
- Rosenthal, C. D., 20
- Rosetti, Al., 272
- Rosetti, C. A., 59, 326, 531
- Roșca-Stănescu, Sorin, 508, 550
- Roșioru, Mădălin, 238
- Rotaru, Ion, 5, 34, 165, 217, 223, 466
- Rotescu, Anca, 140
- (de) Rougemont, Denis, 365
- Roznoveanu, Mirela, 109, 311, 530

Ruba, Radu Sergiu, 60, 478, 537
Ruja, Alexandru, 276, 456
Runcanu, Marcel, 53, 640
Rusan, Sebastian, 38
Rusan, Romulus, 155, 302, 327, 488,
511
Rusu, Gabriel, 64, 309, 404
Rusu, Liviu, 101
Rusu, M. N., 51
Rusu, Viorica, 156, 280, 298, 399
Russo, Demostene, 388
Russu-Șirianu, Ioan, 98
Ruxăndoiu, Liliana, 85

S

Sábato, Ernesto, 324
(de) Sade, Donatien Alphonse-
François, 637
Sadova, Marietta, 234
Sadoveanu, Ion Marin, 457
Sadoveanu, Mihail, 28, 38, 79, 99,
113, 115, 195, 214, 215, 218, 283,
294, 309, 313, 314, 317, 363, 370,
404, 405, 417, 423, 441, 442,
463, 476, 515, 521, 522, 530, 535,
542, 552, 583, 590, 648
Saint-John, Perse, 195, 533
Sala, Marius, 68, 93, 143, 242, 394,
398, 604
Salinger, J. D., 347
Sandu, Ana-Maria, 69
Sanielevici, H., 20
Sartre, Jean-Paul, 628
Sava, Iosif, 6, 447, 645
Sava, Nicolae, 70, 132
Sava, V.[alerian], 157, 202, 263, 270
Savulescu, Ionel, 174
Savu, Tudor Dumitru, 404, 560, 641
Sălcudeanu, Nicoleta, 180
Săvulescu, Traian, 79
Sângeorzan, Zaharia, 456
Sântimbreanu, Mircea, 221, 614

Sârbu, I. D., 10, 59, 244, 277, 293,
334, 383, 402, 572
Scagno, Roberto, 468
Scarlat, Cristina, 401
Scarlat, Grigore, 400, 481
Schenk, Christian W., 49, 70
Schiele, Egon, 38
(von) Schiller, Friedrich, 25, 103, 423
Schlesak, Dieter, 155
Schnitzler, Arthur, 39
Scholz, Friedrich, 221
Schopenhauer, Arthur, 103
Schwartz, Gheorghe, 41, 133, 492
Schwartz, Leonard, 610
Scurtu, Ioan, 88, 101, 218, 229
Sebastian, Mihail, 20, 23, 24, 139,
140, 202, 207, 329, 393, 438, 449,
450, 565, 566, 645
Secașiu, Claudiu, 367
Selejan, Ana, 35, 569
Selejan, Radu, 307
Shafir, Michael, 395, 398, 436, 481
Shakespeare, William, 25, 38, 79,
103, 227, 283, 407, 455, 497, 615
Shelley, P. B., 102
Sicoe, Ioan, 568
Silber, Belu, 88, 449
Silvestri, Artur, 413, 613
Simion, Eugen, 11, 15, 17, 18, 20, 21,
25, 26, 30, 32, 45, 71, 75, 82, 85,
89, 143, 144, 150, 157, 159, 161,
165, 169, 170, 183, 190, 199, 201,
203, 210, 214, 224, 232, 235, 242,
250, 265, 266, 270, 280, 305, 329,
333, 365, 368, 373, 378, 381, 405,
463, 465, 470, 480, 501, 504, 506,
512, 529, 542, 552, 553, 560, 574,
579, 580, 583, 594, 600, 604, 609,
626, 647, 663
Simionescu, I., 76
Simionescu, Mircea Horia, 29, 30,
133, 199, 289, 291, 336, 346, 421,
457, 485, 536, 645

- Simionov, Valentin, 443
 Simon, Claude, 268
 Simonides, Dorota, 221
 Simuț, Ion, 116, 391, 571, 615, 641
 Sin, Mihai, 193, 523
 Slavici, Ioan, 40, 186, 298
 Soljenițin, Aleksandr, 140, 256
 Sontag, Susan, 73
 Sorescu, Marin, 6, 15, 32, 36, 50, 51,
 83, 105-108, 111, 122, 123, 129,
 143, 144, 157, 158, 202, 203, 209,
 273, 315, 316, 318, 328, 404, 418,
 423, 466, 471, 479, 481, 535, 542,
 570, 571, 587, 596, 597, 602, 603,
 615, 616, 630, 631, 636
 Sorescu, Roxana, 73, 276, 561, 562
 Sorescu, Sorina, 51
 Sorescu, Virginia, 51
 Sorkin, Adam J., 284
 Soviany, Octavian, 51, 120, 132, 215,
 262, 280, 284, 298, 300, 364, 427,
 445, 581, 598, 603
 Spăriosu, Mihai, 120
 Spengler, Osvald, 140
 Sperber, A. M., 41, 221
 Spineanu, Dorin, 141
 Spiridon, Cassian Maria, 43, 70, 111,
 113, 114, 132, 175, 176, 178, 236,
 351, 400, 614
 Spiridon, Monica, 51, 58, 85, 120,
 183, 196, 237, 305, 508, 520, 521,
 643
 Sprințăroiu, Gheorghe, 109
 Stahl, H. H., 160
 Staicu, Dinel, 455, 465, 498
 Staicu, Laurențiu, 196
 Stalin, I. V., 32, 68, 88, 242, 259,
 308, 341, 495
 Stamatu, Horia, 129, 180, 387, 623
 Stanca, Dan, 6, 10, 49, 313, 443
 Stanca, Horia, 569
 Stanca, Mara, 363
 Stanca, Radu, 10
 Stanciu, Dan, 193, 389
 Stancu, Valeriu, 141, 281, 384
 Stancu, Zaharia, 79, 115, 214, 310,
 313, 317, 379, 441, 451, 519
 Stanomir, Ioan, 276, 364
 Stănciulescu, Hanibal, 43
 Stănculescu, Călin, 73
 Stănescu, Amalia, 238
 Stănescu, C., 24, 81, 105, 143, 146,
 165, 226, 268, 327, 364, 365, 399,
 427, 454, 493, 500, 502, 511, 512,
 549, 550, 551, 589, 606
 Stănescu, Gabriel, 49
 Stănescu, Nichita, 50, 111, 115, 118,
 162, 175, 178, 179, 190, 196, 209,
 231, 256, 259, 262, 264, 270, 285,
 299, 310, 315-318, 332, 336, 337,
 347, 356, 399, 404, 405, 409, 423,
 425, 426, 464, 471, 494, 506, 531,
 534, 535, 561, 594, 596, 597, 602,
 603, 605, 612, 630, 633, 636
 Stănescu, Saviana, 61, 173, 351, 381,
 478, 598
 Ștefanko, Ondrej, 41
 Steinhardt, N., 7, 199, 244, 311, 456,
 487, 541, 645, 647
 Stepan, Mircea, 646
 Stere, C., 9, 163, 267
 Sterian, Paul, 20
 Sterom, Victor, 351
 Stoica, Chivu, 251
 Stoica, George, 367
 Stoica, Ioan, 78
 Stoica, Petre, 9, 41, 154, 586
 Stoiciu, Liviu Ioan, 49, 54, 70, 132,
 140, 175, 234, 264, 298, 337, 358,
 404, 433, 473, 537, 581, 601
 Stolojan, Sanda, 79, 196
 Stoșescu, Cerasela, 118
 Stratan, Ion, 58, 70, 132, 236, 265,
 284, 350, 390

Streinu, Vladimir, 79, 310, 487
Stroescu-Stănișoară, Nicolae, 386
Suceavă, Bogdan, 133
Suciu, Eugen, 214, 362

Ș

Șafran, Alexandru, 20
Șăineanu, Lazăr, 20
Șerban, Ion Vasile, 85
Șerban, Robert, 132, 185, 275, 351
Șerbănescu, Andra, 59, 85, 512
Șestov, Lev (Chestov, Léon), 644
Șimonca, Ovidiu, 124
Șincu, Alexandru, 78
Șipoș, Mariana, 305, 378, 473
Șișmanian, Alexandru Ara, 186, 646
Șlapac, Florin, 65, 402, 443, 573
Șoitu, Grigore, 238
Șora, Mihai, 42, 59, 196, 515, 541, 605
Șorobetea, Aurel, 639
Șrager, Peter, 214
Ștef, Traian, 58, 80, 132, 400, 537, 616
Ștefanache, Corneliu, 125, 220
Ștefănescu, Alex., 7, 14, 15, 19, 29, 74, 75, 108, 109, 126, 155, 175, 206, 223, 224, 226, 275, 326, 331, 364, 366, 370, 376, 381, 392, 395, 450, 452, 453, 456, 469, 478, 498, 515, 521, 544, 545, 591, 594
Ștefănescu, Bogdan, 284
Ștefănescu, Cecilia, 291, 574, 579, 588
Ștefănescu, Cornelia, 624
Ștefănescu, Rodica, 164, 167
Ștefănescu, Sergiu, 367
Ștefănescu, Viorel, 64, 65
Ștefoi, Elena, 154, 344, 508

T

Tabarcea, Cezar, 85, 502, 553

Tanceva, Elena, 221
Tarabega, Gabriela, 626
Tarangul, Marin, 196, 519
Tașcu, Valentin, 116, 441
Tămaș, Cristian, 125
Tănase, Stelian, 19, 61, 207, 238, 292, 336, 491
Tănase, Virgil, 145, 357, 601
Tănăsescu, Antoaneta, 85, 135, 164
Tănăsescu, Dan Claudiu, 297
Tărchilă, Dan, 50, 235
Tătărescu, Gh., 345
Teclu, Mihai, 356
Temeșan, Răzvan, 10
Teodoreanu, Ionel, 222, 310
Teodorescu, Cristian, 38, 133, 139, 160, 226, 321, 343, 537, 538, 614
Teodorescu, Virgil, 114, 356
Theodorescu, Răzvan, 609
Tiktin, H.[ariton], 20
Tismăneanu, Vladimir, 61, 289, 304, 370, 440
Titel, Sorin, 347, 353, 360, 382, 536, 628
Titulescu, Nicolae, 319, 445, 635
(de) Tocqueville, Alexis, 101, 229
Todericiu, Alex., 221
Todorov, Tzvetan, 433
Toma, A., 72, 91, 149, 151, 205, 294, 310, 363, 476, 477, 648
Tomozei, Gheorghe, 157, 209, 271
Topîrceanu, G., 316, 381
Totok, William, 154
Trakl, Georg, 38, 177, 198
Trost, Dan, 114
Tucă, Marius, 617
Tudor, Corneliu Vadim, 75, 113, 207, 395, 481, 499, 555
Tudoran, Dorin, 269, 302, 366, 382, 396, 398, 404, 412, 436, 442, 517, 518, 527, 615
Tudoran, Radu, 457

Tudorică, Alexandru, 85
 Tudurachi, Adrian, 194
 Tulbure, Victor, 50, 465
 Tupan, Marius, 28, 306, 457, 545
 Turbatu, Olga, 330
 Turcea, Daniel, 143, 356, 598, 602
 Turtureanu, N., 338
 Tutu, Desmond, 80
 Tamas, G. M., 61
 Teodoreanu, Al. O., 7
 Toma, Sorin, 10, 59, 72, 106, 391,
 509, 634
 Tzara, Tristan, 20, 21, 183, 404
 Theodorescu, Răzvan, 20, 31, 107,
 512, 610

Ț

Țărâlungă, Ecaterina, 143
 Țepelea, Gabriel, 444, 553
 Țepelea, Ioan, 351, 400
 Țepeneag, D.[umitru], 70, 76, 132,
 143, 214, 215, 234, 242, 250, 268,
 292, 344, 357, 364, 432, 459, 470,
 511, 537, 569, 613, 626, 642, 644
 Țeposu, Radu G., 47, 189, 287, 327,
 572, 637
 Țirlea, Cătălin, 133, 539
 Țoiu, Constantin, 305, 347, 370, 502,
 518, 536
 Țopa, Tudor, 256, 457, 485
 Țuculescu, Radu, 8, 49, 238, 617,
 637
 Țuglea, Mircea, 51, 238
 Țugui, Pavel, 391, 396, 495, 509
 Țurcanu, Florin, 88, 508, 550
 Țuțea, Petre, 176, 194, 234, 399, 418,
 572
 Țvetaeva, Marina, 599

U

Ulici, Laurențiu, 9, 11, 59, 70, 78, 93,
 107, 132, 141, 155, 214, 234, 262,

350, 452, 454, 478, 511, 515, 530,
 587, 594, 607, 617, 631
 Ungheanu, M.[ihai], 9, 10, 75, 385,
 413, 436, 512
 Ungureanu, Cornel, 61, 62, 305, 334,
 339, 378, 456, 538, 552, 574
 Ungureanu, Dumitru, 43, 65, 133,
 342, 443, 539, 637
 Ungureanu, Marius, 367
 Ungureanu, Mihai Răzvan, 196, 446
 Uricariu, Doina, 42, 453, 475
 Uricaru, Eugen, 27, 42, 222, 457,
 515, 557
 Urmuz, 23, 404, 444, 486
 Urs, Luminița, 185, 187
 Ursa, Mihaela, 442
 Ursachi, Mihai, 9, 178, 233, 601
 Ursu, Gheorghe, 77, 78, 489

Ursu, Ion, 108
 Uscătescu, G., 386
 Ute Gabanyi, Anneli, 613

V

Vaculovschi, Alexandru (Sandu), 525
 Vaculovschi, Mihai, 80, 350, 351,
 362, 646
 Vaida, Mircea, 296
 Valéry, Paul, 180, 278
 Vargas Llosa, Mario, 268, 637
 Vartic, Ion, 53, 160, 284
 Vartic, Mariana, 160
 Vasile, Radu, 9, 394, 395, 492
 Vasilescu, Lucian, 60, 120, 264, 351,
 478
 Vasilescu, Mircea, 85, 133, 194, 289,
 574, 619
 Vasiliu, Emanuel, 49, 140-142, 336,
 351, 401
 Vasiliu, Lucian, 266
 Vatamaniuc, D., 267, 298, 404, 476
 Văcărescu, Alecu, 326

- Văcărescu, Ioan Radu, 617
 Vădan, Ion, 80, 351
 Vârgolici, Teodor, 143
 Velea, Nicolae, 192
 Verdery, Katherine, 339
 Verdeș, Delia, 23
 Verdeș, Ovidiu, 85, 357
 Verdeț, Ilie, 112
 Vereș, I., 160
 Verlaine, Paul, 97, 217
 Veroiu, Mircea, 74, 484
 Vetișanu, Vasile, 91
 Vianu, Ion, 93, 203-206, 359
 Vianu, Tudor, 11, 21, 23, 25, 39, 59,
 77-80, 93, 143, 149, 150, 183,
 204, 205, 229, 277, 294, 310, 311,
 313, 317, 318, 359, 360, 363, 388,
 409, 441, 479, 480, 481, 490, 499,
 514, 531, 532, 568, 573
 Vică, Constantin, 113, 287, 367
 Vicol, Mihai, 27, 233
 Vidan, Sorin, 177
 Vieru, Grigore, 102, 159, 197, 208,
 209, 375, 385, 418, 570
 Vieru, Ioan, 139, 287
 Vieru, Otilia, 118
 Vieru, Sorin, 370, 622
 Vighi, Daniel, 49, 58, 186, 343, 352,
 360, 537, 645
 Vinicius, Paul, 90, 213
 Vișniec, Matei, 491, 601
 Vitner, I., 5, 25, 33, 302, 318, 411, 552
 Vlad, Alexandru, 133, 188, 192, 537
 Vlad, Vasile, 357, 602
 Vlasie, Călin, 52, 80
 Vlasie, Daniela, 65
 Vlașin, Ioana, 404, 567, 579, 588
 Vlădăreanu, Elena, 184, 239
 Vlădescu, Tudor, 69
 Voiculescu, V., 23, 79, 149, 192,
 244, 276, 294, 455, 457, 561, 635
 Voinescu, Alice, 139, 528, 626, 645
 Vona, Alexandru, 51, 155, 457, 630
 Voncu, Răzvan, 6, 242, 258, 305,
 405, 580, 634
 Voronca, Ilarie, 20, 183, 389
 Vosgianian, Varujan, 59, 193
 Vrancea, Ileana, 436, 522, 594
 Vulcănescu, Mircea, 79, 129, 207,
 311, 479, 541, 572
 Vulpescu, Romulus, 158, 232
 Vulturescu, George, 61, 69, 131, 351,
 400
- W**
- Wagner, Richard, 42
 Wald, Henri, 20, 438
 Walesa, Lech, 109
 Werfel, Franz, 430
 White, Hayden, 108, 348
- X**
- Xenopol, A. D., 160
- Z**
- Zaciu, Mircea, 10, 298, 378, 404,
 441, 462, 645
 Zaicik, Olga, 160
 Zalis, H.[enri] , 11, 20, 78, 404, 636
 Zamfir, Mihai, 85, 396, 436
 Zamfirescu, Dan
 Zamfirescu, Elena
 Zanca, Andrei, 53
 Zarifopol, Paul, 160
 Zeca, Daniela, 59
 Zelea Codreanu, Corneliu, 84, 304
 Zeletin, Ștefan, 160
 Zlăvog, Ana Maria, 401
 Zub, Al., 26, 160, 402

Anul 1998 aparține demitizărilor, într-o acerbă căutare a Adevărului, sub forma expunerii unor opinii nepermise, iconoclaste până la a fi considerate ofensatoare. Nimic nu mai este cum s-a știut inițial, conceptele-tari se relativizează, lichefiindu-se într-un flux informațional plin de nedumeriri, bănuieli, speculații. Sunt puse în discuție autorități precise: Poetul național, figura emblematică a Disidentului, Criticul de referință în stabilirea canonului. *Cronologia vieții literare românești*, pentru această perioadă, oglindește un câmp de bătălie dusă cu scrisul la purtător, cu timpi de reacție reduși la rapiditatea următorului număr de gazetă, într-o diseminare a planurilor (politic, ideologic, social, cultural) creatoare de confuzii, în stil de guerilă.

ISBN 973-167-386-5

